

אוצר הפוסקים

1

מהדורה ראשונה תשכ"ז

מהדורה שניה תשל"ג

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

אח הספר אפשר להשיג לפי הכתבת

אוצר הפוסקים, ת. ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM,

P. O. B. 5110

Jerusalem, Israel

דפוס "הד" בע"מ

"HED" PRESS LTD.

יהודה המכבי 5, ירושלים • טל. 539998 • Jerusalem

אוצר הפוסקים

כנס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה
עם"י סדר השלחן ערוך

לוקט סודר ונערך ע"י חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות.

מיסודם של מרנן
הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
וזקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל.

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

בצירוף

א. באר הגולה ב. ביאור הגר"א ג. באר היטב ד. פתחי תשובה
מוגה ומתוקן לפי דפוסים ראשונים

חלק אבן העזר

כרך י

הלכות קדושין (סימנים כ"ו-כ"ח סעיף ט"ז)

מהדורה שלישית עם תיקונים והוספות

פציה"ק **ירושלם** חובבי"א
שנת תשמ"ו לפ"ק

ההנהלה

הרב יוסף נפתלי שפרן	הרב יצחק וינשטיין
הרב ישראל זולץ	הרב שלמה יוסף זורין
הרב שמואל קיפניס מנהל	

חבר המערכת

הרב אהרן יעקבוביץ	הרב משה שליטא
הרב אליעזר דוד ברנר	הרב דוב מאיר אייזנשטיין
הרב חיים ריזי	הרב מרדכי דוד כהנא
הרב בנימין אדלר	הרב אלטר כהנא

לתשומת לב

אין מגמת אוצר הפוסקים לפסוק או להכריע בהלכה, רק למסור כל דעות הפוסקים בענין תעידון כמות שהם, בצידוף תמצית הסעמים והנמוקים. ולכן אין להסיק שהדעה המובאה באוצה"פ לאחרונה היא המכרעת, כי הקו המנחה בסידור הדעות מי מוקדם ומי מאוחר. והא דריון העניני עצמו של דברי הפוסקים. וכן המלות „אמנם“, „אולם“ וכדומה שאנו רגילים לכתוב, הן רק מלות קשר תבאות להבדיל בין דעה אחת לשניה, ואין בהן משום תבעת דעה עצמית כלל. וגם ידוע מפי סופרים וספרים שאין לסמוך על ספרי לקוטים וקיצורים לחלכה למעשה, עד אשר יעויין בגוף הספר.

כל המובא בפנים אוצה"פ בחצאי מרובע, הוא הוספת העורכים.

הלכות קדושין

באר הגולה

ביאור הגר"א

כ שלא לקדש בכריאה ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה. וכו' ד' מעיפים :
א א [א] אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי
 אבל אם בא עליה דרך זנות שלא לשם קדושין ב אינו כלום ג [ב] ואפילו
 בא עליה לשם אישות - בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו ה [ג] ואפילו אם יחדה
 לו [ד] אלא אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו :

הכנס

א לשון הטור מדרש
 הרמב"ם נפ"ח מהל'
 חישות
 ב חלל חינו לזקק מן
 התורה אם חנה מוזהרת
 ומתקרת לכל כדעת
 הראש"ד שם ושאר מפרשים
 ג לשון הטור
 ד דלילוי היה מפי עדים

כיון דלשם חישות נא עלים הו"ל מקדש נכילה ה שם מדברי תשונת אבן הראש"ד
 דביטין ושאר מקומות וחלק עליהם וכו' שלא אמרו אלא באשה שגרשה
 כו' וכפ"ל בס"י קמ"ט ס"ה ואמר' נושא אנוסת אביו ובפחות אביו ובתוספתא ריש קדושין ובביאה כל ביאה שהיא לשם קדושין מקדשה שאינה לשם
 קדושין אינה מקדשת : [ב] ואפי' בא כו'. קדושין ס"ה ואי דליכא עדים כו' : [ג] ואפי' אם כו' ר"ל כיון שידוע שבא עליה חיי כעדים כפ"ש וחס'
 ביבמות ג"כ ב' ובגטין כ"ו ב' דיה לכשאכנסנה כו' ואמרין ביבמות ק"י וכתובות ע"ג המקדש את הקטנה וגדלה כו' וכו' דאע"ג דבעל בלא עדי יחיד כיון
 ידידע שמתחתית צמו כיון ר"ל לשם קדושין בעל כפ"ש שם מ"ם כאן דלאו לשם קדושין בעל לאו כלום הוא כנ"ל : [ד] אלא אדרבה כו'. כפ"ש דודאי בדיקה
 כו' כפ"ש בביר' פ' נ"ב ובירוש' ויקרא רבה משל למלך כו' וכשהוא תולך אצל פלגשו תולך במטמונית כו' :

בעילתו בעילת זנות ר"ל כפ"ש בס"י דיבמות ובפ"ד דכתובות ובפ"ה
 דגטין ושאר מקומות וחלק עליהם וכו' שלא אמרו אלא באשה שגרשה
 כו' וכפ"ל בס"י קמ"ט ס"ה ואמר' נושא אנוסת אביו ובפחות אביו ובתוספתא ריש קדושין ובביאה כל ביאה שהיא לשם קדושין מקדשה שאינה לשם
 קדושין אינה מקדשת : [ב] ואפי' בא כו'. קדושין ס"ה ואי דליכא עדים כו' : [ג] ואפי' אם כו' ר"ל כיון שידוע שבא עליה חיי כעדים כפ"ש וחס'
 ביבמות ג"כ ב' ובגטין כ"ו ב' דיה לכשאכנסנה כו' ואמרין ביבמות ק"י וכתובות ע"ג המקדש את הקטנה וגדלה כו' וכו' דאע"ג דבעל בלא עדי יחיד כיון
 ידידע שמתחתית צמו כיון ר"ל לשם קדושין בעל כפ"ש שם מ"ם כאן דלאו לשם קדושין בעל לאו כלום הוא כנ"ל : [ד] אלא אדרבה כו'. כפ"ש דודאי בדיקה
 כו' כפ"ש בביר' פ' נ"ב ובירוש' ויקרא רבה משל למלך כו' וכשהוא תולך אצל פלגשו תולך במטמונית כו' :

הפוסקים

סימן כו ס"ק א-ס"ק ג

אוצר

ובלא קדושין, אעפ"כ מוכרח לפי' דלריכב גט, וז"ל הטעם כיון שהיתה
 מיוחדת לו איך חלל בכדי, וזה אי אפשר, ומש"כ שם בלח"מ דלפילגש
 ח"י גירושין רק מה שזכיר לריך להוציאה מציוה זה הוי כמו גירושין,
 דבריו דחוקים, דגירושין משמעו כפשוטו עיי' גט ממע, ואין זה חיומה
 שברי כן משמע מהחוס' בגטין דף ר' ע"כ שז' דאפילו פילגשים לא
 היה דרכם להחזיר אחר זנותם כדכתב בל' אל פילגשי אציק וכתיב
 וזהוין לרעות עד יום מותן אלמנות חיות, ומדכתבו שלא היה דרכם,
 מוכח שאין זה דין חורב ממע, והיינו ע"כ שלא היה לכן קדושין,
 ואעפ"כ היו נוהגים בכך מומרא זו שצונות אסורה לו לפי שלמראית
 העין נראית כחילו היא אשה, וכיון שכן הי"ח דאיהו יולאח ממנו
 בלא גט דודאי הו' צדק חליה, ואף שהריב"ש צ"ח שז"ה הקשה ע"ז
 דלא מלינו גט בלא קדושין, מימ נראה דלהרצ חסדאי החולק עליו שם
 ודאי לריכב גט, אכן להרצ"ד החולק על הרמב"ם הג"ל וס"ל דמספר
 י"ח נשים הם לבד מהפילגשים אין ראות מהגמרא הג"ל דפילגש לריכב
 גט, אך לכאורה יש ראות גמורה דפילגש לריכב גט מהא דאיתא
 בירושלמי פ"ב ה"ד אשת חמיו אסורה מפני מראית העין, דאי חיומה
 חורב כרי דוד נשא רלפס בת איה, ומאי ראות מלפס בת איה הלא
 היתה רק פילגש לשאלו. אפי"כ דגם פילגש לריכב גט, וז"כ מהרי"א
 שפיין בביאורו לסמ"ג עשן קמ"ו עפ"י הירושלמי הג"ל דלעין איסור
 ביאה אפשר דאין חילוק בין נשים לפילגשים כו', ובמדרש רבה פרשה
 נח ריש פ' ל"ב וריש פ' ל"ח אמרו שאחיתופל שאמר לאשכולם בל' אל
 פילגשי אציק החזיר גלוי עריות, ומוכח דפילגש הוי כאשחור, ואף
 שמהשוצה הרא"ש כלל ל"ב ס"ה ח' שהוצא בשו"ע סו"ס ע"ו ומהשוצה
 הר"ן ס"ה ס"ה ומהשוצה מהר"ם פאדווא ס"ה ח' נראה דפילגש אינה
 לריכב גט, אפשר שהם מפרשים דהירושלמי ובמדרש רבה שהוא אגדה
 ירושלמית סוצרים דפילגש היינו עיי' קדושין, ולשים דילן דקאמר
 בסנהדרין דכ"א ע"א דפילגש הו' בלא קדושין לא הוי כאשחור, אבל
 לפ"ד הפוסקים [שהוצאו שם בדבריו לעיל] דגם להירושלמי פילגש
 הו' בלא קדושין, ואפי"כ פילגש אביו אסורה ונקרא גלוי עריות י"ל
 דלריכב ג"כ גט, אך קשה דהוש"ע פ"ב דיבמות ס"ה ח' ס"ל
 דלהירושלמי פילגש היינו בלא קדושין ועכ"ז ס"ל שם דפילגש אינה
 לריכב גט, ומדברי הרמ"א בס"י ר' סעיף ח' יראה ודאי דאיהו לריכב
 גט, וכן משמע יותר מהרמ"א כאן בסוף הסעיף, ועוד יש לשנין דזה
 משום החששא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ואף שחלקו אס'
 בפילגש אמרין אלתעבד"ו כמוצא בנכס"י הגה"ט סו"ס קמ"ע, אכן
 י"ל דכ"ז במקומות שהיו נוהגים קלה היתה בפילגש עפ"י דעת הרמב"ן
 ודעיימיה, אבל במדינות אלו שאנו חוששים כהמחמירים ואומרים דגם
 מדינה אסור בפילגש [וכמוצא להלן סק"ה אחרית ח"ג], איך ודאי
 זה שייחד לו פילגש הג"ל היה סבור שזכו איסור פנויה ממע ולא ידע

טע"ף א. א. שלא לשם קדושין אינו כלום. בטור כאן כתב
 דלוקה עליה משום לא תהיה קדשה. וישנה מחלוקת
 בזה בין הפוסקים אם הללו ללא תהיה קדשה הוא דוקא במזומנת
 ומופקרת לכל, או אפילו בבא עליה במקרה פעם אחת, וזה יחזק
 בס"י קמ"ז, כי שם מקומו.
ב. לשם אישות בינו לבינה וכו'. ע"כ סק"א דלפי המבואר
 בס"י קמ"ע [סעיף ח' ברמ"א] שכל שנשאה וגלוי לכל
 הוי כחילו היו עדים צעת הביאה, לפי"ז אם היה גלוי שנושא אותה
 לשם אישות הוי קדושין נכירה, אלא חייבי שלא היה בגלוי. ובזה
 מאיר הקשה עליו דלפום ריהטא סותר עלמנו שהרי בס"י קמ"ם שם
 הקשה הכ"ש על הרמ"א שאם לא נשאה כדן נשואין מהיכי חיתו
 לומר שבעל לשם קדושין, [וכן הקשה שם על הרמ"א בע"ז סק"א],
 ואיך אף כי באמת בעל אותה לשם קדושין הוי מקדש בלא עדים ואין
 בהם ממע, וז"ע בכוונת הכ"ש [כאן] דלע"ד היינו פילגש.
 ובתשובת הרח"פ עפשטיין (בעל תשובה שלמה) בהפסד שנה
 ח' חוברת ט' אחר שהקשה ג"כ דהכ"ש כאן בסק"א סותר
 עלמנו ממע"כ בס"י קמ"ט סק"א, כתב דנראה בכוונת הכ"ש כאן דאם
 היה גלוי לכל שחפץ לשאת אותה לשם אישות יבקדושין" או הוי קדושין
 נכירה, אלא חייבי כשלא היה בגלוי, היינו שאין גלוי לכל שחפץ
 באישות בקדושין, והבית מהבהר נכד הגר"א שפירש ע"ז דברי הגר"א
 סק"ג במ"ם בזה"ל: כיון שידוע שכל עליה הוי כעדים וכו' מי"מ כאן
 דלאו לשם קדושין בעל לאו כלום הוא עכ"ל, דר"ל דהא דמכני גלוי
 לכל חינו אלא דהוי כעדים, אבל אפילו בעדים נריך לפרש שהוא לשם
 קדושין, וסיים בתשובה שם דנראה דיש לכוון זה גם בדברי הכ"ש
 וכנ"ל.
ג. ואפילו אם יחדה לו וכו'. כ"כ הטור. ונלמח נדק
 (מלויבאוויטש) ס"ה קל"ח בידון מי שזכיר נשוי אשה
 וכו' לו בנים ממנה, ותקפו יצרו ויחד לו עוד אשה בלי קדושין ויחד
 לה בית וזהו נחב עמה בדרך פילגש יותר מעשר שנה, וגם ילדו לו
 בת, ולא היתה מוצלת לנדסה ברוב העמים רק בתחילת י"א שהיתה
 טובלת, ולבסוף ראה לעצמו ולהנשא לאיש אחר, ונסחפק אס' יכולה
 להנשא בלא גט, וכחז דלפי דעת הרמב"ם צ"ע ממלכים ה"ג ז'
 שמספר י"ח נשים שהחזירו למלך הוא עם הפילגשים, ובכל זאת אמרין
 בסנהדרין כ"ב ח' כמה קשה גירושין שהרי לדוד החזירו לייחד (עם
 אבישג אפי"ס שנאמר יחד של פנויה) ולא החזירו לו לגרש (אחת מ"ח
 וישאלה), ולשון גירושין משמע גט, וכיון דפילגשים ג"כ בכלל אלמא
 דגם פילגש לריכב גט, ואף שבהדיא אמרו דפילגש הו' בלא כחוצה

אוצר

סימן

הפוסקים

י"ל דכמו שלא ידע דעת הרמב"ן לא ידע ג"כ שאפשר לקדש בציאה כדי שלא יהיה צעירתו צעילה זכות, כי לא ראה משולם רק שמקדשים בעצמה.

ובענין דעת ראיות ה"ל הנ"ל צדכורו יחודה סי' ג', וגם כ' דאין להציא ראייה מהירושלמי דלפיה בית היה לפילגש לריכה גט, ד"ל דהירושלמי ס"ל דאם אשת חמיו הייתה חסורה מן התורה אזי גם פילגש חמיו היה מכושר לישא מפני מראית העין, אבל כיון דאשה חמיו אין להיסור אלא מפני מראית העין, לכן אין לאסור פילגש כלל, וקצת מסתברא בן דאי לאו הכי למא לא חשש דוד לאיסור דמראית העין, ועוד נראה לומר דאשכ"ח שגדל הפילגש הוא בלא קדושין, ב"כ"י שם שהיו מחמירים על עצמם לקדש גם הפילגש, וכמ"ס היש"ש פ"ב דיצומות סי' י"א דיעקב אבינו לקח בקדושין גם הפילגשים אף שס"ל להיש"ש דסתם פילגש הוא בלא קדושין, וא"כ יש לומר דהירושלמי ס"ל דשאל המלך שהיה לדיק וחסוד היה מחמיר על עצמו ומקדש פילגשו שלא יבא בלי קדושין וכלי ברכה, וכן י"ל על המדרש רבה פרשת נח הנ"ל דרוד המלך שהיה חסיד החמיר לקדש פילגשו, וכן י"ל על משה דרואבן וכמו ש"י היש"ש דיעקב אבינו קידש פילגשו, וכן דבר שאין כל ראייה מוכרחת לאסור פילגש בלי גט נגד כל הראשונים והאחרונים הנ"ל, אמנם אפשר כי יש לאסור הדבר מפני מראית העין, וגם מפני שצ"ל הנ"ל לא ראה לומר היתר מפורש, לכן במקום שאפשר להחמיר לעשות הדבר בנתיב כמו ש"י צ"ל הנ"ל בדאי להחמיר, אולם אם א"ל להחמיר ויש מקום עיגון בודאי יש לסמוך על כל דברי הראשונים והאחרונים הנ"ל וגם הכל הולך אחר הכותוס וצ"ל הנ"ל חתם דבריו דמימ מהסוגיא דגדה משמע דפילגש אין לריכה גט, וכ"כ בדרם שלמה (להר"ש האלם) בחלק השני"ט סי' פ"ח ובפירושו לש"י כאן, דפילגש אינה לריכה גט, והא דאיתא בס"י קמ"ט סעיף ד' דמי שגירש את אשתו ונתייחד עמה וקודם שגירשה שנית לקחה אחד לשם פילגש חסורה לשניהם ולריכה גט משניהם, ומשמע דפילגש לריכה גט, ל"ל דשם מיירי שקודשה בקדושין בלא כחובה. [וכן הוא להדיא לשון הסוגיא דגדה בסי' דמימ מהסוגיא דגדה משמע דא"ל גט.]

ובאגרות משה סי' פ"ד עמוד קע"ז הביא מהמחמירי בסתמיה ד"ח ע"א שכתב דפילגשים של מלך מותרות למלך אחר ואפילו לבנו, והא דאביגד היתה מותרת לשלמה ואפילו היתה נעלה לדוד, ומשום אשת אב אין כאן שיהי טעם אדם חנוסה ומפוחת אצלו, וכחך דהרי מפורש דפילגש שכלל קדושין אינה צדיק א"ל כלל, וא"כ ודאי דאין שייך להאריכה גט, וכן מפורש ברל"ג בפירושו לספר שמואל דאצטלוס לא עבר איסור חמור דאשה אצלו משום שפילגשים היו בלא קדושין. גם במעשה רקה צדושיו על הרמב"ם פ"א מאיסות ה"ד כתב ולדעת הרמב"ם דפילגש היא בלא קדושין, אין ספק דאין צריך עמנו גט דברי איתקם ויאלה להויה וכו'. ופי' גם צדית דינו של שלמה סי' ד' שכתב כמה לדיי היתר צדיתו שהיה גר עמה כמו ע"כ פילגש.

ובבשמים ראש סי' ל' שאלת שהיתה לו פילגש והיו עוררין בדבר שאלתו שהיתה עמו בקדושין, והטעם תרם על כל מי שידע שהיה עסק קדושין ציניהם שיצא וישיב צ"ד, ולא בלא שום עדות כלל, ואח"כ נשא בן אחיו אותה פילגש בחופה וקדושין, ונשאל אם כדון נשאה, וכי דכתיב אל אשתו לא תקרב, דוקא כשהיתה אשה אחי אצלו בקדושין דמקרי אישות, אבל פילגש אחי אצלו נשאת לו, ואם שלא יאלה עליו עדות של קדושין ולא היה כאן קול גמור בכל האחי נשאת לבן אחיו, ואפילו לבנו מותרת, דקיי"ל דלא כר' יהודה דאוסר בנאטות אצלו, וטעמו הוא מה שרלו מקצת אגשי עירכס לפלפל דפילגש שאנו, דליתא, דמה חילוק יש, ואפילו מדרבנן אין לו לבדות לעצמו איסורים, ומאי דאמרינן במדרש על אחיחופל זה התיב גלוי עריות [ש"י] להצטעק

דעת הרמב"ן שיסמוך עליו, א"כ י"ל דבדאי לא טעה צעירתו צעילה זכות פעמים רבות כל כך, ואין לומר דכיון שיש לו אשה אין לחוש שיקדש זו דא"כ פוגע בחרם דרצנו גרשום וכמ"ס בזה"ל סוסיי ר"ט, דיש להלך דהב"ד כתב בן רק על סתם צעילה זכות [כש"ס לו כבר אשה אחרת], אבל צ"ד שאף אח"ל שלא קודשה ה"ל ע"כ פילגש אללו, ובפילגש הרי שייך ג"כ חדר"ג כמ"ס היש"ש פ"ב דיצומות סוסיי י"א, וא"כ כיון דאף אם לא יקדשה שובר על חדר"ג אח"ל לא נומא דלאצטצ"ו, ומ"ס בזה"ל שם דדוקא בסתם בני אדם אמרינן לאצטצ"ו אבל לא בפרץ, ע"ז אינו יכול לידע, ולכן בלעגוף חשש זה אל חשש הראשון דע"ס פילגש אפילו לא קודשה י"ל שצריכה גט, אין צדיק להחמיר לעצמה בלא גט, ויכול להחמיר ולדבר על לבו שיתן גט, וא"ל לפרסום כלל, כ"א שיאמר לסופר שיכתוב ולעדים שיתחתמו ושיהיו עדי מסירה והסופר עצמו יהיה שליח להולכה, וסגי בזה וא"ל לפרסום בעשרה, ואם א"ל לפעול אזי אינו אומר בזה לא איסור ולא היתר, כי איסור אינו יכול לומר נגד חש"י הרא"ש וחש"י הר"ן ומחמירי וגד הפוסקים המקילים בחשש השני ג"כ, והיתר אינו יכול לומר מחמת הירושלמי הנ"ל והמדרש רבה, מה גם שמוסף ע"ז בחשש השני לדעת כמה פוסקים, ובסוף החשבה כי שאלה סתירה לפסק זה מדרש דנ"ב אי דקאמר שם רבי ישמעאל דבקדושי טעמו אשפ"י שבה מורכב על כפיפה ממאנה והולכה לה, ובתנן שם ה"א דרבי ישמעאל בקדושי קפדה נמי איירי, וא"כ בפילגש שאינו מכוון לשם קדושין כלל לא חמור מקדושי קטנות לרבי ישמעאל דממאנה והולכה לה, והכא אפילו מילאן אינה לריכה כיון שלא היו אפילו קדושין מדרבנן, וכמ"ס שם המפרשים נבי קדושי טעמו ש"ל שום גט כ"ר, ולפי"ז מה שמוכח מהירושלמי דפילגש לריכה גט ל"ל דס"ל להירושלמי דפילגש היונו בקדושין, ובקטור דבריו שם חזר על כל הוכחותיו הקודמות להאריך גט גם על מסקנתו לדינא דר"א שיתן גט, ושם זה בלתי אפשר לו אינו אומר בזה לא היתר ולא איסור, ורק סיים דמימ מהסוגיא דגדה משמע דא"ל גט.

ואולם בחשובת הר"ן טברסקי (מרתומים מריצקא) שצ"ח"ן קול תורה שנת הרל"ו סי' ע"ז האריך להוכיח דפילגש אינה לריכה גט, והביא מדברי הפוסקים הנ"ל צ"ל דפילגש אינה לריכה גט, והוסיף דכן משמע מהחש"ן ח"א סי' נ"ז, ומחמירי ח"א סי' ש"ח, ומשמע דקדש סי' ג', וכתב דאין להציא ראייה דפילגש לריכה גט מהתוס' בגיטין דף ו' ומחמירי רבה פרשת נח הנ"ל צ"ל, דכבר כ' בשאלות וענן ח"א סי' ע"ז [המוכח להלן סק"ה אות ו'] דאשכ"ח שפילגש אינה לריכה גט, מ"מ כל אן שהיא מיוחדת לו אם זנתה עם אחר עוברת על לאו דלא היתה קדשה ונאסרה עליו משום קדשה, ולכן כתבו הח"ס דלא היה דרכם להחזיר פילגש שזינתה, ולכן אמרו במדרש רבה הנ"ל שאחיתופל היתר גלוי עריות, דברי כ' הרמב"ם בספר המלכות לאו שגירש דע"ס איסור הקדשה הוא משום שגמלא את נוסא אחתו, ולכן נקרא גלוי עריות, ועוד י"ל דמה שלא היה דרכם להחזיר בפילגש אינו מחמת האיסור, רק משום שגמלאה היא צעירות, וביש"ש פ"ב דיצומות סי' י"א כ' דמכושר הדבר לבנו לפגות נשי אצלו ור"א להמית ע"ז ולכן נקרא גלוי עריות, ומה שהביא צ"ל ראייה מהירושלמי דר"א בזה ה"ה, הנה יש להבין מאי דקאמר שם צירושלמי דאי חישא חורה הרי דוד נשא רפסה בת איה, והיכן כתוב בחורה שאשה חמיו חסורה, ופי' דהפירוש הוא שאסרו חכמים אשה חמיו משום שגזיה שכולא משום עשו משמרת למשמרת שזה נקרא חורה, והנפק"ק דאי משום איסור שניה אם נשאה לריך להוליה, ואי משום מראית העין אף לריך להוליה וכמ"ס צעירי קרבן שם, ובין דהוא משום איסור שניה גם בפילגש שייך למיגר משום שניה, ומ"ס שם צ"ל הנ"ל דבכ"ז שאנו נוהגים איסור בפילגש זה שייך לו פילגש לא ידע דעת הרמב"ן שמחיר בפילגש ובודאי לא טעה צעירתו צעילה זכות, לפי"ד

ביאור הגר"א

[ה] ובא כו'. דאיסור
נדה שזה באשתו או
בפנויה או באחרת
ופשוט הוא כמ"ש ואל
אשה כו' וכמ"ש בספ"ג

הבגה דודאי בושא היא מלעבול [ה] וצא עליה בגדחה (עור) אצל אס מייחד חלוי אשה ועופולת חלוי [ו] יש אומרים שמוחר והיא פילגש האמורה בחורה (הראש"ד וקלח מפרשים) [ז] וי"א (ח) שאסור (א) [ח] ולוקח על זה משום לא תהיה קדשה (הרמב"ם והרא"ש והעמק) עכ"ל

דיבמות ואם היו נדות כו' וברפ"ג דכתובות ודמכות ועל הגדה אע"פ שיש כר' ובכריתות יש בא ביאה כו' : [ו] וי"א שמותר והיא כו'. כמ"ש בסנהדרין כ"א א' מאי נשים ומאי כו' וכגו' ספרים שלנו וכיה גירסת הרמב"ם והרמב"ן : [ז] וי"א שאסור. כ"כ הרמב"ם בפ"ד מה' מלכים דאינה מותרת אלא למלך אבל להגידות אסור ותפש עליו הרמב"ן מכלב ונדעון ושאר גדולי ישראל כולם נשאו פלגשים ופלגש בגבעה אם היה אסור לא היה אומר בפרהסיא בפני כל ישראל פלגשי וגו' היה הולך אל תמיו בפרהסיא אבל הרמב"ם שם חידן בדבריו שכתב ההדיט אסור אלא באמה העבריה בלבד אחר יעוד ובכ"ג איירי כל ה' הגל' ורש"י נשים בכתובה וקדושין פלגשים קדושין בלא כתובה וכמ"ש בסוף פ' חיי שרה ורא"י ממ"ש שם בירושלמי והביא חס' ביבמות כ"א א' דיה ומותר כו' וא"ת הורה כו' וכיה בירושלמי פ"ה דכתובות הלכה ב' וא"ת האזני אשה ואזני היא פלגש רמ"א אשה יש לה כתובה ופלגש אין לה כתובה ר"א א' זו וא' זו יש לה כתובה וחס' אשה יש לה כתובה ותנאי כתובה פלגש יש לה כתובה ואין לה תנאי כתובה משמע אבל קדושין לר"ה יש לה וכ"מ מדנאסרות לדוד בביאת אבשלום ובכ"ר פ' ל"ח זה התיר ג"ע שאמר בא אל פלגשי אביך ואם איתא הא אמרינן נושא אדם כו' ואמרינן בסנהדרין שם אבישג מותרת לשלמה ול"ק אחת מן הפלגשים ואמרינן שם כמה קשה גירושין כו' אלמא צריכות גט וכן קראו הכתוב אלמנות חיות וכן בפלגש בגבעה קרא חותנו לאביה ולכך קנאו כ"כ בפלגש בגבעה והרמב"ן השיג על רש"י דהא כתובה דרבנן ואין תפיסה בזה ד"ל כדעת חס' דפ' כרש"ב"ג שהיא דאורייתא ואף לת"ק ל"ד כתובה אלא כל תנאי כתובה כגון שארה כו' : [ח] ולוקין כו'. הגה הרמב"ם מנה במל"ה לא תהיה קדשה שלא יבעול מנהיה שלא אף אישות וכמ"ש בספרי לא תהיה קדשה אזהרה למנה כענין שנאמר לא תהיה בנה קדשה שלא כדעת ת"א דבעבר ואמה משמע קרא ולא יהיה קדש ודרשין בסנהדרין על משכב זכור ועל שם ג"ד ב' ושם בספרי פרשת

באר היטב

(א) **חלקיקי ציור**. עיני צרנונים פילא מהילא ופ"צ מהלכות נערה בתולה ונתאסרת הרדנ"ז ח"א סימן כ"ה ונחדושי מהרי"ט ר"ש קדושין ונצ"ח ונצ"ש ונצט"ב :

(ה) שאסור ולקטן. ענה"ט ועין צמ' המקנה צמ"א שהלריך בזה ועין כתובות
נו"צ תניינא ס' קל"ג:

אוצר

סיק ג-סיק ה אות ב

הפוסקים

הרמב"ם והרא"ש והטור. והנה בדבריהם לא נמצא כן להדיא ר"ן כן פירשו כמה פוסקים את דבריהם. וכו' כי הרמב"ם פ"א מהל' אישות הל' ד' כתב דכל הבועל אשה לשם זנות בלא קדושין לוקה מן התורה ונפי שבעל קדשה, והרא"ש ד שם השיג עליו דאין קדשה אלא מומנת וכו' והוא המופקרת לכל אדם, אבל המיוחדת עומה לאיש אחד אין בה ללא מלקות ולא איסור לאו, והוא הפילגש הכתובה בפסוק וכו'. וכן בעצמות יוסף בראש הספר דהרא"ש ד' ה'צ"ד ה'צ"ד דעת הרמב"ם דמ"ש כל הבועל אשה לשם זנות לוקה, היינו אפילו במיוחדת לו לפילגש, ולכן השיגו שאין קדשה אלא במופקרת לכל אדם, ועל דרך זה דעת הרמב"ם הלך ה"י"ו וכן לדעת הרמב"ם פילגש הכתובה בפסוק היינו ע"י קדושין בלא כתובה, והביא ה"י"ו ראיה לדעת הרמב"ם ממה שאמרו בטרסה מקומות חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת נטות, ואם לא היתה הפנייה שאינה מופקרת באיסור מן התורה לא ה"י סומכים על חזקה זו, דאיסורא דרבנן בולחא אינשי לא זכריי צדי, יעוד מדקאמר ר' אליעזר פנוי הבא על הפנייה שלא לשם אישות עשה וכו' פי' ופסלה מן הכהונה, אע"י דלא קיי"ל בותיה, מ"מ משמע דאיסור לאו איכא, דאי מן התורה נחת הכי אמר ר' אלפז דמקריא זונה.

וכתב בלב שמה שעל סה"מ להרמז"ס בשרש החמישי, ולפי הכנה
הרמז"ד בדעת הרמז"ס ולפילו בפילגש איכה לאו דקדשה,
ל"ל דמ"ש הרמז"ס בפ"ד מעשרה בחולה דאם הויה נחו "מוכנה לכל
מי שיבא עליה" גורם שהמלא הארץ זמנה וכו', והבועל והבזעלה לקון
משום לא תהיה קדשה, אין הכוונה שהכונה והפקירה עומה לרבים
דוקא, רק הכוונה היא דהכנהו של איז או הכנהה הויה מדמחם ולא
בדרך אונס ופתוי, ואפילו רק לאחר, וראה לה, דכרי מ"ש הרמז"ס
בפ"ד מעשרה בחולה חזר וכתב גם בפס"מ, רק במקום משי"כ בכל
מערה בחולה "מוכנה" כתב בפס"מ "כשהיה הענין בריון שיהיה יחד
ובהם כמח", ונמצא לשונו של הרמז"ס בכל אישית בר"ל מתאים
למשי"כ בכל מערה בחולה.

בגם הריבוי צפי ש"ח כחז דמסכ"מ להרמז"ס ה"ל נראה דפשו
שבאשה המתניתא לביאה בלא קדושין אפילו לאיש מיוחד היא
באלו, חזו ש"י צפ"ד ממלוים ה"ד שהפילגש שותרה למך ואסורה
לכדיוע, ונראה שזן בלאו הכי אסרה לכדיוע, אפי"פ שלא הזכיר שם
מלקות

לאבשלם לבל על פילגש חציו], לאו עריות ממש חלל גנאי של ערוה, ויבוא זה מליט גבי טע דלע"ג דכן נה מותר בבחו, גנובו, ואפשר נמי דהמדרש סבר כר יבודה, ומה שראה הרב ר' שמואל לומר דכאן לא צפי קול גמור שנתחזק חלל כל שיא עליו קול די, משום דאיכא חזקה המסייעת דאין אדם עושה בעלתו בעילת זנות, ליתא, דכיון שלקחה בתחילה להיות פילגש ודר עמה זמן רב אדרבה הרי בחזק עמנו בסיפוק, ובי הכי דאי לאו הכי קלא דנפיק לא הייתי מסתפק לאסרה, האי קלא נמי לא מעלה ולא מוריד, ואדרבה יש מקום לומר דאפילו בקול גדול נמי לא מהני לאסרה, דאמרי אינשי בדדמי משום דחזיוהו דדר עמה, ואיכו לפילגשו לקחה וכו'.

וע"י גם בבנימין זאב סי' קי"א בתשובת ה"ש ספרדו שהאר"ק
לכאז דפילגש ח"ל גט, משום דזוקא בלש שנהגשה ואח"כ
נתיחד עמה אמרין אהעצ"ז, אבל בפנייה לא אמרין כן וכמו שדחה
הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין ה"ט דזרי הגאונים.

ד. דודאי בושה היא מלטבול. בחפצארת יעקב סק"צ דן דלולי
גם כשהחמיר שטענה לא חכיה נאמנת **בזה**, דיש
להסתפק במה שאמרו וספרה לה לעמיה דלפשר דהיינו דוקא לצעלה,
אבל להצטל בלי קדושין כיון שיש לה"פ איסור בדבר אינה נאמנת
כלל, כפרט לפי מה שכתבו החוס' [בגיטין דף ב' ע"ב] הטעם דנאמנת
לעמיה משום דבדה לטבול, וזו הואיל ובושה מלטבול אינו כיב בידה,
ולפי"ן יש איסור גמור בבואה בלא קדושין אם אינו יודע בבירור
שאינה נדה, דהא אינה נאמנת בזה, וא"ע.

ה. אבל אם מייחד אליו אשה וכו'. א. תמצית הדעות ברין זה. הטב הרמ"א כאן הביא שתי דעות במייחד אליו אשה לשם פילגש, ד"א דמותרת וי"א דלוקה עליה משום קדשה, אולם מלבד זה ישנם עוד דעות בפוסקים, דיש סוברים דמשום לאו דקדשה אין זה, אבל יש זה איסור עשה משום כי יקח איש אשה, דהיינו פ"י קדושין, ויש סוברים שאיסור רק מדרבנן, וי"א דמדינא אין איסור רק שלא נטון לעשות כן. וגם באותם הראשונים עתהם שבבית הרמ"א ישנם דעות מחולקות באחרונים, וגם דרם כאן אחד לאחד בהדרגה, כפי דעותיהם להלכה.

ב. המגברים דבמיחד פילגש לעצמו בלי קדושין לוקה משום לא תהיה קדשה. נשים טיין כי א' כיא דעת

ביאור הגר"א

תצא לא זהו קדשה מבנות ישראל לא תהא מוזהר עליו באומות שהיה בדין כו' ורצה לומר שאין בביאת נכרית בנות לאו כמ"ש בע"ז ל"ו ב' דאורייתא אישות כו' ואתו אינהו כו' וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהא"ב ובש"ע ר"ס ט"ז ועמ"ס פ"א מהלכות אישות ובת"כ פ' קדושין פ"ד אל תחלל את בתך להזנותה יכול לא יתנה ללוי כו' ת"ל להזנותה לא אמרתי אלא חלול שהיא לשם זנות ואיזה זה המוסר לחבירו בזה פנויה שלא לשם אישות וכן המוסר עצמה שלא לשם אישות וכ"ה בסנהדרין ע"ז א' והראב"ד הקשה עליו אי"כ קנס דמפוחה אמאי חייב הא אינו לוקח ומשלם והנה אע"פ שמדברי הרמב"ם בסח"ט סימן שנה' ובפ"א מהלכות אישות מ' דלוקה על כל פנויה אפילו במקרה הנה מ"מ דעתו דדוקא במפוקרת לזנות כמ"ש חכ"מ שם והלח"ט כמ"ד מהלכות מלכים וכמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ב מה' ג"ב ע"ש היטב וכמ"ש הראב"ד שכן הוא לשון קדשה כמ"ש איה הקדשה היא בעיניהם על הדרך ר"ל באם הדרך מוזמנת לכל במקום צינים רואים ודרךן לכסות פניהם וז"ש כי כסחה פניה ועיין רמב"ן בשורש חמישי וכן בזכרים מומן להיות נשכב מן הזכרים וכ"כ בפ"ב מהא"ב ה' ב' אע"פ שהיא קדשה וכמ"ש סי' סעיף ח' אפילו היתה כו' ובהנהגה בסימן קע"ז ס"ה הו' שהייתה כו' במקרה אבל כו' וכל כו' אבל דעת הרמב"ן שלא תהיה קדשה קאי דקא על מי שאין לו עליו קדושין וכן אל תחלל כו' ג"כ בכה"ג וז"ש

הפוסקים

סי' ה אות ב—

אוצר

ג. הסוברים דבמיוחדת בלי קדושין אין בה אלא איסור עשה. ע"י צ"ח פ"א מאישות ה"ד לאחר שביאר דלדעת הרמב"ם לוקין על ביאת פנויה שלא לשם אישות משום לא תהיה קדשה, כי עוד דלפטר לומר שכתוב זה הוא כדברי המתרגם שהוא אזכרה לבא על השפחה, והבא על האשה שלא לשם אישות עובר בעשה דרחמנא חמר כי יקח איש אשה ובעלה לו לאשה, כשיראה לבא עליה יהיה באישות. וע"י בפירוש הרא"ם על התורה דבראשית כ"ה על הפסוק ולבני הפילגשים שביאר גם שיעת רש"י שם, דס"ל דמה שהתורה התורה פילגש אינו אלא ע"י קדושין, אבל במיוחדת לו בלא קדושין אף דליכא לאו, אבל איסורא מיהא איכא, שלא הותרה אשה לאיש אלא ע"י קדושין כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה.

והרש"ם סוס"י ר"צ אחר שהביא דעת הרא"ם ה"ל בשיעור רש"י, כתב דזו הוא גם שיעור הרמב"ם, דכן נראה מלשונו בפ"א מאישות ה"ד שז' כל הבעל אשה לשם זנות בלא קדושין לוקח משום לא תהיה קדשה, ומדקאמר לשם זנות ולא קאמר כל הבעל אשה בלא קדושין, משמע שהדין דשיעורא שלא לשם זנות ליכא לאו, ולכ"מ לא חל עליה שם זנות אלא אם הפקירה עצמה לכל, אבל כשיחידה לעצמה, לדעת הרמב"ם ורש"י איסורא מיהא איכא. ובמהרי"ט בחדושי' על הרי"ף ריש קדושין כתב דגם מדברי הרמב"ם בפ"ב מנערה בחולה נראה שאין קדשה אלא במופקרת וחמומנת לזנות, שהרי כתב שם דאם הניח בזה מוכנת לכל מי שיצא עליה גורם שחמלא הארץ זמה כו', והמבין בזה לכן לוקח הבעל והנבעלת משום לא תהיה קדשה ע"כ, אבל המיוחדת לאיש אחד אין בה אלא איסור עשה משום דכתיב כי יקח והיינו ע"י קדושין. וכ"כ צביהגר"א סק"ח.

והמקנה בקו"א כתב דכן מצאנו מדברי הרמב"ם בזה' אישות עצמה, דמדכתיב שם בפ"א ה"א דקודם מתן חורה ה"ה אדם פוגע אשה בשוק ומכניסה לחור' ציתו ובעלה בינו לצינה וכו', משנתנה חורה נלעזו ישראל שיקנה אותה בפני עדים, ולקוחים חלו מלות עשה של חורה הם כו', וצ"ח שם כתב דקודם מתן חורה ה"ה אדם פוגע אשה בשוק אם רצו הוא והיא נתן שברה ובעלה על אם הדרך וזו נקראת קדשה, ומשנתנה חורה נאסרה הקדשה, מצאנו מדבריו דאיסור פילגש לחוד ואיסור קדשה לחוד, דפילגש אין בה אלא איסור עשה ולא איסור קדשה, כיון שיחידה לעצמה והכניסה לביתו, ולאו דקדשה הוא כשאנייה מיוחדת אליו, ואם בלא משמעות הרמ"א שכתב דפילגש לוקין משום לא תהיה קדשה. וכן צ"ח ופ"א יעקב צביה"א סק"ח כתב דמחילת הרמב"ם וז' דין המיוחדת צ"ה"ל ודין הקדשה צ"ה"ל, משמע דבמיוחדת ליכא לאו דקדשה, ואף שכן הראיות שהביא בה"מ לדעת הרמב"ם משמע דאף במיוחדת איכא לאו דקדשה [וכ"ל אות ב' בעלמאות יוסף], ע"כ לדינא נראה לפע"ד שאין בדבר רק איסור עשה, וע"ש שהאריך עוד להוכיח דע"כ יש איסור חורה בפילגש.

גם צ"ח ארי"ה סי' י"ז כתב דהשיעור היותר מחוורת דעת הרמב"ם הוא דאיסור הפילגש הוא רק משום העשה דכי יקח, וכדעת המהרי"ט והמקנה ה"ל, והוכיח מן מכתבו מן נשואין לקטנה

מלקות כזר הזכירה כה' אישות המיוחדת לה, וע"ש שביאר מהיכן למד הרמב"ם היתר פילגש למלך. וכ"כ בס"י חכ"ה בדעת הרמב"ם. וע"י בלבוני נר סי' קכ"א אות ג' שהביא עוד ראיה לדברי בה"מ והריב"ש ה"ל דעת הרמב"ם, מדבריו בפ"ב מאישות ביאה.

ובזרע אברהם (להר"א ילחין) חיו"ד סי' כ"ז כתב לדיוק מדברי הרמב"ם דפ"ב מנערה בחולה עצמה דקדשה היא אף בשאינה מופקרת לכל, שהרי כ' שם הרמב"ם מקודם שלא יאמר הריני שוכר בתי בחולה "לזה" לבא עליה בכל ממון שארצה, או אנוה "זה" לבא עליה בחנם וכו', ומכאן להדיא דאף שאינה מכונה עצמה לכל אלא לאיש אחד מדעשה ומדעת אביה מקרי קדשה, ומא שסיים שם הרמב"ם דאם הניח בזה "מוכנת לכל מי שיצא עליה" גורם שחמלא הארץ זמה ונמלא אב נושא בזה ואח נושא אחותו, אין זה חנאי בדבר דדוקא צ"כ"ג מקרי קדשה, אלא כוונתו דצ"כ"ג איכא חרתי, דמלבד שהיא קדשה גורם שחמלא הארץ זמה משום דנמלא אב נושא אחותו, אבל כשהכונה עצמה לאיש אחד נכ"י דלית בה משום ומלכה הארץ זמה, אבל קדשה מיהא מקריאה ולוקה. וכ"כ צמטעס רוקח על הרמב"ם פ"א מאישות ה"ד.

והרא"ש וחפ"ז לויין צפנים שהם סוברים ג"כ דבמיוחדת לפילגש אסורה משום קדשה, והוא דהטור אחרי שכתב כלשון הרמב"ם דאם בא עליה בלא קדושין לשם זנות לוקח משום לא תהיה קדשה, הוסיף עוד דאפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לצינה, אינה נחשבת כאשתו אפילו אם יהיה, אלא אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו, וכ"כ א"ח הרא"ש בנשואים פנויה המשתרת בבית ראוהו ויאל קלא דלא פסיק שמתחילת עמה, לא מיבעיא שזני משפחה יבולים למחות בידו שהוא פגם להם שחבא פילגשו, אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו, שדבר ידוע שהיה צושה לטובל ונמלא שבעל נדה. וע"י צ"ח שביאר דמש"כ הטור דכופין אותו להוציאה היינו ג"כ משום איסור קדשה, ומש"כ הטור דכ"כ גם הרא"ש, אע"י דנראה מדברי הרא"ש דלא אסר אלא משום איסור נדה, וכן הקשה ה"ש"ש בפ"ב דיבמות סי' י"א, נראה דהטור דקדק מן מד"ה הרא"ש לא מיבעיא שזני משפחה יבולים למחות וכו', אלמלא דאפילו ליכא משום איסור נדה, כגון שנתרנית לפילגש ויחדה לו דאניה צושה מלטבול, אפ"ה אסורה עליו משום זונה, דלג"כ למא יכיו מעבדים עליו ומה פגם יש כאן, וע"ש צ"ח ש' דכן מצאנו גם בדברי הטור והרא"ש בס"י ל"ז דאע"פ שהיא מיוחדת לו ואין בה משום צושה נדה דאניה צושה מלטבול, אפ"ה היא נחשבת אלנו כאנה אם לא היה דרך קדושין וגשואין. וע"י צ"ח מ"ה"ל סי' קל"ג שהביא ראיה גם מלשון הרא"ש פ"ב דיבמות סי' י"א, דס"ל דפנויה אפילו מיוחדת לו אסורה משום קדשה.

וע"י גם בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' ש"ד שכתב דמשנתנה חורה נחמדה הלכה ואסורה הפילגש, והיא אשה הממומנת לו בלא כתובה וקדושין, ונקראת פילגש כדרך שאמר הכתוב ולבני הפילגשים אשר לאזכרם כו', והיא שאסרה חורה כמו שאמר הכתוב ולא תהיה קדשה וכו'.

ביאור הגר"א

שלא לשם אישות ר"ל במי שאין לו אישות וכמ"ש בס' הבע"י דאין זונה כו' ואיפסיק שם דלא כר"א דאמר פנוי כו' וכן אמרין בחבורה כ"ס ב' דאין אתנן זונה אלא באין קדושין תופסין בה ובסנהדרין ג"א א' יכול כו' הא לזנות כתיב כר"א כו' וק"ל דלא כר"א ולכך הוצרך ראב"י לומר בת"כ שם ובפ"ד דיבמות הרי שבא כו' ר"ל דיש חשש עריות וזו היא הזנות ור"ע דריש בסנהדרין ע"ז במשיא בתו לזמן שמזנה תחת בעלה ותיק מפרש בהיא עצמה ובג"ל ובפ"ש בה"א לא חתא כו' ובסנהדרין כ"א ב' פריך ייחוד דאורייתא ולא פריך פנויה דאורייתא והוא דספרי הג"ל ואין מותר באומות פירש הרשב"ן שהספרי מפרש במוסקרת ע"כ בג"ל אלא שהמצוה על הבריד שלא ייחוד דבר המנוגה חוץ בנו ואין אנו מותרין מלהניח באומות ובכבושות תחת ידינו שא"א מותרין עליהם אלא על הע"ז ופ' אל תחלל כו' הוא ציוו על האב אע"פ שזכאי בקדושה ולמכרה פ"ס אין רשאי למסור למי שאין קדושין תופסין בה כג"ל ועל ב"ד בלי"ת דלא חזנה כו' ומ"מ אף לדעת הרמב"ם באינה מוסקרת לכל אינו לוקה וכ"ש במיוחדת לו לבדו וכמ"ש בת"כ שם יכול על מעשה יחידי ת"ל ומלאה הארץ כו' ר"ל דוקא במוסקרת לכל ולא על המיוחדת לאיש א' שאינו בלי"ת אלא באיסור עשה לדעת רמב"ם ורש"י וכמ"ש הר"א מורחי ע"ש ושלא כדעת הר"ב כאן ועב"ש :

אוצר

סיק ה אות ג-ד

הפוסקים

איכא לאו דקדשה, שהרי כה"ל מלכים כ' הרמב"ם להדיא מפילגשם היינו בלא כתובה ובלא קדושין, אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומתרתה לו אבל הדיוט אסור בפילגשם וכו', ואין לתלות הטעות בספרי הרמב"ם, שהרי כ' שם בלשון שלילה "אלא ביחוד בלבד", וגם בדקתי בספרים הישנים ובכולם נמצא כתוב פילגשם בלא כתובה ובלא קדושין, ומש"כ הרמב"ם בפ"א מה"ל אישות שכל הבועל אשה לשם זנות בלא קדושין לוקה מה"ל לפי שבעל קדשה, לא מיידי בחדש שמיוחד לו אשה בביתו, אלא במי שבוטל אשה דרך זנות ודקק מקרה ומניחה וכולך, אבל מי שמיוחד לו אשה דהיינו פילגשם לא איירי הכא אלא ככלכות מלכים, ואין צד לא לא ולא מלקות ולא איסור חורה, שאם הייתה אסורה מה"ל לא הייתה מותרת למלך, אבל איסורא דרבנן איכא ולגבי מלך או נשיא לא גזרי דאינה צושה מלעבול, אבל גבי הדיוט גזרי דכיון שהיא צושה, לפעמים צושה מלעבול, ומש"כ הרמב"ן [המוציא בלות שאח"כ בהערה ב'], דהרמב"ם כה"ל מלכים כשהזכיר פילגשם במלך לא הזכיר כלל שהוא היתר המיוחד לו [אלא אף להדיוט מותרת], אני בדקתי בכל הספרים הישנים הנמצאים פה במצרים לאחריה דמר הוא, ובספר אחד מנהג שאומרים שהונה מספר שהגיה הרמב"ם בעלמו, ובכולם כתוב "ומתרתה לו אבל להדיוט אסור בפילגש", ובדל"י נוסחה משושבת מדמנה לרמב"ן, ואפילו חתמו שלא היה כתוב בספרו "אלא הדיוט אסור בפילגש", אפ"כ יש ראייה גמורה שכן היה דעתו מדכתב "ומתרתה לו" משמע למלך דוקא, דלגבי יאמר ומתרתה וכו' לא, ועוד אם הפילגש מותרת להדיוט מה לו להזכיר ההיתר אלא המלך כה"ל מלכים, לאשמעינן אלא להדיוט כה"ל אישות וכ"ש במלך, ומה שהקשה הרמב"ן היכן מצינו גזירה זו, קרוב אני לומר שכלל גזירה יחוד הפנויה היא, שהרי חכלית גזירה יחוד הפנויה הוא משום שלא יצא עליה, ואין טעם לומר שגזרו על יחוד הפנויה במקרה ולא גזרו על יחוד הפנויה תדיר, ומעתה אין קושיא מפילגש בגבעה ולא מוחלם שהיו להם פילגשים, שקודם שגזרו על הפנויה היו, ומ"מ לא גזרו על המלך מטעמה דאמרן לעיל דאינה צושה מלעבול אלא אדרכה מתפארת להיות פילגשו, וגראה לו דה"ל לנשיא אם נשמעים אליו כל ישראל כהאשר נשמעים למלך שמוחר בפילגש, וכחז עוד דגם מדברי הראב"ד נראה שהפילגש יש צד איסור [וכג"ל בעצמות יוסף], וכן נראה מדברי ה"ה"מ בפ"א מאימות ש"י צה"ל: וגראה סויע לרבינו ממה שאמרנו חזקה אלאפצ"ז ואם לא הייתה הפנויה שאינה מופקרת באיסור מן החורה לא היו סומכין על חזקה זו, דאיסורא דרבנן כולו איננו זכירי צד כו', ומשמע דמאן דפליג על הרמב"ם מורה דעכ"פ איכא איסורא, גם המאירי כתב דפילגשים פירושו בלא כתובה וקדושין וגלים בכתובה וקדושין, ופילגש מיהא הדיוט אסור צד ע"כ, והוא רגיל בשיטת הרמב"ם, וכן נראה סברה הר"ף שהשמיע מה שאמרנו בסנהדרין בענין הפילגש, ומשמע שאינו נוכח צה"ל, וגם הרא"ש השמיענו בפסקיו, וסוים בלכך אם לא ראה להוציא משמתינן ליה עד שיוצאה, או עד שיצא אותה כדומי בקדושין ד' ברכות ובחובה, ומינה לא חזא.

ועי' גם בריב"ש סי' ש"ה שכתב דאפילו להראב"ד שאין בפילגש לא מלקות ולא איסור לאו, אבל מי"מ באיסור בית דין של חז

היא

וחרש וחרשת כדאיחא צינעת ר"ס חרש, ואם הפילגש אסורה מה"ל בלא קדשה אין חקו חכמים לעקור דבר מה"ל צקום ועשה, וע"כ דפילגש אין צד רק איסור עשה, ולכן בחרש וחרשת וקטנה דלאו בני קדושין ינוהו לא שייך צדו העשה כלל, והעשה דכי יקח הוא לאו דבלא קדושין אסור לבוא שום בואה, רק העשה הוא דמחויב לקדשה קודם בואה, וזה רק היכא שאפשר אבל היכא דאי"ל לית לן צד, וע"כ ש"י עוד דהאשה אינה מלווה בעשה דכי יקח רק האיש. וכן באבני נזר סי' קכ"א הביא ראייה מהא דתיקנו רבנן נשואין בחרש וחרשת וקטנה, דפילגש אין אלא איסור עשה, וכ' דזה מיושב מאי דאמרין בקטנה שהגדילה דבעל מקודשת משום חזקה שאין אדם עשה בפילגשו בעילת זנות, וקשה שכשם שהותרה לו עד עכשיו בקטנות כן יהיה מותר גם עכשיו, וק"ו הוא שעכשיו אינה יכולה למאן, אך לפי הג"ל נראה, דבימי קטנות שלא היה אפשר בקדושין מותרת בלא קדושין, אבל כשהגדילה נאסרה עליו בעשה וע"כ אמרין אלאפצ"ז, ואחר שהאריך עוד לחזק דבריו, וגם האריך בדעת הסוברים דפילגש איכא לאו דקדשה ודעת הסוברים דפילגש מותרת, סוים דמי"מ אין דעתי מברעת בין גדולי הראשונים, ולמעשה ראוי לתפוס דהיו ספיקא דדינא.

ד. הסוברים דמיוחדת אינה אסורה אלא מדרבנן. ציד רמב סנהדרין דכ"א א' כתב על מה שאמרנו בגמ' שם פילגשים בלא כתובה ובלא קדושין, דאפי' קדושין דאורייתא דכתוב כי יקח איש אשה, הכי מילי לשיא אי"ל לחייבו במזונותיה ולאסור בקרובותיה ולאסרה בקרובותיו ולחייב עליה משום אי"ל וישראל דברים התלוים באישות, אבל אם ראה לייחד אשה בלא כתובה ובלא קדושין, מדאורייתא שפיר דמי, ורבנן הוא דגזר כדי שלא יהיו צנות ישראל הפקר.

גם צד"ך בית ג' חדר ח' ופ' אחר שהביא דברי הרמב"ם בפ"א מה"ל אישות דקדשה דקודם מתן תורה היווה שהיה נותן לה שכרה ובוטל אותה על אם הדרך, והוכיח משלן זה דאין קדשה אלא בעומדת על אם הדרך וממונת לכן, כתב אבל אם יחדה לו אינה אסורה אלא מדרבנן. וכ"כ בעצמות יוסף בראש הספר, והוסיף עוד דאף להראב"ד איסורא מיהא לית צד, וזהו ש"י שאין צד לא מלקות ולא איסור לאו ולא כתב "ולא איסור" סתם, ומסכים לדעת הרמב"ם ש"י בפ"ד ממלכים שההדיוט אסור בפילגש ולא השיג שם הראב"ד כלל, ועם שיש צדדרי הרמב"ם שם נוסחאות חלוקות, אבל בעל הסמ"ג בלאוין סי' רכ"ב הביא לשון הרמב"ם שההדיוט אסור בפילגש, וכ' שם שהפילגש היא בלא קדושין, וגראה לדעת הרמב"ם אם הייתה עומדת אלוו בקדושין אפשר דשרי, ואחר שהביא דעת הרמב"ן והר"ן [שבאותיות שאח"כ] שהחירו הפילגש, כתב דלענין הלכה מן גזול מהרמב"ם ומי לא יחא לדעתו, וכ"ש שהסמ"ג הביא לשונו בסתמא שהפילגש אסורה להדיוט.

וכן הדרב"ז ח"ד סי' רכ"ה [וגדפסה חשונה זו גם בחי"ס סי' ל"ג], כתב לדעת הרמב"ם הפילגש אין צד איסור חורה ואינה אסורה בלא מדרבנן, וחתמה על ה"ה"מ [ה"ל אות ב' בעצמות יוסף] ש"י לדעת הרמב"ם פילגשים היינו בקדושין בלא כתובה אבל בלא קדושין

הפוסקים

(ג) מילא עי' לעיל אות ד' דיש סוברים דגם להראב"ד יש איסור במיוחדת, אלא שאינה בלא דקדשה.

אוצר

סיק ה אה ו

הפוסקים

ובברכי יוסף סק"ה הביא מלקטיו ר' בנאל בכת"י לגיטין דף ר' ש"י בשם הריטב"א דא"צ דוד גזר על הפנויה, מותר לו לבא על פילגש מותר דמיה פורתא לא"ה שהרי היא מיוחדת לו, אבל אם בא איניש דעלמא על פילגש חבירו לא מחויב מיתה, דלאו א"ה גמורה היא דהא לא מקדשה להבוא גבירא שעומדת תחתיו, וכי הצרכי דמשחה לא קשה על המחירין פילגש קשיית הרד"ב [ובג"ל אות ד, שהקשה] דהלא בכלל גזירת יחוד פנויה היא ומאי איכא בין אקראי לקצב, דהא איכא טעם לשבח כדכתב הריטב"א.

ובצדה לדרך מאמר שלישי כלל ראשון פ"ב צידון שצארט רבו הלוקחים פילגשים ומקדשים אותם, ורבים מהם אומרים שמקדשים אותם כדי שלא יצו תחתיהם, וגם אומרים שעושים כן כדי לעמוד בטובה לפי שכל יושבים חוץ מעיר ומצותם זמן רב ויגרם חוקם, וכי דעוהו הוא בידם, שהרי עוברים על דברי חז"ל שאמרו בלא צרכה אסורה לבעול כנדה, אלא יש להם לעשות אחד משני דרכים, האחד שיצטוו להם אשה מיוחדת עצה שלא חזרה תחתיהם [ובג"ל קדושין], או דרך שני שיקדשו ויכתבו לה מאתים או מאה ויצרכו שבע זרבות, ובמקום שיש מנהג וחקה שלא לישא אשה על אשתו יצרכו דרך הראשון, וגם הצנים הבאים מדרך הראשון כשרים הם וראויים לרש כשאר צנים מאשה נשואה, כאשר מלאנו מנהג הקדמונים ראשי עם וקלונים, וע"ש שמקודם הביא חורף חסות הרמב"ן בג"ל אות ה', אבל לא הביא מה שחשש לבסוף משום איסור נדה.

ובשאלת יעבץ ח"צ סי' ע"ז האריך ג"כ לבאר דהפילגש מותרת, וכי דהפילגש ודאי אינה בכלל הגזירה שגזרו על יחוד דפנויה, שהרי מצינו בכתוב גם אחר מעשה דאמנון וחמור [שלא גזרו על יחוד דפנויה] מלקים ובני אדם גדולים שלקחו להם פילגשים, ובגמרא ביומא [ד"ה ע"ז וכן ציבמות דל"ז ע"כ] אשכחן אמוראי דמכחי מאן הו"א ליומא, ומסיק שם דיהודי הוו מיוחדו להו, דא"צ דפילגש דין פנויה יש לה מאחר שהיא בלא קדושין, מימ הכי אסורה לאדם אחר כל זמן שהיא מיוחדת לה משום איסור קדשה שהוא מן התורה, וגם משום הצנחנה בין זרע לזרע, דמשו"ה אפילו שלחה הראשון מצותו לריבה להמתין ג' חדשים עד שהנשא לאחר או עד שתתייחד לזולתו, הלא ודאי לא גזרו על יחוד דפנויה אלא כשאנייה מיוחדת לאיש שלא תהיינה צנות ישראל הפקר בקדשות ובמעשה אמנון וחמור, משא"כ הלוקח לו פילגש שמיוחדת היא רק אליו, והרמב"ם ש"י דלא הותרה הפילגש אלא למתן ולא להדיוט, לא נודע מניין לו חידוש דין זה כר, ואין לנו לחדש גזירה חדשה בפילגש משום דבושה לעבול וכמ"ש הרד"ב צדעת הרמב"ם [ובג"ל אות ד'], דא"כ אהא מצינו לנו על גזירות הראשונים כר, ומש"כ עוד הרד"ב שם דאפילו הרמב"ן המתיר אם היה צומניו זה שהם פרוצים בשפחות ובציאות האסורות היה גם הוא אסורה, והביא מהרמב"ן ש"י בלוחה חסובה ואחר רבו במקומן תזכירם מן הפילגש שאם ידעו ההיתר יצו ויפלו ויבואו עליהן בגדון, נראה דלדבריה מהך טעמא היה לרין להחיר הפילגש כי הוי דלא ליתו לידי איסורא רבה וכתב דאורייתא, דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו דלא לא יבוי להוטים כל כך אחר האסורות כר, וכמו שלמדה חורה עגמה שטעה סייג לדבריה והחירה יפית משום שמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחיות כר, כן הדבר הזה לפי מה שהעיד הרד"ב שפרושים צעירות, וכן הוא ודאי גם צומניו ובכל המקומות מחמת שנעלו דלת ההיתר בפניהם, שאילו היתה פילגש מפורסמת להיות בודאי לא היו נכשלים בחמירות כר, ולא היו מחגרים בא"ה ובגדה ובקדשה ובצנות אלא

ובתעלובות לב ח"צ סי' ל"ב אות א' צידון הסומרים הבאים ממרחק ושרויים בלא אשה, ויש מהם שמיוחדים להם אשה ישראלית בלא כתובה ובלא קדושין, אם מפני שהם נשואים במקום אחר ולפי דמי הממשלה שחוסים בלא לא יוכלו לישא אחרת, או מפני שאינו יכול לשאת יחדיו עם אשתו הנשואה וצדתי מממשלה נאסרו הגירושין, וע"כ מיוחדים להם אשה לחשמים, ושאל אם מותר לעשות כן, ואחר שהאריך לבאר דלרוב הפוסקים האוסרים בפילגש אין זה מן התורה כ"א מנזרת בית דינו של דוד, כי דגראה בעטמם דהוא משום שבושה לעבול או משום שיפלו צעירות וכמ"ש הרמב"ן בחשבותיו בג"ל, וא"כ כל זה הוא כשמיוחדת לו בסתר ואינו חפץ לגלות הדבר מיראתו או צושתו מצני אדם, ואז גם האשה בבושה מלעבול, אולם כאשר מיוחדת בפומבי ובגלוי וברשות צ"ד אין כאן יראה ובושה, ואדרבה היא מחויבת לעבול, דאם לא הטבול יערערו הארים שממשלתו נדה, וצפרט שכאשר הצ"ד יחירו הדבר יחירו אותה על עברה ועל כל יתר הדברים שראוי להחנות צנייהם, ואין אני אוניר להחיר לכל מי שיחפץ להשביע יצרו וגמאום באשת נעוריו, אלא כאשר יבוי האופן בערי החופש שלא יוכל לישא אשה אחרת כנשואין

באר הגולה

* וכתב שם אף שהיו צפני
עדים כשרים וכ"כ הרד"ך
נית כ"ד ודן נשא גויה
ונתנייה עמו בלא קדושין
ולא נתייחסו עמו בעדים שזינו כלום בנ"י סוף סימן כ"ז

[ט]

עכו"ם שנשא עכו"ם (ב) וכן מומר שנשא מומרת בנימוסיהן ונתגיירו אח"כ אין כאן
חשש קדושין כלל * ומסתברת ללא ממנו בלא גט

ביאור הגר"א

[ט] עכו"ם כ"י שהרי
אין בהם לא נתן חזא
ולא אמר הוא אלא
הכומר נותן להם לבי"א

לע"פ

טבעת ואפילו איכא עדי יחוד לא אמרינן הן הן עדי יחוד כ"י דחזקא במקום
חשש של קדושין ובנ"ל ובאן ודאי על דעת קדושין הראשונים בעל וא"א
אין אדם עושה כ"י בנ"ל וכ"ש לדעת הרמב"ן שמתיר פלגש המיוחדת וה"ה בפלגש אצלו ואף לדעת הרמב"ם הלא כתב אותן שאין מוחזקין בדקדוקי
מצות וכ"ש המסקרין עצמן א"א אצלם אין אדם כ"י כמ"ש בס"ד מה' נחלות וכמ"ש בח"מ ס"ס רע"ט ובאן הרי בא עליה בנדרה ותבעה ונתפיימה כ"י
לאיסור כרת היתיר עצמו כ"י:

באר היטב

(ב) וכן מומר. כתב הח"מ דוקא מומר לרצונו אבל חטא חטוס ונשמרים בנענה דת יהודית אין להקל כיון דנתייחדו לפני הרעה
חטוסים לשם נשואין:

אוצר

סי' ק ה אות ו—סי' ק ו אות א

הפוסקים

ו. וכן מומר שנשא מומרת בנימוסיהן וכ"י. א. מקור דין זה
הוא מהרי"ט סי' ו' במלווין צפנים. וידון הרי"ט שם
היה בלגוס לעכו"ם שנשא חטוסה לפי חוקות דת ע"י הכומר, וישבה
עמו כאשתי לכל דבר בחזקת אישות כשנשא חדשים ונתעברה ממנו
ואח"כ עזבה, ואחרי שהקדים דהנשואין שנעשו בנימוסין עכו"ם אין
בהם חשש קדושין אף אם היו בהם עדים כשרים, שהרי לא נותן לה
כלום רק שהכומר מוצר אותם ונתן טבעת לכל אחד, כתב דמה שיש
לעין גידונו הוא בזה שנתייחד עמה בפרסום ועמדה תחתיו
ונתעברה ממנו, וקיי"ל ככ"ה גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי
בגיטין פ"א א', דאפילו לא ראה שנבעלה ואששין לקדושין כל שיש
עדי יחוד ונתגרשה מן הנשואין שלבו גם בה, ומן הדין כ"י הוא
קאת מן הגאונים שכל אשה שנבעלה בפני עדים נריכה גט דחזקה אין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ולפי דבריהם בנ"י דגייסי אהדדי
וגם שלקחה להיות לו לאשה, היה נראה לגאונים שריכה הימנו גט
כל שיש עדים שנתייחד עמה אע"פ שאין שם עדי ביאה, דכ"ה ג'
אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, וכיון שנבעלה אמרינן לשם
קדושין בעל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אמנם הרמב"ם
צ"י מה"ל גירושין ה"ע דחה הוראה זו בשתי ידים, וכתב שאלו
הדברים רחוקים מדרכי הוראה, שלא אמרו חז"ל חזקה זו אלא באשתי
שגרשה בלבד או במקדש על תנאי ובעל סהם שכרי הוא אשתי,
ובאשתי הוא [דאמרינן] שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות עד
שיפרש שהיה בעילת זנות, אבל בשאר האנשים כל פנוי הבא על
הפנויה אין חוששין לומר לשם קדושין בעל, וכן הסכים הרשב"א
והרמ"ה והרשב"א מן האחרונים, ואם יאמר האומר דאף הרמב"ם
לא אמר אלא בפנוי הבא על הפנויה בדרך מקרה, אבל זה שנשא
והתנה עמה להיות אשתו, כ"ל במדבר עמה על עסקי קדושה בשעה
שנתייחד עמה, ובאילו פירש ואמר לעדי יחוד דדעתו לבעול לשם
קדושין, יש להשיב ולומר דאדרבה איכא מסתברא, דאפילו לדעת
הגאונים דבסתם אמרינן לשם קדושין בעל מ"מ בנ"י שהתנו בשואף
בחזקות העכו"ם וצ"ב צמותם מפי הכומר, כ"י הוא באילו פירשו
שאין דעתם לשם קדושין כדת משה ויהודית, וא"כ אינה כנשואה אלא
שהיא אצלו כמו פילגש בלא כחוצה וקדושין, ובראב"ד כתב שדברי
אותם הגאונים קיימין במחזקין בכשרות, שחזקה שלא יתפרצו בפני
עדים בזנות, אבל בשארין בפריצות עריות אין חוששין לקדושין,
ובנידון זה ודאי אין לך פרוץ יותר מאלו ההולכים בדרך נפשם לפני
עכו"ם להשחחות להם, ומעשיהם מוכיחים בפריצותם וקלותם כ"י,
וגם שהוכיח סופו על תחילתו שהניחה מעצרת וכלך לו, ועוד שזו
היתה בחזקת נדה, שהרי לא היה להם אז אחר הגזירה מקרה סברה,
וא"כ הרי בא עליה ביאת זנות מספק נדה, ואם לאיסור כרת היתיר
עלנו צ"ל אף יחוש לאיסור קל של פנויה, ומש"כ לדעת הרמב"ן
המתיר פילגש בלא קדושין דבפנייה המיוחדת לאיש מדעת שניהם

בנשואין, ואשתי נאסרה לו הופרשה ממנו ולא יוכל לשלחה עפ"י
נימוסיהם, אז ודאי למנוח יחשב להחזיר לו ליחד אשה ישראלית עם
התנאים הנריכים ובראש כולם שתעבול לגדלה, כ"י שלא יבא ליתור
לו גויה וכדומה, וע"י במהרי"ט חלק יו"ד סי' מ"ז שאמר שהביא
מחלוקת הפוסקים אם הפילגש מותרת, כ"י דאפשר דאפילו למאן
דאסר פילגש, מ"מ במקום מלכות פו"ר היכא דאי אפשר צענין אחר
יהא מותר לחסר מ"ע [של קדושין], כ"י היכי דמצטלין עשה לעולם
בהם תעבדו בחי עבד וחצי בן חורין, משום מלכה דשבת בראיהא
בגיטין דמ"א א', ובשאלת יעבץ סי' ט"ו [הג"ל] האריך לבאר
דהפילגש מותרת, וביאר עוד שם שצריך ליחד לה חדר בביתו ויחזיקנה
מיוחד כל אדם, וגם יאונה שתעבול בזמנה, ולבאר לה שהבנים שתלד
הם כשרים ומיוחדים כשאר כל ישראל כ"י, ואני מוסיף שראוי לעשות
כל אלו התנאים בכתב ובתחיתם האיש והאשה, וגם שיתחייב האיש
שאי ישלחה מביתו מאיזו לכת לה סך הבון, וכן אם ימות תקח
מירשיו סך מה כאשר יאוחזו צוניהם, כ"י באופן זה תהיה היא
בטוחה צו ולא תמנע צו מעל לבקש אהבת זרים, ובסוף דבריו הוסיף
דאף שנספחו חטונות לצ"י ח"א סי' ה' כתב על השאלת יעבץ שלא
יפס עשה בזה שהורה היתר צענין הפילגש, כ"י אף אם יש אחר
חושלה בפרט זה, מ"מ נזקו מרובה וראוי לעשות סייג לחורה, מ"מ
אחרי שראה את מכות הארץ ההן, וכמה החזקה וחזלת שילאו, הוא
אומר שכל דברי היעבץ כנים ואמתיים.

ובמשפטים ישרים (לה"ר רפאל בירדגין) ח"צ סי' ק"ע כתב דיש
רואה מפורשה דאין איסור פילגש, ממה שמצינו
שחקו נשואין ליתומה קטנה ולרצון לריכה מיאון ולר"א כ"י היא
כמפורשה בראיהא צימות דק"ז ב', ואם יש איסור פילגש אין
היתר חפזים וחקו נשואין ליתומה קטנה, כ"י אין צ"ד רש"אין
לעקר דבר מן התורה בקום ועשה לבא עליה בלא קדושין, אלא ודאי
דאין איסור כלל בפילגש כשמתיד אותה, ובדאי שהכרעתו כאין נגד
דברי רבותינו החולקים, אך מ"מ נראה ש"י לעשות מעשה כדעת
הראב"ד והרמב"ן, שהרי ראיותיהם חזקות מפעמי הכחוצים כמ"ש
הרמב"ן שמצינו לגדולי ישראל שנשאו פילגשים כ"י, ומה שחיון הכ"י
צ"י מאישות ה"ד דהתם מיירי באמה העבריה אחר יעוד, אינו
מוכן, דאמה אחר יעוד אינה נקראת פילגש, שהרי ודאי אשתי היא
שחייב בכסותה ועונתה וגם הבא עליה חייב משום א"א כ"י, באופן
שסברת הראב"ד והרמב"ן חזקה היא ויש לפסוק בן הלכה למעשה,
ואף שהרד"ק כ"ל האריך ואסר הפילגש להדיוט, יש לו חשובה על
דבריו, ונשטת הדחק ולע"ד שיש לסמוך על מ"ש. ובעי"ז כ"י צנפת
אופים סי' י"ג.

(ו) ע"י לעיל אות ג' בשם אריה סי' י"ז ובאבני נזר סי' קכ"א מש"כ

אוצר

סיק ו אות א

הפוסקים

מומר שקידש חוששין לקדושין, דמדין תורה כרי הוא כעבדים לכל דבריו, והכא רק חששא הוא שמה צעל לשם קדושין שברי אינך ודאי מקודשת, וכיון דהוי ספיקא באיסורא דרבנן אזלינן בה לקולא. ויכא שם בסי' תי"ט דלא אמרינן חזקה דאחשבה"ז אלא צמי שהאך צדק עובים ואינו משוך לצא ביאות אסורות, אבל מי שהוא חסוד ולא קפיד אביאות אסורות בלכא לה חזקה זו ואפילו מתייחד עם גרושתו לא אמרינן שצעל לשם קדושין.

אולם הרד"ך בית כ' (דפוס אוסטרזא תקל"ד), ומחבר נתיב סק"ג, באנוס שנשא אינוס ביי כומר לפי חוקות הגוים, ואחר ששה עמה ימים אחדים עברה מתחת הכדוניה שלא נהנה לו, ואח"כ נילא האשה וילא לארץ אחרת ושאלה לאחר לפי דיני ישראל, כתב בדניאל עור ב' דאף שמחמת הגשואין ביי הכומר אין לאוסרה, אבל מאחר שמעידין שנתחברו ועמד עמה כמים אחדים ואח"כ הלך מסיבת הכדוניה, אי"כ נראה שנתחברו כמים ואשה הגשואים יחד, ובודאי צעל, וחזקה דאין אדם צועל את אשתו בזנות כר, ואציג דבמקדש צפחות משה פרוצה או צמלוח כתבו הרמב"ם והסמ"ג והעור חזקה שאין אדם מיישראל "הכשרים" עושה צעילות צפוח וברי צידו לעשותה צעילה מורה, ואי"כ נראה דדוקא בישראל הכשרים יש לנו למר חזקה זו, נראה דאין הכונה לומר שיהיו חסידים, אלא שאינם פרוצים צעירות, ואע"פ שהם פרוצים צעירות אחרות לא הוי פרוצים צעירות, וכמ"ש בן הרב"ד על דברי הגאונים, ואי"כ צריך מאן לימא לן שזה המשומד הוא פרוץ צעירות, ואולי לבו לשמים, ומה שמראה עצמו כעבדים הוא צעל כרחו שלא יכרה, אבל אפשר שהוא מחבר בכל מלות שבתורה, ואע"פ שעבר על מלות ונקדשות, הוא משומד לאותו דבר, ואפשר שהוא חושב שאין איסור בדבר מאחר שהוא צעל כרחו, ועוד נראה דדוקא במקדש צפחות משה וצמלוח הוא דבעינן כשרים משה שאינם מחזיקים אותם לגשואיהם, אבל צמגש את אשתו ובמקדש על תנאי מאחר שמחזיק אותה לאשה אין אדם עושה אשתו זונה, וכן נראה ק"ת מהרמב"ם שלא הזכיר צמגש את אשתו מלת "כשרים" כמו שהזכיר במקדש צפחות משה וצמלוח, וכן נראה מ"ש הרמב"ם על דברי הגאונים דדוקא צמגש את אשתו או במקדש על תנאי אמרו חזקה אחשבה"ז עד שיפרש שהיא צעילה ואת או יפרש שעל תנאי צועל, הרי שכי דבאשתו עד שיפרש כר, וזה כי עד שיהא פרוץ צעירות, נראה דבאשתו אפילו פרוץ צעירות אינו צועל לשם זנות, אלא שמי"מ מסיק שם להחיר צנידותו מאחר שלא היו עדים צעשה שנתחברו עמה לצא עליה, ופשיעא דבכ"ה אין לחוש לצעילותו, ואין לומר דלריך לחוש ולחקור אם היו עדים צעשה היתוד, וכדאמרינן בכתובות דכ"ג א' והא איכא עדים צמדי"י, דדוקא כשיש רגלי"ד שהיו עדים אז יש לחוש, הא לאו הכי לא חיישינן, ואפילו אם נאמר דצני"ד רריך לחקור אם היו עדים, מי"מ מאחר שהעדים כתבו צמכתב כל המעשה ה"ל ובסוף כתבו שכן היה לא פחות ולא יותר, אי"כ אפילו לכתחילה היה לנו להחירה להנשא, וכי"ש צני"ד דכבר נשאלה פשיעא דלא תלא.

וצמלוחים

ט ע"י בשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ר' שהרבה להשיג על דברי הרד"ך במ"ש דדוקא במקדש במלוא או בפחות משה"ם בעינן כשרים משא"כ במגדש את אשתו או במקדש על תנאי, דאדרבה נראה יותר לומר דבמקדש במלוא או בפחות משה"ם שדעתו לקחתה לאשה והוא חפץ בה, שפי את לן למיטר דאין אדם עושה אשתו זונה, משא"כ כשגרשה שגילה דעתו שאינו חפץ בה עוד, ומה שהזכיר מדברי הרמב"ם שלא הזכיר במגדש את אשתו שיהיו כשרים, הרי במ"ש שם הרמב"ם שבידו לעשותה בעילת מצוה הודה בלשונו שזוהו באנשים הגונים הרודפים אחר המצות ובורחים מן העבירה, ולא בפרוצים אשר אין להם עסק במצות, והרמב"ם ספק על מש"כ בפ"ז מה"ל אישות גבי מקדש במלוא ובפחות משה"ם דחזקה זו היא בכשרים ודקא וכו'.

אין צד ביאות זנות, ובר מן דין לפי מה שנראה מהשאלה לא היו כאן אפילו עדי יחוד, ולכ"כ אין חוששין לקדושין בלי עדים, וגם לריך שיראה הוא העדים כמ"ש הרשב"א, ואע"פ דצקטנה שלא מילאנה והגדילה ונשאלה לאחר אמר רב אינה לריכה גט משני, דכיון שהגדילה עם הראשון מתחמא צעל לשם קדושין דאין אדם עושה צעילות צעילה זנות, ואמרו צמ"ס הרא"ה דאפילו עדי יחוד אינה לריכה, דכיון דאשתו היא ועומדת תחתיו כרי"ע ידעי שנתחברו עמה וצא עליה, וזהו דעת יחיד, שכל הראשונים כתבו שצריכה לעדי יחוד, ועוד דליכא למינקט כל חומרי הסכנות לפנן את זו. וע"ש בסי' ה' שכי ג"כ כעין זה.

וע"י בפני משה ח"א סוס"י ל"ו צידון משומד שנשא אשה עפ"י החס בפני משומד אחר, דאף שכתב שאפשר לגדל דחזקה דאחשבה"ז אף צמגשומדים נאמרה, מי"מ כתב להחיר עפ"י הריב"ש ה"ל, דלקדש צביאה לריך להיות עדי יחוד כי היכי דנימא בן כן עדי יחוד בן כן עדי צביאה, וסברה הרא"ה סברה יחידית היא, ומה גם צני"ד שנשאלה בערכאות כל צעילותיו על דעת הגשואין ההם בן וכדכתב הריב"ש שם, באופן שאינה לריכה ממנו גט כי הגשואין כלה היו.

ובתרושת הרשן סי' ר"ט צמגש מומרת בגיותם ע"י הגלח ושכו יחד כמו ב' ג' שנים, ולצטוף חזרה היא לדת האמת וקדשה אחר, כתב להחירה לשני משום דודאי היא והמומר לא נחטונו צמגשומדים יחד בגיותם לשם קדושין כדת משה וישראל, אלא ליחוד צעלמה כדי שתהא מלויה לו בכל עת ולא לאחר, והכא לא שייך כלל למימר אין אדם עושה צעילות צעילה זנות היכא דאף מן הכלל בכל צעירות שבתורה, ואף כי אותו המומר היה פרוץ צנידותו גם כשהיה ציבורות, ובצר הצנתי ראה ע"י מפי כל הכשעין, וע"ש בסוף המשנה שסוים דכלל זהו דחין להאי חזקה דאין אדם עושה צעילות צעילה זנות. וכי צבני משה (להר"מ שלטון) סי' י"ו דמלשון החכ"ד משמע דמש"כ י"אף שיהיה פרוץ צנידותו" הוא עעם שני דאפילו שלא ילא מן הכלל לא אמרינן אחשבה"ז, ועפ"י כתב צנידותו הוא שהוא כעין נידון החכ"ד ה"ל, דאף אם לא ידעין שהוא פרוץ צנידותו כל שיהא מן הכלל לא אמרינן אחשבה"ז, וע"ש צנידותו שירף עוד אפי"ס להחיר, גם צנידימין זכר סי' ק' צנידותו כזה כתב להחיר עפ"י החכ"ד ה"ל, וסוים דאין האשה לריכה לשום פיעור מאותו רשע ומותרת להנשא. וכי"כ צמגש"ן ח"ג סי' מ"ו דאנוסים שנשאלו בחוקות העבדים הרי הוא אצלו כפילגש ואף לחוש כלל לצעילותיו שאין צעילותו דרך אישות, וכלשון זה מוצא גם צמים עמוקים סוס"י ל"ב צמגש ה"ש צ"ר שלמה.

וברדב"ז ח"א סי' שני"א החיר גם צמגש שהחזיר גרושתו צערכאותיהם, וגם נתייחד עמה בפני עדים, ומבטעמים ה"ל דצמגש שהוא עובר על כל התורה כולה והוא פרוץ צעירות לא אמרינן חזקה אחשבה"ז, וגם כאן שנשא אותה צערכאותיהם שוב אינו רואה דעת משה וישראל כמ"ש הריב"ש, וצתחילת דבריו כי עוד טעם משום קדושי מומר לאו דאורייתא ניכח, אלא משום חומרת ח"א אחרו

ז היינו דלפיל מיניה באותו סי' כתב דגם בפרוץ מבני ברית לא שייך לומר אין אדם עושה צעילות בעילת זנות, וזבוא לזאן סי' ל"ג סעיף א' בר"א, וע"ז הוא שהסתייע מפרק כל הגשעין.

ח ע"י בדרכי נועם סי' מ"ו שהקשה ע"ז דהרי קי"ל בסי' מ"ד דמשמר שקדש קידושין קדושין, וכי דנראה דגם הרדב"ז ס"ל הכי לענין דינא, רק בא לומר דבעיקר קדושי מומר יש קורין בה תגר דלא תפסי אלא מדרבנן, ואע"פ דלא דינא הכי, מ"מ אין ראוי לנו לחוש שבעל לשם קדושין כמו גבי ישראל, דישאל ידע ודאי דקדושי תופסין ולא שביק היתרא ואכיל איסורא, אבל מומר אפשר דאית גמי ספוקי מספקא ליה אם יש לו דין ישראל לקדש אשה, וקרוב לדאי דסובר דהוא כגוי ואין במעשיו כלום ולכן לא מעייל גפשיה לקדש, ועדיין צ"ל.

אוצר

סי' ק א' אות ב-ג

הפוסקים

בדרך אישות, ולמ"ד חופה קונה והופה היא יחוד יש חשש גם מלד היחוד יא, סוף דבר שיש להזכר מלסדר קדושין בלי שאלת חכם לאלו שנישאו ע"י נשואין אזרחיים ולא קבלה גט.

ובמלמד להועיל סי' כ' אחר שהביא דעת המהר"ם ש"ק המוצא להלן דנשואין אזרחיים יש להחזיר בלא גט אך למעשה ל"ע, ושאכל אברהם הנ"ל השיג עליו כמה ש"י דאין לחוש שבעל לשם קדושין, ויש שר"ו לומר דכיון דכל המקדש אדעתא דרצון מקדש, יש לנו לומר מלד גדר וסיוג שאפילו אם בועל לשם קדושין אין צממשה חזק שום קדושה, ואינה לריכה גט, [וכמוצא בכתורה יעשה דלהלן], כ' דקשה הדבר לומר דחכמים שבזמנינו יעקרו הקדושין אפילו אם בעל לשם קדושין מלד גדר וסיוג וכו', ועוד דכמה פעמים אדם אינו לוקח רב לקדושין מחמת חסרון כים ומסתפק בנשואין אזרחיים, ואמנם לא שצ"ק היחרא ואכ"ל איסורא אם יודע שיכול לבעול לשם קדושין בעדי יחוד אזי עושה כן, ואם נחליט שבעל נשואין אזרחיים א"ל גט לפעמים נחיר א"ל לעלמא, ומה נעשה אם אח"כ יצא הבעל ויעיד שבעל לשם קדושין ויביא עדי יחוד, ואין נוכל לחקור בכל פעם מאיזה טעם הסתפק בנשואין אזרחיים, וגם יש לחוש שהבעל יואיל לעז ויאמר שטעה פעם אחת מעשה קדושין, כגון שנתן לה מחנה בפני עדים ואמר דבר שחוששין לקדושין, וכו' חזין שגם לענין בפני נכתב ובפני נחתם חוששין ללעז, אשר ע"כ נ"ל להכריך גט מספק, ורק ע"כ שיפרסמו הדבר שרק מחמת ספק שמה בעל לשם קדושין הלא ריכו גט, איכרא דאיכא שא"ל להשיג גט אפשר להתייבץ בדבר להחזיר בלא גט, אם הוא באופן שאין לחוש שטעה בה מעשה קדושין.

ובלבדושי מדרכי ח"כ סי' מ' בנידון האכל אברהם הנ"ל, אם כי דחה ק"ת מדבריו, מ"מ כתב דיש חששא בנשואין אזרחיים לפימ"ש הריב"ש צ"ח ו' דנשואין בנימוסין היו עכ"פ כמדבר עמה על עסקי קדושין ולא צריך חמירה כלל, ורק בנידוניו של הריב"ש שכלכו לבומר ורואים להשאר כך כתב דהוי כאומר בפירוש שאינו רואה בקדושין כדמ"י, וכ"ז הוא בעובדא דיליה שהיתה שעת השמד והיתה סכנה אם יתגלה שקדשה כדמ"י, וא"כ כבר התיאשו להשתקק בנייהם, משא"כ בחוק נשואין אזרחיים דאדרבה ניתן דמור לכל א"ל להחזיק באמונתו, ובלי ספק שרוב הישראלים ילכו לסדר קדושין כדמ"י, א"כ ל"ש כלל דברי הריב"ש בנידון זה, וכיון שכן שוב אמרין דנשואין אזרחיים היו עכ"פ כמדבר עמה בעסקי קדושין, והיו כאומר בפירוש לשם קדושין, וצ"ח אין חילוק בין ביאת איסור לביאת היחרא, דפשיטא דמי שאומר בפירוש לשם קדושין אפילו צביאת איסור כיו ודאי קדושין, ועוד יש לחוש לדעת הרמ"א צ"ח קמ"ט שכתב עפ"י הרמב"ן דבמשולכת דלכו גם בה חיישין לביאת קדושין, ואם כי ה"ש שם בסק"י כתב דנראה מהרמב"ן דאפילו אם בל עליה אין חוששין לקדושין כיון שאין עסק קדושין בנייהם, כבר חזק צ"ח מאיר דהרמ"א חזירי שהיו חופה ונשואין בלא קדושין ולכן חשש הרמ"א לקדושין, וי"א בנשואין אזרחיים איתא להך חששא, ועוד שחלופים עבדוהיהם בשעת הנשואין אזרחיים, וידוע דעת הרש"ך שהוצא צ"ש סי' כ"ע סק"ז דאם מקנה לה צקין סודר טבעת הקדושין הוי קדושין, ומי יומר דעבדוהי אינה שוב יחזר, וגם דילמא היא נחתה טבעתה בכתובה בעלמא, וכיון שהוא דיבר בעסקי קדושין הוי כנתן הוא ואמר הוא, וגם השער שפוסקים בנייהם יש לענין אם יש צו לשון אישות יב, ואם כתב בכתב ידו א"ל עדים, וגם יש לחוש שמה היו שם עדים ישראלים, ואם כי צריך לשמה, הא כתבו התוס' בגיטין דכ"א א' דצמלח סתמא לשמה ומש"ה גם גוי כשר, משא"כ צנצ

ב. ובאנוסים ששומרים מצוות בצנעה. עכ"ל סק"י מה שהוצא מהח"מ דדוקא נומר לר"נ, אבל אנוסים שמשמרים צנעה דת יסודית אין להקל וכו', ולשון הריב"ש הוא מהצ"ש סק"י שהעתיק דברי הח"מ בקי"ר, ועי' צ"ח שהאריך יותר בטעם הדבר, וצמח"צ ח"ג סי' מ"ז ד"א ד' כתב דיש לענין במקום שמנהג האנוסים לקדש מקודם כדת משה וישראל לפני עדים אנוסים, ואח"כ נשואין כדת העכו"ם שנתמשו בהן, אם יש לחוש למחשבותיהם אחר"כ, דאיכא למימר דכיון דגלו דע"פ דלאו בתורת זנות קא נסבי לה, דגמרו ובעלו לשם קדושה נשואין, וכיון שיש עומן בעיר ישראלים כשרים לפדות ויודעים שהם מחייבים, אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וחילוי קדושין משעת צעילה, דחזקה היא שאין אדם מחזר אחר קדושין ועושה צעילתו צעילת זנות, ומה שלא קדשה בפני עדים כשרים, הוא לפי שהוא אומר שהאנוסים הם יותר כשרים צעיוני מיהאילים כו', ואין לומר דכ"ה"ג שכל סמך קדושין הראשונים הוא בועל ומאחר שהקדושין הראשונים אינם כלום אף הצעילות שאח"כ אינם חוסרות אותה, וכמו שאמרו בקדושי טענה בנדה דנ"ב א' שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת, דדוקא צענין סבלנות שצאו אחר קדושין צעלים הוא דאמרין הכי, שכוין שהוא עושה בקדושין הראשונים אף הסבלנות ששלא אח"כ לא שלחם בתורה קדושין, אבל אם בעל אחר קדושין פסולים טענה בהם שהם כשרים גמר ובעל לשם קדושין [וכמוצא להלן סי' ל"א סעיף ט'], וע"ש שמסיק דצמח"ג יש לחוש דגמר ובעל לשם קדושין.

ג. ובשנישאו בנשואין אזרחיים לפי חוק הממשלה. [חוק נשואין האזרחיים לא היה שוב בכל המקומות וצנצ' האנוסים, יש שהיה חוק החלטי שכל הצאים בצרית הנשואין לריכוז לסדר זה לפי חוק הממשלה בלי להתחשב אם נישאו כד"ת או לא, ומהם שגם אסרו לסדר חופה וקדושין בטרם שיסודר הדבר לפי חוק הממשלה, ויש שלא קצבו זה לחובה, רק אלה שר"ו לעשות באופן זה הכירו בהם, כרגיל מקצלים בני הזוג כתב לראיה שסידרו את הנשואין לפי חוק הממשלה, אבל גם מוסר כתב זה לא היה שיהיה בכל המקומות, יש שהיה זה רק העתקה מהרישום בפנקסי הנשואין, ויש שהכתב היה כמו חזרה נשואין בין בני הזוג, והם חתמו על זה, או שהיה זה כעין שער התחייבות מהבעל לאשה, ולפי החלוקה סוגי הנשואין יולאים גם כמה חילוקים לדינא].

באהל אברהם (להר"א קרפלס) סי' ק"ג בנידון שחוק המלכות היה שמוי שחיה להתחתן מוכרח לעשות מקודם נשואין אזרחיים, ורק אח"כ מותר לו לישא כדמ"י, דן דאף כשלא עשה אח"כ נשואין כדמ"י אין להחזיר בלי גט, וכתב דיש לחוש לדון אישות משום חזקה דאח"כ צ"ל וקדשה צביאה, ואפילו בנשואין נכרים בנימוסיהם ונחגיגיהם ונתייחדו צעדים [איתא לחזקה זו כמוצא להלן סי' ז'], וכן באנוסים ומומרם כמ"ש הח"מ והצ"ש כאן בסק"י [ומוצא לעיל אות צ'], ומ"ש במהר"ם ש"ק [המוצא להלן] להחזיר משום שהם בועלי נדות, אין זה ידוע בכל נשואין אזרחיים שהם בועלי נדות, שכרי החוק הושם על כל א"ל באופן החלטי, ומה שלא עשו גם נשואין כדמ"י אפשר שהוא מלד חסרון כים וסבות אחרות, וגם יש לחוש שחזרו בחשבה פעם אחת ברוב הימים וקדשה צביאה, ועוד דנשואין שמתנהגים ביחד בדרך אישות יש מקום לחוש לקדושין גם צעילה באיסור, וכן משמע מהפוסקים הנ"ל צענין נשואי נכרים בנימוסיהם, וצענין אנוסים ומומרם המתנהגים יחד

(א) ע"י באוצר"ה כרך ב' בהערות שבסוף הספר בחשבות הרי יע"ב קלמס מ"ש"כ בזה.

(ב) באהל אברהם הנ"ל סי' ק"ד כתב על החששות האלה שפחלימים טבעותיהם, ומשום שטר, דבחושי הנשואין האזרחיים אין זכר לכל זה.

ח' ומש"כ במהר"ם ש"ק סי' כ"א שאין המלכות מצוה לעשות נשואין אזרחיים, רק שאינם מוחים על זה, זה היה בזמן אחר שהמלכות לא הכריזה על זה.

אוצר

סימן כו אות ב

הפוסקים

וגם שטר רק דבר בעלמא, אבל בניד כחצין שטר על זה, ואין למור
 לאם הערבי שהוא עכו"ם נתן את השטר ליד האשה וכו' אוני בר
 שלוחות לא מהני נתינתו כמו דלא מהני בגט, דמחנה אפרים הלכות
 שלוחות סי' י"א כתב דאם עכו"ם נותן שטר בעד השליחות הוי
 כפועל, ויד פועל כיד צב"כ והוי שליח, ובניד הכי נותנים תשלום
 לערכאות כפי החוק, והערבי נותן הפרס שלו והוי פועל למי שמשלם
 לערכאות ומהני שלוחות, ואף שבספרי שו"ת ח"ב סי' קס"ו הקדמתי
 עליו, אבל עכ"פ צריכים לתוש לדבריו, ואין להחירה לעלמא כיון
 דלדעתו הוי ספק ח"ה, ולשיטת רש"י הכי יש שלוחות לעכו"ם
 לתומרא, ובמקומות שאין הערבי נותן השטר ליד האשה רק נשאר
 מונח אללו, ג"כ מהני לדעת המ"א הג"ל מטעם זכור, דהא האשה
 מסכימה שיהא מונח אללו והוי כמו שצא בשטר לידה, ולשיטת
 הרעב"א צריכים מקדש אפילו בחיוב בר שלוחות מהני מטעם זכור,
 ועוד דלפעמים הערבי הוא ישראל מומר ובר שלוחות הוא, ואינו פסול
 לבחוב גט רק מספק שמא לא כתב לשמה והוי ספק גט, ח"כ עכ"פ
 הוי ספק קדושין וחלילה להחירה להנשא לאחר בלא גט מהראשון,
 והוי ספק ח"ה אפילו לא בא עליה כלל, וע"פ ש"י עוד דאף שבנידונו
 לא עשו הנשואין אחרתם אלא לשם ערמה, ודעתם לעשות אחר
 ח"כ כדמרי, מ"מ דברים שכלל לא היו דברים, ואף אומדנות
 המוכיחות שלא כיוונו לשם קידושין לא מהני כמבואר ברמ"א סי'
 מ"ב סעיף ח', וח"כ אף בניד הוי ספק קדושין, וע"י גם בים הגדול
 סוסי"י ע"כ שכתב דנשואין אחרתם שנושים תחזו בציבים, יא
 לחוש משום דהוי קדושי שטר.

ובזמן אחר (לבר"א וואלקין) ח"ב סי' ק"ב בזה שאל ר"י להנשא
 זל"י בחופה וקדושין כדמרי, רק ע"י נשואין אחרתם לפי חוק
 הממשלה, וסדר הנשואין שם הוא שהפקיד שואל משיהם אם רוצים
 להנשא זל"י, והם מביעים הסכמתם ואומרים כן, ואז רשם הפקיד
 צפנקם המיוחד לכך כי הזוג הזה נישאו זל"י ונחתם ע"י שני עדים,
 ונתן גם על יד האב כתב העתקה מהפנקס לראיה שנישאו זל"י,
 ואח"כ לוקח לביתו ודמים יחד כה"ש ואשח, אם כי האריך לבאר
 דמחמת קדושי שטר אין לחוש בזה מכמה טעמים, משום דשטר
 קדושין צריך שיהא נכתב ע"י ישראל ולא ע"י נכרי, ומשום שאין
 בוטח בשטר לשון קדושין, וגם משום שלא נכתב לשמה כי הסופר הוא
 נכרי, וגם לפי שלא נכתב בו שם האיש והאשה, ולא נמסר לידה ע"י
 עדי מסורה, מ"מ כתב דאכתי יש כאן קדושי כסף דהגיר שזה פרוטה,
 ואם הצעל שולם צעד הניר הוי הניר שלו, וכשנמסר לה אח"כ השטר
 ע"י הצעל או ע"י שלוחו הוי קדושי כסף כ"ר, ובהנ"ל לא יש לדון
 דגם קדושי ביאה איכא כאן, משום חזקה דאח"כ צ"ל, ואף שהרד"ב
 הג"ל כי דאין אומרים חזקה זו במו שפרון בעריות ורגיל לבא ביאות
 אסורות, דכיון דלא קפיד בזה לא בעל לשם קדושין אלא לשם צוה
 בעלמא, וגם כי שאם פרסם נדה ל"ה שמא לשם קדושין בעל, דכיון
 דעבר על איסור כרת לא חש לבעולת אצות, ובניד גמי ודאי דכל
 המסתרחקים מדרכי ישראל לישא בערכאות של גוים מסתמא גם לאיסור
 נדה לא חיישי, וח"כ יש לשער דגם לבעולת אצות לא חיישי, אבל
 לעומת זה יש כמה רבנותא דחולקים ע"י וסברי דכל מה שאפשר לו
 לחקן מחקן כ"ר, ואף שהר"ן צריש קדושין סובר דצביאות איסור לא
 קרי, וסי' בניד קריב לודאי שלא יעבול לנדה והוי ביאה איסור,
 אבל גם בזה גדולי האחרונים חולקים וסוברים דגם ביאה איסור
 קונה, וכמבואר בשע"מ צקונטרס חופת חתנים סי' ע', והיו"א
 לדינא דבהנ"ל כל אלו, קדושי כסף שעי' נתינת השטר, וגם קדושי
 ביאה, מי יכנים ראשו בזה לפוערה בלא גט, וחלילה להחירה לעלמא
 בלא גט, באשר רבים וגדולים הוכיחו דצב"כ שלקח האשה לביתו
 וחיים דרך אישות בקבוצות, ודאי לא יעשה ביאתו אצות ואשח וזה,
 ובדאי נחבין לשם קדושין, אלא שבניד ח"כ שצ"ל ח"כ שצ"ל ח"כ
 בלא גט צריכה גט משני, דיש לחוש גם להגדולים דסברי דקדושי

ערבאות

בגט דסתם אשה לאו לגירושין קיימא, ובקדושין ה"א דעת הרמב"ן
 צ"כ דכתובות דסתם אשה לקדושין ונשואין קאי.

ובמערבי לב סי' פ"ז כתב דאפילו אם היה ברור שאין צנשואין
 אחרתם שום חשש קדושין, מ"מ כיון שהנשואין האלה יש להם
 פאמיות אשר על ידם דר ח"כ הזוג ביחד צפרסום ומתחזק אפוא
 בא"ש ואשח, לא יתכן כלל לפעור אצ כזה מעט, דעלינו לחוש בזה"כ
 להא דנקטין ביבמות דפ"ה ב' דגזרו חז"ל להצריך לפעמים גט
 במקום שלא היה נצרך מעיקר הדין בכדי שלא יאמרו ח"ה יוצאה
 בלא גט, ואף דמשאש זו נאמרה שם לגבי ענין אחר, מ"מ שייכה נמי
 צ"ד, מחמת שאמירה כזו ודאי תנשא על כנפים בין ההמון ותצבה
 פרעות בזה ישראל, אכן באמת יש להצריך גט בניד גם מדונה משני
 טעמים, חדא שבאיסור ח"ה החמור עליו לשום לב לא שסגנון השטר
 הנעשה בערכאות דבר עסק הנשואים כולל בחובו לשונות של קדושין,
 וכיון שכידוע נעשה הענין בעדים, ח"כ יש לחוש שמא נדמנו אז
 עדים כשרים, והחתן נתן את השטר הזה לכלה בפני עדים אלו והוי
 קדושי שטר, ועוד דברמ"א ר"ס סי' ל"ג הביא מהמרדכי דפנוי הבא
 על הפנויה בפני עדים חוששים שמא כיוון לשם קדושין דחזקה
 דאח"כ צ"ל, ואפילו אלה שהוצאו ברמ"א בתור חולקים על המרדכי,
 ודאי שאינם מקילים אלא היכא שהפנוי הזה לא דיבר עמה בחתונה
 על עסקי קדושין, אבל היכא שדבר עמה מזה לית מאן דפליג בזה,
 ממילא כיון דהזוג דר ביחד ע"י נשואין, לו גם מדומים בהנך שנעשו
 בערכאות, הכי אין לך דיבר עמה על עסקי קדושי יוחר מזה, ועד
 כאן לא הוצרכו שהביאה תהיה בפני עדים אלא בהיותה באקראי
 בעלמא, דמיונה הוא דמיוני המרדכי והחולקים עליו, אבל היכא שגלוי
 לכל שצא עליה כגון שנשאה בבניד, צב"כ לא בעינן עדים כלל
 כדנקטין צריש סי' קמ"ט, וע"פ דברכי משה, ומסקין דעל מורי
 ישראל לעמוד בזה על המשמר שלא חלה בלא גט, אף שנכשלה צנשואין
 שלא כדת של תורה.

ובפירושי איברא סי' ג' ד' ה', הוצא חוכן דבריו באגרות משה
 סי' ע"ד, האריך לבאר דליכא דין בקדושין שיחבוננו
 לקדושי חורג, אלא בזה לבד שלקח אותה שחיה לו לאשה, היא
 הכונה הדורשה לקנין אישות, ולכן אף שלא היה מעשה קנין בשעה
 שהכניסה לביתו, מ"מ כיון שידוע שהוא לוקח להנשואין דהרי נשאה
 בערכאות, לכן מעיל לענין זה להביאות דאח"כ הם ביאות קנין, ולכן
 צב"כ דידעין שלקחה לאישות אין חילוק בין אסורה לו או מותרת
 לו ובין כשר לפרוץ, וגם במקדש צפחת משי"פ ואינו יודע שאינם
 קדושין, מ"מ הוי ממילא נכחין לקנין אישות על כל הביאות שגשה,
 והא דפליגי רב ושמואל בכתובות דע"כ במקדש צפחת משי"פ, יש
 ליישב כ"ר, והא דהר"ב"ש הג"ל יש לפרש משום שהיו מומרים כאלו
 דלא איכפת להו שהיה מופקרת גם לאחרים, או משום שהעדים היו
 מומרים ולא היו שם עדים כשרים כלל.

ובמנחות יחיאל ח"ב סי' ס' כתב דנשואין אחרתם אפילו לא דר
 עמה ולא בא עליה אח"כ, הוי ספק קדושין, דהא בשטר
 שנעשה בערכאות נכתב כל הלשון הנצרך שיהא כתוב בשטר קדושין
 מדין חורג, ואי משום דהערבי הכותב הוא עכו"ם ופסול לכתוב גט
 או שטר קדושין, הא מבואר צ"כ סי' קכ"ב סק"ה דאם ישראל
 עומד על גביו הוי ספק גט, ח"כ גם בקדושין הוי ספק, דהא בעל
 והאשה עומדים על גביו ואומרים לו שיכתוב שטר עכור, ואף דלא
 חתמו עדים רק בעל, הא מבואר בסי' ל"ב ברמ"א דאם כתבו בכתב
 ידו ואין עליו עד מקדשה מספק, וכיון דחתמו הוי ככתבו בכת"י,
 הוי ספק קדושין, ואף דכ"י הבי"ש לדיון אם ליכא עדי מסורה י"ל
 דהוי ס"ס להחירה לעלמא בלא גט, הא המקרה בקרי"א שם השיג על
 הבי"ש וכי דלכ"ע בכתב ידו לא בעינן עדי מסורה, דכתב ידו הוי
 כמו עדי מסורה, ולא דמי לדברי הרמ"א כאן, דסתם איירי במומר
 וממסר ששמו נשואין אלא הכומר בנימוסיהן של ע"י, דליכא לא כסף

אוצר

סיק 1 אות 2

הפוסקים

חשש קדושין כלל. ובעין דברים אלו כתב בעולת נח סוסי כ, וכוסיף
לחין לומר מה איכפת לנו שגלריה גט, דנראה דזה אסור משום
שנראה צעירי ההמון שיש ממשות קדושין שנעשו בנימוסיהו, ולכן
נריכים הרבה לדקדק שלא להצריך גט לאלו שנרשמו בערכאות. ובעיני
כתב גם כס' רך ועוד דפ"א ח'.

ובתשובה שלמה ח"צ סי' י"ז כתב לבחור בנשואין אחרים עפ"י
הריב"ש והכה"ד הג"ל, וגם משום דליכא עדי יחוד וכו'.
ובס' י"ח שם הביא מקונטרס צירור הלכה (להרי"ב פרצ')
שהצריך לבוכיה דנשואין אחרים נריכה גט, ודחה כל ראיותיו,
ובתוך שאר דבריו כי דמה שמתאמץ הרב הג"ל לבוכיה דמה
שמכניסה לביתו ודמים יחד אכן סבדי שבעלה, ואפילו עדי יחוד
א"ל דבוי במקדשה בעדים, והביא מצעל משכנות יעקב סי' ל"ט
שהביא דעת הרא"ה והרבה ראשונים דסבדי כן, אמרנו על זה
אנו רבנות למחשד גברי כר', ואחרי שהביא הרבה פוסקים המולקים
וסוברים דצריך עדי יחוד דוקא, כתב עוד דלפי מה שהוכיח במשכנות
יעקב שם דגם להרמב"ן אם דרים יחד א"ל עדי יחוד דאין סבדי
שבעל והוי קדושין, א"כ קשה דהיכי משכחת לה כה דס"ל להרמב"ן
דפילגש מתרת להדיע [כמובא לעיל סק"ה אות ב], והרי כיון
דדמים יחד ואין סבדי שבעל אותה א"כ כיון אשחו ואינה פילגש,
אשר על כן נראה דהם אמרו שא"ל עדי יחוד רק בגווא דנחית
לקדושין, דאף דמ"ד בדיון לא הוי קדושין גמורים, מ"מ הא חיזק
דרווא באישות עפ"י ד"ח, ולכן מהני אף בלי עדי יחוד דאמרין
דמסתמא צועל לשם קדושין, אבל אי לא נחית כלל לקדושין של
ישראל, בזה לא אמרינן דאין סבדי דמסתמא צועל לשם קדושין, דהא
חיזק דעד עכשיו אינו חפץ בקדושין, וכאז מורין דברי המאירי
ביבמות דף ק"י שכתב דא"ל: אבל כשהבדילה ובעל או שנתייחדה
עמו, שכל באשחו יחוד כביאה עכ"ל, וכיוצא שיהיו אשחו בקדושין אף
שאינם גמורים מסתמא אמרינן דצועל לשם קדושין. ובעיני כ'
צ"ח אליעזר ח"צ סי' י"ט.

ובבית זבול ח"א סי' כ"ז דן ג"כ אם נשואין אחרים נריכה גט,
והצריך הרבה צביאור דברי הריב"ש סי' ה' הג"ל, וגם דעת
הפוסקים אם הא דכ"ע ידעו שדמים כאלו ואשחו כיון כעדי יחוד,
ומסיק דבעיקר הדיון בנשואין אחרים יש לבחור עפ"י בהשג"ח ח"ג
סי' מ"ז [כמובא לעיל באות א' ובאות ב'], דמבואר מדבריו יסוד
חדש בענין החזקה דאחשבה"ב, דכל זמן שלא ראיתו אותו מחזר אחר
קדושין אין אנו מחזיקים אותו בחזקה זו, ולא מהני מה שדמים כאלו
ואשח זולת כשראיתו אותו מחזר אחר קדושין, רק דקדושין לפני אנוסים
חשיב לכו בהשג"ח למחזר אחר קדושין, שברי קידוש כרת משח
וישראל רק דחשב דאנוסים כשרים לפדות, ולמדנו מדברי התש"צ
דמה שאומר הרמב"ם שלא אמרו חזק זו אלא באשחו, ע"פ כדבר
הוא דבאשחו הרי ידענו אותו שמהר אחר קדושין, ומינה דכל שלא
ידענו שהוא מחזר אחר קדושין ליתא לחזקה זו, ונראה דזהו ג"כ
טוהר הריב"ש בס' ה' שז' דא"ל: ובאומפתא צריש קדושין תניא
כל ביאה שהיה לשם קדושין הרי"ז מקודשת וכל ביאה שאינה לשם
קדושין אינה מקודשת, ומפשטא משמע דבעין שחבה בפירוש לשם
קדושין וכל שאינה בפירוש לשם קדושין אינה מקודשת עכ"ל, וכיוצא
דכל שלא ראיתו מחזר אחר קדושין נקמין דליתא לחזקה דאחשבה"ב
כר', וא"כ בנשואין אחרים שלא ראיתו אותו מחזרים אחר
קדושי ישראל אין לדון בזה חזקה דאחשבה"ב, ועוד כי שם
הריב"ש על דונו דאנוסים אלו הם פרוצים ואין מכוונים לשם
קדושין, וא"כ דא"ל דגפישא פריעותא וקלות, וכל הבולבים להגש
בנשואין אחרים הם פורשים מכלל הכבוד, יש לדון הרבה אם הם
בכלל החזקה דאחשבה"ב, ולמעשה צריך המורה לעין הוטב צעיר
המקדש והמקודשת, ולאו כל אפין שוין.

ובקונטרס

דרך צ' בלי קדושין רק עפ"י כתב מזה שצניעות ופסי הממונים
מהמלכות על זה, ונשאל אם נריכים גט או אם ימחו בעליהם אם
נריכים חליה, וכי דכפי הטען יש ללמוד מדברי הרמ"א כאן שכי
דמחזר וממחרת שגישא בנימוסיהו ואח"כ נתגייירו אין חשש על
הנשואין שגישא בגיחתם דהוי רק כמות בעלמא, וכ"כ הכא דמה
לי שגישא בנימוסיהו או בנימוס חזק, ובעיניי אסור ויחזר אין
שייך לומר דינא דמלכותא דינא, ואין לחוש מטעם דקיי"ל חזקה
דאחשבה"ב, וכבר האריך הכה"ד הג"ל במומר ומומרת דצפרוניס
ל"ש חזקה זו ובחור בלא גט, וה"כ האנשים האלו שאין חוששין על
אסור נדה ולא על קדושין, בודאי לא שייך בזה חזקה זו, ולכאורה
קשה דגוף החזקה דאחשבה"ב זה שייך דוקא למ"ד פילגש אסור מה"ח,
אבל לדעת הראש"ד דפילגש מותרת [כדלעיל סק"ה אות ו'] קשה אף
קיי"ל דחזקה דאחשבה"ב, ונראה דלהראש"ד ל"ל דטעם החזקה
דאחשבה"ב [הוא לאו משום אסור זנות, אלא] משום דגנאי וביזיון
הוא אלא כל אדם וחרפה היא לו, וא"כ צ"ד אפשר דלא שייך זה,
ואם בני קלי דעת סוברים דסגי להו כריחת צרית ע"י נשואין
אחרים, א"כ אין זה גנאי להם וליתא לחזקה דנימא דצועל לשם
קדושין, ויותר מה אמרינן בכתובות דע"ד דהיכי דטעה וסבר
דהמקדש צמלה מקודשת, שוב אין שייך לומר חזקה זו, ועוד
דכיון דנשואין אחרים הם מהנים שאם ירלו להפטר על
איזה אופן חביה הפרידה, א"כ בודאי לא שייך לומר שצועל לשם
קדושין, דהרי אז לא יוכל להפטר ממנה אלא עפ"י דין התורה, וע"כ
שכי עוד לבחור משום דאפילו צועל לשם קדושין מ"מ צריך עדים,
וגם צעין שהבעל והאשה ידעו שיש עדים, וא"כ אפילו אם כיון
לבעול לשם קדושין לא הוי קדושין, ומסיק דכל זה להלכה אבל למעשה
אם יבא בדבר זה לפני, עדיין בדבר צריך ייזון וחקירה בכל חלקי
הענינים, וגם השאלה לא היתה למעשה רק להלכה.

ובתשובת היריד"ב"ז שצוקצוק ילקוט מערכי עמוד ק"ה צנידון
נשואים אחרים, כי דאף דמתייחד לו אשה בקביעות
בסחם י"ל דאלו לא שצוק היתרה ובעל לשם קדושין, משא"כ בשעשה
הקביעות עפ"י דת בנימוס ולא עפ"י דת משח וישראל בזה גרע עפי,
והוי כהי"א דגרסינן בקדושין דף ו' ע"א אי דהיכי לה ושתיק ה"י (פי'
דאמרין דכוח לשם קדושין), ה"כ דהיכי לה ואמר לה בכוני לישני,
והכי קמבע"ל בני לישני לקדושין קאמר לה או למלאכה קאמר לה,
הרי דבאמר לישנא דלאו לשם קדושין גרע מאילו נתן לה סחם, וה"כ
צ"ד גרע עפי באמר לה לישנא בנשואי עכ"ל מאילו יחדה סחם
ודר עמה בקביעות, דמהכ"ח למימר דלא שצוק היתרה הא בפירוש
קמזין דשצוק היתרה, כר', והדבר פשוט דא"ל ממנו גט ואינה
זקוקה ליצום.

ובפרי השדה ח"צ סי' ע' כתב דאפילו למאן דחייש לקדושין אף
במקום שעושה אסור אחר [וכמובא בחרוניס בס' ל"א],
היינו משום דאמרין דע"כ כל מה שיכול לעשות בהיתר עושה, וא"כ
היינו דוקא צמי שלפי שעה לא היה לו מקום לקדשה כדמיי ואירע
לו מקרה שנתייחד עמה, ואמרין אולי יארו חקפו שלא היה יכול
להעמיד עמו עד שיקדשה כראוי, וגמר ובעל לשם קדושין כדי למעט
בחיפלה, אבל צ"ד אשר בשאט נפשם מחללים כבוד ישראל, דהרי
חייב לאמר התקשרותם בנשואין אחרים הדרך נכון לפניכם לקדשה
כדמיי, והם בזיון נפשם וימנו ראש מבלי לשים עין ע"ז כלל, א"כ
אין ס"ד לומר שמחזק לבעול לשם קדושין, הרי בהיתר מונח לפניו
ולא השגית ע"ז, וכ"כ בלח"מ פ"ד מה"ל מלכים ה"ד דבפילגש אין
שום חשש קדושין, וגוסף ע"ז דהיכי אסור נדה שהיה צרכה, דידוע
דנשואין כללו אין מטהרים עצמם צימו עומתם, ואף שצמח"ר"ם
שייך ה"ל לא מלאו לבו לבחור למעשה, מ"מ אחר העיון ק"ח נראה
לדבר פשוט שאין לחוש שבעל לשם קדושין צמח"ג, ואין כאן שום

אוצר

סימן ו אות ג

הפוסקים

שיק וצדית יחזק הכ"ל להחיר בנשואין אחרת, וצמח"ס שיק שם
כ"י דמה לו נשואין בנימוסיהם אלל הכומר או בנימוסיו ערכאות, כיון
שאין רואים בקדושין עפ"י דת ישראל, ואין שום חילוק ביניהם,
ובתשובות הרמב"ם סי' קנ"ז נכתב שנשא גרושה בדיני הגויים מסתמך
שם שיגרשנה בדיני הגויים, (ותשובה זו הובאה בב"י סי' ר' אלף שם
לא זכר "בדיני הגויים"), ומבואר מדבריו שאין לר"ך לגרש בדיני
ישראל, ומדברי השאלה והתשובה שם נראה שלא נשתמדו ואפ"ה ח"י
גט, ונוסף לזה מה שטוברים על איסור נדה ופרושים בשאר עבירות
שמבואר בדברי הרדב"ז הכ"ל דבזה לא אמרין לאעבד"ן, וגם השאגת
אריה בתשובתו שצדית אפרים סי' מ"א כתב דפרושים לא אמרין
לאעבד"ן, ואף שאין לומר דזה הוראה כללית על כל נשואי ערכאות,
אולם כה"ל בודאי יש לסמוך על מהר"ם שיק וצדית יחזק הכ"ל.

ובדבר אברהם ח"ג סי' כ"ט אחר שהביא מקילים ומממירים בדין
זה, כי שיעור המזימ סובב והולך על זר אחד אם הזוג
הנידון חש לבעולת זנות או לאו, ושלפ"י השאלה מתפרדת לשני
ראשים עיקריים, האלה שאינם דשים בעקב את דרישות הדת ורק
מקעין אותם עדיין לא עשו חופה וקדושין, ולא לה שפורקים על תורה
ומצוות או אינם יודעים כבר כלום מה, ובכל מקרה לר"ך אומד הרעה
ובכרעה לאחז סוג הוא שייך, ואפילו צאלה שיש לעורר כל ספק
ששייכים לסוג הראשון, יש לדון דחזקה מיהא לא שייך למר על
הספק, וא"כ לא שייך לומר אן סבדי שבעל לשם קדושת, כיון
שמסופקים אנו זו והוי כלכא עדים וכמ"ס הב"ש סי' ר' סק"ט
בספקות, וע"ש ש"י עוד דאין להחמיר משום שדרים יחד לשם אישות
והוי כמין קדושין ממשי, או משום שכיון שמכניסה לביתו לאישות
קצושה ה"ז חופה, ובספקא דדינא הוא אם הלכה כמ"ד דחופה קונה
כמבואר בסעיף ב', דזה אינו דאף דמכוני לשם אישות לאו לאישות
כדמ"י מטוני, אלא לאישות כחוק האזרחי שנקרא לאישות שצניעה
יתפרד ע"י כה השופט, ואישות כזו לא מהני להתחבר לאישות
כדמ"י, ומכאן תשובה לאלו שרנו לומר דחזקה דלאעבד"ן אינו משום
האיסור אלא ענין טבעי לאדם, וממילא שגם הפורשים מכדח אין
עושים צ"ז אלא מטוני לאישות, ולהכ"ל אין זה מחייב כלל כיון
ללאישות ממין אחר קא מטוני, ומסיים שהענין לר"ך יחזק והחלט
ע"י גדולי הדור, ובתחילת התשובה הביא שכת"ר בן מדווינסק
(שהי ממלא מקומו של ר' מאיר שמחה) ערך דזה קונטרס ארוך,
ומסמך שמבאריו להצריכה היחר מיוחד עפ"י דרישה ותקירה מן
הרב שמקומה, שיתבאר לו איך היו נשואים, וידון עליה לפני ג'
רבנים מובהקים, ורק בהסכם ג' רבנים מובהקים יתירנה, ובמקום
שהיה להם אונם שלא לעשות חו"ק, בודאי מן הדין יש חשש קדושין.

ובירחון תל תלפיות שנת תרנ"ז מחברת ד' עמוד י"ח בתשובה
הרמ"ם גלאזנער כתב שצדית נדה נחלקו הפוסקים
אם שייך החזקה דלאעבד"ן, אבל צפרח צערויות לד"ה
ל"ש חזקה זו, והני פירושים אשר סומכים על נשואין אחרתים אינם
שומרים איסור נדה ורובם פרושים צערויות, ולא עליהם נאמרה חזקה
זו, והאוסף עוד דהלא היכא נאמרה חזקה זו גם היא נריכה שכתב
מראה לקדושין ומבואר במל"מ פ"י בעירושין ה"ח, ובאבני מלואים
ר"ט סי' ל"ג, ובמחזיר גרושתו או במקדש על הנאי ונתייחד עמה
דאמרין חזקה דלאעבד"ן, מסתמא גם היא מראה לקדושין, אולם
בנשואין אחרתים אן סבדי להיפך, דיותר נוחל לה שלא להתקדש
כדמ"י

ובקונטרס ובתורה יעשה דף ט"ז אחר שכתב ג"כ דנשואין
אחרתים שפרקו מעליהם דת משה ומנאגי ישראל ברבים,
בדלוי אן לחוש שבעל לשם קדושין, האוסף עוד טעם, שאין מאו
שיקדש צמח"ס אשה צדית מלכד חסרון הידיעה בעיקר הדין,
ועד דאפילו אם נמלא אחד מאלף שמכוון לקנות צדית, מ"מ שוינהו
רבנן לבעול כזו בעילת זנות, אלא שאין להחיר עפ"י טעם זה אלא"כ
הדבר יעשה בהסכמת כל חכמי הדור. וע"י בקרית מנה דוד
ח"ג סי' כ"ה, וזכרון וצדית ח"ג סי' י.

וכן באבן יקרה מהדו"ת סי' ל"ט הסכים עם בעל ובתורה יעשה
הכ"ל, והאוסף עוד דפרט לפי מה שהעליתי בספרי סי' מ"ד
ומ"ה דבעילת חסור לא קניא אף אם נחטון לקנות על ידו, וא"כ
בנשואין אחרתים כל הביטות חסורות, בדלוי לא עבול לנדתה,
ולכן אין לחוש לקדושין מטעם הן כן עדי יומד הן כן עדי צדית,
שהרי אפילו ראו ושמעו שבעל אותה לשם קדושין נדחתה לא מהני,
דלא חפסי צדית קדושין, ואפילו להחליקים על דעתו וס"ל דצדית
איסור קונה בקדושין, ה"ל כן די בסדרת הרדב"ז הכ"ל, דכל שודענו
שאין חושש לאיסור נדה לא שייך צדית חזקה דאין אדם עושה
בעילתו בעילת זנות ואין לחוש לקדושין, ואין להצריך גט אפילו מר
חומרא, דהא הוי חומרא דלתי לדי קולא, דיש לחוש שמה חזקה
קדושין מאחר טרם שגרשה זה, ואם נצריכה גט יאמרו דקמו רבנן עבול
דמילתא שהיתה מקדשה לראשון שהרי הריטה גט ממנו, ולא
יחריטה גט משני, ובאמת קדושי השני הוי קדושין גמורים. גם
כ"י נאם יהודה כ"י עפ"י הרדב"ז הכ"ל דנשואין אחרתים לא שייך
כלל הסדרה דלאעבד"ן, דהא בודאי לא עבול לנדתה ואם לשון
כרת לא חשש פשיטא דלא חיישי לבעולת פנויה.

ובבית יצחק סי' כ"ט אות י' אחר שפקפק על הטעם דבעובר על
איסור נדה לא אמרין לאעבד"ן משום שיש חולקים ע"י,
כתב אן הטעם מש"כ הרדב"ז דכיון שנשא אותה בערכאותיהם אצ
אינו רואה דת משה וישראל ולא חיישי שבעל לשם קדושין, סדרה ז'
שייכה גם בנ"ד, ולכאורה יש סדרה להחמיר לפמ"ס החו"מ ציצתה
דק"ז ד"ה עממא דהיכא שגרשה ונתייחד עמה גלי דעתיה שבעילתו
בעילת זנות, אבל היכא שהיה מתחילה דרך נשואין אין לנו לומר
שיעשה בעילתו בעילת זנות כ"י, וא"כ ה"ל בנשואין אחרתים שמקדש
עולמות אין לנו לומר שיעשה בעילת זנות, אף זה ליתא, דכשכונסה
בנשואין אחרתים בלא קדושין, הוא כונסה בחורה פילגש ובכר
החזק לזנות, ומבואר ברמ"א סי' ל"ג דהיכא דהחזק לזנות ל"ה
דבעל לשם קדושין כ"י, וכ"ש כשנצטרר דעובר על איסור נדה, ובתורה
יעשה [הכ"ל] כ"י דמסתמא אינו יודע שיכול לקדש צדית, והוא
סדרה, אף אמאי לא חילקו צדית הפוסקים בשו"מ, סוף דבר לדעת,
כיון דצדית לא יחדו עדים ל"ה לקדושין להלכה, אמנם למעשה
מסתפניה להקל בגוואל שצא לבי"ד לסדר קדושין רק הב"ד לא ראו
מחמת בזיון המשפחה, או מחמת איסור דרבנן, או אפילו מחמת
איסור לאו שאין בו כרת, והיה מוכרח לעשות נשואין אחרתים,
ככה"א ישמח הדין, ויש לחוש לדעת הסוברים דגם בעובר על איסור
נדה שייכה הסדרה דלאעבד"ן.

וע"י בקונטרס בירור הלכה (להר"י פריד) שהביא דזה תשובה
מה"ר חיים עמר גראדזנסקי, ש"י דאין לחלק בין נידון הרב"ש
שהיו הנשואין אלל הכומר ובין נשואין אחרתים, דכבר הורו צמח"ס

גם. וכן בנידון הרב"ז ח"ו סי' י"א וי"ב המובא לעיל, היה המעשה שאחר
שנשאה בערכאות רצה ללכת למסום שאין מכירין אותו כדי לישא אותה
ע"י ח"י ולא היתחלת, ופשיטא דאפ"ה ס"ל דל"ה שבעל לשם קדושין.

(א) מיהו ע"י לעיל מש"כ במלמד להוציל סי' כ' על דברים אלה.
(ט) ע"י בירור נועם סי' מ"ד דבנידונו מבואר שנשא האיש בנשואין
אחרתים מהם של הניחוחו ב"ד לישא אשה ע"י קדושין. וכ"י שם בלשונו
משום שהיה נשוי אשה אחרת או נסבה אחרת, ואע"פ כ"י דאיהו צריכא

אוצר

סימן א' אות ג'

הפוסקים

השבו לשם קדושין, וכחז שם דאעפ"י שרצו המחירין, מימ אלו חוששים מפני חומר א"ל ומחירים רק בצירוף עם עוד פעמים להיות, עוד כי שם דמ"ש הרמז"ם בסוף פ"א מאישות חזקה אין אדם מיישראל "הכשרים" עשה צ"ל, דכוחו צמח "הכשרים" להוציא אלה שאין נוכחים צלילות ופרישה מאות, אבל אינו מוציא מהכלל את אלה הקלים שמחללים בשאר איסורים, ואכן יש להקל ולהוציא מהכלל החזקה אלה שהם פרוצים בעריות ומשודים על הזנות, ולמעשה פסקנו כך בזה שחזרר אח"כ כי מחנכב צפירות וצנכשו ממקום למקום הוא מרמה נשים ונושא אותם וצורה מהם, ובכונן אלה ודאי אין לומר חזקה זו ואין לחוש לקדושין.

ובחלקה יעקב ח"א סי' ח' צידון שגשגה צמדינת שוויץ לאחר ממדינת אמריקה ע"י גשואין אחרים, והביאה הראשונה הייתה בעיר אחרת במקום שאין מכירים אותם, וגם באמריקה דרו במקום שאין אנשים חרדים, אחר שכי' להחיר עפ"י הריב"ש והרד"ב הג"ל משום שהאיש הוא חפשי ואינו יודע משמירת שבת ונדח וכל המלות, כי דצינודו הוא יש להחיר כיון שבעלה נמלח צמדכ"י וא"ל לקבל ממנו גע, וכמ"ש הד"מ סי' קמ"ט בשם הגהות מיימוני, ואעפ"י שמשום שם הד"מ ע"י דג"ע ולא משמע כן דעת הפוסקים, מימ צפ"ת שם סק"ד הביא בשם הרד"ב שסמך על סדרה זו לסיק להחיר, ועוד סיף להחיר דהרי ליכא עדי יתור, ואע"ג דה"ש סק"ל פסק דכל שגשגה צגלי לכל הוי כחילו הוי עדים צשעת ציאה, מימ צג"ד הרי ציאה הראשונה הייתה בעיר אחרת במקום שאין מכירים אותם, ואח"כ נסעו לאמריקה במקום שאין שם אנשים חרדים, ועוד דאין סהדי דהאי אינש לא קרא ולא שנה ולא שמע מעולם שיכולים לקדש ציאה, ואכן מהל הג"ל נ"ל צדור שאין לחוש לאלו הנשואין האחרונים, אכן זה ודאי שאין ליתן היתר דרך כלל, רק כל פרט לפעמו צריך לבא לפני בעל הוראה, דללא כל אגפי שוין.

ובאגרות משה סי' ע"ב צוג שנישאו צנשואין אחרים ולא היו שומרי דת ואח"כ עזבה בעלה, מסיק לדינא דשטאפער יש להצריך גע גם צאנשים שאינם שומרי תורה וכמו שנוכחים איתנו להצריך גע, אבל אם א"ל להשיג גע והיא ענוה, נראה שיש לסמוך על הריב"ש שפסקו כותיה הרמ"א צסי' כ"ו סעי' ח' והמחבר צסי' קמ"ט סעי' ו' דצאלו שמופקרין לעצור על איסורי תורה, אין צהם חזקה זו והוא כזות בעלמא שאינה נריטה גע וכו'. וכעין זה כתב גם צסי' ע"ד, והאריך שם לרחות דצרי הפירושי איצורא הג"ל, וכחז דמדצרי הריב"ש לא משמע כן.

ובצאנו לנכח אחרונים שדנו בצרעות על הנשואין האחרונים הנכונים צרוסיס הסוציטיה, [והמיוחד שצבה הוא שהמשלה אינה מכירה רק צאלה שנישאו ונרשמו עפ"י החוק האצרי, והנשואים עפ"י ד"ת אפילו כשנעשים אח"כ באופן פרטי הם לא לראק צעיני הממשלה והמפלגה]. צחשוצה הר"ז עזרסקי צצירחון קל תורה שנת תרל"ז סי' ע"ו האריך הרבה צנדון הג"ל, וסי' להחיר עפ"י הריב"ש והתה"ד והרד"ב והתשצ"ן הג"ל, וגם ציאה דהנישאת צנשואין אחרים דינה כפילגש, וצפילגש האריך להוכיח דלרוב הפוסקים

צדמו"י, כי כל הצכויות שיש לה אחר קדושי תורה יש לה גם עתה ויכולה לנפול ע"ז צדיניהם, וגם אם תחלה להתגרש שניהם שוים צדיניהם ותוכל להפער ממנו צנקל, משא"כ בקדושי תורה שהוא לה לאצן גוף צעת חשש ענוה או כשלא ירצה לגרשה צדמו"י, וע"כ נראה שלא לחוש לנשואין אחרים להצריכה גע, וע"י גם צאנכ"פ כרך צ' צהערות שצסוף הספר צחשו"ר ה"ר יעקב קלמס צצדור נשואין אחרים, שכי' ג"כ צצדור פרדן כזה שמתוי שהבעל עוצב אותה והיא נשאת, עגוה, צודאי יותר עוצב עצורה שלא יהא קדושין צדמו"י, ואם הדיון רוחה כן, יש על מה לסמוך להחיר יי, וע"ש שהאריך עוד.

ועיין עוד צחשוצה הג"ל צחל תלפיות שהרבה להשיג על דצרי הרי" זילברשטיין המוצא לעיל, צמה שכתב דקצין האישות של קודם מחן תורה הנאמר צצן נח נשאר גם לאחר מחן תורה צישראל, וכחז צחון שאר דצרי דצרי דצרי חומרה נגד פסק הרמ"א כאן צשם הריב"ש דמומר שגשג מומרת צנימוסיסם ומתגייורו אין כאן חשש קדושין ומותרת צלא גע, וכ"כ צמחצר סי' קמ"ט סעיף ו', הרי דלא חששו לקצין דקודם מחן תורה, וצעמוד ו"ח שם הוצא מה"ר גרשון שערן שהקשה על ה"ר ישעיה זילברשטיין הג"ל מדצרי המהרי"ט צחדושי על הרי"ף ריש קדושין, שכי' דלא הכנים אשה לחוך ביתו לשם אישות אע"פ שצמוד עמה כמה שנים לא נקצית לו, אע"פ שודאי נהג צה מנהג אישות אינה נעשית אשתו והצא עליה פטור, אע"פ שאשה נקצית צציה וכן כן עדי יתור כן כן עדי ציאה, כל שלא פירש צפני עדים שמקדשה צציה אפקרה רחמנא לצעילתו ושויא צעילת אות וכו' יי.

ויש שכתבו להקל רק צצירוף טעמים אחרים, או צשעת הדחק כשא"ל להשיג גע מהאיש. צשצט מיהודה שער רציעי סי' י"ג ציאר דמחלוקת הפוסקים אם צנשואין אחרים יש לחוש לקדושין מטעם דאחצצ"ו תלוי בצבדרת הקצין של קדושי ציאה, אם צצרכים לה מחשצתו שיכוון לשם קדושין, או דא"ל מחשצת לקצין, רק שהביאה תכיה שלא לשם זנות אלא ציאה של אישות גמורה, היינו כהדס החי עם אשתו הקצויה לו, וציאה כזו מהווה קדושין מצלי צורך שיכוון לשם קצין, ומדצרי הפוסקים שכתבו להחיר צנשואין אחרים משום שציון שאינו חושש לאיסור נדה שהוא צכרת צודאי לא יחשוש גם מאיסור פנויה, מוכח דס"ל שצצרכים כוונה לשם קדושין, ואכן י"ל דכשהוא מחלל צאיסורים עלינו להחליט שלא כיוון לשם קדושין משום דלא איכפת ליה צאיסור פנויה, אבל אי נימא דצמה שחושב אותה לאשתו הקצושה מהווה קדושין צלי על כוונה לקדושין, אז אין מקום לומר כן, כי עינינו ארוחות הרבה אנשים צכל מקום חיים עם אשה צקציעות ואינם חשודים על זנות אעפ"י שהם מחללים צאיסורים, ואיך נפקיע את הקדושין שמתכוונים ממילא מאנשים כאלה, וצדור כי הפוסקים הג"ל סוצרים שצצרכים כוונה לקדושין ומי שאינו חושב לאיסורים אינו מחון כלל, אעפ"י שצודאי כוונה הזוג להיות קצרים צצ"ו כל ימי חייהם, וע"ש שהסתייע מלשון הרשצ"ל צצ"ק דף ע' גבי שנים אומרים צפניו קידש ושנים אומרים צפניו בעל דעדי ציאה צצרכים לעדי קדושין, דמה שחיו לשם אישות אינו עושה קצין אם לא

יש חשש שהיו עדים כשרים בשעה שאמרו לפני הפקיד שרצונם לנשא שכ"ד, ודבריו צ"ע דהרי הריב"ש באותה תשובה דן ג"כ שתהא אסורה מחמת דין צן נח, ועל זה הוא שכתב שם דזה אצ"ס שחטא ישראל הוא ולא חלו עליה קדושין כלל, וגם הוסיף, ועוד דבבן נח אינה צצריכה גע וכל שישלחנה ובעל פביתו או תמאן היא בו ותצא מביתו חרי היא כפגריה גמורה, וע"י לעיל באות זה ברד"ב ז' ח"ו סי' י"א וי"ב שכתב דאצ"ס שייחדה בביתו אין אלו נשואין, דנתנה תורה ונחחדשה חלכה כו', ומבואר מדבריו דבא לאפיקי דלא נימא דאפשר לקנותה בהכנסה לבית לבד מדין בן נח.

(י) ע"י בשדי חמד מצרכת האלף אות ל' שהביא מחלוקת הפוסקים אם החזקה דאצעב"ו צצריכה להיות גם לבני תאשה, וע"ע בפחד יצחק אות גישואין דסי' א, ובס"א סי' קמ"ט סק"ב.

(יח) ע"י שם בתל תלפיות מתחת לקו שח"ר ישעיה זילברשטיין ה"ר על דבריהם דאין לזה שייכות לדברי המהרי"ט, דהוא מייירי בלא שידוכים ובלא עדים, אבל בג"ד שיש שידוכים ועדים שרוצה אותה לאשה, אף שאינו אומר שרוצה בה צדמו"י, זה לא נשמע מהמהרי"ט דבכה"ג לא הוי א"א מה"ת, וגם הריב"ש מייכי שהיו עדים פסולים בשעה שנשאה, אבל בג"ד

אוצר

סיק ו אית ב

הפוסקים

זה רק כשרצונו לקדש כדון חורה, אבל כאלו שהולך לערכאות הרי אינו רוצה כלל בקדושין, דהו שייך לומר במדינות שאין שם חוק להנשא דוקא ע"י הערכאות, וכיון שהולך לערכאות הרי דבועט בקדושין שהו כדון חורה, משא"כ במדינות רוסיות שהחוק הוא שכל אחד לריך לעשות מקודם קשר הנשואין ע"י הערכאות אלא שיש לו רשות אח"כ גם לעשות חזיק כדמו"י, וא"כ מה שהולך לערכאות אין עוד מה ראה כלל שאינו רוצה בקדושין עפ"י ד"ת, ואפילו אם נאמר דאין שם חשש קדושין מחמת הנשואין האזרחיים צעמם דלכאורה צב"ג הוי רק פילגש, מ"מ גם בפילגש יש שנונים להחמיר, וצנחמ דק ס"י קל"ח [המוצא לעיל סק"ג] לא החליט בצירור להקל בפילגש רק במקום עיגון ובשעת הדחק, ובאמת י"ד חמור טפי מפילגש, דפילגש אינה מיוחדת לשם אישות רק לשם פילגש שלא חתא מופקרת וחתא מיוחדת רק לו, אבל כאלו שצא עליה לשם אישות, מפורש צ"ש סק"א דכנשאה בגלוי לכל הוי כאלו הוי עדים צמח הבזיה וכו' קדושי ביאה, וא"כ צ"ד שנשאה בגלוי לשם אשה איך אפשר להזיאה בלא גט, ובחז"מ [הג"ל צ"ח צ"ג] כ' דדוקא צמח צר"ח אחריו דעושה בעילתו צעילת זמנא, משא"כ באנוסי הזמן שנועץ עליהם שומרים מלוח צנעה אין להקל באיסור א"ל, והנה מי שזהירין לו היעצ שצלי חיים במדינת רוסיה, קשה לו להחליט ולומר שכל מי שנושא אשה צדיקה הוא צמח צר"ח, דאף שהחוק שם אינו מפרע כצ"ב לישא אשה עפ"י ד"ת חוץ מלצני המפלגה, וגם מי שרואה לישא כדמו"י מוצא לו דרך שעושה כחשאי וכדומה, בכל זאת יש הרבה אנשים שהיו רוצים בחזיק כדמו"י רק מפחדים שלא יאבד את משרתו שממנה אוכל לחוט, וגם מציעים עליו צעין רעה, ואף שאומר בפיו שאינו רוצה בחזיק כד"ת גם זה מחמת אונס, וגם יש כאלו שמדקדקין צנעה צמח קלה כבחמורה, וכמוצן שדבר שחלו רק בלב בודאי אינו עובר ואינו עושה בעילתו צעילת זמנא, וא"כ צ"ד א"ל להחליט על כל המצב בכלל אם לריב גט או לאו, רק לריבין לדון על כל מאורע בפני עצמו, דאם הוא ידוע לאיש חפשי שעושה מעשיו בזדון עד הדת ואינו רוצה בקדושין בשום אופן, הוי כמוצן צר"ח ולא אכפת לו בצעילת זמנא, ועפ"י רוב צמחא כזה הוי גם מקום עיגון גמור, דאיש כזה בשום אופן לא יתן גט כדמו"י, ואפשר דיש להקל צב"ג, אבל כשנראים הדברים שלא עשה חופה וקדושין רק מחמת מורא, ואפשר שהוא גם מדקדק במלוח צנעה, בודאי אין להתירה בלא גט, ומ"ש הרי"ב"ש הג"ל דאם אינו מדקדק באיסור נדה זה לריב שהוא צמח צר"ח, כנראה שהאנוסים דאז היו יכולים לקיים דיני נדה י"ט, וגם הכל ידעו אז חומר איסור הנדה, אבל צ"ד דבהרבה עיירות אין שם מקור כלל, וגם כשם מקור צעיר הרבה נמנעים מלעצול מחמת מורא, ורובא דרובא אין יודעים גודל האיסור החמור, והאיסור לדור בלא קדושין נראה צעני בהמון צרוסיא יותר חמור מאיסור נדה, וא"כ אף אם עבר על איסור נדה עוד אין ראה דבוי גם צמח לזנות, ומי שאינו עברין צר"ח בודאי מכון על הביאות שכיבו לשם אישות וכו'.

ובבבורי יהודה ס"י ג' אמר שהאריך עפ"י הרי"ב"ש והחכ"ד הג"ל להחיר נשואין אזרחיים שבמדינת רוסיה בלא גט, כתב ששמע כי ישנם שם מצני המפלגה אשר רק מפני סיבת הפרנסה נעטרפו למפלגה אבל בסתר לבם הם מאמינים צמח ובחורתו, ואנשים כאלו אפשר שקדשו את האשה צנעה בחזק ציתם, או אפשר שמכוננים צביאחם לשם קדושין, וכו' קדושין לדעת הרא"ש שהוא צרי"ש ס"י ו', וע"כ צעפה שאנו מתירין נשואי ערכאות לריבין לחקור מי הוא הצעל, ואם הוא מהאפיקורסים יש להחיר במקום עיגון בלי גט

הפוסקים אין ספק שם איסור, וגם האריך להוכיח בפילגש אינה לריב גט, וע"כ מסיק לדינא דהנישאה בנשואין אזרחיים אינה לריב גט, וגם כתב שראוי לדון אם לריך להשחל שאלו הפורקי עול לא ינשאו ע"י חזיק כדמו"י, משום שא"כ נפחדים ע"י הממשלה בלא גט כשר והיא נשאה לאחר, ונמאל דבצנים ממזרים.

ובק"ל מבשר ס"י כ"ב צנידון א"ל ואשה שנישאו ע"י נשואין אזרחיים במדינת רוסיה, והצעל שהוא קומוניסט ומלעג על הדת לא רצה לפשות נשואין בחזיק כדמו"י, ואחרי שהיו ציניהם קטנות ומריבות הפגירו צו שיתן גט ואמר שאינו דתי ולכן אינו רוצה לפעור אותה אלא בחוקותיהם, ואח"כ נשא אחרת ונסע עמה לאמריקה ולא יודע מקום מושבו, כ' דכמעט כל הגאונים צדור שלפניו הסכימו דנשואין אזרחיים שנעשו צינומסי ערכאותיהם א"ל כלל גט לדינא, וגם מקצתם שלמעשה הצריכו גט מצד חומרא, היינו דוקא צנוגה שצא לצ"ד ורק מפני שהצ"ד לא רצו לסדר הקדושין מאחיו סיבה, מחמת ציון המשפחה או מחמת איסור דרבנן או אפילו מחמת איסור לאו שאין צו כרת, והיה מוכרח לעשות נשואין אזרחיים, אבל צ"ד שהוא קומוניסט וכופר ומלעג על הדת ומומר לכל החורה כולה, ואף שכוה לו רצ לא רצה לעשות חזיק כדמו"י בשאט נפש, בודאי אין לחוש כלל שכיוון לשם קדושי ביאה מחמת החזקה דא"ש צ"ז, וכאלו עדיף עובא מנדון הרי"ב"ש והרד"ב"ש הג"ל שמוצא בדבריהם שזה לצד שגשא אותה בערכאותיהם הוא גלוי דעת שאינו חפץ בתורה קדושין, ופשיעא שגם המחמירים בנשואין אזרחיים דעלמא יודו צ"ד שאין לריב גט כמו פילגש בלא קדושין כ"י, גם יש לזרף עוד לצדדי הכתוב צ"ד דעת הרי"ב"ש והרד"ב"ש הג"ל דבלא טעלה לגדחה אין לחוש שצעל לשם קדושין.

ובאח"י אהרן ח"ב ס"י ו' נשאל אם בנשואין האזרחיים הנהוגים במדינת רוסיה לריב גט, והרב השואל צ"ד לחוש בנשואין כאלו להצריכה גט משני טעמים, א' מטעם הפוסקים דס"ל דחופה קונה מספק, ויש פוסקים דסבירא להו דחופה היינו יחוד, וצב"י נשואין היה ציניהם עכ"פ יחוד, ב' מטעם חזקה דא"ש צ"ז, והרב המתברר כ' עליו דאם נחמיר מטעם דחופה קונה מספק, אזו רק אי נמא כחומרי של כמה פוסקים ביחד, דהיינו להחמיר כדעת הרי"א דחופה קונה מספק נגד הדעה כאלו צמח צ"ז, וגנ"ד דעת הרי"א שם החום והסכמת כל הפוסקים כמו שצ"ח צב"ג, ועוד דכיון דנשים מסוג זה שצ"ד בודאי לא עובדות מעומתא נדחם, ואם צב"א לחשוש לנשואין שלב הוא רק אם נחמיר גם כדעת הרי"א שצ"י ס"א סעיף א' דחופה נדה שמה חופה, נגד דעת הרמב"ם והרי"ף ומקצת הגאונים דס"ל דחופה נדה אינה קונה אליצא דצ"ע, ועוד דאין לחוש לנשואין אלה בלתי אם נחמיר עוד כדדעה דס"ל דחופה היינו יחוד, דא"כ אין כאלו חופה כלל, וא"כ היתכן לבחור כל החומרות ביחד כדי להצריכה גט, וגם אפשר שאשה כזו תחשגן כל ימיה, דידוע שרבה מאנשים בהם אינם רוצים ליתן גט, אם צב"ל "העיקרים" הנלחמים שלהם או מיראת הממשלה, ועוד דאין כוונתם ביחוד שלהם לקדושי חורה רק לנשואין שעפ"י נימוסי הגוים, ובסוסי י"ב כ' דאין גם לחוש לקדושין משום החזקה דא"ש צ"ז, או משום דלא שצ"ק היתר ואכל איסורא, דידוע ומפורסם דאותם האנשים שעושים נשואין אזרחיים ומסחפקים צגט אזרחי, הם פרוצים בכל האיסורים שאסרה התורה ובתוכם גם באיסורי העריות, ולכן צ"ד אין לחוש לקדושין, אכן היות והשאלה הזו כללית היא שנוגעת להרבה מאחז"י במדינה ההיא, חלילה לסמוך עלי בלבד, וצריך שיוסכמו לזה גדולי הדור.

וביחודה דעת ס"י י"ח צנידון נשואין אזרחיים שבמדינת רוסיה, אחר שדן להחמיר מטעם קדושי שטר, ומטעם קדושי כסף משום דקיי"ל שמין את הכיר אם שוב פרוטה, הוסיף עוד דאין לומר

אוצר

ס"ק ו אות ג

הפוסקים

בזיווגין חפשיים, ופי' שם בחשבות הריד"צ שצ"ל קטע מערבי שמבואר בדבריו דיותר יש להחמיר בזיווגין חפשיים מבשואין אחרים.

ובשחי' בחד דרך זנות, כגון שהיא היתה יולדת גם עם אחרים וכן הוא, פי' בלבושי מרדכי ח"כ סי' ל"א, ובמנחת אלעזר ח"ג סי' י"ב, שכתבו דבזה אין לחוש לקדושין לבטי'.
ה. ובשרצו לסדר חופה וקדושין רק לא היו יכולים מפני

איזה סיבה, ודר עמה בלא חופה וקדושין. בלבושי מרדכי ח"כ סי' קכ"א בידון שנשדדו ודרו יחד בלי גופה וקדושין ואמר שאינו יכול לסדר חו"ק מפני שהוא משומד, וכשיכיר לו פהם יסע למקום אחר ויחייב ויסדר חו"ק, והאשה אמרה למה אנשים שהוא בעלה, ואח"כ נתנה למחלה שאמרה כן מפני הצושה, ואח"כ נשבעה האיש, ונשאל אם לריבה גע כדי להנשא לאחר, אחר שזייד לומר עפ"י הרמ"א בסי' קמ"ט דממשדכת וידוע שנעלה אמרין זה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, האריך עוד לבאר דאף דק"ל בסי' קמ"ט דבעניו הבא על הפנויה לא אמרין חזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, היינו משום דאפשר שהוא או היא אין מהר"א בקדושין, משא"כ ב"ד שידוע שנחלצו לקדושין רק שלא היו יכולים לעשות הכשואין צברהסיה מפני שלא השיג הפהם, פשיטא דאמרין דאעב"ז, ולפי' למיין במ"מ פ"ד מה"ל נחלצו שדרך ג"כ בדרך קרוב לזה בדעת הרמ"א והעור דפילגש אין שום איסור [כמובא לעיל סק"ה אות ה'], וא"כ זו שמתייחדת אליו אין זה איסור כלל ולא שייך לומר דאעב"ז, מי"מ גדולי הראשונים פלגי זה וסוברים שפילגש יש איסור לאו דלא תהיה קדשה, [כמובא שם בלוח ז'], ולדינא נראה להכריע דפילגש אין זה איסור לאו דלא תהיה קדשה, וא"כ ב"ד בין לפי הכרעתי ובין אם נחפוס דהוי ספקא דדינא, איכא חזקה דאעב"ז, וכ"ש בזמן הזה דלא נהגין כלל בפילגש ופשוט לכל איש המוני דכל בלא קדושין הוי בעילת זנות, וא"כ שז שייך החזקה דאעב"ז טי', ואין להחיר משום דליכא עדי יחוד, וכמ"ס בחשבות הריד"צ סי' ו' דרוב הפוסקים מולקים על הרא"ה שסובר דלא בעינן עדי יחוד רק בין שידוע ומפורסם שזרים יחד באים ואשחו חשיב עדי יחוד, דהא טעם החולקים הוא משום דמי"מ אין עדים על שעת ביאה וצעת ביאה בעינן עדים, והרי כתב בחשבות השלח אריה שצבי אפרים סי' מ"ב שיש להסתפק שמה היה פעם אחת עדי יחוד וכו'. ובסי' קכ"ב אות ל"ד חזר הרב השואל וכתב למחבר בידון הנ"ל, שהאיש הנ"ל גם צבאו להתייחד הוא מחלל שבת ושכור ריק ופוחז, וגם הוא היתה משרתת צבית אנשים שאינם נאכרים מחלול שבת ומצטרף בחלל ומכל דבר איסור, וכתב המחבר שזה באמת לא גדול לסלק החזקה דאעב"ז, והביא דברי הרמ"א בסי' ל"ג שבי' דאף להסוברים דפנוי הבא על הפנויה מוששין בקדושין, אבל אם הוחזק לזנות אין מוששין, ואילו בסי' קמ"ט גבי הנוגש את אשתו וכן עמה בפונדקי דאמרין חזקה דאעב"ז, לא מחלק בזה הרמ"א כלל, והסביר החילוק משום דבעניו הבא על הפנויה היכא שהוחזק לזנות אולי לא ניתא לכו בקדושין כדי שלא ליאסר בקרובים, או כיון שאינו רואה זה שהיכה אשתו קשה בעיניהם הולאת הגט, אבל במגרש את אשתו שכבר היתה אשתו, ובין כך כבר נאסרו בקרובים, רק ששאלה ושאלה, ועכשיו שאובכה מסתמא לא איכפת ליה לקדשה, ואיכא חזקה דלא שצוק היתרא ואכל איסורא כו', וע"כ נראה דב"ד כיון שהוא ודאי ראה לקדשה אמרין בזה חזקה דאעב"ז אף שחשוד לעבור, אך האשה כיון דאפשר שאין ראוה להקדש לו, פן יחודע שהוא מומר ולא תראה להיות אגידא בזה, ע"כ נראה לדינא שאם יצבו עליה עדות שהיא מומרת לעצירה אהת כגון חילול שבת וביטול שבת נחבצ, דיש להחיר ולומר דלא שייך זה החזקה דאעב"ז.

גם, אך אם הוא מהאנשים שנסתר נכס מאמינים בשם אז אין להחיר כלל גם, ובסוף החשבה אחר שדייק מלשון הרמב"ם בפ"א מה"ל אישות דכיון של קדש מתן תורה של נישואי ב"י נשאר גם עתה בישראל [וכמובא לעיל], כתב חולס ב"ד יש להחיר אפילו לפי דברי הרמב"ם, דכיון דבני המפלגה הזאת אין מאמינים בשום דת ובשום איסור, אי"כ אין טונתם לאוסרה על אחרים והוי כמו פילגש דאינה לריבה גט, אך ד"ל באלה המסורים והאדוקים באמת בשיעורם, אבל יש רבים אשר נסתר נכס אינם נאמנים לשיעורם ורק מפני הפירסום הם אנשי המפלגה, ובאלה יש להחמיר בודאי לפי דברי הרמב"ם הנ"ל, וזאת מה שיש לחוש שקידשו בנזפה או שצטלו לשם קדושין, ולפי' לשון הרמב"ם הנ"ל אני חוזר כי ממה שהתחתי בפשיטא נשי בני המפלגה הזאת בלי גט, ואינו אומר בזה לא איסור ולא היתר, חולס דעתי נוטה להחיר בלי גט מאלה האדוקים בשיעורם.

ד. ויחזין חפשיים בלי רישום חוקי כל שהוא באיש ואשה. בשבט מיהודה שער רביעי סי' י"ג אחר שנסתפק בהגדרת הקגין של קדושי ביאה, אם לריכס לזה מחשבתו שיכיון לשם קדושין, או דא"ל מחשבה לקגין, רק שהביאה תהיה שלא לשם זנות אלא ביאה של אישות כאדם החי עם אשתו הקנויה לו, ושספק זה נוגע לשאלת הכשואין האזרחיים ונשואין חפשיים שנעשו בנייהם אולי כל הרשאה או טעם, לא דחי ולא ממלתי, [וכמובא בלוח הקדוש], הוסיף עוד, דיש מקום להסתפק אם כשואין בלי קדושין ובלי רישום כלל ישנה החזקה של גמר ובעל לשם קדושין גם האידוא, מפני שבזמן הגמרא היתה לו האפשרות לישא אחרת עליה וגם לגרשה בעל כרחיה, לכן לא איכפת לו אם יקדשה, אבל בזמננו יש מקום לומר שאינו רואה בקדושין כדי שיוכל להפרד ממנה בכל עת שירצה וגם לישא אשה אחרת, ויש כעין הוכחה למחשבה זו שבלבו, שחרי לא נרשם גם אלא הרשות כמנהג המדינה, ומסתבר שעושה כן כדי שיעצמה בכל עת שירצה וישא אחרת מבלי שחובל לחצו ממנו שום דבר, ול"ע בכל זה, וראינו גם מקרים של זוגות משרידי השואה שמזדמנו יחד במחנות הפליטים והסכימו לחיות כבעל ואשה בדירה משותפת בלי חו"ק ובלי רישום אזרחי, והאיש דחה את בקשת האשה לעשות נשואין בנימוק שהוא רואה לעשות הכשואין כשיצאו לא"י ע"י רב מוסמך וכדומה, וכשצאו לארץ עזבה לגמרי, במקרה כזה יש מקום לומר כי סופו הוכיח על תחילתו שלא היה בדעתו לישאנה לאשה אלא לחיות אהת באופן זמני, ונריך לדון דאולי אפשר להחיר בלי גט, כי קשה לומר שאולי כיוון לשם קדושין, ועוד טעם אחד יש לתלות במקרים כאלה דמה שחיו יחד לא היתה כוונתם לשם קדושין, כי אז השתדל כל אחד אלא קרוביו בחו"ל להמציא לו ויהא לנכס לשם י"א כי לפעמים השתדל האיש אלא קרוביו במקום אחד והאשה אלא קרוביה במקום אחר, ומכיון שהאיש במחנה היו להם לזרע חשב כ"א מהם ששחתקבל היתה ימכה לנכסו מבלי לחכות עד שחשודר ויהא בשביל השני, ולכן לא התקשרו באופן מוחלט, וכל טעמים אלה מעטרין להקל אם האיש עזבה וא"ל להשיג ממנו גט להחיר האשה לעלמא.

וע"י בחדושי מהר"ם על הרי"ף ריש קדושין שבי' בתוך דבריו דאם הבנים אשה לתוך ביתו לשם אשה, אעפ"י שעמד עמה כמה שנים לא נקנית לו, ואעפ"י שבודאי נכב זה מהבן אישות אינה נעשית אשתו וכו'. וע"י כעו"ז זיכין ובוטח ח"א סי' קל"ה שבי' כמה טעמים להחיר. וע"פ בלוח הקדוש דכמה טעמים שאמרנו המקילים כשואין אחרים שייכים גם בזיווגין חפשיים.

[וה"ע בלוח הקדוש בחשבות ה"ר ישעיה זילברשטיין שכתב חלפיות שנת תרנ"ו אות ז', ובבבארי יהודה סי' ג', וצ"ל פטעה, שכתבו להחמיר כשואין אחרים מעטם נשואי בן נח דסגי במה שמכריחם לתוך ביתו ומיחדה לעלמא, ולכאורה שייך טעם זה גם

באר הגולה

ו קדושין דף ה' ע"א
ו דלא כרב הונא דהקשה
הא על דבריו שם ע"ב
וכת"ש הר"א שם תוס'
שם והסכמות כל הפוסקים
דיון שר"פ

אע"פ ששכח עמה כמה שנים (ב) אינו חלה כאות בעלמא (ריב"ש סימן ה
ובת"כ סימן ר"ט) ועיין לקמן סימן קמ"ט סעיף ו': **ב** **אם הכנים
אשה לחופה ו אינה מתקדשת בכך**

ויש

ביאור הגר"א
[י] (ליקוט) אם הכנים
כו' עיין תוס' דבבבא
נ"ז ב' ד"ה רב כו'
וקשיא לר"י כו' ועוד
הקשה ר"ת ועוד הקשה
הרשב"א מפש"ש כ"ח א' וממאי דלמא כו' אלמא פשיט ליה לחופה לא קני וע"ש ברשב"א
בארוכה שפירש בין בחופה שאחר קדושין ובין בחופה גרידא פליגי ע"ש נכון וכן פי' בג"י:

פתחי תשובה

הלם עובד"ז זה אינו לפת"ש הר"ן כו' וכן משמע מהדרי הר"ש דהקל בעצירה
במורה של עטלה לנדחה לא אמרינן דלין אדם עבד"ז חלל בליסור דרנן לדור בלא
כתובה ובלא זכרה ספיר אמרינן דלין אדם עבד"ז כדי שלא יעבור על איסור דאורייתא
לדור עם אשה בלא קדושין עכ"ל ולכאורה פירא זו מוכרת מדיון זה נפיל דלין אדם
עבד"ז ובעל לשם קדושין והרי חכמים אסרו לקדש נביאה כדלקמן ס"ד ודו"ק
ועמ"ש"ל סי' קמ"ט סק"ב:

(ג) **אינו אלא סוגות** עיין נס' המקנה נח"ל שכתב ונראה פשוט דאם דר עמה
אחר זה אמרינן מתחלה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדמשמע ממתני'
דכתובות דף פ"ט ונראה דאפילו כתייחד עמה לנד אחר זה זריכה גט כמו המנהג
אח אשתו ולנה עמו כפונדק דס"ל לפ"ה הן הן עדי יתור כו' ויותר מזה כתבו האחרונים
דאפילו בלאום ואלוה כו' (כח"ס הכה"ט סק"ב) ואין ליחוד והכל אס דר עמה
בלא כתובה כיון דעכ"פ איסורא איכא לדור בלא כתובה אפשר לא אמרינן ביה אין

הפוסקים

סיק ו—סיק ח

אוצר

כלל דלכתחילה ח"ל לקדש ולעשות חופה, דהמשנה והפוסקים מיייר
דיושנד דסמכין אחזקה דלין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל
לשם קדושין, ועוד דהא לריך ברכות.

ועיין ס"ח סק"ב גם מהמקנה בקו"א כאן שהאריך להוכיח דאם
דר עמה אחר גירוחו, אמרינן דאשכחנ"ז ובעל לשם קדושין.
ובפנים המקנה שם סיים דמימי לכתחילה לריך קדושין מחדש ונשואין
בזכרה כתקנה חז"ל.

וב"ב מדגול מרצבב יו"ד סוס"י רס"ט דודאי שאל מקיימה לריך
חופה וקדושין בזה יחודית. וכתב בתשובה כהנ"ש עפ"ש
(בעל תשובה שלמה) שזירחון הפירוש שנה ע' הוצרת צ' דלין להוכיח
מהדגול מרצבב דאם מיוחד בלא קדושין לא אמרינן אשכחנ"ז, ד"ל
דטואחו דלכתחילה לריך חופה וקדושין, אך אס הכר מקיימה
ומתייחד עמה בפני עדים, אמרינן אשכחנ"ז וכיוצא אשתו לכל דבר.

ועי' בפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג מאישות ב' ה' דמי' ע"כ שכתב
דעמור שנשא נעמרת בנימוסי העכו"ם, ואח"כ חזרו בתשובה
ונתייחד עמה בפני עדים ובעל, או שידוע צעיר שהם דרים בדרך
איש ואשתו, אף שבעל בלא עדי יתור מקודשת מספק, ואפילו אס בעל
בפני עדים ושניהם אומרים שטונו לשם קדושין אינה מקודשת בודאי
אלא מספק, ועי' ביד דוד אות פ"ח שכתב בטעם לזה.

טע"ף ב. ח. הכנים אשה לחופה אינה מתקדשת בכך.
פי' בלח"כ דב"ב הרא"ש [פ"ק דקידושין סי' א'] בשם
התוס'. ועי' בלשון התוס' דף ה' ד"ה חופה. ועי' עוד בתוס' יבמה
דנ"ז ב' ד"ה רב שכתב כן בשם ר"ת דלא קיי"ל כרב הונא דאמר
בקדושין דף ה' דחופה קונה מק"ו, דברי דף ג' שם אמרינן מניח
דרישא למעטני חופה, וגם אמרינן שם ולרי"ה דאמר חופה קונה
למעטני מאי וכו', ומשמע דרי"ה ס"ל הכי ואין בלכח כמותו. וכן
בסמ"ג עיין מיה כתב דלין בלכח כרי"ה, מדקאמר תלמודא ולרי"ה
דאמר חופה קונה וכו', משמע שאין לנו סוכרים כמותו. וברא"ש
הג"ל כתב וגם הרמב"ן פסק דלא כרי"ה משום שהקשה רבא על
דבריו, ואע"ג דאיתנהו אבין, בלכתח כרבא, ועוד דשינויי דאבין לאו
אליבא דבלכתח סלקי, דבאי דקאמר מילתא דלא כתיבא בזהדיא לא
קמי, ליתא, דהא קמיני במחני מיתא היבס ואמרינן לקמן [דף י"ד
א'] דאיתא לן בק"ו מאשה איש, ברי דאע"ג דלא כתיב בזהדיא
קמיני לה במחני, ובה דקאמרינן חופה שגומרת אחר כסף אינו דין
שתקנה, איכא למשך דיו לזא מן הדין להיות כנדון, מה לגמור
אינה גומרת אלא אחר כסף אף לקנות לא חקא אלא אחר כסף א.
וסיים

(א) עי' להלן סק"ס אות ב' ביש"ש קידושין פ"א סי' ב', ובתפארת
יעקב, ובבית יעקב סי' ל"ב פ"ש על דברי הרא"ש.

**ז. אע"פ ששהיה עמה כמה שנים וכו', ר"ל אע"פ ששהיה
עמה כמה שנים לפני הגירוח, כן מבוחר בריב"ש.**
וכי בעלי ארוס סק"ב דלפמ"ש הריב"ש בסי' ו' הטעם דנשואין זכרים
לא חשיבי אע"ג דבני נח בעולה בעל יש להן, משום דזה דקא בעודנו
בגיותו ולהיבין בן נח אחר הבא עליה, אבל לגבי ישראל אין שם קדושין
עליהם כדמשמעין מקרא דאשה רעהו פרט לאשה אחרים, לפי"ז נראה
דכ"ש שזריכים לעשות קדושין ונשואין מחדש אס ירצו לשכוח יחד
[אחר הגירוח], דהשתא לקולא אמרינן, כ"ש לחומרא, ובה דאמרינן
במחני בכתובות דף י' גר שנתגיירה אשתו עמו כחובתה קיימה
שעל מנת כן קיימה, ל"ל נמי לפי"ז דמיירי שמקדשה מחדש, ועי'
בהגמ"ד פ"ק דקדושין שגורא שפירש גם רישא דמחני הג"ל בקמן
שכשאלו אביו שכתובתה קיימה כו', דמיירי נמי שמקדשה מחדש,
וא"כ כ"ש בגר וגירוחו, ולענין ברכה מספקא לי כו', אך מדברי
הרמב"ם יש להוכיח קצת שא"ל קדושין מחדש, שפירש כחובתה
קיימה דגירוחו היינו כחובת מנה, ובר"ש ה"ה"מ צפ"ח מכלי אישות
דמסתמא נשאת יתירה מנה ג' שנים ובחזקת בעולה היא, ואי לריך
קדושין ונשואין חדשים מאי קמ"ל פשיטא דיש לה כתובה מנה, דמי
גרישא מבעולה אחרת שנושא אותה, ובעלמא לדעת התוס' שם דס"ל
דכתובתה מאתים לא קשה, דאחא לאשמועינן דאיכא שנאשה בחולה
אע"ג שעתה היא בעולה אפי"ה כחובתה מאתים, אבל לדעת הרמב"ם
דכתובתה מנה אס לריכים קדושין ונשואין חדשים פשיטא דיש לה
כתובה, ואפשר שמטעם זה מפרש הרא"ש שם בשם מח"ה דמחני מיירי
בזה ישראל שניסה לנכרי, דבזה שפיר י"ל דאחא לאשמועינן שאעפ"י
שניסה לו בעצירה וסד"א שאין ראוי לתת לה כתובה אע"ג שמקיימה
שעה בקדושין כדמחני, ולדמחנה לשניה וחזרתה לית לה כתובה,
קמ"ל דלא דמי להבין כיון דהשתא מיהת בתייר שרייה אלל.

ובערך **שי ב'** דלין ראייה מהרמב"ם דא"ל קדושין מחדש אחר
בגירוח, דמיירי שנשאר עמה אחר גירוחו בסתם, וחזקת
דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין, אבל מימי
אינה רק ארוסה דביאה אירוסין עושה וארוסה אין לה כתובה, ופירא
קמ"ל דא יש לה כתובה, אבל לכתחלה לריך קדושין ונשואין, וכי
בהפלאה בכתובות שם ליישב דעת הרמב"ם, ועוד הא י"ל דאסורים
לדור יחד אחר שנתגיירו שלא יחזרו לסורס, אי"כ הוי אמינה מאי
פעמא חקנו כחובת שלא תהא קלה בעיניו להוליא, ובכא אדרבה
מוטב שתהא קלה בעיניו להוליא, ואפילו להחולקין דמותרים לדור
יחד כתי"ש התוס' ומדרכי צ' בחולן דמי"ב א', היינו דמשום השם זה
לא גרזו לחדש איסור, אבל מימי לא נעשה לה חקקה שלא תהא קלה
בעיניו להוליא במקום דיש השם קלקול [קמ"ל דאפי"ה יש לה
כתובה], והלח"מ חירן דקמ"ל דאף שלא נעשה עתה נשואין מחדש
בזכר מנה, וכי"כ בריב"א בסי' הכותב, ונראה דלין מזה ראייה

ביאור הגר"א

ו' נא (ג) ויש אומרים (ד) שהוא ספק:

משנתקדשה

באר הגולה

ז' ער נסר ר"ע

[יא] וי"א כ"י. דאע"ג
דדבא אקשי עלה הא

שנינו אב"י וסברא הראשונה ס"ל כיון דדבא לא ס"ל הלכה כרבא ופיר דשתיקא דאב"י לאו כחלכתא נינהו דהא דשני מלתא דכתיב בהדיא הרי מיתא היבם ידלפינן שם י"ד א' ג"כ מק"ו תנינן במתני' והא דשני ריה נמי הי"ק כ"י הוא כר"ט כמ"ש תוס' בדי"ה חופה כ"י וי"ל כ"י וכן סתמא דגמרא שם ג' א' מצינא דרישא כ"י ולר"ה כ"י. ש"ס דליתא לדרי"ה ואע"ג דאמרין שם ח' א' כה"ב מאי נינהו חליפין ולר"ב ואע"ג דק"ל ס"י"ג לאו חלמודא נסיב אלא דחיי קמדיה לסייעתיה. וכן ביבמות ג"ח א' ע"כ ל"ק ר"ב תתם כ"י. רשב"א ורא"ש:

פתחי תשובה

חופת נדה לאו חופה היא ולא חשיבה כנשואה ולייבש הקושיות שהקשו עליו. ולכתי' חשיבה לן נהי שזינו גומר אפשר קדוש לענין לחוש לקדושין ולכאורה זה דמי לחופה באלמנה שהעלה הוא עצמו ז"ל כנשואה הקודם דלף שזינו גומר לדעת כמה פוסקים וי"ת י' לחוש לקדושין וכמו שהובא לעיל בשם ה"ה הכה. ואפשר לגומר משום דליתא הכנה דעת בין הראשונים בעיקר ממות החופה מה היא וכאשר האריך הר"ב הג"ל שם בסעיף ט' ודעת הרמ"ם ז"ל וליכא ח"ד שכתב הר"ן בריש כתובות הוא דחופה היינו יחוד הראוי לבואה וכן הוא דעת המחבר בש"ע לקמן סימן נ"ה ס"א וכן הוא דעת האורחזי ומיה"ל שכתב הג"ס נס"ד סק"ו וז"ל כשהיתה נדה נזדוץ לא היה חופה כ"י דהא אסור להחיות עמה (אם לא שער ונתיחד עמה והא מציאות רחוק וע"כ בסעיף ס"א סק"ג וז"ל עליו הר"ב הג"ל בסעיף ט' שם) אפשר לגומר דל"ג לראש לקדושין כלל כיון דה"ק דין זה אי מיישגן לר"ה רוב הפוסקים חולקים ע"ז ואף אי מיישגן לה אפשר דהעיקר כהפוסקים הג"ל דין זה חופה כלל ונפרט שם דבר זה אינו גמור כ"כ לגומר דל"ג האלא שזינו גומר מ"מ קונה. ולא דמי לחופה באלמנה שהשם אר"ב בסעיף הקודם להחיות דמי איירי שהיה חופה גמור והיינו יחוד הראוי לבואה וכמפורש מדבריו להדיא נמה שחל דין זה בדברי הפוסקים דס"ל לחלמה לין לה חופה כלל רק ציאה ולא תלה זה בדברי הפוסקים דס"ל לחלמה לין לה חופה גמור רק יחוד הראוי לבואה ח"ו דמייירי כשהיה יחוד הראוי לבואה דהא מקרי חופה לכל הדעות אלא כשלא היה יחוד גמור דליכא כמה דעות דל"ג זה חופה כלל ח"ל לחוש כלל וז"ע:

(ד) שו"ת ספק. כתב בתנ"ר ח"ל והיינו בנחלה אלא באלמנה עין סימן ס"ד ס"ה אכ"ל ועמ"ש שם"ק הקודם:

הפוסקים

סיק מ"ס ט' את א

אוצר

קדושין על דעת ליבעל לו ציאה אירוסין וגמולין, חשפ"י שלא צא פליה נפסלה לתרומה מלך שישור ציאה אירוסין, מ"י משמע שפשוט היה להם דחופה אינה קונה, אלא שישור [יחוד] גמור של ציאה איסור פוסלחה בתרומה כמו שצאנו שם. ועי' בחקר הלכה חקירה ז' דכ"י טור ז' שצין שאר הראשונים מנה גם את האגודה דס"ל לחופה אינה קונה, ועי' בס"ק שאל"ז אות א' דיש מהפוסקים שכתבו דגם דעת הר"י"ק והרמב"ם היא דחופה אינה קונה. ודעת שאר הראשונים בדיון זה, וכן דעת האחרונים להלכה עי' בס"ק שאל"ז אות א' וז'.

ט. וי"א שהוא ספק. א. הראשונים העומדים בשמיה זו. עי' בל"ג דא היא דעת ר"ח המוצא נטור. ועי' בל"ג פ"ק דקדושין שז' בטעמו משום דאפריק בגמרא אליבא דר"ב כוונת כל מה דלקשו עליה. ובחדושי הרשב"א בקדושין דף כ' בוסוף עוד דאע"ג דסחם חלמודא קאמר למשטוי חופה וגם קאמר ולר"ה דאמר חופה קונה כ"י, לא אלימא למדחי דר"ה בל"ג, דהא לקמן [דף ח'] אמרין דכוחה ולר"ב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי איכא

ויסיים בל"ג דלוח בסכמו כל הפוסקים [דל"ג ב] כר"ח שכתב דהא דר"ב הוצא ספק הוא דהא פריך כל מה שהקשו עליו.

ועיין ב"ר פ"ק דקדושין שהביא ממר רב יהודאי גאון שכתב בפסקיו דליתא לר"ה, ושכ"כ בל"ג. וכן הביא בחדושי הרשב"א בקדושין דף כ' בשם בל"ג, וכתב עוד דמיצטת דניח בשמעתא דיש חופה לפסולות משמע נמי דפשיטא לכו מילתא דחופה אינה קונה, דאמרין הכס דלמא ע"כ לא אמר ר' מאיר אלא בקדושין דקיי לה אלא חופה דלא קיי לה לא, אלמא מפשט פשיטא לכו דחופה לא קני. וכן בחדושי הרשב"א כתב דהנאונים לא הביאו צלכותיהם הא דר"ה, ומשמע דדמו לה מהלכה. [אולם דעת הרשב"א וכו"רין והרשב"א עצמם להחמיר, וכמובא בס"ק שאל"ז].

גם במאורי קדושין דף כ' כתב שפ"י ראיות התוס' הג"ל דנראין בדברים דחופה אינה קונה, ושכן כתבו כל הפוסקים, ואחר שהביא ראיות הרשב"א הג"ל, בוסוף עוד דאע"פ שפסקו שם דיש חופה לפסולות, ר"ל שאם נתיחד כהן גדול באלמנה עי' חופה בלא

משום חסורא דא"א, אף דהרא"ש לא ס"ל חכ"י, וכ"כ ברינא דחיי עשין פ"ח דף ג' טור ג'. גם בקרבן נתנאל אות ט' כתב דהגירסא הנכונה בדברי הרא"ש היא כמו שהעתיק הב"י. ויש גם להכריח שזו היא הגירסא האמיתית, דלפי הגירסא שלפנינו הרי צ"ל דכוחה הראש במ"ש דכל הפוסקים הסכימו כהר"ח היינו הרמב"ן אליבא דהר"י. ושחסר בלשון הרא"ש סוף דברי הרמב"ן ש"י דהר"י מסיקא ל"י. (וכמ"ש בקרבן נתנאל אות ט' לפי גירסא זו). והא א"א לומר, דהרי הרא"ש עצמו כתב לפני זה דהר"י ס"ל דלית הלכתא כר"ב הונא. ופיר דמי הם כל הפוסקים. דדלא נגד הר"י דהר"ח ישנם התוס' הרמב"ן, ונוסף עליהם גם השאליות ובה"ג דס"ל דלית הלכתא כר"ב הונא, ודאיה פשוט שבדפוסים שלפנינו נשמטה חיבת "דלא" מהדפוס.

ב) כן הביא הב"י גוסחת הרא"ש "דלא כר"ח" שכתב כ"י, ובדפוסים שלפנינו (דפוס וילנא ודפוס ברלין) ליתא חיבת דלא. וכן העתיק גוסחת זו שלפנינו ביש"ש קידושין פ"א ס"י ב'. ועי' באמרות: "הורות כאן ש"י דהעיקר כמ"ש בספרים שבידנו. והכוונה היא כמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן דהר"י רש"י מרפיא ביד" כדברי ר"ח. וזה הוא שסיים הרא"ש דלוח הסכימו כל הפוסקים. אולם מלבד הב"י שהביא גוסחת הרא"ש "דלא כר"ח" וגיה ע"ן גם הב"ח בהגותו על הרא"ש, ובשי למרא ס"י גי'ה. גם ביד אהרן תגב"י אות ה' כתב דש"ס גמל בדברי הרא"ש שלפנינו וצ"ל: ודלא כר"ח. וכמו שהעתיק בב"י. וכן פסק הסור ברמזים שאל הרא"ש דאין אשה מתקדשת בחופה. ופמה שהביא הסור דעת הר"ח משמע שדעתו לחוש לסברת הר"ח

אוצר

סי' פ' אית א

הפוסקים

דחופה בלא קדושין פוסלת מלאכול בתרומה, יש לחלק בין לפסול לתרומה ובין קדושין גמורים, ולענין לפסול לתרומה אינה ליה דחופה מהני, אבל לענין קנין, חופה לחודיה לא קני, וכעין זה מצינו דבס' פוסל ואינו מאכיל. וכ"כ בקרות מלך רב פ"י מאישות ה"ב דשם הרמב"ם דאין אשה מתקדשת בחופה, דהא לא האביר רק ג' קנינים בלילה, ומש"כ הרמב"ם בפ"י לתרומות דחופה פוסלת מלאכול בתרומה, גראה שמפרש כהרשב"א בחדושי ליצמות דנ"ז דהוא מדרבנן גזירה אע"י ביאה, וע"י ציט"ש פ"י דיצמות סי' י"ח.

והר"ן פ"ק דקדושין כתב ג"כ דדברי הרמב"ם מעין דחופה אינה קונה וכמו שאכתוב צ"י הא"ש מקדש. וצ"י הא"ש מקדש הביא מהרמב"ם פ"י דאישות הכ"ב שכתב דהמקדש על חנאי וכנס סתם או בעל סתם ה"ז לריבה גט, שמה ציעל החנאי כשכנסה או כשבעל, וכן המקדש בפחות משו"פ או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים לריבה גט, שעל צעילה זו סמך ר"י, וכן הר"ן דהמקדש על חנאי הזכיר הרמב"ם כנס או בעל, משום דכיון דמשום מחילת החנאי איתין עלה לא צעין בעל דוקא דכנס גמי סגי, אבל במקדש במלוה ובפחות משו"פ לפי שלא היה ממש בקדושין הראשונים, לא סגי בכנס וצעין בעל כדי שתתקדש בציאה, ומכאן נ"ל שדעתו שאין האשה מתקדשת בחופה, שאל"כ היה לו לכתוב שאם קדש במלוה ובפחות משו"פ וכנס בעדים לריבה גט מספק, ואין לומר שהכניסה דינה ככסולנות שאפילו בקטן ובפחות משו"פ אמרין דעל דעת קדושין הראשונים שלה, משא"כ בציאה וכמו שאכתוב להלן, דא"כ מקדש על חנאי וכנס למה לריבה הימנו גט, אי"ו כדכתבנא.

ובדינא דחיי עשין מי"ח דף ג' עור ב' כתב דאין הכרח ממה שבי' הרמב"ם רק ג' קנינים בלילה ולא הזכיר חופה, דחופה אינה קונה, דאפשר דרפויי מרפוא צידים כדברי ר"ח ולכן לא הזכירה, מיכו אם דעתו לספקה עליו היה לו לפרש בדבר ולא לסתום, ומ"ש הר"ן בר"ל דמהזכיר הרמב"ם גבי מקדש בפחות משו"פ דוקא "בעל" ולא הזכיר "כנס" ש"מ דס"ל דחופה אינה קונה, ג"כ אינו מוכרח, דאפשר דס"ל להרמב"ם דאם קדש בפחות משו"פ ואח"כ כנס לריבה גט מספק, משום דרפויי מרפוא צידים הא דרי"ח ודעת הר"ח, ומה שלא האביר הרמב"ם "כנס" גבי פחות משו"פ, הוא משום שרצה לחלק בין מקדש על חנאי ובעל דאינה לריבה גט אלא מספק וכמו שבי' שם דשמה ציעל החנאי, ובין מקדש בפחות משו"פ ובעל דלריבה גט צדלאי וכמו שבי' שם חזקה שאין עושה צעילה זנות וכו', ולכן כ"י הרמב"ם גבי מקדש בפחות משו"פ דוקא "בעל" דאם לא בעל אלא כנס אינה לריבה גט אלא מספק, משא"כ המקדש על חנאי דאפילו בעל אי"ו גט אלא מספק, ולכן אין הכרח בדברי הרמב"ם, אם לא שנאמר שאם דעת הרמב"ם דחופה קונה מספק, ה"כ לו להשמיטנו בחלוקה מיוחדת שאם קדש בפחות משו"פ ואח"כ כנס לריבה גט מספק.

ואולם בעצמות יוסף בקדושין דף ה' כתב דרוב הפוסקים הסכימו להחמיר כר"ח, ואף שלכאורה גראה שאין ספק בדבר כיון דהך ק"י דרי"ח פריכה הוא, ואינה לן למימר דיו [ובג"ל סק"ה ברא"ש בשם הרמב"ם], ואין שום יסוד לדעת ר"ח, אלא דאיה ליה סברת ר"ח צ"כ דכ"ה ע"ה דהיכא דמיפריך ק"י לא אמרין דיו ואין קו"ל כרבנן שם דאיה ליה דיו, וממלא דלית הלכתא כר"ה ג', מי"ח אפשר דמשום תומרה דה"ה ממרמין ורואי להא.

ובצ"י

ג) ובשער המלך חופת התנים סעיף א' כתב ליישב קושא זו עפ"י פ"ח בביבן שפועה כלל ע"י דלעצמים פביא השי"ס ק"י ואין הכוונה על ק"י אלא על מה פצינו, ולא מוכיח ק"י אלא משום דאלים כו', ובכל מקום שהשי"ס אומר דיו הוא משום דקים להו דלא מצי לאחריי במה פצינו, אבל במקומות שאין אופנים דיו הוא משום דסמך אמה פצינו, ולפי"ז גם בהא דרי"ח דחופה קונה אפשר ללמוד במה פצינו, אלא משום דרי"ח פ"ל כר"ח דלא

איכא למימר, ובההיא ודאי הלכה כרב נחמן, והרבה כיוצא בה, ואחר שהביא דעת רב"ג דחופה אינה קונה וגם הביא ראיה לדבריו מצימות דני"ח, ובג"ל בס"ק הקודם, סיום דמ"מ יש לחוש לדברי ר"ח שלא להקריב לשוק בלא גט. גם בחשבותיו ח"א סי' אלף רישא כתב דאף שיש מן הגדולים שלא פסקו כר"ח, יש לחוש לר"ח שהוא רב יוני"ק וכ"ש בדבר שצערנו. גם הר"ן בפ"ק דקדושין אחר שהביא דעת הפוסקים דחופה אינה קונה ובג"ל בס"ק הקודם, סיום אבל מאחר שר"ח מספק אותה עליו אי אפשר להקל בה.

ובן בחדושי הריטב"א בקדושין דף ה' מסיק דלמעשה ראוי להחמיר. וצריכנו"ל דפוס צרל"ן שנת עת"ה הגדפס ציחד עם החוס' רי"ד, ישנה הוספה דאין ראיה מצימות דני"ח דחופה אינה קונה. [ובמובא בסק"ה מחדושי הרשב"א], דהתם דחויי הוא דקא מדחי ליה דילמא עד כאן לא קאמר ר"ח אלא בקדושין דקניא, אבל חופה אימא לך לא קניא וליחא לדרי"ח, ולא גרסין "דלא קניא" אלא "לא קניא", והם דברי הדוחה שלא נדמה חופה לקדושין [אבל לא שסתמא דחלמודא קאמר דחופה לא קניא].

דעת הר"י א. הנה הר"ף לא הביא הא דרב הונא דחופה קונה, וגם לא הביא הא דקאמר בגמ' דף ג' א' מנינא דרישא למעוטי חופה, רק כתב דלמעוטי חליפין אחי ובדלמירין בגמ' שם חליפא דרב הונא. וכן הרמב"ן בחדושי דגראה שהר"ף מסכים לדברי ר"ח שאמר ספיקא הוא דהא פריך כל מה דאקשי ליה, וכן דרכו של הר"ף בכל מקום לסתום הספיקות. וכ"כ הרשב"א בחדושי דהר"ף לא הביא הא דרי"ח כלל, וכן לא הביא הא דאמרין בר"ש מכליתין מנינא דרישא למעוטי חופה, גראה דס"ל דספיקא כיו. וע"י בחדושי הר"ח כ"ח שדחירך לכתב דמשו"ה לא הביא הר"ף הא דרי"ח, משום דסמך על מה שהביא האיצט"ל בכתובות דנ"ז א' אי חופה שאינה ראויה לציאה קונה, וכיון דגם לרי"ח דחופה קונה אינה אלא כהרובה ואינה ראויה לציאה, לכן ה"ו ספק.

ואולם הר"ן בפ"ק דקדושין אחר שהביא דעת הרמב"ן בשיטת הר"ף, הביא מרב יודואי גאון ובה"ב הסוברים דלית הלכתא כר"ח, וכתב דגראה שאף הר"ף כ"י היה דעתו, שמתיו שהביא משנתיו שנשו צה ג' דרכים [שהאשה נקנית בהם], ממילא משמע דחופה אינה קונה, שהרי ח"א לעשות ולומר שחופה חבה מכללן, אבל חליפין מחוץ שאפשר לעשות ולומר שאף הם קונים מדיו כסף הואיל וגמרין קיחה קיחה משה עפרון ובדלמירין בגמ' שם, לפיכך הולך הר"ף לכתוב למעוטי חליפין ללמד שאין קונים בלילה. וכ"כ הר"ש בפ"ק דקדושין סי' א' דרב אלפס לא הביא דברי רב הונא משום דסבירא ליה דלא ה"ל לכתבא וינהו. וכי צדינא דחיי עשין מי"ח דף ג' עור ב' דגראין דברי הר"ש.

ובבית יעקב (מלחמיר) סי' י"ח דמ"ב ג' כתב לתרץ לפי שיטה זו דמשו"ה לא הביא הר"ף הא דרב הונא, וגם לא הביא מאי דאמרין מנינא דרישא למעוטי חופה, דהרי הקשו החוס' בקדושין דף ה' ע"ב דיה חופה שגומרת אינו דין שתקנה, דנימא דיו אסוף דינא, דמהיכא מיייתת דחופה קונה משום דגומרת, דיו לבא מן הדין להיות בנידון מה לבן אחר כסף אף כהן לאחר כסף, ותירא דאחיה כרבי ערפון דאמר צ"כ דכ"ה א' דהיכא דמיפריך ק"י לא אמרין דיו, ובהא אי אמרין דיו מיפריך ק"י דלאחר כסף לא אינעריך ע"כ, וכיון דהא דרי"ח חליא בפלוגתא דר"ט ורבנן, משו"ה לא הביא הר"ף דין כחופה כלל, דסמך על מה שהביא צ"כ שם פלוגתא דר"ט ורבנן, דהא צהא חליא כג"ל. וע"י עוד בחרץ נבי (וחלומי לביה) סק"י, ובצמודי אור סי' י"ב מה שכתבו להוכיח דהר"ף לא פסק כרב הונא, וליישב לפי"ז למה לא כתב זה להדיא.

דעת הרמב"ם. כ' הלח"מ בפ"י מאישות ה"ב דמהא דפסק הרמב"ם בפ"ג מאישות דאשה מתקדשת בכסף ושער וציאה ולא הזכיר חופה, משמע דפסק דלא כר"ח, ומש"כ הרמב"ם בפ"י לתרומות

אוצר

סימן ט אות א—ב

הפוסקים

ובשי מצורא סי' נ"ח אם כי האריך לזכר דרוז הפוסקים ואו כמעט טולס חולקים על ר"ח, וחמה על העלמיו הגיל שבי דרוז הפוסקים הסכימו להחמיר כר"ח, דכ"י דהרשב"א ובר"ן כתבו כן מ"מ שאר הפוסקים לא חשו לר"ח, מ"מ כתב דלענין הלכה אם זה אחר וקדשה תשגיב לה כאלו היתה בספק קדושין, וקדושין חופסין זה ומגרש ראשון ונושא שני.

גם בדינא דחיי עשין מ"ח דף ג' עור ג' כתב דלענין הלכה ראוי לתוש לדברי ר"ח וכמ"ס בר"ן והרשב"א הג"ל, וכן דעת הטור, שהרי הביא דברי הר"ח אעפ"י שאביו הראש לא כתב כן, וכן ראוי להורות.

ובתאומי צביה (שעם ארץ לוי) סק"ח כתב דממה שפסק הרמב"ם דיש חופה לפסולות, נראה דס"ל דחופה קונה מספק כשיטת הר"ח, ומ"מ הלח"מ הג"ל וכן ב"ש"ס פ"ו דיבמות סי' י"ח ליושב דברי הרמב"ם דאעפ"י שחופה אינה קונה, מ"מ פוסלת לתרומה מדרבנן משום דמשחמרת לביאה פסולה, ה"א ליתא, דבשלמא אי אמרין דעלמא חופה שאינה ראויה לביאה נמי מהני, איכא למימר דחופה פוסלת לתרומה אעפ"י שאינה קונה משום שמשחמרת לביאה פסולה, אבל לדין דקרייל דחופה שאינה ראויה לביאה לא הוי חופה כלל, קשה אמאי החמירו חכמים דיש חופה לפסולות, ה"א לא הוי חופה כלל והוי כאלו נתוחד עם אשה דעלמא שאינה נפסלת משום זה מתרומה, אלא עיקר בג"ל, ומש"ס בר"ן הג"ל להוכיח דהרמב"ם ס"ל דחופה אינה קונה דל"כ קשה אמאי לא כתב דמקדש בפחות משו"ס ואח"כ כנס לריבא גט, ושאין לומר דכיוס"ה י"נה כסבטנות שאפילו בפחות משו"ס אמרין דעל דעת קדושין הראשונים שלא, דא"כ מקדש על תנאי וכנס למה לריבא גט עכ"ל, וקשה דהא דמקדש על תנאי וכנס סתם הטעם הוא דמלוא הכונה אמרין דמחל התנאי ולא דמי למקדש בפחות משו"ס וצ"ע.

וע"י בחדושי הרי"ם סעיף ז' דף ר' עור א' שמצואר בדבריו ולהרמב"ם הוי ספק אם חופה קונה, משום דאינה ראויה לביאה, ואינפיה לן בכחצות דנ"י א' אי חופה שאינה ראויה לביאה קונה, [וכמוצא דבריו לעיל בדעת הר"ף].

ב. דעת ואחרונים להלכה. במהרי"ט בחדושו על הרי"ף דל"ג ד"ה מניינא, אחר שהביא מחלוקת הראשונים אי חופה קונה, כתב דלא מחוורא מלחא שחקקה חופה בחלחל קנין, שהרי לא נמדה אלא ממה שגומרת, ומה שגומרת אינו אלא משום חצת ביאה, וכלי לא חזיא לביאה דכלה בלא זרבה היא, ואף במקדש בביאה כ' הרמב"ם שאסור לזא עליה ביאה שניה בביאה אציה, וגם לר"ן לכתוב הכחוצה מקדש, וכ' ה"ה"מ הטעם משום דצ"י חופה הראויה לביאה, הלכך זה שעשה חופה לשם קדושין שאפילו אם הוי קדושין עדיין אסור ל' בדין אחרים, וכיון דאין לה חצת חופה קדושין נמי לא הוי, ור"ח דאמר חופה קונה אימור דלא צ"י חופה ראויה לביאה, אבל רב אשי דהוא בתראה מצ"י ליה [בכחצות דנ"י א' אי צ"י חופה דחזיא לביאה] וסלקא בחיקו, אלמא דלא חיישין לדר"ה. וביד דוד פ"א מלישות אות י"ד אחר שהביא דברי הח"ס והר"ש הג"ל בסי' הקודם, כתב דהעיקר כדעת הפוסקים דחופה אינה קונה, אלא שלא רציתי לכתוב מפורש להחיר דבר שבר"ח מסופק בו.

ובחקר הלכה חקירה ז' דכ"י עור ג' כתב דאין לדיוק מיבמות דנ"ח דקאמר אבל חופה דלא קניא כ"י דאין הלכה כר"ח, ד"ל דהש"ס לא קאמר הכי אלא לפוס סבא דהשתא דר"מ ח"ח ליה דאין חופה לפסולות, וממילא גם בכשרות לא קני חופה, דמהיכי תיתי וכמו ש"כ ה"ש ברי"ם סי' נ"ח, וכיון דבדעבד מיהא הוי כנשואה גמורה חשיב שפיר חופה הראויה לביאה, ועוד דמאחר שצ"ד לזכר ולזא עליה אח"כ אפילו לא צריך עדיין אינו צריך לומר דחופה דלא חזיא לביאה היא, שהרי כל שצ"ד לאו כמאחר נעשה מקרי, ונראה ברור

אמרין ד"ו אסור דינא, לכן נקט לאומי מלחא הילפותא דק"ו וכו', וע"ש שהאריך לפ"ו ליישב סוגיית הגמרא. וכע"ז כ' בפנ"י בקדושין דף ה' ע"ב על חו"ס ד"ה חופה, וע"ש שח"ר קושיא זו בעוד כמה אופנים.

אוצר

סיק ט אות ב-ד

הפוסקים

הרבה, מימ מכה ספיקא דלחוק י"ל דלא מקרי עדים על הנתינה, דלמלא לא רחוק לקבל הקדושין דכל מעשים היו רק לחוק.

אולם בדברי חיים (להר"י אורידך) סי' ו' צידדו דרעקיא בג"ל כתב בדל"ץ ד' דהאי דינא דמקדש צפחות משום פרוטה תחת החופה אינו דומה להאי דפסל על המליאה כו', דבמליאה תחת דשיקר המליאה זכות הוא לו וכיון שמונה צדדיו ד' אמות היו כמונה בחצרו וחצר קונה אף שלא מדעתו, ולא צעיק טובה לקנות מכה החצר, אבל בשאר קנינים כמו משיכה וחזקה או בקדושין קנין חופה או קנין כסף דצמי טובה לזכות בלאו קנין, וקנין בלא טובה לזכות על ידו לא מכני, אי"ב מה מכני שכוונתו היה לזכות, הא סוף סוף בלאו הקנין המועיל לא הוה לקנות, ואי"ב בקידוש צפחות משום פרוטה תחת החופה לא מכני החופה, דהא לא הוה שיהיו הקדושין ע"י החופה, ועי' צ"צ דף ע"ז גבי ספינה בלאו כן משא"כ אי אמרין קפידא הוי או מראה מקום הוא לו, ואין קי"ל כרצון שם דהוי קפידא, (ועי' בקדושין דמי"ב דגם שם פסקין דהוי קפידא), ממילא הי"ב דלמלא היה קפידא שחתקדש דוקא ע"י כסף ולא בחופה, ועי"ב שהאריך לצאר דלא שייך כלן לומר דעת אחרת מקנה מתחת כוונתו להתקדש, כדי שיקנה גם בלי טוהא הזוכה, וז' עוד דמלמד זה מלד הסבירא נראה דבמליאה אף שהיה דעתו לזכות בנפילה, אמרין אגן דזכין לאדם שלא צפניו וזכין ליה ד' אמות בחצר, משא"כ במכירה וקדושין דלא הוי זכות גמור, אי"ב אף שרצונו בזכיה מי"ב כיון שדעתם היה לקנין אחר שאינו מועיל, ממילא לא מכני הקנין המועיל כיון שלא היה זכות גמור ולא שייך לומר דזכה לו, ואי"ב צ"ד כיון שנתכוונו שיהיה מקודשת מעטם כסף וכיון שהכסף לא מכני משום שאינו שותף פרוטה, גם מעטם חופה אינה מקודשת כיון שקדושין לא הוי זכות גמור למקדש, ואף דלחוס' רי"ד [רי"ש קדושין] המקדש אשה בחפץ ואמר מעטם תליפין אף דלא מכני מעטם תליפין מכני מעטם כסף, כבר חלקתי [לעיל שם] דשאינו תחת דבאותו חפץ עלונו שנותן לה בתורת קנין יש בו שני קנינים.

ובשערי רחמים ח"ב סי' ע"ז כשנן לענין מי שקידש בקדושין פסולים ואח"כ כנס לחופה, אי חיישין שכוונתו לקדש בחופה ו' למי"ד חופה קונה כמו כן דסי' ל"א בקידוש צפחות משום פרוטה ואח"כ בעל, כתב דדע"ד ג' טעם אחד שלא לחוש בניהונו משום שהקדושין שלא הועילו לא היו לפני החופה רק תחת החופה כדרך העולם, דאפילו לרי"ב דאמר חופה קונה הוא דוקא אם לא היו שם קדושין אחרים בשעת החופה, אבל אם היו שם קדושין אחרים בלאו מל"ז של חופה, מודה הוא שאין החופה צאה לקנות אלא לגמור שיהיה נשואה כו', ואי"ב צ"ד שעשה החופה בלאו המל"ז מסתמא לשם גמר נשואין עשה, כי כן דרך העולם לעשות החופה כדי לגמור הנשואין. ועי' גם בבית יצחק סי' קמ"ב בגדן שהיה תסרון בלשון הקדושין שעשו תחת החופה, שז' שם בלאו ו' דאין להסתפק דשמה חופה קונה כדעת הר"מ, וכיון דסבר דהוי קדושין לא הוה לקנות בחופה. [אולם השערי רחמים והבית יצחק לא נחתי להשט של חצר רע"א בג"ל].

ד. להסבירים דחופה קונה, אם הופת הקנין גם נוסדת. בתוספות הרא"ש קדושין דף ה' צ"ח חופה שמתבלת, נסתפק בזה, וכתב דכיון שהיה קונה, [י"ל] דגם היא גומרת דמאי אולמיה דחופה שאח"כ להיות גומרת עפי מחופה זו, וא שמה לרי"ב חופה קונה וצ"ח שאח"כ גומרת.

ובמהרש"א קדושין דף ה' ע"ב על התוס' ד"ה חופה, כתב דלפי דברי התוס' שם דלא שייך למילף שכסף יגמור אחר כסף משים דמאי אולמיה האי כסף מהאי כסף, ל"ל דמאי דקאמר רב הונא דחופה קונה היינו שגומרת ג"כ אף בחחילה, דאלי"ב תקשי לרי"ב מאי אולמיה האי חופה מהאי חופה, ואין להקשות דאי"ב איך ילף ר"ה חופה שגומרת בחחלה הקנין מכסף שאינו אלא קונה ונימא דין, ד"ל

צדד דמכה ליכא הוכחה דלית הלכתא כרי"ב, וס' צמ"ר צ"י כתב דלענין דינא נראה כדעת הר"מ דלריכה גע מספק, שהרי רוצה דרצותה קמאי ובחצרי הסבירו לה, וכן ראוי להורות.

ובטעם הסלך בקונטרס כבוד חופה סעיף צ' אחר שהאריך לצאר ד"ה צ' מיני חופה, דחופה שקונה לאחד סגי בהצאה לביתו ואף לרי"ב להתייחד עמה, ואדרבה אסור להתייחד עמה כיון דלא הוי אלא כחירות, וחופה שקונה וגומרת היינו כשמתנייה לביתו וגם מתייחד עמה ביחד הראוי לביאה, ומבזה לכל אדם ד', כתב דלפי"ז נסתר מה שהכריח המהר"ש דלא קי"ל כרי"ב משום דהוי חופה שאינה ראוייה לביאה, דהא בחופה ו' שרץ קונה לאחד א"ל להיות חופה הראויה לביאה.

ג. נכנסה לחופה וקדשה בקנין אחר באופן דלא חלו הקדושין, אי חיישינן לספק קדושין סחמת החופה אעפ"י שלא נתכוון לקדשה על ידה. בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' י"ב כתב דיש לדון בזה לפי מה שפסק הרמ"א בחי"מ סי' רס"ח דנפול על המליאה קונה לו ד' אמות, ולא אמרין גלי דעתיה דנפילה ניהא ליה דליקני ולא צ"ד אמות, והר"י כתב דאף למי"ד דאמרין כן היינו לגבי ד' אמות דהוא חקת חז"ל והוי כמו אי אפשי בתקנת חכמים, אבל בחצר דאורייתא קונה לו חצרו גם בנפל, ולכאורה קשה מהכ"ה דסי' רע"ב סעיף כ"א בזהב [לענין זכיה בנכסי הגר] דגם אכניס לא קנה בהצבה כשלא הוה לזכות בהם רק בצדק, כרי דכלל הוה לא קנה, ואריך לחלק דבצורה בנכסי הגר דלא הוה לזכות רק אחר הצדק אי"ב מקדש לזכ לא הוה לקנות כלל, בזה באתה לא קנה אף בקנין דאורייתא כיון דבאותה שעה לא נתכוון לקנות, אבל בנפל כיון דעתה רוצה לקנות אלא דהוא רוצה לקנות בנפילה, בזה כיון דסוף סוף רוצה לקנות עתה קנה צ"ד אמות או בחצירו, ולפי"ז יש להקשות דההיא מה שיטולים לחזור חוץ החופה קודם הקדושין, כיון דכוונתם לקדש בכסף, ואי"ב קודם נתינת הכסף הוי כלל נתכוון לקנות כלל, אבל מי"ב נימא דין חדש דאם מקדש תחת החופה בכסף צפחות משום פרוטה והוא מתרנית, נהי דלא הוי קדושי כסף, אבל מי"ב בלאו חצר דמתכוונים לקנין קדושי כסף צפחות משום פרוטה הוי כנפילה דאינו קנין ומי"ב יקנה בחופה כיון דמתכוונים לקדושין, ובניהונו שקדשה בדבר שיש בו ספק אם הוא שותף פרוטה, וגם על ראיות הנתינה מידו לא היה רק עד אחד, ושאר העדים אמרו שלא ראו מעש הנתינה רק ידעו זה על פי הוכחות, כי דמי"ב יש להחמיר עפ"י הר"ל, דאף דעדי קדושין אינם בלי ראיה ממש, מי"ב נימא דע"י ידיעתם שהוכחות הוי צירור שקדשה בכסף אלא דלא מכני בלי עדים, ושם נימא דבאותו רגע דקדשה בכסף נקנית בחופה ולגבי חופה הוי עדי ראיה דע"י ידיעתם מצורר שהגיע זמן שרונים בקדושין, ובאותו הרגע הוי חופה קדושין, אלא שכתב להחמיר בניהונו מלד אחר, לפי שהיו שם אומדנות שהמקדשה והאנשים עשו את כל הדבר שחוק כדי לשטות במקדש, וכיון דאפשר דלחוק נחטבו, לא מקרי [ידיעה בעדים] ידיעה כלל, אף דבראי"ב ממש לא סמכין על האומדנא דלחוק משום חומרת דא"ל, מי"ב עכ"פ מכה האומדנא ליכא ידיעה על הנתינה, דשמה מהאי עממא עלמו לא רחוק למעשה לקבל הקדושין, ואי"ב גם על החופה לא הוי ראיה, ובס"י נ"י האריך עוד לחזק יסוד דיון דבקדשה תחת החופה בקנין אחר באופן דלא מועיל יש לחשוש לקדושין מתחת החופה וגם דהיתר בניהונו, וכי בסוף התשובה ד"ה עוד דל להקל בניהונו כיון דפשוט דיון כולן נדות כן, ולהרמזים חופה נדה לא הוי חופה כלל, אי"ב הוי ס"ס דרצותה, ספק דחופה אי"ב קונה וספק דחופה נדה לא הוי קנין, וגם אם יש אומדנא דמיתה דלחוק היה אף דלא סמכין בזה משום חומרת דא"ל, מי"ב בחופה דבמליאה הוי ספיקא אם קונה י"ל דסמכין לאומדנא, ומכ"ש בחופה נדה, אלא דלענין זה הייתי מוסיף אומדנא דמוכה עובא, אף לענין קדושי כסף בזה ד"ה אומדנא דלחוק אף שאינו בגדר מוכה

אוצר

סיק ס אות ז

הפוסקים

לא תפקינן מיניה, לא כ' בעזר לענין להיות כאלו לא כרע לא חשבה כשואב.

וביעלת חזן ס' י"ח קונטרס בית חתנות שאלה ד' דכיו עור ב' אם כי דהה ראיית השעבי"מ הגיל מהתוס' ביצמות דחופה אינה גומרת בחתלה, ד"ל דלא כתבו כן אלא למאי דמפרש רש"י דפלוגתא דרב ושמאלל אי יש חופה לפסולות מיירי בחופה שקדם קדושין וכו', אבל לפי האמת י"ל דס"ל לרב הו"א דחופה גומרת וכמ"ש מהרש"א, מ"מ כי דמה שהכריח מהרש"א דחופה גומרת דאל"כ מאי אולמא האי חופה מהאי חופה, קשה מציא אחר ביאה דגומרת ולא אמרינן מאי אולמא האי ביאה מהאי ביאה, לכן נראה דלא שייך לומר מאי אולמא רק גבי כסף כיון דאפילו אם קדשה בתקצי דדינא חין הכסף עושה קצין גמור רק קדושת, אי"כ לא מסתבר שנתונים שתי פרוטות תישאר נשואה בשביל שנתנם לה א' אחר זה, וכן נמי חין שטר גומר אחר כסף שכרי אפילו נתן לה שטר וכסף ביחד לא שייך שתישאר בהם נשואה מיד, ואמרינן דלא עדיף בזה אחר זה מאילו היה בזה אחת, וגם מאחר שהכסף אינו מעניני האישות רק קצין בעלמא כמו שדה שנקיט ג"כ בכסף, אי"כ חין סברא לומר שכסף השני יגרום יותר אישות מכסף הראשון, משא"כ בחופה שהוא יחיד בודאי י"ל דחופה שניה אלימא מחופה ראשונה, דכרי בזה שמתוידד יותר יש קירוב הדעת יותר, וגם לא שייך לומר שאילו היו שנים בגון כסף וחופה כאלה לא היו גומרין, דהא ודאי כשיש כסף וחופה ביחד פשיטא דהוי נשואין גמורים, ואי"כ גם בחופה אחר חופה י"ל שגומרת, שכרי בחופה שניה יש יותר קירוב הדעת.

ובשם דת יחודה דל"ז עור ב' הביא ראה דחופה אינה גומרת בחתולה, דכרי ביאה עדיפה מחופה, וכמ"ש הר"ן גבי צע"א דתחלת ביאה קונה [בקדושין דף י' ע"א] צ"ל: אע"ג דלא אשכחן בהדיא דקני אלא חופה, סברא היא דכיון דחופה לא קניא אלא מפני שהוא לורך ביאה כ"ש ביאה עצמה עכ"ל, ואעפ"כ קי"ל דאפילו בקדושי ביאה אינה אלא כארוסה אי"כ היא חופה כ', וכ"כ צע"א לא נודע למי, בהך מיתמא דרי"ב צ"ל: מוכי לרי"ב ודאי חין חופה בלבד גומרת כמו ביאה אחר קדושין עכ"ל, וכ"כ מהר"ט בחדושו על הרי"ף קדושין [ובמנוצח לעיל בשעבי"מ], ומ"ש בחוס' הרא"ש [הכ"ל] דלא ברירא ליה מלתא אליבא דרי"ב אם חופה גם גומרת, דכרי חמוכים, דנראה ודאי דאין כאן מקום להסתפק ובג"ל, ומ"מ לענין דינא נראה דלמאי דקיי"ל כדעת ר"ח דיש לחוש לספק דשמא חופה קונה, אם חפס הכעל מכבסי דידה ומתא אחר חופה זו לא תפקינן מיניה, דשמא הך חופה גם גומרת, וכבר כ' הכנה"ג בכללי קיס לי דוקטיון כדעת הסוצרים דאין להאירא מיד המחזק אפילו כיבא דאיכא ספיקא עובא, וע"ש ש"כ עוד דמדברי החוס' ביצמות דנ"ז ב' שכתבו דחופה בלא כסף אינו קונה אלא לשויה ארוסה, אין להביא ראייה דלא כמהרש"א [ובג"ל בשעבי"מ], דיש לחלק דהחוס' לא כתבו כן אלא לענין חופה דפסולות, דבאיל ואלא בהכשר הוא, מסתייה דינא שיהא קונה תחלת קצין לבד, משא"כ בחופה דכשרות, וראיה לזה מדברי הרא"ש, דברי בחוס' הרא"ש הג"ל מסתפק דשמא חופה גם גומרת, וביצמות שם כ' כדברי החוס' דחופה גרידא לא הוי אלא ארוסה, אי"ז דיש חילוק בין חופה דפסולות לחופה דכשרות.

ובפעם המלך בקונטרס כבוד חופה סעיף ב' חילק בין שני סוגי חופה, דיש חופה שקונה לחוד, ויש חופה שקונה וגומרת בהדדי, דכרי כ' הרמב"ם צפ"י מאישות הלכה א' וז' דארוסה אסורה לבעלה עד שיביא אותה לחוד ביהו ויחיתו עמה, חכו הנקרא כניסה לחופה וכו' הנקרא נשואין בכל מקום כ', ומשכנסם לחופה נקראת נשואה אעפ"י שלא נבעלה, אבל אם היתה נדה אעפ"י שנקנסה לחופה ונחיתו עמה לא גמרו הנשואין וכו' היא כארוסה עכ"ל, וי"ל דהא דמרי"ך הרמב"ם הביא לציוה וגם יחוד בראוי לביאה, היינו דוקא בחופה

ד"ל דלענין שחופה קונה בחתלה לא לריך ק"י, דגומרת עדיפה ליה לרי"ב, וכיון דגומרת ע"כ דהיא קונה נמי, וכיון דמיפרך ק"י לא אמרינן דיו ואמרינן דגומרת אף בחתלה, ולי"ע בכל זה, גם צפ"י דף ה' ב' דיש חופה שגומרת, כתב דחופה קונה וגומרת בחתלה וכמ"ש מהרש"א הג"ל, דאל"כ מאי אולמא האי חופה מהאי חופה, ומלשון זקוני צו"ח פ"י יב"ט ס' ב' משמע דלרי"ב נמי חופה קונה ואינה גומרת כי אם אחר קדושין, ולדידי ל"ע.

וכתב בעטם המלך בקונטרס כבוד חופה סעיף ב' דלא נעלם מהמהרש"א מה ש"ל לרי"ב חופה קונה וביאה שאלמדיה גומרת וכמ"ש בחוס' הרא"ש הג"ל אלא דיש לפקפק בזה דאם חופה אינה גומרת איך יכול לבא עליה אחר חופה שרק קונה, הא הוי בלח בלא ברכה ולאסורה לבעלה כנדה, וכלה בלא ברכה היינו בלא חופה, וחופה ראשונה לא מהני בזה דכיו רק קצין קדושין ולא קצין חופה לעשותה נשואה וכו'. [ודעת בעטם המלך בענינו יוצא להלן].

אולם ביש"ש קדושין ס' ב' אחר שהאריך לבאר דעל הק"י דחופה קונה ליכא למיפרך דיו אסוף דינא מה חופה גומרת אחר כסף אף אינה קונה אלא אחר כסף [ובמנוצח לעיל אות ב'], כי דמי"מ חין חופה קונה וגומרת, דכבא איכא למיפרך דיו אסתלת דינא מה כסף אינו אלא קונה ולא גומר אף חופה כן, ולפי"ז חופה בלא כסף אינה אלא קונה ואריכה נשואין אחרים, ואין להקשות מה יפיל חופה אחרת ומאי אולמא דהך מהאי וכמ"ש בחוס' על כסף אחר כסף ועל כסף אחר שטר, משום שד"ן כסף ושטר אין דינו אלא שיקנה ולא שיגמור, אבל חופה שדינה שגומרת אלא שחופה בלא כסף אינה גומרת מכת דיו, אי"כ חופה שניה גומרת שפיר כדיו.

ובתאומי צביה (שפס אר"ן ל"ב) סק"ב כתב דהפיקר כמ"ש היש"ש הג"ל דדוקא בכסף אמרינן מאי אולמא כ', אבל לא בחופה, דכרי קי"ל דביאה אחר ביאה גומרת כמ"ש צפ"י י"ד ולא אמרינן מאי אולמא האי ביאה מהאי ביאה, אלא שחילק דרי"ב ענינו סובר דחופה גרידא נמי גומרת ומשום דליף מק"י [דלענין שחופה קונה לבד סברא היא וכמ"ש מהרש"א], אבל ר"ח סובר דלא קי"ל כרי"ב בזה [משום דאיכא למיפרך דיו, כ"כ שם לעיל סק"א], רק חופה קונה מלד הסברא כיון דגומרת, ומש"ה לריך חופה אחרת. וכ"כ המהק"ה בקי"א דודאי נראה לדינא דאין להסתפק דחופה יהא קונה וגומר, דהא אין ס"ל דאמרינן דיו ואי"כ איך פסק הרי"ב כרי"ב דאזיל אליבא דרי"ב דלית ליה דיו, וע"כ י"ל דלענין שחופה קונה לא לריך ק"י אלא מטעם דלא גרע קצין גמור [ואי"כ אינו אלא קונה].

ובחיידושי הרי"ם סעיף זה דף ד' עור א' דיש וברמב"ם, כתב בחור דכרי דהמשמעות הפשוטה היא דגם לרי"ב חופה אינו אלא קונה לחוד להיות ארוסה. וכן הוא בחדושי מהר"ט על הרי"ף קדושין ובמנוצח בסמוך בשער המלך.

ובשער המלך בחופה תתנים סעיף ב' והוצא נקלה צפ"י סק"ג כתב דאשחמתי למהרש"א דברי החוס' ביצמות דנ"ז ב' דיש רב אחר, דמזכיר שם דס"ל דאם קדשה בחופה לא תשיבא אלא כארוסה, שרי סתב שם צ"ל: וטעמ' דרב משום דסבר דכי הוי דקרינן ביה שאר ע"י חופה שאחר קדושין לשויה נשואה כ', קניה נמי בלא כסף לשויה ארוסה כ', ועפ"י יש ליישב דכרי בעור כאן שכתב דחופה אינה קונה להיות כאלו ורי"ח כתב שאם הכניסה לחופה לרי"ב גט ע"כ, וכמהר"ט בחדושו על הרי"ף תמה על בעור כמ"ש דחופה אינה קונה להיות כאלו, דכי לזה הוצרכו שלא תהא כשואב, הא אפילו ר"ב לא קאמר אלא שקונה ולא שכתב גומרת, דמק"י דכסף יליף ומה כסף אינו גומר וקונה ודיו לבא מן הדיו להיות כנידון, ע"ש שהניח צ"ע, ולפי הג"ל מצוה"ר דכרי שבה לאפוקי ד' הראשון ש' בחוס' הרא"ש הג"ל דלרי"ב כשם שחופה קונה כן היא גומרת, ולפי ד' זה נפק"מ דלדעת ר"ח דמסתקא ליה אי הלכה כרי"ב, היא מספ"ל אי תשיבא כשואב ואם חפס הכעל

אוצר

סיק ט אית ד-ו

הפוסקים

לקדשה בחופה, לכיון דספוקי מספקא לן איך נאמר שהוא ידע
וגמר לקדשה בחופה, דמי איכא מידי דלגן לא ידעין ואיכו ידע לקדש
בזה וכו'.

ו. כשאמר שמכניסה לחופה לשם נשואין אם חוששין לקדושין.
כ' בחדושי הרי"מ סעיף זכ דכשאמר שמכניסה לחופה
לשם נשואין, למחרש"א דס"ל דחופה קונה וגומר [וכג"ל חות ד'] י"ל
יודעו מהני לדעת הרי"מ, ואפילו אי נימא דחופה קונה ואינו גומר
בזה אמת, מ"מ הוי כחומר הרי"מ חת נשואין בקדושי כסף [דנחלקו
הפוסקים אם מקודשת כחומר בסי' כ"ז סעיף ג' ברמ"א]. וזקף ד'
שם סוף עור א' כתב דאף דחומר הרי"מ חת נשואין פסק הרמ"א בסי'
כ"ז דלא מהני, מ"מ בחופה דלמחרש"א קונה וגומר, שייך לשון זה
והוי ספק קדושין, ואף אי דלא כמחרש"א ג"כ י"ל דשייך לשון זה
שיקנה לקדושין, כיון שענין החופה הוא נשואין, ממילא גם כשלא
הזכיר לשון קדושין רק שאמר הריני כונס לנשואין בחופה זו, ג"כ
הוי ספק קדושין.

ועיי' בחזוני מלואים סי' ל"ז סק"ו וסק"י שחפס בפשיטות דלרי"מ
דס"ל חופה קונה אף אם הכניסה לחופה לשם נשואין הוי
קדושין. וכ"כ בחלקת יואב סי' כ"ב, והוכיח בן מייזמט נ"ב דלחיה
שם דאף אם נתכוון לשם קנין יבום אחר חליצה, מ"מ קנייה לו
בחירת קדושין, ומדמה שם הש"ס לעוד צנכסי הכר וסבור שהוא
של גר אחר, וכן הוא בתוס' יבמות נ"ז ב' ד"ה וחייבין ע"ש, ואף
לשיטת הרשב"א והרמ"א בסי' כ"ז דס"ל דמקדש צנכס ואמר הרי אה
נשואתי לא מהני, מ"מ המכריז על חדושי על הרי"ף חולק בזה,
דככלל מאתים מה, וגם הרשב"א לא קאמר אלא למאי דקיי"ל דחופה
אינה קונה ונשואין וקדושין חרי מילי נינהו, אבל אם נאמר דחופה
קונה, א"כ חדא בני ביקתא נינהו, וזולתי דיודה הרשב"א.

ז. אם גם חופת נדה קונה. ע"י פ"ת סק"ג שזן בזה והשאלה
בז"ע. וע"י לעיל בזה ב' בדברי רעק"א סי' נ"ז שכתב
בנידונו דאחד להקל בקדושי חופה כיון דפנויות דידן טולן נדות
ולברמזים חופת נדה לא הוי חופה כלל, א"כ הוי ס"ס דרבותא,
ספק דחופה אינה קונה וספק דחופה נדה לא הוי קנין. גם ביטא איש
סי' ע' אחר שהאריך לנאר דבנידונו איכא כמה ספיקות אם חופה
קונה, הוסיף עוד בדמ"צ עור ב' ד"ה אכן, דכ"ש אם יחזיר שהיח
נדה, הוי חופת נדה שאינה קונה לדעת הרמזים והשו"ע בסי' ס"א
סעיף א', ואף דהתם מיידי בחופה שאחר קדושין ולא בחופה שהיא
במקום קדושין כנ"ד, מ"מ הדבר ברור דהא בזה חילא, דזיל בחר
עממא דר"ה יליף דחופה קונה מק"ו [ממה שגומרת, וכמו שאינה
גומרת בחופה נדה כ"ה שאינה קונה].

וכן בשמחת יהודה סי' נ"ח דל"ז ד' כתב דאחד להחיר בחופה
נדה מזה ס"ס [והרעק"א בה"ל], דהא אפילו א"א שרינ לעלמא
בס"ס, וכ"ש בזה [דאיכא חזקה היתר], וגם בנידון דידה שפירסה
נדה אחר שזכנסה לחופה, כתב דאין לומר דכבר קנה אותה בחילת
חופה, דגם בזה אי תחילת חופה קונה פליגי רבותא כמבואר בסי'
ס"א, ועוד דלענין קנין קדושין של חופה כו"ע מוזד דלא קנה בחילת
חופה, דהא אם קידשה בבערחה לא קנה, ובדמסיק בקדושין דף י'
שכל כבועל דעתו על גמר ביאה, והשתא אי ביאה דעדיפא עובא
מחופה לא קנה בבערחה דהיינו תחלת ביאה, א"כ כ"ש חופה דאינה
אלא לורך ביאה דודאי לא קנה בתחלת חופה, ואף ר"ה נודה בזה,
וכיון שזן יש ס"ס לקולא.

ואולם בברית יעקב סי' ל"ב מבואר דחופה נדה קונה אפילו אם
נאמר שאינה גומרת, שהקדש שם דלשיטת הרמזים דחופה נדה
אינה גומרת, א"כ לרי"ה ליכא למילף דחופה נדה קונה, דהשתא הרי
ליכא למימר חופה שגומרת אינו דין שחקנה, דהא בנדה אינה גומרת,
וא"כ ק"ו דר"ה פריכה הוא, דמה לכסף שקונה גם בנדה, משא"כ
חופה דאף שתלמוד שחקנה אינה קונה בנדה, א"כ א"א ללמוד כלל
שחקנה

בחופה זו שטובה אותה נשואה, ולכן כיון שראוייה לביאה הוי כמו
נבעלה, אבל מודה הרמזים דלדעת ר"ה דחופה קונה לחוד, שאין
חופה זאת לריב שתייחד עמה, ואדרבה אסור להתייחד עמה, אלא
בהבאה לביתו לחוד סגי, דמכיון תיתי שיהא לריך יחוד, הא אין
חופה זו באה לעשותה נשואה אלא ארוסה, ולפי"ז לא קנה קשיית
מחרש"א דמאי חולמא האי חופה מהאי חופה, דברי החופה שקנה
בה להיות ארוסה הוי רק הבאה לביתו ואסור אפילו להתייחד עמה,
ובחופה שנעשית נשואה לריב יחוד ומתחת ביחוד שפי"ז נעשה
נשואה, ואולמא האי חופה מהאי חופה, ומסיים דלפי הג"ל יש חופה
שקנה לחוד, ויש חופה שקנה וגומרת בחדו, כגון אם הביאה לביתו
ותיכף התייחד עמה בלי עיכוב.

ה. האם צריך שיאמר האמק"ל בחופה זו, או גם כשהכניסה
לחופה בבתם מהני. בחדושי הרי"מ כאן נסתפק בזה
לפי לשון העור ושו"ע "אם הכנים אשה לחופה", דאפשר דלענין קנין
חופה דר"ה יליף לה מחופה שגומרת והיינו אף שאינו אומר כלום
רק נכנסה לאחר שלו לשם נשואין או יחוד, זה עלמו מורה על הקדושין
גם בלא אמירה שהתקדש והוי ידום מוכיחות, אף עכ"פ שייך לומר
דיו, דברי יליף מכסף ושטר ושם לריך אמירה, ומ"מ אינו מוכרח, דברי
גם בצנכס אם עסקים בזהו ענין וכה"ג דמוכח, המעשה מהני
כדובר, וא"כ בחופה דמורה כמו אמירה שפיר קונה כמו בצנכס ע"כ
אמירה ד'. וכעין זה נסתפק גם ביטא איש דמ"צ עור ב'.

ואולם בשו"ת רעק"א מהדו"ט סי' נ"ז דכ"ה סוף עור ד' דחה דברי
הרב השואל שר"ה לומר דחופה אפילו לא דיבר עמה בעסקי
קדושין ולא אמר האמק"ל מהני, וכתב דמה שר"ה לומר דסתמא
דש"ס חופה קונה משמע בלא אמירה כלל, אין מזה שום משמעות,
דצממא לא קאמר אלא ליסוד הקנין דחופה אם ידעין דרובה לקנות
בה, ובדקתני במחני אשה מקנית צנכס דג"כ סתמא קתני, ומכ
שהביא ראייה מהד"מ סי' ל"ג דביאה קנה אף דלא אמר האמק"ל,
וכן מצינ דפ"ה ברחו שתייחדה עמו אחר הגירושין דחיישין שמה
קידשה ביאה, אינו כלום, דשאני ההיא דגיטין כיון דלאו דנים מכה
החזקה דאין אדם עושה בעולתו בעולת זנות דדעתו ודאי לקדושין,
הוי כאמירה מפירש כיון דלאו דנים על טוונת וגלוי לכל, ודברי
הד"מ היינו ג"כ להסבירים דפנוי הבא על הפנויה אמרין אהעבד"ו
ובעל לשם קדושין [משא"כ בחופה דאין לנו הוכחה שר"ה לקדש
בחופה זו], ולהסבירים דלא אמרין אהעבד"ו אלא במגרש אשתו
ולנה עמו צפונדק ולא צפנויה דעלמא, לריך [גם בקדושי ביאה] לומר
האמק"ל כמו בקדושי כסף.

גם בבית יעקב (מנויזמר) סי' נ"ה דמ"צ ד' כתב דאפילו לרי"ה
דאמר חופה קונה, היינו דוקא אם אמר לאשה שתכה מקודשת
ע"י חופה זו, דסברא הוא דלא עדיף קדושי חופה מקדושי כסף,
ובצנכס אם נתן לה כסח פשיטא דאינה מקודשת. והביאו ביד אהרן
הגב"י חות ח' ובי דהדין עמו. והמקנה בקו"א סי' ל"ג ב' ג"כ בחיך
דבריו דהא דר"ה דחופה קונה, מייירי כשאמר לה האמק"ל ביחוד זה.
וכן בחקר הלכה חקירה ז' דף ל' עור ב', ובמנחת ויטאל ח"א סי'
ע' כתבו דבלי אמירה האמק"ל אין שום מקום להחמיר בחופה אף
לשיטת הרי"מ. ובשערי רחמים ח"ב סי' ע"ז דע"ד א' כתב דכיון דאפילו
לדעת ר"ה חופה קונה רק מספק, לכן דוקא אם אמר בפירוש שדעתו
לקנותה ע"י חופה זו מהני, אבל בסתם לא חיישין דלמא דעתו

ד' וע"ש מ"ש"כ לפני זה ב"ה אם הכנים, דלכאורה אם העדים רק
ראו החופה ולא שמעו שאמר האמק"ל בחופה זו, אף להחולקים על הרי"ה
חיישין לקדושין, דמיא דסבולנות דבאתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישין
לכמה פוסקים שסתמא כבר היו קדושין במבואר בשו"ע סי' כ"ה, וה"ז
בחופה דודאי רובא מקדשי והדר נשואין ימכניסים לחופה איכא לפיחש
שקדמו קדושין, ועיקר דברים אלו יתבארו בס"י מ"ה.

ביאור הגר"א

[יב] משנתקדשה כר.
מפורש בתורה בגמרה
המפורסם ובמחנה' ובג'
בכמה מקומות: [יג] וצריכה כר. ספר ג'כ בתורה כי יקח כר' ודרשין בקדושין וע"ש ט' ב' וכת' וכתב כר' ובש"ס בכמה מקומות. א"צ לפנינו:

ג ה [יב] משנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה [יג] וצריכה גט
להתירה לשוק:

באר הגולה

ח סס וכ"כ הרמב"ם סס
ופשוט הוא

האשה

בכמה מקומות: [יג] וצריכה כר. ספר ג'כ בתורה כי יקח כר' ודרשין בקדושין וע"ש ט' ב' וכת' וכתב כר' ובש"ס בכמה מקומות. א"צ לפנינו:

הפוסקים

סיק ט אות ז

אוצר

וכ' עוד דלפי מה שהעלה דאף אי חופת נדה אינה גומרת מ"מ קונה [וכג"ל אות ז], לפי הטעמים הנ"ל יש גם ללמוד דחופה קונה באלמנה.

ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) סי' ס"ג אות י"ח אחר שביאר דאין חילוק בעצם הדין לענין חופה בין בתולה לבתולה לענין שחפה גומרת, דמהיכי תיתי לן לחלק, אלא דאין חילוקין במנהג מפני שהגבול לעשר את בית החופה כדו שחפה נזכרת הכניסה לשם נשואין, יתבאר כן בבית דין אלא לא באלמנה, וכתב דלכן אם עשו חופה באלמנה ודאי קאי לה כמו בתולה, וכן אי איכא דוכחא דהכיני בחופה שפיר עבדי, כתב עוד דלפי"ז דין חופה קונה דאמר ר"ה, אין חילוק בין בתולה לאלמנה, כיון שעשה בזהו חופה לשם קדושין, ואין מקום לספיקו של השע"מ הנ"ל.

פ. אם דוקא חופת יחוד קונה או גם שאר מנהגי חופה המבוארים בס' נ"ה. כי בשערי רחמים ח"ב סי' ע"ז דאף דבסי' נ"ה יש דעות שונות במהות החופה, דדעת הרמב"ם והמחבר שם דחופה היינו יחוד הראוי לביאה, וי"א דגם מנהגים אחרים נקראים חופה כמבואר ברמ"א שם, מ"מ י"ל דדוקא לענין שחפה החופה גומרת אחרות, דכיון שלא מצינו בשום מקום בש"ס מהות החופה אוליין כזה בחר המנהג, אלא לחושבה חופה לענין שחפה קונה, כיון דרוב הפוסקים לא סבירא להו דחופה קונה, וגם לר"ח מספקא ליה, בזה צעין חופה הראויה לכל הפוסקים, דהיינו יחוד הראוי לביאה, אלא בשאר מיני חופות אין לחוש להם משום קדושין. ועי' במנחת יחיאל סי' ע' אות ב' מה שהעיר בזה.

י. אם מסירה לרשות הבעל קונה כמו חופה. כי בחדושי הרי"מ סעיף זה דף ג' עור ד' דלכאורה גם מסירה לרשות הבעל, אף שאינו חופה ממש מ"מ קונה, דהא גומר (כמבואר בכתובות דף מ"ח), אמנם ממה שר"ה רב הונא בתחילה לומר דחופה קונה מקיף לכסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה שמאכלת בתרומה אינו דין שתקנה, אף דהש"ס פריך עלה ומשני דק"י דר"ה הוא ממש שחופה גומרת, מ"מ י"ל דלכן הזכיר ר"ה אכילת תרומה, כדי להשמיענו דדוקא חופה ממש שמאכלת בתרומה קונה, אלא מסירה לרשות הבעל שאינה מאכילת בתרומה כד"ל לרב בכתובות שם, אינה קונה אף שגומרת, והטעם בזה נראה, דהא בקיני ממון מצינו שיש חילוק בין קיני משיב לקיני מסירה, דקיני משיב הוא מאד הקונה רק שנותן לו רשות למשוך ולקנות, וקיני מסירה הוא מאד המקנה שמוסר לו האפשר והבטחה מיד ליד, וא"כ לכאורה יש להקשות דאין שייך לומר שחופה תקנה, הא מה שנגמרת ע"י חופה לרשות הבעל הוצרך בכל מקום בש"ס לשון מסירה, "למימסרה לחופה" [כתובות מ"ז א'] "מסר האב כ"ה" [כתובות מ"ח ב'], ומשמע דהקנין הוא מאד המקנה דהיינו מסירה האב או מה שמוסרת עומה להיות ברשותו, וא"כ הוי כמו חלקה אשה לאיש דגם בקדושין כסף ושטר לא מהני בשמאכה את עצמה לו, אך י"ל [דחופה ממש] המסירה היא רק סילוק וביטול כדי שיבטלה לרשותו, וכמ"ש הר"ן בנדרים דכ"ע לענין קדושין דלא חשיב דעת אחרת מקנה, לפי שהוא רק ריבוי וסילוק מלדא כדי שיוכל לקנותה, אלא גוף החופה הוא מעשה שלו וחשיב כי יקח, אלא היבא דהיה רק מסירה לרשות הבעל שהוא מאד המקנה, נהי דגומר משום שחפה חופה דמהני כאלו כר הבגיסה, אלא מ"מ אי"א שיהיה קונה סילוק זה דחשיב כי חלקה כיון שהוא רק מאד המקנה כנ"ל, ואין להקשות דא"כ בקדושין דף ג' דפריך לר"ה נמשעו

שתקנה, וכמ"כ מקדים התוס' ביצמות דנ"ז ע"ב ד"ה רב בשם רבינו יו"ט מיוני, וכ' דאפשר לומר דהכי ולפינו, מה כסף שאינו גומר בנדא ובשאינה נדה מ"מ קונה בין בנדא ובין בשאינה נדה, חופה שגומרת בשאינה נדה אינו דין שתקנה אף בנדא, דאין לומר דנימא דיו אסוף דינא, דכמו שחופה אינה גומרת אלא בשאינה נדה כן לא תקנה אלא בשאינה נדה, דא"כ מפרין ק"י, דמה לכסף שקונה בנדא ובשאינה נדה, אלא חופה אף לאחר שחלמוד שקונה אינה קונה בנדא, וא"כ תו ליכא למילף בק"י מידו, ועוד יש לומר דלפינו מהקדשה דמקדין הוית להדדי כדאיתא בקדושין דף ט', וכיון דלפינו מקיף דחופה קונה דהוי הויה בלשון, שוב מקדין לכסף ושטר וצ"ח דמה הוי קונים בנדא אף חופה קונה בנדא.

ובטעם המלך בקונטרס כבוד חופה סעיף ב' אחר שהעלה דהא דמלריך הרמב"ם בחופה הבלא לביאה וגם יחוד הראוי לביאה, היינו דוקא בחופה שששה אותה לנשואה, אלא חופה דילף ר"ה בק"י שקונה לחוד, מודה הרמב"ם שאין לר"י יחוד הראוי לביאה, אלא צרכה לביאה לחוד סגי [וכמוצא לעיל אות ד'], כי דלפי"ז גם אם הוי נדה חופה זו קונה, דלענין שתקנה ותעשה ארוסה לחוד, גם הרמב"ם מודה דלא צעין חופה הראויה לביאה.

ובחדושי הרי"מ סעיף זה דף ד' עור א' אחר שהעלה דמש"ס קי"ל דחופה קונה רק מספק, משום דכיון דלא הוי אלא ארוסה הוי חופה שאינה ראויה לביאה, דאיבעיא לן בכתובות דנ"ז א' אם חופה כזו קונה וסלקא דתיקו, כי עפ"י דאף כשיש לירוק של עוד קולא אחרת להא דחופה קונה רק מספק, לכאורה יש מקום להקל, מ"מ אין לנרץ הקולא מה שהיא נדה והוי חופה שאינה ראויה לביאה, דהרי הוא אותה הספק עצמו.

ח. אם חופה קונה באלמנה. בשמחה יחודה סי' נ"ח אחר שהביא גדליה סוף עור ב' ממה פוסקים דחופה אינה גומרת באלמנה, כי שם בעור ד' דלענין דינא נראה דאם קידש אלמנה בחופה אינה מקודשת כלל, דהרי הא דבקדושין חופה לר"י גע לשיטת הרי"א אינו אלא מספק, וכיון שכן יש ס"ס להקל, ספק אי קי"ל כרב הונא, וספק שמה אין חופה גומרת באלמנה כד"ל לכמה פוסקים בס' ס"ד, והואיל ואינה גומרת כ"י אינה קונה, דהא בזה תליא כהאיל וילפינו מקיף דחופה קונה מהא דגומרת, ואע"כ דאינו מתכפר, חשיב ס"ס, וכמ"ש הפ"ח בכללי ס"ס. גם צ"ח איש סי' ע' דמ"ז א' כתב דלהסבירים דחופה אינה גומרת באלמנה, ה"ה דאינה קונה, דהא בזה תליא, וזיל בחר עממא דהא ר"ה יליף לה מק"י.

אולם עי' פ"ח סק"ג שהביא מהשע"מ חופה חתנים סעיף ג' שהעלה דלדעת הרי"א אף באלמנה חוששין לקדושין חופה. וכ"כ בתקן הלכה תקנה ז' דף ל' עור א'.

ובבני אהובה פ"י מאישות הלכה ב' דכ"ח א' כתב דלר"ה דס"ל דחופה קונה ודאי דגם באלמנה קונה, דכי נוסף קיינים בצחולה יותר מבאלמנה, ואי לא אמרת כן מאי פריך לר"ה דאמר חופה קונה הא ששם הן ארבעה לא חתן, לישני דכי קתני מלחא דשם בכל הנשים, דהאשה נקנית קתני בין בבתולה ובין באלמנה, ועוד דהוי ל' למיפרך לר"ה מה לכסף שקונה באלמנה חאמר בחופה שאינה קונה באלמנה, אלא ודאי דלר"ה אין חילוק, והא גופא ללמוד לר"ה בק"י ומה כסף שאינו גומר קונה באלמנה חופה דגומרת אינו דין שתקנה באלמנה. גם בצרית יעקב סי' ל"ב הקשה בג"ל דאי נימא דחופה אינה קונה באלמנה, א"כ לפירוק מה לכסף שכן קונה באלמנה,

באר הגולה

ש משנה גמרא ריש מסכת קדושין

ד האשה מתקדשת בשלשה דרכים בכסף או בשטר או בביאה (א) מז התורה אבל חכמים אסרו לקדש בביאה (ב) משום פריצות

ואם

באר היטב

פתחי תשובה

(ג) מן התורה. הרמב"ם ריש ה"א כתב כסף הוא מדרגון. וכתב ה"ה וכו' ומדלוריתא הוא אלא כל דבר שאינו מפורש בתורה נקרא ד"ס אצל דיני תורה ועיין פ"ד מה"א:

בית דין קונה וגומר ח"כ ליכא זיה משום ארוסה אלא משום פריצות וכן נ"מ בימיה כ' ע"ס:

(ה) משום פריצות. כתב בספר המקנה נק"ח לכאורה קשה לדין דק"ל צ"ח לרס"ן עושה נ"ל אסור כיון שהיא כשאר ארוסות שאסורה לו כל זמן שלא נכנסה לחופה וי"ל דלא היה כח ביד חכמים לאסור קדושי צ"ח משום דכתובה צפירה בתורה וכת"ש הט"ז ביו"ד סימן ק"י (אין מנין ח"כ למה אסרו משום פריצות) ויחד נראה דנ"מ דשומכניהם צ"ח ומקדשה צ"חא דהוי חופה וקדושין בימיה כ' ע"ס:

הפוסקים

סיק ש אות י—סיק י

אוצר

אך י"ל דשאני נדה כיון דעסה אינה חשוכה חופה כלל בלא כנסה דמי, ויש להוכיח דלא מהני מיומא דף י"ג בכהן גדול [דמכנין לו אשה שמה חמות אשתו, ומסדר צמ"י לאשתו חוץ אופן בנשואי השנייה שלא יחולו בחיי הראשונה, משום] דבעינן שיהיה לו בית אחד ולא שני בחים, וקשה דיקדש ויכניסה לחופה שחולו לאחר שחמות אשתו ויסולקו כל החששות, ומוכח דלא חושל החופה בכה"ג, ואין לומר דגם שם לא גלי עבד עסה [בחופה, והוי כמו נדה], דהוי יכול רק שאינו ראוי לעצור ביהכ"פ [מחמת שיש לו שני בחים], ואפשר דתליא בספק אם צעין חופה הראויה לציאה [ואם אומר לאחר ל' אינה ראויה לציאה עכשיו].

סעיף ד. י. מן התורה. ברמב"ם פ"א מהל' אישות הל' ב' כתוב: צ"חא ובשטר מהתורה, ובכסף מדברי סופרים. וכתב המ"מ, הוצא צק"ור צב"ט סק"ג, דמשי"כ הרמב"ם שהכסף מדברי סופרים, הוא לפי השורש השני שהיה בספר המלכות שאין הדברים הנדרשים בגז"ש או בלחם מיי"ג מדות נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים, אלא"כ יאמרו בהם צב"אור [ג"ל להדיא] שם מן התורה, וסובר הרמב"ם דבשטר אמרו שהוא מה"א ולא בכסף, וסוים המ"מ שכבר השיב הרמב"ם עלונו כן למי ששאל ממנו מה עמם אמר שהכסף מדברי סופרים *.

ובתשב"ץ ח"א סי' א' דף ג' עור ב' כתב דרבים חשבו שהרמב"ם כתב כן עפ"י רבותיו של רש"י בגיטין ל"ג א', שהיו מפרשים הא דאמרין תינה דקדיש בכסף כ' משום דקדושי כסף הם דרגון, ואינו כן, שכבר מלאנו חשוכה להרמב"ם למח אחר כן כ', ודברי רבותיו של רש"י כבר דחה רש"י שם דהא גז"ש גופה תורה היא כ'.

ובמעשה חייא הל' אישות כתב להסביר לפי הרמב"ם למח כסף נקרא דברי סופרים ובשטר דין תורה אף דשניהם הם מכרי"ג מדות, דהיכא דכתיב קרא וחז"ל פירשו זו הכזבה, אף שהכזבה אינה כפי הפשט, אחר שאמרוהו בזהב הכחוש מקרי דין תורה כ', ולכן בכתוב וילאח והיתה דקצלו חז"ל דהפירוש הוא דכמו שילאח מלחם זה בלוחו דבר עלונו היתה לאיש אחר דהיינו שטר בלתיאח

(א) תשובה זו של הרמב"ם נדפסה בפאר הדור סי' קמ"ד, וברמב"ם הוצאת פרידס סי' י"ג, ובתשובת ר"א בן הרמב"ם סי' ל"ד (נדפסה ברמב"ם הוצאת פרידס) כתב דנוסח דבריו המתוקנים בכתב ידו [של הרמב"ם] דשלשתו דין תורה, שמתחילה היה סובר דקדושי כסף דרבנן, ולא משום דכסף אחי מדרשא, אלא מהא דאמרין תינה דקדיש בכסף כ', ובמדרמה שקודם שחיקו אב"י הלכה זו העתיקו אותה. ובכ"מ ריש הל' אישות הביא שמצא כתוב שם הרמ"ד בהגהותיו העיד שהרמב"ם בעצמו הגיה בספרו "ושלשתו מדברי תורה", וכתב דמ"מ נראה שאין צורתן נכונה ממש"כ הרמב"ם בעצמו בפ"ג ובספר המצוות וכמשי"כ הה"מ כ' ע"ש, ומצאתי סעד לדבריו מכמה דוכתי דקרי דברי סופרים אע"פ שהם דאורייתא וכו', ועי' במאירי ריש קדושין שכבר העיר כ' תשובות הג"ל.

למעטיו מאן, לימא למעטיו מסורה לרשות הצעל דגם לרי"ה אינו קונה, ד"ל דהא גם בכסף כה"ג שמקנה את עצמה לו אינו קונה ולא לר"ך למעטיו וכו'.

גם בחלקת יואב סי' כ"ב כתב דאף לדעת הפוסקים דמסירה לרשות הצעל קונה לכל דבר, מ"מ לענין קדושין אף למ"ד חופה קונה אינו מועיל, דכיון דקנין מסורה צ"ח רק מלד המקנה שמוציא דבר מרשותו, לכן לגבי קדושין אינו מועיל מטעם כי יקה ולא כי חקת, וכמ"ש הר"ן בנדרים דכ"ע.

יא. אי מהני תנאי בקדושי חופה. כ' צחדושי הרי"מ סעיף זה דף ג' עור ג' דאף דחופה שגומרת לא מהני תנאי, משום שא"א לקיימו ע"י שליח, מ"מ בחופה של קנין מהני תנאי, משום דאיתקש הויות להדדי ודאמרין בכתובות דע"ד א' לענין קדושי צ"ח דמהני תנאי אף שא"א לקיימו ע"י שליח, ואפילו לדעת מהרש"א דחופה קונה וגומרת צ"ח [וכנ"ל אות ד'], מ"מ כמו דמהני התנאי לענין קנין כך מועיל לענין גמר, דהוי כמו קני את ואמור דקנה הכל, וכמו כן כאן חל התנאי על הכל.

אולם בשאילת שלום סי' כ"ה דכ"ז עור ב' כתב דלשיטת מהרש"א דלרי"ה חופה קונה וגומר, לא מהני תנאי בקדושי חופה, דהוי צמ"י בכתובות הנ"ל דאמרין לכן מהני תנאי בקדושי צ"ח אף דהוי תנאי בדבר שא"א לקיימו ע"י שליח, משום דאיתקש הויות להדדי, הקשה הרא"ה דמנ"ל לאקדושי צ"ח לכסף ושטר דליהוי תנאי, נקיש להיפך דכמו דלא מועיל תנאי בקדושי צ"ח כמו כן לא יועיל בקדושי כסף ושטר, אך הפנ"י בכתובות שם, פירש כוונת הגמ' דהא דבעינן שיהיה התנאי בדבר שאפשר לקיימו ע"י שליח, לא על הציאה אלא דנים אם אפשר לקיימה ע"י שליח, אלא על מעשה הקדושין אם אפשר להתקיים ע"י שליח או לאו, וא"כ מקרי שפיר תנאי בדבר שאפשר לקיים ע"י שליח, דהוי דאין יכול לקדשה צ"חא ע"י שליח, מ"מ הרי יכול לקדשה בכסף ושטר ע"י שליח, ושם קדושין חדא ניהו, דהא איתקשו להדדי דכלהו מקרי הויות עב"ד, ולפ"ז י"ל דכ"ז הוא היכא דיכול לקיים המעשה כולו ע"י השליח כמו שהיה הוא בעצמו עושה מעשה זה, אלא היכא דע"י השליח לא יוכל לקיים המעשה כולו כמו ע"י עלונו כ"א מקלחו, ועדיין יטעך הוא בעצמו לעשות מעשה זה כדי לגמור, מיהא צ"ח להתקיים ע"י שליח, ולפ"ז לשיטת מהרש"א דחופה קונה וגומר, א"כ אף דמעשה הקדושין יכול להתקיים ע"י שליח בכסף ושטר, מ"מ הרי אח"כ יטעך בעצמו לעשות מעשה החופה כדי לגמור, וא"כ לא מיהא אפשר להתקיים ע"י שליח וכנ"ל, ולפ"ז ממילא לא מהני תנאי בחופה.

יב. המקדש בחופה שיחולו הקידושין לאחר ל' יום. כ' צחדושי הרי"מ סעיף זה דף ד' עור ב' דיש להסתפק אם מקדש בחופה שיחולו הקדושין לאחר ל' או כיו בקדושי צ"ח דכלתה קנינו, וכמו צמושך שיקנה לאחר ל' [צח"מ סי' קל"ז סעי' ז'], או אפשר לחשיב מקלח קנין קיום אף, דהרי צרעותו היא אחר ל' ג"כ, וקל"ה ראה [דלא מהני] דא"כ גם בנכסה נדה תגמור אחר שחטבה,

באר הגולה

י כרז ומנזר חמון
ומקדש צביה וכו' שם
ק"י ע"כ

או

כ כרז שם וכלשונא קמח הרמב"ם שם פ"ג

ואם עבר וקידש בביאה . (ו) מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת ואפילו קידשה בכסף או בשטר כ [יד] אם לא שידך תחלה

ביאור הגר"א

[יד] אם לא כר' דלא
במחצית דרב יוסף ט"ל
כן בפ"ק דקדושין ורב
יהודה ור"ג בס' בתרא
בשבעות פ"א א' ובמ"ש בח"מ ספ"ז ס"ט ודברי תוספות שכתב
דאנהדרעי סמכין בחתן כר המזין דנהדרעי ל"פ באיסורא דהא כלתו ודאי איסורא ול"פ אלא במלקות בכלתו כר' ליקום.

דקדושין וכן בפ"ה דיבמות ורבינא ורב אשי דאנהו
במחצית דרב יוסף ט"ל
כן בפ"ק דקדושין ורב
יהודה ור"ג בס' בתרא
בשבעות פ"א א' ובמ"ש בח"מ ספ"ז ס"ט ודברי תוספות שכתב
דאנהדרעי סמכין בחתן כר המזין דנהדרעי ל"פ באיסורא דהא כלתו ודאי איסורא ול"פ אלא במלקות בכלתו כר' ליקום.

פתחי תשובה

(ו) מכין אותו. עין ספר ישועות יעקב שכתב דמלשון כל הפוסקים משמע דרק אותו מכין ולא אותה ח"ו שם היא עזבה איסורא שנתנית להקדש צביה
נראה שגמרו דבר זה מש"ס דיבמות כר' (הנזכר בש"ע לקמן סימן מ"ט ס"א) ע"ש :

הפוסקים

סי' ק—סי' קד

אוצר

הש"ע והתוס' הוכיח שם בתשו' דס"ל דגם אותה מכין. ובדברי
הצ"ח (להרש"ד מנדלזון) סי' ק"ב כתב להוכיח כן מחילוף לשון
התוס' בקדושין וביבמות, דבקדושין י"ב ז' ד"ה משום כ' התוס'
דהיינו פריאות שעושים תחילת "קנינים" צביה, וביבמות י"ב ז' ד"ה
דמקדש כ' התוס' דפריאות הוא שעושה תחילת "קנינו" צביה, וכבר
טעם מ"ש מהר"ק דיש לערוך וליושב דקדוש בלשון התוס' כגמלו
הגמ', וגרסא צטונת התוס' דשם בקדושין דקאי על קדושין דעלמא
ולא על יבם, אי"ב הפריאות היא לגבי שניהם, דכמו דכחא ה"ה יכול
לקדש בפריאות תחילה, כן ה"ה צידה שאל להחלוצה להקדש צביה
רק בכסף, אבל ביבמות דקאי על יבם, כרי קיי"ל שם בדף י"ד א'
יבמה יבוא עליה צ"ב, ולכך כ"ו פריאות רק לגביה, אבל לגבי צידה
ליכא פריאות דכחא אין צידה שאל להחלוצה, ולכך שפיר כתבו התוס'
שעושה תחילת "קנינו" כר' ודבריהם מדוקדקים, וא"כ מוכח מה
דס"ל להתוס' דאף היא לוקה, דאל"כ לא היה לורך כתבו דגם היא
עושה פריאות צ"ב כר'. ועי' מה שכתבתי לתוך דלא תקשה על זה
מהא דקידש אחת ממחמם נשים דקנסו אותו ולא אותה.

יג. והיא מקודשת. כ' ציד אהרן הגב"ע אות י"ב דהא דכורר
הטור לומר דהמקדש צביה קדושין קדושין, וזו מפני
פריאות בעלמא הוי ס"ל לומר דאין קדושין קדושין, אלא דאין
לאפוקי מסכנת רבותיו של רש"י בגיטין ל"ג א' ד"ה בעילת זנות,
דס"ל דשעיכו רבנן לבעילתו של כל מקדש צביה בעילת זנות, ועי'
ברש"י שם וכתובות ג' א' מה שהקשה ע"ז, וכדי לאפוקי מסכנת
ז' לכן כ' הטור דקדושין קדושין. ובסוף האות הביא בשם רבו [הוא ר'
צנימין בן מהר"ש הלוי] שהקשה על רבותיו של רש"י מהא דאמרין
בסנהדרין י"א א' מעשה צאשה אחת שצאה לבית מדרשו של ר"מ
ואמרה לו רבי א' מהם קדשני צביה, עמד ר"מ וכתב לה גט ונתן
לה עמדו כולם ונתנו לה, ואי שויה רבנן לבעילתו של כל מקדש צביה
בעילת זנות ואין כאן קדושין, אמאי ערמו רבנן כדבי לכחוב לה
גיטין כר'.

ובאוריו תליתאי סי' י"ט כתב לענין מקדש צביה או צל שדוכין,
דלא אמרין צ"ב דכיון שהיא עשה שלא כהוגן לפיכך פשו
ע"ז שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקדושין, וכדאמרין צ"ב מ"ח ז'
בהבוא דתלוייה וקדוש כר', דכבר כתב הרשב"א צ"ב ח"ק קפ"ב
דלאו בכל מקום אמרין אפקעינהו רק היכא דאיתמר איתמר.

וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ז אות ל', והוסיף דכן הוא
בשו"ת צ"ב סי' ה', ושצגור אריה יכודא סי' ה' האריך צ"ב ליתן
טעם מדוע דוקא בקלח מקומות אמרו כן, ואין לדברי המדרכי פ"ג
דקדושין דהיכא דעבר בשעת קדושין אדרבנן לא שייך לומר כל המקדש
כר', והתם צ"ב [דתלוייה וקדוש] שאני, משום דנוגע להפסד האשה.

יד. אם לא שידך תחלה. כתב צגנת ורדים כלל ז' סי' י"א דכיון
שהתקנה שחיקו לשדך קודם שיקדש היא כ"ז שלא יראה
הדבר כזנות, וכמ"ש הרמב"ם צ"ג מאישות ה' כ"ז כ"ז שלא יראה
דבר

[כדאיתא בקדושין דף כ' ע"א], לכן מקרי דין תורה כר', אמנם בשאר
דברים אף שהם הלכה למשה מסיני מפי הגבורה, מ"מ אחר שאינו
כצנח הפסוק אלא מכת גז"ש לאו דין תורה מקרי אלא דברי סופרים,
והכסף לא פירשו חז"ל בגמרא כהצנח הכתוב דכי יקח היא לקחה
בדמים רק גז"ש שקיבלו, לכן מקרי דברי סופרים. ועי' ציד דוד (שעם
פסקי הלכות) מזהר א' משי"ב צ"ב, ומשי"ב עליו צ"ב יעקב סי' ד', ועי'
עוד בשאל ומוציא מהד"ר סי' ס"א דע"כ ד'.

יא. עבר וקידש בביאה מכין אותו. כ' צעני ארזים סק"י
דמלשון הטור משמע דאף לדעת הר"ש [להלן סקט"ז]
דס"ל דאין לוקין בקידש צביה או צל שדוכין, מ"מ] במקדש צביה
לוקין ואפילו קידש בשדוכין, וכן משמע מלשון הרמ"א דה"ס חומרים
א"י חולקים כי אם בקדושין כסף ושטר, אבל בקדושין צביה לוקין
אפילו בשדוכין, ולבאר זה לפי מ"ש הר"ש ביבמות י"ב א' דקיי"ל
בנהדרעי דכחלו לא מנגיד רב אלא במקדש צביה כר', וזל כר'
יוסף [בקדושין י"ב ז'] משום דצ"ל סופרים הלך אחר המיקל, אי"ב
גם במקדש צביה הול"ל דדוקא צל שדוכין לוקין, דגם צ"ב איכא
תרי לישנא צ"ב, וללשונא קמח דוקא במקדש צביה צל שדוכין,
ואפשר ליישב דהרי אמרין שם ביבמות ד"ב שצ"ל צל מאמר לוקה,
וס"ל להטור דיבמה ליכא לא גרע משדוכין, שהרי זקוקה לו מדאורייתא
ואפ"ה מנגדין לה, וכ"כ במקדש צביה ואפילו בשדוכין.

ובמהסגה סק"ד כ' דהא דלא פסק הר"ש לקולא דא"י לוקה א"כ
קידש צביה וצ"ל שידך, לטעמיה א"ל, ש"כ צ"כ דע"ז
סי' ג' צ"ס רש"י דכל איכא דאמר צ"ס הלך אחר אחרון, ומסיק
שם צ"ס הגאונים דלזילין לחומרא, אי"ב הכא כיון דהוי לשון אחרון
לחומרא, להכי ס"ל כהאיכא דאמר [דאפילו בשדוכין לוקין].

יב. מכין אותו. עי' פ"ה סק"י מהישועות יעקב דמלשון כל
הפוסקים משמע דרק אותו מכין ולא אותה, ושלמדו
כן מהא דיבמות המוצא להלן צ"ב סי' מ"ט, ועי' צ"ב ב"ש
דהלמוד הוא מהא דמבואר שם בדקו"מ ז' דבקידש אחת ממחמם נשים
ואינו יודע איזו היא, נותן גט לכל אחת ומניח כתובה אחת צ"ב
ומסתלק, אבל אם קידש צביה קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל
אחת, ואמאי קנסו אותו שכתב הוא אף היא איסורא
עצמה, אלא ודאי דעיקר האיסור עליה דידהי רמ"א. ובע"כ הדבר
כתב ב"ש צ"ב שם דאפשר שכיון דע"ז למיחז ט"ז דז מלמחז ארמלו,
ויותר משכחיש ראה לישא אשה רואה להגש, ע"כ אין עליה חטא ועון.

ובמהסגה סי' מ"ט סעי' א' ד"ה ואם, כתב דהא דקנסו אותו יותר
ממנה, י"ל דהטעם הוא משום דכחא מרגילה כדאיתא
ביבמות פ"ה ז' דבר אחר זה הוא מרגילה וזו היא מרגילה כר', ודאי
יחא לה טפי שיקדש אותה בכסף תחילה. ובערך השלחן סק"י י"ג
כתב דמכין אותו ולא אותה, דהוא העושה מעשה הקדושין.

ובחכמת שלמה בהגהותיו לסעיף זה כ' שהביא ראיה בתשו' דכן
גמ' הרמב"ם דרק אותו מכין ולא אותה, אבל דעת

באר הגולה

ל ג"ז כרז כחמרי
נהרדעי ושאמיה דרז שז

ל (ה) (ז) או שקידש בשוק מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת: הכה [שו] וי"א
(ח) שאין (ה) מכין אם קידש בכסף או בשער אפילו בשוק וכלא שדוכין (עור בשם הרא"ש)
ולא ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שדוכין:

בכסף

ביאור הגר"א
[שו] וי"א כו. כנהרדעי
שם ושם ח' שם דבשל
טופרים ואלך אחר
המיקל כמ"ש בס"ק
דע"ז וס"ל להרב וכן

הטור כמ"ש בבאר שבע כנהרדעי ל"פ אלא בענין קדושין לכן לא הגיה בסימן קל"ד ס"ז ובסימן קמ"א סס"ז ובח"מ ס"ח ס"ה וסימן פ"ז ס"ט אבל מה
שלא הגיה בסימן קס"ז ס"ב צ"ל שסמך על מ"ש כאן. ליקוט. אבל תוספות ורא"ש וש"ס לא ס"ל כן דתוספות כתבו שם ושם וע"ז סמכו חתנים כר
ועיין רא"ש בקדושין שם:

פתחי תשובה

באר היטב

(ד) או שקידש. אשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין. הרא"ש
ח"ב סימן ל"ה. וכתב כהנ"ג ופה היה מנהג קצוה לקדש בלילה
ונטלתי המנהג ע"ש:

(ה) מכין. ז"ל הרא"ש. עיין ג"י שכתב ואינו מוכרח דנדריו דהא
אפשר דסמכו וליה לא ס"ל וכו'. אישתמיטתא ליה דברי הרא"ש
נפרק ר"ג דכתב שם בזהדיא והאידנא נהוג עלמא כנהרדעי וכו' דנשל
סופרים הלך אחר המיקל ע"ש וכי"כ הב"י בשמו סימן קל"ד ע"ש
עיין פרישה מה שהקשה ועיין בזה"י:

הפוסקים

ס"ק יד—ס"ק טו אות ב

אוצר

ובתשב"ץ ח"א סי' כ"ג ד"ה והנה, כי דאפי' כנהרדעי אמרי דרז
לא מינגד בזה"י, אין לסמוך עליהם, שכן נהגו הגאונים
לפסוק בלישנא דגמי ולא בלישנא דאמוראי כמ"ש הר"י"ף בפ' ערבי
פסחים, ורז יוסף אית ליה הא דרז כדאמרינן התם בקדושין י"ב כו',
וכן רז יחזקאל ס"ל [בקדושין ע' ע"ב] דאכולהו מנגד רז דלא כנהרדעי,
דהא שמתיה להכחא גברא דלעריה ואייתי ראייה מהכחא דרז, ומשמע
דדבר פשוט הוא דהא כנהרדעי ליחא ואכולהו מנגד רז כו', ולפי"ן
כי בנדונו שקדש בלא שדוכין, דהיה ראוי לייסר זה המקדש ולהכותו
מכת מרדות כו'.

וברשב"ש סי' י"ד כי בנדונו דאפי' שיש פוסקים כנהרדעי, בכל
אלו הארצות מחמירים עפ"י הרמז"ם. וכי"כ בזקן אהרן
(לר"א הלוי) סי' י"ח בנדונו דראוי לייסרו למגדר מילתא וכמ"ש
הרמז"ם כי וכי"ש בזמנינו זה שרבו המחמירים כו'.

ובמכתב שלמה ח"ב סי' נ"י הביא מהמחנה למלך פ"ג דאישות ה"ל
כ"ב שחמה על העור דכאן גבי מקדש בלא שדוכין הביא
מחלוקת הרמז"ם והרא"ש [שנאזות הקודם], ובחור"מ סי' ח' גבי
מלצר שליח דרבנן כתב בסתמא דמכין אותו ולא הביא שום מחלוקת
כו', וכתב דאפשר לומר דמה שסתם הטור בהרמז"ם הוא מפני דהכי
ס"ל, ולכן הודיע לנו מחלוקתם במקום אחד ובמקומות אחרים סתם
בהרמז"ם להודיע לנו דעתו כדעת הרמז"ם.

גם בבני שמואל סי' נ"ו כתב בתוך הדברים דאפי' שהטור הביא
גם דעת אביו הרא"ש, ומסתמא דעתו כדעת אביו, בזה נראה דלא
ס"ל כאביו, מדפסק בשאר מילי כרז ודלא כנהרדעי, כדאיחא לבין
בסי' קמ"א ובחור"מ סי' ח'. וכי"כ בעצמות יוסף דכאן לא פסק הטור
כהרא"ש.

אולם דעת הר"י"ף כתב צ"י למורא הג"ל, דנראה שהוא פוסק
כנהרדעי, דאלי"כ למה הביא דבריהם בפסקיו, והביא שכי
גם בשלנו הגבורים צ"ה דיצמות דמדברי הר"י"ף נראה דפדיון
כנהרדעי. (אלא שחמה עליו במש"כ דהסמ"ג ג"כ ס"ל הכי, וזה אינו
וכמוצא לעיל). וביד אהרן הגה"ע אות ע"א כתב דגם דעת הטור
כהרא"ש, שהרי כתב אצל הרא"ש כתב דאין הלכה כרז כו'. וכי"כ
להדיא בזה"י שם ביצמות דעת הטור כנהרדעי. גם הלבוש כתב
דאנו לא קו"ל כרז כו'.

גם בשארית יוסף (לר"י כ"ז) סי' כ"ח כתב דקו"ל כנהרדעי,
שהרי פסקו התוס' והרא"ש שצ"ז סמכו חתנים הדרים צבית
חמותם. ע"כ שם אל הרב השואל שר"ל דגם לנהרדעי הא דאין מלקין
אינו אלא במקום שיש לומר שנתכוין למנוח שחא יקדמו אחר, אצל

(ז) או שקידש. עה"ט מ"ש אשה שנתקדשה בלילה כו' והנה שם בתשו' הרא"ש
עיקר הפלפול הוא לענין נט שהאריך לפסול נט היתון בלילה כדעת הא"י
שהניא שם וחס"ס וז"ל הלכך נראה צע"י דמיתת הגט דוקא ביום ולא בלילה
ועצומם אינו על הקדושין משום דכתיב ויאלה והיתה יוש' נדרין בדר' ולא אכתוב עד
שאלה מה שיצוני ברותי על הגט עכ"ל. וכן ראיתי בסדר הגט של מהר"י ויזן
סימן כ"ז וז"ל אשה שקבלה גטה בלילה אינה מוגרשת וספק אם הוא קדושין כו'
עכ"ל. ולפ"ז לדעת הפוסקים והתשובות תוצא לקמן סימן קכ"ג הנוכחיים גם צ"ע
בלילה פשיטא דקדושין בלילה אין שום פקפוק כלל ולפ"ז תוהויה דברי הנה"ט

דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהיתה קודם מתן חורב, א"כ אם
נאזותו ונחלצו האים והאשה לישא זה את זו די צדק, ואין לזרז בנתינת
שטר, וכן מוכח מלשון רש"י דשדוכין דברים בעלמא הן, שכתב בקדושין
י"ג א' בדשדוק שדובר זה קודם לכן ונתינתו להקדש לו.

טו. מכין אותו מכת מרדות. עה"ג דזו היא דעת הרמז"ם צ"ג
מאישות [ה"ל כ"ב] שפסק כרז וכלישנא קמא בקדושין
י"ב ב'. וכתב בשו"ת הרא"ש סי' כ"ה ד"ה א' דלכאורה קשה על
הרמז"ם דכי נעלם ממנו קבלת האלפסי מן הגאונים שאנו פוסקים
לעולם בתלמוד בלישנא בתרא, ואף הרמז"ם רגל בך ברז בתלמוד,
וא"כ למה לא פסק כנהרדעי, ועוד אי פסק בלישנא קמא למה לא
פסק בזמן דלוקין, והרי בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ל ג"ז כתב שאסור
לדור צבית חמיו והיא עזות [ולא כתב שלוקין], אלמא דלא ס"ל
כלישנא קמא דרז מנגד אכולהו, א"ו דגם הוא פסק בלישנא בתרא,
וס"ל דלא צאו כנהרדעי לחלוק אלא אהך דיני בתראי [שאנים מעניני
קדושין], אצל בך תלחא קדמאי [וכס דיני קדושין] לא חלקו כו',
וא"כ לא נדחו כל כך דברי הרמז"ם כו'.

טז. וי"א שאין מכין. א. כן הוא בטור בשם הרא"ש וכמו שזוין
צפנים. וכתב שם הטור בטעמו, שאין הלכה כרז אלא

בזה שמלקין למקדש צביאה, אצל לא באינך ב'. וכתב צ"י דהטור
למד כן ממש"כ הרא"ש שם דעל נהרדעי סמכו האידנא חתנים הדרים
צבית חמיהם, הרי דס"ל דהלכה כנהרדעי, ואינו מוכרח דנדריו, דהא
אפשר דסמכו וליה לא ס"ל ועב"ה"ט סק"ה דאישתמיטתא ליה להב"י
דברי הרא"ש ביצמות ג"כ דהאידנא נהוג עלמא כנהרדעי כו', והוא
מהב"ש סק"ה. וכי"כ צ"י למורא (לר"ש יונה) סי' נ"ט, ובישועות
יעקב צפירוש הארוך סק"ג. ועי' בשו"ת חיים כהן סי' מ"ג,
ובאמרות טהורות סעיף זה, מש"כ בזה.

ב. דעת שאר פוסקים. צ"י למורא (לר"ש יונה) סי' נ"ט כתב
שדעת הסמ"ג היא בהרמז"ם דמלקין אותו, שכן צע"י
מ"ח הביא דברי רז דלוקין, ומסיק דלענין חתן חור צבית חמיו נהגו
העולם כנהרדעי [משמע דלשאר דברים יש לפסוק כרז דלוקין].
וצר"י נכ"כ ח"ה כתב דהמקדש בלא שדוכין או צביאה אפילו בשדוכין
לוקה, כי רז הפוסקים הסכימו כרז ולא כנהרדעי, ושכ"כ הרמ"ה
דעל כולם לוקין. (ועי' בזה"י הגה"ע אות ע"א מש"כ בדעת רי"י).

(ב) צ"י בדרישה אות ב' דלשון הטור במש"כ שאין הלכה כרז, אינו

מדקדק, דהא כו"ע מודו דהלכה כרז, אלא דקו"ל כנהרדעי דאמרי דרב
לא מינגד אכולהו כו', ודלא כרז יוסף כו'.

פתחי תשובה

ובתוספתא לענין דף י"א ונח"ל לקדושין דף ב' (הוא ענינו צ"ל מה"ל תוספתא דין ג' כתב דודאי תלמודא דין לא ס"ל כהן חילוקא דהירושלמי ע"ש ונ"ע) ונעשה י"ל דהא דנוספקא להו למחר"י מינן והר"ס הנ"ל היינו דוקא בקדושין שטר אצל בקדושין כסף כ"ע מורו דלא מקשינן ויכולין לקדש צלילה והיינו סוגיין בקדושין שם דמיירי בקדושין כסף ע"ש. ועיין בתשו' פרח מטה אהרן ח"ג סימן ל"ה ותה"ד סימן רנ"ח ובתשובת הרד"ק ח"א סימן פ"ד ותה"ס די נטעין סימן י"ג ועיין תל"ח סימן של"ט ע"ד בהגהה חמ"ש שם ויש מחירין כו' דעושין החופה והקדושין צליל שנה כו' ע"ש. ועיין עוד בתשובת נר"ג תניינא סימן ק"ד ותו"ק :

(ה) שאין מכין. ענה"ט ועיין חמ"מ פ"ג מה"ל דין כ"ב :

הפוסקים

סיק פז אות ב—ה

במקדש צשוק, לצשוק חמרו ולא בחנות חכ ברור. ועיי' בהגהות עזר מקדש כאל.

ד. קדש בשוק והקדושין לא חלו מטעם אחר, אם לוקח. כי בתשצ"ן ח"א סי' כ"ג ד"ה וכו', ד"ל דרש לא מנגד אלא חמאן דמקדש או קדושין ודאי או קדושין ספק, כהכח דקדש בשועיתא דהאס [בקדושין י"ב ב'] דלחמין נגדיה כרז ואלרכיכ גיעא כשמואל, אצל היכא דליכא קדושין כלל לא מלינו שינגד רב, ומסתמא לא מנגדי ליה כיון דלא אהבו מעשיו כו', אצל מי"מ אכ יחזיק ברשעו ויוליא לעו עליה או יערער על קדושין, ראו לכוותו ולגדותו ע"י, והנשארם ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות זנות ישראל הפקר כו', וכשהוא מחזיק בדבריו כרי הוא מעיד על ענינו שהוא עובר על דברי חכמים כו'. וברש"ב"ש סי' י"ד צידון דומה כי [דלכאורכי] ח"י"פ שהקדושין בטלים, אצל פריעותא דעבד עבד, ועיי' חס יראה הקהל וכ"ש למגדר מילתא הוה שפיר דמי, אצל ח"א בתשצ"ן כי שכיון שהקדושין בטלים לא מנגדין ליה. גם צערך לחס על דברי השו"ע דמכין אותו מכת מרדות, כי דהיינו בשנחקימו בקדושין.

אולם בויאמר יצחק סי' קצ"ז ד"ה כהן, כתב דמדברי הרמב"ם צ"ל דלשונות ה"ל כ"צ שכתב צעם דלוקין למקדש צליל שדוכין או צשוק, כדי שלא יכא דבר זה כהנל לגות, לפי"ז מוכח דאין לחלק בין אם קדושין קדושין או לא, ושכן מוכח במשפטי שמואל סוסי"י ק"י"ב, שהגם שצנרון הכוא ציטל את הקדושין, מי"מ סיים דראוי הוה לנדומו וליוסרו כדלחמין בקדושין דרש מנגד כו'. ובסי' קצ"ז כי בויאמר יצחק הנ"ל דגם למש"כ התשצ"ן דכשהקדושין בטלים לא מנגדין ליה, היינו דוקא כשקרה מקרה פעם אחד, אצל בלגשים שהורגלו בכך כצ"ד, כו"ע מורו דמנגדין. ועיי' בכתשמות.

ח. האם צריכים לקדש דוקא ביום. עכ"כ סק"ד מי"מ מהר"ם ח"צ דקדושין שנעשו צלילה ספק אם הם קדושין. והוא צמים עמוקים (וגקרא גס ח"צ משו"ת הרא"ם) סי' ל"ז, בתשובה שנדפסה על שם רבנו ישעיה הראשון שהשיב אל כריי אור צו"ג, וכחז שם דתניית הגט דוקא ביום ולא צלילה, ומגמס אפי' על הקדושין משום דכתיב ויאלה ויחיה [ומקשינן הויה לתיאב, מה יתיאב אין מגרשין צלילה, אף הויה אין מקדשין צלילה], ויש לדידן בדבר ולא אכתוב עד שישיוני רבותי על הגט. וכ"כ בסדר הגט של מהרי"י מין סי' נ"ז דספק אם הוא קדושין. והוצאו צפ"ת סק"ז. ובציאור אופן הספק כתב בשו"ת רעק"א מהר"ם סי' ע"א משום ד"ל דלענין זה לא שייך הקדש דוילא ויחיה, כיון דבעי ענינו לא כתיב קרא לפסול צלילה רק מסבירא מכיון דגובה כהנחתה הוה כהחילה דין, וכיון דכברא זו ליתא בקדושין ממילא אין לפוסלו. ועיי' צערך שי מהר"ם מש"כ בזה.

ועיי'

ג. וכן הביאה הכנה"ג בהגה"ט אות ד' על שם רבנו ישעיה הראשון. אך תשובה זו נמצאת גם בשו"ת אור צו"ג סי' תשס"ה, ושם ח"א חלק פתשובה ארוכה יותר שכתב בעל אור צו"ג אל ר' אביגדור הכהן, אלא שהלשון שם בקצת זה חסר קצת.

אוצר

בני"ד שלא כוח רק לבית מורו כהרדעי שראוי לנגדו, דחז חינו, דא"כ הוה להם לכהרדעי לחלק מנייה וצוה צקדש צליל שדוכי ענינו בין מקום מלוה לשלל צמקום מלוה, ומה להם לומר חזן ממקדש צביאה, ואין לומר שרצו לחלק דצביאה מלקין אפילו צמקום מלוה, דצביאה לא שייך מלוה, שאם חשש שמא יקדמונו אחר, הוה לו לקדש בפרועה או בגלימא דעל כחפיה כו', וא"כ היו יכולים לחלק צמקדש צליל שדוכי ענינו כו'.

ובבנימין ואב סי' ל"ז בלאחד שצביאותו צשוק נתן חפץ לאצי הנערה ואמר שנחנו לשם קדושין, כתב בסוף התשו' דאפילו לכהרדעי יש לנו ליוסרו צסילוח דלא מצע דמא למגדר מלחא, כדי שלא ירגילו לבנות זנות ישראל, לעשות לו אפילו שלא מדין חורה, כהכח דרשב"א בשבט וסלקיבור, וכהכח דהעניא אשחו חחת התאנב והלקיבור, ולא שדין חורה כך, אלא שהשעם היתה צריכה לכך, שהיו צימיו היינים פרוצים צמלות, כדאיתא בסוכה"דן מי"א ח' וציצמות ח' ע"ב, ומגדר מלחא נקרא צמילי שמיא שדור פרוץ שלא לעבור ולקדש צה ישראל שלא מחקתא ח"ל, דחז"ל חקמו שהאשה או אם אציה מקבל קדושה שיהיה מדעתם ומרצונם ולא בדרך שמוק וזכיותו וכו'.

ובתשובת חתנו שם צסי' ל"ט, ונדפסה התשו' גם בספרו משפטי שמואל סי' קי"ב, כתב ג"כ בלאחר נידון דראוי לנדומו וליוסרו כדלחמין בקדושין דרש מנגד חמאן דמקדש צשוק, ואע"ג דהתם נגידא קאמר ולא נדוי דלחמא מנייה, מי"מ הכי עבדין לצורך השעם ולהיות הדור פרוץ כו', ועיי' ראו לגדור ולמיעבד חקנתא כו', ובה"ג עבדין שלא מן הדין כו'.

ובשו"ת ר"ח כהן סי' מ"ג בלאחד שקדש צשוק, כתב דעכ"פ איסורא דרבנן מיהא הוה כו', וא"כ הוה קדושין צצצורה כו', וראוי נמי למוחאו על העמוד למגדר מלחא כמ"ש בתו"מ סי' ב' אם רואים שבעם פרוצים, וכתב הש"ך דאפילו יחיד פרוץ כו', וצמחר"ם מלוצלין סי' קל"ח כתב דהיכא שיגיע מהם שום פרוץ לרבים, אף אם לא הוה אלא אותו יחיד לבדו אלא שצ"י שלא יענישוהו יגרסם שיכיו פרוצים צלוחה עצירה, קאסין לעשות גדר.

ועיי' בויאמר יצחק סי' קצ"ז שכתב דבלגשים המורגלים בכך לקדש נשים מתוך שמוק כצ"ד, כו"ע יודו דמלקים, וצפרע דשחי רשות עשו, לקדש צשוק וצלל שדוכים.

ובשו"ת הרש"ל סי' כ"ה דיי"ג ח' כתב שאף הסוכרים ככהרדעי [דאין לוקים], מי"מ מודים דפריעותא עבד. וכ"כ בראשי צשמים ח"א סי' ס"ב אות ח"א דכמקדש צליל שדוכי ענין איסורא עכ"פ אף לכהרדעי, וכ"כ בהגהות עזר מקדש שם לכהרדעי יש למנוע לכתחילה, כי אפשי פלוגתא לא משפין כו'.

ובשליח שקדש אשה למשלל צליל שדוכין, בכת"ם ח"א סי' פ' כתב בתוך הדברים, דגם לכהרמ"ם דס"ל דמנגדין, נראה דהיינו המקדש אשה לענינו, אצל שליח שקדש לחברו, אין כאל קריבות וחולפה.

ג. קדש בחנות אי דאי כקדש בשוק. צמייס ושלום ח"א סי' כ"ד ד"ה וגם, בלאחד שקדש צצצורה, כי דאין לומר דהוה

אוצר

סיק טז אות ה

הפוסקים

ועיין ברתמים פשוטים סי' א' דף ג' עור א' ודף ח' עור ב' (ונדפסם בתשרי גם בישא איש סי' ע' דף מ' עור ג'), שכתב בידידו לגרף לסוף בעלמא דעת הסוברים דאין לקדש בלילה, ונפרט בשם"ד סי' וס' בישאיל עבדי חייג סי' ז' וחיד' סי' י"א. ועיי' במעשה אליהו המוצא להלן מתחת לקו בהערה ר'.

ויש שכתבו דמקום הספק בקדושין בלילה אינו אלא בקדושי שער ולא בקדושי כסף. עפ"י סק"ז ממנה אחרונים שהביאו ראיה דאשה מתקדשת בלילה מקדושין י"א א' דקאמר התם כי קאמניא דקדשה בלילה, ושנשער המלך פ"א דגירושין דהא ראייה זו משום דכל עיקר ספיקים של הרא"ם ומחרי' מנין הוא דשמה מקשין הויה לניאיה, איכ' לפי מה שכתב הר"ן ריש פ' האומר בשם הירושלמי שם, וכיכ' הרשב"א בסי' אלף רכ"ז ובחדושי' לגיעין וקדושין, דלא מקשין הויה לניאיה אלא בקדושי שער, ממנה י"ל דהא דמספקא להו אי הוי קדושין, היינו דוקא בקדושי שער אבל בקדושי כסף כו"ע מודו דיכולים לקדש בלילה, והיינו סוגיין דקדושין [הג"ל] דמיידי בקדושי כסף. וכחצ' בזה ישראל (לרי"א לנדא) סי' קצ"ז דלכאורה קשה הא קי"ל דאין היקף למחלה [בכריתות כ"ב ב', ואיך אמרין כאן דקדושין שער אחת הויה לניאיה], ונראה דכ"כ לא אמרין אין היקף למחלה רק בדבר שהוא מפורש בקרא, אבל כיון דהא דנחגיגה גפ' בלילה פסול אינו אלא סברה, לכן לא שייך בזה אין היקף למחלה, וראיה לזה מדברי הר"ן בנדרים ר' ב' דלא אמרין אין היקף למחלה בדבר דלא כתיבא בזה"ל ואחיה מדרשא כו'. ועיי' עוד בדבריו להלן.

וברב פעלים סי' ר' הביא בן בשם חכם אחד דבקדושי כסף אין להסתפק כלל, וכי' דדבריו נכונים, דכיון דניאיה בכסף לובה, איכ' אין לומר האי טעמא דאיתקף הויה לניאיה בקדושי כסף, והא ברור, ועיי' בשו"ע לא גודע למו על קדושין שכי' לענין עלי קדושין מעל גבי קרקע [פי' ע"ז בסי' ל'], דליכא למומר בזה אחת הויה לניאיה, דלא שייך למומר הכי אלא בשער, דבכסף כיון דמשום הנהא מיקדשה מאי אכפת אס' נטלחו מעל גבי קרקע כו', הכי לפי סברתו אין שום פקפוק בקדושין של כסף בלילה. ועיי' שהאר"י דגם להסוברים דעלי קדושין מעל גבי קרקע לא מהני, וכן הסוברים דקדושין במחזור לקרקע לא מהני, מימ' י"ל דמודו דקדושין בלילה מהני.

ובש"י רעק"א מהדו"ת סי' ע"א כ' דנראה להביא ראיה דמדינת מהני קדושין בלילה, מהא דאמרין בגיטין דף פ"א הערש אשמו ולנה שמו בפונדק כו' בזה הל' אומרים לריבה גמ' כו', דאין אדם עושב בעילתו צעילת אצות ובעל לשם קדושין, והכי לנה משמע רק בלילה ואפ"ה מהני אס' בעל לשם קדושין, והרשב"א שם בגיטין הביא ראיה דכפטי הבא על הפטירה לא אמרין אין אדם עושב בעילתו צעילת אצות, דאיכ' לא משכחה לה דנשא מפותח אצות ע"ש, ודמלא מפותח אצות מיידי שאליו בא עליה בלילה דודאי לובה קדושין, אלא עיי' דמדינת מהני קדושין בלילה כו', והרמ"א הביא דברי הר"י מנין לפען גמ' והשמיט דבריו לענין קדושין כו', ובגמ' פשוט [ומוצא בפ"ח הג"ל] תמה על הרא"ם מהא דאמר ר' זורא כי קאמניא דקדשה בלילה, ויש לדמות כו', ושנשער המלך חירן דגם הרא"ם לא נסתפק אלא בשער ולא בכסף, ודבריו מספיקים ליישב הראיה מהב"א דלנה שמו בפונדק, וי"ל דנאמח בכסף ובניאיה מהני בלילה אבל לא לקדושי שער, ועיי' זכינו לדון מנה ראיה דידן דלמנהב"א דמקדושין בכסף מותר בלילה. [אלא שמי' כתב דלכתחילה אין לקדש בלילה וכמוצא להלן].

ובס"י דעזרא סי' ב' דף ס"ג כתב דאס' כי בספרו שער עזרא סי' ח' ועי' כתב לגרף לשאר ספיקות שבידידו ספק זה שהקדושין נעשו בלילה, אולם אח"כ ראה דברי הרב פעלים [הג"ל] ושאר פוסקים [דלהלן] מה שכתבו בזה, ואיכ' נסוג אחר שג' לעשות ספק זה בקדושי כסף, אפילו לרפי נסוג בעלמא.

ואולם הרבה חלקים על עיקר הדין דאין לקדש בלילה, עיי' פ"ח סק"ז הכ"ל דלדעת הפוסקים המוצאים להלן בסי' קצ"ג המכשירים גם בלילה, פשיטא דאין שום פקפוק בקדושין בלילה. וכן בים של שלמה פ"א דכתובות דין ב' כתב דאפילו לכתחילה שרי לקדש בלילה ודלא כהר"ז כו', ונמלא כתוב במדרכי ריינוס שבימינו הוי חולקים עליו גדולי הדור אף גבי גט, וכן גבי קדושין, והרמב"ם [בפ"י דאישות הל' י"ד וכן בסמ"ג ענין מ"ח] כתב להדיא דמארכין כל ימות החול בין ביום ובין בלילה, וכן הורה מחרי' וי"ל בחשוכה.

גם בש"י מחרי' די צוען סי' י"ג כתב דמש"כ בסדר הבט דספק אס' הוא קדושין ליחא, והאמת כמי' שם בהגה [ומוצא בפ"ח הג"ל] דבפ"ק דקדושין נראה דהוי קדושין, וכן עיקר כדמוכח בכתב דוכחי. ובחוקי חיים סי' מ"ט כתב דנראה להוכיח דמקדושין בלילה מהא דאמרין בקדושין דף ח' התקדשי לי במנה ז' ונמלא חסר דינר או דינר של נחשת כו' ואוקמה דיכחה גיחלה בלילה כו', ודוחק לומר דמיידי דקידשה סמוך ללילה ובעוד שהיה מונה אישרט שמשא, דהא למנח מנה אינו נריך שכות כל כך לומר שקידשה ביום וצחייתו מונה וכולך נעשה לילה ממנו דלא חזי דדינר אחד נחשת כו'. וכן הביא ראיה זו בקול בן לוי דף כ"ט ע"א. ובפרישה סי' כ"ט אות י"א דין הג"ל דנתן לה דינר רע כתב דיש מוכיחין מאין דמקדושין בלילה לכתחילה, ואינוה ראיה [לענין] לכתחילה, ובידעוד פשיטא דהוי קדושין.

ובמחנה ישראל (לרי"א ישראל) סי' ס"ט כתב דיש להוכיח דמהני קדושין בלילה מהב"א דיבמות ל"ד א' דמוקמינן מחני דקתני שנים שקדשו שחי נשים ובשעת בנייתן לחופה החליפוס כו', דחייבין בין כולם ט"ז חטאות משום אי"א ומשום נדות כו', דאחיה אפילו בריש [דס"ל אין איסור חל על איסור] משום דכאן הוי איסור בזה אחת, ועיי' ברש"י ד"ה ומחור י"ב, שכתב דנמלא הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהם כשהשכח ר"ה של י"ג כו', שמעינן מיהא דאשה מתקדשת בלילה כו', ועיי' בשמ"מ כ"ב מ"ז ב' מש"כ בשם הרשב"א צחוק"ד דאס' פשטא ידה וקבלה קדושין בלילה כו', ומשמע מלשון דמקדשת גמורה ע"ש.

ובנשמת כל חי ח"ב סי' ב' כתב דמדברי המבי"ט סי' של"א שכתב להקל בידידו משום דהקדושין ניתנו באישון לילה ולא יא' אור הלכה ולא הכיר את הכלה כו', מצינו דקדושין שניתנו בלילה כשרים הם, ולא בא לפוסלם אלא מטעם שהיה חושך ולא הכירו זה את זה, וכן נראה לדקדק מדברי הגהלת יעקב סי' י"א, וכיני מדברי המשאח בנימין סי' ק"ז, שכתב שהיה באישון לילה בשעה שצני אדם ישנים ויחידים הוי בלא שום אדם ואצ"ה ואמה כו', הכי דכל עיקר דמפסול הקדושין הוא משום שלא הוי שם צני אדם, הא לאו הכי אפילו בלילה הוי קדושין. [ועיי' עוד בדבריו להלן]. ובזרעו של אברהם ח"ב בחשוכה שכתבתי ק' כתב דמלך הריעותה שאין מקדשין בלילה, מעולם לא חשנו לה אפילו לעשותה סניף.

ובפרח טמה אדרן ח"ב סי' ל"ה [וליוין בפ"ח הג"ל] כתב להר"ב כשאל שאלה לומר דכשם שאין מקדשין החודש בלילה כך אין מקדשין אשה בלילה, דהא אין לו שורש ועיקר, ובקדוש החודש אשכחן לה טעמא בסנהדרין י"א ב' דמה משפט ביום אף קדוש החודש ביום כו', והאי טעמא לא שייך בקדושי אשה בלל, ואשכחן בגדולי הפוסקים שנשאלו בקדושי אשה לענין ספיקי אחריו ואגב בסיפור מעשה הקדושין הוכר שהיו בלילה, ולא חשו לזה ולא פקפקו בדבר כלל, עיי' בחמת ישרים סי' א' ובמהרי"ל ח"ג סי' פ"ה, ובשורנו נהגו לקדש בלילה ולא מלינו שום פוזה פה כו'. ובמחנה ישראל (לרי"א ישראל) סי' ס"ט כתב דמשמע מדברי הדבר משה (לרי"מ אמריליו) ח"א סי' כ"ט דמקומן [זאלוניקן], והוא גם מקומו של הפרמ"ה בג"ל נוכחים לקדש בלילה. ובס' אשר לדוד בחשוכה שדני"ז ד' כתב

אוצר

סיק מן אות ה

הפוסקים

כתב שבעירי [אלגיר] קידשו כמה פעמים בלילה, והיו שם חכמים, ואין מערער.

ובשו"ת מהר"י אסאד סי' כ"ג כתב דמדברי הרמב"ם והסמ"ג שכתבו סתמא דמותר לארס בין ביום בין בלילה, משמע דמותר בין בכסף בין בשטר, דאם איתא דרק בכסף לבד קאמרי ה"ל לפרש דשטר לא, ונראה דלא להס' כן מהא דאמרינן ביבמות ק"ט א' [לענין מחזיר גרושתו ומת] אין הכל בקיאות בחזרתה, דההדרה באורחא ולא חז' אינשי בחזרתה כו', וזה ודאי דהוי' שניה עפי' אחקש לגירושין דהכי כתיב קרא ויאלף ויחיה, ומ"מ מותר לקדש בלילה, וכ"ש הוי' ראשונה, וסתמא מיירי בין בכסף בין בשטר, ואדרבא בשטר הרי סגי בכח ידו ואין עליו עדים, משא"כ בקדושי כסף דלא סגי בלא עדים, ועפי' מיירי הכס' בקדושי שטר דלית ליה קלא ואין בקיאות בחזרתה עפי' מבקדושי כסף, ומוכח דשרי בלילה, ועוד נ"ל דאיה מהא דפשיטא בכל מקום דחופה שהיא גומרת ומשווה לה נשואה לכל דבר בלילה, כדאיתא בכתובות מ"ז א' בחופה דמסר לה בלילה, וכן דק' נ"ו שם חופה בלילה איתא ציממא ליתא, אהמא פשיטא לן דחופה בלילה, וטעמא לפי דסתם חופה לביאה קיימא ואורחא דמילתא דביאה בלילה ולא ביום, ומינה דה"כ נמי קדושי כסף ושטר דומיא דביאה דאתקש הוי' להדרי דגם בלילה מהני, דהא אי אפשר לחלקם מהיפוך להיפוך דקדושי ביוה וכן חופה דוקא בלילה ולא ביום, וקדושי כסף ושטר דוקא ביום ולא בלילה, ופשיטא דלענין זה לא מקשינן הוי' ליתא, דבגט טעמא דבא איכא דמשום דאיכא בחובה למשקל ה"ל כמו דין ואין דנין בלילה, אבל בקדושין אף דקיי"ל שיש בחובה לארוסה הרי לא נישתה לגבות מיד, ומותר גס בלילה. ובסי' ל"ח כ' שכבר ביאר הלכה ברורה וגם עשה מעשה לסדר קדושין בלילה בלי פקפוק.

ובבית ישראל (לר"א לנדא) סי' קצ"ז כ' דכיון דברמב"ם וסמ"ג מפורש שמוחר לקדש בלילה, אין ספקס של אחרונים הרא"ם וכה"ר מיינן שאמרו בחזרת ספק אי הוי קדושין, מוליא מדי ודאי של ראשונים שאמרו בפירות דמותר, ובפרט דכן משמע בגמ' כו', ובפרט למנהגנו דמקדשים בכסף כו', ומה שחשס הרב השואל משום שאין דנין בלילה, כבר כ' מהר"י אסאד [הני"ל] דדוקא בגט הוי כדון, אבל בקדושין דאין נריך צ"ד לא הוי כדון, ואפילו נימא דגם קדושין הוי כמו דין, מ"מ מותר לקדש בלילה, דהרי כ' הסמ"ע בחו"מ סי' ה' סק"ז דהטעם דאין דנין בלילה הוא משום שלא הוי' להס' נרות, אבל בשמלקים נרות מותר לדון בלילה, וכהי' בשעת קדושין המנהג להדליק הרבה נרות, וזהו הכוונה לנתקדש שירות דולקות כדאיתא בשו"ע סי' מ"ז סעי' א', ע"כ אין בקדושין משום אין דנין בלילה, משא"כ בגירושין אין דרך להדליק הרבה נרות, ע"י צירושלמי גיעין פ"ט ה"י מגורשת אית לן לומר נרות דולקות בחמה כו', ועוד הא כתב הסמ"ע שם דאם נחתו שני האדרין לדון בלילה ראשונים, וא"כ כיון שנחתו שני האדרים לעשות הקדושין בלילה אין צורך משום אין דנין בלילה, וע"י צרמ"א א"י סי' ש"ט סעיף ד' דיש מחזירים לעשות החופה בלילה שבת, ומה שלא התייר בן רק בשעת הדחק, היינו משום איסור שבת משא"כ בחול כו', ויש לדיקס המדקדקים לעשות החופה דוקא בלילה, וטעמא נראה לפי מ"ש צרמ"א סי' ס"א סעיף א' ש"י לעשות החופה תחת השמים לסיומן טוב שיהיה זרעם כבוכבי השמים, ע"כ עושים החופה בלילה כדי שיהיו כוכבים צרקיע כו', ועוד ה"ל לפי מה דאיתא צו"ד סי' קצ"ט סעיף ב' דאין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה, והיינו ג"כ לסיומן טוב, ע"כ עושים החופה בלילה בשפה שהלבנה זורחת רח

לוח הסיומן. ובמעשה אלוהי (לר"א ילח) מערכת מ"ז כתב כן לפי מ"ש הרדב"ז [בצ"ד סי' פ"ד] דגם בגט אס' נחתו שניהם לחמו בלילה שרי דלא גרע מקבלו עליהם קרוב או פסול כו', וזה טעם המקומות שנהגו לקדש בלילה כו'.

ובבבבחה חדשה במנחת זכרון דכ"ח ע"ב כתב דבמדינתו המנהג לקדש לכתחילה בלילה, והנה להס' לישראל כו' דמשולם לא שמענו מי שפקפק בזה אף לכתחילה. גם בערך שי מהדו"ת סעיף זה כתב דהמנהג לקדש בלילה, ולית דמס' לה. ובאמרות טבורות סוף סעיף ב' כתב דאע"פ שהבנה"ג [הבוצ' להלן] כתב שהנהיג שלא לקדש בלילה, אין לחוש לזה. גם בנזק דגס סי' ל"ז כתב דליכא חשש מקדושי לילה. וע"י להלן בדברי הלבושי מרדכי ח"ב סי' נ"ב שכתב דלא קיי"ל בהרא"ם וכה"ר מיינן, ופוק חזי מאי עמא דבר כו'. וכ"כ בערוך השלחן סעיף י"ד דבלילה מקדשין אפילו לכתחילה, וכן המנהג בכל מדינות. וכ"כ בחוה"מ בחירות ויזכר סי' ק"י"א אות ה', דפוק חזי דכולם מקדשים בלילה, ולית מאן דחש לה. ובאפרקסחא דעניא סי' קע"ב בהערת המגיה אין לחשובת הרמ"א סי' קכ"ב שכתב דסידר קדושין בליל שבת כמו ששם וחזי בלילה.

ויש שחששו לכתחילה לדעת המחמירים שלא לקדש בלילה. בבנה"ג הגה"ע אות ז' [הבוצ' בקצרה בצאה"ע הני"ל] כתב דאם יכול לקדש ביום ולא בלילה יש לחוש לסכנת רבנו ישעיה, ופס' הוי' מנהג לקדש בלילה ובטולתו המנהג, והנהגתי לקדש ביום. וכ"כ בחתולמות לב ח"ג סי' נ"ז דלכתחילה יש לחוש ולהחמיר בקדושין בלילה. גם בפרי האדמה ח"ד דכ"ז עור ב' כתב דאין מקדשין בלילה, ובפרט בירושלם דמשולם לא זכרנו שקדשו בלילה, וכיון שלא זכרנו הרי צודאי שלא התיירו, ובמ"ש בבית דוד (להר"י דוד) א"י סי' רפ"א בידועו דכל שלא זכרנו מסתמא לא התיירו כו'. וצנבר פקוד שצ"ס שער המשקד ה"ל קדושין סעיף ה' כתב דמנהג ירושלם שלא לקדש בלילה בשום אופן כו', וגם פה במצרים עמדנו בכל עוז ובטלנו אח' המנהג שהנהיגו מקרוב לקדש בלילה כו'. וכ"כ בספרו מהר' מלרים ה"ל קדושין. ובנשמת כל חי ח"ב סי' ב' כתב דהנהגה בעירו אחמיר שלא לקדש בלילה, וראיתי בבתי נמוקי ר' מאיר די שיעורא שגא מעשה לידו צמי שהיה רוצה לקדש בלילה ולא הניחו.

ובשושנים לדוד (לר"מ לב"ח) דיני הגט סי' ס"ט כתב על דברי שער המלך [המבוצ' לעיל שמחלק בין קדושי כסף לקדושי שטר], דמשפט דברי הרא"ם והבנה"ג משמע דבכל מיני קדושין מיירי, גם מפשטות דברי הנהר מלרים [הני"ל] מוכן דבכל מיני קדושין נהגו להחמיר, ובדולאי יש אחס' טעם, והמחמיר חבוא עליו צרכה.

גם בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' ע"א כתב דשלא בשעת הדחק ראוי ונכון לקדש ביום לחוש לספיקא דהרא"ם, אלא דמימ' אס' מנהג העיר כשצול עבילת הכלה להחמיר כדעת הש"ך [צו"ד סי' קצ"ז], אין לשנות מנהגם דלא גרע מדברים המותרים כו' מאחר דקדושין בלילה אין קפידא כל כך כו'.

ובדבר שמואל (לר"ש עמ"ח) סי' י' כתב דהמנהג במקומו (מרוקו) שגרשות ואלמנות מקדשים אותן בלילה, ופקפק ע"ז מטעם דברי הרא"ם הני"ל, ושם הביא דברי הבנה"ג שכתב דאם יכול לקדש ביום יש לחוש כו', וכתב דמשמע מהא דאס' אינו יכול לקדש ביום, [ובצ"ד באלמנות וגרושות שאינו יכול לקדש ביום] מלד הבושה או מלד כבוד בעלים הקדומים וקרוביהם, אין ספק בקדושין כו', וכיון שאי אפשר לטעל המנהג נגד קמאי וצחראי שנהגו כן מעולם, ואדרבא כ"י טוחנים במנהג זה טעם שהוא נכון מהלכה דרך ארץ כו' כני"ל, כ"י כאינו יכול לקדש ביום וקדושין קדושין.

ובצ"ד

(ו) ולפי"ז כ' סניף היתר בנדון שקידש אשה בלילה פתאום ולא הוי פדחתה, [דכיון שלא קבלו עליהם] שחך חספק למקצתו אי הוי קדושין.

(ה) וביוצ' אברום (לר"א פאלאגי) סי' י' הביא לענינינו דברי הריטב"א בחולין [דף ק"ג ע"ב, לענין רחיצת ידים בין גבינה לבשר], ד"א דבאתרא דאיכא נרות טובא כגון בחושה דינו כיממא.

באר הגולה

א משנה ריש קדושין
ב גיטתו לקמן בס' מ"ג
ג כ"ה ע"ס נמשח

כן כיצד לשון הקדושין ושיאמר הוא ויתן הוא. וכו' יו"ד סעיפים :

א בכסף כיצד נותן לה ב [א] בפני (א) שנים ג (ב) [ב] (ה) פרוטה (ג) או שוה פרוטה

באר היטב

ביאור חב"א
[א] בפני שנים. מ"ג
א' ס"ה א': [ב] פרוטה
כו'. כב"ה ופתי' דפ"ד
דב"ט וכלה סוגיין דנב"י

סתמי תשובה

(ה) פרוטה. ענה"ט מ"ט עיין סמ"ע כו' והוא מדברי הסמ"ט ס"ס זה שהניחו ועיין בספר אבני מלואים ס"ק כ' מ"ט ע"ז. ומ"ט הנה"ט ואין מקדשין לכתחלה במטבע והוא מדברי ה"ט כ"ל ולקמן סימן ל"א סק"ה ושם כתב זה בשם המרדכי ועיין בספר אבני מלואים סק"ז שכתב דנ"ט משמע ומקדשין במטבע ובמרדכי לא כתב זה אלא דרך עיון דל"ע איך מקדשין במטבע ביחוד נמי דעתה אורחא וענין דעטלה איך כבר כתבו למקל בין תורת כסף לתורת חליפין (עיין בפ"י ריש קדושין ופניאור הנ"ל ז"ל ס"ס ל"ג) ובספר המקנה נק"ל המליץ טעם למ"ט ז"ל דאין מקדשין במטבע ע"ש אמנם מדברי הנ"ט נראה שכוון להך שכתב במרדכי בני דעתה אורחא ולפי מ"ט גם המרדכי סובר ומקדשין במטבע עכ"ד ע"ש. [ומ"ט הנה"ט סק"ה ויקדש בימין ידיה וגם בימין הכלה ונלצנע כו' עיין בספר כרם שלמה נב"ט שכתב בספר סימן פ"ו שכתב דיש להקפיד שלא תהא חגיגה בין הטבעת ללצנע ולכן אם הכלה מלובשת בנתי ידים לריכה להסיר מיד ימיתה ע"ש] :

(ג) או שוה פרוטה. [בגליון ס"ע דהאורח רע"ק אינר ז"ל כ"ב בחידושי הרשב"א פרק כל הנשעין מסתפק אם קידשה בכלי י"ל דא"ל שוה פרוטה כמו לענין

(א) שנים. דהיינו קורא לנ" עדים ומראה להם טבעת קדושין אם היא שוה פרוטה ואמר להם הרינ רלו זה הטבעת שו"פ ולאוהרים הן. דרשות מהרי"ל. והר"ם מניין סימן ק"ט כתב נזה"ל ומראה הטבעת לעדים ויזהירו לעדים שיראו נתינת הטבעת ללצנע הכלה ויקדש בימין ידיה וגם בימין הכלה ונלצנע הסמוך לגודל שנקרא לנצנע ישים הטבעת ועיין כנה"ט. עד מפי עד לא מהני. רשד"ם חל"ה סי' לז"ד :

(ב) פרוטה. עיין סמ"ע סי' פ"ח ס"ב מפסק לומר דזמנינו זה דאין יכולים לקנות בפרוטה כ"ל מעט מזהר מן הדיו היה לו לומר דאין אשה מתקדשת בפרוטה. ואין מקדשין לכתחלה במטבע. אם קידש בשוה פרוטה מחובר לקרקע מקודשת. ד"מ בשם הר"ן וכ"כ תוספות בריש קדושין דף ה' גל"ה שכן פודין זו הקדשות וכו' וכ"כ הראשונים סימן אלף תרכ"ו ועיין בחידושי מהרי"ט :

שנוה נה"מ סימן פ"ח ס"ב עכ"ל ועיין בקצות החושן נה"מ ע"ס סק"ג שכתב ג"כ

אוצר סימן כז ס"ק מ"ז אות ה — סימן כז ס"ק ג' אות א הפוסקים

דכתב הב"ש בס' ל"א סק"ה בשם המרדכי דאין מקדשין במטבע, ובמרדכי פ"א דקדושין כתב הטעם משום דדעתה אורחא ואורחא עזיבה דעטלה, וברי גס גוף המחכת יש לו שיווי בעצמותו מלבד האורה, ואפ"ה כיון דדעתה גם אורחא ורלוה להחזק בשניהם אינו מועיל, ומוכח דבדקדש בראוי ושאניו ראוי אינה מקדשת, ואף דרוב הפוסקים חולקים על המרדכי, היינו משום דס"ל דבדקדושין לא מופסל הא דדעתה אורחא כו', אבל עכ"פ מוכח מדברי המרדכי דאם קידש בראוי ובשאניו ראוי לא מהני, מיהו עכ"ל אף לבשרא זו הדבר חלוי במחלוקת הקדמונים אי קוי"ל כר"ש או ברבנן [בשבעות ל"א א'] באומר שצוה לא לך ולא לך, דלדעת הפוסקים כר"ש דעד שיאמר שצוה לכל אחד אצל ואי אינה מחלקת, והיו כללל, א"כ יש מקום לומר דגם בנ"ד היו כמו קידשה בראוי ובשאניו ראוי, כיון דמה שקידשה בכסף ובחופה חלה קדושין הוי, משא"כ לדעת הפוסקים ברבנן דואי מחלקת, א"כ בנ"ד הם שני עניני קדושין כל חד לחוד ואין שני הקדושין חלולים זה בזה, ופשיטא דמקודשת גמורה הוי מכה קדושי כסף כו', ועי' ב"ש סי' ל"א סק"י וזרע"ה פ"ט דנדרים דהרבה קדמונים פסקו דלא כר"ש, ואף להרמב"ם [בפ"ה מאישות הל' כ"ז] דפסק בקדושין כר"ש, מ"מ הרי כתב בפ"ד דנדרים הל' י"א באומר קונם שאני נכה לזכ ולא כו' דאם הותר הראשון הותרו כולם כו', ועי' בלח"מ דהיינו דכיון שאמר פלוני ופלוני ופלוני זה הוי כחללן זה בזה כו', ומעתה בנ"ד כיון דבראשונה הוי קדושי כסף המועיל, לא נתבטלו הקדושין מחמת שהוסיף אח"כ בחופה כו', ועי' במהרי"ק שורש י"א דהיכא דהוי קנין גמור לא אמרין שמה לא גמר להקנותו אלא בשער כו', דדוקא במתנת שכר מרע אמרין כן ע"ש, ולכן נראה דקדושין גמורים הם. ועי' בברי גשמים מהדו"ה סי' רכ"ט.

סימן כז

סעיף א. א. נותן לה. עכ"ט סק"ג ופ"ח סק"ג דיון אמר לה עלי קדושך מעל גבי קרקע, ויתבאר זה באו"ח פ', להלן סי' ל' סעיף א'.

ב. פרוטה. אי מקדשין במטבע, יוצא אי"כ כסי' ל"א.

ג. או שוה פרוטה. א. המקדש בשוה פרוטה קרקע או מחובר לקרקע אם מקדשת. עי' ב"ש סק"ג שכתב מכת"מ

ובשדי חמד מערכת חתן וכלה אות כ"ד כתב דלכתחילה ודאי נכון לעשות בחופה ביום, אבל אין לאסור מדינה. וכ"כ בצא"ח אברהם (להר"א קליין) סי' י"ב דמעיקר הדין אין שום איסור לקדש בלילה, רק כבר נזהרין לקדש ביום.

ובשבט שמעון ח"ב בחלק בית המשחה סי' י"ד כתב דאין להצויה ראייה מהרמ"א א"י"ה סי' של"ט ובחש"י סי' קכ"ה דמותר לקדש בלילה לכתחילה, דברי החור רק משום ביום חתן וכלה כו', ועדיין י"ל דהיכא דליתא להאי טעמא אין לקדש בלילה, והאחרונים מביאים ראיה מקדושין דף י"א דאמרין שם שקדשה בלילה, אבל לפי מש"כ המקנה שם דלילה לאו דוקא דהא לריכים העדים לראות הקדושין, אלא שהיה סמוך ללילה ולא רחוק כמה מעצמות הוי, ליכא ראייה משם.

ועי' בלבושי מרדכי ח"ב סי' י"ב שבי אל הרב השואל דלפי מ"ש דהמנהג במקומו לעשות בחופה דוקא ביום, יש לחוש מלקדש בחופה בלילה, דהא לדעת הרא"ם וברי' מניין אין לקדש בלילה, ואפשר לומר עוד לפי מה שראיתי מרבנן קשיאי דמקיימי תחימת העדים על הכתובה, וקיום שערות אינה בלילה כדאיתא בחז"מ סי' מ"ז סעיף ד', ונהי דלא קוי"ל כהר"ם וברי' מניין ופוק חזי מאי עמא דבר, מ"מ כיון דהמנהג כן במקומו אפשר דקבלו עליהם חומרת הגאונים [הג"ל], ועי' במג"א סי' תקנ"א דמנהג שהיה מסכים לדעת אחי פוסקים, אע"ג דלא קרייל כן מ"מ אי אפשר לבטלו, ואפילו תרעה לא מהני.

ו. קידש אשה בשני קנינים ואחד מהם אינו מועיל לקדושין. אי נ"מא כיון דאחד אינו מועיל גם האחר אינו מועיל. בשו"ת רעק"א מהדו"ה סי' י"ג נסתפק במקדש בכסף וקנין סודר אם מהני כמו מקדש במלוה ופרוטה, וכתב דאף שיש סברה לחלק, מ"מ אין ראיה להיפך לזון דודאי אינה מקודשת.

ובשו"ת פתרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ד נדון שאמר בשעת הקדושין כרי את מקודשת לי בטבעת זו ובחופה זו, ובסתפק בריש השואל אם כריך לקדש עוד הפעם או לא, דאף דקוי"ל מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה, הכס עטמא משום דאמרין דעתה דרלוה בפרוטה שהיא צעין ולא על המלוה שאינה צעין, וממילא נתקדשה בפרוטה לבד, אבל כאן דשניהם צעין ודעתה אחרויהו כו', וכיון דקדושי מופה אין מועיל לדעת רוב הפוסקים, א"כ אינה מקודשת, וכתב הרב המחבר [דנאורח] יש להצויה ראייה לדברי הרב השואל וזה

סַתְחִי תִשׁוּבָה

ה'רס"ז כ"ו ע"ג ועיין בספר התקנה זק"ח מ"ג בזה וסיים גם לכתב נראה וסבב
ענין הוי ספק מקודשת ע"ג ועיין בספר אבני מלולים סק' ה' ו"ג בזה. ועיין
עוד בספר יד האהל פ"ג מהלכות אישות הלכה א' מענין זה :

דברי הרשב"א הנ"ל וקשה עליו ונש' מה"מ שם יוש' תמיהתו ע"ש וע"ל סימן ל"ה ס"ג. וענ"ש שכתב וכחז' תיודושי' תהי"ט אם האגה ע"מ שאתן סך זה ונתן שזה כסף פצע כרחוק לא הוי נתינת האילן שנתן שזה כסף ונעל כרחוק וקשה הלא כתב

אוצר

סיק ג אית א—ב

הפוסקים

מבדיל צהר בין, ומתחזק בקדושתן דף ה' ע"א ליה שכן פירין,
ומשפיע בהצלה ה' חלק רכין, להם קידוש במחזור לקרב מקודשת.

טעיעט מענטשען גענוג קדושים, דאס פון טעיעט דאס גאנצע געזעלשאפט. וועלכע דאס קדושה צווייטע צווייטע.

ובשו"ת הרשב"א שם הביא מחילה מצד העשור שכתב לומר
מקדשת משום דמקשין הוי' לזיוה, ושכונת כן מצינן
ד"ע ע"ז דתנן בשלש דרכים שו' גיעי נשים לשחרורי עבדים, ומקשין
וליתני ממזר לקרקע, ומשני מלתא דליתא בקדושין קתני, מלתא
דליתא בקדושין לא קתני, אלמא דקדושין ליתנייהו במחזור לקרקע,
אלם הרשב"א עצמו כ' שם דנראה לו עיקר דמקדשת בקרקע,
כלמאמנע פשטא דחוספתא בקדושין פ"ד ה"ו, המקדש באשרה
ובפירותיה צריך הגדלה וביושבה כ', שהם קרקע וממזר לקרקע,
ועצמא [דליתא מקדשת] משום שכל שם איסור עליו, הא בעלמא
מקדשת, והביא דפ"ק דגיטין דוקא בשטר אירוסין קאמר שאם כתבו
במחזור לקרקע ונתנו לה אינה מקדשת, דומיא דגט דמקשין הוי' לזיוה.
וכ"כ בחדושי ריש קדושין. וע"ע בשו"ת הרשב"א סי' אלף
רל"ג שהאריך עוד לדחות מה שכתב חכם אחד להקשות על הראיה
משם בגדלת, וכ' עוד שם להזקק דין דמקדשין במחזור לקרקע.

ובשורת הרדב"ן ח"ו סי' מ"א אחר שצוה דעת הרשב"א והר"ן
והתוס' הר"ל, מסיק דלא חיישין לדעת צ"ל הפעול ה"ל
לפי שאני אומר שכל פוסק או גאון שלא הזכיר דין זה בזהדיו, ס"ל
דמקדשה בקרקע, דזה סחמא דמלחא קרקע ג"כ בכלל שוב כסף,
ה"ל מי שסובר בהיפוך מה היה לו לכתוב בזהדיו, וכיון שלא ראינו
שהזכירו דין זה, משמע דס"ל דמקדש בקרקע או במאמר לקרקע
מקדשה גמורה, אם קנחה בזהד מדרכי הקנין. ועי' גם ב"ש"ס
פ"א סי' א' שכתבתי את כל דברי הר"ן. ושכן דעת הרשב"א, ותמה
על הר"ן מה שלא הביא שכן הוא גם דעת התוס'.

ובבני אהרובה ריש פ"ג מהל' אישות הביא ראייה דמקדש בקרקע, מהל' דאמרינן בקדושין דמין ב', דלם קדשה בשמיטת שם לי על אחריים, דלולא הכחש דלל סמכה דעשה דשמה יתחול ביחה מקודשת, ולי אינו יכול לקדשה בקרקע, חיפוק ליה דאינו יכול לקדש בשמיטת דהוי בקרקע משום שפדור קרקע, אלא עיי' דיכול לקדש בקרקע כ.

גם הריץ גרים קדושין דחב דעת האומר דלון מקדשין צדקתו
וראיתו מעיניו [וכהרש"א הכ"ל], ומסוק דכיון דההיא לגיעין
לא מתחיל, וצחוספתחא דמכילתין [שכחיה הרש"א הכ"ל, כי
צבחות הכז"ה שם] מוכח דהיא שאם קדש צמחצור מקדשת,
מסתברא דהוי קדושין, וכן דעת הרש"א [הכ"ל].

ובחדושי הרי"ם סק"ז אחר שבהר"ן בדין מחובר לקרקע
מקדשין בו, מסיק לענין גוף הדין לא מלאחי מפורש לאחד
מהראשונים לפסול, ומה שהביא הרשב"א ה"ל מצעל העיטור לפסול,
הוא צמצול העיטור שלפניו לא נמלא רק מש"כ בזה ק' בדיני קדושת,
שפירש מקודם קדושי כסף ואח"כ פירש קדושי שטר, ואח"כ כ' דבי
היכי דמקשין הויה לזיואם לגבי לשמח הכי נמי לענין חלוש, בדומה
בפי' גביעין דמקשין והאיכא מחובר ואסקוין מלאח דאיחא בקדושת
לא קחני, ומחבר להדיא מלשונו דדוקא בשטר יש פסול מחובר,
דהא כ' י"ב היכי דמקשין לגבי לשמח" דקאי רק על שטר, וכן נראה
מלה הזכיר זה בבבא דאוריין מקודם, ונראה דמה שהביא הרשב"א
דברי העיטור הוא רק דמקשין הויה לזיואם לענין מחובר, ומקודם
לא היה נראה לרשב"א לחלק בין קדושי שטר לכסף, לכן סבר דגם
קדושי כסף פסול במחובר, אבל לאחר שמסיק הרשב"א לחלק בין
קדושי שטר לקדושי כסף, שזו אמרין דגם צעל העיטור סובר בן
וכדמשמע פשט לשונו, ואף דבש"ת הרשב"א סי' אלף רכ"ו משמע
קא' דסבר בדעת העיטור דאינה מקודשת במחובר גם בחזרת כסף,
מ"מ אינו הכרח, וכן בס"י ח"ר כתב הרשב"א דגם שטר קדושין כשר
במחובר, והביא ראיה מהתוספתא דעיר הגדולה אף דשם מיידי
בחזרת כסף, וכייונו משום דסבר דחשך הויה דשום הם, אבל
למסקנתו לחלק אין שום ראיה מהעיטור, ונראה שכן הבין הרמ"א,
דבסי' ל"ב על מש"כ הב"י בשם הרשב"א להכשיר שטר מחובר כ'
דדמי' שם דצעל העיטור פליג, ואילו לענין קדושי כסף לא הביא כלל
מצעל העיטור, ולכן נראה לפסוק דבבבא במחובר בחזרת כסף הוי
קדושי ודאי כמ"ש הרשב"א ובהר"ן, וכן הוא פשט דברי התוס' בדף
ה' ע"א ד"ה שכן, וכ"כ ב"ש"ס סי' א' [הג"ל]. גם ביד דוד (פסקין
הלכות) פי"ג מה"ל אישות הוא ב' האריך להוכיח דיכול לקדש בקרקע
במחבר כסף, וסיים ג"כ דגם מש"כ העיטור לפסול קדושי קרקע, הוא
דוקא בקדושי שטר ולא בקדושי כסף.

ודעת האחרונים להלכה. צערך להם סעוף י' כחז' שאל קידש
צקרקע או צמחוצר לקרקע היו ספק מקודשת, והביא מהרד"ז
[המנצח להלן] שהיא מקודשת גמורה, וכ' דיש להחמיר כיון דאיכא
רבותא דפלוני, ועי' פתדושי הרי"מ סק"ב, וצער המלך פ"ג מהל'
אישות הל' ג', שכתבו דלפי שיטת המחמירין גם בחלוש ולצפוף חזרו
לח' מהני. ועי' צמח"מ כ"ס בהנחות מעשה חשב' אור רכ"ג.

אולם רוב החתומים פסקו להמקדש בקרקע זו במחזור לקרע
היו מקודשת גמורה. בשו"ת מהריב"ל ח"ב סי' ל"ג כתב דלא
לחמירי' בגיעין דפסול מחובר איחא בקדושתו, כי"מ לענין שטר
קדושין דליבו איחא, אבל קדושי כסף לא, ובמש"ס הרשב"א
והר"ן ה"ל. ובחדושי מהרי"ט על הרי"ף אחר שהביא דברי הר"ן ה"ל,
הוסיף עוד דנראה דלא שייך למילף פסול מחובר גבי קדושי כסף,
דעמם פסולו געט היינו משום דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר
אלא נתינה ולא זה שמחוסר קליה ונתינה, וכך טעמה שייך נמי
בשטר קדושין, אבל בקדושי כסף דלאו בנתינה תליא אלא בהנאה
דמנו לה, אי"ב גם בלא נתינה מקודשת כמו שחוק לפני רקוד לפני,
וכמו בנתינתו לאלם חשבו ע"מ להמקדש דמקודשת בהב"ה הנאה,
ואי"ב אפילו נתן לב דבר מחובר לקרקע, מי"מ כיון שזכחה בו ומט'
לה הנאה ממנו מקודשת. ופע"מ ב' גם הב"ש סק"ל ורמ' לדברי
המהר"ם ה"ל. והמקנה בקי"א כתב דאף שראיית המהרי"ט מתאם
חשוב יש לדחות, דשאני הכס דמנו לה הנאה על ידו, אך נראה
להוכיח דלא צרי נתינה בקדושתו, מהא דליחא בקדושין דמי"א ח'
דאם קדשה בפקדון שיש לו גידה מקודשת, אף דבגט לא מחגי' בכה"ג
כליחא בסי' קלי"ח וכו'. גם בנתינת ח"א סי' פ"ב כתב דדינו של
הר"ן ה"ל אמת, והוסיף ביאור דברי געט לא כתיב מיעוטא דקרא
שלא לגרש במחזור, דברי מדאורייתא מגרשין בענין נקוב כמבואר
בגיעין וכו' ב', רק דכתיב וכתב ונתן שלא יחסר דבר בין כתיבה
לנתינה, ואי"ב בכסף קדושין לא שייך כלל לומר שלא יחסר דבר בין

ב. כשמוקדשה בקרקע אם צריך להיות ממיטב, כמו בנזקין
דגובה ממיטב. ט"י צ"ל צ"ל נזי (וחלומי נזי)
סקיג שז' דלפמי"ם המכרש"ל לחיזון הצגי של החוס' צריש קדושין
לכח

פרטת נא ואומר לה

ביאור הגר"א

הרי

וא"ל הרי כר' ה"ב:

אוצר

סיק ב אות ב—סיק ד אות ב

הפוסקים

ועי' בקי"א להמקנה סעיף ג' דאחר שהאריך דין שחיקה לאחר מתן מטות ושגם אם אמר הקדושין אחר הנתינה אפילו חזר כדי דיבור לא מהני [וכמוצא בסי' כ"ח הבי"א], סיים דלכך צריך לחזר שיגמור אמירתו קודם שנתן הטבעת בידה. חולס בעיני קדושין סקי"א לפי מה שהשיג על דברי המקנה דין שחיקה לאחר מתן מטות, סיים דא"כ משי"ב שצריך לחזר שיגמור אמירתו קודם שנתן הטבעת בידה, לא ידענא זכירות זו למח וכו'. גם בכתב סופר סי' ל"ח חתם כן על המקנה הבי"א, ובכתב דין שאר דבריו וחזו מאי עמא דבר שאין מחזקין כזה כ"כ. ועיין משי"ב כזה בערך שי סעיף ב'.

ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ב' סקי"א כתב דכאופן שמסלק ידו לגמרי ומניח הטבעת רק בידה, אז צודדיה הדין נותן דככה"כ עדיפא אמירה קודם נתינה כ"י, אבל אם נתן לידה וגם לא סילק ידו מהטבעת ואחזקה עוד צידו, דכזה גילגל דעתו שצדד לא נתן לה להלוות עד שיגלה דעתו חלילה הנתינה, ככה"כ אף שהאמירה היא אח"כ שפיר דמי כ"י, ולפי"ז מובן היטב המנהג דהחתן נותן הטבעת על ראש חלצה הכלה ועדיין אחזק הטבעת צידו ואומר האמק"ל ואח"כ מסלק ידו מהטבעת וגשאר ביד הכלה לחלוטין.

ב. ואי מהני גם בשכתב לשון זה על הניר ונתנו לה עם כסף הקדושין. פי' בשו"ת פני יחושע ח"ב סי' פ"ד שדן בזה, ומתחילת כתב דמהני, דאע"פ אמירה כחוב בקדושין, אלא דבעינן שיתן לשם קדושין, וכי ידעין דיכתיב לשם קדושין סגי אפי"ר דלא אמר, ועד כאן לא הוי קדושין כיבא דנתן כח ואמירה היא, אלא משום דאמרה היא הוי כמו חלקה אשה לאיש ולא מקרי כי יקח ונמ"ש כ"י, אבל בלא"ה לא בעינן אמירה, אך שצד נסחפך דברי גם בגט לא כתוב דבור כפה, ואפי"ה ס"ל לכמה פוסקים בסי' ק"ב דאם כתב על בנייר שיכתבו ויתנו גט לאשחור ולא אמר כן בפיו לא מהני, משום דהיישקין שמה לא נחלצה, ושמה כתב כך ולא מלכו, ודוקא כשמדבר בפיו או מראה בגופו אז אמרינן אי לאו דנחלצה ממש לא היה משקר, אבל כתיבה אפילו כתב בלא לב לא מקרי משקר, ולפי"ז אפשר דגם בקדושין אם כתב בכתב ידו שהוא מקדשה בכסף לא מהני, משום דאנו נראה שהוא מתחלצה, ופי"ש שכוונתו דאין לחלק ולומר דכאן שפושא מטעם וזאתו לה בכסף עם הכתב מהני טפי, [אך חסר בפני יחושע שם סיום החשוכה].

ג. ובשלחן העזר לשון הקדושין לה, רק אמר לעדים הוי עדים שאני מקדש אותה לי, בשו"ת מהרש"ך ח"ג סי' א' דף כ' עור א' כתב צידון כ"ל, דכיון שלא דיבר עם האשה תחילה על פ"ק, לא סגי במה שאמר לעדים, עד שיאמר לה אז אני נותן לך בשביל קדושין. וכ"כ במהר"ם די בוטון סי' י' טעם אחד לבעל הקדושין במדוע, משום שלא דיבר עם האשה כלל, רק אמר לעדים הוי עדים שאני מקדש אותה.

אח"כ פי' צבי"ט סקי"ג שצבי"ט משי"ה הרשדים סי' כ"ד דככה"כ הוי קדושין. ובשו"ת מהרי"א הבי' ח"ב סי' א' אם כי האריך להביא דלר"ך לומר לשון הקדושין דוקא אל המתקדשת ולא אל בעדיה, ואם אמר לעדים שהוא מקדש את פ' אין אז לשון קדושין כלל, פי"מ חס"ק דמהני מטעם אחר, דלא גרע מה שאמר הוי עדים שאני מקדש אותה, ממדבר על פ"ק דאף אם נתן לה בשחיקה מקדשה, וזכר צודדיה כפי צדו אמר לעדים כמ"ש הרמ"א [להלן בסעיף א' בשם המדריכי] דמהני גם כשמדברים לאחרים בפניה. וכ"כ להחמיר צידון כ"כ מטעם דכ"י כמדבר על פ"ק דסגי כשמדברים לאחרים בפניה, בפני משה ח"א סי' כ"ט, ובחשוכה ר' דניאל אישטרושה (בעל מגן גבורים) שצריך לזכרם סי' ב', ובחש"ר ר' וואלף ערויב שצדכן השוכס מאח"כ

ליבא למילף דשוכ כסף ככסף בקדושין רק מחזקין, א"כ אם קדשה בקרקע צ"י מיטב כמו בחזקין, אבל לדעת הר"ן ובריוט"א שכתבו דהא דשוכ כסף ככסף בקדושין הוא מלד הסברה משום שמחליות, א"כ אם קדשה בקרקע לא בעינן מיטב.

אח"כ צב"ט מלואים סקי"ג כתב דאף לדעת החוס' א"ל ליתן מיטב, דברי גם גבי חזקין אי צ"י ניחא לטובל מצינוגות או מצינוגות לר"ך ליתן לו כמנואר צבי"ט דף ז', וכיון דהאשה מקבלת מדעתה זיבורית הוי כמו מיטב, ודוקא לענין שוכ כסף ככסף ס"ל לחוס' בריש קדושין דאי לאו שוכ כסף ככסף לא מהני ריבוי דידה, דכיון דלאו כסף הוא הוי כמו פחות משוכ פרוטה דלא מהני מחילה וריבוי דידה, אבל לענין עידות דהוא רק ליפות כמו של ניחא לכן בקדושין דמקבלת בריבוי גם זיבורית, ודאי דמהני וכו'. גם בחשוכה ברי"ט סקי"ד כתב דהא דמילואי החוס' בלצבת הר"ן דשוכ כסף ככסף ידעין מסברה, היינו משום דכיון דשוכ כסף אין עליו חזקה כסף, לא מהני מה שאומרת לדידי שוכ לי לשווא כסף, ובמ"ש הר"ן גבי פחות משי"ב בקדושין דלא מהני לומר לדידי שוכ לי, אבל עכשיו דילפינן מחזקין דשוכ כסף ככסף, א"כ שוכ לענין מיטב מצינוגות שחלי בגרוע וטוב, מהני מה שהקנין הוא מדעתה לשווא מיטב כמו באומרת לדידי שוכ לי, וזכר גם החוס' סוצרים כהר"ן.

ג. אם צריכה לעשות קנין בקרקע הקדושין, ואיזה קנין. כ' בחשוכה ברי"ט סוס"ק ב' דהמקדש בקרקע בלא שום קנין רק שאומר לה הרי את מקדשת לי בקרקע זו, נראה פשוט דלא הוי קדושין, דממאי קתנה, ואין לומר דכיון דקדושי אשה בפרוטת א"כ זה עמנו שמתקדשת לו הוי כאלו נתנה לו כסף ועי"ז הוי קונה הקרקע, דהא אינו, דמי"מ איך יתחיל הקדושין כיון שצלה הקדושין איך כאלו נתנה כלל, ולא שייך כאלו לומר דכאן כאלה, וכן מוכח בקדושין דיי"ט א' דילפינן שם מקדושי יעוד דמלוה שיש עליה משכון מקדשת, וכתבו שם החוס' דע"כ לאו בהקדשת גופה [לעצמה] מקדשה, דכמה ילכא מרשותו בלא שער ובלא הפקר ע"ש, וקשה דכיון שיואלץ בגרעון כסף א"כ נאמר דע"י שמתקדשת לו הוי כאלו נתנה לו כסף וא"כ יואלץ בגרעון כסף, ושפיר תתקדש ע"י מה שמקנה לה גופה, אי מוכח כ"ל, דכיון דבלא קדושין אין כאלו כסף איך יתחילו הקדושין שיהיה נקרא גרעון כסף. [ועי' לעיל אות א' בדברי הרד"ב ח"ג סי' מ"ב ש' בלשון דאם נתן לה קרקע או מאוצר לקרקע וקתנה בלא מדרכי הקנין כ"ו מקדשת].

עוד כתב שם שצריך להקנות לה בקרקע ע"י כסף או ע"י שער מתנה, אבל ע"י קנין חזקה יש להסתפק אם מהני, דהא הוי כמלי קדושין מעל גבי קרקע, שהרי אין כאן מעשה ש"ל, רק ע"י מעשה שלב נעשית הנתינה ולא מקרי ונתן לדעת כמה פוסקים, ואף דבקינן כסף הוי [גי"כ] מעשה שלה, מי"מ לא דמי לנתינה היא, דלא גרע מנתינת לאדם חשוד דאמרינן דע"י קבלתו מגיע לה הנאה ממנו, וכ"כ ע"י קבלתו הכסף קונה הקרקע צמד הקדושת.

ד. ואומר לה. א. האם צריכה להיות האמירה לפני תתנינה דוקא, וביאור לשון חש"ר' בזה. כתב בחשוכה ברי"ט סקי"ג דכפי פשט הלשון [של העור והש"י' נתן כ"י ואומר], נראה דנותן ואומר אח"כ, אבל קשה דהא הוי שחיקה לאחר מתן מטות דלאו כלום הוא כ"י [פי' ע"י להלן סי' כ"ח סעיף ד'], וי"ל דכפירות נותן ואומר צטעה נתינה קודם שצא לידה כ"י. וכ"כ בכו"כ בכו"כ אות ח' צטס הר"א ירושלמי דלא יתן הקדושין ואח"כ ואמר, אלא ואמר ואח"כ יתן הקדושין, ובאמת כן הוא לשון הרמב"ם בפ"ג דאישות כ"י א' אומר לה כ"י ונתן לה.

ביאור הגר"א

[ג] בזה לשון הרמב"ם
וכמש"ש מ"ז מ"ז וש"ס:

הרי את מקודשת (ג) לי (א) [ג] בזה :

כג

באר היטב

(ג) בזה. ואם אמר לה עלי קדושך מע"פ ה"ז פ"ק. ועיין
רש"י נ"ג. ועיין בהרי"ט סימן ק"ט והר"ם אלשיך סימן ק"ד *
והנהיגו עכשיו שאומר לה הרי את מקודשת לי בטענת קדושין זו כדת
משה וישראל. והרמ"ט ח"א סימן רצ"א כתב לכתחלה ל"ל הרי את
מקודשת לי בטענת זו אבל דיעבד לא מעלה ולא מוריד ודוקא בלאומר
הרי את מקודשת לי אבל אם אמר תהי לי מקודשת נר"ד לומר בזה.
והרש"ם ח"א סימן כ"ד כתב אפילו לא אמר לה כלום אלא שאמר
לעדים הוו עלי עדים שאני נותן זה לפלונית לקדושין לי הרי קדושין.
כתב הר"ם אלשיך סימן נ"ח אע"פ דיש שינוי בדברי העדים כל שאין
הכתשה ביניהם אלא שהאחד מוסיף על הצירו ולדברי שניהם הית בזה
קדושין מקבלין סהדוטייהו וכ"כ מהרי"ט ח"ב ח"א סימן ל"ח. שני
עדים שהאחד אומר שאמר לה בלשון הקודש הרי את מקודשת לי בזה והאחד
סימן פ"ג :

פתחי תשובה

(ג) לי בזה. ונ"ט מ"ט ואם אמר לה עלי קדושך מע"פ ה"ז פ"ק. ועיין
בספר הנוקבה נק"ל שעתה דהוי ודאי קדושין והניח דתשננת רש"י סימן
קכ"ג ותשננת מהרי"ל כתבו ג"כ דדיון זה כמו מחובר לקרקע דהו טעמא הוא
ע"א. ועיין בספר גט ונוהר נק"ל חות ט' שהאריך הרבה בדיון זה ודעתו
שם דקדושין כפף אפילו אמר עלי מע"פ שפיר מיקדש אף בקדושי שטר י"ש להסתפק
ע"א [ועיין בתשננת ח"ס סימן פ"ג שחזר בדיון דריה לנטל הקדושין מטעם כיוון
שכבר היה הטענת בידה בתורת סלולות וה"ל עלי קדושין מע"פ. וכדעת מהרי"ל
בתשננת סימן ע"ח הנה ג"כ בזה"ט סימן ל' סק"ח דעשט נענינו ודאי מע"פ.
הנה מקודשת לחיתקס הויה ליעילה. וכתב דלא נזקקין פשיטות מהרי"ל מפני שס"ק
דגלוניס אחרונים שלא ראו דבריו ואלו ראו הדרי נהו ולפע"ד דלא ספק ומקדש

אומר שאמר לה בלשון יין אין לך הכתשה גדולה מזו. הר"ם אלשיך
סימן פ"ג :

* עי' בעצי ארזים סק"ב, שתמה על הבאה"ט, דמדברי הריב"ש ומהר"ם אלשיך אין ללמוד כלל דין דטלי קדושין מע"פ. אולם בבנה"ג הנה"ט
אות ז' שממנו העתיק הבאה"ט, לא הביא אותם לענין טלי קדושין, אלא לענין לשון הקדושין שלאחריו. ומש"כ בבאה"ט ובבנה"ג ריב"ש סי' ק"ט, הוא ט"ס, דשם לא מיררי בדיני קדושין, וצ"ל סי' ק"ע.
וכן הוא בעצי"א ומהר"ם אלשיך הנ"ל.

אוצר

סיק ד אות ב—סיק ו אות א

הפוסקים

היינו משום דבציבורא אינו יכול לגרשה [ויש מקום לומר] דהוי כמו
ידים ומכירתה, משא"כ אם לא אמר בזה בקדושין, נוכל לומר [דכוונתו
לקדשה] בחפץ אחר, דכמו כן יכול לקדשה בחפץ אחר כמו בזה הטענה,
ואף דפסקין להתמיר בטעף ד' אם לא אמר לי, הנה כתב שם הב"ש
דאם יש עוד איזו ריעותא או ספק קדושין מקילין בזה, כי רוב ראשונים
פסקו ידידים שאין מכירתה לא הוי ידיים, ובג"ד איכא חומדגא שלא
רצח להבחדש וכו'.

ובאמר שמואל סי' ר' כתב דכלל אמר בזה יש להסתפק דלא הוי
קדושין, משום ש"ל משמעותו הרי את מקודשת לי מקודם,
ואע"פ דכשלאמר לה "הרי" משמעותו שבמעשה הוא הוא הכחלה
הקדושין ולא שכבר היא מקודשת מקודם, דאל"כ לא ה"ל לומר הרי
אלא את מקודשת לי לבד, שכוף הודעה על מה שיהיה כבר עשוי
מקודם, אפ"כ כיון שלא אמר בטענת זו אפ"פ שאמר הרי, משמעותו
הוא הודעה שכוף מודיע לה שכבר היה ונעשה מקודם, כ"ש [בג"ד
שאמר אני אתה מקודשת לי] כשאומר אני במקום הרי שכוף לשון
מיוחד, ונשאר רק מה שאמר אתה מקודשת לי משמעותו ודאי הודעה
על מה שכבר היה.

ובמשחא דרבותא (בחלק החדשים של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה
שכ"ס כ"ז סעיף א' כתב דלפי מש"כ המצי"ט [המוציא
לבן חות ג'] דבאמר תהי מקודשת לי [בלשון עתיד] ולא אמר בזה,
יש לחשוב שמה נחבון שחבא מקודשת לי לעתיד כשיתן לה דבר אחר,
א"כ כ"כ דיש לחשוב כן גם באמר לה האמק"ל ולא אמר בזה, לפמ"ש
החש"ן דכל קדושין צעין שיאמר לשון המוכיח להבא [ועי"כ דגם
באמר האמק"ל הוי לשון המוכיח להבא], וכן נראה לי דאף באמר לה
האמק"ל כיון שלא אמר בזה, נראה שראוי הוא לקדשה לעתיד בדבר
אחר, ושד אפשר לומר דכיון שלא אמר בזה יש לבדן שאינו מקדשה
רק בדברים בעלמא ולא צמה שרואה ליתן לה, דא נותן רק במתנה
בה, וסו"ס וג"ל דכשלא אמר בזה לא אמר כלום אם יסכימו עמי בעלי
הוראה. ובדק"מ ג' כתב דאע"פ שבקדושין דף ה' לא באירו בגמרא
"בכסף זה", אינה ראויה [דאין נר"ד לומר בזה], דדק בהנהגה לשון
בקיעור, וכן הוא בדברי הרמב"ם והב"ש שר"ק לומר בזה, וכן הוא
מנהג העולם, ומאחר שכן צ"ד דלא אמר בזה אינה מקודשת, וי"ע.

ובובר יצחק סי' ט"ז כתב דמלשון הרמב"ם צפ"ג דאישות כ"כ
כ"ד בכסף אמר לה הרי את מקודשת לי בזה, משמע דאמירת
בזה מעכב כמו לי, שהרי גם צ"ל"י לא באיר דמעכב וסמך על מה
שביאר דהוי לשון קדושין, א"כ כ"כ "בזה", ועמ"ס אחד להם דכמו
שאם לא אמר לי אינו מוכח דמקדש לעצמו, כ"כ אם לא אמר בזה
אינו

ומאירת עינים סי' נ"ח, ובתת"ס ח"א סי' פ"ב (והדפסא תשובה זו
גם בנחלת בנימין ח"ב סי' ט'), ובבית יצחק (להרי"ט שמעלקי) ח"א
סי' ל"ב.

ובפני יהושע (שכ"ס שני המחזרות הגדולות) סי' א' דס"ח ד'
כתב דאפילו להסבוכים דבמדבר על פ"ק לר"ך שהיה חשיב
כן, ולדידהו כ"ש דלא מהני כשלא דיבר עמה ממש רק עם אחרים
צפניה [כמוצא להן סקט"ז אות א'], מ"מ פ"כ לא ס"ל הכי אלא
כשהדיבור צ"ע הוי קודם המעשה ולא לר"ך שהיה חשיב כן על
דבריו, אבל אם בשעת נתינת דיבר המקדש עם הפדים שיהיו עדים על
הקדושין ויהי היתה שומעת הדברים, כ"מ מודים דלא הוי ריעותא
מה שלא דיבר עמה ממש. והצי"ו בשער אשר סי' ל' לנידון, וסו"ס
דכ"ש בג"ד דאחר ששמע מה שדיבר עם העדים פשטא יודק לקבל
הקדושין, דפשיטא דהוי כאילו דיבר עמה ממש.

ה. הרי את מקודשת לי. עי' ב"ש סק"ד בשם חוס' קדושין
ז' ז' ד"כ דאמר, דמקודשת הוא לשון הקדש, וכו' כאילו
אמר הרי את מקודשת ואסורה על כל העולם בשנינו. ובתת"ס שם כ'
עוד דפשיטא דמלחא מקודשת לי מיוחדת ומחומנת לי, וז' צדדושי
הרי"מ סק"ז דאף דלשון חורב הוא לשון קנין [ולמה שינו חכמים
מלשון חורב], י"ל דתיקנו כן משום דבלשון קנין אינו מצורר דאסורה
לכל העולם ויש לעשות צו, ובפרט אחר שתיקנו חכמים דמעשה ידי
לו וכן איתן מלאכות שמחוייבת, יש לעשות בלשון קנין שכוף למעשה
ידיה, לכן תיקו לשון מקודשת.

ו. בזה. א. כשאמר הרי את מקודשת לי ולא אמר "בזה"
אי מעכב. צביה דוד (להרי"ט דוד) סי' כ' כתב בשם גדול
אחד כר בנימין זאב שנסתפק בלא אמר בזה, אי הוי קדושין, ור"ס
לכניה ראויה נגיטין דף פ"א גופו של גט כרי את מתרת לכל אדם,
ר"י אומר ודן די יהוי ליכי מיגאלי, ומפרש בגמרא דפליגי בידים
[שאין] מוכיחות, רבן סברי הויין ידיים ואע"פ דלא כתב לה דין,
ור"י ס"ל דלא הויין ידיים, ועממא דכתב לה ודק מוכחא מילתא דבבא
גיטא מנרש לה, אבל לא כתב ודן אמריין בדבר מנרש וסמך ראויה
בעלמא הוא, וא"כ כשחא דקו"ל בקדושין [דף ה' ע"ב] ידיים שאין
מוכיחות לא הויין ידיים, אי לא אמר לה בזה איכא למימר דמקדשה
דיצור ולא צמה שנתן לה. גם בהלכות קטנות ח"א סי' ע"ד כתב
דכ"י מילתא אם לא אמר בזה, חליא בצע"א דלא איפשטא בגיטין
אי צעין ודן.

ובאחא אברהם (להרי"ט קרפס) סי' י"א הוסיף לומר דאף דביטין
אי לא כתב ודן כוי צע"א דלא איפשטא ורק מספק מחמירין,

פתחי תשובה

בסדר הקדושין לשטר נירושין דפסול עלי כו' ומחילה פסול נתי נכסף דליתקא היותו
השטר כמאמר בפשיטות נכתובות ע"ד כו' אף מ"ש מהר"ל שם לחלק בין מקדש
בפקדון שניה וכו' גם הנ"ל ר"ס ל' אין לו אונן ולפע"ד לגמל עפ"י ש"ס ה"ס
נ"ח ו' ע"א ו"ה הקדשה כו' וא"כ ה"נ נחלה כשהפקיד צידה היה יד יד האפקיד
וכשהקדשה סילק כמו מנחה ונעשית ידה יד עמנה וה"ל כמאמר חזון למה וכן
יורכח בטע נופיה ס"פ המביא תיגין כו' ואפילו נתימל המפקיד בטע ביד אשתו ובטע
אחר המאמר היו עלי בטע מע"ק י"ל היינו ממפקיד בטע שהיה שטר חלימטע מדין
אחרים ולא נעשה ידה כיון אלא דאם היה שליט נעשה ידה כיון המעלה כו' אלא
נקדושין כסף מהני פקדון שלו דיד שומר כיד נע"כ וכשהמקדש ידו מקדשה כו'
ולפ"ו נג"ד שהיה שלה נותרת פסולות לא נעשית שומר ואפילו נחלחל הדברי נתימל
ונירושין מ"ה פלחיות ליה נתימלית וא"כ כיון דלא נעשית ידה כיון מעולם
כשהקדשה היו עלי מע"ק אלא וצ"ע בה מדיני הרפ"ש בהחלוקה הקדושין נתימל דאם

קדושין י"ג כו' ואפשר לחלק בין ממון לחפץ דממון כו' ומ"ש ש"ס
שאלו מדמין על נעבד צוידא להסיר על היתר זה לחוד אלא מיהא חיי לאסרופי כו'
לכ"ד ע"ש עוד נסמין ק"ח מאז וע"ל ס"ק י"ב :
ובי"ט עוד הנה"ט מנהגו עכשיו עיין בספר המקנה נק"ל לקמן סעיף ה' שכתב
דמשמע מלישנא דשמואל (בש"ס ק"ה ע"ב) חזין ז"ל מקדשה לי בכסף
זה ומה שנהגים לומר בטענת זו הוא לרשומא חלחל ואפילו בשטר קדושין משמע
בסוגיא דף ט' דל"ל שיכתוב בו הרי את מקדשת בשטר זה ע"ש. [גם בתשובת ח"ס
ס"ס ק"ז כתב דל"ל לומר בחפץ זה ודעת הר"ר נתן מהגמ"ר שלה גיטין דל"ל
בחפץ זה דעת יתיר הוא כו' ע"ש ושם בס"ס פ"ה הביא דתשובת רש"ל כתב בנותן
לה כלי ולומר בטענת זו מקדשת וכתובת שצ יעקב כתב עליו הדינו אם שיהם
ריוס בקדושין אלא היכא אלוטרים שכונתם היה להיתול ולומר נעשית על חפץ הוא
מעשה מוכיח על דברים שגלגל דהכל היתול ושמוק ועמ"ל סימן ל"א סק"ז :

אוצר

סיק ואת א

הפוסקים

אינו מוכח דמקדשה בכסף, כי אם דביבור בעלמא והכסף מתנה וכו'
שאלתו צניעות, וכ"כ הרמב"ם בכה"ב בקדושין ציאה האמק"ל ציאה
ז, והיינו ג"כ שלא נאמר שמקדשה מיד בדבריה והציאה היא אח"כ
כאורה כל חרעה, אבל בשטר לא הוכיח הרמב"ם שיאמר בזה כי אם
הרי את מקדשה לי, ודבר טעמי בדבר, חזק דבטע שייך לומר השטר
לראיה בעלמא הוא, ככל הדברים שהאיש מקבל לה ונותן לה שטר
לראיה, משא"כ בשטר קדושין שהקונה הוא האיש, לו היה השטר
לראיה אז היה דרוש שהיה חתן לו שטר, אבל כשהוא נתון אין זה
שטר ראיה כי אם שטר קנין שדברים שכתוב בשטר מקדש אוחה,
והשניה דבשטר אינו מדבר כלום בטע פה כשיטתו של הרמב"ם
[עיי' על זה בס"י ל"ב], וכל שאין מדבר כלום לא שייך לומר בדבריה
מקדש לה, ואחרי שהאריך עוד בזה סיים דהעולה להלכה דלשיטת
הרמב"ם אמירה בזה מעכב, אמנם למעשה אין לנו להקל אחרי דכמה
ראשונים חולקים על זה, אמנם סמך גדול יש לנו דעת הרמב"ם בזה
לנרץ להיתר אחר.

בשטר קדושין משמע בסוגיא דף ט' דאין לריך שיכתוב בו הרי את
מקדשת בשטר זה, אף דגבי בטע ס"ל לר' יהודה לריך שיכתוב ודין,
ואמרינן שם דטעמא דר' יהודה משום דנתיבין ידיס מוכיחות דלא
נימא דבדבריה מגרש ושטרא ראהי בעלמא וקוי"ל כר"י, מצינו גבי
קדושין, לא מצינו בכסף דלא שייך כלל באי טעמא, אלא אפילו בקדושין
שטר לא שייך לראיה, דדוקא גבי בטע שייך לראיה לאנכסבי ציה או משום
פירות, משא"כ בקדושין כדאמרינן ציבמות דף ל"א צ' דמשויה לא
תקנו זמן בשטר קדושין, ועי"ש עוד ראיה. ועיי' בהשפמות.

גם בבית דוד (לכר"י דוד) ס"י ב' אחרי שהביא דברי ר' בנימין אב
כ"ל דאמירה בזה מעכב, כתב לדחות דבריו כ"ל דאין ראיה
מגט דשם שייך לראיה, משא"כ בכסף קדושין דאם נאמר דקדשה
באמירה לבד, אי"כ למד נתן לה כסף.

ובבגין דוד ס"י י"ט כתב דאף ר' בנימין אב לא אמר זה אלא
בנידונו שאמר תהיו מקדשת לי בלשון עתיד, וכדעת המצייט
[באור ג'], ולפי זה נתיישב קושיא בצות דוד, צמה שהקשה על
דבריו דאם נאמר דקדשה באמירה אי"כ למד נתן כסף, ולפי דברי
המצייט אחי שפיר, דכיון דלשון תהיו משמעותו לעתיד, אין נתינת
הכסף ראיה דרוחא לקדשה באותו כסף כדכתב המצייט כו', ולכך
שפיר מצינו ראיה מכך דנתיבין דנתיבין ידיס מוכיחות, וכיוס אין
שיכח כר"י דא"ל קדשתוך דר"ל דעכשיו מקדשה, כו"ש וידו דאין
לשון בזה מעכב והוה קדושין גמורים.

ובחודשי הר"י ס"י ב' לחלק בין קדושין לגט, דבקדושין כו'
הוא קונה אוחה והוא ככל הקנינים שאינם בדבר, ודוקא
בטע שהוא פוטרה מלהיות קנינו, ס"ד דבדבריה [מגרש לה], כדפריך
בפער עברי [בקדושין דע"א ח'] לימא ליה בצי תרי זיל, ואחרי שר"ה
לחלק באופן אחר סיים דעכ"פ לכתחלה ודאי לריך לומר בזה כמ"ש
ברמב"ם ושא"ש.

ובקול אליהו ח"א ס"י ב' כתב דאין לריך שיאמר בזה, וראיה
מקדושין דף ח' הרי את מקדשת לי במנה ונתן דינר הרי זו
מקדשת וישלים כו', ופריך מברייחא אחריתי, ומצינו לה כשאמר במנה
זה, אלאמא קמייחא מחוקמא כשאמר הרי את מקדשת במנה ולא
אמר בזה, וכן נראה מדף ה' ע"כ לימא דסבר שמואל כו' הצי"ע דאמר
לי, הכה מדברי המקשן משמע שהבין דבכך לישנא ממש קאמר לה,
ואמאי לא הוכיח לו על מה שלא אמר בזה, וכן מהחלוקה מדלא הכריח
דקדש בלשון צמה שלא אמר לי דאי לא חימא הכי חיקש דכא לא
אמר בזה, משמע דלא קפדינן בזה, והביא מהבש"ץ [כר"ל צבגדי
ש"ס] שכי דאם לא כתב בשטר כו', נראה דס"ל לריך שיאמר בשטר
זה ודבריה בכסף לריך שיאמר בכסף זה, וכתב דאם דבריו הם
בדקדוק לא ידענא מנא ליה הא, ונראה דדוקא בשטר קאמר שיאמר
בשטר זה, משום דא"כ משמע דבדברים הוא מקדשה והבשטר לראיה
בעלמא כדאמרינן צניעות לענין ודין צגט, משא"כ בכסף כיון שנתן

ובבגדי ש"ש סק"ג כתב דגם מלשון החש"ץ ח"א ס"י מצינו משמע
דאפילו דביעבד לא מהני [אם לא אמר בזה, ממה שפרט
שם כל התנאים הנרטים בקדושין שטר, וכתב אם לא כתב בשטר כו'
ומסרו לה בפני עדים ואמר לה האמק"ל בשטר זה אינה מקדשת
כלל], וחלוא פלוגתתו עם המצייט [המוציא בסמון דאמירה בזה
אינו מעכב] צמאי דאיצטרי צניעות אי צני ודין ולא חופשאל, למד
מדמה קדושין לציטין, ולמד לא מדמה. [ועיי' לקמן בקול אליהו,
ובתעלותמיה לב מש"כ בדעת החש"ץ].

אולם עיי' בצה"ט סק"ג שהביא צטס המצייט ח"א ס"י ר"א
דלכתחילה לריך לומר בטענת זו, אבל דביעבד לא מעלה ולא
מוריד. גם במאורי בקדושין דף ה' ע"כ כתב דאין הכרח לומר בדבר
זה, אלא שהלשון יותר שלם בכך. וכן צטס יעקב ס"י ב' דף ס' עור ג'
כתב בזה"כ דאינו מחוייב להזכיר הדבר שהוא מקדש בו רק לרשומא
דמילחא. גם בלל הכסף ח"ב ס"י ז' כתב דלא מעכב אמירה בטענת
ז. וכן בערוה"ש סעיף א' כתב דביעבד אם לא אמר בזה אינו מעכב
כלל, והטור לא כתב כלל לשון זה.

ועיין בפ"ה סוס"ק ג' מהכת"ס סוס"י ק"ז דעת הר"ר נתן בהגמ"ר
שלהי גיטין לריך לומר בחפץ זה, דעת יחיד היא. ועיי' בערך
שי סעיף זה דגם מש"כ הכה"ס דעת הר"ר דל"ל בחפץ זה, היינו
לפי מה שהעתיק שם לשון הגמ"ר דאמר הרי לך לקדושין ולא אמר
האמק"ל בקרם זה, אמנם בהגמ"ר שם איחא שאמר הרי י"הוא" לך
לקדושין, והחסרון הוא מהמח שלל אמר הרי את מקדשת לי"י
בקרם זה.

ועיי' בפ"ה שם גם מקריא להמקב סעיף ה' דמלישנא דשמואל
[קדושין דף ה' ע"ב] משמע שאין ל"ל בזה, ומה שנהגים
לומר בטענת זו הוא לרשומא דמילחא. ועיי' בהמקב שם שכי עוד דאף

אוצר

סיק ו אות א-2

הפוסקים

זכר, כחז דמידי פלוגתא לא נפקא וספיקא הוי, וזכרע שיש למחזר
לחפילו להסבירים שאין לריך לומר זכר היינו משנותן לה החפץ לפני
העדים, דמוכחא מילתא דזמא שנותן לה מקדשה, ולא גרע מאס
היו עסוקין בעיקר ונתן לה [בשתיקה] שהיא מקודשת, אבל כשהוא
מכסה ומסתיר מהעדים מה שנותן לה [בכנייה], שפיר יל דמא
שאמר לה האמקיל הוא סיפור דברים בעלמא ומקדשה בדבור, ומא
שנותן לה בסתר בחזרה מחנה יכיר לה, וכמיש הבית דוד [בניל],
ובכגון י"ד דבריו נאמנו מאד, ועיקר במשחא דרובא ח"כ דקא ע"א
בכח דאף להמרדכי [הסובר דאם העדים לא ראו הנתינה אין לבעול
הקדושין], היינו באומר התקדשי לי במחץ פלוגי ואח"כ ראו החפץ
בידה כו', אבל בלא אחר מהו הדבר שהוא מקדשה זו אין כאן ידיעה
ברורה אלא אומדנא בעלמא, ע"כ דין מיהא ב"ד שלא פירש בעצמה
זו אם ראו אח"כ בעצת בידה כו', בכה"ג נראה שהוא ספק גדול וחזי
ודאי לא יעדרפי לשאר הספיקות. ויש בדיני קדושין סוסי"י ב' כחז
דכלא אחר זכר נקטינן לחומרא, ומימ סניף מיהא הוי אם לא אחר
זכר.

גם במעשה אליהו מערכת מ"ה אחר שהביא מחלוקת הפוסקים
בלא אחר זכר, כחז דנמלא דהוי ספיקא דרבנן והוי סניף להטערף
עם שאר ריעותות כו', ובחצתי במקום אחר דכשעדים לא ראו הנתינה
וגם לא אחר זכר דלא הוי קדושין כלל, כיון דעסם האומרים דמאני
משום דהוי ידים מוכחות דהרי הכסף לפנינו, וא"כ כשלא ראו הכסף
בדבר ה"ל ידים שאין מוכחות.

ב. וכשאמר גם "בשבעת" רק החסיר מלת "זר". צהלות
קטנות ח"א סי' מ"ד אחר שכחז דכלא אחר זכר
תליא בצעיה דלא איפשטא בגיטין דף פ"ה ה' צ"י ודן [וכמוצא
באות ה'], סיים מיהא אם אחר לה בעצמה, אפשר דאסיג דלא אחר
לה ז' דמקודשת, וזין לפיכמיש להרמזים מע"ש פ"ד מ"ז, וע"י ביד
הבן הגה"ע אה"ז שחמה על לשון אפשר שכחז בבלק"ט דמאי
ספיקא אינה, וסיים ולי נראה הדבר פשוט דמקודשת בלי ספק, גם
במשחא דרובא דק"כ ה' אף דעסו דאמירת זכר מעבד [וכמוצא
באות ה'], כחז דכשלא אחר רק הרי אה מקודשת לי בעצמה ולא
אחר זכר, אינו מעבד דלמכא בסי' ג"ע סעיף ה'.

ג. להסבירים דאסירת "בזה" לא מעבד, אם זה גם כשאמר
תהיי לי מקודשת בלשון עתיד. פי' בלח"ע
ס"ג שהביא בשם המבי"ע ח"א סי' רנ"א דכשאמר חתה לי מקודשת
לריך לומר זכר. וע"י שם המבי"ע ש' דלע"ג דאם אחר הרי אה
מקודשת לי אינו מעבד אם לא אחר זכר, דמשמע דכשני מקדשה,
אבל ב"ד שאמר חתה לי מקודשת, לריך לומר זכר, דלא ליסתמך
דמדבר לה שחתה מקודשת לו לעתיד כשיחן לה דבר אחר, או שהשומר
זה שנותן לה לכשיקדש אותה, כמו ש' מהר"י זי רב סי' מ"ב על פי
שאמר תקחי זה הדינר לקדושין, שנוכל לפרש שז"ל לומר שהשומר
אותו היא לכשיקדש למי שירצה, וסיים דלריך עוד ראיה לענין זה
לסמוך זו. ובזכר פעלים ח"א סי' י"ג אחרי שר"ל ע"י דברי המבי"ע
גם בגידונו שאמר קח הכוס הזה על מנת שתהיה בתך מקודשת לי,
לריך שיאמר "זו", כחז שזכר, מיהא מלאה דהמבי"ע עצמו לא סמך
על סברה זו לענין הלכה, דהא סיים דלריך עוד ראיה לסמוך זו,
והיה אפשר לומר דב"ד גם המבי"ע יודה דמכני, יען כי אחר קח
הכוס הוא ע"מ שתהיה בתך מקודשת לי, וכיון דאמר ע"מ שאלא
תקשרו דבריו, שאמר בתך מקודשת לי בלוקחת הכוס, דמשמע
שהקדושין נגמרים ונעשים בזהו הכוס שנוקה ממנו, אך אין זה
מוכרח כו', ועוד שכל אותו הגידון של מהר"י זי רב [שעליו ראה
המבי"ע להסתמך להב"ל], מצינו הרבה חולקים [וכמוצא להבן בסק"ג
אות ב'], אשר ע"כ הדבר ברור דב"ד לא יועיל קדוק זה שדקדקו
בגשון הקדושין להחירק בלא גמ, אפילו לפי סגנון הלשון המוכר
בשאלה

לה כסף מוכחא מילתא דלשם קדושין יכיר, דאי לא למאי נתן.
[אלם פי' לעיל מקו"ל להמקרה, ומכאן יחזק סי' ע"ז שכתבו
דכשער קדושין לא שייך לומר שנתנו לראיה].

ובתעלומות לב ח"ב סי' ג' כחז על הכנייה ש' [בניל] שראה
לדיק מדברי המבי"ע דאמירת זכר מעבד, דאין הכרח
מדברי המבי"ע הכרח טאשר יראה הרואה. [וגראה עעמו, דס"ל
דהמבי"ע שסיים שם דאם לא עשה כן אינה מקודשת, לא כיון גם
על פרע זה אם לא אחר זכר, דעיקר שאלתו היחה על מה שלא נתבאר
בשטר לשון הקדושין, וממנה זה הוא שכחז בעיקר דאינם קדושין,
ורק דרך אגב ביאר שאר הפרטים של קדושי שטר, וע"י לקמן דעת
התעלומות לב לדינא].

ג. במשחא דרבותא (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דק"כ
ה' כחז ב' המחבר דנראה דכלא אחר זכר הוי קדושין, דדוקא
דכלא אחר לי אמרין בקדושין דלא הוי ידים מוכחות, משום דאדם
עשוי לקדש אשה להבירו, משא"כ הבא כיון שנותן הכסף סתם ואמר
לשון קדושין בשעת נתינת המעות, יד מוכיח הוא שפ"י הכסף מקדשה,
ודמלא הא לאמר אהא וזמר עובר לפנינו דהוי נזיר כדאיתא בתם
בקדושין, ואף דאהא סתם קאמר, מ"מ כיון שאמר אהא בשעת העברת
הנזיר לפנינו, אמרין דעלי קאמר אהא זכר כו', וכן משמע לשון
הש"ס והר"ף שלא הזכירו מלה זכר כמו שהזכירו מלה לי וקפדי
עלה, ואף שהרמזים והשו"ע נקטו מלה זכר, לשון ברור נקטו כו',
ודמלא הא להיכ מדבר בעיקר ונתן סתם דהוי קדושין דאמרין
דהנתינה על סמך דבריו הראשונים, כ"ש הכא שהנתינה היא בשעת
אמירה כו', ויש צטור ד' השיב על משי"כ המחבר על דבריו דהכא
ליכא הוכחה, דדילמא לדורין נתן, שכן דרך המאמר אשה להביא לה
דוריתא [קודם קדושין] כו', דא"כ גם זכרו עסוקין בעסקי קדושין
ונתן לה סתם יומא דילמא לדורין נתן, אלא ע"כ אמרין דדבריו
מוכחים על נתינתו, ע"ש שכתריך עוד זכר.

וכן בורעו של אברהם ח"ב מערכת ק"ף הביא דברי הפוסקים
בגידון שלא אחר זכר, וכ' דנראה עיקר דאמירת זכר אינה
מעבדת, וכן מתבאר משי"ת בבי' סי' צ' בשני עדים דאחד מעיד
שאמר זכר, ואחד שלא אחר זכר, וכחז דאין לפוסלם מעטם הכחשה
כו', הרי להדיא דלא מופסל זכרי ולא הוי אלא הכחשה בדיקוהא,
ועוד דב"ד דאמר התקדש בפרועה וז"ל אמרה ב' פרועות כו', הרי
מוכחא מילתא דכסף זה מקדשה, וכמו דמכני מדבר עמה ע"י
היכא דלא אחר בשעת נתינה לי, דמשי"ע הוא דמוכחא מילתא דלעלמו
מקדשה. ויש צדע"א עוד ב' כחז שכתב עלתה הסכמה אחרונים
דאמירת זכר אינה מעבדת.

וכן במצות כהונה סי' כ"ד באותו נידון, אחר שהביא דברי
הפוסקים והבי' ה"ל, כי דנראה עיקר לדינא דאין עיכוב בדבר
אם לא אחר זכר כו', ובג"ד דהדיינו על סך הקדושין, הוי קדושין גם
להסבירים דאמירת זכר מעבד, אלא ששם בסי' ה' כתב דיש לנרף
סניף בעלמא מה שלא אחר זכר.

ויש מהאחרונים שכתבו דהיכא דאמר האמקיל ולא אחר זכר הוי
ספק ומלמך עם שאר ריעותות לבעול הקדושין. בתעלומות לב
ח"ב דיני גיטין סי' ג' אחר שהביא בגידונו דברי הפוסקים כשלא אחר

(3) ובבבדי ש' ס"ג אחר שכתב דדבר זה דחלקו הפוסקים אי בעינן
בזה, חלי באיבעי בגיטין אי בעינן ודן בגט [כמוצא לעיל], כי דלפ"י
נדרו ראיתא קול אליהו, דכיון דהוי בעיא דלא אישטא אי בעי ודן, לא
פצי שריף לשפואל הוא בעינן שיאמר בזה, דאיכא לפיטר דשפואל לא בעי
ודן בגיטין וכמו כן בקדושין לא בעי בזה, ואח"כ לצד שנאמר דבגיטין בעי
ודן ה"נ בעי דאמר בזה, ובזה נדחה גם ראיתו מדף ח', ד"ל דהך ברייתא
כמ"ד ידים שאין מוכחות וצ"י ידים.

אוצר

סק ו אות ג-ה

הפוסקים

ואח"כ אמר המקדש האמק"ל ולא אמר בטענה זו, אחר שבי כמה נדדים להחזיר, כי ועוד נראה לי עיקר דכשטענה היתה צידה מקודם ואח"כ אמר האמק"ל, דודאי אפילו דביענד צעין שיאמר בטענה זו, דאלי"כ מנין לנו יודעים שכונתו היתה לקדש בטענה זו, וגם הו"א אינה יכולה להחזיק בטענה לעומה לשם קדושין כו, ודודאי אין שום חשש קדושין. וכ"כ באבני נזר סי' קל"ג אות י.

הפוסקים או שנויים בלשון הרי את מקודשת לי שדגו בהם הפוסקים אי מגרעי לשון הקדושין.

ה. כשאמר רק "הרי את" או חסודים אחרים. כי צבית אפרים סי' נ"ח דאם אמר "הרי את" וחו לא אין כאן קדושין כלל, דאפילו מאן דמחמיר היכא דלא אמר מלה "לי", היינו משום דע"כ הזכיר לשון קדושין, משא"כ בשלא הזכיר לשון קדושין אפילו יד שאינו מוכיח לא הוי, ואפילו למ"ד ידים שאינם מוכיחות הוי ידים מודה בזה, ואף שהדברים פשוטים, מ"מ נראה דמלתא יש להביא ראיה מהא דמיבעיא לן בנדרים דף ו' ע"ב אי יש יד לקדושין, וכגון דאמר לה הרי את מקודשת לי ואמר לחצרתה ואת, מי אמרין ואת נמי קאמר או ואת חזאי קאמר, ומצואר בראשונים שם דעד כאן לא קמבעיא לן דלכו קדושין רק מחמת הוכחה בקדושין שקדמו, אבל היכא דליכא דבור קדושין סמוך לאמירת "ואת" אפילו ספיקא לא הוי, שאין זה דומה לידות כלל, והדבר פשוט.

וכ"כ בדברי דוד (להר"ד מילדולה) סי' ע"ד וסי' ע"ו דקט"ד ד, חקרי לב סי' כ' דמ"ג ג', שפת הים (להר"י מאיו) סי' י"א דסי' טור ז', ישועות מלכו סי' ל"ט, שו"ת ריב"ן סי' כ"ט, יד יצחק סי' קפ"ה דפיה א', לבושי מהדכי ח"ב סי' ל"ו, זקן אברהם (להר"א וואלקין) ח"א סי' פ"ד, מנחת יוחאל סי' ע', אבני חפץ סי' ל' אות ג' ואמרי דוד (להר"ד הורב"ק) סי' כ"ז, דבלא אמר רק הרי את לבד, אין לחוש לקדושין.

ובעני בן פחמא סי' ד' צנידון שאמר הרי את בטענה זו, כתב ג"כ דכיון שלא הזכיר חיבת "מקודשת" לא הוי קדושין.

וביות רענן ח"ב סי' ל"ד צנידון שאמר משני העדים שמע רק יארי את כדת משה וישראל, אחר שבי ג"כ דהיכא שלא הזכיר חיבת "מקודשת" משמע מסתימת כל הפוסקים שאין צוה חשש קדושין כלל, הוסיף עוד דאין לומר דשאני נ"ד דמסתמא סירכא דלישנא נקט ואח"י וכיון ששמע העד שאמר הרי את כדת משה וישראל מסתמא אמר הדברים כסדרן, הו"א דסוף סוף כיון שבעד לא שמע עיקר לשון הקדושין ה"ז כאילו לא נתקדשה בפניו כלל, ועוד דמ"ד ל"ש כלל לומר דסירכא דלישנא נקט, כיון שנראים הדברים בעליל שטונה המקדש היתה רק לשחוק וכמו שטען בעלמו, ואולי במכוון דילג חיבת "מקודשת" כדי שלא תאמר כל ימיה, והגם שהדברים מסתמא צפשוט דכל זמן שלא שמע העדים מלה "מקודשת" ה"ז כאילו קדש בלא עדים, מ"מ נראה להביא ראיה מנדרים דף ו' דמצואר שם דגם אצ"י דס"ל לענין נדרים ידים שאינם מוכיחות הוי ידים, מ"מ כשאמר "הרי הו"א" ולא סיים "עלי" אינו אסור דלמלא הרי הו"א הפקר קאמר, והטעם הו"א משום דגם לאצ"י דס"ל ידים שאינם מוכיחות הוי ידים, מ"מ היינו דוקא כשאמר מיהא את הו"א בעלמא, אבל אם חסר גם מן הו"א מקל, ולא מכלל יד לעמרי, וא"כ הי"כ לענין קדושין כשאמר מלה מקודשת דגם הו"א חסרה, ולא מכלל יד לעמרי, וכן מלתא דפשיטא דליכא לפלוגי בין היכא דלא אמר מקודשת לבין שלא שמעו העדים חיבת זו, דמ"מ הוי כמקדש בלא עדים, ונפרט בנ"ד דנראין הדברים שטון רק לשחוק בעלמא וללעג.

וכשהחסיר מלה "את", יתבאר בסק"ע אות י"ב. ובשארם הרי את לי, יתבאר בסק"ע אות ז'.

בשאלה, וכ"ש [צנ"ד שכתבאל חרגס מלשון פרסית] ד"ל שלא חרגס בדיוק, ולפולס הלשון שאמר לה בלשון פרסי הוי מעליא.

גם במהרש"ם ח"ג סי' ש"ג צנידון שאמר חבוי מקודשת בלשון עתיד ולא אמר צוה, דן מחמילה להחזיר עפ"י המצ"ע הג"ל, וגם משום שהי"ב צנידון הוכחה ממע טענה בן ציו"ט ומסתמא לא עבד חיסורא, ובהאי דמ"א בסי' מ"ה לענין דלכו"ט לא חיישין לסבולות אם שלחם בטענה כו, אך סיים דבכ"ז לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה להקל בחיסורא ח"א, ובפרט דהמצ"ע גופיה סיים שם דלרין עוד סמוכין לסברא זו, ומכ"ש צנ"ד שסיים "און באת מיון ווי"ב" [וכנה את אשתי, בלשון הוכח] כו, ואם מחוך דקדוק לשונות העדים ימלאו עוד אחר נדדים אז ילך גם דבריו הג"ל, ואם לאו, אפס מקום להקל ואריכה גע, [וע"י עוד לעיל בזה] ה' מהמנן דוד שר"ל דגם ר' צנידון ואב המוצא צבית דוד, ס"ל ג"כ בהמצ"ע הכ"ל].

אולם בקול אליהו ח"א סי' ה' כתב על דברי המצ"ע הג"ל, דלמא לא, דכיון דמודה דאמר האמק"ל אין לרין שיאמר צוה, גם אם אמר תבא מקודשת לי דכוחה היא, שהרי כ' הר"ן בר"ש פ' הכותב דבלשון חכמים הרי את הו"א כמו תבא ע"ש, ובשערי עזרה סי' י' אחר שכתב דמדברי הצ"י בתשובה [הוצאם לעיל בזה] ה' צרעו של אברהם] נראה דס"ל דאמירת צוה לא מעבד, הוסיף דאף שצנידון של הצ"י אמר לה תבא לי מקודשת דיש במשמעותה שהיא לעתיד, עכ"ל קאמר דמ"ד שלא אמר צוה אין לבטל עדות זו כו, וסיים דנראה דתשובת צ"י זו נעלמה מהפוסקים מדלא הזכירו דבריו כלל.

ד. ובשארמית לשון הקדושין היתה אחרי שכבר נמצאה המבעת אצלה ולא אמר "בזה" ג. במצ"ע ח"א סי' נ"ז צנידון שאמר להצירו שהחזיק בטענהו אם לא תחזירה לי תהיה נתן מקודשת לי, אחר שבי דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום היא, כתב וכ"ש צנ"ד שלא אמר "צו" נראה שתיקה בזה מקודשת לי לעתיד כשיקדשה, דהא צנ"ד ח"א דכנסי [צקדושין ד"ב] תניא דאמר תתקדשי לי "צו", משמע דאי לא אמר צו דפשיטא דלא הו"א מקודשת, דהוי כידים שאין מוכיחות דלא הו"א ידים, ואצ"י דלישנא דקדושין מכי כשאמר האמק"ל אצ"י דלא אמר בטענה זו כו, היינו משום דטענה נחיתה הו"א דאמר לה הכי, אבל כשאנו אלא לאחר נחיתה כי הכא, נראה דלרין לומר צו כדחניא בגמרא וכדאמרן.

ובשמן ששון סי' כ"ה כתב בן מדעת עלמו צן שאר הכותרים, דלולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש, דהא דאין לרין לומר צוה, הו"א דוקא כשאמר לה בטענה מתן מעות כו, אבל בשלא נתן המעות בתחילה לשם קדושין רק נתן לה בטענה מתן מעות כו, משום אמר האמק"ל ולא אמר צוה שנתן לה מקודם, אין לנו ידיה מוכיחות שצוה שנתן לה בתחילה הו"א מקדש לה, ובדברים בעלמא אינה מקודשת, וכן משמע מפשטות הגמרא דצ"י ג' כנסי סלע זה וכו', וכן בגמרא צנידון סי' ס"ב כשחשש להכך פוסקים דשתיקה שלאחר מתן מעות הוי ספק מקודשת, כתב דעוד ריעותא איכא צנ"ד, דכשאמר לומר הנוסח לא אמר צוה מקדשה, ואף דאמירה "צוה" אינה מעכבת, היינו דוקא אם אומר לה הנוסח קודם הנחיה, אבל אם כבר נתן לה בסתם, וכ"ש כשנתן לפקדון, י"ל דכ"ע יודו דצעין שיאמר צוה, דאלי"כ אפשר לפרש שאינו מקדשה עתה, רק מודיע לה שהיא מקודשת או שתתקדש פסם אחרת ולאיש אחר וכיוצא, והו"א מילתא דמסתבר. וכן בעמדת ישראל סי' י"ז צנידון שהמקדש הניח הטענה על השלחן ואחד מהעדים נתן לאשה הטענה

ג. ונפ"ס כשאין חסרון מצד שתיקה לאחר מתן מעות ובאופנים המבארים להלן סי' כ"ה.

ביאור הגר"א

[ד] וי"א. תוס' דכתובות
ג' א' ד"ה אדעתא וגטין
ל"ב א' ד"ה כל זכיה להדיא בירושלמי :

הנה [ה] וי"א שיש לומר לה כדת משה וישראל (כל צד) וכן נוהגין לכתחילה

וכן

הפוסקים

סימן ו' וסימן ז'

אוצר

דאין סבדי בטוונת המקדש שרצה לקדש לעצמו חלה שלא ידע להאזין
המלה, מי"מ אין אנו הולכים אחר האומדנה והכוונה, דבקדושין צפי
פיו ולבו שוין, ודבר זה פשוט מאד צפי הפוסקים, ועיין ברש"ם סי'
י"א שבי"ב בנידון דבקדושין אין הולכים אחר כוונתו, חלה אמרינן
דברים שכלל אינם דברים לכריע, ועוד דבני"ד חלה אחר מלת "לי"
אי"ב אף למחמירים בלא אחר לי, היינו היבא דאמר לשון הקדושין
כתקנת דאיכא למימר דכוויין ידים, אבל כאשר נלוח אל יד זו כאי
לישנא ביטא דקאמר מקדשת שאין במשמעותו שמקדש אותה, אי"ב
חסרון מלת "לי" הוי כמעט הוכחה שלא לעצמו מקדש אותה, ולא
כא יד כלל לא מלדו ולא מלדא, וזה י"ל צדור אף אם היתה משודרת,
וכי"ש בני"ד שכבר מקדש נחבעלו השידוכין. וכי"ש בשערי צדקה סי' פ',
ובקונטרס משמרת הקדושין סעיף י"ט, ושכ"כ בפני ילחם (להרי'
אבולעפיא) ח"ו סי' א'.

גם במשפטי עזריאל ח"כ סי' י"ב אות ט' בנידון שהמקדש אומר
שאמר לה ה"א מקדשת, כתב דלפי המצואר צ"ל קצו סעיף מי"ב
דלריך לכתוב בגט מותרת בוא"י, והיינו משום דלא ליחיה לאחלופי
ולקרוא פתח' שמשמעותו מותרת לאחרים, ובמ"ש הלכות שם, אי"ב
ה"א בקדושין היבא דאמר לה מקדשת שמשמעותו שהיא מקדשת
אחרות בשבילי, אין זה לשון קדושין כלל, ובני"ד שהמקדש עצמו הרוצה
צקיום הקדושין אומר שכך אומר לה ודאי דהוא נאמן יותר, חדא דהרי
אין העד יכול להכחישו כיון שהוא עומד מנגד ומסתמא לא היה יכול
להבחין בזה, ועוד דהא חזוין דלשון זה הוא מורגל צפוי ומסתמא אינו
יודע לשון אחר כיון שהוא עס"הארץ, וכן בחשוכה הרא"י קוק שם צ"ל
הי"ל כי צד שאר הטעמים להחיר, דמדינא צריכים להאמין למקדש
שאמר לשון זה שאינו כלום, אפילו אם היו שני עדים כשרים מחמשים
אותו, דהרי מבו דכפה שאמר הוא הפך שהחיר אמרין גם במקום
עדים, ובמ"ש החו"ס בצ"ק דע"כ צ"ל ד"כ אין, והיינו משום שהיא
ראיה צדורה ושובה, ואי"ב איפוא יש ראייה יותר גדולה מזו דאין סבדי
שרוצה צקיום הקדושין ומה לו לשקר לומר לשון שאינו מעיל, אי"ו
קושטא קאמר.

ובימי יוסף סי' ד' דכ"ז ג' בנידון שבעד העד שהמקדש אומר
מקדשת לי כסף מעצב זו, כתב דלשון זה גרוע מכל הלשונות
הגרועים שהזכירו כל הפוסקים, דלשון זה אינו משמע כלל שמקדש
אותה, רק שנותן לה הכסף שתעשה אותו הקדש כפי רצונה להקדש
עניים או לשאר הקדש, ואי שהוא לשון שחוק והיתול, ואיך שיהיה
אין זה משמעות קדושין כלל, ואפילו אם היה מדבר עמה תחלה על
עסקי קדושין לא מהני, וכמו באומר מיועדת לי או מיוחדת לי
דאמרין בקדושין דף ו' דאי בני ישיג למלכא משמע, אינם מקדשת
אף במדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, ואפילו אם היה אומר
טעיתי בלשוני ולא ידעתי לסדר לשון הקדושין אפי"ב לא מהני, ואף
שהוא ע"כ ועפ"י הריבז אינו יודע לסדר לשון הקדושין, אפי"ב כיון
שחזרו על דבריו פעמים ושלש ואמר שכן אומר לה צדקה הלשון, אין
לנו אלא מה שמזכיר בפיו, וי"ד דומה ממש לנידון הישמח לב כר"ל
ועוד גרע מנייה. גם בבית רידב"ז סי' כ"ז בנידון הימי יוסף הני"ל
הסכים לדבריו דאין זה לשון קדושין, משום דהמשמעות הוא הרי את
מקדשת לזדקא או לשאר הקדש כסף מעצב זו בשבילי, דלי הוא ג"כ
פירוש בשבילי.

ז. כדת משה וישראל. צעני אחרים סק"ד הביא מהראצ"ן
[במסכת קדושין] דלכדי חקנו לומר כדת משה וישראל,
משום הא דאמרין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן
לקדושין

ז. כשאמר הרי יוד' מקודשת. צדית ילחם (להרי' שמעלקים)
סי' קמ"ב בלחך שנשא אשה זה ט' שנים ויש לו ממנה
ארבעה ילדים, וכעת אומר שצעת קדושין כשאמר לו במסדר שיאמר
הרי את מקודשת אומר הרי יד מקודשת, והעדים והמסדר לא הבינו
שאמר הרי יד וגדמה להם שאמר הרי את, והמקדש אינו מצין לשון
הקדש רק זאת יודע שיד פירושו בלע"ז "האגד", ושניהם אומרים
שכחו לשם קדושין, אחר שהקדים דאם היה צדור שטונתו היתה
רק לקדש הרי היה לריך קדושין אחרים, דזה גרע מאס אחר חליין
מקודשת דמצואר צ"ל לא סעיף ח' דלא הוי קדושין, כתב צדוק ד'
דבני"ד נראה צדור דהוי ספק קדושין, דהא י"ל דכשאמר הרי יד
מקודשת כוונת הדברים שיהיו הקדושין בחזרת יד, וכדאיחא בגדלים
דף ו' דיש יד לקדושין, ואף דיש לפרש לשון יוד' יד ממש, מי"מ הוי
ספק קדושין, וכמו באומר הרי את עצורתי ה"א תפוסתי ד"ל
דלמלכא קאמר וי"ל דלקדושין קאמר, דמצואר צ"ל סעיף ג' דמקדשת
מספק כשדבר עמה מקדש על עסקי קדושין, ועוד דמדלח אחר ידך
מקודשת כמו באומר חליך מקודשת, נראה מהלשון דאין הפירוש
לקדש הרי לזד, ואחר שביאר דבנידון אינו נאמן [מעיקר דין]
שאמר הרי יד מקודשת, כיון דאית לה חזקה דא"א ולח דבר שצדורה
פחות משנים, והספק הוא רק לענין אי נאמן לשויה אנפשיה חתיכה
דאיסורא, סיים דלריך לקדש מחדש צחשאי צפני צ' עדים כה,
ולכאורה י"ל דבני"ד דהוי ספק קדושין אי"ב לענין צעילת זנות הוי
ספקא דרבנן ולקולא, אך למה נכנס לספק כיון דאיכא חזקה בנקל.

אולם בשו"ת מהר"ש (עגל) ח"כ סי' ה' השיב ג"כ בנידון הרי"ל
והפעל דאין לריך לקדש מחדש, וכתב דאם לא היה מועיל
בקדושין נתינה בשחיקה רק על אמירה הקפידה חורה, היה אפשר
לומר דאם הוליא לשון שאינו מועיל אף שיש הוכחה שנחטין לקדושין,
מי"מ עכ"פ לא חשבו הוליא צפה כה, אבל בני"ד שכבר נשדחה מקדש
והבינו כל זכרי הנשואין כנהוג וגם עשו החופה כדעת, פשיטא
דחשיב עכ"פ כמדבר עמה עדיק, ואף צדחן לה בשחיקה סגי, ולכן
הוי שהוליא לשון שאינו מועיל, מי"מ אמרין דודאי לקדושין
נחטין, וצדפר שם אומרים שנחטונו לקדושין, ואי"ב צדדאי
מועיל דאמרין שרצה לעשות כחזקת חכמים, ואם לשון זה
דברי יד אינו מועיל, מחטון לקדש כולה, וכהא דאמרין
צדכרין דף ה' דר"א ס"ל דאם אומר ערך פחות מכן חודש עלי
נחתן דמיו, וקאמר הש"ס אדם יודע שאין ערך פחות מכן חודש וגמר
ואמר לשם דמים, וכחצו בחו"ס דאפילו אינו יודע, מי"מ דעתו עפ"י
מה שחקנו חז"ל הלשון, ועי' בעי"ז בחו"ס מנחות ס"ג ובחוס'
שצדפות כ', ואף דקיי"ל ברצון דערך פחות מכן חודש עלי אינו נחתן
כלום, והטעם דאמרין אדם מוליא דבריו לבעלה, כל זה צאם נימא
דבהוליא דבריו לבעלה אינו עשה איסור, אבל הכא דאי לא נחטון
לקדושין עשה צעילת זנות, ע"כ דנחטון לשם קדושין, ע"ש שהאריך
בזה, וסיים דליהר שאת יחטון עתה לקדש מחדש צדאיחא, ואין לריך
עדי יחוד ובמפורס צבוס"י לא דלכרעה פוסקים לא לריך צדא עדי
יחוד, ויש לסמוך עליהם בני"ד.

ז. כשאמר הרי את קדשתה. צישמח לב (להרש"מ גאנץ) סי'
ז' דר"ד ג' בחשוכה הרי"ה רומנו, בנידון שאמר הרי את
מקדשת ותו לא, כתב דאין כאן קדושין כלל, יען מלת מקדשת היא
פועל יואל לאחרים ופירושה שהיא חקדש אותו ותתפרש גם לדברים
אחרים, וכי"כ שם המצא צ"ל ח' ד"ז עור צ', ובוסוף עוד דכגס

וכן נוהגין לקדש בטבעת [א] ויש להם טעם בחיקוי (ה) האבן (דברי הרב) [היה]

ביאור הגר"א
[א] ויש כו'. ריש חיקוי
היה

באר היטב
(ד) האבן. וכו' הביא:

הפוסקים

סימן ז' — סימן ח' אות ד

אוצר

ב. עכ"ל סק"א בשם מהר"ם מיינן סי' ק"ע שיקדש צימין ידיה וגם צימין דכלה. וכי צמיים ושלום ח"כ סי' י"ט ששאלוהו על עובדא שבהחן נתן הטבעת ציד שמאל של הכלה, ובקשו לחזור ולקדשה פעם שנית בלא ברכה משום דלא מסמנא מלחא שקידש ציד שמאל, והשיב שיש לחוש למ"ש הכנה"ג בסי' ל"א הגה"ט אות ה' דכל מקום שאין לורך לקדשה פעם שניה, אין לומר שיקדשה פעם שניה על ד' היותר טוב, דנפיק מיניה הורצא מפני הרואים שחזר ומקדשה ואחו למעטו בעלמא במקדש קדושין כה"ג לומר דלא הוי קדושין כו', ואם ילעזר ודואג ע"ז דלא מסמנא מלחא, יחזור ויקדשה בליעזא, וכו' שם הכנה"ג דליעזא אין לחש כו'.

ג. באיוו אצבע ישים הטבעת. עכ"ל סק"א בשם מהר"ם מיינן שישם הטבעת באלצב הסמוכה לאגודל. והוא מהנה"ג הגה"ט אות ד' שהביא כן בשמו לשים הטבעת באלצב משום דדרך הנשים לשים הטבעת באלצב זו, וכחז ע"ז דא"כ שדרך עכשיו לשים הטבעת באלצב קטנה, מ"מ אלו נחמדים טבעת הקדושין באלצב מפני שנשאר המנהג כן מזמן שהיו נוהגים לשים הטבעת באלצב. גם ברוקח סי' שניא וצמחרי"ל הל' נשואין כתבו דהאבן הטבעת באלצב שאלל לאגודל.

ובנחלת שבעה סי' י"ב במחודשים אות ז' כתב. דלכן מקדשין בזה האלצב השניה, שהיא נראית לעין יותר משאר אלצבות כו' ויראו הכל שהיא נושאת טבעת קדושין וידעו שהיא מקדשת ולא יקפצו עליה ח"ש לקדשה, כי צימיהם היו מקדשין בשעת שדוכין וא"כ לפעמים לא ידעו שהיא מקדשת כו', ולכן היתה נושאת טבעת הקדושין בזה האלצב. ועי' בלוקטו מהר"ח בסדר נשואין מש"כ רמ" עפ"י הוזהר לשים הטבעת באלצב. ועי' בחופת חתנים דיני ברכת אירוסין ובזן איש חי פ' שופטים אות ט', מש"כ רמ" בזה.

וברב פעלים ח"כ בסוד ישרים סי' א' כתב דעפ"י דרך הסוד היה נראה לשים הטבעת באלצב הנקראת אמה, אלא דמאחר שהנה"ג העיד דהמנהג לשים באלצב הסמוכה לאגודל ראוי להבוג כן. ועי' שכתב ע"ז כמה טעמים, וגם דאפשר שחזר באלצב זו הסמוכה לאגודל מפני שדרך שיראו העדים היעז נחיות הטבעת באלצב הכלה, ואלצב זו היא עומדת מלד אחד בפני עצמה ומחודלת מן האגודל ונראית היעז לעדים ורואים איך מכניס הטבעת בראש האלצב כו', ואיך שיכיה מנהג ישראל תורה ואין לשטת. ועי' צמיים ושלום ח"כ סי' י"ט שהביא בשם סידור קל יעקב לר' יעקב קאפלי ברכי"א ע"כ, שבהחן נותן הטבעת באלצב אמצעי של הכלה, וכחז דאפשר דמש"כ אלצב אמצעי לאו דוקא, והכוונה לאלצב ממש ולי"ט. ועי' עוד מש"כ בזה.

ד. אם צריך להקפיד שלא יהא דבר הוצץ בין הטבעת לאצבעה. עפ"י סק"א מהכרס שלמה (ל"ט האם) סי' פ"י דיש להקפיד שלא תהא חליצה בין הטבעת לאלצב, ולכן אם הכלה לובשת צתי ידים לריכה להסיר מיד ימניה. וטעם הדבר כתב שם הכרס שלמה דאיתא ברמ"א סי' קל"ט סעיף י"ד דלכתחילה אין ליתן הבט לחוך תיירה או לחוך מלבושים אלא לחוך ידו ידו ממש, ובמחנה במדרכי פ' האורק שפעמים מלבושים שאולים ואולי מקפידים בצמליה על כך וא"כ לא הוי בט דלאו להכי אשאלנוהו כו', וא"כ י"ל כן גם בקדושין כדמיינו צפוסקים לענין כמה דברים דאח"כ הוי ליתא כו'.

לקדושין מיניה, ושמה יאמר צימיהם דבר מהדברים שגטורך לין הפקעת הקדושין. וכ"ה בתוס' כחוצות ג' א' וגיעין לג' א' דלכן לומר בשעת קדושין כדמיינ', כדי לקדש אדעתא דרבנן. וכ"כ בחדושי הרשב"א גיעין שם. ועי' באבודרהם בסדר ברכות אירוסין, ובנחלת שבעה סי' י"ב אות י"ח, מש"כ בזה.

ועי' בגנת ורדים חו"ד כלל ז' סוס"י ד' ש"י דבקדושי כסף לא צינן שיקדש אדעתא דרבנן, כי לעולם מסור ציד צ"ד כח זה להפקיע ולהפקיר ממונו אפילו צמי"כ, ורק בקדושי ביאה ל"ל דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ושוניכו רבנן לבעילתו בעילת זנות, ואלא כדי שלא ישתנו קדושי כסף מקדושי ביאה לפיכך התקינו גם בקדושי כסף לומר כן. (ועי' מש"כ שלא תקשה ע"ז מלשון הגמ' בכתובות שם). וכי עליו ציד אהב הגה"ט אות ו' דמדברי כל המפרשים שהוצאו בשיעור מקובצת שם בכתובות, מיותר שבקדושי כסף תקנו לומר כזה משה וישראל.

ח. נוהגין לקדש בטבעת. א. טעם הסנהג. ברמ"א כתב דיש להם טעם בחיקוי הוזהר ולא לין מקומו. ועי' ביאור הגר"א סק"א שהוא בריש תקון ה'. ובלבוש סעיף ו' הביא מש"כ שם שהוא בסוד מ' סחומה לסרבה המשנה. ובתקוני הוזהר שם סחוב עוד שחיבה למרבה גימטריא עה"ר צ"ע. והנהגו במחנה צמני קדושין לין עוד לדברי הוזהר בתקון ו' פ"ט. והנהגו במחנה תקי"ב כתב דנהגו לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למחבת שחתן אל לזה לעולם שהיא קנויה לאחיו האיש כו'. ועי' בדברי מלבי"ל המעבד להלן אות ד'. ועי' בזהר חי בתחילתו דיש נוהגין בטבעת הקדושין תהיה מרובעת מחוץ ועגולה מבפנים, [והיינו כצורת מ' סחומה ולפי הוזהר הגיל]. ועי' בסי' י"ב רוחו שכן נראה באגרות הרמ"ז דף ל' ע"כ.

וכתב בגזיר השם לסי' ל' דמה שנהגו העולם שהמקדש נותן הטבעת על אלצבה ואינו נותן לחוך ידה, משום דחושש שמה תצליח ידה בערם ויאלץ ידו והוי כעלי גיטך מעל גבי קרקע [ד"ה] דלא מהני, עי' ע"ז בסי' ל', ולין לחוס' צ"מ דף ז' א' ד"ה אם יכול. וצינף ללכ ח"ד סק"א נתן טעם לזה עפ"י דברי התקוני אדר תקון ו' דבקדושין יש יחוד שם הוי"ה, דהיינו ו' פרוטה ושחי בהי"ן הן העדים וא"י הוי אלצב הכלה.

ועי' בשלחן העזר סי' ח' סעיף א' סק"ב דהמנהג בכל חפצות ישראל לקדש בטבעת של זהב. [וכבר מוזכר דבר זה בתוך הדברים במדרכי קדושין סי' תפ"ט, שכתב צדוק דברים הצריכים שומא, נהגו העם לקדש בטבעת של זהב בלא אבן יקרה כו'. ובחשך מיימוני להל' חישות סי' י"ט בחפצות הרי"ש צ"ר אברהם [משאנן] כתב בתוך הדברים צידות שנועד לאחר זמן שטבעת הקדושין היתה של נחשת, דסתם העולם נהגו לקדש בשל זהב]. ובסעיף ז' סק"א בשלחן העזר שם הביא דצירושלם עיי"ה נוהגין לקדש בטבעת של כסף. ובזן אות חי פ' שופטים אות ח' כתב דמן המוזכר לקדש בטבעת של כסף.

ובלבושי מרדכי (הגדפס. צמ"שקאלן תרל"ז) סי' רע"ד הביא ששמע בשם מהר"ם צנעט (בעל פרשת מרדכי) צעח נשואי צנו עם צחו של בעל שמן רוקח, שדקדק שיהיה טבעת הקדושין של כסף, וכחז דצירושלם היו מודיעים להכלה [לפני כן], מפני מנהג העולם שמקדשין בטבעת של זהב.

אוצר

סיק ח אה ד

הפוסקים

באופן זה אנו מסכים שיכולים לקדש נשימת העצמה על הבית יד כו, וראוי עכ"פ לזכות שהגבית קצת צידה את העצמה אחר ששימנו על הבית יד שעל הצבעה וכו'.

ובשמחה לאיש חלו"ה סי' ד' דף ח' עור א' כתב דגם לכתחילה אין חשש לתת הקדושין על הבתי ידים, דהא חומרת הרמ"א [והמרדכי] הג"ל שצריך לתת בגט צידה דוקא, נמשך מהא דאיתא בגיטין פ"ה ז' דלמחר שמואל ואלא לא תעביד שובל עד דמטי גט לידה, וברי כתבו החוס' והר"ן דהא דוקא ברשות הרבים אבל בחלוצה אין צריך שיגיע הגט לידה, והרמז"ם פ"ה מה' גירושין ה"יג שהחמיר ופסק בשמואל דצדיק שיגיע הגט לידה, מ"מ בקדושין פסק בפ"ד מה' אישות הכ"ז בר' יוחנן דכל שהיא יכולה לשמרו הוי מקודשת, ובי בידי שלא יסיו דבריו סותרין אחריו מוכרח לתקן כמ"ש שם הר"ן דדוקא בגט נאמר כך דיוקא, משום דשמואל עקר להקדשה דאם יכולה לשמרו הוי מגורשת, אבל בקדושין לא נעקרה ההקדשה וכל שיכולה לשמרו מקודשת, וא"כ מהיכא תיתי לחוש בקדושין לחלו"ה כו, ועי' בהלכות קטנות ח"ב סי' ר"ט שגשאל מאי שנה גבי גט דלא סגי שטול האשה גיטה מיד בעלה, וגבי קדושין אט"פ שנתלן מעל גבי קרקע שפיר דמי [פי' ע"ז בסי' ל'], והשיב דבגט הקפידה תורה ונתן צידה ולא שטול כו, ולא לכל מיני הוקדשו הוי ליזאח כו, ועממא איכא, דהתם דלחוקה קאחי לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה לשקילה עד דיהבא לידה, אבל היכא דלקרובא קאחי אשכ בכל דהו יזאח לה ע"כ, הרי דמסייע לן, ויפס הורה הרב השואל דנכון וראוי לתת הקדושין [גם] בבתי ידים, ובפרט אי איכא מעט עורה לצור שהבתי ידים אדוקים הרבה מחמת היותם ולריך עורה להוציאן ובינו לבני ימחיו הצבור וכו'.

וכ"כ בתשובת הרש"ד אבולאפיא שפני יצחק בג"ל סי' יא דס"ז א' דאין צריך להסיר הבתי ידים בעת נתינת הקדושין, והוסף דמ"כ הכרם שלמה דלחקש הוי ליזאח כו, יל דשאני גט דאיכא למיחש דשמה בגדיה שאולים ואולי מקפידים הבעלים על כך, אבל בקדושין כל המשאל בגדיו לאשה פנויה מסיק דעשיה שחקבל בהם קדושין, ויזאח ליה דלעביד מלוה כזו בממוניה כו, והרמ"א שכתב דין זה בגירושין ה"ל לפרש דגם בקדושין הכי כו, ע"כ אין ספק דליכא למיחש לדברי הכרם שלמה אפילו לחשש בעלמא וכו'.

ובבן איש חי פ' שופטים אות ז' כתב שצטירו בגדול נכחו דשמשקדש בכסף או זהב טריקין יד הכלה צמטפתא משי ומקבלת כסף הקדושין צידה צהייתה כרוכה, ועטם מנהג זה הוא לסיון מצד שתקבל כסף קדושה ציקרא, על דרך שאמרו צמטם כמפס על השלחן צצצת כשחמסדרין עליו פת לחם משנה, וכדי שלא תהיה נראית כענייה המקבלת אדקס צידה, ובכרם שלמה הקפיד צזה לכתחילה משום חלוצה, ובס' מקציראל כתבתי צענין זה.

וכתב בפני יצחק בג"ל ח"ב סופ"י יא דלדברי הכרם שלמה בג"ל [צמטם הכי], הוא הדין אם החתן לצוש צחי ידים ג"כ צריך להסירם קודם שיקדש, ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ז' סק"ד כתב דכן מורה לשון הערוך השלחן בג"ל שז' "דאם הולכים בבתי ידים ופשיעוסי", דהיינו הכלה וגם החתן, דגיהו דמטעם חלוצה ליכא חשש חלוצה צידה, וכמו צגט דעיקר הקפידה צאשה משום דכתב ונתן צידה, אבל מחחר דאיכא גם משום הידור וסיומן צרכה שלא לקדש בבתי ידים, משא"כ ית להדר שגם החתן יסיר הבתי ידים, ועי' צגטר מצרים חופת חתנים אות כו.

שמשמעותו

(ה) ועי' בפני יצחק ח"ה סי' ו' שחזר והשיב על דברי הרש"ד אבולאפיא ובעל שטחא לאיש הג"ל, והאריך הרבה מאוד דאין בדבריהם כדי לדחות סברת הכרם שלמה.

כו, וגם הא' למקדשין צמטפת הוא עפ"י הוצרכו כו, ומשמע שיוצא על שם קדוש, וצודאי נכון שלא תהיה חלוצה.

ובשאלת שלום (לר"ש עויצט) מהדו"ה סי' קכ"ד כתב דגם צגט אינו חלוצה חומרה בעלמא, חלוצה צגט צענין עכ"פ נתינה דכתב ונתן צידה, אבל בקדושין דלא צענין נתינה לידה כלל כו כי אם קבלת הגאה, א"כ אין סביר לחוש צזה משום חלוצה כיון דמטי הגאה לידה, חלוצה שחסיק דכיון שהעולם נוכחין להקפיד צזה ומגבה ישראל תורה, לכן ודאי יש למחות ציד המקדשים לכתחילה על הבתי ידים, וכתבנו צצית דוד (להר"ז לייטנר) סי' קע"ט וסו"ס, דצפרע צוממיו שרצו הפורשים והמתקנים על מנת לקלקל ראוי לחוש לזה, ושלח לשנית חיי מנהג אבותינו הקדמונים.

וכן בפרי השדה ח"א סי' ל"ג כתב דלענין קדושין העיקר שחקנה כסף הקדושין ואין חילוק אם לידה ממס או באופן אחר, רק מ"מ מנהג ישראל תורה היא, ובפרט לפי מה שהוצא בספרי המקובלים שיש בקדושי עצמה צאלצט הכלה נרופי שנות, ודאי צריך להיות על חלוצה ממס כו.

סיחה לענין דיעבד כתב צפרי השדה בג"ל, דאין שום הוי"א לצמל משום זה הקדושין, דאפילו אי קצין ד' אמות לקדושין הוא רק מדרצק, מ"מ כל שהיא אוחזת העצמה צידה מה החילוק אם צידה ממס או מ"י צחי ידים וכו', ובשאלת שלום הג"ל כתב דצדיעבד להצריך קדושין מחדש אין מראה צענין, כי יוכל לצוא מזה כמה קלקולים, ובצורך השלחן סעיף ד' כתב ג"כ דאם הולכים בבתי ידים ופשיעוסי, חמסם כל זה אינו לעצבה, חלוצה להידור ולסיומן צרכה וכו', ועי' צצטר לבי על העור סי' ל', ובאחל משה (להר"מ שוחט) סי' ו', ובצורה הראש"ש (להר"א שור) סי' כ"ו.

ובפני יצחק (להר"י אצולעפיה) ח"ב סי' י"א כתב דאם איתא להאי דיוקא דצענין לכתחילה דלא ליכא דצר חוץ מידו לידה, לא הוי משחמט שום פוסק מלאשמענין הא' חידושה דיוקא, וא"כ ודאי לא ס"ל להאי דיוקא, ועוד דעטם חומרת הכרם שלמה הוא משום דאקיש הוי ליזאח, וצירושלמי קדושין ריש פ' האומר מצואר דלא אקישין הוי ליזאח חלוצה בקדושי עמר אבל לא בקדושי כסף כו, חלוצה שחסיק דהואיל ופסק הכרם שלמה דיש להקפיד לכתחילה להסירם, צכ"ג אמרין צצטר הורה זקן ויש לחוש לדבריו לכתחילה, וגם דמהר"ב"ל ח"ב סי' ל"ג כתב צצס הר"ן דהאי דיוקא אי מקשיין הוי ליזאח גם בקדושי כסף הוי פלוגתא דרבותא וכו'.

ועי' בשו"ת סהר"א"ב חלו"ה ח"ב סי' ד' שכתב דהגם דמנהג ישראל תורה כו, עכ"ז כיון שחזר הדין אין צזה קפידה כלל כו, לכן אם יש חשש מחלוקת כו, נוגע יותר ממנהג וכו', [ר"ל דאם יש חשש מחלוקת צגלל זה, אין להקפיד על המנהג].

ובדברי מלביאל ח"ה סי' ר"ו הוסיף טעם לדברי הכרם שלמה, דכיון דהגצבה אין כאן [שחקנה העצמה עי"ז] דהא צהגצבה צריך ג' טפחים ואין המנהג בקדושין שהגציה יד כו, וע"כ ל"ל דהקדושין הן צקצין יד, ובצכ"ג שאין דרך לצוש צצק וגם אינו חוק היד ממס, י"ל דלא הוי קצין כו, ואחר שכתב שם עוד טעם עפ"י קבלה, וש"ל ג"כ דכיון דקדושי אשה היא מלוה צכה הוי ציון למחיה כשיהיה דצר חוץ על היד, סו"ס דלא נראה שאין לשנות מנהג ישראל שלא לשים העצמה על בית יד שלה, אכן אם הבית יד שלהן ארוך עד הכתף וכשהסיר הבית יד החגלה כל היד, וכשילטרכו לצרך הצרכות י"הי הכפרה לפנות קצת לדדקן שלא לשמור צג צצרה המצולה,

(ד) עי' ש"ז גם לעיל סק"ג אות א', ובס"י כ"ו סק"ז אות ב' ד"ה

ויש שכתב.

באר הגולה

ד נתינת ס' דף ו' ע"א
ה לשון הטור מדברי אביו
הרא"ש ס' וכו' כ' הרמב"ם
נפ"ג מהלכות אישות

ד [ו] והיה אם אמר לה הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה ה [ז] וכן
בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום [ח] ובלבד (ד) שהיא
תבין שהוא לשון (ה) קדושין

ואם

ביאור הגר"א
[ו] והיה כו'. ברייתא
ומיטרא שם ה"ב:
[ז] וכן בכל כו'. לשון
הטור וכן הוא ברמב"ם
אלא שהרמב"ם לא כתב

באותו מקום והוא לקוח מדברי הרא"ש ולמד ממ"ש האומר חרופתי ביהודא כו' אבל הרמב"ם אויל לשיטתו שפירש דחרופתי בכ"מ מקודשת ובגירסת
הרי"ט שאינו גורס שם כל השקלא וטריא אלא מ"ש האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודא קורין לארוסה חרופה כיון דלשון קדושין הוא אבל לפי
ספרים שלנו אפילו ספק קדושין לא הוי בשאר מקומות אע"ג דחרופה הוי ספק משום דהוא ספק ל' קדושין בכ"מ ועס"ג: [ח] ובלבד. רמב"ם וסור
וכ"כ הרשב"א דמאי דפריך במאי עסקינו כו' קאי אכולהו לישנא אפילו על את לקחתיו וזקוקה לי דלא כבעיה ורא"ש שפירשו דלא קאי אלא על לישנא
דמספקא להו וראיה ממ"ש על עסקי גיטה ובגט לא איבעיא שם כלום אבל הטור ס"ל כרא"ש לבד בחרופתי מפרש ג"כ כהנך ספיקות דבמ"ע כו' קאי
אכל זנך דמספק בתחלה אבל בודאי ס"ל כהרא"ש וז"ש וכו' שם כו' ועס"ב:

באר היטב

פתחי תשובה

(ה) קדושין. כ"ה לשון הטור. ומשמע אפילו אם אמר הרי את מקודשת
לי צריך לידע שהיא מזינה שהוא לשון קדושין ולאו כל הנשים
מזינות לשון הקודש. כן כתב הג"ח ממשמעות הר"ן ע"ש. וב"י ודרישה
וח"מ לא כ"כ ע"ש. מיהו הכל לפי הענין אם ידוע דאשה זו מזינה הוי
קדושין. ובשאר לשונות אם אמרה דלא היתה מזינה אי ס"ק דשמה
משקרת. ר"י ונ"י. וח"מ כתב דלאמנת ולא הוי אפילו ס"ק. ועיין צ"ש.

(ז) שהיא תבין. עיין נתינת נ"ג סימן כ"ט שכתב דנראה לו מ"ש
ה"ע ונלמד שהיא תבין כו' היינו שאם אומרת לא הננתי לאמנת לחלוטין
ולין כאן קדושין כלל וכדברי הח"מ שכתב שכן משמעות כל הפוסקים ודלא ככ"ס
ס"ק"ה שכתב דהוי ס"ק דשמה משקרת ד"ל דלמה לא נאמין לה כיון שאין כאן
חזקה ליסור אחרתה יש לה חזקה היתר המסייע לה בנולדו לאמנת כו' ואולי כיון
דלישנא דנראה הוי ריעול טענה לומר שלא הבינה ע"ש. ועמ"ש לקמן סימן מ"ג סק"ג:

הפוסקים

סי' פ אות א—סי' י אות א

אוצר

ג. וכשאמר לשון הקדושין בשפה לועזית במקום שאינה שפה
המדוברת שם. צמחנה צרורה או"ח סי' ס"ב צביאור
הלכה ריש סעיף ז' כתב דאומת הדברים הנאמרים בכל לשון, הוא
דוקא אם אנשי אותה המדינה מדברים כך, אבל אם רק אנשים
יחידים יודעים זה הלשון, לא נחשב כלל לשון למדינה זו, דצמחנה
לה"ק הוא לשון מלך העולם, משא"כ צמחנה לשונות אינו כי אם מלך
הסכם המדינה, וכיון שאין אנשי מדינה זו מכירין בלשון זה לא נקרא
לשון כלל, וראיה לדבר מקדושין דף ו' האומר חרופתי ציבורה מקודשת
שכן ציבורה קורין לארוסה חרופה, אבל צמחנה מקומות אינה מקודשת
אף שצמחנה כוונת לשון קדושין וקדושין הוא בכל לשון, אעפ"כ כיון
דאין לשון זה לשון קדושין באותו מקום, הוי כאלו נתן כסף ולא
אמר כלל דאינה מקודשת, וכו"כ הרא"ש [והטור] והשו"ע דבשני
שיאמר לשון קדושין שצמחנה מקום (לבד דעת הרמב"ם דמחמיר
בחרופתי), אלא שצמחנה שם מתחת לקו כתב, דכ"ס חר"ן סעיף
נ' וצרין פ"ב דמגילה צמחנה ענינא, לא משמע בחילוקו, וסוים
דל"ע למעשה.

אולם צמחנה כהן סי' מ"ז דף ס' טור א' אחר צביאור דגם בלשון כרי
את מקודשת אין צריך שחזין פירוש המלים, רק שחזר שזה הוא
ענין קדושין ושצמחנה היא מתקדשת [וכמובא להלן סק"י אות א'],
כתב דלפ"ז צמחנה דאפילו אם צל אחד מאחד מדינה שמדברים בלשון
עורסי או פרסי ומקדש צמחנה, כיון דקדושין נאמרים בכל לשון והיא
יודעת שצמחנה מתקדש לו, אף שאינה מזינה בלשון, מקודשת. ועי' בזה
הקדמ' מהיד דוד והדינא דמי. [מה שהסתייע צביאור הלכה
מחרופתי ציבורה ל"ע, דהא חרופתי הוא לה"ק, אלא שצמחנה
האיבעיא היא אם צמחנה זה משמעותו לשון קדושין או לא, ופשיע לה
דק ציבורה הוא לשון קדושין, וכיון שכן צמחנה מקומות אף שמדברים
בלה"ק מי"מ אין צמחנה זה משמעות קדושין, משא"כ כשמקדש בלשון
של שפה זרה שצמחנה זו הוי לשון קדושין בכל המקומות, למח לא
תקדש, מאחר שקדושין נאמרים בכל לשון, ולי"ע].

י. ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין. א. האם צריכה
לתבין גם פירוש המלות של לשון הקדושין, או
דסגי בשוודעת רק בללות הענין שהוא לשון קדושין. צמח
קדושין סק"י כתב על דברי הרמ"א בסעיף ז' אם הבינה דבריו
מקודשת, דברין איתא: או שאמרה דלשם קדושין קבלתינה, ומשמע
דלע"פ שאינה יודעת פירוש המלות, מי"מ אם לפי כוונתה נתן לה
לקדושין, ולפי האמת הוא לשון קדושין, הוי קדושין.

ט. שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום. א. מקור
הדין ודעות הפוסקים בזה. לשון השו"ע כאן
הוא לשון הטור, וכתב הג"ח דמקורו הוא מדאמרינן בקדושין דף ו' ע"א
האומר חרופה ציבורה מקודשת שכן ציבורה קורין לארוסה חרופה,
וכתב הרא"ש, וכן בכל הלשונות של אירוסין שכל מקום ומקום, וכ"כ
הרמב"ם בפ"ג מאישות הל' ח', ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא
מכרת זו ויחיה משמע הדברים באותו הלשון שקאמרה. [מיהו צמחנה
חרופתי כתב הרמב"ם שם הרי זו מקודשת סהם, ומשמעו בכל מקום
ויצמחנה להלן ס"ק כ"א]. וכן צמחנה קדושין דף ו' ע"א כתב אבא
דאומר חרופתי ציבורה מקודשת, ומשמעין מהכא שקדושין שצמחנה בכל
לשון שמשמעותו באותו מקום לשון קדושין הוי קדושין אע"פ שאינו
לשון חרופה.

וכתב צמחנה כאן וכתבוצותיו סי' ל"ז בפירוש דברי הטור, דאם אינו
לשון קדושין ודאי באותו מקום אלא במקום אחר, אינה
מקודשת אפילו מזינה. וציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג הל' ח' אות ק"ט
כתב דמלשון הרמב"ם שלא כתב אלא שהאשה חיה מכרת בלשון
ושיחיה משמעותו לשון קדושין, משמע דאין צריך שיהיה בלשון זה
נכוג באותו מקום כן, [וכן דייק מלשון הרמב"ם צמחנה סק"ז
ע"ש], והוסיף דכן מסתברא, דלמה לא תתקדש בזה הלשון, כיון
שסם והעדים מזינים אותה, וגם יש מקום שמדברים כן, הלא קדושין
יכולים להיות בכל לשון, ע"ש שהוכיח כן מהסוגיא דקדושין דף ו'.
וצמחנה דמי שגל הסמ"ג ענין מי"מ דמי"ג ג' כתב ליישב עמ"ז מה
שפסק הרמב"ם דבלשון חרופתי מקודשת בכל מקום, דמה שאמרו
צמחנה האומר חרופתי ציבורה מקודשת שכן ציבורה קורין לארוסה
חרופה, הכי פירושו, דכיון שיש מקומות שקורין לארוסה חרופה, אי"כ
הוי לישנא דקדושין, ואפילו בכל המקומות מקודשת, ולא נסתפקו
צמחנה אלא באומר מיועדת או עתדתי לזכא אחרת דהוי לשון קדושין,
וסוים צמחנה דמי דלפ"ז כל לשון שקורין לארוסה אפילו במקום אחד
הוי בכל מקום מקודשת.

ב. וכשאמר לשון הקדושין בשפה לועזית חוץ מלשון הקדוש.
צמחנה ה"ל בזה הקודם כתב צמחנה דצמחנה:
ואומר ללועזות בלפ"ז וערבית לערבים ויונית ליונים. וכן צמחנה
הגבירים פ"א דקדושין, אחר שהצוה הא דחרופתי ציבורה, סוים:
וכן בכל לשונות העמים צריך לדקדק בכל לשון שקורין צו אישות
ואירוסין.

הפוסקים

סיק י אה א-ד

אוצר

הלשונות נאמנת, כל שאין מוצנס פשוט וידוע לכל, די המחלקים גם בלשונות שמוצנס פשוט וידוע בין אלה שאין נהוג לקדש בהם שנאמנת, ובין האמ"ק שאינה נאמנת, די הסוצרים דגם בהאמ"ק נאמנת לומר שלא הבינה, ומאן מהשיטות העקרויות ה"ל, ישנם פוסקים שהחמירו לומר בלשונות בודאיים דהוי ספק קדושין, ויש שהחמירו רק בלשונות שמוצנס פשוט וידוע, או רק בלשון האמ"ק, וכל זה יחבאר באתונות שלפנינו.

ד. הסוכרים בדבבל הלשונות שהם קדושין ודאיים אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ואפילו באלו דאיבעיא בגמרא ואיפשטו. בתדושי הרשב"א קדושין דף ו' ע"א מצויר דדעת בעל הטיטור היא דהיכא דמקדש בלשונא מעליא, ואפילו בלשונות זקוקתי או לקוחתי, אע"ג דאין עסוקים בזהו ענין מקדשת, וכי בטעמו משום דמטעם דהא דפריך בגמ' במאי עסקין אלימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטא וקדושים מנא ידעה מאי קאמר, לא קאי אלא אהכי לשונות דאיבעיא לן ולא איפשטו ע"ש.

ובעצמות יוסף דף ו' הביא מהר"א פ"א סי' צ' שכתב בזה"ל: אצל בני לישי דברירי לן דכוון לשון קדושין לאו כל כמיניה למימר לא הוי ידענא דהוי לשון קדושין, ואחרי שנסתפק בכוונת הר"א"ש אי מאי דקאמר בני לישי דברירי לן דכוון קדושין, קאי אצל לישי דכוון קדושי ודאי ואפילו זקוקתי ולקוחתי כר, או דוקא בלישי דברירי ובגון הרי את מקודשת או מאורסת, מסיק דנתברר ספק זה מדברי רבנו ירוחם שהדן שזה בכל הלשונות, שכתב בזה"ל כ"צ ח"א [ומוצא להלן אות ז'] וכל אלו הלשונות שהיו ודאי מקודשת לאו כל כמיניה לומר שלא ידעתי שנתנס אלו בתורה קדושין, אפילו לא דבר עמה על עסקי קדושין כלל וכו'. וכ"כ לבאר דעת הר"א"ש בדינא דחיי עשין מ"ח דמ"ד ד', ועפ"י דברי רבנו ירוחם ה"ל ופי' גם צביאור הגר"א סק"ה וסקט"י שחפם כן בדעת הר"א"ש, וכתב דבעל הטיטור ובר"א"ש מפרשים דמאי דפריך בגמ' במאי עסקין כר, לא קאי על לקוחתי וזקוקה לי אלא על לישנא דמספקא להו, והוסף דגם העור ס"ל בהב"א"ש, לצד מלשון חרופתי, ע"ש מה שפירש לפי זה לשון העור. וכ"כ בדעת הר"א"ש והעור בדריש אות צ.

ועי' בבאר הגולה אות ז' דכל מש"כ העושי' ע"כ"ש אם אחר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מצויה אותו דכוון קדושין, פירש דקאי אלעיל כשהיה מדבר עמה חתלה על עסקי קדושין ואח"כ אחר לשון קדושין ודאי, [אצל אם לא היה מדבר עמה חתלה על עסקי קדושין אינה מקודשת כשאמרה שלא הבינה, חס דלא כצביאור סק"ה שפירש דדברי העושי' ה"ל מיידי אף אם לא דבר עמה חתלה על עסקי קידושין].

והמסקנה בקדושין דף ו' הביא מפרש"י שם ד"ב במאי עסקין, שפירש דקדושת הגמרא קאי על כך לישי דקא מיבעיא לן אי הוו קדושין או לא, וכי דמשתע מלשנו דבבני לישי דבריריחא דלעיל [שהם ודאי לשון קדושין] לא קמבעיא ליה דלא בעינן שידבר עמה על עסקי קדושין, והוא כדעת הר"א"ש ה"ל וסיועא, וצ"ח"א סעיף צ' כתב המקנה דלדעת הר"א"ש ה"ל דלפילו היכא דהיה ליה מגו, בגון שאין עדי הקדושין לפניו ושיניהם מודים שנתקדשה בפני עדים בלשונות אלו, אפי"ה אינה נאמנת לומר שלא הבינה במגו דאי בעי אמרה שלא נתקדשה כלל, משום דהוי מגו במאן חזקה, דאין מחזיקין לה בחזקה שמבינה, ואין ע"א נאמן באיסורין היכא דאיתחזק איסורא, וכ"כ אם הוא בפניו דאין זה מגו, משום דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, וכן משמע ממש"כ ה"ל דאין האיש נאמן לומר שלא ידע שהוא לשון קדושין, ולא אמרינן דהיא נאמן בטעמו דאי בעי פטר לה בטיטא כדאיתא בקדושין דס"ד וצ"ב דקל"ד, ופי"ח

גם צרכת בהן סי' מ"ב דף ס' א' כתב דאף דמצויר בפוסקים דהמקדש והמתקדשת לריכים להבין שהוא לשון קדושין, אצל מי"מ נראה דהו ודאי דפירוש המלות אין לריכים להבין, דאל"כ אטו כולא נשי מצויות בל"ה"ק, ודאי כ' הרמב"ם בקדושין דף ו' דנשי דאין אין מצויות בל"ה"ק, וצ"כ"ש כתב דהכל לפי הענין, ואין יתקדשו הגשים הללו, וגם יש כמה צורים ועמי הארץ שהמקדשים צעמם אינם מצויים פירוש המלות וכו'. ועי' עוד בדבריו בסו"ס הקודם. וכי"כ בשו"ת הריב"ן סי' ל' אות ג' וצ"ח"א יתחק (לרי"י קאנלבוין) סי' י"ד.

ובפרע"ת בהן סי' קצ"ב כתב ג"כ דאף שכמה עמי הארץ אינם מצויים צפרעות חובן בלשון, וק"י כמה נשים, מי"מ חלילה להו"א לנח על קדושיהם, והוסף צ"ח"א, דכיון שמכניס עמם לחופה ונשואין ומסדרים הכל עפ"י ראונו, מכירים הם בכללות הדבר שזיקתם זה לא נגמרה בלוחם המעשים, ובכלל זה ג"כ דברי הקדושין, גם הם [עכ"פ] כמדבר עמה על עסקי קדושין.

ובאמרי דוד (להרד"מ פערער) סי' כ"ט אחר שהביא מש"כ הפוסקים דבעינן שחבין שהוא לשון קדושין, כי דיש כמה נשים ואנשים הדיוטות שאינם יודעים פירוש לשון האמ"ק"ל וסוצרים שהוא אינה חמינה ופי"ט, וגם חושבים דמה שהחין מלגים לכלה את העצמה הוא רק לשמחה ולזכרה, וכמו שעושים עוד כמה ענינים במחמיו חתן וכלה, כגון שצירה הכוס ובגון מה שהכלה והשואבצנים מסבין לתתן כמה פעמים, וצפרע"ת דיש לחוש שאין יודעים שהקדושין הם בדרך קצין, דכיינו שהחין נותן לכלה העצמה להיות שלה ועי"י קונה אותה, וכמו שהקונה חפץ או שדה נותן הכסף למקנה, ובלי כל זה ל"ע אם זה נקרא מצויים לשון הקדושין, ועי' בתדושי הרשב"א צ"ח"א נדרים שנסתפק דאף אם כוונתו לנדר, מי"מ כל שאין מצין משמעות הלשון ממש לא הוי פיו ולבו שזין ולא חל הגדר, ונהי דדעת הרשב"א שם דסגי במחטות לנדר, אצל כשאניו יודע כלל ענין נדר ודאי דלא מהני, וא"כ ה"ה כאן כשאניס יודעים שהקדושין הם בדרך קצין ושהכסף יהיה של הכלה, לא מהני אפילו אם יודעים שע"י נאסרת לכל העולם, ועי"כ מראה שמוטל על המסדר קדושין להסביר הכל לתתן ולכלה, וכי מה שהחין אומר לכלה האמ"ק"ל, פירוש שצמה שנותן לה העצמה היא נקנית לו ונאסרת לכל העולם, ושהוא נותן לה העצמה בדרך שנותנים כסף או שזה כסף בעד כל קצין וכו'.

ב. ואם צריכים גם העדים לדעת בשעת קדושין שהבינה לשון הקדושין. עי' פ"ח סק"י מה שהביא מהאבני מלואים ומכתיב קדושין. ועי' בהמקנה צק"ה סעיף צ', בגדי שם סק"ד, יד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מה"ל אישות אות ע"ו דכ"ה ד', דברי אברהם (להר"ד מנדלזון) סי' קצ"א, מלאת אפן סעיף ג' וחלקה יוא"צ סי' ז', שהאריכו לבאר דאף אם לא ידעו העדים שעת קדושין שמבינה, מי"מ לא תשיב במקדש בלא עדים.

ג. האם נאמנת האשה לומר שלא הבינה לשון הקדושין, ותמצית הדעות בזה. הנה בלשונות הקדושין שהם קדושין ודאיים ישנם ארבעה סוגים: א' לשון הרי את מקודשת שהוא לשון הנהוג ומקובל לקדש בו. ב' לשון הרי את מאורסת, הרי את לי לאשה, שאם כי לא נהוג לקדש בהם, אצל מוצנס פשוט וידוע שהוא לשון קדושין, ג' לשונות שהם ודאי לשון קדושין אצל אן מוצנס פשוט וידוע לכל כגון זקוקתי, די לשונות דאיבעיא עליהם בגמ' ואיפשטו דהוי לשון קדושין כמו לקוחתי. ולפי סוגי הלשונות ה"ל מחלקות גם הדעות להלכה לענין אם נאמנת לומר שלא הבינה, וישנם בזה חמש שיטות עקרויות: א' הסוצרים דבשום לשון קדושין ודאיים אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ואפילו באלו דאיבעיא בגמ' ואיפשטו. ב' הסוצרים דבאלו דאיבעיא בגמ' ואיפשטו היא כן נאמנת לומר שלא הבינה, ורק בשאר הלשונות אינה נאמנת. ג' הסוצרים דגם בשאר

אוצר

סיק י אה ד-ו

הפוסקים

וע"כ ליל משום דהוי מגו במקום חזקה, אך לפמשי"כ הש"ך בחו"מ סי"ט פ"ג דלח כל החזקות שוות לענין מגו במקום חזקה, י"ל לחזקה ידידה עדיפה ענין, ולי"ע.

וע"י נחמן איש (מכדורח חשי"ת) סי' ל"ח סק"ו וסק"ט ש"י דגם דעת הר"עב"א כהר"ש הג"ל, אלא ש"י הר"עב"א דכל זה בזמן הגמרא, אבל לדין דלא בקיאי נשי בלישנא אין לשון ברור אלא כשאמר לה היא מקודשת לי, וכע"ז כ' בעצמות יוסף בדעת הר"עב"א, ע"ש.

ה. הסוברים דבלשונות שנסתפקו בגמרא ונפשטו, נאמנת לומר שלא הבינה. בחדושי מהר"ט על הרי"ף דל"ה נ' כתב דאין לומר דעת הר"ש. דבלשונות שנסתפקו בגמרא ואיפשטו שהם לשון קדושין, לאו כל כמינה לומר לא הוי ידענא, דא"כ איבא לאחמיה על העור ש"י איפכא דאפילו בלשון שנשמעו לשון קדושין ודאי בלשון מקום, לריך שחזין שהוא לשון קדושין, ואם באלו שפשוטים בלשון מקום שהם ודאי לשון קדושין הרי"ך העור שחזמר שהבינה, בלשונות שנסתפקו בגמ' ואיפשטו שהם לשון קדושין כ"ש שחזיה נאמנת לומר שלא הבינה כו', והרי לא כ' הר"ש "הוי לישני דאיפשטו שכן לשון קדושין", אלא כ' ה"י לישני דבירי לן שכן לשון קדושין, כלומר שברור לכל העולם, דאילו ה"י לישני דאיפשטו, מאחר שנסתפקו בהם חכמים, שאר אינשי מנא ידעי שכן לשון קדושין, ובשכ"ח' או האשה אומרים דלאו לשם קדושין נחכונו מהימני, ומסיק דבאותם הלשונות הברורים וידועים לאו כל כמינה לומר לא הוי ידענא כדכתב הר"ש, ואין חוששין לדבריה כלל, אבל בשאר לשונות שנסתפקו בהם בגמרא ונפשטו, בזה חוששים לדבריה להאריכא גט משניכס.

גם באמונת שמואל סי' ה' אחר שזכר דמוכח מדברי הר"ש דבלשונות שהם ברורים בתלמוד שהם לשון קדושין, לא מהימנא האשה לומר שלא הבינה, כ' דלפ"ז ל"ל דמש"כ העור ובלבד שהיא תבין, קאי דוקא אלינשי דאיבעיא להו בש"ס ואיפשטו שכן לשון קדושין כגון לקוחתי כו', וכמש"כ מהר"ט הג"ל, ועוד נראה בכוונת העור דמש"כ ובלבד שחזין, קאי דוקא על אלו שכן לשון קדושין בלשון מקום ולא בכל העולם כגון חרופתי זיכודה, משא"כ באלו שהם לשון קדושין בכל העולם ודאי לא מהימנא לומר שלא הבינה, וכ"כ הדרישה בדעת העור ונכתב הוא, ודברי הב"י והרמ"א [בסעיף ב' שכתבאר בדבריהם דגם בשאר לשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה], דחוקים הם, ואפשר דמש"כ הרמ"א שם "אם הבינה" קאי רק על לקוחתי שהוא צעיר דאיפשטא, ובמ"ש בשם מהר"ט, ומסיק דכן הוא העיקר ומי ירים ראש להקל נגד הר"ש והעור לפי הפירוש ה"ל שכתבתי בשם מהר"ט והדרישה, כי הוא ברור.

ו. הסוברים דגם בלשונות חודאיים שלא נסתפקו עליהם נאמנת לומר שלא הבינה, כל שאין מובנם פשוט וידוע לכל. ע"י בחדושי הרשב"א בקדושין דף ר' ע"א שהביא בשם רש"י דמאי דאקשינן בגמרא שם חילומא כשאין מדבר עמה על עסקי גיטא וקדושה מנא ידעה מאי קאמר, אכולהו לישני קאי, ואפילו אהרי חת לקוחתי וזקוקה לי דהוי לישנא מעליה, דאי לא ידעה מאי קאמר ולא הוי עסקין מעיקרא בעסקי קדושין אינה מקודשת כלל, דהיכי מקיאי נפשא אי לא ידעה מאי קאמר לה, ואחר שהביא דברי בעל בעיטור [ה"ל בלח ד'] דלא ס"ל כן, כ' דלא נראה דבריו, אלא דאכולהו לישני אקשינן דאי בשאינם עסקים בעסקי קדושין אפילו בזולת אינה מקודשת, ומיהו מהחזרה דאי מודה דידעה ולשם קדושין קבלתינהו מקודשת וכו', וכ"כ הרשב"ד.

ובב"י הביא גם מהר"ן בקדושין דף ר' ש"י דבהני לשונות דאיפשטא לן שם דמהני, כגון לקוחתי קיורי לי וכו' אחרוני, דוקא במדבר עמה על עסקי קדושה ידעה מאי קאמר לה, אי נמי דאמר לה לשם קדושין קבלתינהו, דא לאו הכי לא, שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, וכן הביא מהר"מ פ"ג מה"ל אישות שכתב דאלו בלשונות אם אומרת שאינה מכרת בהם, כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל הנשים יודעות ומכירות, ולא ה"י מדבר עמה על עסקי קדושה אינה מקודשת, ושם מהחזר בדברי הרמב"ם שכתב בכל לשון שהיא מכרת בו, וסיים בה"מ שכן העלה הרשב"א, וכ' הב"י דכן הם דברי העור ש"י ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין כו', ואחר שכתב מחילה דמדברי הר"ש [ה"ל בלח ד'] נראה שהוא חולק על המפרשים הג"ל, כתב שז' דאפשר דהר"ש מודה לשאר המפרשים בענין האשה המתקדשת, ואיבא לא איירי אלא בדין האיש המקדש [וכמוכא להלן סי"ק י"ט], דכיון שהוא הוליא מפיו לשונות הללו חזקה לשם קדושין הוליא, אבל האשה שרק שומעת דבריו וחזקה שאינה מכרת בלשונות שהם לשם קדושין, ומש"כ לריך שחזמר שהיא מכרת, ומ"מ יש לחתום על העור שלא הזכיר בפרט הר"ש בזה כלל. וע"י גם ב"מ ש"י דעת הר"ן והב"מ והעור דאף בלשונות הודאין, אם אמרה שלא הבינה נאמנת, ושכן נראה להלכה, אלא שסיים דלמעשה נקטינן לחומרא דהוי ספק קדושין וכמוכא להלן אות ז' אה. וכן בעצמות יוסף כתב דמדברי העור נראה דאפילו בלשונות שהיא ודאי מקודשת לריך שחזין שהוא לשון קדושין, מיהו אם אמרה שאינה מבינה בלשון הכוא יש להסתפק אם דעתו שאינה מקודשת כלל או הוי ספק קדושין, ומדברי הב"מ הג"ל נראה דאינה מקודשת. [אולם דעת העצמ"י עומד להלכה ע"י להלן אות ז' אה.]

והפ"ז בסק"א כתב דנראה ברור דיש חילוק בין מה שהוא פשוט אפילו בעיני הנשים, כגון הרי את מקודשת לי או מאורסת לי או הוי לי לאינחא, דבזה אמרינן דודאי הבינו הוא וכו', אבל בלשון קיורי או לקוחה או היא צרופתי וכו"ב, דכתבא לריך להשמיטנו דמהני, בזה ודאי לריך שחזין או ידבר עמה תחלה על עסקי קדושין, דוקא באלו בלשונות מייירי הר"ן והב"מ כמו שגזכרנו לשונות אלו כהדיא בדברי הר"ן, וגם הר"ש ס"ל כן, ואין טוונתו במש"כ ה"י לישני דבירי לן, לענין שברור לנו ולא לה וכו', דזה ודאי לא מהני, אלא טוונתו בלשונות שברור לן שהוא וכו' מכירות אותם שכן לשון קדושין, הן מלך שזכ' מורגל בפי כל או מלך אחר, דבזה אינם נאמנים לומר שלא ידעו ולעשות מזה ספק, ולפ"ז יש לבאר גם דברי העור דמש"כ ובלבד שהיא תבין, קאי על מש"כ לפני זה י"כן בכל לשון שנשמעו לשון קדושין ודאי בלשון מקום, דבזה לריך שחזין שהוא לשון קדושין ולא כג' צמח שהוא לשון קדושין בלשון מקום לקחתי אדם דשם.

וכן ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג לאישות אות ע"ז דכ"ח ד' כתב דמסתבר דעת הרשב"א וכו"ן, דבלשונות שאינם ידועים לכל, אף דהם לשונות קדושין ודאיות, כגון הרי את זקוקתי ובדומה, נאמנת לומר שלא הבינה, דהא הברייחא משמיטנו זה לחידוש שהוא לשון קדושין, וא"כ למה לא תהיב נאמנת לומר שאינה מבינה, הא ע"א נאמן בליסורין כל זמן דלא אחזק איסורא, ובכ"ה"ג לא מיקרי איסתק איסורא, דהא אין ידוע לנו שהיא מבינה, וכ"כ בהגמ"ר פ"ג בקדושין סי' תקמ"ח, ודעה זו היא בעיקרית, ולדעה זו הסכימו הרמב"ם בפ"ג מה"ל אישות ה"י ח' והמ"מ שם ה"י ח', ודעת הר"ש ש"י שהגיה הגר"א את דבריו וכן דעת בעיטור, דסת' יחיד הוא, ובעיקר דנאמנת.

גם בחדושי הר"מ סק"ט, כתב דנראה דאין מחלוקת בין הר"ן והמ"מ ובין הר"ש, דמש"כ הר"ש "ה"י לישני דבירי לן", היינו שהוא בחזקת שברור לה ג"כ, דהיינו בלשון שרגילה או שידועין שמבינה לה"כ, וה"י כהחזק שסוקלין על החזקות, וכל שאמר שאינה מבינה וכו'.

(ז) ע"י בעצמות יוסף ש"י על דברי הרשב"א דא"ש שאין נראה כן מפרש"י שבידנו [וכנ"ל אות ד' מהקנה בקדושין דף ר', פ"ג חזי מאן גברא רבה הפסהיד עליה]

אוצר

סימן י אות ו-ז

הפוסקים

שכחתיך בחזקת שמצינה, הוחזקה א"ל ואינה נאמנת א"כ לומר שלא הבינה, דכיו דבר שצבור ואיתחזק, דאינה נאמנת, אבל בלשונות המסופקים מיד בשעת קדושין אם מצינה, י"ל דנאמנת א"כ לומר שלא הבינה, דחזקה פנויה מסייע לה, וסיים שצ"ב ראה בע"ז הנ"ל ש"כ ג"כ כמ"ל בפירושא דברירי נן.

וכן באבני מלואים סק"ה אחר שצייר דמדבריו השו"ע ש"כ ובלבד שהיה חזין, משמע דאפילו בלשונות הצוררים בש"ס דהוי לשון קדושין מי"מ כל שאומרת שאינה מצינה אינה מקודשת, כ' לפירושא "דבריהם לך" שכתב הרא"ש היינו דיוענת ומכרת בלשון הזה דהוי לשון קדושין, דכרי לאו כו"ע גמירי בלשון הקדש, וע"ש שנסחתיים מדברי הריטב"א בקדושין דף ו' דאצי"ג דס"ל דמאי דפרין בגמרא שם מנא ידעה מאי קאמר, לא קאי אלא על הלשונות המסופקים, אבל בלשונות הודאים אמרינן דהוא ידעה, מי"מ כ' הריטב"א דהיינו דוקא בזמן בגמרא שהיו הנשים בקיאות בלשנא, אבל השתא לידון דלא בקיאי נשי בלשנא ואינם יודעות לספר בלשון הקדש, כל היכא שאין מדבר עמה על עסקי קדושין, אפילו אמר לה בני לישיני דתניא בזה דמקודשת, לא חיישינן לה דאינה לא ידעה מאי קאמר עכ"ל, ולפי"ז בזמנינו דלא גמירי נשי בלשנא, א"כ אפילו בלשון הצורר אפשר דלא ידעה.

ובעני"ן כ' גם כשי לומר א"י י"ע דס"י טור ז' דאפשר לומר דהרא"ש לא קאמר דלאו כל מצינה לומר לא הוי ידענא, אלא באשה המכרת בלשון הקדש, אלא שאומרת דלא ידעה דלקחתיו או קנויתי הוא לשון קדושין, אלא סברה דהוא למלאכה או כו"צ, וזהו ס"ל להרא"ש דאינה נאמנת, דבאלו הלשונות אין להסתפק בהם כלל דלא ליכור לשון קדושין, אבל אם אינה מכרת בלשון הקדש ולא אמר לה לשון שהיא מכירה, מורה הרא"ש דנאמנת לומר שלא הבינה.

ובשו"ת מהר"א ס' י"ע כתב דאם כותה הרא"ש במש"כ א"כ בני לישיני דברירי לאו כ"כ הוא לענין נאמנות, מהו לשון "אבל" ש"כ הרא"ש, ומה שייך ענין זה לענין סוגיה הש"ס שהביא שם הרא"ש שלא נאמר ולא נרמז כלל מענין נאמנות, לכן נראה ברור דהרא"ש קאי על לשון הש"ס שם דמוקי האיזביעא בלשונות המסופקים במדבר עמה על עסקי קדושין, ומיזביעא ליה אי הוי לישיני לקדושין משמע או למלאכה, ומבואר בסוגיא שם דאם אמר בני לישיני גרע מאילו נתן בשתיקה, משום דכיון די"ל בלשונות אלו הם למלאכה כרי נעקר הדבור של עסקי קדושין דמטיקרא, וע"ז כ' הרא"ש דדוקא בזה לישיני דמטיקא, שיש לפרשם שצ"ל לעקר הקדושין לכן הם גרועים מאילו שחק, אבל בזה לישיני דברירי שהם לשון קדושין, אפילו לא היה יודע שהוא לשון קדושין, מי"מ לא גרע משתיקה ואינו עוקר הדבור דמטיקרא, כיון שלפי האמת אין בלשון זה משמעות אחרת, ומקודשת גמרה היא, ומש"כ הרא"ש לאו כל מצינה, היינו שאין צידו לומר כן, וכיוצא בזה בקדושין דף ו' לאו כ"כ דעקר לחגאי, וכה"ג עוצב בש"ס, ונמצא דהרא"ש מייירי בדבר עמה מקודם על עסקי קדושין, וכמו שסיים וכ' דכל אלו הספיקות מייירי כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין ואם לאו אין צדק ממנו, עכ"ל, ודברים אלו מבוארים בעל"ל בדברי העור ממש ככל דברי הרא"ש, וזהו ש"כ העור דכ"ש במדבר עמה על עסקי קדושין ואמר לה בני לשונות דברירי אלא שאינה מצינה דמקודשת, שהוא כפירוש הנ"ל בדברי הרא"ש כאשר כל דברי העור מיוסדים על דברי הרא"ש, ומענה דברי העור ש"כ ובלבד שהיה חזין, הם כפשוטן שנאמנת לומר שלא הבינה וכהצגת הב"י, ואין ראיה מהרא"ש כלל דאינה נאמנת, דברי הרא"ש איירי בדבר עמה על עסקי קדושין, ובהכ"ה כ' גם העור דאינה נאמנת, וכבר כ' בח"מ שכן משמעות כל הפוסקים דנאמנת לומר שלא הבינה, וגם מתוך הסברה נראה דנאמנת דהא ע"א נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא, והכא תרצה כל אמתק ביתא דחזקה פנויה קאי, וע"ש

ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) ס' ל"ח אות ט' כתב להסביר שיעת רבינו ירוחם, דהא לכאורה קשה למי הא ספק קדושין, אי ספיקא הוי, נוקמה בחזקה פנויה וברי הוא אומרת לא נקדשתי ומאי טעמא אינה נאמנת בספיקא, ואי בסתמא היא בחזקה שידעה ואין ע"א נאמן במידי דאיתחזק איסורא ודבר שצבור, וזהו חוקי כשראוי שנתקדשה הוחזקה א"ל ואין אלו לריבוי לחות שלא הבינה, א"כ למי נאמנת לעשות ספיקא כר, וי"ל דמדברין מיכא מושטין לדבריה, וכו'.

והח"מ סק"ה כתב בלשונות שאין הכל מכירין בהם נאמנת לומר לא הבינה ואינה מקודשת כלל, וכן משמעות כל הפוסקים, אבל ר"י כתב דהוי ספק קדושין, ולמעשה ל"ע אם יש לחוש לדבריו. ובפ"מ יוסף כתב דלדעת העור יש להסתפק אם אמרה בלשונות הודאים שאינה מצינה, אם אינה מקודשת כלל או כ' ספק קדושין, ומדברי ה"ה נראה דאינה מקודשת, מהו הספיקות יוסף עלמו לאחר שהביא דברי ר"י סיים דהבי נקטין.

ועיין ב"ש סק"ה דאחר ש"כ לענין אם אמר לה היא מקודשת לי דהכל לפי הענין, ואם ידוע דאשה א מצינה לה"ה היא קדושין, כ' דצ"ע לשונות אם אמרה דלא הייתה מצינה הוי ספק קדושין דשמא משקרת, וש"כ ר"י וז"ל, ומש"כ הרא"ש דבהני לשונות דברירי לן דהוי לשון קדושין לאו כ"כ לומר לא הוי ידענא, יש לפרש דברירי דאינה נאמנת לעקר הקדושין לגמרי אלא הוי ספק קדושין, והיינו מש"כ העור

אוצר

סיק י אה ז-ח

הפוסקים

העור ובלבד שהיא חבת, כי היכי שהיה מקודשת בודאי, וכי בעלת
מאמר ה' ולענין דינא נראה דכיון דהאימא מסתפק אם חיושין לעת
רייז, והביא כי בודאות כדעת רייז, בודאי עליו להכריע כהביא.

גם בשי למורא סי' י"ט דסי' ד' אחר שהאריך במחלוקת הפוסקים
אם בשאר לשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, מסוין לענין
הלכה נראה דהוי ספק קדושין, וכמו ש' רייז הביא בשם המפרשים.
ועיי' גם באמרות טבורות סעיף ג' שהאריך הרבה בדברי הראשונים
ובדברי הבי' הביא, ולבסוף העלה לענין הלכה כהשי למורא הבי'.

ובשאלת שלום ח"א סי' ק"ד אחר שהאריך לבאר דע"ה נאמן אף
בדבר שבערוך כשכח להעמידה בחזקתה, כי בדף פ'
מז' ב' ולפי' באומרת שלא הבינה שפיר כי הנוכח [המוצא להלן
באותה ז'] דמהראוי שהאומן, אלא דכ"ז מי ידע ראש להקל באיסור
ח"א נגד דעת רייז, דס"ל דאף בלשון שאין בכל מכירין שכוף לשון
קדושין, אם אומרת שלא הבינה הוי ספק קדושין, והבי' הג"ל נמשך
אחריו, וגם הח"מ כי דלמעשה נריך להחייב בדבר, ועיי' ל"ל בטעם
רייז כמ"ש הנוכח' שם דכיון דלישנא ברירא הוא להגמרה, ריעה
טעמיה לומר שלא הבינה.

ובברכות מ"ס סי' כ"ז דף ק' טור ד' האריך לבאר דמשיב הראשונים
דאף בלשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, היינו
דלא הוי ודאי קדושין אבל עכ"פ ספק קדושין הוי, וגם משיב העיטור
דכיכא דמקדש בלישנא מעליא אפי' שאין עסוקין בראיו שאין
מקודשת, ויל דמיידי כשהיה אינה טוענת כלום אלא שוחקת, ולכן
מכני בני לישני לומר דהבינה מה שאמר לה וקבלתה לשם קדושין, אבל
בשאלות שלא הבינה גם העיטור יורה דמיידי ספיקא לא נפקא,
ונמלא דהראש' והרי' והעיטור נשיטת חזק קיימא, ואז מהב"מ
ה"ל ש' לבדיו דאם אמר שאינה מכרת בלשון דאיה מקודשת,
ויש לחמוס עליו דמנל' הא, ואף נאמן לה שלא הבינה ולא נאמר
שרק עכשיו אומרת ק' ומסקת.

ועיי' בטעם שורק סי' י"ב, ובתורת חסד (להרש"י מלוצק) סי' ל"א,
ובדברי מלכילא סי' קכ"א, ובאשר לשלמה (להר"ש אבן דנאן)
סי' ב' דף ז' טור ג', שכתבו דכיון שחלקו הפוסקים אם בלשונות
הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, הוי ספק, ויש לגרף ספק זה
לשאר ספיקות והוי ס"ס להחיר.

אולם מלבד הפוסקים שהביאו צאות הקודם שכתבו בסתמא
דבשאלות לא הבנתי נאמנת, מנינו לכמה אחרונים שחלקו
לכדיו על רייז, וכחצו דנאמנת לגמרי לומר שלא הבינה. עיי' פ"ה
סק"ד שהביא מהנוכח' מהדור' סי' י"ט ש' ד"ל משיב כה"מ ובלבד
שהיא חבין, היינו שאם אומרת לא הבנתי נאמנת לחלוטין ואין כאן
קדושין כלל, ובדברי הח"מ ש' שכן משמעה כל הפוסקים, ודלא
כבי' סק"ה ש' דהוי ספק קדושין דמא' משקרת, דזה אינו, דלמה
לא נאמן לה כיון שאין כאן חזקת איסור, אדרבה יש לה חזקת ביתר
המסייעת לה ובדאי נאמנת כ', ואולי י"ל דטעם הבי' הוא דכיון
דלישנא ברירא הוא להגמרה, ריעה טעמיה לומר שלא הבינה.

גם בישיבות יעקב צפיה"ק סק"ד על משיב הש"ס ובלבד שהיא
חבת, כתב דאם אמר שלא הבינה, מילתא דפשיטא היא דנאמנת,
דע"ה נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק ואין נריך גג' והיינו דעת

הח"מ וכן עיקר ודלא כדעת הבי' בזה, ובש"ס מוכרס"ל סי' י"ט
כתב בדברי הבי' דעת הראש' דהוי קדושין ספק, אינו במשמע כלל,
דא"כ הו"ל להראש' לבאר בזה דהוי ספק קדושין.

וכתב בשאלת שלום ח"א סי' ק"ד דף פ' טור ב' דאף לשיטת רייז
דס"ל דבאומרת שלא הבינה הוי ספק קדושין, היינו דוקא
בלישנא דברירא לן בגמרה דהוי לשון קדושין, אבל בלישנא דמספקא
לן בגמרה אי הוי לשון קדושין, נראה דאם אומרת שלא הבינה לא הוי
חשש קדושין כלל לכו"פ, ועפי"ז היתר בנידוניו שאמרה שלא הבינה
מה שאמר דנותן לסדר קדושין, כיון דבלשון זה נחלקו הפוסקים אי
מכני או לאו. גם במשיבת נפש סי' ל"ט בנידון שהמקדש אמר "ממנע
זו חקדש אותך" והיא טוענת שלא הבינה דלקדושין אמר, כי דאף
דכ"ש ס"ל דבלשון צרור בשאלתה שלא הבינה הוי ספק קדושין,
אבל בני"ד אף שיש לגד שכוף לשון קדושין, מי"מ כיון דלאו לשון
צרור הוא לכו"פ נאמנת לומר שלא הבינה. וכעפי"ז כי גם בלשוני
מרבני מהדור' סי' י"ד.

ח. בלשון "חרי את מקודשת לי" הנהוג לקדש בו, אם נאמנת
לומר שלא הבינה. עכ"פ סק"ה שהביא מחלוקת
הפוסקים בזה, והנה הבי' אחר שהביא דעת הפוסקים דגם בלשונות
הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, ושכן דעת העור מדכתב ובלבד
שהיא חבין שכוף לשון קדושין, כתב דהא ודאי דלא קאי העור על
האומר ה"א מקודשת לי, דהא ודאי כ"מ ידעי דלשון קדושין הוא,
ואי אמר דלא ידעה לא מבימנא, אלא אשאר לישני קאי.

והבי' דהא דברי הבי', והאריך לדייק מלשון העור וסידורו דס"ל
דאף בלשון האמק"ל נאמנת לומר שלא הבינה, וכתב עוד
דגם מדברי הר"ן שלא חילק בין לשונות אחרים להאמ"ק, נראה
דלעולם נריך שחבין, והא דנקט הר"ן בגון לקוחתי כ', היינו משום
דלשוטא אלו מסתמא לא ידעה מאי קאמר, משא"כ האמ"ק מסתמא
ידעה מאי קאמר, וא"כ אומרת שלא הבינה דלא הוי קדושין, ומשיב
הבי' צ"ע מאימנא דבשאר לשונות אם אומרת שאינה מכרת בזה,
כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל הגשים יודעות ומכירות אינה
מקודשת כ', דנראה מה להאריך דבאומר האמק"ל אינה נאמנת לומר
שלא הבינה, אפשר לדמות ולומר דלא כתב ק' אלא משום דאורחא
דמלתא הכי הוי שהגשים יודעות לשון האמ"ק, אבל ודאי היכא
דאמרה שלא הבינה אפי' דלא הוי קדושין, וסוים שכן י"ל להלכה,
[אלא שמי' למעשה כתב דיש לחוש להומרה ולומר דהוי ספק מקודשת
וכמוצא להלן].

וכן בגמלת צבי סק"ד כתב דנראה צרור שכותב העור לומר דאפילו
אם ברירי לן שכוף לשון קדושין בגון האמק"ל נריך שחבין, דהא
כתב דגם בלשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי צאותו מקום נריך
שחבין, א"כ גם באומר האמק"ל נמי דינא הכי, דמה לי שכוף ודאי
לשון קדושין צאותו מקום או בכל המקומות, וכפי שפרשתי דעת
העור ק' הוא גם דעת הר"ן והבי', ודלא כבי' שפירש דהעור לא
קאי על האמ"ק אלא על שאר לישני וכו'.

גם בספר' פאדווא סי' כ"ז דכ"א ח' כתב ל' היתר בנידוניו שפי'
בבית הבי' בלשון העור, ופסי' ההוכחה מהעור עצמו ובכנסת
צ"י הג"ל, וכתב עוד דאין לשון העור סובל פירשו של הבי', ומשיב
הראש' דבלשונות הצעירים לאו כל כמיניה לומר לא הוי ידענא, אין
חילוק דחילוק על זה, ד"ל כמ"ש הבי' [ומצא להלן סק"ט] דקאי
על האם שאינו נאמן אבל האשה נאמנת.

ובנוכח' מהדור' סי' ע"ה בנידון שאומרת שלא ידעה כלל שכו'
פירוש מקודשת, כי דבר הכרשתי בנוכח' מהדור' סי' י"ט
[לענין שאר לשונות הודאין ומצא לפיל אות ז'], דבאומרת לא
הבנתי נאמנת אפילו בלא מ"ו, דכיון שעל תחילת הקדושין היא טוענת,
מסייעת לה חזקת ביתר, ואף שכתבתי שם לתר' דעת הבי' דס"ל
דא"כ.

ט. ועיי' בדברי חיים (להר"י אריבבך) סי' ג' דצ"ב ג' שהאריך להשיג
על הנוכח' במשיב דכיון שיש לה חזקת היתר בודאי נאמנת, ופסיק דאין
לספק על הנוכח' בזה, אמנם בנידוניו מיידי שאמר לה ה"א מקודשת לי,
ואפשר דבשאר לשונות יורה דנאמנת לומר שלא הבינה, וצ"ע. ועיי' בדברי
אברהם (להר"ד מנדלמן) סי' קכ"א ובש"ס מהר"ם מרטנבורק האחרונים
סי' י"ג ד"ה א', שהאריכו הרבה בסברת הנוכח' הג"ל.

אוצר

סימן יא

הפוסקים

עכ"פ נראה כהצ"ש דהכל לפי הענין, וגערה כ"ל בוי ספק לטריע ועי' להלן בזה דגם בין הסוברים דמעיך הדין אינה נאמנת למר שלא הבינה, ישנם כאלה שחששו לחומרא להגדיר גם מהשני אם קדשה.

אולם כמה אחרונים החזיקו בדעת הב"י דבאמר לשון האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה. נשי למרע ס"י ג"ס דס"י א' כתב דמדברי הח"מ צ"ע מהל' אישות יש ללמוד דבשון האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, שהרי כ' על לשונות הודאים דאם אומרת שאינה מכרת זהם כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל הנשים יודעות ומכירות אינה מקודשת כו', ומשמע דאם אמר לה לשון הכובד בכל הנשים אינה נאמנת לומר שאינה מכירה אחרת לשון, וכן יש לדקדק קצת מלשון הר"ן, שהרי כ' דבשונות דפשיטא לן דמהני בגון לקוחותי קאמי לי והנכו אחרינא, דוקא במדבר עמה על עסקי קדושין דמסתמא ידעה מאי קאמר לה, אי נמי דאמרה לשון קדושין קבלתימה, ה' לא"ה לא, שאין אשה מתקדשת חלה מדעתה, עכ"ל, ומשמע דדוקא בהנך לשונות, אבל אם אמר האמק"ל לא צעיק שום חנאי, וגם הריעצ"ל צ"ע דקדושין כתב דאם אמר לה האמק"ל כלשון ברור ומחזק וחזק דידעה, ואפילו כשלא דבר עמה על עסקי קדושין חוששין לה דידעה וכו' מקודשת, וזו שיטת גדולי ר"ל והיא הנכונה צעניי, וגם הטור שפ' ובלבד שהיא חזין, אפשר דמורה דאם אמר לה האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ואפילו אם נאמר דפליג, מ"מ כיון דהח"מ והריעצ"ל כתבו כן בפשיטא, ואפשר דגם הר"ן ס"ל כן, הכי מקמין דאינה נאמנת לומר דלא ידעה וכו' קדושי ודאי.

גם בעצי ארזים סק"ה כתב דהרשב"א והריעצ"ל ס"ל דבאמר לה האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ומשי"ב הבי"ה דנאמנת וכן משמע מלשון הר"ן והח"מ, לא עיין היטב, דאדרבה פשטא דלישנא דהר"ן והח"מ משמע כדברי הב"י, ואילו ראה הבי"ה דברי הראשונים הב"ל לא מלאו לבו לחלוק על הב"י ולדחות דברי הפוסקים הב"ל.

וכן פסק להדיא בלבוש סעיף ז', דאם אמר הרי את מקודשת לי שהוא כלשון שאומרים לכל הנשים, לפולס הוא מקודשת, אפילו לא דיבר עמה חללה מעסקי קדושין, ואפילו היא אומרת שלא הבינה שלשם קדושין נתן אינה נאמנת.

ועי' בשו"ת פתרי"ם מלובלין ס"י קל"ט שכתב דאין לביא ראייה מתשובת מיימוני ס"י ג' שהביא בשם מהר"ם שהחיר צנידונו משום שנאמנת לומר שלא הבינה לשון האמק"ל כשאינה מבינה לשון הקדש, דכד מעיינת בזה תשובה חמלה שלא על סברא זו לומר אמר להתירה בלא גע, ולא עשה סברא זו אלא סניף לסברות אחרות, אבל על סברא זו לומר אין נראה להתיר.

ויש מהאחרונים דאפי"ג דס"ל מעיקר הדין דאינה נאמנת, מ"מ כתבו דלחומרא יש להאמינה להגריכה גם אם מהשני אם קדשה. בח"מ סק"ה כתב דאם אמר לה לשון שכל הנשים יודעות זו, בגון האמק"ל שהוא לשון הכובד לומר בכל קדושין וכל אשה חכמה זכ' יודעת שהוא לשון קדושין, וכו' אומרת שלא הבינה, אינה נאמנת, ומ"מ לחומרא נאמנת לענין שאם קדשה צ"י דלריכה גע גם משני, דכא שויתא נפשה פנויה לגבי ראשון לפי דבריה.

ובחזון איש (מבוארת חשימה) ס"י ל"ח אות ט' אחרי שכתב דמהאחרונים הב"ל מוכח דלא בבי"ה, כתב הלכך אינה נאמנת מן הדין כיון שכבר הוצאקה א"ה קמן, ואפשר דמ"מ נאמנת לחומרא מדרבנן לגבי נפשה אי פשטה ידע וקבלה קדושין מאחר, דשויתא חנפשה חז"ל וכו' הח"מ הב"ל, ובצ"ח מאיר סעיף ז' אחרי שפ' ג"כ עפ"י הראשונים כ"ל דמעיקר כהב"י, סוים דמשי"ב הח"מ בפשיטות להחמיר אם קבלה קדושין מאחר מטעם דשויתא נפשה פנויה, כזכר אפשר דאם חזרה נאמנת נאמנת.

ובנמח

דאינה נאמנת משום דחשישין שמה משקרה וכו' ספק קדושין, וכתבתי דס"ל דמה שהוא לישנא ברירה ריטא עטמה לומר שלא הבינה, מ"מ צ"ד גם אינה יודעת אם שמעה הדברים כלל, ואנו אומרים שנאמנת שלא הבינה וכו' לא שמעה.

וכן בדרך יבחר ס"י ר"ה בחשובה מנן המחבר כ' עפ"י הנוצ"י הב"ל דנאמנת לומר שלא הבינה ולא שמעה לשון האמק"ל, אלא שצנידונו שס' כ' דאין לסמוך על היתר זה לבד, כי נראה שבהרבה דברים נאמנת לדבר שקר, וכיון שהעדים שמעו לשון הקדושין קשה להאמין שהיא לא שמעה.

גם באב"י צדק (להר"י טייטלבוים) ס"י ל"ד צנידונו שאמר לה האמק"ל והאשה אמרה ששמעה "הרי את" והאשר מה שאמר אינה יודעת מהמנה שאינה מבינה כלשון הקדש, כ' בין שאר הטעמים להתיר מהמנה שאמרה שאינה מבינה כלשון הקדש דפליגי בזה הח"מ והצ"ש אם נאמנת, וצנוצ"ק ס"י ג"ע הבריע דנאמנת משום דבדלא אחזק איסורא ע"ה נאמן אף בדבר שבערוה, ועי"ש שהאריך הרבה להוכיח כהנוצ"י דבדלא אחזק איסורא ע"ה נאמן.

ובחלקת יואב ס"י ח' כתב דיש לזון הרבה כמה שכתבו הפוסקים דבאמר האמק"ל דהוא לשון ברור אינה נאמנת לומר שלא הבינה, דאף דנראה ברור דע"ה אינו נאמן בדבר שבערוה אף בלא אחזק איסורא כו', מ"מ נראה דנאמנת תמיד לומר שלא הבינה, ולא מטעם עדות רק מטעם דרי, וכמו שנאמנת לומר לכשר ונפלת וכו' רפ"ה צהדשו"י לכתובות דט"ז א', והטעם דכמו דצמחון מהני כרי צמחון שאינו אומר גגה החזקה, וכו' שער משפט ס"י קל"ט וצנחניות ס"י רנ"ט סק"ג, ה"ע צמחיה על עננה כו', ומשי"ב האחרונים בשם הרא"ש דבלישנא דברירה אינה נאמנת לומר שלא הבינה, המעיין ברא"ש וראה דמייירי רק צמחון בזהו ענין מקודש, דלא רגלים לדבר שהבינה, ועי"ה חלו דין זה בראות עיני הב"ד אם הדברים נראים שהבינה או לאו.

ויש מהאחרונים דאפי"ג דסוברים דמעיקר הדין נאמנת לומר שלא הבינה גם בהאמק"ל, מ"מ כתבו דיש לחוש לחומרא ולומר דהוי ספק קדושין. בבי"ה כאן אחרי שהאריך דנאמנת לומר שלא הבינה ישן כ"ל להלכה, הביא מרדכי ירוחם [הב"ל בזהו ז'] דנראה מדבריו דס"ל דאף לגבי האמק"ל אינו אלא ספק קדושין מדסתם דבריו ולא חילק, וסוים דכ"י נקמין לחומרא הלכה למעשה.

ובעין יצחק ס"י ר"ז צנידונו שאמרה שלא שמעה וכן לא הבינה לשון האמק"ל, כתב דמסתבר דנאמנת וכו' הבי"ה והנוצ"ק ס"י ג"ע הב"ל, אף הב"י והח"מ ס"ל דאינה נאמנת, וא"כ בוי ספק קדושין, וצפרט צ"ד שאומרת שלא שמעה מהמנה חמלה שהיתה ערודה בענין אחר, א"כ הוי מהמנה זה לכה"פ רק קדושי ספק, ועי"ש צס"י ל"ד בסוף החשובה שפ' לנרף לסניף להיתר מה שאומרת שלא הבינה כשאמר לה האמק"ל. גם בהורח חסד (להר"ש מלובלין) ס"י ל"ז האריך לבאר דבשון האמק"ל כשאמרה שלא הבינה בוי ספק קדושין, וכן העלה בבליטת אליהו (להר"א פיגשענין) ס"י ר"ג דהוי ספק קדושין, ושכן מפורש בריעצ"ל שפ' י"חוששין לקדושין.

ובשו"ת הר"י"ם (מגור) ס"י י"ח דס"ד ד' צנידונו שאמר לה האמק"ל וכו' אומרת שלא הבינה, כתב דהרי דעת הב"ש [כתובת בזהו ז'] דאפילו כלשון האמק"ל שיק לומר דלאו כל הנשים מבינות לשון סקדש ושהכל לפי הענין, וא"כ נערה זו שהיא בת י"ג שנים וכפי הנראה לדיונים שנאמנת לא הבינה כלל, עכ"פ ספיקא הוי ויש לנרפו לשד ספק וכו' ס"ס גמור, ובסוף החשובה כתב דגם הבי"ה בחשובתו ס"י ל"ז ס"ל דבאומרת שלא הבינה בוי ספק קדושין, והריעצ"ל צ"ע דקדושין שפ' דבשון האמק"ל חזקה שידעת וחוששין לה שידעה וכו' מקודשת, אין מבואר בדבריו אי ודאי הוי או ספק,

אוצר

סימן יא אות ה

הפוסקים

ובצמח צדק (מליצאוועטש) סי' ק"ז אות ג' כתב דמדבריו הבי' ועוד פוסקים שכתבו דבגלשון האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, משמע דאינה נאמנת אפילו לעצמה ספק קדושין, ומש"כ הריטב"א דבאמר האמק"ל "חוששין לה" שידעה והיו מקודשת, אין רש"י לומר דהיו ספק ממש, אלא טעותו דמחמת חששא וז' עשאה לאומרה כדלוי מקודשת כדסיים הריטב"א "והיו מקודשת", אלא דמי' נקרא רק חוששין, והיינו כמ"ש הח"מ דלחומרה נאמנת לענין שאם קדשה שני שצריכה גם כן משני, ומלשון הח"מ משמע שאינה נאמנת לחומרה רק משום דשיתה נפשה דחייבה דאיסורא, וזה ל"ע, דהנחתא לענין לאסור עצמה לעלמא אם יגרשה ראשון עד שתקבל גם כן משני, אבל איך נאמנת לאסור עצמה על הראשון עד שתקבל גם כן משני, הא דכ"כ לא מהני טעמא דחייבה דאיסורא, דכיון דמשועבדה לראשון לאו כל כמינה להפקיע את עצמה ממנו וכמבואר בס' מ"ח סעיף ז', ול"ע, אלא אפשר דלחומרה חוששין לדבריה, אבל להקל לעצמה ספק קדושין ממש כדי שילטרף עם עוד ספיקות ודאי דאין מלטף כלל, ועי' גם בדבריו הרי"מ סק"ע שנסתפק בדעת הח"מ במש"כ דלחומרה נאמנת לענין שצריכה גם כן משני משום דשיתה נפשה דחייבה דאיסורא, אם טעותו דאסורה גם על הראשון עד שתקבל גם כן משני, או שאסורה רק לעלמא כשגרשה הראשון או מה, אבל אינה אסורה על עצמה הראשון, ע"ש שבהר"ק דבר. וכן צ"ע בקדושין סק"י דהר"ק בדעת הח"מ דבר.

ובתועפות ראם (להר"מ עיינש) סי' ל"ז צידדן שאמר לה האמק"ל והיא טוענת שלא הבינה, והרב השולח ר"ה לר"ק דעת הבינה דגם בגלשון האמק"ל נאמנת לומר שלא הבינה לעוד טעם להקל, והמחבר חלק עליו, וכבידא מהריטב"א וממשמעות לשון הר"ן הבי' דאין לומר בגלשון האמק"ל דאינה מבינה, ומסיק דאף דאין לגנות מדבריו הבינה, ובאומרה שלא הבינה לר"ק לחוש כשחשבה להאמר (אף דמדבריו הריטב"א משמע דגם כזה אינה נאמנת, משום דכיון דכבר נתקדשה לראשון לא שייך לומר שיהא אנפשיה חדא, משום דמשועבדה לראשון וכמ"ש מהרי"ע ח"א סי' ל"ב דאף בארסה מיקרי משועבדה לעל), מ"מ כיון שבינה וכו"ש מחמירים, אין לזוז מדבריהם ולר"ק להחמיר, אבל להקל באומרה שלא הבינה ולגרפו לסיים לא נכון צעירי, כיון שמדבריו הראשונים מבואר דאינה נאמנת, והיה אפשר לחלק כזה בין קטנה לגדולה, דבקטנה נאמנת, אלא שצ"ד אין להחמיר בקטנה וכו'. ועי' לעיל בזה דגם מאלה הסוברים דמטיק דין נאמנת לומר שלא הבינה, יש כאלה שחששו לחומרה לומר דהיו ספק קדושין.

מ. להסוברים דבגלשון דהרי את מקודשת לי אינה נאמנת לומר שלא הבינה, אם הדין כן גם בשאר לשונות שסובגם ידוע, כגון הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה. צ"ע למורה סי' נ"ט דס"ו ג' אחר שבעלה דבאמר האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, וכמוכח בזה הירוש', כתב אבל צ"ע ל"ע דהרי את מאורסת או הרי את אשה יכולה לומר שאינה מכרה לדעת הר"ן והח"מ [הסוברים דגם בגלשון הודאים נאמנת לומר שלא הבינה, וכמוכח לעיל אות ו'] כיון שלא אמר לה לשון הנכח, ועל כן צעירי חזק מחמירי או שידעה או שספקין באותו ענין, אבל בלא"ה לא.

וכ"כ באמרות מהורות בדעת הר"ן, והוסף דל"ע אם אמר לה בגלשון לע"י שמבינה פשיטא דהיו קדושין, אבל אם אמר לה בל"ע ואינה מבינה לא מהני, וזה דלא כהסוברים בדעת הר"ן דדוקא בלקוחותי ס"ל דנאמנת לומר שלא הבינה אבל בארסותי אינה נאמנת, דמאי שנא, הא גם בלקוחותי אפשיט בגמרא שהוא לשון קדושין, ומאי דנקט הר"ן כגון לקוחותי, לאו לאפוקי לשון ה"א מארסת וכו"כ, אלא לרבותא נקט דלא מיבעיא דהרי את מאורסת ולא כיון

מדברים על עסקי קדושין דמקודשת, אלא אפילו בלקוחותי דאפשר לומר דהבינה מדבריו דהרי את מאורסת דבר עמה תחלה על עסקי קדושין ולקחה למלכה, אפ"ה הוי מקודשת כיון דאפשיטא שהוא לשון קדושין.

וכן פסק להדיא בלבוש סעיף ב', וכלל לשונות הבי' דהרי את בלשונות הודאים וכתב: דאם אמר לה הרי את אשה, הרי את זקוקה, ה"א קנויה לו, ה"א ארוסתי, ה"א שלי, ה"א ברשותי, ה"א לקוחותי, שלשונות הללו הם בל"ע קדושין ודאי, אלא שאין בכל מצבים אותם, לפיכך אם אומרת שהבינה מקודשת, אבל אם אומרת שלא הבינה אותה נאמנת ואינה מקודשת, ואם דברו מקודש צעירי קדושין ונתן לה ואמר אחד מאלו בלשונות, הרי זו מקודשת, ואינה נאמנת לומר שלא הבינה.

אולם עי' לעיל אות ו' בדבריו הרי"מ סק"ע שכתב לישני דהרי את מאורסת והרי את לי לאינתו ללשון דהרי את מקודשת, ועי' צעירי העי' שכתב על הבי' לפי מה שכתב דהבי' מחלק צעירי, (שהרי הבי' כתב דמש"כ הטור ובלבד שהיה חבין לא קאי על לשון האמק"ל אלא על שאר לשונות, ושאר לשונות דנקט, ע"כ כן מש"כ הטור אחר בגלשון האמק"ל, דכיון ה"א מאורסת לי או ה"א לי לאינתו), וכתב דזה ודאי תמוה, דהא ה"א לישני מפורשים על קדושין עפי מלשון האמק"ל, וצ"ע בגלשון ה"א לי לאינתו כו', אלא נראה ברור דמה שהוא פשוט אפילו צעירי הנשים, כגון האמק"ל ה"א מאורסת לי ה"א לי לאינתו, אמרין כדלוי שהבינו הוא וכו', ורק בגלשון קנויה לי לקוחה לי ה"א ברשותי וכו"כ, דכתבא לר"ק להשמיט דמהני, כזה ודאי לר"ק שכתבין או ידבר עמה תחלה מעסקי קדושין, ובאלו דוקא מיירי הר"ן והח"מ וכמו שזכרנו בזה דלוי לשונות אלו בדברי הר"ן וכו'. ועי' גם בחזון איש (מהדורת חשייה) סי' ל"ח אות ו' מה שכתב להוכיח דלא כדית יוסף, לפי מה שכתבין דמשמעות הבי' היא ככונת העי' הבי' בדעתו.

ובעצי ארזים סק"ע כתב דגם טעות הבי' בדעת הטור היא דג' בלשונות המוזכרים צעירי הראשונה [האמק"ל] והרי את מאורסת והרי את לי לאנתו] שז"ל, ומש"כ הבי' דדברי הטור צ"ל בלבד שכתב"ה אשאר לישנא קאי, היינו על אותם שהם לשון קדושין רק במקום אחד ולא בשאר מקומות, דכיון דבשאר מקומות אינם לשון קדושין נאמנת לומר שלא הבינה, או על אותם לשונות שבי הטור אח"כ, אבל ג' לשונות הבי' צריכי ולא כל כמינה לומר לא הוי ידעא. ועי' לעיל אות ד' בדברי העלמות יוסף קדושין דף ו' ודחינה דחיי עשן מ"ח דמ"ד ד', דמשמע מדבריהם בגלשון ה"א מאורסת לי וה"א לי לאינתו שזה לשון האמק"ל.

וכשיש אומדנא שלא הבינה לשון האמק"ל אם נאמנת אף למחמירים הנ"ל, וצידדנים שונים בזה. צ"ע מהר"מ מלוצ'ן סי' קל"ע בזה שכתב שאמר מי זה יחפון העצמה, והיתה שם נערה כזה י"ב שנים ושני חדשים ואמרה הן אחי לי, ודאף העצמה באצבעה ואמר הרי את מקודשת לי וזלכה לה, ואמר לה שני נערים שהיו שם מה את עושה הרי את מקודשת לי, ולא האזירה העצמה, כי שם בסוף החשובה דל"ע דאיכא למימר דאין סבירי דכא דקבלה העצמה וזלכה לה משום דלא הבינה דמה שאמר האמק"ל שהוא לשון קדושין, שכן ח"כ בשאמר לה שחייבה מקודשת לו באצורה לו העצמה, אבל כבר כ' בחשובה מיימוני [סי' א'], והוצא ברמ"א סי' מ"ב סעי' א' דמשום חומרה דל"ע אין לסמוך על אומדן דעתו היכא דליכא אומדן דעתא דמוכח, וצ"ד נמי ליכא אומדן דעתא דמוכח.

ועיין בזה ח' צ"ע הר"מ סי' י"ח דאף שהיתה אומדנא צעירי שהיה זה י"ב שנים אפ"ה הנראה לדינא שכתב: הא הבינה כלל מה שאמר לה האמק"ל, מ"מ כתב דהיו ספק קדושין. ועי' בישועה מלכו סי' ל"ז דאף שהיתה אומדנא צעירי שלא הבינה לפי

אוצר

סיק י אה י

הפוסקים

לפי ששאלה לעדים מה אמר המקדש, מימ' כתב דווקא אם ידוע
בזיכור שדיבר עמו בלשון לעיז, אז מהני האומדנא לומר שלא הבינה
לפי שלא הכירה בלשון לעיז, אבל אם לא דבר עמה בלשון לעיז, אף
ששאלה מה אמר, מימ' כיון שהחיימ' והכ"ש הסכימו בלשון האמק"ל
אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ממילא י"ל דערומי קמערמת במה
ששאלה מה אמר, ובפרט אם היה אחר כדי דבור לחתיכה. גם בחזרת
הסד (להרש"י מלבי"ם) סי' ל"ו כתב בנידונו דאף שהיו אחר אומדנות
שלא הבינה הלשון האמק"ל, מימ' יש להחיש ולהחמיר דלא נפקא מידי
ספק קדושין, אלא שבסוף תשובתו אחר שכי' כמה נדרים להחזיר
מעצמים אחרים, באסיף בלאות ח' וגם יש לנרץ להיחר מה שנתן לה
מעצב ואמר לה כי"א מקדשה לי בעצמתי, דמאחר שראתה שאין זה
עצמתי, ונשי לאו דיוטא גמירי דאף כשנתן לה מעצב ואמר שחיה
מקדשה בעצמתי שיהיה בזה חשש קדושין, משו"ב סברה שלא היה
נדרתו לקדשה רק אמר דברי הכל, והיה אלא כמו מלחא דלא רמיא
עליה דאנישה, ונאמנת לומר שלא הבינה שהיה ענין קדושין.

אולם מצינו למה פוסקים שכתבו להחזיר בנידוניהם משום אומדנא
שלא הבינה לשון האמק"ל, או שסמכו על אומדנא בלרוף שאר
היתרים. בחזקת המשולש (מולוזין בתשובות הרא"י) סי' י"ב אחר
שבעלה דבשלשון הכהן לקדש אינה נאמנת לומר שלא הבינה, כי אף
כ"ז בסתם נשים אשר יודעות ושומעות לפעמים נוסח לשון קדושין,
אבל בג"ד דהיא נערה כפרית אשר לא ראתה ולא שמעה משולם לשון
קדושין, איך צריכה לן בודאי שידעת שהוא לשון קדושין, ואין לומר
ע"ז אי"ב נחת דברי הראשונים לשיעורין, דברי מצינו חילוק בזה
לענין איזה דיוטא צ"ס, בצ"מ לענין אונאה מפליג בין כרבים לכפרים
שאינם מצינו בין אנשים, וכן מצינו בנדרים ד"ה ע"ב במשנה דמחלק
בסתם תרומה ותרומים בין יהודה לגליל לפי שאלו מכירים ואלו אינם
מכירים, ולא שייך לומר בג"ד נחת דברין לשיעורים, כיון דידוע הוא
שאלו מכירים ואלו אינם מכירים, ולולא דמסתפינא הוי אמינא דאף
כי כ"ע מקדשי בהאי ליטנא, אמנם על פי מנהג שלנו שמקדשין תחת
החופה והנערות אינן עומדות תחת החופה לשמוע איך מקדשין, וגם
בזוהר ק"ה לחקור ולדעת אחר זה, פשוט הוא דלא כל הנערות צריכות
לה ליטנא דקדושין, וחו אמינא מילתא דקא חזינא בדברי זקני הגר"ח
מולוזין בתשובה בכת"י, שברור אלו דכל כה"ג אזלין בחר אומדנא
שלא היה נדרתה להקדש או שלא הבינה, ואף שכי' הפוסקים שאין
הולכין בקדושין אחר אומדנות וקבע בן הרמ"א בסי' מ"ב, אין למדין
מהכללות, דעובדא דחש"י מיימני ברמ"א הכ"ל הוי שהאשה אמרה
קדשני והוא אמר כן אעשה, ע"ז כי דאף שנעשה דרך שחוק, דברים
שכלל אינם דברים, ואע"ג דאומדנא דמוכח אשכחן בכמה דוכתי
דאזלין בחר הכוונה, בקדושין לא אמרינן הכי משום דאיתתא בכל
דכו ניחא לה, והיינו משום אומדנא דקדושין, אבל דוקא בכה"ג שייך
לומר דברים שכלל אינם דברים משום דהוא נגד דברים שצפה, משא"כ
היכא דכל חשש האיסור הוא משום אומדנא [שהבינה], ודאי דיש
לנו למילא בחר אומדנא לבטלו.

ובשארית ריב"ן סי' ל' בתשובה ה"א מגירדין, בנידון אחד שבה
לקנות י"ש מעשרה המוכרת בבית מרחץ, ונתן לה מעצב
גדולה וצקש ממנה שחתן לו מדה י"ש, והיא מודה לו וגם נחתה לו
עודף, ואח"כ אמר שחתן לו העודף קדשה במעצב שנתן לה,
ושני נערים אמרו ג"כ ששמעו שאמר האמק"ל, ושאר האגשים שהיו
שם לא שמעו מאומה וכן כי היו שם אנשים שטעו רעש, והנערה לא
יודעת מאומה מכל זאת רק לעת מחר בראותה כל בני ביתה פניהם
זועפים ספרו לה כל הנעשה והא החלילה לבנות, כי דאין בזה שום
חשש ונדנדו ספק להיש לקדושין ממנה נדרים, ואמנם די בכל אחד
מכם לסלק הענין לגמרי ומש"כ בכתרפס ביחד, דברי יש דעות
בפוסקים בלשון המצורר אם נאמנת לומר שלא הבינה, ומטאכו נראה

שאלו חק סכדי שהנערה היא בשעת הילדות, ולא ידעה משולם
מענינים כאלו שאין לה עדיין מצוא לידעה כזאת, ונראה גם מחזק
העובדא שלא ידעה מה היה, דאין כאן שום ממשא, דהא אף דמליט
לענין כמה דברים ודברים שכלל לא היו דברים ע"י בחיימ' סי' ר"ז,
אפי"ה פסק שם הרמ"א לבטל המקדש ע"י אומדנא דמוכח ואמרינן
דכיו' כדברים ממש, וא"כ ה"ה בקדושין אף אם אמר בלשון הרגל,
סוף סוף כיון דאין סכדי לפי הענין שלא הבינה אין דעת שום פוסק
להחמיר, ובפרט בנידון שלפנינו שלא הרגישה כלל, ועיי"ש שהאריך
לכאן דאין לסתור דברים אלו ממ"ש הרמ"א בסי' מ"ב דאין הולכין
בענין קדושין אחר אומדנות כו', ומסיק בג"ד שלא דיברו מקודם עיי"ה,
וגם יש אומדנא דמוכח שלא ידעה, אין שום חשש, ובדף מ' עור' ב' כי
ואלולי דמסתפינא הייתי אומר שאם קרה עובדא כזו לבח מדינתו
והיא אמרה שלא הבינה מה רצה בדבריו, רק חשבה שנתן לה מחנה
ואינה יודעת שעי"ז זה חתיה מקדשה, שיש להחזיר לגמרי, דרך צימי
הגמרא ובבא"ם אחרים הרבה מאות שנים שהיה נהוג לקדש שלא
תחת החופה, רק שכתתן היה מקדש את הכלה בפני אדם וזאתו
כולם מצינו כמו עתה בשדוכין, והיו שם גם חיטוקות, ובזה יש מצוא
לנערות שיצינו שאם נתן לה מעצב או חפץ שהיא מקדשה שהרי
כן ראו, וכן אח"כ בדורות שאחרים שהקדושין נעשו יחד עם בנישואין
תחת החופה עדיין היה זמן רב זאת בזכרון, וגם במדינה ששכיח ששעו
רשעים כך, ג"כ הוי עיי"ז שותא דאינשי ויוכל להיות שידע הנערות
מה, משא"כ במדינה זו שמשולם לא נשמע ענין כזה, ואין שום גדולה
וקטנה וגם בעלי בחים מפשטוי עם יודעים מאומה שאם נתן לה איזה
דבר וליכא חופה ולא רב וכוונתו דבזה שייך קדושין, ואין זה אלא
רק מוכח ועלול לומר דבר כזה, ועובדא זו שהנערה נאגדה
מנשורה במדינה זו ואין מצוא שחבה לה ידעה שיש מליאות קדושין
בלא חופה ורב ועצמה קדושין, בודאי לא יעלה על דעת חכם לומר
דליכא בזה חק סכדי שלא ידעה מאומה, וכיון שאין כאן אמתלא
לדחות האומדנא ודאי יש לסמוך על זה, ובדף מ' עור' ג' כתב דהלא
בפשטות ההלכה ה"ה כי הנוצייק בסי' י"ע דאף אם אמר לשון
קדושין ממש נאמנת לומר לא הבנתי, וא"כ אין שום מורא לומר
שבהיות אומדנא דמוכח גם הכ"ש מודה, ועוד לזה מש"כ הח"מ בסי'
מ"ב סק"ה בשם תה"ד דלעולם מוקמינן לה בחזקת פנויה אם לא
היכא דאיתרע החזקה ע"ש.

ושם בתשובה המחבר דמ"ב ד' האריך בזה, ומסיק ג"כ דכדי שלא
לכשוות פלוגתא רחוקה בין הפוסקים, נראה דמי"ב לא פליגי
הפוסקים אי נאמנת לומר שלא הבינה, רק היכא דהסיבה מה שלא
הבינה הוא מלד הלשון אבל המעשה נעשה כפי המנהג בכל הנשואין,
אבל היכא דלא נעשה המעשה כדרך שששים בכל הקדושין, כגון בג"ד
שאלו לא היה תוצע ממנה לחת לו י"ש לא היתה מקבלת ממנו שום
ממון, וא"כ אין כאן שום מעשה המורכ על ענין קדושין רק כדיבור
לבד, ובזה כ"ע מודים דנאמנת לומר שלא הבינה בלשון, ואין כאן
חשש קדושין וכו'.

ובשארית ריב"ן סי' ל' בתשובה ה"א מגירדין, בנידון אחד שבה
לקנות י"ש מעשרה המוכרת בבית מרחץ, ונתן לה מעצב
גדולה וצקש ממנה שחתן לו מדה י"ש, והיא מודה לו וגם נחתה לו
עודף, ואח"כ אמר שחתן לו העודף קדשה במעצב שנתן לה,
ושני נערים אמרו ג"כ ששמעו שאמר האמק"ל, ושאר האגשים שהיו
שם לא שמעו מאומה וכן כי היו שם אנשים שטעו רעש, והנערה לא
יודעת מאומה מכל זאת רק לעת מחר בראותה כל בני ביתה פניהם
זועפים ספרו לה כל הנעשה והא החלילה לבנות, כי דאין בזה שום
חשש ונדנדו ספק להיש לקדושין ממנה נדרים, ואמנם די בכל אחד
מכם לסלק הענין לגמרי ומש"כ בכתרפס ביחד, דברי יש דעות
בפוסקים בלשון המצורר אם נאמנת לומר שלא הבינה, ומטאכו נראה

אוצר

סיק י אות י

הפוסקים

ואין כאן טענה אלא כסף העודף, אך המקרה בק"א סעיף ב' כתב
בה ד"ל דלא אמרינן מינו במקום חזקה, כיון דאין מחזיקין לה
בחזקה שמצינה [ומוצא לעיל אות ד'], אך לפי"ש שם המקרה בשם
הש"ך דאין כל החזקה שוות, וא"כ צ"ל שהיה בחולה, הגם שהיה
יותר מ"יג שנה, מ"מ אפשר שאין החזקה עמומה כי"כ עד שאמר
שבדאי ידעה, וכן משמע מלשון הח"מ כאן שבי דדוקא אשה חכמה
לב יודעת שזה לשון קדושין, ועוד לכיון שהיתה ערוכה לעשות שליחות
גבירתה ליקח השמרים ולקבל העודף, ו"ל שלא נהנה לב כלל לפטומי
מילי אחר אמר לה בעת נתינת העודף, ועוד דמנו במקום חזקה
הוא בעיה דלא אפשר, וא"כ עכ"פ אי ספק גמור שמה לא הבינה
כלל שזה ענין קדושין, ובג"ד דיש עוד כמה ספיקות יש להקל בו,
וע"ש בזה ד' שהאריך עוד בענין המנו שבנידון, ומסיק דהיו מנו
כיון דגם חזקה פנויה מסייע להכנה.

ובהלכות אליהו (להר"א פיינשטיין) סי' י"ג בנידון נערה שהיתה
רגילה לשאול מחיית טענת חפירה [אלצטון] לחפירה,
ופעם אחרת לו חן לי הטענת שלך לשעה מועטת לחפירה ואמר
לה הלא טענת שלי גדולה היא מאצטון, והשיבה לו טובה היא למדת
אלצטוני, ואמר תראי אלצטון והתחיל לתת הטענת על אלצטנה ואמר
בדרך שחוק כוונת עדים הרי את מקודשת לי בטענת זו כדמ"י, ויכר
היה שלא הרגישה מאמירתו וכן אמרו העדים, והלכה לעשות מלאכתה,
ואחר חצי שעה הלך לביתה וקיבל הטענת בחזרה באשר לא היתה
כוונתו לקדושין, והיה אומרת שאמר אחי דברים ולא שמעה ולא
הרגישה מה הוא אומר, כי הוא עוד רבה בשנים לא הגיעה לשלוש
עשרה, עד אחרי זמן שהתחילו לשחוק ממנה שקדשה אז התחילה
לבכות, וכי' לא היתה מלך שאמרה הנערה וכן מוכיחים הדברים שלא
הבינה אמירת הקדושין, והגם דשיעור הרבה ראשונים הוא דאמר
האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ופעם הדבר דאמ"ר דע"א
נאמן אפילו בדבר שבערוה היכא דלא איתחזק איסורא, מ"מ כיון
דאיכא חזקה שמצינה אינה נאמנת נגד חזקה לומר לא הבנתי, אצל
בג"ד אשר העלמה רבה בשנים אשר כפי הנראה מכמה אומדנות אין
כאן צדאוי חזקה שהבינה, כמו שאומרים כלם שהיה ניכר ממנה שלא
הרגישה שום דבר, וגם הדברים מוכיחים כן כי חיבך דרש הטענת
ממנה בחזרה והיה השיבתו לו בלא טענת דברים, ואח"כ בכתב,
הרי ניכרים הדברים שמחילה לא הבינה, וגם כבר כתבו האחרונים
במשניות דכפי הכוונת אלגיו שאין מקדשין אלא אחת המופה, וע"י
דין אינן רגילות לראות ולשמע לשון קדושין רק באופן בג"ל, וצ"ע
עלמה רבה בשנים כמו בג"ד, צ"ע בדבר דלית כאן חזקה שהבינה,
וא"כ נאמנת לומר לא הבנתי, גם הלא איכא כאן מנו שיכולה לומר
לא קבלתי הטענת כלל כ"י, ובג"כ בנצח דק"י סי' ק"י בג"ל, ומכ"ש
בג"ד שיש לזקק לטעם זה עוד טעמים, עוד יש לזקק מה שאמר בטענת
על בלי שאין שם העיקרי טענת, והגם שבצ"ע יעקב סי' כ', והתח"ס
בסי' פ"ה החמירו בענין זה כשאמר ה"א מקודשת בטענת ונתן לה
דבר אחר, מ"מ מכלל דבריהם הלא נראה שאין פשוט כך לישא, וראוי
לכערך לסלק החזקה שהבינה, כיון דאין רגילות לקדש בזה ולאו
שמה טענת, כמו שמורה גופא דעובדא שלא הרגישה שום דבר בעת
אמירתו רק בעבודתה ערוכה וצלקותה מאחו דרך שאלה, וע"י
דרישה שבי' דאם ידוע שלא הבינה אין כאן קדושין, ומה לנו וידיעה
יותר מזה אשר העדים בעצמם והמקדש בעצמו אומרים שלא הבינה
ולא הרגישה.

ובפשיטא דבר סי' ל"א באיש חיל ירודי שראה בחולה מוכרת
עגות, וקנה ממנה בכמה חגורות ובצואה לקבל המחיר
לקח מטבע של כסף ואח"כ צידה ואמר האמק"ל ונתן לה המטבע,
והיה שחקר והלכה לה עם המטבע, וכאשר נשמע הדבר מאז אביה
ואמה וגם היא בעצמה וצ"ע על זה ואמרה שלא הבינה כלל מה
שלאמר, כתב בדף ל' טור א' לא היתה בזה שאמרה שלא הבינה מה
שלאמר

ובשארית יוסף (להר"א רייזן) סי' י"ב באחד שאמר לנערה שחלך
ותציל י"ש ונתן לה מטות ובעת הנתינה אמר לה
האמק"ל, והיה אומרת שלא הבינה מה שאמר לה האמק"ל, כי בדף ה'
לא אחד להיתר משום דבג"ד היו אומדנה דמוכה אחרי שהיה רבה
בשנים וצ"ע דלא ידעה לשון הקדושין, וגם בלשון ודאי דקדושין
מבואר בש"ע דלריך שהיה חזין, והיה דעת הרמב"ם הרשב"א והטור
ע"ש צביאור הגר"א סק"מ, ובג"ד דאמר לה מקדשם שחלך ותציל
י"ש עבור המטות ובעת הנתינה חזק מפיו ואמר לה האמק"ל, והיה
הלכה והביאה בזהות המטות כאשר אמר לה מקדשם, צ"ע דלא הבינה
כלל לשון הקדושין והיו כמו אומדנה דמוכה, ומיננו דמקום אומדנה
דמוכה גם דברים שכלב היו דברים במבואר ברמ"א בח"מ סי' ר"ז
סעיף ד', והא דכ' הרמ"א בזה"ע סי' מ"ב דאין הולכין אחר
אומדנות [בקדושין], כבר ביאר הנוצרי דלאו משום דאין מאמינים
לה, רק דגם כשאמין לה [דכך היה בלבה] אינו כלום משום דדברים
שכלב אינן דברים, ובג"ד אין לנו אומדנה דמוכה יותר מזה, וגם לא
דעה שם [בח"מ] בזה"ע אלאין בזה אומדנה [אף דלא נכחה], ואף
כי כתבתי דקדושין לא היו כמחנה, מ"מ לסניף יש לומר דאולי
קדושין דמי למחנה, וגם נראה צ"ע דהא דלא אלוני בזה אומדנה,
הוא רק שהיו נארכים לומר דהאומדנה מבטל המעשה ולינך בזה
דברים שכלב, כמו [בסי' מ"ב] לומר דלא כיון לשם קדושין רק
למשעת, אצל היכא דהאומדנה מורה דהמעשה לא היה כלום, כמו
בג"ד דמסקינן אם קבלה לשם קדושין או להביא ה"ש, דהוא אמר
לה שני דברים, צ"ע דאמרינן מהאומדנה והביאה משקה, דמחילה
קבלה לשם זה ולא הבינה כלל לשון הקדושין, ואם שייך להא דאמרינן
הוכיח סופו על תחלתו כ"י, וע"י במדבר פ' האומר, ובסוף הסיומן כי
עוד דלכמה פוסקים גם בדבר שבערוה היכא דלא איתחזק איסורא
נאמן עד אחד, וא"כ ממילא צ"ל היא נאמנת על עצמה כאשר ביאר
בנוצ"י סי' נ"ט.

ובז"ע יצחק (להר"א קאנלציון) סי' י"ד בנידון שכתבם לחתן
לקנות סכין ונתן לנערה המוכרת מטבע של כסף עבור הסכין
ע"מ שתחן לו עודף, והנערה הניחה העודף על השולחן, ובשנתן לה
המטבע של כסף חסם צידה ואמר לה ה"א מקודשת לי בטענת זו
כדמ"י, והנערה אומרת שקבלה המטבע עבור פרשון הסכין, ושלא
שמעה כלל מה שאמר הנער מחמת שהיו בחנות ערלים, ושגם אם
היתה שומעת לא היתה מבינה שזה קדושין, וכי' שם בערוכה ה' דיש
להחירה כיון שאמרה שלא שמעה כלל לשון הקדושין וגם אינה מבינה
לשון הקדש, ואף שבי' הרמ"א בסי' מ"ב שאינה נאמנת לומר לשחקן
החטותה, שאני התם כיון שהיה מודה בעיקר הדבר, וא"כ מה
שאומרת שנתנוה לחתן היו דברים שכלב, משא"כ בג"ד שזה מלחא
דמסתבר שיכול להיות שלא שמעה כלל מחמת שהיו שם ערלים והיתה
ערוכה, ואין ראייה כלל מהעדים ששמעו, שהם לא היו ערוכים,
משא"כ אצל דהיו כמו מלחא דלא רמיא עליה דאינה ולא אדעשה,
וכמה פוסקים ס"ל דנאמנת לומר שלא הבינה כלל לשון הקדושין,
ואף שה"ש חולק, היינו משום דאמרינן דמסתמא ידעה ענין הקדושין,
ואם לא היו רק בקדשה אחת החופה דכ"י ידעי שאמר לה לשון
קדושין, אצל אם קדשה שלא בדרך המקדשים, אדרבה קרוב הדבר
שהיה יודעת כלל אם זה ענין קדושין, ואף אם יהיה ספק השקל,
נראה שדאי נאמנת בזה וכו'.

ובצ"ע צדק (מליבוואוועט) ח"א סי' ק"ז בנידון משרתה שהיה בזה
י"ג שנה ויותר שקנתה מאחד שמרים, ובשנתן לה כסף
העודף אמר לה האמק"ל בטענת זו כדמ"י והיה טענתה שלא הבינה
כלל מה שאמר לה, אחר שביאר דבלשון האמק"ל אינה נאמנת לומר
שלא הבינה [וכג"ל בזה"ח], כי בזה"ח ג' דמ"מ צ"ל נאמנת לומר
שלא הבינה כלל מה שאמר לה, כתב דאי נצי אמרה שהבינה ג"כ
מה שאמר בטענת זו, דהקדושין בעלין ממעט שאמר בטענת זו

7318

סֵם י אֵלֶּיךָ

הפוסקים

שאמר לה, ומו יבול להכחישה, ואפי"ג שבכ"י כי דלשון שמורגל נ"פ
כל לקדושין אינה נאמנת לומר שלא הבינה, הא כבר כתב הח"מ
[דדוקא] אשה חכמה לב יודעת שזו לשון קדושין, ובכ"ג כי דאם
היא מבינה להי"ק, ובכ"ז כי דאם ידוע לן בודאי שלא הבינה אפילו
בלשון מקודשת לי אינה מקודשת, היותא מכ"ז דבכ"ז לא מייירי אלא
באשה שמבינה פירוש מלות אלו, אלא שאין לנו יודעין אם יודעת
דגשיות אלו משמע קדושי אשה, ובזה שפיר אמרין דכל מי שידע
פירוש לשון הקדש או שאר לשונות יודע שמשמען לקדש אשה, אבל
באינה מבינה כלל פירוש מלות אלו מהיבנה תיתי שידעת דמלות אלו
נחקדשה, ומכ"ג צוות דלת הכס שאין להם ידעיה מהו הקדושין
ובכ"ג צריכים שהעמדת האופה הוא הגורם להיות אשה איש, ועוד כי
הכ"ג דהכל לפי הענין, והרי מהענין שלפנינו מסתבר שלא הבינה,
וכי אפשר שאם הייתה מבינה מה שאותו איש חיל מדבר שהיה לו
לאשה, ולא תחפץל ותשתומם בזהו ישב הדעת לפי ערכה, וגם בלי
שאלת אב ואם, אלא הענין מוכיח שלא הבינה כלל, ובכ"ג צריכה
היתה שאלת בידה ומדבר לה דברים שאין לה הבנה בהם, שהיא
מתענג בלתינו מעות מידו לידה ומדבר עמה אחרי נבלות וכדומה,
ובזו כדליתא בגיטין דכ"ג ע"ב דחמש נשים נאמנות לבכ"ג גיטא
אפי"ג שאין ראוי להעיד מפני שהכתב מוכיח, וכ"ג בשלבי מה יצומח
הפונדקית הוליתא להם מקלו ותצמינו, הרי דאפילו לרי"ע דכ"ל שאין
משיאין עפ"י אשה, מ"מ אם הענין מוכיח יל אחיתא דבריה נאמנת,
ובהתא התם להוליתא מחזקת אינא נאמנת, כ"ג הכא שצומח
בחזקת פטירה שהיא נאמנת בדבר שמוכיח על אחיותה, וזה ברור
למעלה ואין צריך לפנים, ואחרי שהאריך דגם במבינה לשון הקדש
במחלוקת שניה אי נאמנת לומר שלא הבינה, כי דאף דיש להאש
לדעת המחמירים אבל כ"ז במבינה לשכ"ק משא"כ באינה מבינה,
ומש"כ צ"ד אם אינה יודעת לשכ"ק ודאי אין שום חשש בדבר,
וגם כי הענין מוכיח על אחיתא שהוציאה שלא הבינה.

ובגמ' חיה ס' כ"א בלחז שבשעה שפרע חז' לנערה חזר לה
האמק"ל בדמ"י, וכפי דבריה היה לה ידע' מה חזר לה
ותצעה אותו מותר החז' ואומרת ששמע' רק שאמר מש' וישראל
ובדע'מה היה שאמר כן לבז' אחיה, וכ' ל' היתר עפ"י דברי הח"מ
סק"א [שהבז' בלחז ח'] דנראה מלשון דרך אש' חכמת' ל' יודעת
לשון האמק"ל הוא לשון קדושין, אבל בנ"ד שהיה מער' שיושבת
בבינה ואינה בלכת' לחופות, קרוב הדבר שאינה יודעת דהאמק"ל
הוא לשון קדושין, ובפרט שלא שמה לב' לשמוע' דבריו מאחר שהצעה
ממנו בחז' ולא עלה על רעיונה שיקדש אותה, וגם בנ"ד כ' דאפילו
אם אמר לה האמק"ל צריך לידע' שהיה מצביה ושהכל לפי הענין, וכיון
דכל חלוי לפי הענין אפשר לצדד כאן מסביר' שלא ידעה ולא הבינה
דבר' לא כי' דעתה על קדושין. ואם בנ"ד בנ"ד חז' כחז' על ידון
אחר להחזיר לפי שכולם אמרו שלא הבינה מה שאמר לה האמק"ל, וגם
שאלה אח"כ מה אמר לה, ומחמת שנתגלה בכפר כל ימיה ולא
ראתה חופה מעולם לא ידעה מזה לשון קדושין, וברי הדרישה כתב
דאם ידעינן בבירור שלא ידעה מענין קדושין, אינה מקדשת אף אם
אמר לה האמק"ל, ומנן נדע' בבירור שלא ידעה מענין קדושין, וע"כ
נ"י אומדנות מוכיחות, א"כ גם בנ"ד הוי אומדנות מוכיחות שלא
הבינה, ומ"ש הפוסקים דבהאמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה,
היינו משום דסתמא דמלתא הנשים יודעות זה הלשון, אבל בנ"ד
שנתגלה כל ימיה בכפר ולא ראתה חופה מעולם, לא עדיף לשון
האמק"ל משאר לשונות שהכריעו הנוצרי והישושי' דנאמנת לומר
שלא הבינה [ובמבוא' לעיל אות ו'], ועוד הוי אומדנת' שלא הבינה
ממה ששאלה אח"כ מה אמר, ועוד אפשר לומר לפי מ"ש הנ"י בטעם
ברא"ש דכא"ש אינו נאמן לומר שלא נחתן לשם קדושין, משום דכיון
שהו"א מפיו, מחכה לשם קדושין אמר, וא"כ כ"כ אפשר לומר בנאש'
דכיון שצ"ב הקדושין אינה נאמנת לומר שלא הבינה, דא"כ למה

קבלה מידו בחפץ על לא דבר, ופעולתה סותר לדיבורה עתה, אבל
במיד שומר מחילה שפורע לה החוב ואחרי אומר האמיתי, שפיר
נוכל לומר שלא הבינה ומה שקבלה היה על פרעון החוב שאמר
מחילה.

ובשמעתה דרבא ח"ב סי' א' בשני צמרים שהיו משחקים במשחק
בספף, ואמר שישלישו את הספף אלל הנערה שעמדה
שם והסתכלה במשחקם, ואמר לה א' מהם האמק"ל, ורלו את הספף
יידכ (אך אינו יודע אם המקדש נתן לה הספף או שהיה לצד לקח
מהשולחן), ואח"כ כשאמר לה המקדש תדעי שאת אשתי ארבה את
המעצב לארץ, והעד אומר שראה שהלבינה צפנים ושאלה מה הם
הדברים שאמר מתחילה, והיא אומרת שלא הבינה בכלל מה שאמר,
כתב בעמוד קכ"ד טור א' דהגם שהנזכ"י צ"ח י"ט הלך בעד הב"ש
לאף שמדינת גלגלת, מ"ח משום דריעא טענחא לומר שלא הבינה
כוי ספק קדושין, אבל צ"ד כיון דהעד אומר שראה שנתכלה ודאי
ללא ריעא טענחא לומר שלא הבינה, וצפרע דגם הב"ש כ' דהכל לפי
הענין, ואח"כ צ"ד שהסתכלה לא הורגלה לשמוע לשון הקדושין, שהיא
יושבת צכפר ואיננה רגילה להיות אלל חופה נשואים לשמוע לשון
האמ"ק, ודאי דנאמנה לומר שלא הבינה, וצפרע שזכית סופו על
חולתו דאח"כ שאמר לה תדעי שאת אשתי ארבה הוזכר מיד, ונצטרין
הדברים שמתחילה לא הבינה ולא ידעה תאי קאמר, וכמו שצאמח
שאלה אח"כ מה אמר בתחלה, חב יחד נאמן לתלת עליו ביתר
[אחד] של בתחלה, ובעמוד קל"ז דן עוד דבין דכעדים אינם יודעים
בציור שספף הקדושין היה שלו אלל מה הודאחה, וא"כ נאמנה
שלא הבינה במה דהיה אומרת שהספף היה שלה.

ובפתחי שערים סי' טז כחז' כל היתר צידונו משום דלא הוציא לשון הקדושין וכמו שבי' הבי"ש בסק"ה, ובפרט בחולות שלנו והוא מכפר ולא ידעה כלל מה הוא, וכי"כ בנפש חיה סי' כ"א, וכ' דהוא לעולם מן המחירים ט"ש, והבס דהס"ח כ' דאם אמר לשון הכהוג בכל קדושין אינה נאמנת, מ"מ הרי ט"א העיד שאמר לשון טבעת זו כדת משה וצני ישראל הרי גם כעד עם הארץ, ופשיעא שביא ג"כ לא הבינה ואם סהדי דלא הבינה כו', ובסוף הס"י כ' דנאמנת לומר שלא הבינה גם מחמת חזקת כשרות.

ובדברי חיים (להרי אורחצאך) סוסיי ה' כתב צנידונו לצרף להיות
מה שאמרה שלא הבינה לשון האמק"ל, כיון שביא זה
ספר ומעודה לא ראה ענין קדושין, וזה כ' ב"ש דהכל לפי הענין,
ואלל זה כפר הוי לשון האמק"ל כשאר לשונות שטענתה שלא הבינה
דמסיק הדי"מ ללא הוי קדושין, ואף שכתבתי כבר [בס"ג ג' ס"ט,
וכמוזה לעיל בהערה ט'] ללא כהנצ"י שבי' דנאמחה למד שלא
הבינה, מ"מ צ"ד דיש עוד ד"דים להחיר יש למסוך מ"י שלא הבינה,
וכאשר נראה לעינים שלא הבינה.

ובדבריו יששכר סי' קל"ט כתב על היתר בנייתו דהיא טועה
דהיא מצינו לשון הקדוש כלל, וקצוץ אל הדעת שהלמה
כן דהיא ילדה ומעט דעת לה ודרכ בנינו קמן שלא רחש מעולם
חוסה וקדושין, ברם צ"ד יש לעיין דהא היא מוכחשת מעדים כמה
שהיא מכחשת כל אחת המעשה לגמרי, ולכאורה יש לדמותה לדין
המבואר ברמ"א סי' מ"ב סעיף ג' דאם מכחשת העדים אינה נאמנת
אח"כ לומר לשחק נחכותי, ומדמי לה [במש"ב מבר"מ מפא"דו
דממנו מקור הדין] לאומר לא לריתי כאומר לא פרעתי דמיא, אך הא
ליתא כלל, דהאם כיון שמכחשת המעשה לגמרי, אי"כ הוי כאומרת
לא שחקי בשעת קדושין והיא מודה שלא היה שחק בניניהם לקדשה,
וממילא כיון דהעדים מעידים שקדשה אינה נאמנת אח"כ לומר
שקדשה בשחק, אבל צ"ד אך שני המאמרים סותרים זה את זה כלל,
וכי צביל שלא הוי קדושין מעולם מוכח שהיא מצינו לשון הקדושין,
הא יכול להיות ששני המעשים אמת, וזמה שמאמינים לה מאמינים
וזמה שאין מאמינים לה אין מאמינים, ועוד יותר יש להכחיר פ"י

אוצר

סיק י אה

הפוסקים

מי שצויה נשואה ס' קמ"ט בשם הגמ"י ומש"י אמרין כל האומר לא ליתיה לאומר לא פרעתי, משום דלא פטר נפשי בקושטא, אבל צריך הרי פטר נפשי בקושטא, אלא דלרפה לא טעם של שקר ג"כ, ואע"פ שתי הטענות מובנות זו אח"כ.

ובתעלומות לב ח"צ דמי קדושין ס' א' באלה שאמר לאשה קחי פוליס מדי והשיטתי לקונה שפדום שם, ובטח הנתינה אמר לה האמק"ל והיא אומרת שלא הבינה לשון הקדושין, כי בדכ"ח ג' דהגם שכתבו שאינה נאמנת לומר שלא הבנתי כשהיא לשון המורגל וכמו דס"ל להב"י, מ"מ מדי פלוגתא לא נפקא ולדעת ר"י הוי רק ספק קדושין, ונשים אמתלא לדבריה למא לא הבינה היא נאמנת, ש"כ שאלו אומרים דלשון הרגיל לקדושין טלבו נשי גמירי לכו, היינו כשנותנת דעתה לשמוע מה צפון, אבל צריך שפטר יזה לקבל הפוליס בעד הקטנה ולא נחתה אל לבא להבין מה הוא אומר, יש לנו להאמינה כ"י, ושם דב"י גיעין ס' ג' באשה שנקשה מאחד טענה לשם מחנה ולא לגשואין, והסכים שלא יאונה, ואח"כ נתן לה הטענה מחמת השלחן ואמר האמק"ל והיא אומרת שלא הבינה מה שאמר, הביא מש"כ בס"י ה"ל, וכי דמותה נמי צריך שהיא שאלה ממנו אמר זונה כאשר נותנים לה בערלים, וצפירוש אמר לו שלא תנשא לו בשום אופן וגם הוא הסכים לדבריה, ומשני כך כאשר לקח יזה בשחוק ונתן הטענה באמצעה הוי קבלתו לשם מחנה, ולא נחתה דעתה לשמוע מה הוא סת, ועוד אני אומר שלא אמר שאינה נאמנת לומר לא הבנתי בלשון הרגיל, אלא צוהו לה לפני עדים ואמר לה קודם הנתינה האמק"ל בדרך הנובא בקדושין, כי הטענה הנושאת באופן זה הוי מוכן שהוא לשם קדושין, אבל כענין צ"ד שקרא אח"כ העדים לשמות, וגם הוי יושב ומשחק, ונתן לה תחת השלחן צסחר ואין איש רואה, נראה דבכ"י כ"י מודו שהיא נאמנת, וכפין שבי הבי"ח בחש"י ס' ל"י דבמקדש צפני פ"א, אפילו למאן דחייש לקדושי ע"א נאמנת לומר שלא הבינה, ונראה טעמו דמשום דאין הקדושין בדרך כל הארץ [צפני צ' עדים], ולכן הוי לא נחתה דעתה וגאמנת שלא הבינה, ודמותה צריך שאין דרך לקדש תחת השלחן באין רואה, כיון שטעם היסד מנהג העולם, נאמנת הוי לומר שלא הבינה.

ובמעשה אליהו מערכת י' כחז דמה שמוצא בכתב פוסקים דאם ידוע שאינה מצויה נאמנת, לא ידעתי איך גזע מה, שאם נחקרה קודם מעשה אולי עתה מחדש למדה להבין, ואם אחר המעשה אמרה שאינה מצויה הרי לא האמינוה [בדבר שצערות], אם לא שמוכחה [לומר] לסברתם דבטעם מעשה היה רגלים לדבר שלא הבינה, ומה לדדתי צידון צחולה רכ"י [בשנים] שאין לה מצוה בין הנשים לידע ענין הקדושין, ועוד שהמקדש היה מחלק קליות לשאר הצטות ולה ככלל וצחתו לה אמר לה האמק"ל, וגם כשהגיד לה בעד שז לקדושין צכתה, דהוי רגלים לדבר שלא הבינה, דנאמנת, וצפרט שהצדיק בס"י נ"ט הרבה להשיב אמאי לא מבימנא, ומאח"י כדבריו בחש"י מיימוני לה"י חיות בס"י ג', ואע"י דבחדש ה"ל ס' א' נראה כמותר לה, ש"י אכ"י ד"ל אן סהדי דלא נחטונו רק להחליט משום חומרא דא"ל לא נסמך לאומדנה לומר שלא היה בלבה כן, כיון דאיכא למימר דאיתחא בכל דכו ניתא לה, פ"כ, דמשמע דלא סמכין לומר לא היה בלבה להקדש כיון שקבלה, י"ל דדוקא הכס שלא אמר כן צפיה רק מאומדן דעתו אנו אומרים כן, לכן יש להפך האומדנה משום איתחא צפ"ד ניתא לה, מש"כ בס"י ג' שאמרה צפיה ונאמנת וכמ"ש הנוב"י, ואכ"י דבצ"י יושב דעת המחמירים משום דחישא טענה לומר לא הבנתי בלשון צרור דהאמק"ל, הנה המכרימ בחש"י מיימוני ס' ג' ה"ל גם בלשון צרור האמינה, והגם שישבתי הסחירה בחש"י המיימוני באופן אחר ולפי אותו היישוב צריך היה ראוי ג"כ להתמיר דאשה בכל דכו ניתא לה, מ"מ הא צריך מנהג הרגלים לדבר נחייפית טענה, ועוד דגם להמחמירים באומרת לא הבינה אינו אלא ספק קדושין, ואע"י דצריך בעתולה כיתה לנאמנת

בצ"י"ם ואפשר שידועת לה"י, מ"מ ודאי דלא חזין פירוש [מלת] "מקדשת" דאסורה אכ"י"ע בהקדש, ועוד דאפשר פירוש לא הבנתי [שדבריו צו הפוסקים], הוא שלא שמה דעתה לענין ויחא לא הבינה, וכמ"ש הנוב"י שם דלא שטעה וזה לא הבינה ע"ש.

ובברכת כהן ס' מ"צ דף ס' עור ג' כחז דהיה צידונו דנאמנת לומר שלא הבינה לשון הקדושין מחמת מהירות הלשון של המקדש, וגם אחד העדים אמר שהוא ג"כ לא הבין, עוד י"ל כמ"ש בחש"י מיימוני ס' ג' בשלח שאמר הרי את מקדשת לי וכי שאפילו הוי אומר שנתרחה להקדש לעצמו והיא אומרת שלא הבינה וכסבורה שמקדשה למשלח נאמנת, דשארית ישראל לא יעשו עולה, וכ"ש שהשלח יש לו אשה ויש חר"ג ע"ש, והבא ג"כ שהיה משודכת ויש חרס הקדמונים אמרין שארית ישראל כ"י, ואף דשם לא אמרה רק שלא הבינה חיבה ל"י, אבל על גוף הקדושין י"ל דאינה נאמנת לומר שלא הבינה שהוא לשון קדושין, אעפ"י י"ל כ"י, וצפרט למ"ש בצ"ש דהוי ספק קדושין וכלל לפי הענין, וצ"ד שאומרת שלא הבינה מחמת מהירות הלשון י"ל דכ"י מודים דנאמנת צוודאי שלא הבינה.

ובצ"י ח"צ ס' כ"א כחז דהיה צידונו באשה שאומרת שלא הבינה לשון האמק"ל, דהא טעם הפוסקים דס"ל דאינה נאמנת משום דסתמא דמילתא אשה חכמה לב יודעת, אבל אם לפי האומדנה צ"ד שאינה צח דעת כלל, וכמו שאמרו העדים שקרוב הדבר שלא הבינה כלל מחמת טעותה, וכמו שרמב"ם ג"כ מתחבליכות הסיפור מהעדים אודותה שהיא שטעה, וא"כ לענין אשה כזו חזרו לשנות הצדדים כלשונות המפוסקים, ואם לפי אומדנה צ"ד אינה מצויה, ודאי אינה מקדשת.

ובעזרת ישראל ס' ס"ז באלה שהלביש כובע לנערה ואמר לה האמק"ל ככובע והיא אומרת שלא הבינה, כי צריך א' ד' להחיר לפי מה שבי בצ"ש דהכל לפי הענין, וא"כ צריך נראה לפי הענין דלא הבינה שהוא לשון קדושין, ואפילו נימא דבלשון האמק"ל כל הנשים יודעות אבל לשון הקדש "דכובע" אפשר דקטנה צח י"צ אינה יודעת, ושם נאמנת לומר שלא ידעה זאת, וא"כ לא ידעה צמאי מקדשה, ואשר הליבישה הכובע סברה שהוא בדרך ילדים משחקים.

ובמחש"י ח"צ ס' כ"ז באלה שאמר לזה כפר שנתן לה מטבע לפתע ואח"כ קידשה צזה, והיא אמרה שלא שטעה אמרה האמק"ל, והעדים אינם יודעים זמן הקדושין, ודיוק מדברי הצ"ש דבדלוי אינה מצויה גם באלה האמק"ל יש להקל דלא הוי קדושין, ועוד דכיון דלא מהגו לקדש צמטבע רק בטענה, י"ל דסחם נשים אינן יודעות דהוי ענין קדושין ולכ"י נאמנת שלא הבינה, דהא טעם דאינה נאמנת משום חזקה דכל הנשים רגילות, וצב"י דאין רגילות י"ל דליכא חזקה ונאמנת, וצפרט דצ"ד אמר לה צפירוש שנתן לפתע וגם העדים פתחו אותה לקבל לפתע, וצ"ד דגוף העדות צטו מבי"ח, רק מפני נח י"ש להתמיר, אי"כ צזה נאמנת גם להסבירים דבדבר שצערות גם בלא איתחזק איסורא אינה נאמנת וכ"י, ועוד נראה דגם להצ"ש ש"י דהוי ספק קדושין, מ"מ צ"ד דמדינה העדות צטל משום דהוי בלא דרישה וחקירה דלא ידעו הזמן, אי"כ י"ל דלכ"י"ע בספיקא מקמינן לה בחזקה פנויה, ואף דמוצא ברמ"א בס"י מ"צ דאין לסמך על אומדנה בקדושין, י"ל דהיינו צליסור דאורייתא אצ"י צ"ד שצבטל העדות שזי יש לסמך על האומדנה, וכיוצא צזה כי המחיים צב"י פ"כ דדוקא משום חומרא א"ל לא נסמך על אומדן דעת, אבל היכא דליכא חשש דאורייתא שזי יש להקל ע"ש, וכ"כ צזה, ועוד דדוקא לענין אם כיוונו לקדושין לא סמכין על אומדנה משום דאיתחא בכל דכו ניתא לה, אבל לענין שלא הבינה לשון הקדושין היכא דלא היה מתחלה שום דיבור מה וכמו צ"ד, שפיר יש לסמך על אומדנה שלנו, דצזה לא שייך טעמא דאיתחא בכל דכו ניתא לה, דהא לא ידעה כלל אם הוי ענין קדושין, וזה צרור.

ביאור הגר"א

[ט] ואם היה כ"ר שם
אפסוק הלכה כ"ר יחי:

ו [ט] ואם היה מדבר עמה תחלה (ה) על עסקי קדושין

ונתן

באר הגולה
ו משנה ז' פ"ד ומעשר
שני ומימי לה שם צמ'

פתחי תשובה

(ה) על עסקי קדושין. כתב המח"ל פ"ג מה"א דין ז' וז"ל לא שנה היו מדברים על עסקי קדושין לענין ז"ש על עסקי קדושין לפיכך כגון דשויה שליח ונתן לה קדושין ולא פירש דין כ"כ מהרי"ט נהגותה ח"מ סימן כ"ב ע"ש :

אוצר

סיק י אות י — סיק יא אות א

הפוסקים

ובגבול בנימין סי' ס"ז צידדו שאחר הנתינה אמר לה האמק"ל, וכשהודיעו לה העדים שהוא לשם קדושין זרקב מה שנתן, ואשש לדעת הפוסקים דבשתיקה לאחר מתן מעות הוי סיק, וכ' בדמ"ד דצ"ח כ"ע יודו להקל, דהוכיח סופס על תחלתה דלא קבלה לשם קדושין, וגם י"ל דלא שמעב היעצ מה היה אומר עד שאמרו לה העדים וכמו שטענה בפירוש, או אפילו שמעב לא הרגישה ולא הבינה וכמו שאמר העד, ואף דבלשון האמ"ק כתב נשים מצוות ואינה נאמנת, מ"מ קרוב הדבר להאמינה דאין דרך לקדש בדבר כזה שכתעט אינו שוב כלום, כי אם בטענה או בכסף ובהזמנה לקדושין, ולכן ודאי הוא שלא נתנה דעתה להבין מה שהוא אומר, וצפרע לפי דבריה שהיתה מדברת עם אחרים, ודאי אף שהשמע לא חזק.

יא. וכשהיה ספק קדושין מצד אחר אם נאמנת לומר שלא הבינה לשון האמק"ל. בשו"ת הר"מ (מגור) סי' י"ח אחר שבה דאף שהיה אומדנה צידדו שלא הבינה לשון הקדושין מ"מ הוי ספק מקודשת [וכמוצא בלוח הקודש], כתב דמ"מ צ"ח שהיה ספק קדושין מלד אחר דשמה הוי שתיקה לאחר מתן מעות, י"ל דנאמנת לומר שלא הבינה, דכרי לבאורה קשה למה אינה נאמנת לומר שלא הבינה והיא לרוב הפוסקים ע"א נאמן אף בדבר שצעררה היכא דלא אחזק איסורא, וע"כ י"ל דזה חשוב אחזק איסורא כיון דרוב נשים מצוות, וכן בכל חזקה דמכה רוצה חשוב אחזק, ולכן קודם שאמרה שאינה מציינה כבר הוחזקה למקודשת מטעם דזה, ושוב אינה נאמנת להוציא מחזקה, ולפי"ז צ"ח דמשולם לא הוחזקה רק לספק מקודשת משום דשמה הוי שתיקה לאחר מתן מעות, שוב י"ל דנאמנת לגמרי לומר שלא הבינה, דאף דלענין זה חשיב אחזק איסורא מטעם רוב שמצוות, מ"מ לא אחזק רק מטעם ספק, וע"ש שהביא ראייה לזה, אלא שסיים דמ"מ מיראי הוראה אני צענין חמור כזה, אבל מאחר שהוא צמקוס ענין גדול אם יסכים גדול הדור להחיות וארצה דבריו אהיה ג"כ סניף להחיות, וכל שלא ארצה דעת גדול הזה אינו מחיר כלל, דכרי י"ל דאף להפוסקים דע"א נאמן בדלא אחזק, מ"מ צעל דבר צעלמו אינו נאמן, ודוקא נדב דיש לה היחר נאמנת, משא"כ כשאין לה היחר, דזה אף בשצויה הקלה אמרין אין אדם נאמן על עצמו, וכן בכמה דוכתי.

יא. מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין. א. האם בדבור על עסקי קדושין בעינן שיוכיר לשון קדושין ממש, או כשידבר רק על התקשרות ושדוכין ג"כ מהגי. כל הכסף ח"צ צמח"ש ברח"ש גאטוויי סי' כ"ז דל"ז עור ז' כתב דלענין זה דכיו מדברים צעסקי קדושין, נראה דלא צעין לשון קדושין ממש, אלא כל דצעין והדבור הוא שדוכה שההיה לו לאשה והיה מצויה סני, דאם צעין לשון קדושין מצורר לא הוי שתיקה קמאי מלאשמשעין חידוש זה, ואחרי שהביא סמוכין לזה מכתב תשובות אחרונים, מסיק דלפי"ז צ"ח אפילו יומא דלא הוי אלא לשון שדוכין, הוי ככלל מדבר על עסקי קדושים דאם קידש בשתיקה מהני, וצנידו שבלשון היה: האם את חלכה את יוסף לחתן, הוסיף עוד דזה לאו לשון שדוכין הוא אלא לשון איורוסין, והביא כן מהפני משח ח"ה סי' כ"ט.

ובפרי צדיק סי' י"ד הביא מהדברי ריבות סי' קפ"ה שהחשיב צנידו כמדבר על עסקי קדושין מה שאמרו "נתחתן". וכ"כ

אולם בעבודת השם סי' י"ד צידדו שאמרו לה האם את ראה אותי לחתן ואח"כ נתן לה בשתיקה, כתב דק"ל עור ז' דהגם דלשון "נצויו" הוא לפי של חתן, מ"מ אין כאן לשון קדושין ולא לשון אישות כלל, ואף דבמהרי"ק סי' ק"ט [דפ"ג ח', ודפוס ווארשא הוא בפר קפ"ח עור ז'] הביא ממצדה אחר דהיה דנתן לה סבלנות והאנשים שנמלאו שם היו אומרים זה לאו לשון חתן וכלה, חוששין בכה"ג לסבלנות שהיו לשם קדושין, כבר דחה המהרי"ק שם סברה המורה הכוה וכ' דקריאת חתן וכלה אינו מורה כלל על לשון קדושין, אלא על שם המהיד כשיכנסו לחופה, ועוד נראה דאף המורה הכוה לא כתב כן אלא בזמנם שהיה מפורסם צנייכס דלשון חתן וכלה מורה על המחקרצין ומחוייגים זה לזה, משא"כ צמנינו לשון זה אינו מפורסם כ"כ שהוא על המקדש והמחקדשה, אלא שהוא מורגל לדבר כך אפילו היכא דאין שם כי אם שדוכין צעלמא, וכבר כ' המהרי"ק שם [צסוף הסימן] דאין השדוכין ככלל מדבר עמה על ע"ק, וכן נראה מדברי המצ"ט ח"ה סי' קכ"ז, ותימה על הדברי ריבות [סי' קפ"ה ה"ל] דס"ל דמדבר על עסקי שדוכיה מהני, ולא זכר דברי מהרי"ק ה"ל, ומסיים דנמלא דנ"ד חלוי צפלוגתא דרבותא אי חשיב כמדבר עמה עע"ק, וממילא תפסי גם קדושי שני ולריכה ממנו גט. וכ"כ שם בפר ע"א.

ובתשובת הר רפאל בן חסון שכלל הכסף ח"צ סי' כ"ז צידדו הכל הכסף ה"ל, כתב דאין זה נקרא מדבר עע"ק, משום שאינו אלא לשון שדוכין צעלמא ואין צעין לשון מצורר של קדושין ממש. גם בצמחר מכסף סי' ל"ג דף סי' ע"ב כתב צנידו דאף שהיו מדברים

י וצ"י בשער אשר שם שדיק גם משרת הרשב"ש סי' תפ"ג דמדבר על עסקי שדוכין מהני. ממה שכתב שם צנידו דחשיב מדבר על ע"ק מה שאמר לו חן לי בתך, אולם במשאה דדבוחתא (בהלק החדושים של הרמ"ד אלפאסי) בתשובה שבס"י מ"א דקיד"ד' כתב דאין ספק שפ"ס נפל בדברי הרשב"ש, וכצ"ל: אם היו מדברים על ע"ק כגון שאמר לו תפול קדושי בתך. וצ"י עוד בשער אשר שם שדיק גם במהרש"ד סי' ס"ז ועוד פוסקים דס"ל דמדבר על עסקי שדוכין מהני. ממה שכתבו צנידו דאם אמר שיתן לו את בתו לאשה הוי כמדבר על ע"ק, אולם בעבודת השם דחה ראיה זו, כיון שיש כאן לשון אישות [דבאומר הרי את אשתי וצ"י קדושין ממש], ע"ש.

אוצר

סיק יא אות א-ב

פוסקים

מדברים על עסקי שדוכין, מ"מ הרי לא הזכירו שם קדושין, וזו דאלי דאם דבר עמה על עסקי שדוכיה ונתן צידה סחם לא מקרי מדברים עמ"ק, ולא היו קדושין. וכ"כ במשפחא דרבנותא (בחלק החדושים של הרמ"ר אלפאסי) בחשוכה שבסי' מ"א דק"יג ד' דמדבר בעסקי שדוכין לא מהני.

וע"י בלשון המאירי קדושין דף ו' ע"א שכתב וז"ל: שהדיבור בעסקי קדושין לר"ך שיהא בו לשון שאילו היה כיוולא בו בקדושין יהא מועיל, כגון שיאמר חרני להיות אשתי, או איהא משאר לשונות המועילים בה, הא כל שאינו כן אינו כלום, שאין דבור בעסקי קדושין מועיל במה שאין קדושין עלמן מועילים, וכן נראה לי ברור.

ב. ואם צריך לחיות מבורר בדבור עמ"ק שהוא הוא המקדש והיה המתקדשת. בשו"ת הריב"ל ח"א סי' י"ח ד"י"ז א' הביא מהמרדכי סוף גיטין בנידון בחור שדבר עם אשה והראה לה קרם של כסף ואמר לה תרני להתקדש בו אם תחנהו לך, ואח"כ אמר לה הרי הוא לך לשם קדושין, וכחז המרדכי דמהני אף שלא אמר האמק"ל כיון שהיה מדבר אהב על עסקי קדושים ששאל לה כנ"ל, וכי מהריב"ל דנראה שיש טעות סופר בזה החשוכה במש"כ חרני להתקדש בו, והסופר השמיט מלת לי, כי איך אפשר דבמדבר עמה על עסקי קדושים בסחם בלי שיפרש שהוא רוצה לקדשה לעצמו דההא מקודשת משום הכי, והלא כשהוא נותן הקדושין ולא אמר לי כיוון ידים שאינם מוכיחות, אלא ודאי דטעות נפל בספרים.

וביד אהרן הגב"ע אות כ"י הביא דבשו"ת הרד"ב ח"א סי' ר"א"ב מביאר שחולק על הריב"ל, וס"ל דכשדבר עמה תחילה על עסקי קדושים אף שלא היה מוכח שמקדשה לעצמו, וגם אח"כ בעת הקדושין אמר לה הרי את מקודשת בלא מלת לי, מ"מ הוי מקודשת. וע"י בפנים הרד"ב שם שכתב בעטם הדבר, דכיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושים סחם ולא אמר פלוני שלחני לקדש אותך, אין לך ידים [ויותר] מוכיחות מאלו. וכי בחדושי הרי"מ סק"י בביאור דברי הרד"ב, אשר לאחריה הם בלתי מובנים, דהא במפרש האמ"ק ולא אמר לי [ולא דברו מקודם בעסקי קדושין] ג"כ שידק טעם זה שלא אמר פלוני שלחני, אך נראה לפרש טעמו, דבשלמא בלאמר האמ"ק ולא אמר לי אין במשמע לו יותר מלאחר, ואף שלא הזכיר פלוני שלחני הוי אינו מוכיח, אבל דבר עמה על עסקי קדושין ואח"כ נתן לה בשתיקה, דעכ"פ לגבי אחר שלא הזכיר אינו חשוב דבר עמה עמ"ק, ואין כאן רמז קדושין, א"כ שוב מוכח דלעצמו מקדשה דלגבי עצמו השיב שפיר דבר עמה עמ"ק, והוסיף עוד, דממילא כשדבר עמה עמ"ק ואח"כ אמר האמ"ק ולא אמר לי ג"כ מהני כיון שדבר עמה מקודם, אף דבהאמ"ק בלא לי לא שידק הטעם שלא הזכיר פלוני שלחני וכנ"ל, מ"מ לא גרע משתיקה.

וכתב עוד ביד אהרן הכ"ל דנראה שכן היה סברת הר"ש בן הרשב"א, שכי בחשבותיו [שו"ת הרשב"א] סי' ת"ק בנידון שאמר לחבירו קח אלו זכוכים קדושין על בחר, ואח"כ אמר לעדים הוי עדים איך לקח קדושין על בחר, ואמרו לו העדים הרי לא ראינו ואיך נעיד, וחר ולקח הזכוכים מיד אבי הנערה ואמר לו אלו קדושין על בחר, וכי דמלאר שהיו מדברים על עסקי קדושין, אע"פ שלא אמר בשעת קדושין תיבת "ל"י" הוי קדושין, הרי דאף שלא היה מוכח בשעת הדבור על עמ"ק שמקדשה לעצמו, שהרי לא אמר הוי עדים איך לקח קדושין על בחר בשבילי, אפ"ה כי דכשחזר ולקח ממנו הזכוכים וא"ל אלו קדושין על בחר הוי מקודשת, אבל בסי' תקפ"ג שם בסוף החשוכה כי בזה"ל: אמנם אם היו מדברים על עסקי קדושין כגון שא"ל חתן לי בחר וא"ל כן, ובעוד שהם עסוקין בזהו ענין נתן לו הקדושין אע"פ שלא אמר הרי בחר מקודשת לי קדושין קדושין, הרי דס"ל דבמדבר עמה על עסקי קדושים לר"ך שיאמר לי, והוא היפך מההיא דסי' ת"ק, וגם מלבד זה אוחה חשוכה דסי' ת"ק לר"ך לענין זה עובד דיש צד מן הכמנוס, וז"ל.

ובעבודת השם סי' מ"ו דק"יג ג' כתב דאף דרובא דרבנותא סבורים דלא כהרד"ב [וכמוכא להלן], מ"מ היה ראוי להחמיר ולהאריכה גם כדי לחוש לבכרת הרד"ב והרשב"א, וצפרט היכא דליכא עיגון בדבר וכנ"ל שהמקדש הוא צעיר לפנינו, ומש"כ ה"ד אהרן דהרשב"א סותר עצמו ממשי"ב בסי' תקפ"ג, לדעתו אין כאן סתירה כלל, וחמה על הבני אצרכם [המוכח להלן] שזן בפשיטות בנידון דידיה לפוטרה בלא גט, ולא חש כלל לדעת הרד"ב. וע"י גם במעשה אליהו מערכת ל"ז שכי בנידונו דלאח ידי תוצת הרד"ב יש ללרף בנ"ד עוד ספק, והו"ל ס"ס להקל.

אמנם הרבה פוסקים כתבו בפשיטות דאם אינו מזכיר בדבור על עסקי קדושין שהוא הוא המקדש והיא המתקדשת, לא מהני כלל מה שדבר עמה מקודם. כגב"ה הגב"ע אות ל"ט הביא מהמר"א גאליק בחשו"ב כח"י סי' דאע"ג דכתבו הר"א"ש והטור דאם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושים, ואח"כ אמר האמ"ק ולא אמר לי הוי מקודשת בודאי, מ"מ נראה ברור דכיוון דוקא כשהיה הדבור מביאר ומוכח מחובו שהיה מקדשה לו, אבל אם גם הדבור של עסקי קדושין לא היה נאכה שמקדשה לו, ודאי דאינו כלום, שהרי אין כאן ידים מוכיחות.

ובדברי ריב"ת סי' רס"ד כתב להחמיר בנידונו, משום דמדבר עמה על עמ"ק לא מהני אלא כשגילה דעתו שרוצה לקדשה לעצמו, ואז אפילו נתן אח"כ בסחם הוי קדושין, משא"כ בנ"ד שלא גילה דעתו שרוצה לקדשה לעצמו לא קודם נתינת ולא בשעת נתינה. וע"י ב"ש סק"י סי' ג"כ דלכ"ע לא מהני מדבר בעמ"ק רק כשמדברים בעניני קדושין שלה, וז"ל לחשו"ב מהר"י לבית הלוי סי' ב'. וכן בבני אצרכם סי' י"ד כתב דבנידונו לא חשיב מדבר על עסקי קדושין, מאחר שלא היה בדבור הוכחה שהיא היא המקודשת. גם מהרש"ש סי' ל"א דק"י"א נזכר ב' כתב דמדבר עמ"ק היינו שהיו מדברים בפירות להתקדש לו, והיינו שנועד בציבור מי הוא המקדש והמתקדשת, וכביא ראוה מהשגתי גבורים שכי דאם לא היה מדבר על עסקי קדושים ממש אינה מקודשת, וגם הביא מהדברי ריב"ת הכ"ל. וצפרי הארץ סי' ג' דף ל"א א' כתב דכן דעת מהרש"ך בח"א סי' קכ"ב, דבנידונו שאל מחילה לאביה אם יקבל העצמה בעד קדושי בחר, ואח"כ בשעת קדושין לא אמר מלת "ל"י", והעלה שם להקל משום דהוי ידים שאין מוכיחות, הרי דאף שדבר מקודם עמ"ק, מ"מ כיון שאין בדבור הוכחה שלעצמו מקדשה, דאפשר שהיה רוצה לקדשה לאחר, לכן דן שם להקל. וכן במגיד מראשית (בחלק השו"ת מן המחבר) סי' ג' דף י"א עור ב' כתב דהא דמהני מדבר עמה על עמ"ק, היינו במדבר ביחוד על עסקי קדושים האיש לנוכח אשתו, וכמו שפרש"י בקדושין דף ו' ע"א והוא שעסוקין בזהו ענין דכיוון דבידור בעסקי קדושים, וכ"כ הרא"ש דמדבר עמ"ק היינו להתקדש לו.

גם בדרך יבחר סי' נ"ח בחשוכה בן המחבר כתב דודאי לר"ך שידברו לפניה על עמ"ק שלהם, וכמו שפרש"י גבי והוא שעסוקין בזהו ענין דכיוון דבידור בעסקי קדושים, ועל מאי דאיתא בגמרא שם מענין לענין בזהו ענין ומיבדו ללרבי זיווגם היה כן, ואף כי מהטור [שכי] אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין ולא כי על עסקי קדושים אינו מוכרח לומר כן, מ"מ הוא ברור, ועכ"ל כן, דהא הטעם דמקודשת במדבר עמה על עמ"ק ונתן בשתיקה, הוא משום דכיון שדבר עמה עמ"ק והיא קבלה את הקידושין גלחה דעתה דניחא לה, ובתיבה אם דבר מקדושין שלה, אבל אם דבר מקדושין סחם איזה גילוי דעת יש שמרואה להתקדש לו. ובלבושי מרדכי (הנפסם בחר"י) סי' ק"ג כתב דיש להביא ראיה מלשון המשנה במש"כ פ"ד מ"ז דנקט ה"ב מדבר עם אשה על עסקי גיטת וקדושים, ולא נקט בקיבור על עסקי גיטין וקדושין כלשון המפרשים, וכן יש לדייק מדברי רש"י דריב"א מענין לענין כן [וכנ"ל בדרך יבחר]. ובכסף אליהו סק"ג כתב דיש ללמוד ק

הפוסקים

סימן יא אות ב-ה

אוצר

ג. כשדיבר עמה בלשון שמשמעותו שהוא מקנה עצמו לה. בחזון איש (מכדורת תשי"ח) סי' ל"ח אות י' כתב דיש להסתפק במדבר עמה על פי' ונתן לה בשתיקה, אי צריך לקדוק הלשון בדבור הקודם, כגון אם אמר לה חברתי שאתה לך לאיש וכיוצא לשון פסול, ולאפשר דוקא דבור שנשעת קנין מפסיד לשון מקולקל משום שמשמעו ששועה הקנין בענין זה, אבל בענין רצוי דידע אין קפידא אם בלשון רמז דיבר כיון שהענין מבורר, וכשנותן אח"כ סתם דעתו לקדושין המועילים, או דלמא כל נתינה סתם מחינם לדבור הראשון, וא"כ, ובסוף האות שם כתב דיש להסתפק גם בשאל אותה הנהלה להיות חמי ואח"כ נתן סתם, וכמו שנסתפקתי לעיל.

אולם עי' במאורי קדושין דף ר' ע"א שם שהדבור בעסקי קדושין נר"י שיבא בו לשון שאינו הכי כיוצא בו בקדושין יבא מועיל, כגון שיאמר חרתי להיות אחי, או איזה משאר לשונות המועילים, ושיבא לשון שלא יבא מקום בו את עצמו אלא שיהיה קנויה היא לו, הא כל שאינו כן אינו כלום, שאין דבור בעסקי קדושין מועיל במה שאין קדושין עצמן מועילים, וכן נראה לי ברור.

גם צידד דוד סי' ז' בחשוכה בר רפאל חסון בגידון שבדבור על עסקי קדושין אמר לה לשון שמשמעותו הוא רייני ארוסך, כתב דכיון דלא היה כאן שום לשון של קדושין רק דתפסין לשון זה כאלו היה מדבר עמה ע"י, וכיון דלשון זה לא מהני משום דנתיב כי יקח איש ולא שיקח את עצמו א"כ אין כאן דיבור של עסקי קדושין. וכע"ז כתב בלבושי מרכי סי' ל"ו ע"ש.

ד. וכשדיבר עמה בלשון שהוא שם דבר ולא בתור פעולה. בפני משה ח"צ סי' ז' בגידון שאני המקדש אמר לאני המקדשה את חקבל חפץ פי' בשביל קדושי נתן אתה אותה לך, ואח"כ נתן לו החפץ בשתיקה, כתב דדף ז' עור ד' דלא שייך הכא הרישומה דרצני פרוצניאל שכתבו דבשלשון הקדושין הוא בחור שם דבר ולא בחור פעולה לא היו קדושין [וכמוצא להלן סק"ג אות א'], דא שייך רק בשעת נתינה משום דבעינן שיאמר כלפי המקדשה בלשון פעול, אבל צ"ד כונת אבי המקדש לא היתה לקדש בלשון זה, אלא הלשון והקדמת דברים, וכמו שהיה מצדק לדעת דעתו של אבי הנערה אם ירצה לקבל קדושין בעד בחור, ואם יסכים יתן לו אח"כ קדושין בלשון המועיל, וא"כ מהני הקדושין מדין עסקין בלאחר ענין. וכע"ז כתב בחי"א סוסי כ"ט.

אולם עי' בשער אשר סי' ל' דל"ז א' שחמה על הפני משה כ"ל מחשבו מהרי"ט ח"צ סי' ל"ח, שיוצא מדבריו מפורש דגם בכה"ג שהדבור בעיך היה בחור שם דבר ולא בחור פעולה, ואח"כ נתן לה בשתיקה אינה מקודשת. גם בדברי שמואל סי' ז' דק"ח א' צידדן שהדבור בעיך היה בחור שם דבר ולא בחור פעולה, כתב דאליבא דרבמי פרוצניאל לא חשיב מדבר ע"י, וכמי' צידד אהרן הגה"ט אות כ"ז בשם הר"צ"ל [ומוצא לעיל אות ז'] דכא דמהני מדבר ע"י הו"ו כשהדבור מבורר ומזהב מחוכו שמקדשה בשבילו, אבל אם גם בדבור של ע"י לא מוכח שמקדשה בשבילו ודאי שאינו כלום, וא"כ גם צ"ד שבדבר בלשון גרע לא חיישין לקדושין אלו כלל כ"ר.

ה. כשהדבור על עסקי קדושין היה בלשון שאלה ותמיה. בחיים לעולם סי' א' בחשוכה ה"ש א"ב"ד אמשטרדם צידדן שהטור הטבעת מאלצעה של נערה ואח"כ החזיר לה, ולקחה את הטבעת ומסרה לו בחזרה ואמרה לו החפץ אתה לקדשני בטבעת זו, ושאל אותה אם נוחנת לו הטבעת במתנה והשיבה כן, ומזר ושם הטבעת על אלצעה ולא דיבר כלום, אחר שהעלה דגם בדברה היה על עסקי קדושין ה"ל כנתן הוא ואמרה היא ומקדשה מספק משום דהו"ל במסכים לדבריה, כי דמי' צ"ד יש לזרז להקל, משום דדוקא אם אמרה בלשון החלטות דהיינו אני רוצה להקדש לך אז הוי ספק קדושין

כן מדברי הח"ס ברי"ט בכתב ד"ה קנו מידו, ע"ש. וכ"כ לדינא באלו יעקב סי' ל"ח, וצ"ב פעלים סי' י', ובעמק שאלה סי' ע"ג, ובאמר שמואל סי' ו', ובקונטרס משמרת הקדושין סעיף י"ט, ובשמן המשחה סי' ס"ח דמי' א'. וע"ש בשמן המשחה שכתב שכן דעה הרשב"ש גם בסי' ח"ק, ודלא כדוד אהרן כ"ל.

אמנם אף שלא הזכיר בדבור על עסקי קדושין מלת "לך", רק שאר דברים המוכיחים שהוא הוא המקדש והיא המקדשה, מצינו להפוסקים שכתבו דג"כ מהני. בעמודי אש סי' כ' אות י"ח הביא מהר"ש בקדושין פ"א סי' ד' שכתב ליישב דברי המרדכי במה שהבאר הקדושין משום שהיו מדברים חתלה בעיך, והלא בתחלה ג"כ לא אמר אם תרצה להקדש לי אלא להקדש בו [וכמו שהקשה הריב"ל כ"ל], אלא מאחר שאמר אם תרצי להקדש בו אם תתנו ליך משמע שהוא המקדש, והיו כמו שאמר הריני נותן לך, וכתב דמבורר דגם הי"ש סי' ד' בשעת הדיבור בעיך נר"י שיאמר שהוא מקדשה לו, אלא שהי"ש כתב דבמה שאמר אם תתנו ליך משמע שהוא המקדש, ומהריב"ל הגיה שאמר להדיא "לך" יא. גם בלדמח קודם סי' ל"ט כי ליישב דברי המרדכי כ"ל ב"ש"ש, וסיים ואינו יודע למה הרחיק הריב"ל את הדבר. וצפני ויחשע (שם) שני המאורות (בגדולים) סי' ז' דע"א ע"ב כתב דמש"כ הריב"ל שצריך להגיה במרדכי מלת "לך", אין מקום לדבריו כלל, דכא כתב המרדכי שם להלן כה"ל: ועוד י"ל שאפילו אם אותו הבחור אמר בתחלה דבריו חרצו לשם קדושין נכון להחמיר, עכ"ל, ומדגיון למלת "אחנכה לך" משמע דכא הוי גרים לכוניה שלעצמו מקדשה.

ובפרי הארץ סי' ג' דף ל' עור ד' כתב צ"ש דברי המרדכי כ"ל, דכיון שבאותו נידון היה מתחילה מצדק ממנה שחלה לו מעות על הקרם, ושם אמר חרתי להקדש לו, אף דלא אמר לי אפשר דאריש דבריו קאי ולעצמו היה רוצה לקדשה, וחשיב כאלו פירש הו"ל ואמר בלויני לי מעות, ולפי"ז יתא' גם מה ש' שם המרדכי אח"כ דאפילו אם אותו הבחור אמר בתחלה דבריו חרצו לשם קדושין נכון להחמיר, עכ"ל, הגם שאמר רק חרתי להקדש וליצא לישאל דמוכה דלעצמו מקדשה אפילו לפי סברה הריב"ש כמו אחנכה, אפי"ה חשיב ג"כ כאלו אמר לי, כ"ל בדרך אפשר ליישב דברי המרדכי בגם שהוא דוחק.

ובחיים ושלום ח"א סי' כ"ד דנ"ז א' כתב צידדו לתקן הרישומה מה שלא אמר בשעת הנתינה חיבת "לך", בזה שבדיבור ע"י שאל אותה אם תרצי קדושין ממני, ועוד דאפילו לא היה אומר קדושין ממני, כיון שהיה שקלא ועריא ציניכס, שבעטרה צקשה שיתן לה והוא ענה שנתנם לא יתן לה, והשיבה תן לי בעד קדושין, והוא השיב דאם תרצי בעד קדושין איני נותן זה אלא זה, הרי בדברים מוכיחים שעל קדושי עצמו הוא מדבר ולא על קדושין מאחר, שהרי על עסקי נתינתו ממנו הם מדברים, ולא יתכן כלל להבין על קדושין מאדם אחר, וע"ש שצ"ח ללדמח קודם ה"ל ולשוד כמה פוסקים שכתבו כן. ועי' גם במאורי דוד (להרד"מ פערער) סי' י"ח צידדן שאמר הרי את מקדשת והחסיר חיבת לי, אלא שמתחילה דבר אחר על עסקי קדושין, וכתב דאין להקל משום דגם בדבריו שכתחילה לא אמר חיבת "לך", כיון שנשפך עם המדובר צינינו הצנת דבריו הוא שיקדשה לעצמו.

(א) ועי' בריב"ל הג"ל שרצה ג"כ ליישב באופן זה דברי המרדכי, דס"ל דהיכא דאמר אנתנו לך הוי כאילו אמר אני הוא הנותן, וכסברה הריב"ש המובא להלן בסעיף ד' דהוי כאומר לי, אלא שכתב דדבר זה רחוק בפירוש דברי המרדכי, דא"כ הו"ל לפרושי דבריו ולא לסתום. ועוד דהריב"ש עצמו ס"ל דלא הוי אלא יד מוכיח וצריכה גם מספק, עכ"ל, וחיינו דהריב"ל לשיטתו דס"ל דהריב"ש לא אמר דלשון זה מהני אלא להצריך גם מספק, וכמובא שם להלן בסעיף ד'.

אוצר

סימן א את ה

הפוסקים

ורחוקה, דאמרה הן, ועממא דמסתבר הוא. וכן צפי' הר"ד ערומה על הרמזים כתב דפירוש רחוקה, הוא שאמרה הן בפירוש. ובבבב"ג הגה"ע אות ל"ח הביא גם מחש' הר"א מוטל בבב"י, דהא דמדבר ע"ק מהני היינו ששמו העדים שאמר המקדש תרלי להתקדש והיא אמרה הן, אבל אם לא שמו חינה מקודשת.

ובלח"ם שם הביא דברי הכ"מ, ואחרי שביאר דהא דבגט לא כתב הרמזים אלא מדבר עמה על עסקי גיטא בלבד, משום דהתם ודאי לא צעין רחוקה, דהוי בטל כרחוקה, הקשה לפי הכ"מ דא"כ כשאמרו בקדושין דף ר' [גזי הוי לישני דסעיף ג' דאביי לן אי הוי לשון קדושין] במאי עסקין, אלימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטא וקדושים מנא ידעה מאי קאמר לה, ואי כשמדבר עמה אפילו לא אמר לה נמי, [ולפי הכ"מ] לימא דליירי דלא אמרה הן ונדאי ידעה כיון שמדבר עמה, דהא בגט לא אמרה הן ואמרין ידעה, וחו קשיא דהרמזים בבל' ד סתם וכתב בבב"י לישני והוא שיהיה מדבר עמה ע"ק, ולמטה כתב דמדבר עמה ע"ק צעין שחאמר הן, א"כ למעלה נמי נראה דצעין שחאמר הן, וא"כ קשה בלא אמירה הן כיון ידעה מאי קאמר ליהוי ספק מקדשת דילמא הוי לישני הוי לשון קדושין, וי"ל דכיון דלא אמרה הן לא אסיק אדעתה דהוי לשון קדושין, ומשמע לה כיון דלא נחלית לו בפירוש ודאי לא יקדש לי, אבל בגט כיון דהוא צע"כ אפילו בלא אמירה הן ידעה דהוי גט, דאמרה כיון דדיבר לי שרונה ליתנו אפי"פ שלא אמרה לי הן נותנו לי צע"כ, ועוד דבגט אפי"פ דלא אמר לה כלל כי שם הרמזים דהוי גט מדאורייתא, ולכך צידעה קל"ח סג' וכתבן זה תימן דברי הגמרא לפירוש הכ"מ, כסם הוי ס' ח' ד"ד ג'.

ובאביר יעקב ס' כ"ד דקל"ו טור צ' הביא גם ממכרי"ע לבלון ס' ל"א שדעתו כהכ"מ, וסיוס שדעת הכ"מ והלח"מ ומכרי"ע לבלון דבמדבר ע"ק לא סגי בלא אמרה הן, גם הביא מהיד אהרן הגה"ע אות י"ב שכתב בדברי מהר"א מוטל שהביא הכנ"ג [הכ"ל], ושגראה דס"ל כן. [אולם האביר יעקב עצמו דעתו להתחמך וכמו שיוצא לבלון].

גם בשו"ת מוהר"א ס' י"ט ד"ה טור צ' כתב דנראה לו עיקר דמשי"כ הרמזים ורחוקה היינו דוקא נחלחש בפירוש, כפי הכ"מ, וכן מצוה בקדושין ד"צ ע"ב אלימא רחוקה דאמרה הן לא רחוקה דאמרה לא, הרי אפילו למאי דס"ד לפרש לא רחוקה דאמרה לא מימ לשון רחוקה אינו סובל פירוש אחר רק דאמרה הן, וכן ברמזים צפ"ה ה"י כתב להדיא ואישתקא ע"ש, ומשי"כ הכ"ש [דלכלן] דהאי ורחוקה ש"י הרמזים היינו דשחקא לא נהירא כלל, וכן פירש הכ"ש גופיה דברי המחבר דרס"י ל' כיון שרחוקה היינו שרחוקה בפירוש, וע"ש שהאריך לבאר דלא חיקשי מהגמ' קדושין בג"ל. ובספרו עיב קדושין סק"ו כתב לפרש דברי הגמ' לפירוש הכ"מ כעין הלח"מ בג"ל, וביתר ביאור, דלא מלי לאוקמי בגמרא דמייירי שלא נחלחש בפירוש רק ששחקא, דכיון דבתחילה דיבר לשון שהצניח אותה לקדושין ועכשיו שינה לשונו ממה שקדם לדבר עמה, כ"ש דקשיא מנא ידעה, דפשיטא דבבב"ג אין הוכחה שנתרנית, ויכולה לימר דהואיל ושינה בלשונו מסתמא לאו לקדושין נתן לכך שחקא, אבל ברחוקה בפירוש שפיר קשיא כיון

(ב) חיינו שפירש שם דברי הרמזים בהל' ח' במשי"כ ורצתה. דאמרה הן, וכן הביא דעת מהרי"ט במעשה אלהי סוף מערכת ד' דף ה' טור ג' ע"י החשובה הג"ל. אולם בתשובת מהר"ט צהלון שבבב"ר מכסף ס' כ"ז אחר שהביא ס' הכ"מ בדברי הרמזים. הקשה עליו דא"כ בהל' ו' שלא כתב הרמזים ורצתה שהוא לפי הכ"מ שאמרה הן. משמע ולא בעינו שתאמר הן בפירוש אלא אפילו שחקא, אי"כ קשה מאי פריך בגמרא בדף ר' אפילו לא אמר לה נמי, מאי קשיא. לעולם במדבר עמה רק שלא אמרה הן, אבל בלא אמר כלום בשעת נתינה בעינו שתאמר הן כה, וסיים בצ"ע.

קדושין, אבל בג"ד שאמרה בלשון תמים ובדרך שחוק הכי חלה אהא לקדשני בטעמא זו שאחרי מחר אהריה לקחתי, וגם אין שייך לומר שהסכים לדבריה, שהרי היא בטעמא לא הסכימה, ועכ"פ לא אמרה דבריה בלשון הסכמה שיחבן לומר דגם הוא הסכים לדבריה, וא"כ לא חשב כלל כדיוצא צע"ק ולא חיינו שום קדושין במה שנתן לה בשחקא.

אולם המחבר שם צ"ב כי אחר שהאריך דיון קדושין בלשון שאלה המוצא צ"ב כ"ע סעיף י', וביאר דיש לחלק בין ג"ד להביא דס"י כ"ע, כי דמ"מ בעבור החילוקים שבחבתי לא הוויי מחליט לומר דבבב"ג ד"ד מהני לשון שאלה, אמנם יש לומר כן מהא דאשכחן לרבנן קדמאי דעבדי עובדא בדבור הבא בלשון שאלה להתשיבו דבור על עסקי קדושין, דבהגהת מרדכי שלהי גיטין בבב"ר שכתב מנערה להלות לו משום על חפץ של כסף שהיה צרשמו, ובראה לה החפץ ואפי"כ שאל אותה תרלי להתקדש בו אם תתנוה לך, והשג שם דבור זה למדבר על עסקי קדושין, הרי דאף שהדבור בעסקי קדושין נאמר בלשון שאלה ולא בלשון החלטות אפי"כ מהני לענין אם נתן לה אחי"כ בשחקא, ואין שום סביר לחלק לענין דבור הבא בלשון שאלה בין דיבור דידעה לדיבור דידעה כה, ועוד ראה מהר"צ ח"ב ס' ס' בבב"ר צ"ו הר"ד ששאל על מי ששאל לאשה אחת תרלי להתקדש והיא שחקא ונתן לה בשחקא, והשיב דחשיב מדבר על עסקי קדושין, ועוד ראה משי"כ מהר"ם פאדווא ס' כ"ע צנידא שאלה גמר צנערה ואמר לה התחשבי להתקדש לפלוני החזירי לו מעותי, ומיד שדיבר כן לגערה עמד אחר פלוני ואמר לגערה בלשון וין ארסחיק והיא שחקא, וכי שם דהדבור הראשון חשב מדבר על עסקי קדושין, וכנה צנידא מהר"ם פאדווא ריע וגרוע הדבור בעסקי קדושין, שהרי הדברים שצאו בלשון שאלה הם כמעט היפך המדות בדבור ע"ק, דהדברים מורים בפירוש לבטלי התקדש ובלשון תמים ובדמוכה ממה שאמר לה החזירי מעותי, ועכ"ז כי דחשיב במדבר ע"ק, א"כ ק"י בג"ד שאמרה לו החפץ אחרי לקדשני בטעמא זו דלכאורה אינו כ"א ידעת ראונו אם חפץ בה, דודאי תשיב דיבור צע"ק, וע"י גם בבב"ג הגה"ע ס' כ"ז אות ל"ח ל"ח דמשמע שם דאף אם הדברים צאו בלשון שאלה חשיב מדבר על עסקי קדושין, ועוד י"ל דבג"ד שהדברים שצאו בלשון שאלה לאו לענין עיקר הקדושין קאי כמו בבב"ר עובדא דקדושין דף ג' דאמר לה אי יבינא לך מקדשת לי עיקר לשון השאלה מוסב על הקדושין, אלא מליק למימר שהשאלה אינה חלה לענין הטעמא שלה וכוחה לשאול אם חפץ לקדשה בטעמא זו או בחפץ אחר, וממילא ג"ד אינו ענין להני לישני דשאלה המצוה בקדושין דף ט' שנחלקו הראשונים שם [ובמבוא צ"ב כ"ע סעיף י'], ועפ"י יש לדחות משי"כ הרב הפוסק בג"ל דכיון שהיא בטעמא לא הסכימה לא יחבן לומר שהוא הסכים לדבריה, דלפי בג"ל ודאי דהיא דיברה אח דבריה בהסכמה מוחלטת ולא שאלה כי אם לענין הטעמא, וראה לזה מדברי המשנה למלך פ"ד מאישות ה"ה כי שביאר דברי הרש"ד"ס צ"ב כ"ד דכל כמה דמלינו למימר דענין השאלה לא קאי על עיקר הקדושין גופייהו, לא איכפת לן מה שצאו הדברים בלשון שאלה, וה"י בג"ד. [וע"י לעיל בזה] בלשון המאורי צדושין לקדושין דף ר' ש"י דהדבור צע"ק הוא בגון שיאמר תרלי להיות אחשי, ומשמע דגם ע"י שאלה חשיב מדבר ע"ק].

ו. דא דמדיי כשדיבר עמה תחלה על עסקי קדושין אם זה דוקא כשנתרצית לדבריו, או אפילו כששחקא בשעה שדיבר ג"ב סה"ג. הנה הרמזים צפ"ג מהל' אישות ה"י בבב"א דין א כתב ח"ל: ה"כ מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורחוקה וכן. ובכך כנסף משנה בלשון זה משמע שנתרצית להיינו דאמרה הן, אבל אם לא אמרה הן אלא שחקא ואפי"כ קבלה מידו סתם, וגם הוא לא אמר כלום ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה, ואין לפרש דרחוקה היינו שחקא ולא מיתחב, דא"כ הול"ל ולא מיתחב, מאי

אוצר

סיק יא את ו

הפוסקים

וראי קדושין, ואי אפשר לה לומר לפקדון ולמתנה, שכרי אמר בשעת נתינתו כרי את לנעמי והיא יודעת שכוונתו לקדושין, והלכך משני דבני לוינו גריעו משחקיה, וליע.

ובברכות מים סי' כ"ז דק"א ד' אחר שרצה מחילה לתת קושיה הלח"מ מהמבד"ק והאמרת טכורות בג"ל, כתב לח"מ דב' דוחק, וי"ל דרך אחר דלכ"א דבני לוי לתרוני כ"י, אל"ל הש"ס חדושא אחא לאשמועין, דלעולם במדבר עמה ואמרה בן איירי, ואי יתיב לה ושחקי ה"י, אל"ל כיון שאמר דבני לוי קא מיציעא ליה לקדושין או למלכא קאמר, ואי הוי מתוך כך תירוצא דלא אמרה בן, כיוני אומר הא אמרה בן אף דקדשה דבני לוי מקודשת [ודאי], משו"ב חייך דאפילו באמרה בן איכא לספקי, וה"ל כשלא אמרה בן דאיכא לספקי דשמה לשון קדושין הוא ומדקבלה ש"מ נוחא לה, או דילמא למלכא כיוונה, ולעולם דבני לוי ספק מקודשת. ועי' עוד בתשרי מהרי"ט להלן שצנחנר מכסף סי' כ"ז המוצאא לעיל בהערה י"ב, שמצאנר בדבריו שחפס ג"כ דלפירוש הכ"מ הוי דבני לוינו ספק קדושין אפילו לא אמרה בן.

אולם ברצח פוסקים חולקים בעיקר הדין, וסוברים דאפילו בשעתן לה לח"מ בשחקיה נמי מהני, ולא צעין שחומר בן. בחדושי מהרי"ט על הר"ף דל"ה ד' אחר שחייך קושיה הלח"מ לפי פירוש הכ"מ, כתב דמ"מ קשה מנין לו דלריך אמירת בן, דהא במתניתין ובגמרא לא הזכירו אל"ל ה"ל מדבר עמה על עסקי גיטא וקדושה, וסחמא משמע קדושין דומיא דגט ולא צ"י דברי האשכ כ"ל, ודומיא דהפוסק מע"ש ולא קרא שם דעלה מייחתי לה [במע"ש פ"ד מ"י], ומש"כ דאי בלא אמרה בן אל"ל שחקיה לוכא הוכחא דלשם קדושין קבלה, הא ודאי הוכחא גדולה היא על כוונתו מדבריו שהיה מדבר עמה ושחקיה דלקדושין קיבוצי, ולמה קבלה אס לא שהכניסה לעשות כ"י, ותו אי בלח"מ ואמרה בן ה"ל שדיך מיקרי, דאפילו קדשה בגזל וחמס דידה ושחקיה מקודשת ולא מלית אמרה דידה שקלי משום דשדיך, ופי' רש"י [בקדושין ד"ג ע"א] שדיבר עמה קודם לכן ונתרנית להתקדש לו, והכיחא ברמז"ס צ"ה בלשון כ"ז: אס קדם ביניהם שידוכין ושחקיה כרי זו מקודשת, ואס לא שדך אותה מעולם אפי"פ שחקיה אינה מקודשת, כרי ה"ל דנתרנית להתקדש בדיא שדוכין מיקרי, ומה שכתב הכ"מ דלח"מ לאו היינו שחקיה ולא מיתחא דל"ל ה"ל ולא מיתחא, אינו נראה, דצ"י האומר בעל מצא שירא אצח מפרשין דכ"י רישא בעל מצא שירא על מצא שלא יתחא קאמר, ואפי"פ שהרמז"ס צ"י פסק כמ"ד ע"מ שירא דהיינו שיאמר בן, לאו משום דל"ל הוא דוקא שיאמר בפיו, דבראן בלז חלוי, אל"ל לפי ענינו מחפשי שם, דבנחלי שמחנה האדם לא מחית נפשיה לספקא, ואס יאמר על מצא שלא יתחא, ח"כ כל זמן שימחה אפילו עד סוף העולם מחפשי המעשה, אל"ל ע"כ דע"מ שיגלה דעתו שהוא רוצה קאמר, אכל לשון ורצח שכתב כאן אין אנו לריבין שחומר בן בפירוש, אל"ל כל שלא מיתחא והרצח פנים כמי שרצה די כ"י, ובי"ח ח"כ אמאי הולך הרמז"ס לפרש ורצח פשיטא דאס מיתחא לאו כלום הוא, י"ל דס"ד שאפי"פ שמחנה בדבור חללה, מ"מ רצחא לעשות מעשה וכבר היה לה להבין שאין זו מחנה חנם ולא היה לה לקבל, לכן כתב ורצח כלומר [שלא מיתחא מקודש. ובפנים בספר חסד הסיים] א.

ועיין

לפיכך ח"כ כמה נדוניה יש לך כל כמה שאינו יודע אם פתצית, ופאכ"י דחייך ח"כ אליבא דראב"ר נשמע דלרבי דאמר דבני עוסקין באותו ענין ממש, דהיינו שנתרנית כ"י, ופצחה אין והכח לומר דקדושין דופיא דגס, אלא הא כדאיתא והא כדאיתא, דבבס לא בעי דברי האשה ובקדושין בעי כ"י, ומה שחקשה עוד מהרי"ט דאי רצחא ה"ל שדיך ופשיטא דכי שדיך אפילו קדשה בגזל וידה מקודשת, וכ"ש כשלא אפר לה שום דבר בעת הנתינה ופאי קמ"ל, י"ל דהא קמ"ל דלא אפרין טתנה יהיב לה ואס דעתו

כיון שהיה נתרנית בפירוש לא גרע, ולא קשה מידי וצורר הוא, אל"ל שצ"י דברי הרמז"ס נכח שם קתא לדרך אחר, דלא צעין שחומר בן, רק כשצורק לה הקדושין או שנותן לתוך ידה ולא היה שום גילוי דעת מלכא שמתרנית רק מה דלא שדיתיבהו, הא לאו מילתא היא להרמז"ס, אכל כשפשעה ידה וקבלה הקדושין מהני אפילו כשלא אמרה בן, ע"ש שהאריך בזה.

ובבבחר מכסף סי' כ"א כתב דלא קשה מדברי הרמז"ס בל"י ז' שלא הזכיר רצח, כי שם לא בא לבאר אל"ל דין האומר אחד מהלשונות הללו דלא הוי אל"ל קדושי ספק, ודין היה מדבר עמה סמך על מה שיבאר לח"מ כ"י, וכ"י מוכח בגמרא דקאמר לעולם במדבר עמה כ"י, משמע דמאי דמוקמינן לה במדבר הוא דבר השו"ב צ"י דיהיב לה ושחקי וצ"י לאמר לה דבני לוינו גריעו, ואי צ"י לה ושחקי היינו דאמרה בן, ה"ל דבני לוינו גריעו דאמרה בן, וליכא בינייהו לענין דינא אל"ל דשחקיה הוי קדושי ודאי, ואי אמר בני לוינו גריעו הוי קדושי ספק.

ויש שכתב לחלק לפי פירוש הכ"מ בין שמכר לה אחרי הדבור ע"י אף הקדושין בשחקיה, דלא לא מהני רק כשחומר בן, לבין שאמר לה הלשונות המסופקות, דבזה הוי ספק קדושין אפילו כששחקיה. בחדושי מהרי"ט על הר"ף דל"ה ד' הביא קושיה הלח"מ בג"ל ותירוץ, וכתב דתירוץ אינו נראה, דמאחר שדבר עמה ע"י בדיא ויהא לא מיתחא, למה לא יעשה עכשיו מעשה לראות אס תקבלנו, וכיון שנתן אז ואמר לה בן לוינו ה"ל לה לומר שספק קדושין, שכרי פירש בחללה הקדושין בדיא, וכן משמע מדקדוקי דברי הרמז"ס שצ"חאס הלשונות המסופקות כתב ורצה שיהיה מדבר עמה כ"י, ולא פירש שיהיה מתרנית ודאמר בן, ורק צנחנר בשחקיה כתב ורצח, וכ"י ח"כ מאי קפריך בגמרא בכתב לוינו דמיוערת כ"י מצא ידעה, נומא שדיבר עמה ולא השיבה, י"ל דלמאי דס"ד דלא הוי לוינו גריעו [ש"ס ב"ס משמעות עבודה] אל"ל שאינם מפורשים שם לשון קדושין, פשיטא ליה דמה שאמר לה תחילה שחקיה מהני לפרושי לשונות סתומים הללו שם קדושין, ועדיף עפי מאמירת בן חללה ונתן בשחקיה כ"י, כך יש ליישב הסוגיא לפי מ"ש הכ"מ. [אל"ל דעת מהרי"ט עצמו להחמיר אפילו לא אמרה בן וכמוצא בסמוך]. ועיין עוד לקמן בלכ"י וקב"ב סי' כ"ד מש"כ צענין זכ צנידונו.

וב"כ לתת קושיה הלח"מ באמרות טכורות סעיף ג', וסוים דלפ"י מה שכתב הרמז"ס בלשונות המסופקות ורצה שיהיה מדבר עמה ע"י, היינו בלא אמירת בן, דכיון דדיבר עמה ע"י ושוב אמר לה לשונות המסופקות אפילו לא אמרה בן מקודשת מספק, כי ה"ל דמקודשת בודאי בלשונות הצוררים אפילו לא אמרה בן. ועי' עוד להלן בדבריו המוצאים מחמת לקו על דברי מהרי"ט.

ובחזון איש (מכודות הש"ח) סי' ל"ח אות י"א הקשה בפ"י ז' על דברי זיכר"א סי' י"ג שהסכים דצדור צע"ק לא צעין שח"ה היא משיבה שמתרנית, דל"ל מאי מקשה בגמרא מצא ידעה כ"י נומא צע"ק בלח"מ ענין ולא השיבה כ"י, וכתב דלכאורה י"ל דלא מלי לשונו הכ"י, דהא השתא ס"ד שאין לשון גרע גרע משחקיה, וא"כ כי ה"ל שח"ה כ"י נותן בשחקיה אמרין שכוונתו לקדושין, ה"ל באומר לנעמי כוונתו לקדושין, וא"כ כשמקבלה הוי

י"ג) ובאמרות טכורות סעיף ג' דיה ולדעת כ"י על דברי מהרי"ט וצ"ל, דנראה לקיים דינו של הרמז"ס והכ"מ דמלשון הגמרא היה מדבר עם האשה ע"י משמע שהוא המדבר לבד והיא שותקת, וא"כ לא ה"ל לפיכך הוא שעוסקין באותו ענין אלא שיעסק באותו ענין, אלא ודאי עוסקין בעי שגם היא תאמר שמתרנית, וגם מדברי אב"י דאמר שעוסקין מענין לענין באותו ענין משמע ח"כ, דחייך אין דרך שיאמר כמה נדוניה וכמה שדות יש לך אם לא שכבר נתרנית להתקדש, ואפילו אם תשחק לא עבידי אינשי

אוצר

סיק יא אות ו

הפוסקים

מתיבה זו, להורות לנו דהאי ריזיו דידה לא צעי עד שתאמר כן, אלא אפילו שחקב.

גם בקונט' משמרת הקדושין סעיף י"ט כתב דאף שמשום לשון הכ"מ שכתב וטעמא דמסתבר הוא, נראה דעתו נועם להרמז"ס, אך מדחזין דש"י"ט לא פסק בן וגם צ"י לא הזכיר מה, נראה דחזר ממשיכ צ"י, וכן נראה מדברי הצ"י שאחר דברי המרדכי וקדושין [דאחרים מדברים בפניה סגין], לין בסוף דבריו להבגמיר סוף גיטין כ"ל, וכ"כ לקמן בצד"ה, נראה דהכי ס"ל, וכן משמע מהפוסקים שאין לר"ך שתשיב בן כו'. [אלא ש"מ"ט שם צד"ה איצט"ר לר"ך דעת הכ"מ צרמז"ס דבעין שתאמר כן, לעשות ס"ס מה].

ובאביר יעקב סי' כ"ד דקל"ו אי' הקשה על הכ"מ כ"ל מדבריו עצמו צפ"ד ה"ל ה', שעל משיכ הרמז"ס ה"כ מוכר פירות כו' וצ"ה אשה ואמרה לו תן לי מעט מאלו, ואמר לה אם אתן לך תהי מקודשת לי, אם אמרה כן ונתן לה הרי זו מקודשת, תמה צ"י"ט דלמה לר"ך שתאמר בן והרי אפילו שחקב וקבלה משמע נמי דמקודשת, והשאלה לפי מה שהוא סבור דצמדבר ע"י"ך שתאמר בן מאי מקשה, הלא הדברים ק"י, ומה במקום שאינו אומר כלשון שאלה וגם הוא לא שאלה ממנו ה"ל כן, אמרין דלריבה שתאמר בן, כ"ש היכא דמשיקרא אמרה ה"ל וגם הוא אמר לה כלשון שאלה, דודאי לר"ך שתאמר בן בפירוש, דהא ודאי מדין עוסקין באותו ענין מקדשה, דהא לא איירי באומר לה בשעת נתינה התקדשי לי כמבואר, ואחרי שהביא מעוד פוסקים דקיימי בשעת הכ"מ [וכמוצא ממנו לעיל], כתב לדונא דמ"מ ח"ן לבטל הקדושין צ"י"ט מ"ד דלא אמרה בן, כי מלבד שהראשון שכתב סברא זאת הוא הכ"מ והרי מנינו לו שכתב דברים סותרים לזה צפ"ד מה"ל אישות וצ"י סי' כ"ט וכמו שהבאנו לעיל, ואפשר לומר דהדר ביה, אף גם זה כי מלאנו [רבים] בחולקים עליו כו', והצ"ש כתב דמשאר פוסקים לא משמע בן, והאמת אחר שלא מנינו מי שחילק בכך, וגם כי נראה לי כי כל הפוסקים דס"ל בכך דמי צ"י"ט ה"ל דצחיקה הו"א מקודשת, ע"כ דסבירא להו דמדבר ע"י"ך ח"ן לר"ך שתאמר בן וכמו שהוכחנו לעיל, ומנינו להרשב"א צחי' לקדושין דס"ל בדיחא דצחיקה הו"א מקודשת אפילו לא אמר דברים אחרים אלא אי יביצנא לך כו', וכיון שכן הרי הרשב"א ורבים אשר אחרו דסברי בהנכו עובדי דצחיקה מקודשת, נוספו גם הם לדעת הנכו דחולקים על הכ"מ והם רוב מנין ורוב צנין, ודאי דבטחיהויה ראוהו להורות, וכ"ש כי אפשר לומר דגם הכ"מ הדר ביה וכמשי"ל, ופשיטא דאין לחוש, וכ"ש בדבר שהוא להקל, מה גם צ"י"ט אפשר לומר דגם הכ"מ מודה דהו"א מקודשת לפי משיכ מהרי"ט צחי' על הרי"ף דעד כאן לא הלך הכ"מ לדעת הרמז"ס שתאמר בן אלא צנתן לה צחיקה, אלא היכא שדובר בשעת נתינה ורק דהוי לישנא דגריסי ח"ן לר"ך שתאמר בן, ופשיטא דצ"י"ט דה"ל לשון קדושין אלא דלא הוי יד מכיח, פשיטא דמהני אפילו לא אמרה בן לעשותה ודאי מקודשת וכו'.

ובחיים לעולם סי' צ' צידון אשה שדברה צע"ק וכו' וכן צחיקה, כתב דף ג' עור ג' דלכאורה היה מקום להקל צנידוניו מטעם ס"ס, ספק כדעת הכ"מ דעת הרמז"ס דלר"ך אמירה בן של האשה דבר עמה ע"י"ך, [וה"ל דברה היא צע"ק ולר"ך אמירה בן דידה. מדבריו שם לעיל], ואח"ל דצחיקה מהני, אכתי ספק אי מועיל צנתן הוא ואמרה היא, אולם לצי נוקפי וחוכך אני להחמיר בצנתי עשות ס"ס מה, משום דלית מאן דחש לצברת הכ"מ להקל ולא שעררה שאר הפוסקים כו', ואף מן גופיה צ"י"ט וצ"י"ט לא הזכיר כלל סברת הרמז"ס צ"ה לפי פירוש, מעשה היכי נעבד ס"ס כה"ג להקל בערוה החמורה ולמעקר הקדושין, ואם ראינו לר' דוד בן הריב"ל [כמוצא להלן] דחש לה, היינו לחומרא, שאם צ"ה אחר וקדשה קדושי ודאי עכ"פ ספק מקודשת מיהא הוי וצ"י"ט גט, אמנם צ"י

ועיין ב"ש ס"ק ו' שכתב על דברי הכ"מ דשחקב לא מהני, דמשאר פוסקים לא משמע בן, וכן משמע מדברי הרמ"א בסמוך דצמדברים בפניה סגין, ש"מ אפילו שחקב מהני, וכן משמע מהבגמיר סוף גיטין, ושכן י"ל גם להרמז"ס דשחקב הוי ריזיו, והביא להבגמיר כ"ל ועיין בהבגמיר סוף גיטין שם שהשאל כתב דגם שחקב מהני, והסתייג מגמ' קדושין דף ו' דצעי תלמודא צמאי עסקין וכו', ולא נטקי דשחקב [וכפושית הלח"מ לעיל], והמשיב אף כי דחה הרא"ה מקדושין, מ"נו דלוי"ה הסכים דגם שחקב מהני ע"ש. ועי' צביאור הגר"א ס"ק י"ג שהסתייג מהבגמיר סוף גיטין כ"ל דשחקב ג"כ מהני, וכתב דה"ל ראייה צרורה, ודברי המשיב [צמדרכי] שדחה ח"ס מובנים כלל.

ובישועות יעקב בפירוש הק"ר סק"י הביא דברי הכ"מ ה"ל דלמח ה"ינו דאמרה בן, וכ' אמנם צ"ה לישני דמיוחדת ומיועדת כו' כתב הרמז"ס צח"ס דמהני צ"ה מדבר עמה, ואם ניימא לחלק צ"ה, קשה אמאי לא חוקמא בקדושין דף ו' מנא ידעה כו' צמדבר עמה ולא אמרה בן, וע"כ י"ל דאף צ"ה אמרה בן מהני, ונראה כפשוטו שלא מיתחב, וכן מלאחי צחי' מהרי"ט [כמוצא לעיל], וכן נכון לדונא.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות ק"ב דמ"ט ד' כתב עפ"י הרא"ה מגמ' קדושין ה"ל, דמשיכ הרמז"ס ונראה ח"ן ככונה שתאמר בן, רק לאפוקי אם השיב שאינה רואה וכו'.

ובתפארת יעקב סק"ה כתב דאף שיש ליישב קושית המהרי"ט על הכ"מ, מ"מ צעיקר דברי הרמז"ס נראה פשוט דמה שאמר שאלה, הכוונה לאפוקי שהיה מדבר עמה וכו' לא נראה לשמוע דבריו ולא הטהר אונס לדבריו כלל, וכ"ש כשמחמה בפירוש, אז לא מהני ה"ל דבור, והכוונה צח"ה, דמדבר עמה כדרך המדברים זה עם זה אף שעדיין לא גמרו העסק צניוהם, כיון שלא הרחיקה הדברים ושמעה לדבריו, או שהשיבה לו באותו ענין דברים כדרך המדברים זה עם זה, אז מהני מדבר עמה כו', וזה צרור.

ובדינא דחיי עשין מ"ה כתב דע"י"ט דגמרא משמע בפירוש דלמח כהכ"מ, דהא צריחא דנכסי בלע זו בקדושין ד"י"ט חוקמא נראה דאמרה בן לא נראה דשחקב, מ"מ כמו זר מחשב צעניו לפרש בן דברי הרמז"ס, דע"כ לא אמרין דצחיקה לא מהניא, אלא צצחיקה דלצחר מתן מעות, אלא צצחיקה דבשעת מתן מעות לא, והכא לא מיקרי צחיקה דלאחר מתן מעות, דכיון דה"ל מדבר ע"י"ך ונתן לה וה"ל שחקב וקבלתם, ה"ל שחקב דבשעת מתן מעות, אלא מה אעשה שהכ"מ דעתו לפרש בן דברי הרמז"ס, [אולם] הסתייג דרבו להעתיק דברי הרמז"ס ככתבו וכלשונו וכו' שיהא דבריו ולא כי ונראה כמ"ש הרמז"ס, נראה דס"ל דאפילו שחקב הוי מקודשת, וכן דעת נועם.

ובברך משה סי' ל"ה דקכ"ט ד' אחר שהלריך ביוצב דברי הכ"מ, מסיק בסוף דבריו דעכ"פ נראה דכל הפוסקים לא ס"ל להאי סברא, אלא אפילו דיבר עמה ושחקב ולא השיבה בן וכו' נתן לה צח"ס היינו דיו דר' יוסי דמקודשת, שהרי כל חיליה של הכ"מ מדכתב הרמז"ס ונראה ועמד וקדש, וכל כי ה"ל לישנא ח"ן גם אחד מהפוסקים דכתב הכי, וכ"כ הצ"ש דמשאר פוסקים לא משמע בן, ונראה שגם הכ"מ שהסביר לו פנים להרמז"ס צמדברא זו, עכ"י לא ישרה צעניו להלכה ולמעשה ולא כתבה צש"י"ט, שכתב היה מדבר עמה כו' ולא כתב ונראה כדכתב הרמז"ס דכל עיקר דיוקא הוא

היה לקדשה לא היה נתן בשתיקה, אלא אמרין כיון דדיבר עמה תחילה, לשון קדושין נתן לה, ולא דמי להאי דשריך וקידש בגזל דידה דהתם אמר לה בפירוש הרי את מקודשת לי, ועיין עוד בברכות פ"ט סי' זה דק"א ד' פשי"ט ליישב קושיות המהרי"ט על הכ"מ.

הפוסקים

סיק יא אות ו

אוצר

הנח"מ דלוקמי דדינורו צעיק רק שלא אמרנו הן, דא"כ אכתי תקשי מנא ידענא כיון שכבר הפסיקו לדבר בפנינו אחרים, ואם נאמר דלוקמי בעסקין בזהותו ענין ממש, אז אינו, דבזה שוב לא צעיקו אמירת הן, א"כ אכתי תקשי חצי' דלא אמר נמי, ושפיר הקושיא בממ"א, והדברים צדדים צדדים לשון הרמב"ם [אולם עי' להלן סק"ד דהרבה פוסקים סוברים דהרמב"ם לית ליה לגמרי דמהני מעטק לענין ולדידהו ליכא למימר כדבריו].

ובחדושי הר"ם סק"ד הביא דברי הכ"מ ומש"כ הכ"ש בסיק ו' דשאר פוסקים לא ס"ל כן, וכחז ד"ל דלא פליגי, דנשד"ר י"ל גם הרמב"ם מודה, רק בלא שד"ך דיש איסור לקדש בלא שידוכין ולמה נאמר סתם דלקדושין נתן, ובראשית היינו שידוכין כמבואר לקמן בשו"ע סי' כ"ח סעיף ב' הוי כחתימה אח"כ לקדושין, דהא הוי כשד"ך קודם הקדושין, אבל בשתיקה לא חשיב שד"ך רק בשעת קבלה כ"י. [לפי דבריו י"ל דהפוסקים שלא כתבו בהרמב"ם מיירי בדשד"ך, וי"ע דכ"י הא הוי להם לפרש, ובמהרי"ע מבואר להדיא דאפילו בלא שד"ך לא צעיק הן, שהרי הקשה על הכ"מ דאי בריתא ואמרה הן כה"א שד"ך מיקרי].

ובשער אשר סי' ל' דל"א ח' כתב לחלק דאף להסוברים דצעיקן שחאמר הן, היינו דוקא כשהדבור צעיק הוי קודם נתינת הקדושין, משא"כ אם הדבור הוי בשעת נתינת ממש, וכ"ש צ"ד דאחר ששמעו דבריו פשטו ידו לקבל הקדושין, דודאי ליכא מאן דפליג דשפיר הוי הודאה ורלווי גמור להתקדש עמו, וע"ש שהסתמך בזה על שו"ת פני יחושע (שצ"ס שני המאורות הגדולים) סי' א' דסי' ד'. וכ"כ בדברי שמואל (להרש"י ארדו"ט) סי' ב' דק"י ג'.

ובערוך השלחן סעיף י"ג כתב על דברי הכ"ש הנ"ל דגם טווח הרמב"ם לאו דוקא שחאמר הן, דמאי מהני אמירתה בקדושין, והרי הוא לריך שיאמר שמקדש, אלא עיקר טווחו שנדע שנתרנית בעסק הקדושין שדיבר עמה, ובזה כל הפוסקים מודים, דאם לא ידענו שנתרנית מקודם מאי מהני קבלתה דילמא לא קבלתן לשם קדושין, ועכ"פ אין זה ודאי קדושין אלא ספק, ואפילו כשצ"ע, מהי דניבר שנתרנה, מ"מ אם לא ראינו זה דברים הניכרים שנתרנה כשדיבר עמה אין לעשות קדושין ודאי אלא ספק, דילמא כוונה לזנות בעלמא, שלא בכל מקום אמרו אין אדם עושב בעילתו בעילת זנות כמ"ש הרמב"ם בפ"י גירושין הל' י"ט, וכ"ש בזה שדעתה קלה. ועיי' לעיל בחיים לעולם סי' ב' שכתב ג"כ דאף לדעת הרמב"ם היכא דאיכא הוכחה להסכמה, לא צעיקן שחאמר הן.

ו. אם הדבור עע"ק צריך להיות בפני עדים, או שמשפיק תודאתם שדברו בעסקי קדושין כל שהגתינה היתחא בפני עדים. בערוך השלחן סעיף י"ז נסתפק בזה, וכחז ד"ל דאף שהנתינה היתה לפני עדים, מ"מ כיון שלא אמר כלום בפני הנתינה, הרי העדים אינם יודעים לשם מה נתן לה אם לשם קדושין או לשם מתנה, והוי כמקדש בלא עדים, או אפשר כיון שראו נתינה הקדושין דין, והנה בקדושי שטר וצי"ח נראה פשוט דאין לריך שישמעו העדים כשדברו עע"ק, דהא רואים את השטר מה שכתוב בו האמק"ל, וכן כשנתיחדו לפניו, אבל בקדושי כסף יש להסתפק, וי"ע לדינא.

ובדעת מרדכי סי' ג' כתב דמדברי המרדכי צו"פ האיש מקדש בזה מהר"ם מרובנבורג [המוצאים צרמ"א סעיף ג'] נראה דלא צעיקן שיעידו שהיה מדבר עמה עע"ק, שהרי כ' שם [בגידון שחאמר לה בשעת נתינה לשם אהבה ותיבה] דאם אין עדים שנתרנית רק יודעים שקבלה והיא מודה שנתרנית לו מקודם לריבה גט, ואפילו לא דבר עמה [בשעת נתינה] כלל, רק בשעת שנתן לה הוי בלבו לשם קדושין וגם הוי קבלה לשם קדושין לריבה גט, וכ' הח"מ בסק"ע דעובדא דמהר"ם היתה שדברו בתחלה עע"ק, רק דמיירי שהם בדם יודעים שנתרנו ולא העדים, ובשעת נתינה אמר לה לשם אהבה ותיבה

צ"ד דצעיקן לתפוס האז סברה להקל ולהחמיר לשוק מטעם ס"ס, נראה כי לא נכון לעשות כן וירא אנוכי למוך על זה, ועוד נראה דצ"ד כו"ע שד"ך דשתיקה כה"ג מהניא, דע"כ לא אמרו דשתיקה להודא לא מהניא, אלא כשלא היתה שם אות להסכמה בשום דבר ואופן כי אם שתיקה להודא, ואמרו להכי ס"ל דלא מהניא, והכי דייקו דברי הכ"מ שכתב אבל לא אמרנו כ"י ליכא הוכחה" דלשם קדושין קבלה כ"י, אבל צ"ד דסמוך לדבור צעיק דיבר הוא ענין נתינת הטענת [שחתן לו במתנה], שמהשנתן נכרת מתוך מעשיו האחרונים שלחח לה בחתונה קדושין שאל אותה, א"כ אפשר דבכ"ג אף דלא אמרנו הן בפירוש, שפיר דמי, מאחר דאיכא הוכחה דלשם קדושין נתכוון בשאלת הטענת ואדעתא דהכי חזר ונתינה ליד הנערה.

אבל בקנפי משמרת הקדושין דף י"ט אם כי שצ"ק דין האמר כהחולקים על הכ"מ בדעת הרמב"ם, מ"מ יתק דעת הכ"מ לעשות מה ס"ס.

ובפני יצחק (להר"י אבאולעפיה) ח"צ סי' י"ב הביא בדפ"ד ד' דעת הרמב"ם לסיק לשאר דברי היתר, וכחז דהאחרונים נסתיעו מה ועשו דעת הרמב"ם סוף וס"ס להקל, וכמו שראיתי בצ"ח מ"ס חיים (להרמ"ר מול"ר) סי' י"ד שז"ר סברה הרמב"ם לשאר ספיקות להקל. וכן במעשה אליהו סוף מערכת ד' דף ב' טור ג' כתב דבגם שהרבה חולקים על הרמב"ם, מ"מ סוף גדול הוי להספק ס"ס עוד ספיקות שצ"ד.

ובתשובת הר"ד בן לב שצ"ח מהרי"ל ח"צ סי' ס' בגידון שדיבר עמה מתחילה עע"ק ולא אמרנו הן ואח"כ נתן לה בשתיקה, הביא דברי ההגמ"ר וראיתו מגמ' דקדושין הג"ל, וגד' זה דעת הרמב"ם, וכחז דמכל הוי הוי נראה דהוי ספק מקדשה, ושוב כתב דכו מצינו אשכחין דמלין למימר דהוי מקדשה גמורה מכמה עומדים, חז' דמתחברא כיון דלא מיתחא אלא דשתיקה ובהיותם עסוקין בזהותו ענין קבלה הכסף בידה ודאי דלשם קדושין נתכוונה, ועוד דודאי קושיא בהגמ"ר [מהגמ"ר] קושיא אלימא היא, דאליה לוקמי האז צעיק במדבר עמה ושתיקה כ"י, ובפ"ק דקדושין כתב המרדכי בשם חו"י דלאו דוקא הוי מדבר עמה אלא ה"ה אם מדבר לפניה עם העומדים עמה וה"ה שומעת דהוי מקדשה גמורה, וס"ס בר"ד בן לב דמ"מ כיון דהוי דבר שצ"ע ומלשון הרמב"ם נראה דדוקא רחוק דוחק הוא למימר דמאי רחוק שתיקה, מתחברא דגון זה סדני הספיקות להחמיר [ועיי' לעיל מהחיים לעולם סי' ב' שפירש דבריו דלא קאמר דגון זה דיני ספיקות אלא לחומרא, אבל לא לזרפו לספק אחר ולדון בו כס"ס לקולא].

ובק"א להסקנה סעיף ז', כתב גם בדעת הרמב"ם דאיכא למימר דהא דס"ל להרמב"ם דצעיקן אמרנו הן, היינו לחומרא דלויא מקדשה בודאי אלא בריתא ואמרה הן, אבל מ"מ לא פסיקא ליה דבשתיקה לא הוי קדושין כ"י, ולכך לא כתב הרמב"ם ור"ח בזה לישני דקיימי בחוק, כיון דהתם לא הוי אלא ספק מקדשה, וא"כ איכא לספקי נמי אפילו בשתיקה וכו'.

ובברכות מ"ס סי' ז' דק"א ד' כתב בלשון אחד לפרש כן גם דברי הכ"מ, דמש"כ דבלא אמרנו הן ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה, הטובה דמידי ספיקא לא נפקא.

וי"ש שכתבו דלאו בכל בוגי צעיקן שחאמר הן גם לפירוש הכ"מ בדעת הרמב"ם, וחילוקן בזה חילוקים שונים. צ"ד שלמה פ"ג דאישות הל' ח' כתב לחלק לדעת הכ"מ בין עסוקין מעגין לענין בזהותו ענין דבזה צעיקן שחאמר הן, לבין עסוקין בזהותו ענין ממש דלא צעיקן שחאמר הן, דס"ל להרמב"ם דכיון דהא חידוש הוא דחז' עסוקין בזהותו ענין ממש לא צעיקן אמירה בפירוש, לזה צעיקן עכ"פ שחאמר הן, וס"ל דלשון זה מורה שנתרנית על כל מה שדיברו ומסכמת על הקדושין, משא"כ כשלא אמרנו הן מ"ל דידעו דלשם קדושין הוא כיון שכבר הפסיקו ודיברו מענינים אחרים, ומעתה לא קשה קושיא

אוצר

ס"ק יא אות ז-ח

הפוסקים

ותבה ושניהם טוונו לשם קדושין, ועיי' כתב מהר"ם דאפילו לא דבר עמה בשעת נתינה כלל לריבך גט. ועיי' בסוף אות זה מהשנזכר רבני ארס לוצה שצריך משה סי' ל"ה, מה שכתבו כל חסודים זו דמהר"ם.

אולם עיי' בנאה"ט סק"ו שהביא בשם הכנה"ג [הנה"ט אות י"ג] דנראה דבשעת שהעדים יעידו שהיה מדבר עמה עיי"ק. וכן בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' קכ"ט כתב דנ"ל שאין שם עדים שהיה מדבר עמה עיי"ק אינו כלום, ואפילו שניהם מודים שאמר לה האמת"ל אינו כלום דאין קדושין בלא עדים. וכ"כ זכור ויחזק סי' י"ח בנידונו לעדי קדושין שראו הנתינה ולא היו כשדברו עיי"ק, אין עדותם מהני כלל לחלות הקדושין. וכן ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' ח' בהגה שצדמ"ט ע"ב כתב דפשוט שאם לא היו עדים בעת שדבר עמה עיי"ק הוי כמקדש בלא עדים, ומבואר הוא בהגמ"ר דסוף גיטין.

גם במעשה אליהו מערכת ב' הביא מהנה"ג באות י"ג ובאות ל"ח דבעינן שהעדים יעידו שהיה מדבר עמה עיי"ק, וכ' דכן הוא בראשונים, כמ"ש הב"י סי' מ"ה בשם הרמב"ם, כי דבר פשוט בטחון כסף צפני שני עדים, אע"פ שדעת שניהם לקדושין, אינן קדושין עד שיפרש לה שנותן לשם קדושין, או שידבר עמה עיי"ק צפני העדים בהם וכו'.

ובאבן יקרה ח"א סי' כ"ב הביא ראיה דליכא דלריך דיבור עיי"ק אם אין עדים על זה לא מהני, מקדושין דסי"ב ח' האומר לאשה קדשתך וכו' אומרת לא קדשתי, הוא אסור בקרובותיה וכו' מותרת בקרוביו, ומקשינן בגמרא אי דליכא עדים אמאי מותרת בקרוביו, ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה, וקשה אמאי לא אוקמא דבא"כ עדים חלל שלא ראו רק הנתינה בשתיקה, וכו' אומר שדבר עמה חללה עיי"ק, ולדבריו שפיר הוי קדושין ואסור בקרובותיה, וכו' אומרת שלא דבר עמה חללה עיי"ק, ואין כאן רק נתינה בשתיקה ולא הוי קדושין, ועיי' מותרת בקרוביו, חלל עיי' דכל שצריך דיבור עיי"ק חללה לריך שיעידו העדים גם על זה, ואם אינם מעידים על זה לא מהני, ועיי' שפיר קאי קושיא הש"ס אי דליכא עדים כו'. [אמנם לפי מה"ש בחשודת רבני ארס לוצה שצריך משה סי' ל"ה המובא להלן דרק בשניהם מודים לא לריך עדים על הדיבור עיי"ק, נדחה ראייתו].

ובדעת מרדכי סי' ג' אחר שהביא דברי בנאה"ט סק"ו הנה"ל, כתב דכיוצא ב' כתב המהר"ם למלך פ"ג דאישות הלכ' ח', שהביא שם מהמהרש"ם דכל היכא דליכא אומדנא דלעלמא מקדשה אף שלא אמר לי היויני ידום נתינתה, וקשה"ז שם מהרש"ם אחת מהאומדנות ממנה שנשדחת, והקשה המל"ט על האומדנא של שידוכין דכיון דאין מלך לשון הקדושין אומדנא, לא מהני, כמ"ש בהש"ס בסי' חשע"ה דהנתינה אם העדים היו יודעים השדוכין, אבל אם לא ידעו נמלא דאין כאן עדים על זה עיי"ס כו'. ועוד כי בדעת מרדכי שם דאין לומר דדבר זה אי צעין שהעדים ידעו ג"כ מהדיבור עיי"ק שהיה טרם נתינתו בסתם, ויהיה חלוי במחלוקת הפוסקים המבואר בסי' ל"ה אי בנא"ט הממנה שלח לקדש לו אשה לריך שני עדים צמינו אי סגי בחדלחא בע"ד, דאע"פ דאין דבר שבערוה פחות משנים היויני דוקא צמיר דבר, זה אינו, דשם הוי חרי עניינים נפרדים מינוי השליחות ומעשה הקדושין, ושני עדים אינם נלרכים רק למעשה הקדושין, שהוא גמרו של דבר ומעשה שלם צפני עצמו, אבל הכא [הדיבור עיי"ק] הוא חנאי עיקרי במעשה הקדושין כו', ולכן מהסתברא דכנה"ג לכו"ט צעין שהעדים ידעו שדברו עיי"ק קודם הנתינה. [אך סיים דמדברי המרדכי סו"פ האיש מקדש לא נראה כן וכמובא לעיל]. ועיי' עוד באות שח"ז.

וכתב צריך משה סי' ל"ג דקכ"ז טור ב' דמסתומת הכנה"ג הנה"ל תשמע דאפילו שניהם מודים שדברו עיי"ק, כל שלא שמעו העדים לא מהני, והטעם משום דמאחר דהוי קדושין אינם מתקיימים

כ"ה עיי' עסקם בלוחו ענין, לכן צעין שישמעו העדים אותו עסק, כדקיי"ל צעיקר הקדושין דאם קדשה בלא עדים לא הוי קדושין אפילו שניהם מודים, ונראה דגם באמר לה ה"א מיועדת לי דקיי"ל בסעיף ג' דאם עסקין בלוחו ענין הויא ספק מקדשה, גם צ"ח צעין שישמעו העדים אותו עסק, וטעמא חד הוא, מאחר דכן כן הדברים המעמידים הקדושין אי לא הוי צאפי סהדי לאו כלום הוא. וצ"ע כיל עדי סי' כ"ה כתב דמהשנזכר הנה"ט שהביא הטור בסי' ל"ג, ומהרד"ז ח"ד סי' קכ"ט, משמע דגם בשאמר לשון קדושין רק שלא אמר מלה "ל", צעין שידבר עיי"ק צפני העדים.

אך בחשודת רבני ארס לוצה שצריך משה הנה"ל סי' ל"ה דק"ה ח' אחר שהוכיחו מהשנזכר מהר"ם מרומנובורג דלא צעין עדים על הדיבור של עיי"ק, וכ"כ דעת מרדכי, כתבו דלפ"ז נסתר מה שכתב צריך משה הנה"ל לומר דגם בלשני דה"א מיועדת לי שצעיקר ג' לריך שיעידו על עסקי הקדושין, דכרי בנידון דמהר"ם אומר שנותן לה בשביל אהבה וחובה שצ"ה"ס דגרועי טפי מלושני דמיועדת לי או מיועדת לי שצעיקר ג', דהנכו אות לכו רמז צקרא, ועיי"ז כתב דה"א עדים על עסקי הקדושין, איב ק"ו צה"ג לישני דמיועדת לי או מיועדת לי דסגי בשניהם מודים, וכי הוי דלא חבוי תיבחה ממחר"ם הנה"ל להנה"ג, [דמסתומת דבריו משמע דאף באמר לה בשביל אהבה וחובה לריך עדים על עסק הקדושין], מוכרחים לומר דהנה"ג מייירי בנתינה מודה שחלוצית, והלכך לריכס לעדים, גם שדבריו בלו סתומים, אמנם כשנתן לה בשתיקה, בזה ודאי צעין שישמעו העדים שדבר עמה עיי"ק אפילו שניהם מודים, דכיון דליכא אומדנא שעתה נתינה דלמא לשם מחנה או לענין אחר יבציעהו לה, וכיון דהנך קדושין אינן מתקיימים חלל עיי' שכו' מדברים צע"ק צעין עדים על כך, וכ"כ הב"י בסי' מ"ה בשם הרמב"ם [וכמובא לעיל במעשה חלוצית].

ח. לתסוברים דצריך עדים על הדבור עיי"ק אי בעינן שהעדים המעידים על הנתינה אותם העדים דוקא יעידו על הדבור עיי"ק. ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' ח' בהגה שצדק מ"ט ע"ב, נסתפק בזה אם הוי חלי דבר או לא. ועיי' בישועות מלכו סי' ל"ט כשון צדוה חלי דבר בקדושין, הביא מהמל"ט דכשראו ב' עדים שדבר עמה צע"ק וכו' אחרים ראו שנתן לה סתם ולא שמעו שדבר עמה עיי"ק, הנה"ל כמקדש בלא עדים, כיון דהעדים הראשונים לא ידעו שנתן לה והעדים השניים לא ידעו שדבר עמה, והשיג עליו דהא לריך עדים קדושין היויני שיהיה לנו לראיה שהיה מקדשה, וכל שציד האשה להראות שהיא מקדשה אף שהעדים אינם יודעים אם הוי קדושין כרי זו מקדשה, חלל דהא להרי"ף והרמב"ם עדי חתימה כרחי בלא עדי מסירה כו', וזו דעת הגאונים ורוב הראשונים וכן הרי"ן צפרק המנה"ג ועדי החתימה נמי מהני מעטם עדי מסירה, כיון שהגט ואלא מתחת ידה ואינו יודעים דצווי הכעל נכתב וכיון שהגט צידה אכן סהדי שנמסר לה, כרי אע"פ שאין העדים יודעים כלל מענין גירושין, שהרי אפשר שכתב לגרש ונמלך, ואע"פ הרי"ז מגורשת, שהחורר לא בקפידה על ידיעת עדים רק שיהיה לה לראיה עפ"י ידיעת עדים שנחגרשה, וכל שיוכלה לצרר זכותה צ"ד עיי' עדים אע"פ שהעדים אינם יודעים אם היא מגורשת לית לן צה, ומסתה הוא הדן וכו' והוא הטעם בנידון המל"ט הנה"ל, שהרי האשה והכעל יכולים לצרר עפ"י עדים צ"ד שנתקדשה, שידעו ב' כתיי עדים לנ"ד ועיי' לירוף ב' כיתות הללו יתברר לפני צ"ד שנתקדשה כו', ותדע דהא ילפינן דבר מממון, ושם מהני עדות כה"ג, ודברים אלו צרורים מאד וכו'.

אבל
(יד) כוונתו לפס"כ המפנה למלך ברפ"ג מה"ל אישות דבשדוכין דכחותה אם לא ידעו העדים לא מהני משום דאין כאן עדות על הקדושין. ודברי המל"ט מובאים להלן סק"ס אות י"ט.

ביאור הגר"א

[י] והוא כר. בע"ה וסוד
ור"ן כפימרא דשמואל
ור"י אישעיא ועוד זה
כר' מחבירו :

ונתן לה אפילו בשתיקה הו' (ו) קדושין : [נ] והוא שעדיין עסוקין באותו ענין
* וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו והו' קדושין :

באר הגולה
ז' כמחלה דרב יהודה ס'
* פ"י חלעיל קלי שהיה
מזכר עמה חתלה וכו'
וחל"כ אמר לשון קדושין ודאי וכו'

באר היטב

לענין הלכה נמי שאמר לאשה תרני להתקדש והיא שתקה ולא ענתה
לא הן ולא לאו ומיד נתן לה בשתיקה ולא דיבר כלל הו' ס"ק ודנין
זה כדין הספיקות להחמיר ועיין ג"ע :

(ו) קדושין. כתב כנה"ג יראה פשוט דענין שהעדים יעידו שהיה
מדבר עמה על עסקי קדושה. מהריב"ל ח"ג. ס' ה' העלה

(*) כן הוא גם כנה"ג ט"ה אות ט"ה חל הוא ט"ה וז"ל ח"ג.

הפוסקים

ס"ק יא אות ח-ס"ק יב אות א

אוצר

יב. דיבר ע"ק עם אשה האסורה לו פתחיבי לאוין ואח"כ
נתן בשתיקה, אי הו' מקודשת. במכרש"ס ח"ג ס'
קכ"ז השיב להרב השולח שנסתפק בזה אי נימא דכנה"ג הו' כמפרש
למלאכה, דנראה [לכאורכ] דדן זה נלמד מכה דמי מ"ה דאף
לחיישין לסבולות, מ"מ כששלח בשבט או שיש חרס שלא לקדש כי
אם בעשרה אין חוששין לסבולות, ובנ"ש שם סקטיו כתב בשם ד"מ
דכה דסוס"י כ"ח [דקדוש בלא עשרה לחיישין לקדושין] שאני,
שראיו שקידש אותה, משא"כ כשאפשר לומר שלא נחטון לקדש ע"ש,
וכי' צ"ד ראוי לומר שנתכוון למלאכה כי כיכי דלא ליעבד איסורא
כו', חולס אחר העיון נראה דכיון דכל העושה על דעת הראשונה
עושה, גם כנה"ג אמרין דלשם קדושין נחטון, וראה משנה דף ר'
ע"כ כו' ע"ש.

יב. ונתן לה אפילו בשתיקה. וכעצמו בשבט נחטון חלל
שהעדים לא שמעו מה שאמר, אי חיישין שאמר לשונות
שאינם מועילים ועי' נחטון בדבור בעי' כתב בשו"ת מהריב"ל
ח"א ס' י"ט דכ"ד ג' צידון כנ"ל, ואין להקל בעדות הראשון משום
שלא הבין הדברים שאמר במקדש בשעת קדושין, ואפשר שאמר בריני
אישך בריני בעלך וכו' אפילו שהיו מדברים ע"ק מקדשם לא
הו' קדושין כלל, והעמד אשה על מקצתה ומספק לא חלשצנה,
דנראה דגם בזה יש לחוש להחמיר, ואין לנו להקל מספק ולומר שמה
אמר לישי לא מהני כלל, דלדברא חית לן למימר בעמד זאת באשה
בחזקתה שכי' מקדשת.

אולם מאלו נלמד אחרונים שגזו צידון בזה וכתבו להקל מזה אחר,
חלל שלא הזכירו דברי הריב"ל כנ"ל. נחטול השרון ס' ס' צ'
כתב ד' הותר צידונו, דכה מצוהר בש"ס ובש"ס ס' ג' דלאמר
לשונות המסופקים אף בדבר עמה על עסקי קדושין לא הו' רק ספק
קדושין וגרע מנחן בשתיקה, דכיון דדבר לשון המסופק אמרין דלמא
חזר צ' מעניני קדושין כו', וכי' צ"ד דלמא אמר אחי דבורים לבצל
הקדושין כו', וא"כ כיון דהעדים אף יכולים להעיד צידונו אם כן
לקדושין הו' במקדש בלי עדים. וכעין זה כתבו ד' הותר צידונו זה
צאן אהרן (לכר"א וולקין) ס' פ"ד דפ"ב ג', ובאנו חפץ ס' ל'.

יג. והוא שעדיין עסוקין באותו ענין. א. דעות הפוסקים
אם יש לחוש לקדושין אפילו אין עסוקין באותו
ענין. ציטעות יעקב פירוש הארוך סק"ג כתב דמדברי כל הפוסקים
משמע דבאונים עסוקים בלוחו ענין אפילו חשש קדושין ליכא, אבל
צ"ח"ש פ"ד לקדושין ס' כ' מצוהר דאפילו אם אינם עסוקים בלוחו
ענין יש חשש קדושין, דבסוגיא שם בזה דחוששין לסבולות, פרש"י
היכא דשדך, והחשש הוא שמה בסבולות עומם הם לשם קדושין,
והתוס' נחמקו צפרש"י דנכי דשדך הו' כדיבר עמה על עסקי
קדושין, אבל ה' צענין שיהיו עסוקים בלוחו ענין, וכתב הרא"ש דמי
חשש קדושין איכא, וכל הפוסקים לא האירו דעה זו של הרא"ש
שכח למחלה. גם בצמחם חס"ק דף ר' הביא בן מהר"ש כנ"ל
דלע"ז

אבל בשו"ת ריב"ן ס' כ"ט האריך לחקך דברי המל"מ, וכתב דין
שאר דבריו דמה שזכה דברי המל"מ מכה דברי הר"ן, ליתא,
דצ"ד לא חשיב ידיעה ממש, דכה יכולה לומר כיון דעדים הראשונים
לא ראו הנתיבה ועדים השניים לא שמעו דנתן לה לשם קדושין חלל
דנתן לה בסתם, משום לא חשיב ידיעה עדים הראשונים ידיעה ממש
כיון דיכולה לומר ה' דקבלתי הקדושין לשחוק נחטונותי [דיודעת
הייתי שאין קדושין בלא עדים ולשחוק כיוונתי. מדבריו לעיל], ולפי"ז
נדחו גם שאר ראיותיו.

ט. וכשמעיקרא לא אמרו העדים שדברו על עסקי קדושין
ואח"כ חזרו ואמרו שדברו ע"ק. כ' כנה"ג
הג"ה אות מ"ז בשם הריב"ל ס' י"ח דאם מעיקרא לא אמרו העדים
שהיו מדברים ע"ק ואח"כ אמרו שהיו מדברים אינם נאמנים. חולס
בערך השלחן סק"ג כתב דדוקא כשהעידו העדים שהיה מדבר ע"ק
ולא אמר לשון שמוכה שמקדשה לעצמו, בזה כתב הריב"ל דאינם
יכולים לחזור ולהעיד שדברו ע"ק בלשון שמוכה שרצה לקדשה
לעצמו, אבל אם לא העידו כלל שהיה מדבר ע"ק נראה דיכולים
לחזור ולהעיד שדברו ע"ק שאין זו חזרה, וממשי"כ שם הריב"ל אח"כ
מוכה דס"ל דגם לענין לחזור ולומר שאמר מלה "לי" הו' ספק, ועי'
כנה"ג אות כ"ו.

י. כשאמרו העדים שדברו ע"ק והאיש והאשה מבחישים
אותם, או כשהאיש והאשה אוסרים שדברו
ע"ק והעדים מבחישים אותם. כתב בערוך השולחן סעיף כ"ט
דאם אמרו העדים שדברו בפניהם ע"ק והאיש והאשה מבחישים
אותם העדים נאמנים, וכן להיפך [כשהאיש והאשה אוסרים שדברו
ע"ק והעדים מבחישים אותם, העדים נאמנים], אך מי' לריב"ה
גט, כיון שלפי דרכיהם שדברו ע"ק הרי כוונתו לקדושין, ובכנה"ג אף
אם לא דיברו ע"ק לריב"ה גט [וכמוצא להן סק"ג].

יא. האם נאמנים האיש והאשה לומר שלא נתכוונו בדבור
על עסקי קדושין אלא להתלוצץ. במלבושי יו"ט ס' כ"ו
כתב טעם אחד להחזיר צידונו בזה, משום דכיון שכל הענין מוכח שהיה
כדי להתלוצץ, יש להאמינם, דאף דבאמר לשון קדושין ממש לא סמכין
על זה שאמרו שטונתם היתה להתלוצץ אף היכא דמוכח מהענין
שהיה בן [כמצוהר צ"ח מ"ב], שאני התם, דדברים שכלל לא היו
דברים כמ"ס מהרי"ם צ"ח דשייכו לכלי אישות ס' א', וכ' צ"ח צ"ח
ס' י"ט דאין טעם מהרי"ם צ"ח כנ"ל משום דלא מהימנא, חלל
שאין חנו משגיחים על הכוונה והמחשבה, והדברים הולכים אחר
הפה מה שיש במשמעות הדבור, ואפילו שהמחשבה לא בן היתה,
דברים שכלל אינם דברים ע"כ, וא"כ צ"ד שלא היו דברים ממש
של קדושין, רק דיבור בעסקי קדושין, ואנו לריב"ה לדון על דברים
שכלל איך היתה כוונתו, אם לשם קדושין או לא, ובין דאין סכדי
דכל כוונתם היתה כדי להתלוצץ, א"כ ודאי יכולים חנו לסמוך על
זה ולהאמינם. וכי' צ"ח דצ"ח ס' כ"ד וס' כ"ה צידונו שהיה
מוכח דכדבור של עסקי קדושין היה דרך שחוק ויחולל, דלא מקרי
מדבר על עסקי קדושין.

ביאור הגר"א

הגה [א] י"א דלא צעין מדברים בלאו ענין ממש אלא מדברים מענין לענין בלאו ענין [ב] דכיון שאין מדברים בקדושין רק בלתי זיווג (מרדכי סוף פקדון וכו' בשם הגה"מ)

וי"א

[א] י"א דלא צעין
כרש"א שם והוא
דשמואל ור' אשע"א
נמי מענין לענין הוא

ומ"ש כתנאי קאי על ר' יהודה ור' יוסי דפליגי בפלוגתא דר"י ורשב"א דר"י מצריך בלאו ענין וע"ז קאמר שמואל אף לר' יוסי והוא כו' ור"ל מענין לענין וכו' בתוספתא ס"ב נתן לה קדושה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אמר מקודשת ור' יהודה אמר אינה מקודשת ואם היו עוסקים בלאו ענין מקודשת ובידו שלמי פרק התקבל ופ"ד דמ"ש בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה א"ר יוסא לר' חגי ואת מה בידך דא"ר חייא בר בון ב"ר תחליטא בשם ר' הושעיא פליגין בשפליגו לעצמן לענינות אחרים אבל אם היו עוסקין בלאו ענין גט הוא רשב"א וער"ן ובתוספתא פ"ו דגיטין תוליד אשתו אצל לבלר ונטל גטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטך כו' והיא כתובה שם בשיבוש וכצ"ל ר"א מגורשת ר"א אינה מגורשת ר"א אם עוסקין בלאו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת רשב"א אמר מגורשת ופ"י הרשב"א דפליגי ר' ורשב"א בפלוגתא דר"י ור"י כנ"ל כפ"ש בגמ' ולפי מה דפסק ח' כו' יוסי ה' כרשב"א: [ב] דכיון כו' רש"י שם:

אוצר

ס"ק יג אות א—ס"ק יד

הפוסקים

רש"י בגי' וכן משמע מלשון העור והשו"ע כאן, ופי' תמים ח"א ס"י פ'.

ג. ובשתתפסק היה לצורך הקדושין. בזכר ילחם סי' י"ח צידון שבויותם צמלון דברו בעסקי קדושין, ומשם כלט אחריו העיר כדי להקדש, כתב דהכלוכה לא הוי הפסק, כיון דכלט לשם זה.

ובחיים לעולם סי' צ' צידון ששאלה אותו אם רצונו לקדשה בטענה זו, וקבל הטענה מידה ושאל אותה אם נותנת לו הטענה צמחיה, והשיבה כן, ואח"כ נתן לה הטענה בשתיקה, אחר שציאר דמה ששאלה אם רצונו לקדשה הוי דברה היא בע"ק, וכו' קדושי ספק כמו צתן הוא ואמרר היא, כתב דאין לפקפק במה ששאל אותה צדבר המהנה דהוי הפסק יותר מכדי צדור בין עסקי הקדושין לנתינה, ד"ל דמה ששאל ממנה הטענה צמחיה הוא כדי שיוכל לקדשה בשלו, וא"כ צדור דלא הוי הפסק, ושפיר מקרי עסקין בלאו ענין ושניהם יודעין דצתורה קדושין יכבה ניהלה, וצדור הוא.

ובלחם רב סי' כ"ב צידון שאמר לחצירו יש לי בת קטנה אם תראה לחננה לך לאשה ואמר כלב מי יתן וכו', ולקח הראשון טס יין ואמר בשמחתך חתן, ואח"כ נתן בשני חפץ ואמר לשון קדושין גרוע, כתב דאף דלשון הקדושין שאמר חתן מועיל מי"מ הרי יוצר עמו חתלה ע"ק, וכי חימא הרי הפסוק הענין במה שאמר לשמחתך בשמחתך, וכיון דהפסוק צדברים אחרים א"כ לא הוי כמדבר ע"ק, זה חתן מספיק צעיני, דלא מצעי למאן דפסק דמהני מענין לענין [גם צני"ד לא הוי הפסק], אלא אפילו לרוב פוסקים דס"ל דצעיני בלאו ענין ממש, חוששני צעיני זה, ודעתי נוטה דכיון שאמר בשמחתך חתן וקראו חתן, הרי הוא כאומר לו הרי אתה חתני, שאני ואתה מרגלים שחקק צתן, ולכן אני אומר לך בשמחתך, וא"כ הרי לא הפסוק הענין בשום דבר אחר אלא צענין הקדושין, ולכן יש להצריכה גט עכ"פ ולשטותה ספק מקודשת. ופי' עוד צב"ע סק"ז מה שצביא צענין זה מהצדצ"ז ח"א סי' רכ"ט, וצדפוסים שלפנינו הוא צח"ד סי' קכ"ט.

יד. מדברים מענין לענין בלאו ענין וכו'. צפנים לויין שזו היא דעת המרדכי סוף פ' האיש מקדש, והרשב"א. וצמדכי שם הציא בן צמס חשו' מהר"ם, והוא גם צמשי מיימוני דשייכו להלכות אישות סי' ד'. ודברי הרשב"א הם צמדושי לקדושין דף ו' פ"א, ומקור הדיון הוא מהבגמרא שם הוי מדבר עם האשה על עסקי גיטת וקדושים ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר לר"ך לפרש, אחר רב יהודה אחר שמואל והוא שעסקין בלאו ענין כו', כתנאי רבי אומר והוא שעסקין בלאו ענין, ר' אלעזר בר שמשון אומר אשפ"י שאין עסקין בלאו ענין, ואי לאו דעסקין בלאו ענין מנא ידעה מאי קאמר לה, אחר אבוי מענין לענין בלאו ענין, אחר רב הונא אחר שמואל הלכה כר' יוסי, וכי הרשב"א דכאי כתנאי לאו אמלחא דשמואל [ואמר יחא שעסקין בלאו ענין] קאי, אלא אפי"ך פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה קאי, דרבי דאמר והוא שעסקין בלאו ענין

דאפי"ך דאין עסקים בלאו ענין יש לחוש להחמיר, וכתב ג"כ שלא ראה שהוזכר זה בצדרי הפוסקים.

וממהר"ש הלוי הציא בעלמות יוסף שם דאף לשיטת רש"י י"ל [דבעלמא היכא דלא שדך] אם אין עסקין בלאו ענין אפי' חשש קדושין ליכא, דצמדבר עמה ופסק גרע משדך, דכיון שהתחיל לדבר על עסקי קדושין באהבה רבה הוי לו לקד' מיד בלאו ענינות, וכיון דנעתק מאותו ענין גלי דעתיה דאישתופך חמימי ומדבר הדר ביה, ואפי"ך דנתן אח"כ כיון דלא חזר ופירש עדיין צחזקת חזרתו הוא, ומתנה בעלמא הוא דייכב לה משום דמכסיף מינה, אצל אם שדך אשה צמדוכין בעלמא ונתינת אף שלא קידש ולא יתן כלום, מי"מ חתן כאלו גילוי דעה שחזר צו, הלכך כששאלה אח"כ סבלוניה הרי הוא כצני מקומו דאי מקדשי וחדר מסבלי י"ל דאף הוא לקדושין מכוון, וגם האשה שידעת מנהג המקום מסכמת צכך כיון שקבלתם צסחם וכו'.

ובעצי ארזים סק"ז כתב דאף הרא"ש מודה דבעלמא היכא שלא היו עסקין בלאו ענין אפילו חשש קדושין ליכא, ורק צהכיה דסבלוניה ס"ל שאם שלא לה צעדים ואמר שיהיו לשם אהבה וחיבה וכדומה יש לחוש דלשון זה צעלמו הוי לשון קדושין, [וכמו שהוצא צסעיף ג' לשון אהבה וחיבה צין שאר לשונות המסופקין], וכיון דשדך מתחלה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושין ואמר לה אח"כ לשונות אלו דידעה שפיר מאי קאמר לה, ולהכי אפילו צאינס עסקין בלאו ענין הוי חשש קדושין, וזה צדור, וראיה לדבר דצתן צשתיקה כ' המתצר דצעיין שידבר עמה חתלה צעי"ך וגם שיהיו עסקין בלאו ענין, אצל צלשונות המסופקים כ' צסעיף ג' רק שידבר עמה חתלה צעי"ך ולא הצריך שיהיו גם עסקין בלאו ענין, ח"י כנ"ל.

ב. אם אין עסקין בלאו ענין מקרי דוקא בשתתחילו לדבר מענינים אחרים, או אפילו בשתיה רק הפסקת זמן מה בין עסקי הקדושין לבין הנתינה. דעת מרדכי סי' ג' כתב על צדרי המתצר והוא שעדיין עסקין בלאו ענין, דלר"ך לצדור אם הכונה היא שהנתינה תהיה סמוכה צחור כדי צדור לעסקי הקדושין, או שמה מקרי עסקין בלאו ענין כל שלא הפסיקו לדבר צענין אחר קודם הנתינה אף שיהי ריוח והפסקת זמן צין עסקי הקדושין וצין הנתינה, ומלשון רש"י בקדושין דף ו' על מאי דאיתא שם והוא שעסקין בלאו ענין שהוסף: עד שעה נתינה, משמע דצעיין שהנתינה תהיה צחוכ"ד לעסקי הקדושין. וכ"כ צפני משה ח"ב סי' צ' דף ח' עור צ'.

גם בלבושי מרדכי סי' ל"ו צנידון שהיה הפסק רב צין עסקי הקדושין עד שנתן הטענה על אצבעה, דכשאמר המלים "הרי את" נצטת ולא נתן הטענה על אצבעה אלא שם על השולחן, ורק כשאמר לו המסובים שהוא פתחן הרים את הטענה ונתן לה צשתיקה, כ' דכיון שהפסק צין עסקי הקדושין עד הנתינה היה יותר מכדי צדור, לא מהני, דאין צעיין שיהיו עסקין בלאו ענין סמוך לנתינה וכמ"ש

הפוסקים

סימן כז

אוצר

ור נחן בשליח שאמר לבצל אשהך אמרם התקבל לי גיטוי וכצנל אמר לשליח הולך לה גיטוי, דרבי סבר כר יוסי דא"ל לפרש ואמרין דלפתיח אמשקיה מה שאמר השליח והיו שליח לקבלה, ור נחן סבר כר יסודא דלריך לפרש דעל דעת הראשונה הוא נותן לה ומולא פירש הוי שליח להולכה, ולפירוש הרשב"א בסוגיא דקדושין דר יוסי ור יסודא פליגי במענין לענין באותו ענין ע"כ רבי ס"ל כר יסודא, וא"כ קשיא דרבי אדרבי, וא"ו נראה דהפירוש בסוגיא דקדושין הוא כפשוטו דר יוסי ור יסודא פליגי בעסקוק באותו ענין ממנו, ואליבא דר יוסי פליגי רבי ורשב"א, דרבי ס"ל דבעינן באותו ענין ממנו, ורשב"א ס"ל דמהני אף במענין לענין באותו ענין, וא"כ הלכה כרבי מחזירו, וכן דעת כל הפוסקים, ומה שדחה שם בירושלמי אח"כ דר יוסי ור יסודא פליגינן בשפליגו עמך לענינים אחרים אבל אם היו עסקוק באותו ענין גט הוא, נ"ל דיש חילוק בין גיטין לקדושין, ודוקא בגיטין לא בעי עסקוק באותו ענין, וכן נראה מדברי הרמב"ם דכפי"א מאישה לענין קדושין מזריך שיהיו עסקוק באותו ענין, וכפי"א מגירושין כחז רק היה מדבר עמה על עסקי גיטה ונתן לה ולא אמר כלום ה"ז גט כשר, ולא מזריך שיהיו עסקוק באותו ענין, ובשאלות יוסף חמיה עליו כזה, ולפי ה"ל נראה דברמב"ם הול"א כן מהירושלמי כ"י: דמוקי פלוגתייהו כגט באין עסקוק וקדושין מוקי לה בעסקוק, ומש"כ החוס' בקדושין דף ר' ע"כ ד"כ חוששין, דבעינן שידבר עמה מענין לענין ובאותו ענין, אין להוכיח דס"ל כדעת הרשב"א, ד"ל דלרבותא כתבו כן דאפילו למאן דמחמיר ולא בעי עסקוק באותו ענין ממנו, מ"מ מזריך מיהו מענין לענין באותו ענין, ולכן הקשו שם דכחיהו דכצנלות לא היו עסקוק כלל, וכן הרא"ש לא נקיט שם אלא עסקוק באותו ענין לחוד. גם בצרכות מ"ס דק"א ד' כחז דהגירסא בתוספתא דפי"א דקדושין שזידינו היא כ"ל צע"א.

ויש מהאחרונים שפסקו בדבריו מענין לענין באותו ענין הוי ספק מקודשת. צדי למורה סי' נ"ט דס"א א' אחר שהביא מחלוקת הראשונים ה"ל אי מהני מענין לענין באותו ענין, כי דלענין פסק הלכה יש להחמיר כדעת הרשב"א ומהר"ם ה"ל, ומה גם דאפשר דגם דעת הר"ף כן [ע"י לעיל בדבריו שמתחת לקו], ולכן יש להחמיר להלכה גט, ומ"מ הוי קדושי ספק, ואם צא אחר וקדשה מגרש ראשון ונושא שני, גם בערוך השלחן סעיף י"ד כתב דלדינא יש להחמיר בשתי הדעות, ואם פשט ידע וקבלה קדושין מאחר לריב גט משניהם. וכן ציד דוד (פסקי הלכות) פי"א אות קכ"א דף ג' טור א' כתב דאין צידי להכריע בין הראשונים ה"ל, ועוד דאפשר לומר דאף להסוברים דלא מהני מענין לענין באותו ענין מ"מ ספק קדושין הוי, וכן מסתבר לדעתו, וע"כ כה"ג הוי ספק מקודשת.

וכתב בשו"ת הרמ"א סי' ל' דאף להסוברים דאפילו מענין לענין באותו ענין מהני, מ"מ צעין שדבריהם תחלה באותו מעמד מקדושין ממנו אלא שפסקו מלדבר בקדושין ועדיין מדברים בצרכיהם, ועפ"י כתב צידונו שם דאפילו אם נאמר שהשמה שעשו אלא הכלה מוחשב לרבי זיווג, מ"מ אינו כלום מאחר שלא דבר עמה מעולם מזרקי קדושין ממנו. וכ"כ בנוצ"י מהדו"א סי' ע"כ ד"כ הרא"ש השלישי, ובמעשה אליהו מערכת ג'.

אלא

באותו ענין קאי כר יסודא, ור אלעזר בר שמשן דאמר מענין לענין קאי כר יוסי, והלכך הלכה כהא כרשב"א ואפילו מענין לענין באותו ענין מהני, אבל בעל העיטור כתב דאם דברו מענין לענין באותו ענין אינה מקודשת כרבי, ולפי דבריו הא דאמר כחנאי אדרבי שמואל קאי, כלומר דרבי ורשב"א פליגי דרבי יוסי, דרבי סבר דדברי ר' יוסי בעסקוק ממנו, ורשב"א סבר דדברי ר' יוסי אפילו באין עסקוק ממנו באותו ענין אלא מענין לענין באותו ענין, ובתוספתא מלאתי כדברי, דגרסינן בפ"ב דמכילתין נחן לה קדושים ולא אמר לה האמק"ל ר' יוסי אומר מקודשת ר' יסודא אומר אינה מקודשת, ואם היו עסקוק באותו ענין מקודשת, אלמלא לא נחלק ר' יסודא אלא בשאין עסקוק באותו ענין, אבל בעסקוק באותו ענין מודה, וא"כ מאי קאמר שמואל הלכה כר יוסי וגם קאמר וכו' עסקוק באותו ענין מודה, דהא אפילו ר' יסודא מודה בזה, אלא ודאי כי פליג ר' יוסי בשנסתלקו מענין לענין באותו ענין, ובהא הוא דלמטרין שמואל למפסק כר יוסי משום דלא מודה בזה ר' יסודא, והיינו דרשב"א, ובתוספתא דגיטין פ' התקבל נמי משמע דרבי ורשב"א צלוגתא דר יוסי ור יסודא קמיפלגי, דגרסינן התם הולך אשה אלא לבצר ונעל גיטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטך, ר' יוסי אומר מגורשת ור יסודא אומר אינה מגורשת, רבי אומר אם עסקוק באותו ענין מגורשת ואם לא אינה מגורשת, רשב"א אומר מגורשת, וצירוש' גיטין פ' התקבל ה"א גרסינן צלוגתא דר יוסי ור יסודא בשניה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושים, א"ל ר' יוסי לר' חגי ואת מה צידך, [א"ל] דאמר ר' צירוש' חייא צר בין צר תחליפה צס ר' הושעיא, פליגינן בשפליגו עמך לענינים אחרים, אבל אם היו עסקוק באותו ענין גט הויא כר, ולפי מה שפרשתי נמלא דעסקוק באותו ענין דקאמר שמואל אין פירושו כעסקוק באותו ענין דקדושי כדברי, דכחיה דרבי בעסקוק באותו ענין ממנו, ובהויא דשמואל אפילו בשנסתלקו מענין לענין באותו ענין, ולאפוקי בשנסתלקו לענין אחר שלא מאותו ענין, ויש הרבה בחלמוד לשון אחד מתפרש לשתי משמעויות. וע"י בתפארת יעקב סק"י שכתב דנראה דרבי הרשב"א, והביא ראיה לדבריו.

אולם מלבד בעל העיטור המוצא כרשב"א שכתב דאם דברו מענין לענין באותו ענין אינה מקודשת, כתב כן גם הר"ן משום דקו"ל הלכה כרבי מחזירו. וכ"כ צלעני הגבורים צס ריא"ז. וכי צדי שכן דעת הר"ף ^ס והרא"ש והטור שסתמו וכתבו וכו' שבעסקוק באותו ענין, ושכן נראה מדברי הרמב"ם פי"א מאישה ה"א ח'. והבי"ח הביא שכן גם דעת הסמ"ג וכי דהכי נקטין. גם צי"ש סי' ה' כתב דקו"ל דהלכה כרבי מחזירו ולא מהני מענין לענין.

ובעצי ארזים סק"י כתב דדברי הרשב"א ה"ל דחוקים כמ"ש הוא בעלמא, דא"כ עסקוק באותו ענין דשמואל אין פירושו כעסקוק באותו ענין דרבי, ומה שהביא ראיה מתוספתא דפי"א דקדושין, בתוספתא שזידינו אין הגירסא כן אלא ה"ג נחן לה קדושין ולא אמר לה האמק"ל ר' יסודא אומר אינה מקודשת ר' יוסי אומר אם עסקוק באותו ענין מקודשת, וא"כ לק"מ, ומה שהביא ראיה מירושלמי דגיטין פ' התקבל, נראה דלדרכה משם מוכח דליתא לפירושו של הרשב"א, דכרי מקודם מייחתי התם פלוגתא דר' יוסי ור' יסודא אפלוגתא דרבי

דחא ס"ס וכו'. וכ"כ באמרוה טעורות דל"ד א', וחביא מחזיר תמים שמחך כל הדברים הנ"ל בלשון הר"ף ולא הביא אלא דברי שמואל שפסק הלכה כר' יוסי ואמר והוא שעסקוק באותו ענין, ושזו היא גם גירסת הב"י, וע"י בהנחות הב"ח שעל הר"ף אות ו' שכתב דכן נראה גם מדברי הר"ן שלא היה גורס בלשון הר"ף אלא והוא שעסקוק באותו ענין וכו' לא מיד, ומה שנדפס עוד בפנים בספרי הר"ף [מדברי ראב"ש], הנהיה הם, וכי ספאית. ובחדושי הרשב"א בקדושין דף ר' ע"א כתב דהרב אלפסי לא חזירי הני תנאי [היינו רבי וראב"ש] כלל, ולא פסק כלום בעסקוק מענין לענין באותו ענין.

(טו) וכ"כ הב"ח בדעת הר"ף. ובשי למורה סי' ג"ס דס"ו ד' חמה על הב"י שהרי ברי"ף מובאים דברי ראב"ש והשקלא וטריא אליביה ולא דברי רבי, ואעפ"י שהביא דברי שמואל שהם כדברי רבי, עכ"ז שמואל לבני ראב"ש לית הלכתא כוחתיה. וכן חמה בעצמות יוסף על הב"י, וכי דלא היה רחוק מן השכל למר דהרי"ף ס"ל כדעת הרשב"א דגם מענין לענין מהני. אולם כברכות פ"ס דק"ב א' כתב על השי למורה ה"ל דגירסא משובשת נזרמנה לו ברי"ף, וברי"ף ישן ליתא לדברי ראב"ש ולשקלא וטריא אליביה, ויש ספרי הר"ף שכתוב בהם דברים אלו במקף [וכן הוא בש"ס חילגא] ונראה בהכרח

ביאור הגר"א

[יג] וי"א דלא צעין מדברים עמה חלה כל שמדברים לפניו סגי (מרכזי ריש קדושין וכן משמע לשון העור):

אמר

[יג] וי"א כ"י מדפדפי
במאי עסקינן אילימא
כ"י מנא ידעה ואם איתא
דלמא בדלא השיבה
דידעה ואפ"ה דוקא בדאמר וראיה ברורה היא ואף שדחה שם הפשיט דבריו אין מוכיחים כלל:

הפוסקים

סי' טו אות א-ב

אוצר

בדברים הנאמרים בשעת נתינת הקדושין לזוה לריך שיאמר לה בעלמה, חלה במדבר על ע"כ קודם נתינת הקדושין יודע המהרש"ך דמהני חף אם היה מדבר עם אחרים.

ויש שכתבו דכאילו מדבר עמה ממש הוא ספק קדושין. בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' ס' בחשבותו בזה אחר שכתב דמדברי הרמב"ם אין נראה כהמדרש וכמוצא לעיל, מסיק דמסתבר דדניס זה כדמי הספיקות להחמיר. גם בערוך השולחן סעיף ע"ו אחר שביאר דמלשון הרמב"ם הנ"ל נראה דחולק על המדרש, כתב דלדינא יש לפסוק לחומרא דהוי ס"ק. וכן בעבודת השם סי' י"ד אחר שהביא מהלכות הפוסקים הנ"ל אם בעסקי קדושין צעין שידבר עמה ממש, מסיק דהוי ספק ותפסי זה קדושי שני, [אולם בס"י ע"ו שם חשב למחרש"ך בחיג' סי' ח' הנ"ל לדעת יחיד]. וכ"כ בפני יחזק (להר"י חבונלעפיש) ח"ב סי' י"ב דנ"ב ד' דין זה הוי ספק.

ב. ובשרק אחרים דברו בפניה ע"כ ולא הסקדש. ע"י ע"י סק"ב שכתב דיש לגרוס בלשון הרמ"א כל שמדברים עם אחרים לפניו [ולא כמו שהוא לפניו דכל שמדברים לפניו סגי], וכן הוא במרכזי ריש קדושין, חלה למירת אחרים לחוד לא מהני, וי"ל עוד דל"ל שמדבר ולא שמדברים דכא אשה אפילו שחקק סגי כדאיתא בהגהת מרדכי בסוף גיטין וצ"מ, שלא כתבו חלה שהוא מדבר עם אחרים בפניה. וכ"כ בצית יחזק (לר"י שמעלקיש) ח"א סי' ל"ע. ובכל הבס"פ ח"ב סי' כ"ז כתב ג"כ דמפשט לשון הפוסקים נראה דצעין שהמקדש ידבר על ע"כ ולא העדים.

אולם ע"י צריב"ל ח"ג סי' ס"ו שכתב דזכור דהוי מדברים לפניו על עסקי קדושין וכו' נחן בסתם, אפשר דהוי מקודש גמור, וכן כתב המרדכי בריש קדושין ח"ל: לאו דוקא [עמ"ה] חלה הוא הדיון אם מדברים אחרים בפניהם, ויש טעות סופר בלשון המרדכי והנוסחא היא כמו שכתבתי וכו', הכלל בעולה שאם היה מדבר עמה על עסקי קדושין או אחרים מדברים לפניו או שהיה הוא מדבר עם אחרים בפניה הוי מקודשת גמורה, ואילו החילוקים שכתבתי עם היותם עובדים ונכוחים, מ"מ לא כתבתי חלה להלכה חלה למעשה עוד לריך לחזור ולעיון.

גם בפרי הארץ סי' ג' אחר שהביא דברי הריב"ל הנ"ל כתב דהנכון נראה הנוסחא בדברי המרדכי כפי מה שהביא ה"ה כחן ח"ל: לאו דוקא עמה חלה ה"ה אם מדברים עם אחרים בפניהם, וי"א כ"כ שהעדים היו מדברים בפני המקדש ובפני האב שהוא במקום המקדש פשוט דחשיב מדבר על עסקי קדושין, וכן הוא הסכמת רוב הפוסקים.

וכן בשו"ת פתרי"י לבית הלוי סי' צ' דף ו' ג' הביא דברי המרדכי הנ"ל בזה הנוסח: עמה לאו דוקא, חלה אפילו אחרים מדברים בפניה, וכי דבהגה ו' לא נמלא שום חולק, וע"כ שהביא גם ראיה לזה, וכי עוד דאין להביא ראיה להיפך מדפלוגי ר' יוסף ור' יהודה במדבר עמה משמע דאחרים מדברים לפניו לא מהני, דאפשר למר דנקט מדבר עמה להודיעו כתי דר' יהודה דאפ"ה מתיר וכן לכאורה

טו. אלא כל שמדברים לפניו סגי. א. דעות הפוסקים בזה. דין זה הוא מהמרדכי ריש קדושין כמו שצוין בפנים. ומה שצוין עוד דין משמע לשון העור, הוא מהמרדכי משה אור ד' שדייק בן מדינת העור [גבי לשונות המסופקים דסעיף ג'] וכו' סתם "היה מדבר בעסקי קדושין" ולא כתב "עמה".

ועיין בערוך השולחן סעיף ע"ו שכתב דדברי הר"מ ל"ע, דהרי העור כ' מקודש גבי נחן לה בשתיקה דמהני דוקא אם היה מדבר "עמה" חלה על עסקי קדושין, וכבר חתם בן על הר"מ בדרך נבי סק"ה, והוסיף עוד ד"ל דמה שלא הזכיר העור גבי לשונות המסופקים "עמה", משום דשאני ההם כיון שדבר בפניה לכן ידעה שדעתו לשם קדושין [כמה שאמר לשונות המסופקים], משא"כ היכא דנחן בשתיקה י"ל דס"ל להעור לריך שידבר עמה, אך אפשר דהעור נקט לשון הש"ס, ר"עמה" לאו דוקא, וכמ"ס בן המרדכי על לשון הש"ס, ומ"מ אין הכרח מדברי העור דס"ל כהמרדכי, ואדרבה מסתברא עפי לפרש דברי העור דס"ל לריך שידבר עמה.

ובפני יהושע (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ח' דס"ה ג' כתב דמדברי חכם אחד שבהגהות מרדכי בסוף גיטין משמע דס"ל דצעין שידבר עמה ממש, שהרי הביא שם בהגמ"ר דיש מי שר"ה לומר דבמדבר על עסקי קדושין לריך שהוא חשיב בן, אי"כ כ"ש כשלא דיבר עמה, חלה עם אחרים בפניה דלא מהני. ובחש"י בר דוד בן הריב"ל שצו"ת מהריב"ל ח"א סי' ס' כתב בן דעת הרמב"ם, דמדבריו נראה דלא כהמרדכי, דכא ס"ל דבמדבר על עסקי קדושין לריך שחומר בן [ע"י על זה לעיל סק"ה אות ו']. וכ"כ בערוך השולחן סעיף ע"ו דמלשון הרמב"ם נראה דחולק על המרדכי.

אולם צ"ע של שלמה סי' ה' כתב על דברי המרדכי הנ"ל, שהם דברים נכוחים, ושכן מלא בספר אגודה בשם אר"י. וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות ק"כ כתב דכן מוכח מקדושין דף ו' ע"א, דקפריך על הני לשונות דאיצט"ל לן אי הוה לשון קדושין, במאי עסקינן. אילימא במדבר עמה על ע"כ אפילו נחן בשתיקה מהני, ואי באין מדבר עמה על ע"כ מנא ידעה מאי קאמר, ולקמחא כשמדבר עם אחרים בפניה על ע"כ דלא חשיב מדבר על ע"כ, חלה מ"מ ידעה דכוותה לקדשה, אי"ז דגם ככה"ג חשיב מדבר על עסקי קדושין. ובפרי"ז כתב בחפ"ה יעקב סק"ז.

ובאדרת אליהו (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ו' דס"ז ד' כתב דכן נראה מסתמך כל הפוסקים דס"ל דלא צעין דוקא מדבר עמה, דהרי הפעם דמועיל דיבור צע"כ הוא משום דע"י"ז הוא יודעה דלשם קדושין נחן לה, אי"כ ה"ה במדבר עם אחרים בפניה. וע"י לעיל סק"ד אות ג' דין כשאמר לשון הקדושין לעדים כו' עדים שאני מקדש אותה ל', שכתבו הרבה אחרונים דמהני מטעם דהוי כמדבר על עסקי קדושין, לזכר סגי כשמדברים לאחרים בפניה.

וביד אהרן הגה"ט אות ע' הביא ממהרש"ך ח"ג סי' ח' שכתב צנידונו שאמר לעדים כו' עדים שאני נחן זה החפץ צע"כ קדושין, דלא סגי כמה שאמר לעדים, עד שיאמר לה זה אני נחן לך צע"כ קדושין [וכמוצא בסק"ד אות ג' הנ"ל], וכבר דמה מוכח דס"ל למחרש"ך דכא דמהני מדבר חחילה עע"כ ונחן בשתיקה, היינו כשדיבר עמה ממש. וכן דייק מדברי מהרש"ך הנ"ל באדרת אליהו (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ו' דס"ז ד'. אולם בכל הבס"פ ח"ב סי' כ"ז בחשבות רח"ש גאטניו כתב דלא קאמר מהרש"ך חלה

(טז) כן הוא הלשון בב"ח בדפוס ווארשה. וכן בדפוס פראנקפורט ח"ב, אלא שבמקום לפניהם, כתוב שם לפניה. אולם בדפוס לפברג הובאה בב"ח נוסחת המרדכי בזה"ל: לאו דוקא עמה אלא היה אם מדברים עם אחרים בפניה.

באר הגולה

ח נתינת ס
ט נ"ז נתינת ס

ב אפר לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי הרי את ארוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי ה הרי את לקוחתי מקודשת :
הנה

הפוסקים

סיק סו אות ב-סיק סו אות א

אוצר

קדושי ודאי אפילו כשלא היו עסוקין בזהו ענין. וכן בלבושי מרדכי ח"צ סי' ל"ז בנדרין ששאלה אותו האם רטונך להיות בעלי והוא השיב בלון רב, כי ג"כ דהואיל והשיב בלון רב הוא כאומר בן, והרי מצוה בבעיה ח' כאן דנתן הוא ואמרה היא והשיב בן הוא ודאי קדושין, אלא דנ"ל שיהא אמרה לשון רטונך להיות בעלי, וע"ז הוא שכתב בן, הוא כאומר הריני אישך ואינו מועיל.

ה. חופה או התאספות לאירוסין אם נחשב כמדבר עמה ע"י עסקי קדושין. בדברי מלכאל ח"ג סי' קמ"ו כתב בנדרין שאין לסמוך להחיר משום שלא אמר המקדש תחת החופה האמק"ל דהא קו"ל דעסוקין בזהו ענין הוא קדושין אף שנתן בשתיקה, ואין לך עוסק בזהו ענין יותר מזה שבעמידות תחת החופה וברכו ברכת אירוסין, ואף אם אמר בפירוש שלא כוון לקדושין אינו נאמן עד לאומדות המוכחות, דהוי דברים שכלב ואינם דברים, ואף שצ"ל יש אומדנה שלא כוון לקדושין מלך שלא אמר האמק"ל כיון שמנהג העולם לומר בשעת חופה האמק"ל, והא דקו"ל בש"ס ופוסקים דעסוקים בזהו ענין אף בשתיקה מקודשת, י"ל דהיינו צימיהם שבו מקדשים בלא חופה וכל אחד עשה כרצונו ודעתו, מימ נראה דח"א, דאם לא היה חפץ לישראל לא היה הולך לחופה, והוי אומדנה שכוון לקדשה, ומכאן שלא אמר האמק"ל אולי לא ידע או שכתב שג"ל האמק"ל, וצדדי הוא קדושין. גם בזמן אהבן (לכ"ה וואלקין) ח"א סי' פ"ד דפ"ר ד כתב דהתאספות לצורך קדושין חשיב כמדבר עמה ע"י, ומכאן שנתן לה אף בלי אמירה.

ובערוך השולחן סעיף א' לענין מקדש שלא אמר מלת ילי דקו"ל דמועיל אם דברו מקודם בע"מ, כתב דאם הכינו עצמם לקדושין אף שלא אמר לו לא מעכב, כגון במדינתו שהקדושין הוא תחת החופה הוי ידים מוכחות שקדשה לעצמו ולא גרע מאם דיבר בע"מ וקדשה מיד אפילו בשתיקה מקודשת, וכ"כ בכה"ג. ועי' ב"ל (מלוואוועט) ח"א סוס"י ל"ז.

ובחדושי תלמיד הרשב"א קדושין דף ר' הביא מהרמ"ם דמקדשות שהמנהג שמיאיים הכלה לבית בעלה ע"מ להקדש, כמדבר עמה על עסקי קדושין דמי, דאדעתא דכתיב בזה לבית בעלה, ואע"ג דלא ידעה בלישנא שהמקדש אומר הוי קדושין.

ובאשר לשלמה (לכ"ה אבן דהאן) סי' ב' דף ז' א' הביא מהר"ב"ט סי' ה' ש' בזה"ל: ואף אם נאמר שאין אמירתו מעכבה כיון שנתקבלו יחד להתאסר, והוי כמדבר עמה על עסקי קדושין ונתן לה ולא פירש דקו"ל דיו כל שעסוקין בזהו ענין, מ"מ צ"ל ברי לא נתן לה כלום כו', וכי דממשמעות לשון [ואף אם נאמר] נראה דלא ס"ל דהאסופה לאירוסין הוי כמדבר עמה על עסקי קדושה, לפחות משמע דלא פשיטא ליה.

ובפני משה ח"א סי' פ"ה בנדרין שהכלה היתה יושבת על הבמה, כ' בדרכי"ד עור ב' דאם חשיב כמדבר עמה ע"י, וכמו שצ"ד הריב"ש ה"ל, אלא שבנדרותו כתב דמה שנתן לה אז שושים ליה זהו בית מיתום לקדושין, כיון דכוונת המקדש היתה לקדשה אחרי כן בפומבי בלמדים. וע"ז בכתב סופר סוס"י ל"ח ד"ה ומה, ובלבושי מרדכי ח"צ סי' ל"ד.

טו הרי את שלי. א. האם גם לפי מנהג זמנינו שמשתדכין מקודם, והם מיועדים אחד לשני גם לפני הקדושין, מועיל לשון זה. במשיב דבר סי' כ"ט בנדרין שאלה לה היום את שלי, כתב דאף דהלכה פסוקה היא בצ"ע דלאומר ברי את שלי כ"ז מקודשת, מ"מ נראה דזה דוקא בזהו הזמן שהיו מארסין

דכיתרה שדיק, ואין שייכא מדברי הכנה ה"ל משמע דאפילו אחרים מדברים בפניהם מכאן.

ובפני יהושע (שכ"ט שני המאורות בגדולים) סי' א' דסי' ד' כתב ג"כ דכוונת המרדכי ה"ל דאפילו לא דברו לא המקדש ולא המתקדשת, אלא אחרים נשאו ונתנו בדבר לפניכם ואח"כ נתן בשתיקה, הוי מקדשה גמורה, והיינו כה"ל ה"ל. וכן בדברי שמואל (לכ"ה ארדעי) סי' ב' דק"ז עור ב' כתב דלכך פוסקים דמועיל כשדבר אל בעדים, ה"ל דמועיל כשדברו בעדים בפניהם. וכ"כ במעשה אליהו מערכת ל' בשם הפני משה ח"צ סי' ב'. וכן דעת הרמ"ש גאמניו בשבטתו שכל הכסף ח"צ סי' כ"ז, והביא ג"כ מהפני משה ה"ל ד"ל הכי.

ג. וכשרק היא דברה על עסקי קדושין ואח"כ נתן לה בשתיקה. בשו"ת מהר"ל ח"ו סי' ס"ו צ"ח ד"ה חלוי במחלוקת הפוסקים בזה תן מנה לפלוני והתקדש אני לך ולא חזר ואמר האמק"ל [וכמוצא להם סי' כ"ט סעיף ב'], דלכאזכריה שם דאע"ג דלא חזר ואמר לה אח"כ נמי מקדשה צדדי, משום דלא גרע ממדבר עמה על עסקי קדושה, ה"ל מהני, אלא לפמ"ש בר"ן דבעיקר כבשרת הרמ"ם דאי לא חזר ואמר הוי רק ספק קדושין, ה"ל ה"כא שיהא דברו בעסקי קדושין והוא שחק ונתן לה, אי"כ אלא ספק מקדשה משום דשמה לא קרין צ"ח כי יקח איש אשה, וע"ז שכתב עוד ראשונים הסוברים כהרמ"ם.

גם במשנת ר' אליעזר (די טולדו) ח"צ סי' י"א בנדרין שרק אבי המתקדשת הקטנה דבר בעסקי קדושין, כתב דכיון דהוצא דברותא סברי כהרמ"ם ה"ל נמצא דלא הוי אלא כמו נתן הוא ואמרה היא דחיישין רק מספק, ועוד דברי כתבו הרי"ף והריב"א דא דחיישין לקדושין בנתן הוא ואמרה היא היינו רק מדברין, דמלאווייתא בעינן נתינה ואמירה ידידיה דוקא, נמצא צ"ל דמה"ל אי"כ מקדשה כלל ולא חיישין לה אלא מדברין וכו'.

וכן בחיים לעולם סי' א' וסי' ב' בנדרין שנתנה לו טעמה ושאלה אותו האם רטונך לקדשי בטעמה זו, ושאל אותה אם היא נותנת לו הטעמה במחנה והשיבה בן, ואח"כ נתן לה הטעמה בשתיקה, כתב ג"כ שפ"י הרמ"ם והרי"ן ה"ל דכיון דעיקר דברי הקדושין נאמרו על ידו, אי"כ אף דמוכח מדברי המקדש שהסכים לדבריה, מ"מ לא קרין צ"ח כי יקח איש אשה והוי ספק קדושין.

אמנם כשחזר וקידש אותה אלא שלא אמר לשון ילי, כתב במלות כהנים סי' ד' בנדרין כזה, דגם להרמ"ם ה"ל מקרי עסוקין בזהו ענין מה שדברה האשה, ולא הולך הרמ"ם שיאמר בשעת נתינה לשון קדושין אלא משום דכלא"ה הוי נתן הוא ואמרה היא, וא"כ צ"ל שחזר ואמר לשון קדושין אלא שלא אמר ילי, מקדשה צדדי.

ד. ובשתיא דברה עמו על עסקי קדושין והוא ענה הן. כתב בקרית מלך רב פ"ג מאישות ה"ל דל"ז ד' דיש להספק אם היה דבר עמו על עסקי קדושין, כגון ששאלה אותו האם תרצה לקדש אותי ואמר בן, ואח"כ נתן לה בשתיקה אם הוי מקדשה צדדי, האם צעין שיאמר בפירוש אני רוצה לקדשך שהוא עיקר הדברים, או דלמא כל שאמר בן דיו וקרין צ"ח כי יקח איש אשה, ומדברי בר"ן ש' דא דא"כ מקדשה צדדי שנתן הוא ואמרה היא היינו משום שהוא לא דבר כלום, נראה דכשדברה היא והוא ענה בן הוי מקדשה צדדי, וכן נראה מדברי הרמ"ה שכתב בטור כאן ש' דנתן הוא ואמרה היא אם ענה כבעל בן בשעת נתינה, הוי

הגה [יד] (ו) אם הבינה (ז) דבריו או שדבריה תחלה מעסקי קדושין (ה"רן והמ"מ)
[סו] חלל האיש אינו (ח) נאמן לומר שלא כות לשם קדושין (צ"י בשם הרא"ש):

אמר

ביאור הגר"א
[יד] אם הבינה ט"ו או
כ"ו כנ"ל לפי הרשב"א
דאכולהו קאי במאי
עסקינו וקאי או כ"ו דאז

א"צ מדבר כפ"ש מנא ידעה: [סו] אבל האיש מ"ו, כן פ"י בדברי הרא"ש שכתב אבל חגי לישנא דברירא לן דהוה לשון קדושין לאו כל
כמינ' למיטר לא ידענא דהוה לשון קדושין כ"ו וכ' ב"י דהרא"ש פליג על הרמב"ם והמ"מ הנ"ל ואפשר דהרא"ש מודה להו בענין האשה ואיתו לא
איירי אלא בדין האיש המקדש כ"ו וצ"ע זה כתב בוג"ה כאן אבל כ"ו וליתא ידיעת האיש מאן דכר שמה שיאמר אבל חגי לישנא דברירא כ"ו דבגמ' לא
קאמר בסמיכות אלא מנא ידעה ועוד למה לא הזכיר הטור דין האיש וכמו שהקשה ב"י בעצמו אבל ודאי שהרא"ש ג"כ בדין האשה איירי כפ"י הראשון
וה"ס וצ"ל כמינה וכמ"ל שפ"י במ"ע אילימא כ"ו קאי אהבעיות וקאי גם אחרותי ואף למסקנא ואף ביהודה אבל אותו שהו לשון קדושין בכ"מ
אמילו לא ידעה:

פתחי תשובה

באר היטב

(ז) דבריו. ואם אומרת שלא הבינה נאמנת. ח"מ ועיין ס"ק ה'
מ"ש בשם רי"ו וצ"ח דהוי ס"ק:

(ח) נאמן. ה"נ לומר זה מדברי הרא"ש שכתב חגי לישנא דברירא
לן לאו כל כמיניה לומר לא הוי ידענא וכו' דקאי על האיש
מוקדש הוא אינו נאמן ע"ש. משמע דוקא על חגי לישנא דברירא שהוא
לשון קדושין אינו נאמן לומר שלא היה מניין חלל מה שמסופק לנו אם
הוא לשון קדושין נאמן לומר דלא היה מניין. ח"מ צ"ש. מיהו פירושו
אינו מוכרח ומחרי"ט נחידושו על קדושין ופירש דברי הרא"ש בע"ה:

לכך הספק כ"ו ע"ל ועיין נדבריו ס' ל"ח ס"ק מ"ד ג"כ מזה:

אוצר

ס"ק סו אה א-ס"ק יט

הפוסקים

וכן בערוך השלחן סעיף י"ח כתב דהאיש אינו נאמן לומר שלא כות
לקדושין כיון שלשונות אלו הו לשון קדושין ודאי כ"ו, ויש שחוכך לומר
דגם בלשונות הודאים נאמן לחומרת לומר שלא כות לשם קדושין,
והעיקר כדעת הראשונה, מיהו אם קבלה קדושין מאחר לריבך גט
גם מהשני לחומרת בעלמא.

ובבגד"י שש בוסוף עוד עטם לדברי הצ"ח, דמסתמא האיש מחמין
עדים ואומר להם שהוא רוצה לקדש אשה, משא"כ האשה
דלא ידעה שרוצה לקדשה חלל מדבריו, וכיון שאומרת דאינה מכרת
הלשון נאמנת, ולכן לא כתבו הראשונים דין זה אלא באשה שצריך
שחזק, ולא כתבו גם באיש דצריך שיחא מנין בלשונות הללו.

אולם ע"י צ"ש סק"ז ש"י על הצ"ח לפירושו בדברי הרא"ש אינו
מוכרח, ומחרי"ט מפרש דברי הרא"ש צענין אחר, והמחרי"ט
הוא בחידושו על הר"ף דלי"ב ג', שכתב דמה שחילק הצ"ח דעת
הרא"ש בין דין האיש לדין האשה לא נתחוויר חללי, שאם האיש אומר
לה לקוחתי או עזרתי למה לא יחא נאמן עפי מהאשה לומר למלאכה
נחכותי, דהא איברו צידו לרשע וכו' אין צידה להפקיע עמה ממנו,
ואם מפני שכתוב בדברי הרא"ש לאו כל כמיניה בלשון זכר, י"ל דבראשי
חובות כותבים י"לאו כ"כ" בין לזכר ובין לנקבה, וע"ש שמסבך בלשונות
הודאים שלא נסתפקו בהם צמח, בין האיש ובין האשה אינם נאמנים
לומר שלא הבינו, חלל בלשונות שנסתפקו בהם צמח ונפסעו, בין
האיש ובין האשה נאמנים לומר שלא הבינו, ומוצא לעיל סק"י אות
ה'. וע"י גם צביאור הגר"א סקט"י ש"י על פירוש הצ"ח בדברי
הרא"ש, וליתא, ידיעת האיש מאן דכר שמה שיאמר [ע"י הרא"ש]
אבל חגי לישנא דברירא כ"ו, דבגמרא לא קאמר חלל מנא ידעה, ועוד
למה לא הזכיר הטור דין האיש וכמו שהקשה הצ"ח בעצמו שם, חלל
ודאי שהרא"ש צדין האשה איירי, וע"ס [בדברי הרא"ש] וצ"ל:
לאו כל כמיניה. ובעיניו הקשו גם בעלמא יוסף בקדושין דף ר' וצדינא
דחיי עשק מ"ח דמ"ד ד' על פירוש הצ"ח בדברי הרא"ש, וגם הביאו
ר"ח מרבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"א דהרא"ש אלא קאי, שהרי כ'
שם צ"ח: וכל אלו בלשונות שם ודאי מקודשת לאו כל כמיניה לומר
לא ידעתי שנתם אותם אלי צמח קדושין כ"ו, הרי לביא דלאשה
קאי.

והמ"מ סק"א הקשה על הצ"ח כ"ל, דאף אפשר לומר דהרא"ש
דוקא אלא קאי ולא חלשה, דהא חפילו דעת האשה צענין

(ו) אם הבינה דבריו. עיין נספח לפני מלואים סק"ו שכתב משמע דאפילו אין
העדים יודעים אם הבינה כל שהיא אומרת שהבינה הוי קדושין וחלל וקשה
האז הוי כמקדש בלא עדים ואפשר כיון דעיקר הקדושין מזה המקדש כמ"ס הר"ן
נגדרים דף ל' כ"ו ולכן לא צענין חרי סה"י חלל לגוף הקדושין ששמעו מן המקדש
חלל רצון האשה לא צ"י עדים וסג"י נהולתה וחכתי צ"ע זה עכ"ד ע"ש. [ועיין
נספח ע"י קדושין סק"י שער ג"כ ע"ז דהא הוי כמקדש בלא עדים וכתב וצ"ל
ואפשר דכאן איירי שאמרה בלחץ מעמד כשחללה העדים שקבלה לשם קדושין ולצילא
מלחא שידעה בשעת נתינה חלל אחר זמן אפשר דאמרת כיון שזכורה לומר שלא הבינה
הוי כמקדש בלא עדים חלל מיהו כיון ש"ס לפסק מיד בשעת קדושין שחלל הבינה אפשר
דכ"ס ס"ק כ"ו מיהו שאמרה אחר זמן שלא הבינה י"ל כיון דלא אחזקו מהמינין לה

מתחילה ולא היה ענין שכתב נקראת שלו חלל ע"י קדושין, חלל
בזכ"י שאין מארסין עד הנשואין ומתחלה עושים קנין ונקראים חתן
וכלה גם עד שלא נתארסה, ח"כ אין שום משמעות בזה הלשון על
קדושין, חלל הוי כאומר את כלה שלי ואני חתן שלך. מיהו ע"י צמחנות
שמואל ס' ה' ש"י בפשיטות צנידונו דלשון כרי את שלי הוי לשון
קדושין ולא נחיה לחלק דבזכ"י שאני. וכן משמע מדברי הפוסקים
שנאמרת שח"מ.

ב. וכשאמר הרי את לי. ע"י צמח של אחרים ח"כ מערכת קוף
דע"ה ח' שכתב צנידונו דאם לא אומר רק הרי את לי
אין כאן קדושין. אולם צ"שמה לז כתובת הריה רומאנו ס' ז' דט"ו
ח' כתב דהרי את לי הוי כמו הרי את שלי דמזכיר כאן דמקודשת. וכ"כ
צ"ד יתחם ס' קפ"ה דע"ה ח' דהרי את לי דמי לאומר הרי את שלי. וכן
בש"ח רעק"א מהדו"ה ס' ר"ג כתב דלשון הרי את לי הוי לשון
קדושין.

יז. אם הבינה דבריו. ואם נאמנת לומר צמח בלשונות שלא
הבינה, ע"י לעיל סק"י אותיות ג"ט.

יח. או שדבריה תחילה מעסקי קדושין. ע"י צ"ד אחר הצ"ח
אות ד' שכתב מהפרי ד"ק ס' י"ד דבאמר הרי את לקוחתי
לא צמין דוקא מדבר על עסקי קדושין, חלל חפילו הוי עסקין בעסקי
שדוכין ג"כ מהג"י. ובפרי ד"ק שם כתב דאף דהמצי"ע צ"ח ק"י
חילק בין דיצרו צמ"ק לדיצרו בעסקי שדוכין, היינו דוקא לענין אם
לא אומר מלה "ל"י ומשום דהוי ידוע שאין מוכחות, משא"כ לענין
לקוחתי לא ראונו מי שחילק בזה.

יט. אבל האיש אינו נאמן וכו'. ע"י צ"ח סק"ה דין זה
הוא מהצ"ח שלמד מן מדברי הרא"ש. וביינו דהרא"ש
צמ"ק דקידושין ס' ב' כתב דצמח לישני דבריו לן דהו לשון קדושין
לאו כל כמיניה למימר לא ידענא דהו לשון קדושין. וכתב הצ"ח דאפשר
דהרא"ש לא קאי על האשה המוקדשת, חלל איירי בדין האיש
המקדש, דכיון שהוא הוליד מפיו לשונות הללו חזקה לשם קדושין
הוא, חלל האשה שומעת דבריו וחזקה שאינה מכרת בלחץ לשונות
שכן לשם קדושין.

גם בלבוש סוף סעיף ב' כתב דהאיש המקדש לפולס אינו נאמן לומר
בלשונות אלו [הודאים] שלא כות לשם קדושין כי לא ידע, וכיון
שהוא מצינו מפיו בלשונות הללו חזקה דידע ולשם קדושין הוליד.

ג. אמר לה (ו) הרי את מיועדת לי מיוחדת לי עזרתי נגדי צלעתי סגורתי

תחת עצורתי תפוסתי הרי זו מקודשת בספק:

הגב

פתחי תשובה

הוי כוונ לקדושין ולמלאכה חלה אפילו כשהקדש נשתי פרוטות י"ל דמי לקני חת וחתור דלא מהני נתינת כסף למלאכה ותו דהוי לא נחבונה למלאכה וגם לא נחבונה לקדושין חלה בכל הספק עכ"ד:

(4) ה"א מיועדת פ'. עיין בספר המנהגים נ"א ס"ו שכתב ונראה דנהי לישנא דמספקא להו להש"ס אפילו אם אמר שתי לשונות צידד (ר"ל לשון ברור ולשון ספק) דאמר ה"א אשתי ועזרתי איכא למימר דהוי ספק קדושין לא מנעיה כשקידש בפרוטת אחת הוי כמו נקד וקרקעות בפרוטת ה"ג דאיכא לספקי במלאכה

הפוסקים

סי' יט—סי' כ

אוצר

וכתב דלפי"ז ל"ע מש"כ הב"ש בסק"ו דבשונות המסופקים נאמן לומר שלא בזין, דלפי ה"ל נראה דרק באומר שכוון למלאכה נאמן. ועי' גם בערוה"ש סעיף י"ח וי"ע שכתב בלשונות דאם הוא אומר שכוון למלאכה ולא לקדושין נאמן.

ובבית סאיר כאן חמה גם על הח"מ מאין למד דבשם שהיה נאמנת על לשונות הודאים לומר שלא בזינה, כך נאמן הוא לפרש הספיקות, דהא חזין דברמ"א בסעיף ג' כתב דבשונות הודאים כשלא דבר עמה צ"ע אם אמרה שלא בזינה נאמנת, ובסעיף ג' בלשונות המסופקים דאיידי כשהיו מדברים על צ"ע לא נשמע מעולם מאדם לומר שאל עוונת שלא בזינה דסברה דחור צו ולמלאכה קאמר שבהא נאמנת, וא"כ נימא נמי דבשונות המסופקים אף איכו אינו נאמן הואיל ודבר תחלה ע"ע, ואולי יש לדחות דדוקא היא שהיא בחזקת שאינה יודעת כלל מאי קאמר, בקושיה בגמ' מנא ידעה מאי קאמר, ונמא שיהא בחזקת שלא בזינה לא לקדושין ולא למלאכה, ולכ"כ גבה הוי ממש כגון בשחיקה [דמהני כשדבר עמה ע"ע], משא"כ איכו ידיע מאי קאמר רק אן הוא דמספקין, לכן יש בידו לפרש דלמלאכה קאמר, אך ל"ע דא"כ דבו תליא מלחא אם לבחור או לאסור ובעדים אינם יכולים לאסרה אם הוא מחזירה, אי"כ לבוי במקדש בלא עדים, וז"ל לדבריו דלכלן שייכז קושיא זו.

ובתפארת יעקב אחר שביאר בסק"ח דמה שכתפקו צנ"י על לשונות חלו אם לקדושין קאמר או למלאכה קאמר, אין הכוונה משום שיש בלשונות חלו שתי משמעויות, שאילו היה כן לא היה מקום להסתפק במדבר על עסקי קדושין, דלא גרע משחק, וראוי שיתגלה ע"י הדיבור דלשון קדושין קאמר, חלה טוונת הספק דלמא אינו לשון קדושין כלל ורק למלאכה קאמר [או שהוא רק לשון קדושין], כתב דלפי"ז בסק"ט דלא נראה כלל מש"כ הח"מ והב"ש בגל דבשונות המסופקים נאמן הצעל לומר שלא כוון לשם קדושין, דבשון קדושין דמיס מ"ד ענמחו ואין משגיחין על הצעל כלל, ובלשון ודאי הוי ודאי קדושין, ובלשון ספק הוי ספק קדושין, וביינו דלא פריך בגמרא על הצעל מנא ידע רק עליה פריך מנא ידעה, דרק עליה שלא אמרה כלום הקשו דאפילו תימא דכ"י קדושין מנא ידעה, וכן סתזון איש (מחזרת חשי"ח) סי' ל"ח אחר שביאר באות א' וב' ספק בגמ' בב"י לשונות כ"ל בתפארת יעקב, כתב באות ע' דמש"כ הח"מ דנאמן המקדש לומר למלאכה נחבונתי, דבריו אינם מובנים בר, דודאי דעת המקדש כסתמא כעיקר משמעות הלשון, וא"כ הוי ספיקא דרינא בב"י קדושין ואינו נאמן לומר שכוון למלאכה וכו'.

ובע"ז כתב בחסדת שלמה סי' מ"ז אות י"ז דבשונות המסופקים כיון דהספק הוא אם לשון זה סובל רק לשון קדושין או לאו, אי"כ למד יבא נאמן שלא כוון לקדושין כיון שאנו מסופקים דשמא לשון זה אינו סובל רק לשון קדושין, ואף לומר דכיון שאין הדבר גלוי כל כך שהוא לשון קדושין לכן נאמן לומר שלא כוון לקדושין, דהא אף בלקוחותי שהוא לשון ודאי נסתפקו חכמי הש"ס חלה שפשוטו מברייחא דהוא לשון קדושין, וע"כ דאינו לשון ברור, ואפ"כ אינו נאמן לומר

לקדושין וכ"ש דעמו של איש, ותו דכיון דכ' הרא"ש דלאו כל כמיניה בר, משמע דאי הוי ידעין בודאי שהוא אינו מכיר חלו בלשונות שם לקדושין לא הייתה מקודשת, אי"כ למד לא נאמינהו שלא ידע ונחזיקה לודאי מקודשת דממילא אם קבלה קדושין מאחר אין לריבך גט, ושמא אחת קאמר דלא ידע, דהא לריך התנא להשמיטנו דאלו בלשונות [המתכזרים בסעיף זה] הם לשון קדושין, ואע"כ כ"ש דינא גמירי ויודעים מה שהתנא יודע ומלמדנו, וע"כ שמיסוק דבאלו בלשונות שאינם יודעים לכל זין האיש וזין האשה נאמנים לומר שלא בזינה, ומה שכתב בר"ש דאינם נאמנים היינו בלשון האמק"ל שזה פשוט אפילו בצניי הנשים, ומוצא לעיל סק"ו אות ו'. גם בפסקי הלכות פ"ג דכ"ע א' כתב דבאלו בלשונות אין חילוק בין איש לאשה, וציד דוד שם אות כ' הוסיף דאדברה האיש נאמן ויחר לומר שאינו מבין הואיל וצידו לגרשה בר, וז"ל לעין במדרכי פ"ג דקדושין סי' תקכ"ב ובהגמ"ר סי' תקמ"ח. וכן בט"ז קדושין סק"ח כתב דאין חילוק בין איש לאשה כלל, ואם הוא אומר שלא כוון לקדושין נאמן, וכ"ש הוא דצידו לגרשה.

ובדבר אברהם (להרא"ד מנדלזון) סי' קכ"ב כתב דאף הב"י בפלגו ס"ל לדינא דגם האיש נאמן לומר שלא בזינה שהוא לשון קדושין, ולכאורה קשה על הרא"ש [לפי פירושו הב"י] אמאי אין האיש נאמן הא יש לו מגו דצידו לגרשה, וז"ל דלא הוי מגו משום דלא יהיה מחויב ליתן לה כתובה, וא"כ היינו דוקא חליצה דהרא"ש דס"ל דאחריכך יש לה כתובה וכתובה צעור סי' נ"ה, אבל הב"י לשיטתו דס"ל שם דאחריכך אין לה כתובה אי"כ שזי נאמן במגו דצידו לגרשה, ולכן השמיט הב"י דעת הרא"ש בשו"ע.

טע"ף ג. כ. מקודשת בספק. ואם נאמן לומר שלא כוון בב"י לשונות לשם קדושין, ע"י צ"כ סק"ח וסק"י דאם הוא אומר דלא הייתה טוונתו בב"י לשונות לשם קדושין נאמן, ואפילו לנשח בב"י דס"ל [דבשונות הודאין] אין הצעל נאמן לומר שלא היה מבין שהוא לשון קדושין, בב"י לשונות נאמן, ודברי הב"ש הם מהח"מ סק"ד וד' ומב"ש סק"ו ונ'. וכתב בבית מאיר כאן דמדבריו הח"מ והב"ש מוצא דאפילו הוי עסוקים ומדברים מקודש בעסקי קדושין, מ"י נאמן לומר שלא כוון לקדושין, וכ"כ בערוה"ש סעיף י"ע.

ואם יש הבדל בין אם אומר שכוון למלאכה לבין שאומר שלא בזינה שזכ לשון קדושין, הנה הח"מ סק"ד כתב בלשונות דבלישני דמספקא לן נאמן לפרש דבריו שלא כוון רק למלאכה, דבשם שהיה נאמנת לומר על לשונות הודאים שלא בזינה דבריו, כך הוא נאמן לפרש הספיקות, ואילו לשון הב"ש בסק"י הוא: דמה שמסופק לנו אם הוא לשון קדושין, נאמן לומר דלא היה מבין, ובאצני משפט סק"ד בסביר דעת הח"מ, וכתב דנראה הטעם דנאמן, משום דאף דבשונות שם ודאי קדושין אינו נאמן לומר שלא כוון לקדושין, היינו משום דא"כ למד אחר אותם דאין להם שום משמעות אחרת, אבל לשונות המסופקים דיש להם משמעות גם למלאכה נאמן לומר שכוון למלאכה,

כגה [מן] והיה אם אמר כרי את חרופתי

ביאור הגר"א

חבל

[מן] והיה אם כרי
כ"ס הר"ב ר"ל שלא

ביתרדא אפי' דבג' משמע דבשאר מקומות אינה מקודשת כלל כמ"ש ת"ר האומר כרי מ' דאיפשיט הבעיא היינו כמ"ד בשפחה כנענית חכ' מדבר כרי כמ"ש רש"י ותוס' ד"ה שכן כו' אבל לדיון דק"ל בגיטין מ"ג דספיקא הוא ה"ג ספיקא הוא ודוקא בהיה מדבר כו' דאף א"ת דביתרדא אפי' מדבר עמה ולא כדעת הסור כאן לכ"ע בעינן כקדושת גב' ח"ש וה"ה כו' וכמשי' בשו"ע והוא כו' והיינו לפי' רש"י שם אבל לפי' תוס' שם ב' ד"ה מה נפטר כו' ק"ל ודאי קדושין הם אלא דלאחר ששחרר מספקא לן וכ"כ הרא"ש שם וכו' והלכה כר"ה ורבה בריה דסוגיין כותיהו איכ' ה"ג קדושין ודאי ה"י וכ"ש לגי' ר"ה שליג כל השקלא וטריא וכמ"ש הרשב"א לשיטתו דאפילו למ"ד דלא תפסי קידושין ודאי הכא מקודשת ודאי כיון דאשכחן יחיד צד חירות בלשון זה וכמ"ש רש"י בסד"ה שכן כו' דשייכי בה צד קדושין דהגך איבעיות סגורתי צלעתי ודאי אין שייך לקדושין אלא משום דהזכר אצל אישות וכ"ד הרמב"ם כנ"ל אפי' דס"ל כדעת רש"י דספיקא ה"י כמ"ש בפ"ד מה' אישות ובפ"ג מהא"ב :

הפוסקים

סיק כ-סיק כא

אוצר

למ"ד בחליה שפחה וחליה בת חורין הכתוב מדבר, חבל כיון דלא סליק כרי ואידיחי ליה כיכי נסמך אהא ונימא דמקודשת גמורה ולא ניהוש לקדושי שני, דהא ודאי לא נהירא, ומשום משמע דחרופתי נמי ספק מקודשת הו"א. ועי' ב"ה שם, דלמשן תשו' מהר"ם במדכ"י סו"פ הא"ש מקדש דקא חשיב חרופתי צבדי כנך לישנא דמספקא לן כגון מיוחדת לי מיועדת לי, משמע דס"ל דגם בלשון חרופתי איכא לספקוי.

ובשי' למורא סי' נ"ט דסי' ד' כתב דאף שיש להקשות על דברי הר"ן דהא מאי דאידחי' לישנא דמקודשת בכל מקום, היינו משום קשיה בגמ' ויבדוק ועוד לקרא, חבל דינא לא אידחי', ואיך קו"ל כריע וכו' לישנא דקרא, אך ו"ל דכ"י דמעי' קרא כו' אמרין דמקודשת בכל מקום מהך טעמא, מיהו למסקנא דגמ' משמע דאפילו לרי"ם לא הו"א מקודשת אלא ביבדוק, דלג"כ כו"ל למימר אלא הא מאי ר' ישמעאל ה"א דס"ל דבשפחה כנענית הכתוב מדבר, ומדקאמר למלתי' בסהם משמע דלאו הא צהא תליא, אלא אפילו לרי"ם לא הו"א מקודשת אלא ביבדוק, דלע"ז דלישנא דקרא הוא, מ"מ הא איכא עובא לישנא דקרא וס"ל דכ"י ספק קדושין [כגון עזרתי לעצתי נגדתי כו'], ואפילו בלקוחותי חי לאו דמיתתי מצריחא דמקודשת לא כ"י ילפינן מלישנא דקרא, וסו"פ דלענין הלכה נראה דנקיטין כהר"ן, ושכ"כ רי"י צמח"ס כ"ז ח"א. וכע"ז כ' גם במקום צק"ל צבדא כהר"ן. גם בצלמות יוסף בקדושין דף ו' כתב להלכה דהאומר ה"א חרופתי הו"א ספק מקודשת וכמ"ש הר"ן. וכן הביא אחר שכתב מחלוקת הראשונים בזה, מסיק דמ"מ לענין מעשה חי' להקל אלא כו"ל ספק קדושין. וכ"כ בערוך השלחן סעיף כ'.

אולם יש פוסקים דס"ל כהרמב"ם. צמח"ס פ"ג מאי' שפחה וכו' כתב דהרשב"א בעל' כהרמב"ם, דחרופתי הו"א כחאד משאר לשונות דמקודשת בכל מקום. ועי' בחדושי הרשב"א בקדושין דף ו' ע"א, דאחר שזכר שיעט רש"י ורמב"ם ענין מש"כ צרין כנ"ל, כוסף עוד דמפרש ר"ה מלא שאליו גורם כל ה"א שקלא ועריא, אלא ת"ש האומר כרי את חרופתי מקודשת שכן ביבדוק קורין לארוסא חרופה, וז"ל: איבעיא לכו האומר חרופתי מכו ולא איפשיטא שפחה מקודשת גמורה אלא ביבדוק, נהי דמעי' קרא כו' ס"ל דמקודשת

וומר שלל כוון לקדושין א, איכ' לאוחו ל' דמספקא לן דלשונות המסופקים הם ג"כ לשון קדושין למא יכא נאמן שלל כוון לקדושין, אל כן נראה דכיון דברא"ש אינו מבוחר להדיא בדלשונות המסופקים נאמן לומר שלל כוון לקדושין, רק מכלל' [למדו כן ה"ה"ה בסק"ד וכו"ש בסק"ו] מדכתב הרא"ש בדלשונות הודאים אינו נאמן, איכ' ו"ל דגם בלשונות המסופקים אינו נאמן וכנ"ל, וע"ש שבהר"ך עוד לגאר בדל"ה יש להחזיק הדיוק כנ"ל מדברי הרא"ש, אלא שמי"מ כתב דנפק"מ צמי שאומר שידע מספיקות חכמי כש"ס דאינו לשון קדושין צרור ולכן אמר לשון זה שלל לשם קדושין, ובאופן זה יש רגלי' שלל כוון לשם קדושין הו"א ולא אמר לשון צרור ומורגל אלא לשון שידוע לו שהוא ספק, ועל כן יש לומר שסמך עצמו שיוכל לפרש דכ"י.

כא. וה"ה אם אמר הרי את חרופתי. עי' צביאור בגר"א פסק"י דכן פסק כהר"ן. וברמב"ם צפ"ג מה' אישות ה"ו פסק דכ"י ודאי מקודשת, וכר"ן הקשה עליו. ומקור דיון הוא מגמ' קדושין דף ו' ע"א איבעיא לכו חרופתי מכו, ת"ש דחתי' האומר חרופתי מקודשת, שכן ביבדוק קוראין לארוסא חרופה, ויבדוק ועוד קרא, אלא כ"י קאמר האומר חרופה ביבדוק מקודשת שכן ביבדוק קוראין לארוסא חרופה, וכ' כהר"ן שם כלומר דקא ביבדוק אצל בשאר מקומות לא, ואע"ז דכתב וכו' שפחה נחרפה לאיש, כתב רש"י דס"ל סמ"ד [בכריתות ד"א ח'] בשפחה כנענית הכתוב מדבר דלא תפסי צה קדושין כלל, ומעי' קרא דמיתתי לה מקרא סבר לה כ"י עקובא דאמר בחליה שפחה וחליה בת חורין הכתוב מדבר, ואפילו למ"ד צבדי' דמ"א ח' דלא תפסי צה קדושין כלל, מ"מ כיון דאשכחן לשון חרופה צבדי' אישות דנחרפה היינו מיועדת, ואיחא גבי שפחה שחליה בת חורין דלע"ז דלא תפסי צה קדושין שייכי צה צד חרות שבה, כ"י קאמר כרי את חרופתי ומכוין לשם קדושין מכו, ונראה שלפיכך כ"י הרמב"ם צפ"ג מה' אישות בסהם דהאומר כרי את חרופתי כ"ז מקודשת, ומשמעו בכל מקום, משום דקו"ל כריע דבחליה שפחה וחליה בת חורין הכתוב מדבר כו', מיהו הא קשיא לי, דכיון דבעיא ה"א צמח"ס חרופתי מכו ולא איפשיטא שפחה מקודשת גמורה אלא ביבדוק, נהי דמעי' קרא כו' ס"ל דמקודשת

ח"י ס"ד דהאי חא דברייתא ס"ל כמ"ד בגיטין דבבב"ה שפחה וחליה בת חורין תפסי בה קדושין גמורים. אבל השתא דהרינן למימר כמ"ד התם דאין קדושין תופסין בה כלל, אינ' כמ"ד דספיקא הו"א, חבא בקדושין ודאי אידי' דביתרדא מקודשת בודאי, אבל בעלמא ספיקא הו"א, כנ"ל, אך שוב כ' דפ"ס יש להעמיד דברי רש"י ורמב"ם דבאומר חרופתי מקודשת בודאי, דכיון דאשכחן יחיד צד חירות בלשון זה, אי מקדש בודאי י'שנא מקודשת וכמ"ס פש"כ הר"ן דלעיל, גם הביא דעת הר"ה, וס"ל להדי דוד דעיקר דעת הרשב"א ה"א דה"י ספק מקודשת וכמ"ס מקדש, אלא שאח"כ כתב רק ריש להעמיד גם דעת הרמב"ם, אבל המ"ס כנראה ס"ל דכיון דלבסוף י"שב דעת הרמב"ם וגם הביא דכן דעת ר"ה, נראה דגם הרשב"א הסכים להם.

א) ב"ש מהר"ק תירץ זה, וכתב דכיון דלפי הספקא קי"ל דלקוחתי ה"י לשון קדושין, ובשאר לשונות לא איפשיטא האיבעיא, ש"ס לקוחתי יותר משום דקאי על קדושין, ומש"ה אינו נאמן.

ב) איכ' ליישב דעת הרמב"ם בחדושי הרשב"א ובחדושי הריטב"א.

ג) ועי' ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מאי' שפחה וכו' קפ"ז דמ"ב ב' שכתב דדעת הרשב"א בחדושי לקדושין דף ו' דבאומר חרופתי ה"י ספק מקודשת, והיינו דהרשב"א הקשה שם פקדום על דעת רש"י ורמב"ם וכ' דמסתברא דאפילו למאי דאוקימנא הברייתא דדוקא ביתרדא מקודשת, אפי' ס"ל כמ"ד דבבב"ה שפחה וחליה בת חורין הכתוב מדבר, אלא דמעי' קרא

ביאור הגר"א

[ז] אבל אמר כו.
כ"כ הרשב"א בתשובה

דאינה נקראת נשואה עד שתבעל או תכנס לחופה וכ"מ מדקאמר אדוסי אחתי ול"ק ג"כ נשואתי וכן בברייתא ומימרא שם ה' ב' מאדסת לאנחו ולא קאמר נשואה אבל בבדיה השיג עליו וכ' דגם לדבריו י"ל דאינה דאי מקודשת וכ"כ כל תאורונים וכ' דאם היה מדבר עמה כו' הוי ודאי קדושין דע"כ לא איבעיא להו אלא דלמא למלאכה קאמר משא"כ כאן וכ"ז שלא כדברי הרב שסובר דאפילו במדבר כו' ואפילו ספק קדושין לא הוי:

פתחי תשובה

(ח) היא נשואתי י"א שאינו כלום. ע"ן בספר המקנה נק"ל שכתב דנראה דה"ל דהקדושין ונשואין צ"ן כחבר כגון שנסה לניתו וקדשה כדליתא לקחן סימן ל"ג בנהג וכן לדעת ה"ה"ל שכתבנו לעיל (י"ג) לקחן סימן ס"א סק"ל) דאם נספה לחופה ודאי"כ קדשה נעשה נשואה בשעת קדושין וכה"ג ע"ך שפיר לשון נשואתי יותר מחרוסי ושי"ך נזה שטרי נשואין (ר"ל דזה כוונת הש"ס קדושין דף ע' ע"ג שטרי נשואין) אם כתב נשטר הרי את נשואתי עמש"ל סימן ל"ג עכ"ל:

באר היטב

(ט) כלום. דין זה מתשובת הרשב"א שהביא צ"י. וכתבנו ח"מ ונ"ש דהרשב"א לא חיירי אלא כשלא היה מדבר עמה על עסקי קדושין אבל אם היה מדבר עמה מעסקי קדושין הלא מקודשת בודאי ולא כמשמעות הג"ה זו ע"ש:

הפוסקים

סיק דא-סיק בב

אנצ'ר

דנשואות המסופקים הוי ספק קדושין, וחינו במדבר עמה על עסקי קדושין, כ' הרמ"א דנשואתי אינו כלום. וכ"כ בצ"ש סק"ה והבב"א בצב"א אות ד' דעת הרמ"א.

והב"ח כתב דל"ע בדברי הרשב"א אם ראונו לומר דבאומר נשואתי אינה מקודשת בודאי, אבל ספק קדושין מיהא הוי אם דבר עמה עע"ק, וכמו באומר היא מיועדת לי כו', או שמא ר"ל דאינו לשון קדושין כלל ואפילו ספק לא הוי.

והבב"א"ט במדושי על הר"ף דלי"ד הקשה על הרמ"א דבאומר היא נשואתי והיה מדבר עמה עע"ק אמאי לא הוי ספק טפי מהכך לישני דמיועדת לי מיוחדת לי כו', דכרי בהכך לישני אפי"פ שהיה מדבר עמה עע"ק, מי"מ י"ל דכרי ביה כיון דהכך לישני למלאכה משמע, אבל באומר נשואתי לא משמע למלאכה דנימא דלרחק קמכיון אלא דלרבה לקרבה קמכיון שכתב כנשואה, ובכלל מאחים מנה, דאי"ל לנשואה אם לא תהיה ארוסה, ועוד דלמא כ"ק לה כרי אם ראויה להיות נשואתי ע"י קדושין אלו תחילה, שכרי אם לא נהקדשה אפי"פ שכתבנו לחופה או נבעלה לאו כנוסה היא, ועוד דכרי באומר חרופתי ביבונה אפילו למ"ד דבשפחה כנענית הכחז מדבר ולא שייכי בה קדושין כלל, מי"מ לפי שהורגלו בשם זה אמרינן דמקודשת ודלית, אי"כ בנשואתי דשייכא בנשואת לא כ"ש דניחוש לה כשהיה מדבר עמה עע"ק או כשאומר לשם קדושין נחמוותי, ודברי הרשב"א אין משמעם דנשואתי לא נמשא אפילו לספק, אלא דלא הוי ככרי אם אשתי דמקודשת גמורה היא ואין קדושי אחר תופסין בה, אבל מי"מ גם בנשואתי ה"כא דכיה מדבר עמה עע"ק מידי ספיקא לא נפיק.

וכן צ"י סק"ה אחר שהקשה ג"כ על הרשב"א מהא דבאומר מיוחדת לי דק"ל שהוא ספק קדושין, כתב דיש לפרש כן גם דעת הרשב"א, וכמ"ש בב"א ה"ל. וע"ש בארן צ"י סק"י ובטוב קדושין סק"י ובאמרות עבירות סעיף כ', דאף שכתבנו לישב דלא חקאי על הרמ"א מהא דבאומר מיוחדת לי דכ"י ספק קדושין, מי"מ כתבנו להלכה דגם באומר נשואתי הוי ספק מקודשת.

ובב"ח"ט סק"ה וצ"ש סק"ה כתב עוד יוצא דבאומר נשואתי וה"כ מדבר עמה עע"ק לריבה להיות מקודשת בודאי, דער כאן לא קמבעיא לן בקדושין דף ר' אם במיוחדת לי או במיוחדת לי מועיל כשהיה מדבר עמה עע"ק, אלא משום דהכך לישני יש לפרשם דלמלאכה קאמר, אבל באומר נשואתי דלית ביה שום משמעות אחרת, אם היה מדבר עמה עע"ק מקודשת בודאי, והרשב"א ה"ל לא מיירי אלא כשאינו מדבר עמה על עסקי קדושין. וכ"כ בערוך השלחן סעיף כ"א דכשדברו עע"ק ואח"כ אחר נשואתי הוי לשון זכ ודאי קדושין. גם ב"ד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מאישות אות קי"ח כתב דבאומר היא נשואתי אם היה מדבר עע"ק ועוד שסוקין באותו ענין, או אפילו מענין לענין באותו ענין ה"י קדושין ודלית.

אחר שהביא דברי הר"ן בישוב שיטת הרמב"ם וכתב עוד חירון מעמנו, סיים דהיחזק וכן שהרמב"ם לא היה גורס כל האי שקלא ועריא אלא בגירסת הר"ם וכי"ל ברש"א.

ובים של שלמה בקדושין סי' ה' כתב דופה כ' הרמב"ם דבאומר חרופתי מקודשת בכל מקום, כיון דקו"ל כר"ש דקרא חיירי בקדושין, ומה שהקשה הר"ן דלמולדא חוקי לברייתא דוקא ביבונה, הוא לפי שא"ל ליישב בברייתא אלא בענין זה, וי"ל דהברייתא ס"ל דקרא חיירי בשפחה כנענית ואפי"כ ביבונה מקודשת, אבל אין דקו"ל כר"ש, האומר חרופתי מקודשת בכל מקום קדושין גמורים. ועי' ב"ד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מאישות אות קט"ז דמי"מ צ' שהאריך בזה וסיים דנראה עיקר להלכה דבאומר חרופתי מקודשת בכל מקום.

ובעצי ארזים סק"ז כ' ליישב דעת הרמב"ם ממה שאמרו בגמרא דבאומר חרופתי דוקא ביבונה מקודשת, עפ"י מש"כ בה"מ בדעת הרמב"ם דנשואות הודאים אלא שאינם מבוררין לכל, לריך שכתב מכתב בזה או שדבר עמה תחלה על ע"ק, ולפ"ז י"ל דמאי דאמרין בגמרא דבאומר חרופתי דוקא ביבונה מקודשת, היינו משום שביבונה הלשון פשוט כ"כ שבודאי מבינה, ואפילו לא דבר עמה תחלה עע"ק מקודשת, אבל הרמב"ם דכלל לישנא דחרופתי בין שאר הלשונות לריך שכתב מכתב בזה או שדבר עמה עע"ק, לכן אינו מחלק בין יבונה לשאר המקומות. וכע"ז כתבו בדעת הרמב"ם בישועות יעקב בפירוש הארוך סק"ד, צט"ז קדושין סק"ד ובתפארת יעקב סק"ו. ועי' בביאור הגר"א סקט"ז. וע"ש בדונא דחיי עשין מי"מ ומי"ז ג' מש"כ ליישב דעת הרמב"ם, ומוצא לעיל ס"ק ע' אות א'.

ובפור לא הביא כלל דין דחרופתי, רק כתב וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום [הוי קדושין]. וכתב צ"י דמקורו הוא מהא דאמרין בגמ' האומר חרופה ביבונה מקודשת, שכן ביבונה קורין לארוסה חרופה, וכתב הרא"ש דכן בכל הלשונות של אירוסין שכל מקום ומקום. וכ' בב"א דמדברי העור נראה דבאומר חרופתי במקום שהוא לשון קדושין בגון ביבונה הוי ודאי קדושין, ובשאר מקומות לא הוי קדושין כלל, וכן הוא מבואר מדברי הרא"ש, וכן פסק הסמ"ק.

כב. דרי את נשואתי י"א שאינו כלום. עי' בה"ט סק"ט דדן זה הוא נמשו' הרשב"א שהביא צ"י. וע"ש צ"י שהרשב"א סיים צעם הדבר דבאומר היא אשתי אינו באומר נשואתי, דבאומר היא נשואתי לא משמע שכתב מקודשת, דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה.

וכתב בה"מ בסק"ה דמשמע מדברי הרמ"א דאפילו היה מדבר עמה על עסקי קדושין אפי"כ אינו כלום, [דכרי באותו אופן

אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין (ט) אין חוששין למלות אלו: הנה [מן] מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה חוששין לקדושין כי שמה אמר שנותן לה שיהא אהבה וחבה ביניהם והוא כאלו אמר לה מיועדת לי (י) או [וא] מיוחדת לי (תשובת מ"י סוף אישות.)

ביאור הגר"א
[ית] מי שאמר כו.
ע"ש פ"ג ובפרדכי:

יש

(*) **הוא שם בסי' ד', והעבאה גם בפרדכי סוף פ' האיש פקדש ובשורת מהר"ם סי' תקי"ט-כ', והיא אותה תשובה המובאה ברפ"א בספרו בדיון גתן בשחיקה.**

פתחי תשובה

באר היטב

(ט) **א"א למלות אלו.** ע"ן בספר אבני מלואים סק"ח לפנינו שטר אם כתב בשטר קדושין הני לשונות ע"ש:
(י) **או מיוחדת.** ענה"ט וע"ן במל"מ פ"ג מה"ל דין ז':

(יא) **מיוחדת לי.** דברי רמ"א תמוהים מה שייך ענין מיועדת או מיוחדת לאהבה וחבה. ונראה שיש ט"ס וכנ"ל כי שמה אמר שנותן לה ע"מ שיהיה אהבה וחבה ביניהם והיא אהבתי ולא גרע ה"ל לישאל מיועדת לי ומיוחדת לי וא"כ אהבתי נמי איכא לספקי היכא דהיה מדבר עמה מעסקי קדושין ואם היה דעת שניהם לקדושין לריבה נ"ל:

הפוסקים

סי' כז-סי' כה

אנצ'ר

למה היו ספק קדושין גם בתורה שטר בלשונות הנ"ל, והוסף עוד דאם נייר השטר שזה פרוטה אפשר ומקודשת ודאי מחמת כסף, וכמו בכל שטר פסול שיש בו שיה פרוטה כשלא אמר בפירוש שלא תתקדש בתורה כסף. [וע"י בשו"ע רמב"ם מהר"ם סי' ר"ב דכ"ד ד' בבערה מן המחבר שהביא קושית הנ"ל בשם אביו דאמאי לא חוקמא בכתב בשטר קדושין לשונות הנ"ל כו', ולא חירן שם כלום ע"ז].

כד. אין חוששין למלות אלו. כתב באבני מלואים סק"ח דמלשון זה נראה לכאורה דאם כתב בשטר קדושין הני לשונות הרי את נלעתי או סגורתי, דה"ל ספק קדושין אפי' דלוינה מבינה לשון השטר, כיון דבשעה שמוסר לה השטר אומר לה הרי את מקודשת לי בשטר זה, איך לפי' קשה דא"כ מאי פריך בקדושין דף ו' אי בשאינו מדבר ע"מ מלא ידעה כו', נראה דפ"מ בכתב לה בשטר קדושין הכן לשונות, דהא שם צ"ע צ"ע צ"ע למה לה כו' חורין פרש"י בכתב ע"ש, הרי דקרי לאומר כותב, לכן נראה דלשון סגורתי נלעתי כו' אפי' דשייכי בכו' דא' אישות לא מהני [בשטר קדושין], דלא מהני אלא לשון קדושין דלריך שיקח אותה לעצמו כמו הרי את לקוחתי או אקדתי דקונה אותה לעצמו, אבל סגורתי כו' איך זה לשון קדושין שיקנה אותה בזה, וע"י בחדושי הרשב"א ש"י וחדע לך דהא א"כ כי צ"עין נלעתי סגורתי, לאו משום שיקח אחת מלעצמו ויסגור בשר תחתונה משמע לן דהוי לשון קדושין ממש, אלא משום שנאמר צעקן אישות, והיינו דכתב רש"י דשייכי בכו' דא' קדושין ולא קאמר דשייכי בכו' קדושין, עכ"ל, וכ"ן דאין צריך לשון קדושין אלא דא' קדושין א"כ לא מהני אלא משום דה"ל כמדבר על עסקי קדושין ואמרנו דהיכא ה"ל קדושין כו', ומש"כ בכתב בשטר הכן לשונות כיון דעיקר הקדושין ע"י שטר, לא מהני בזה טוהר לקדש, כיון דבשטר לובא לשון קדושין, מיהו הרמב"ם צ"ע מה"ל אישות כתב אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי כו' הרי את נערתו כו' הרי זו מקודשת מספק והוא שיהיה מדבר עמה תחלה ע"מ, ומשמע דגם בשטר ה"ל ספק קדושין, ואפשר דכיון דאפילו בשטר פסול שמתן הנייר ובמ"ש בש"ע סי' ל"ג, א"כ אפילו בכתב לה לא נפקא מידי ספיקא מחמת שיווי הנייר דה"ל כמו קדושי כסף.

כה. בשביל אהבה וחבה חוששין לקדושין וכו'. כלומר דלשון שאמר בשביל אהבה וחבה [אפשר] הוי כאלו אמר על מנת שיהיה אהבה וחבה ביניהם והיינו אהבתי, ולא גרע האי לישנא ממיוחדת לי וממיועדת לי (ח"מ סק"ז). ודברי הח"מ לקוחים מלשון תשובת מהר"ם שהוא מקור דין הרמ"א. וע"י ב"מ סק"ח שהביא מהבית הלל דגם לשון הרמ"א יש לחקן כן, ולהוסיף אחרי המלים אהבה וחבה ביניהם, והיינו אהבתי. וע"י בח"מ שס"ס: וא"כ אהבתי נמי איכא לספקי, ואם היה דעת שניהם לקדושין לריבה ג"כ וגם זה לקוח מלשון תשובת מהר"ם שם.

ובהסקנה דף ו' ע"א ביאר דין זה אם כתב לשונות המסופקים בשטר תלוי במחלוקת בין רש"י לרמב"ם, דמלשון הרמב"ם

ובשורת מתרח"ש סי' ל"א דק"י טור ד' פקפק על דין מהר"ם כ"ל, וכ' דנראה שהוא דין מחודש שלא מלאנו לו שום רמז בפוסקים, דהרי לשונות המסופקים יש להם רמז במקרא לפנינו אצל האשה עם בעלה, אבל לשון אהבתי כל קדושי של אדם הם אהבתי אליו, וגם למשדכתי בלי קדושין כלל קורא אהבתי.

[הנ"ל] משמע דבשדכר על עסקי קדושין מהני אפילו כתב בשטר לשונות המסופקים, וכ"ש כשאמר בפירוש האמק"ל, וצ"ע דפריך במאי עסקין ולא משני דמיידי בכה"ג, י"ל משום דהקושית היא על הצריכה ד"האומר לקוחתי מקודשת, ולשיטת הרמב"ם אפילו בלשונות הצריכים שהם ודאי קדושין צעקן שידבר עמה ע"מ, [וצריחה זו א"א לאוקמה בכתב בשטר דהא קת"י "האומר"], אמנם לשיטת רש"י א"א לתת כן דהא ס"ל דבלשונות הצריכים שפיר ידעה, וא"כ לומר אליבא [דלא מהני בכתב בשטר לשונות אלו] דהא שטר קדושין ילפין נגד בדיקושה דוילאח והיכה, ובגט קו"ל דצעקן שיהא מוכה מאוכה, וכיון דבלשון הכתוב בשטר איכא למימר דלא ידעה לא הוי מוכה מאוכה. גם במחקרי מרדכי כתב על דברי הא"מ הנ"ל, דמסתמא לשון הרמב"ם משמע שהוא מחזיר שטר ולא מחזיר כסף מחמת שיווי השטר, וע"ש שהאריך לתת טעם לדברי הרמב"ם

ואי מיידי מהר"ם בדיבור מקודם על עסקי קדושין, הנה במהר"ם כ"ל אחר שפקפק על עיקר דין מהר"ם, כתב דמ"מ גם למהר"ם שכתב דין זה ללשונות המסופקים, הוא דוקא במדבר עמה על עסקי קדושין, או לפחות שאומרה שידעה שהוא לשון קדושין, דמאי דלשונות המסופקים, דקצ' בכה"ג הוא דהוי ספק קדושין.

ועיי' ב"ש סק"י שהבדיל למה גם בדיבור תחילה על עסקי קדושין הוי רק ספק, אפי' דאין משמעות לשון זה למלאכה, משום דכיון שאמר בשביל אהבה ולא אמר שיהא אהבה ביניהם, הוי כאלו אמר שהוא נותן לה בשביל אהבה שכבר ביניהם, משי"ב לא הוי אלא ספק קדושין. וכ' בפרו"ש סק"י כ"ב דלדברי ב"ש יש חילוק דאם אמר שיהא אהבה ביניהם הוי קדושי ודאי. [בדיבור ע"מ], אבל אם אמר בשביל אהבה הוי רק ספק קדושין.

אולם דעת הבע"ש ע"מ דאם דברו תחילה ע"מ ואמר לה לשון זה הוי קדושי ודאי, והרמ"א י"ל כוונתו בלא דיבר, ואמרה למייעדה כשידבר, וסיים דלפי' לדינא לריבה ג"כ בכל ענין.

ובמ"ב קדושין סק"טו ביאר דעת מהר"ם דאם פסס אחת ונחלית לקדושין ובשדכר דמהר"ם שיהיה הרי"ו בזמן קדוש, אפי' שאין עוסקין בלוחות ענין יש לחוש לקדושין, דלשון אהבה וחבה דמ"א לטענות

ביאור הגר"א

[כ] ואפילו נתן לה בשתיקה ולא דבר כלום והוא ויהא אומרים שכוונו לשם קדושין

כ"ו (יג) קדושין (במרכזי פ' האיש מקדש תשובה מוכרי'ס)

ובמקום

[כ] ואפילו נתן כ"ו

מדרכי ספ"ב והג"מ

שם וכנ"ל דכוננה ה"י

כמו מדבר עמה וכ'

שם וכמ"ש בפ"ג דשבוטות בגמר כלבו פת חטים והוציא פת סתם ואפי' דאמרינן פ"ב דקדושין ובכולן אפי' כ"ו שאני התם כיון דאתני כ"ו כמפ"ש נ"א ואפי' דמסקנא שם דדברים שבלב לא הוי דברים שם ה"ט דאולינן בחר דעתא דלוקח צ"מ סימן ר"ז ס"ד בהג"ה וי"א כ"ו וכנ"ל דהא דבעינן מדבר משום דבלא"ה מנא ידעה ומ' דהוי ודאי קדושין ובח"מ השיב עליו דא"כ אמאי אמרינן בנתן הוא ואמרה היא דספיקא הוא מי גרע משתיקה וכן בלא אמר לי ושם קאי אמ"ש באמר בשביל אהבה אמת דראיה שמכיא מגמר כלבו כ"ו מוכיח כן רק דמה שהקשה מדברים שבלב לכאורה לא משמע כן ומ"מ דברי ח"מ נכונים :

באר היטב

(יג) קדושין. עיין ח"מ שחולק ע"ז. ועיין צ"ח :

פתחי תשובה

(יא) ואפילו נתן לה בשתיקה. עת"מ סק"ט דאף מהר"ם לא ש"ר חלל דהוי

ס"ק וע"ש שחולק על דין זה. ועיין בספר המקנה נק"ל שכתב לפרש

והיא אומרת ע"מ שתשלים לי ק"ק והלך זה לניתן וזו לניתן והל"כ תצו

חל"ל אם האשה תצוה יעשו כדברי האיש ואם האיש כ"ו וזו יש להסתפק

הט"ו מקדושין דף ל' וגם קושיות הס"מ מנתן הוא ואמרה היא ע"ה :

הפוסקים

סיק כז אות ב-סיק כז

אוצר

ובכולן אפי' שאמרה כלבי היה להקדש לו אינה מקודשת לדברים שבלב אינם דברים, שאני התם כיון דאתני לאו כל כמינה למיעקר להנאה, אבל בנידון זה לא גרע מגמר כלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם, דאמרינן בפ"ג דשבוטות דאולינן בחר מהשכחו ואינו אסור חלל בפת חטים, ואפי' דגבי הכותל גרע דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דא"י ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי לא אמרינן הכי, התם היינו טעמא דאולינן בחר דעתו דלוקח וכו'.

וכתב בח"מ סק"ט דמפשט לשון הרמ"א משמע דהוי ודאי קדושין, אבל קשה דאין יעלה על הדעת דנתן בשתיקה הוי ודאי קדושין, וכיבא דנתן הוא ואמרה היא הוי ספק קדושין, וכי בשביל אמירתה גרע, וגם המהר"ם אינו צא להכריח רק להכריח גע, לא שיהיו קדושין ודאית [ועי' להלן שם על זה חלק בח"מ לדינא וס"ל דאינם קדושין כלל].

ובפ"ז סק"ו כתב דנראה פשוט דיש חסרון בדברי הרמ"א וי"ל דהוי ספק קדושין, כיון דבעיקר הקדושין אין צהם עדים דהא אינם יכולים להעיד על המחשבה, ובדואי דרק ספק קדושין הוי, וכן משמע בזה דהיה בחשבת מהר"ם ש"י קדושין מיהא הוי ולריכב גע, ומשמע דדוקא לחומרא קאמר, אבל אם קבלה קדושין מאחר ודאי דלריכב גע גם משני.

ואלם גם על ע"ס דין הרמ"א צ"ח מהר"ם כתב צ"ח שם דא"ע, דמשי"ב בחשבת מהר"ם דדוקא היבא דעקר להנאה אמרינן דברים שבלב לא הוי דברים, חמיה רבנא ל', דהא צ"י האיש מקדש שם איחא מנא ליה לריבא דדברים שבלב אינם דברים, אמר אב"י מהכא אפי' שאמרה כלבי היה להקדש כ"ו, ופרכינן ודלמא שאני התם דכיון דאתני לאו כל כמינה למיעקר חנאה, נמאל דמ"ש רבא דברים שבלב אינם דברים היינו אפילו במקום דלא עקר חנאו כ"ו, ומשי"ב בחשבת מהר"ם דהכא לא גרע מהשכב להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאינו אסור חלל בפת חטים, גיב חמיה מאד, דודאי כאן גרע, דהתם יש ע"כ דבור שגורם לו האיסור דכיונו שהוציא פת סתם, חלל שיש במשמע כל פת, ומחמת המחשבה שלו חנו מפרשים בדבור דדוקא על חטים קאמר, נמאל דלא חזינן בחר המחשבה חלל לענין פירוש בדבור של איסור, משא"כ בנידון מהר"ם לענין קדושין שאין כאן דבור כלל וזולת המחשבה שנתכוונו לשם קדושין, וכיון שפיקר הקדושין הוא מחמת המחשבה ודאי דאינו מועיל כ"ו, וכי"כ בח"מ פ"ג דאישות דאם לא הוי פסוקין צעסקי קדושין ונתן לה בפתח אינה מקודשת אפי' שאמר לקדשה נחכותי, ועי' דמייירי אפילו אם גם היא נחכותה לקדושין, דלגיב פשיעא דאינה מקודשת, וסיוס הפ"ז דאף שאינו כדאי להכריע נגד מהר"ם, מ"מ אני אומר שמכריע לא סמך כלל על הוראה זו חלל על משי"ב אח"כ דכיון שאמר לשם הכנה

דף ו', חמסם לא מבוחר שם מה דעתם בדין הראשון כשרק שניהם אומרים שנתכוונו לשם קדושין ולא העדים].

ויש שרצו לומר דאף ב"ר לא אמר דהוי ספק מקודשת, חלל כשגב העדים יודעים דהלשון לשם קדושין נאמר. בשי' למורא סי' גי"ט כתב דלדעתו נראה דלעולם צידעו העדים קיימין בגמרא, דל"כ הוי כמקדש בלא עדים, ואפי' פריך צ"ח אי דלא היה מדבר מנא ידעה, דצטין נמי שיהיה מדעתה, וא"כ ב"ר לא פליג על ב"ר, דלעולם צטין שיהיו העדים אותו הלשון [שהוא לשון קדושין], או שהוא אמר להם דלשם קדושין מחכות, חלל שסיוס דמ"מ אינו סומך על דעתו צ"ח כיון שמורו העצמות יוסף כתב דב"ר פליג על ב"ר, ועי' בהמקנה בקרי"א סעיף ב' ש"י דאפשר דב"ר מייירי כשהיה ידוע לעדים מחמת שכיבה, והיינו ד"י ב"ר דלא צ"י לשנויי כ"י משום דלא שכח שידעו העדים מהו בחילול, אבל מדברי הרמ"א לא משמע כן. ועי' גם צ"ח ח"ס (מכודות חשי"ח) סי' ל"ח אות ד' שר"ה לומר בצ"ח אחד, דכוותה ב"ר היא שאמרה קודם קדושין צ"י עדים שמקבלת לשם קדושין.

ובתום ר"י חזקן אחר שביאר דאפי' שניהם נאדים דלקדושין נתכוונו אין קדושין מחמת חסרון העדים, וכמוצא ב"ח א', כתב דמסתברא דאם חתילה אמר לעדים כ"י אני נותן לה לשם קדושין בזה הלשון, והיא תאמר שתבין שהלשון לשם קדושין ודאי הוי קדושין, שצט"ה ששמעו העדים הלשון (נחצר להם) שכן קדושין, דלא שייך הכא לומר דבעלה דעתה חלל כל אדם כדאמרינן בשבת דל"ב א' צאנשי הולל שמואלין משא על ראשם חס עשו בשבת פטורים, דבעלה דעתה חלל כל אדם, דשבת מלאכה מחשבת אסרה חורה, אבל בקדושין בכל לשון שחכיר ותבין שהוא לשם קדושין ויבין השומעים גי"כ, כשנתקדשה מקודשת, דהא ארופתו ציבורה מקודשת, בוא"ה וציבורה הוי לשון קדושין. ועי' צ"ד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דכ"ה ע"כ צהרה שהרצה לחמיה על הרשצ"א והרצ"ד כ"ל שכתבו דאפילו סהדי נמי כ"י אמרי דנתכוונו לקדושין הוי רק ספק קדושין, ובא"ר להוכיח דכ"ה צ"ח ל"ח להיות ודאי קדושין, וכתב בסוף דבריו דאולי כוונתם שהעדים כוונתו צעמם לשם קדושין, ר"ל שגם הם סוצרים שהוא לשון קדושין, אבל אינם יודעים אם הצעל והאשה טוונו כן, [ובצ"ה"ג הוא שכתבו דהוי רק ספק קדושין].

כז. ואפילו נתן לה בשתיקה כ"ו הוי קדושין. מקור הדין הוא מחשבת מהר"ם שצמדרכי סופ"ג דקדושין כמו שצ"ח צענים. והוא דכשן לענין נידונו שכתב דאמר לה אני נותן לך בשביל אהבה וחבה, כתב צ"ח דאפילו לא דיבר עמה כלל, כי אם צערה שנתן לה היה כלבו לשם קדושין וגם היא קבלתה לשם קדושין לריכב גע, ואפי' דאמרינן צ"י האיש מקדש (דף י' ע"ה)

ובמקום דלא הוי קדושין אפילו אם חזר אח"כ ואומר לה הרי את מקודשת לי (יב) לריך לחזור ולטול הכסף ממנה וליתן לה בתורת (יד) קדושין (המ"מ בשם הרשב"א):

אמר

ביאור הגר"א
[כא] ובמקום כו'.
במ"מ לא כ' רק אלא
מידש ואינן עוסקים
באותו ענין וכ"ה

ברשב"א ור' ונמ"ש בגיטין ע"ה א' רשב"א לעולם כו' ואף ל' הכא כיון דבעי למיחזר לא מצי דמימר אפרה בסתמא יהבת למתנה איכוני והוי כמ"ש בקדושין י"ג א' כנסי סלע זו שאני חייב כו' לאחר מתן מעות כו' עד שיטלנו כו' ואז הוי בשעת מתן מעות דכה"ג שקנתה אפילו ר' מודה כמ"ש בגיטין פ"ד ב' דילכוון אמר כו' וכ"ש הכא דקנאתו לגמרי ובוזה מתורצת קושית ב"ש ופ"ו וגם דברי משנה לפלך כאן אינם נכונים ולא עי' ברשב"א ועה"מ סימן קמ"ו סי"ח בהג"ה ואם אמר שידע כו' וס"ל דוקא בהכיר שאינו שלו ק"ל כרכ ולא באותו דוקא ק"ל כשמואל:

פתחי תשובה

(יב) צריך לחזור ולטול הכסף. ע"ש בשם ט"ז שהקשה מלקמן סימן ל"א דלא שמו הקדושין לריך לחזור ולקדשה וז"ל לחזור ולטול הכסף ועי' בספר אבני מלואים סק"ט שכתב דל"מ דשאי הכא דנתן לה כספה אמרינן סתמא לאס מחנה ואע"ג דנלכו היה לקדושין ה"ל דברים שכלל וא"כ דידה הוי הכסף מש"ה צריך לחזור ולטול הכל לקמן דפירוש יב"ב לשם קדושין וא"כ לא קנאתו (וכן תירץ צביאור הגר"א ז"ל ס"ק כ"א ע"ש ועי' בגמ"מ פ"ג מה"א דין ח' ונספר

שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי לריך לטול הכסף. חיידי אפילו כשחזר ואמר לה כו' תוך כדי דיבור. מהריב"ל ח"ב סי' י"ט ומהר"י מטרלני ח"ב חל"ה סי' נ"י:

באר היטב

(יד) קדושין. עי' ב"ש מה שהקשה בשם ט"ז. ועי' ברשד"ם חל"ה סימן ל"ד ומהר"י אורני סימן כ"ז ומהריב"ל ח"ב סימן י"ט ומהר"י ח"ב סי' ט' ומהר"י ח"ב סי' מ"ג שקנת מהם פסקו דאינה מקודשת כלל. וקנת מהם כתבו שלא כתב הרשב"א אלא לומר שאינה מקודשת גמור עד שיחזור ויטול הכסף ויתנו לו הכל מ"מ לאפוקי מיניה לריכה גט אפילו לא חזר ונטל הכסף ממנה אלא כל שאומר הוא הרי את מקודשת לי והיא אמרה הן לריכה גט מראשון ואם קדשה אחר קדושין חופסין ה. עי' כה"מ דף כ"ד ע"ב. מ"ש הרשב"א אפילו כשחזר ואמר לה כו' תוך כדי דיבור. מהריב"ל ח"ב סי' י"ט ומהר"י מטרלני ח"ב חל"ה סי' נ"י:

הפוסקים

סי' כז—סי' כח

אנצור

שהביא מהמקנה בקו"א לפרש דעת מהר"ם. ועי' בישועות יעקב בפירוש הקלר סק"י שכתב דעת הרמ"א דזה ח"א לקיים בשום חופן. ועי' ב"ש סק"ב שז' דמדברי שאר הפוסקים ג"כ משמע דלא ס"ל דין זה, ואין לעי' בשו"ת הרשב"א סי' תשע"ד וצריטב"א שהביא קצ"י בסי' מ"ה ובמ"מ ובשו"ת מהרשד"ם סי' ל"ד. וידין הרשב"א הוא דאמר לה אני נותן לך לקדושין ולא אמר ח"א מקודשת לי, שז' דכיון דהוי ידים שאין מוכיחות דלא הוי ידים, ה"ל כאלו אין עדים שנתקדשה לו אלא מפיהם שהם אומרים שלכך נתכוונו. וצריטב"א שהביא קצ"י בסי' מ"ה כתב דדבר פשוט הוא שהנותן כסף או שזה כסף ליד האשה אפילו בעדים אע"פ שהיה דעת שניהם לקדושין, אינם קדושין עד שיפרש שנותן לה לשם קדושין, או עד שידבר עמה בעסקי קדושין בפני העדים ההם ובמעמד הכותב, ויתן לה כעוד שפוסקים צעין בקדושין ממש ולא צממין לענין בראותו ענין. ודברי המ"מ הובאו לעיל בזה זכ"ה ח"א, מהב"י סק"ו.

ובאשר לשלמה (להר"ש אבן דנאן) סי' צ' דף ז' ח"א כתב כן גם דעת הב"י, דכיון דכ"י העתיק בסי' מ"ה דברי הרשב"א משמע דהכי ס"ל, ונמ"ש מההר"י דהכי דכ"י מצאנו אחר סברה בסתם בלי חולק דעתו לפסוק כן, ואף שהב"י כאן העתיק דברי מהר"ם שהם מקור לדברי הרמ"א, מוכרחים לומר דהב"י לא פירש דבריו בהרמ"א אלא [בהמ"מ הכ"ל], כדי שלא יסתור את עצמו. וכ"כ בקרני ראש (לה"ר רפאל אלקואו) דכיון דהב"י העתיק בסי' מ"ה דברי הרשב"א, ע"כ דמפרש דברי מהר"ם כהמ"מ הכ"ל.

ועי' צצית מאיר שהאריך בזה צביאור תשובה מהר"ם הכ"ל כפי שהבינו הרמ"א, וגם כ' ליישב מה שהקשו הפוסקים הכ"ל מנחם הוא ואמרה היא, וגם מה שהקשו דהוי דברים שכלל דלא הוי דברים, וגם הוי כמקדש בלא עדים, ולכסוף הניח דין זה ב"י. ועי' בשבילי דוד סק"ב וצערך שי כאן וצבאר חיים סי' צ' ובשאלות שלום ח"א סי' ק"ד, שהאריכו ג"כ בישועות הפוסקים הכ"ל על מהר"ם כפי שהבינו הרמ"א.

כת. ובמקום דל"ה קדושין כו' צריך לחזור ולטול וכו'. מקור הדיון לז"ל בפנים, מ"מ בשם הרשב"א, והוא בפ"ג דאישות ה"ו. [ועי' באש"כ סק"ד מ"ש דפליגי הפוס' אם עכ"פ לריכה גט כשלא חזר ונתן כו'. ויש להעיר שזה דנים בעיקר על שם הקדושין שנתן המ"מ, דמיידי שלא עסקו בקדושין כלל ונתן לה כסף בסתם, דכתב דאינה מקודשת אפי' אמר שלקדושין נתכוונו, ועי' מצאנו מהרשב"א דאפי' חזר ואמר הרי את וכו' והיא רוצה, לריך שיחזור

אהבה וחבה יש בזה לשון קדושין, והרמ"א שהעתיק רק רישא דמלתא דמהר"ם, לא יא' בזה ידי חובת הביאור, אלא דכיון שישל מפי מהר"ם [ז"ל הרמ"א] בזה להחמיר מו ירום ראש להקל.

גם הכ"מ סק"ב אחר שהקשה על הרמ"א בזה דמשמע מלשנו דהוי קדושי ודאי, הוסיף עוד, דאפילו ספק קדושין לא הוי כו', וכתב דהמשיין בתשובה מהר"ם יראה ששם היה המעשה שדברו תחלה מעסקי הקדושין, רק דמיידי שהם נכנסו ויודעים שנתנו ולא הפדים, ואמר לה בשעת נתינה לשם אהבה וחבה ושניהם כוונו לשם קדושין, ועי' כ' מהר"ם דאפילו לא דיבר עמה כלל הרשות בידם לפרש הלשון אל טווחם, כמו דאמר פת סתם וגמר בלבו להוציא פת חטים דאזלינן בחר מתשבתו, ועי' צצ"ה, אבל אם נתן בשתיקה ולא אמר כלום ואינו עולה על הדעת [דמהני], דדברים שכלל לא הוי דברים, ואפילו לא אמר "ל"ה כיון ידים שאין מוכיחות ולא הוי קדושין (כצט"ק ד'), מהב"י ח"א לא אמר כלום. ועי' צביאור הגר"א סק"ב שכתב דממה שהביא מהר"ם ראהו מגמר בלבו להוציא פת חטים כו', משמע כהמ"מ דמהר"ם מיידי שאמר לה בשעת נתינה לשם אהבה וחבה, רק דממה שהקשה מהר"ם מדברים שכלל לכאורה לא משמע כן, וסיים דמ"מ דברי הח"מ נכונים [לדינא]. ועי' צחזון ח"ש (מהדורת תשי"ח) סי' ל"ח אות ה' שהקשה מתחלה מדעת עצמו על מהר"ם דהא הוי דברים שכלל, ומהב"י הכ"ל, והניח דברי מהר"ם ב"י, ושם הביא מהמ"מ וצביאור הגר"א הכ"ל שהסכימו לדינא דנתן בשתיקה אף ששניהם אומרים שנתכוונו לקדושין, לאו כלום הוא.

וכן צביאור קדושין סקט"ו וסקט"ז כתב דהדבר בחר דטווח מהר"ם היא דוקא אם אמר לה בשעת נתינה לשם אהבה וחבה, אף שלא דברו מקודם על עסקי קדושין, ויכול לפרש דבריו דלשם חבה קדושין קאמר אף שאין זה לשון קדושין, אבל אם לא אמר לה כלום בשעת נתינה אף שכוונו שניהם לשם קדושין אינו כלום, ופ"ש שדייק כן מלשון תשובה מהר"ם כפי שהוצא בשו"ת מהר"ם סי' תקי"ט ד' ובתשובות מיימוני סי' ד' שכתב בזה"ל: או אפילו לא דבר עמה "מתחלה" כלל, דמשמע דרק מקודם לא דבר עמה על ע"ה, אבל בשעת נתינה אמר לה לשם אהבה וחבה. וכ"כ ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות ע"ו דעת מהר"ם שצמדכי הכ"ל. ובאות קריג שם הביא מהמ"מ דפי' האומר סי' תקל"ה שז' דאם לא דבר עמה על ע"ה אף אם שניהם אומרים שכוונו לשם קדושין אינו כלום, כדאיתא בקדושין דמ"מ ב' וכולן אע"פ שאמרה בלבו היה להתקדש לו אינו כלום, וסיים שם הכ"ל דוד דזה פשוט בלי שום ספק. ועי' פ"ח סק"א מה

פתחי תשובה

קדוש מע"נ קרקע אינה מקודשת דאקדשן הוי' לעילא והא דיוכל לקדש פקדון
אציה משום דהשומר ידו כיד התפקיד כו' (עמש"ל סק"נ) אבל הכא נהנה לה
ולא א"ל דליה לא נעשית שומר שלו כי לא קבלה שמירה ולא אדעתא דהכי קיבלה
דמית למימר חנה למתנה אכונית ונהי דזריכה להחזיר אבל אינה חייבת בחזירות
וממילא לא נעשה ידה כידו ונעולם וסוד כשמקדשה ה"ל טלי מעש"ק משה"ה נר"ד
לחזר וליטלו כמבואר בן צהריא בעינין ע"ת ודברי רש"א גרורים נעשה"י עכ"ל
ע"ש עוד בסיון ק"א אכתב נ"כ דבר זה בתוספת בלאור וחסים אס של נזק

שטח"ח פ"א מסלכות גירושין דין ט"ו והוציא שכ"כ בתשובת מהרי"ט מהל"ע סיון
מ"ג בתוספת בלאור ופסל דגבריו וסיים ולימא נראה דאפילו ניהא דכל נסתחא
לאו לשם מתנה וכמ"ש בקטנה"ח סי' עק"ג נסח הר"ן והרשב"א מ"מ פקדון ממי
לא הוי אלא הלוואה וכיון דניתן להוציא אינה מקודשת עד שיחזור ויטול. [ועיין
בתשובת ח"ס סיון פ"ג שאר"ך נ"כ בביאור דברי רש"א אלו וכתב בסוף דבריה
דגם הרשב"א ס"ל נתינה סתם יכול לחזור ולתנועע ולחזור לפקדון נתתו כמו
שחזרת מלאן הר"ן ע"ה בתשובת נסח רש"א אך ס"ל כמהרי"ל סיון ע"ה דטלי

הפוסקים

ט"ק כח

אנצ'ר

ובלחם משנה פ"א גירושין ה"ט, שהקשה נמי על הרשב"א מהא
דבגט כשאמר בשעת נתינה כנסי שטר חוב, מכני כשאמר
אח"כ הא גיטך וא"ל לחזור ולתת, תי' דשאינו בקדושין דכא דבעינן
אמירתו הוי מהחזרה, וכמבואר בחוס' דף ד' ע"ב ד"ה כתב, ומש"כ כי
לא אמרו קודם נתינה ל"ה קדושין מהחזרה, אבל גבי גט מדאורייתא
בנתינה לחוד סגי, ואמירתו הוי רק מדרבנן, לכך אפי' אמר אחר
הנתינה כשר (ורק כשלא אמר כלל הוי פסול מדרבנן). וכן הקשה
מהא דמכני כשמקדשה בפקדון כשאומרת אח"כ הן, ותי' דהרשב"א
מייירי נהנה לה סתם, מש"כ אפי' אמרה אח"כ הן אינה מקודשת,
משום דילמלא משיקרא מתנה יכבה ויכלה, איך מלוה הוא והמקדש
במלוה אפי' ה' בעין אינה מקודשת, מש"כ נר"ד לקחתו, אבל גבי
פקדון כרי פירש משיקרא דבתורת פקדון נותן דכרי אמר כנסי
פקדון כו'. וסוף דבריו הזכיר גם בבי"ט כאל.

והמסקנה בקי"א כתב שהרשב"א בתי' לקדושין דף ו' ד"ה ר"י, כשר
ביאר החילוק בין גט לקדושין, [דגבי גט כשאמר מקודם
כנסי שטר חוב או כשנתן הגט כשהיה ישיבה, דאפי' לרבי דסובר
בגיטין דבי"ט דא"ל שיחזור ויטולנו ממנה, אלא סגי באמר אח"כ
הא גיטך, וקיי"ל כותיה, מ"מ בקדושין כשנתן לה מקודם בסתם,
שאינו משום] דבקדושין מיימר אמרה אח' כסתמא יבדית חנה למתנה
איכוניות, ע"כ, ותמיהני על הבי"ט שהקשה מעט ולא הביא דבריו ה.
וע"ש שביאר דבקדושין כיון דהוי ספקא אס נתן למתנה, אף יכול
להוליה מיד המוחזק כו', מש"כ בגט כשאמר כנסי שטריה דל"ש מחנה
יבדית דאין לאשה חזקה בנכסי בעלה כו'. ואחר שדן בעלם הדק
נתן מקודם סתם למח ניהא דהוי מחנה, ומציא פלוגתא לענין
המכהג לחזירו סתם אי הוי מחנה כו', כוסוף, ואפי' ניהא דכפ"ג
דכחא מוקמינן בממון בחזקת מרא קמא, מ"מ אס חזר וקידש ולא
נעל ממנה, כיון דאיכא חזקת פטויה כנגד חזקת מרא קמא הוי ספק
קדושין ה. [לדבריו דנראה דמפרש דהרמ"א קאי רק על נתן סתם
וכנודן הרשב"א, דשייך בטעם דלמתנה יבדית אי"ש גם קשיית הב"י,
וכ"ה לדברי עוד כמה פוס' דבסמך, מיכו מהט"ו והב"ש נראה
דמפרשי דקאי גם על הדק דלשונות הגרועים, ולפי' ל"ש חירוק זה,
ופי'

שיחזור וכו', וכס' דנים אס תהא עכ"פ מקודשת מספק, וזה יבואר
בסי' כ"ה סעיף ד', בענין כשאמר הקדושין לאחר מתן מעות, ושם
יבואר ג"כ מה שזכיר הב"ה"ט עוד, ע"ד חזר ואמר הקדושין
חוב"ל, והפוס' שזכרן דנים בעיקר על מה שגראה שלמד הרמ"א
מס"ד המ"מ גם לשאר אופנים, דבמקום [ובלבוש איהא: בכל מקום]
דאינס קדושין נר"ד שיחזור כו', ושעל ע"ס הדין דאינס קדושין לא
פליגי, וסבין בלשונות הגרועים ה"ל כסעוף זה, ע"י דנים למח נר"ד
לחזור ולתת, למח לא חוסינ אמירתו לצד עוד פטס כשאמרה הן,
וכדמכני גבי נתן לפקדון שסכ"ח].

הפ"י סק"י הקשה למח יאסרד ליעול ולחזור וליתן, אף דה"ל איהא
בגיטין דף כ' לענין גט שלא אמר בפני נכסיו כו' שר"ך לחזור וכו',
מ"מ הא לא דמי, דבשלמא בגט לא מאני כשאמר לשון הגירושין כשהיה
הגט כבר בידה דרך פקדון וי, לכן אין תקנה אלא כשחזר וכו', מש"כ
בקדושין הא מכני אפי' היה כבר הכסף בידה בחזרת פקדון, כשאומרת
הן, וכב"י כ"ה סעיף ד' ו', א"כ הכא דקדושין הראשונים אינם
כלום ה"ל הכסף בידה בחזרת פקדון, ואמאי לא מכני אס יאמר לה
אח"כ הקדושין, ותאמר הן, וי"ע, ועי' במ"ש בסי' ל"א. ושם בסק"י
אחר שהביא למ"ש הרשב"א דבקידש בחפץ ה"ר"ך שומא רחוי שיחזור
ויקדשה, אלא דא"ל ליטול ממנה דה"ל בפקדון, כוסוף, דזה סותר
למ"ש הרשב"א בעמ"ו כאל, כמובא ברמ"א, דנר"ך לחזר כו'. ובע"ז סי'
כ"ה סק"ה מבואר דחולק על דין זה, שכתב שם, כבר כתבתי בסכ"ז
סק"י דבמקום דלא הוי לשון קדושין [המועיל] וחזר ואמר לשון
קדושין כדן, ואמרה הן, דמועיל אפי"פ שלא חזר ולקח הכסף ממנה
קודם, דהוי כמו פקדון.

והב"ש כאל סק"י, מלכד מה שזכיר בסוף קושית הב"י מסל"א,
הקשה עוד מהא דכח"ל גיטין מבואר דבמקום שנתן הגט
ולא היה נתינה כשרה א"ל לחזור וליטול ממנה הגט, אלא אומר
ה"י גיטך, אח"כ כשהייתה מגורשת ק"ה מהנתינה הראשונה אז נר"ך
ליטול ממנה, וא"כ למח נר"ך כאל ליעול ממנה הקדושין הלא נתינה
הראשונה לא הייתה מקודשת כלל, וי"ע.

בשביל חזרתו, איך י"ל דה"ל דאף דאין הקדושין מועילים, מ"מ זכתה במעות
לשם קדושין, ואם יחזור בו ולא ירצה לקדשה יכולה לימר קדשני בפני עדים,
לפי"ז י"ל דהכא לכ"ע לא הוי קדושין כיון דאין שום ספק בחזרת המעות.
ולא שייך ביה חזקת מרא קמא, אלא דהספק הוא אם הוי קדושין אם לא.
וכ"ש דאיכא גמי חזקת פטויה [דחזר] הוי ספק קדושין.

ובסיב קדושין סק"ה תמה על דבריו, דא"כ כ"ש שהיא מקודשת, שהרי
אם היא חזרה בה צריכה להחזיר המעות וכו', וה"ז כמו תקדש לאחר ל'
יום, שאף שאם הוא תורר אינה חייבת להחזיר, מ"מ כיון שאם חזרה היא
חייבת להחזיר מיקדשה באותן המעות עצמן, ואם לא תרצה תצטרך להחזיר
המעות ולא תזכה בהם רק בחזרת קדושין, ולא זכתה בהם עד שיגמרו
הקדושין, וכן פרש"י ברמ"ו ע"ב ד"ה ושי"מ, דכל קדושין שאינן קדושין
לא אמרינן מעות מתנה, אלא פקדון כו', והרי הרשב"א גופיה לא כתב רק
דיכולה לימר למתנה איכוניות. (ועי' בח"ש דהלחן מ"ש ע"ד שניהם נתכחזו
לקדושין לענין לחזור וליטול).

(ו) בבב"ר יעקב הנו' להלו הבאי שגם ההפלאה כתב בפשיטת דבגט
לא מאני כשהיה בידה בפקדון, ותמה מ"ש הר"ן בגיטין המובא בב"ש סי'
קל"ט סק"ב, דגם בגט שהיה בפקדון אצלה מהני כשאומר ה"ז גיטך, וע"ש
פ"ש בספרת הר"ן, ועיי"ע בדברי אברהם שלפנינו מ"ש בבאור דברי הר"ן.
(ז) אולי כוונתו להא דאמר כנסי שטר חוב ולנתן לה כשהיא ישיבה.
גנו' בסקנה דבסמך.

(ח) בזמן הב"ש לא נדפסו עדיין חי' הרשב"א לקדושין, ולא ראה
דברי הרשב"א אלא ממה שהביא המ"מ.

(ט) ויישב עוד באופן אחר, וכתב, ועוד נראה, דאם הוא ומיא אומרים
דלקדושין נתכחזו, י"ל דאף דלא הוצילו הקדושין, מ"מ זכתה בו לשם
קדושין, ואם יחזור בו ולא ירצה לקדשה אינה צריכה להחזיר המעות.
כדאשכחן בכה"ג במקדש לאחר שלושים. דכתב הר"ן בריש האומר, דאם
חיא חזרת צריכה להחזיר הקדושין, ואם הוא תורר אינה צריכה להחזיר.
אף דקדושין בטלים, המפסע דעכ"פ זכתה במעות לשם קדושין ולמה תפסיד

פתחי תשובה

וא"כ הוה לה למישיבנהו כו' ואביא שם בספר המקנה נ"ל כתב דאם חתן לא
 סתם ומיד תכ"ד אמר לה ה"ל מקודשת לא אמרינן דאם תכ"ד כד"ל דלא תנינו
 בשם מקום נמוכר או נותן לתנינו וקנה נתיבא או נקנין שכול לחזור בו תכ"ד
 כו' (בספר המקנה שם מסיים זה לכן לריד ליתר המסדר קדושין שיגמור אמירתו
 קודם שנתן העצת נדה ע"ש) ותמה עליו דאשתמיטתיה דברי הש"ע נ"מ סימן
 קצ"ה ס"ז ע"ש גם נתיבא רבינו עקיבא איגר ז"ל סימן ז"ז תמה עליו דאם
 ע"ש ועמ"ל סימן ל"ח סק"ה. ועיין בספר טיב קדושין מ"ש בענין זה :

דריש דאם יתברר דמה שאמר ה"ל מקודשת לי היה זמן רב אחר נתיבא ויהא
 ונמסר על רש"ל דנתן ולא אחר בענין יחזור ויטול וצל מהרי"ל דה"ל טלי
 קדושין מע"ק וכיון דליכא נ"ד אלא מקדש בעד ה' תשתיי צלל גט וחונם אם
 לא היה זמן יפה בין הנתיבא לאחירה לא ניתן דבריו לשיעורין של חוכ"ד שהוא
 קצר מאלו כו' ע"ש. וע"ש עוד שמה עמ"ש מהרי"ט שם דאפילו אם בתוך כ"ד
 אחר לה לקדושין ושמה ליכא למיחש דדוקא גבי פקדון כו' דהא אינו דכיון
 שחזר תכ"ד וחזר לשם קדושין חזר לא הוי מתנה ואפילו הלאה נזיר לא הוי

הפוסקים

סי' כח

אוצר

סי' י"ח, אלא דמסיק, דמ"מ מכאן משמע דשמו דנתן סתם יכולה לומר
 למתנה יחבית].

ובערורך השלחן סעיף כ"ה כתב, דביאור דברי הרמ"א הם דמייני
 בגון שהפסיקו מלדבר בענין הקדושין מכל וכל, ונתן לה
 בשתיקה ולא כיוונו לשם קדושין, או בלשונות המסופקים ולא דיברו
 כלל מקודם בעסקי הקדושין, ואחר שנתן לה אמר לה הרי את כו',
 לריד ליעול ממנה וליתן לה, ואינו די בנתיבא הראשונה לעשותו לודאי
 קדושין. ואחר שביאר דל"ד לגט ולא להא דס"י ל"א, משום דהכא
 יכולה לומר למתנה קיבלתי יא, הוסיף, דאף דקוי"ל דהנחתן סתם אין
 זה מתנה אלא פקדון וכמבואר בחו"מ סי' שצ"ג, מ"מ לאו כלל הוא,
 והרמ"א לשיטתו אזיל, בחו"מ סי' קמ"ו סעיף י"ח בענין דהתם,
 דנתן דמי מקח הקרקע ד' פעמים, יכול המוכר לומר דפעם השני
 למתנה נתן הלוואה כו', (ואף דשם השינו עליו באחרונים, מ"מ
 לפי"מ שגחתי שם א"ש כו'), ולפי"ז הדין אמת, וא"ש כל מה
 שהקשו עליו גדולי האחרונים, אמנם זהו וודאי דלריכב ממנו גט דלא
 נפקא מידי ספקא.

ובברית יעקב סי' מ"א מתרץ קשיות הע"ז והב"ש בצופן אחר,
 ולפי דבריו יתווכחו דברי הרמ"א גם אי נימא דסובבים על
 כל הסעיף. [וכ"ה לדברי שאר הפוסקים שלפנינו], שהעלה בדמ"ד
 ע"ג, דבכל קדושי טעות, הוי המעות שאכלה כמלוה, והמקדש צמלוה
 אינה מקודשת, והוכיח כן מהא דליתא בחתופתא דקדושין פ"ג,
 המקדש בדינא זה של כסף ונמאל של זהב, אינה מקודשת, כיול יעשה
 יעולה הימנה ויחזור ויתננה לה, ויחמר לה הרי את מקודשת לי
 בזה, הרי דבקדושי טעות שהמעות חוזרים וכו"ל דענין לא הוי
 כפקדון בידה, דיכא בגי אס יאמר לה אח"כ הרי את כו', כדמכני
 בפקדון לאחר מתן מעות שצ"י כ"ה סעיף ד' שא"ל נתיבא אחריתא,
 ע"כ הטעם בזה, דאף דהוי בקדושי טעות ולריכב להחזיר המעות,
 מ"מ הוי כמלוה ויורה הוי, דהא יכולה להאליאם כו', ע"כ בענין
 שיטול הימנה כו'.

והוסיף, דכן מוכח בחו"מ סי' רל"ב סעי"ג בצב"ה, לענין מקח
 טעות דלריד להחזיר דמיו, דאם אית ליה חזי לריד ליתן
 מעות דהוי כבעל סוב כו', וכן מבואר להלן סי' כ"ח סעי"ב דאם עבר
 ומכר איסורי הנאה כו' לישראל ולא ידע הלוואה שבה איסורי הנאה,
 וקידש המוכר צדמיכה הוי ספק קדושין [וע"ש בצ"ש], משום
 דהמעות הוי כהלוואה בידו כו', אע"י דהוי מקח טעות, [וע"ש להלן
 מה שמבאר דלמה צאמת לא להוי המעות כפקדון, אף דמקח טעות
 הוי כתנאי דעל מנת כן לא קנה ולא הקנה המעות כו', וכן מבאר
 דל"ד לפקדון דמעות מותרין ביד חנוני, דרשאי להשתמש בהם, ואפ"י
 יכול המפקיד לקדש בזה, משום דהתם דוקא כשהלוואה הוי כלוה
 עליהו כו' אבל כל כמה דלא הו"ל, קיימו המעות בריש דמרא קמא,
 ויכול להקנות הפקדון לאחר, אלא דמתן לו רשות להו"ל, אבל בדמי
 מקח טעות כיון דלא ידע הלוואה מהמעות הקנה לו המעות לחלוטין
 מיד, הוי כמלוה וכדידיה דמי כו'], לפ"ז ה"ל בקדושין כו'
 כיון דנתן לה בחזרת קדושין, אע"י דבקדושין צמלן כו' מ"מ הקדושין
 לחלוטין ניתנו, דהוי כדריד מקח וממכר דאע"י דהמקח צמל משום
 מקח טעות הרמים הוי כהלוואה כו', יא"כ בענין נתיבא אחריתא שיטול
 ממנה ויחזור ויתן לה, כמו בקדושי טעות שבתוספתא. וביאר שם
 להלן

ועי' בברית יעקב דלהלן וצפוס' שלאחריו, דמיישבי גם אם הרמ"א
 קאי נמי על לשונות הגרועים].

ובענין זה תירץ הקושיא מס"ל צב"ה מלואים המוצא בפי"ח
 סק"י"ב דהכא נתן סתם שאני כו', ע"ש. וכ"כ צב"ה משפט
 אות ו', דלכך לריד לחזור וליקח משום דכאן הוי מתנה, ונראה דזה
 כונת הח"מ סק"י שכתב דהיא קבלה לשם מתנה, ולק"מ מגע דלא
 שייך מתנה, והגט ברישית. והוסיף, דלפי"מ שהציא צמל"מ פ"ג
 מאיזה ה"ה מחלוקת בזה [בנתן סתם], אי הוי מתנה או פקדון,
 א"כ לדיוא כיון דיל"ל שמה כמ"ד דהוי מתנה, לכן לריד ליעול. וכתב
 עוד, דלמ"ד דאף בקדושין לא מכני טלי קדושין מע"י קרקע, ורק
 בפקדון יד שומר כיד צב"ה הוי כצא מידו לידה, י"ל דדוקא בפקדון
 נמור דקיבלה השמירה הוי יד צב"ה, אבל כאן בנתיבא למתנה
 לא קיבלה עליה חוב שמירה, וא"כ אף דלדינא הוי פקדון, מ"מ אין
 ידה יד בעל הבית, והוי טלי קדושין מעל גבי קרקע. [ועי' כע"ז]

ובמ"ב קדושין סי' י"ח חמה (עפ"י הרשב"א ה"ל) על הרמ"א
 שכייל בביולא רצא דלעולם לריד לחזור וליטול הימנה, הא
 נטעם הרשב"א דהכא מלי אמרה למתנה איכוניות כו', א"כ צב"ה
 לשינו מיועדת מיוחדת שבתחילת הסעיף, דאין חוששין כו', מ"מ ודאי
 נא יכולה לומר אנה למתנה איכוניות, דהא בפירוש אמר לה בלשון
 שאינה מתנה, א"כ אם חזר ואמר לה לישנא מעליא ואמרה הן, ודאי
 מקודשת, דצב"ה"ג הכסף פקדון בידה ולא מתנה, ומכני ריזוי בפירוש,
 ועוד חמוה דהא לדעת המחבר בעסקין מענין לענין באותו ענין אינה
 מקודשת, וצב"ה"ג ודאי דל"ל דאנה למתנה איכוניות, ואפילו פסקו
 לדבר מאותו ענין כלל, כיון שעכ"פ באותו מעמד דיברו מקדושין,
 מהכי תיתי לומר דבמתנה נתן, כיון שהוא טוען ברי שלא נתן לה
 במתנה, והמ"מ שהציא להרשב"א שצריך ליעול הכסף, הוא עמ"ש
 מקודם שחם לא הוי עסקין וכו', וכו"ל דזה דבריו שלא הוי
 עסקין אפילו מענין לענין באותו ענין, ואפשר שאפילו באותו מעמד
 לא עסקו מעניני קדושין, דבאופן זה י"ל מתנה, אבל בעסקין, הא
 י"ל דפ"ד ראשונה נתן אע"פ שהפסיקו מן הענין, וכן בידים שאין
 מוכחות או אמר הריני אישך וגו"י טובי דלא הוי קדושין, מ"מ
 פשיטא דלא יחב במתנה, וצב"ה"ג ודאי בגי בנתיבא ואמרה הן,
 דהמעות פקדון בידה, א"כ דברי הרמ"א תמוה שנתן מכשול למעניינים.

ועיין בבהגר"א מ"ש בזה. וכתב בספר פסקי הגר"א בכוונתו, דהא
 דלריד לחזור וליטול אינו אלא בנתן סתם כו' ובכדונן המ"מ,
 אבל היכא שאמר לשון גרוע שאינו מועיל, משמע מהגר"א דאין לריד
 ליעול כו', דכל כמה דלא הוי קדושין הוי פקדון בידה, וסגי שיאמר
 פעם שני בלשון המועיל. [וע"ש מה שכתיר מ"מ בחו"מ סי' רמ"ז]

(י) עי' בח"מ המובא להלן, ומ"ש ע"ז.

(יא) וע"ש בסעיף כ"ז שכתב דגם כשאמר לשונות המסופקים שייך
 לומר שנתן למתנה, דהרי עכ"פ יש לו התקרבות עמה ויש אהבה ביניהם.
 וע"ש שביאר דאין לומר דלפקדון נתן לו, דכיון שחביל לומר דלקדושין נתן
 לה אגן סהדי שלא [אמין] ליתן לה פקדון כו'.

הפוסקים

פ"ח כח

אוצר

ושם צפי הארוך, יישב דין הרמ"א עפ"י שהאריך לזכר, דכל קדושין שלא חלו הו' המעות גבה מחנה עימ' להחזיר, וכפי שהעלה מדברי מהרי"ע צחי' לקדושין דף ר', דכלל קדושין צעין שחקנה האשה הכסף גם מצלעדי חלות הקדושין, דל"כ כרי הקדושין עוזרים לה לקניית הכסף, נמצא דהכסף נקנה אחר חלות הקדושין, וכשאין קדושין אין כסף כו', וליד לשאר קניני כסף שהם בחירות שווי המקח כו', וליד לגט ושחרור דאמרי' גיטו וידו צאין כאחד, דהתם אי' זכיה מקודם דע"כ הו' כו', (ע"ש מה שהאריך בכ"ז), משא"כ בקדושין לריכה לזכות הכסף מקודם לחלוטין ועי' חלים הקדושין כו', ואע"י דכשאין הקדושין חלים לריכה להחזיר הכסף, מימ' הו' צב"ג כמחנה עימ' להחזיר (אם לא יחולו הקדושין), וכל זמן שצידה הו' כמחנה גמורה ולא פקדון כו', משי"כ כשרוצה לקדשה שוב, צריך לחזור ולקבל ממנה, אבל צג לא שייך זה, וכנ"ל. והעיר צב"ס, אלא דלפ"י כרי צב"מ דלא חלו הקדושין ויצאו לקדשה מחדש, מהדן שצריך לחזור וכו' ואכתי צ"ע קושיא כ"י דכ"ש, וכן צ"ע דבחי"מ סק"י משמע דדוקא כשנתן לה בשחיקה ולא דיבר בעסקי קדושין או כשרוצה לקדשה מחדש צריך לחזור וכו', משמע דבשאר פסולי קדושין מודה הרב [הרמ"א] דאי' לחזור וליעול, ולדרכנו לא נדע חילוק בזה, וצ"ע. [ועי' בזה' שער' הח"מ דבסמוך דלא משמע כן בחי"מ].

ובמעשה אליהו סי' ל"ט מתוך מהא דסליא באופן אחר, דשם מיידי שהאמינה עומה לקדושין וכסתה פניה בדרך הכללה או היו עסוקין בצאתו ענין, לכן אי' לחזור ולקח, אבל הכא לא ה"י שום בזמנה ולא עסוקין צאתו ענין כלל, לכן י"ל דאף שאמר הכו', להשעות נחכונה, ולכן צריך לחזור וליתן פעם אחרת.

ובדברי אברהם סי' קכ"ג אות ב', ביאר טעם הרמ"א דצריך לחזור וכו', משום דל"כ הו' כעלי קדושין משי"כ קרקע, ואף דאפשר לקדש בפקדון שצידה, ולא אמרינן דהו' כעלי קדושין משי"כ קרקע, ובחי"מ הטעם צב"ש סי' ל' סק"א משום דבחירות נתינה צא לידה, וגם צב"ט נע כח צב"י ר"פ האורח דבגירסה צגט שחי' צידה בפקדון מהני, וסי' ה"ע משום דבנתינה צא לידה, מיהו היינו דוקא כשהנתינה ה"י לרצונה, משא"כ בקדושין דהכא חילו ידעה שצ"י נתינה זו לא יחולו הקדושין לא היתח מקבלת כלל לפקדון, וא"כ נחצטלה הנתינה הקדומה, ואף דכ"ש כאן מציא דצב"ט נע גם באופן שצנתינה הראשונה לא חל הצט, מימ' אי' לחזור ולתת, והא' י"ל דחילו ידעה שלא יחי' נע לא היתח מקבלת ושוב ל"כ נתינה, אולם צגט שאני, דהא אי' כלל דעתה, ולא גרעה הנתינה לגט בעשות, מחילו נתן לה בעל כרחי דמהני, אי' ה"י כיון דסו"ס קיבלה יש עכ"פ נתינה ומגורשת, משא"כ בקדושין דבעין מרצונה, כרי אם הנתינה הראשונה היתח בעשות בפלה הנתינה, והו' כעלי קדושין משי"כ קרקע, (ואף דכ"ש מספקא ליה בזה לענין קדושין, מימ' מהרי"ל צחש"ר כח צב"חלם דלא מהני, עי' סי' ל' סק"א), ומשי"כ צריך לחזור ולתת, ועי' צח"מ המוצא בפ"ה סק"י צחש"ר ג"כ משום עלי קדושין מעל צב"י קרקע רק באופן אחר, ולי נראה כמו שכתבתי. [ועי' כע"ז צב"זי משפט, ה"ל צב"דיה וכע"ז].

ועי' בחי"מ סק"י שכתב דלרמ"א שפסק מקודם דנתן בשחיקה ושיניהם אומרים שלקדושין נחכונה מחני, צריך לפרש דהכא מיידי שנתן לשם קדושין בשחיקה והיא [אומרת] שנתכונה לקבל לשם מחנה, אע"פ שאמר אח"כ לשון הקדושין צריך לחזור וליעול, דלריכה היא לידע בשעת קבלת הכסף שנתן לקדושין ולא לפצולות ומחנה, אבל אם קיבלה לשם פקדון ודאי די בזה שיאמר כרי אח וכו' בפקדון שיש צידך [כשאוחרת כן]. ומסיים, וכבר כתבתי [ומוצא צב"ס"ק הקודם] דאפי' כוואו שניהם לקדושין לא מהני, ולכן [גם שם] צריך לחזור וליעול ממנה. [מסוף דבריו נראה דמפרש דהרמ"א קאי לא רק על דין דהרש"א דנתן סתם, ומשום דיכולה לומר למחנה קיבלתי, דהא הכא דאמרי' שניהם דלקדושין נחכונה, ומימ' כח צב"מ דלשיעור]

לבן עוד, וליד למי' בקדושין דמי' דבקדשה לאחר ל' מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות, ומשום דכרי' זוזי לאו כמלוה דמי אלא דבחירת קדושין יכנינוכו כו', וא"כ אי' שנתן לה בחירת קדושין ל"ד למלוה וצ"ע כשהדינר צמין, זה אינו, דשאני התם דלמירה הראשונה כשנתן המעות לקדושין לאחר ל' מהני כו', וזווי דירה מתאכלי, דהא יחי' לה על מה כן שחחקדש לאחר ל' כו', אבל הכא דנחצטלו הקדושין לגמרי, הו' המעות כמלוה גבה, וכנ"ל, וא"ש דברי הרמ"א שצב"א דבעין שיחזור וכו', משום דמעות שצידה הו' כמלוה, והמקדש כמלוה אינה מקודשת.

ושם מקודם כתב עוד, דגם כשקידש צחפן, ולא צמעות כדמיידי צחוס"פ, מימ' מחשב האו חפן בשלו, ואדעתא דישתמש בו בשלו, דבמכר חיסור הנאה הנ"ל דהו' קדושין כשקידש בדמיה, ודאי דכ"כ כשקיבל חפן בעד חיסור הנאה שמתר וקידש בו, דמה לי הן מה לי דמיה, דכמו שהמעות שקיבל הו' כמלוהה אי' הו' החפן כקניו לו ורשות צידו למכרו ולהאיל דממים, אי' ה"י צב"י קדושי טעות מחשב החפן שקידש בו בעשות בשלו, ודמי למלוה. מיהו עי' צח"מ"פ שם צב"ע"כ, דנחל חיות דן דדוקא כשקיבל מעות בעד האיסורי הנאה הו' קדושין ולא כשקיבל פירות או חפן. גם בדרך המלך דבסמוך, כתב דצחפן הו' כפקדון.

ועי' ביטורעות יעקב סק"ה דהק' כקושיא הב"ש מהא דסליא, וככתב, וי"ל דבאמת היכא דאינה מקודשת, המעות מחנה או פקדון, ולהמלי"מ פ"ג דאישות ה"י דדוקא במקדש אחרות המעות מחנה אבל בכל מקום דאינה מקודשת המעות פקדון, אי' מהכאוי שלא יכא צריך לחזור וליעול ממנה, אלא דבזמן הזה דמתחת להשתמש בפקדון אי' כמלוה דלהנאה ניתנה ואינה מקודשת יב, והנה בקדושה לאחר ל' דמקודשת אפי' נתאכלו המעות, ואמרו צב"מ משום דליד למלוה הואיל דלקדושין צא לידה, וכבר כתבתי בזה צב"ס ברי"ן דהיכא דנחצטלו בעשת נתינה אף שלא נגמרו הקדושין תו ל"כ המעות כמלוה, דבחירת קדושין אחי' לידה, ומעשה כאן דלא היה מדבר עמה כלל ולא נחצטלו לקדושין כלל, לכן צריך ליעול ממנה דל"כ הו' כמקדש כמלוה, אבל שם [צב"ל"א] דנחצטלו לקדושין בעשת נתינה אף שלא נגמרו אז הקדושין מחנה דלא היה שומא, מימ' המעות בחירת קדושין אחי' לידה וליד למלוה וא"ל ליעול ממנה.

וכע"ז בארץ צבי (וחאומי לביה) ססק"י, שחילק מהא דגם שהק' הב"ש, ע"פ המבואר בחי"מ פ"ג דאישות סוף ה"י לפעין נתן סתם שצדון הרש"א, דהכא אפי' נמצא שלא נתן למחנה, מימ' יש לחוש שנתן בחירת הלואה, והמקדש כמלוה אינה מקודשת, ע"כ, וא"כ צגט לא שייך חשש זה, וצ"ח מתוך ג"כ בקושיא מהא דסליא דשומא, דהכא יש חשש הלואה, אבל התם נתן בדיעא לקדושין.

גם בדרך המלך פ"ג דאישות ה"י צפי בקר, ביאר דין הרמ"א משום דהו' כמלוה, ע"פ מה שדוע דננתן דמים על המקח והמקח לא נקנה יש על הדמים שם הלואה, (עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ז סק"ה, שדחה למי' מהרי"י שהציא הסמ"ע, דבאין המקח קיים הו' על המעות רק שומר שבר כו'), וכיון דהו' הלואה הו"ל מקדש כמלוה, ולפ"י לאו דוקא צנתן לה בשחיקה צריך לחזור וכו', אלא שצ"ע שזה דוקא במקדש צב"ס, אבל אם מקדש צחפן ל"ש זה, דחפן ודאי חשבו כפקדון, ועתה צ"מ דמי' ד"כ מצי, דמשמע דעתה דהיכי שאין המקח חל כלל חסור להשתמש במעות ולי"ח רק פקדון, ע"ש. [ועי' צב"ס"ד הצרית יעקב הנ"ל מי' ע"ד קידש צחפן].

(י) וצ"ע, ולדבריו צ"ל דהא דמבואר בסכ"ח סעיף ד' ר' דבקדש בפקדון שצידה מהני באמרה הן, ובדאי דגם בחי"ז קאי, צ"ל לדבריו דצ"ח במקדון דחפן מיידי, וצ"ע.

ביאור חגרי"א

ובתפארת צבי (מגלוגה) סי' ק"י דק"ה ע"ד, שהקשה נמי למה
נריך לחזור ולעטול, הו' הכסף שלו, והו' גם במלוה הו'ה
ראוי שתקדש ורק משום דלכונאה ניתנה לא מהני, כחב, דנראה
דברמי"א לא בא לימר שזריך [דוקא] ליעול הכסף, רק כוונתו דאם
רו"ה לקדשנה עכשיו בנתינה הראשונה, דהרי מתחילה נתן לה
לקדושין שיבא עליה, רק כיון שלא אמר לשון קדושין [במעשיל] לא מהני
[אם רו"ה עכשיו רק לתקן הלשון, ו] יאמר יהיה הכסף שלה משעת
נתינה ועתה אני אומר שהוא בתורה קדושין, לא מהני, כיון שעתה
בשעת שמקדש אינו נתון לה כו', וכ"ש אם יאמר כך וכך כיוונהי
מתחילה במה שאמר[תי] מופעדה וכו', כולו גונוי לא מהני, אלא
שעתה יקדשנה בנתינה זו, ונקם מילתא דפסיקא שיעול ממנה ויחזור
ויתן, וה"ה אם יאמר, כיון שמתחילה לא היה כלום החזיקי עתה
מעשיו מה שצריך לשם קדושין, הוי כאלו יותן עכשיו, ולא בא אלא

ביאור הגר"א

שדעת הרשב"א דאינה מקודשת אבל הרשב"א בתשובה למעשה חשש לסברא הראשונה ולכן לא כתב הריב"ש משם הרשב"א דלא כמ"ש בבב"ה לדמות דברי התשובה לגמרי וכ"כ הג"מ סוף גיטין אבל סברא הראשונה ס"ל כמ"ש הרשב"א בשם י"א הר"ן. דדוקא בגירושין איבעיא ליה וכמ"ש בגדלים שם ורבא אמר אנא דאמרי אפילו לרבנן כו' וכן שם ר' א' וספוקי מספקא לן אי הוה מוכיחות כתי' דרבא בגדלים שם או לא ס"ל לרבא

כידוע ואזיל הרשב"א לשיטתו שם בקדושין שם וק"ל כרבא והלכך כאן אינה מקודשת ומיהו איכא למימר דחוששין לה וצריכה גם ותדע לך דאף בגיטין היכא דלא ב' רדין מסטלא מכהונה וחפסי קדושין מספק וטעמו דהא אבעיא לן בגיטין פ"ה ב' אי בעינן ודין כו' וכ"כ הר"ן בקדושין שם בשם י"א אע"ג שדחאה שם כמ"ש למטה הרשב"א לא דחאה אלא שכתב הסברא זו בשם י"א ולפי שכתב סברא זו באחרונה כתב הג"מ

פתחי תשובה

כ"ד הוא לכל החמור שיעור ד' חיות עין תוי"ט רפ"ג דנרכות ויחל נמי כפר שיטה דרפ"ד דנזיר דיש עוד זמן הפסק חיה ה' להתחיל דבורו עין נ"ה שם ויהיה אם כן שיעור הפסקה כדי חתמה חיות והכל הא היה הפסקה שזה או שצ"ה חיות וה"ל לאחר כ"ד ואין חיות לי מנטרף להרי את מקודשת כלל. ונאמר ה"ל מקודשת ואינו חומר לי מנאמר נש"ע דמיעקר הדין לין כלל דית ויחוש אלל דמ"ח כח דיש מחמירין ולע"ז לין כלל מחלוקת וכל הפוסקים

גם חומר שהטענה לא היה שלו רק לזה ימים ונקודת חטפו מנערה אחרת וגם היא אחרת כן שטפה מידה ע"מ להחזיר. והאריך גם דלן ממש נקדושין חלו כי לפי עדות נ' עדים היה הפסקה בין הרי את מקודשת לבין חזרו לי שיעור שצ"ה חיות ולפי עדות הנ' שלא השיב רק ג' חיות חזר זלזל יוא לי עכ"פ היה צירוף שזה חיות בין מקודשת לחיות לי זה פשוט ומנאמר נכלל הפוסקים דכל ענינים שנפסק ענין מחמיר יותר מחמיר כדל דבור חזר מנטרף זה עם זה כו' ושיעור

הפוסקים

סיק כט אות א

אוצר

מש"כ בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"ח פסק ב' שראה בקובץ פת"י תשובות מרבינו לרפת ופרובינצ'ל בזמנו של הרשב"א, וקנת מהכחמים שצ"ה דור הכריכו צדירותם גע מספק, מטעם שהיו סבורים להחמיר בידים שאין מוכיחות לפי אותה סברא שכתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן [לדעת היה מחמירים].

והמאירי בקדושין שם כתב דין זה, דרבותיו אומרים דאם הוא לפנינו ואומר שנעלמו קידשה, הרי הוא מקודשת גמורה, שאין הספק אלא אם קידשה לעלמו או לאחר, וכו' נאמן שנעלמו קידשה, ולפי דעה זו כשאני לפנינו ואומר אסור בודאי לכל העולם כמקודשת גמורה, ואם ישנו לפנינו ואומר שנעלמו קידשה, נראה דאף לדעתם אינה מקודשת ודאית, שאם אמרו בכו"ח עלמו שיש רגלים לדבר [שקידשה לעלמו] לא יאמרו בלא, ואפשר שמחזיקים אותה כמקודשת מספק לו ולאחותו אחר, ויש מפרשים שצ"ה מקודשת מספק לכל העולם, ואינו נאמן אף לעלמו כו', וגדולי המפרשים ה' כתבו שמקודשת לזה מספק אצל לא לאחרים כלל. [ודעת המחמירי עלמו ע"י להלן].

ואולם רוב הראשונים דעתם להקל בלא חזר לי. בחדושי הרמב"ן אחרי שדחה סברת ה"ס מחמירין במה דמדי קדושין בלא לי לגיטין בלא ודין, משום דבגיטין אף בלא ודין יש לחוש דכו' ודין מוכיחות, סיים דה' הלשון הגון ועיקר. וכן הר"ן בחדושי כשדחה סברת המחמירין כ"ל ברמב"ן, כתב אצל ודאי כל היכא דכו' ודין שאין מוכיחות כי הכא אי אמר האמ"ק ולא אמר לי, פשיטא לן דלא הוי ידים כלל, דהא קי"ל כרבא.

ובחדושי תלמיד הרשב"א הביא גם משם הרמ"ה שכתב דהלכתא בידים שאין מוכיחות לא הוי ידים, מדא' דמסקנא דגמרא היא, ועוד דקי"ל כרבא דנדרים דאמר לא הויין ידים. ובתשובה שצ"ה סוף גיטין ה"ל כתב דהכנס ר' נתן מורה דה' להתירא, וחסם

הלך אחר המחמיר, ב' דבדידים שאין מוכיחות דעלמא נחלקו חז"י ורבא אי הויין ידים או לא, ואע"ג דלפי הגירסא בנדרים דף ה' ע"ב ס"ל לרבא דלא הויין ידים והלכתא כרבא לגבי חז"י, אצל בפרק בתרא דמזיר דס"ב א' גרסי' איפכא, חז"י אמר לא הויין ידים רבא אמר הויין ידים, ולפי אותה גירסא נראה הלכתא דהויין ידים ב' ג' אפילו אי קיימ"ל בעלמא לענין נדרים ונזירות וידים שאין מוכיחות לא הויין ידים מ"מ לענין קדושין וגיטין יש להחמיר, דהא בפרק המגרש אמרינן דהיכא דלא כתב לה ודין דיהווי ליכי מינאי הויין ידים שאין מוכיחות, ול' יהודה דצ"י ידים מוכיחות אינה מגורשת, ואפ"ה חיישינן לה ואי פשטא ידה וקבלה קדושין מאחר לריכא ממנו גע ונפסלת מן הכהונה, ועד כאן לא אמרינן בסוגיא דקדושין דלא הוי ידים אלא שאינה מקודשת גמורה, אצל מיחש חיישינן ב'.

וטעם המקילים כפי שמבאר בראשונים ה"ל, דהעיקר דשמואל ס"ל בידים שאין מוכיחות לא הוי ידים, שכן בנדרים דף ה' ע"ב שקול וערי בגמ' עובא במילתא דשמואל עד למסיק לה הכי, ועוד דהתם פליגי דה' חז"י ורבא, ורבא אמר לא הויין ידים וקיימ"ל הלכתא כרבא לגבי חז"י, וההיא סוגיא דמזיר דס"ב א' דגרסינן רבא אמר הויין ידים, שצ"ה היא ד', והא דחיישינן בגיטין אע"ג דלא כתב לה ודין, הוא משום דחיישינן דלאלו "ידין" נמי הוי ידים מוכיחות, כי היכי דאמרינן בנדרים דף ה' ב' דאע"ג דלא כתב לה מינאי הוי ידים מוכיחות משום דאין אדם מגרש אשת חצירו, אצל ודאי כל היכא דכו' ודין שאין מוכיחות כי הכא שאמר האמ"ק ולא אמר לי, פשיטא דלא הויין ידים, ועוד דאפילו למאן דס"ל בעלמא ידים שאין מוכיחות הויין ידים, מודה הוא בקדושין היכא שלא אמר לי דלא הוי קדושין, משום דלא הוי יד כלל ואפילו שאינו מוכיח, דאדם עשוי לקדש אשה לחצרו.

ומי כס' ה"ס מחמירי, לא נתפרש בדברי הראשונים ה"ל וכן תשובה המחמיר שצ"ה סוף גיטין לא נתפרש למי היא. ושי'

על נזיר הנמצא בידיו אינו מרשי.

ה' הרמב"ן והר"ן בחידושיהם לקדושין.

ו' הרא"ש הג"ל. ועי' חוסי' קדושין שם.

ז' ועי' בתשובת ר' חיים ב"ר יוסף שהסכים באותו גידון עם בעל

תשובה הג"ל דצריכה גם מטעם שדברו מקודם על עסקי קדושת, דמקודשת אף בלא אמר לי, ומענין ידים שאין מוכיחות לא השיב לו.

ח' כידוע מכנה המאירי בכינוי זה להראב"י. ואולי כונת המאירי להראב"ד המובא להלן אות י"ד בריטב"א ועוד מוסקים. ועי' בדבריהם שכתבו דהא דהחמיר הראב"ד אף בלא אמר לי, היינו כששניהם מרדים שנחזונו לשם קדושין.

א' כן כתב בחדושי תלמיד הרשב"א בטעם המחמירים.

ב' כן הוא בתשרי שהובאה בהגמ"ר סוף גיטין.

ג' חידושי הרמב"ן והרשב"א והר"ן בטעם המחמירים, וכעין זה

גם בתשובה שבהגמ"ר הג"ל.

ד' הרא"ש בפ"ק דקדושין סי' ב' ובתשובותיו כלל ליה סי' ה'. ועי' בחוסי' קדושין שם דלפי גירסא אחת גם בנזיר דף ב' ס"ל לשמואל בידים שאין מוכיחות לא הוי ידים. ועי' בשו"ת מהר"ח סי' ל"א שכתב דמתוך דברי רש"י ופירושו בנזיר נראה דגירסתו היא דשמואל סבר בידים שאין מוכיחות הויין ידים, אמנם מסיק שם דאף לפי גירסא זו אין צדיק הוכחה לענין תדין, ומהטעמים המובאים בפנים. ועי' בשם הגדולים ח"א ד"א דרש"י

ביאור הנ"ל

מפשטא מסוגיא דנדרים וכתב שם כיצד כתב לה הרי את משולחת כר ולא כתב מנאי וכן מ' בסוגיא דקדושין דמשי דקאמר לי ולא משני נפי דקאמר מנאי וי"א אע"ג דמנאי לא בעינן כסוגיא דנדרים וקדושין מ"מ ודין בעיא לא נפשטה משום דשם לא מוכיח כלל דבדבורא מנרש כמ"ש שם וי"א דאע"ג דמספקא במינאי ודין כנ"ל מ"מ בהאי דקדושין א"צ מנאי כיון דמנאי כתיב בגיטא הוי ידים מוכיחות דלא גרע פגזיר עובר

כרבנן ודיחוייא הוא ובעי למפשטא מדברי רבא עצמי ולא אפשרטא אלא שהסוגיא מתחלפות דבגטין שם מ' דפליגי בודין ובנדרים שם מ' דפליגי במינאי וכתב הרשב"א והר"ן דבתרומתו פליגי ורבו בזה הסי' א"ד כיון דמספקא לן בודין ה"ה במינאי הרמב"ם ס"ל כסוגיא דנדרים דהלכה כרבנן וא"צ לא ודין ולא מינאי שכתב בפ"א מהלכות גירושין גופו של גס הרי כו' ואע"ג שבטוסס הגס כתב ודין לכתחילה הוא וס"ל דהאיכתי

פתחי תשובה

והטעם ועוד חולי משום חומרא דא"ל יומא סתם גזל יאוש צעלים ע"ש ר"ם כ"ח אך זה חינו כיון שהיה הטעיפה לפי דנריהם נה"מ צומן שמחה אין כלן חטא כמ"ש חו"מ צטובה מ"ה ד"ה מיד וחמס פשוט לגזול ע"מ שלל להחזיר הספן כיון שאינו דבר מאלל אסור אפילו צימו שמחה כו' וכיון דהטעיפה ע"ל ליכא חסורא וע"מ לגזול ליכא חסורא ח"כ הוא נאמן שטף שלל ע"מ לגזול וליכא חסא יאוש כלל לחסורא ליכא נפשי לא מחזיקין ומזל חזקה מה שניד חס

הראשונים שנים דלין אשה מתקדשת נה"ל מקודשת בלא לי כו' ואף תשו' רמב"ן ורשב"א דחיישי להחמיר היינו דוקא צמי שאמר הריני נותן לך לקדושין כו' (ע"ש ס"ק ט"ז) וכן מנאר בתשובת הר"י סימן ד' כו' ואף ה"ש דנצי לנרף עוד קולא אחרת הנה נכ"ד י"ס לנרף מה שהתקדש חומר שהטענה לא היה שלו אלא הטעם מנערה אחת וגם היא חסרה כן שטפו חסרה ע"מ להחזיר והגם דלכאורה עומד נגד זה חזקה מה שניד חסר הוא שלו ועוד אין חסר חסר עלמו גזלן

הפוסקים

סיק בט אות א

אנצ'ר

גם בעור כלן כתב דאם לא חמר לי חינו כלום. וכן צרצרו ירוחם נחיצ כ"צ ח"ל דף קפ"א ג' (ד' וינאיהל ש"יג) כתב דאם לא חמר לי חינו מקודשת כו', ואינה לריכה גט. ושם צח"ה כתב דכן נראה עיקר. וכ"כ צשו"ת הרי"ש סי' רס"ז דאין חוששין כלל להאריכה גט כמו שהסכים הרמב"ן והאחרונים. ובתשנ"ז ח"ל סי' כ"ג כתב בין שאר הטעמים דאינה מקודשת בנידונו שאמר הרי נתן מקודשת, כיון שלא חמר לי, דבעינן ידים מוכיחות כו', וכן הסכימו האחרונים שאם חמר האמ"ק ולא חמר לי חינו מקודשת.

ותפס פשטא דגמרא פ"ק דקדושין דמסוק הכא במאי עסקינן דאמר לי. ובתוס' ר"י הוקן כתב דכן הלכתא דידים שאין מוכיחות לא הוין ידים, ואי לא חמר לי לאו כלום הוא. ובתוס' הרי"ש כתב ג"כ דלענין הלכתא קיי"ל כרצא דידים שאין מוכיחות לא הוין ידים, וכיון דכן קיי"ל כאוקמא דרצא פפא דבעי דליומא לי, ואי לא חינו מקודשת כלל, דבין צדדים בין צדדין וקדושין כל היכא דהוי ידים שאין מוכיחות, למ"ד לא הוין ידים לא חשיבא מיד, ואין כלן נדר ולא גט ולא קדושין, ואפילו לחומרא.

ובמאורי אחר שהביא בשם רבותיו להחמיר, מסוק דעיקר הדברים נראה צדור לפי הסוגיא בדעת גדולי האחרונים שצמספר דאינה מקודשת לא לי ולא לאחרים אפילו מספק, שאילו היה חשש לא היה נשמע מלהזכיר בגמרא ואמרו סתם חינו ידים, כלומר שאין הדיבור כלום כיון שלא יחד בלשונו למי מקדשה, ואפילו אם צורר אחר זמן.

והרא"ש צ"ק דקדושין סי' צ' אחר שכתב דגירסא דנדרים דרצא ס"ל דלא הוין ידים היא עיקר, הוסיף עוד דקדושין בלא חמר לי אפילו אצוי מודה משום דלא הוי הוכחה כלל, וסיים, הלכך אם לא חמר לי אף גיטא לא צעיר. ובתשובותיו כלל ל"ה סי' ה' באריך הרבה בזה, והוכיח כן מפירוש הרי"י צביאור הסוגיא, ומדברי מהר"ם מרענבורג צמ"ש ליישב צ' הגירסאות במחלוקת אצוי ורצא שלא יהיו סותרות זו את זו, ומסוק הרי כתבתי לכס כל דברי הגדולים אשר דעת כולם מסכמת דקדושין היכא דלא חמר לי לא הוי קדושין, וכן הביא הרי"ף דברי שמואל נתן לה כסף כו' ואמר לה האמ"ק לי כו' הרי זו מקודשת, משמע הלא חמר לי אין כלן בית מיוחד כו', וראיתי מה שכתבתם דברי החולקים ואומרים שאריכה גט, ואינו נראה דצריכהם ממש ועיקר שיחא כדאי להשיב עליהם כו'.

(יא) לכאורה היה אפשר לומר בכונת הרדב"ן, דלר' יהודה דט"ל

דצריך לפרש, איך אין חילוק בין היה מדבר עצ"ק ללא היה מדבר, ואי נימא דבמדבר עצ"ק סגי בלשון זה אף דלא אמר לי, ה"נ בעלמא אף שלא היה מדבר עצ"ק סגי בלשון זה, שהרי לא בא ר' יהודה להשימיענו שום חידוש, אלא ר' יוסי הוא שבא לחדש דבהיה מדבר עצ"ק לא בעינן שיאמר כלום. ע"ז בא ר' יהודה לחלוק וס"ל דליכא שום עדיפות במה שהיה מדבר עצ"ק, וכיון שהרמב"ם חסס בלשונו האמ"ק בלא לי, שפיר אפשר למידק מזה דלשון זה סגי בכל אופן. אולם לפי מה שביאר הריטב"א בתשובותיו סי' ר"ח דברי הירושלמי במע"ש פ"ד הל' ד' בהא דקאמר אמתני דר' יהודה אומר צריך לפרש, מהו צריך לפרש זה גיטך זה קדושך. וכתב הריטב"א דאע"ג דלא אמר לי, מ"מ מהני כיון שצטוקים באותו ענין, הרי מוכח דאפילו לר' יהודה ישנו חילוק זה, וא"כ דברי הרמב"ם בפיהמ"ש הם לפי הירושלמי.

(ט) ועי' בשו"ת הריטב"א (שנדפסו בשנת תשי"ט) סי' ר"ח שהאריך

ג"כ להוכיח דהלכתא דידים שאינו מוכיחות לא הוין ידים, ושגם ספק לא הוי, אמנם סיים שם בסוף התשובה דכן נראה להלכה ולמעשה אינו אומר, אבל אינו ברור אם על דין זה לבר אמר כן, או מחמת טעם אחר שהיה בנידונו מקום להחמיר.

(י) עי' בתשובת הרי"ש אלגאזי בעל לחם חתרים שבטוף ספר דובב שפתי ישנים (בבבנשת) דק"כ ע"ב שכתב על דברי הרא"ש הנ"ל, דקשה מאין לו דהרי"ף סובר דאין כאן בית מיוחד, אי משום דלא כתב דברי שמואל בלא לי, זה משום דסבר דבלא לי אינה מקודשת ודאי אלא יש בית מיוחד והוי ספק קדושין כדעת הי"א שהביא הר"ן, ולכן נקט הרי"ף ורי את מקודשת לי משום דבעי למימר ה"ז מקודשת דהיינו קדושין גמורים כו', ויש ליישב קצת, אבל בדוחק.

ביאור חג"א

בהו ובוה ניהא הא דפריך בגדדים שם ומאי דוחק' כו' דלי' לא ט"ל דאף בלא אוכל לך הוי הוכחה קצת ולפ"ו אף אבוי מודה בקדושין בלא אפר לי דאינה מקודשת ובוה ניהא דדחיק אבוי בקדושין דאמר לי וכי לא ניהא ליה טפי לאוקמא דשמואל כוחתיה ולפ"ו אף לגי' דגזיר כמו שפסקים ריב"ם שם הגירסא כמ"ש בתוס' שם והגמ"ר סוף גיטין מ"ב בקדושין לית מאן דפליג ודע שב"א בקדושין ור"ן שם ובגיטין ונדרים ורא"ש בתשובה שם ובתוספות שם בגדדים ה' ב' ד"ה ואפאי כו' :

פתחי תשובה

כיון שהטענת הזה אינו נידון ואין ידוע לנו למי הוא וכו"ל"א חס ידוע שהיה פ"ל של הנערה פ' ח"כ איכא נמי חזקת מרא קמח למה לא יהיה הנצ"ד נאמן לומר של פלוני הוא כו' והאריך בזה ומסיים ולדעתו בזה די לטפוק ידי דעת הנצ"ד לצדק עוד קולל להכ"ל והיה כ"ל נחלתה הרעיון דנערה זו שריא לעלמא בלא גט אך היות כי משמים סבגו נכתיבת תאוה זו יותר מעשר צעירות כו' עד שאמרתי הלא דבר הוא הלא נחלתה מלמא ע"כ קבלתי עלי בקבלה גמורה שלא לטמון

הפוסקים

לא הויק ידום אין חוששין לה כלל כו', ומיחו חנן בגירושין חוששין לרצון כו', דאף בלא כתב ודין כיוון ידום מוכיחות כו', וכן יראה מדברי הרי"ף והרמב"ם ובה"ג, דבקדושין הזכירו האמ"ק לי כתיובלא דגמרא, ובגירושין כתבו דברי שמואל כדעתן, הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם ולא כתבו ממני כלל וכו'. וכתב בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"א בפסק השני, דהרשב"א בחדושו לא הכריע בין הדעות כמו שהכריע הרמב"ן. ובשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' קכ"ט חפס לעיקר תחילת דברי הרשב"א במש"כ ומיחו איכא למימר דלריכב גט, [אלא שאח"כ הביא הרשב"א דו"א להקל], וכן חפס בשו"ת מהר"ם חלשקר סי' ס' סי"א וס"ב, וכתב עוד בסי' ס"ב דמש"כ הה"מ בשם הרמב"ן והרשב"א דאם לא אמר לי אינה מקודשת, לא כתב אלא הדבר ששאו בו שניהם וכתבו אותו בפירוש, אבל החששא שחושש הרשב"א שם בחר הכי לא נחית להכי, ולא כתבה לא בשמו ולא בשם זולתו וכו'. וכ"כ גם בעלמות יוסף ב"ב דהרשב"א בחדושו נוטה להחמיר י. חולם בשו"ת הרב"ל אשכנזי סי' י"א דלי"ת טור ב' השיג על המהר"ם חלשקר וכתב שלא השגיח על סוף לשונו דאסיק להדיא בהרמב"ן, וכ"כ הה"מ וכו' יד. וכתב בשו"ת משה האיש סי' ר' בכוונת הרב"ל דממה ש"א הרשב"א אח"כ לחלק בין קדושין לגירושין, והביא ראייה מדברי הרי"ף והרמב"ם ובה"ג, מה משמע להדיא דבקדושין חס לא אמר תיבת לי אינו מועיל, ועי' עוד בביאור הגר"א סקכ"ג.

ובתשובותיו ח"א סי' חלף רל"ד, ונדפסה התשובה גם בסי' תשע"ד, ובתשובותיו המיוחסות להרמב"ן סי' ק"ל, גשאל הרשב"א בלאחר שנתן כסף לאשה ואמר לה הרי אני נותן לך לקדושין ולא

ולא הויין ידים כו', ואפ"ה הצרכנה גט כו', והשיב הרשב"א שלא היתה צריכה גט כלל מחמת כל הטענות הקדמות, הא קמן להדיא דמפסח ידים שאין מוכיחות אינו מצריך גט כלל, דהא קאמר מחמת כל הטענות הקדמות, ומכלל הטענות הקדמות היא זאת דליכא ידים מוכיחות ולא הויין ידים, והביא דבריו אלו בפרי תארץ סי' ג', וסיים דמכאן מודעה רבה דמה שרצה להעלות מהר"ם אלאשקר בכתבת הרשב"א, שאין קיום לדבריו כו', אך בחוקי חיים דקל"ד ע"ב כתב על דברי הרבצ"א, דמתשר הרשב"א הג"ל ליכא הוכחה כלל, דדאי לא התמיר הרשב"א כי אם היכא דליכא ריעותא אחרת בקדושין, אבל בתאי תשר דאיכא כמה ריעותות משריה קאמר דאינה צריכה גט, ולהכי דייק וקאמר דלא היתה צריכה גט מחמת כל הטענות הקדמות, ואין כוונתו לומר משום כל חד וחד מהני טעמי אינה צריכה גט כמו שפירש הרבצ"א, אלא כוונתו בהצטרפות כל תני טעמי, וא"כ תכא דליכא אלא ריעותא זו דחסרון ידים מוכיחות, אה"נ דמצריך הרשב"א גט, וזה ברור, וע"ש שר מה שהאריך בזה.

לפניו כיון דמסר לה גיטא וכתב שם מנאי וכ"ה בה"ג ורי"ף שלא הוכירו בגירושין כאן מנאי ובקדושין כתב דאמר לי וכן הרמב"ם כג"ל ולפי הרמב"ם הג"ל ניהא הא דאמר שמואל וצריך שיגיה מקום הרי כו' ולפי מינאי ולא ודין ומ"ש כאן וכן בגירושין לא קאי אידים מוכיחות דלי לא הוכרח שם. ולר"י שיטה אחרת דהא אמרינן בגזיר שם לימא כו' ומסיק דלא בעינן היינו ידים מוכיחות לגמרי אבל מוכיחות קצת בעי כמש"ש אמרי בומן כו' ולכן בעי בקדושין לי ולר"י לי ובגזיר דוקא עובר לפניו דהוי הוכחה לגמרי ה"ה הוכחה ממוצעת אלא דלא אשכחן הוכחה ממוצעת

פתחי תשובה

הוא שלו נ"כ אין חשש כי גמרתו נקונטרם חזקות שלי שלא מלתי מה"ח חלל נ' ומי חזקות. ה' חזקת מנהג כלשה צננה מורכב על כחפה והנהגה זו מנהג חס לכן ונסקליו אצ"ו כו'. והנ' ידוענו דנדר אחד שהיה כך אמרינן לעולם נשאר כך בחזקתו עד שידוע שנשתנה וילפינן פ"ק דחולין מורחא הכהן וזוה הענין הוא חזקת מרא קמח כו' אך חזקת מה שזיז חס הוא שלו אינו חזקת כלל רק שפיקו עמוס כ"כ עד שאין חס יכא להנחיל ממנו אלא בנח"ל בנדרים כו' וא"כ נצ"ד

אנצור

סיק כס את א—ב

מקודשת לי, דמשמע דכל דלא אמר הכי חנן חוששין לו. וכ"כ עוד הרבה פוסקים בדעת הרמב"ם, ומחס: שו"ת המצ"ע סי' רל"ט, זקן חכך (להב"א הלוי) סי' י"ח, בני שמואל סי' נ"ו, שו"ת מהרש"ש סי' ל"א, חוט המשולש (המאורף לחשב"ן) העור השני סי' ד', ומחזה חזרבים (להב"א די בושון) סי' כ"ב, ובפרי הארץ סי' ג' הביא מדברי הרמב"ם צפ"א מה"ל נדרים ה"ל כ"ג ובפ"ד ממעשה הקרבנות ה"ל ח' שפסק שם ידיום שאין מוכיחות לא הויין ידים וכדשמואל, וכתב לפ"ו ל"ל דגם לענין קדושין יסבור דכלל לי אינה מקודשת כלל, והא דפסק צפ"א ובפ"ג תגירושין כתיק דר' יהודה דס"ל ידיום שאין מוכיחות הויין ידיום, כבר האריך הר"ן בפי' המגשר לתת טעם לדבריו, דס"ל כסדרת רצא צפ"ק דנדרים דמחלק בין גט לעלמא, הואיל ואין אדם מגרש אשת חצרו י.

ב. דעת הרשב"א. הנה צמ"ת פ"ג דאישות ה"ל ה' השנה דעת הרשב"א לדעת הרמב"ן, וכתב דאם לא אמר לי דעת הרמב"ן והרשב"א והרבה מן המפרשים דאינה מקודשת. חולם האחרונים נחלקו בדעתו, ויסוד מחלוקתם הוא לפי דצריו בחדושו ובתשובותיו, דבחדושו לקדושין צבוגיין כתב דלענין פסק הלכה קרי"ל כשמואל ידיום שאין מוכיחות לא הויין ידיום, והלכך לענין קדושין אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת, ומיחו איכא למימר דחוששין לה וריכב גט, ומדע דהא בגיטין איכא דלא כתב לה "ודין" הוי ידיום שאינם מוכיחות, ולר' יהודה דצ"ע ידיום מוכיחות אינה מגורשת כו', ואפ"ה מכתבה דלי פשטו ידה וקבלה קדושין מאחר לריכב ממנו גט כו', וי"א דאפילו בגיטין וקדושין למד

(יב) ועי' בבנה"ג הגב"י את פ"ג ובתשובתו שבעדות בעצב (להר"י די בושון) סי' י"ז, שהביא בשם הר" אברהם ירושלמי בתשובה כתי' לדעת הרי"ף והרמב"ם ורש"י ותוס' לא בעינן דלימא לי אלא לכתחילה אבל בריעבד הוי שפיר א"א, ותמה עליו דרו לא אמרה אדם מעולם, דאפילו הרי"ן התמיר בשם י"א לא אמרה אלא לעשותה ספק מקדשת. ועי' בפרי תארץ סי' ג', ובאדמת קדש סי' ל"ט, ובישא ברכה (על רי"ז) ד"ד טור ב', מה שכתבו על דברי הר"א ירושלמי הג"ל.

(יג) וע"ש במהר"ם אלאשקר ובפצמות יוסף שהעתיקו לשון הרשב"א שכתב "ומיחו אנן חוששין לדרבנן". חולם לשון הרשב"א שלפנינו ומיחו אנן "בגירושין" חוששין לדרבנן.

(יד) ע"ש ברבצ"א שכתב עוד שכן מצא להדיא בתשובת הרשב"א כתי' [וכבר נדפסה אח"כ בח"ד סי' ש"ד] באחד שהוציא קול שקדש אשה לבנו ואמר לה דבר זה שולח לך בני לשם קדושין, וכתב השואל בין שאר הטעמים שאין בדבריו כלום, דמשום דלא אמר למי קדישה הוי ידים שאין מוכיחות

סתמי תשובה

פגעערל ואמר הרי את מקדשת ואמרתי להוציא אותה וועלן זיין עדות והוא והיא אומרים כי רק לשחוק והיתול נתכוונו ונשאל אם יש צד מש קדושין, והשיב דמטעם קדשה בגלל אין כאלו שום קולל כי מיד שראה האונא שהנורף נותנו לנערם הבין ממילא שאינו זהב ואינו שזה אלא מעט שאין דרך חברים להקפיד כ"ו ועוד כיון שהשני אומר אליו אמתו נהיה עדים על הקדושין א"כ הסכים האונא על הקדושין וסייע לו וה"ל כמו סייע בגורל דמסתב"ב מ"א ע"א כ"ו אך מלך שהוא לא אומר לי אלא ה"ל מקדשת האריך לנאר ולזין כאלו מש קדושין ואף הרשב"א שמועש להחמיר הנה נחשב הרשב"א סימן תשע"ד תמים ומיאר י"א ש"ס

נענין זה עלי כלל כ"ו עכ"ד ע"ש. וי"ש טור בסיון נ"ט ויפא קמל לקמן סימן מ"ב סק"ה :

וע"ש פסיון ק"ז מצי שמאל טענת מיתבת אדום והראה אותו לנורף אם הוא זכר והלך הנורף לנחלה אחת ונתן הטענת בלעזנה לפני האונא ועוד אחד, והעיד נכ"ד זה האונא שהנורף אמר לה הרי את מקדשת ואמר השני אליו אמת וועלן זיין עדות אוב וויא עם חזי ניווארין חזין גרועער השליכה הטענת ונשאלו אותו הס"ד מדוע היות לקדש נענעתו והשיב כי ידעתי שאינו של זכר ואינו שזה רק נעט לכן לא קדשתי על זה וזה השני העיד שאמר לה איך שנקא דיר ולא

אנציה

סימן כז אות ב—ג

הפוסקים

הרשב"א בנזכר מכסף סי' ל"א ובפני יהושע (שצ"ס) שני המאורות הגדולים) סי' א' דסי' טור ב' ונחתם סופר ח"א סי' פ' וסי' ק"ז, וע"ש מה שביאר לפי"ז לשון "בכענין זה" שכתב הרשב"א בתשובה. וכ"כ בטעם הרשב"א בנכ"ג הגב"י אות כ"ב בשם מהר"א גליקו בתשובה כתי"י, שורשי הים שורש ידים מוכיחות, טיב קדושין סק"ב, יד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"ל א' אות ד', ואצני שיש (להרש"י אצטבול) ח"א סי' נ"א, ויש מהם שכתבו דטעם חומרת הרשב"א בתשובה מפני ששניהם המקדש והמתקדשת אמרו שנתכוונו לשם קדושין, אם משום שדייקו בן מלשון הרשב"א עלמו בתשובה, ואם משום דכב"ג מליו להרשב"א דסובר בן מעיקר הדין [פי' ע"ז] להלן אות י"ד] ולכן חש ליה הרשב"א. כ"כ בשו"ת מהר"י בירב סי' מ"ב, ובשו"ת מהר"ל ב"א סי' קל"א דמ"א א', ובשו"ת מהרש"ם סי' ל"ד מו, ובשו"ת הרב"ל אשכנזי סי' י"ח דל"ח טור ב', ובתשובה ה"ר גביראל מברוקא שצמטפני שמואל סי' פ"ג דפ"ד ד', ובתשובה מהר"א חיים (בעל קרבן אהרן על הספר) בשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ד' האריך בזה הרבה להוכיח כמהר"ל ב"ל בנזכר הרשב"א, וכן הסכים בלז שלמה סי' כ"ח. וע"י עוד צנני שמואל סי' נ"י ונ"ט. ובשו"ת המצ"ע ח"א סי' רכ"ז כתב ג"כ דטעם חומרת הרשב"א הוא מפני שנתכוונו שניהם וכו' וכמ"ש מהר"י בירב, אך בסי' רל"ט כתב דהטעם הוא מפני שאמר הריני וכהר"ב וכו'.

ג. דעת האחרונים להלכה. בשו"ת הרד"א ח"ד סי' קכ"ט כתב להחמיר בנידון שלא אמר לי, שכרי הרשב"א בתשובה כתב שיש להחמיר כ"ו, ואפילו אחר שקבלה קדושין מאחר הלכיה גט, וכ"ש צ"ד שיש לחוש להלכיה גט, וכ"כ ה"רין שיש מי שאומר דלענין גיעין וקדושין אזלין לחומרא והוי ספק מקדשת כ"ו, ואע"ג שהר"ן דמה ראיתו, מ"מ כבר נבדו צדויות הללו להחמיר בכל חומרות הפוסקים בגיעין וקדושין. [וע"ש בח"א סי' ש"ז ובנ"ג סי' תק"צ שכתב בנידון טעם אחר דאיה מקדשת, מפני שלא אמר למי מקדש אותה, אלא שהוסף דאיתו נידון שגם לא אמר הרי את מקדשת אלא

ולא אמר חכה לי מקדשת, מי נימא דאיה מקדשת כיון דענין ידים מוכיחות, או נאמר שהיה מקדשת כיון שקבלה לשם קדושין, והשיב דאע"פ שקבלה לשם קדושין, לשמואל דאמר בענין ידים מוכיחות אין זו מקדשת, ואפילו אמרו שניהם דלהתקדש נתכוונו אינה מקדשת, דמ"מ צענה נתינה לא היו שם ידים מוכיחות, ועוד שהמקדש שלא צעדים אפילו שניהם מודים אינה מקדשת, וכל שאין כאלו ידים מוכיחות, למאן דסברי דלא הויין ידים, הרי זה כאלו אין כאלו עדים שנתקדשה לו אלא מפיהם שהם אומרים שלכן נתכוונו, ומיכיו יש לחוש ולהחמיר שמה בקדושין בכענין זה לא צעין ידים מוכיחות ולכריכה גט, ואם קבלה קדושין מאחר לכריכה גט משניהם, ואם וילאו נאמר ראשון ונשוא שני, אבל לא יגרש שני וישא ראשון, וכענין שאמרו בגיעין פי' המגרש צדק פ"ט ב'.

ואף לפי דבריו בתשובה שמסיק לחוש ולהחמיר, נחלקו האחרונים מאיזה טעם החמיר, יש מהאחרונים שכתבו דאף דלהלכה ס"ל להרשב"א להקל בלא אמר לי, מ"מ למעשה לא רצה להקל. כ"כ צ"ח כאלו ובתשובותיו סי' ל"ו, ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס"ב. וכ"כ בנכ"ג הגב"י אות כ"ב בשם הר"ש חקאן הלוי בתשובה כתי"י. וכן מצאנו בנחלה ליהושע (להר"י נז"ל) סי' ל'. וכ"כ בשו"ת הרד"א ח"א סי' ש"ז וח"ג סי' תק"צ ובתשובה כתי"י שהוצא בשו"ת מהר"ש סי' י"ח דף ק"ל טור א', אלא שצ"ח"ד סי' קכ"ט הוסף דהרשב"א בתשובה החמיר גם מטעם שני, משום שהעדים העירו דלהתקדש נתכוונו, וע"ש שהסביר אמאי צריך חרי טעמי. ואולם הרבה אחרונים ס"ל דהא דהחמיר הרשב"א בתשובה הוא מטעם אחר שהיה בנידון, אבל בלא אמר לי דעמו להקל גם למעשה. יש מהם שהבינו דטעם החומרא הוא משום שאמר המתקדש הרי אני נותן לך והוי כהיה דסעיף ה' בצומר הריני נותן לך כ"ו דס"ל להר"ב"ש דהוי כאומר לי. כ"כ בשו"ת מהר"ל ח"א סי' י"ח, ובשו"ת צ"י סי' ד' מו, ובשו"ת מהר"ש סי' ל"ד דקנ"ד טור ב', ובכריתו כן, מאחר דכתיב כתב בשם הרשב"א דאם לא אמר לי אינה מקדשת. וכן חפסו צדעה

ג"כ על אותו נידון. כדמוכח מחשבותיו בזקן אהרן (הלוי) סי' ג' ומשפ"ט שם בדף ס' טור ב'.

טז) בתשובת מהר"א ח' חיים שבשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ד' דף י' טור א' כתב שלכאורה נראה דדברי מהרש"ם בכמה תשובות בהכנה דברי הרשב"א, סותרים זה את זה. שבסי' י"א וי"ג משמע שהבין דהרשב"א מחמיר אפילו בלא אמר לי מבלי טעם אחר, [ובחוקי חיים דלהלן וטעיף שכן משמע גם בסי' ד' וע"ז], ואילו בסי' ג' משמע שהבין מדברי דהאי דהחמיר הוא מטעם שאמר הריני, ובסי' ל"ד כתב דאף אם לא אמר לי ולא הריני ראוי לתוש להחמיר אם שניהם מודים דלשם קדושין נתכוונו כ"ו, ונראה שמהרש"ם מגדל חסידותו חשש להחמיר כפי ג' התבנות שיש להבין בדברי הרשב"א, מספק שלא ידענו למאי כיוון הרשב"א כ"ו. ובחוקי חיים דקל"ד ע"ב כתב ע"ז דאין דבריו מחזירים כלל כ"ו, ומאי חומרא היא זו כ"ו, אדרבה אם היה תופס מירוש דברי הרשב"א כסכרת ה"יא שכתב אר"ן פתח יותר וטעם כ"ו, וצ"ע.

טז) צ"י במשאת משה ח"א סי' ב' דף ק' טור ד' שהביא בשם הר"א אלפאנדארי [כנראה שהוא בעל יד אהרן על הסור] דהבי' פותר עצמו, דכסי' י' נראה דס"ל בדעת הרשב"א כה"א דלא בעינן ידים מוכיחות ואוליגן לחומרא. והמשאת משה שם דחה דבריו. וע"י בברכי יוסף ח"א סי' ל"ד אות י"ז ד"ה ומצאתי, שנחטף אם התשובה היתה דסי' י' היא מהב"י, שכמעט רוב התשובה הם דברי הר"א ח' נחמיאש [שנדפסה תשובתו שם בסי' ט'] בשינוי לשון קצת. ואין שני נביאים כ"ו, ואין ראיה ממה שחתומה בדפוס בשם הב"י, כי כמה זמני אירע כן בתשובות דהמסדר והמניה כתבו זאת לפי השערותם. ובאשר לשלמה [להר"ש אבן דנאן] סי' ב' הביא דכן הוא להדיא בשו"ת מהר"ם ח"א סי' קל"ט [התשובה הא' שגם הרב השואל שם ר"ל דתשובות הב"י סתרי אהודי, המור"ם חשיב לו] דהשניה לאו ידידה היא אלא קיצור דברי מהר"א ח' נחמיאש שקיצרם [הב"י] לכתוב עליהם ולא אסתיע ליה. וע"י בכר של רומי סי' כ"ד דק"ב פ"ר ב' שתאריך להוכיח דחומרא ו' דסי' י' הוא מ"ר אליהו קפסאלי שהשיב

פתחי תשובה

מ"מ אין לחוש לקדושין ממנה טעמים. חזק דלית אנו יודעים שדרך אשה כלל ולא שייך לא שניק אינה כמו שהתנה הרשב"א בבענין זה דוקא ועוד שאחרים לאחוק נחבטו ולא שייך לומר דברים שגלג אינם דברים כיון שלא היה דבור שלם כו' ועוד כיון שאחר מתחלה איך שנקד דיר נתי אף היה אומר לי היינו אומרים שאחר תוכ"ד מתנה ויהיה לה לקדושין מ"מ הלא לא נאמר הדרך אלא נאמר הרי את כבר מקודשת וזה לך נחתה כיון שלא אחר נטענת זו כו' ומתלה ה"ל ידים שאינם מוכיחות נרועים מאל דגם הרשב"א שהוא חושב חולקים מורה טוב וליחזק דא שריא לעלמא עכ"ל ע"ש :

הפוסקים

סיק כס אות ב

כתשובותיו סי' ל"ו ד"ה ובכיוולא, והוסף דגם מדברי הרמ"א שכתב שחי הדעות נראה למעשה ס"ל להחמיר.

ובזרע אברהם (להר"א באגני) דף א' ע"א כתב להחמיר לפי מה שהוכיח לגירסת רש"י בחזק המסקנא היא דשמואל סבר ידידים שאין מוכיחות הוין ידים, וסיים דדברי הב"ח נכונים.

ובאבן השוהם ומאירת עינים סי' כ"ד דכ"ט ג' כתב בחזק"ד דכלא פסקין לאפילו לא אחר לי [הוין] ספק מקודשת. וכן נראה דעת ר' אשר בנו של השאגת אריה ודעת הספלאה, המוצאים לכתן אות זו.

ובבבב"א הגד"ל אות מ"ג כתב דגם מדברי הר"א ירושלמי כתשובה כתי' יולא דיש להחמיר להצריכה גם י.

ובחיים ושלום סי' כ"ד כתב ג"כ להחמיר, ושכן נראה מדברי הב"ח משה (להר"מ שלטון) סי' ל"ב דע"ה ע"א שלא ראה לסמוך להחמיר בזה שלא אחר לי, וכן הנהלג ליהושע (להר"י לונגין) סי' ל', ושגם דעת השו"ע ה"ס ח"ב דף ג' ע"ב להחמיר.

ועיין בפ"ת סק"ד שהביא מהב"ש [סק"ד] דף ע"ב שפירק דעתו להקל, מ"מ משמעות דבריו למעשה אין להקל אם לא היבא שיש עוד ריעותא כו', וכעין זה כתב בחתם סופר ח"א סי' פ' דלע"פ שהב"ש דעתו טובה להקל, מ"מ צ"ל לנרץ עוד קולא אחרת כל שהיא וכו'.

ויש מהאחרונים דלע"פ שחפסו דגם הרשב"א כתשובה אינו מחמיר בלא אחר לי, מ"מ חששו לגדולי האחרונים שכתבו להחמיר. כתשובה ר' אהרן ׳ חיים שש"ת מהר"י לבית הלוי סי' ד' דף י' טור ב' כתב בנידונו דעם היות שהכרחו דבלא אחר לי ולא הריני לא החמיר הרשב"א אלא כשנחבטו שניהם לקדושין, ודלא כמהרש"ם שהחמיר בכל גווני, ע"י ע"ז לעיל אות ב', עכ"ל כבר הורה זקן [היינו הרש"ם], ומי יוכל לבוא אחריו להחמיר אם לא נמצא ריעותא אחרתא וכו'.

ובחתם סופר ח"א סי' פ' אחר שהאריך דעת כל הראשונים דבלא אחר לי אינה מקודשת, ודלא כמ"ש השואל במדרכי [ובג"ל באת א'], וגם הרשב"א לא החמיר בנידונו אלא מפני שאמר הריני נותן כו', כתב לפי"ז דהביא וכל האחרונים שאחריו דחששו להחמיר, טולס נמשכו אחרי דברי השואל שנמדרכי בג"ל ואחרי תשובת הרשב"א בג"ל.

אחרים לחקל, ולכן לא חשש שם לסברת המחמירים כו'. וע"י בלב שלמה סי' כ"ה דל"ח ע"ב.

(ה) וע"י להלן בדברי החת"ס משי"כ על דעת הרמ"א לפי הח"מ סק"ב. (ט) ע"ש בבבב"א שכתב עוד דגם העצמות יוסף מחמיר. אך באב"ר יעקב סי' כ"ד וכו' כתב עליו דמדברי העצמות יוסף אין כל כך הכרח כו'. (כ) בב"ש לא כתב כן להר"א, אלא שהביא מקודם מחשבו ה"ב ודק הבית ומחמיר דתשובות אלו שכתבו בשם הרשב"א [ד"ש לחוש ולהחמיר] לאו דסמכא ניגור, ואח"כ כתב דאפילו לדעת המחמירים אם יש עוד ריעותא או היבא דאינו אלא ספק קדושין יש לחקל. ומדבריו אלו האחרונים נראה שהבינו החת"ס חת"ס דעת הב"ש דיש להחמיר במקום שאין עוד ריעותא.

אנצ

אלא לשון אחר, אינה מקודשת גם להרשב"א דמחמיר אף בלא אחר לי.

גם בשו"ת סוחרים פאדווא סי' כ"ט דס"ג א' (בד' קראקא חרמ"צ) כתב בנידונו, דהטענה שלא אחר לי, לא הייתה בה כדי להכריחני להקל, מאחר כי יש מחמירים.

ובשו"ת מהרש"ם סי' י"ג כתב [דף] שרוב הפוסקים המצדקים פסקו דכל שלא אחר לי אין כאן חשש קדושין כו', והטור שדרכו להביא [כל] הסברות לא חש להביא סברת המחמירים כשלא אחר לי, אי"כ היה נראה שהיה אפשר לסמוך עליהם, דאין ספק מיעוט המחמירים מולא מידי ודאי רוב המחמירים, אלא שמ"מ להיות חומר ענין הקדושין גדול כל כך אני חושש למעשה לתשובה הרשב"א שיש להחמיר. ובסי' ד' כתב דעם היות שקלח מגדולי המורים שהיו בזמנינו ראו להקל, מ"מ לא כן דעתי, אלא שראוי לחוש ולהחמיר, כי מי הוא זה יערב את לבו להקל בדבר ערוה במקום שהרשב"א יקלח אחרים חוששים להחמיר. ובסי' י' כתב [דף] שהמחמירים גדולים ורבים בחכמה וצמחין והאחרים הם מיעוטא דמיעוטא, ועוד שהם אינם אחרים אלא בשמא, ודאי ראוי להחמיר, וגם כי אמרו לי שהקדמונים הורו להחמיר למעשה בלא גם בחסרון לי, ולהיות לא שמעתי ולא ראיתי צעתי מרבותי, לכן לא מלאני לצי לעולם כאשר בא מעשה לידי להחמיר [מטעם זה לבד] כו'. ובסי' ל"א כתב בחזק"ד וכן נהגתי מפני שלא ראיתי לרבותי מעשה ע"ז, רק מפני ספרים אלו חי ולא מפני סופרים, ולכן אני מחמיר כאשר בא מעשה לידי כו'. וכעין בג"ל כתב גם בסי' י"א וכו' ל"ד ל"ז.

וב"כ בדברי ריבות סי' י' דלע"פ שרוב הפוסקים מסכימים דידים שאינם מוכיחות לא הוין ידים, מי ישים ראשו בן הרים גדולים להחמיר ספק א"ל לעלמא כו', וכן ראיתי לרבותי חוששין בידים שאין מוכיחות י. ולפי"ז כתב להצריכה גם בנידונו.

ובב"ה כאן כתב דלענין הלכה למעשה היבא דלא אחר לי נקטין לחומרא וכדפסק הרשב"א כו', והא דכתב בה"מ בשם הרמב"ן והרשב"א דאינה מקודשת, אין זה אלא להלכה אבל למעשה החמירו, וכן נ"ל דבדבר התלוי בגרסאות, דלגרסא דנדרים לא הוין ידים, ולגרסא דחזיר משמע להדיא דרצא דהלכתא כותיב לנצי אב"י ס"ל ידידים שאין מוכיחות הוין ידים, וכדכתבו החס"י כו' ובהגמ"ר כו' [ע"י באת א'], אי אפשר לנו להקל בזה בשום פנים, וכ"כ

(י) ע"י בתשובותיו סי' א' ח' רפ"ט ר"צ רצ"א שכתב דיש לחקל בידים שאינם מוכיחות, ודלא כמ"ש בסי' י' המובא לעיל. וכבר הרגישו בזה בבני שמואל סי' ג' ובפמחה אברהם (להר"א די בוטח) סי' כ"ב אות ג'. ובפרי הארץ סי' ג' דל"ג א' כתב דהדר ביה הדברי ריבות ממה שכתב בסי' י'. וכ"כ בצל הכסף ח"א סי' ט' דהני דסי' רפ"ט ר"צ וכו' לאחר חזרה נאמרו, וסדר זמנים יוכיח דהני מאחרות יותר כו', ובלא"ה נראה דהני עיקר. שכתב שם שכבר פסק וכתב בן כמה פעמים בהסכמת כמה וכמה דברים כו'. אך באשדוח חפסגה סי' י' כתב דהנכון בזה הוא משי"כ הצדור הכסף סי' י' דמה שהדברי ריבות החמיר בסי' י' היינו משום דבאותו גידול לא היה שום ספק אחר כי אם חק ספקא לחודית לכן החמיר כו'. ובתשובות האחרות היו שם עוד ספקות

אוצר

סימן כז אות ז

הפוסקים

הג"ל, וכבר בארנו דאין כאן בית מיוחד, בשגם בד"מ כתב שאין להחמיר, ומלשון הח"מ [בסקי"ב שכתב דמלשון הרמ"א משמע דאף דדברי המקילים עיקר להלכה, אך למעשה יש לחוש גם לדברי המחמירים, אלא שבד"מ כתב דלא כיון מחמירים בא, משמע דגם למעשה פסק בדעת המקילים], משמע ש"ס נפל בהגהה השו"ע [ובמקום אצל יש מחמירים, ל"ל ודלא כיון מחמירים] ע"כ נראה כ"ל, אלא שח"מ כתב בהח"ס בנידונו לנרף עוד קולא, כיון שבד"מ ח"מ שדעתו מטה להקל, מ"מ צ"ל לנרף עוד קולא אחרת כל שהיא ושלא לסמוך להדיא אקולא דידים שאין מוכיחות בב.

ובצל הכסף ח"א סי' ע' האריך ג"כ בזה, וכתב דדרי הרד"ז ומחשבים שחשבו להחמיר הוא מכה חשובה הרשב"א כ"ר, וקרוצ לודאי שגם מהר"ם פאדווא מה שהחמיר הוא מכה חשובה זו כ"ר, ומאחר שרובא דמנכר מגדולי המורים הכריעו דמה שחשש הרשב"א הוא מטעם הרינו כ"ר, או משום דשנייה נחשונו לקדושין כ"ר, וגם מהרש"ד"ם עצמו כתב כ"ר, ודא"ו להחמיר צ"ל מלה כ"ר, ואם הוא לא עשה מעשה מפני שלא רצה לרבותיו, לדין ה"א ה"ר סהדי מהימני ה"ה הדברי ריבז ומחשבים [דלהלן] דמעידים שטעו מעשה כמה וכמה פעמים בהסכמת כמה רבנים ונחשפט המנהג להקל, ברם מה נעשה אחרי שהמשפט נדק ועוד כתבו דמי ימלאנו לבו להחמיר נגד מהרש"ד"ם, ואחריו נמשכו קולא מרבני האחרונים, ע"כ נקטין מיהא דגם להחמירים אינו אלא חומרא יתירה וחשש כל דבר.

וב"ב לחוש לדעת המחמירים בחסרון לי, נלחם רב סי' כ"ג ד"ה שלישיית, משפט נדק ח"ב סי' ע"ב, סם חיי סי' ח' דט"ז ד', משא"ת משה סי' ה', שפת הים (להר"י מאיר) סי' י"א, מחלת בנימין (להרא"צ המצורגר) סי' ז', יעשה נצ (להרש"מ גאגין) סי' י"א, חשובה ר"ח הכהן שצנעלומות נצ ח"ב דיוני קדושין סי' ג', שער רחמים סי' כ"ב, דברי שמואל (להרש"י ארדיט) סי' א' וסי' ב' דק"י ד' וסי' ג' דק"ב עור ב', דבר המשפט סי' ה' ו"ג, יד רמב (להרמ"א פוקס) סי' ל"ד, דמשק אליעזר (להר"א לוקר) סי' א' אות ז'.

ובל"ד שלמה סי' ה' וחי האריך דגם בני מערבא שקבלו עליהם לפסוק כהב"י, מ"מ בדבר ערוה החמורה יש לחוש לדעת המחמירים אף כנגד הב"י. וכ"כ במשה הא"ס סי' ה' דק"א א', ובלקוטי דינים שצ"ח שושנים לזר דק"ב ע"א. וכ"כ בחו"ד צקני רא"ס (להר"ר אנקאוה) סי' ז'. ועי' להלן בסוף אות זה, גם בדברי מהר"ם אלשקר, דלא במקום עיגון יש לחוש לדעת המחמירים.

אולם דעת הרבה אחרונים להקל בלא חמיר לי. בהש"ר הרי"ן זן נחמ"א שצ"ח הב"י סי' ח' כתב בין שאר העצמים בנידונו דאינה מקודשת, דכיון שלא חמיר לי פשיטא דלא הוי קדושין, ואפי"ג דהר"ן כתב שח"א דלענין גיטין וקדושין אזלין לחומרא והוי ספק מקודשת, כבר דחה הר"ן דבריו, ואין לחוש לדברי ה"א כיון שהוא יחיד בסברתו וכל חכמי ישראל חולקין עליו. [ובנידונו הוסיף דלכו"ע

אינה מקודשת, כיון שגם לא חמיר לשון האמ"ק אלא קמי צעד קדושין]. והב"י שם כתב ע"ז, ומענין פס"ד הקדושין יפה דנת שלא לחוש להם מטעם שלא חמיר לי, מאחר שכל הפוסקים באו צ"כ זולת סברא אחת וכו'. וע"כ צ"ח הב"י גם צ"ח ד' צידון שאמרו העדים בתחילה שקידש בלשון קמי זה צעד קדושין ולא חמיר לי, שנסתפק אם לשון זה מלכיה גט או לא, והביא ע"ז דברי הראשונים דאם חמיר האמ"ק ולא חמיר לי אינה לריכה גט, ושגם דעת הרשב"א כן.

גם בשו"ת מהריב"ל סי' י"ט כתב בנידונו דאין לנו להחמיר בסברת יחיד היבא דכל חכמי ישראל חולקים וכתבו להקל, וכמ"ש מהרי"ק דאפילו בדיני ממונות דאין הולכים אחר הרוב אלא דיכול המוחזק לומר קים לי כהני רבנותא, אפי"ה אין לומר קים לי כפלוגי הגאון היבא דכל חכמי ישראל חולקים עליו. [אך בנידונו לא חסוק להחמיר מטעם זה, כיון שהיתה משוכנת שלו]. ושם צ"ח י"ח פסק ב' אחר שהעלה דהרשב"א לא החמיר בנידונו אלא משום שאמר לשון הריני נותן כ"ר, כתב דא"כ נפקא מינה שאם המקדש יאמר האמ"ק בלא לי ובלא הריני, כל אפי"ן שוין, ואפילו הרשב"א, דאין זה מיוחד כלל ולהלן שם כתב, הכלל העולה מהדברים דדאמר לה האמ"ק בלא לי, לא בייחתי חושש לה כלל כ"ר, ובסי' כ' שם כתב בין שאר העצמים להקל בנידונו, דהלכה דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים כ"ר, וגם הרשב"א ס"ל הכי דבדלא חמיר לי אינה מקודשת כלל.

ובשו"ת מהרש"ך ח"א סי' ק"ב כתב בנידונו דאפילו לא היינו מואחים נד להקל שיהיה מספיק לבעל הקדושין, יספיק לבעל מטעם שלא הוצרך בהם לי. ובח"ד סי' פ"ט כתב דכבר נחשפט הדבר להקל בסברת כל הנהו רבנותא דס"ל דידים שאינם מוכיחות לא הויין ידים, וא"כ צ"ח [שאמר קמי צעד קדושין] אין לחוש כלל. גם בח"ב סי' קל"ד ובח"ג סי' נ"ט ובח"ד סי' ל"ח כתב כעין הג"ל.

גם בבני שמואל סי' נ"ז דק"י ג' אחר שהביא משו"ת צ"ח ומחריב"ל ומחשבים שהקילו, ושגם בדברי ריבז סי' רס"ד גילה דעתו ובעיד על כמה רבנים שהסכימו לזה, סיים דכיון שכן אפי"ה שמחשבים נטה דעתו להחמיר קולא, אן דחזין כל אלו הרבנים שפסקו ועשו מעשה להקל, כדא"ס הם לסמוך עליהם כ"ר, [ובנידונו הוסיף עוד דלכו"ע אינה מקודשת].

גם בירש"ש פ"ק דקדושין סי' ד' כתב דאם לא חמיר לי אינה מקודשת, ואינה לריכה גט אפילו מכה חומרא. וכן בזקן אהרן (להר"א הלוי) סי' י"ח כתב דאפילו חמיר לה האמ"ק אינה מקודשת כיון שלא חמיר לי וכו'. ובחדושי מהרי"ם על הרי"ף דל"ד ד' מסיק דלענין הלכה הסכימו להקל כל רבנותיו האחרונים בכמה מעשים שאירעו, ולא לחוש לסברת יש מי שאומר להלכה גט ולעגלה, וכאילו קולא משמיה נחת שאין כאן בית מיוחד, ואחריו אלך. ובתשובותיו ח"ב סי' ל"ח הביא לנידונו דברי הראשונים דבלא לי אינה מקודשת, ולכן דאין אחר מעשה שלהם כלום, וגם גדולי הדור שלפנינו כן מרים הלכה, שלא לחוש לסברת מי שהחמיר בזה.

ובשו"ת מהר"ח"ש סי' ל"א כתב ג"כ דבלא חמיר לי לית זה בית מיוחד, דכבר דחה הר"ן דברי ה"א שיש לחוש כ"ר, ואם דעת הרשב"א להקל כ"ר, והגם שמחשבים [דלעיל] חשש להחמיר, מ"מ שאר הפוסקים קמאי ובתראי טולס הסכימו להחמיר ושלא לחוש כלל כ"ר, וגם האחרונים הסכימו טולס להחמיר, ומי שעיין בספריהם יראה שטעו מעשה בכמה גלילות בהסכמת רבנים גדולים להחמיר, א"כ נראה שפשיטא דאין לחוש. [ובנידונו הוסיף דאם דעת מהרש"ס לא הוי קדושין].

ובאביר יעקב סי' כ"ד וכ"ה כתב דכן הסכמת כל האחרונים, זולת מהרש"ס והרד"ז ומחשבים פאדווא, ואפי"ה שהמשפט נדק כתב דמי ימלאנו לבו להחמיר עד מהרש"ס, נראה דסוגיית דעלמא חללה.

(א) והוא בד"מ פת"י.

(ב) ע"ש בבת"ס שסיים דמכל זה היה נ"ל בתחילת הרעיון דאחמא דא שריא לעלמא בלא גט, אך היות כי ככל הדברים האלה וכל החזיון הזה כבר עלה על רעיוני משעה ראשונה, ופשימים עכבונני בבתיבת תשובה זו יותר מערך עשר שבועות, וכתבתי מעט ושוב הקיפוני סרדין ונתעכב יום יומים ועשרה ימים, וכן כמה פעמים, עד שאמרתי חלא דבר הוא דלא פסחיתא מלתא, ע"כ קבלתי עלי בקבלה נמורה שלא לסמוך בענין זה עלי ידי, וכאילו לא נאמרו הדברים הג"ל מפי כלל, ואיני מונע דברי תורה. ואני שולחם למעלהם יראו ויעיני, ודרוש וקבל שכה, אבל למעשה יעשו הם לפי חכמתם, או מסעמא דידיו או בשארי טעמי, אך לא יספכו עלי כלל, ואפילו שיבא מכשורי לא בעינא.

הפוסקים

סיק כט אות ג-ד

אוצר

דפברת ה"א היא סברת יחיד וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים חולקים ע"ז, אין לנו לחיש לסברתם אלא במקום שאמרו כפירוש, אבל במקום שאפשר לומר דאף גם הם מלו סברי דלא היו קדושין פ"י אין לחוש ובר כג.

גם בשו"ת מהרשד"ם סי' י"ג אחר שהקדים דכיון שרוב הפוסקים המובהקים ראשונים ואחרונים פסקו דכל שלא אמר לי אין כאן השם קדושין היה נראה לסמוך עליהם, אלא שמחמת חומר ענין הקדושין הוא חושש למעשה לתשובת הרשב"א להחמיר, כחז דמי' היינו כשאין גרעיות אחרת רק חסרון מלת לי, אבל צהערק עמס אחר לחסרון מלת לי, אז ודאי ראוי להקל, מעממא דלא חיה לן למימר שאפילו המחמיר לא פליג להחמיר אלא בגוונא דליכא גרעיותא אחריותא, אבל צהא גם הוא יודה דלא מחמירין כולי האי ולכ"ע מותרת. ובגידונו שקידשה בגזל דידה וספק אם אמרה כן, כחז דכיון דאית לן גם ספק זה יש להחיר אפילו להחמירים.

ובסי' ל"א כחז דאמ"ט שנמלא בחשד דיש לחוש צנעין קדושין להחמיר, וכן נהגתי כר, אכן צהיות מהרי"ל פה סאלוניקי נשאנו ונחנו דבר, כי כשיארע מעשה כזה ויש גרעיות אחרת מלבד לשון הקדושין, ראוי להקל. וכ"כ להקל בחסרון לי צהידוק ריעותא אחרת, צסי ד' ויא' ל"ד ל"ז ר' וליס.

וכ"כ בדברי ריבנות סי' ח' צנידונו, דהוי ידים שאין מוכחות דלא הויין ידים לפי סברת רובא דרעותא כר, ואף אם נבוא לחוש לסברת מאן דסבר להצריכה גט, נזרק לזה דאיכא ריעותי אחריתי כר. ובסי' רפ"ט כחז צנידונו, דכיון דאיכא חרתי ריעותי, חלא ידים שאינם מוכחות, ועוד שתיקוחא דלאחר מתן מעות דאיכא מאן דאמר דלאו כלום הוא, לכן נראה דאם יש מורכ הוראה שסיכים עמי, אין לחוש לקדושין אלא כלל אפילו להצריכה גט.

וכן בטיב קדושין סק"כ אחר שהאריך דעיקר הדיון דלא מהני ידים שאין מוכחות, מסיק דא"כ במקום שיש עוד זדדים אין להחמיר כלל. [אלא שכתב דזה דוקא בקדושי כסף, משא"כ בקדושי שטר, אם נכתב בשטר כהוגן, פשיטא דיש להחמיר אף שבעל פה לא אמר לי. ועיקר דין לשון הקדושין כשמקדש בשטר, יבואר א"י צסי ל"ב].

וכ"כ עוד כרצו אחרונים לצטל הקדושין צנידוניהם לפי דברי מהרשד"ם והב"ש הנ"ל צין שאר הטעמים גם מטעם שלא אמר לי צהידוק ריעותא אחרת, כגון שלא היו הקדושין רק צפני ע"א, או דהוי שתיקוחא דלאחר מתן מעות, או שקידשה בגזל וכדומה, או ריעותא אחרת צלשון הקדושין עלמס כד.

וכשהריעותא

(כד) דאם: שו"ת מהר"ש סי' ט"ז, עין משפט (להר"א הלוי) סי' י"ב, נבחר מכסף סי' ל"א, מסור ברוך (להר"ב קלצי) סי' כ"ה, תשובת הר"ש אלגאזי שבס"ס דובב שפתי ישנים דק"כ ע"ב, סס חיי סי' וד דסי' ד', מפיל שמואל סי' כ"ה, צרור הכסף סוסי"ר, בית דוד (להר"י דוד) סי' כ"א, קונטרס שו"ת מבעל דרע יצחק (להר"י לופברווא) שבס"ס בני יוסף (להר"י טוגני) סי' ב', ברכות מ"ט בתשובה שבס"י כ"ח, משחא דרבותא (בחלק החדשים של הר"ש אלפאסי) בתשובה שניה שבס"י כ"ז סעיף א', חקרי לב סי' כ', אריה דבי עליא סי' ט"ז דק"ב ג', צפה צדק (להר"ם מליובאוויטש) סי' קי"ב, ברית יעקב סי' פ"ו דע"א ג' וסי' נ"א דע"ט מור ב', שו"ת מהר"א הלוי (איטנבא) ח"ב סי' א' דף א' מור ד', גטע שורק סי' י"א, מצות כהונה סי' ו', שאלת שלום מהדו"ת סי' קכ"ב וקכ"ג, פני יצחק (להר"י אבאלעשיא) ח"ה סי' ח', ישפח לב (להרשפ"ח גאבין) סוסי"ח, תשובת הר"ח רופאנו שבישפח לב הנ"ל סי' ו', תשובת הר"ח הכהן שבתעלומות לב ח"ב דיני קדושין סי' ג', דבר המשפט סי' ו' ולי"ג, דברי שמואל (להר"ש ארדיטי) סי' א' וב', שיערי רחמים סי' כ"ב דף פ' מור ד', אבני נזר סי' קל"ג אות ט', יד רמה (להר"ם פוקס) סי' ל"ד, קרני ראם (להר"ר אנקאווא) סי' ד' וי"א

חללא דלא כותיה כר, וסברת כל גדולי האחרונים דליכא למיחש לחומרת מהרשד"ם וכר.

וב"כ צין שאר הטעמים להקל צנידוניהם שונים מטעם שלא אמר שמקדשה לעלמא, צשו"ת רשב"ש סי' ח"ק ותקפ"ג, משפטו שמואל סוסי" קי"צ ונדפסה התשובה גם צצנימין זאב סי' ל"ט, שו"ת המצייט ח"א סי' ס"ו סי' ור"ט, תשובת ר' משה קאוואליירו צדצרי ריבנות סי' ח', אהלי יעקב סי' ל"ח, שו"ת מהר"י באסאן סי' פ"ה, נצחר מכסף סי' ל"ב, שו"ת מהר"י לצית הלוי סי' צ' דף כ' עור צ', חוט המשולש (המאורף למשצ"ן) הטור השני סי' ד', שו"ת מהר"ם די צוטון סי' ו', צני משה (להר"ם שלטון) סי' ל"ח דפ"ח א', דברי דוד (להר"ד מילדולה) סי' ע"ז, פרי הארץ סי' ג' דכ"ו א', נודע ציחודא מהדו"ת סי' ע"ח ד"ח הראש השלישי, מחזה אצרהס (להר"א די צוטון) סי' כ"ב אות ג', צית יהודה (להר"י עייאש) סי' י"ג, אצני שיש (להר"ש אציעצול) סי' י"ו, תשובת רבני פאס פאס סי' ג', דבר אמת (להר"י מונסוניינו) סי' קי"ב, עבודת השם סי' ע"ז, תשובת הר' יעקב פאריינוני צישמח לב (להרשמי"ח גאנין) סי' י"א, קינערס פריפראות לחכמה שצ"ס מנחת העומר אות ל"ח, תשובת הר' משה מאיר חי אליקים צלך שלמה סי' ו' דסי"ט ד', וצתעלומות לב ח"ד סי' י"ב.

ובספר פסקי הגר"א כחז דמשמע מדברי הגר"א צסק"צ וכ"כ, שדעתו נוטה להלכה דאיתו קדושין כלל כדעה הראשונה [צצט"ע].

ובגבחר מכסף סי' ל"א ולי"ג כחז צנידונו צין שאר הטעמים להקל מפני שלא אמר שמקדשה לעלמא, אלא שצסי ל"ג הוסיף דעפ"ז יש לחוש קצת לסברת הרמב"ן הציאה הצ"י ומספקא ליה כר, [וכתב לצטל הקדושין לכ"ע מטעמים אחרים].

ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ל"ט ד"ח ועוד דלא, והוצא צפ"ת סק"ד, כחז דלא צמקוס עיגון ודאי דלמעשה הייתי חושש לדברי הרשב"א כר, אבל צמקוס עיגון לא הייתי חושש, וסומך על רוב הראשונים והאחרונים. והציאו לנידונו צין שאר הטעמים להקל, צשואל ומציב מהדו"ג ח"א סי' ס"א, וצאצני חפץ סי' ל' אות ג'. [ועיין גם צלשון המשאת משה סי' ח' שכתב רק להאריך גט "היכא דאפשר].

ד. וכשישנה עוד ריעותא מלבד החסרון שלא אמר לי. כחז הצ"ש צסק"ד צסס חש"י הצ"י דאפילו לדעת במחמירים, מ"מ אם יש עוד ריעותא או היכא דאיתו אלא ספק קדושין אפילו אם היה אומר לי, מקילים. והוא שם צשו"ת הצ"י סי' ח' בתשובת הר' יעקב צן נחמיאש, שכתב צד"ח ואין להקשות, דכיון

(כג) וצ"ש בתשובת הב"י שכתב על דבריו, ומענין פס"ד הקדושין יחא דנת שלא לחוש להם מטעם שלא אמר לי כר, ופה שהאריך כ"ח להצית דלדעת ה"א אינה מקדשה, ונסתבכת בזה מצנין לענין כר, שמחתי על פלפול, אכן ידעתי כי יש מקום לבעל דין לחלוק בדברים כיוצא באלו הנאמרים באולי ושמא, ונמצא שאם היינו רוצים לצאת ידי חובת סברה ה"א לא היינו מספקים, ואם היינו באים להשיב על הדברים, ולהשיב על המשיב, יכלה חזמן, כי שיערי דוחקים ושערי חירוצים לא ננעלו, ולכן משכתי ידי מלדבר בזה, מאחר שהדין דין אמת שאין כאן בית מיהוש, ולסיין כתב במשפט וצדקה ביעקב ח"א סי' י"ח דאין לסמוך על דברי הב"ש למעשה, כי הדברים הם דברי מהר"י בן נחמיאש והב"י לא הודה לו בזה כר, ולא חסכים על חילוק זה לסמוך עליו לדעת ה"א. אולם בגבול בניסין סי' ס"ב כתב דאף שהמשפט וצדקה ביעקב מאן ימאן בזה כר, הנה כל האחרונים סוברים היפך זה כר, שהרי לענין הלכה בלא"ה ס"ל להב"י להקל מטעם שלא אמר לי וכר. [ובאמת הלשון שמיא הב"ש ליתא כלל בשו"ת הב"י, אפנים לשון זה הוא ממש לשונו של מהרשד"ם המובא להלן, ואולי נפל ט"ס בדברי הב"ש בציון מקור דין זה].

אוצר

סיק כס אות ד-ה

הפוסקים

שאלה כן אין לך שחוק והיתול גדול מה שמקדש מלת לי ממשמעו בלשון הקודש ועשאו לשון ציהם שהוא שפוך בלשונם, וא"כ לא נשאר בלשון הקודש כי אם האמית, ולרוב פוסקים אין כאן ידים מוכיחות כל עיקר ואין כאן קדושין כלל, ואפילו לדעת המחמירים שהביא הרמ"א נראה דכאן שאלה לי וואדי גרע טפי מהיכא דלא אמר כלל, שהרי הראה שכוונתו לשחוק והיתול, ואף אם נאמר דלמא צשעה שאלה האמית ביוון לקדושין ושזי חזק כדי דבור מהדר דבר ציה וואדי ובקדושין לא מהני חזרה אפילו חז"ל כו, מימ לפי בהר"א הוא לא קבלה ממנו הפסח רק הוא חזר לידה צבת, ואם לא נגמרה התחיבה ולא סילק המקדש ידיו מהפסח עד אחר גמרו כל הדברים, א"כ כבר דבר ציה קודם שאלה הפסח מידו ואז עדין צידו לחזור. ועי' במשיבת נפש (בספר הראשון) סי' ל"ט ד"ג א' משי"כ צידו שאלה הכסף הזה יקדש אותך.

ושם בגוב"י מהדו"ט סי' ע"ה ד"ה הראש השלישי, צידו שלפני נתינת הקדושין אמר לעדים שלא חתיה כוונתו צשעה הקדושין כלל שיחילו וחתיה כוונתו רק לעדים שחשבו הצחולה שנתקדשה ולא חתיה להשחך עם אחר, והעד היה מסופק אם אמר חתיה לי צשעה הקדושין, כח צין שאר הטעמים להקל, דאם היה צריך שלא אמר לי אז אמרין בוכיחו מעשיו על מחשבתו שכוונתו שלא לקדש צאמה כפי שמסר מודעה, ולכך לא אמר לי.

ובחבצלת השרון סי' ס"א כתב צין שאר הטעמים להתיר צידו צלה גנ, דאף לדעת המחמירים דגם צלה אמר לי מקודשת, מימ צ"ד מולו, דצ"ב טעמים הוא משום דאיכא הוכחה דלעצמו קודש, חדא משום דלא שציק אינש כו, ועוד דאי קידש צציל אחר היה לו לפרש למי קידש, דמנא אית לן למידע למי קידש, אבל בקידש לעצמו סמך ע"י שצבור דבדולאי דלעצמו קידש משום דהוא הנותן והאומר מסתמא כיוון לעצמו, ואף דלא הוליד צפוי, לפעמים מהני הוכחה, כמו צמדצרים צעסקי קדושין, א"כ כל זה היכא דליכא הוכחה דלא כיוון לקדושין, אבל צ"ד אדרבה איכא הוכחה שכיוון לשחוק וגם שניהם אומרים כן שלא כיוונו לקדושין, אלא דהוצ"י הוצא צפ"ה סי' מ"ב סק"ב כתב דמהאי טעמא לא מהני מה שאומרים שכיוונו לשחוק משום דצברים שצלב אינש דברים, וא"כ כאן צלה אמר לי ממנ"ס אינש מקודשת, אי אזלינן בחר דברים שצלב הרי לא כיוונו לקדושין, ואי אזלינן אחר מה שהוליד צפוי הרי לא אמר לי, וצפרע הא"ר נאמר דאיכא הוכחה שלעצמו כיוון אדרבה הו' איכא הוכחה דלא כיוון לקדושין כלל, וגם יש להסביר עוד ביותר עפ"י דהפני צפ"ה השולח דמשי"ה דברים שצלב אינש דברים דלא אחי מחשבה ומצטל דיבור, וא"כ כאן אדרבה דיבור ליכא דצפוי לא הוליד שקידשה לו, אלא דנאמר דאיכא הוכחה דמחשבתו היתה לעצמו, א"כ הרי הוא אומר דמחשבתו היתה רק לשחוק, א"כ אחי מחשבה ומצטל מחשבה כנ"ל.

וגם בשלח ידוע צצירור שאכיוון רק לשחוק, כתב צערוך השלחן סעיף ל"ג דצכמה תשובות הוצאו מעשיות, וכן אירע צצמינו, צצנים שוצבים המשחקים עם צחולות ומקדשים אותם דרך שחוק והיתול, ואי אפשר לצר דכוונתם היתה רק לשחוק, או לפעמים רוצה צאמה לקדשה ולהוליד מעות מאציה, והיא אין לה דעת להשליך מה שנתן לה, ולכן אם יש ספיקות צאלו הקדושין, כגון בלשון או צצר אחר מענין הזה, אין להחמיר בזה כל האומרות שמהמירים בקדושין, חד כדי שלא יהיו צנות ישראל הפקר, ולכן אם לדעת רוב הפוסקים אין הקדושין חופסים אף שיש מיעוט שמהמירים בזה, אחרי צנים להטות ולר"ך לפסול הקדושין, אבל אין להתיר זה עפ"י יחיד אלא עפ"י ג' צצנים מובהקים שידעו מקורי הדיעות והטעמים, וכך נהגו כל גדולי הדורות שלפנינו.

[מיהו עי' בחתם סופר ח"א סי' פ' דאחר שאכית דמשי"ה הדין אינש מקודשת צלה אמר לי, הוסיף עוד לצינור סינף להקל

ויתר

ובשהריעותא האחרת היתה בזה שלא היה רק ע"ה בקדושין, כתבו האחרונים עוד טעמים נוספים להתיר. בחתם סופר ח"א סי' ק' אחר שכתב צידונו דלא הו' קדושין מטעם דהו' רק צפני ע"ה, וגם שלא אמר לי, והביא גם דברי הב"ש הנ"ל, צין לדברי מהר"ק שורש ק"ה ענף צ' שכתב צידונו דהו' איכא חרי רוצי להתיר, רוב הפוסקים שפסקו דאפילו בקדושין גמורים אין חוששין היכא שאין שם אלא ע"ה, ורוב הפוסקים שפסקו שיש לסמוך על מנהג המקום כו, וכתב החת"ס דא"כ ה"ה צ"ד אפילו צלה כל דבריו הנ"ל איכא חרי רוצי להתיר, רוצה דלא חששו לע"ה, ורוצה דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הו' ידים, ומכ"ש לפמ"ש לעיל דצ"ד כו"ע מודים וכו'.

ובתעופות ראם (להרא"מ עובש) סי' ל"ט כתב מטעם אחר שלא לחוש צע"ה אפילו להמחמירים צלה לי, דהא החוס' כתבו [בקדושין דף ה' ע"ב ד"ה הכא] דאפילו למאן דסובר ידים שאין מוכיחות הו' ידים, מימ מקדש צלה לי מנרע גרע, דאדם עשוי לקדש אשה לחצרו, ודעת המחמירים בזה היינו משום דיש יותר לומר דקדשה לעצמו, ומכ"ש צאין לו אשה דסצרה לומר לא שציק אינש מזה דרמי עליה ועציד מזה דלא רמי עליה, וגם כיוון דדעת כמה פוסקים דשליה קדושין לר"ך עדים, אין לנו לומר שקדשה לחצרו כל זמן שלא נתצרה שליחותו ע"י עדים, אמנם צ"ד כיון שצאמה לדעת רוב הפוסקים מקדש צע"ה לא הו' קדושין, א"כ כיוון דקיי"ל דשליה נעשה עד, ואפילו בקדושי כסף כשים עד מסייע, ואם נימא דקדשה לאחר הרי כאן שני עדים, דהו' גופיה נעשה עד והעד האחר, אין לנו לומר שקדשה לעצמו ולא יהיו הקדושין רק צע"ה, ושזי כיון שמסתבר יותר לומר שקדשה לחצרו, פשיטא דלא מהני צלה לי.

ה. ובשהריעותא הנוספת היא בזה שישנן הוכחות מעצם העובדא שלא כיוונו לשם קדושין, כגון שכיוונו לשחוק והתול וכדומה. בחדושי ח"ר אהרן ו' חיים צצש"ת מהר"י לציט הלו סי' ד' דף ו' טור צ' כתב דנראה דהאי דאמר מהרש"ם דצעינן גריעותא, לאו גריעותא דמצטל קדושין לחוד קאמר, דא"כ חפוק ליה דאינש קדושין משום האי גריעותא, אלא כוונתו לומר דכל מקום שנמלא גריעותא בקדושין או מדינא או מאומן דעמא, נעשה אותו לסניף לסמוך על דברי המקילים בזה ולא נחוש לקדושין, וצ"ד איכא כמה אומדני להכריח דבדולאי האצ בזה לא קיבל טענת זו מיד הנותן לשם קדושין כלל, דאין דרך האצ לקדש צנותיו בזה האופן דרך לגב ושחוק כו, וגם אין דרכו לקדש קטנה צה ד' עם אדם גדול צצנים נשוי אשה ועצין צנים כו, ולדעתו גם הנותן לא לשם קדושין כיוון כו, שהיו מדברים על קדושין אחרים שנחנו שלא כסדרם, ועי' אחר המקדש אם כך מקדשים א"כ קח זה קדושין צעד צחק, ור"ל שלדעתו אותם הקדושין אינש קדושין על אותו האופן, וא"כ גם מה שהוא אמר, אינש קדושין לדעתו, ואין לך סינף גדול מה לסמוך עליו כו, וצבר סמך על כיוצא בזה בהר"ש צכלל ל"ה סי' ד' שכתב דניכר לכל צאומדנא דמוכח שאינו אומר אמת, כי כבר נהגו אבותינו לעשות פומצו ופרסום צשעה קדושין כו, ויועדים יחד קרצו החתן והכלה כו, וא"כ גם אהנו נאמר כן צ"ד אומדנא דמוכח הוא, וזה צרור, וא"כ יפה דן שאין לחוש לקדושין אלו כלל.

ובגודע ביחודה מהד"ק סי' נ"ט צידו שאלה האמית לי וואדי, ובצפת ציהם לי וואדי היינו שפוך מים, כתב דאם אמת

א' לב מרמז סי' א', צורת ישראל סי' י"ז, אבן יקרה סי' כ"א, שרת מהר"ש (צנצל) ח"ה סי' כ"ח, גבול יהודה סי' ל"ט אות א', משה האיש סי' ר' דק"י א', חק ומשפט סי' קנ"ה, אבני חפץ סי' ל' אות ג', לך שלמה סי' ר' ח', וחשובת הרמ"ה אליקים שם בלך שלמה סוסי' ר' ועי' עוד באות ג' שפוטאר בדברי כמה מהמחמירים להקל בצידוהי ריעותא אחרת.

אנציה

סיק כט אה ה-ט

הפוסקים

שמתאן לישא אוחה שהרי לא אמר אבל לא לי, אלא שאמר שאינו רואה "לומר" לי ואפשר שדעתו היתה לקלקלה ולעשותה ספק מקודשת, ע"כ לדעתו קשה להקל בחומר איסור א"א, וביותר במקום דלכא עינן שכול לפוערה בגע.

ובירחון הפלס את חרס"א עמוד חניי הוצא שגם ר' אשר אביד קארלסרובע בנו של בעל שאגת אריה פסק בלוחו נידון דכח ספק קדושין מטעם דלא מהני חרטה בקדושין, ושהאריך בראיות.

ח. כשהמקדש אומר שלא אמר לי והעדים אומרים שאינם יודעים. בפני האריה הכי סי' ז' בנידון שהמקדש

אומר שצוונה השמיט חיצת לי, כי כבר שמע מעשה שהיה צענן כזה שכל חיצת לי אינו קדושין, והעדים אינם יודעים אם אמר לי או לא, כחצ בלוחי"י [לכאורה] אף שהעדים אומרים שאינם יודעים, נ"מ אפשר שבלאחז אמר גם חיצת לי, וגם העדים שמעו צענח מעשה אלא שעכשיו שכחו, ובכח"ג ודאי דהוי קדושין, דבעדות קדושין אין צריך שיעידו לפני צ"ד דוקא, וא"כ לכאורה הוי ספק קדושין, מ"מ נראה דמאחר שאין העדים מכחישים אותו הוא נאמן לומר שלא אמר חיצת לי, דכח קיי"ל בכל בתורה כולל דמ"א נאמן בליסורין ואם בידו לתקנו אפילו במאי דליתחזיק איסורה נאמן כמ"ש ביר"ד סי' קכ"ז סעיף ג' בבה"ג, ואפילו אין בידו עכשיו אלא שהיה בידו לתקנו כמ"ש בהגרי"א שם סק"ד, כ"ש הכא דאף דחקת פטירה דידה איתרעו במה שראו העדים נתינתו ואמירתו, מ"מ ודאי דאין לה חקת א"א, וא"כ השא"ח במה דלר"ך תיקון צקום ועשה, ועד עכשיו ה"ל חקת איסור, נאמן לומר שתיקנה, כ"ש הכא שהיה נאמן לומר שלא לקלקלה, דהא ודאי שצידו היה שלא לקלקלה בזה ואל תעשה, ומה גם שנותן אמתלא לדבריו שצוונה השמיט חיצת לי שכבר שמע מעשה שהיה, ואין זה בכלל מה שאמרו אין דבר שצערור פחות משנים, דזה לא נאמר אלא להחזיק ב"א, לאפוקי המקדש צע"א, או להחזיר המוחזקת בנגט, או לאוסרה על בעלה משום זונה, אבל הכא דאין עליה עדות חקת א"א אלא שאנו חוששין עליה, ודאי דנאמן לומר שלא אסרה, ואף שגראה מתשובה הרשע"א שהוצא צרמ"א סי' מ"ב סעיף ד' במי שקידש דרך חור ויהא אחרת שלא שמע דנאמנת משום מינו כר, משמע דכלל מינו לא מהימנה אף שהעדים אינם מכחישים אותה, מ"מ נראה דלא דמי, דבשלמא הכס שהמקדש אמר לשון הקדושין בשלימות והעדים שמעו, א"כ מאי דקאמר שלא שמע טענה גרועה היא דמסתמא שמעה וסברה וקיבלה לשם קדושין, ובכ"כ כחצ בתשובה מיימוניות סי' א' דלא מהימנה שלא כיוונה לשם קדושין אלא להחליץ כר, משא"כ הכא שהעדים אינם אומרים ששמעו לשון קדושין בשלימות, והוא אומר שאמר שלא כהונן, נראה ודאי דנאמן.

[ועי' בנו"י מהדרי"ח המוצא לעיל אות ה']

פ. כשהעדים אומרים ששמעו שהמקדש אמר האמ"ק ועוד כשה תיבות ולא הבינו מה אמר, אם יש לתלות שבוודאי סיים לשון הקדושין כהונן. עי' באב"י נר סי' קל"ג אות י"א צ"ד שכתב בין שאר הטעמים להקל בנידון כזה, לפי מה שביאר דהיכא דהאומדנא היא על פיקר הקדושין לא מהני להחשז עדי קדושין, וכ"כ כיון שיהל דלח"כ הסיה פטומי מילי בעלמא, רק שאמר אומדנא, לא מהני להחשז כעדים.

ובדברי שמואל (להרש"י אר"י) סי' ז' דק"ח עור ז' סחצ כע"ז אפילו כשהיו מדברים לפני כן על פסקי קדושין, ואפשר לומר דהא דהיו מדברים ע"מ מתלא חסרון לי [כדליתא להגן בשו"ע], היינו כשלא דיבר עוד שום דיבור, אבל צ"ד שאמר שדיבר עוד אבל אינו אכר מה דיבר, אפשר לומר דמה שדיבר לא היה למלאות לשון הקדושין אלא לבעל לשון הקדושין, ואפשר שדיבר להיות אותו דבר שנתן לה לשמירה בעלמא, או איזה דבר אחר שמתעל הקדושין. [אלא שבנידון שרק פ"א אמר כן והעד כ"י בעיד ששמע

יותר בנידון, משום דלצבי העדים היה הענין נראה לשחוק ולהיחול, וכי"ל ידים שאין מוכיחות כלל, ומ"מ כדי לנאח ידי הב"ש דבני לנרף עוד קולא, כתב שם לירוף אחר, ולא הספיקה לו ההוכחה של שחוק והיחול שכתב קודם. ועי' עוד שם בכת"ס סי' ק"ז שפירש באופן אחד לשון הרשע"א בתשובה במש"כ שמה צענ"ן זה יש לחוש, "דבענ"ן זה" היינו שהיתה כוונתו לקדש ולא להיחול ושחוק, דהיכא שנחטטו לשחוק והיחול בעלמא נהי דמ"מ הוי קדושין דלא חיי דברים שכלל ומצטל מעשה ודיבור שטעם מדינה כר, מ"מ היכא שאין הדבור שלם [שלא אמר לי] רק שמוכיח מתוך המחשבה ולומר לא שצ"ק אינם כר, א"כ צריך שיהיה במחשבה ברורה, אבל היכא שאמרו דלשחוק נחטטו אין זה בכלל מחשבה מצטל ודיבור, שהרי לולי המחשבה אין כח דיבור. אמנם אף שפירש כן לשון הרשע"א בתשובה, אין ראיה דמחזיר גם למעשה בני לירוף אחר.]

ובענין יצחק ח"א סי' ז' כתב בנידון לנרף הריעותה דלפני כן בעידו בפני הרב ביחידות בנוסח אשר לא היה ממש בקדושין, וא"כ חזין דיש שקר ורמאות בדבר כר, ואף דהיה זה לפני הרב לצדו מ"מ לכה"פ ריעותה מיקרי, וגם קלל דלא פסוק על העד דנחשד בעריות וכו'.

ובשארית יוסף (להר"י ריחון) סי' ל"ה דנ"א עור ז' הביא מהרב האו"ל שכתב בנידון דכיון שהעדים לא שמעו אמירה לי וכו' ידים שאין מוכיחות, א"כ צ"ד דהיא מכחשת ואומרת שלא נתן לה בתורת קדושין [אלא לשם פרעון חוב בה], אף אם נימא ידידים שאין מוכיחות הוי ידים, מ"מ צ"ד לנ"י לאו כלום הוא, ושהביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ם צפ"א דמזירות שכתב דבאומר אהא הוי מזיר כיון שגמר בלבו להיות כמותו, ובאומר הריני מזיר הוי מזיר גם כשאומר שלא היה בלבו, וצדדאי ידידים [שאין] מוכיחות לא עדיף מאומר אהא [ואם לא היה בלבו להמקדש לא מהני], והשיב ע"ז השארית יוסף שם, שלדעתו זה אינו, דהא חינו אם היתה מכחשת ואומרת שלא ידעה למי קידשה, אבל צ"ד היא אומרת שקידש אותה לי, (שהרי לא אמר לשם אחר וגם אמר אח"כ שכעת היא אשתו), רק דהיא אומרת שלא נתקדשה בראונה, א"כ אין דבריה שאומרת שנתקדשה שלא בראונה מועיל לענין לשון הקדושין.

ו. וכשישנה הוכחה שלא קידשה לעצמו. כתב צפרי הארץ סי' ג' דכ"ז א' בנידון, דהוא"ל ואחד מהעדים היה רואה לקחתה לו תחילה [אלא שהלך ביקש יותר כסף, והכסף נתן המקדש הזה היה כספו של הראשון כו.], ואח"כ נשקדשה זה לא הזכיר חיצת לפי משנאמר שקידשה לעצמו, ואפילו לדברי המחמירים להצריכה גט גם כשלא אמר לי, הוא"ל ואיכא הוכחה עמי דלא קידשה לעצמו וכו'. ועי' מה שכתבתי מדברי הרמ"ה בקידש אשה קדושין גמורים ואח"כ אמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי.

ז. כשאמר האמ"ק אבל אינני אומר לי. כתב בצענח פנחס סי' כ"ה דמש"כ הרב האו"ל בפשיטתו להחזיר מטעם שאמר חן כדי דיבור אינני אומר לי, לא נהירה, דהא קיי"ל צ"י ל"ה סעיף ל"ד דגבי קדושין לא מהני חזרה חן כדי דיבור, ולפי"ז אם כבר נתן העצמה לידה צענח שאמר לה האמ"ק כפי משמעות לשון בעד הא', אף שאח"כ בתוכ"ד אמר אינני אומר לי לא מהני, ואין לנדר ולומר דהכא הוי כמפרש דבריו שנתחילה לא הייתה כוונתו לקדשה לו, ולדעתו לתש"כ החוס' בתמורה כ"ע א' ד"ה האומר בבה"מ זו כר, דהס' שאני שמחתימים גם דבריו הראשונים אבל הכא שמחצטלים דבריו לגמרי הוי כחזרה כר, וחו דצ"ד אפשר דהוי כעסקים בלוחו ענין כר, וחו דלשון אבל אינני אומר לי אינו ברור

אוצר

סיק כס אה ט-יב

הפוסקים

הנזכרת לה, דן שם אי י"ל שגם עד זה שמע חיבה לי אלא ששכח, או ש"ל דאדרבה ה"ל במכחשים זה את זה, וע"י באצני חר הכ"ל שגם נידומו היה כן, שרק ע"א העיד כן והעיד הב' העיד גם על אמירת לי, ולא דן ע"ז כלל.

י. ובשואמר תיבת עלי במקום תיבת לי, ציבוע אומר ח"כ סי' ב' כתב בנידון כזה, דמלכד החסרון של חיבה לי שאינו מוכיח שחביב מקודשת לו, אדרבה נראה לפרש פשט הלשון שחביב אסורה עליו בהקדש, כדאמרין בקדושין ב' ב' דהיינו לשון קדושין דאסר לה אכ"ע בהקדש וכחצו החוס' והאמ"ק לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי, כמ"ש בגדרים מ"א א' הרי הן מוקדשין לשמים להיות לשמים, וא"כ כאן בשאומר היי מקודשת עלי יש במשמעות הלשון שאומר אותה עליו בהקדש, שהרי אין בחיבה עלי משמעות לשון לי כר, ואע"פ שיש שכלשון הדיוטות בלע"ז אומרים פלוני החארים על פלונית במקום עם פלונית, אין לדרוש לשון הדיוטות כאלה שהוא לשון משוגע ולפרש כאן היי מקודשת עלי כלומר להיות לי, והרי אף מהר"י בירב והתש"צ"ן החירו בשאומר קדושין על בחד [ע"י ע"ז להלן סק"ג אות ב'], ומסתמא מייירי שאמר כן בלע"ז כר, ונראה דר"ד לא הוי ידים כלל כר, ואף שנאמר שלא יא' דבר זה מדי ספק, עכ"פ נראה דסברא זו חזי לאלטרופי עם עוד ספקות שצ"ד.

יא. ובשואמר האמ"ק לבם. כתב צמחמ שלמה סי' מ"ז דנראה דאין זה לשון קדושין כלל כר, ולפי מה דאיתא בר"ש פ"ק דקדושין דלשון האמ"ק לי הוא לשון מומנה לי, א"כ באומר לבס ודאי דלא שייך לומר כן, ואף למש"כ שם החוס' דלשון קדושין דאסרה אכ"ע בהקדש וא"כ י"ל דמקודשת לבס היינו שאסרה לבס, מ"מ ל"ך לזכר מי האוסר לפי מה דאמרין דאסרה אכ"ע בהקדש פירוש לי בשבילי, ובאומר לבס לא אמר כלל מי האוסר, ואע"ג דעדיין יש לפקפק דמשמעות לבס משמע לבס ולא לי ומשמע ממילא דהוא המקדש, מ"מ כיון דלא אסרה אכ"ע דלשון לבס משמע רק להעמידים שם, וא"כ הוי שויר בקדושין ולא מהני, גם לא מוכח דהוא המקדש דילמא מקדשה בשביל אחר ואיתו אחר לא אסרה רק להעמידים שם וכו'.

יב. אי בעינן ידים מוכיחות גם על המתקדשת. כתב צ"ח מבר"ע ח"א סי' קל"ח בין שאר הטעמים להחיר בלא גט בנידונו, דכי הוי דבעינן ידים מוכיחות שהוא מקדשה לפנמו ולא לאחרים, גם צעין ידים מוכיחות שהיא המתקדשת ולא שמקבלת הקדושין לאשה אחרת, כלשון חכמים שהקיננו הרי "את" מקודשת לי וכו'.

גם צחצח מברח"ש בפני יהושע (שצנני המחזות הגדולים) סי' י"ט דק"ז עור ב' כתב בחוב"ד דכי הוי דבעינן ידים מוכיחות לפנן המקדש כ"ג צעין לענין המתקדשת, וכמו שיראה בבירור מדברי הריב"ש [באומר הריני נוהן לך כר'], ואינו רואה שום חילוק בזה. ובאבני מלואים סק"י כתב מחילה צח"ך הדברים דנראה דבמתקדשת כיון שרואה לקבל קדושין לא צ"י [יד] מוכיח, וכן אב שאומר בתי מקדשת לך נמי ודאי על הקטנה אומר, ובאומר קרקע אני מוכר לך או בית אני מוכר לך דאם יש לו בית או קרקע לא מצי אחר קרקע או בית של אחר מכרתי, וע"י צ"י ח"מ סוס"י ר"ג שהביא מחשבה הרשב"א דכל האומר ביתי לפלוני אפי"פ שלא שיימ' צמח"ו, אין הוורשים יכולים לומר שמה בית אחר היה לו לא ובקש, אלא חזקה הידוע לו נהן ואף המזרים מעכבים במכירה ובמחנה, דאסיקנא בצופ"ק דגיטין למנה קצור לא חיישינן, וא"כ ה"כ הכא דיש לו צח גדולה וקטנה ונחלה לקדש את צחו ודאי אותה דאיתא ברשותיה מקדש, ולפי"ז נראה דדוקא במקדש צעין ידים מוכיחות, אבל במתקדשת אמרין דאח עלמה שהיא ברשותה מקדשה. אלא שסיים דמח"ך תשובות האחרונים אינו משמע כן, וכן מתשובת מבר"ע ה"ל משמע דבעינן יד מוכיח למתקדשת.

ובחתם סופר ח"א סי' פ' דנ"ד ג' כתב דיש לדחות ראיות באצני מלואים הכ"ל, דהאם [לא חיישינן למנה קצור] מפני שאינו יודעים כלל שיש לו שום מנה קצור בעולם, אבל אי היה ידוע לו שיש לו מנה קצור אלא שאין לנו יודעים היכן הוא ויהי אפשר שיחכווין לו בטותן, בודאי היו דוחין אותו לאותו המנה, וא"כ האיקא נשי מוצא בעלמא ואין כאן מוכיח למי נחכווין, ומש"כ צעין יד מוכיח גם למתקדשת. ובסי' ק"ז כתב דודאי ס"ל להרשב"א דכלא אומר לי או שאינו מזכיר שהיא המתקדשת, אינה מתקדשת.

ובשו"ת מהר"א ח"א סי' ר' בנידון שאמר חן מקדשת לי ובחסור חיבות הרי את, כתב דאין שום חילוק בין אם לא אמר לי [לכן אם לא אמר את, וכמו בלא אמר לי] דעת רוב הפוסקים והמחבר דאינה מתקדשת אף שראינו שחן בידה, משום דלא צרכה תליא מילתא אלא ל"ך שיאמר לשון עוב המורה שהוא קונה אותה לעצמו, כמ"ש בחי"מ בצק"א, א"כ ה"כ אם לא אמר חיבה את הדבר צריך דהוי ידים שאין מוכיחות ואינו כלום לדעת הפוסקים הכ"ל, וע"י צ"י בשם הריב"ש שכתב "דנראה מלשנו שהוא המקדש ויהי המתקדשת", ומשמע להדיא דכמו שצעינן שיצטר בדבריו מי המקדש, ה"כ צעין שיצטר מי המתקדשת. ולפי"ז סיים דאף שכתב הרמ"א דיש מחמירים לומר גם בלא אמר לי, מ"מ הרי כתב הב"ש [המבוא באת ד'] דאם יש עוד ריעותא בקדושין מקולין, וא"כ צ"ל דהוי קדושין צ"ל דלרוב הפוסקים אינו כלום, וצ"דירוק גם מה שלא אמר את נראה דיש להקל וכו'.

גם באגרות משה סי' פ"ג בנידון שאמר הרי מקדשת לי והחסור חיבת את, כתב דהוי ידים שאין מוכיחות כמו בלא אמר לי, דהטעם דלא הוי ידים מוכיחות בלא אמר לי הוא משום דאפשר שמקדש עצור חברו, ע"י בגדרים דף ב' צ"ר"ן ובתוס', וא"כ בלא אמר "את" אפשר נמי שמקבלת קדושין בעד חברה ולא הוי מוכיחות שלרוב הפוסקים אינה מתקדשת, ובפ"ח סי' מ"צ סק"ה הובא מהח"מ סי' י"ט דבקדושין צ"ל שלרוב הפוסקים אין חששין, איכא בלא אמר לי תרי רובי להחיר. וא"כ גם בזה דיון שלא אמר את איכא צ"ל תרי רובי להחיר.

ובשו"ת ריב"ן סי' כ"ע כתב בנידונו לפי בעד שלא אמר חיבת את, דנראה דלא הוי יד כלל, דהא אפשר שסיפר על אשה אחרת שמקדשת לו, ומש"כ לא הובא בשו"ע פלוגתא רק באמר האמ"ק ולא אמר לי, משום דהאם עכ"פ יד מיקרי שכוונתו שאתה אשה שמדבר עמה עכשיו חבא מקודשת וכו'. גם בחשבת הרי"י אצ"ד קאמא שם כתב דבאמר מקודשת לי בלא הרי את, הו"ל ידים שאין מוכיחות. וגדפסה התשובה גם בצפירו ישועות מלכו סי' ל"ט.

ובמשפטי עזריאל ח"כ סי' נ"ה אות ט' כתב ג"כ דכלא אמר את גריע טפי מלא אמר לי, דכשאמר לה חיבת את עכ"פ הרי היא יודעת שהיא היא המתקדשת וניתח לה בקדושין ואדעתא דקדושין מקבלת, אבל בשלא אמר לה "את" הרי לא נחתא לשם קדושין כלל ולא אסיקא אדעתה שהיא המתקדשת. וע"י בצלויכות אליהו (להר"א פיינשטיין) סי' י"ב דף מ' עור ג', ובלבושי מרדכי מהדו"ח סי' ר"ד, מש"כ בנידונים דומים.

ועיין בדברי שמואל (להרש"י ארדעי) סי' ב' בנידון שלדברי מ"א אמר המקדש אני אני מקודשת לי, שכתב בין שאר הטעמים להחיר, גם משום שלא אמר חיבת את והוי ידים שאינם מוכיחות. ובאמר שמואל סי' ו' באותו נידון, וגדפסה התשובה גם בלא הכסף ח"כ סי' ו', כתב שלדברי בעד שאמר אני אני מקודשת לי אינו משיל כלל וכו'. וע"י בחשבת המחבר שם בלא הכסף סי' ז' מה שכתב בנידון זה, ומה שחמה עליו באצני האפד סק"ו. וע"י להלן סק"ג אות י"י צ"י שדנו הפוסקים בלשונות שאינם א"ס יש בזה הוכחה שהיא היא המתקדשת.

אנצ

סיק כס אות יג—ד

הפוסקים

וב"כ בחדושי מהר"ם על הרי"ף דל"ה עור ז' דכל בני לשיני דאיקרו ידים שאין מוכיחות, אפילו אמר האשה שכלה היה שחקקש לו, לאו כלום הוא, כיון שהלשון גרוע ולא מוכיח, ואפילו אם היו ציינים דברים נכבד, דכל שאין הדברים מוכיחים הו"ל כמקדש בלא עדים, שהרי אין העדים יכולים להעיד שזו נחקדשה לאה.

גם נעלי ארזים סק"ג כתב דאפילו שניהם מודים שנחטוו לקדושין לא מהני. וכ"כ בבית יהודה (להרי"ף פ"א) סי' י"ג בנידון שאמר "אותה הטבעה היא לקדושין", ובאדמח קדש סי' ל"ט דל"י עור ז' בנידון שאמר "קדושי נתי". ובתפארת יעקב סקט"ו הביא ראיה לשיטה זו. ועי' בצרר מים חיים (להרמ"ח מו"ק) סי' י"ד דס"ג א', ובשמן המשחה סי' ס"ח דמ"א ד', מש"כ בזה.

ובפ"ב קדושין סק"כ ד"ה ולפ"מ כתב דבאין מודים שחטאו לקדושין י"ל דלכו"ע לא חיישין, דאפילו בזמן עובר לפניו נעמן שיאמר שלכו למיירות, וא"כ כ"ש בזה, [כרי והמחלוקת בלא אמר לי היא רק צ"ב שכוונתו שניהם לקדושין].

אולם עי' לעיל אות ז' ד"ש שהבינו דעת הרשב"א דס"ל דנחטוו שניהם לקדושין יש להחמיר אף כשלא אמר לי, ולכן הריב"ה גע בנידונו. [ועי' לעיל אות א' בדברי המחירי בשם רבותיו ונשם גדולי המפרשים, ש"כ כע"ז].

ובבשור"ת מהר"ב"ח סי' קל"א דמ"א א' כתב דגם הראב"ד סובר כן, כפי שנראה מדבריו בפ"ט ה"ל י"ח דין התוספתא [בירושלמי קדושין פ"ג ה"ל א'] לא הוזהר בשליש בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון, שכתב דמיירי שאמר לה פלני עשיתי שלי לקדש אותך ולאחר שעה קדשה סתם והוא אומר לעצמי נחטונוי והיא אומר למשלה נחטונוי, משמע דס"ל דשקדשה סתם אם שניהם אומרים שנחטוו להקדש ז' לזה היא מקדשה גמורה, ואפילו היכא דאמר לה מקודם שהוא שלי לקדשה לאחר, וכ"ש היכא דלא אמר לה כלל דהוא שלי, דהיא מקדשה לו.

ובבשור"ת מהרשד"ם סי' ל"ד הביא דברי מהר"ב"ח ה"ל, ולפ"ז כתב בנידונו דיש מקום להחמיר אף שלא אמר לי. והבאר בצ"ט סק"ד ובת"כ סקט"ו כו'. וכן צ"ל כתב בנידונו לפי דברי מהר"ב"ח ה"ל, דא"כ אלו הקדושין הם קרובים לקדושי ודאי כה. [ועי' להלן בהערה ל']

ובבשור"ת הרב"צ אשכנזי סי' י"ח הביא שהריב"א נחטונוי [סי' ר"ח] כבר הבין כן דעת הראב"ד, דכל היכא דליכא הכחשה ושניהם מסכימים על הכוונה הוי קדושין, וכתב דלע"ג דהריב"א מלד שם לפרושי האי תוספתא צנוהא אחריתי כס, מ"מ הראב"ד רב גובריה כו', והלכך חייב הרשב"א נחטונוי להנמיכה גט כו', וא"כ צ"ד דמשמעות לשונם שנחטוו לקדושין לר"ך לחוש לקדושין כו', אלא דהר"ש נחטונוי כלל ל"ה סי' ה' נשאל בזה שהיה

יג. ובדליכא ידים מוכיחות לא מי הוא המקדש ולא מי היא המתקדשת. כתב בשו"ת מהריב"ל ח"ג סי' פ"ד דיש לחקור אם נאמר דהיכא דקאמר עול זה לקדושין ולא פירש מי הוא המקדש או המתקדשת, אי גריע מהיכא דקאמר האמ"ק ולא קאמר לי, דאפשר לומר דבכך כל אפין שוין דלא הויין ידים, אלא שלא סיים המהריב"ל את התשובה, וכתב שגודע לו שנפלה מחלוקת בזה בין חכמי שלוניק, ולא ראה להכניס ראשו בין הרים גדולים.

ובבשור"ת מהרשד"ם סי' י"א כתב דאפשר שצ"ב לא מספקא לכו [להמחמירים בלא אמר לי] אלא היכא דליכא אלא גריעותא דלא אמר לי, אבל צ"ד דליכא גריעותא אחריתא דלא פירש אם היה מקדש זו או אחרת, אפשר דכו"ע מודו כו', ואע"פ שאפשר שלא כיוון אלא לו, מ"מ בנידון כזה אמרינן דדברים שכלב אינם דברים לכ"ע, דספק סתמא אחד מלינו תרי סתמי לא מלינו, דנימא מסתמא לו קדש ומסתמא לפלוגית קדש, בזה אפשר דכו"ע מודו דלא אמרינן הכי כו', ועפ"י הדברים האלו דעתי נועה להחזיר בלא גט כלל ועיקר, שאפילו היינו מוששים לדעת המחמירים בלא אמר לי כמו שהאמת דרואי לחוש משום חומרת עברה, מ"מ די לנו שנחוש כחשך אין גריעות אחרת אלא חסרון לי דלא הוי ידים מוכיחות למי קדש אי לדיודה אי לאחרינא, אבל כ"ש כמה חסרונות כמו צ"ד שאין הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת כו' ועוד ספקות אחרים כו' אינה לריב"ה גט. וכע"ז כתב צ"ח ל"א. ובס"י נ' כתב בנידון כזה שהיה אפשר לומר דאפילו חשש ליכא לדעת הרשב"א, ואפילו תימא דליכא למיחש ולהצריך גט, בהכרח יש לנו לומר שאין הטעם אלא משום שאנו רוצים להחמיר מטעם חומרת דא"ל אפילו בחשש רחוקה, והוי חשש כל דבר כו', אבל צ"ד דליכא טעמים אחרים מי שיראה להחמיר עליו נאמר הכסיל בחשך הולך וכו'. ועי' עוד בזה בדבריו צ"ח י"ב וע"ז.

ועיין להלן אות י"ז דיש מקילים בצ"ג אף כשהיתה משודכת לו. ומלינו לשד פוסקים שכתבו להקל מטעם זה בלשונות שונים, עי' שו"ת מהר"ם אלשקר סי' פ"ג, שו"ת מהרי"ט ל"הון סי' י"ד דר"י עור ז', פ"ן משפט (להרי"ף ה"ל) סי' י"ב, משא"ל דרבותא (חלק החדושים של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה שניה שצ"ח כ"ז סעיף א', אשד הפסגה סי' ה', כ"ס שלמה (להרי"ף אמריליוו) סי' כ"ד, בני אצרכם סי' י"ד דל"י ג', בתי כהונה ח"א סי' ד', אציר יעקב סי' כ"ד וכ"ה, לל הכסף ח"א סי' ח' ועי', לוף דבש סי' כ"ד וכ"ה, שער אשר סי' ל' ו"ל, עבודת השם סי' ט"ו, ושם בהערה בעל אבני האפד. ועי' עוד להלן סקל"ב סוף אות ה' וי"א.

יד. ובשנחטונו שניהם שנתקדש היא לו (אי הוי קדושין אף להסבירים דכלא אמר לי אינה מקדשת). כתב צ"ח סק"א דאף ששניהם מודים שהבינו שהוא מקדש אותה לעצמו, אפ"כ מיקרי ידים שאין מוכיחות, דלאו צנוהא תליא מילתא אלא לר"ך שיאמר לשון טוב שזורה שהוא קונה אותה לעצמו.

סתמא אחד מציינו חרי סתמי לא מציינו, דנימא מסתמא לעצמו קידש ומסתמא לשונות קידש, בזה אפשר דכו"ע מודו דלא אמרינן הכי. משא"כ בנידונים דסי' ל"ד ול"ו דהחשיבם מהרשד"ם להוכחה שהיא היא המתקדשת, אלא דליכא הוכחה מי הוא המקדש, ע"ז הוא שכתב להחמיר מטעם שנחטונו שניהם. אלא שמדברי כמה פוסקים שלפנינו נראה דחשו להחמיר גם בחסרון הוכחה על המתקדשת.

כס) וכתב דמיירי בשקדשה בפירוש לאחד משניהם אלא שהוא אומר שלעצמו פירש והיא אומרת כי לראשון פירש, וכגון שאין העדים לפנינו כו', והראב"ד שפירשה סתם דילמא לא נחית לכולי האי ופירשה בסתם דבאבי סגי ליה למאי דבעי להקפיד בו על הרמב"ם כו'. וע"ש בריטב"א דאמר שהאר"ך עוד בדין ידים שאין מוכיחות, סיים, זהו מה שנראה להלכה אבל למעשה אינו (אומר דבר כי) מיראי הוראה אני, ואף כי בדבר שבערה, ה"ש

(כו) ע"ש בב"ש שכתב עוד דכן פירש הב"י תשובת הרשב"א. וכתב כתב בתמצית השקל כאן דתיבת "חב"י" ט"ס, כי מב"י לא כתב בזה כלום, וכונתו הב"ש שמהרשד"ם פירש כן תשובת הרשב"א. דמשו"ה התמיר בנידונו משום ששניהם מודים, ובאמת כן הוא להדיא בב"ש מהדו"ק. ח"ל וכן מב"י דא"ר בתשובות הרשב"א. והיינו שכן הבין (מהרשד"ם) הפירוש בתשובת הרשב"א.

כח) עי' בדברי שמואל (להר"י ארדיסי) סי' ב' דק"ס ע"א שכתב דמהרשד"ם סותר עצמו, שהרי בס"י י"א כתב דאע"פ שאפשר שלא כיוון אלא לבחו של זה, מ"מ בנידון כזה אין אנו הולכים אחר כונתו ואמרינן דדברים שכלב אינם דברים. אך י"ל דאין זו סתירה כלל, דשאני ההיא דסי' י"א דמהרשד"ם העלה שם דאין בדבריו הוכחה לא מי הוא המקדש ולא מי היא המתקדשת, וע"ז נא שכתב דלא מהני כונתו, וסיים עצמו: דספק

אנציה

סיק כט אות יד—טו

הפוסקים

יותר מנחכנו [פי ע"ז בלוח הסמך], ס"ל להקל בצירוף רישות אחרת כמ"ש בח"ג סי' י"ב, ועי' בפרי הארץ סי' ג' שראה להקל במחכנו לקדושין בצירוף סדרת רבני פרוצניאל [קדושין בלשון שם דבר לא מהני כמובא בסקלי' אות ח'], ועי' בספרי הפוסקים דאפילו בלשון הרני דבוא לשון עוב הקילו בצירוף רישות אחרת [כמבואר בסקלי' אות ג'], ובג"ד הרי יש עוד ריעותא וכו'.

ובחקרי לב סי' כ' דמ"ג ג' כתב בנידון, דאף שהיה מקום למעט בג"ד לקדושין כיון שנחכנו שניהם לקדושין כו', אכן זה יתכן אם היו מעידים ב' עדים שאמר לה הרי את מקודשת, משא"כ בג"ד שלדברי ע"א לא אמר רק הרי את לבד שאין כאן לשון קדושין כלל, וא"כ ליכא על הקדושין רק ע"א ואין חוששין לקדושין, ואף להסמ"ג שחשש לקדושין בפני ע"א, אינו חלל כשלאו הקדושין מוסכס לב"ע, והרי בג"ד [שגם לדברי העד הכי לא אמר לי] אף ליעזר המחמירים אינו חלל ספק קדושין, וגם יש מגדולי הפוסקים שחלקו ע"ז וסדרי שאין לחוש כשלא אמר לי גם במחכנו שניהם להחמיר, כה"ג גם הסמ"ג יורה דאין לחוש, וכ"ש בג"ד דאיכא עוד טעמים וכו'.

ובשנוסף על מה שכיוונו שניהם אמר אחד מהעדים שאמר גם לי כתב במנן דוד סי' י"ט דאף הסוברים במקדש צמ"א דאפילו שניהם מודים לא היו קדושין, מ"מ מודו בג"ד לחוששין, דהרי הקדושין היו ב' עדים, חלל דלנצי ידים מוכיחות [ליכא חלל ע"א] ומכאן הודחתם עם העד לחוש לקדושין, ומתבאר דכאן להחמיר בשניהם מודים אפילו כש' העדים מעידים על חסרון מלת לי, וכ"ש בג"ד דאיכא ע"א שאמר לי ושניהם מודים שנחכנו לעצמם, בודאי כו"ע מודו לחוששין לקדושין כיון דבעיקר הקדושין איכא ב' עדים, וזה לא הוי חלל גילוי מילתא בעלמא מי הוא המקדש, ודוגמא לזה מצינו גבי חשוד [על שזנחה שקר] דקיי"ל אין אדם נעשה חשוד ע"י עצמו, וגם קיי"ל אין אדם נעשה חשוד ע"י ע"א, ואפ"ה קיי"ל דאיכא דע"א מעיד שחשוד וגם הוא מודה על עצמו שהוא חשוד, מלפנים הודחתו עם העד ונעשה חשוד, והוי כאילו ב' עדים מעידים עליו, עי' ע"ז בנה"ג ח"מ סי' פ"ז בה"ט אות ס"ז, וה"ל בג"ד מלפנים הודחת האיש והאשה עם העד והוי ידים מוכיחות, ובג"ד אין לורר לה, שגם לפי דברי העד הכי איכא בלשון המקדש הוספה שמקדש לעצמו כו'.

מו. אם חסרון תיבת לי סגור גם כשהיתה משודכת שלו. צו"ת מהרש"ד סי' ג' בנידון שאמר למשודכתו זה אני נותן לך בעד קדושין ולא אמר לי, ולפני כן אמר לעדים שהוא נותן בעד קדושין לארוסתו, אחר שכתב דכיון שאמר לשון אני נותן כו' לפחות לא נפקא מספק קדושין, כתב דבג"ד לב"ע הוי קדושין ודא"ס, שהרי מדברי הרא"ש בזה [כלל ל"ה סי' ה'] צ"ס ר"י נראה בפירוש דבא דכלא אמר לי לא מהני, הוי טעמא דאדם מצוי לקדש אשה לחצרו כו', הלא"ה פשיטא דהוי מקודשת, וא"כ כשהיא משודכת אליו שלא נמצא בעולם שיקדש אדם משודכתו לאחרים, פשיטא דהוי קדושין ודא"ס אפילו לא אמר לי, דהוי הוכחה טפי ממזר עובר לפניו כו', ואף שלדברי ר"ת [דפליג על ה"ל כ"ל ולדידיה] צעין הוכחה גמורה, כיון דמודה הוא דמזר עובר לפניו הוי הוכחה גמורה, ושזוכן

שהיתה משודכת לכהן ולא נשא הכהן הן צעניו אביה, והסכים דעתו לקדשה לאחר כדי לפוסלה על הכהן, ובא אחיו ונתן לו כסף ואמר לו הילך קדושין לכתך, והשיב הרא"ש דכיון שלא פירש למי מקדשה ולא דיברו בפני עדים על עסקי קדושין לא הוי קדושין כו', ה"ל קמן דאפי"ן דלהחמיר נחכנו כדי לפוסלה על הכהן כו', ס"ל להרא"ש דאינה לריכה גמ כלל, ויש לחלק דש"ה ה"ל דהרא"ש דהעדים לא הבינו כלל, דבא שאל אחד מן העדים את המקדש למי נתקדשה הבת, אבל בג"ד שפיר הבינו העדים מי הוא המקדש והמקדשה כמבואר מדבריהם כו', ולכן ראוי להחמיר טפי בג"ד מהבית דהרא"ש.

ובאביר יעקב סי' כ"ד דקל"ו ע"א כתב דאף שהיה מקום לעמוד בזה, דמאי שנא ה"ל ממ"ש הרשב"א בחדושו לקדושין י"צ א' והביאו הר"ן שם והבי' בס"ח, גבי עובדא דוורשכי דכלא שידך ולא אמרה הן חלל שחקה יכולה לומר אין שקלי וידי שקלי, שכתב שם דאפילו מודה בזה הכי ואומרת דלשם קדושין כיוצא אינה מקודשת, ואפי"ן שנראה שיש לחלק, מ"מ לא יכולתי כעת לעמוד כל האורך, ואין שייכה נקטין דהיכא דשניהם מודים דחשו הפוסקים להחמיר כסדרת הרשב"א, לא היינו יכולים לפעולה בג"ד בלא גמ.

ובצל הכסף ח"א סי' ע' דנ"א ג' כתב דאף דיש שפירשו כוונה אחרת בזה חשובה דהרשב"א, ולדבריהם אין חילוק בין נחכנו ללא נחכנו, ועוד דנחשבות רבני פרוצניאל שהביא מהריב"ל [ומבא בסקלי' אות ח'] כתבו דאפילו קידש אותה בפני קהל ועד כפומבי כו' אינה מקודשת, ואין ספק שדברים אלו מורים בצירוף שאפילו נחכנו לקדושין אין לחוש, ואף לדברי המחמירים אינו חלל חשש חומרא ג', כמ"ש הרשב"א גופיה בזה שחובה זו כו', ועי' מהרש"ד סי' ל"א שכתב על חשובה זו שלא הטיל בזה הרשב"א אפילו לשון ספק מקודשת חלל אמר מיכא שמה יש להחמיר, ונקל להבין כמה החליש בענין, ונראה דלהכי תפכו בפשיטות הח"מ ועוד פוסקים [הבי'ל] דלאו כצוה תלוי מילתא כו', מ"מ מי יקל ראשו נגד כל בני אשלי דברני שהחמירו, אף שהוא מתורת חומרא כו'.

וכ"כ לחוש לדעת המחמירים כשנחכנו שניהם לקדושין, במגיד מראשית בחלק החשובות מן המבואר סי' ג', בפרי הארץ סי' ג' דכ"ז ג', בשפת הים (להר"י מא"י) סי' י"א, בחקרי לב סי' כ' דמ"ג ג', בחיים ושלום סי' כ"ד, בשער אשר סי' ל' ול"א, צושמח לב (להרש"מ גאון) סי' י"א, דתעלומות לב ח"א סי' כ"ח, בעבודת השם סי' ע"ז, בשלום דוד חלק השו"ת סי' ז', ובערוך השלחן סעיף כ"ט.

וכתב בשלום דוד חלק השו"ת סי' ז' דצעניו שהעדים יעידו שהיתה כהונה לשם קדושין, דומיא להיה מדבר עמה על עסקי קדושין [דצעניו שהעדים יעידו גם ע"ז, כמבואר לעיל סק"א אות ז'], והוסיף דגם כעת יכולים העדים להעיד ע"ז, ואין בזה משום חזרים ומגידיים וכו', ועי' גם בשפת הים וצחיים ושלום ובשער אשר וצושמח לב המוצאים לעיל, שכתבו בלשונם דהעדים מעידים ע"ז, או שנראה כן מדברי העדים, ששניהם נחכנו לקדושין.

אסמך בצירוף ריעותא אחרת, כתב בלל הכסף הנ"ל דנראה בפשיטות דיש להקל, דאפילו בשידוך דס"ל למהריב"ל דחמיר

מבנותיך מקודשת לאחד מבני, ופשוטה כתב הראב"ד דהיכא שנחכנו לקדושין מקודשת כי הוא שכתב בשאלחות והביאו הטור בס"ל דאוחן כהן קטנות הן ברשות האב לקדשן, נאמן לומר לזו נחכנותי ועליה קבלתי קדושין, ועי' בעצי ארזים סק"ג משי"כ על דברי הראב"ד ומהרש"ד.

ל. עי' לעיל דמהרש"ד בס"ל ל"א כתב דהקדושין קרובים לקדושי ודאי. אולם אפשר שלא כתב זאת אלא בנידון שהיתה קצת היכחה שלעצמי קידשה, שאמר קח זאת מידי, וכמובא בסקלי' אות ס'.

כשיש בו שום נדנדו ספק מאשל גדול בהראב"ד כו', ובבני שמואל סי' ג"ט דקכ"ד א' כתב דלשון הראב"ד בלא"ה אינו מובן, וכמו שהקשה הר"ן בריש פ"ג דקדושין ע"ש, ואפשר דלא קאמר הראב"ד דהיכא שנחכנו שניהם לקדושין דהוי מקודשת אלא דוקא היכא שבא מתחילה ואמר פלוני שלחני לקדש אותך, שכבר גילה דעתו שאותו פלוני דוקא עשאו שליח ולא אחר, וכיון שכן אי אפשר לומר שקידשה לאחר וזולתו אלא לו לעצמו או למי שאמר ששלחו כו', והרי כי הוא דחני טבימי [בקדושין ג"ב א' באמר אחת

אוצר

ס"ק כט אות טו

הפוסקים

הסיר לנו הספק שאדם מנזי לקדש אשה לחצרו, וגלה צפירות שלעממו מקדשה לב.

ובשורת מהריב"ל ח"א סי' י"ח חשובה צ' כחצ צלותו נידון, [דלף]
 דלויכא כמה לדדים וסניפים לומר ידיים מוכיחות שלעמלו
 קידשה כו', וגם שהיכה משדוכת לו, וגם כיון שקראה ארוסה נראה
 שלא כיוון לקדשה לאחר כו', כל אלו העצמות אינן מספיקות לומר
 שיכיו קדושי ודאי, דברי כסלא אומר לי כחצ הרא"ש דכויון ידים
 שאינן מוכיחות כלל כו', ולכן כל בני טעמי דשדוכין ובריני דקאמר
 וארוסתא, מסתייע דלכויו קדושי ספק, ולא עדיף ארוסתא ובריני
 ממאי דאמרינן בנדרים דף ו' ע"ב צעי רב פפא יש יד לקדושין או
 לא, ביון שאמר לאשה האמק"ל ואמר לחברתה ואת, דדילמא ואת
 חזאי אמר לה, וכחצו הרא"ש ובר"ן דכויו מוכח טפי ויד מוכיח,
 ואפ"כ צעי דרב פפא לא אפשרעא וכו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא,
 ה"כ בנ"ד אע"ג דמוכח טפי ואפילו יכיר ידים מוכיחות, מי"מ לא
 הוי אלא ספיקא כל זמן שלא אמר לי בפירוש, או שהיב מדבר עמה
 על עסקי קדושין, או שאמר ואת נמי וכוונתו באלו, דכל בני הוי"ל
 כמפרש בהדיא, אבל היכא דלויכא לאסחפוקי אפילו במשמעות רחוקה
 לא הוי קדושי ודאי וכו'.

ולעיל מיינה כחז לענין זל החומרה שיש בשלובת אף אם לא אחר
 לי, דיש להסתפק דמסתמא לעצמו קידוש משום דשארית
 ישראל לא יעשו עולה כר, וכמ"ש ר"ת על מי שאמר אחת מצוותיך
 מקדשת לי וזוהי אחת מהן משודכת לו, דמסתמא על המשודכת
 קאמר משום דשארית ישראל לא יעשו עולה, וכבר נשאתי ונחתי בזה
 עם אחד מגדולי הדור ג, והיה סבור לומר דלא הוי קדוש כלל, וכחז
 דלא דמי ההיא דר"ת לג"ד, דהאם ודאי הקדושין חליב על אחת
 מהצוות, דהא קי"ל כצ"י דאמר קדושין שאינם מסורים לביאה
 הויין קדושין, הלכך כולו צעין גיעא מספיקא, וכיון דליכא ספיקא
 חלל או הא או הא, י"ל דאם שידך פלונית מעיקרא השתא נמי לא
 קדש חלל אותה ששך, דגילוי מילתא היא ושארית ישראל לא יעשו
 עולה, אבל במקדש שלא אחר לי טעמא דידים שאינם מוכיחות לא
 הוי ידים ודברים שכלל אינם דברים [וא"כ ליכא קדושין כלל], והאמת
 הם דברי פי חכם הן, מ"מ לא אסמוך על חילוקים לפעורה בלא גט,
 אבל פשיטא ופשיטא דלא הוי קדושי ודאי שהרי רבו החולקים על
 ר"ת כר, ואף בצית מדרשו לא עשו מעשה בדבריו כר, אבל קדושי
 ספק הוי, דאם לא סמכו על דברי ר"ת היינו דוקא להקל, אבל
 להחמיר פשיטא ופשיטא שיש לחוש לדבריו. וכ"כ צ"י י"ע וס"י כ'
 ובח"ג ס' י"ב.

והרדב"ז השיב ג"כ על הנידון הנ"ל, הוציא דבריו מכת"י בתשובת
ה"ר שמואל בן צדוק ששאל מהרש"ם סי' י"ח דק"ל טור
א', ודעתו דאין לחוש לקדושין כלל בלא אחר לי אפילו במסורת,
וכתב

ובדואי שראוי לנו לעשות עיקר ממה שכתב בס"ג. ע"ש בפני יהושע
ממה שהאריך בזה. ועי' באדמת קדש סי' ל"ט דצ"ח ג', ובצל הכסף ח"א סי' ט'
דפ"ט טור ב', מש"כ בדברי מהרש"ם. וע"ע בדברי הבני שמואל המובאים
להלן באות זה.

(ג) ע"י בתשובת הר"י שמואל בן ברוך שבשורות מהר"ש סי' י"ח דקל
טור א' שכתב דמדימה לו שדול הדור שנהלק על מהריב"ל הוא הרדב"ז
[המובא בסמך] שהשיב ג"כ באותו נידון. אולם כשהזכיר מהריב"ל את
הגדול הזה שחלק עליו בח"ג סי' י"ב, כתב עליו: אחד מן הרבנים המובהקים
אשר היה בימים ההם בקושטאנטנינה. וא"כ אינו הרדב"ז. ובכנה"ג סי' זה
הגב"י אות ע"ה כתב דאולי הוא המב"ט [המובא ג"כ בסמך]. אך גם זה
קשה לומר, כי המב"ט כבר יצא בצעירותו מתורכיה לא"י, ובתקופה ההיא
לא היה כותב עליו מהריב"ל "אחד מגדולי הדור".

ושדוכן פני הוכחה טפי, וא"כ חפילו לסבירתו הוי קדושין ודאית, ואפילו תימא דשדוכין לא הוי הוכחה גמורה כמו נזיר, הני מילי שדוכין לבד דהיינו ריטוי דברים שהוא ראה ליקח אותה בר, לפי שאפשר לחזור הוא וביא, אמנם השדוכין שבג"ד [שנעשו בקנין ובשבעה חמורה שנשבע הוא שלא לקדש אשה אחרת חלל זו וביא שנשבע שלא להתקדש כי אם לו בדרך השידוכים הנכונים בזמנינו זא], נוסף ע"ז שבו אולתים ושותים יחד וניכונים אהבה ואחבה ושולח דורניות, וברי אית לן חזקה אלימחא דאין אדם טורח בסעודה ימפסידה, כ"ש האחות רבות, ועל הכל שאמר לעדים שנותן לארוסתו, ומי יאמר שקורא ארוסתו למי שרובה לקדשה בלתי שעה לאחר, אין ספק שאין זה כי אם חוכא ועלולא בר, וא"כ אחר שלשון האמ"ק ולא אמר לי לא הוי קדושין מטעמא דלא מוכח, היכא דמוכח טובא פשיטא דלכ"ע הוי קדושין גמורים ובר, וע"ש שהביא כמה ראיות על זה מהראשונים.

עוד הביא שם מחלוקת הראשונים צמי שהיה משורך עם צח פלוני
ולאחיו פלוני היו צנות אחרות, ואמר המשורך לאבי המשורכת
בתך מקודשת לי ולא פירש אחו צח, דר"ח [צחום] קדושין נ"ב א'
ד"ה והלכתא] פסק שאנו אומרים להמשורכת קידש משום דשארית
ישראל לא יעשו עולה, ובהנחות מיימוניות פ"ט מאישות כתב צ"ח
ה"ר' ממין דחפסי קדושין צבולן וזריכות כולן גט, דאפילו צרור לנו
שדעתו של המקדש על הגדולה אין מחשבתו מצטלת הדברים שהז"ח
מפיו דדברים שצ"ב אינם דברים, הואיל ושינה מלשון העולם המצברים
קדושיהם, וכחז הרשד"ם דלפי שיטת ה"ר' ממין היה מקום לבעל
דין לפקפק ולומר דצ"ל נמי אש"פ שדעתו לקדשה אליו כיון שלא
צירד דבריו לא היו קדושין ודא"ל, אמנם נראה צרור שאין מה שום
גמגום לנ"ד, דמלכד שהאחרונים חלקו עליו כו', והעור ורצנו ירוחם
הביאו סברה ר"ח מצלי חולק, ומאחר דכל הני בחראי הסכימו לסברה
ר"ח היינו יכולים לסמוך עליהם כו', ואף לפמ"ש"כ המ"מ שהרמב"ם
והרשב"א כתבו להחמיר, שאפשר לומר שלא כתבו להחמיר בשדוכין
דאיכא שנועב, מ"מ כדי שלא יסאר פתחון פה לחולק, אומר אני
דשאני נידון היראים שאמר בתך מקודשת לי, דבשעת הולאת הקדושין
מפיו כפי ענב הלשון חלים הקדושין על זו כמו על זו, ועתה רוצה
להפקיע הקדושין מזו ולהעילה על זו, צ"ח קאמר היראים שלא
יספיק שום אומר הדעת להפקיע הקדושין, ולכן כולן זריכות גט,
אמנם צ"ל שאין אחת מפקיע קדושין אלו משום אדם, ואם אחת
אומר שלא יחולו על זו א"כ אחת עושה שמואל כל דבריו ימעשו
לבעלה, ואין אדם מוציא דבריו לבעלה, ואפילו נאמר שמואל, היינו
כשאין הוכחה למי קידש, אמנם כשיש הוכחה וצפרע כשהיא גדולה,
ודאי שהיראים וכל הנמשכים אחריו יודו דהוי קדושין ודא"ל כו',
וכ"ש שאני אומר שצ"ל צירד דבריו כו', וכיון שקראת ארוסתו כבר

(לא) מדבריו בתחילת השאלה.

(לב) הנה בס' ל"א כתב הרש"ם שאין לתקמיר מטעם שהיה משודכת, זה סותר למש"כ בס' ג' והג"ל, וכתב במשנה למלך רפ"ב מהל' אישות דאפשר לחלק בין נידון דס' ג' לנידון דס' ל"א, דבס' ג' לא היו ריעותא אלא מצד המתקדשת [צ"ל המקדש, ור"ל שאין הוכחה לפי נתקדשה] ולכן מהני השדוכין, אבל בס' ל"א דאיכא תרתי לריעותא שאין הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת, אפשר דלא מהני השדוכין, וחילוק זה כבר כתבו המהרי"ט [חשובא להלן אות י"ז], ובחשובת מהרש"ש שבפני יהושע (בשני המאורות הגדולים) ס' י"ט כתב דמדבריו מהרש"ם בס' י"ב ול"א נראה דנטה להקל, וכתב בס' י"ב דקלא דלא פסיק הוא כי חכמי דורנו היו מורים להקל, אלא שהוא חשש מתורת הומרא כו', ואותו נידון בדשדיך מיירי, אולם המחבר שם בס' ב' כתב ע"ז דמש"כ מהרש"ם שחכמי עירו היו מוסיפים אותה בלא ג"כ, היינו לענין חסרון מלת לי ובלא שדוכין, שהרי לא הוזכרים כלל,

אנצור

ס"ק כט אות טו

הפוסקים

קלר הוא כו', והר"ן כתב כן [בגדלים] בראש הפרק אבא דאמרינן גבי גט דאפילו לרצון דלא צוי ודן בני מילי צגט כו' [דודאי הידיס בעלמא אינן מוכיחות לפי שכלשון אינו מוכיח שיהא הוא מגרשה, אלא שהענין מוכיח מלד עלמו שהוא מגרשה משום דאין אדם מגרש אשת חצרו כו', ומשמע דכלל מוכיח "מלד עלמו" לא מהני]. ועי' עוד מדבריו בזה וי"ד דאפילו היו צניעות דברים בכתב לא מהני כלל אמר לי.

ושם בתשובותיו סי' קל"ט (הראשון) הביא דברי חכם אחד שראה לומר דכיון דלענין גזל דירה מהני שדוכין, וכן לעשות השתיקה כריזו גמור [פי' ע"ז צסי' כ"ח סעיף א"ה], כ"ש שמועיל במקום לי, וכחך דלענין ידיס מוכיחות צעין שיהיה הלשון מוכיח לפני העדים והאשה, ולא שיהא מוכיח ממעשה שקדם לו, ולא דמי כלל לאבא דמכני גבי חזיר כשחזיר עובר לפניו, דהתם כדפירשו החוס' והרא"ש דלשון אבא לא ילדק על התענית אלא על הניזירות שהוא שינוי גופו, וכשהחזיר עובר לפניו היו יד מוכיח טפי כו'. והסתיע ג"כ מדברי הרא"ש הנ"ל בחדושו.

ובאדרת אליהו (שצני המאורות הגדולים) סי' י' דס"ד פור צ' כתב דהוראת מהרי"ל להחמיר בדשדך מהך דר"ת, לא נוכרעא, ובכר הביא מהרי"ל דברי חכם שחלק עליו בזה. ובתפארת יעקב סקט"ז כתב שדברי מהרי"ל אינם נראים כלל, דהא חזין דאפילו במדבר עמה ע"ק צעין עסקין בזהו ענין, ואף לכו"כ פירוש מדבר היינו שנתלו כו', והרי זה ממש שדך ומ"מ צעין עסקים, וא"כ בשדך דאין עסקים האך יבא עדיף ממדבר. וכ"כ בקלר צעין קדושין סוס"ק כ"ב לדחות דברי מהרי"ל, דהא לא קאמר הרא"ש רק בעסקין בזהו ענין, אבל בקדמו שדוכין לא גח.

וב"ב דשדך לא היו יודים מוכיחות, החוט המשולש (המורק לתשצ"ז) העור השני סי' ד' דף ו' עור ג', חסד לאצרכס (להר"א חלומים) מהדו"ת סי' כ"ה, ברית יעקב סי' מ"ז ד"ה ואין, וכו"ק אצרכס (להר"א חלדאי) סי' ו' ז'. גם בזהני מלואים סוס"ק י"ד אחר שהאריך בדברי המהרי"ט בזה, כתב מהיה לענין דינא אף במשדוכס כל שלא אמר לי כיון שאינו מוכיח בדיבורו שהוא המקדש, אינו דיבור שלם לקדושין כלל עד שיאמר לי, או שיאמר הריני נתן כו'.

ויש מהפוסקים שא"פ שמעיקר הדין דחו דברי המחמירים, מ"מ למעשה חששו לדעתם להחמיר. צני שמואל סי' י"ז אחר שהאריך להוכיח ממנה ראשונים בדברי החכם שהביא מהרי"ל, ושכן נראה מהדברי ריבות סי' רס"ד, סיוס, דא"כ היה ראוי לפסוק כן כיון שאפילו לדברי מהרי"ל אינו אלא חששא בעלמא, אבל עכ"ז לא מלאני לבי להקל ולעצור על דברי מהרי"ל. [אלא שצנידונו כתב דגם מהרי"ל יודע שאינה מקודשת לפי שיש ריעותא אחרת].

גם בשו"ת סהרר"ש סי' ל"א דק"ה ד' אחר שהוכיח מקל"ת ראשונים דלא כמהרי"ל, סיוס דמ"מ למעשה יש לתוש כיון דנפק מפומיה דרב. וצנידונו מסיק דגם מהרי"ל יודע דאינה מקודשת מטעמים אחרים. ובסוס"י מ"א כתב שגם היות שהראיה שהביא מהרי"ל מהביא דר"ת יש לדחות דלא דמיא ממש, וכמ"ש מהרי"ל צ"ס

וכתב בטעמא דפילתא שאין הדבר תלוי בחזק השדוכין אלא משום דלא היו ידים מוכיחות צעין הקדושין כו', ובג"ד אע"ג דאיכא כמה אומדנות דלקדשה מכיוון, מ"מ ליכא הוכחה צעית מהינה הקדושין כו', כ"ש כשצא לקדש לאחר זמן רב דאיכא למימר מלא טובה הימנה וזו מקדשה לאחר, וכן משמע מהביא עובדא שהיתה צימי ר"ת ורבו האוסרים והלכיו גט לכוון, והאומרים דהיו קדושין גמורים דחקו עלמס לומר דצ"ד כ"ש מודו דהיו קדושין ודאין [פי' לעיל ב"שד"ס], ולא נתחוררו אללי דבריהם, ואם יש לחלק אפכא מסתברא, דאפילו המסכימים עם ר"ת ד' מודו צ"ד, דבשלמא הכס לא גיין לדבוריה והדיבור שלם אלא דלא ידעו איז מכן קידש, ואמר דאומדן דעתא הוא דלא צדיק אינא מילתא דרמיא עליה, אבל צ"ד אין הדבר תלוי באומדן דעתא אלא מפני שהם דברים שצלב, וכן משמע לי מלשון רבנו שמחה [העמוד צעית ר"ת ומובא מהגמ"י הנ"ל], דאם אינא מלשון בני אדם מודה כו', הילכך צ"ד דשינה בפירוש מלשון חכמים שלא אמר לי, לכו"כ לא היו קדושין אע"ג שדך גח.

גם בשו"ת המבי"ט סי' קכ"ז כשדן לענין קידש אחת מצותיו ולא פירש איז מכן, כתב בתוך הדברים, דאם שדך אשה ואח"כ אמר לב האמ"ק ולא אמר לי אכתי הוי ידיס שאין מוכיחות ולא הוי מקודשת וכו'.

ובדברי ריבות סי' רס"ד צנידונו שאמר לאשה שחקם צעד קדושין, כתב ג"כ דאע"ג שהיתה משדוכת לו ומסתמא לעלמו קידשה, וכמ"ש ר"ת כו', מ"מ כמה אשלי רצוני חלקו עליו כו', כ"ש ד"ל שצ"ד מודה ר"ת כמ"ש מהרי"ל וכו'.

ובשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' פ"ט כתב דנראה בפשיטות דאפילו במשדוכת אין לתוש צלא אמר לי. ע"ש מש"כ עוד בזה. [וצנידונו סיוס דאפילו יראה המענין לתוש דעת מהרי"ל, אין לתוש צ"ד לקדושו מטעם אחר]. ובשו"ת מהר"ם די גוטן סי' י' דף כ' ע"א כתב צנידונו דמש"כ מהרי"ל אינו צורך, וחלקו עליו וכו'.

ובשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קל"ה כתב דהחילוק שהביא מהרי"ל צ"ס אחד מגדולי הדור דלא דמי בהיה דר"ת לג"ד, הוא צרור ומוכרח, והביא ראיה לזה ג'. [אלא שסיוס דמ"מ הואיל ונפק מפומיה דמר להלכיה גט, אף אינו לא נהבוב צה קלית ראש, אלא שאפשר דצ"ד דליכא הוכחה צלשונו לא על המקדש ולא על המקדשת, יודה גם מהרי"ל שאינה מקודשת, וכמוכא להלן בזהו י"ז].

ובחדושו על הרי"ף צל"ה א' כתב דיש להביא ראיה דכל שכלשון אינו מוכיח אף שיש הוכחה מדבר אחר לא מיקרי ידיס מוכיחות, מדאמרינן בגדלים דף ע' ע"א גדרי רשעים נדר צניזר ונקרבן ובשבעה, ופירש"י דכולהו צהדי הדדי הוי דכיון שאמר על הדבר הריני עלי והימנו, היינו הריני חזיר ועלי קרבן והימנו היינו שבעה שלא אוכל הימנו, ופריך צג"ה הימנו דילמא דאכלנא קאמר, ומאי פריך הא ליכא לפסוקי צהדי, דמדאמר הריני חזיר ועלי קרבן הא מוכח דלא צעי למיכלא, אלא כיון דזה הלשון דהימנו לא הוי יד דהא לא מוכיח מחוץ, אע"פ שדבר אחר מוכיח עליו לא מיקרי יד ג', ולא דמי [לאומר אבא והיה] חזיר עובר לפניו, דאבא לשון

(ל) ועי' במשאת פשה ח"א סי' ב' דק"ב טור ב' ובערך שי כאן. שחח הראיה והיא.

(ל) עי' באבני מלואים סק"ד ובאדמת קדש סי' ל"ט דצ"א א' מש"כ לדחות ראיה זו.

(ל) ועי' לעיל בדברי מהרש"ם מש"כ לחלק בין שדוכים שהם רק ריבוי דברים לבין שדוכים שהם בקנין ובשבעה.

(ל) בפנים כתוב: אפילו החולקים על ר"ת. אך כבר הגיה מהר"ש בסי' י"ט דקל"ד ג' שצ"ל כנ"ל.

(ל) עי' בצל הכסף ח"א סי' ט' דפ"ט טור א' שהביא בתשובה אחרת של הרדב"ז שגראית כסותרת לו, ומש"כ לחלק בין הנידונים, ופסיק שם דנראה דהך תשובה דכתי' היא עיקר. ועי' עוד להלן בתשובת הר"ש בן ברוך הנ"ל. שגם גם בתשובה כתי' הנ"ל צירף הרדב"ז טעם זה דשדוכין לשאר סברות שבאותו צ"ע להצריכה גט.

אין צר

סי' כט אות טו—י

הפוסקים

מקודשת אף בלא עסקים בזהו ענין [וכמבואר להלן סק"ל אות ג'], ולפי' כחז דמכר"ש הנ"ל יש להביא ראיה לדעת מהרי"ל, [דכרי'] בזהו שדוכים צניחם היו כמדברים עמ' רק שלא היו עסקים בזהו ענין.

ועי' בחתם סופר ח"א סי' פ"ב דנ"א א' צניחן שלא אמר לי אצל הזכיר "כלת"י [ר"ל משודכת] שכתב להלשן הנ"ל היו ידים מוכיחות שלעצמו קדשה, דאין לומר שאחר עשאו שליח לקדשה לו והוא נחלה בהמשדכת שלו חתמה לאחר, [דא"כ] לא היה אומר "כלת"י אחר שכבר ניתקו חבלי השדוכים, ומדאמר בן ש"מ שלעצמו אמר שיקדש זאת שהיא משודכת שלו ג.

זו. ואם יש להחמיר במשודכת בשאין ידים מוכיחות על המתקדשת. בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קל"ח אחר שכתב דצניחן ידים מוכיחות גם שהיא המתקדשת כי היכי דצניחן ידים מוכיחות שהיא המקדש [וכדלעיל אות י"ב], כתב לענין משודכת, דאין השדוכין מועילין אלא לגלות שהוא המקדש ענין לענין חסרון לו, דאין סברה שיהיה מקדש משודכתו לאחר, אצל אן מהשדוכין הוכחה שאין הקדושין לאשה אחרת, שאפשר לו לאדם שישא כמה נשים, וכי תימא אן סבדי דלא ניתא לה בזהו שחכמים נרס לציח, הא אמרינן בקדושין ג"כ ע"א דאשה נעשית שליח להצטרף אפילו במקום שנעשית לה נרס כו', הילכך אן מן השדוכין הוכחה שהיא המתקדשת כמו שיש הוכחה שהוא המקדש, שבאים ראוי לשתי נשים ואין האשה ראוי לשתי אנשים כו', וכי תימא דאין חשוד [בנ"ד] שיעצור על השבועה שנשבע שלא יקדש אחרת כי אם משודכתו זאת כו', הא לימא, דכיון שצ"י משודכתו עצמה הוא מקדשה והיא נעשית שלוה בדבר, הרי היא מתרנית בזה כו', ואם היא נחלתה כו' אינו עוצר על שבועתו וכו'.

ובתשובת מהר"ש שצנפי יהושע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ט צניחן שלא היו ידים מוכיחות למתקדשת, כתב דאפילו ניתא בדברי מהרי"ל דכשאר האמ"ק ולא אמר לי דמא להבוא דר"ת, יש לך קצת לומר דמ"מ י"ד לא דמא, דאיכא לומר דלא אמרינן הא דשארית ישראל לא יעשו עולה אלא היכא שמתעבלים השדוכין ואוסר משודכתו עליו, ובגון הדין דר"ת שקידש בזהו פסח דמסתמא על המשודכת קאמר, דאי לא קידש אלא אחותה נאסרה משודכתו עליו משום אחות אשה, או כשאר למשודכתו האמ"ק ולא אמר לי אמרינן דמסתמא לעצמו קידשה, שאם קידשה לאחר נאסרה עליו, אצל ב"ד שהשש הוא דילמא אמר למשודכתו שתקבל הקדושין בעד אחרת, מפני כך לא נאסרה משודכתו עליו, שברי אפשר לקדש גם משודכתו כו', אך מ"מ יש לחוש ולהחמיר לדברי מהרי"ל, ולגוף לזה גם סברה יש מי שאומר שהביא הר"ן דלא צניחן ידים מוכיחות כו', דאפי' שהוא נגד דעת שאר הפוסקים כו', מ"מ יועיל לסנוף כדי להחמיר ולשוויכו קדושין ספק וכו'.

י. ובשאין ידים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת. בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קל"ח צניחן שכתב שכתב לה תקבלו בעד קדושין, כתב טעם אחד להקל דאפשר שבא יודע גם מהרי"ל שאין לחוש כיון שאין צניחן הקדושין ידים מוכיחות לא שהוא המקדש ולא שהיא המתקדשת, וכי היכי דנצי דידה איכא למימר שמה לאדם אחר שנעשה לו שליח הוא מקדש, הכי נמי לגבי דידה איכא למימר שלאשה אחרת שמנתה אותה שליח היא מקבלת הקדושין, ומעשה אן הוכחה מהשדוכין וגם לא מהשבועה שנשבע שלא לקדש אשה אחרת וזוהי, דשמא היא והיא שלוחים לאיש ואשה דעלמא, וכיון דאיכא ידים מוכיחות לגמרי לא בדידיה ולא בדידה לא כוויין ידים

בשם אחד מגדולי הדור, והוא חילוק נכון, זה יספיק לומר שלא יהיו קדושי ודאי אף לר"ת, וע"כ אית לן למימר הכי, שברי הרא"ש ס"ל החס כר"ת אף להיות קדושי ודאי, וגבי גט פסק להומרא דצני מנאי דמספקא ליה דילמא הלכה כר' יבדה, אפי' דאיכא הוכחה דאין אדם עשוי כלל לגרש אשת חבירו, וכ"כ גבי קדושין דע"כ לא היו קדושי ודאי, אצל מ"מ להחמיר יש מקום לחוש, דבערה החמורה ראוי לגדל ולהחמיר ולתפוס כל החומרות, ואפי' שיש מקום לומר לאידך גיסא, שברי אפילו בספק גמור נסתפק הר"ן צפיק דקדושין בכל ספק קדושין דאמרינן להחמיר אי היו מדאורייתא או מדרבנן, דאיכא למימר דמדאורייתא שרי משום דאיכא למימר בעמד אשה על חזקה כו', מ"מ הייתי לעולם תופס להחמיר בכל לדדי האפשרות, ומה גם כי מהרש"ם הפליג להחמיר בס"י ג' כו', גם בס"י י"ט שם במהר"ש כתב דלמעשה היה נראה לחוש כיון דנפק מפומיה דרב.

ובתשובתו שבפני יהושע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ט דק"י ג' כתב ג"כ לחזק החילוק בין הדין דר"ת לנ"ד כו', אלא דמ"מ יש לחוש לדברי מהרי"ל כו', אלא דהך טעמא לא סגי לשוויכו קדושי ודאי וכו'.

גם בתשובת הר" שמואל בן ברוך בשו"ת מהר"ש סי' י"ח דק"ל עור א' כתב דכלא אמר לי אינה מקדשת אפי' שהיתה משודכת לו כו', אצל זולתו ואירא באיסור א"א להקל, וצפרט כי מורי [הבני שמואל הנ"ל] כתב בסוף דבריו דאפי' שיש ראיות וטעמים להקל, עכ"ל אינו רואה לעשות מעשה נגד הרבנים שהחמירו, וכן הרדב"ז אפי' שכתב מה שכתב [וכנ"ל] עכ"ל לא נמנע מלעשות סנוף טעם השדוכין לעשותה ספק מקודשת כו', כללו של דבר כי מלד טעם משודכת אן לנו להקל, ואפי' שיש סברה עכ"ל צניחן א"א יש להחמיר.

ובעצמות יוסף דכ"ז ר' הביא מחלוקת מהרש"ם ומהרי"ל הנ"ל, דלמהרש"ם היו קדושי ודאי ואין קדושי אחר תופסין בה ולמהרי"ל היו רק ספק קדושין, וכתב דכאמיה יש לי עיון רב על כל הדברים, ומ"מ דעתי נוטה להחמיר, וכן ראוי לעשות מעשה [באם בא אחר וקידשה] שיגרש ראשון ונושא שני.

וכן מצינו לעוד אחרונים שחששו לדעת המחמירים. בלחם רב סי' כ"ג ד"ה בשלישית, כתב צניחן דאף שלא אמר לי, מ"מ אית ציה שדיך ויש להחמיר. ובמשאח משח ח"א סי' ב' דק"ב א' האריך לתקן קטניות האחרונים על דברי מהרי"ל, וסוים דבן נמלאו נכונים דברי מהרי"ל שיש לחוש במשודכת כו', וגם מהרי"ט הגם שגמגם על דברי מהרי"ל, מ"ל לענין מעשה כתב דהואיל ונפיק מפומיה דרב מי יקל ראשו כו', ומאן ספין להקל נגד בני רבנותא דחשו לה וכו'. וכן בס"י ה' כתב לחוש לדברי מהרי"ל במשודכת דרבים נמשט אחריו בזה כו', וכ"כ צניחן דעת המחמירים בלא אמר לי וכו'. גם במחזה אברהם (להר"א די צוטון) סי' כ"ב אות ד' מסיק צדן זה דכיון דכל בני רבנותא החמירו ולא מלאו לבם להקל, כ"כ דאין לנו להקל וכו'. ובאמרות טבירות כאן אחרי שהאריך בדברי מהרי"ט לכאן ולכאן, מסיק דלענין הלכה יודע הוא שרבים מגדולי ישראל חששו בדשדיך להכריזה גט, וכן ראוי להורות. וצלקוטי דינים שנסוף שו"ת שונים לדוד אות ק' דקל"ב עור ב' כתב צין שאר הטעמים להכריזה גט אף בלא אמר לי, משום שהיתה משודכת לו. וכן כתבו טעם זה צין שאר הטעמים בחקרי לב סי' כ' דמ"ב ג', ובשפת חים (להר"ר מאיוו) סי' י"א דס"ד עור ב'.

ובערוך השולחן סעיף ע"ז כתב דכיון דיש מחלוקת בזה, לכן היו ספק קדושין. גם בצפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג מאישות ב' א' דכ"ה ע"א כתב דהיו ספק קדושין.

ובעצי ארזים סקנ"ו העלה מטעם אחר להחמיר במשודכת, והוא לפי ס' שהוכחה מדברי כר"ש דבמדברים עמ' ולא אמר לי

אוצר

סיק כט אות יז—כב

הפוסקים

כשלא ידעו נמלא דאין כאן עדים ע"י, ודוגמא לה כחז במהרש"ם סי' כ' וכו', ואין לדברי הרשב"א סי' תשע"ד [כמוצא לעיל אות ז] דכלא אמר לי אינה מקודשת אפילו נהבנונו שניהם, דכיון שאין כאן ידים מוכיחות הרי זה כאילו אין כאן עדים שנתקדשה לו.

וכתב בקרית מלך רב פ"ג מאישות על דברי המשלי"ם ה"ל דמ"מ כשעדים אחרים בלא לפנינו והעידו שכוין שם שדוכן כו', נמלא דמ"י העדים הללו עדי הקדושין מעידים עדות גמורה, דכל כה"ג לא מיקרי מקנה דבר, כיון דלענין שדוכין ושלחת דוחמת לא בעינן עדות, אלא גילוי מילתא בעלמא.

ב. ובשלא היו השדוכין בקנין וכדומה אלא שרק נתרצו בפה. כש"מ מהרש"ם סי' ל"א דקנ"ה ד' הביא ממנה"ל שבעלה להחמיר במשדוכת אף אם לא אמר לי, מטעם דברי ר"ת באמר אחת מצדוקין מקודשת לי, דכתיבה אחת מהן משדוכת לו מסתמא על המשדוכת קאמר, וכחז דלע"ג דהחוס' כתבו דר"ת לא צריך לזכור אמר כן אלא אף בנתרצו בפה ואמר פלונית אחת כן, מסתמא שלא חשש ממנה"ל אלא צריך, משום דהר"ש ושאר כל הפוסקים שהביאו דברי ר"ת לא הזכירו רק שדך, ובשדך גופא רבו החולקים ע"ה, ודי לנו שנהו לזכור בשדך גופיה. וכ"כ בס"י ל"ט. [ועי' גם בדברי המהרש"ם והבני שמואל שצ"ח ע"י].

ולפי"ז כתבו כלל הכסף ח"א סי' ע', ובזוה"ק אצרכם (להר"א ח"א) סי' ו', ובאצני האפד בחלק השו"ת סי' י"ג, דכיון דהשדוכין שצדוקניהם לא היו צדקין וכו' אלא ראו דברים בלבד, אין להם דהשדוכין משלימים חסרון לשון הקדושין.

כא. כשקידש תחת החופה וכדומה, אי חוי ידים מוכיחות גם אם לא אמר לי. בלוקטו דינים שנסוף שו"ת שושנים לדוד אות ק' דקנ"ב טור ז' כתב צידונו, דלפי המנהג שצמח הקדושין בכלל יושבה צהאלעאלמון וכתחן אלה וכל הקהל עומדים לראות, ודילג חיבה לי, פשוט דלכ"ע חוי קדושין, דאין לך ידים מוכיחות יותר מזה.

ובגמלת בנימין (להר"א המבורגר) סי' ז צידונו שצמדו החתן והכלה תחת החופה ומסדר הקדושין אמר האמ"ק ולא אמר למי, כתב דנתקדשה ע"י אמירתו של המסדר שנעשה שלוחו כו', ואע"ג שלא אמר לי אפי"ה חוי כידים מוכיחות שקידשה בשביל החתן שצמד שם כו', וגם לא גרע מאס חוי שדוכין צדיהם דחוי כידים מוכיחות [כמוצא לעיל אות ע"א], ובצ"ש סק"י כתב דאם היה כבר רצו צדיהם גם בשחיקה חוי קדושין כו', וזר מן דין הא דבעינן ידים מוכיחות היינו כשמתקדש או מתחילה, אבל דדיבר עמה על פסקי קדושין חוי קדושין אפילו לא דיבר עמה כלום כו', ומכ"ש הכא שכתבו לחופה דחוי טפי מדיבר עמה ע"י כו'.

ובתפארת יעקב סק"י כתב דיש להסתפק בקידש לאחר שצריך צרכה אירוסין דצו"ח י"ל דלו קידשה, [דאי נימא] דלאחר, כיון שלא אמר למי חוי צרכה לבעלה, ובגמ' דמקשה לשמואל [דכלא אמר לי חוי ידים שאין מוכיחות] י"ל שלא היו מצרכים קודם הקדושין אלא אח"כ, אבל אנו שוכחים לצד קודם יש להסתפק. ועיין לעיל סק"י אות ב' בדברי כמה אחרונים שכתבו דבמקדש תחת החופה חוי כמדבר עמה ע"י, לענין דאפילו בשחיקה מקודשת.

בב. במקומות שאין מקדשים ע"י שליח, אי חוי תוכחה שלעצמו קידשה. כתב באמרי דוד (להר"מ פדר) סי' כ"ח דצומנינו ובמקומותינו שלא נשמע כלל לקדש ע"י שליח, י"ל דבשאר האמ"ק ולא אמר לי חוי זו מקודשת גמורה, דאין לומר שקידשה לאחר כיון דפשוט ומפורסם אללנו דכל קדושין הם לעצמו, וכמ"ש הרשב"א בס"י א"ף קפ"ט יותר מזה, [לענין משדוכת, דבמקום שהדבר

ידים כלל, אבל צידונו מהר"ב"ל שכתב חוכך צו להחמיר שמה חיינו משום דבידוק לא נסתפק שלא היו הקדושין לעצמה, שהרי אמר חוי רואה לקדש ארוסתי, ועוד נעטרף לו מה שאמר חוי חוי נותן, לכך נעב להחמיר, אבל הכא נראה שאין השדוכין הוכחה. והביאו לנידונו צין שאר העשמים להקל בשער אשר סי' ל"א. ובמשנה למלך רפ"ג מה"ל אישות כתב כחילוק הכא גם בדעת מהרש"ם, [ומוצא לעיל בהערה ל"ב].

וכן חילק גם כש"מ מהרש"ם סי' י"ט דקנ"ד ד', והוסיף דכ"ה"ג שאין הוכחה אפילו על אחד מהם חוי לדמות להביא דר"ת כו', דכ"ה"ג דר"ת כשאמר אחת מצדוקין מקודשת לי שנועד צדוקין המקדש ולא המתקדשת, אמרין דמסתמא לא קידש זה המקדש אלא למשדוכתו דשארית ישראל לא יעשו עולה, וכן להיפך כשאמר האמ"ק ולא אמר לי שנועד צדוקין המתקדשת, אמרין דמסתמא לא קידשה אלא לעצמו שאין אדם מקדש משדוכתו לאחר, אבל היכא דלא מוכח לא המקדש ולא המתקדשת לא שייך דך עומא, דמה שייך לומר לא קידש משדוכתו אלא לעצמו, כיון שלא נודעה המתקדשת, וכן לא שייך לומר לא קידש זה האיש אלא משדוכתו כיון שלא נודע מי הוא המקדש, זה יראה לי טעם נכון. ובכל הדברים האלו כתב גם בס"י ל"א דקנ"ז ג'. ועי' גם בנשואות שצ"ח יחושע (בס"י שני המאורות הגדולים) סי' י"ט שחילק כ"ל, ומ"מ סיים דיש לחוש ולהחמיר לדעת מהר"ב"ל, ונזקף לא גם סברה יש מי שאומר שהביא הר"ן דלא בעינן ידים מוכיחות וכו'.

ובעבודת השם סי' ע"ז כתב על דברי מהר"ם ומהר"ש כ"ל, דאין לסמוך על חילוקים כאלו להחריב בלא גט היכא שחוי שם שדוכים גמורים שלא ע"י רצונו דברים לבד כי אם ע"י קנין, כיון שלא מצינו לשאר הפוסקים שחילקו בחילוק הכא, אלא סתמא אמרו דמ"י שדוכין נתמלא חסרון דגרירות הלשון כו', ובשפת היס סי' י"א כתב דכשהלשון גרוע מהני השדוכין לגלוי מילתא דלעצמו הוא מקדשה, וכ"כ בבני משה (להר"מ מאגאר) סי' ז' כו', ודון מניה לג"ד דע"כ לא נתן העצמה בזה כי אם בלשון קדושין, ודאי הוא מקודשת לדעתם וכו'.

ובחקרי לב סי' כ' דמ"ג טור ז' כתב דיש להשיב על דברי מהרש"ם כ"ל, דלפי מה שהכריח דשדך ומדבר על פסקי קדושין שו"ת הם, חוי כמדבר ע"י מהני גם בשחק, ומינה ללשון גרוע.

ובצל הכסף ח"א סי' ע' דנ"א טור ז' כתב דמדברי מהר"ב"ל צ"ח"א סי' כ' ובצ"ג סי' י"ב נראה דלא ס"ל לחלק בזה, שהרי נידונו חוי שאמר תפלי צד קדושין, ובלשון זה ס"ל ג"כ דאין צו הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת כו', וע"כ כתב דאם חוי שם שדוכין היה מחמיר, ובאמת המדקדק בדברי מהרש"ם יראה דמדעת עצמו הוא שזן דכ"ה"ג יש להקל ולא שמהר"ב"ל יודה בזה, ומש"כ בתחלת דבריו אפילו לדעת מהר"ב"ל כו', כוונתו דאפילו נומא כסברה מהר"ב"ל כו', ונשמר בכל דבריו ולא כתב שמהר"ב"ל יודה בזה. [אלא שמ"מ לירק שם כלל הכסף גם סברה זו להקל צידונו]. ועי' בחת"ם ח"א סי' פ' מש"כ בחור הדברים דנ"ד ג' דבמשדוכת לכו"ע לא בעינן ידים מוכיחות לא למקדש ולא למתקדשת.

יח. וכשהיה משודך עם אישה אחרת, כתב צנז"ר מהר"ם סי' ע"ב ד"ה הראש בשלישי, צין שאר העשמים להקל צידונו, דכיון שהוא כבר מקושר בעצמותו התנאים וכתרם ובקנס עם אחרת, איכא דיום מוכיחות להיפך שלא לעצמו קידשה.

יט. אי בעינן שהעדים יעידו גם על השדוכין. במשנה למלך רפ"ג מה"ל אישות כתב על דברי מהרש"ם [ה"ל צ"ח"א אות ע"י] דבמשדוכת חוי ידים מוכיחות אף אם לא אמר לי, דכתיבה אם חוי העדים יודעים השדוכין או מה שכתב שולח לה דוחמת, אבל

וואס הייז מדבר עמה על עסקי קדושין הרי זו (ה) מקודשת

ואם

באר הגולה
ס' טור מדברי אבן הרמ"ה
דפ"ל דהר"ם ידים ט"ז
חט"ר עובר לפניו

באר היטב

לו הוי מדבר עמה ע"ק. הרמב"ם ח"א סימן כ"ז מהר"ם פדוואה סימן כ"ט. אם מעיקרא לא אמרו העדים שהיה מדבר עמה ע"ק ולא"כ אמרו שהיה מדבר עמה ע"ק אינם נאמנים. מהר"ם ח"א כלל ג' סימן י"ח:

(יז) מקודשת. היה מדבר עמה על עסקי קדושין בפני עדים. ויזה לנקט עדים אחרים לקדשה. הפסקה הענין ואין כלל ידים מוכיחות. אבל אם אמר לעדים בפניה אין רצוני לקדשה בפניכם והריני הולך להציל עדים אחרים לקדשה כפי האל גוונא הוי ידים מוכיחות. הרמב"ם ח"א סימן כ"ז. כשהיתה יודעת נחמלה שהכוונה להתקדש

הפוסקים

סי' כס אות כב — סי' ל אות א

אוצר

ובדומה. ואין ג"כ לדברי החוס' ד"כ ונפשו כ"ל בפני יבושע, וכאז ד"ש לחלק בין דינא דהאם לדכא.

שהדבר מפורסם ביניהם שכל נתינת עבדה ממשודך למשודכת אינו חלה (קדושין), אפילו לא הזכיר כלל קדושין הרי זו מקודשת גמורה, ונשאר ב"ע.

ועי' במ"ב קדושין ס"ק שכתב דלכאורכי הכי אפשר לחלק בין לשון קדושין ואירוסין לבין לשון כרי את לאיתנו, לפי הגירסא במימרא דשמואל הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את לאיתנו, דנלשון הרי את לאיתנו נזכרה תיבת לי, והיינו משום דמאורסת היינו באיסור בעלמא שהרי ארוסה אסורה אכ"ע, משא"כ הרי את לאשכ דאשכ אפילו פנויה במשמע, כמו שנאמר לאשכ זונה, ורבים ככה, וא"כ אפילו אמר לי לאיתנו ליכא רק יד מוכיח, אבל אם אמר לאיתנו ולא אמר לי י"ל דלא הוי אפילו ידים שאינם מוכיחות, וא"כ אם אמר הרי את לאשכ י"ל דלכ"ע אין כלל בית מיוחד, חלה שהוכיח דעיקר הגירסא גם בזה הרי את לאיתנו בלי תיבת לי, וא"כ דון מינה דבס"ד שר"ל דלשמואל ידים שאינן מוכיחות הויין ידים, מוכח דגם בזה הרי את לאיתנו ידים שאינן מוכיחות מיכו הוי אף שלא אמר לי, וא"כ גם באמר הרי את לאשכ יש להחמיר להחמיר. ועי' גם ב"ש ברכה (על ר"י) דט"ו ע"א.

ובדמשק אליעזר (לכ"ה נוקר) סי' א' אות ז' כתב שעל דעתו לומר דלפימ"ש החוס' בקדושין דף ה' דאף דשמואל ס"ל ידים שאינן מוכיחות הויין ידים, מ"מ בלא אמר לי לא הוי קדושין משום דלא מוכיח כלל, דאדם עשוי לקדש אשכ לחצרו, וא"כ לדין דלא שכיח בעת לקדש בשביל חצרו י"ל דבזמננו שפיר הוי ידים מוכיחות שקידש לפנמו אפילו בלא אמר לי. חלה שכתב שזו שראה דברי האמרי דוד [הב"ל] שעתיד בזה והסתייג מדברי הרשב"א ועכ"ל נשאר ב"ע, ובלא"כ י"ל דכל זה לשיטת החוס' כ"ל דאף דס"ל לשמואל דהוי ידים מ"מ לא מהני בלא לי משום די"ל שקידשה לאחר, אבל לשאר פוסקים דאין הטעם משום זה רק משום דהוי ידים שאינן מוכיחות ושמואל ורבה ס"ל דלא הוי ידים [עי' ע"ז ב"א אות א'], ולפי"ז אין הטעם משום שמה קידשה לאחר רק דלא מהני מאד עלמא, וא"כ יתח' לכל הב"ל [ואף במקומותיו דאין מקדשין ע"י שליח מ"מ לא מהני]. ועי' בחת"ס ח"א סי' פ' דר"ד ד.

ל. ואם היה מדבר עמה ע"ק הרי"ז מקודשת. א. סקור וביאור חידן. דין זה הוא מהטור שכתב דאם הכי מדבר עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין. וכתב כ"ז דהוא מדברי הרמ"ם [צ"ל דקדושין סי' ב'] שכתב דמסתברא דמה שמדבר עמה תחילה שחוקש לו, הוי הוכחה ע"י ממזר עובר לפניו. ורי"ז נתיב כ"ז ח"א (דף קפ"א ג') בדפוס ויניא"ה) הביא דברי הרמ"ם כ"ל, וסיים דהוי מקודשת ודאי.

וכן בשו"ת הרי"ב"א סי' ר"ח עמוד רס"א כתב בתוך הדברים באומר זו קדושה, דכיון שעסקים בלתי ענין, העסק הכוא עשה אותו יד מוכיח, ועדיפא ממזר עובר לפניו באומר חלה דהוי יד מוכיח. וכ"כ בצנימין א"כ סי' נ"ג.

ובתשובה אחת שכתבה מרדכי סוף גיטין סי' ת"ע צידדן שאמר הרי הוא לך לשם קדושין, כתב דהאם ר' נתן מורה כב להחילא מעטם דלא אמר לי, ופליאה דבר זה צעיר, מי גרע מאילו שחק ולא אמר לה לשם קדושין דמהני כיון שהיה מדבר עמה ע"ק, וכ"כ הרי הוי מדבר עמה. ובתשובה ר' חיים צ"ר יוסף שם בסי' חמ"א הסכים עמו דאם יש עדים שדיבר עמה תחילה ע"ק, אע"פ שלא פירש בשעת קדושין שקידשה לריבה גט וכו'. וכ"כ במאורי בסוגיא, דהא דבלא אמר לי אינה מקודשת, זה דוקא כשלא היה מדבר ע"ק, שאם כן, אין ידים מוכיחות פחות משתיקה. ובשו"ת הרדב"ם ח"א סי' ר"כ כתב דהוא ק"ו מנחם לה בשתיקה, והדברים בנדרים.

וב"ד

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' א' אות ד' כתב במסגרת, שצמדינתו שאין שום אדם מקדש ע"י שליח הוי ספק קדושין כמו בגט בלא כתב מנאי, ואף להרמב"ם דמכשיר בגט, בקדושין הוי ספק שאפשר להיות בשביל אחר רק דלא שכיח, וצ"ע אומדנות המוכיחות יכול הדין לדון בשעת מעשה לבטל הקדושין או לקיימן.

ב. אם יש חילוק לענין חסרון תיבת לי בין לשון הרי את מקודשת, לבין שאר לשונות של קדושין. עי' בפני יבושע לקדושין דף ה' ע"ב ד"ה ח"ל רב פפא, שכתב בתוך הדברים דלפי מ"ש החוס' בנדרים דף ו' ע"ב דהא דמספקא ליה לרב פפא אי יש יד לקדושין היינו משום דבקדושין אסר לה אכ"ע כהקדש ושמה יש יד לקדושין כמו ד"ש יד להקדש, לפי"ז היינו רק באמר הרי את מקודשת, אבל בזה הרי את מאורסת וברי את לאיתנו שאינן לשון הקדש אפילו ידים מוכיחות נמי לא מהני, אף א"כ קשה מאי קס"ד ר"פ בקדושין דשמואל בלא אמר לי מיירי, דהיינו באמר הרי את מקודשת, אבל בזה הרי את מאורסת וברי את לאיתנו שאינן לשון הקדש אפילו ידים מוכיחות נמי לא מהני, ואפשר דכוונת החוס' בנדרים אינו משום דקאמר בלשון מקודשת, חלה אפילו בכל לשון מני, דכיון דסוף סוף אסר לה אכ"ע הו"ל כקוגמות ונדרים, כן נראה לכאורה, חלה דמלשון החוס' לקמן דף ז' ד"ה ונפשו קדושין בכולהו ושם ע"כ י"ח חייך צפרועה, לא משמע כן, חלה דוקא בלשון קדושין דמי להקדש וי"ע.

ובאח"כ סופר ח"א סי' ק"ו כתב בפשיטות דלאו דוקא כשאמר לשון מקודשת שהוא הקדש [הוא דמהני ידים], דכיון שגניח דיתוד אשכ לעגלה הוי איסור לכ"ע טקדש, א"כ אם אומר מאורסת או מאורסת ודומה הוי כגוי להקדש וכיוי לנדרים כמו קונס קננה

אוצר

סי' ל אות א—ב

הפוסקים

דסיפא לא הוי קדושין אפי' שבו מדברים ע"ק. וע"ע בהמקום לקדושין דף כ' ע"ב ד"ה בגמרא.

ועיין עוד בתשובת הר"ש אלגאזי שנסוף סי' דובז שפתי ימים (בנצחש) דק"כ ע"א, סס חיי סי' ח', פרי הארץ סי' ג' דכ"ט ע"ב, אדמת קדש סי' ל"ט, מעשה רקח פ"ג דאישות ה"א, ישא צרכה (על רי"י) ד"ד ודמ"ץ וצ"עך שי לסעיף ג' ד"ה ובקו"א, מ"ש בתיבון קושא זו למד לא חוקמי בגמרא דברי שמואל כשהיה מדבר עמה ע"ק.

ובתב צעלי ארוס סקט"ז דהיינו ע"כ שמדבר ע"ק שלו [ר"ל שיהיה מוכה שרואה לקדש לעצמו], דא"ל אכתי הוי יד שאינו מוכה דשמואל לחברו הוא מקדש, ושכן הוא ברא"ש להדיא. וע"י עוד מזה לעיל סקו"א אות ז'.

ב. אם יש חולקים על דין זה. כחצ בנחמא נדק (מליוצאויטש) סי' ל"ז דבהגמ"ר משמע דמפרשים דהא דהאמ"ק ולא אמר לי [דאיהו מקודשת], מיירי אפילו במדבר עמה ע"ק, וכן מוזכר בקילור הדינים היוצאים מהמרדכי שדפסו בחלפסי חולין, שהרי"ר נתן הורה להחירא כיון דלא אמר לי, ונחלקו עליו חכמים ואמרו שאם יש עדים שדבר עמה ע"ק אפי' שלא פירש בשעת הקדושין לריכא גט עכ"ל, ור"ל אפי' שלא פירש לי, הרי משמע גם להחכמים לריכא גט מספק ולהרי"ר נתן איהו מקודשת כלל, וזה שלא ברא"ש וכוטו"ש, וע"י גם בנח"ג הכה"ט אות ל"ט כו', ואחר שהרי"ך ד"ש קל"ח ראי' לזה מהסוגיא דידים שאין מוכחות בגיטין דף פ"ה ע"ב ובגדרים ה' ע"ב, מסיק בנידונו דאולי יש ללרף גם ספק הנ"ל של סגרת הרי"ר נתן.

ובתפארת יעקב סקט"ז כחצ שמדברי הרמב"ם שלא חילק בכן [בין היה מדבר עמה ע"ק ללא היה מדבר עמה, לענין כשקידש אח"כ ולא אמר לי], ובחר הכי מחלק בכוני [לישני] ספיין, ש"מ דלא שאל וכלא לי לא מהני.

אולם בשו"ת הרדב"י ח"א סי' רל"ה כחצ דהא דר נתן הורה להחיר, הוא משום דלא חסיק אדעתיה שיהיה מדבר עמה ע"ק כו', ורחוק מן השכל דר נתן היה סובר דגרוע לשון לשם קדושין [כלל לי] מנחיה בסתם, ואח"ל דפליגי, לבר פלוגתיה שומעין דאמר כהלכה וכסברא דאין לחלק ביניהם וכו'. [ועיין בשער אשר סי' ל' דף ל"א ע"ב ח' שכתב דמשי"ב לא אסר ר' נתן מחמת הדיבור ע"ק, משום דס"ל דלא מהני הדיבור ע"ק רק כשהשיבה הן]. וע"י באדמת קדש סי' ל"ט משי"ב להוכיח דגם הרמב"ם ס"ל ברא"ש דבהיה מדבר עמה ע"ק מקודשת אף בלא אמר לי.

ובשער אשר סי' ל' אחר שכתב דהיה שבו מדברים ע"ק מקודשת לדעת כל הפוסקים גם כשקידש אח"כ בלשון שאלו מוכה מי המקדש ומי המוקדשת, והגם שיהיה בלשון כזה ולדעת רבני פרוצונאל לא מהני [וכמוצא בסק"ל"ה אות ה'], כחצ עוד בנח"א ג' דאין לומר דמ"מ עדיין לא פלטינן מאותם שחלקו על ר"ה בזה"ל דבתך סתם מקודשת דאלו הקדושין על כולן וכו' לריכות גט, והם מהר"ם ובר"א ממין וברש"ב"א וברמב"ן, והנראה שגאמרו דבריהם הגם שיהיה אחת מהן משודכת לו וכו' מדברים מקודש ע"ק מאותה הבת, וכמו שהובאו דבריהם בהגמ"ר פ"ט דאישות וכן פסק בשו"ע סי' ל"ז, ונחל לאחוריה שהם חלוקים על הרא"ש והפוסק והנמשכים אחריהם שפסקו דבמדבר ע"ק מהני גם כשלא אמר לי, וגם מרן דפסק בשו"ע בותיבו נחל דקא סבר אנפשיה בזה"ל דפסק גבי בתך סתם, אמנם כד הוינן זה חזינן דמלמד דאיהו למימר דהאי פוסקים כד דנקטו בלישניהו אינו אלא בשעת שדוכן דלא דיברו גם מעסקי קדושי אותה הבת, משא"כ כיכא שקידש צעה שבו

וביר דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"א אות ח' כחצ דדן זה מוזכר בתוס' נדרים דף ו' ע"ב ד"ה או דילמא ואלו חזאי, שאם היה מדבר עם השני ע"ק מקודשת בזה"ל לחודה, דק"י הוא מתן לה כשהיה דקו"ל דמהני במדבר עמה ע"ק, וכ"כ בהגמ"ר סוף גיטין [כ"ה"ל].

גם בדברי ריבזו סי' קפ"ה כחצ בנידונו דמקודשת אף שלא אמר לי מפני שבו מדברים ע"ק, וכ"כ בלחם רב סי' כ"ב. ובנח"ג הכה"ט אות ל"ה הביא שכן דעת מהר"א גליקו בתשובה כח"י. ושם בזה"ל כחצ שבהריב"ל בח"ג סי' י"ב הביא דברי הרא"ש להלכה מוסכמת. ובחיים ושלום סי' כ"ד כחצ שכן נראה לדקדק מדברי החשב"ן בח"א סי' כ"ג ומדברי עוד פוסקים. וע"י גם בשו"ת מהר"ם פאדווא סי' כ"ט דס"ג ע"א (בדפוס קראקא תרמ"ב).

ובשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' מ"ב כחצ וכבר ראיתי מי שכתבו לשון הרא"ש בזה הענין לומר דכשחמיר לשון קדושין בלא ידום מוכחות גרע טפי מלא פירש, וכבר ביארתיו שאין הדבר כמו שחשב מא. וע"י במשנה דרבותא (בחלק החדשים של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה שכתב מ"א סעיף ז' דקט"ז עור ז' משי"ב בדין זה.

ובשו"ת מהרש"ך ח"ג סי' ל"ט הביא בשם חכם אחד שהקשה לפי הפוסקים הנ"ל דכי חוקמין דברי שמואל בקדושין דף ה' ע"ב בדאמר לי, אמאי לא חוקי לה כשהיה מדבר עמה ע"ק, והוי ממש דומיא דחיר עובר לפניו, וכחצ מהרש"ך דלא ה' מקום לחרץ ולומר הכא במאי עסקין שהיה מדבר עמה ע"ק, דא"כ אפילו לא אמר לה האמ"ק הרי היא מקודשת, דכיון שהיה מדבר עמה ע"ק כשהיה סגור, וא"כ ע"כ לא סגי לאוקמי מימרא דשמואל אלא בדאמר לי.

ועיין בשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ז' מה שהקשה על חירון מהרש"ך הנ"ל, ובכני שמואל סי' נ"ט (ונדפסה בתשובה גם בשו"ת מהר"י לבית הלוי הנ"ל סי' ג') שייש דבריו. ולעולם קשויות מהרש"ך כחצ בכני שמואל שם דאין כאן קושא כלל, לפי שמדברי שמואל נראה שזה למד כלל אחד בכל סתם קדושין, ודוחק גדול לומר דמיירי בענין פרטי במדבר עמה ע"ק, ועוד דאמורא לריך לפרש דבריו ואין חוקמין במאי דלא פירש, ובית הכ עדיף טפי ממאי דמוקי תלמודא דמיירי באומר לי והגיה דברי שמואל, זה אינו כלום, דתלמודא קאמר דשמואל לא נחית לאשמועינן דין ידדים שאינם מוכחות שברי אמר חדא זימנא בזה"ל דחיר, ולא נחית לאשמועינן אלא שריך שיאמר לשון שמשתמע שהוא לוקח אותה ולא שיקח את עצמו כגון הריני אישך, ולהכי קאמר דשמואל כדיון של קדושין מיירי באומר לי או במדבר ע"ק אפילו לא אמר לי, ולא חש לומר דאמר לי דזה דבר ידוע וכו'. וע"י בנח"ג הרי"ר אהרן ו' חיים שם בשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ד' דף ו' עור ג', משי"ב ג"כ על דברי המחבר הנ"ל, ומה שהשיב לו המחבר שם בסי' ה'.

ועיין גם בחדושי מהר"ט על הרי"ף בל"ד ג' שכתב לפרש חירון בהגמ"ר, שלא בא להגיה דברי שמואל, אלא ה"ק לא נחית שמואל להודיע נוסח המועיל בקדושין, כי אם להודיע דהני לישני דבריו אין האשה יכולה לומר לא הצנתי כו', א"כ דשמואל מיירי בכו' מדברים ע"ק דלא בענין שיאמר לי, והא פשיטא, אלא ללמד דבה"כ

(א) לא פאנו לו להר"ט תשובה אחת שדן בענין זה. וע"י בנח"ג הגה"ם אות ל"ה, שצ"ן לחשובה מורו [הוא מהר"ם] בחלק ח"ב סי' כ"ד, אך גם שם לא נמצא מאומה מענין זה. וע"י בתפארת יעקב סקט"ז שהוזכר גם לשון מהר"ט בזה, ולא צ"ן מקומו.

אבן

סוף ל אות ב

הפוסקים

כאשר שאל ומשך זה הכסף חייב ליתן מאתים, כרי שאע"פ שלא פירש שכוונתו למאתים על הסתם משמע דמנך על מאתים שאמר מקודם, וה"ל כיון שמתחילה אמר בעד קדושין בזה ואח"כ בשעת נתינתו אמר בעד קדושין סתם אדעתא דכחו הוה נותן, ולא הולך לפרש דמנך על דברים הראשונים כו', והעדים כרי נמלאו גם בתחילת הדברים כו', ויודעים גם מי הוה במקדשת וכו'.

אולם עיין בתשובת מהר"ש שצפני יבואע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ט, שהשיב על דברי המחבר שם סי' ע"ז שכתב בין שאר העצמים להחמיר בנידון שלא אמר שמקדש אותה, משום שיום לפני הקדושין בזמן המקדש לא עדי הקדושין ואמר להם שכוף רוצה לקדש אשה זו, וכתב מהר"ש שזה אינו מספיק כי דבועין ידים מוכיחות בשעת הקדושין כו', וגם בהאומר האמ"ק ולא אמר לי כתב הרא"ש שאלם היה מדבר עמה ע"ק להתקדש לו הוי קדושין, משמע משום שיהיה מדבר עמה ותיכף ומיד קידשה, אבל כל שהפסיק מאותו ענין יראה דלא מהני ומשום דבועין ידים מוכיחות בשעת נתינתו וכו'.

ד. אם במדבר ע"ק מקודשת אפילו בשמלכד חסרון לי גם ליכא הוכחה מי היא המקודשת. כתב בנכ"ג הגה"ט לאת ל"ז בשם כרי אברהם מוטל בספרו [כת"י], דהא דבמדבר ע"ק מכני בלא אמר לי, אפשר דהיינו דוקא כשיש הוכחה מי הוה המקדש או המקדשת דליכא חדא לניצוחא, אבל אם אין הוכחה מי הוה המקדש והמקדשת, דליכא חרתי לניצוחא, אפילו מדבר עמה על עסקי גיטא וקדושיה לא מהני.

אולם באביר יעקב סי' כ"ד דקל"ו ח' כתב בנידון דכיון שכבר דיבר מקודם דברים אחרים שבהם הורה לדעת שכוף המקדש ושהיא המקדשת, אע"פ שאמר אח"כ בלשון גרוע לית לן בזה, דלא גרע ממדבר עמה ע"ק ונחן לה בשתיקה דדיו, וכן באמר האמ"ק בלא לי דהוי קדושין, וה"ל בני"ד דודאי דליכא לפלוגי בזה בין הוכחה דעכ"פ הורה שהיא המקדשת או שכוף המקדש, לביכא דליכא חרתי לניצוחא שאינו מוכיח לא למקדש ולא על המקדשת, כמו שחילקו לסברה המחמירים בידים שאין מוכיחות [ע"י ע"ז בסק"ט לאת י"ג], דבין זה דמדבר ע"ק אין סברה לחלק בזה, וכוף פשוט.

ועיין להלן סק"ל"ה אות ה' בדברי השער אשר סי' ל' שמה כמה פוסקים דמדבריהם משמע דס"ל דבמדבר ע"ק שפיר מהני גם כשאמר אח"כ לשון שאין זו הוכחה לא על המקדש ולא על המקדשת כו', וסיים דבזה נפשו מה שנסתפק כרי"א מוטל [בני"ל].

ויותר מזה מצינו בשער אשר שם דל"ז ג' בתוס' ד, דאפילו להסוברים דבמדברים מענין נשואי האשה עמו לא הוי כמדברים ע"ק, היינו כשקידש אח"כ בשתיקה, אבל היכא דאמר שנותן לקדושין אלא שאין זו דבר מוכיח לא למקדש ולא למקדשת, שפיר מהני מה שדברו בשעת השדוכין לגלויי מילתא דלפניו מקדש אותה.

גם בעבודת השם סי' ע"ז כתב דליכא דהוי מדברים ע"ק אע"פ דלשון הקדושין היה גרוע דליכא זו הוכחה לא לאיש המקדש ולא לאשה המקדשת, עכ"ל מהני. ע"ש שהאריך בזה ובסמ"ע מדברי הפרי הארץ והאדמת קדש [במוצאים להלן סק"ל"ה אות ה' דבמדברים ע"ק מהני גם כשקידש בלשון שם דבר וכו']. אלא שבס"י י"ד כשכתב כמה עצמים שנידונו לא הוי אלא ספק מקודשת ולא קדושי ודאי, הביא גם דברי הגה"ט בני"ל, וכתב שכן דעת מהר"ט ומהר"ש [במוצאים לעיל סק"ט"ע אות י"ז דבדליכא הוכחה לא למקדש ולא למקדשת, לא מהני אפילו בשדוך]. וכבר העיר על סתירה זו במה"ה שם בעבודת השם סי' ע"ז.

ומעשה

שכיו עסוקים בזה ענין שפיר מודו לר"ת בזה וכמ"ס הח"מ שם סק"ל"ה, וגם לפי דברי הפוסקים שכתבו דגם בקידוש מיד שכוף עסוקים נאמרו דבריהם וכמ"ס שם ב"ש ומכר"ש, כבר יראה לחלק בזה צפני יבואע (שצפני המאורות הגדולים) סי' ז' וע"ז דשאלו בזה סתם דמשמעות הלשון מורה בין למשורכת בין לשאינה משורכת, ובכוונה סתם דבריו ועב"ד איננו דמחית נפשיה לספיקא, משא"כ בהכ"ה דהרא"ש והטור כו', ומהרש"ד"ס בס"י ג' יראה לחלק מזה אחר כו' [הוצאו דבריו לעיל סק"ט"ע אות ע"ז], באופן דליכא דלא מפי המקדש לשון קדושין, הכם שלא אמר לי, פשיטא ודאי דליכא מאן דפלגי אבהיה דהרא"ש והטור וכו'.

ג. אם מהני כאן אפילו אינם עסוקים באותו ענין ממש רק מענין לענין באותו ענין, או אפילו בשחפסיק הענין. בעלי ארזים סק"ט"ו הקשה על דברי הרא"ש [בני"ל בזה ח' שכתב דמסתברא דמה שיהיה מדבר עמה תחילה שמתקדש לו הוי הוכחה עפי מציור עובר לפניו], דלכאורה הוה משנה שאינה גריבה, דאפו מי גרע מנחן לה בשתיקה, וע"כ לא מספקא ליה להש"ס אלא בלשונות הגרופים דאפשר דגרישי משתיקה דדילמא למלאכה קאמר, משא"כ כשלא אמר לי כיון שדיבר עמה שמתקדש לו מוכיח חיתי שיהיה גרוע מנחן בשתיקה, וכתב דנראה דהרא"ש אחא לאשמועינן אפילו באין עסוקים בזה ענין [אלא מענין לענין בזה ענין ע"ז], דאילו בנחן בשתיקה לריק עסוקים בזה ענין אבל בלא אמר לי אי דיבר עמה תחילה שמתקדש לו שפיר הוי יד מוכיח אפילו אין עסוקים בזה ענין.

וכן פירש דברי הרא"ש ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"ל ח' אות ט', וכתב דהעיקר נראה דהרא"ש מלמד לנו כדון דכאן מהני אפילו מענין לענין בזה ענין, דהרא"ש הוה מהסוברים דלא נחן לה בשתיקה לא מהני אם לא ששעסוקים בזה ענין ממש [ע"י ע"ז בסק"י ד], ואמר לנו הרא"ש דלא אמר האמ"ק ולא אמר לי אף שאינם עסוקים בזה ענין ממש, הוי עכ"פ יד מוכיח מה שדיבר עמה תחילה על עסקי קדושיה לעצמו, אלא שבוסיף ציד דוד דבזה לא הוי רק ספק קדושין, דהא משמע מהר"ש דהוי יד מוכיח ובקדושין אף ציד מוכיח לא נפשטה האצבעיה אם מהני, ותמה על הטור שהביא מהר"ש בני"ל לענין ודאי קדושין [וכמוצא לעיל בזה ח' א], דהא הרא"ש לא קאמר שכוף ק"ו משתיקה כמ"ס בהגמ"ר [המוצא בזה בני"ל], ועפ"י עסק בפסקי הלכות שם דלא עסוקים מענין לענין בזה ענין ואמר לה האמ"ק ולא אמר לי, כרי זו מקודשת מספק.

וע"י במעשה אליהו אות ל"ו דאחר שהביא כמה ענינים שיש בהם מחלוקה אי נחשב כמדבר עמה ע"ק, מסיק דמ"מ בהלכות עמכם החומרא דחסרון לי לא יעכב, לא נמלא עוד להקל דה"ל כמ"ס להחמיר.

ובשו"ת מהרש"ד"ם סי' כ' כתב בנידון דכיון שמתחילה אמר חרבה בעד קדושין בזה, א"כ אף שנספק הענין ואח"כ בשעת נתינתו אמר בעד קדושין [ולא אמר לזה], אפ"ה הדעת מחייבת דסמך על מה שאמר מקודם בזה, ודמי ק"ה להא דלמרינן בתוספתא קדושין פ"א והביאה בהלכות וכתבה הרמב"ם פכ"ה מה"ל מכירה, המצב לקנות מחצית מקח מוכר אומר בעד מאתים חצי מוכר לך והלוקח אומר איני קונה אלא בעמה, והלך זה לביתו כו' ואח"כ נתקדשו ומשך זה הכסף סתם, אם המוכר הוה שחבב כו' ואם הלוקח

(מב) כן נראה מדבריו בסק"י, דס"ל שם דבנחן בשתיקה לא מהני מענין לענין באותו ענין רק באותו ענין ממש, וכשאמר לשון קדושין אלא שנינו ברור מהני גם מענין לענין באותו ענין.

באר הגולה

ג סס ססס הרמ"ם מדין
ספיר

ג [כח] ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות (פירוש כמו שכתובו) צדית יד הכלי מעטך עמו הכלי עלמו כן אלה הדברים מוכיחים שמושכים אחרים לשון (ל) ניגהו וחוששין (יח) לקדושין:

יש

ביאור הגר"א
[כד] ואם קידש כר.
סוד בשם הרמ"ה
הטעם דהוי כמו נזיר
עובר לפניו וכ' וחוששין
לקדושין משום דיש
לחלק ביניהם. עב"י

אבל נראה דודאי מוכיח לגמרי הוא וכמ"ש תוס' בגדרים ו' ב' ד"ה או דלמא והר"ש בפי' שם דאי הוה פשיטא לן דיש יד הוי יד מוכיח כיון דקידש אחרת קדושין גמורין אלא דהאיבעיא שם לא נפשטא וכמ"ש הר"ן שם בדיה מנו מאי דשמואל כר' וכ"כ הרמב"ם ובדאמרי לי הוי כמו ואת נפי וכ"כ תוספות ד"ה חזא בשם יש ספרים כר' דלא כרש"י שפירש בדרך אהל:

באר היטב

(יח) לקדושין. היינו קדושי ספק. עין צ"י נ"ש:

הפוסקים

סיק לא אות א

אנצר

פוסקים, דכתוב' קדושין דף כ' ע"ב ד"ה הכא כתבו דליכא ב' גירסאות בגמ', ולגירסא אחת גם נמיר עובר לפניו לא הוי אלא ידים שאין מוכיחות, וכיון דקידש אשה אחרת תחילה אינו אלא כמו חזר עובר לפניו, ולדין לא מהני ידים שאין מוכיחות, משו"כ הוי ספק קדושין כיון דתליא בגירסאות אלו.

ובתאומי צביה (שעס ארץ לני) סק"ב כתב דלולי דברי רבי"ש אפשר לומר דמש"כ הרמ"ה חוששין לקדושין, היינו משום דזכ הוי אצט"ל דלא איפשטא אם יש יד לקדושין אפילו בידים מוכיחות כדליתא בנדרים ו' ב', ומשו"כ כתב דהוי ספק אפ"פ דהוי ידים מוכיחות לגמרי.

ובזרע אברהם (להר"א בלגדי) דף ב' עור ג' תמה דלפי מש"כ רבי"ש דהטעם דאינו אלא ספק הוא משום דיש לחלק בין זה לבין חזר עובר לפניו, עדיין תמוהים דברי הרמ"ה מה דקאמר ידים מוכיחות ניגבו דהא לדברי רבי"ש לאו ידים מוכיחות הם כר', ובפרישה הרגיש בזה כר', וכתב ג"כ דהספק הוא משום דהוי אצט"ל דלא איפשטא אי יש יד לקדושין או לא, וא"כ דברי הרמ"ה נכונים ידידים מוכיחות הם ואפ"ה אינו אלא ספק קדושין.

גם בביאור הגר"א סק"ד כתב דודאי מוכיח לגמרי הוא, וכמ"ש תוס' בנדרים ו' ב' ד"ה או דילמא והר"ש בפירוש שם, דאי הוי פשיטא לן דיש יד הוי יד מוכיח כיון דקידש אחרת קדושין גמורים, אלא דהאצט"ל שם לא נפשטא, וכמ"ש הר"ן שם בדיה מנו כר', וכ"כ הרמב"ם כר', וכ"כ טעם הרמ"ה דהוא משום דהוי אצט"ל דלא נפשטא, וישועות יעקב בפירוש הארוך סק"ז ובנחלת בנימין (להר"א ב' המצורגר) סר ע' דכ"ג ב'.

ובאבני מלואים סק"א כתב שכבר רמז ע"ז הח"מ בסק"ג [דאחר שכתב דברי רבי"ש כ"ל לין לדברי הגמרא בנדרים דכ"ג ח' יש יד לקדושין].

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' א' אות י"ב כתב דמספקא ליה לרמ"ה אי הוי רק יד מוכיח והוי ספק קדושין (משום דלא נפשטא האצט"ל), או אפשר דהוי עיקר קדושין כיון שנותן לה בקדושין בידה כר'. ולין לדברי הביאור הגר"א כ"ל.

ובערך חשלחן סר ל"ז סעיף ט"ז אחר שכתב ב' הטעמים כ"ל דליתא אלא ספק קדושין, (ד"ל דשמה נכחון לקדש לאחר, וגם דעיקר הדין אי יש יד לקדושין הוי ספקא דניגה), כתב דבאמת הוה מילתא היא, דכיון שיש ספק בכוונה אחרת אף דפירוש רחוק הוא, מ"מ כיון שיש להסתפק בו אין זה קדושין מפורשים אלא ידות, והוי ספק אם יש יד לקדושין, אבל אם לא היה שום ספק בדבריו אין זה יד אלא קדושין גמורים. ועי' ב"ש ברכה (פל רי"י) דט"ז ג', ביאור מהם, מלית השקל, פרי יעקב סעיף ז', ובאבני משפט סק"ז.

ועי' בפ"ב קדושין סק"א שכתב דעת הרא"ש דגם בכה"ל לא הוי קדושין, דברי הרא"ש כתב דהא דמשני הכא דקאמר לי וכתב

לא. וחוששין לקדושין. א. מקור הדין ומעמו, וביאור לשון "חוששין לקדושין". דין זה הוא מהעור נשם הרמ"ה, וכמו שאין בנא"ג אות נ'. וכן הוצא בשמו ברצונו ירוחם נחב כ"כ ח"א (בדפוס וינליאח ש"ג הוא בדף קפ"א ג') ובחזושי תלמיד הרשב"א בסוגיון, ושם כתבו בטעמו דכ"ה"ג חוששין לקדושין משום דהוי כמזר עובר לפניו.

וחא דכתב לשון "חוששין לקדושין" עין צדית הילל סעיף זה דלשון זה הוא לאו דוקא, דכוונת הרמ"ה דהוי ודאי קדושין. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"א סר ר"ה בנחך הדברים באופן אחד, דלאו דוקא חוששין אלא מדינא מקודשת.

אולם חב"י כתב דמכתב הרמ"ה חוששין לקדושין, משמע דליתא מקודשת גמורה, ונראה שהטעם מפני שיש לחלק ביניהם, דהתם כיון שאומר אהא ונזיר עובר לפניו מוכחא מילתא ודאי דאהא חזר קאמר, אבל הכא כיון דקידש לעמו אחרת בפניו, כי אמר לה הכא מקודשת לא מוכחא מילתא כולי האי דלפנמו קאמר, דאפשר דלחזרו הוא רוצה לקדש, שהוא כבר קידש אחת וחרתי למה ליה, הילכך ספקא הוי. וכתיבו הי"ש"ב בפ"א דקדושין סר ד', וסיים דיפה כתב.

גם בנ"ח כ"ל כתב דמש"כ הרמ"ה חוששין לקדושין היינו לומר דלא ברירא ליה אי הוי ידים מוכיחות כמו בנזיר, וליכא אלא ספק קדושין. ובפרישה אות י"ב, כתב דהא דכתב הרמ"ה ידים מוכיחות ניגבו, אפ"ה לא הוי אלא ספק, היינו לומר ידידים מוכיחות ניגבו דמהני קלה, ולשון יד קדייק דמשמע דיד ואחרת קדושין הוא ולא עיקר קדושין וכו'.

ובתשובת הר"ש אלגאזי שנסוף ס' דובנ שפתי ישנים (הנדפס באחמיר תל"א) כתב שיש להקשות על הרמ"ה דא"כ לוקמי בגמרא [קדושין כ' ב'] מילתא דשמואל בזה ואמתי דחיק לשנויי מילתא דאמר לן, וי"ל עפ"י מש"כ רבי"ש דלא הוי אלא קדושי ספק, וא"כ בזה ניחא, דלכ"י לא מוקי מילתיה דשמואל כנידון הרמ"ה, משום דשמואל הא קאמר הרי זו מקודשת דמשמע בודא, ונראה שמכאן למד הרמ"ה כנידונו דליתא מקודשת ודאי, מתאי דלא מוקי מילתיה דשמואל בזה, וזה חזן מהטעם שכתב רבי"ש. וכבר כתב בן בחזושי מהר"ט על הר"ף דל"ד ג', דלכ"י נקיע הרמ"ה וחוששין לקדושין כלומר דהוי ספק קדושין, ובכ"י ניחא דלא מקמיח מילתא דשמואל בכ"י ג'.

ובב"ש סק"ז אחר שכתב דברי רבי"ש כ"ל דהספק הוא משום שכבר קידש אחת לפנמו, כתב ד"ל גם בן דהספק הוא עפ"י הגירסא כמ"ש נחום שם. וכוננו ב"הר האצני מלואים סק"א ועוד

(ג) ע"י בורע אברהם (להר"א באבני) דף ב' שר ג', ובהשרת בן המהר"ש שם. מש"כ על דברי מהר"ט א"ל.

ביאור הגר"א

ה

ה' יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הריני נותנו לך

בתורת

באר הגולה

ס' הרי"ג נחשבה סימן
ס' [ג'ל רפ"ח]

[כה] יש מי כר' דאין
נקרא יד שאין מוכיח
אלא במי שאינו גומר

הדבר שהתחיל אבל כאן דבור שלם הוא אע"פ שאין מוכיח מי המקדש ומי המתקדשת פ"ט וראו מוכיח כמ"ש ס"ד ב' לא שבק כר' לא שבק כר' ושם ג"כ א' דתני רב טביומי כר' ויד מוכיח תרי ומ"פ לא אפשטא בגדרים ו' ב' ביד מוכיח אי הוה יד בקדושין וכן פסיק בריב"ש שם ותוס':

אנצ

סיק לא את א—ס"ק לב אות ב

הפוסקים

ובישא ברכה (על רי"ו) דע"ו טור ב' כתב על המהרי"ט ה"ל דאין מוכן למכ לא הוי קדושין גמורים דכיון שחצו לאותה אשה בפניו שחתקדש לו ואמר לשניה חתא מקודשת אין לך בוכה גדולה מזו, דכיון שלא נחתלת הראשונה אין מקום לספק, [דכא] ה"כ כתב בטעם דין הרמ"ה דלא הוי אלא ספק קדושין, מ"ש דכיון שכבר קידש אחת לעצמו לא מוכחא מילתא לעצמו קדושת דתרתו למכ ליה, לפי"ז אם הראשונה לא נחתכה הוי קדושי השנייה [קדושין גמורים], ונראה לענין הלכה הוי קדושין גמורים, מ"כ לענין מעשה יש להחמיר כיון שכבר ילא מפי מהרי"ט.

טע"ף ה' לב. אמר הריני נותנו לך וכו'. א. מקור וביאור הדין. דין זה הוא משום הריב"ש. וכתב שם בנידון ה"ל דלא מיקרי ידים שאין מוכיחות חלל דמי שמתחיל בדבור ואינו גומר אותו, ואין מוכיח מהתחלת הדבור מה היתה כוונתו, דומיא דמי שאמר האמ"ק ולא אמר לי, אבל דמי שאמר הריני נותנו לך בחורת קדושין, אין כאן ידים חלל דבור שלם, שכיון שזכיר שהוא כוונת לה בחורת קדושין, כבר נראה מלשנו שהוא המקדש והיא המתקדשת, דלא שצ"ק אינש מלוא דנפשיה ומידי דרמי עליה *, ואפילו אם ידענו שהוא נעשה שליח לאחר והיה נעשית שליח לאחרת, אפ"כ אמרינן דלא שצ"ק אינש כר', כדחנן בקדושין דף ס"ד גבי הא דמתקדש את פ"ט סתם אין הצוגרת בכלל כר' *, ואפילו דכ"פ פסא [צנדרים] דף ו' אי יד יד לקדושין בקידש אשה ואמר לשניה ואת [דלא איפשטא, כתבו הפוסקים דנקטינן לחומרא דספיקא דאורייתא ביה, כיון דיד מוכיח הוי, חלל דמנצי ליה אי יד יד לקדושין כלל ואפילו יד מוכיח, וכ"ש בנידון זה דאפילו חומרא דהוי יד, מ"מ הוי יד מוכיח דלכ"כ נע מספיקא כנעניא דכ"פ פסא. ועי' להלן אות ג' שנחלקו באזהרות צדעת הריב"ש, אי כוונתו לומר דהוי קדושי ודאי, וכמו שמורים תחילת דבריו, או שדעתו דהוי ספק קדושין, וכמו שנראה מסוף דבריו.

ה. האם יש חולקים על דעה זו. עי' צדרכי משכ אות ו' שכתב דבהגמ"ר סוף גיטין לא משמע כהריב"ש, וכ"כ צ"ש"ש פ"ק קדושין תחילת דבריו, דדברי הריב"ש הם לאפוקי מהגמ"ר סוף גיטין דמשמע שם דס"ל דאי לאו שצנדרונת הוי מדבר עמה תחילת על עסקי קדושין, לא הוי קדושין עמה שאמר צדעת ותינה כרי כול לך בחורת קדושין, חלל שסיים צ"ש"ש דאולי יש לחלק בין אחר

וחתם כשנזכר עובר לפניו, ה"כ דאי הוי מלי לאשכחתי בוכה קאת הוי משני חלל דלא משכח כר', א"כ משמע דקדושין ליכא מידי דדמי לחזיר עובר לפניו, ועוד דכרי דעת הרא"ש במסכת חזיר ב' ע"ב דנזכר עובר לפניו נמי לא הוי ידים מוכיחות כר', וא"כ אין בציף הטור דברי הרמ"ה ולא האביר דעת אביו הרא"ש כר', גם לפי מה שכתבנו [בספ"ק] בדברי הרמב"ם דנזכר עובר לפניו איירי שלבו לחירות, א"כ בקדושין י"ל דמי למקדש בלא עדים ולכל היוותר לא הוי רק חשש דרבנן וכו', ונשאר צ"ע. וצדע אברהם ה"ל כתב לאידך גיסא, דלדעת הרא"ש וכו"ן שפירשו הסוגיא שם צנדרים דלא כמו שפירש הרמב"ם, לדידם נידון הרמ"ה לא מיקרי ידים מוכיחות, חלל קדושין עלמן, ע"ש שהאריך בזה.

ב. ובשארם לשניה "ואת" תהיי מקודשת. כתב בתפארת ועקב סק"י דפשיטא דהטוב בזה"ו הנוספת [של ואת], שחתה כמו הראשונה מקודשת "לו", דכא ע"ד כאן לא מצטיף לן [צנדרים] דף ו' אי יד יד לקדושין [רק באומר "ואת" לצד, דיש להסתפק דילמא ואת חזאי קאמר, אבל בשביל "לוי" לא איכפת לן, וע"כ לפי שאמר לראשונה מקודשת לי, דא"כ הוי ליה לרב פפא למצטיף אפילו כשפירש לשון קדושין כגון ואת חתא מקודשת, בשביל חסרון לי, ומדלא מספקא ליה רק ואת חזאי ש"מ דשצ"ל לי אפילו יד מוכיח לא הוי רק קדושין גמורים, ואפילו אי אין יד לקדושין בזה מהני, אבל באמר לה האמ"ק בלא ואת" הנוספת י"ל דאפילו יד מוכיח לא הוי, רק יד שאינו מוכיח כצנדרה ה"כ [שצ"ח א'], וסיים בתפארת ועקב דילא לוו בזה דבר חדש דאם אמר ואת חתא מקודשת, לכ"ע הוי קדושין גמורים ועדיף מיד מוכיח, ואפילו לפי ספיקו של רב פפא מהני בזה, ויש להחייב צדכר זה למעשה, וכדצ"ח נכונים. וכ"כ צפרי הארץ ס' ג' דכ"ז טור ב' בתוך הצדכים דאם אמר לה ואת חתא מקודשת אף דלא אמר לי, פשיטא דהוי קדושין דכא ליכא לספוקי צדעת חזאי כלל.

ג. וכשתבע אשה להתקדש לו ולא רצתה, וקידש אחרת בפניה ולא אמר לי. צדכרי מהרי"ט ס' הרי"ק צד"ל ד' כתב דמה שחצו את הראשונה שחתקדש לו ולא רצתה, הוי בוכה לחצרה שכל עצמו הוי מחזר, ומ"מ לא הוי בוכה כל כך להיות קדושין ודאי, אבל קדושי ספק מיכא הוי.

דאין חולקים אחר אומדנות והוכחות כר', וכתב לתרץ דהא דהמקדש בלא עדים לא הוי קדושין ילפינן דבר דבר סממן. ובממון כה"ג שידע שפכר ואינו ידע למי, אין צריך עדים למי מכר כר', דבמקום שאינו רק לברר אין צריך עדים כר', ובעתה בנידון הריב"ש שיש עדים על גוף הקדושין רק שאינו ידע למי, אין לסתול הקדושין משום מקדש בלא עדים כר', אך אם יש ספק אם קידשה כלל, שפיר כתב הרמ"א שאין חולקין אחר אומדנות, כדברי הרשב"א ה"ל דאומדנא לא מהני להתחב עדי קדושין. ועי' עוד בהסבר דברי הריב"ש באדרת אליהו (שבס' שני המאורות הגדולים) ס' י' דס"ד ב', יד אהרן הגב"י אות ל"ז בשם מהר"ש הלוי בתשובה כת"י, וכבר נדפסו הדברים בספרו לב שלמה ס' כ"ח דף מ' טור א', אבני מלואים סק"י, הפקנה בקריא לטעמין זה, ותחת סופר ח"א ס' פ' וס"י ק"י.

* ועי' בהמקנה ק"א כאן, שכתב שאין זה אלא כשהמשלח עשה אותו שליח לקדש לו אשה סתם, וכן באשה כר', אבל לא כששירש המשלח לאשה זו וכו'.

(א) וכתב בבני שמואל ס' ג' דק"כ טור ג' בהסבר דברי הריב"ש, דאע"פ דבם באמר האמ"ק בלא לי חזינן שהוא הגותן, אך כיון שלא הזכיר שהוא הנותן ואין דבורו שלם הויין ידים שאינן מוכיחות ודברים שבלב אינן דברים, ולא מועילה האומדנא דלא שבק אינש וכו'. וכע"ז כתב גם בשורת מהר"ש ס' ל"א דקנ"ז ג'. ובערך לחם כאן כתב דטעם הריב"ש נראה משום דאיכא לישנא יתירה שעומד במקום לי, שהרי הכל רואים שהוא הנותן ולמה יאמר הריני אם לא להודיע שמקדשה לעצמו, והוי כמו לי. ובאבני נזר ס' קל"ג אות י"א י"ד הקשה על הריב"ש דלפי מש"כ הרשב"א בפ"ק קדושין גבי נתן הוא ואמרה היא, דאע"פ שהדברים מראים לדעת שלשם קדושין נתן, ה"ל מקדש בלא עדים, שאין כאן ראיה לשם עדות רק שהם דנים בכחנת הלב, איכא לפי"ז גם מש"כ הריב"ש דמהני באומר הריני נותן לך [פשוט] דלא שבק אינש כר' הוי מקדש בלא עדים כר', וגם הרמ"א בס' מ"ב פתב

אנצ'ר

סיק לב אות ב-2

הפוסקים

הראשונים עיקר דבוי דיבור שלם. [וכן משמעות הב"י שלא העתיק כלל דבריו האחרונים של הריב"ש, רק בדברים הראשונים]. ועי' גם בשו"ת הב"י סי' ד' שכתב בנידון להלכה גם מנה דברי הריב"ש דבאומר הריני נותן לך בחורת קדושין אין כאן ידים אלא דיבור שלם. ובשו"ת פ"א דקדושין בכתרת דסי' ד' (ונדפס בנפשות אחר הסי'), כתב דבאומר הריני נותן לך בחורת קדושין, מקודשת ליה קדושין גמורים, ובפנים הביא דברי הריב"ש הכ"ל.

ואולם דעת הרבה אחרונים לדינא דבוי ספק קדושין, ויש מהם שכתבו דגם דעת הריב"ש כן. בשו"ת מהרש"ם סי' ג' בנידון שאמר זה אני נותן לך בעד קדושין, כתב דהיה נראה דהקדושין הם קדושין ודאית והמקדש אח"כ הוי כמקדש א"א כו', וכמ"ש הריב"ש דלשון זה לשון גמור הוא כו', אלא שנמצא כתוב בחשבות הריב"ש בלשון כזה [ומוצא לעיל סק"ט אות ז'], ואפ"ה פסק דבעי גט [רק] מספק ב, ומי הוא שיכניס ראשו בין הכרים הגדולים, אלא שמ"מ אנו למדים דלכא"פ לא נפקא מספק קדושין לכ"ע. ועי' עוד בדברי הפני משה שבסמוך, מה שכתב ממנהרש"ם בסי' י"א.

ובשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"ח פסק שני כתב בנידון הכ"ל, דבאומר הריני הוי ספק מקודשת ולא מקודשת גמורה כו', דאפילו אח"ל שסברה הריב"ש היתה לומר דבוי קדושי ודאי כו', אין לנו לחוש לדבריו להקל כיון שהרשב"א [הכ"ל] כתב דבוי קדושי ספק כו', והביא גם מקובץ חשבות רבני פרוצניאל [הכ"ל בזה] שחולקים על הריב"ש, אלא שמסיק דכיון שהרשב"א והריב"ש כתבו שיש לחוש להכריעה גט מספק בזהרין, אפ"ה שכל אותם הרבנים רבני זרפת ופרוצניאל כתבו להקל, אין לסמוך על דבריהם להקל נגד הרשב"א והריב"ש כו', אבל אין כח בזהרין לשוויה קדושי ודאי, מאחר שכל אותם הרבנים הסכימו לומר דגרע מהרי"א ח"א בזה לי וכו'. ובשו"ת סו"ס י' כתב דאף הריב"ש לא כתב דבוי קדושין גמורים.

גם בח"מ סק"ד כתב על דברי השו"ע, דהמעיין בריב"ש בגוף החשבה יראה דלא הוי רק ספק קדושין. ובז"ש סק"ז הביא מחשבות הריב"ש. ובכנה"ג הגב"י אות כ"ז הביא שכן דעת מהרש"ך בח"ב סי' קכ"ו וז"ל סי' ל"ט וכו', העצמות יוסף לקדושין דף ה' ה"א, ומהר"א גאליקו בחשבה כח"י, דגם הריב"ש לא אמר אלא להכריעה גט, אבל אם קודשת אחר, קדושין תופסין בה. ועי' בביאור הגר"א סק"ב שכתב דיד מוכיח הוי ומ"מ לא תופשעא במסכת נדרים אי הוי יד בקדושין, ואין לדברי הח"מ [הכ"ל].

וב"ב לחוש מספיקא דבאומר הריני נותן כו', בשו"ת הריב"ל אשכנזי סי' י"ח, שו"ת מהרי"ו לבית הלוי סי' ב' דף ר' עור א', משפט נדק ח"ב סי' ע"ד דקפ"א א', שער אשר סי' ל'. ועי' באשדוד הפסגה סי' ר' שפס"ג כו' דבוי סי' ק, ולפי"ז כתב להחרי בנידון מטעם ס"ס, ועי' משי"ב עליו בשער אשר הכ"ל, ובאנני האפד בחלק החשבות סי' י"א.

ויש מהאחרונים שלטעון עיקר הדיו דנו להקל, אלא שמ"מ חששו למעשה לדעת הריב"ש. בשו"ת מהרש"ם סי' ל"א דקנ"ד ד' אחר שהביא דברי הריב"ש, ופירש דעתו הוי דבוי קדושי ודאי וכ"ל, כתב דהרשב"א חולק בזה, ומשמע דפשיטא ליה דלא הוי קדושי ודאי אלא חשש בעלמא ומתורת חומרא כו', וגם שאין ספק שהריב"ש לא ראה

אמר הריני נותן לך לבין הרי הוא כו'. ובזה מפורסם סעיף זה כתב על הרי"מ הכ"ל, דאינו מוכרח דהגמ"ר פליג על הריב"ש, דלומר אני נותן לך לא דמי לאומר הרי הוא כו' וכו'.

ובשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"ח פסק שני כתב שאלה בקובץ חשבות מרבני פרוצניאל שהיו צמנו של הרשב"א, שהם חולקים על הריב"ש, דמעשה הוי בימיהם בזה שאלהר אנו נותן לך זה לשם קדושין, והשיב הרי"ר יתכן קמחי (אחד מרבני פרוצניאל שהרשב"א בחשבותיו אליו מכבדו ומנשאו, וגם מתוך שאלותיו ניכר שהיה רב גדול) דזה גרע מהאמ"ק בלא ל', וכתב בנמצא החשבה דזה כמה שנים שיאלה הוראה מלפני הרב בעל המכתם ומלפני הרב אב"א ז"ל, ועמ"ה הסכימו רבני זרפת מופלגים בזקנה ובשיבה, והחזירו להנשא בלא גט, גם רב אחד גדול הדור זרפת שהיה מתחילת מחור אחר האיסור, חזר בו כו', והרי"ר מרדכי קמחי אביו של הרב הנזכר כתב דלא דמי לידים שאינם מוכיחות הנזכרים בגמרא אלא גרע, דהאם אמר האמ"ק אלא דגויה ליה ומשי"ב כו' ידים שאינם מוכיחות כו', אבל זה שאמר הריני נותן לך בקדושין אין כאן בית מיתוס כלל, דאפילו ידים שאין מוכיחות לא הוי, ומשי"ב לכתב להכריעה גט דבוי"ל חומרא דאחי לדי קולא, שיאמרו אין קדושין תופסין בזהרית כו', ואפילו ק"ה מאותם חכמים שהיו בזהרית דור שהיו מלריבים גט מספק, לא מטעם הריני כתבו, אלא שהיו סבורים להחמיר בידים שאינם מוכיחות וכו'. [ודעת הריב"ל עצמו, עי' בזהרית שח"י].

ואולם בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קל"ח כתב על דברי מהריב"ל הכ"ל, שלא ראה בדברי הגדולים הללו סתירה דברי הריב"ש בזה שאמר שלשון אני נותן לך מקרי יד מוכיח שהוא הנותן והיא המקבלת כו', שהם אמרו בלשון הריני נותן לך זה לקדושין שאין בזה לשון קדושין שהיא מחקדשה לו עכשיו בנתינתו זו כו', משא"כ בלשון הריב"ש שאמר הריני נותן לך בחורת קדושין כו' [עי' ע"ז להלן סק"ג אות א'], והריב"ש דיבר בלשון היד אם מוכיח למי מחקדשה. וכ"כ גם בחושבו על הרי"ף בזה"ל טור ב'. וכ"כ בזהרית יעקב סי' ל"ח דלא פליגי הריב"ש ואותם הגדולים, [ומוצא בסק"ג אות א' הכ"ל].

ג. אי הוי קדושי ודאי או רק קדושי ספק, ודעות האחרונים בדיון זה. כתב בשו"ת מהרש"ם סי' ל"ז שאין דעת הריב"ש לחוש לחוד כו', [כמו שנתאם לנאורה מדבריו האחרונים, שכתב דאפילו תימא דבוי יד מ"מ הוי יד מוכיח דלריכה גט מספיקא], שכן כתב כמה פעמים דאין כאן ידים אלא דיבור שלם, ועוד כתב דכיון שהדיבור שלם לא מיקרי יד, וגם בסוף הורה כן שלא אמר דבוי יד מוכיח אלא כתב דאפילו תימא דבוי יד מוכיח כו', ופונתו מזהרית דרעתו שהם קדושין גמורים, אלא אמר דאפילו מי שירצה לחלוק, אינו יכול לחלוק בזה. וכ"כ בסי' ג' דאפ"ה שכתב לשון הריב"ש יראה כי עדיין אלו הדבר בספק קדושין, כל מודה על האמת וידה כי לא אמר כן אלא לחומרא דמילתא. ובשו"ת מהרש"ם סי' ל"א דקנ"ד ד' כתב דנראה כמ"ש מהרש"ם דלכריב"ש הוי קדושי ודאי. ובחשבותו שפני יהושע (ב"ס שני המחורות הגדולים) סי' י"ט דקנ"ז א' כתב שכתב רמז ע"ז מהריב"ל שאפשר להבין כן מדברי הריב"ש והוא האמת. וכ"כ בבני שמואל סי' נ"ו דקנ"ט א' דמשי"ב מהרש"ם הוי האמת. וכ"כ בקנ"א להמקנה דעיקר משי"ב הריב"ש דבחרת קדושין הוי דיבור שלם, היינו כי היכי דליהוי קדושי ודאי, דלית הוי יד מוכיח הוי קדושי ספק וכו'.

ועיין פ"ה סק"ז מהח"מ והב"ש דגם מפשט לשון השו"ע שכתב דבוי בלומר ל', משמע דבוי קדושין גמורים. וכתב בעני אחרים סק"ז דעמ"ה השו"ע הוא משום שסמך על תחילה לשון הריב"ש שכתב דאין כאן ידים אלא דיבור שלם, ומשי"ב בסוף הפעם דאפילו תימא דבוי יד כו', לא כתב כן אלא דרך אח"ל כו', אבל לדינא דבריו

(ב) ועיין בפני ארונים סק"ז שכתב לחלק בין נידון הרשב"א לנידון הריב"ש, ולהכי כתב הרשב"א דהוי רק ספק קדושין, משום דבנידונו לא אמר אלא אני נותן לך "לקדושך". משא"כ בנידון הריב"ש שאמר בחירת קדושין. והא"י דצ"כ שהביי מחלק כן. והוא על חשבות הרשב"א כתב דלא דספיקא היא, וכאן כתב דברי הריב"ש. וכ"כ בדברי אברהם (להרא"ד מנדלזון) סי' קכ"ג אות ג' דהרי הרשב"א איירי באומר "לקדושך". אבל באומר בחירת קדושין י"ל [וזהרית] דהרי קדושין [ודאי].

הפוסקים

סיק לב אה ג-ה

אוצר

ועיין בחתם סופר סי' ק"ז המובא בפ"ת סק"ד, שפירש גם דברי הרשב"א הנ"ל במש"כ שם בלשונו "ויהי לחוש להחמיר בקדושין בבעינין זה", דכוותהו בבעינין זה שאנו יודעים שצריך אשה ורובה בזה וביא רובה זו, וא"כ צריך לא שצוק אינש כו', ולפי"ז כתב טעם אחד להחמיר בנדרו, משום דאין אנו יודעים שצריך אשה כלל, ולא צריך האומדנא דלא שצוק אינש וכו'.

ה. וכשאמר אני מקדש אותך, או שאמר קדשתך. עיין במקור ברוך (להר"צ קלעי) סי' כ"ה ונחמס לבי סי' קפ"ו. שחפסו בפשיטות דלשון אני מקדש אותך הוא כהריון נותן דהריו"ש. וכן מובא בשר"ת מהר"ם כ"ץ אפי' ש"ך (שכסוף סי' גבורה אלגסי) סי' ה'. ונעטע שורק סי' י"א כתב דלשון זה עדיף מאומדנא כהריון נותן לך וכו'.

ובמשיבת גפש (ספר הראשון) סי' ל"ט דני"ב ג' כתב דאפשר דלשון אני מקדש אותך מקרי ידים מוכיחות כו', דהרי אמרינן בגמרא דלשון קדושין הוא דאמר לה ארבעה בדיקדש, וא"כ י"ל דלא דמי להרי את מקודשת בלא לי דשם אס כוונתו שחפדש לאחר, הרי הוא כמו את אסורה, אבל אין האיסור זה מכח שאינו רק שלי, אבל בדאמר אני מקדש אותך משמע שר"ל שהאיסור יבוא מכח, א"כ משמע שלעצמו מקדש, לכן בודאי אין לסמוך להחליט שזה נקרא ידים שאין מוכיחות.

ובשר"ת מהרש"ם ח"ג סי' נ' צידדו שקידש בלשון כג"ל, חפס ג"כ דהוי כהריון נותן דהריו"ש, וא"כ הוי ספק קדושין כו', אלא שמעטס אחר כתב ד"ל דלא הוי קדושין כלל, לפי מש"כ הרמ"א בשם החשב"ץ דבעינן דוקא לשון להבא ולא לשון הוה, א"כ צריך שאמר לשון הוה י"ל דלא הוי קדושין כלל. [ויבאר פרט זה דלשון להבא, וכן כשאמר לשון עבר, להלן סקליה].

ובמגן דוד סי' י"ט צידדו שאמר קדשתך, כתב דלפי מש"כ הריו"ש דהויבא דאמר כהריון נותן לך כו' אין כאן ידים מוכיחות אלא דבור שלם כו', הרי דס"ל דהיכא דנלשן שאמר ניכר שהוא המקדש הוי דבור שלם ובודאי לעצמו מקדשה, הי"ג צריך כיון שאמר קדשתך שהוא לשון נוכח דודאי בלשונו נזכר שהוא המקדש וא"כ הוי דבור שלם לדעת הריו"ש, ואמרינן דודאי לעצמו מקדשה ולא לאחר דלא שצוק אינש מזה דרמיה עליה ויהיב לאמרינא, הן אחת בדברי ריבז סי' ה' [בתשובה חכם אחד] כתב צידדו שאמר הוי עלי עדים שמתחיל עוצת לשם קדושין, דלא הוי ידים מוכיחות ולא דמי לנידון הריו"ש שאמר כהריון כו' פ"ש, הרי דס"ל דדוקא היכא דאמר לשון כהריון הוא דניכר מי הוא המקדש, וא"כ צריך דלא אמר לשון כהריון ליכא הוכחה לעצמו מקדשה, אך דבריו תמוהים, דעיקר טעמא דהריו"ש דכיון דנזכר שהוא הנותן ודאי לעצמו מקדשה, הי"ג כיון שאמר נתתי נזכר מי הוא הנותן, וא"כ מה לי אמר כהריון או לא אמר כהריון, וכבר הקשה עליו הלחם רב צ"ח כ"ז כו', ואפשר לומר דמי"ש בדברי ריבז דלשון נתתי לא מוכחא מילתא לעצמו מקדשה, היינו דוקא היכא דמדבר עם העדים איך נתתי לה, לכן אינו מוכח דהוא הנותן דהוי כמספר דברים כו', ואף דהעדים ראו שהוא הנותן כו', מ"מ צעיקן שיהא מוכח מהלשון שאומר כו', אך היכא שמדבר עם האשה ואמר לה נתתי לך ודאי ניכר שהוא המקדש ומקרי ידים מוכיחות, וכעין חילוק שחילק הלחם רב שם, ומשנה צריך דמדבר עם האשה ואמר לה קדשתך ניכר בלשונו שהוא המקדש, ואף דאמר מלא לי כו' ידים מוכיחות.

ואלם צו"ת מהר"י צירב סי' י"ז כתב צידדו לז אחד להחמיר בלא גט מטעם שאמר ארשתך ולא אמר לי, כדכתיב וארשתך לי. גם צו"ת מהר"ם אלאשקר סי' ל"ט דמי"ח ד' כתב בואוהו נידון לז אחד להחמיר מטעם שלא אמר הואי מקדש ארשתך לי אלא ארשתך סתם כו', רמז לדבר וארשתך לי כו', ובמקום פגיון הייתי סומך על רוב הראשונים הסוברים דכלא אמר לי אינה מקודשת. ובסי' קי"ד

ראה דברי הרשב"א, שאילו ראה לא היב חולק, ואף דגם לפי זה להרשב"א יש לחוש מיהא, אמנם מהר"י צירב ומהר"ל"ה כתבו דכוונת הרשב"א להחמיר משום ששניהם מודים שנתכוונו להתקדש [ע"י פ"ז בסק"ט אות ז' הנ"ל], ולפי"ז צריך שהם מכחישים, ליכא בית מיתוס, ואף שגאמר שהריו"ש חולק ולא חילק [בין מודים ללא מודים], אך לחוש לדברי הריו"ש במקום הרשב"א, וגם שלא ראה דבריו, וגם יש לי גמגומים בדברי הריו"ש וראיותיו וכו'. וכעין דברים אלו כתב גם בתשובה: שצפני יהושע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ט דקרי"ז גער צ' ונ'.

ובבני שמואל סי' נ"ו דקרי"ז א' כתב צידדו שיהיב ראוי להקל, משום שנראה שכל הפוסקים לא ס"ל כהריו"ש, דכל כי הוא כו"ל לאודותי ולא הוי שחקי מהאי חדושה, דדרבם לפרש ולא לסתום, ובפרט לאפרושי מאיסורא, ולא עוד אלא מלאנו מש"כ מהריו"ל דיש חולקים על הריו"ש כו', וכן אחת כי מהריו"ל כתב דהרשב"א ס"ל דכהריון הוי ספק מקודשת כו', אין דעתו כן כו', ויש לי ג"כ קצת הוכחה מהר"א וכו' ג', כלל הדברים כי עיני כהריון חלוש הוא בעיני, ועכ"ז כיון דנפק מפומיה דהריו"ש ראוי להחמיר וכמו שהזכיר קדמונינו, ואירף זה כלל קולא צידדו שהיתה הכחשה של צ' עדים אחרים שלא אמר לשון כהריון, ועוד גמגומים.

ובפני משה ח"א סי' כ"ה כתב דאפילו למ"ד דהרשב"א החמיר צידדו מטעם כהריון, מ"מ הרי לדודיה לא הוי אלא חששא בעלמא ומחורת חומרא כו', והרי כבר כתב מהריו"ל והחזיק בדבריו מהר"א דאין לחוש לדברי הריו"ש במקום הרשב"א כו', ואף דלפי"ז גם הרשב"א מיתא חייש, אך הרי י"א דאפילו מחורת חומרא לא הוי חייש הרשב"א באומר כהריון, אלא דחש לסברה יש מי שאומר דלא צעיקן ידים מוכיחות כו', ואותה סברה נדחת מגדולי הראשונים והאחרונים כו', וכיון שכן הדינן למש"כ מהריו"ל ומהר"א דאין לעשות מעשה בדברי הריו"ש במקום הרשב"א, ומא גם דמהריו"ל הביא כמה רבנים שהיו בזמן הרשב"א וחולקים אהא דהריו"ש כו', ולא עוד אלא שמדברי מהרשד"ם סי' י"א משמע דלא חייש להאי דהריו"ש, שהרי צידדו שם אמר הנה אני נותן לך כו', ואפ"ה קא חשיב לה מהרשד"ם לידים שאין מוכיחות, נמלא דאף באומר כהריון יש ויש להקל, אך על הכל אי לא הוי כי אס הכ עעמא עדיין הייתי חושש שלא להקל בהחלט, כיון דהדבר ילא מפי הריו"ש וכמ"ש הבני שמואל [הנ"ל], אך צריך איכא כמה סניפים להקל וכו'.

וכן בלב שלמה סי' כ"ה דלי"ט א' האריך להוכיח דהריו"ש הוא יחיד בסברה זו, וסו"ס דמכל זה היב נראה שלא לחוש כו', אבל למעשה מי לא יחוש הואיל ויאל מפומיה דמהריו"ל לחוש לסברה הריו"ש וכו'. ועיין בעיני קדושין סק"ב שהאריך לחמור על דברי הריו"ש, וסו"ס דבגם שאינו כדאי להקל נגד רבותיו, נפק"מ במקום שיש לדדים אחרים.

ד. וכשהמקדש הוא נשוי, באופן דליכא האומדנא דלא שביק אינש מצוה דנפשיה וכו', בלב שלמה סי' כ"ה אחר שהביא מדברי הריו"ש דתרחי צעיקן, דהיינו שיהיב הדיבור שלם, וגם שיהיב האומדנא שלעצמו קידש דלא שצוק אינש כו', כתב לפי"ז דא"כ צריך אף אס נאמר שלשון זה שקידש זו הוי כמו כהריון, מ"מ כיון דליכא הוכחה דלא שצוק אינש, שהרי הוא נשוי אשה אחת והוי לו ממנה בנים, וזו זקנה שאינה ראויה לילד כו', א"כ ודאי דליכא אומדנא לעצמו הוא מקדשה, ואדרבה האומדנא היא לאידך גיסא שלא לעצמו קידשה, שודאי אין אדם חשוד לעבור על השבועה שנשבע לאשתו שלא יאל אחת עליה כו', וגם הריו"ש יודה דלית זה בית מיתוס.

(ג) על דבר ההוכחה מהר"א ש' בפתח"ש סי' ל"א ולי"ט ובתשובות שבעני יהושע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ט, שדחה אותה.

אוצר

סיק לב אות ה-ח

הפוסקים

בסי' א' צידון שאמר הילך זה בעד קדושין. גם בשו"ת מהרי"י באסן סי' פ"ח צידון שאמר תקחי זה בעד קדושין, כתב להחזיר מטעם שלא אמר לי ולא הריני וכו'. ובמשפטי שמואל סי' פ"ג צידון כזה, כתב בדפ"ד ד' דיון שלא אמר לי, ודאי לכו"ע גרע טובא, ואין חוששין לקדושין כלל.

גם בע"ז סק"ח כתב דדוקא דהכי"ש שאמר הריני נותן לך, משמע שהוא הנותן והמקדש, משא"כ כשלא אמר חלל קח לך ולא אמר ממני, וא"כ באומר הרי הוא לך בחורת קדושין, לא הוי כאומר לי. וכ"כ בב"ש סקט"ו, דאם אמר קח זה בקדושין על בנתך, לא הוי קדושין, ולא דמי לאומר בחורת קדושין, כיון שלא אמר אני נותן לך. וכן מבואר בב"מ סקט"ו.

וב"כ להחזיר צידונים שאמר תקחי זה לקדושין או בעד קדושין, מטעם דליכא ידים מוכיחות מי הוא המקדש, בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ש"ב, שו"ת מהרש"ך ח"א סי' קנ"ב וח"ד סי' פ"ט, שו"ת מהרי"ט להלן סי' י"א ור"ל ותשובת הרי"א חסון בשו"ת מהרי"י לבית הלוי סי' ב'. [ואם יש צלשון קחי הוכחה שהיא היא המקדשה, עי' בלוח י'. ועי' עוד בסקל"ג לוח ב' דיש שדנו על לשון כזה להחזיר מטעם דליכא הוכחה שמקדש אותה עתה בנתינתה ז'].

ז. כשאמר קחי זה לקדושין בעדי, או בשבילי. כתב במשנה למלך רס"ג דאישות דים להסתפק באמר קח זה לקדושי בנתך בעדי, מי נתימא דהוי כאומר לי, או דילמא כוונתו לומר שיקח קדושי בתי מאיש אחר ויעשה זה בעצורו, [וכמו ד"ה בן באומר קח זה קדושין בעבור בנתך, כמוצא להלן לוח י"ב]. והסביר גזירת דהיא היא, ולפי"ז קשה על מהרשד"ם סי' י"ט שצידונו אמר נתימא לך בעד קדושי בנתך בעדי, וא"כ ה"ל ידים שאינם מוכיחות שהרי לא ידענו מי הוא המקדש כו', וצ"ע למה לא הזכיר שם מהרשד"ם טעם זה. אך ביטא ברכה (על ר"י) ד"ג עור ב' כתב ע"ז ללא קשה מידי על מהרשד"ם, דמה שלא הזכיר טעם זה הוא משום דבאוחו נידון דיבורו מקדש על עסקי קדושין, וא"כ אין לך הוכחה גדולה מזו וכו'.

ועיין בעצמות יוסף לקדושין דף ה' ה"ו שכתב דברי מהרש"ל [כמוצא להלן לוח ט'] דאם אמר בן צלנא יש בזה ב' משמעויות, דאם אמר "פארה מ"י" הדבר מוכיח שקידשה לעצמו, ואם אמר "אמי" אין הכנה לדבריו, וכתב דנראה שאם אמר בלע"ז תקחי זה בקדושין "פורמ"י" אפשר שהיה מקדשה גמורה, דהפי' בשבילי כלומר שנאסרת בשבילי כהקדש לכו"ע, אלא שסיים דאם קיבלה קדושין מאחר לא הייתי סומך על דעתי להקל בשני.

ח. וכשאמר קחי סידי או ממני (וכשענתה לו אני לוקחת בעד קדושין ולא אמר מידך). עיין בדרכי נעם סי' א' שכתב דצידונו שאמר (בלשון ערבי) קח זה ממני קדושין, איכא לדמויה לאומר הריני נותן לך בחורת קדושין. וכן מבואר בע"ז סק"ח כמוצא לעיל בלוח ו'. ובשו"ת מהרי"ל ח"ג סי' י"ב צידון שלדברי ע"ה אמר המקדש תרתי לקחת זה מידי בעד קדושין, והיא השיבה אני לוקחת בעד קדושין, כתב דאפשר לומר דכיון דקאמר קחי זה מידי כו' משמע נמי דקאמר אני הוא המקדש, אלא שיש מקום לומר דאפילו דנתימא דהכי משמע מדבריו, הרי היא לא אמרה חלל אני לוקחת אותה בעד קדושין ולא אמרה מידך כמו שאמר הוא, כנראה שלא ראה לקבלם צאופן שהוא אמר שתקבלם מידי, אלא שקבלה אותה בסתם.

ובשו"ת מדרשד"ם סי' ל"ו כתב באוחו נידון, דנ"ד עדיפה ממש"כ בריב"ש צידונו כו', דכיון ששאל את פיה לומר תרתי לקחת חלל מידי, יש כאן ידים מוכיחות ודמי כאילו אמר לי, דאליכא מאי מידי, פשיטא, שאם אלו בקדושין היו בעד איש אחר, לא היה לריך לומר רק תרתי לקחת אלו בעד קדושין, אלא כיון שאמר מידי היינו לומר שהוא הוי המקדש, והיא היתה לריכא להשיב הן צלנא, וכיון שהשיבה

דנ"ג ג' הוסיף דארסתיה לא הוי הוכחה אפילו למ"ד יודים שאין מוכיחות הו"ן ידים, ומה שכתב דארסתיה הוי כאילו אמר לי דהרי ארסתיה ר"ל שאני מארס אותך, ואין זה דומה להאמ"ק, כבר כתבתי דגדולי החכמים הוכיחו דבעינן לומר מקדשה לי מהכתוב שאמר וארסתיה לי בצמונה, דאי הוי משמע וארסתיה היינו לי, לא הוי כותב הכתוב לי, אלא דוארסתיה הוא המאמר אבל לא זכר למי, לפיכך לריך לומר לי, וכן האמ"ק, הרי את מקדשתה באלו המעוה שאני נותן לך כי הוא הנותן, אבל לא משמע למי עד דאמר לי. ובכנה"ג הגב"י לוח ס"ט הביא שכן כתב גם ר' אליהו קאפסאלי בתשובה כח"י, ושרמזה מהרי"ם חלסקר שם [בריש סי' ל"ט]. וכלל מרפא סי' א' כתב בן צידון שאמר אני קדשתך, דאע"פ שאמר אני קדשתך, אפשר שקידשה לאחרים בחורת שליחות.

ובשו"ת סהר"א הלוי ח"ב סי' א' צידון שאמר אני מקדש אותך, כתב דלא מהני, דדוקא כשהזכיר שהוא "נותן" לה אמרינן בסתמא דלעצמו קידשה כו', משא"כ צנ"ד שלא אמר רק שהוא מקדש אותה כו'. גם בשו"ת מהרי"ם די צוטון סי' י' דיי"ט ע"ב כתב בין שאר הטעמים, דשאני הכיה דהריב"ש שאמר הריני נותן לך כיון שהזכיר לה לשון נתימא וגם אמר הריני, מורה שהוא הנותן כסף משלו ומקדשה לו כו', משא"כ צנ"ד שלא הזכיר בדבריו נתימא כלל ואפשר שמקדשה לאחר, וכן מורה לשון הריב"ש דשני הדברים שאמר הריני נותן הוי דבור שלם כו'. ועי' בתשו' ר' וואלף ערויב שבאבן השבט ומאירת עינים סי' י"ח, ובתחם סופר ח"א סי' פ"ב דנ"ו א' ודפסא התשובה גם בנחלת צנימן (לראב"ו המצורגר) סי' ע' דכ"ד ד', ובשמן המשחה סי' ס"ח ודפסא התשובה גם צידו של משה סי' ע"ו, שמבואר ג"כ בדבריהם, דכמה שאמר אני מקדש אותך לא הוי הוכחה שמקדשה לעצמו.

ו. וכשאומר קחי זה לקדושין אי הוי כאומר הריני נותן. בשו"ת הרב"ל אשכנזי סי' י"ח צידון שאמר קח זה קדושין בעד בנתך, אחר שכתב דיש להחמיר צידונו אף שלא אמר לי, מטעם דנתימא שניהם לקדושין, הביא בלתי ג' דברי הריב"ש ה"ל בלוח א' דכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בחורת קדושין אין כאן ידים אלא דבור שלם כו', דכבר נראה מלשון שהוא המקדש והיא המקדשה כו', וכתב דלכך גם צנ"ד איכא למימר דכיון דהדבור שלם לא מקרי וי, שכבר נראה ממנו שהוא נותן לה לשם קדושין, ואע"פ שיש לחלק דהכיה דהריב"ש מזכיר בלשון שהוא נותן לה כו', מיא אין חילוק זה כדאי להוסיף בלא גט, דה"ל יש לפרש צנ"ד דמאי דקאמר זה קדושין בעד בנתך פירושו שנתנה זו שאני נותן לך היא קדושין בעד בנתך כו', גם צומן הריב"ש נפלה מחלוקת גדולה באחד שאמר הא לך כסף לקדושין, ורצ גדול דבורו האריכה גט, והבס שחלק עליו הריב"ש, היינו להלכה אבל למעשה לא פערר בלא גט, [וכבר נדפסו הדברים בשו"ת הריב"ש סי' ר"ח], גם דבור שלפנינו נפלה בזה מחלוקת גדולה לכן ראוי לחוש, וחלוקים דקים לחלק בין לשון ללשון, אינו כדאי להחזיר טרוב החמורה לשוק.

אולם בשו"ת המצ"ע ח"א סי' רנ"ט כתב טעם אחד להחזיר צידונו שאמר תקחי זה בקדושין, דמה שהחמיר הריב"ש צידונו היינו משום דלשון משמע ידים מוכיחות ודבור שלם כו', אבל צנ"ד אין כאן ידים מוכיחות ולא דבור שלם למי מקדש אותה. וכ"כ בסי' ס"ח דמלשון הריב"ש משמע דמשום דאמר הריני, דמשמעוה הלהן שהוא נותן בחורת קדושין והוא המקדש והיא המקדשה, הוא דהויא מקדשה, אבל צנ"ד שלא אמר אלא תקחי בקדושי בנתך, אין משמעוה הלהן שמקדשה לעצמו, והו"ן ידים שאינם מוכיחות. וכ"כ בשו"ת מהרי"י לבית הלוי סי' ד' דף ו' עור ב' ובצנחנא מכסף סי' ל"ג.

וכן בדברי ריב"ז סי' ר"ז צידון שאמר קחי זה בעד קדושין, כתב דאפילו לדעת הריב"ש אין כאן קדושין כלל. גם בסי' ז' ור"ל צידונו דומים כתב להחזיר מטעם דה"ל ידים שאינם מוכיחות. וכן

אוצר

סיק לב אות ה—

הפוסקים

מ. וכשאמר תתקן זה בקדושין לי. נשאת מהר"י צירי סי'
מ"ב צידון שאמר תתקן זה בקדושין לי, אמר שכתב
לכתור מטעם שאין צוה לשון שיוצא שהוא מקדש עמה לשום אשה
סי' [וכדלהלן בסקל"ג אות ב], כתב עוד דיותר מוכיח כלשון שהוא
היה הקנין ולא היה.

אולם בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס' כתב ע"ז בלוחו נידון,
דאפילו למ"ד ידים שאינם מוכיחות לא הוי ידים, קדושין אלו
קדושין גמורים הם כר', דכפי לשונו המורגל לכל לא נתן לה אלא
כדו לקדש לה, וכ"ש שהיתה משודרת עמו מכמה שנים כר', והראיה
מדברי הרשב"א דאפילו במקום דאמר הריני נותן לך ולא אמר לי,
דדבר מאי הוא שאלם מקדש אשה לחברו, ואפ"ה חשש הרשב"א
ואלריכה גט, ואילו בעובדא דין דקאמר לי לית הכא ידים אלא
קדושין גמורים כר', וגדולה מזו כתב הריב"ש ז"ל שאמר הריני נותן
לך כר', וכ"ש צ"ל שאמר לי כר', גם מהר"ם [הובא ברמ"א סעיף ג']
כתב ז"ל שאמר אני נותן לך זה בשביל אהבה וחיצה דלריכה גט
מספק וכו'. ועי' להלן בסקל"ג אות ב' ה"ל, דגם הרדב"ז כתב בלוחו
נידון דדברי המקדש מהפרשים יפה שיבין הקדושין לי לגרבי, כאלו
אמר מקדשתי לי.

ובשו"ת מהרלב"ח סי' קל"א דף מ' עור ד' כתב צידון ה"ל, שכי
נרץ לדעת הלשון בעלמא שאמר המקדש, כי כפי הנראה
דיבר בלשון למי ולא בלשון הקדש, ומלת לי בלשון ישנה צ"ל חופנים
או "פארה מ"י [היינו בשבילי] או "אמ"י [כמו אותי], והמקדש
לא אמר כי אם אחד מאלו הלשונות, וזלתי אם דיבר בלשון מה שאין
הדעת נותנת, ונראה שכיון שאמר לי אין שום חסרון בלשון לענין
ידיעה למי היתה מקדשתי, שהרי הורה שלעלמא הוי מקדש אותה, ולא
מבעיא אם אמר לי בלשון או אם אמר בלשון "פארה מ"י דמשמע
הלשון שלעלמא הוי מקדשתי, אלא אפילו אם אמר בלשון "אמ"י עם
היות שאין דרך לשון הלשון לדבר צוה האופן ואינו נקשר יפה, עכ"ז
נראה דהוראתו שהיה מקדשתי לעלמא כר', וא"כ האשה היתה צריכה
גט מעיקר הדין ולא מחמת חומרא שכתב הרשב"א [ע"י ע"ז לעיל
סקכ"ב אות ב'], דמחמת חומרא שהיה אומר הויא כפי מה שכתב צדושין
[ד"ש מחמירים גם בלא אמר לי] פשיטא ופשיטא דלריכה גט, דכלשון
הבוא גרע יותר מזה הלשון, והאמת שכפי הנראה פשע לשונו בחשוכה
היה מורה דוקא מפני שאמר שיהיה שנתנו לקדושין הצריכה גט
כר', עכ"ז נראה דכלשון שלעלמא הוי שלם בכל ולדעת הכל צריכה
גט מעיקר הדין כר', גם בידי חשוכה להריב"ש [היה צ"ל נשאת
הרשב"א סי' רמ"א] צריכה שער ציון וכן רצ גדול שמו ר' אליעזר
נרפתי על דבר מי שאמר לאשה ה"ל לך כסף לקדושין, וכתב הב"ח
היה מחמיר ורביע"ט הורה פנים להקל להכלה ולמעשה לא פטרוה
בלא גט, וכ"ש שמוכח לנו להורות כן כיון שאמר לי.

ובשו"ת מהרשד"ם סי' ע"ז כתב צדון דצדוק דלע"פ שמהר"י
צירי הק"ל נראה צדוק דצדוק מורי [מהרלב"ח] שהם דברי
מטעם, וגם שמהר"ם אלשקר אוסר. גם נשאת מהרש"ך ח"ג סי' א' דף
ד' עור ד' כתב צדוק"ד דמהרלב"ח כתב צוה דברים שראוי לחוש
להם. ובחשוכה מהר"ם להלן צדוק"ד מכסף סי' כ"ז כתב על מהר"י
צירי ה"ל, שדבריו לא ישרו צדוק"ד, כי מה מקום לומר שהוא בקנין
מפני שאמר לי, ואדרבה נאמר שיהיו הקדושין להקנותה לי.

גם בחשוכה מהר"ם שצפני יחושע (צ"ל שני המאורות הנדונים)
סי' י"ז כתב להחמיר צידון שאמר עומה פור קדושין פארה מי
[דכיוון קחי צדוק בשבילי]. וצפני יחושע ה"ל סי' ע"ז מדף
ק"א עור ב' וכלאח, האריך בלוחו נידון דאף מהר"י צירי חידה
שצריכה גט מדינא, דכיון שבעידו העדים שיוס לפני כן חזינים והביד
להם שהוא רואה לקדש אשה זו כי הוא מפקד מאציה שרואה לקדשה
לאחר, ועוד שהוא משודרתו כר', גם הוא יודע דלויכא יד ואחיה
שלו הוא מקדש ולעלמא מקדשתי ומשום שארית ישראל לא יעשו עולה

שכשיצא אני לוקחת צדוק קדושין, הוי כאלו אמרתי אני המתקדשת,
ופשיטא דעדיף זה מהיו מדברים על עסקי קדושין, וא"כ יש כאן עד
גמור כר', ואפילו לא היו עדים רק שאמר קחי זה צדוק קדושין היה די
וכתב לחוש וכו' [ע"י צ"ל בלוח ח']. ובסי' ל"ז שם חזר וכתב
על דברי מהר"ב"ל ה"ל, שאלו דברים שהשתיקה א"כ להם מהדיבור
צדוק קדושין שמה יעשו התלמידים, גם אמרם בלא ראייה ודבר תימא
הוא מאוד, כ"ש שאני אוכיח להיפך מהא דלמרינן בקדושין ע"י ע"ל
הבוא צדוק דכיון חומרי פהכיתת כר' [הבוא צדוק"ד סי' כ"ט
סעיף ח'], שכתב הר"ן דלויכא מ"ד דטעמא דלויכא מקודשת משום
דלדבורא קמא סמכה דלמחר ליה מעיקרא כ"ז שלא לשם קדושת,
אלא כי אמר לה לויכא מעיקרא הוי ויכונן מקודשת לי ואמרה הכה
לו הכה מייבבה, כדאמר הוא אמרה לויכא ומקודשת, וא"כ כפי דעת
זו פשיטא דאין מקום לדברי החכם, גם הר"ן דעתו להחמיר, ואפילו
הרשב"א לא פליג אלא מטעמא דלויכא אמר לה בלשון שאלה והיא לא
אסברה ליה אין מקדשתי לך אלא אמרה ליה כן, דודאי הכי אמרה
בקדושין לא נחת לי אלא במתנה, א"כ החס הוא דלויכא למימר
שרואה במתנה לא בקדושין, אמנם צ"ל מי ישמע לשום אדם שמה
רצתה להתקדש רק לזה ולא לי, פשיטא ופשיטא דכיון דלמחר אני
לוקחת אותה צדוק קדושין ר"ל האמורים, ור"ל למימר איפכא אפילו
לא היינו מוצאים סברה איכא דלמרי ה"ל, כ"ש שהא דלשכחא
אותה סברה בהכרח גורא דלית לן למימר דצ"ל כ"ש מצד כיון
שהסכימה דעתה לקדושין, הקדושין אשר אמר הוא אמרה היא,
ונכתו הדבר למעט במחלוקת וכו'.

אולם בדברי ריבוב סי' רל"א כתב בלוחו נידון דלדבר איכא
למידק לישנא להיפך, דידים מוכיחות שלא קדשה לעלמא,
שמה מקדשה לעלמא מה היה נרץ לומר רואה את לוקחת אלו מדי,
פשיטא דאם הוא המקדש שמידו חקבלם שהוא מזה מן המוכרח
דלמרינן בקדושין מ"א ע"א מזה צו יתור מבשלוחו, וכן למרינן
החם בלשון מזה צו יתור מבשלוחו, וכיון שכן מה היתה צריכה
לומר אני לוקחת אותה, אלא ודאי ידים מוכיחות שמקדשה לאחר,
ומשום דמצינו צו יתור מבשלוחו וחשש הוא שמה לא חתא היה
להתקדש ע"י אחר, לכן שאל הוא ואמר לה רואה את לוקחת אלו מדי
כלומר כי אין לי צוה אלא היותם נהנים בידי, וגם היה אמרה אני
לוקחת אותה צדוק קדושין אין לי אלא הלקיחה והקבלה בלבד, דאלת"ה
למה לא אמרה כן לבד, בלוחו שאין הלשון מוכיח כלל דלדבר איכא
לפרושי איפכא, בלוחו שראה שאין לחוש בקדושין אלו כלל.

ובשו"ת מהר"ם סי' ל"א דקניא ע"א כתב צ"ל דוקא צדוק
הריב"ש שאמר הריני נותן לך, כיון שהזכיר שנותן משלו
וגם שאמר נותן לך משמעונו לעלמא, משמע שהוא המקדש והוא
המתקדשת כר', אלל צ"ל שאמר קחי מדי אפטר שאמר שחקבל ממנו
של אמרים שיש בידי דשויק שליח לא שהוא הנותן, גם לא אמר שנותן
לה לעלמא ואפטר שחקבל בשביל אחרת דשויק שליח, ואיברא
דלכאורה היה נראה לפקפק ע"י דביטעין דף פ"ה ע"א פליגי רבנן
ור' יבדק אי צ"ל לכתוב צדוק ודן די וכו' לויכא מנאי כר', ומשמע
דלשון מנאי היה הוכחה גמורה וכו' בלישנא דר"ד שאמר ממני, אמנם
מהא לא איריא כלל כר', דביטעין שיהיה זקוקה וקנייה לו ועכ"ז
מגרשה ומשלחה ממנו, אינו נופל לשון מגרשה לי אלא הכי את
מגרשה ממני כר', אמנם בקדושין הוא להיפך שהיה פנויה ועכ"ז
מקדשה וקנאה לעלמא, לא שייך לומר את מקודשת וקנייה ממני אלא
מקודשת וקנייה לי כר', ואיברא שמדברי מהרש"ם [ה"ל] נראה
דסי' דדמי להכיה דהריב"ש, אמנם מהר"ב"ל [ה"ל] כתב זה רק
דרך אפשר כר', וגם למהרש"ם אף שנאמר דמשמע שהוא המקדש,
מ"מ צ"ל לויכא הוכחה על המתקדשת, ובלוחו נידון כתב מהרש"ם
דכלשון שהשיבה אני לוקחת צדוק קדושין כאלו אמרה אני היא
מתקדשת, משמע הלא"ה לויכא הוכחה על המתקדשת.

אוצר

סיק לב אית טו

הפוסקים

כך, ומכ שכתב עוד מהר"י בירב לבעל הקדושין מלד שיותר נראה מלשונו שהוא הקנוי ולא היה, ב"ד כיון שאמר "פארה מי" דהיינו בשבילי, דברים אלו רמזים שהוא הקונה ולא מקנה, והרי לא כתב בן מהר"י בירב אלא משום שפירש מלת לי "אמי", ולכן פסקה וכמ"ש מהרל"ב"ה [הנ"ל], ופשוט הוא.

י. ואם יש בלשון קחי בקדושין וכדומה משמעות שהיא היא המתקדשת. בשו"ת מהרל"ב"ה סי' קל"א דף מ עור ד' בנידון המוצא בזה הקודם, אחר שכתב דמשמעותו שפיר שמקדשה לעצמו, כתב עוד שהיה אפשר לומר שיש בזה הלשון חסרון מלד ללא מוכה מניה שפיר איזו אשה מקדש, אם מקדש לאשה הכיה עצמה או לאשה אחרת, שהוא לא אמר שהיה נותן "לכ" החפץ, אלא שתקדשו בקדושין ולא ידענו אם בקדושין לעצמה אם בקדושין לאשה אחרת, דהא קיי"ל בקדושין כ"ז ע"א דאשה נעשית שליח לחברתה ואפילו במקום שנעשית לרע כו', ושם היה היה שליח קבלת קדושין לאשה אחרת כו', ור"ל תקחי זה בקדושין שתקדש פלונית לו, מה שאין ספק זה בנידון הרשב"א והרי"ב"ש שאמר הריני נותן "לך" דמשמע שהמעות הם לעצמה וא"כ היה המתקדשת, אבל בלשון שלפנינו לא מוכח, ועכ"ז נ"ל דאין כח לפטור האשה הזאת בלי גט בשום פנים, דכיון שהתחיל לדבר עמה שתקח החפץ ההוא בקדושין ולא פירש לאשה אחרת, יד מוכיח הוא שאותה הוא מקדש ולעצמה הם המעות, ובשלמא אם היה מקדש לאחרת היה צריך לפרש אבל לא ח"ו לר"ך לפרש כו', ודומה למי שאמר תקח זה במתנה שודאי רוצה לומר במתנה לעצמו ולא לאיש אחר כו', ובפרט אם נאמר דמאי דבעינן שהיה יהיה מוכיח לא בעינן דוקא שיהיה מוכיח מלשונו, אלא אפילו מוכח מדבר חוץ לו כהכיה דחזיר עובר לפניו, והכי נמי איכא הוכחה ודאי שלא נמצא בעולם שבחורה בחולה חששה שליח קבלת קדושין לאשה אחרת, ובשלמא אם היה מקבלת לעצמה ולאחרת היה אפשר, אבל שתקבל קדושין לאחרת ולא לעצמה לא יעלה על לב כפי מנהג נשי הדור, והוי הוכחה גמורה דכשאמר לה תקחי זה בקדושין דלעצמה מקדש, טפי מנזיר עובר לפניו ואומר אהא, וכ"ש שהיתה משודכת לו כו'. והביאו לנידון בשו"ת מהרש"ד"ס סי' ל"ט.

ועיין בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס"א מש"כ אל מהרל"ב"ה הנ"ל, והאריך בזה דלא יעלה על הדעת שהוא שליח לאחרת, ושאלו הפרש בין לשון זה ללשון הריני נותן לך וכו'.

ובתשובת הרי"א לבית חזן שצפני יהושע (בס' שני המאורות הגדולים) סי' י"ז כתב דלשון עומה פור קדושין פארה מי [דהיינו: קחי בעד קדושין בשבילי] הוא לשון עוז והוכחה גמורה מי היא המתקדשת, דסמך קימה היינו שהדבר הלקוח יהיה של הלקוח, וכאומר קח לך כו', ע"ש מה שהאריך להביא ראיות לדבריו. ובתשובת המחבר שם בס' ע"ז דק"א ג' כתב להחמיר בזהו נידון משום שהיתה משודכת שם, וכיון שכן סתמו כפירושו שהיה קבלת הקדושין לעצמה כו', דהא גבי דידה ג"כ מוכיח טעמא דשאריה ישראל לא יעשו עולה כו', ועוד דלא שכתב מידי דאית לה הנאה מניה ועבדה מידי דאית לה הנאה מניה להיות שליח בעד אחרת וכו'.

ובתשובת מהר"ח"ש שם צפני יהושע סי' י"ט כתב על בנידון הנ"ל, דמתסבירא דלא דינינן לכו לקדושין אלו כקדושין ודאי, אך מ"מ לא נפקי מקדושין ספק מכמה נדדים ולריבך גט להחירה, דנראה שיש לחוש למש"כ הרי"ב"ש דמי שאמר הריני נותן לך דלא מיקרי ידים שאינם מוכיחות רק למי שמתחיל הדיבור ואינו גומרו כו', אבל כשאמר הריני נותן לך אין כאן יד אלא דבור שלם כיון שהזכיר הנותן והמקבלת, ואפילו אם ידענו שנעשה שליח לאחר אפ"ה אמרין דלא שציק אינש מידי דרמי עליה ועבד מידי דלא רמי עליה כו', וא"כ בנ"ל ג"כ שאמר קח אלו בעד קדושין לי אין זה יד רק דבור שלם, דכיון שפירש שהוא המקדש וגם הזכיר המקבלת ואמר לה קחי כו' לא היישין שקבלה בעד אחרת שנעשית שלוה כו', דלא שציק אינש

מידי דאית ליה הנאה ורמי עליה, ואיברא דלכאורה נ"ד גריע קצת מהכיה דהרי"ב"ש וראיותיו אחר העיון בדברי הרל"ב"ה, דכשאמר אני נותן לך מוכיח שהמעות לעצמה וא"כ מוכח דלדידה הוא מקדש, אבל בנ"ד שאמר קחי זאת בעד קדושין אפשר שאמר שתקח ותקבל בעד אחרת ששאלה שליח, ואע"כ שכתב [מהרל"ב"ה הנ"ל] דאיכא אומדנא דמוכח שאין דרך הבחירות להיותן שליח לקבל קדושין לאחרת, מ"מ יש אומדן דעת אחר כנגדו שאין דרך הבנות לקבל קדושין לעצמן בלי רשות אביהן ואמותיהן כמ"ש מהרש"ד"ס סי' נ', מ"מ נראה [דל"א] אריא, שהרי הרי"ב"ש לא תלה הטעם אלא משום דלא שציק אינש מידי דרמי כו', והך טעמא שייך גם בנ"ד כו', באופן דנראה להחמיר בנ"ד מהכיה דהרי"ב"ש, ועוד דלל מהכיה הך דהרי"ב"ש איכא ג"כ שהיתה משודכת לו כו', ונר"ך לזה גם סברת יש מי שאומר שכתב הר"ן דבגיטין וקדושין לא בעינן ידים מוכיחות, ואע"כ שזה נגד דעת שאר כל הפוסקים כו', מ"מ יועיל לסניף כדי להחמיר ולשווייכו קדושי ספק כו', וחמיהא לי ממנה"ס אלשקר שכתב בנידון דהוי קדושין גמורים, ומהרל"ב"ה כתב דהוי קדושין מעיקר דין וטעמא דכיון שהתחיל לדבר עמה שתקח הדינר כו' ולא פירש לאשה אחרת יד מוכיח הוא דלא הוא מקדש כו' דומה לנוי שאמר תקח זה למתנה שודאי ר"ל מתנה לעצמו כו', וקשה לי דא"כ מש"כ הרשב"א בזהוה תשובה דלשמואל לא הוי ידים מוכיחות ואינה מקודשת, נימא דהוי יד מוכיח דומה למי שאמר אני נותן לך זה במתנה כו', ואפ"ה כתב הרשב"א כשאמר אני נותן לך זה בקדושין דהוי ידים שאינם מוכיחות, דאמרין דילמא נעשית שליח לאחרת, ואינו רוצה שום חילוק בזה, דכי היכי דבעינן ידים מוכיחות לענין המקדש, ה"כ בעינן לענין המתקדשת, וכמו שנראה בצירור מדברי הרי"ב"ש הנ"ל, גם במהר"ב"ל ח"ג סי' פ"ד כתב שיש לחקור דמי שאמר עול זה לקדושין ולא פירש מי הוא המקדש והמתקדשת, אי גריע מהכיה שאמר האמ"ק ולא אמר לי כו', הרי במשמע דלשון עול ליכא הוכחה לענין המתקדשת.

והרמב"ם שם במהר"ח"ש דק"א ע"א, דגם מטעמא דשדיך לא הוי קדושי ודאי, ואע"כ דבנ"ד איכא טיבוחא שגילה לעדים ציוס שלפני כן שרואה לקדשה מפני שהוא מפתח שחמיו רוצה לקדשה לאחר, נראה שזה אינו מספיק לשווייכו קדושי ודאי, דבעינן ידים מוכיחות בשעת הקדושין כו', ועוד איכא ריעותא אחרת כו', ומכ גם בהלטרף רוע הלשון שסיים כמנהג קאטעא, דנראה שרצה לכוונן כדון סבלנות כו', וי"א דהוי רק קדושי רצון כו', כללל דמילתא שמלד לשון הקדושין פשיטא לי דלא הוי קדושי ודאי אבל דינינן לכו כקדושי ספק. גם בשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' נ"ג ד"ה גם יש, מצויר בנידון כע"ז דכיון דליכא ידים מוכיחות על המתקדשת הוי קדושי ספק, ואם קידשה אחר לריבך גט וכו'.

אמנם כשלא אמר רק קחי זה בעד קדושין ולא אמר לי, כתב המהר"ח"ש בתשובותיו סי' ל"ט דאיכא תרתי לגריעותא דליכא ידים

(ד) בפני יהושע הנ"ל סי' ב' כתב ע"ז דמש"כ מהרש"ד"ס דאין דרך הבחירות לקבל קדושין בלא רשות אביהן ואמותיהן. הוא בלא שדוכין, אבל בנ"ד דאיכא שדוכין, ועוד דאיכא שבועה בין אביה והמקדש שלא לחזור בהם, ועוד דמעת השדוכין הכניסו חמיו לתוך ביתו כו', מה רשות גדול מזה איכא. (ה) בפני יהושע הנ"ל השיב ע"ז, דחמיה דא לאו חמיהא היא כלל, דבשלמא בתקתי דבר זה לקדושין כיון דמשמעותו קחי דבר זה לעצמך, לכך אמרינן דהוי לשון שלם, דודאי אין כוונתו לומר קחי זה לעצמך ותתקדש אחרת לי, דכ"ע ידעי שאין אשה מתקדשת בלא כלום, אבל באומר דבר זה אני נותן לך אף שמשמעותו שהוא הנותן ולא אחר, מ"מ אפשר שכוונתו שתתקדש זו לאיש אחר במתנה שהוא נותן משל. (ו) ע"י בפני יהושע הנ"ל סי' ב' שחזר והשיב על דברי מהר"ח"ש הנ"ל, והאריך להוכיח דבנ"ד צריכה גם מדינא ולא רק מתורת חששא. ונראה דהדברים גם בס"י כ"ז שם.

(עו) בתורת (טו) קדושין (עו) הוי (יז) כאומר (כ) לי:

הנה

פתחי תשובה

(טו) בתורת קדושין. ענה"ט ועיין במל"מ פ"ג מה"א דין א' באורך:
(טז) הוי כאומר לי. כ' הכ"ט הטעם כיון שחזר דהוא נותן לה נתינת קדושין נראה מלאונו והוא המתקדש והוא המתקדשת אפילו אם הוא שליח לאחר והוא שליח לאחר כו' ועיין בספר היקדשה בק"א שכתב לכאורה נשמע דאף שהוא שליח לקדש אותה האשה לחזירו וכן אם היא שליח לקבלה לקבל ממנו אך ז"ל דנכח"ג לא אמרין לא שביק אינש מלוה דמילא עליה כדאיתא בש"ע סימן ל"ז סט"ו ונריך לפרש דהיינו שהתשלם עשה אותו שליח לקדש לו אשה סתם וכן אשה אחרת נשמה אותו שליח לקבלה לאיש סתם ויותר יש לפרש דמירי שידענו שהתשלם עשה אותו שליח לקדש אשה אחרת ואותה אשה עשה שליח קבלה לו המתקדשת כו' ולפ"ז צ"ל דס"ל דיכולה אשה לעשות שליח קבלה מיד שליח בעלה וכ"כ הכ"ט נסיון קמ"א פק"ד בשם הרי"ט ע"ט. וכתב עוד דמלשון הש"ע נשמע דוקא כשאומר נתינת לי לא הוי אלא ס"ק וכן מובאר מתשוב' הרי"ט שם ע"ט:
המשנין נר"ט ש סימן רס"ו יראה ללא הוי אלא ס"ק עכ"ל וכ"כ ב"ט ועיין הרי"ט שם הוי דהוי קדושין גמורים ומ"ט נפוק דבריו ונריכה נט מספק אינו אלא למי הוי דנור שלם ע"ט:

הפוסקים

קדושין לאשה אחרת שאתה שליח ממנה חב שאני עושה זה הוא עבד צחק, וגדולה מזו כתבו החסידים בקדושין י"ח ב' ד"ה האומר שאפילו כשאמר לו הוי אפשר לפרש שר"ל בעצרו שליח לכך, כ"ט הכא דקאמר בפירוש בעצור שאפשר לומר בעצורה אני עושה כן לא שהיא מקודשת. ועפ"י כתב בין שאר הטעמים להחזיר משום דליכא ידיים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת.

והביאו בשו"ת מהרש"ט סי' ע"ו וכתב דצ"ד דכוותה הוי שאמר קדושין בעד צחק דהוא כמו עבד צחק. וכן הביאו לנידון כזה בפרי הארץ סי' ג'. ועי' בפני משה ח"א סי' כ"ח שכתב דזה דוקא כשאומר קדושין בעד צחק, או כשאמר בלעז יפור עו היגה"י, אבל באומר בלעז "פארה" עו היגה"י חין מקום לומר כן. וכבר מובאר חילוק זה בין לשון "פור" ללשון "פארה" בשו"ת מהרש"ך ח"ג סי' ל"ט. [מיהו ע"ש במהרש"ך דהרב הפוסק בנידון כתב דשני הלשונות עובדים הם. ועי' בשו"ת הרצ"ל אשכנזי סי' י"ח שנידונו אמר קח זה קדושין בעד צחק, ולא דן אלא אי הוי הוכחה שהוא המקדש].

וכתב במשנה למלך רפ"ג דאישות דטעם זה דמהרש"ט לא שייך היכא שאבי הבת צוקם מהמקדש חפץ והשיב לו אם תקבלנה לקדושין בעד צחק אהנה לך, דנכח"ג משמע דלשם קדושי הבת נתן החפץ, ולאחריה חין זה תשובה על מה ששאל אבי הבת שיתן לו החפץ, ויש הכרח לחילוק כזה שהרי מהרש"ט גופיה לא נסתחב בחילוק זה בסי' י"ג בנידון שאמר חרלה אותו לקדושין בעד צחק, אלא ודאי בדכתיבנא, ולפי"ז חמם על הפני משה הר"ל שהביא דברי מהרש"ט לנידון, וברי נידון הפני משה הכי הוי. ועי' עוד להלן סקליג אות ב' ממנה אחרונים שדנו על לשונות כעין אלו מלד אחר.

לג. בתורת קדושין. א. מחלוקת הפוסקים אי מהני כשאומר הקדושין בלשון שם דבר ואינו מתפסם על האשה, ואם לשון "בתורת קדושין" מהני לכרע. בשו"ת מהרי"ב ח"א סי' י"ח פסק שני, אחר שביאר דבאומר הריני נותן אי הוי כאומר לי, ישנה מחלוקת בין רבני פרובינלא לבין הרשב"א והרי"ט [וכדלעיל סקליג אות ב'], הוסיף עוד דרי"ט אי דבאותם תשובות של רבני פרובינלא נמלאת תשובה אחת מהרי"ר נתן, וכתב דאם קדש אשה בזכ"ל שאמר הריני נותן לך לקדושין, אינו נראה שחבה מקודשת בזה, שאינו לשון שמקדשים את האשה אלא הוא שם דבר, כמו שאנו אומרים בצרכת אירוסין עיי' חופה וקדושין. גם כתב שם מהרי"ב שהעתיקו לו לשון הרי"ר ישעיה דמראנו הכי [והוא הרי"ט] בש"ג לקדושין דף כ', שכתב

באר היטב

(יט) קדושין. כ"כ הנ"י בשם הרי"ט ע"ש הטעם. אבל אם אמר אני נותן לך לקדושין ולא אמר נתינת קדושין כתב מהרי"ט ח"א סימן קל"ח ונתינתו לקדושין דאין כאן חשש קדושין כלל עיין כנה"ט דף כ"ה ע"א. מיהו בתשובת הרשב"א כתב אם אמר אני נותן לך לקדושין הוי כאומר לי. אם אמר קח זה לקדושין לנתן אינו כלום. מהרמ"ט ח"א סימן ס"ו. ול"ד לאומר נתינת קדושין כיון שלא אמר אני נותן לך. אמר אני נותן לך בקדושי נתן הוי ידיים מוכיחות. רשד"ם ח"א סימן כ'. ועיין כנה"ט חילוקי דינים:
(כ) לי. מלשון זה משמע דהוי קדושין גמורין. וכנה"ט הביא הרבה פוסקים דס"ל דהוי ס"ק ע"ש וכ"כ אחרונים:

קדושין אבל אם אמר אני נותן לך שיהי מקודשת ולא אמר (יז) כאומר לי. כתב במ"מ מפשט לשון זה משמע דהוי קדושין גמורין אבל נספר אנשי מלואים ס"ק ע"ו שכתב דנח' הרשד"ם סימן ג' מובאר שם דעת שירא להחוק אבל ליריד

אוצר

ס"ק לב אות י—ס"ק לב אות א

ידיים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת כו', וכיון שכל הפוסקים פסקו בפשיטות שכל שלא אמר לי לא הוי ידיים ואינה מקודשת כלל, וליכא רק סברא דהוי שהחמיר מספק ומשום חומרה בעלמא, ואיכא למימר דצ"ד גריד עפי וכי"ע מודו כו', וראה דליכא בית מחוש וכו'. ובעי"ז כתב גם כפי ל"א שם. ועי' לעיל סקב"ט אות י"ג.

יא. וכשחשיבה האשה "אני מקבלת" אי הוי הוכחה שהיא היא המתקדשת. בשו"ת מהרש"ט סי' ל"ד בנידון שאמר קחי בעד קדושין והשיבה אני מקבלת, כתב בין שאר הטעמים שהיה צריך להחמיר בנידון אף שלא אמר האמק"ל, משום דכיון דהשיבה היא אני מקבלת, בראשית בפירוש שהיא מקבלת לעצמה הקדושין כו', דאי לקדושי אשה אחרת קיבלה הוי לה לומר לשון אחר כו'. [אלא שכתב להחזיר מטעמים אחרים]. גם כפי ל"א שם בנידון שאמר לה אם חרתי לקחתם בעד קדושין, כתב דכיון שהשיבה אני לוקחת בעד קדושין והיתה צריכה להשיב רק כן, הוי כאלו אמרה אני המתקדשת. והביאו לנידון במגיד מראשית בחלק השו"ת מן המחבר סי' ג' דרי"ט ח'. מיהו בדברי ריבז סי' ר"ז שהשיב ג"כ בלשון נידון דסי' ל"ד הפלה להחזיר מטעם חסרון ידיים מוכיחות, ולא נחית לחילוק זה, וע"ש שעוד מורה אחד כתב להחזיר. ועי' במהרש"ט שם שגם הרי משה אלמוטנינו כתב להחזיר בלשון נידון בין שאר הטעמים משום דליכא ידיים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת. ומהרי"ב נשאל ג"כ על דרי"ט, וכתב בח"ג סי' פ"ד שנודע לו שנפלה מחלוקת בין חכמי שאלוניקי צנ"ז, ולא ראה להכניס ראשו בין הריס גדולים.

ועיין במשלי"מ רפ"ג דאישות שהקשה על מהרש"ט דברי אכתי חין כזה הוכחה אלא למתקדשת ולא למקדש. וכתב בישא צרכה (על ר"י) דרי"ט אי דלא קשה, דהחכם הפוסק כתב בלשון נידון דליכא הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת [וא"כ אינה מקודשת לכרע], ועי' כתב מהרש"ט דצ"ד יש להחמיר, דאף דלא הוי הוכחה למקדש מ"מ הוי הוכחה למתקדשת, והוי הדין כמו בלא אמר לי [דעת מהרש"ט לחוש למחמירים].

יב. כשאמר אני נותן לקדושין בעבור צחק, אי הוי ידיים מוכיחות שבתו היא המתקדשת. בשו"ת מהרש"ט סי' י"א בנידון שאמר אני נותן לך עכצת לשם קדושין בעבור צחק, כתב שמלכד החסרון שלא אמר לי, גם לא מוכח מי היא המתקדשת, שהיה לו לומר הרי אני נותן לך עכצת זו לשם קדושי צחק, אמנם משה שלא אמר אלא לשם קדושין בעבור צחק, שאפשר ר"ל לשם

אוצר

סיק לג אות א

הפוסקים

שכתב בשם זקנו הרי"ד [ח"ל ונריך שיאמר לה צפיו הרי את מקודשת, שדדור הוא מקדשה ע"י הכסף, ואם אמר לה הריני נותן לך זה לקדושין לא אמר כלום ע"י, ודבריו נועים למש"כ באותם החשובות מרדכי פרובינאל בשם הר"ר נתן כ"י, אח"כ מלאתי ספר הפוסקים מרדכי ישעיה [והוא בתום ר"ד לקדושין דף ו'] וראיתי שכתב ח"ל: אבל בקדושין הכסף שהוא נותן לה אינו כתוב בו שום דבר, הילכך נריך שיאמר לה צפה האמ"ק, ואם אמר לה הרי זה קדושין אינו כלום, דקדושין הוא לשון הקדש, ומה דבור הוא שאומר לה זה יהיה ההקדש שלך, הלכך נריך שיאמר לה האמ"ק לי בזה כ"י, והם הם דברי הר"ר נתן כ"י. [ודעת מהרי"ל עצמו לדינא ע"י בסמוך].

ובשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' מ"ג כתב דגם שאר רבני פרובינאל ורבני גרפת שהחירו באותו נידון, לאו משום ידיים מוכיחות נגעו בה [כמו שהבין מהרי"ל המוצא בסק"ל ב"ל], דלכא מהני מש"כ הריב"ש באומר הריני נותן לך בתורת קדושין, דמאחר שהזכיר בלשונו שהוא הנותן הוא המקדש, ומאחר שהזכיר שהיא המקבלת היא המקדשת, אלא דהכא אפילו ידיים שאין מוכיחות ליכא כל שלא אמר הרי את מקודשת או קנייה או לקוחה, ובשער אשר סי' ל' כתב שכן הבינו דעת רבני פרובינאל בשו"ת מהר"ש סי' י"ג ו"ט ו"ל, ובאדרת אליהו (שכ"ס) שני המאורות הגדולים) סי' י', וכמה מן הפוסקים האחרונים. וע"י במהר"ש סי' ל"א דק"ה ג' המוצא באות שאח"י, שכתב דגם החש"ן קאי בשיטת רבני פרובינאל הרי"ל.

ובח"א סי' קל"ה כתב מהרי"ט צביאור שיטתם, דקדושין דומיא דהקדש הוא שצריך לחול על גוף האשה, וכל שאינו מקדשה ממש ואומר לה הרי את, לא הוי קדושין, כמו במקדש בהמה ואומר הרי זו עולה, או תרומה ואומר הרי זה תרומה, שההקדש חל על גוף החפץ, אבל אמר הריני נותן זה לעולה או לתרומה לא חלה קדושה על החפץ, דומיא דחנן בתמורה ס"פ כ"ל מערימים אמר על בהמה עמאה ועל בעלת מוס הרי אלו עולה לא אמר כלום, הרי אלו לעולה ימכרו ויביאו בדמיהם עולה, אלמא שני לן צין אמר עולה לאומר לעולה, והא דאמרין בסוף פ"ק דגדרים לקרנן לא אובל לך רבי מאיר אומר, ה"מ קדושה דמים החפצים עליהם כ"י, [וכ"כ גם בחדושי על הרי"ף דל"ה עור ב'], ואי קשיא לדברי ר' ישעיה שאמר הרי קדושין לאו כלום הוא, מהירושלמי שביא העיטור [והוא בפ"ד דמער שני ב"ד] דלכא דאמרין דבאין עסוקין באותו ענין נריך לפרש, אמרין בירושלמי מהו נריך לפרש, זהו גיטך זהו קדושין, לא קשיא, דה"מ כיון שהיה מדבר תחילה על עסקי קדושה ופסקו מלדבר, עכשיו שחזר ואומר לה זהו קדושין כלומר זהו קדושין שאמרנו תחילה, והשתא חשיב כאילו עכשיו מדבר ענין דבנתיב גרידא סגי. [ודעת מהרי"ט להלכה ע"י להלן באות זה].

ובאבני מלואים סק"ג פסק על דמיון מהרי"ט ה"ל לעולה, וכתב דנראה דגם גבי עולה אם אמר הרי זו לעולה, חלה קדושה על גוף החפץ, וה"ל עולה ממש, וכן באומר הרי זה למטאתי כ"י, [ע"ש שהוכיח בן מדברי הרמב"ם פ"ב מה"ל שחיטה ה"ל י"ט, ומעט"ש יו"ד סי' ה' סעיף א'], ומה שהביא מהרי"ט ראיה מצעלה מוס, שאני, דכיון שצעלה מוס לא מתפסקה בעולה, אי"כ כשאומר

הרי זה עולה לא אמר כלום, ובאומר לעולה כוונתו לדמי עולה, אבל במתמים בהמה חמימה אפילו אמר לעולה ממי כוונתו על גוף השור שיכא עולה ה, אך סיים באבני מלואים שם, דצנידון זה שאמר על החפץ הרי זה לקדושין, נראה דאין זה לשון קדושין, דהאשה היא [שצריכה להיות] הנחפסת בלשון הקדושין ולא החפץ.

ואולם בשו"ת מהרי"ל ח"א סי' י"ח אמר שהביא דברי ר' נתן ור' ישעיה ה"ל, כתב דאף שכל אלו הרבנים מסכימים להקל, אפ"כ יש לחוש להחמיר ולהאריכה גט מספק בדברי הריב"ש [שצסקלי"ז ה"ל להחמיר צנידון שאמר הריני נותן לך בתורת קדושין].

וכן בשו"ת מהר"ש סי' י"ג כתב דאף דלדעת ר' ישעיה ורבנים אחרים צנין שיאמר דברים שהאשה מתקדשת בהם, מ"מ נראה שהרשב"א בסי' תשע"ד [צנידון המוצא לעיל סק"ט אות ב'] שאמר הריני נותן לך לקדושין [חושש להחמיר, ונראה שאינו מחלק בי כך חלוקה, וכן הריב"ש [ה"ל במהרי"ל], וכן נראה מדברי הרא"ש בהשגחה כלל ל"ב סי' ה' צמי שאמר הילך קדושין לנדה, שלא ביטל הקדושין אלא משום שלא אמר לי].

גם בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' מ"ג כתב דאף דעת רבני פרובינאל ונרפת באומר הריני נותן לך זה לקדושין, דאין כאן צית מיוחד כ"י, מ"מ שמענו שהריב"ש וגדולים אחרים נחלקו עליהם באותו המעשה, ולא ילא הדבר מידו מחלוקת. [ולעיל מניה הביא דגם דעת הרי"א להחמיר, אלא דהוא מטעם אחר, ע"י להלן ד"ה ומעט].

ובבבב"ג הביא אות ל"ז כתב ג"כ דאע"ג דר' ישעיה ורבנים אחרים ס"ל דצנין שיאמר דברים שהאשה מתקדשת כ"י, נקטינן להחמיר בהרשב"א ובריב"ש, והביא שכ"כ מהר"א גאליקו בהשגחה כח"י.

ובפני יחושע (שכ"ס) שני המאורות הגדולים) סי' י"ח כתב דגם לפי דברי מהרי"ל בירב [המוצא לעיל סק"ט אות ב'], שפירש בטומת הרשב"א דהטעם שהחמיר צנידון הוא מפני שמדיום שניהם שנתטו לקדושין כ"י, י"ל שהרשב"א סובר היפך סברת רבני פרובינאל, שהרי כתב דאע"פ שקבלה אותם לשם קדושין לשמאל דאמר דצנין ידיים מוכיחות אינה מקודשת, ואם דעתו כדעת בני רבותא, אפילו למאן דלא צני ידיים מוכיחות הכא מודה שאינה מקודשת כ"י, ואף שאם נראה לדחוק עצמנו נוכל ליישב דבריו בסברת בני רבותא, מ"מ מסגנון הלשון ומפשט דבריו נראה דסובר הפך בני רבותא כ"י, וכן נראה מדברי הרא"ש [ה"ל במהר"ש] כ"י, ואי"ל שמהר"ם [המוצא לעיל סק"ג] חולק עליהם ודאי, שהרי ראה להחמיר אפילו כשלא הזכיר מלת קדושין כלל. וכ"כ בסי' א' דהרא"ש ה"ל וכעור שהביא דבריו בסי' ל"ז, פליגי על ר' נתן ה"ל.

ובשו"ת פריש"ד סי' ג' צנידון מהרי"ל ה"ל, כתב בחוץ דבריו דברור דלא שייך צזה כל המשה ממעט עצמו חכמים כ"י, שזה לא עלה דעתו, שהרי ברור הוא שצא"ח לשון שיאמר המקדש באופן שצנין הוא ובעדים פשיטא דהוי מקודשת, ועוד שאפילו לא אמר לשון כלל אם היו עסוקים באותו ענין מספיק, דהלכא כ"י יוסי דאמר דיו דבר.

ועיין בשער אשר סי' ל' שכתב דכל הפוסקים ראשונים ואחרונים חלקו על רבני פרובינאל, וסביר דגם לשון "קדושין" מופיל שפיר לקדש בו את האשה, והפוסקים שהביאו דבריהם לא מיייתי להו רק לבנין בעלמא. גם בחיים ושלום ח"א סי' כ"ב דמ"ט א' כתב צנידון להחמיר מטעם דרבים חלקו על סברת רבני פרובינאל כ"י, והיוסף דהכי נקטו להחמיר כמה וכמה מרדכי האחרונים. וכן כתב להחמיר מטעם זה צמגיד מראשית בחלק החשובות מנן המחזר סי' ג' דף י"א ד', והביא בן ממרלנ"ה ומהר"ם אלשקר וזכר"ח [המוכאים באות שאח"י], וכתב דאין לומר דכל אלו הגדולים לא ראו סברת

(ז) וע"י בעיני בשו"ת הריטב"א סי' ר"ח דרס"א א' לענין לא אפר לי, שכתב דההיא דתנינן היה מדבר עמה כ"י ר' יהודה אומר צריך לפרש, ופירשו בירושלמי שצריך לפרש זו קדושה, ומשמע דבהכי בני ליה אע"ג דלא אמר לי, הא לאו אריא, דההיא כיון שעסוקים באותו ענין כ"י העסק והוא עושה אותו יד מוכיח וכ"י.

(ח) גם בקריית מלך רב פ"א דאישות ה"ל א', ובאמירה נצימה קמא מאמר ג"ו דרצ"ה א', כתבו לדחות ראית מהרי"ם ה"ל.

הפוסקים

סיק לג אית א-ב

אוצר

והתחילת לשחק, וחזר ואמר לה כרי הוא לך לשם קדושין, וכחזר דמקודשת משום דכוי כמדבר עמ"ק ע"ש, והיינו מה ששאל לה אם תראה להתקדש בו, אבל אם לא דיברו תחילה מעסקי קדושין, מה שאמר כרי זה לקדושך לא כוי כמדבר עמ"ק ט. ועי' בשו"ת מהר"ם ח"ב סי' מ"ג שהביא דברי הש"ג הג"ל, וכחזר דל"ן דבריו מוכרחים.

ואם לשון "בחירת קדושין" מכני גם להסבירים דקדושין בלשון שם דבר לא מכני, ע"י לעיל ממחרי"ל ומחרי"ש ועוד אחרונים שכתבו דהרי"ש פליג על ר' ישעיה ור' נתן ורצני פרוצניאל, ומבאר מדעיהם להסבירים דשם דבר לא מכני ה"ל דלא נכני כשאומו בחירת קדושין. אולם בחדושי מהר"ם על הרי"ף דל"ה עור ד' כתב על המחרי"ל הג"ל, שאינו רואה בדברי הרי"ש סתירה לדברי אוחס הגדולים, כי דברי הרי"ש הם צידים מוכיחות מי הוא במקדש כר, ורצני פרוצניאל יודו לו בזה כר, ודעיהם הם צעיקר התפסת הקדושין בגופה כר, ובנידון הרי"ש כיון שאמר "בחירת קדושין" כרי גילה שנתניה א' חורח קדושין עליה שנתניהה היא מקודשת, שכן מצינו בגיטין ע"ה ד' אמר לו בעל חובו זרוע לי חובי בחורח גיטין, שפירושו שחבו לו ד' אמותיו צריקה זו כמו לפנינו גט, ואפי"ש שלא פירש כמו שפירש דמי שחבו לו ד' אמותיו, אף כאלו באומר שנתן בחורח קדושין היינו כדניס שחבא מקודשת בנתינה זו וכו'. גם בתשובותיו ח"א סי' קל"ה כתב שאינו רואה בדברי הגדולים הללו סתירה דברי הרי"ש כר, דכס כתבו שאין בלשונות הכס לשון קדושין שהיא מתקדשת לו עכשיו בנתינה זו כר, אבל בלשון של הרי"ש שאמר הריני נותן לך "בחירת קדושין", מבואר שנתניה זו שהוא נותן לה חורח קדושין עליה, והיא גמר קדושין שאין אחריה כלום, וכוי כאלו אמר לה כרי את כר דומיא דאמרינן בעלמא בחורח פקדון ויבנינהו נהלה בחורח קדושין ויבנינהו נהלה, ובפי' חזקת בלמא לו בעל חוב זרוע לי חובי וכו' [כנ"ל]. ובח"צ סי' ל"ח כתב שכבר כתב בתשובה דלא פליגי אהדדי, דלענין לשון הקדושין שלא התפסין בגופה שלא אמר כרי את מקודשת לי אלא הריני נותן לך זה לקדושין, מודה הרי"ש שלא מתקדשת בך, אבל כשאומו הריני נותן לך בחורח קדושין כוי לשון מועיל, דמשמע דיהיב לה בחורח קדושין כמשפטן וכו'.

גם באחלי יעקב סי' ל"ח כתב דלא פליגי הרי"ש ואוחס הגדולים, דה"ל שגס הרי"ש שכתמיר באומר הריני, לא אמרתי כי אם כשאמר בחורח קדושין, דמלת בחורח קדושין לא מהדרי כי אם אל העשוי בלוחה שעה לא למקדש אחר או מקדש אחרת, משא"כ באומר הריני נותן לך זה לקדושין שאז אפשר שמקדש לה אחר או שרואה שחשמה לקדושי אחרת וכו'.

ב. לשונות שונים בצורת שם דבר שדנו הפוסקים אם יש בהם משמעות מוכיחה שהוא מקדש את האשה בנתינה זו. אמר קדושין על בתך או בעד בתך וכדומה. בשש"ץ ח"א סי' כ"ב בנידון שאמר קדושין על בתך, כתב טעם אחד להחיר מפני שלא אמר בשעת הקדושין דברים שהאשה מתקדשת בהם, דכשאמר לו קדושין על בתך אינו מוכיח דברים אלא שהאשה הוא מקדש, ודומה זה למי שנתן דינר לחבירו לקנות קרקע ואמר לו המקדל כסף זה קנין על קרקעי דודאי לא קנה, דבעינן שיאמר לו שדי מכורה לך שדי קנויה לך כדליתא בקדושין כ"ו א', או מכרתי לך שדי כדליתא בגיטין ט'.

ט) צ"ע על הוכחה זו מהגמ"ר, דהא התם קאמר דהירישותא בלשון היא משום שלא אמר לי. ומשום זה הוא דצריך לדבור עמ"ק מקודם. אבל לשאלה של שם דבר לא נתעורר התם כלל, והש"ג וכן רבנו ישעיה לא נחתי לחסרון לי. ואולי פיירי שאמר "לי". או דס"ל דבאומר הרי זה לקדושין הרי גם תוכחה שהוא המקדש.

סברה רצני פרוצניאל, ואפשר דאי כוי ידעו לא כוי עבדי [דלא] כותיבו, כל לוחא כר, דכיון דהרש"א והר"ש והש"ג והריטב"א, ומפי השמועה עוד הרבה גדולים חולקים עליהם כר, נימא ידעו רבנן להך מילתא ודמו לוחא כר, ועוד דלהקל ודאי לא אמרינן י"ל [דלילו] ראו דעריהם כוי מקילים].

גם באביר יעקב סי' כ"ד כתב דל"ן להקל מהטעם הנ"ל לחוד. ועי' בפני משה ח"ב סי' ד' עור ד' שכתב בחורח הדברים דסברה רצני פרוצניאל אינה שקולה, דאף לפי מש"ב מהר"ם [המובא בסוף הלכות] דהרי"ש לא פליג ע"ז כר, מ"מ כיון שהרש"א ורובא דרבנותא חולקים עליהם, ודברי הרי"ש לא משתמע מנייחו לא כדן ולא כדן, אי"כ יחל בחר רוצה דסברי דכוי ליטנא מעליה כר, [כנראה שם הטובה דריעותא זו אינה משוי לה ספק שקול, לענין צירוף לס"ס וכדומה. ועי' מש"ב עליו בבחי כהונה ח"א סי' ד' ד"ע ג']. ועיין עוד בלוחה שאח"י לשונות שונים של קדושין בצורת שם דבר, ולא דנו בהם האחרונים אלא אם יש משמעות מוכיחה שהוא מקדש את האשה בנתינה זו, וחילקו בין לשון ללשון.

אמנם לענין צירוף לסיף, כתב בשו"ת מהר"ם סי' ע"ז דכסם שנתנה דהרש"א לית ליה כי כך חלקא דרצני פרוצניאל, מ"מ הוא סניף גדול גבי ידים שאין מוכיחות, ובדואי שמהרש"ם והרמב"ם האחרים [שכתבו להחמיר בנידונים דומים], לא ראו סברות הנהו רבנותא כר, ואין ספק שאילו ראו אותם היה כותב להחיר בלי פקפוק. וכ"כ בסי' י"ע דקל"ד עור ד', ובסי' ל"ח דקנ"ד ד', דיש סניף גדול להחיר בזה שהביא מהרי"ל מרצני פרוצניאל. וכן בשו"ת מהר"ם ח"א סי' קל"ה וח"ב סי' ל"ח ומ"ג, כתב בן שאר העשמים להקל גם משום דליתא ריעותא בלשון הקדושין וכדברי רצני פרוצניאל. ובאביר יעקב סי' כ"ה כתב שכבר ראינו להפוסקים משתמשים בטעם זה להחיר בצירוף טעם אחר.

ומצינו לעוד פוסקים שכתבו בנידוניהם לגרף סברה זו לסינף, והם: פני משה ח"א סי' כ"ה וכ"ע, בני משה סי' ל"ה, כרם שלמה (להר"ם אמריליו) סי' כ"ד, פרי הארץ סי' ג' דל"ב א', בני אברהם סי' י"ד, בני כהונה ח"א סי' ד', משחא דרבנותא (חלק החי של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה שכתב מ"ב דקכ"ג ג', ובתשובתו שחלק החי של בנו הר"ם בסי' מ"ב סעיף א', אל הכסף ח"א סי' ח' וע', לוף דבש סי' כ"ד וכ"ה, שער אשר סי' ל"א, חטלותא לב ח"ב דיני קדושין סי' ד' וח"ד סי' י"ג, ויקרא אברהם (להר"ם אדאדי) סי' ז', ובאביר האפד סקמ"א מסיק דמידי פלוגתא לא נפקא וכו' היא מקודשת מספק, ואין להחיר אם לא בהטעם ספק אחר.

ומשעם אחר הביא בלשון מלואים סק"ג בשם הש"ג דמקודשת גם באומר לשון כזה, משום דמה שאומר כרי זה לקדושך כוי כמדבר עמה על עסקי קדושין, ושוב מקודשת אפילו בנתן בשתיקה, שכתב [בלשון הרי"א] לקדושין דף ע' אחר שהביא דברי ר' ישעיה כנ"ל. ולי נראה דאף בקדושי כסף אם אמר כרי זה לקדושך מקודשת, שכרי גילה דעתו דלשם קדושין הוא נותן, וכבר ביארנו שאם כיו מדבר עמה עמ"ק אפי"ש שנתן סתם מקודשת. וביאר שם באביר מלואים דל"ן לומר דא"כ גם האמ"ק ולא אמר לי נימא דלהוי כמדבר עמה עמ"ק, דהתם אי נימא דכלל אמר לי לא כוי ידים מוכיחות, אי"כ מגרש בלמירה זו, דהאמ"ק סתם אין משמע לעלמו אלא לאחר כר, ומדברי הרש"א בחדושי לקדושין דף י"א באומר בנתן מקודשת לי, מוכח דכל שהלשון הוא נגד הטובה אין הולכין אחר הכוונה, אבל זה לקדושך דהלשון אינו סותר לטובה משו"כ מכני מלד הטובה.

אמנם בדעת ההגמ"ר כתב שם בלשון מלואים דס"ל דזה לא כוי כמדבר עמ"ק, דבסוף גיטין בנידון שהיה מדבר עם אשה להלוות לה מעות על קרם כסף, ואמר לה תרני להתקדש זו אם אתנחך לך,

אוצר

סיק לג אות ב

הפוסקים

מהשכש"ץ ה"ל, וכחז ד"ד עוד גרע כ"י, כי שם אפשר לפרש ולומר שיקבל העצמה הזו בחורת קדושין על צדו, מ"מ אחר שלא אמר קח עצמה לשיבוי קדושין על צדך, הסכים שאינו כלום, כ"ש ב"ד שלא אמר לו קבל זה לקדושין, אלא אמר כמודיע זה קדושין לצדך כ"י, ואין כאן צית מיוחד.

וב"ב המחבר שם צנחנר מכסף סי' ל"א צאחו נידון בין שאר העומים להחיר, לפי דברי השכש"ץ ה"ל, דאין כאן בוכח א"ס הוא צא לקדש לא לו ולא לזולתו, דשמה הכי קאמר הכה אלה קדושין שניתנו לצדך, או אלה קדושין שייחדו לצדך לקדש בכם, ולא הוכיח בדבריו שבאותה נתינה היא מתקדשת לו, או אם הוא שליח לקדש לזולתו, דלילמא אין באותה נתינה קדושין לא לו ולא לזולתו, וא"כ לישנא גריעת כי האי כו"ע מודים דלא הוי ידים כלל. וע"י לעיל סקל"צ אות י"ב ד"ש שכתבו בלשונות כאלו דלא הוי קדושין משום שאין בוכח שהיא מתקדשת.

אולם יש חולקים על השכש"ץ, וסברי דגם בלשון זה ישנה משמעות מוכיחה שמקדש אותה. בשו"ת רש"י סי' ת"ק צידון שאמר בלשון ערבי הרי אלו קדושין על צדך, אחר שהביא דברי אביו השכש"ץ ה"ל, כתב ד"ע צדך הרבה, שהרי בלשון קדש קדש אמר הרי זה קדושין עלי צדך, הוא כאלו אמר בלשונם "עין", וכן הוא בלשון הכהן שבמקום שצריך לומר "עין", הם אומרים "על", וחרגום "עין" הוא בלשונו "בשכ"ל", ואם הדבר כן הקדושין הם קדושין, שהרי כשאמר קנין זהו בשכ"ל שדך והיו מדברים בעסקי מכירה, ר"ל הוא חליפין בשכ"ל שדך, וכבר נגמר המקח בזה, וכן בקדושין כשאמר קדושין אלו בשכ"ל צדך, הרי נגמרו הקדושין, ולע"ג ואין להקל בדבר בזה, ועוד שגם בלשונו "על" הוא כמו "בשכ"ל", ומשנה שלימה שנינו בפסחים האשה צומן שהיא צבית צעלה שחט עליה, אצ"כ שחט עליה כ"י, האומר לעצמו לא לשחוט את הפסח עלי כ"י, וכן במקומות רבים כ"י, ע"כ אם אמר בלשון זה, קדושין קדושין.

וע"י גם בשו"ת הרב"צ אשכנזי סי' י"ח דל"ה ד' שפסם צפיטות בלשון קדושין על צדך, וכן צידונו שאמר זה קדושין צדך צדך, משמעות הלשון שצדו תתקדש, ולא דן בזה אלא מלד חסרון לי, וכמוצא לעיל סקל"צ אות ד.

אמר הריני נותן לך לשם קדושין או בעד קדושין וכדומה. בשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' ס"ז צידון שאמר הרי אני נותן לך כוס זה בעד קדושין צדך לי, וכחז שם ה"ר יצחק מייזי דאין זה לשון טוב, שהיה לו לומר שנותן "לשם" קדושין צדך, ובאומרו "בעד" קדושין צדך י"ל דהכי קאמר אני נותן לך כוס זה כדי לשתותו, ולמה אני נותן לך, בעד קדושין צדך שקידשה היא אותו להיות לי, או בנותו אני נותן לך כוס זה לשתות בעד קדושין צדך שנתתי לך כבר כ"י. אולם מהרש"ך שם מדקדק ע"א האריך לחדות דבריו, וכחז דאין שום דל לומר שהלשון יסבול אותם המשמעויות כ"י, וסוף דבר שזה הלשון אינו גרוע מהלשון שכתב הרי"ב"ש כ"י, דמכ לי אם אמר הריני נותן לך בחורת קדושין או אמר הריני נותן לך בעד קדושין צדך, וי"ד עדיף מנידון הרי"ב"ש דכחז אמר לי כ"י, ואין מקום להקל שלא להכריח גט מן הראשון וכ"י.

גם

(י) וע"ש בשו"ת הרב"צ אשכנזי דמבואר בדבריו שהבין כן גם בדעת התשב"ץ. והחסרון הוא מחמת שאין הוכחה בלשונו שהוא המקדש. וכ"כ בתוך הדברים בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס', דמ"ש התשב"ץ שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש. כלומר דאינו מוכיח "שהוא" המקדש לאשה. וכ"כ בח"מ סקט"ו דכתבנו דשמה מקדשה לאיש אחר. והוי כאינו אסור לי. וכן הבין ה"ש בסו"ס ס"ז. אולם כבר הביא בחשובת הר"ה חויה ב"שכ"ל צבדי ח"ה סי' כ"ה סוף אות ג', דפירוש זה נדחה מחשובת התשב"ץ גופיה באותה חשובה. שכתב שם גוסף להחיר משום דלא אסר לי.

מ' ע"כ, אבל אמר לו זה הכסף קנין על קרקעי אינו נקנה לו, כ"ש באשה שאפילו אמר לה דברים המוכיחים קנין הקפידה חורת בין שואמר דברים שהוא קונה אותה, לדברים שהוא מקנה עצמו לה, כדליתא בקדושין ה' ע"כ אמר לה הריני אישך כ"י אין כאן צית מיוחד כ"י, וכ"ש כשאין בדבריו משמעות כלל לא שיקח ולא שיקח, שאין כאן צית מיוחד.

גם ביבין ובעני ח"ב סי' א' כתב צידון כזה טעם אחד לבעל הקדושין עפ"י השכש"ץ ה"ל, מחמת שלא אמר לשון שיוכר שהיא מקדשת, שלא אמר אלא הרי אלו קדושין על צדך ולא אמר הרי צדך מקדשת, ואינו לשון קדושין שמתקדש צו האשה וכו'.

ועיין בשו"ת מהר"ם סי' ל"א דקנ"ה ג' שכתב דדברי השכש"ץ מכוונים בדברי רבני פרוצניאל ור' ישעיה מעראני [המוצאים בזה הקודם] ד"קדושין" הוא שם דבר ולא מהני. וכ"כ בסי' ע"ו. גם בצדק מים חיים (להרחי"ר מולירי) ח"ה סי' י"ד כתב דכוונת השכש"ץ בספרת רבני פרוצניאל.

אך בשו"ת מהר"ם ח"ב סי' מ' מבואר דלאו בכל לשון של שם דבר מחמיר השכש"ץ וכרצני פרוצניאל, וכחז שהדבר ברור ממה שדימכו השכש"ץ לקנין קרקע, ושם אינו אמר המקדש אני לוקח כסף זה בחורת קנין שדי, או שהיה הלוקח אומר קח כסף זה צקנין שדך וקבלם, פשיטא דהוי קנין כ"י, אף לענין קדושין אינו אמר לו קח כסף זה לקדושי צדך שפיר דמי, אבל כשאומר לו בשעת נתינה קדושין על צדך, אינו מוכיח בדבריו אלו שהאשה הוא מקדש אע"פ שאמר בתחילה קח עצמה זו, שהרי לא הסמיך דבריו צידו וגם לא אמר אותה דממכרת, שהיה לו לומר לקדושי צדך שהיה מוכיח שהיא לקוחה לשם קדושין כ"י, ואפילו אם היה אומר כן בפעם אחת אין צממט שכתב לקוחה לשם קדושין, אלא כך אמר קח עצמה שהיא קדושין על צדך, ואין אלו יודעים אם הם קדושין שכבר ניתנו או עתידין להיות וכו'.

גם בחשובת בעל מעשה חייא שצנחנר מכסף סי' כ"ט כתב כן בפירוש דברי השכש"ץ, דדברים אלו אינם אלא הודעה שיסמרו העצמה הזו שהם הקדושין על צדו, ואפשר שכבר קידש אותה מקודם בעצמה זו, או שיקדשה אח"כ בעצמה זו, והוא לא קידשה לשעבר ולא אח"כ להבא, נמצא שאין בדבריו כלום. וכעין זה כתב בפירוש דברי השכש"ץ צנחנר מכסף שם סי' כ"י דמ"ט ע"א, דכיון שלא אמר יהיו קדושין לצדך, או קח עצמה זו לקדושין על צדך, ואמר קדושין על צדך, אינו מוכיח שהאשה הוא מקדש ועצמה זו היא לקדושי האשה, רק אמר לו שבעצמה זו של קדושין של אחי אשה אחרת תהיה על צדך, ולא צא לדבר בקדושין צדו כלל וכו'. וכ"כ בגושפנקא דמלכא בחשובה שצריח ה"ל אישות, דמלשון השכש"ץ משמע דאינו לשון קדושין כלל כ"י דאין בלשון מוכיח שהאשה הוא מקדש וכו'. וכן הבין דעת השכש"ץ בשו"ת רש"י המוצא להלן.

ובכחא שלמה ח"ב סי' ז' דכ"א ד' כתב דמהר"ם [ה"ל] שפירש דעת השכש"ץ דהיא בספרת חכמי פרוצניאל, הוא משום שלא ראה חשובת השכש"ץ כולה כ"י, אבל מהר"ם [ה"ל] ראה החשובה כולה וכו'. וע"ש שכתב עוד דאין לחלק בין כשאמר קדושין על צדך, כאומר קדושין של צדך, ולומר דצדו הוי כאומר לקדושי צדך שכתב מהר"ם דהוי קדושין, דש"א"כ דמשמע שהוא מקדשה עכשיו בזה, מש"א"כ כאומר קדושין של צדך עדיין אין אלו יודעים אם הם קדושין שכבר ניתנו, או עתידין להיות וכמ"ש מהר"ם, ולפי"ז כתב להחיר צידונו שאמר זה קדושין של צדך.

ובתשובת בעל מעשה חייא שצנחנר מכסף סי' כ"ט כתב צידונו דהאי לישנא שאמר זה קדושין לצדך, אינו מוכיח בדברים אלו שמקדש צו עתה הבת, אלא הוא כמודיע שהדבר הזה מומן עשה בכם קדושין, או שיעשה בכם קדושין אח"כ כ"י, וככ"א

7318

ס"ק לג אות ב

ה פ ו ס ק י ם

האשה ואומר תקחי זה בקדושין לי, וכ"ש שאמר אותו בלשון לעז, דודאי לשון קדושין הוא לברית, וזה ברור יא.

ובשורת מחרל"ב"ח סי' קל"א החמיר ג"כ באותו נידון, ולא דן
אלא אם יש הוכחה על המקדש והמקדשה [ובמובא לעיל
סק"ג אות ע' וי"א], ורק בסוף דבריו כתב שדברי התש"ץ אינם
ענין כלל לנושא שלפנינו, ולכן לא ראיתי לדבר עליהם.

ובבכעין ידיו המהררי צירב היגל נחלקו גם האחרונים היותר מאוחרים. עיי' בשו"ת מהרי"ט ח"צ סי' מ' שלפי דברי מהררי צירב היגל, כתב הר"א מונסון להחזיר בנידון שאמר [בשפת לאדינו] עומם אישטו פור קרושין פארק מי, לדיינו: קמי זה בעד קרושין בשבילי.

גם בעין משפט (להר"א הלוי) סי' ג' כתב בנידון הר"א מונסון
הר"ל, שהיה מקום להקל מטעם לשון הקדושין וכמ"ס מהר"י
בירב, ואע"פ שמהר"ם חלשקך השיב על מהר"י בירב כמה חסרות,
והוכיח בדאומר תקחי זה בקדושין לי לא דמי לנידון החשב"ץ, וכן
נראה שהוא דעת מהריב"ל ומהרש"ם ושאר הרבנים דחזין כמה
עובדי שאירעו בזמנם דהמקדש אמר בלשון הזה עומה איסטו כו',
ולית דעת להך חששא דהחשב"ץ כו', אך מלשון החשב"ץ נראה דלא
מבני חלה באומר האמ"ק או חבא מקודשת או קדושין יהיו כו', אבל
לשון תקחי או עומה אינו לשון קדושין כמועיל, משום דלא משתמע
מיידי שהוא רוצה לקדשה עתה, חלה חולי הוא נותן לה בחורח
פקדון כדי להקדש לימים הבאים, ואילו חזן צעיק לשון המוכח
שעתה הוא מקדשה וכו'. [אלא שמי"מ כתב דבנידונו מקודשת ודאי,
משום שביי שזכרים קודמים וכמוצא להלן סקלי"ח אות כ"א].

אולם בשו"ת מהרי"ם ח"ב סי' ל"ט צידדו הכין משפט וכו"ה
מונחין ה"ל כחז ד"ש מגמגמים להקל בקדושין אלו מלד מה
שפקפק בו מהרי"ו צ"ב, וטראות ופלאותי על המורס להקל בדבר זה,
מאחר שנחלקו עליו כל חכמי דורו כ"י וצפרע מהרל"ה ומהר"ם
אלשקר כ"י, ופוק חזי בכמה עובדי שבוו צומן ברננים שאחריהם
שרוצם ככולם הם בלשון הזה ולא היה מי שיחזיר לז נדוד מעטם
זכ בלשון שהוא המורגל צ"י כל הצדיות כ"י, וגם מהרי"ו צ"ב לא
חמסם אלא צידדו שחמר בל"ה"ק תקחי זכ בקדושין לי כ"י, שמלת לי
חוזרת על תקחי כאלו אמר תקחי לי, וע"ז כתב שא"ז כאל שום יד
כ"י, דז בלשון אין לו קשר לפרס שלעמזו מקדשה אלא כמי שנותן לה
שחשומר זכ בקדושין לו כלומר שיקדש בהם כ"י, אבל זכ בלשון
המורגל צ"י כל העולם שאומרים עומה חיסמו פור קדושין פארה מי,
היו לשן חסוב וקשר יפה שתקחם בחורה קדושין שמקדשה לעמזו,
ומעמז גם דברי החשב"ץ ח"ט ע"ן לכאן כ"י, שדבריו ח"ט אלא
מפני שבלשון שאמר קדושין על בתך מבלי שנסמכהו על דבריו
הראשונים קה עצמה זו, אין שם משמשה שהוא מקדש עכשיו זכ
כ"י, דשחז בראשונה לא היתה טוונתו שחבא לקיחב לשם קדושין
אלא לפקדון ולשמירה, וכן כשחזר ואמר קדושין על בתך טוונתו
שישמרה לו בפקדון לנורך קדושין על זכו, [ויאפילו אם היה אומר
כן בפעם אחת אין במשמע שחבא לקיחב לשם קדושין, אלא כך אמר
קה עצמה שהיא קדושין על בתך יב], מה שאין בלשון ד"ז מקום
להתעקש בו כלל, שהרי בסמ"ך כל דבריו צידד ואמר עומה חיסמז
פור קדושין פארה מי, הרי בואר שחבא לקיחב לשם קדושין לעמזו
שעכשיו הוא מקדשה בנתיבה זו וכו". וע"ז עוד צ"י מ"י שחאריך
להשיב על דברי הר"א מונסון בנד"ז, והצי"א מדברי הרדב"א ב"ל
שכתב בחותם השוכה שא"ז מי שיודע לי [למהר"י צ"ב], והלאסרים

(א) אך ע"י להלן מדבריו בה"ג ס"י תק"ב שכתב על גר"ן שאינם קדושי ודאי אלא ספק ומטעם יד. ונ"ש שכתב להחזיר בגירסא משום שלא אמר שמקדשה אלא שאלו הן קדושיה.

גם בשו"ת מהרשד"ם סי' כ' חפס בפשיעות דלשון הריני נותן לך
צעד קדושי בחד הוי לשון טוב, ובנידונו שם שאמר אני נותנו לך
החשבוני של קדושיך, כחד דלשון זה הוא כמעט כלי הכנה, שלשון
להחשבוני של קדושיך אפשר להבין בחדר מצ' פנים, או שעתיד עדיין
להשלים כך מה לגמר הקדושיך כי זה עתה התחלת החשבוני, או
לפך שכבר נתן לו התחלת הקדושיך וחפץ זה הוא גמר החשבוני
[ומני הלוואות אינם מועילים], אלא שעדיין לבי נוקפי דשמה לשון
"חשבוני" ולשון "צעד" אצל עמי הארץ אותו לשון ואינם מבחינים
בין זה לזה וחושבים שהענין אחד, וא"כ יש לנו להחמיר להיות הדבר
דבר ערוה החמורה. [ובשאר רק אלה צעד קדושיך ולא אמר הריני
נותן, ע"י לבתי בסוף האות מהזקן אבהך].

ובשאיילת שלום סי' ק"ד כתב דנידויו שאמר שנוהן לה לסדר קדושין, וראה דל"ט"ע אין במשמעותו לשון קדושין כלל, אלא שנוהן לה לסדר קדושין אשר בן הוא בסדר דמסבלי והרר מקדשי ברכים תחת הכופה, ואף שהסיוף לומר שאם מי מהם יתחרט יביא טורח לגט, מלבד דבלשון זה ודאי אין משמעות לשון קדושין כלל, גם י"ל דכוונתו לאחר הקדושין שיעשו ציויכם תחת הכופה אז יטורח גט אם יתחרט אחד מציויכם וכו'.

ובדברי שמואל (להרשיי ארדטיי) סי' ג' צידון שאמר אני נותן
 לה טבעת קדושים, כחז דלית בית מיוחד בקדושת הללו כר,
 דאפשר שנתן לה צפקדון כר, וטונחו למר דטבעת זו היא טבעת
 שמקדשים העולם בה והיינו שאין בה אבן וכי'.

כשאמר תקחי זה בקדושין לי. נשואת מהר"י בירב סי' מ"ב צידון
כג"ל כתב ל' אחד להחיר, דאפילו למ"ד ידים שאין מוכיחות
הוי ידים, בבאין יורה שאין כאן לא יד ולא שום אחיזה כלל, שאין
בבאין שום לשון שיעור שהוא מקדש עתה לשום אשה לא לה ולא
לזולתה, שהוא אמר תקחי זה בקדושין לי ולא אמר למי הוא מקדש
[ר"ל את מי הוא מקדש], או אם היה מקדש עתה, הלא שהשמו
זה בקדושין לו כשיצא לקדש כו, וגדולה מזו כתב בהשג"ח צאחד
שאמר קדושין על בתך שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש
כו, וכבר אמר דן ק"ו, שם שהזכיר האשה שאמר קדושין על בתך
לאו כלום הוא, כ"ש בבאין שלא הזכיר לשום אשה שהיה מקדש, גם
הרשב"א צידדו [שאמר במקדש אני נותן לך לקדושין] אף שהיו
ידים אלא שאינם מוכיחות, לא אמר שראוי לחוש אלא מפני שמיכהם
אמרו שנתכוונו לשם קדושין [פי' ע"ז לעיל סקכ"ט אות ב'], וכ"ש
צ"ל שהאשה מתעשת ואין כאן שום יד כלל, ויותר מוכיח הלשון
שהעידו שאמר תקחי זה בקדושין לי שהוא היה בקאוי ולא הוא. ופי'
במצ"ע ח"א סי' מ"ע שהעריך לחזק דברי מהר"י בירב צ"ח שדן
עפ"י בהשג"ח כ"ל.

ואולם בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס' וסי"א באריך לדחות דברי
מכריי צירי, ובתוך שאל דבריו כתב דמשי"כ מהר"י צירי
דמשמעות הלשון הוא שנתן לה לשמור לו, דבריו אלו רחוקים, ואם
היה אומר לקדושין בלמ"ד היה אפשר דיכול לעבור דברים אלו על
כח המדמה, אבל צ"ח אין המחשבה חופפת בהם.

גם בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' ק"י דף י' עור ג' ודפוסה החשובה
גם בח"ז סי' ק"א, כתב צידדון מהר"י צירב הכ"ל שזה לשון
קדושין ולא נקרא זה ידוע כלל, שהרי הלשון נאמר בלשון לשו והסופר
לא היה ראוי להעתיקו, ומי שהוא בקי בלשון לשו יכיר שזהו לשון
קדשת, ואפילו בלשון הקודש מתפרש יפה שחק זה בקדושין בחזרה
קדושין לאסוקי מחנה, ויהיו הקדושין לו לזכר כאלו אמר מקדשת
לי, ואפילו ח"ל דכוין ידים, הרי היו ידים מוכחות ממנה עצמי,
שהיתה משודכת לו ועוד כו', והשובת החשב"ץ לא ראינו, אבל מכאן
אין ראיה כלל, דהם לא היה מדבר עם האשה [אלא עם אביה]
ולפיכך אינו מוכיח שהאשה הוא מקדש, אבל הנה שמדבר עם

אוצר

סיק לג את ב

הפוסקים

ועיין בנכס"ג הנז"ל אחר מ"ה שהביא מהעלמות יוסף שכתב על הדברי ריבות הנ"ל שמחמיר, שלא ראב בשום פוסק מהאחרונים שיחלק חילוק זה, אך הכנס"ג שם כתב דמדברי הנז"ל בשם סי' ח' שכתב על מהר"י ו' נחמיאש [המוצא לעיל] בלוחו נידון, שאם ביינו רוצים ללכת סברה ה"א לא ביינו מספיקים, נראה דס"ל דעומאלדו פור קדושין הוי ידים למ"ד לחיישין לידים שאינן מוכיחות, ובתשובה כח"י למחר"א גליקו חולק בפירוש על מהר"י ו' נחמיאש, וכתב דיש מקום לומר דעומאלדו פור קדושין הוי כהאמ"ק בלא לי כר, ועוד רבים ס"ל הכי לחוש לעומאלדו פור קדושין.

ומפ"עם אחר כתב במהר"ט ח"ב סי' ל"ח דיש ריעותא בלשון שאמר תקחנו לקדושין, מלחמה שאמרו צבי"מ דף פ' ע"ב משוך פרה זו לקנות כלי שעליה, מי אמר ליה קני לקנות קאמר, ופירש"י לקנות משמע אהב תחבין לקנות אני איני מקנה לך, הכא נמי מי קאמר לה ביי מקודשת אלא ברי את תקחנו לקדושין קאמר, כלומר את תקחי אותו לקדושין אני איני מקדשך, וברא"ש כתב דדוקא כשאומר משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה איבא למימר כיון שצריך הדבר שהוא מושך אין נקבה לו עם הכלי לא אמרין שצריך לו אלא אהב אומר לקנות ולא אני, אבל כשאומר משוך חפץ זה לקנות ליכא למיתלי צמידו וכאלו אמר קנה אותה, ולפי דברי הרא"ש אלו הוי משמע לכאורה דאם כשמצד על משיכה קנין החפץ עצמו ליכא למיחש למידי ה"כ כאלו לענין קדושין שלקחתה לצורך קדושה, אך נראה דאדרבה טפי איבא למיחש כאלו, שענין הקדושין צריך שיכיר מכה האיש שיקחנה ולא שחוקה אשה לאיש, ובשלמה לענין משיכה כשאמר לו משוך חפץ זה לקנותו אי אפשר דקאמר שיקנה מעצמו דכיון שאמר לו משוך מעתה משיכה הקונה קניי בנשות המוכר, אבל הכא כי אמר לה תקחנו לקדושין כי יחזיק לה נשות מאי הוי, אהבתי להקנות מעצמה היא ולא שהוא לוקחה בנך, ואולי לזה נועים דברי רבני פרוצניאל לומר דאפילו ידים שאין מוכיחות לא הוי, והרמב"ם צ"כ מחל' מכירה הביא דין משוך ותקנה או חזק ותקנה וכתב בה"מ דנפקא ליה מכך שמעתי דלקנות כלים שעליה וכו'.

אך בפני משה ח"ב סי' צ' דף ח' עור אי' כתב על דברי המהר"ט הנ"ל, שלבו מהבסם בזה, כי אין הנידון דומה לראיה שהביא, וכבר נרגש בעצמו קצת עפ"י דברי הרא"ש שם, גם מה שראה לדמות טעמו לטעם רבני פרוצניאל חזין בזה חיובה, דאיכא נפקותא עובא בין טעמם לטעמיה וכו'.

ובאביר יעקב סי' כ"ד דקל"ז עור צ' כתב דמלכד שראיית המהר"ט חלושה, אף גם זאת דכל הפוסקים חלוקים עליו מדלא חילקו בנך כר [ולא חשו לטעם זה בנידוניהם שזכו לידם אף דהוי שייך טעם זה כר, ומהר"ט עצמו צ"כ סי' ל"ט ומ' [המוצא לעיל] חשש להצריך גט ולא ציעל הקדושין מחמת טעם זה כר טו], ולרובא דמילתא אמינא דלאו מכללא איחמר אלא בפירושא אהמר, דמהר"ט צ"כ סי' ל"ג ס"ל להדיא דאפילו אמר עלי מעל גבי קרקע הוי קדושין [ע"י ב"א להלן בסי' ל'] הפך דברי מהר"ט הנ"ל כר, עוד איכא למידק מדברי הגמרא בקדושין דף י"ב ע"ב ודף י"ג ע"א בלאמר כנסי סלע זו כר, דאם איחא לדברי מהר"ט אמאי מקודשת בכוני תרי ברייתא כיון דאמר לה כנסי סלע זו דהוי כמו תקחנו לקדושין דחלה בלקיחה בדעתה ולא שהוא נותן לה כר, וכי חיימא דהתם שאני שחר ואמר התקדשי לי כר, ולכך הוי מקודשת כיון שחר ואמר לשון ט"כ

(יד) ובתשובות אחרות כתב הדברי ריבות שלא לחוש להסברים דידים האינם מוכיחות חזין ידים, וע"י מ"כ האחרונים על סתירת תשובותיו לעיל סעיף ד' הערה י"ז.

(ט) באביר יעקב סי' כ"ד הביא בן גם בעם הפשטא משה סי' ט' אך לא נמצא שם.

(פז) מדבריו לעיל פניה.

רבים והוא יחיד, ועוד הביא מההר"ט ח"ג סי' כ' שכתב על אותו נידון, דפס' היות שרצ אחד התיר אותה, לא הוזה לו כל סיעתו ורצו החולקים עליו. גם בתשובה הרא"ל לבית חזן שצפני יהושע (בס' שני סמליות הגדולים) סי' י"ז כתב להחמיר בלוחו נידון, ולא ח' אלא אם יש הוכחה למתקדשת.

וחפני יהושע הנ"ל כתב בסי' י"ח דקט"ז ד' על אותו נידון, דבגד"ז אפשר שגם מהר"י צירב יורה, דכיון שבמקדש סיים דבריו ואמר כמנהג קושטא, ודאי אין לפרש לענין שמירה כר כמ"ש מהר"י צירב, דמה דמיון יש למעשיו עם מנהג קושטא, ולכן מוכרחים אנו לפרש דברי שכותבו לומר תקחי דבר זה ותקדשי לי כר, ומה גם שכל האחרונים לא חשו לפקפקו זה וכו'.

ובשואמר רק קחי לך לקדושין או בעד קדושין ולשונות דומים ולא אמר לי, אי הוי באומר הרי את מקודשת בלא לי. בשו"ת המהר"ט סי' רכ"ז כתב דלשון כזה לא הוי ידים כלל כר, דאפילו למאן דחייש לידים שאינם מוכיחות כשאמר האמ"ק ולא אמר לי, לא יחוש כשאמר תקחי אלו לקדושין כר, והוי כדברי התשב"ץ כר.

גם בתשובה הרא"י ו' נחמיאש בשו"ת הנז"ל דנין קדושין סי' ח' כתב בנידון הנ"ל דאפילו נחוש לסברה ה"א [דמהמירים גם בדליכא ידים מוכיחות], צ"כ מודו דלא הוי קדושין כר, דצירים שאינם מוכיחות כלל אין סברה לומר דלריבה גט מספק כר, דבלשון זה שאינו בלשון שתקנו חז"ל ולא אמר לי מאי סברי דגרע טפי כר, והביא גם סברה רבני פרוצניאל.

ובמשפטי שמואל סי' פ"ג בנידון שאמר תקחי זה בעד קדושין כתב להחיר משום שאין בלשון זה משמעות שהאיש קונה אשה, כמו שהקדים הרמב"ם צ"כ דאישות והאיש הוא שאומר דצרים שמשמען שקונה אותה לו לאשה, וכן כתב שם להלן כר, הרי שצריך לשון שימעה שהאיש קונה כר, ואפילו מהר"ם אלשקר שחלק על מהר"י צירב, ביינו מטעם שאמר לי, אבל צ"כ יורה בלי ספק כר, והסכימו עמו שם להחיר בלוחו נידון גם ר' גבריאל מברוסא, ר' יחודה נל"ב, ור' גבריאל נל"ב, גם בשו"ת מהר"ט נלהן סי' רל"ז כתב בנידון טעם אחד דהקדושין אין בהם ממש משום דלא משמע שהוא מתקדש וכו'.

אולם בדברי ריבות סי' י' בנידון שאמר שתקח בעד קדושין, כתב לחיישין למאן דחייש לידים שאינם מוכיחות, ואע"ג שרצ הפוסקים מסכימים לידים שאינם מוכיחות לא הוין ידים, מי ישים ראשו בין הרים גדולים להחיר ספק א"א לעלמא, ואע"ג דצ"כ אמר עומאלדו פור קדושין ולא פירש מי הוא המתקדש ומי הוא המתקדשת ואפשר לומר דלא הוין ידים כלל, ליחא, דמ"מ מיקרי ידים, שהרי כתב הרמב"ם צ"כ דאישות דיש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת זו ויכיר משמע הדברים בלוחו לשון שקנאה, ובדל"י שצדורינו זה דרובא דעלמא לא גמירי ומדצרים ליטנא קלילא ומשמעות עומאלדו פור קדושין הוא ציוניהם לומר שקונה אותה האשה לעצמו י, וראוי לחוש בצ"כ זה להצריכה גט דולאי מיקרי ידים, שכן מלינו דגנויי קרבן בקרבן כמו קונם קונה קונם כר, והטעם כמ"ש הרמב"ם שכולבים אחר לשון כלל העם בלוחו מקום ובלוחו זמן, אף צ"כ חזינן בחר לשון העם להחשיבו ידים להחמיר להצריכה גט למ"ד ידים שאין מוכיחות הוין ידים וכו'.

(יג) בתדושי מהר"ט על הרי"ף בדל"ה עור ב' כתב ע"ז דאין ענין דברי הרמב"ם לכאן, שדבריו הוא מה שקוראים בלוחו הלשון קנין של קדושין, כדאמרינן בקדושין ו' ע"א שכן ביהודה היו קורין לארסות תרומה, אבל אם הלשון גרוע מה מועיל שהיא מכרת, אם אין בלשון ענין של קדושין וגם לא יד מוכיח שהיא מתקדשת לו. וע"י עוד לעיל מדבריו בתשובה, ולהלן בד"ה ומפ"ע.

ביאור הגר"א

הבא [כז] וצריך שיאמר לה לשון (יח) המוכיח (טא) להבא [כז] כגון שאומר הרי בן קדושין

אל

[כז] וצריך כר. כ"ש
בגיטין ל"ב א' ת"ר כר
לפימרא כר: [כז] כגון כר. שם ב' איבעי להו כר מ"ש מה"ה כר:

באר היטב

(טא) להבא. לפי' מ"ש לעיל בשביל הזהב וזכה הוי קדושין היינו שאומר לשון להבא. ונחית כחז קדושין לשון הקדש. ונשקדש הוי הקדש לכן יש להחמיר בקדושין. ואם דיבר עמה מתחלה מעסקי קדושין נראה להחמיר. כ"ש:

ונאמת כשאמר את מקודשת לי אפילו לא

פתחי תשובה

(יח) המוכיח להבא. ענה"ט בשם ח"מ ועין נספח לפני מלווים ס"ק ט"ז שכתב עליו ואינו חזין הדמיון דנכח זה הקדש חיל קדושה על גוף הסכר אבל חפצים שמוקדש בהם האשה חזין חפצים שום קדושה כו' ע"ש. גם נספח המקנה צ"ל כחז ד"ש לחלק בין לשון את מקודשת דקאי על גוף האשה דכא ש"ך פנחנו וזין לשון קדושין דלא קאי על גוף האשה אלא על הכסף המניח אותה ליד קדושין אמר הרי הוי ספק קדושין ול"ג ע"ש:

הפוסקים

סי' לג אות ב-ג

אוצר

מוכחות ודילמא קאמר לה שחשמוור אותו לאשחו כו', כתב שוב בד"ה יש לי לומר, דאין לפוטרה בלא גט שכרי יש מן המפרשים דס"ל דגם בידים שאין מוכחות אזלנין לחומרא וכיו ספק מקודשת כו', וכ"ש צ"ל שאלה העיד שאמר האמ"ק לי. ופי' בכו"כ הגב"י אות ט' שז"ן בזה לדברי שו"ת מהר"ם פאדווא ס"י ל"ב. וכוונתו שידעו שם היה בן שאמר המקדש זה אני נותן לך לאשתי, ואפי"כ הצריכה גט ולא הצריכה מנעם זה.

ג. ובשהיתיה משודכת שלו אי מהני גם כשקידש בלשון שם דבר. בשו"ת מהרש"ם ס"י י"ט אחר שכתב צניעותו לאיכא סניף ביהר משום שקידש בלשון שם דבר, כתב דיראה צניעותו דבזה אין חילוק בין שדיך בן לא שדיך, דבשלמא כשהרעיתא משום שאינו מוכח מן המקדש איכא למימר דאי שדיך מסתמא לא קידשה אלא לעצמו דאין אדם מקדש משודכתו לאחר, אבל הבא שהרעיתא משום דבעי לשון שהאשה מתקדשת כמו האמ"ק ולא לשון שם דבר, מה לי שדיך מה לי לא שדיך דלעולם צניעין שיאמר לשון שמתקדשת, ויש לי ראיה ע"ז מכה הלשון שהביא מהריב"ל מהר"ם ישיעיה מטרנאני, שכתב אבל בקדושין שהוא נותן לה אינו כתוב בו שום דבר הילכך צריך שיאמר לה צפח האמ"ק ואם אמר לה הרי זה קדושין אינו כלום כו', אך אם קדשה בשער וכתוב בכתוב האמקיל אומר לה צפה הרי זה קדושין כמו הרי זה גיטך כו', ומשמע דאפילו בגט אם לא היה כתוב אלא הרי זה גיטך לא מהני אפי"ג דלענין הוכחה יש בוכחה גדולה יותר מקדושין גבי משודכת, דבגט אין אדם עשוי כלל לגרש אשת חבירו, אפי"כ לא מהני משום דצניעין לשון שהאשה מתגרשת אבל הרי זה גיטך הוא שם דבר, וכ"ש הכא גבי קדושין דאף בשדיך צריך שיאמר דבר שהאשה מתקדשת, זה יראה צניעין ראיה נכונה. וכ"כ בס"י ל"א יח.

[אולם ע"י צניעין משפט (להר"א הלוי) ס"י ג' המוצא לבן סקל"ה אות כ', דנראה דס"ל דלכאזכר דמשודכת כיו במדברים על עסקי קדושין ומהני לענין חסרון ל', ה"א לענין זה. וצחיים ושלום ס"י כ"ב דמ"ט א' כתב צניעותו, דמלכד רבנים חלקו על סברת רבני פרוצניאל כו', יש להחמיר טפי צ"ל משום שהיא משודכת וכו'.

ובשהתו מדברים על עסקי קדושין ואמ"ק קידש בלשון שם דבר, ע"י לבן סקל"ה אות כ'.

קדושין

(יח) ע"ש בב"י שכן כתוב גם בס"י וחתום עליה אב"י. אך עיין בסניף ר' הערה ט"ו דאין זה אלא חזרה על הדברים שבס"י ט' הג"ל.
(יח) ועי' בארמא קדש ס"י ל"ט דצ"י א' שהקשה על מהר"ם מדב"י בס"י י"ג [המבואים לחלן בסקל"ה אות ה'] דאפילו רבני פרוצניאל יחד בדביר עמו ע"ק מהני, והרי מהר"ם עצמו בס"י ל"א הג"ל השהה שדיך לעסקין באותו ענין. אך ע"ש בסקל"ה הג"ל בדברי הפרי הארץ פ"כ לתרץ ד"ש לחלק בין שדיך לבין מדברים ע"ש.

עוד וצ"ע דבריו הראשונים, הלא ליתא, שהרי כתבו הר"ן והרשב"א בדעת הרמב"ם ועוד שאינם חזרה ממש אלא שבהחילה אמר כנסי כר והוסיף עוד ואמר גם התקדשי כו', ואם ראה מקודשת, ולפי דברי מהר"ם אפילו ראה אחרי מקודשת כיון דלשון כנסי הוי לשון גרוע.

ובשו"ת הרדב"ן ח"ג ס"י תק"צ צניעותו שאמר הרי זה קדושין, אחר שכתב לבטל הקדושין מטעם שלא אמר לי, כתב עוד טעם משום דלא אמר שמתקדש אלא שאלו בן קדושה, ואפשר שמתקדשה תחילה [מכבד] ואלו בן קדושה כו', וגדולה מזו היא הלכה למעשה בזה שאמר בחיי שחקתי דינך זה בקדושין לי, ופסק מהר"י צירי [בני"ל] שאינה נריכה גט כלל שאין זה לשון קדושין, ואינו וחזרי חלקנו עליו והצרכנו גט מספק, וכתבם דאפי"כ שלא אמר בלשון חכמים האמ"ק לי מ"מ כבר אמר מלה לי, ומפני שאמר בלשון לעז יהיה משמעותו שפיר לשון קדושין ולא גרע מידות, אבל צ"ל שלא הזכיר לי כלל ולא אמר אלא הרי זה קדושין אין כאן בזה מוחש ואפילו לדעת הרשב"א [המחמיר גם בלא אמר לי], וכן היה הלכה למעשה צ"ח התש"צ בזה שאמר קדושין על כתף כו', ואף דקדושין על כתף הוי מני לפרושי קדושין בשביל כתף ואפי"כ לא מפרשין הכי, כ"ש כשאומר הרי זה קדושין שאינו כלום, ואפילו חימא שהדברים שוים, הרי אמר שאינו כלום ולא הצריכה גט [אפילו לא] מספק כו'.

ובזמן אחרון (להר"א הלוי) ס"י י"ח כתב צניעותו דלשון אלה "לשם" קדושין לא הוי כלום כו', דמשמעות דבריו שאלה יעמדו בידה לשם קדושין כו' ולא שיהא מקודשת עתה, דהא אשכחן בכמה דוכתי דדרשין לשון הדיוטות ואפילו באיסור א"א, וכדאיתא צ"ח ק"ד פ"א הלל חזקן ה"א דורש לשון הדיוט כו', ובכל מקום מלה "לשם" אינו גמר דבר ואינו עושה מעשה אלא שהדבר מוקף על שם הענין הכוא, כדאמרין בחולין השובע לשם הרים לשם גבעות, וכן משות אלו לזדק פירושו שיעשה בהם ויחנס לעניים ואז הוא נדקדק וכו'. [ועי' פטיל ממכרש"ך ומכרש"ד כשאמר הריני נותן לך צעד קדושין].

ובשו"ת מהר"ם אלשקר ס"י פ"ג צניעותו שאמר המקדש זה אני נותן לך לאשתי, כתב טעם אחד להחיל דלים זה ידים מוכחות כלל, ולא אומר מוכחות אלא אפילו ידים לא הוי, דהא לא ידעין מי היא המתקדשת ולא למי היא מתקדשת, [ועוד] דלא משמע אלא לשמור אותו לאשתי או לתת אותו לאשתי אם צל אשה הוא, ואם אין לי אשה אומר לה הילך זה ליתן אותו לאשתי כשאקדש אותה כו', ואין כאן ידים כלל שנותן אותו לה בחזרת קדושין שמתקדש היא לו, וכבר כתבנו דאפילו אמר תחי מקודשת ולא אמר לי דאיהא מקודשת וכמ"ש הראשונים כו', וכ"ש כשאומר זה אני נותן לאשתי דלאו מילתא הוא.

אולם בתשובת מהר"א י' נחמיה שצו"ת הצ"י דיני קדושין ס"י ט' צניעותו כ"ל אחר שכתב ג"כ דלכאורה נראה דהוי ידים שאינם

ביאור הגר"א

[כתב] או קדושין יהיו [נכס] אבל אמר בן קדושין לחוד אינו כלום (כ"י בשם תשובת ה"ר דוראן) :

אמר

[כתב] או כ"ר. שם יהא
חרם כ"ר : [כס] אבל

כ"ר. שם חרם הוא וה"ה חרם מדלא אב"י להו אלא ה"ה חרם משום דאמר הרי ודקא בטל הוא שתי לשונות מ"י אבל תוס' שם ד"ה מ"ש חרמ"ש
שם כתב דל"ד לגמרי להקדש דהא חרם הוא לא אמר כלום וכ"ש חרם לבד מדאיבע"י שם בבבלי לבד ובתקדש הקדש לבד כג"ל ב"י וכ"ש
בהוא הקדש או הקדש וזהו להקדשין דהא לשון הקדש הוא כמ"ש בקדושין ב' ב' דאמר לה כ"ר ומתוס' ז' א' ד"ה ונפשו כ"ר ונח"מ :

הפוסקים

ס"ק לר—ס"ק לה אות א

אוצר

קדשתי הוא לשון עבר ואפ"ה מכני, אמנם בשו"ת מהר"י ב"ר שם י"ז
[ומובא להלן אות ד'] כתב באומר ארסתיך דלא מכני כיון שהוא
לשון עבר, וזה דלא כמו שכתבנו, דהא החס נזכר שהוא עשה המעשה
ואפ"ה כתב דלא מכני, וזה סותר להא דח"מ וגמ"ז ב"ב ה"ל,
ובדוחק י"ל.

ובבבלי קדושין סק"ד כתב דעיקר דברי התשצ"ז ז"ע, דלא דמי
לגט, דבגט אם אמר חרם הוא כ"ר הרי הוא כ"ר ואם הו"ק דע"כ, ודמי
שהרי הוא ע"כ, ואפילו רוצה לבטל גוף בגט לרוב הפוסקים אינו יכול
רק שמבטל השליחות, ולזה ל"ל לשון להבא שיכיר בטל ע"י שיבטל
השליחות, משא"כ באומר חכשיתיו חלו קדושין הם לך ממני, יש
לפרשו בלשון הווה שהם קדושין עכשיו צמה שאני נותנם לך שחזקת
בם, ואף דבגמרא קאמר דכ"ר הוא חרם מאי שנא מכרי הוא הקדש,
אפשר דכ"ר הוא ח"ן לפרשו רק על לשעבר או להבא, אבל כבר זה
הקדש מכני שנעשה בזה הרגע הקדש ועכשיו מתפס עליו ההקדש,
גם יש לפרש [דמכני אפילו כשמשתמש] בלשון עבר, ש"ל שחכשיתים
חלו מופרשים חללי לקדושין כשתקבלם ממני ודמי נחלית לך, וכן
הרגילות לקרוא עצמה קדושין על העתיד שמקדשה, וחדע דגם דכ"ר
בן קדושין אף דמשמע להבא ודמי להקדש, מ"מ הא יש לחלק דבשלמא
בהקדש הרי נתפס ההקדש דייבור, אבל בקדושין קודם שקיבלה הרי
עדיין לא נעשו הקדושין בשעה שאמר דייבור זה, אלא ע"כ דכ"ר
שקיבלה שייך לשון הרי בן קדושין מאחר שמזמנים לך, וא"כ אפילו
באומר קדושין בן אינו רק הודעה שמודיע לה שמופרשים בשבילה
לקדושין, וכשנחלית וקיבלת י"ל דמקדשת כ"ר, והבא להקל באיסור
חומר כזה עליו הראיה. (וע"ש בתחילת דבריו ש"ל דגם להחשצ"ן
ח"ן חילוק בין אמר הרי ללא אמר הרי, אלא בין אמר קדושין בן
דלא מכני, לאמר בן קדושין דמכני).

ובירד דוד (פסקי הלכות) פ"ג הל' א' סוף אות ד' כתב דלא דמי
כלל לביטול בגט, דשם אינו נותן כלום ואין כאן חלל אמירה
גרירה לכן לא מכני בלשון שמשמע להבא, אבל כאן שנותן בידה
הקדושין ומוכה הענין שרואה לקדשה שהרי נותן לה הקדושין, לכן
נראה דהוי עכ"פ יד מוכיח ומידי ספק קדושין לא נפק כ"ר, ולכל
שם כתב דגם אם אינו נותן לה עתה הקדושין והם בידה מקודם כ"ר,
אם אמר לשון עבר כגון בן קדושין וכדומה, הוי ספק קדושין, דהא
מספקא ליה בגמרא בבבלי הוא שמה הוא לשון להבא ג"כ, ואולי גם
לשון קדושין הוא יש צו משמעות להבא. וכשאמר לשון שמשמע רק
לשעבר והכסף הוא בידה מלפני כן, כתב שם בפסקי הלכות סוף
הל' ו' דאף זה קדושין.

ובאדרת אליהו (ששני המאורות הגדולים) סי' י' דס"ה ד' כתב
דנראה דהמ"מ וד"ר חלקים על התשצ"ן וס"ל דאין בלשון
י"ב"י משמעות להבא, דבפ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ה' [לענין
מקבל מתנה ואינו רוצה בה] כתב המ"מ דלא החזיר בגמרא חלוק
אלא בין אומר חבטל לאומר בטלה היא, אבל בין הרי היא בטלה
לכבול היא זו ודאי לא שמענו, וכ"כ ה"רן שלא החזיר בגמרא חלוק
בין הרי היא בטלה לכבול היא כ"ר, ולירוש' אפילו אמר קדושין
במחלוקת שפיר מכני, וכ"ש בלירוף בן כ"ר, וגם להראש"ד ועוד פוסקים
דס"ל החס דכ"ר הוא להבא כ"ר, אפשר דבקדושין מודו דגם בלא הרי
הוי קדושין כ"ר. וע"י להלן בהערה כ' בדברי הישא ברכה שכתב להוכיח
דגם בהשצ"א ס"ל דאף בלא אמר הרי הוי קדושין.

ובבבלי

לד. קדושין יהיו, כתב בתשובת הכנה"ג שבעדות ציעקב (להר"י
די צוען) סי' י"ז בנידון, להלשון שאמר המקדש
הוא מקדשה לי בטענת זו כדמיון, הוא הלשון המובחר שבלשון
נתינת הקדושין, ואין חילוק בין אומר תבא מקדשה לי לאומר הרי
את מקדשה לי. גם במשיבת נפש (בספר הראשון) סי' ל"ט דנ"ב
ג' בנידון שאמר בלשון חידוש הוא זולתם לו מיר מקדש ז"יני מיט
דעם קריינער, כתב דודאי הוי לשון קדושין. וע"י לעיל סק"ו אות ג'
מהמצי"ע ועוד פוסקים דכשאמר תבא מקדשה אפשר דכוונתו שחבא
מקדשה לעתיד ולא עכשיו, וע"כ ל"ך דוקא לומר "בזה" דלא הוי
הוכחה שמקדשה עתה.

לה. הן קדושין לחוד אינו כלום. א. דעות הפוסקים בדיון
זה. דין זה הוצא כ"י בשם ה"ר דוראן. וזהו התשצ"ן
סי' כ"ג שכתב בין שאר הטעמים להקל בנידון, דצ"עין שואמר לשון
המוכח להבא כדמיון כ"י השולח (גיטין ל"ב ב') ג"י ביטול בגט,
דאצ"ע לן החס הרי הוא חרם מכו, ואסיקנא דלישנא דלהבא משמע,
כדאמרין החס מאי שנא מכרי הוא הקדש הרי הוא הפקר, ולפוס
הכי נהגו לקדש בלשון זה הרי את מקדשה לי משום דלישנא דלהבא
משמע, אבל בלא הרי לא משמע להבא, ודמי לתרם הוא, כתרם הוא,
דלא אמר כלום, והבא נמי שאמר קדושין בן לא אמר כלום כיון שלא
אמר קדושין יהיו או הרי בן קדושין. וכתב צ"עין משפט (להר"א הלוי)
סי' ג' דכוונת התשצ"ן דצ"עין שיוכח מדבריו דהוא צ"ל לקדשה
עכשיו מתוך דכ"ר להבא, ולא לשון חילוף, דליכא הוכחה מניה
אם רוצה לקדשה עתה או למחר או שקדשה כבר. וע"י בלשון ה"מ
צ"פ דמכירה ה"ל ח'.

וכתב הח"מ בסקט"ז שיש לחמוק על התשצ"ן, דשם משמע דבטל
הוא משמע להבא כמו לעבר, ואין הפרש בין הוא לכן, ואף
שיש לחלק בין לשון בטל שהוא פעולה לבין לשון קדושין שהוא שם
[עצם], מ"מ מאחר דאמרין בגמרא קדושין ב' ב' דלשון קדושין הוא
דאמר לה אכ"י בהקדש, וא"כ כשם שבהקדש ח"ן חילוק בין אם אמר
כבר זה הקדש או יהיה הקדש, וכדאיתא בגמרא [שם בגיטין] וכו' וזה
ברא"ש וחס"י, כך בקדושין ח"ן חילוק בין אם אמר חכשיתיו חלו
קדושין יהיו לך או קדושין בן לך ממני, ולא גרע לשון זה מאם אמר
אני נותן בשביל חיבה והבא שפסק מהר"ם דיש לחוש לקדושין, וכמו
שנבאר בסעיף ג'. וע"י ביאור הגר"א סק"כ שהביא ג"כ מהא
דבהקדש מכני וה"ה בקדושין. וכתב צ"ס פסקי הגר"א דמשמע מדבריו
שמוכח לדעת הח"מ דהושעין לקדושין דלא כהרמ"א.

ובישועות מלכו כתב"ס סי' י"ב, וכן בתשובתו ששפתי אברהם
סי' ל"ג, הקשה על התשצ"ן שזה סותר להמבואר בח"מ
סי' קצ"א [וע"ש גם צ"ס רמ"ה] ג"י שטר מוכר דמכני גם כשתכח
מכרתי נחתי שדה פלונית לפלוני בלשון עבר, והוא נלמד מקרא ונתתי
כסף השדה כ"ר, והתשצ"ן הביא ראיה מהא דרש"י פ' השולח בטל
הוא, וי"ל דעיקר טעם התשצ"ן שאין לחוש לקדושין כשלא אמר לשון
המורה לעתיד הוא כשאני מזכיר שהוא הפועל כמו האומר גט זה
חרם הוא שאינו מזכיר שהוא המבטל ואינו אלא כמספר שהגט הזה
בטל, לכן צ"עין שואמר לשון עתיד גכור שיכיר בטל, משא"כ כשמזכיר
שם הפועל כמו בנחתי כסף השדה מכני גם לשון עבר, וכן משמע
בצ"כ קצ"ב ב' בגט שכתב גרשתי דמכני אף שהוא לשון עבר, וכן
בירושלמי פ"א דקדושין אני פלטי קדשתי את בתי של פלטי, וכו'.

אוצר

סי' לה אות א

הפוסקים

ולא נתיב הלשון כו'. [אלא שבעיקר הדיון כתב דיש חולקים על התשצ"ן וכמוצא לעיל].

ועיין בפ"ה סק"ח מהאבני מלואים והמקנה שכתבו לתת קשיית הח"מ הג"ל על התשצ"ן, מהא דבהקדש מהני באומר כבר זה הקדש, דיש לחלק בין לשון הקדש דקאי על החפץ ובין לשון קדושין דקאי על האשה. וכ"כ בהגהות יד אפרים שבסוף ספרו ע"ז גיטין, דהחילוק פשוט דגבי הקדש בהקדש הוא על הבגר ושפיר שייך לומר כבר זה הקדש, משא"כ כאן הא דקדושין הוא לשון הקדש אינו על הכסף רק על האשה שנאסרה בהקדש, הלכך לא שייך לשון הן קדושין דמשמע שכן עמלן הן קדושין זה אינו, וכמו דמיייתי מגט באומר חרם הוא שאינו חרם מעמלו. ובתפארת יעקב סק"ח כתב דשאני כבר זה הקדש דלפילו תאמר שהיתה כוונתו על לשעבר ג"כ הוי הקדש, דשויה תחובה דאסורה, ולכן מהני בכל לשון כו', ולפי"ז נכונים דברי התשצ"ן ולא קשה מידי קשיית הח"מ והגר"א יט. ועיי' בדעת מדרכו ס"ה ל"ט דמ"ו ג'.

ובמשחא דרבנותא (בחלק החדושים של הרמ"ר אלפאסי) בחשובה שבס"ח מ"צ סעיף ז' כתב דמה שדחה הח"מ מטעם דלשון קדושין הוא דאסר לה אכרע' בהקדש כו', אינה דחיה, דאין דינו בהקדש ממש לכל דבר, וכ"כ הר"ש [שם בגיטין] דאפי"ז דמדמי ליה להקדש כהאי לישנא, לא דמי לגמרי להקדש, דאינו בהקדש אי אמר כבר זה הקדש מועיל ואם אמר גט זה חרם לא אמר כלום כו', הרי שכתב בהדיא דלא דמי לגמרי להקדש כו', וכן משמע מדברי החו"ס שם כו', ועוד מסביר לא מדמינן האשה להקדש לכל דבר, דאי דינה בהקדש לגמרי למה נריבה נתינה כסף לקדושין וכו' הקדש באמירה בעלמא סגי כו', ולא שבקינן הסכמת הב"י והרמ"א להתשצ"ן מקמי תמיכה הח"מ, וא"כ לשון הס קדושין לא אמר כלום. ועיי' גם בחלק החדושים של הר"ש אלפאסי, בחשובה שניה שבס"ח כ"ז סעיף א', שכתב דהיתר בנידון לפי התשצ"ן הג"ל.

ובשפתי אברהם סוס"י ל"ד כתב בחו"ס"ד על דברי הישועות מלכו הג"ל, דהא דמהני מכרחי, משום דבמכר דרשין אף לשון חורה כו', ואף דגם בקדושין מהני לשון חורה, היינו היבא שלשון בני אדם אינו להיפך מלשון חורה אבל לא כשהוא להיפך כו', ובני אדם אינם מדברים על עתיד עבר כו', ועוד יש ליישב דעכ"פ מהני במכר מטעם אודיותא אף שלשון בני אדם אינו כן כו', אבל בקדושין אדאם אינה מועילה. ובחירון זה השני כתב גם בערוך השלחן סעיף ל"א, דאפי"ז דבמכירה ובמתנה מבואר דמהני לשון עבר, זהו מטעם אדאם כו', אבל בקדושין כשמקדשה עמה לא שייך הודאה על העבר. והבוסף עוד, דמלכד זאת שם לא מהני רק הודאה הנותן או המוכר, אבל הודאה הלקוח או המקבל לא מהני, ובקדושין עומד המקדש במקום המקבל והלקוח, שבוא קונה אותה בדכתיב כי יקח איש אשה כו'.

ובשו"ת מהר"ש ס"ה ל"א ולי"ט כתב בין שאר הטעמים להקל בנידון, דאיכא למומר דרבי' מורו לסברת התשצ"ן כו', דאפשי פלוגתא לא מפשינן כו', וזהו לא מנינו עליו חולק, דבאותו ידיו של הרשב"א [המוצא בסק"ט אות ז'] ג"כ אמר הריני נותן משא"כ ב"ד, וכבר כתב מהרש"ך ח"ג ס"ה א' [המוצא להלן אות ג'] שיש מקום להקל בזה הטעם. וכן בחשבותו בפני יהושע (שנשני המאורות הגדולים) סוס"י י"ט כתב המהר"ש דאף הרשב"א והריב"ש לא כתבו שראוי לחוש אלא באומר הריני שבוט לשון להבא, אבל בלא כרי יודו להתשצ"ן. אלא שכתב עוד דמ"מ למעשה ראוי להחמיר אף בשלא אמר לשון להבא, וכמו שנראה מדברי האחרונים, אבל קדושי ודאי לא הוי וכו'. גם במצ"ט ח"א ס"ה רכ"ז כתב דהרשב"א

ובאביר יעקב ס"ה כ"ד האריך בזה דהאחרונים לא ס"ל בהתשצ"ן, דמנינו בנידונים דכוי שייך סברת התשצ"ן ולא הזכירה אפילו לסניף, וכן הב"י בחשבותיו ס"ה ד' וי"א לא הזכיר סברת התשצ"ן אף דכוי שייך בתם, ולזה מטין דבריו בש"ע שלא הביא אותו לפסק הלכה, ועוד נראה דאפילו למאן דמסתוות מסברת התשצ"ן, לא הוי אלא לעשותה סניף לעומים אחרים, אבל בטעם זה נכד לא עלה על דעת שום אדם להקל, דלא עדיף כך סברת מסברת רבני פרוצניאל שהביא מהריב"ל [הוצא לעיל סק"ג אות א'] דהוי סברת רצום, ואפי"ה לא סמכו עליה אלא לעשותה סניף, וכ"ש סברת התשצ"ן שהיא יחידה כו'. גם בחשבות כ"ה אהרן חסון בשו"ת מהר"י לבית הלוי ס"ה ז' כתב בנידון דודאי אין להקל כפי סברת התשצ"ן, אבל זה די להיות סניף.

ובמשפ"ט צדק ח"צ ס"ה ע"ד דקפ"א טור ז' אחר שראה מחילה להתיר בנידון מטעם חסרון לי בנידון הריעותה דלא משמע להבא, הביא דברי הרב"ל אשכנזי [המוצא בסק"ג אות ו'] שכתב דלחלק חלוקים דקים בין לשון לשון אינו כדאי להתיר ערוך החמורה כו', וכתב דא"כ מי ימלאנו לבו להתיר בנ"ד שאמר שנותנם לו בקדושי כתו דלא גרע מהבוא דהרב"ל אשכנזי וכו'.

ובשו"ת מהר"ם כ"ץ אבי הש"ך (שבסוף ס' גבורה אנשים) ס"ה ה' כתב דהתשצ"ן כתב כן לפי מה דקים ליה ידידים שאינם מוכיחות לא הויין ידידים דא לא הוי דבור שלם, וכן משמע ב"י דקאי על דברי הריב"ש שכתב דאם אמר הריני נותנו לך בחורה קדושין דכוי דבור שלם, ועלה קאי הב"י וכתב בשם התשצ"ן דדוקא לשון להבא ולא לשון עבר, אבל למ"ד ידידים שאין מוכיחות הויין ידידים, [גם זה] הוי יד, וכן משמע בש"ע שהרמ"א הביא דין זה על הריב"ש, דלא הוי כאומר האמ"ק לי, אבל מ"מ הוי כאומר האמ"ק, אי"כ אחרי שיש מחמירים לקצין קדושין ידידים שאין מוכיחות הויין ידידים ובמ"מ הרמ"א בסעיף ד', גם בנידון התשצ"ן יש להחמיר, וכן מבואר בש"ע למעין שהרמ"א הביא דין התשצ"ן למאי דקיי"ל ידידים שאין מוכיחות לא הויין ידידים.

ובשו"ת מהר"ם אלשקר ס"ה ס' כתב בחו"ס"ד דנראה דלא כתב התשצ"ן שאינו כלום אלא בנידון שלא אמר לו דבר עד לאחר הנתינה כו', ואלמלא שאין תשובתו מו"ה בידו הייתי אומר דלא קא מקפיד אלא לפי שחשר מלשונו מלת לי כו'. וכ"כ בחו"ס"ד במשפ"ט שמואל ס' קב"ח, דהתם לא קאמר למי מתקדשה ולכן לא הוי קדושין.

ובספר קובץ (על הרמב"ם) פ"ג דאישות הל' א' כתב דהמעין בגוף תשובת התשצ"ן יראה מדבריו [דכוונתו] דכלא הרי לא הוי לשון מזכר, ובאמת מידי ספיקא לא נפקא, ועיי' שלא התיר אלא משום [שצ"ר עוד] טעמים אחרים, ולשון הרמ"א שכתב דאינו כלום, יט.

ואולם צ"ע סק"ח כתב דהא דאיתא בסעיף ג' דאם אמר שנותן בשביל אהבה וזהו הוי קדושין, [ושמחה הקשה הח"מ הג"ל על דינו של התשצ"ן], ל"ל דהיינו שאומר לשון להבא. ועיי' גם בשו"ת המצ"ט ח"א ס"ה מ"ט שכתב ג"כ בחו"ס"ד דבנידון מהר"ם איכא לישנא דלהבא, שר"ל שחיהו אהבתו כו'. ועיי' עוד מדבריו להלן ד"ה ובשו"ת מהר"ש, ועיי' בהפדה מה שבוטא עוד על דברי מהר"ם הג"ל.

ובשערי רחמים ס"ה כ"ג דמ"ז א' כתב דליכא למימר דכוונת התשצ"ן הוא משום שלא אמר לי, דלא משמע כן מלשונו כו', ואף המחמירים בחסרון לי מודו בזה. ובמנחת פחים כאלן כתב דהמעין בחשבות התשצ"ן יראה שטעם דחסרון לי הוא חסרון אחר. ובאדרת אליהו (שנשני המאורות הגדולים) ס"ה י' דס"י ד' כתב על דברי מהר"ם אלשקר הג"ל, דאין להם מקום כל עיקר לא מדינה

אוצר

סיק לה אה א-ג

הפוסקים

חיבת זכר דלא לישתמע דכוותהו שחבא מקודשת לעתיד כשיתן לה דבר אחר כו.

ועיין בצאר מים חיים המוצא בזהו א' שכתב דבאומר את מקודשת לי ולא אחר כרי, לא משמע להבא, ילהשגיח אינה מקודשת. גם בדברי שמואל (להרש"י ארדוטי) סי' א' ב' ג' ובאמר שמואל סי' ו', בנידונים שהסכים חיצות כרי את, כתבו בין שאר הטעמים להקל, גם לפי דברי החשב"ץ ה"ל, משום שאין כאן הוכחה להבא לומר שמקדשה עכשיו, אלא כיו באומר שמקודשת לו מקודם.

ג. ובשאר אגני נותן לקדושין, אי חיי לשון להבא. בשו"ע מהרש"ך ח"ג סי' א' דף ד' עור ד' כתב בין שאר הטעמים להקל בלשון כזה, משום דאין כאן לשון שיוכח להבא כו, ואפשר שמי שירצה לפקפק לא יחסר לו מקום לטעול זה הטעם, והאמת הוא שיש גם בזה הטעם מחסור כו. גם בשו"ע המצוי"ט סי' רכ"ז כתב בנידוניו דהש"ג שהרשב"א סי' תשע"ד כמי שאמר כרי אני נותן לך לקדושין כתב דיש לחוש ולהחמיר כו, היינו משום דאמר כרי אני כו. ולשון כרי משמע להבא כו, אבל בני"ד דלא אמר כרי לא משמע להבא כו.

אולם בפני יהושע (שכס' שני המאורות הגדולים) סי' א' דסי' א' כתב בנידוניו דאין לטעול קדושין אלו מטעם דבעינן לשון שיוכח להבא כו, דאע"פ בזה ששלח גט לאשתו ואמר אני נותן בזה זה ביעול לא הוי לישנא מעליא, וגם הכא גשמיות הדבר הוא שנותן לה העצמה להתקדש מכאן ולהבא, דשאני נידון החשב"ץ שלא אמר בשעת הכתיבה אלא קדושין הן ודמי לאומר גבי גט חרם הוא דלא מהני ט', ומה לנו ראייה יותר גדולה ממה שמצינו למח"ס שכתב בחגיגה הביאה המרדכי [ומוצא ברמ"א סי' זה סעיף ג'] באמר דבר זה אני נותן לך בשביל אהבה וחובה, שיש לחוש וה"ל כמי שאומר כרי לך זה בשביל שיהיה אהבתי כו, ואם איתא דיש חילוק בין אומר דבר זה אני נותן לך לקדושין לבין כרי את מקודשת, איך משווהו מח"ס, דאפשר לחלק ולומר שאני כרי את אהבתי דהוא לשון מוכיח להבא, אבל לשון אני נותן לך לשם אהבה וחובה אין כאן חילוק בדיניהו, וכן נראה מדברי הרשב"א סי' אלף קל"ג על שנים ששמשו לראובן שאמר לאשה ראי זה אני נותן לך לקדושין ולא ראו שום נתינה, שכתב דאין כאן בית מיתוס דאפשר שלא קבלתם כו, ואי איתא דלשון אני נותן אני מוכיח להבא ה"ל להרשב"א לטעול אותם הקדושין מטעם זה, וכן נראה לדקדק מסי' אלף קי"ט שכתב דלר"ד לפרש לה דמכ שהוא נותן לה לקדושין הוא נותן לה, משמע דאם אמר לה בפירות קדושין אלו אני נותן לך כו הוי מקודשת ע"ש, וכן נראה לדקדק גם מדברי הרא"ש בכלל ל"ב סי' ה' באמר הילך קדושין לכתך, שנראה מפשט דבריו שאם היה מחזיר בעצור מי מקדשה ה"ל לשון קדושין גמורים, וא"כ בבבב"א יש לנו לחלק מה שחילקנו בין נידון החשב"ץ לנידון זה מטעם כלל דאפשי פלוגתא לא מפשינן כו, וגם ראינו כמה וכמה עובדי דאיתרמו בזמן מהריב"ל ומחשד"ס והדברי ריבנות בלשונות כאלו ולא פקפקו כלל בזה, גם בב"י סי' ו' כתב בנידוניו שדומה להריני נותן לך ולא פקפק בזה כלל כו, טוף דבר דלא מצינו מי שפקפק בלשונות אלו מטעם זה וזלזל מהרש"ך ח"ג סי' א' [הנ"ל], אכן המעיין שם בסי' ל"ט יבין שחזר בו מחש"כ בסי' א' כו. ובעיניו כתב להוכיח גם בסי' י"ח, דלשון אני נותן לך

דבר

להבא. משא"כ באומר הן קדושין. ומוכח לחלק באות ג'. וע"ש בפני יהושע שכתב כן גם על דברי מהר"ם הג"ל בדברי הח"מ והב"ש בנידון שאמר אני נותן בשביל אהבה וחובה.

(כא) בשו"ע הרא"ש שלפנינו (חילוק חרמ"א) ומה בסי' ה'.

(כב) ע' בשו"ע הרב"א אשכנזי סי' ד' דס"ז טור ב' בנידון שאמר רק לקדושין, שכתב בין שאר הטעמים להחמיר גם לפי החשב"ץ הג"ל.

דברש"א שהחמיר בנידוניו הוא משום שאמר כרי, דלשון כרי משמע להבא כו, ולפי"ז כתב להחמיר בנידוניו המוצא להלן בזהו ג'.

ובבאר מים חיים (להרמ"ק מו"ק) סי' י"ד כתב ג"כ טעם היתר בנידוניו לפי החשב"ץ ה"ל, דאין מי שחולק עליו בזה כו, וכמ"ס מהר"ש [הנ"ל], ונקטין להלכה ולמעשה דאם אמר לישנא דלא משמע להבא אין חוששין כלל לקדושין, וטעמא דכא חובה דאם אמר את מקודשת לי ולא אמר כרי, הוי מו"ק שגר מפיו שכתב הוא מקודשת, ודומה לאומר על דבר שאינו כן, כמ"ס הרמב"ם גט אה אינו, פסול הוא, חרם הוא, לא אמר כלום, שהרי הודיע לנו דבר שאינו וכמי שאומר על האסור מותר כו, ומעשה לריבוי אנו לומר דמאי דכתב הרא"ש [בכלל ל"ב] סי' ד' כ' באומר ה"ל לך קדושין לכתך דלא הוי קדושין ומצינו עלה משום דלא אמר לי כו, דמשמע דאם היה אומר לי הוי קדושין, ולפי האומר אף דהיה אומר לי לא הוי קדושין כיון דלא משמע להבא וזה מוסכם לכו"ס, ברם כד דייקין שפיר ברור דלשון ה"ל לך משמע להבא כו, וממקומו מוכרע דהרי בב"י הביא את דהרא"ש, ופסק את החשב"ץ, ואם איתא דלשון ה"ל לא משמע להבא ואפ"ה קאמר הרא"ש דאם היה אומר קדושין לכתך לי הוי מקודשת, א"כ איך פסקה בב"י להביא דהחשב"ץ דס"ל דאף באומר את מקודשת לי לא אמר כלום, אלא ודאי כדכתיבנא וזה פשוט כו.

גם בנבחר מבס"ק סי' כ"ז כתב טעם היתר לפי החשב"ץ ה"ל בנידוניו שאמר זה קדושין לכתך, דאינו מוכיח שהוא מקדש עכשיו ולהבא, אלא מודיעו שזה הוא קדושין לבתי לשעבר כו, והוסיף עוד, דאם היה אומר זה לקדושין היה אפשר לומר שהוא מוכיח להבא [שאז היה נראה שנתינה זו היא בזה לשם קדושין. מדבריו שם להלן בנ], אבל כיון שאמר זה קדושין לכתך לא מהני. גם בסי' ל"ב כתב טעם אחד להחמיר בנידוניו לפי החשב"ץ ה"ל.

ב. ובשאר את מקודשת לי ולא אמר אחר"י. ע' בפ"ת סק"מ מהמקנה בק"א דכשאמר את מקודשת לי ולא אמר כרי, הוי ספק קדושין. והביאו לנידוניו בשו"ע מהרי"א הלוי ח"א סי' ר', בין שאר הטעמים להקל. ובמחזק כהונה סי' כ"ד בנידון שאמר כתך מקודשת לי, כתב דאף דנראה דדוקא באמר קדושין בן הוא שכתב החשב"ץ דלא אמר כלום, אבל בני"ד שלא אמר הן נראה דדמי לגט זה בטל ולא אמר הוא דבעיה הוא בגמרא שם בגיטין ל"ב ב' ולא איפשטא, מ"מ ריעותא הוי בקדושין הללו. וכדברים האלה כתב גם ברע"ו של אברהם ח"כ מערכת קדושין דע"ט טור ב'.

גם במילי דעזרא סי' ב' דס"א ד' כתב בנידוניו ללך להיות ריעותא שבלשון הקדושין שלא אמר כרי רק את מקודשת לי, והוסיף דאין לומר דכיון שאמר מקודשת לי בזה, חיבת זכר מורה על להבא והוא עכשיו מקדשה, דלא היה, דמאחר דכתחלה דבריו קאמר את מקודשת דיש לפרש ולשעבר, גם מה שאמר בסיום דבריו חיבת זכר היא ממשכת אחר תחילת דבריו דהיא כבר מקודשת לו בזה, דסוף כלשון נמשך אחר תחילת דבריו, ויש דוגמא לזה מדברי מהרשד"ם בחי"מ סי' כ"ט שכתב בנידוניו דלשון "השטר הזה" גריד טובא שאינו אלא סיפור דברים ממה שעבר כו, וכ"כ במגן גבורים סי' כ"ד בהם דכתיב בשטר וקנינה כו, ודון מיתה ואוקי באתר, ומשי"ב המצוי"ט בח"א סי' ר"ח דכזה משמעותו להבא [ומוצא לעיל סק"י אות ג'], היינו דוקא בנידוניו דקאמר המקדש אתה מקודשת לי, הלא כן לומר

(כ) בישא ברכה (על רי"ו) ד"ג ג' כתב ע"ז שלא זכר דברי הרשב"א בסי' אלף קצ"ג שנשאל שם באמר זה אני נותן לך. והשיב דאין שום חשש משום שהעדים לא ראו הגה"ה כו, ובבאר מדבריו דאי הוי צדוק ראה היה חושש לקדושין אף שלא אמר רק אני נותן לך. וע"ש בישא ברכה שהביא שכבר כתב כן בפני יהושע (שבשני המאורות הגדולים) סי' א'. אך הפני יהושע שם כתב דבאמר אני נותן לך אף בלא חרי, משמעות הלשון שחתקדש

אוצר

סיק לא את ג' ד

הפוסקים

שהוא הודעת דברים ואינו מורה שעתה מקדשה, כיצד יתקן צמח שמדברים ע"ק, עדיין אינו יולא מידי דופיו לעולם כי חכ פשוט, ואף בדמדבר עמה ע"ק מחני אפילו לא אמר כלום, הא אמרין צמר דעפי עדיף כשלל אמר כלום משאמר בני לישני גריעין, אי"כ הי' כיון שלא אמר הרי זה קדושין שיהיה נראה להבא, אלא אמר זה קדושין, נראה לשעבר אלו הן קדושין שכבר קדשתיה, וזה שקר כר.

ובתשובה המהמר שם בנצח מוסק סי' כ"ח כחז ג"כ בלוחו נידון דאי דיינין האי ליטנא דהוי לשעבר, פשיטא דאין שם לשון קדושין כלל אפילו שהיו מדברים ע"ק תחילה, וכן מצוה דעני ארזים סק"ז לשון שאינו להבא לא מחני אפילו דהיה מדבר עמה ע"ק.

ובבאר סים חיים (להרח"ר מול"ר) סי' י"ד דס"א ד' כחז כן גם על סברת חכמי פרובינצ' [שנסקליג' אות א'] דס"ל דקדושין כלשון שם דבר לא מחני, דנשלמה דהני לישני דגמרא יש במשמע תרתי לקדושין ולמלאכה, ולהכי אם היו מדברים תחילה ע"ק מספקא לן דהו' וכו' ספק מקודשת דדילמא על דעת דברייהם הראשונים נהו, [וכן צנחן לה בשתיקה אמרין דעל דעת דבריו הראשונים שדבר עמה לקדשה עמה נהו] וזה חס' לפרש ג', אבל באמר לשון גרוע כזה דלא משמע כלל שרואה לקדש עמה כר, דהא ודאי אף שדברו תחילה לקדש עמה הרי חזר צו דעת הנתינה כר ואח"י דיבור ומבטל דיבור, ומכ"כ צריך כחז דכיון שאין לשון שורש שמקדש עמה לא הוי יד כלל כר, ואי"כ בשלמא כלשון דהוי יד אלא שאינו מוכיח אמרין דאם דיבר עמה תחילה הוי ידים מוכיחות, אבל כשאומר לשון דלא הוי יד כלל מה יועיל דיבור תחילה לעשותו יד כר, וכ"כ וק"י אי איכא תחתי לרעיונא שם דבר ולשון עבר כר.

ובמשאחא דרבנא (בחלק המדושים של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה שצ"ח מ"א סעיף ז' כחז בתוך הדברים בוקרין ג' דעת הרשב"ש דסי' ח"ק דלפ"י הוי עסוקים בלוחו ענין לא מחני כר, שהרי כחז שם בנידונו לענין חסרון לי דמייירי שהיו מדברים ע"ק כר, ואפ"כ כחז דקדושין על בתך אינו לשון קדושין שמתקדש צו האשה ואין דבריו כלום בה, וכן יש לפרש דבריו דסי' חק"פ דק לענין חסרון לי מחני עסוקים בלוחו ענין כר, ומן המפורש ילמוד הסתום שכן היה דעת אביו החשב"ץ, ואי"כ [גם] רבני פרובינצ' שהולכים בשיטה זו, מדבריו אנו למדים שכן היה דעתם כר, ולהבין שם דקדו"ה ג' כחז על דברי הב"ש דלהבין שהחמיר בזה, דחמ"ה טובא למח החמיר במדבר עמה ע"ק, דאם קי"ל כסברת החשב"ץ דצ"עין לשון להבא אי"כ מה איכפת לן אם היה מדבר, וכלל אמר לשון גרוע שאין בלוחו דבר ממנו כר, ואם מספקא ליה אם קי"ל כהחשב"ץ או לא, אי"כ אף בלוחו מדבר היה לו להחמיר כר, ולא דמי ללשון מיועזני לי כר דמקודשת מספק אם היה מדבר עמה ע"ק, דשאי"כ שנסתפקו בגמרא אם האי ליטנא לקדושין קאמר לה או למלאכה כר, אבל דהוי דצ"עין לשון להבא כר הוי דומיא דאם היה ידוע לנו בלוחו הלשונות שלמלאכה קאמר, דפשיטא ופשיטא שאינה מקודשת, ודכוותה בכלן כר, ויש עוד ראיה דאפילו הוי עסוקים בלוחו ענין ליכא למיחש למידי, מהא דכתב העור דסי' קמ"א בכל הכך דלא הוי לשון ציטול הגט, דאם גילה דעתו שרואה לבעול ואמר אחד

(בג) מדבריו לעיל פניה.

(בד) ע"ש ברשב"ש שלשונו מנומקם קצת, שכתוב: שיש לבעול דין לחלוט ולומר דכיון שכבר הוי מדברים ע"ק חו לא צריך שיאמר לי כר, וזה לא אמר אלא קדושין על בתך ואינו לשון קדושין שתתקדש בו האשה כר, ודברים אלו אין להם קשר זה לזה, וכתב בצוף דבש סי' כ"ד דשיבא חסרון לשון בדבריו, דכ"ל: וזה אינו, דזה לא אמר כר, וכוחו דלשון שאינו לשון קנין שתתקדש בו האשה לא טעני מה שהיו מדברים ע"ק [אף דלענין חסרון לי פתני הדיבור ע"ק].

דבר זה לקדושין, או תקחי דבר זה לקדושין, שפיר הוי לשון מוכח להבא.

ד. ובשאר לשון קדשותיך וכדומה. בשו"ת מהר"י בירב סי' י"ז כתב בין שאר הטעמים להחיר בנידונו, שלשון ארשתך אינו מורה [אלא] לשעבר וצריך שלשון הקדושין יורה להבא, וכמ"ש החשב"ץ וכו'. ואי"כ בין שאר הטעמים להקל באמר קדשתך או קדשתי אותך, בשו"ת מהר"א הלוי ח"ב סי' א' דף א' עור ג', בלב מרפא סי' א', ובישכיל עבדי ח"ג סי' ז', ואי"כ בין שאר הטעמים להחיר בנידונו שאלמר נחתי לך בעד קדושין וכדומה, בתשובה כר משה קאולאלייט שדבריו ריבזת סי' ח', בלחור הכסף סי' ר', באצור יעקב סי' כ"ה, ובתשובה הבנה"ג שבעדות ציעקב (להר"י די צומז) סי' י"א, ובספרו סי' ז' הבג"י אות פ"ד הביא כן בשם ר' אליהו אגבארו בתשובה כח"י, באמר נחתי לך בחורתי קדושין.

גם במשיבת נפש (בספר הראשון) סי' ל"ט ד"ג א' כתב בנידונו, דלפי דבריה לא אמר לשון קדושין רק איך האב דין מקדש גיוועבן [היינו: קדשתי אותך], ובזה לא הוי לשון קדושין כלל, שצריך שיהיה משמעותו להבא וכמ"ש הרמ"א. והוסף להגם שנספרו [מינ קדושין המוצא לעיל אות א'] כחז לפקפק בזה, מ"מ בכה"ג שאינו אלא ספור דברים פטומי מילי בעלמא ודאי לאו כלום הוא.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ד' כתב דאף שיש מחמירים גם כשלא אמר לשון להבא כר, נראה דדוקא באמר הן קדושין סי' ל להחמיר כר, דלשון כחז זה הקדש מתפרש [גם] להבא אפי' דסתמא משמע לשעבר, ולכן גם בקדושין פקפקו שיעיל כר, אבל כשאמר קדשתך בזה לכ"כ לא מועיל.

ובמשיב דבר סי' כ"ט בנידון שאמר לה כלשון אידוש "היינו: או דוא האסט גיוועבן ציטעו מיינע", [דכ"י: עכשיו שלקחת את עלי], כתב טעם אחד לבעל הקדושין דהלשון שאמר אינו במשמע כלל שמקדש אותה בדברים אלו אלא כמדויעה שכבר קודשה צמח שקיבלה ממנו תחילה, ולשון העד השני מצורר יותר שאמר לה: "דארף איך ניט מער" כר [היינו: אינני צריך יותר], ואם טווננו לקדשה בדברים אלו הוא צריך שחשבים ברגע זה לקדושין, אלא כסבר שאמר שקיבלה נתקדשה אלו בשתיקה שלו, ומעתה אינו צריך עוד להסכמתה, וע"ז מורה עוד שסוים: "און איך צין דיינער" [היינו: ואני שלך], והרי ידוע לכל הדיוט שאין אדם מתקדש לאשתו וע"כ אינו אלא כספור דברים שמודיע לה שכבר היא אשתו וכו' אישה, והוי דתניא בגיטין דף ל"ב פסול הוא אינו גט לא אמר כלום, וכו' משום שאינו פוסל עמה אלא קסבר שמכבר הוא פסול, כך אמירתו אינו אלא הודעה על שעבר, וכבר מצוה ברמ"א דלריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא כר.

ובנפש חיה סי' י"ט דכ"ח ג' בנידון שאמר לה "דוא ציטע שוין מוין ווייז" [את כבר אשתי], כתב מתחילה דיש להסתפק דמשמעותו שאינו מקדשה עמה אלא שכבר קודשה, ואינו דומה להרי את אשתי המוצא בגמרא דהיינו שאומר שעתה בנתינה זו היא אשתו ולא שהיה כבר אשתו, אלא שכתב שצד דאפשר לומר דאין חילוק, דאף שאמר "דוא ציטע שוין מוין ווייז" הוי ג"כ הפירוש שעתה נעשית אשתו, והוי כמו הרי את אשתי דמכני, אלא שמטעמים אחרים כתב להחיר.

ח. ובשהיו מדברים תחילה ע"ק אי מזהני גם כשקידש אח"כ בלשון שאינו להבא או בלשון שם דבר. כתב בתשובה מהר"יט לכולן שצנחן מסק סי' כ"ז דדוקא כלשון הרי את מיוחדת כר דאפשר שיש במשמעו קדושין, הילכך כשהיו מדברים על עסקי קדושין מחני כיון שאומר הלשון כהלכתו כר, אמנם לשון מעוקם שאינו פוסלים אותו מפני שלא אמר שמקדשה לעתיד אלא משמע שאלו הם קדושין שקידש וזה שקר, ואי"כ כיון שכלשון מעוקם

אוצר

סיק לה אה ד

הפוסקים

ולא אמר לי, ולא לקושטא דמילתא קאמר לה כו'. והלכך שם כתב דאכתי יש לדון דמחור דברי מהרי"ל בחיג סי' י"ב יש לדון דעדיף טפי שתיקא מהיבא שאמר לה קחי זה צעד קדושין, ואפילו בשבחי מדברים קודם עשיק, וכן דיוק מדבריו בשו"ת מהרי"ל לבית הלוי סי' ב, אמנם המעיין יבאר דע"כ לא כתב כן מהרי"ל אלא דוקא בשדוכין בלחוד כו', אבל במדבר עשיק יורה דאף שאמר אחיב לישנא גריעתא מהני, כן נ"ל פשוט לדעת מהרי"ל ודלא כמ"ש מהרי"ל לבית הלוי בכוונתו.

ובשער אשר סי' ל' דל"א ח' כתב דכל הפוסקים שוים דשפיר מהני מה שהיה מדבר תחילה עשיק אף דקאמר בשעת נתינתו לשון גרוע כו', גם מהרי"ל בחי"א סי' י"ח בפסק השני בנידון שאמר זה אני נאמן לך צעד קדושין כתב דכרי הוה מקודשת מספק ולא הוי קדושי ודאי אלא היבא דאמר לי או שהיה מדבר עמה עשיק, הרי מפורש דגם בלשון זה נידונו שאמר צעד קדושין ולדעת רבני פרוצניאל אין זה לשון המועיל כלל כו', עכ"ל קאמר שם ה"ב מהדבר עשיק הוי לשון קדושין ודאית, ובמהרי"ל לבית הלוי [הנ"ל] כתב דמדברי מהרי"ל בחיג סי' י"ב משמע דעדיף שתיקא ממדבר בלשון גרוע כו', ולפי"ז סתם טעמו מהרי"ל בזהו דחי"א סי' י"ח, אך כד הו"נ זה חזין דגם מהרי"ל לבית הלוי לא קאמר אלא שכן עלה בתחילת המחשבה דמהרי"ל כו', אך גם איכו מודה דשוב מיהדר מהרי"ל וסי' ל' דבמדבר עשיק שפיר מהני גם כשדובר בלשון גרוע כו', ודוקא בבני לישני דאח מיועדת ומיוחדת לי דמשמע נמי למלאכה הוה דלא מהני גם במדבר, או כבנידון דקאי בשדוכין ושנותן מתורת סבלנות לא הוי כמדבר עשיק, ככה"ג סובר מהרי"ל דגם לשון גרוע הו"ל כהני לישני גריעי דגמרא, וכמ"ש מהרי"ל לבית הלוי גופיה שם במפתחות, דמייחית סיוס דברי מהרי"ל וקאמר דמשמע מדבריו דלא שאני ליה בין תקחי זה צעד קדושין נידונו להביא דהר"ש דקאמר החמיק בלא לי אלא שמחלק דלא דמי סבלנות להיה מדבר עמה, ונראה דגם מהרי"ל הכיל לא מייחית ליה לבך דמהרי"ל דכיו סי' ל' לומר דעדיף שתיקא מלשון גרוע גם היבא שהיה מדבר מקודם, אלא לומר שאינו כל כך פשוט דבר זה לומר דלא גרע דיבור משתיקה, וכל עאמו לא צא אלא לומר דהיה לריק שמואל בגמרא ללמד אותנו דגם כשדובר בלשון גרוע לא גרע משתיקה, ולאפוקי דעת מהרי"ל ומהרי"א ח' חיים שם במהרי"ל לבית הלוי סי' ד' שכתב שדבר פשוט הוה דכשהלשון גרוע עדיף הוה משתיקה ולא היה לריק שמואל ללמד אותנו, אך לפוס קושטא דמילתא גם מהרי"ל הכיל מפרש כמו שמוסיק מהרי"ל דהיבא שמדבר עשיק מהני גם כשאמר לשון גרוע כו', ועי' במהרש"ד סי' ל"ז שהשיג על מהרי"ל גם לפי מסקנתו שדמיה לשון גרוע נידונו דקאי בשדוכין וסבלנות להני לישני דאח מיועדת לי כו', דלא דמי כלל, דהתם הלשון הוה גרוע מ"ד עאמו כיון שיש במשמעותו ענין מלאכה, משא"כ בנידון דקאמר לישנא דקדושין, באופן דמפורש יולא מדברי מהרי"ל ומהרש"ד ומהרי"ל לבית הלוי ומהרי"א ח' חיים דסי' ל' דהיבא שהיה מדבר עשיק שפיר הוי קדושין, גם כשדובר בלשון גרוע וליכא ידים מתיחות לא על המקדש ולא על המחקשת וגם הלשון אינו מועיל לפי דעת רבני פרוצניאל כו', וכי"כ בדברי ריב"ז סי' קפ"א ורס"ד בנידון דכיון שהיה מדבר מקודם מהני כו', וכי"כ מהרי"ט בחי"א סי' קל"ח וכלום רב סי' כ"ב.

גם בעבודת השם סי' ע"ו האריך דבמדבר עמה עשיק בכל אופן מהני, ובבפרי הארץ והאדמה קודם הכיל, ובחז דיש לחמוס על הבני אברהם סוסי י"ד שזן מדברי מהרי"ט בסי' ל"א דכמו דבשדך אינו מהני גריעות הלשון ה"ב נמי דאף כשמדברים עשיק לא מהני, ונעלם ממנו הדין דמהרי"ט סי' י"ג כו', ולפי מה שכתבאר הוי מקודשת ב"ד אף שלשון הקדושין היה גרוע, כיון שהיו מדברים עשיק [אלא שס"ר י"ד כשהביא כמה לדיוס שלפ"ז לא השיב נידונו כמדברים

אחד מאלו הנשונות אינו כלום שאינו לשון ביטול כו', ואי"כ ה"כ בקדושין וכו'. גם בל"ק דב"ש סי' כ"ד בנידון שאמר צורה שם דבר קחי זה בקדושין שלך, כתב לפי דברי מהרי"ט הכיל דאפילו אם היו מדברים עשיק ג"כ לא מהני.

אולם עי' בזה"ע סק"ב"א בשם הב"ש דאם דיבר עמה מתחילה מעסקי קדושין, נראה להחמיר אפילו לא אמר לשון להבא. ובשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' ס"ז דקט"ז ע"א כתב על דברי הרב הפוסק שם דלשון אני נאמן לך זה צעד קדושי בתך לי לא מהני [וכנ"ל בסק"ג אות ב'], דאפילו אם נראה לומר דהותם בדברים היו גרועים ומסופקים להורות על לשון קדושין, אפ"כ כיון שהיו מדברים על עסקי הנידון כו' יש לחוש לקדושין.

ובשו"ת מהרש"ש סי' י"ג כתב טעם אחד להחמיר בנידון, דאפילו לדברי ר' ישעיה ושא"ר הרבנים יראה דמודו בני"ד כיון שדיבר עמו תחילה עשיק כו', וכמ"ש הר"ש על מי שאמר החמיק ולא אמר לי כו', ואם לחשך אדם לומר דהכא שאני שהוא לשון גרוע לפוס סברה הוי רבוחא דמיה למשיב העור אמר לה הריני אישך הריני צעלך אינו כלום אפילו היה מדבר עשיק, וראה שיש להשיב דלא מילתא הוה ממנה אנפי, חדא דאפילו בזהו דהריני אישך לאו כל אפי' שוין, שהרי כתב רי"ז שיש חולקים ואומרים שהיה מקודשת מספק, ועוד יראה דהכא כו"ע מודו, דהנהו לישני דהתם שאני דגריעי עובא כדדרשין בגמרא כי יקח ולא שתיקה ח' עאמו, וראה לזה שהרי דעת ר' ישעיה הביאו מהרי"ל ח"א סי' י"ח דבקדושי שער שכתוב צו האמקל אשיג שאומר לה צפה הרי קדושין שהוא שם דבר מהניא, ואילו באומר הריני אישך אפילו בקדושי שער שכתוב צו האמקל, נראה דלא מהניא דומיה דגם כשאמר איני אישך כו', וע"כ משום דהך לישנא גריעתא עובא כו', אבל באומר הרי קדושין אשיג שהוא שם דבר, כל שכתוב בשער האמקל הוי באומר לה האמקל, ה"נ לענין מדבר עשיק אשיג דלא מהני להנהו לישני דהתם דגריעי עובא, מ"מ להך לישנא דהכא איכא למימר דמהניא לכ"ס, זה נראה לי נכון ומחייב.

ובאדמת קדש סי' ל"ט כתב דאף שיש קל"ה מהאחרונים שרואים להקל עפ"י סברה רבני פרוצניאל אף כשהיו מדברים תחילה עשיק כו', מ"מ נ"ל דאין לנו להקל באיסור ערוה החמורה, ודיינו לחפוס סברה רבני פרוצניאל וסיועתם היבא שלא היו מדברים, ויש לי על מי לסמוך הוה מהרי"ט [במוצא לעיל סק"ג אות א'] שכתב דאין להקשות על ר' ישעיה דסי' ל' דהרי זה קדושין לאו כלום הוה מהא דאמרין צירושלמי מהו לריק לפרש זהו גיטך זהו קדושין, דהתם כיון שהיה מדבר תחילה ופסקו מלדבר, עכשיו שחזר ואומר זהו קדושין כלומר זהו קדושין שאמרנו תחילה כו', הרי הדבר ברור כשמש דסי' ל' למהרי"ט דרבני פרוצניאל ור' ישעיה דסי' ל' דקדושין שם דבר לא מהני, לא איירי אלא כשהיה לה סתם ולא היו מדברים תחילה עשיק, ה"א אם היו מדברים תחילה עשיק אף שצעת נתינת אמר קדושין סתם או זה קדושין הוי מקודשת גמורה כו', והרי מהרי"ט כתב כן אף כשפסקו מלדבר כו', ודון מיהו צקי דכשהיו מדברים ולא פסקו מלדבר דפשיטא דמועיל כו'.

ובפרי הארץ סי' ג' דל"ב ע"ב כתב ג"כ בנידון לפי דברי מהרי"ט הכיל, ובהיו מדברים עשיק אין להקל אף דהוי לישנא גריעתא. ולעיל מיהו הביא דברי מהרי"ט בסי' י"ט [הנ"ל בסק"ג אות ג'] דכל שהלשון גרוע אין חילוק בין שדיך ללא שדיך, ומשי"כ בסי' ל"א ולי"ט דשדך שזכר לעסקין באותו ענין, ולפי"ז ר"ל דאף שהיו עסקים באותו ענין מ"מ אחר שלשון המקדש הוה גרוע אין לחוש, אך כתב דיש לרחות דגם מהרי"ט לא אמר אלא דוקא בשדך לחוד, אבל בעסקים אף שהלשון הוה גרוע מהני כו', וכמ"ש בעאמו בסי' י"ג [הנ"ל], ומשי"כ בסי' ל"א ולי"ט דשדך ועסקים שזכר, שם לא צא אלא ליישב חמיהת הבני שמואל שחמק על מהרי"ל [בסגן משודפת

באר הגולה

ע מיתרל דמחלל ש

ו , אמר לה הריני (בב) אישיך הריני בעליך הריני ארוסיך (יע) אינו כלום אפילו

פתחי תשובה

(יט) אינו כלום אפילו היה מדבר. עין נספר הנזקק נק"ל אכת' דלע"ג דנהני לישני דמספקא להם"ס אפילו אם אמר ב' לשונות צידד לא מהני (כמש"ל ס"ק ז' בשמו) ח"מ הכא נזון זה אם אמר הרי את אשתי ואני אישיך אע"ג דס"ל להרמ"ש דלא מהני צידדן תחלה על עסקי קדושין אצל אם אמר בשעת קדושין הרי את אשתי ואני אישיך י"ל דמהני וח"מ נראה דהוי רק ס"ק דליכא קדושין אלא דהתורה הקפידה שיהיה היא קטנה לו ולא הוא לה משא"כ כשתפס אותם צידד אין זה לשון קדושין וא"כ ה"ס בשעת קדושין נמי ומעטם זה נראה ח"ש נהנה צדדן בזה חמי חזון קדושין והטעם הביא הח"מ תוס' אחרת מר"ם ונפמ"ש י"ל עוד דנראה חמי אינו ניכר שנתו קטני לו יותר ממה שהוא קטני לנתו והתורה אמרה כי יקח שיהיה ניכר שהיא קטנה לו ונ"ע עכ"ד:

הפוסקים

סיק לה אות ד-סיק לו אות ב

אוצר

לקחת איש אשה, אע"פ שלא הזכירו קדושין, ואח"כ נתן לה ואמר לשון קדושין, חף כי מגרעות נתן צין מטעם הא' של החשבון, צין מטעם הב' דציון לשון להבא, מימ הוין קדושין, ונראה דהוי קדושין גמורים שכן נראה מירושלמי שהביא מכריע בו, וגם אפילו שפסקו מלדבר בו.

ואף כשאניס פסוקים בזה ענין ממש רק מענין לענין בזה ענין, כתב ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות כל' א' אות ד' דנראה ג"כ דמקדשה, דהא הרשב"א סובר דאף צנתן לה בשחיבה מהני בזה"ל [ע"י ע"י בסק"ד], ואף החולקים נראה דידו צנתן דמועיל, אך עכ"ל לא מלאני לצי להורות צו למעשה והוי ספק קדושין בו, ובהג"ה צ' שמתחלה לקי כתב צנתן דבזרים שיוכלו לסמוך בזה על הירושלמי [הג"ל] דקאמר מכו לר"ד לפרש זה גיטך זה קדושין, [ומיירי] שמדבר מענין לענין בזה ענין. וע"ש עוד מש"כ בפסקי הלכות סוף כל' ו. וע"י גם צדוק דברי הכסף שלמה שכוזא לפני זה.

טע"ף ו. לו. אמר לה הריני אישיך בו. א. כשאמר שני הלשונות הרי את אשתי והריני אישיך ביחד. ע"י בפ"ה סק"י שהביא מהמקנה נק"י"א שצאמר בשעת קדושין צ' לשונות צידד הרי את אשתי ואני אישיך, י"ל דמהני, ושמי"מ נראה דהוי רק ספק קדושין משים ד"ל דהתורה הקפידה שיהא היא קטנה לו ולא הוא לה, משא"כ כשתפס אותם צידד אין זה לשון קדושין וכו'.

ובערוך השלחן סעיף ל"ד כתב דנראה דהוי קדושין גמורים, דמיד כשאמר הרי את אשתי מתקדשת ושאר דברים שצאמר [אח"כ] אין זה אלא כדברי אהבה, ומש"כ המקנה [הג"ל] דהוי רק ספק קדושין מפני ש"ל שהתורה הקפידה בו, לא נהירא, דודאי אם אמר מקדס בריני אישיך ואח"כ אמר הרי את אשתי, הוי רק ספק קדושין, אצל להיפך, הרי הם קדושין ודאית, דברי בקדושין גם צדוק כדי דבור אינו יכול לחזור צו [כדאיתא צ"ח ל"ח סעיף ל"ד וצ"ח מ"ט סעיף צ' א], ואע"ג ד"ל דהוי רק להאמרה בו, מימ אבו כשחחר מהקדושין, אצל בהוסף על לשון הקדושין הוי קדושין ודאי, וצד דברצב פוסקים סוברים דאפילו נ"ל לא אמרין דתוך כדי דבור בקדושין הוי כלאמר כדי דבור וכו'. וע"ש בזה צ'.

ב. כשקידשה בשמך שכתוב בו הרי את מקדשת לי ואמר לה הריני אישיך. בפני יהושע קדושין דף ב' ע"ג ובק"י אות י' כתב שיש להסתפק במ"ש שמואל נתן לה כסף ואמר לה

באר היטב

(כב) אישיך. אפילו קדשה בשטר וכתב צו הרי את מקדשת לי אם אמר צפה הריני אישיך הריני בעליך לא הוי קדושין דומיא דנט אם אמר איני אישיך אע"ג דכתב צנט הרי את מקדשת ממני אינה מגורשת. מהר"ש סימן י"ג:

למימר דעמא דהר"ש דכתב דלא מהני צדדן לאו משום דהוי חזרה כשחזר איתם צידד אין זה לשון קדושין וא"כ ה"ס בשעת קדושין נמי ומעטם זה נראה ח"ש נהנה צדדן בזה חמי חזון קדושין והטעם הביא הח"מ תוס' אחרת מר"ם ונפמ"ש י"ל עוד דנראה חמי אינו ניכר שנתו קטני לו יותר ממה שהוא קטני לנתו והתורה אמרה כי יקח שיהיה ניכר שהיא קטנה לו ונ"ע עכ"ד:

כמדברים עמ"ק, הביא דעת הסוברים דבשון גרוע לא מהני חף כשהיו מדברים עמ"ק.

ובאביר יעקב ס' כ"ד כתב צידדו דכיון שכוין מדברים עמ"ק ליכא חף רישותא דסנרת רצני פרוצונאל וסנרת החשבון דלישנא להבא. ובערוך השלחן סעיף ל"ב אחר שהביא דברי הפוסקים כשלא אמר לשון להבא, כתב דפשוט דדיצב עמ"ק הוי תמיד קדושין.

ובעין משפ"ט (להר"א הל"י) ס' ג' דכ"ו א' אחר שכתב דצ"ד שכוין שדוכין קדמים ודאי דכ"י מודו דכעת הלשון שאמר בשעת הקדושין מורה שצא לקדשה עכשיו, וה"ל כמדבר עמה עמ"ק דאע"פ שלא אמר כלום בשעת הקדושין מהני, הוסיף, דאף שגריה למש להסוברים דשדוכין אינם כלום, עכ"ל כיון שקדס הקדושין הזמין לעדים ואמר להם צווא עמי שאני רוצה לקדש ארוסתי, אי"כ אע"פ דלשון הקדושין הוא גרוע ק"ת אין צדך כלום, כיון שהיא מצינה דלשם קדושין הוא נותן לה בו, דהא מוכיח שרצונו לקדשה עכשיו בו, וליחניכו להבא חששות שכתב החשבון כי ד"ד לא גרע ממדבר עמה עמ"ק בו. וכ"כ צמ"ל דעזרא ס' צ' צידדו דכיון שאמר לפני כן תהיו עדים שאני רוצה לקדשה, חו ליכא למימר ולפרש שהוא סיפור אלשעצר, אלא פירושו אלהבא ועכשיו הוא מקדשה בזה, והוי כאילו הוי מדבר עמ"ק בו.

ובמצות כהונה ס' כ"ד אחר שכתב צידדו דליכא רישותא בלשון הקדושין שלא אמר לשון להבא, סיים, מיהו י"ל דצ"ד כיון שכוין מדברים צמה מקדשה צפרועה או צ' פרועות ומוכחא מילתא דעכשיו הוא מקדשה מהני, כמו דמהני מדברים עמ"ק לענין היכא דלא אמר לי, וחד טעמא הוא. וכ"כ צידדו צרעו של אברהם ח"ב מערכת קדושין דע"ט ע"א.

ובדבר המשפ"ט ס' ל"א כתב צידדו דאין להסתפק צו דהוי לשון לשעצר, כיון דמכור אעדים ואמר להם הידעמם זאת צה מי הוי ואמר ודענו, הוכיח על מעשיו שהוא רוצה לקדשה עכשיו, דאם קדושין שצבר מה מקום לעדות צ' בו.

וע"י בבבא שלמה ס' ד' שהאריך בזה, ומתחילה ר"ל דיש חילוק צין היכא שצבר חתולה עמ"ק ממש, לצין היכא שלא דיצרו אלא מעניני זיווג ולא הזכירו לשון קדושין ממש, [ע"י ע"י בסק"י] אות א', דאף דלענין שלא אמר לי מהני גם צכ"ג, מימ אם הוי כלשון מעוקס כגידון החשבון לא מהני עד שיהיו מדברים צענין קדושין ממש, אלא שכתב שצ' דצ"ח מרש"ך ח"ד ס' ס"ז כתב צידדו דאף אם נראה לומר שהדברים שאמר המקדש הם דברים גרועים ומסופקים להורות על לשון קדושין, אפ"כ כיון שכוין מדברים על עסקי הזיווג בו מימ יראה דלא גרע ומתני לחוש לקדושין בו, הרי דאף כשהיו מדברים מעסקי הזיווג ואמר אח"כ לשון מעוקס כגידון החשבון כי קדושין קדושין וכו', ואמר שהאריך עוד דגם דעת מהר"ב"ל ומכרי"י לצי דבדבור עמ"ק מהני [וכנשער אשר הג"ל], סיים, דבמורם מכל האמור לענין דינא, דאם הוי מדברים על עסקי הזיווג

(א) יש להעיר, דלפי"ש בערוך השלחן ס' ל"ח סעיף ג"ב דאפשר דהא דבקדושין אינו יכול לחזור בו אפילו בתוך כדי דבור, היינו דוקא כשחזר אחר הנתינה, אבל כשחזר לפני הנתינה מהני, ושכן משמע מדברי השו"ע והשו"ע ס' קמ"א סעיף ג"ט ע"ש. לפי"ז דבריו כאן אינם מובנים. דהלא הכא מיידי כשאמר שתי הלשונות ביחד בשעת נתינה, ולא מיידי שבשעת נתינה אמר וירי את אשתי ולאחר נתינה אמר הריני אישיך, וצ"ע

באר הגולה

פ"ט דף ר"ע

[ו] אפילו היה מדבר (כג) (כ) עמה תחלה על עסקי קדושין. משום דכתיב
כי יקח ולא שיקח את עצמו

ביאור הגר"א

[ז] אפילו היה כר.
רא"ש וסור דהני לישני
גר"ע פשטיקה שם שם:

נתן

באר היטב

פתחי תשובה

(בג) עמה תחלה וכו'. כ"פ הרא"ש והטור. מיהו ר"י ומחמיר בזה
וכתב בשם י"א דהוי קדושין ודאי וי"א דהוי ס"ק. וכן נחשבת
מהר"י מחמיר ב"ש:

(כ) עמה תחלה. עכ"ל מ"ש מיהו ר"י ומחמיר כ"י ועיין בתשו' ברית אברהם
סימן ע"א סוף אות ז' ש"כ שגם דעת הר"י ומחמיר בהרי"י לשיך במדבר
עמה סיני בעסקין בלוחו ענין דוקא דהוי כמו נתן בשתיקה ע"ש:

הפוסקים

סי' לו אות ב--סי' לו אות א

אוצר

בשעת מסירת הגט, ובקדושין אפילו מדברין די בנתינת השטר, מ"מ
בכה"ג [שאמר לה לשונות הנ"ל] גרע טפי, והוי כוונתו לה בחורח
שטר חוב או מזוזה דלכו"ע לא מהני מדאורייתא וכו'.

וב"ב בערוך השלחן סעיף ל"ד דאם אמר הריני אישך, אף שקידשה
בשטר שכתוב בו הרי את מקודשת לי לא הוי קדושין, והב"ב
ממהר"ש הנ"ל. וב"ב בפתחי תשובה עזרה בסעיף ז.

ועיין להלן בס"ק ל"ז אות א' דיש סוברים דגם כשדובר עמה תחילה
על עסקי קדושין וקידשה בשטר שכתוב בו הרי את מקודשת
לי, אפי"ה לא מהני כשאמר לה הריני אישך.

לז. אפילו היה מדבר עמה וכו'. א. הסוברים בדעה זו.
עכ"ל סק"כ דזו היא דעת הרא"ש [פ"ק דקדושין
סי' ב'] והטור. וז' הרא"ש שם דהני לישני גריעי מנחן לה בשתיקה.
ובקרבן נתנאל שם כתב דלא דמי גם לנתן הוא ואמר הוי [דמהני
לדעת הרא"ש כשהיה מדבר עמה תחילה על עסקי קדושין, ובכספי
ח'], דהתם אמרינן דל אמירתה, אבל כאן מכיון שהוסיף לדבר בזה
לישני גריעי גרע בהוספה זו, [דנראה] שחזר מדעתו הראשונה.
ועי' בחדושי הרי"מ קדושין דף י' ע"א ראה את המזיאה ונפל עליה וזא אחר
דאיתא ב"מ דף י' ע"א ראה את המזיאה ונפל עליה וזא אחר
וכחזיק בה, זה שהחזיק בה זכר בה כ"י, דכיון דנפל עליה גלי דעתיה
דבנפילה ניחא ליה דנקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני ע"ש,
וה"י מכיון שדובר עמה תחילה על עסקי קדושין וסגי בזה שנתן
לה אח"כ ואין צורך לאמירתו, אי"כ מכיון שאמר, גלי דעתיה דבאמירה
ז' ניחא ליה שחתקדש ולא בנתינת לחוד, ולכן אמירתו מגרעת וכו'.

ובן בתוס' ר"י הזקן קדושין דף ה' ע"ב כתב דמסתברא דמגרע
גרע מנחן לה בשתיקה, שאילו שחק היה מוזן שנתן כסף
הקדושין לקנותה, ועכשיו ציאר שנתן כסף הקדושין להקנות עצמו לה
ואין הקדושין קדושין כלל, ודלא כמ"ד דלא גרע מנחן לה בשתיקה.

וב"ב המאירי בקדושין שם, שבאמר הריני אישך כ"י אין כאן בית
מיחוס אפילו כ"י מדבר עמה על עסקי קדושה כ"י, ואפי"כ
שקלא מפרשים חולקים בזה, אין לחוש בכך. גם נשיטה לא נודע
למי בקדושין שם ס"ל כן.

ובדינא דחיי עשין מ"ח דמ"ז ג' כתב דכן נראה גם מהרמב"ם
והבסמ"ג ע"ש.

ובן פסקו הי"ש צ"ע בקדושין סי' ד' והלבוש כאן, דהני לשונות
לא מהני אפילו היה מדבר עמה תחילה על עסקי קדושין.

ובן בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"ט כתב צידונו דאם אמר הריני
אישך כ"י, כתבו כל הפוסקים דאפילו במדבר עמה על עסקי
קדושה, לא הוי אפילו ספק קדושין וכו'.

ובחדושי מהרי"ם על הרי"ף קדושין כתב דמ"ש הרא"ש דאמר
הריני אישך כ"י מיירי אפילו בזה מדבר עמה על עסקי
קדושה, יחיש מה שקשה על לישנא דשמואל דאמר שבאמר הריני
אישך

לה הריני אישך אין כאן בית מיחוס, אם זה שייך נמו בקדושי שטר,
דליתא מכיון שכבר כתב בשטר הקדושין הרי את מקודשת לי, הו
לא מיגרע בזה שאמר הריני אישך, דהרי לא נזכר כלל בטרור ושי"ע
וכל הפוסקים הקדמונים שבקדושי שטר צריך שיאמר לה צ"ע לשון
קדושין כ"י [ויצוה ענין זה בסי' ל"ב], ולא דמי לגירושין שאריך
שיאמר לה הרי את מגורשת כ"י, וכן בזה מילתא גופא דאמר לה
הריני אישך לא אשכחן לשון פוסק שכתב האי דינא לענין קדושי
שטר וכו'.

ובפסקי הלכות פ"ג דאישות ה"ג דלי"ה ע"א וציד דוד שם אות נ"ב
כתב דבשקידשה בשטר ואמר לה הריני אישך, ה"ז מקודשת
מספק, דהרי מהרמב"ם פ"א גירושין ה"ד נראה שמפרש דמ"ש שמואל
שבגירושין נתן לה ואמר לה איני אישך איני בעלך כ"י אין כאן בית
מיחוס, מיירי בנתינת הגט כ"י, וכן נראה מדבריו
צ"ע דאישות ה"י שפירש בן גם בקדושין כשכתב בשטר קדושין הריני
אישך כ"י, ואפי"כ אפשר דהיכא דהגט נכתב כראוי חלל שאמר לה איני
אישך, לא גרע מאם אמר לה הו גיטך כיון שיש הוכחה שנתן לה
בחורח גט, וכמו בן בקדושין אפשר דמקודשת בשטר הזה מכיון
דנכתב בו הלשון כראוי וכו"ל איני צריך חלל שיאמר לה שזה שטר
קדושין, ודאי גם הלשון שאמר יכול להיות שהוא רק להורות שרואה
בנתינתו זו לשם קדושין, ומה גם בעסקין בלוחו ענין, הו אפשר לומר
דאף בגט לא יועיל כיון שאריך שיאמר לה הו לעדים שנתן בחורח
גירושין, ובאומר לה בזה הלשון הוי כאלו אינו נותנו לה בחורח
גירושין, וכמ"ש בסי' קל"ז שגם הרמב"ם מודה דאף דהגט
נכתב כראוי, מ"מ אם אמר לה בזה הלשון אינה מגורשת כ"י, ולי"ע
למעשה.

ובגמ' מקושר (ועי' גיטין) אות רכ"ח, אחרי שהאריך לענין גט
כשאמר איני אישך, וכתב דלענין דינא נראה להחמיר בשל
חורח אפילו כשלא דיבר עמה [מקודש] מעסקי גירושין מכיון שבגט
כתב בהלכתו, סיים וכן בשטר קדושין מכיון שכתב בשטר בהלכתו.
אפילו אם אמר לה לשון הריני אישך יש לחוש ולהחמיר, כי מי יקל
צאיסור אי"ה בלא ראי' ברורה וכו'.

אולם עי' ב"מ סק"כ ממהר"ש סי' י"ג דאפילו קידשה בשטר
שכתוב בו הרי את מקודשת לי, אם אמר בזה הריני אישך
הריני בעלך לא הוי קדושין, דומיא דגט [שנראה מדבריו הטור סי'
קל"ז] דאפי"כ שכתוב בו הרי את מגורשת ממני, אם אמר איני אישך
אינה מגורשת. ועי' בפנים מהר"ש שהוסיף שכן נראה מהריטב"א
בקדושין דף ה' ע"ב דמילתא דשמואל [באומר הריני אישך הריני
בעלך אין כאן בית מיחוס וכן בגירושין באומר איני אישך איני בעלך],
מיירי באומר בזה בין בקדושין בין בגירושין, ואפי"כ מהרמב"ם
[פ"א גירושין ה"ד] מפרשה כשכתב זה הלשון בגט, מ"מ נראה
דלענין דינא לא פליגי, דהיכא דאומר בזה כך לישנא לא מהני
[אפי"כ שבגט כתוב הרי את מגורשת ממני] כ"י, ואפי"כ נראה דכ"י
בקדושי שטר, וב"כ רבינו ירוחם שקדושין וגט דינא שיהי בזה.

וברב' בעצי ארזים סק"ח דנראה עיקר כמהר"ש, והוסיף דאף
לדעת הפוסקים הסוברים דמדאורייתא אי"ה שיאמר כלום

הפוסקים

סיק לו אות א-ב

אוצר

קושא לדוכתא אמאי לא הביא השו"ע דברי ר"י עכ"ל לענין קדושין שטר כו'. ונ"מ מה שכתב בעטמ הדבר לחלק בין גט לקדושין שטר. [ועי' להלן אות ב', מה שהובא עוד מהענין אחרים ס"ק ה"ל]. ועי' מ"ש בזה בשאלות משה סי' ל"ג אות ה'. ולענין קידושין שטר עיי' לעיל סקל"ו אות ב'.

ב. הסוברים שבזהו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין הוי מקודשת או ספק מקודשת. עכ"ל סק"ג מהב"ש [סק"ט] שרבינו ירוחם מחמיר בזה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, וכתב בשם י"א דהוי קדושין ודאי, וי"א דהוי ספק קדושין. והוא בר"י נחיצ כ"כ חלק א', ועי' שלכסוף הביא גם דעת הרא"ש דלא הוי מקודשת כלל. ומ"ש הב"ש שגם בחש' מהר"י מחמיר, מבואר בב"ש מהדו"ק שכונחו לחש' מהר"י לבית הלוי [סי' ה'] ויזכרו דבריו להלן.

גם בתוס' ר"י חזקן ובמאורי המובאים לעיל אות א', הביאו שיש סוברים דמאי דאמרין שבהריני אישך אין כאן בית מיוחד, מיידי דוקא בלינו מדבר עמה על עסקי קדושים וכו'. ובחדושי תלמיד הרשב"א קדושין דף ה' ע"ב כ"כ בפשיטות בתוך דבריו, דבמדבר עמה על עסקי קדושים לא גרע משתיקה.

ובשו"ת מהר"י לבית הלוי סי' ה' דמי' א' כתב דנראה להביא קצת ראיה לסברה הנך גאוני שהובאו בר"י, דהא בזה דאמרין בקדושין ה' ע"ב נחן הוא ואמרה היא ספיקא הוי, כתב שם הרא"ש דמיידי שלא דבר עמה תחילה על עסקי קדושין, דדיבור עמה תחילה אפילו כשנתן לה בשתיקה מקודשת ובשציל אמירתה לא גרע, וכ"כ העור ובשו"ת הרשב"א סי' תר"יג, [ובמובא להלן סקמ"א אות א'], ואם נמא דהיכא שהלשון הוא גרוע מזה שבוה נגד גזירת הכתוב דכי יקח איש, לא מהני כלל דדיבור עמה קודם [ובמ"ש ברי"א בן חיים כמובא לעיל אות א'], אי"כ הכס דמספקא לן בגמ' דאי אזלינן בזה מה שנתן הוא הוי שפיר כי יקח איש, ואי אזלינן בזה מה שאמרה היא הוי נגד הכתוב, ובמ"ש שם רש"י ובר"י, היכי פסקו להלכה הרא"ש והעור והרשב"א דאם דיבר עמה תחילה הוי קדושין גמורים, הרי הספק במקומו עומד, דאי אזלינן בזה מה שאמרה היא הוי נגד הכתוב ומה יועיל דדיבור קודם כו', אלא ודאי משמע מהכס דבכל גוונא ובכל לשון עדיף טפי היכא שכיב מדבר עמה, וכיינו טעמא, דמכיון דאין לר"ך שם שום דיבור, דהרי סגי בשתיקה, אי"כ אפי' ששינה את הדיבור המחוקק ואמר לה היפך סדר הכתוב, מכיון דאין אנו צריכים לדבר אין צדק כלום, (ודמי למ"ש החס' בגיטין פ' ע"א בדי"ב ושם, דלאורי דעיר שנוול צה אפילו שיה כשר כיון שאין לר"ך לכתבו כלל כו', ואפילו להרשב"א בחש' ובראב"א בשם חב"י שפמ"ד פ' השולח דסב"י דאפילו בדבר שאינו לר"ך אס שיה צו פסול, אפשר דממזד בזה, וזה משום דהכס כששינה מקום הלידה ובתב שם מקום אחר, אותו השינוי אינו סותר את מקום הלידה בלבד, אלא אותו השינוי סותר כל הגט לעמרי דכרי אין זה המגרש הכתוב בגט, אבל הכא שכויו מדברים להתקדש לו דדיו בשתיקה ואין לר"ך לשום דיבור, מה שאמר לה בלשון גרוע לא גרע אלא הפסד הדיבור, אבל לא הפסיד את מעשה הקדושין כו'), ואי אפשר דמכאיו דנתן הוא ואמרה היא הוכיחו ה"א הראשונים דאפילו בלשון הריני אישך מהני הדיבור עמה קודם, וכו' מקודשת גמורה, ומראה ה"א בחר"א שלא ר"ו להחליט לומר דהוי מקודשת גמורה אלא ספק, ועמ"ס הוא משום דיש לחלוק ולומר דדילמא שאני הכס, משום דאפי' דבמה שאמרה היא דמי לתלקח אשה לאשה, מ"מ במה שנתן הוא מקרי שפיר כי יקח איש, ומכיון שיש נתינה עוצה מהני מה שכויו מדברים תחילה, אבל כשנתן ואמר הריני אישך, אפילו הנתינה אינה עוצה, דהפסיד אותה בלשונה והו"ל כאילו אין כאן נתינה כלל, וכו' סברה הרא"ש והעור הסוברים דבהריני אישך אפילו במדבר עמה אין קדושין

אישך אין כאן בית מיוחד" ב' ולא אמר "אינה מקודשת" כו', ומ"ש רבינו ירוחם דיש לאמרום שהיא מקודשת ודאי כשהיו מדברים על עסקי קדושין [כמובא להלן אות ב'], אינו רואה להם טעם, דמכיון דגזירת הכתוב היא [כי יקח] ולא שיקח את עצמו, כי היו מדברים על עסקי קדושין מאי הוי, [ואפילו אמרה לשם קדושין קבלתינהו לא מהני מדבריו לעיל].

גם בתשובת הר"א בן חיים (בעל קרבן אהרן על ח"כ) שכתב"ח מהר"י לבית הלוי סי' ד' כתב בזה י"א ג' שדברי ר"י חמוכים בעיניו, דרק בלשונות הגרועים מזה ההבנה שאינו מובן אם כיוון לקדושין או לדבר אחר, כגון ברי את מיוחדת לי כו', ויעיל בזה הדיבור עמה על עסקי קדושין [לפחות עכ"ל קדושין ספק], מפני שהלשונות הכס מזה עומם ויעילו בקדושין ולא נדחו אלא מזה ההבנה כי לא ידעו אם לקדושין קאמר או למלאכה, ולזה הדיבור עמה קודם מוכיח על פירוש דבריו כי טוחנו הוא לקדושין, אבל בהריני אישך כו' דאין הגרעוהו מזה ספק הבנה הלשון אלא דגרוע מזה עצמו, דגזירת הכתוב היא שיהיה האיש לקח האשה ולא נלקח לה, אי"כ מה יועיל הדיבור עמה קודם כו', ויזכרו דק מהריב"ל [בני"ל] דלא חש לאלו הפוסקים כלל, וגם העור שדרכו להביא כל הדעות לא חש להם כלל.

ובע"ז כ' מהרש"ם בסי' ל"ז להסביר דעת העור בזה שכתב אמר ברי את מקודשת ולא אמר לי, כתב דמהני כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין דליהוי ודאי קדושין, ואילו באמר הריני אישך כתב דאינו כלום אפילו בזה מדבר עמה על עסקי קדושין, ומאי שנא כו', וסיים דהי' צריך כפח"ש.

ובישועות יעקב בפירוש הארוך סק"ה כתב דלפי דעת הרמב"ם [פ"א דגירושין ה"א] והשו"ע לקמן [סי' קל"ז סעיף א'] דנגע אף אס לא היה מדבר עמה על עסקי גט ונתן לה בשתיקה, הגט פסול ולא בטל, אי"כ כיון דאמר שמואל שצאני אישך אין כאן בית מיוחד, וכיינו והגט בטל, ע"כ דהך לישנא גרע טפי מנתן לה בשתיקה ג', ומעשה נלמד מה דבקדושין אף בזה מדבר עמה על עסקי קדושים, הגם דשתיקה מהני, מ"מ כך לישנא דהריני אישך גרע טפי משתיקה ולא מהני וכו'.

והב"ש בסי' קל"ז סק"ב הקשה למה שם לענין כשאמר לה איני אישך אינו בעלך, הביא השו"ע גם [דברי ר"י] דיש מי שאומר שאם היה מדבר עמה על עסקי גיטת הוי ספק מגורשת, ואילו כאן פסק השו"ע סתמא כדעה קמיתא דאם אמר הריני אישך אינו כלום אפילו אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין, והלא ר"י מורה דיונים אלו להדדי, וכתב דאפשר דהשו"ע ס"ל שאני גיטין, דאפי' שאומר איני אישך, מ"מ הרי בגט כתב ברי את מותרת כו', לכן היה ספק מגורשת, ולפי"ז אס מקדש בטעור, מ"מ הוי ספק קדושין, וסיים מיכו נראה עיקר כדעה קמיתא ואינו גט אפילו לפוסלה לכהונה, וכן בקדושין אינה מקודשת.

ובעצי ארזים סק"ה דיוק דגם השו"ע ס"ל דאפילו בקדושין שטר לא מהני מה שכיב מדבר עמה על עסקי קדושין, דהרי לפימ"ש הב"ש דבקדושין שטר סובר השו"ע דהוי ספק קדושין, דהרי

(ב) ע"י ביד המלך (להר"א פאלומבו) פ"ג דאישות הל' ו' ש"כ דפ"ש שמואל בלשון "אין כאן בית מיוחד", היינו מפני שבגירושין הוצרך לומר לשון זה לומר שאינה פסולה לכהונה, שאם היה אומר בלשון "אינה מגורשת" ה"א הפסולה לכהונה דלא גרע מדיח הגט, להכי קאמר לשון זה גם בקדושין. (ג) יש להעיר ע"ז מ"ש הישועות יעקב עצמו בסי' קל"ז בפירוש הארוך סק"א, דהרמב"ם ס"ל דמ"ש שמואל שבאיני אישך אין כאן בית מיוחד, היינו אם כתב הך לישנא בגט, אבל אם הגט נכתב כהוגן אלא שבשעת נתינה אמר לה איני אישך הגט קיים ע"ש, דהרי לפי"ז ליכא הוכחה דהך לישנא גרע מנתן בשתיקה, וצ"ע.

ביאור הגר"א

(ולא) נתן הכסף לאחד ואמר לו הרי את (כד) חמי ולא אמר נתן מקודשת לי אין בזה כלום (הגהות אלפסי פ"ק דקדושין):

נתנה

[לא] נתן הכסף כ"ו.
דהחורה אמרה כי יקח
איש אשה וכן בגמ'
אמרין נתן מקודשת לי והוי כאמר הריני אישך כ"ו אפילו היה מדבר עמה ויודעים שלשם קדושין נתן אינו כלום כיון שלא אמר כמ"ש בחורה וחורה
אמרה את בתי נתחיי כ"ו ולא את עצמי דלא כח"מ:

באר היטב

כתב נ"ע גדול למעשה אפילו לא דיבר עמו מעיקר מכ"ש אם דיבר עמו ע"ש:

(כד) חמי וכ"ו. ולא מרמז שנקדש את בתו לא מהני דלריך להיות לשון נדון. ואפילו אם היו מדברים מעיקר אינו כלום. ונח"מ

הפוסקים

ס"ק לו אות ב—ס"ק לח אות ב

אוצר

ובפסקי הלכות פ"ג דאישות הל' ו' דמ"ע ע"א וציד דוד שם חות קי"ד חילק בין דיבר עמה על עסקי קדושין בסתם, לבין דיבר עמה שרובה לקדשה, וכחצ דאם דיבר עמה מחילה על עסקי קדושין בסתם וצעודם עסוקים צענין זה נתן לה ואמר לה הריני בעלך כ"ו אין כאן קדושין כלל, וכמ"ש הרא"ש, אבל אם מחילה דיבר עמה על עסקי קדושין שרובה לקדשה שחסידי לו לאשה וצעודם עסוקים צענין זה נתן לה ואמר לה אחד מהלשונות האלו, נראה שהוא ספק קדושין, דשמא דעתו על מה שאמר בתחילה.

ועי' בפ"ת סק"כ שהביא מצרית אברהם ס"י ע"א שגם לדעת המחמירים בדיני אישך במדבר עמה על עסקי קדושין, היינו דוקא בעסוקים בלוחות ענין, וכמו שלענין נתן בשתיקה צענין עסוקים בלוחות ענין. מיהו צענין ארזים סק"יח מביאר דאליביהו מהני הריני אישך במדבר עמה על עסקי קדושין אע"פ שאינם עסוקים בלוחות ענין, וכמו שצאמר הרי את מקודשת ולא אמר לי, מהני במדבר עמה על עסקי קדושין אע"פ שאינם עסוקים בלוחות ענין וכו'.

לח. הרי את חמי כ"ו אין בזה כלום. א. מקור ומעם חדין. מקור הדין, כפי שזוין צפנים, הוא בשלטי הגזורים פ"ק דקדושין שכתב כן בשם רי"א, וכחצ שם צעם הדין, דכי יקח איש אשה אמרה חורה, שחבא הקיחה לאשה ולא לאיבה, וסוים ומעשה בל לידיו על דבר זה וכן חוריו.

ובב"ש סק"ב, אחר שהביא טעם הרי"א, הוסיף דאע"ג דהאב הוא המחקה, מ"מ לריך להקנות את בתו ולא את עמו.

ובק"א להמקנה סעיף זה כתב ד"ל עוד דצאמר הרי את חמי אינו ניכר שנתן קנייה לו, ויחז ממנו שהוא קנוי לבתו, והחורה אמרה כי יקח שיהיה ניכר שהוא קנייה לו וכו'. ועי"ע צביאור הגר"א סק"א.

ב. דעות האחרונים בדיון זה. צח"מ סק"יז (והו"ד צק"ור צב"ש"ע סק"ד) כתב דדיון זה אינו נראה כלל, דשאנו צאמר הריני אישך דעבר על מלות החורב דהבעל הוא הקונה ולא הנקנה, אבל צאמר הרי את חמי [הלל] אמר דרך רמז שיקנה בתו, ומג"ל לצדות מלכ דרשות אשר לא נזכרו בגמ', וקרא לוח את בתי נתחיי לאיש

לחלק בין גיטין לקדושין להך ענינא, דהרי בקדושין כתב סתמא דאפילו במדבר עמה על עסקי קדושין אינו כלום. ואילו בגיטין פסק [בס' קל"י סעיף ג'] דהוי ספק גט, והיינו משום דבגט נכתב לשון הבעל, דהרי לפירו בע"כ א"א להגמ' לאוקמי דשמואל מייירי במדבר עמה על עסקי קדושה. משום דא"כ הרי בגט מהני מה שאמר איני אישך [ולמה אמר שמואל שגט בגירושין אין כאן בית מיחוש] ע"ש.

(ו) והב"ש שם סיים 'ואם' מרמז שמקדש את בתו לא מהני דצריך להיות לשון ברור ע"ש. וכן הוא בבב"ש סק"ד. ואינו דין חדש, אלא הכוונה היא דאף דבמה שאמר הרי את חמי הוא מרמז שמקדש את בתו, וכמ"ש הח"מ סק"ו. מ"מ לא מהני. ובב"ש מהודק הלשון הוא: "אף" שרמז שמקדש בתו לא מהני רמיה.

קדושין כלל, אמנם ה"א ס"ל דאין לחלק כ"כ בין זה לזה, ויש להם קצת על מה שזכרנו, דמכיון דרש"י וכו"ן כתבו בפשיטות דבמה שאמרה היא דמי לחלקה אשה לאיש שהוא נגד הכתוב, ח"כ דמי לאמר הריני אישך, ואי אזלינן הכחצ בחר נחיה, ח"כ גם כשנתן הוא ואמר הריני אישך אזלינן בחר נחיה וכו'. ועי"ע שם בס"י צ.

גם בעצי ארזים סק"יח כתב לישב דברי הפוסקים הג"ל ממנו שהקשה עליהם מהרי"ע [המוצא בזה הקודם], ד"ל דסביר דכמו שנתן הוא ואמרה היא חף דממעטין ממי מדכתב כי יקח ולא כי חקק, אפ"כ מהני במדבר עמה מחילה על עסקי קדושין, ה"כ צאמר הריני אישך מהני במדבר עמה מחילה על עסקי קדושין.

ובעצמות יוסף קדושין דף ה' ע"ב, אחרי שהביא דעת הרא"ש דאיה מקודשת, והדעות שהוצאו צרינו ירוחם דהוי מקודשת ודאי ודאי ספק מקודשת, כתב דמכיון שיש מחלוקת המפרשים ראוי להוסיף ולהחמיר, ויש לתמוך על מהרי"ל ח"א ס"י י"ע [המוצא לעיל אות א'] שכתב בפשיטות דלא הוי אפילו ספק קדושין גם במדבר עמה על עסקי קדושה לדעת כל הפוסקים, דאף שהרא"ש הסכים כן, מ"מ לא הו"ל למהרי"ל למסחם כ"ו, וכבר כתבתי שהדבר ספק.

ובכנה"ג הגב"י אות פ"ז, אחרי שהביא מ"ש העלמות יוסף להוסיף ולהחמיר, כי בחור שאר דבריו דכן יראה מסתמית דברי מהר"ש צח"ש ס"י י"ג וכ"כ צח"י בס"י י"ט ו"ל"א ולי"ע ד. ועי"ע מ"ש בזה בספרו דינא דהוי ענין מ"ה דע"י ג'.

גם בערוך השלחן סעיף ל"ד, אחרי שהביא ג' הדעות בזה, סיים דיש להחמיר ולהלכה גט.

ובמבי קדושין סק"כ כתב דבש"ס משמע לכאורה כרי"י, ממאי דפריך [על מ"ש שמואל ברישא שנתן לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי זו מקודשת] למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכחות בוין ידים כ"ו, ואמאי לא מוקי דשמואל מייירי דדיבר עמה על עסקי קדושה דמקודשת אע"ג דלא אמר לי, אלא ודאי [דלא מני לאוקמא הכי משום] דא"כ גם בדיני אישך [שצט"פ] חבא מקודשת ה, ופשיטא שיש להחמיר להמחבר גופיה שהביא דעת רי"י לקמן ס"י קל"ו סעיף ג' בגט.

(ד) במהר"ש בס"י י"ט ו"ל"א ול"ט לא מצאנו זאת כלל, וצ"ע.

(ה) גם בשו"ת מהר"י לבית הלוי ס"י ב' דף ה' ע"א כתב דלמי"ש רי"י אתי שפיר מה שקשה אמאי מוקי בגמ' דשמואל מייירי בדאמר לי, שזה נראה דחזק לומר שחברה בדברי שמואל מלת לי, ובגמ' מקשה ע"ז בגמ' מאי קמ"ל כ"ו, ואמאי לא מוקים דשמואל מייירי כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושה כ"ו ע"ש. [ועי"ע במ"ש שם בס"י ה']. וכ"כ בעצי ארזים סק"יח ע"ש.

מיהו בהמקנה בקונטרס אחרון. בסעיף זה, כתב ד"ל דבאמת הוא דמשני הגמ' והאב במאי עסקינן בדאמר לי, הכוונה היא דמייירי כשדיבר עמה תחילה על עסקי קדושין שרצונו לקדשה לעצמו ע"ש. גם בחדושי מהרי"ט על הרי"ף קדושין מביאר שפירש כן בדברי הגמ' ע"ש. ועי' מ"ש בזה בתשרי הרי"א בן חיים שבשו"ת מהר"י לבית הלוי ס"י ד', ובישועות יעקב בפירוש הארוך סק"ה כתב דאין מכאן ראייה לענין קדושין, לפי"מ דנראה מהשר"ע דדעתו

באר הגולה

ז : נתנה היא לו כסף (כה) ואמרה הריני מקדשת לך אינה מקדשת :

ח : נתן הוא ואמרה היא

אם

ז נתינת סך דף ט' ע"ב
ק טור מדברי אבן הרמ"ב
סס נפקין משם דלא
גרע מנתן לה בשתיקה

באר היטב

דק דלן הטעם דמהני נתן הוא ואמרה היא אם היו מדברים ע"י.
משום דהוי כנתן הוא ואמר הוא ללא הטעם כמו שכתבתי דלא גרע
מאלו נתן לה בשתיקה. דנשאל אמירתה לא גרע וזה לא שייך נתינתה
היא ואמרה היא וד"ק וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן תרי"ג ע"ש כי
נראה שיש ערעור דברים שם. או חסרון כי קשה להגות אמה ועיין
מ"ש הרמ"ב בשם :

(כה) ואמרה וכו'. אפילו אי הוי אדם חשוב אינה מקדשת שהכח
נשמע שהוא יקדש אותה ולא היא את עצמה. ואם נתן הוא
ואמרה היא דמהני אם היה מדבר עמה ע"י היינו משום הואיל שהיא
נתן לה לא גרע מאלו נתן לה בשתיקה דנשאל אמירתה לא גרע אבל
אם נתנה היא ואמרה היא ליכא למימר הכי כ"כ צ"י ופרישה. ודברי
הב"ש נכאן הנה תמוהים. דכתב אם היו מדברים מע"י הוי כאלו
אמר הוא ונתנה היא לפי"ז אם הוא אדם חשוב הוי קדושין עכ"ל ולא

הפוסקים

סיק לח אות ב—סיק . אות ג

אוצר

טע"ף ח. מ. נתן הוא ואמרה היא. א. היינו שאמרה הריני
מקדשת לך [וכהלשון שבסעיף ז, או כלשון שקבע
הרשב"א בסוגיין שאמרה חן לי דינר 'ואתקדש' אני לך], אבל היכא
שאמרה התקדש לי, פשיטא דלא הוי קדושין כלל, כיון דאמירה זו
מגרעת את עיקר הקדושין, דבעינן שיכא הוא המקדש וקבועה ולא
איכא, (מחזק דברי הפני יהושע בקדושין דף כ' ע"ב). ועי"ע בה
להלן אות ג.

ועי' בחזון איש המוצא להלן סקמ"א אות ב, מה שזן שבאמרה
לשון הריני "מקושה" עצמי לך לא יועיל אפילו כשהיו עסקים
באותו ענין וכו'.

ועיין בפ"ת סקמ"ב מהבניות אברהם סי' ע"ב דאם אמרה חן לי
מנה 'אתקדש' חתה לי ונתן לה בשתיקה, כך לישנא אינו
מועיל כלום משום דהוא לישנא דלהבא וכו'.

ב. כשאמרה לשון שהיא עושה עצמה להפקר ורוצה שחוא
יקנה אותה. כיד דוד (פסקי הלכות) בהגה שדך
ל"א ע"א כתב דאף שמוכרה [לכאורה] מהבני דאף באמרה הריני
מקדשת לך הוי ספק קדושין, דברי אמירתה הוכרזה [בגמ', לענין
נתינתה היא ואמרה היא] כלשון הריני מקדשת לך, עכ"ל נראה דאף
באומרת לשון שעושה עצמה לדבר של הפקר ורולית שהבעל יקנה
אותה [ולא אמרה הריני מקדשת לך], ג"כ הוי [רק] ספק קדושין,
דמכיון שהוא לא אמר כלל רק נתן, יכול להיות דשתיקתו לא הוי
הסכמה, ובסדרת הרי"ן בענין חן מנה לפלוני ואתקדש אני לך, או
דבספק הוי בעלם הדין אם הוי קיחה בלשון זה שאין הוכחה גמורה
שנתראה לקדש וכו'. ועי"ע בדברי חיד דוד שכתבנו להלן אות ג.

ג. כשהאיש וגם האשה אסרו לשונות קדושין בעת הנתינת.
בשאלות משם (להרי"מ ראזין) סי' ל"ג אות א' מסתפק
בהא דליתא בגמ' שנתן הוא ואמרה היא אינה מקדשת מן הסתם,
אם הטעם הוא מפני שהסר להקדושין הקיחה דהאיש, או דילמא
דאמירת האשה מצטלת להקדושין, ונפ"מ אם שניהם אמרו בתוך כדי
דיבור, דהוא אמר שמקדשה לו לאשה וגם היא אמרה כל לשון הקדושין
ביחד עמו [דהיינו שאמרה הריני מקדשת לך כ"א], דאם אמירה
האשה היא רק חסרון שלילי, כאן אינו מגרע מאומה, מכיון שהמקדש
אמר שמקדשה לו לאשה, אבל אם אמירה האשה הוי חסרון חיובי,
גם כאן זה מגרע את מעשה הקדושין, ואחרי שהביא בזה צ"י מ"ש
ברא"ש והטור והש"ע כאן שנתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר
עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין, משום דמכיון שדיבר עמה
תחלה על עסקי קדושין אפילו נתן לה בשתיקה מקדשת ונשאל
אמירתה לא גרע, כתב דאף שאפשר לומר דדוקא בתם אין אמירה
מגרעת, משום דלא לריך לאמירה כלל, מכיון שהיה מדבר עמה על
עסקי

לאיש הזה וא"כ [האב] הוא המוכר והחתן הקונה ממנו וכו', ע"כ
נ"ע למעשה אפילו כשלא דיבר עמו תחילה על עסקי קדושים, מ"ש
כשדיבר עמו תחילה על עסקי קדושים דפשוט צעני דהדיבור [דברי
את חמין] אינו מזיק ומידי ספק קדושין לא יראה, ועי' ב"ש סק"ב,
דאחרי שהסביר דברי הרמ"א, הביא גם דברי הח"מ, ולא הכריע.

אולם בשיב קדושין סקמ"ז כתב דלן פקפוקו של הח"מ בראי
לסחור את אשר כבר סורו זקנים, דמה שכתב דשאני הריני
אישך כו', הנה נראה דלן לך לשון אישות מצורר כמו הריני אישך,
דברי באמת אם התקדש לו הוא נקרא אישך, ומקרא מלא הוא הוא
לא אשתי ואני לא אישה [כ"ש צ"י], הרי שבאמת נקרא אישך,
וכמו שכתב ואשה גרושה מאישה [ויקרא כ"א ז'], ואם בית אישה
נדרה [במדבר ל' י"א], ובעוד דוכתי, אלא כדבר ברור [דמה דלא
מהני אמירה הריני אישך היינו משום] שצריך להיות לשון הקדושין
מצורר שיהא חתיה אשתו, ומשמעות כלשון [דבריני אישך] היא
שהוא יכיה אישה אבל היא לא תהיה אשתו המשועבדת לו לאיסור
לעלמא, אף דלפי האמת אי אפשר לזה בלא זה, מ"מ זוהי גזירה הכתוב
שהוא יקח אותה לאשה ועי"ז יכיה נשמע ממילא שהוא אישך, אבל
לא שיהיה נשמע ממה שהוא אישה שהיא תהיה אשתו האסורה לכל
הפולס כו', כ"ש [דאמירה הרי את חמי לא מהני, משום] דמן אמירה
הרי את חמי אינו נמשך רק שהוא יכיה אישך, ואפילו [אם] לא
תואמר היא רק שהוא יכיה המשועבד לה לאיש הוא ג"כ חמוי שזה
נא מלך שהוא אישך, ופשיטא דגרע מהריני אישך ואין כאן בית
מיוחד. מיהו דיבר תחילה על עסקי קדושין, כי שם דיש להחמיר,
לפי"מ שכתב שם לעיל להחמיר גם באמר הריני אישך כשדיבר תחילה
על עסקי קדושין [וכמוצא לעיל סקמ"ז אות ב'], דלן לנו ללמוד
בהרי את חמי יותר ממה שמבאר בהריני אישך.

גם בביאור הגר"א סקמ"א השיג על הח"מ, וכתב דאפילו בזה
מדבר עמה ויודעים שלשם קדושין נתן אינו כלום, כיון שלא
אמר כמ"ש בתורה וכו'.

ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) סי' ל"א אות א' אחרי שהביא
מהח"מ ומבגרי"א, כי דנראה דודאי אם מתפרש לשון שקונה
את חמיו, אין כאן קדושין, אבל אם מתפרש שהוא רק רמז לריאוי
והוי כעסקים בלתי ענין ונתן סתם, ודאי הוי קדושין, ואע"ג
דהריני אישך לא אמרין דרמז הוא, [היינו משום] דיש מקום לפרש
שהוא משועבד ג"כ לה ונקבה לה, אבל אין אדם קונה חמיו, וזוהי
דעת הח"מ, אף שאין לשון מצוה.

טע"ף ז. לט. נתנה כו' ואמרה. עכ"כ סקמ"ב מה שכתב
לענין נתינתה ואמרה בלשון חשבו, וזה יתבאר בסקמ"ז
אות ב'. ודין נתינתה היא ואמר הוא (באדם שאינו חשוב) אם הוי
עכ"כ ספק קדושין כמו שנתן הוא ואמרה היא, יתבאר בסקמ"ב
אות ח'.

[לב] אם היה מדבר עמה (ט) על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין

ואם

ביאור הגר"א

[לב] אם היה מדבר
בר דאמירתה לא ברע
משתיקה. הרא"ש שם:

באר היטב

נתן הוא ואמרה היא לעולם ספיקא הוי ולא משכחת לעולם דמקודשת
בדאי. ה' משכחת נמי אם היה מדבר עמה ע"י וי"ע. עיין בהרא"ש שם:

(ט) ע"י. ז"ע דתוספות כתבו שם דף ה' ע"כ ד"ה נתן הוא
ואמרה היא מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא משום
דלא ספיקא ליה דפעמים מקודשת בלתי חסד וכו' ע"ש. וי"כ משמע

הפוסקים

סי' מ אות ג—סי' מא אות א

אוצר

הענין, אבל גבי האשה [כיון דאין אמירתה פועלת וגומרת לבנות
קדושין] אין הלשון גרוע שלה מגרע כלל, וי"ע.

גם בלב אריה (להר"א גרוסנס) סי' ל"א אות ו' כתב שיש להסתפק
בקדושין של הרפורמייס הנוכחים שהחתן מחזיק בעצתה בידו
ואומר הרי את מקודשת לי, והכלה קודם שמקבלת בעצת אומרת
הרי אתה מקודשת לי, וכו' מוסר לה א"כ את בעצתה, דלכאורה כוח
זה כנתן הוא ואמרה היא דלכא"פ לא כוח אלא ספק קדושין, אפי"ג
דפשיטא דהיכא שנתן הוא ואמר הוא והיא אמרה ג"כ הרי אני
מקודשת לך, הוי קדושין גמורים כו', אבל צ"ד שאני, דהרי היא
אומרת שמקדשת אותו לה, א"כ אפי"ג שנתן הוא ואמר הוא, מ"מ
כיון שצריכים דעתה בקדושין, והיינו רצון להקדש לו, וכאן ראוה
הוא שהוא יתקדש לה, דהרי אומרת "אתה מקודשת לי", והיא רואה
שהיא תפעול קדושין עליו, וקדושין אלו אי אפשר שיכיו מן החורה,
ממילא יש כאן חסרון דעתה, ואפשר שגם מלדו לא הוי קדושין,
דהרי כשנתן בעצתה אחר אמירתה הרי הוא נתן לפי דבריה ורלוה,
נמצא שבעצת זו שנתן לה הוא כדי שיחולו קדושים עליו ג"כ, ומעשה
הקדושין שלו אינו כלל קדושי אורח דהיינו שיחולו רק קדושים, אלא
שהוא מסכים ומרואה למה שהוא אמרה דהיינו "אתה מקודשת לי"
לחלות קדושים, וכו' אין קדושין כאלו מן החורה, ואפשר לומר גם
לכופף, דעיקר הקדושין גם אלא הם צריכים שיהיה מקדש אותה ואומר
לה "הרי את מקודשת לי", ומה שהיא ג"כ אומרת "אתה מקודשת לי"
אין זה אלא פשוטי מילי בעלמא דאין זה אלא בדרך "לערמאני"
[=עקם], וי"ע.

ד. בשאמרה אחר הנתינה. עי' צב"ט סקכ"ח שם מכריז"ל,
דכא דמקודשת מספק היינו דוקא כשאמרה בעצת
הנתינה, אבל כשאמרה אחר הנתינה אינה מקודשת, דהוי שתיקה
ללאחר מתן מעות. ועי' במכריז"ל שלמד כן מדברי הר"ן שכתב כן
להדיא בחוק שחר דבריו בסוגיא דתן מנה לפלוני ואקדש אני לך
שצדק ז' ע"א, דלאחר נתינה לא עדיפא שתיקה דידה משתיקה דידה
דאמר רבא לקמן דף י"ב ע"כ דלאו כלום הוא וכו'. [וצר"ן שם
מבואר, דיש חולקים עליו וסוברים לאידך גיסא, דכא דאמרין
דספיקא הוי, מיידי כשאמרה אחר הנתינה, אבל כשאמרה לפני
הנתינה מקודשת בודאי, משום דדיבורא דידה הו"ל כמדבר עמה על
עסקי קדושים. ועי' מש"כ בזה בעיני קדושין סקכ"ז, ובחדושי הרי"מ
קדושין דף כ' ע"כ].

מא. אם היה מדבר כו' הוי ודאי קדושין. א. הסוברים
כדיעה זו. עי' צב"ט דין זה הוא מהעור שם הרא"ש ב,
ועצמו דלא ברע מנתן לה בשתיקה. וכתב בערוך השלחן סעיף ל"ז
דלא דמי ללשונות מיועדת לי מיוחדת לי כו' שצ"ע, דאף צב"ט
מדבר עמה על עסקי קדושין אינם אלא ספק קדושין, דהתם שאני
מפני ש"ל דלמלאכה קצבי לה, אבל באמרה היא לשון קדושין גמורים,
מאי

עסקי קדושים והוי עסקים בלתי ענין, אבל כשלא היו עסקים
בלתי ענין, ולריך אמירה, לא מהני אמירתה כשגם היא אמרה,
[משום דאמירת האשה מבעלת הקדושין], מ"מ מסתבר לומר דעיקר
כוונת הרא"ש היא, דמה שהיו עסקים בלתי ענין, הוי כאלו אמר
המקדש [בעת הנתינה], ולכא"פ אמירת האשה לא מגרעת, וא"כ
גם כשאניס עסקים בלתי ענין ואמר הוא שפיר דמי ואמירתה אינה
מגרעת כלל. ובמאורי וגם צשיטה לא נודע נמי בקדושין דף ה' ע"כ
כתבו כן להדיא בחוק דבריהם, שנתן הוא ואמר הוא ואמרה היא
ג"כ אין דיבור שלה מפסיד כלום.

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' ז' צב"ט דף ל' ע"א,
כתב דגם החוס' רי"ד דס"ל דאפילו צב"ט מדבר עמה על
עסקי קדושין לא הוי אלא ספק קדושין [כמובא להלן סקמ"א אות
ז'], וידה היכא שבעל נתן ואומר הרי את מקודשת לי והאשה
תשיב ג"כ הריני מקודשת לך, דמקודשת, דמכיון שבעל גומר כל
קנינו נתינה ואמירה, מסתמא כשאמרה הריני מקודשת לך מתכוונת
שאינה מעכבת בקנינו ועושה עצמה כדבר של הפקר, ולא שמתכוונת
שמקנית עצמה לו ומסוייטת בקנינו כו', וצ"מ צ"ג דאישות ה"ח
מבואר דס"ל דעיקר הקדושין הוא שחשיב בפירוש שמקדשת עצמה
לו, דהרי כ' שם צב"ט א"ס שליח האשה הוא שמקבל הקדושין ואמר
לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי וכו' אומר לו קידשתה
לך או ארסתה לך כו', וכן המקדש ע"י האב כו' ואם אמר האב או
השליח כן דיו ואפילו שחק כו', ודוק צב"ט. ועי' להלן דל"א ע"א,
שכתב עפ"י, דכשהיו עסקים בענין קדושין ונתן הוא ואמרה היא
לשון שפוטית עצמה לדבר של הפקר ורלויה שבעל יקנה אותה, אף
החוס' רי"ד יודה דמקודשת בודאי, דאמירתה בלשון כג"ל אינה
מגרעת כלום וכו'.

עוד כתב בשליח משה כג"ל, דעדיין יש לעיין, דאפשר דדוקא אם
האיש אמר מעיקרא, אז אין אמירת האשה מגרעת, אבל אם
האשה אמרה מעיקרא, שוב לא תועיל אמירת האיש אף בחוק כו'
דיבור, אמנם מ"מ העור שם הרמ"מ [וכ"ה צ"ע כאן] שנתן
הוא ואמרה היא וענה הן בעצת נתינה, הוי ודאי קדושין אפילו אם
אין עסקים בלתי ענין, מבואר להדיא דאפילו כשאמר הרי את
מקודשת אחרי אמירת האשה שפיר דמי, דמה לי אמירת "כן" אחרי
אמירתה, ומה לי אמירת "הרי את מקודשת" אחרי אמירתה.

ושם בלתי ג' כתב, דעדיין יש לעיין, דאולי בא דאמירת האשה
אינה מגרעת את אמירת האיש, או כשהיו עסקים בלתי ענין,
היינו דוקא כשאמרה הריני מקודשת לך, דלשון זה סובל ג"כ שהיא
מוסרת עצמה להיות קדושין נתפסים אלא בלתי ענין, אמנם
אם אמרה צב"ט להאיש תתקדש לי, ובזה הרי היא עושה באמירתה
שגילה הקדושין בלתי ענין שהיא תתן אותו לאיש [עי' צב"ט לעיל אות
א'], אולי הלשון הגרוע שלה מגרע גם את אמירת המקדש, מפני
שזה חסרון חיוני המועיל גם לגרע, וכמו דמבואר בגמ' וברא"ש
שלשן גרוע דהאיש לא מהני גם בעסקים בלתי ענין, כן גם לשון
גרוע דהאשה מגרע את הענין כולו, או דילמא דדוקא גבי האיש
דאמירתו פועלת וגומרת להיות קדושין, הלשון גרוע שלו מגרע את

(ב) ועי' בסעיף ט' הערה ר' שיש מי שכתב, שהטור ס"ל שבדק זה
פליגי הרי"ף והרא"ש עם הרמב"ם, דהרי"ף והרא"ש הוי ודאי קדושין.
והרמב"ם הוי ספק קדושין.

אוצר

סיק מא אות א—ב

הפוסקים

במאירי שם, וכמוצא לעיל אות א'. ובחדושי תלמיד הרשב"א בקדושין שם מוצא דין זה לא ברירא לי ע"ש.

ובחזון איש (מהדורת חשימה) סי' קמ"ח, בהערה לקדושין דף כ"ב ע"ב, כתב [להסביר את שתי הדעות שזענן זה], שבחדושי הרשב"א מוצא דרש"י והראש"ד סוברים דכשואמרה הריני מקודשת לך, מתחלת פעולת הכניסה למעשה של האשה, ונתמעט מקרא דכי יקח ולא כי תלקח, וכ"כ בלשון הר"ן נדרים דף ל' ע"א ד"ה ואשה, ולפי"ז נראה דאפילו כשהיו עסוקים בזה ענין לא הוי [ודאי] קדושין, אבל הרשב"א סובר דכשואמרה הריני מקודשת לך מתפרש שפיר דהיא [רק] נפעלת אבל איננה עושה את הפעולה ואיננה מסייעת בכניסתה, והא דלא הוי קדושין, היינו משום דהיא גרמה שהקדושין יחולו, ולא דאי לאו אמירה דידה לא הוי ידעינן דיהיב לה לשם קדושין, ולא חשיב כל הליקוחין שלו, ולפיכך אם היו עסוקים בזה ענין הוי קדושין, דכיון שאין צריך לאמירה דידה לא מקלקל באמירה. וסיים ומיכו נראה דאם אמרה הריני (מקיה) [מקיה] עומי לך והיו עסוקים בזה ענין, וכן כשאמר לה הצעל הא לך מנה (ותקיה) [ותקיה] עומך לי, לא הוי קדושין לכו"ע [משום בלשון זה מתפרש שפעולת הכניסה מתחלת לה].

ובחדושי הרי"ם בקדושין סי' ע"ב כתב ד"ל בטעם דעם זו, עפ"י דאיתא ברי"ד סי' י' ע"א ראה את המניחה ונפל עליה וצא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זה בה כו', דכיון דנפל עליה גלי דעתיה דנפילה נוחא ליה דנקני, בארבע אמות לא נוחא ליה דנקני ע"ש, דעפ"י י"ל גם כאן דכיון שדיבר עמה על עסקי קדושין וסגי במה שנתן לה אח"כ ואין צורך לאמירה, אי"כ כיון שאמרה גילתה דעתה דבאמירה נוחא לה להתקדש ולא בנתינתה לחוד, וממילא כיון דאמירה לא מהני, שוב אמירה מגרעת.

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות בהגה דדף ל' ע"א כתב דנראה דהחוס' רי"ד סובר דספיקא דגמי הוא, דאולי צעין דוקא שהצעל יקנה והאשה תעשה עצמה לדבר של הפקר ותסכים לדברי הצעל, ולא תסכים ג"כ בקנין, דהיכא שהיה ג"כ מסייעת בקנין לא קרין בהאי גוונא כי יקח כו', או אפשר דפשיטא להגמ' דאם היה בדעתה לסייעו בקנין לא הוי קדושין, אלא דמספקא לן בכוונתה במה שאמרה והתקדש אני לך, אם כוונתה ככל קדושין דעלמא שהיא עושה עצמה לדבר של הפקר והצעל קונה אותה כיון שנתן בשעת דבורה, או דכוונתה להקנות עצמה לצעל שחסייעו בקנין, וטעם הספק הוא דמכיון שהצעל נתן ולא אמר כלום, היא סוברת שאינו רואה לעשות כל הקנין, ולכן אומרת היא שרונה לסייעו ג"כ בקנין. [אולם דעת היד דוד עלמא אינה כן, וכמוצא ממנו לעיל אות א'].

ובחדושי פנים מאירות בקדושין דף כ' ע"ב כתב דע"פ דברי החוס' רי"ד מיושב מה שיש לדקדק במ"ש הגמ' דהסיפא הכי קאמר נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנה היא ואמרה היא ולא הוי קדושין, למאי הוצרך לומר נעשה כו', הלא דין זה נשמע גם מדיוקא דרישא, ולפי"ז מיושב דקמ"ל בסיפא שנתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנה היא ואמרה היא, ולא הוי קדושין ה' בשום ענין אפילו בהיה מדבר עמה על עסקי קדושה, כמו בנתינתה היא ואמרה היא, חה דבר נאה ומתקבל צפי שמעתין כו', וכל האחרונים לא הביאו דברי החוס' רי"ד, ויש לחוש לדבריו לחומרא.

הוי

נחאי קלקלה בדבורה, והכי לא גרע משתיקה. ועי' מ"ש בזה בחזון איש המוצא להלן אות ב'.

גם בחוס' ר"י הזקן ובשיטה לא נודע למי בקדושין דף כ' ע"ב ובראש"ן למי קדושין כתבו שבהיה מדבר עמה על עסקי קדושה, הוי מקודשת ודאי. וכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תרי"ג ע"ש. ובחדושי הרשב"א קדושין דף כ' ע"ב כ"כ בשם חוס'. ובדבריו ירוחם נכ"כ ח"א כתב דין זה בשם הרי"ף. [וברי"ף שלפנינו ליתא].

וב"ב דין זה בשלטי הגבורים פ"ק דקדושין, והי"ש"ש שם סי' ג' (והוצא בפרישה אות ע"ו), ובשלמות יוסף קדושין דף כ' ע"ב ד"ה ולענין הלכה, ובדיוקא דחיי עשין מ"ח ד"ד ד'.

ובמאירי קדושין דף כ' ע"ב אחרי שהביא דעה זו כתב דאע"פ שיש חולקים לומר דגרע וגרע מנתן לה בשתיקה, מפני שבהיה מדבר עמה על אמירה, אין זה כלום, שמאמר שאין לנו לריכים לאמירה, דיבור שלה לא מעלה ולא מוריד כלל, והכי זה כנתן הוא ואמר הוא ואמרה היא ג"כ שאין דיבור שלה מפסיד כלום, כך נראה ברור.

וכן פסק בפסקי הלכות פ"ג דאישות דף ל' ע"א. ובהגה שציד דוד שם אות ל"א אחרי שביאר את דעת החוס' רי"ד שכתב דגם במדבר עמה על עסקי קדושה לא הוי ודאי קדושין [כמוצא להלן אות ב'], כתב דעפ"י דעתו מסכמת להלכה ולמעשה בהרא"ש, אך מחמת חומר הענין של א"א החמורה צריך להחישב קצת צעת מעשה וכו'.

ועי' בדרישה דיש שרנו לומר דאשמועינן [העור במ"ש כאן רק אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין, ולא הוסיף והוא שעדיין עסוקים בזה ענין, כמ"ש לעיל לענין נתן בשתיקה] דאפילו אם לא היו עסוקים בזה ענין ממש אלא מענין לענין בזה ענין מקודשת, דמכיון שאמרה היא ה"ל כאילו עסוקים עוד בזה ענין, ולאפוקי משתיקה ולא מהני אלא דוקא היכא שעסוקים בזה ענין, אבל זה אינו, דכבר כתבתי [בפרישה אות ד' בשם מהרש"ל] שכל מקום שאמר [העור בסי' ז'] אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין, מיירי דוקא כשעסוקים בזה ענין, וכן משמע מלשון הרא"ש שכתב [בטעם דין זה] דאפילו בשתיקה מהני ובשציל אמירה לא גרע, משמע שלא מהני אלא בזה ענין דמהני גבי שתיקה.

ועי' בברית אברהם סי' ע"ב אות ב' שכתב דמה שדיבר עמה לא מהני בזה ענין עסוקים בזה ענין אף שאמרה היא, משום דמנא ידעו דהתכוון בנתינתה לקנות אותה, שמה הוא לא התכוון לקנות אותה אלא שהסכים שתהא היא המתכוונת ולא הוא, [דהגם שנתן אחר אמירה וזוהי הוא מסכים לדבריה, היינו רק שהוא מסכים שתהא היא המתכוונת שתקנה אליו ויהא הוא הקונה אותה, אבל הוא אינו מתכוון לקנותה, ולא הוי כי יקח ג'].

ב. הסוברים דאפילו בהיה מדבר עמה על עסקי קדושין, לא הוי ודאי קדושין. בחוס' רי"ד קדושין דף כ' ע"א כתב דאפילו במדבר עמה על עסקי קדושה, [רק] אי הוי ויהיב לה ולא אמר כלום לא הוי ולא הוי קדושין גמורים, השתא דאמרה היא אינן קדושין גמורים, דנראה דבדברים שדיבור האשה גמרו הקדושין ואין צעין שגמרו דיבור האיש. והוצא דעם זו

(ג) מדבריו בסי' ע"א אות ח'.

(ד) ואליבא דהסוברים שבהיה מדבר עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין. כתב ד"ל דבשלמא התם במה שנפל גלי דעתיה דאינו רוצה כלל לקנות בה' אמות, אבל כאן עכ"פ היא רוצה שגם בנתינתה תתקדש, רק [שרוצה להתקדש] באמירה ג"כ, וכיון שמתכוונת גם בנתינתה לשם קדושין,

לכן מועיל ממילא. וע"ש מ"ש עוד בזה. ועי' מ"ש בזה בערך שי בסעיף ב'.

(ה) הא שכתב סתמא דלא הוי קדושין, דמשמע דאפילו מדברין אינה מקודשת. היינו משום דקאי אליבא דל"ק. דהרי בל"ב איתא דספיקא הוא וחיישינן מדברבנן, אפילו בלא היה מדבר עמה על עסקי קדושה.

באר הגולה

ר' אליעזר נפתלי שם
גמרא

ואם לאו (כא) הוי ר' (כו) ספק קדושין

ואם

באר היטב

(כו) ס"ק. כ"כ הרמב"ם. מיהו הרי"ף כתב חיישין מדרבנן משמע
דלא הוי קדושי לאורייחא וכ"כ הרא"ש והר"ן:הוי בשני קדושי לאורייחא אבל אי נימא דספיקא לאורייחא הוי אי בשני אמירה
משני מזה נפסד עכ"ל:

הפוסקים

ס"ק מב אות ב—ב

ובעיי"ז ב' בקול אליהו ח"צ סי' כ"ג, דמ"ש הרי"ף שנתן הוא
ואמר הוי חיישין מדרבנן ומן החורב אינה מקודשת
כלל, היינו עממא משום דליכא הוכחה מנייה ידידיה דלשם קדושין
יחי, דלימור למתנה או לדבר אחר יחי.גם בחדושי הרשב"א קדושין ה' ע"ב כתב דהא דאמרין ספיקא
הוא, היינו לאו משום דלכוין קדושין מדינא, דהא ודאי אמירה
שלו צעין דכתיב כי יקח איש ולא שחלקה אשה לאיש, אלא עממא
דספיקא הוא משום דחיישין דלע"פ שאמר הוי, כיון שנתן הוא שמה
היתה דעתו בנתינתו על סמך שכל וכלילו אמר לה הילך כמו שאמר
שחלקה מקודשת לי, ולע"פ שלא פירש בן, משום חומרא דל"א חיישין
להא מדרבנן לשוויה ספק מקודשת להאריכה גט, אבל הינו ספק
גמור, שדין נותן יותר להחזיר, ומש"כ לא חני ליה [תנא] בזה
בספק מקודשת. וגם במאירי בקדושין ה' ע"ב הביא שיש מפרשים
שספק סופרים הוא ע"ש.וכתב באסרות מחזירות על העור סי' זכ דמדברי הרשב"א בג"ל
מבואר דלא דמי ג"ל להביא דלכך ר' אחרים [ומתורגמא]
קושית הר"ן על דברי הרי"ף, דשאינו החס דהוי ספק שקול והוי ספק
דאורייחא, משא"כ הכא דהוי ספק שקול, דאדרבא יותר נראה להחזיר,
דאמירה שלו צעין דכתיב כי יקח איש, ומדאורייחא ליכא ספיקא,
ובעמד אשה על חזקה, אלא דרבנן חשו לה, וזהו ניחא מה שחמם
ה"ן מלישנא דספיקא הוא, משום דה"ק בגמ' ספיקא הוא אבל לא
מדאורייחא אלא מדרבנן הוא דחיישין לה. גם באצני מלואים סק"י
(בתיבולו השני) תיזן דעת הרי"ף עפ"י דברי הרשב"א ע"ש.ועי' בעצמות יוסף קדושין דף ד' ע"ב שכתב כך לתוך דעת החוס'
שם ד"ה היכא דיהב, שגראה מדבריהם שם דעיקר הכתוב
דכי יקח לא אלטרין אלא לומר שנתן הוא ואמר הוי אינה
מקודשת ע"ש, דמה דאמרין ספיקא הוי, אין בספק מדאורייחא
אלא הוא חששא דרבנן בעלמא ב', ותירץ זה הוא עיקר. וצדק ה'
ע"ב כוסף דכן נראה מלשון הרי"ף. [מיהו דעת העלמות יוסף
להלכה, עי' להלן אות ד'].
גם במשנת ר' אליעזר (לכר"א די טולדות) ח"צ סי' י"א כתב
דמשמעות וריבוע דבריהם של החוס' בג"ל הוי דמדאורייחא
לא מביי כלל נתינת ידידיה ואמירה דידה, וזהו מהעלמות יוסף,
והוסף שגם בפני יחושע וצאור חדש שם הבינו כך את דברי החוס'
וכי.ובבית סאיר סעיף זה וגם בחדושי לקדושין צדק ד' ע"ב כתב
כן בדעת הרי"ף, דלפמ"ש הר"ן דעתו דס"ל דספיקא הוא
לאו דוקא, י"ל שלמד בן מהגמ' דף ד' בג"ל דמהס מוכח דעיקר
הקרא דכי יקח לא אחא אלא למעט נתן הוא ואמר הוי, והוא
רק חששא דרבנן להאריכה גט הואיל ודומה קצת לבי יקח ונראה
בספק.גם בפני יהושע קדושין דף ה' ע"ב כתב צביאור דברי בגמ', דאפשר
דמדאורייחא לא הוי קדושין כלל משום דודאי קאי קרא דכי
יקח

פתחי תשובה

(כא) הוי ספק קדושין. עכ"ל ועי' בספר הנקנה בק"א שכתב דכ"ז ב"ן ה'ס
הוא ספיקא לאורייחא או גזירה דרבנן אם נא אחר וקידשה גם הוא צעין זה
שנתן הוא ואמר הוי דלי אומרין דחיישין מדרבנן דגזרינן אטו נתן הוא ואמר
הוא א"כ לריכא גט מדי משני דליכא למגור בשני משום נתן הוא ואמר הוי דלא
דידיה אי לא א"כ א"כ גט

אוצר

מב. הוי ספק קדושין. א. אם הוי ספק קדושין מדאורייחא
או מדרבנן, ותמצית הדעות בזה. עכ"ל ב"ז דמקור
הדין הוא מגמ' קדושין דף ה' ע"ב, וכלשונא בחרה שם. וכלשון בגמ'
שם הוא, נתן הוא ואמר הוי ספיקא הוא וחיישין מדרבנן. ולשון
הש"ע כאן שכתב רק דהוי ספק קדושין ולא הזכיר דחיישין מדרבנן,
הוא לשון העור. וכן הוא כלשון צדק"ן בגמ' קדושין נתן הוא כסף
ואמר הוי הריני מקודשת לך ספק קדושין ולריכא גט. וכן הרמב"ם
בפ"ג הלכות ה"ב והסמ"ג צעין מ"ח כתבו רק י"ז מקודשת
מספק. ובר"ף אחא חיישין מדרבנן ולריכא גט, ולא הזכיר דספיקא
הוא. גם הרא"ש כתב רק דחיישין מדרבנן.וכתב הר"ן דהאי לישנא דאמרין ספיקא הוא וחיישין מדרבנן
מספקא לי עובא, דכיון דספיקא הוא ה"ל ספיקא לאורייחא,
והיכי קאמר דחיישין מדרבנן, הא מדאורייחא נמי ליכא למיחש,
וממ"ש הרי"ף חיישין מדרבנן ולריכא גט, ולא כתב ספיקא הוא,
נראה דס"ל דמאי דאמרין ספיקא הוא, הוא לאו דוקא, דמדינא
פשיטא לן דלא הוי קדושין כיון דאמר הוי, אלא שחממיה החמירו
דדבר ועשאוהו כספק, אבל לפי"ז לא אחי שפיר לישנא דספיקא הוא,
והרמב"ם כתב דמקודשת מספק, ולא הזכיר מדרבנן כלל, ולפיכך אני
מסתפק בכל ספק קדושין, אי לריכא גט מדאורייחא או לא, דאפשר
דמדאורייחא שריא להנשא משום דליכא למימר העמד אשה על
חזקה, דמאי שנא מכל תיקו דממונא דאמרין ביה העמד ממון
על חזקה והסביתו זו כל גדולי האחרונים שאפילו תקפו חובט
מליחין אותו מידו, אלא שמפני חומרא דערוה אסרוה רבנן, ומש"כ
אמרין הכא דספיקא הוי וחיישין מדרבנן, אבל הרי"ף לקמן [צדק
ח' ע"ב] צבעיה דרב מאירי בכלל הכן אחרים דסלקא בחיקו, כתב
דח"ל ספיקא לאורייחא ולחומרא [עבדין], וליע.ועפ"י לשון בגמ' והראשונים בג"ל נחלקו הפוסקים, ויש בזה שלש
דעות: א' דמדאורייחא אין כאן אפילו ספק קדושין, ומה
שאמר "ספק קדושין" הוא רק לענין שריכא גט מדרבנן. ב' דיש
כאן ספק קדושין מדאורייחא, ומימ אינה לריכא גט אלא מדרבנן.
ג' דלריכא גט מדאורייחא, ומה שאמרין "חיישין מדרבנן", היינו
לפני קדושי שני ב', או שהוא לאו דוקא וצא לפוקי קדושי ודאי
לאורייחא. ויתבאר בזהויות שלפנינו.ב. הסוכרים דמדאורייחא אין כאן אפילו ספק קדושין. בחדושי
מהר"ע על הרי"ף קדושין כתב צפשיעות דנראה
דבר"ף יזק לה דאמרין הכא ספיקא הוי וחיישין מדרבנן, דאי
ספיקא [ממש] הוי, ספיקא לאורייחא הוא [ולמה חיישין רק
מדרבנן], אלא שאני הכא דכיון דאמר הוי אין נתינתו של צעל
לשם, דשמה מתנה יחי לה ומה ששחק אח"כ [הוי] כמסכים
דצריכ שחא נקנית ע"י עממה, חדע דלישנא קמא [בגמ'] צעו
לתימר דנתן הוא ואמר הוי נעשה כמי שנתנה הוי ואמר הוי,
כלומר דנתינתו לאו כלום הוא והכל נגרר אחר דיצורא דידה, וצלישנא
בחרה לא הדר ביה לגמרי מסבא זו דלא הוי קדושין, אלא דמדרבנן
מיהא חיישין, והא דקאמר "ספיקא הוי" כלומר לא תקשי דוקא
דרישא דאיקא דסיפא, דלאפוקי ספיקי קאחי [התנא].

הפוסקים

סיק מב אות ב—ג

אוצר

ליה דכחלהו מדאורייתא אינה לריכב גט דמוקמין לה לחזקה, וגם ראית הר"ן מחיקו דממונה נכונה היא, ומא שפוקסא לו ממ"ש הר"ף צביעא דכלל רן אחריה דכ"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא, חמיהני אס ילאו דברים אלו מפיו של הר"ן, דכרי פשט שאין מדברי הר"ף קושא כלל, דכונהו מבוארת דכ"ל לפוקי מספיקא דרבנן וצביעא דלא איפשטא במידי דרבנן, דאף מדרבנן אלאין בהם לקולא משום דכ"ל ספיקא דרבנן, לכן קאמר דבהכ"ל צביעא דכ"ל ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא מיהא מדרבנן, וכדאמרין בפ"א וחיישין מדרבנן, אבל מן החורא אין צות מחושב בספק קדושין לכ"כ, ואפילו בספיקא דרינא וכו'.

ובשו"ת מהרי"ם ח"א סי' קל"ח כתב דנראה שהר"ן [עלמון] לא נסתפק אם בספק קדושין מוקמין לה מדאורייתא לחזקה פנוי' או לא, דכרי אפילו בחרי וחרי שהחזקה באיסור עיי' שני עדים כתב הר"ן צ"כ דבחצות דמסקנא דשמעתא דיבמות סלקא דכ"ל ספיקא דרבנן משום מדאורייתא מוקמין לחזקה כו', וא"כ כ"ש בספיקא דעלמא כו', ולא הצריך עיון אלא את דברי הרמב"ם ודברי הר"ף שגוראם לבאורא דלא מוקמין לה לחזקה מדאורייתא, ממ"ש הרמב"ם ה"ז מקודשת בספק ולא כתב מה דאמרין בגמ' דחיישין מדרבנן, [וממ"ש הר"ף כלל רן אחריה דכ"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא], ומיהו הרמב"ם לפי שיטתו צ"כ דכלאים ה"ל כ"ז שכל איסור ספיקות הוא מדברי סופרים, אין דבריו כאן לריכוס עיון, דלמא ה"ל לו לפרש כאן דאיסורא דרבנן הוא מאחר שכבר פירש כאן שהוא ספק, וכבר ציאר במקום אחר גדולה מזו דאפילו כשאין חזקה ביתר שרי מדאורייתא, וא"כ כ"ש ה"ל דאינא למימר חוקמא לחזקה דחזקה דאורייתא היא, הלכך סתמו של הרמב"ם כפירושו ואין ספק כלל בדעתו, גם מ"ש הר"ף דכ"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא, ה"פ כ"ל ספיקא דאורייתא ומדרבנן אלאין בה לחומרא.

[וכבר כתב בן המאירי בקדושין ה' ע"ב, בחדד הפירושים, דמאי דאמרין ספיקא הוא וחיישין מדרבנן, אפי"פ שספק חורה הוא, דכרי עיקר הספק הוא אם כי יקח רולה למר נתיבא לחודה או נתיבא ואמירה, מ"מ אף בספיקות של תורה אין איסורא אלא מדברי סופרים כמ"ש הרמב"ם וכו'. גם בחדושי תלמיד הרשב"א בקדושין שם פירש כך דברי הגמ', מיהו סיים שם שיש ספרים שגורסים בגמ' וחיישין "לרבנן" או "בדרבנן", ולפי גירסתם הספק הוא במילתא דרבנן וכו'].

גם בשו"ת הג"י צביעא קדושין כ"כ דעת הרמב"ם. [אבל לענין דעת הר"ף, מבואר שם דעדיין מחספקא ליה אם הר"ף ס"ל ג"כ כך, או דס"ל דבשאר ספיקות אסור מן החורה, וכמ"ש צביעא דכלל רן אחריה, ושאני צנתן הוא ואמרה היא שאינו אלא חששא מדרבנן בעלמא, וכמוכח דעה זו לעיל אות ב].

וכן

שבסוף ספר כפות תמרים. מיהו בברכי יוסף בסעיף זה כתב שבדברי הר"ן לא משמע כן, השיג גם על שאר דברי הפרי"ח. ובפני יהושע קדושין דף ה' ע"ב ובקונט' אחרון אות ט' כתב בכחונת הר"ן דמקום הספק הוא דילמא לא מוקמין לה אחזקה פנויה משום דהחזקה איתרעה בודאי וכו'. ועי"ע בנזע אברהם (להר"א באנדי) דף ג' ע"ב, ובמקראי קדש (להר"ח אבולעפיה) דף רי"ג ע"ב, ובנחל איתן פ"ג דאישות הג"ב, מה שביארו בדברי הר"ן האלו.

(ט) ועי' דרב"ז חיד' סי' אלף קכ"ח שכתב דלשון הר"ן מוכיח שהוא עצמו מסופק. וכ"כ באמרות שהורות סי' כ"ז, וביאר דספיקא דהר"ן הוא משום דהוי ספיקא דרינא וכמ"ש הפרי"ח.

(י) ועי"ע מ"ש מהרי"ט בחדושי על הר"ף קדושין.

יקח אחריתו, וצ"ח שם דמא דחיישין מיהא מדרבנן היינו משום מראית עין דאחא למיעטי צעטוקים צאותו ענין וכו'.

ובקרבן נתנאל פ"ק קדושין סי' א' אות ל' כתב דנראה דמ"ש החלמוד דחיישין מדרבנן, היינו משום דהחלמוד הסתפק אם לפרש בצרייתא כשינויא קמא שנתן הוא ואמרה היא ודאי אינה מקודשת, אם כשינויא בתרא דכ"ל ספק מקודשת, ועי"ז הסכים החלמוד דחיישין מדרבנן לחומרא דמתרוויכו לריכב גט. וכ"כ צביעא שמחות בקדושין דף ה' ע"ב.

ובדרך המלך פ"ג דאישות ה"כ צ"כ הקלר יושב אלוהא דהר"ף דכ"כ הגמ' ספיקא הוא, דהיינו שיש מקום להסתפק בצונותו שמה לא חש לדבריה, וא"כ אף אם בלמא נחטון לקדושין והתראה לדבריה, מ"מ מכיון שאינו ידוע לכל שחטונו לקדושין הוי דברים שכלל, וקו"ל דברים שכלל אינם דברים אף היכא שאינו סותר לדיבור פיו, משו"ב לא הוי אף קדושי ספק [מדאורייתא] וחיישין רק מדרבנן וכו'. ועי"ע שם צ"כ הארור, וצ"ח וצ"ח ומשיב מהדו' ו' סי' ס"א (ד"ה והנה לפע"ד), וצ"ח ש' סעיף זכ.

ועי' בחדושי תלמיד הרשב"א בקדושין דף ה' ע"ב שכתב שיש ספרים שגורסים וחיישין "לרבנן", אי נמי שגורסים "בדרבנן", ולפי"ז הספק הוא במילתא דרבנן וכו'.

ג. הסוברים שיש כאן ספק קדושין דאורייתא, ומ"מ אינה צריכה גט אלא מדרבנן. עי' צאות א' מה שביעא מהר"ן שנסתפק לפימ"ש הרמב"ם שנתן הוא ואמרה היא ה"ז מקודשת מספק, ולא הזכיר מדרבנן כלל, דאפשר דמאי דאמרין בפ"א דספיקא הוי וחיישין מדרבנן, היינו משום דכלל ספק קדושין אינה לריכב גט מדאורייתא דמעמידים אותה על חזקה כו', וצ"ע ממ"ש הר"ף לענין כלל רן אחריה דכ"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא.

ובפרי חדש יו"ד סי' ק"י צכללי ספק ספיקא כלל א' כתב דמ"ש הר"ן שרמב"ם לא הזכיר מדרבנן כלל, לבאורא יש לחמוק עליו דכ"ל אינו גופיה כתב צסוף הכ"ל פירקא דלעת הרמב"ם כל ספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדבריהם, וכ"ש גבי ספק קדושין דאיה לה חזקה פנויה, דמשמע ודאי לכ"כ שכל קדושי ספק אינה לריכב גט אלא מדבריהם כו', וחז' דאיה גופיה כתב צ"כ דבחצות דאפילו חרי וחרי ספיקא דרבנן הוא ומדאורייתא חוקמין לה לחזקה פנויה כו', והדבר צרור דמאי דנסתפק הר"ן הוא משום דכ"ל ספיקא דרינא ה' וכו"ל בספק הכ"ל מחמת חסרון ידיעה דלא מקרי ספק, ואפשר דכ"כ ג' גם מן החורה לריכב גט אף לדעת הרמב"ם ואף דאיה לה חזקה פנויה, ומ"מ לי נראה עיקר דאף לפימ"ש שכתבתי צ"כ כ"ט סק"א וצ"כ ל' סק"ב צביעא דלא איפשטא בגמ' ספיקו כדלוא, מ"מ מן החורה ספיקא מיהא מקרי, וכדמוכח מלשון הגמ' דקאמר ספיקא הוא וחיישין מדרבנן, וכמ"ש הר"ן גופיה, וכן הרמב"ם לא חילק בין ספק זה לספיקו אחריו, משום דמשמע

(ו) היינו לפימ"ש דק"ל שבעטוקים באותו ענין הוי ודאי קדושין. כדאיתא בשו"ע בסע' זה. ועי' לעיל ס"ק מ"א אות ב' שיש סוברים דאפי' בעטוקים באותו ענין לא הוי ודאי קדושין.

(ז) יש להעיר. דלפי הגירסא ברמב"ם פ"ט דטומאת מת ה"ב, שהובאה בכ"ס שם, דדבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה. שהרי העושה אותו חייב אשם חלוני כו'. לפי"ז יוצא דבקדושין מודה הרמב"ם דספיקא אסור מן התורה, דהרי חייבין על זדונו כרת. ועמ"ש בזה בנחל איתן פ"ג דאישות הג"ב.

(ח) גם בשו"ת רעק"א סי' ל"ז כ"כ בכחונת הר"ן, ושמשו"ה הביא הר"ן ראיה ממה שפסקי הפוסקים שבתיקו דממונה אי תסס מפיקין מיניה, ולא הביא ראיה מנפא דרינא דחפסו כהן מוציאין מידי וכו'. וכן מבואר בהשמטה

אוצר

סיק מב אות ג-ד

הפוסקים

מדרבנן, לא הוי ספק בעיקר הדין, אלא הספק הוא אם גומרת בדעתה שחשבה עלמה כדבר של הפקר והבטל יקנה אותה, או דעתה שחשבה עלמה לו, וא"כ הוי ספק במעשה, ולכן מן התורה מעמידים על החזקה, כמו בזרק לב קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ואף שהר"ן בקדושין ז' ע"א ר"ל דהספק הוא אם נימא דבלי אמירתו לא קרינן בזה כי יקנה, וא"כ הוי לכאורה ספיקא דדינא אם לריך גס אמירתו לקדושין או לא ג', אבל באמת דבריו תמוהים, דהא קי"ל כצ"ב [גיטין פ"א ע"א] דהמתייחד עם גרושתו צפונדקי אמרינן חזקה שהתייחד ע"ד ביאת קדושין, וכלא לא הוי שם שום אמירה כלל, הרי דהוכחה גמורה מהני כמו דיבור, אלא דבעיקר הוא שבנתן הוא ואמרה היא הספק הוא אם גומרת בדעתה כו', אלא דסיים דל"ע בזה למעשה, דהרי הרמב"ם כתב סתם דהוי ספק, ולא הזכיר דחיישין מדרבנן, ובייניו או דלא גרם בגמי' וחיישין מדרבנן, וסובר שהספק הוא בעלם הדין אם מקרי קוחה בזה ג' גומא שאין שם אמירה והוכחה גמורה, או דהדבר פשוט אלא דהוי רק ספק במעשה והוי רק חשש דרבנן.

ובפתחי עזרה בסעיף זכ כתב דנראה ליושב דעת הר"ף, עפ"י דפסקינן בסי' י' סעיף א' שבקדושי ספק מעות הקדושין חוזרים, ולכן פסק הר"ף דלא הוי כאן אלא ספק דרבנן, ולא ספק דאורייתא, משום די"ל דאדעתא דכתי שתיבה לריכא להחזיר מעות הקדושין לא קידשה נפשה, דמאי הנאה יש לה, דהרי ידוע מיד צטעה קבלת הקדושין שתיבה לריכא להחזיר מעות הקדושין, ולא התחילו הקדושין כלל כו', ולא דמי לנטיף כלכל ר'ן אחרים ש' הר"ף דהוי ספיקא דאורייתא, דהתם האיצט"ל הוא אם מתקדשת בהכיאה הנאה דהכלה, או דמכיון דמחויב להנילה מן החורה לא נחשב זה למחון קדושין כו', וא"כ התם אפילו אם מחויבת להחזיר מעות הקדושין בעד הכנה, מ"מ מתקדשת בהכיאה הנאה דהכלה, לכן אף דסלקא התם בחיקו, שפיר הוי ספק קדושין מן החורה, משא"כ הכא וכו'. ועי"ע מש"כ ביושב דעת הר"ף בקדושי כר"מ קדושין דף כ' ע"ב, ובמעין גנים סעיף טו'.

ד. חסוברים שצריכה גט מדאורייתא. בי"ש פ"ק דקדושין סי' ג' אחר שהביא את דברי הר"ן, כתב דנראה עיקר דהכא ספיקא מדאורייתא, וחיישין מדרבנן לאו דוקא, אלא כלומר מאחר שאין כאן ודאי קדושין מדאורייתא אלא מספק ואזלינן לאומרה, קאמר

(יג) ועי' בקונט' מים חיים (הגד' בדברי חיים להר"י אויערבאך, בדף ע'ו) סי' ל"א, שכתב דמה דאמרינן בגמ' בנתן הוא ואמרה היא, דלא אזלינן לתופרא מדאורייתא, ושעכ"פ מדרבנן חיישין לקדושין, יש לישב עפ"י ש' וחי"מ בס' ג' סק"ד והב"ש שם סק"ה, שבקדושי ספק אינה צריכה להחזיר המעות, משום גזירה שמא יאמרו קדושין תופסים באחותה ע"ש, ולפ"ז י"ל שבנתן הוא ואמרה היא, כיון דספיקא הוא, ומדאורייתא צריכה להחזיר המעות, ימדרבנן אינה צריכה להחזיר, לכן אמרינן דחיישין לקדושין מדרבנן, אבל להשו"ע שם דס"ל דאפי' מדרבנן המעות חוזרים בקדושי ספק, קשה דכיון שצריכה להחזיר המעות, לא נתן לה כלום, ולמה חיישין מדרבנן, וצריך לומר, דנהי שצריכה להחזיר, מ"מ עכ"פ קנתה לשעתו ושפיר הוי נתינה, ועי' תוס' ורא"ש בקדושין ו' ב' דהא דבמתנה ע"מ להחזיר אינה מקדשת, חיינו רק משום גזירה דחליפין, וכן מוכח בשו"ע סי' כ"ח סעי' כ', א"כ השו"ע דס"ל שהמעות חוזרים בקדושי ספק, אול לשיטתו במתנה ע"מ להחזיר, דאפי' שאינה נהנית בגוף המתנה, מ"מ כיון דעכ"פ קנאתה, הוי קדושין מדינא, אלא דבמתנה ע"מ להחזיר אפקעינהו רבנן לקדושין מינה משום גזירה דחליפין, ובקדושי ספק לא גזרו, ושפיר מקדשת הספק אף שצריכה לתחזיר המעות, (הרמב"ם דס"ל בפה' ראיות הכ"ד דמדינא אינה מקדשת במתנה ע"מ להחזיר כיון שאינה נהנית ע"ש, לא כתב כלל שהמעות חוזרים בקדושי ספק), ועי"ע באבני משפט סק"ט.

ובן צעלי אחרים סקב"א, ובארץ נצי (ותאומי נצי) סקב"א, ובמאמר מרדכי (להר"י מרדכי צ"י מנחם) צדושי צו ה' שלמה ד"ח א', כתבו כך בדעת הרמב"ם.

ובמקור ברור (להר"צ קלעי) סי' ל"א כ"כ בדעת הר"ף, דמה ש' דחיישין מדרבנן ביינו משום דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרה ביינו מדרבנן, וגם מה ש' צטע"א דכלכל ר'ן אחרים דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרה, כוונתו דה"ל ספק דלאורייתא ואזלינן לחומרה מדרבנן, וכ"כ באמרוה עכורות על הטור סי' זכ, ובתפארת יעקב סעיף טו'.

ובמצפה איתן בקדושין ה' ע"ב אחר ש' ג"כ כך, הוסיף דהר"ן שחמה על לשון הגמ' ובר"ף אזיל לטעמיה דס"ל בשלהי פרקין וצרפ"ד דביאה דספיקא דאורייתא לחומרה מדאורייתא, וכ"כ צפני יהושע בקדושין שם.

ובאבני מלואים סק"ה כתב דנראה דמ"ש הר"ף בנתן הוא ואמרה היא חיישין מדרבנן, וגבי כלכל ר'ן אחרים כתב דה"ל ספיקא דאורייתא, ביינו משום דהתם ה"ל ספיקא דדינא ממש אם יש בזה חורת כסף, או דמכיון דמחויב להנילה לא הוי כסף, ובספיקא דדינא לא שייך חזקה, משום דצטע"א חזקה לא ישאנה הדין כו', אבל בנתן הוא ואמרה היא דהספק הוא שמא נתרצה למאמרה ובאומר הן, או שמא לא נתרצה, ה"ל ספיקא דגוף המעשה יא, ובזה מהני שפיר חזקה פנויה, לכן לא חיישין אלא מדרבנן. [מיכו בסוף דבריו חירן דעת הר"ף עפ"י הר"ע צ"א] [שהו"ד לעיל אות ז'] שבנתן הוא ואמרה היא ליכא ספק גמור כו'. וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק סי' י"ז ע"ש.

ובעי"ז ביר דוד (פסקי הלכות) צפ"ג ראיות ה"י דנ"א ז', דאחר ש' דנראה ברור דכשיש ספק בדין קדושין הוי איסור חורה, ואפילו לדעת הסוברים דכל ספיקא דאורייתא מדאורייתא לקולה, זהו דוקא כשהענין הוא ספק לעצמו, משא"כ בזה שהוא בספק אלא ממתח חסרון ידיעה בדעת החורה, בודאי הולכים צו להחמיר מן החורה בחורת ספק איסור, ואין מעמידים בזה על חזקה פנויה, ודמה מה שז"ל הר"ן להסתייע דאף בזה מעמידים על החזקה ממה דאמרינן בחיקו דממוגא העמד ממון על חזקתו כו', כ' דלפ"ז י"ל דמה דקאמר בגמ' בנתן הוא ואמרה היא ספיקא הוא וחיישין

(יא) ובדרך המלך פ"ג ראיות ה"ב בפירוש הארוך השיג על דברי האבני מלואים הנ"ל, וכתב דנראה דגם בנתן הוא ואמרה היא חשוב ספיקא דדינא ולא ספק במעשה, דהרי איך שייך לומר דאנו מסופקים אם נתרצה לדבריה ונתחון לקדושין, הלא כל שאין כוונתו ידועה לנו הוי דברים שבלב [ולא מהני אף אם יאמר שנתחון לקדושין], וע"כ צריך לפרש דהספק הוא אם אמרינן דמן הסברה יש לנו לומר בודאי שנתרצה לדבריה ונתחון לקדושין, ואז לא חשיבי דברים שבלב, דהוי כידועה כוונתו לכל, או שר"ל שמא לא חש לדבריה, ואז אף אם יאמר שנתחון לקדושין חשיבי דברים שבלב, וכעין מ"ש הרשב"א בקדושין דף ס' ע"א אהא דאמרינן בגמ' האי לישנא משמע תנאה ומשמע חורה כו', וא"כ שוב לא הוי ספק במעשה אלא ספיקא דדינא אם הדין הוא דתלינן לומר שבודאי נתחון לקדושין או לא, וע"ש להלן מה שכתב לדון בעצם האי כללא דבספיקא דדינא לא מוקמינן על החזקה, ועי"ע שם במ"י הקצר.

(יב) יש להוסיף שגם בתוס' רי"ד קדושין דף ה' ע"ב פירש דהספק הוא אם הוי קדושין דומיא דשדה דבין כשהמוכר אמר שדי מכורה לך בין כשהקונה אמר שדי מכורה לי וקיבל הכסף קנה, או די"ל שאני הכא דכתיב כי יקח איש שכל הלוקחה יעשה האיש בין הנתינה בין האמירה ע"ש, ועי' מ"ש בזה במשלים פ"ג ראיות ה"ב, עצי ארוזים סק"ג, ברית אברהם סי' ע"א, שאלות משה סי' ל"ג אות י'.

הפוסקים

סיק סב את ד-ה

אוצר

מראשון ג"כ, דמכיון דלריכב גט משני אסורה לראשון מכת דהוי כמחזור גרושתו כדליתא בסוף גיטין [פ"ט ע"ב] וכו'. וכ"כ שם בסק"ב דמפירש"י ודאי נראה דהוי ממש קדושין דלוריינתא [ביתא] הוא ואמרה היא] אלא דרבנן עשו ספק, שיתפסו זה קדושי אחר וכו'.

גם במשנת ר' אליעזר (להרי"א די טולידו) ח"ב סי' י"א כתב בחוק שאר דבריו שראה בספר לא נודע שמו דס"ל שנתן הוא ואמרה היא מקודשת בודאי מדלוריינתא דלא בעינן אלא נתיב דידה ולא אמירה יי, ומאי דנקטה הסוגיא דספיקא בוי וחיישין מדרבנן, כיונו להלכריכא גט מדבריהם משני אי פשטא ידה [וקבלה קדושין ממנו]. ועי' מ"ש כע"ז בהמקנה קדושין דף ה' ע"ב וצק"א שם בסעיף ח', ובנתיבות חיים ח"א סי' ל"ט.

ובערך השלחן סעיף ל"ו, אחר שהביא מהרי"ף דמן התורה אינם קדושין כלל, רק מדרבנן חיישין לקדושין להלכריכא גט, כתב אך לפי"מ דמזוחר מדברי הרמב"ם דהוי ספיקא דלוריינתא, נראה דגם מן התורה אי אפשר לפטור בלא גט, דהכי דכל זמן שלא תקבל קדושין מאחר נזקים אותה מן התורה בחזקת פנויה, אבל כשתקבל קדושין מאחר אסורה מן התורה להנשא לו מפני ספק קדושי ראשון, דאין נטל קדושי מפני חזקתה, הלא סוף סוף יראה מחזקתה אם מקדושי ראשון אם מקדושי שני.

וביד יצחק ח"א סי' קפ"ב כתב דנראה דמ"ש הש"ס ספיקא הוי וחיישין מדרבנן, כיונו משום שיש בזה שני אופנים, דאם דנין רק על קדושין של זה לזה, אז לריכב גט מדרבנן, דמדלוריינתא מוקמינן לה בחזקת פנויה, אכן אם קבלה קדושין מאחר ואח"כ באתו לזון על שניהם, אז הוי ספק דלוריינתא, משום דאזכרה לה חזקת פנויה, כיון דממ"נ היא ח"א או מראשון או משני, וכמ"ש כה"ג בתוס' בקדושין ע"ט ע"א [ד"ה קידוש], ובהר"א ביו"ד סי' ק"י גבי דיני ס"ס וכו'.

ה. כשהקדושין היו בפסולי עדות דרבנן. בערך שי סעיף זכ מזוחר שנתן הוא ואמרה היא כשקידש בפסולי עדות דרבנן, זכ תלוי אם נתן הוא ואמרה היא חיישין רק מדרבנן או דהוי ספיקא דלוריינתא, דאם חיישין רק מדרבנן, כרי העדים ג"כ פסולים מדרבנן, ואינה לריכב גט, אבל אם הוי ספיקא דלוריינתא, עדין ספיקא הוי, כיון דהעדים כשרים מן התורה, לפימ"ש הרמב"ם פ"ד דאישות ה"ו שצמקדש בפסולי עדות דרבנן לריכב גט, אבל לפימ"ש הרי"ף בתשו' שכוזא בשו"ת [הרשב"א] במיוחדות להרמב"ם סי' קכ"ב דגם במקדש בפסולי עדות דרבנן אינה מקודשת כלל, אין ס"ס

דחיה לנו לאוקמה בחזקת פנויה [ולתורה אפילו מדרבנן], וכמ"ש התוס' דנשחטה הותרה דמוקמינן אחזקה היתר דספק שקול, ומה דמזמרינן כאן [מדרבנן] היינו משום שלשעמים בא אחר ופקדוה, ואז ליכא חזקת פנויה, דהרי בין כך ובין כך היא מקודשת. לזה או לזה וכו'. ועי' פה שכ' שר ארנן בכחזקת רש"י, ועי' מ"ש שם בסק"ב ובסק"ז.

י. נראה דכונתו לפי"ש בשיטה לא נודע למי קדושין דף ה' ע"ב בזה"ל: ספיקא הוי וחוששין מדרבנן כו' י"ל דמדלוריינתא פשיטא לו דהוי קדושין, דמי כתב כי יקח ויאמר הוא, ועוד דהא קיהא משדה עשרון גפרינן, ובשדה היכא דהיב כספא בין דאמר מוכר שרי מכורה לך בכסף זה בין דאמר לוקח שרר קניה לי הוי זביגי, אבל חכמים גורו נתן הוא ואמרה היא אפו נתנה היא ואמרה היא (א"ת) [אי נמי] אטו שטר שכתוב בו הריני מקדשת ונתנו לה דאינה מקודשת בכך כו', ודקאמר השתא נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי, ה"מ תנא דבריינתא ספקי מספקא ליה אי גזרו רבנן [בנתן] וזא ואמרה היא ואספקינהו לקידושי או (לה) [לא] כו', וחוששין מדרבנן לספק זה והולצת ולא מתיבמת, וכי הוי משני מעיקרא רישא דקא, הוי פשיטא לו דרבנן גזרו ואפקעינא לקידושין.

קאמר וחישישין מדרבנן כלומר להלכריכא גט, לכן נראה עיקר שלא להקל בו, ונפ"מ שם קידוש שלישי קדושי דלוריינתא אחר מיתת הראשון, לריכב גט מן השלישי, דשמא קדושי הראשון הוי קדושי דלוריינתא, וקדושי השני לא חלו, ונמא שחלו קדושי השלישי, משא"כ אם לריכב גט מן הראשון מדרבנן אף שאינם קדושין כלל, א"כ קדושי השלישי לא חלו כלל, ועוד נפ"מ שם מת השני ויש לו אשה אחרת ואותה המסופקת היא פרוה לזכר, אינה פוטרת נראה לגמרי אלא חולצת [דשמא קדושי הראשון הוי קידושי דלוריינתא, וקדושי השני לא חלו, ולא הוי לרת ערוה], ועוד נפ"מ כשגירשה השני, ויש לו אה מהאם, ואח"כ נשאה אחיו מהאב של אותו האה, ונפלה לפניו היא ורתה, דאם הוי קדושי השני קדושין גמורים הוי גרושה אחיו ופטורה מהחלוצה [היא ורתה], משא"כ בספק שאפילו הוי לריכב חלוצה.

ובערך השלחן ס"ק ט' כתב דממ"ש השו"ע דהוי ספק קדושין, משמע ג"כ דהוי ספק גמור ככל ספק דלוריינתא יי, ואחרי שהביא הנפ"מ ש' היש"ש ה"ל, הוסיף דיש עוד נפ"מ כשנשאה לאחר וילדה, דאם אינו ספק גמור אלא חששא דרבנן בולד כשר, כמ"ש הטור דסי' ל"א צ"ש הרמ"א לענין קידוש דבדר שאינו שוב פרוה דהוי דחיישין לקדושי הראשון להלכריכא גט ולהוציאה מהשני, מ"מ אם לא גירשה וילדה מהשני בולד כשר כו', וכמ"ש הרמב"ם בפ"א דגירושין והשו"ע בסו"ס ק"ג גבי קדושי קטנה דאם נשאה לאחר תלד והולד כשר, אבל כשנשאה דספק גמור הוא, בולד ספק ממזר.

גם בעצמות יוסף קדושין ה' ע"ב דרי"ה ולענין הלכה, אחר ש' דמהתוס' והרי"ף נראה דבך ספיקא לא הוי ספיקא דלוריינתא אלא חששא דרבנן בעלמא [וכמוצא לעיל אות צ'], סיים אבל מדברי הרמב"ם נראה דהוי כשר ספיקו, ואף דמה שהביא הר"ן ראי' שספק קדושין הוי ספיקא דלוריינתא ממ"ש הרי"ף בצעיה דכלב רן אחריכ דהוי ספיקא דלוריינתא ולחומרה, אפשר לדחות דכיונו מדרבנן אבל מדלוריינתא מוקמינן איתתא בחזקת פנויה, מ"מ ראוי לחוש לכל החומרות ולעשותו ספק ממזר דלוריינתא.

ובתפארת יעקב סק"א כתב דממה שפירש רש"י צמ"ש בגמ' וחיישין מדרבנן, שם ב' אחר וקידשה לריכב גט משניהם, שמא לא הוי של הראשון קדושין וחלו קדושי שני או שמא של ראשון קדושין ולא של שני טו, ולא פירש דדידיה גופא דנפק"מ דלריכב גט ממנו, נראה ברור דס"ל דמדלוריינתא לריכב גט ממנו דמכיון שהיא אמרה וזוהא שחק הודו לדבריה כו', ולכן הולך לפרש דרבנן חששו לשו"י ספק קדושין להלכריכא גט משני טו, והולך לומר

יז. גם מדברי הב"ש סק"ב משמע דס"ל דאליבא דהשו"ע הרמב"ם חיישין מדלוריינתא. ובדינא דחיי עשין מ"ה ד"ד ד' פירש כן בדברי הטור אליבא דהרמב"ם, אולם במאמר מרדכי (להר' מרדכי בר' מנחם) בחדושי בנו הר' שלמה דע"ה א' השיג על ס' זה, גם הדינא דחיי עצמו בספרו כנה"ג בהגה"ס אות ג"ב שרא נרגא בפירוש זה, ובמעשה רקח פ"ג דאישות ה"ב, אחר שכ' דנראה שהרמב"ם לא גרס "מדרבנן" בגמ', כ' דהיתר נראה דבמ"ש ה"ז "מקודשת בספק" ולא כתב ה"ז "ספק מקודשת", רמז לנו שספק זה אינו אלא מדרבנן, ולהכי נמי דייק לכתוב "בספק" כלומר בספק חז"ל, אלא שבגוסס אחר כתוב ה"ז מקודשת "מספק". וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"י ג"א ע"ב כתב דעתו של הרמב"ם צ"ע, אם לא גרס בגמ' וחיישין מדרבנן, או שהדבר אצלו פשוט דהוי רק חשש דרבנן, וכמוא לעיל אות ג'. ועי' מ"ש בזה בתשו' שבסוף סי' בן מרת יוסף.

טו. גם בתוס' ר"י הוקן בקדושין שם כתב דבנתן הוא ואמרה היא מספקא מילתא ואם רוצה לכנסה צריכה קדושין אחרים, ואם בא אתר וקידשה תנא מזה ומזה מספק.

טז. מיהו ע' בסיב קדושין סק"ה שכתב בכחזקת רש"י, דאפשר דס"ל

אוצר

סיק מב אות ה-ח

הפוסקים

היו כנתן ואמרה, ועוד נראה דס"ל דכאן אינו ענין כלל לאדם חשוב [משום דס"ל דאפילו באדם חשוב לא מהני נתנה ואמר להיות מקודשת וצוין דוקא שניהם יאמרו י], והגמ' חדא מינייהו נקט.

ובהסקנה קו"א סעיף ז' כתב דאין לפרש דהב"ה סובר שיש ספיקא מדאורייתא בנתנה הוא ואמר הוא דאולי כי יקה ולא כי חקה קאי רק על האמירה ולא על הנתינה, משום דהא ילפינן ג"ש דקידוש קידוש משדה עפרון כו', ולא מאלו שום מקום שיעיל כסף של המקנה, וכדאיתא בקדושין ז' ע"א דא"כ הו"ל נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות כו', אלא נראה דטעם הב"ה הוא משום חשש דאדם חשוב [דחיישין דילמא אחי למטעי באדם חשוב. מדבריו הקודמים שם].

ובמביב קדושין סקל"ז ד"ה ועיין כתב דנראה דהב"ה מפרש דמן התורה ודאי ליכא ספיקא, דכי יקה משמע שהן בכסף והן האמירה יהיו ממנו, ורק מדרבנן נחשבים כספיקא כיון דבלשון כי יקה איכא למשמע האמירה [שול] אף בכסף שלה, [ואיכא למשמע הנתינה שלו אף שהיא אמרה]. ועי' מש"כ בעני ארוס סקל"ג דדעת הב"ה.

אולם דר"ף אחר שכתב דאם נתנה לו ואמרה לו כי אינה מקודשת, כתב וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הו קדושין. וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דאישות כ"ב, הסמ"ג בעשין מ"ח, החינוך צמ"ח חק"ב, והכל בו בזה' אישות. גם רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"א הביא רק דעת הרי"ף דאם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת. וכ"כ הטור שנתנה היא ואמר הוא אם אינו אדם חשוב אינה מקודשת. גם בתוס' ר"ד בקדושין ה' ע"ב כתב דדוקא בנתן הוא ואמרה היא הו ספיקא, אבל בנתנה היא ואמר הוא אין כאן בית מיהוש. גם הרי"ף ששלטי הגדולים כתב שנתנה היא ואמר הוא אינה לריבא גע כמו שצוהר מז"ה בפסקיו.

ובפני יהושע קדושין דף ה' ע"ב כתב כך בדעת התוס', דממח שכתבו שם ד"ה הא נתן דמה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא היינו משום דלא פסיקא לר' דפעמים מקודשת באדם חשוב, משמע דבאדם שאינו חשוב אינה מקודשת כלל ואפילו ספיקא לא הו וכו'. [וכן מבואר בתפארת יעקב דלעיל. ובצנדי שם סק"ח הביא מהפנ"י, וכתב דאינו מוכרח, דהתוס' כתבו רק דלפי ס"ד דהגמ' לא מצי לדיוקי לנתנה היא ואמר הוא, אבל לפי האמת דיש ספיקא בנתן הוא ואמרה היא, [י"ל] כמו כן איכא לספקוי בנתנה היא ואמר הוא. ובדיוק דחיי עשין מ"ח ד"ד ע"א פ"י בכוונת התוס', דנתנה היא ואמר הוא נמי הו ספק קדושין, וכמובא לעיל].

וברא"ש פ"ק דקדושין סי' א' כתב דהא דפשיטא לרבותינו לפרש בנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת, היינו משום דצוין כי יקה איש ועיקר הקידוש היינו נתונה בכסף.

ובתוס' ר"י הזקן בקדושין דף ה' ע"ב, אחר שהביא מהרי"ף והרמב"ם, כ' דכן נראה מאחזקתא דרב פפא דדיוק רישא וסיפא בנתן הוא ואמרה היא, ולא דיוק בנתנה היא ואמר הוא דמצי נמי למידק, אלא משמע דאיכא דעתה היא אפי' דאמר הוא ליכא למידק דהו מקודשת, דודאי אינה מקודשת, דכתיב כי יקה וכל לוקח נתן כסף. [וצדק ז' ע"א כתב דאפי' דאמר הרי את מקודשת בהנאה שיש לך כשקבלתי מתנה ממך, אם אינו אדם חשוב אינה קדושין כלל]. וכן מבואר בחדושי הריטב"א בקדושין ה' ע"ב ע"ש.

ובחדושי הרמב"ן בקדושין ה' ע"ב, אחר שהביא מהרי"ף, כי דמ"ש הב"ה דספיקא הו ליחא.

גס

(ב) בקרבן נתנאל אות ג' כתב דנראה דצ"ל "להרי"ף". וע"ש בהנחות

הבית.

נפ"מ בן חיישין רק מדרבנן לבין ספיקא דאורייתא. [וע"ש מש"כ לפאר עפ"י דברי הרמב"ם ובר"ף לענין נתן הוא ואמרה היא].

ו. נתן הוא ואמרה היא ובא אחר וקידשה ג"כ ע"י שנתן הוא ואמרה היא. ע"י פ"ת סקל"א מה שהביא מהמקנה בקו"א, דאי אמרין דחיישין מדרבנן דגזרין משום נתן הוא ואמר הוא, א"כ לריבא גע גם משני כו', אבל אי אמרין דספיקא דאורייתא הוא, א"כ א"ל גע משני ממנ"פ. וכ"כ המקנה גם בחדושי בקדושין ה' ע"ב.

ועי' בגתיבות חיים ח"א סי' ל"ט שכתב בצופן אחר, לפי"מ שצוהר שם בדברי הגמ', שמלכד הספיקא דאורייתא אם זה מקרי כי יקה או כי חלקה, יש גם חששא דרבנן שמה נתן לה בכסף לשם מתנה או פקדון, דלפי"ז אם בא אחר וקידשה ג"כ ע"י שנתן הוא ואמרה היא, לריבא גע גם מן השני, דיש לחוש שמה הראשון נתן לה לשם מתנה או פקדון, והשני נתן לה לשם קדושין וכו'. [וע"ש מה שבי דהרמב"ם ס"ל דלהלכה קיי"ל דליכא חששא, וכל"ף שצנ"ה].

מיהו ע"י צע"ב קדושין סוס"ק ל"ב דמבואר בדבריו שנתן הוא ואמרה היא ובא אחר וקידשה ג"כ ע"י שנתן הוא ואמרה היא, אינה לריבא גע מהשני אפילו למ"ש הגמ' דחיישין מדרבנן, דכיון דשני הקדושין שוין, ממנ"פ דבתראי לאו קדושין הם, ורק בנתנה לאדם חשוב שזה נקרא שגם הוא נתן לה, ואמרה היא, ובא אחר וקידשה ע"י שנתן לה מתנה ואמרה היא, חיישין מדרבנן כיון דלא דמי קדושין בתראי לקדושין קמאי ע"ש.

ז. בקדושי שטר וביאה בשחיא אמרה, יצוהר אי"ה צס"י ל"ב ול"ג.

ח. האם גם בנתנה היא ואמר הוא יש ספק קדושין י. הכה ר"ן הביא מהב"ה דנתנה היא ואמר הוא נמי ספיקא הו, והוא צב"ה ב' קדושין דפ"ב ג' (בדפוס וארשא חרל"ה).

ובחדושי תלמיד הרשב"א בקדושין דף ה' ע"ב הביא כן מהראב"ד, דנתנה היא ואמר הוא נמי הו ספק קדושין, כדמסקינן בנתן הוא ואמרה היא, והא דלא דיוק [כן בגמ' מרישא וסיפא דברייתא כמו שדיוק כן בגמ' לענין נתן הוא ואמרה היא], היינו עממא משום דלא הו מילתא פסיקתא, דהא באדם חשוב ודאי הו קדושין דכמו שנתן הוא ואמר הוא הו וכו'.

ובדינא דחיי עשין מ"ח ד"ד א' פ"י כן, באחד הפירושים, בכוונת התוס' קדושין דף ה' ע"ב ד"ה הא נתן. [מיהו צפני יהושע שם כתב איפכא בכוונת התוס', וכמובא להלן].

ובמשחא דרבותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאכי) דק"ו אי' הביא רב השולל דגם בעל העיטור [ח"א אות ק' קדושין] כתב כהב"ה, שנתנה היא ואמר הוא ספיקא הו בנתן הוא ואמרה היא.

ובעצמות יוסף קדושין דף ה' ע"ב כתב דמתשו' הרשב"א סי' תרי"ג נראה [דס"ל] שרלו' להחמיר בנתנה היא ואמר הוא. גם צע"ב קדושין סקל"ז (ד"ה ועיין), ובמשחא דרבותא בגמ', כ"כ דעת חש' הרשב"א.

ובתפארת יעקב סקל"ג כתב דנראה דהב"ה סובר דצ"כ תרתייהו [כן נתן ואמרה, והן נתנה ואמר] מוכחי מסחירה דברייתא דהו ספק, ולא ס"ל כמ"ש התוס' דמה שלא הזכיר נתנה היא ואמר הוא היינו משום דלא פסיקא ליה, דפעמים מקודשת באדם חשוב, דא"כ חקשי הלא נתנה ואמרה ג"כ לא פסיקא ליה, דכרי מכין דבאדם חשוב הו נתנה בנתן, א"כ בנתנה לאדם חשוב ואמרה

(ית) כאן לא פיירי בנתנה לאדם חשוב, ויתבאר בס"פ ט'.

(יט) עפ"י דבריו הקודמים שם.

ביאור הגר"א

[לג] ואם ענה כו'. סור בשם הרמ"ה דהו"א אמירה

[לג] (כז) ואם ענה (כח) הבעל הן בשעת נתינה הוי ודאי קדושין אפילו

מעליא וחי' ופרס' דגויר כ' ב' וע"ל סי' כ"ח: שהר"ן כ' הא דפשיטא להו בנתינה היא ואמר הוא דאינה מקודשת משום דכתיב כי יקח ומספקא לחי' בנתן הוא ואמרה היא וכתב דהספק הוא שמא שתיקתו כהודאה ומסכים לדבריה ואע"פ שלא סי' הו"ל כמדבר עמה על עסקי קדושה ע"ש וכן גבי הא דאמר רבא תן מנה לפלוני ואחריכך כו' כתב הר"ן ש"א דלכך מקודשת דה"ל כמדבר עמה כו' אבל הוא סותר דבריהם דהא אמרינן לעיל דספיקא הוא באמרה היא אם שתיקתו כהודאה כנ"ל. ליקוט.

באר היטב

פתחי תשובה

(כז) ואם ענה הבעל הן. ע"ש ועיין בספר הנוקמה נק"ל מ"ש צ"ח. ועיין בתשו' גרית אברהם סימן ע"א באריכות. ואם נסימן ע"כ אות ד' כתב וז"ל מה שנתקן באמרה היא הן לי מנה ותקדש אחת לי ונתן הוא. חייב רוחה שיעיל הך לישנא כלום עיין ברונ"ס פ"ב מוכירה ה"ח בלישנא דלהנא דליתו מועיל כו' ועכ"פ לדברי כולם נעיקן דלישתמע שתיקתו נתינה זו משא"כ הך לישנא ותקדש אחת לי הוא לישנא דלהנא שהוא יעשה כן אחר זה לקדש אותה היינו שילמד לה ה"ל מקודשת עכ"ל. וע"ש עוד בלוח ה' נעיקן קדושי ביהא נתינה היא ולא הוא ע"ש:

(כח) הבעל הן וכו'. כתב צ"ח היינו שהיו מדברים מע"ק. וב"ש חולק עליו גם בדרישה כתב צ"ח מהרש"ל אפילו לא היו מדברים מע"ק הרי היא מקודשת בודאי ע"ש. הא דנתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק. היינו דוקא היכא דאמרה בשעת הנתינה אבל היכא דאמרה אחר הנתינה אינה מקודשת דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות. מהריב"ל [ח"ב. וע"ש =] ח"ל כלל ג' סימן י"ז. ועיין צ"ח נסימן כ"ט ונתינת סכ"ט ס"ק ד' תש"ס:

נאמט שהמהריב"ל שנה"ג הכ"ל הוא צ"ח פ"ה.

(*) כן הוא בכה"ג הנה"ט אות נ"ה, שחמנו לקוחים דברי הנה"ט, תם בכה"ג שם

אוצר

סיק מב אית ח-סיק מב

הפוסקים

נראה שהסב את דעת הבה"ג לכוונה אחרת, דמ"ש הבה"ג שנתנה היא ואמר הוא כו' ספק קדושין, חייבי צאדס חסוב ועסקים צענין קדושין אלא שאין עסקים צענין שתיקתו לו בהנחה קבלתו וכו'. [גם צ"ח סק"כ כתב דמתשובת הרשב"א הג"ל משמע שבה"ג מיירי צאדס חסוב. ועי' בביאור הגר"א סק"ל, ובסוף ספר גע פשוט (למהר"ם בן חביב) בכלל א'].

ובתפארת יעקב סעיף ע' מצויר דאם נתינה דגם נתן הוא ואמרה היא הוי רק ספיקא דרבנן [ע"י הדעות צ"ח לעיל אותיות א"ד], ח"כ אין להחמיר בה"ג, אבל אם נתינה דהוי ספיקא דאורייתא, בודאי יש להחמיר.

מג. ואם ענה הבעל הן כו' הוי ודאי קדושין. מעם דין זה, ואם יש חולקים ע"י. דין זה מקורו מהטור, דאמר ש' שנתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין, כ' צ"ח הרמ"ה דכ"ש אם ענה הבעל בן בשעת נתינה, הוי ודאי קדושין אפילו אם אין עסקים צאדס חסוב. [ואם צענין עכ"פ שיהיה מדבר עמה בתיקתו ע"י קדושין, ויחזיר צ"ח ש"א ח"א וז' ב"י דעממא דמסתבר הוא. גם רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"א הביא בתיקת דברי הרמ"ה. וגם בעלמות יוסף בקדושין דף כ' ע"ב הביא להלכה שבעה הצדל כן על אמירתו הוי ודאי קדושין.

ובמשל"ם פ"ג דאישות ה"ב כתב דנראה לכאורה שהרמ"ה סובר דעממא דמסתפקא לן בנתן הוא ואמרה היא, היינו משום דלא גודע אם נתן לשם קדושין או לשם פקדון או נתינה, דשמא לא חש לדבריה שאלמנה הרינו מקודשת לך צ"ח, ומשום כ' הרמ"ה דהיכא דענה הן הוי מקודשת ודאי, דאי עממא דמסתפקא לן היינו משום דשמא מאי דבעינן כי יקח הוא שהאמירה ג"כ תהיה שלו ושהאמרה היא לא מקרי כי יקח, ח"כ כי ענה הן מאי הוי, (ובכלל) [ובכלל לא] ע"י אמירתו נגמרו הקדושין כו' וליי.

ובקריית מלך רב כ"י אישות שם כתב דמדברי המשל"ם הג"ל נראה דס"ל דבצרת הרמ"ה במחלוקת שנויה, אבל נראה דאינו כן, אלא טעם הרמ"ה הוא משום דכן הוי אמירה, והוי נתן הוא ואמר הוא, ואין זו סבירא רחוקה, דכלל הר"ן כ' גבי ספיקא דנתן הוא ואמרה היא דהספק הוא אם שתיקתו דהוי כהודאה הוי אמירה והוי נתן הוא ואמר הוא, או דילמא אף דשתיקה הוי כהודאה מ"מ אכן צענין אמירה והשתיקה לא הוי באמירה ודמי לחלקא אשה לאיש, ולפ"י יפה היא סבירא הרמ"ה, דאף דשתיקה הוי [רק] ספק אי הוי באמירה וידיעה, מ"מ כל שאמר הוא הן ודאי הוי אמירה, ומקרי נתן הוא ואמר הוא. גם בתפארת מנחם כ"י אישות שם כתב שדברי המשל"ם הג"ל אינם מוכרחים ע"ש.

גם הר"ן כתב על הבה"ג דלא נראה דבריו, דבשלמא נתן הוא ואמרה היא כיון שבעת נתינה אמרה היא והוא שחק ברי הוא במסכים לדבריה, כשם שאנו חומרים בנתן הוא ואמר הוא ושתיקה היא דשתיקה דידה כהודאה, ואע"פ שלא פירש הו"ל כמדבר עמה על עסקי קדושה ונתן לה קדושה ולא פירש דקיי"ל כו' יוסי דאמר דיי, הלכך איכא למימר דהו"ל בנתן הוא ואמר הוא, אבל נתינה היא ואמר הוא כיון שאינו חסוב ליכא למימר דקרינן ביה כי יקח כלל, ומשום ליכא לספקי דליהו קדושי. וכ"כ הו"ש"ש צ"ח דקדושין סי' ג'.

ודעת האחרונים להלכה. עכ"ל סק"ל דהביא מחמיר בדעת הבה"ג וכתב דלמטה לר"ך להתיישב. והוא מהב"ש סק"כ. ועי' בפנים הביא שלענין עלם ההלכה כתב מחמיר דאינה מקודשת כלל ואע"ג דלבה"ג ספיקא הוי, לא שצקין כל בני רצותא ותפסינן סבירא יחיד, אלא שסוים דמ"מ למעשה לר"ך להתיישב בדבר, ואין לתשובת הרשב"א סי' תרי"ג.

ובביב קדושין סק"ל צ"ח ועיין אחר שכתב דגם לבה"ג לא הוי ספיקא אלא מדרבנן [ובמוצא לעיל], כ' דלפ"י אפשר שיש להקל ולסמוך על רוב הפוסקים, אלא שצ"ע למעשה כיון שהרשב"א בתשובתו מחמיר בדעת הבה"ג, עכ"ל צמקום לדוד אחרים יש להקל.

ועי' במשחא דרבנותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"ו בתשובת הרב השואל, ש' בידונו דאף אם הבחור אינו אדם חשוב, מי יקל את ראשו למעשה כנגד שני אריות הבה"ג ובעל העיטור דס"ל דהוי ספיקא, והרשב"א כ' בשם סי' תרי"ג דלמעשה יש להיט לבה"ג, וכ"כ הח"מ צ"ח הרמ"ה, ומכ"ש לפימ"ש הוא [הח"מ צמקום] חליצא דהש"ע] דסתם בן אדם הוא חשוב ולרובה גם מספק כו', ח"כ מי יקל ראשו למעשה זה להקל, דכל המיקל מחלל באיסורא דאורייתא.

אולם הרב המחבר במשחא דרבנותא שם כתב שאין כאן חשש קדושין, דאף שהבה"ג פסק דהוי ספק מקודשת, מ"מ לא קיי"ל כותיה כיין דכל בני רבותא לא סבירי בן כו', ואע"פ ש' הרשב"א בתיקתו להחמיר בה"ג, הנה ב"י ראה את התשובה הכי' ולא חש לה כו', ואין צ"ח זולו [באיסור] דאורייתא דהא אפילו לבה"ג אינו אלא תומא צמלח מדרבנן, ובמ"ש בגמ' בדיקא [לענין נתן הוא ואמרה היא, דחיישינן מדרבנן] וכו'.

ועי' ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"ב דכ"ט ע"ב שכתב שאינו חושש למ"ש הר"ן צ"ח הבה"ג, משום דהר"ף והרמ"ם והר"ש והר"ן לא סבירי בן, וגם משום דמתשובת הרשב"א סי' תרי"ג

אפילו אין עסוקין באותו ענין:

נתנה

הפוסקים

סי' מג-סי' מד

אוצר

אין עסוקין בזה ענין, העיקר תפס, דהרי לא מהני דיצר עמה על עסקי קדושין אלא כשהם עסוקין בזה ענין וכו'.

ובדרישה, אחר שהביא בן ממכרש"ל, כתב דמוכר לומר בן, דל"כ קשה מאי "אפילו" אין עסוקין בזה ענין? ש"כ הרמ"ה, עסוקין בזה ענין מאן דבר שמיא לפני זה, אלא ודאי דהרמ"ה ר"ל אפילו לא דיצר עמה תחילה על עסקי קדושין, והשאלה אחי שפיר דקאי אמ"ש לעיל דבעינן שדיצר עמה תחילה על עסקי קדושין וקמ"ל דבעינן בן ח"ל וכו'.

ובב"ש סק"ג הביא מהדרישה כ"ל, וכתב דמ"ש כ"ה אינו נראה, משום דמה שפנה הבעל [זה גופא] הוא כמדברים מעסקי קדושין, ומ"ש כ"ה דיש בן שהוא כלאו, אינו נראה, דל"כ למה מהני אם קידש בגזל [שלה] ואמר, בן, [ובלא הכח מיירי בלא שידך, כדאיתא דף י"ג ע"א, דהיינו שלא שמענו שנחנניה להתקדש לו]. קו"א להמקנה בסעיף זה.

ובערך השלחן סעיף ל"ז כתב דמה שהביא כ"ה מסו"פ החובל דיש בן שהוא כלאו, אינו ענין זה לזה, דודאי בן סתמא כפירושא בן ממש, ושאלו הכח מפני שהענין מוכיח בן כמבואר שם בתוס' ד"ה ור' יוחנן, וכ"ש לרש"י שם כו', וכן דעת רוב הפוסקים. וכן השיג על כ"ה במשאל דכוחא (בחלק הח"י של הרמ"ה אלפאסי) דק"ת.

ובחיים לעולם סי' ז' דף כ' אחר שדחה ראיות כ"ה כ"ל, הוסיף עוד דאם כדברי כ"ה בזה ונלוות על כמה לשונות דקדושין הכתובים ברמב"ם פ"ד לוישות ה"ה ופ"ה ה"י וי"א וי"ב והטור והשו"ע ב"ה וכו', שנגמר בהם מעשה הקדושין באמירה בן וכו' מקודשת גמורה, והשבוט האחרונים מלאות מלשונות אלו ולא חזינו מאן דחש לפרש בן כלאו וכו'. וע"ש מה שכתב עוד בזה, ויבא להלן בסוף האות.

וב"ב בקיטור פסקי הלכות (לעל מרכבת המשנה שם) חכם (ב) עמוד פ"ג דאם נתן ואמר הוא וענה בן, הו"ל קדושי ודאי אפילו לא היו מדברים כלל על עסקי קדושין, דלא כהחולקים ע"ז.

ובעצמות יוסף קדושין דף כ' ע"ב ד"ה ולענין הלכה, ובדינה דחיי עשין מ"ה ד"ד ד', כ"כ בפשיטות, שנתן הוא ואמר הוא ולא היה מדבר עמה בעסקי קדושין וענה בן על אמירתו, הו"ל קדושין.

ויש שהחזיקו בדעת כ"ה ויישבו דבריו. צנ"י ארום סק"ג אחר ש"כ דמלשון השו"ע משמע דבעינן מיהא שהיו מדברים מעסקי קדושין, וכמו שדקדק כ"ה, כ' ליישב קושיא כ"ה מהא דמהני בשקידש בגזל ואמר, בן, עפ"מ"ש ה"רן בשמעתא דהן מנה לפלוני [שדף ז' ע"א] שיש לחלק בין שתיקב ידיה לשתיקב ידיה, דהיא מחוץ שהיא נאסרת, אם איתא דלא ניתא לה היה לה למחות, אבל הוא כיון דאי צע למוכס אחריתי נסיו לא איכפת ליה אם נראה שהוא מסכים ולפיכך אפי"ן שאינו מסכים הוא שותק כו' בא, ח"כ יש לחלק בן גם לענין אמירה בן שהוא כלאו.

ובפרי

(כא) וע"י באבני מלואים סק"ז ש"כ על דברי הר"ן הג"ל, דלפי"ן האידנא דאינו יכול לישא ב' נשים, דיש חדר"ג אפילו באירוסה לדעת כמה אחרונים (צ"י ארצה"ס סי' א' סק"ה), איש ואשה שוים דמהני בהם שתיקה כדבור, דהרי צ"י קדושין הוא נאסר באשה אחרת כמו האשה שנאסרת לעלמא צ"י קדושין כו' ע"ש, וא"כ יוצא לפי"ן דהיה שלענן אפירה הו"ל אין לחלק האידנא בן איש לאשה. וע"י מ"ש בזה בחכם לב עמוד צ"ב.

וע"י בבואור הגר"א סק"ג ש"כ ג"כ בעטם הרמ"ה דכן הו"ל אמירה מעליא, ואין לחיר כ' ע"ב [דמבואר שם דכשומר הרינו מיר ואלה ואמר, אמן, הו"ל מירה]. וע"ש ביד דוד דלהלן מה שהביא מביאור הגר"א צו"ד סי' ר"ע.

ובשאלות משה (לכרימ ראזון) סי' ל"ג אות י' הסביר דמה דמהני עניינא בן להרמ"ה, היינו מפני שאנו חופסים [את אמירתו] על עסקים בעסקי קדושין, ומה שפנה בן זה עיקר הקדושין, דאמירתו היא רק חסרון שלילי [דאין יכולת באמירתו לשנות קדושין], ולכן באופן שאנו יודעים דברי המקדש ודעתו אין אמירתו מגרשת מאומה. וכע"ז כ' באמרות טבורות על הטור סי' א. וע"ש צברית אברהם סי' ע"ב מה שהאריך בביאור דעת הרמ"ה. ובעצי ארום סק"ג כתב דאפשר שהתוס' ר"ד ש"כ שנתן הוא ואמר הוא אפילו כשדיצר עמה על עסקי קדושין אינם קדושין גמורים, משום דנראה הדברים שדיצר האשכ נגמרו הקדושין ואין צעין שיגמרו דיבור האשכ [כמוצא לעיל סקמ"א אות ז'], ס"ל דאפילו כשפנה הבעל בן נמי לא מהני, דמאי שנא, הרי כשדיצר עמה על עסקי קדושין ונתן בשתיקה הו"ל קדושין מעליא, ואפי"ה גרידא כשיש אמירה דודה, וא"כ אמירה בן שלו נמי לא מעלה ולא מורידה וכו'.

וביד דוד (פסקי הלכות) בהגהה שפ"ג דאישות כ"ב דף ל' ע"א כ"כ בפשיטות, דלסברת התוס' ר"ד כ"ל, אף כשפנה הבעל בן לא יועיל, אף דמיר הו"ל בן דיבור, הכח הו"ל בן כהכנס שרואה בזה, אבל הכח אף אם הוא רואה כמו שאמר, היינו שמסכים לקנותה כמו שמקנית עמה לו, ואין יועיל כו', אלא שסוים שם, דלמעשה נראה דכשדיצר עמה על עסקי קדושה אין אמירתו מגרשת כלום כו', וכמו בן אם ענה הבעל בן ג"כ מקודשת בודאי, כיון דקו"ל דכן הו"ל דיבור ממש לא כהכנסה בלב בלבד, דהרי בן מהני לענין שפונה ונדרים אף שצריך בהם שהוא עמו וי"א שפסחיו, והיינו משום דהשנין קבלה הדברים כאילו אומר עצמו לשון השפונה, כדאיתא ברמב"ם פ"ב דשפונות ה"א וה"ה ורפ"ז דנדרים, וע"י בהגר"א צו"ד סי' ר"ע סק"ג שהביא מקור לזה מ"ש בחוספסא דחיר פ"ג [כ"ד] האומר לחבירו הרינו מיר ואלה אם אמר י"ה"י שיהיה אסורין כו', וגם מ"ש בקדושין י"ג ע"א למה דאמר אין כו', מוכח דאמירה בן נחשבת לאמירה שלימה כו', וזה ברור להלכה ולמעשה, אף כיון שהתוס' ר"ד חולק בזה, צריך להחיש קלף בעת מעשה לדון בא"ל החמורה.

וע"ש שכתב דאם לא אמר הרינו מקודשת לך, אלא שאמר לשון שפונות עמה לדבר של הפקר ורלוות שהבעל יקנה אותה, יענה הבעל בן, אף התוס' ר"ד יורה שמקודשת בודאי, ואין חולק בזה וכו'.

מד. אפילו אין עסוקין באותו ענין. כ"כ הלשון בטור וצריכנו

ירוחם צ"ס הרמ"ה. וכתב כ"ה דמשמע [מהלשון] דמ"מ צעין שיהיה מדבר עמה תחילה על עסקי קדושין, ואשמועינן דאפי"ג דכל מדבר עמה על עסקי קדושין צריך שיהיו עסוקים בזה ענין, הלא לא צעין עסוקים בזה ענין, אבל אם לא היה מדבר עמה כלל ונתן הוא ואמר הוא וענה הבעל בן, אינה מקודשת ודאי אלא ספיקא הוא, דיש בן שהוא כלאו כדאיתא סו"פ החובל והר"ד כ"ה צ"ח סק"ב וע"ש להלן בזה, משד אחרונים דקיימי צעית כ"ה.

אולם צ"ש פ"א דקדושין סי' ג' כתב דהרמ"ה לאו דוקא קאמר, דכ"ה אפילו כשלא דיצר עמה על עסקי קדושין, ומה שהזכיר

ביאור חגר"א

ט

ת [לה]

נתנה היא ואמרה לו (כג) הילך דינר זה מתנה ואתקדש לך ולקחו

באר הגולה

ת לשון הרמב"ם
נפ"ה כמר וטרל פשטיה
דנחל וכדומה

[לה] נתנה כר. לשון
הרמב"ם וכשיטת הר"ף

שכ' שם וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הוי קדושין וכ' הרשב"א דר"ל
אפילו באדם חשוב דהא דאמרין שם ד' א' דבאדם חשוב מקודשת דוקא בשחור
הוא וא"ל התקדשי לי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו וכן פ' ר"ח שם
כלל כר. ובתשובה סי' תרי"ג כ' אפילו חזר ואמר לה אינה מקודשת עד שתאמר
בתחלה ואתקדש אני לך כלישנא דרבא ע"ש וע"ל סי' כ"ט סעיף ב"ד:

פתחי תשובה

הנאה יש לה שהוא חכם ומקבל ממנה דבר מועט דל"כ כחל אפי' פחות
מש"פ כמי וזה לא מנינו שיהא חמור נתנה היא בלחם חשוב מנתן הוא ככל חכם
מיוסר נחמ' דף ז' לוחל הילך מנה כר' חלל שם ללו דוקא הוא כר' וז"ע עכ"ד:

(כג) הילך דינר זה. כתב בספר טיב קדושין וז"ל לעיל נקט כסף סתם וכאן
לחייבי בלחם חשוב נקט הילך דינר אפשר לומר דדוקא בדבר חשוב מקודשת
דהנאה קבלת דבר חשוב הוה ש"פ חלל אם נתנה לו פרוטה הנאה קבלת פרוטה
אפשר שז"ל ש"פ וכה"ל כחננו התוספות פרק הזהב מ"ז כר' וז"ל דכ"ג שיותר

הפוסקים

סיק מד-סיק מו אות א

אוצר

ועי' בחיים לעולם סי' צ' דף ה' לאחר שהקשה על הכ"ח כמובא
לעיל, כ' דבאמת תמוה למח בולחך הכ"ח לתלות פירושו בטעמא
דיש בן שכול כלל, וברי שפיר הוי מלי למימר טעם נטון לפירוש,
לדמיתר בן לחודר מבלי שהקדים לדבר צעסקי קדושין, אינו חלל
בסבבם בעלמא ולא קרינן ביה כי יקח וכו'.

סעיף ט. מה. הילך דינר זה מתנה. א. אם דינר דוקא או
דח"ה פרוטה. עי' פ"ת סק"ג מה שהביא מהע"ז
קדושין [סק"ט] דאפשר לומר דדוקא נקט דינר, דאפשר דהנאה
קבלת פרוטה אינה שוה פרוטה כר' וז"ע. ובערוך השלחן סעיף מ"א
כתב דלא מסתבר כלל לחלק בין נתנה דינר לנתנה פרוטה, וכדפריך
חב"י דף י"א א' מנחתים דר' יואל וכו'.

ב. כשלא אמרה שהוא למתנה. כהנא לשון הילך "מתנה" לוחל
בגמ', והוא מהרמב"ם פ"ה דלישוח הכ"ז. וכתב בערוך
השלחן סעיף מ' דמבואר מדבריו שאם לא פירשה שנתנה לו מתנה,
לא מכוין, משום דברי סתמא נותנת לקדושין [כיון שאמרה ואתקדש
לך], ולכן לריבך לפרש שנתנת לו מתנה וצ"ח לרוב שיקדשה. [וע"ש
מה שכ' בדעת הטור, ודבריו אינם ברורים].

ג. במויב קדושין סק"ג ד"ה עוד כתב כע"ז בחוך דבריו, דמשי"ב
ברמב"ם שאמרה הילך דינר זה "מתנה", כיוונו משום דאם נתנה
לו רק על דעת קדושין ואם יקבל ויאמר אני רוצה במתנה ולא בקדושין,
יערך להחזיר לה מה שקיבל ממנה, אי"ב אין כן הנהא קבלת מתנה
רק הנהא קדושין עתה [ולא מהני], וע"כ [הלריך הרמב"ם שחאמר]
הילך דינר במתנה, [כלומר] בכל אופן אפילו אם לא ירצה בקדושין,
חלל שביא מנה דעתה שאם יאמר התקדשי לי בנהא קבלת המתנה
מחלה היא בך וכו'.

[ועיין באמרות טבורות על הטור, רמזכה בדבריו דלחנם להרמב"ם
בעין דוקא שחאמר שזכו מתנה, חלל להר"ף וברא"ש והטור
מהני אפילו כשלא אמרה כך. ועי' גם במלחח חבן בסעיף זה
ובאזכר"ש להלן סוס"ק מ"ז].

ד. אם מדגי בשנתנה לו מתנה על מנת להחזיר. עי' בפ"ת סי'
כ"ע סק"א.

ה. בשנתנה לו בעל כרחו. כתב בפתחי עזרה סוסק"ג ד"ל
דאף דמבואר בסי' מ"ב סעיף א' דהא"ש שאנוסכו
לקדש הוי קדושין כר', מ"מ בלחם חשוב שאנוסכו לקבל מתנה וחביה
מקודשת לו [ע"י שיאמר הרי את מקודשת כר'], לא הוי קדושין כלל,
עפ"י"ש צעט משפט סי' קמ"א סק"ז דבשנותן מתנה ללחם חשוב
בעל כרחו, לא שייך צ"ח לחייקורי מחייק ביה ולא הוי הנאה וכו'.

ו. ואתקדש לך. א. כ"ה השלחן ברמב"ם פ"ה דלישוח הכ"ז,
שכ' בן עפ"י דברי הגמ' צ"י רצא הילך מנה
"ואתקדש אני לך" מהו כר'. ועי' צ"ע סק"ט, דמבואר בדבריו דס"ל
שהרמב"ם והש"ע דדוקא נקטו שגם היא אמרה ואתקדש לך, דכשלא
אמרה

ובפרי יעקב סעיף זה כתב דנראה לתרן קושית הכ"ש עפ"י"ש
באבני מלואים סק"י שבחשושי מהר"ט מבואר דדוקא היבא
שלפנינו קדושין ברורים חלל שלא נודע מי המתקדשת או מי המקדש,
חלונין בחר אומדנא, חלל היבא שהקדושין בעלמא אינם כלום, לה
עבדין קדושין ע"י אומדנא כר', ולפ"ז יש לחלק ג"כ בעניינו, דשאני
גבי קידוש בגזל דהקדושין מלך עתה הם כראוי, והספק הוא ממקום
אחר, דכיון שחלל של גזל י"ל שלא נחלית, לכן חלונין בחר אומדנא,
דכיון שהשיב בן, יותר מסתבר לומר שנחלית ממה שנפרש דהאי
בן הוא כלל, משא"כ כאן [דהקדושין מלך עתה אינם כראוי]
דעיקר הספק הוא בענין לשון חמירת הקדושין כיון דלריך חמירה
ידיה, לא עבדין קדושין ע"י אומדנא.

ובקו"א לחמקנה סעיף זה [סובר הכ"ח ולא מעמנו] כתב ג"כ
שמלשון הטור והש"ע משמע דבעינן מדבר עמה על עסקי
קדושין, דאי לא הכי הו"ל לאשמועינן רבותא טפי דאפילו בלינו
מדבר מהני, ואם כי דחכ ראיית הכ"ח מהא דהחולל, ובהאחרונים
לעיל, וגם משום דלפי הטעם דיש בן שכול כלל, קשה חלל סגי
בשדך ונחלנו מכבר ז"ל, ולמה צעין דינר עמה בלוחה שבה בעסקי
קדושין כדמשמע מלשון הרמ"ב והש"ע, מ"מ החזיק בדעת הכ"ח
מעטם אחר, דמכיון דבעינן חמירה דבעל מדאורייתא מיתורא דקרא
דכי יקח, אין מושיל לרצו בלא חמירה, דברי אין ריטוי גדול ממה
שביא חמירת לו שיתן לה לשם קדושין והוא נותן לה עפ"י דבורה,
ואפ"י לא מהני עד שיוציא בשפתיו, וא"כ מה מסיק כשאמר לשון
בן דאיו חלל לשון ריטוי, וריטוי לא מהני, ולא דמי כלל לקידוש
בגזל ידיה ואמרה בן דמהני, דהתם לא צעין חמירה שלה חלל ריטוי
שלה, ואפילו שדיך מהני התם, חמס כשדינר עמה על עסקי קדושין,
אף דבעלמא צעין דוקא שיהיו עסוקים בלוחה ענין, משום דכשפליג
בדברים אחרים אין הוכחה מהדיבור הראשון על הנתינה, חלל כשאמר
בן מהני הדיבור הראשון לשם קדושין, ואפשר דכ"ח וכו"ש שלא
פירשו בן בדברי הרמ"ב, סברי דברי חיתא בשבועות דכ"ע ב' דאמר
שמואל דעונה חמך כמוליד שצוה צפוי דמי, וחיתא ברמב"ם פ"ב
דשבועות ה"א דכשחומר בן הוי כחומר חמך, [וא"כ מוכח משם דכן
הוא חמירה מעליה ולא רק לשון ריטוי], אך זה אינו, דהא כ' ברין
בגדרים דף ו' פ"ב באיבעיא דרצ פפא אי יש יד לקדושין, דאין ללמוד
חמירה דקדושין מחמירה דגדרים משום דגדרים חמירי טפי ע"ש,
וכן מלחח בכמה מקומות לענין ק"ש וחפלה דעניית חמך אינה חשובה
כחמירה, ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ב. גם בביאור מנחם סעיף
זה כתב דדינו של הכ"ח חמך, משום דאף דכן מורה על ריטוי, חלל
מ"מ הרי לא הוליד צפוי ממש לשון הרי את מקודשת לי וכו'. וכת"י
כ' בתפארת יעקב סק"ג. ובאמרות טבורות על הטור סי' זה מבואר
שחפס בן בפשיטות, דבעינן דינר עמה על עסקי קדושין.

הפוסקים

וב"ה צ"ח חליצת דרומים הסמ"ג והצ"ח. דהנה צטור איתא
צו"ל אם נחנה היא ואמר הוא הרי את מקודשת לי במה
שקבלתי ממך, אם הוא אדם חשוב מקודשת בו, והרמב"ם כתב [צ"ח]
לדיוש [ה"ב] נחנה היא ואמר הוא אינה מקודשת בו, וסברה
הראשונה היא סברה רב אלפס, וכ"כ אי"ה הרא"ש. ובי"ז צ"ח, דאין
ספק שגמל מעניו העור מ"ש הרמב"ם צ"ח שצאדם חשוב מקודשת,

(ב) **אולי צ"ל לא"ח**, והיינו לאדם חשוב. וכ"ה לשון הרשב"א המוזכר בס"ז. **אע"פ** שיש לה הנאה כמה שמקבל הוא ממנה, מכל מקום עכשו לא תירשה, ולא כל אשה רוצה מן הסתם להנשא לכל אדם חשוב. וכעין סברא זו כתב גם בשאלות משה (להר"מ ראזין) סי' ל"ג אות ז'. ובעצמות יוסף לקדושין דף ה' ד"ה ולענין, כשהזכיר סברא זו דלא כל אשה רוצה להנשא לאדם חשוב, הוסיף וכדאמרין בנאיש מקדש (מ"ט א') מסאנא דרב מלרעאי לא בעינא. ויש לדון אם שייכת סברא זו גם כשהיא חשובה כמותה.

ד) גם בקרית מלך פ"ג דאישות ה"ב חמה על הרשב"א. ובטיב קדושין סקל"ב כתב דנראה שיש ט"ס בדברי הרשב"א. ובעצמות יוסף לקדושין דף ה' ד"ה ולענין כתב דנראה שבמקום "הרמב"ם" צ"ל "הראב"ד".

(ו) ומבואר בבית שם. דלפיו מה שכן הסור שהריף והראש חולקם על הרמב"ם. צ"ל בעיני דס"ל שלהריף והראש מקודשת באדם חשוב אמילו כשלא אמרה. וכמובא להלן סקנא אות א'. גם בדינא דחיי עשין מ"ח לידן ע"א כתב לפרש כמות הסור אליבא דהרמב"ם ואליבא דהריף כהבית. ואף שבעיני שם כתב אשון אחר בכמות הסור. דמה שכן שהריף והראש פליגי על הרמב"ם. קאי לענין דין המקודשת בספק כנתן הוא ואמרה היא. ולא בדין דאדם חשוב. מ"מ בספרו כנה"ג הגה"ש אות ג"ב פסק ע"ז. וגם במאמר מרדכי (להר"ם נד' מנחם) בתדושי בנו ח"ר שלמה דע"ה ע"א השיג ע"ז.

ולכן מכיון שראה שהרמזים צפויים בהם דבריו, עלה על דעתו
 להרמזים ס"ל דלא שנה בין אדם חשוב לשאינו חשוב, ולילוי ראה
 מש"כ צפ"ה, ודאי הול"ל דמה שבי צפ"ג דלינה מקודשת היינו דוקא
 צאדם שאינו חשוב, וסמך על מש"כ צפ"ה שצאדם חשוב מקודשת,
 נש לאמור על הטור דלדעתו למד לא הקב"ה על הרמזים ממד
 דאמרינן בגמ' בזה"ל שצאדם חשוב מקודשת. ובי"ז צפ"ה, דהטור
 סובר דמה שבי הרמזים צפ"ה דמקודשת צאדם חשוב, היינו דוקא
 היבא דגם היא אמרה, וכמ"ש שם אמרה לו בר, וכדמשמע להדיא
 בגמ' בר, אבל היבא שהיא לא אמרה כלום אינה מקודשת אפילו צאדם
 חשוב, והיינו מש"כ הרמזים צפ"ג בסתם שבנתנה היא ואמר הוא
 אינה מקודשת, ונתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק, דמשמע דכי
 היכי שבנתן הוא ואמרה היא אין חילוק בין אדם חשוב לשאינו חשוב,
 היכי שבנתנה היא ואמר הוא אין חילוק, ומשמע נמי דכי היכי דנתן
 הוא ואמרה היא מיירי שהוא לא אמר כלום, היכי נתנה הוא ואמר
 הוא מיירי שהיא לא אמרה כלום, ולכך הביא הטור [כאן] לשון
 הרמזים צנתן הוא ואמרה היא אע"פ שאין מחלוקת בזה, משום
 דמתוך זה יובנו דברי הרמזים לענין נתנה הוא ואמר הוא, וסובר
 הרמזים דלא קרינן כי יקח צהיבא שיש לאשה במה שנהנה ממנה אדם
 חשוב אלא כשפירשה להדיא ואתקדש אני לך, וכ"י להדיא מדעת
 הסמ"ג [עשין מ"ח] שכתב בלשון הרמזים צפ"ג, ולא כתב כלל
 בספרו דין אדם חשוב בר, ותדע דברי הצ"ח [המובא בסקמ"ז
 אות ח'] ס"ל שבנתנה היא ואמר הוא הוי ספיקא כמו צנתן הוא
 ואמרה היא, וא"כ מכיון דדינא שיה בין צהשוב בין צאינו חשוב,
 צ"ל אליבא דהא דאסיקנא בגמ' שצאדם חשוב מקודשת, שאני התם
 שגם היא אמרה אתקדש לך, וא"כ גם הרמזים ס"ל לחלק כך, והנה
 הצ"י נמשך אחר המ"מ ובר"ן שהבינו דמה שכתב הרמזים צפ"ג

שבנתנה

ועי' בט"ז סק"ט שכ' ד"א לישב תמיתה הב"י על הסוד כמ"ש הב"ח, משום דנראה דגם להר"ף והרא"ש לא מהני אדם חשוב אלא כשאמרה כ"י. [ובמשחא דרבנותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דק"ו ע"ב בתשובת הרב השואל, כ' דגראה שצריך להגיע בטור וצ"ל: "ובכ"י הר"ף, וסברא הראשונה היא סברת א"א הרא"ש". ובגט פשוט בכללים שבסופו כלל א' בסוגריים כתב כן במשיטות אליבא דהטור, ולהר"ף והרמב"ם אינה מקודשת אמילו באדם חשוב כשלא אמרה, ולא הזכיר שיש כאן ט"ס. וע"ש במשחא דרבנותא דק"ו מה שהשיג הרב המחבר על הרב השואל].

גם בכבוד יום ט"ו דאישות ה"ב דהה ס"י הב"ח בכוונת הסוד. ובתש"ט
שבסוף ס' בן מרת יוסף פירש דמה שכ' חסור שהר"ף והרא"ש מליגי על
הרמב"ם. קאי לענין נתן הוא ואמרה היא כשיביר עמה תחילה ע"ע קדושין.
דלהר"ף והרא"ש הוי קדושי ודאי, ולהרמב"ם הוי קדושי ספק. ע"ש באריכות.
ועי' בתדושי מהר"ן שפירא (על הסוד) שדחה את שני הפירושים הנ"ל.
ובדרישה אות ז', אחר שהביא שגם מהרש"ל תמה על הסוד כהנ"ל, כתב
שיש רוצים למרש שהסוד קאי לענין אם סתם אדם הוא בחזקת אדם חשוב.
ודחה ס"י נה.

והמקנה לקדושיך דף ה' ב' ובקרא סעיף ט' כ' דנראה שהטור קאי לענין
אם צריך שיאמר בפירוש בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, או דמהגי אמילו
כשאמר במנה שנתת לי כו'. וכ"כ באבני מלואים סקי"ט. ובאמרות שהטור
מבאר שהטור קאי הן לענין הג"ל והן לענין אם צריכה לחסר הילך ד"צ
זה "מתנה". וע"ש מ"ש בזה בעצי ארזים סקי"ד. ובתמארת יעקב סקי"ג.
ובתשר הרב שבת שלבסוף ס' בן מרת יוסף. ובהערה המגיה למאדני קדושין
דף ה' ב' אות ד'. ועי' במעין גנים דף ז' וז' ומקרא סופרים דף רצ"א שצ"ן
אליהם הדי אהרן בהג"י את צ"ו.

(ז) בעצי ארזים סק"ד כתב ודאיה זו אינה מובנת, והלא י"ל ודעלים אפילו כשלא אמרה הוי קידושי ודאי באדם חשוב, ומה ש"כ' הפה"צ שבנתנה היא ואמר הוא חי סמיך, היינו רק באדם דעלמא שאינו חשוב.

וואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה

DK

7318

ס-ק מו אות א-ס"ק מז אות א

הפוסקים

והרמב"ם שנתנה היא ואמר הוא חזק בזה כגון בית ממונה [ולא בזכירו שם שצאדם חשוב מקודשת], נראה דנתיבם דבה דאמרין לקמן [ז'] ח' שצאדם חשוב מקודשת, היינו דוקא בשחזר הוא ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו, וכן פ"י שם ר"ח, וא"כ ה"ל כגון הוא ואמר הוא וכו'. [וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות ה"ב דכ"ט ע"ב כתב שגם בשו"ת הרשב"א סי' תרי"ג נראה מדבריו דס"ל כמ"ש בחדושי דשפארם הרי את מקודשת לי בזה שנתתי לך, חזק לקדושי אפילו בזה שצאדם חשוב וכו'. מיהו ע"י דבריו משה חזק ח' שכתב בשו"ת הרשב"א ה"ל פסק שיש להחמיר לענין מעשה שנתנה סתמא לאדם חשוב והוא חזק התקדשי לי ושחקק בך, ומשמע מזה דנקט דבריו משה רק שהוא חזק "התקדשי לך", דאע"פ שלא הזכיר בהנאה זו, מ"מ מחמיר הרשב"א למעשה. ועי' ביאור הגר"א סי' ל"ד ול"ו]. ובקור"א להמקנה בסעיף זה ביאר שהרמב"ם ס"ל דאף דבעלמא אינו צריך לפרש שחזקדש בזה הדבר שנתן לה ב"י ע"ז בסעיף ח' סק"ו חזק ח']. מ"מ הכא שהיה נותנת לו והנאה ממילא קאחז, צריך לפרש שחזקדש לו בהנאה זו, דאי לאו הכי מסתמא משמע שחזקדש בגוף הנותנת וכו'.

והבאבני מלואים סקייט כחז דנראה ברור שגם העור סובר דעמא
הרמזים כמ"ש הרשב"א אליבא, דלא מהני שיאמר במה
שקיבלתי ממך עד שיאמר בהנאה זו כו', ודלא כמ"ש הב"י [המובא
לעיל סקמ"ו אות א'] שנעלמו משיני העור דברי הרמזים צפ"ה וכו'.
[ובעני אחרים סקמ"ד כחז שבב"י ס"ל שאם לא אמר בהנאה זו,
גם הרא"ש והעור מודים דלא מהני]. וכ"כ המקנה בקדושין ה' ע"ב.
גם באמרות עכו"ות דל"ה ג', ובתפארת יעקב סעיף זה, כחזו דעמא
העור אליבא דהרמזים שבאמר רק הרי את מקודשת ולא פירש בהנאה
זו אינה מקודשת. [גם בערוך השלחן סעיף מ' כחז דמלשון הרמזים
משמע שאם לא אמר שמקדשה בהנאה קבלת מחנה זו אינם קדושים.
מיהו ממ"ש שם בסוף הסעיף שהרמזים סובר דמחא שיאמר שמקדשה
במה שקיבל ממנה לא סגי למיהוי קדושים "יודאים", משמע דקידושו
ספק מיהא הוי].

וב"כ הריענצ"א בקדושין ה' ע"ב דכלא אמר הרי את מקודשת בהנאה
שקבלתי ממך מחנה, הלא שקדשה בכסף עצמו שנתנה לו,
פשיעא דלא הוה קדושין ע"ש. וכן משמע בחוס' ר"י הזקן שם ודף
ז' ע"א. וכן מבואר בחי' הרמב"ן שם שג"ל דוקא התקדשי לי בשכר
שאקבל ממך מחנה. וכ"כ לשון רבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"א דמה
דמקודשת בהילך מנה ואתקדש לך, מיידי בלאמר לה הרי את מקודשת
בהנאה הגאה שאני מקבל ממך מחנה. וכ"כ לשון חוס' ר"י"ד בקדושין
ה' ע"ב. ובמחלוקת שם דף ז' ע"א כתב דמקודשת כשיאמר לה הרי
את מקודשת לי בהנאה מה שקיבלתי מחנה ממך, או בהנאה דיוני
שאת נותנת למי שיפייסני לקבל מחנה ממך. ובחדושי תלמוד הרש"ניא
כתב לרי"ך שיאמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה הגאה דייבנת למאן
דמפייס ממני שאקבל ממך מחנה. וכו"כ במשפחא דרבינוא (בחלק
סחי' של הרמ"ר אלפאסי) דק"ץ ד' דמכיון שנגידונו הוי כאומר
שאתקדש במחנה, איני מקודשת, דנפיקן שיאמר שאתקדש בהנאה
מחנה שקיבל ממנה, כמ"ש הריענצ"א, וכמו שמדויק מלשון הרמב"ם
והרמ"ר

שנחנכה היא ואמר הוא חיה מקדשת אינו חלה באינו חשוב, [חלל בלדס חשוב מקדשת אט"פ שלא חמרה] וכדעת הרי"ף והרא"ש, חלל זה חמור דלפ"ז לאיזה טורח כתב הרמב"ם דין זה בפ"ג, חלל עיקרו מבוחר בפ"ה, ובפ"ג אינו מבוחר, חלל העיקר הוא כמו שהבין הטור בדעת הרמב"ם. גם בנחלת נצי סקט"ז ובמעשה רקח פ"ה לחיטות הכ"ז פירשו בדעת הרמב"ם ובכוונת הטור אליבא דהב"ח. וגם בדונא דהוי עשין מ"ה ד"ד פ"י בדעת הסמ"ג הב"ח. ועי' מש"כ בזה בצרית אברהם סי' ע"א אות ה'.

ובערך לחם סעיף זה כתב שצנתה לו סתם ואמר הרי את מקדשה
 לי בזהנא וז' שקבלתי ממך ושחקת, אין כאן הוכחה שנתרנית,
 ואם יש הוכחה שנתרנית או שאמרה ונתרנתי בלבי יש להחמיר כ"ל ה,
 ועי' בס"י כ"ח סעיף ד' שצריך לעשות מעשה המוכיח דניחא [לה]
 כשאומר לה אחר קבלת הקדושתין, וכ"כ הריב"ש בס"י ק"ע.

ועיין לבק' סקנ"א אות ב' שיש שחילקו בנתנה סתם בין אומר קודם שגאו במצות לידו לבין אומר אחר"כ.

ב. אם סגי לדעה זו, כמה שגילתה דעתה מכבר שרצונה שיקדשנה ע"י נתינתה לו. כחז צערוך השלחן סעיף מ' ונראה דמש"כ הרמב"ם [והש"ע] שאמר ואתקדש לך, אין הכוונה שצריכה שתאמר כן בשעת מעשה, דהרי מה שאמר אינו כלום [בעצם הקדושין] אלא מועיל שהוא הולכה ממנה שברצונה להתקדש לו עפ"י נתינתה זו, וא"כ אם יש גילוי דעת מה [ממנה] גם מכבר מהני, כגון ששידכו ביניהם והיה המדובר ביניהם שיקדשנה עפ"י נתינתה לו וכו'. [ומ"ש הב"ש סק"ב והב"ע סק"ל דמתשר' הרשב"א סי' תרי"ג מצאנו דכשלא אמר ואתקדש לך הוא [רק] ספק קדושין ואפילו אם דיברו מעסקי קדושין, משום דשמא אין רצונה להתקדש לאדם חשוב, ל"ל דהם מיירי שדיברו רק מעסקי קדושין בכלל, אבל לא דיברו שיקדשנה ע"י נתינתה לו].

ג. אם פני לדעה זו, במה שענתה הן אחר אמירתו. מסתפק
בזה בשאלות משה (לבר"מ ראזין) כי ל"ג אות ז', דאף
שהסברה נותנת דאף שלא אמרה בשעת נתינתה ואחזקש לך, מ"מ
כיון שאמרה הן אחר אמירתו שחזקש בהנחת קבלתו, שפיר דמי,
דרך משום דבעינן שותפות לקדושין [סובר הרמב"ם דבעינן
שחזמר ואחזקש לך], אולם ממה שלא כתב הרמב"ם דגם זה מהני,
משמע דרך בלתי נכונה על מנת קדושין מהני, אצל כשנתנה ולא
אמרה, מכיון שיש לחשוש דלשם מחנה בעלמא נתנה לו, לא מהני
מה שאמרה הן להחזקש בהנחת שפחה לה אח"כ, שהיא הנחה גרידא
בלי קבלה ממשיה שלה, וז"ל. [מה שהסתייג מסחימות הרמב"ם,
ז"ל, הלא ידוע שהרמב"ם אין דרכו לכתוב אלא מה שזכר בגמ'
בהדיא, וכרי גם הדין דמסיק ח' בנות הוא ואמרה היא דכשנחה הן
היו קדושין, נמי לא הזכיר הרמב"ם. ועי"ע בערך לחם המוצא לעיל
סוף אות א'].
סוף

מזו. בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה. א. כיכ לשון הרמב"ם
פי' לאיסוף הכ"ץ. ומבואר ברש"י צחי לקדושין
דף כ' ע"ב ולשון זה בדוקא הוא, וכחז שם דמה שכתבו הר"י

(א) נראה דכוונתו בזה למ"ש שם לעיל בסעיף ג' לענין אמר לה הרי אה מיוחדת לי מיוחדת לי כר', דאם היא מודה דלשם קדושין קיבלה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושה להצריכה גם אצ"פ שאין עדים שהיא מבינה. גם הרמ"א שם כתב שבאומרת שקיבלה לשם קדושין הוי ספק קדושין. אולם צ"ש בב"ש סק"א שיש חולקים ע"י. ועי"ע להלן אות ג'.

(ט) ככה"ג הגב"י אות ס"ח הביא דבר זה בשם הראב"ד. ויש להשיג, שברשב"א [המובא להלן סקנ"א אות א'] מביאר שזהראב"ד משדדש אפילו במאמר סתמא הרי את מקודשת לי, והגם שבחדושי תלמיד הרשב"א הג"ל נתביא מקודם. באותו הדיבור, דין אחר בשם הרב אברהם אב"ד, פ"ט נראה יותר שהדין השני הוא מדגמשיה ע"ש.

אוצר

סיק מו אות א-ב

הפוסקים

בדרכי משה חות ח' שצט"ח הרשב"א סי' תר"ג פסק שיש להחמיר לענין מעשה אפי"ס שנחנה סתמא ולא אמרה חתקדש אני לך והוא אמר החקדשי לי וסתקא.

ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג דאישות ה"ב דף ל' ע"א פסק דכשומר החקדשי לי בזה שאת נותנת לי, אף שהוא אדם חשוב אינה מקודשת אלא בספק, בין כשנחנה בשתיקה, בין כשאמרה שנתנת [כדן] שחתקדש לו כהנאה שיקבל ממנה כהנאה, וצ"ח שם ביד דוד חות כ"י ומכיון לדעת הרמב"ן והרשב"א והרע"ב"א לא מקרי אמירה כשאמר החקדשי לי בזה שאת נותנת לי, וצ"ח שישאמר שחתקדש לו כהנאה הקבלה, א"כ הוי כהנא כהן הוא ואמרה היא דהוי ספק כ"י א, ואף שיש ללדד ולומר דכשהיא אומרת שרואה להחקדש לו כהנאה הקבלה והוא משיב שחתקדש בזה שנחנה לו, נראה שמכון לקדשה כהנאה הקבלה, עכ"ל מי יקל בזה באיסור א"ל החמור וכו'.

ב. בשלקח בשתיקה, אם הוי כהנא הוא ואמרה היא (דכ"י) פסק קדושין, או ודאי קדושין כשידבר עמה מקדש על עסקי קדושין, כדאיתא בסעיף ח'. כתב בחי"מ סק"כ דנראה שצנחנה לאדם חשוב ואמרה היא והוא לא אמר כלום אלא קיבל בשתיקה, הוי כהנא הוא ואמרה היא דספיקא הוי וחיובין מדרבנן, ועי' במ"מ פ"ה דאישות [הכ"ל והכ"כ דמשמע כן מדרבנן].

ועיין באבני מלואים המוצא להלן בהערה י"ד, שפי' כן בדברי הרשב"א אליבא דהראש"ד והתוס'. וכתב שם עוד, דלכאורה חיקשי ה' דמשמע מכל הפוסקים המקודשת גמורה ודאי לא הוי צנחנה לאדם חשוב ואמרה היא, ואמאי כיון שהוא מקבל הכסף אדעתא דקדושין הרי נחלה למאמרה וה"ל כאמר הוא ונתן הוא, מיהו לפמ"ש הר"ן פ"ק דקדושין, במ"ש הרמב"ם דאפי"ס דאמרה תן מנה לפלוני וחתקדש אני לך והוא נתן על פיה, אפי"ס נריך לחזור ולומר החקדשי לי בזה שנחתתי על פיה, דהיינו משום דשתיקתו אפי"ס שתיקת האשה לדבריה, לא איכפת ליה כיון דיכול לישא אחרת, ודוקא שתיקת האשה הוא דהוי הסכמה דכיון שנאסרה לעלמא לא היתה שותקת כ', לפי"י נוחה, דגם צנחנה היא לאדם חשוב ואמרה היא לא מכני קבלתו בשתיקה כמדבר עמה בקדושין, משום דלא איכפת ליה כיון שיכול לישא אחרת, וגם לפמ"ש הרשב"א בדדושין שצנחנה תן מנה לפלוני וחתקדש אני לך ונתן, ולא אמר האמק"ל צנחנה זו שאני נותן, אינה מקודשת, מעט דאפי"ס שהדברים מראין לדעת מה שאמרה לו נתן הוא וכמו שפירש דמי, מ"מ העדלת עדים צעין, דהמקדש צל עדים אין חוששין לקדושין כ', לפי"י גם צנחנה היא לאדם חשוב ואמרה היא ליכא העדלת עדים. [ועי"ע בזה בעיב קדושין סק"ל, ובשאלות משה (להרי"מ ראזין) סי' ל"ג חות ט']. ועי"ע שס"ס, דלפי דברי הר"ן ה"ל, א"כ האידנא שאינו יכול לישא שתי נשים, דיש חר"ג אפילו בארוסה לדעת כמה אחרונים [עי' ע"י באור"ה סי' א' סק"ה], איש ואשה שיש דמכני בהם שתיקה כדבור, דהרי ע"י קדושין הוא נאסר באשה אחרת, כמו האשה שנאסרה לעלמא ע"י קדושין, [משא"כ לפי דברי הרשב"א ה"ל, ויולא דאפילו האידנא לא מכני שתיקתו משום דסוף סוף ליכא העדלת עדים].

וכתב במשנה דרבותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"ו בתשרי כ"ב השואל, דלכא"מ דמדמה נחנה ואמרה צלדס חשוב נתן הוא ואמרה היא, נראה שחס דיבר עמה תחלה על עסקי קדושין, הוי קדושי ודאי, כמ"ש הרא"ש [כדאיתא בש"ע סעיף ח']. ועי"ע באור"ה שיש שחלקו על הרא"ש.

ובקריית מלך רב פ"ג דאישות ה"ב כתב כן בח"ד בפשיטת, שצנחנה היא ואמרה היא צלדס חשוב כשהיו עוסקים צעין

והש"ע, ואפי"ס שהטור לא כתב כן בזה, כבר הביא הב"י לשון הרמב"ם ולא הזכיר שהטור חולק ע"י וכו'.

אולם יש סוברים דמקודשת אפילו כשלא אמר כהנאה זו. צנחנה נדק (מלויצבוויטש) סי' ק"ט חות ד' כתב דממ"ש רש"י בקדושין ז' ע"א גבי הילך מנה ואקדש אני לך, דמייירי שקיבלו ואמר לה החקדשי לי "בכך", משמע בזה"ל דס"ל שאינו נריך לומר כהנאה זו, אלא די באמר החקדשי לי בכך, ומפרשין מעמנו שמקדשה כהנאה הנאה שתרצה לתת פרוטה לאדם שפייסנו לה לקבל ממנה מתנה, וצ"ל אליבא דה"ק דגבי מקדש כהנאה מלווה שדף ר' ע"ב מצוה שם ברש"י ד"ה לא לריבא דאמרה מקודשת אפי"ס פ"ה בזה"ל שמקדשה כהנאה מחילה המלוה, ה' לא"ה אמרין דבמלוה עמה קידשה, שאני החס דמכיון שמתנה המלוה הם שלו, י"ל ודאי דכוונתו על המעות עצמן עד שיפרש ויאמר כהנאה מחילה המלוה, משא"כ הכא דהכל יודעים שהא"ס נריך ליתן להאשה כסף הקדושין דהרי הוא הקונה, וכן יודע המנהג בכל יום שהא"ס נותן, א"כ כשהיא נחנה ואמרה שעי"י חתקדש לו וגם הוא אמר כן שחתקדש לו בזה, סתמא כפירושו שצנחנה זו שמקבל ממנה מתנה חתקדש לו וכו'.

ובקריית מלך רב פ"ג דאישות ה"ב כתב כן צנחנה הרשב"א אליבא דהראש"ד והתוס', דמדברי הרשב"א בחי' לקדושין דף ה' ע"ב נראה דס"ל לדעת הראש"ד, והתוס' [שנחנה דמה שלא הזכיר צנחנה שם ד"ה נחנה היא ואמר הוא, היינו משום דלא פסיקא ליה מכיון דצלדס חשוב מקודשת], מקודשת אפי"ס שלא אמר אלא הרי את מקודשת לי, ולא אמר כהנאה מתנה זו שקבלתי ממך. גם האבני מלואים והמקנה המוצאים בסמוך סברי כן צנחנה התוס'. [מיהו בקריית מלך רב עצמו כתב דלע"ד נראה דאף הראש"ד והתוס' סוברים כהרמב"ם, שאינו די צי"ח הרי את מקודשת לי או אפילו צנחנה שקבלתי ממך, ומה שנחנה דלא פסיקא ליה כ', לא קשיא מיד, דהם סוברים דמה דאיתא צנחנה נחנה היא ואמרה היא א"כ מקודשת, הפ"י הוא שכל לשון שאמרה אינה מקודשת, ואפילו כשאמרה הריני מקדשה לך כהנאה מתנה זו שקבלת ממני, והתלמוד קלר, ולפי"י יפה כתב צנחנה היא ואמר הוא לא פסיקא ליה, משום דצלדס חשוב כשאמר צלדסן הראוי כז' מקודשת. גם צנחנה השקל כאן כתב דאפשר לפרש כן צנחנה התוס'.

ועיין באבני מלואים סק"י שכתב כן צנחנה הטור אליבא דהרי"ף והרא"ש, דהטור ס"ל שהרי"ף והרא"ש סוברים כהתוס' דסגי בזה שאמר הרי את מקודשת בזה שקבלתי ממך, ולא צעין שיאמר כהנאה זו כ', וחולקים על הרמב"ם שהנריך שיאמר כהנאה זו כ', ודלא כמ"ש הרשב"א [המוציא לעיל] שהרי"ף סובר כהרמב"ם. גם המקנה לקדושין ה' ע"ב כתב דהטור ס"ל להרי"ף והרא"ש אפילו כשאמר האמק"ל צנחנה שנחת לי מקודשת כצוהר צלדסן דף ז'. [ובלשון הרא"ש ה"ל כתב גם הי"ע פ"ה דקדושין סי' ז']. וכ"כ צנחנה השקל וצנחנה אכן כאן. ובק"י להמקנה כאן כתב שגם מהתוס' והרא"ש דף ה' ע"ב משמע דאפילו כשאמר סתם האמ"ק אמרין ממילא דעתו על הנאה וכו'. גם בקרבן נתנאל שם צלדס כ' כתב כן צנחנה הרא"ש. ובקדושין השלחן סעיף מ' כתב כך צנחנה הטור [עלמא], דהטור סובר דגם כשאמר בזה שקבלתי ממך פירושו הוא מקדש אותה כהנאה קבלתו.

ועי' צביאור הגר"א סק"י דמצוה דבדברי דמה שכתב הרמ"א ויש מחמירים כ', קאי גם לענין מה שכתב הש"ע כהנאה זו כ', דאליבא דהמחמירים מקודשת אפילו כשלא אמר כהנאה זו כ', דפתחיו פליגי. וכן מצוה בתפארת יעקב סק"ג. [וכן משמע ממ"ש

אוצר

סיק פון אהר ב

הפוסקים

זו לא משמע כן ד, גם בפרישה כתב שאינה מקודשת. גם ביטומות יעקב צפר הקלר סקרי"ז הוכיח כן מהחוס.

ובערך השלחן סקרי"ז כתב דכן מוכח ממ"ש הר"ן [לדף ה' ע"ב] נחנה היא ואמר הוא לא פסיקא ליה, דמנין הו' קדושין, דבאדם חשוב מכני, ובהכי מיקיים נחנה היא ואמר הוא דיוקא דסיפא, דמנין דלא הו' קדושין [וכייוני] באדם שאינו חשוב, ובהכי מיקיים דיוקא דרישא כו' ע"ש, וא"כ מזה דליוקין מסיפא שצנחנה היא ואמר הוא מקודשת באדם חשוב, מוכח דמה דקתני שם שצנחנה היא ואמר הוא ודאי אינה מקודשת מיירי אפילו באדם חשוב, וכמ"ש הפרישה ופגמוס יוסף. גם במאמר מרדכי (להר"ם בר מנחם) בחדושי בנו דע"ת ע"ה, כתב דלפ"מ שפירשו החוס' ור"ן דסיפא מיירי באדם חשוב, נראה כהדין שצנחנה היא ואמר הוא אפילו באדם חשוב אינה מקודשת וכו'.

ובדינא דחיי עשין מ"ה ד"ז ע"ב כתב דהדן עם הפגמוס יוסף [בג"ל], דהרי ממ"ש הרמב"ם בפ"ה דאישות הכ"ז נחנה היא ואמר לו כו' ולקחו ואמר לה האמ"ק כו', אם אדם חשוב הוא כ"ז מקודשת [וכ"כ לשון השו"ע], מוכח שצנחנה היא ואמר הוא אף באדם חשוב אינה מקודשת כלל, דאם איחא דמקודשת מספק לא הו' שחיק הרמב"ם מלזכור דין זה, וגם הטור כתב נחנה היא ואמר הוא [אם הוא אדם חשוב מקודשת], ולא הזכיר שחיקה מקודשת מספק באמר הוא, וגם מהצריחה גופא [בדף ה' ע"ב] איכא למשמע כו', דהרי איכא לאוקמי רישא וסיפא צדד גוונא, וא"כ כי כידי

צנחן קדושין הוי [ודל"ן] מקודשת, להסבירים כן גבי נתן הוא ואמר הוא.

אולם בעצמות יוסף לקדושין דף ה' סוד"ה הלכה ה', אף שכתב בתחילה דמסביר דמנין שצנחנה לאדם חשוב הוי כנתן הוא, א"כ אף צנחנה היא ואמר הוא הוי כנתן הוא ואמר הוא דמסקין דסיפא הוא ומקודשת מדרבנן, ולפ"מ מה שכתוב בסיפא דצריחה שצנחנה היא ואמר הוא אינה מקודשת, מיירי רק באינו חשוב, סיים דאם דין זה אמת, הרי דברי החוס' תמוהים [במ"ש שם ב"ד"ה ה' נתן], דמה שלא הזכיר כלל נחנה היא ואמר הוא, היינו משום דלא פסיקא ליה, דפעמים מקודשת באדם חשוב כו', דאם מילתא דסיפא בג"ל נמי מיירי במילתא דלא פסיקא ליה, ובפוסקים לא מלאה דבר זה, וגררם לי דלא אמרין דמילתא לאדם חשוב נחנה כנתן הוא אלא דוקא כשיזכר הוא לה וקיים דברים, דכשתא יקרה הוא צעניו, אכל בקבלתו לחודר בלי אמינתו לה אינו נחשב כנתן הוא כלל, ולפ"מ דינא דסיפא הוא מילתא פסיקא ואפילו באדם חשוב. וכ"כ שם גם ב"ד"ה ולענין הלכה.

גם בפרישה אות ט"ו במ"ש הטור שצנחנה היא ואמר הוא אינה מקודשת, כתב דאפילו אי הו' אדם חשוב אינה מקודשת יי. וגם הב"ש סקרי"ה אף שכתב בתחילה [דמלך הסביר נראה] דבאדם חשוב כשהיו עסוקים בעסקי קדושין נחנה היא ואמר הוא הוי קדושי ודאי, דאם מה שהיו עסוקים בעסקי כו' כאמר הוא, ומכ שצנחנה לו הוי כנתן הוא, מ"מ סיים, מיכה בחוס' צנחנה

(יב) וע"י ע"ז באבני מלואים המובא בהצרה י"ד.

(יד) באבני מלואים סקרי"ז פ"י בכחונה הב"ש בזה כמ"ש העצמות יוסף דלעיל. ובביאור מנחם פ"י באופן אחר ע"ש. ובאבני מלואים שם כתב [לדחות הראיה מהחוס'] פירו מלשון הרשב"א בחדושי שם שכתב שהראב"ד תירץ דנתנה היא ואמר הוא לא פסיקא ליה. משום דאיכא אדם חשוב דהוי מקודשת "גמרה", וכן [תירצו] בחוס' רבוחינו הצרפתים עכ"ל. נראה מדבריו דמה דלא פסיקא ליה למתני נחנה היא ואמר הוא [באדם שאינו חשוב אינה מקודשת], היינו רק משום דבאדם חשוב הוי קדושי דאי, אבל נחנה היא ואמר הוא, שפיר פסיקא ליה למיתני באדם שאינו חשוב שאינה מקודשת כלל. כיון שגם באדם חשוב הוי רק ספק מקודשת מדרבנן. גם בקרא להפקנה בסעיף ד' כתב דאפשר שהחוס' התכוונו דלא פסיקא ליה למיתני בהדיא שצנחנה היא ואמר הוא אינה מקודשת, משום דחיישינן דלמא אחי למסעי באדם חשוב, אבל בנתנה היא ואמר הוא לא חיישינן כולי האי, כיון דאפילו באדם חשוב אינו אלא חששא דרבנן. [וע"י בהפקנה לקדושין ה' ע"ב].

ובפתחי צורה סעיף ז' כ' ד"ל דמ"ש החוס' שצנחנה היא ואמר הוא לא פסיקא ליה, כונתם היא דמכיון שבאדם חשוב מקודשת, לכן אף דכאן מיירי בסתם בני אדם, מ"מ ספק קדושין הוי, דהרי צריך לחקור אם הוא אדם חשוב או לא. אבל במה דקתני נחנה היא ואמר הוא בסתם בני אדם אינה מקודשת, לא שייך לומר דהוי ספק קדושין בגלל הצורך לחקור שמה אדם חשוב הוא, ששם דהוי ספק פסיקא, חדא דשפא אינו אדם חשוב, ואח"ל דהוא אדם חשוב, מ"מ הרי נתן הוא ואמר הוא לא הוי אלא ספק קדושין, ועדיין צ"ע. וע"י צ"ב בזה בסיב קדושין סק"ב. ובאבני משפט אות ה'.

(טו) ומה שהביא תה"ט סק"ה מחב"ש דהוי קדושין, ותמה עליה, כונתו להשיג על מה ש"כ תב"ש בתחילה, וכמה שהביא תה"ט מחב"י, יש להעיר, דהב"י לא כתב כלום לענין אם הוי קדושין בנתנה ואמר הוא אדם חשוב כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין, אלא כתב רק דמה דמתני היה מדבר עמה ע"פ כן נתן הוא ואמר הוא, הטעם הוא דלא גרע מנתן בשחיקה, וכמה שהביא תה"ט מהפרישה, יש להעיר דהגם שהפרישה כתב שצנחנה ואמר אינה מקודשת אפילו באדם חשוב, מ"מ נראה דשאר דבריו שכתב אחרי זה מיירו לענין עיקר דינא דאינה מקודשת בנתנה ואמר כשהיה מדבר עמה על עסקי, אבל אין בהם נחיתת טעם לענין אדם חשוב.

(יג) וכ' באבני מלואים סקרי"ז דאולי טעמו דהפרישה הוא כהעצמות יוסף [דלעיל], ובעני ארזים סקרי"ז כתב דנראה דהפרישה ס"ל דבלא אמר מידי אין הדבר ברור שקיבל כדי שתהיה מקודשת בהנאת קבלתו, דאפשר שקיבל [רק] לשם מתנה בעלמא, לכן אפילו ספק קדושין לא הוי. גם בסיב קדושין סקליב כ"כ בטעם דעה זו. ובחדושי הר"ש טויבש (שבש"ט וילנא) בקדושין ה' ע"ב כתב אליבא דהחוס' שם, דכיון שהבעל לא עשה שום פעולה לא נתינה ולא אמירה, אף שנחשב כנתן הוא, מ"מ לא מהני משום דהוי כי תקח אשה לאיש, מכיון דכל עצם הקדושין נתנה על ידה, דהרי אף מה שנחשב כנתן הוא נצטח על ידה. וכ"כ בשאלות משה (להר"ם ראיון) סי' ל"ג אות י"ב, וכע"ז כתב בשו"ת מהר"ש (פג"ל) ח"ה סי' מ"ט אות ד', ובאות ג' שם כתב טעם אחר ע"פ שיטת הסוברים שנתן הוא ואמר הוא הוי רק חשש קדושין דרבנן [כמבואר לעיל ס"ק מ"ב], ועפ"ם שהוכיח שם דאיסור דרבנן אין לו כח לגרור שאר דברים כו', דלפ"מ סביר החוס' שפיר שאין לומר דנתנה ואמר הוא באדם חשוב יחשב כנתן ואמר, כיון דאף בנתן ואמר ליכא אלא חשש קדושין דרבנן. (ועפ"ז כ' שם, דלפי שיטת הסוברים שנתן ואמר הוי חשש קדושין מדאורייתא, חיישינן אף בנתנה ואמר באדם חשוב וכו'). וביטומות יעקב בפירוש הארוך סק"ט כתב דנראה לומר דבר נפלא בטעם החוס', עפ"מ שר"ע רס"י ג' שבקדושי ספק מחויבת להחזיר כסף הקדושין, הנהגה שם אף שהיה ראוי שלא התקדש אפילו מספק, דכיון דמחויבת להחזיר הכסף במאי התקדש, אעפ"כ הוי קדושי ספק, משום דהוי מתנה על מנת להחזיר דמקודשת בה מהדין אי לא גזירה דחליטין כו', אבל בנתנה היא ואמר הוא באדם חשוב אין אפילו ספק קדושין, דמכיון דמחויב להחזיר הכסף, במאי התקדש, דבמתנה לאדם חשוב ע"פ להחזיר אין קבלתו נחשבת לנתינה כמ"ש הר"ן תב"ה [לענין גנינים], [ויש להעיר, דטעם זה מספיק רק לענין שלא יהיה ספק קדושין בנתנה ואמר באדם חשוב כשלא היה מדבר עמה על עסקי קדושין, אבל אינו מספיק לענין שלא יהיה ודאי קדושין כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין]. גם בקונט' מים חיים (שנדפס בדברי חיים להר"י איוע"באך דף ע' טו"ג) כתב טעם זה, וע"ש עוד טעם. וע"י מ"ש בזה ביד דוד דלהלן, ובדרישה ארי (אבן פינה) סק"ד, ובחכם לב עמוד פ"ו.

אוצר

סיק מז אות ב—ה

הפוסקים

ונתנה היא ואמר היא, [גכ] אינה מקודשת, דנענין שאלה מהם יפרש בהנחה זו, ומכיון שלא פירש אחד מהם כך, הוי כמקדש במתנה עומה ואינה מקודשת, דומיה דהמקדש במלוה דאינה מקודשת אפילו כשהחזיר לה השטר, דמכיון שלא הזכיר לה בשעת הקדושין לקדש זו, סתמא הוי כמקדש במלוה לחוד וכו' [כדאיתא בסו' כ"ח סעיף ז, מיהו ע"ש ברמ"א].

ועי' בתפארת יעקב סק"ט, דאחר שהוכיח מהתוס' וכו"ר שצנתה ואמר בהאדם חסד לא הוי אפילו ספק קדושין, כתב אצל במדבר עמה בעסקי קדושין י"ל שפיר צנתה ואמר בהאדם חסד הוי [ודאי] קדושין דהא אמר ונתן, ומ"מ נראה דנענין מדבר עמה באופן זה שהיא חתן, אצל מדבר עמה סתם חתני לא הוי כאמר שתתקדש עמה שהיא חתן. וע"ש בסק"ט שהביא ראיה לזה.

ג. בשנתנה ואמר לאדם חשוב וענה הן. עי' במשנה דרבותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"ז ע"ב בתשו' הרב השולל, דאחרי שנסתפק בזה שתיקה אם הוי נתן הוא ואמר היא דהוי ספק קדושין וזכיו עסקים צענין קדושין הוי קדוש ודאי [עי' בזה הקודם], כתב דנענייית הן נראה ודאי דמקודשת, ואפילו כשאין עסקים צענין קדושין, כח"ס [לענין נתן הוא ואמר היא] הרמ"ה והשו"ע [בסעיף ח. וע"ש בחלוה"פ סקמ"ג שיש שחלקו על הרמ"ה והשו"ע].

ד. בשנתנה ואמר בהאדם חשוב, ובא אחר וקידשה ע"י שנתן ואמר, אם צריכה גם גם טהשני (להסביר) דמקודשת להאשין מספק ולריכב גט ממנו). בעיז קדושין סקל"ב ד"ה ונראה ליישב, כתב בתוך ביאורו בסוגיית הגמ' אליזה דהח"מ הסובר שצנתה ואמר בהאדם חשוב ספיקא הוי וחיישין מדרבנן [כמובא בזה צ"ל], דאם חת"כ בזה אחר וקידשה ע"י שנתן ממנו ואמר, חת"כ דמי' הדין ודאי הוא דקדושין בחראי ממנו אינם פלוט, דאי נתן הוא ואמר היא הוי קדושין, חת"כ קדושין קמאי דהוי בהאדם חשוב שהוא כמו נתן הוא הוי קדושין ולא חפסי קדושין בחראי, ואי קמאי לא הוי קדושין משום דלא אמר הוא, חת"כ גם בחראי לא הוי קדושין, מ"מ חיישין מדרבנן [להלכה גט גם מהשני] כיון דלא דמו קדושין בחראי לקדושין קמאי, דהלא נתנה היא אינו אלא בהאדם חשוב, ומקרי נתנה היא וגם נתן הוא, אצל נתן הוא ממנו הוי בכל אדם, ומקרי נתן הוא לחוד, ע"ש שהאריך בזה.

ה. מה הדין כשאמר שתתקדש לו בהנאה זו לאחר ל' יום. צננעט עולם (להר"מ גינצבורג) סי' כ"ב כתב דנראה שצנתה לאדם חשוב ואמר לה האמק"ל בהנאה זו כ"י לאחר ל' יום, חלוי במחלוקת החוס' והרשב"א עם הר"ן, דנתיבות המשפט סי' קנ"א סק"ד כתב דלפמ"ש הרשב"א בקדושין י"ט ע"א ד"ה חת"כ, דעטס דהמקדש אשה לאחר ל' יום מקודשת חת"כ שנתנה במעוה, הוא משום דח"כ שצנעט שראויים הקדושין לחול אין המעוה בעולם, מ"מ מכיון שאם לא נגמר הקצין יש עליה להחזיר, רואים חנו אחס כאילו הם צעין ובאיתה הנאה היא מתקדשת ונענין המתקדשת בהנאה מזה כו', לפ"י ויאל דאם נאכדו המעוה באופן שפטורה לשלם כגון שנתנו, אינה מקודשת, משום דאין לה הנאה, וכן דעה החוס' צינמות י"ג ע"א ד"ה קגויה, אצל לפמ"ש הר"ן בקדושין שם דכטעס הוא דמעיקרא מקניא נפשה בהנחה זווי דהיכא לה כו', מקודשת אפילו כשהנאסו המעוה כו', ולפ"י צנ"ד, להר"ן מקודשת משום דמקניא נפשה מעיקרא בשעה שקיבלה בהנאה על לאחר זמן, אצל להרשב"א ויחוס' כיון דהכא אם לא תרצה בסוף ל' יום להתקדש לו, אטו חת"כ לשלם דמי ההנאה שקיבלה ממנו בעת שלקח המחזיק מידה, נמלא דלדידהו אפילו אם יחזרו שניהם לסוף ל' יום שמתקדש לו לא מהני, הואיל וליכא אז הנאה מחילה וכו'.

ובפתחי עזרה סק"ג [משמע דפשיטא ליה דמקודשת, כיון שצנ"ד נסתפק אי מהני חזרה בחוד ל' יום צנתה לאדם חשוב

קדשה

היכי דכרישא צנתה הוא ואמר הוא מקודשת, מיירי אף בהאדם חשוב, אף בהפסא שצנתה היא ואמר היא אינה מקודשת מיירי אף בהאדם חשוב. וכן באצני האפד סקנ"ב הביא שכתבתי דוד צפ"ק דקדושין דקמ"ב הוכיח מלשון התוספתא דקתני זה סתמא נתנה היא ואמר היא אינה מקודשת, דאפילו בהאדם חשוב אינה מקודשת וכו'.

וכ"כ בברית אברהם סי' ע"א אות ד' דמעיקר הכעלמות יוסף כו', וכן כל הפוסקים הראשונים לא הזכירו שצנתה ואמר בהאדם חשוב הוי ספק קדושין.

ובערור השלחן סעיף מ"ב כתב ג"כ שצנתה ואמר בהאדם חשוב אינה מקודשת אף שהיו עסקים צענין קדושין.

ויש שכתבו בזה, שיש חילוקים באופן אמירתה, וכן באופן הדיבור עמה מקודש. בפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג דאישות ה"ב דכ"ט א' כתב שצנתה לאדם חשוב ואמר הריני מקודשת לך [בזה] אינה מקודשת ואפילו כשהיו עסקים צענין קדושין, ואם אמרה בשעת הכתיבה כו' הריני מקודשת לך בהנאה שתקבל ממני דבר זה במתנה, או שאמר הילך דבר זה במתנה ואתקדש לך וקיבל שתיקה כו' מקודשת מספק, ואם הוי עסקים צענין קדושין שמתקדש לו בהנאה קבלתו ממנה מתנה, ונתנה בעוד שעסקים באותו ענין, ואמר הריני מקודשת לך בהנאה זו שקבלת ממני, מקודשת בודאי. וביאר שם ביד דוד אות כ"ב, דנראה דאף להסבירים [המבוארים לעיל אות א'] דשואמר הוא בשעה נתונה האמק"ל בזה שנתן לו, מקודשת היא בודאי כשהוא אדם חשוב [ולא מלכרי שואמר בהנאה זו שקבלתו ממנו מתנה], מ"מ כשאמר היא הריני מקודשת לך בזה, בודאי אינה מקודשת, משום דכל שהיא נתנה ואמרת אין הוא עשה שום קנין, ואף שהוא אדם חשוב דהוי כאילו נתן לה הנאה עמה שמקבל ממנה, עכ"ל לא מקרי נתן גבי דירה כדי שיהיו קדושין מספק, משום דמסתמא אין אשה רוצה להתקדש באופן זה, וגם ממשמעות לשונה אין הוכחה שדעתה להתקדש לו באופן זה, ואדרבה מבענין נראה שהיא רוצה לעשות הקנין, לכן אינה מקודשת מכיון שכתורה אמרה כי יקח ולא שחלקה, ואם אמרו שנתנוהו שהוא יעשה הקנין בהנאה קבלתו, הוי דברים שכלל ואינם דברים, והוי מקדש בלא עדים שאין חוששין לקדושין, ונראה ראיה לזה מהא דקתני נתנה היא ואמר היא אינה מקודשת, ומשמע דאף בהאדם חשוב אינה מקודשת, דהא התנה מילתא דפסיקא נקט וכמ"ס החוס' וסיעתם, וכן מוכח מלשון הרא"ש שם ש' צדין דנתנה היא ואמר הוא שצריך הקירח חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להחיר בלא גט, ואילו צדין דנתנה היא ואמר היא כתב בפשיטת דאינה מקודשת, משמע דאין שום חשש ספק בזה, ואף אם עסקים צענין קדושין, כיון שלא עסקו שמתקדש בהנאה קבלתו אין כאן שום הוכחה שהוא מקדשה כו', ואם עסקים צענין קדושין שמתקדש לו בהנאה קבלתו ממנה מתנה ונתנה לו בעוד שעסקים באותו ענין, פשוט דמקודשת בודאי, דהוי נתן הוא ואמר הוא, ומה שהיה ג"כ אמרת הריני מקודשת לך בהנאה זו שקבלת ממני, לא איכפת לנו כו' [משום דאמירתה לא גרעה משתיקה].

גם במשחא דרבותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דק"ז ג' כתב דדבר פשוט הוא שצנתה היא ואמר היא בהאדם חשוב, כו"ל נתן הוא ואמר היא דהוי ספק מקודשת, אצל לריכב שחאמר ואתקדש לך בהנאה מתנה זו, דאם לא אמרה כך הרי נתנוהו לכסף המתנה גיפא ואינה מקודשת כו' יי, ואם הוי עסקים צענין קדושין

(סו) והוסיף, דאם בשעה נתנה לא אמרה כלום עד לאחר כדי דיבור מהנתנה אף שגם הוא אמר שרוצה או שאמר בפירוש לאחר כדי דיבור התקדשי לי בהנאה זו. אינה מקודשת. ע"ש.

(יו) מדבריו שם משמע דס"ל דגם כשאמר הוא שמתקדש לו, צריך

לפרש בהנאה מתנה זו.

פיאור הגר"א

אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה

[לה] וצריך חקירת כו' עיין רש"י שם ד"ה

באדם חשוב שאינו כו' וכ"כ הר"ן שם. ליקום.

ובהנאה זו הקנתה עצמה לו [ולה] וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו

חשוב

באר הגולה

א טור בשם אביו הרא"ש
שם נפסקו

הפוסקים

ס"ק מז אות ה—ס"ק ז

אוצר

אחד שנהנה כוס וי"ש ואמר לו הילך כוס זה ותקדש לך צתי, ואמר לו הצחור לשון הסכמה כו' ושמה את הכוס, והרב השולח כתב שאם הצחור הוא אדם חשוב, ודאי כו' קדושין, דכרי האז נהנה צמה שבצחור קיבל מיזו את הכוס, והאז מקדש את צחו הקטנה קדושין דלורייתא, כתב שם ע"ז הרב המחבר דאפילו אם הוא אדם חשוב אין לחוש משום דאין כחן הנאה כלל, דהא מתחילה פייסו יחבירו לציתו לאכול ולשתות, ואותה הנאה ניתנה לו כבר צחוס, ומכיון שכן צמה תתקדש לו כו', ואש"פ שדרך צני אדם היא ששיושבים בסעודה מפייסים את האורח שישהה, אין זה משום שאינו רוצה לקבל המתנה משום חשיבותו, אלא מפני הצושה או משום [שחושש] שהשתיה תזיק לו כו', ואפשר נמי דשתיה אינה הנאה אפילו באלה חשוב, משום דאפילו אנשים חשובים דרכם לקבל אלה כו', ואין לורך לתת פרוטה לאדם לפייסם כדי לשתות וכו'.

ובמעשה חשב על שעה"מ פ"ה דאישות סוף אות ר"מ, כתב שצנתה איסור הנאה לאדם חשוב שהוא חולה שיש בו סכנה, י"ל שאינה מקודשת, משום דלא מתחשבה צמה שלוקח ממנה איסור הנאה, כיון דלדידה אינו שוה פרוטה.

ובעמרת מרדכי (להרי"מ זעלבאוויץ) ח"א דף ס"ז דן באלה חשוב שהיה צדוק ציות הסוחר צמקוס סכנה והצטיות לאשה שאם תשחררנו משם ישתנה, אם נימא שנתקדשה לו בהנאה צמה ששחררנו משם, וכתב שם צדק ע"ג באלה הטעמים שלא נתקדשה לו, משום דצדקוין ס"ג ע"א וצמקוס פ"ה דאישות ה"ט ובאש"פ סי' ל"ח סעיף י"ג. מצואר דכשחמר לאשה האמק"ל בשכר שחבר עליו לשלשון אינה מקודשת, משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכו"ל מקדש צמלוה, ולא דמי להא דאיתא צדק י' ע"ג שצמקדש בהנאה מלוה דלררוה לה זימנא מקודשת (ע"ש צרש"י ותוס'), משום דשם יש לה הנאה מיד, וכ"ש לפי"מ שפי' הרמב"ם צפ"ה דאישות הפ"י דמיירי שנתן לה עתה את הכסף, משא"כ צני"ד הוי כשכירות שיטנה מתחילה ועד סוף וכו"ל מקדש צמלוה וכו'.

ג. וצריך חקירת חכם וכו'. צנאש"ג ל"ן דמקור הדין הוא מהטור צ' בשם הרא"ש. והוא צרש"ש פ"ק דקדושין סוסיי א'. גם היש"ש פ"א דקדושין סי' ג' ו' הביא דברי הרא"ש האלו בא. וגם רבינו ירוחם נתיב צ"ח ח"א, גבי נחנה היא ואמר הוא, וגבי הילך מנה ותתקדש לך, כתב שצריך חקירת חכם איזה נקרא אדם שאינו חשוב וכו'. וכתבו הח"מ סקכ"א והצ"ש סקכ"ד דמלשון זה משמע דסתם בן אדם הוא חשוב ולריכזה גט מספק אלא צידוע עפ"י חקירת חכם שזכו אדם שאינו חשוב. ועי' צפרישא אות י"ז, והוצא צצ"ש שם, שצואר דאף דלענין קנין קרקע צכסף כתב הטור צחוי"מ סי' ק"ל דינא דאלה חשוב [דאם הלוקח הוא אדם חשוב קנה ע"י קבלת

פ"ה דאישות הכ"ב, וכתב דמה משמע דס"ל כהרשב"א (המובא להלן) דסתם בני אדם אינם נקראים חשובים וכו'. מיהו יתכן שיש ט"ס בטור וצ"ל "אדם שאינו חשוב", ככתוב ברא"ש עצמו, וכדמשמע בבאר הגולה חנ"ל, וכמובא בדרישה אות ד' ובשלטי הגבורים פ"ק דקדושין. גם במ"ש היש"ש סי' ד' "כבר כתבתי לעיל בשם הרא"ש שצריך חקירת חכם מי נקרא אדם חשוב", נראה שיש ט"ס וצ"ל אדם שאינו חשוב. דהרי לעיל בס"י ג' כתב שצריך חקירת חכם מי נקרא "אדם שאינו חשוב". ולשון הלבוש: וצריך חקירת חכם מי הוא הנקרא אדם חשוב או אינו חשוב להתירה לשוק בלא גט. (כא) עי' בהערה הקודמת.

וקידשה על לאחר ל' יום, כדמהני חזרה בקידשה בפרועה לאחר ל' יום, כדאיתא צסי' מ' סעיף א', או דלא מהני משום דמ"מ בהנאה שהיתה לה עד החזרה הוי הנאה ולא שייך גבי זה חזרה, והסברא נותנת דמהני חזרה כו' וי"ע.

ובתב שם עוד, דנראה דאם הוא חזר צו מהקדושין צחוק ל' יום, צריך להחזיר לה את המעות, דאף דהמעות האלו לאו צחורה קדושין הוי, אלא שהוא קידשה בהכח הנאה דמקבל ממנה מתנה, מ"מ אכן סהדי דמסתמא אדעתא דהכי לא נחנה לו המתנה וי"ע. [ועי' צני"ד קדושין המוצא לעיל סקמ"ה אות צ'].

מח. אם אדם חשוב הוא. צמ"ש הגמ' בקדושין ז' ע"א הכא באלה חשוב עסקין, כתב רש"י שאינו רגיל לקבל מתנות. וכו"ה צחוס' ר"י הזקן וצ"ן שם. וכתב צמעשה רקח פ"ה דאישות הכ"ב דמשמע מרש"י שדבר תלוי [רק] באינו רגיל לקבל מתנות. וכן מצואר צערוך השלחן סעיף מ"א. גם צשאלית ועצ"ן ח"ב סי' מ"ז כתב דכל שאינו מקבל מתנה משום אדם צולת זה, נקרא אדם חשוב לענין זה וכו'. ועי' צני"ד קדושין סקנ"א שכתב דאף דצמה דאיתא צצבת י"א ע"א וצמו"ק י"א ע"ב אדם חשוב שאינו, נראה דתלוי צמפורסם צחורה וציראה, יש לחלק בין העניינים צדבר הלמד מענינו, דממה שפי' רש"י כאן אדם חשוב שאינו רגיל לקבל מתנות, נראה דבהא תלוי מילתא. מיהו עי' צגלוניו הש"ס לקדושין שם, דאחר שהביא משאלית ועצ"ן הנ"ל, כ' שדבריו אינם צרוכים כ"כ, ועי' צרש"ש צפרקן סי' א' שכתב דצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להחזיר צלא גט, ולכאורה היה נראה דאלה חשוב דכאן היינו כל שצני עירו מכבדים אותו לחשיבותו צחורה או ציראה, עי' דונמתו לקמן דף מ"ע צ' [דעשיר נקרא כל שצני עירו מכבדים אותו מפני עשרו].

ועיין צצכ"ט סקכ"ח שהביא מעלמות יוסף י"ל לאלו דוקא אדם חשוב שהוא לכל, אלא אפילו אם רק לדידה חשוב ונהנית היא שהוא יקבל ממנה מקודשת. וצחודשי תלמיד הרשב"א לקדושין צדק ז' ע"א הביא בן צשם הרב אברהם אצ צ"ד, לאלו דוקא אדם חשוב אלא אינו דרחימא ליה ומתקרא איזי ציה אש"ג דלכונ"ע אינו חשוב, דלגבי איזי מיהא הוי כאילו אית לה ממונא מיינה כשצמקבל ממנה. וצמאירי בקדושין כ' ע"ב הביא בן צשם גדולי המפרשים י"ל שכתבו צהא דמקודשת באלה חשוב [דכ"ה] אף באלה שהיא אוהבתו אש"פ שאינו חשוב כל כך. ועי' להלן סק"ג דמצואר שם שיש עוד הסוברים כשיטה זו ושים חולקים עליה.

מט. ובהנאה זו הקנתה עצמה לו. אופני הנאה שונים בנתנה לאדם חשוב שאינה מקודשת בהם. צמשמא דרצותא (צחלק החי' של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"ו, צנידון שצשהיו מסובין צחורה אנשים צסעודה נתן צעל הסעודה לצחור

(יח) גם ביד אהרן ח"ב הגה"ט אות כ"ס הביא בן מהעצמרי. ולפנינו בעצמרי ליתא. ויתכן דמקורם הוא מהנהג"ג הגה"ט אות ג"ג, וכדחביא בן צמעשה רקח פ"ה דאישות הכ"ב מהצנח"ג בשם עצמ"ר. מיהו בצנח"ג יש לפרש דמה שכ' ונראה דלאו דוקא כו', הם דברי עצמו, ומה שצ"ן בסוף להעצמרי. קאי רק על מה שהביא שם בסוף.

(יט) כידוע סכנה בן המאירי להראב"ד. והוא הרב אברהם בר דוד בעל ההשנות. חתנו של הרב אברהם אב ב"ד הנ"ל.

(כ) בטור שלפנינו כתוב, וצריך חקירת חכם מי נקרא "אדם חשוב" כו'. [וכ"ה הלשון ברינא דהיי עשין פ"ח ד"ד ב']. וכן הביאו במעשה רקח

ביאור הגר"א

(כט) **חשוב להתירה בלא גט** (והו' ויש מחמירין אפילו לז' אומר תחלה כשנתנה ואתקדש לך רק נתנה סתם ואמר לה התקדשי כו' ושתק) (תשו' הרשב"א סי' תרי"ג) :

שיעור

[לז' ויש מחמירין כו'. הוא דעת הרא"ש שכתב שם וכן אם נתנה היא

ואמר הוא אינה מקודשת אם לא באדם חשוב ומ' דאפילו לא אמר' כלל וגם א"צ שיאמר בהנאה זו שקבלתי כו' דא"כ הו"ל נתן הוא כמ"ש הרשב"א אלא הרי את מקודשת במנה שנתת לי וכמ"ש הרא"ש שם סוף סי' וכן הוא בטור וכ"ה דעת תוס' והראב"ד כמ"ש הרשב"א בשם"ם וז"ל וא"ת לידוק מינה

באר היטב

ועיין תשובת הרשב"א סי' תרי"ג שם מנואר כשלא אמרה היא ואתקדש לך הוי ס"ק אפילו אם דיבר עמה מע"ק דלא דמי מדברים מע"ק ונתן הוא לנתנה היא ומדברים מע"ק אפילו בלשון חשבו ע"ש כי דבריו שם הנה קצת מגומגמים וע"ל ס"ק כ"ה מש"ש. ולדעת ה"ג אפילו אם שלחו חשבו הוי ס"ק. וז"ל ונחמיר כדעת ה"ג וכתב למעשה לר"ך להתיישב ע"ש. ועיין כנה"ג דף כ"ו ע"ב :

(כט) **חשוב**. משמע סתם בני אדם נקראים חשובים. ונתנת הרשב"א כתב סתם בני אדם נקראים ח"ן חשובים. ועמדות יוסף דף כ"ב ע"א כתב נראה דל"ד אדם חשוב השוה לכל אלא אפילו דלאו חשוב חי לדידה חשוב ונהנית היא שהוא יקבל ממנה מקודשת ע"ש ועיין פרישה : (ל) **אמרה וכו'**. רוב פוסקים ס"ל כן. הרא"ש והטור והר"ן והמגיד נתנה היא ואמר הוא הוי קדושין אפילו לא אמרה ואתקדש לך.

הפוסקים

סי' ג—סי' נא אות א

אוצר

ובקרבן נתנאל פ"ק קדושין סי' א' אות ע', בשם זנו, אחר שהקשה למח' הקדוש הרא"ש לבאר כאן שצריך חקירת חכם כו', ולא במתן לבאר זאת לקמן בס' ו', דהתם הוא עיקר מקום הדיון בלשון חשוב, ובאן הוא רק אגב אורחא, כתב דל"ל שסובר כהרשב"ד [המוציא בס"ק כ"ג] דלאו דוקא אדם חשוב אלא אינש דרתימא ליה ומתיקרא חיבי ציה כו', ולכן לקמן דמיידי שהיא החשיבות דהא אמרה לו הילך מנה ואתקדש לך, אינו צריך חקירת חכם אם אדם חשוב הוא, אבל כאן דמיידי נתנה היא ואמר הוא וביא לא דיצרכו כלום, ודאי צריך חקירת חכם.

ובעירון השלחן סעיף מ"א אחר שכתב דצריך חקירת חכם כו', כתב ולפי הסברה נראה דכשהחשיבות עליה ומקבלת לבדו אח' קבלתו ממנה אין לך אדם שאינו חשוב, אך מדברי הרמב"ם שצריך שיאמר התקדשי לי בהנאה קבלתי ממך והיא אמרה מקודם הילך ואתקדש לך, ועכ"ז מצריך שיכיר אדם חשוב, שמע מינה דלא מהני מה שהיא מחשיבתו עליה, דלא כהעמדות יוסף, ורש"י פ"י דאדם חשוב מקרי [מ"י] שאינו רגיל לקבל מחנות [ומכונא בס"ק כ"ג], ובדאי אי אפשר לעברה בלא גט כל זמן שלא נחזר שאדם זה אינו בגדר אדם חשוב כלל.

ובקיצור פסקי הלכות (לכסל מרכבה המשנה שצ"ח חכם לז') עמוד פ"ח אחר שכתב שצריך חקירת חכם כו', סיים ונראה עיקר בדבר זה דלומדן לגבי דידה [נראה דל"ל דידה] אם נקרא אדם חשוב. ועי"ש מה שדנו בזה במשטח דרבנן ח"א דק"ץ ד' ודק"ה א'. וכתב באצני מלואים סק"י דנראה דאע"ג שאנו מחמירים [גם] כשאנו יודע שהוא אדם חשוב וכמ"ש בשו"ע וצריך חקירת חכם כו' להחיר בלא גט, מ"מ נתנה היא ואמרה היא [וכאן שחן], מכיון דאפילו בלשון חשוב אינה מקודשת אלא מספיקא [כיינו להסבירים דספיקא מיהא הוי, כבס"ק מ"ז אות ז', דל"י שם לא הוי אפילו ספיקא], אי"כ כל שאנו יודע בודאי שהוא אדם חשוב, תו לא מחמירין בזה וכו'.

נא. ויש מחמירין אפילו לא אמרה וכו'. א. מקור דעה זו צוין בפנים לתשו' הרשב"א, וכו' כמ"ש בד"מ סק"ה שכתש' הרשב"א האריך בזה ופסק שיש להחמיר לענין מעשה אע"פ שנתנה

קבלת כסף מהמכור, ולא כתב שצריך חקירת חכם [מ"י נקרא אדם שאינו חשוב], היינו משום דשאנו לענין ממון דאמרינן זו המוציא מחזירו עליו הראיה, [משא"כ בקדושין דאסורה הוא, משו"ב אם אינו מוצר עפ"י חכם שאדם זה אינו חשוב לריבך גט ממנו]. וכע"ז כתב בארן זכ"י (ותאומי לז"ה) סק"ה דמ"ש הרא"ש "להחירה בלא גט", משמע דדוקא לחומרא ס"ל דסתם בני אדם נקראים חשובים, אבל לא לקולא.

אולם בדעת הרשב"א כתבו הח"מ וכ"כ שם, שהרשב"א כתש' סי' תרי"ג כתב דסתם בני אדם אינם חשובים. גם כ"ה כ"ה בן מהרש"א. וביד יצחק ח"א סי' קפ"ח כתב שגם צריך ורמב"ם ב' משמע דסוברים כהרשב"א, ונראה דטעמם הוא, דאם לא ידוע שהוא אדם חשוב, אע"פ דמיידי ספיקא לא נפקא, מ"מ לא הוי אפילו ספק קדושין, משום דמכיון שיש ספק צע"ס בהחיות, דהרי אם איננו חשוב, נמצא שלא קיבלה כלל, הוי קדושין בלא עדים וכו'.

והמסקנה בק"א לסעיף ז' כתב דמלשון הגמ' "הכא בלשון חשוב עסקינן" משמע כהרשב"א, ואפשר שהרא"ש משמע ליה דלא כהרשב"א ממה דאיתא בירושלמי [צרכות פ"ע ה"ג] וכו' בלשון ח"א סי' רכ"ג שכתבו לו כלים כמתנה מצד העוב והמטע מפני שהיה עובד לו ולנתן, ועי' במג"א שם סק"ה שהקשה מכאן [דנראה כאן מבוחר דדוקא כשהמקבל הוא אדם חשוב יש הנאה לנתן, ואפשר דמזה הוכיח הרא"ש דסתם בני אדם נקראים חשובים], ולנאורה ה"כ נראה לומר דהכא צע"ס שחיה עובד הנותן יותר מהנאה המקבל בשוה פרועה, [לכן לא סגי הכא בסתם בני אדם], משא"כ ה"כ דלא צע"ס שחיה עובד הנותן יותר מהנאה המקבל כדמשמע בצרכות הגשמים [בס"י רכ"ח סעיף ז', לכן סגי ה"כ אפילו בסתם בני אדם, ואזכיר קושית המג"א ב', ונדחית ראיות הרא"ש].

והנה ביד אהרן ח"ב הגב"ע אות כ"ט אחר שהביא מהעמדות יוסף דאפילו אם רק לדידה חשוב ונהנית היא שהוא יקבל ממנה מקודשת [כמוצא לעיל סק"ה], כתב בשם ספר חיקון סופרים דמה שכתב הרא"ש שצריך חקירת חכם כו' צ"ל לשלול דלאו כל כמינה לומר לדידי חשיב לי לאדם חשוב.

(כז) ועי' בדרישה אות ז' שיש שרצו לומר שהטור ס"ל דלהרמב"ם סתם אדם הוא בחוקת שאינו חשוב. והדרישה דחה דאי אפשר לומר שהטור התכוון לזה. משום דא"כ קשה במש"כ הטור שם דסברא ראשונה היא סברה רב אלפס. מאיזה לשון הבין הטור שהרי"ף ס"ל דסתם אדם בחוקת חשוב מוא וכו'.

(כג) גם בקצוה"ח סי' ק"צ סק"ד תירץ כע"ז קושית המג"א. עפ"י הר"ן פ"ק קדושין [ו' ע"א. וכו' ברמב"ן שם. וע"ש ברשב"א וריטב"א] דאפילו באדם שאינו חשוב גמי הוי הנאה אלא שאינה ה"ה פרוטה ומשו"ה

לא מהני בקדושין. אבל ברכת הטוב והמטיב צריך לברך אפילו בהנאה פחות משו"ס. ועי"ש בישוב קושית המג"א. במחצית השקל שם. ובדבר אליהו (להר"א לצרמאן) סי' א' ד"ה ובדרך זה. ובאמרי שפר (להר"א קלאצקין) סי' מ"א אות ג'. ויש להוסיף שהטעם הנ"ל לדין ברכת הטוב והמטיב "מפני שהיא טובה לו ולנתן", לא הוזכר בירושלמי. ומקורו הוא מהרא"ש פ"ט דברכות סי' ס"ז, ועי' בהגהות הגר"א שעל גליון הרא"ש ובביאור הגר"א באות שם, שהשיג על הרא"ש וכתב פעם אחר בכונת הירושלמי. ובשנות אליהו פ"ט דברכות ס"ג כתב באופן אחר קצת ע"ש. ועי"ש בעירון השלחן שם. סוף סעיף ז'.

ביאור הגר"א

שם מבוואר להדרא כס' ראשונה כנ"ל רק שחשש שם למעשה מפני סכרת
בה"ג שכתב והיה נתנה היא ואמר הוא נמי ספיקא הוה כמו בס"ח ולפ"ז
אפילו באינו חשוב וכ"ש דאצ"ל כוננאה זו כ"ו ולא אמירתה תחילה אבל ה"רן
דחה דברי בה"ג אבל דעה זו אתי שפיר לדעת תוס' וראב"ד ורא"ש
כנ"ל :

נפי נתנה היא ואמר הוא ותי' הראב"ד דהוא לא מסיקא ליה דאיכא אדם חשבו וכן בתו' ועיין תו' שם ד"ה הא כר אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו דאין כאן בית מדרשו ונראין בדבריהם דהוא דאמר לקמן בחדש חשוון הוינו כשחזר ואמר אלי' התקדשי בהנאה זו כו' כנ"ל נמצא בדברתי סליגי חרב כל כוונ' יש' שד"ח תו' הוציא' מהחשבת הרשב"א י' הרי"ב כמ"ש בד"מ אבל

7318

ס"ק נא אצת א

הפוסקים

ובתחלה איתא שם אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשה מדין ערב כו', ושם יש הכרח שתאמר ואקדש אני לך דבזה מקציה נעשה כדאיתא שם, לכן צעי רבא אח"כ גם צהילך מנה כשאמרה ואקדש אני לך, אם יש גם צזה אחו הקנאה, אבל לפ"ה דפשוטו שם שיש חיובו בין אדם חשוב [לבין אינו חשוב], לא צריך כלל שתאמר ואקדש אני לך. וגם בחדושי מהר"ן שפירא (על הטור) כ"כ דפעה הטור.

וב"ב המושל"ם צפ"ג לדישוה ה"ב דהעור ס"ל שאין נרד צאמרה, משום דאם איתא דלא ניתא לה בזה קאמרה ולא היתא שותקת, וגא אמרין דלא חיישא לדבריו, ואף שגעינן נתן הוא ואמרה היא אמרין בקדושין ה"י ע"ב דספיקא הוי, ומוכח בעור שם דהטעם דלא הוי ודאי קדושין היינו משום שנתן סתם ולא נודע אם [נתכון] גשם קדושין או עקדון או מחנה, ואף שאמרה הריני מקדשת לך בזה [והוא שחק] שמה לא חש לדבריה כו', שאני התם כי למכין דיכול לישא כמה נשים לא איכפת ליה אם נראה שמסכים לדבריה, אבל הכא מכיון דע"י מה שהיא מתקדשת היא נאסרת על אחר, אם איתא דלא ניתא לה היתא מוחה וכו'.

ובב"ח כתב בן זלעט התוס' והרא"ש והעור אליהם דהרי"ף, דממח
שכתבו התוס' והרא"ש בדף ה' ע"ב שנתנה היא ואמר הוא
מקודשת בזהם חסוב, נראה דסברי דמקודשת חפילו כשלא אמר
כלום, והוסיף שצ"ל משמע שעתידין לשון הרי"ף, חף שצ"פרי
הרי"ף שצ"דינו לא נמא זה, וכן ממ"ש העור שנתנה היא ואמר הוא
מקודשת בזהם חסוב, אע"פ [דמייורי] שלא אמר היא, ושזו היא
סברת הרי"ף, מובאר שגם בן זר"ף כתב.

וּבְמִסֵּק הַבַּיִת שֶׁסְּדֻקָּיִין לְחֻמְרָא, שֶׁנִּתְחַבֵּר לְאִדָּם חֲסִיד וְלֹא אֲמִירָה
כְּלוּם יִרְק הוּא אֲמִירָה בְּשֵׁמֶה שְׂקִיבֵל מִמֶּנָּה הַתְּקֻדָּשִׁי לִי בְּכָךְ,
מִיִּדְעָה

שנחמה סתמא ולא חמרה אהקדש לך, וכוזא חמר בהקדשי לי ושתקה,
אע"ג דלא גילתה דעתה דניחא לה לההקדש וכו' כד.

והב"ש סקרי"ה בתז דרוב הפוסקים ס"ל כן, הרא"ש ור"ן [בסוגיא]
דקדושין ה' ע"ג] ורבינו ירוחם [בנתיב כ"ג ח"א] והמ"מ
[בפ"ג דאישות ה"ב] שכתבו שבנחמה היא [לחדש חשוון] ואמר הוא
הוי קדושין, [וכייוני] אפילו בשלל אמרה ואתקדש לך, דהא סוגיא זו
לא איירי בלמרה היא, וכן נראה מהמס' [שם ב"ב ה' נח], שכתבו
דמה שלא הזכיר כלל נחמה היא ואמר הוא, משום דלא פסיקא ליה,
דפעמים מקודשת בחדש חשוון, ע"כ, ואם נימא דאפילו בחדש חשוון
אינה מקודשת עד שחלמה ואתקדש לך, אכתי כוח מני למיחני נחמה
היא ואמר הוא ואפילו בחדש חשוון חלה שלא אמרה ואתקדש לך בה],
ועי' בהש"ר הרשב"א שם מבואר דבשלל אמרה ואתקדש לך הוי [רב]
ספק קדושין אפילו כשדובר עמה מעסקי קדושין, דשם אין לרוב
להתקדש לחדש חשוון. [ועי' במשנה דרבותא (במקל הכי) של הרמ"ר
אלפאסי] בתשובה בדף ק"ז דמה שכתב הרמ"א ויש מחמירים בו,
כיוונתו היא שהרשב"א מחמיר למעשה אף דס"ל דמדינא צעיק דוקא
שחלמה ואתקדש].

ובח"מ סקב"ב כתב שגם העור נ"ס"ל כרמ"א. וכ"כ בדרישה אות ו',
וביאר דל"ל שהעור סובב דאף דגמ' איתא שאמרה ואחקש,
לא נקטו בגמ' זה הלשון בדוקא שזריכה לומר כן, אלא ר"ל שכוונתה
היתה צמאי שנחה לו המנה שחחקש לו, ומזכרה הוא, דאי לא הכי
קשה דהא כל הפוסקים סוברים שצריך שיחזור ויאמר לה החקדשי כה,
ולמה לא נזכר זה בגמ', אלא ודאי דגמ' לא מיירי צמח שהוא או היא
צריכים לומר, ומה דנקט העור לקמן בסי' כ"ט [בדיון זה] לשון
ואחקש אני לך, לשון הגמ' נקט בכל הפוסקים. גם הט"ז סק"ט כ"ב
בדעת העור, והוסיף דהא דנקטו בגמ' ואחקש אני לך, היינו משום

שהסב את דעת הבה"ג לכחונה אחרת דמיירי באדם חשוב כו'. וכן משמע
הח"מ סקכ"ב.

(כה) מאבני מלואים סק"כ וביאור מנחם.

(כו) ע"י בערוך השלחן סעיף מ' דאחר שכתב דאילו הרמב"ם שכתב שאמר ואתקדש, אין כוונתו שצריכה לוטר כן בשעת נתינתו, אלא שני כשיש גילוי דעת מכבר ע"ז כ"י [כמובא לעיל סקמ"ו אות ב'], כתב דודאי הוא שגם הסוד מודה כן וכשאין גילוי דעת ונתנה לו סתם לא פהני אמירתו, דהרי דעתה לא היתה לקדושין כלל, ולא פליג הסוד על הרמב"ם אלא בענין אם שני כשאמר במה שקבלתי ממך ולא אמר בהנאה זו כ"י. ויש להעיר ע"ז טעם שהובא לעיל מהד"מ בשם חשו"ר הרשב"א שיש להחמיר "אע"ג דלא נילתה דעתה דניחא לה להתקדש".

(כז) ובשאלות משה (להר"ם ראזין) סי' ל"ג אות ח' כתב חילוק אחר בין נתן הוא ואמרה היא לבין נתנה לאדם חשוב ע"ש.

כח) גם ברבינו ירוחם נ"כ ח"א מבואר שגם כן ברי"ף ע"ש. ובדינא
דחיי עשין מ"ה דף י"ד טור ב', אחרי שכתב דאפשר שהסוד גרס כן ברי"ף.
ואסיף דמה שכתב הרי"ף [בסוגיא דדף ו' ע"א] ואחקדש אני לך, לישנא
גמ' נקט וכו'.

מיוזר ע"י סקמ"ו אות א' שיש שכתבו דאפי' להדי"ף והרא"ש (ועכ"פ להדי"ף) איננה מקודשת כשנתנה סתם, וכתבו אופנים שונים בפי' דברי הסוד, ויש מי שהגיה בדבריו.

(כד) צ"י בביאור הגר"א סקל"ו שהעיר שהרמ"א לא כחז יטה במה שהוציא דין זה מתשר הרשב"א. משום דשם מבואר דמה שהחמיר למעשה אינו אלא משום שחשש לסכרת הבה"ג [המובא בס"ק מ"ב אות ח'] שבנתנה היא ואמר הוא הוי ספיאק כמו בנתן הוא ואמרה היא. ולפי"ז [מ"ירי הרשב"א] אפילו באינו חשוב כר, אבל צצט דינו של הרמ"א אתי שפיר עפ"י דברי הרא"ש והתוס' והראב"ד המובא בחדושי הרשב"א לקדושין ה' ע"ב. גם בסיב קדושין סקל"ב כתב דנראה שהרמ"א וכן הב"ש סת"כ"ה לא ירדו לסוף כחנת הרשב"א (משום שבתשר' התיא יש חסרון כמה מלים), דהרי משמע בתשר' התיא דחומרתו היא רק משום דעת הבה"ג כר. מיהו צ"י בנס פשוט בכלל א' שבסופו, במה שכתב דמ"ש בתשר' הרשב"א שהובאה בבי' סי' מ"ב שהשיב לאחר שסמך על הסמ"ג שבמקדש בעד א' חוששים לקדושיה, מי סנו ה"ג והרי"ף הרמב"ם כר' שאתה מחמיר על צצמד יותר מכל אלו ע"ש, ואילו בתשר' הרשב"א סי' תרי"ג כתב דאצ"ג דמהרי"ף הרמב"ם נראה שאינה מקודשת בנתנה היא [בשתיקה] ואמר הוא אפילו באדם חשוב, אפ"ה הואיל והראב"ד כתב שבאדם חשוב מקודשת והבה"ג כתב דספיאק הוי כר, יש לנו לומר דספיאק הוי ע"ש, משמע בהדיא שהרשב"א ס"ל שבמחלוקת יחיד כנגד רבים אוליגו בחר רבים להקל אצ"ג שהוא במידי דאדוייטא, אבל במבמחלוקת שקולה אין לנו כה להכריע ודינן בו כדיגי הספיקות ע"ש, ומוכח שהמחבר"י שהרשב"א מ"ירי רק באדם חשוב, ובמשום שחשש בו גם לדעת הראב"ד וגם לדעת הבה"ג, דהרי באינו חשוב אין מחלוקת שקולה, וע"י ביד ירדו (פסקי הלכות) פ"ג דאישות דכ"ט ע"ב, דמתשר' הרשב"א הנ"ל נראה

באר הגולה

ב"כ הרי"ף חמשה
ד"ש קדושין

י - שיעור הכסף שמקדשין בו

משקל

אוצר

ס"ק נא אות א—ס"ק נב

הפוסקים

כו, ואף שר"ת צ"ח ס"ל שיכול לחזור בכל הקנינים כל זמן שעסקים באותו ענין, גם יש דעה דקנין משיכה והגבהה שצ"ל לרשות הזוכה, אף בחוב"ד אינו יכול לחזור בו, העיקר נראה להלכה ולמעשה כדעת הרא"ש והריטב"א (כו), ואם רק לאחר כדי דבור מנתינתו בשתיקה אמר [הריני מקדשת לך בהנאה שקבלת ממני דבר זה במתנה לב] אף שגם הוא אמר שהוא רואה או שאמר בפירוש לאחר כדי דבור [מנתינתה] התקדשי לי בהנאה זו, אינה מקודשת, משום דלאחר כדי דבור כבר נגמרה הנתינה כ"י ע"ש.

סעיף י. נב. שיעור הכסף וכו'. עכ"ל ס"ק הרי"ף במשנה ד"ש קדושין. ובי"ב הרא"ש שם והעור ר"ש סימן זה. ובי"ב שיעור זה הרמב"ם בפיהמ"ש ר"ש קדושין, וז"ל פ"ג מהל' טוען יגטען. וכתב באבני מלואים סק"א דמדבריהם משמע דכסף דקרא הוא מחכת כסף, ובין הו"ל הכסף בין הו"ק לעולם כ"י שיעור קדושי כסף משקל ח"י שעורה, וכן נראה מדברי העור ס"י ל"א שבי"ב צ"ח הרמ"ה בקידשה בכסף פחות משו"פ דאין חוששים, וע"ש צדק הצ"ח שכתב דכל כסף פחות מח"י שעורה אפילו שוב טובא מדברים אחרים אין כאן שיעור כסף שהלכ"ה חורה לקדושין, אמנם מדברי הריטב"א בחדושי דף י"א (שכתב על מתי"י דצ"ה אומרים בפרוטה ובשום פרוטה ח"ל) ובד"ק הוא דלא כ"י להו"ל למתני בפרוטה, דהא בקרא כתיב כסף וס"ל לצ"ה דלאו כסף ממש הוא אלא ממון דהיינו שוב פרוטה, וכיון דכן פרוטה עלמה שהיא של נחושת היינו שו"פ עלמה ולאו כסף הוא, אלא אידי דקתני צ"ח בשוה דו"ר דלא סגי בלא"ה (כו, חני נמי לצ"ה בפרוטה וכו') משמע דכסף דקרא אינו מחכת כסף אלא שם ממון, וכל מידי דחשיב היינו ממון וליכא פרוטה כלל אלא שוב פרוטה, וא"כ אין לשער כלל במשקל ח"י שעורה אלא במידי דחשיב ממון, ואם פחות מח"י שעורה הוא שוב טובא מדברים אחרים נמי ראוי להיות קדושין, ומלשון רש"י במשנה בפרוטה ובשום פרוטה, שכתב בפרוטה של נחשת, משמע בהריטב"א כ"י, אך לדברי הריטב"א קשה, דא"כ כסף ישיב לבעלי דמרה שוב כסף, וכן בעד עברי לדבריהם כל כסף האמור בחורה אינו אלא שוב כסף, ולכן נראה בדברי הרי"ף והרמב"ם והעור דשיעור קדושין הוא משקל ח"י שעורה כסף כ"י, ושום פרוטה היינו כל דבר ששום משקל ח"י שעורה כסף, וכסף פחות ממשקל זה ח"י שוב טובא מדברים אחרים לאו שיעורה הוא. וע"ש מש"כ עוד דמדברי הרמ"ה המובא בנמוקי ר"ש צ"ק מוכח דכסף דקרא אינו זוזי אלא כסף מחכת, ואף הרשב"א שבי"ב בחדושי לקדושין דף י"א דכסף דקרא היינו כסף היו"א, זה רק לפי הס"ד דבג"י שם, אבל לפי המסקנא שם אפשר דלא ה"ו כסף היו"א אלא כסף ממש. ובסק"א הביא דמהא דאמרין בקדושין ח' א' מה כסף דקן משמע דכסף דקרא הוא מעטע, וכתב דאפשר דכיון דפרוטה של נחשת צימי משה עדיין לא היה, וגמירי להו לחכמים בפרוטה דחשיב ממון היינו משקל ח"י שעורה כסף, ואולי הוא הלכה למשה מסיני כמו כל השיעורים שהם הלכה למשה מסיני.

יכתוב

חשוב פליג עם הרי"ף והרמב"ם כ"י, נראה שהרשב"א ס"ל שהראב"ד מירי אפילו כשאמר אה"כ. או אפשר שהבין [שהרי"ף והרמב"ם מירי] אפילו אחר קדם שהניחם בידו. ואפ"ה ס"ל כיון דהיא מעיקרא זשטה ידה ליתנם לו שלא בתורת קדושין. [לכן] אפילו כשאמר הוא קדם שהניחם בידו היא ארעא דידה הניחםם שהוא למתנה. (לב) ע"ס דבריו הקודמים שם.

מקודשת מספק, ואם קודשה שני לריכה גע משניהם, דא"כ דלהרמב"ם והרמב"ם אינה מקודשת כלל כ"י [כמבואר לעיל סקמ"ו אות א'], מ"מ מכיון דלהתוס' והרא"ש והרי"ף לפי דעת העור מקודשת, אזלין לחומרא, וכדעת הב"ב שפסק כך בסתם [אדם] דספיקא הוא וכו'.

ובעצמות יוסף בקדושין ה' ע"ב ד"ה ולענין הלכה, אחר שכתב דלהרמב"ם והרי"ף אפשר שאינה מקודשת בשלא אמר כלום כ"י, משום דלא כל אשה רואה להנשא לאדם חשבו, והביא מהרשב"א בחש"י ס"י חרי"ג דאפילו כשהיה מדבר עמה בעסקי קדושין לא מהני כ"י, הביא מדברי הרב השולח בחש"י הרשב"א הבי"ל דלהרשב"א מקודשת אפילו בשלא אמר כ"י נט, וכתב דמדברי העור בס"י כ"ז וכ"ע אין הכרח לענין זה כ"י, באופן שראוי לחוש להחמיר כדעת הראב"ד, וגם הרשב"א [בחש"י הבי"ל] לא הסכים להחמיר.

ב. יש שחילקו בשלא אמרה ואתקדש, בין אמר הוא קודם שבאו המעות לידו לאח"כ. בקרית מלך רב פ"ג דאישות ה"ב, אחר שהביא מהב"ב [שבאות הקודם] שהתוס' והרא"ש והעור חולקים על הרמב"ם, וסוברים דמקודשת אף שלא אמרה היא, והעור ע"ז ממה שגם העור בס"י כ"ע הרי"ף שחומר הוא כלשון התלמוד, כתב דלו נראה שאין מי שחולק על הרמב"ם בזה, והתוס' והרא"ש מירי כשאמר בשעה שהיא נותנת קודם שצאו המעות לידו כ"י, לכן שתיקה דילה כהולאה דמיה, וכמו דקו"ל שנתן הוא ואמר הוא בשעת מתן מעות ושתיקה מקודשת, ומה שהלכ"ה [הרמב"ם, והעור בס"י כ"ע] שחומר ואתקדש, מירי בשלא אמר כי אם אחר שצאו המעות לידו, וכו' שתיקה דלאחר מתן מעות דקו"ל שאינה מקודשת, וכן נראה מתוך דברי הרשב"א בחש"י סוס"י חרי"ג נא כ"י. וכע"ז כתב צ"ח קדושין סק"ב, ע"ש שהלכ"ה בזה.

ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג דאישות ה"ב דף ל' ע"א מבואר שנתנה בשתיקה אם אמר בשעה שקיבל המעות מידה, היא מקודשת בודאי, ואם בשעה שקיבל לא אמר כלום ולאחר הקבלה בתוך כדי דיבור אמר ושתיקה, מקודשת בספק. וכתב שם צ"ד דוד אות כ"ע שהוא מחש"י הרשב"א ס"י חרי"ג וכפי שנתבאר דעתו בזה כ"ב. ובאות כ"ב כתב שכל דברי הרשב"א שם מעורבים ונריכים תקון, אבל מ"מ מדבריו נראה, שנכסחפך בנתנה לו בסתם ולאחר שקיבל אמר לה שרואה לקדשה בקבלה זו ושתיקה, ואף שהוא עדיין תוך כדי דיבור שיכול לחזור בו ולבטל המתנה כ"י, עכ"ז מסופק הרשב"א דאולי בבב"ב ה"ו כמו שתיקה לאחר מתן מעות [בנתן הוא ואמר הוא] דקו"ל דלאו כלום הוא, או שיש לחלק דשם שתיקה משום דסברה דא' תשדינהו תחתייב באחריותם כ"י, מש"כ כאן שהמעות בידו ורואה אינו רואה לקבלם במתנה אלא אם התקדש לו, היה לה להשיב שאינה רואה בקדושין ושחזיר לה המעות אם אינו רואה לקבל בהנא. וע"ש בדכ"ט ע"ב בפסקי הלכות וצ"ד דוד אות כ"ד, שכתב לה בתוך כדי דיבור מנתינתה בשתיקה, שהוא רואה לקדשה בזה שאינו מבטל את הנתינה, והשיבה הן, מקודשת בודאי, משום דכל הקנינים אין נגמרים עד לאחר כדי דבור (כמבואר ברא"ש וצריטב"א צ"ב

כט) ובביאור הגר"א סק"ו הביא כן מהראב"ד שהובא בחדושי הרשב"א לקדושין ה' ע"ב.

(ל) וע"י מ"ש בדעת הסור, בקרית מלך רב המובא להלן אות ב'.

(לא) מיהו ע"ש בקרית מלך רב להלן, שכתב דממ"ש השולח והרשב"א בחש"י ס"י חרי"ג שהראב"ד שכתב שבנתנה היא ואמר הוא מקודשת באדם

(כד) משקל חצי שעורה כסף צרוף (עיין ציו"ד סי' רל"ד סעיף ו' שיעור שור פרוטה):

המקדש

פתחי תשובה

ס"ק כ"ג ס' כ' היינו לענין קדושי ודאי כו' * ועמ"ל סי' ל"א סק"ו:
(*) ע"כ צ"ל דגם כוונת הח"מ אינה אלא לענין מקדש גמול כסף שהרי הוא עומד
בסי' ל"א סקט"ז כתב להדיא דרך גמול כסף היישינן שמה ש"פ נמדי אצל לא
נמשע של כסף, וכ"כ גם הכ"ס בסק"ה, והנה כי גם מזה הנהיג דכסף פחות
מהשיעור אין לתור שמה ש"פ במקום אחר, משום דאין כלל כסף שהלכיה תורה,
ולא השיג על הח"מ אלא בזה דקטע נלשנו "מטבע" של כסף ע"ש, ועוד יתבאר
מה שצוה"פ סי' ל"א סעיף ט'.

הפוסקים

סי' גב—סי' גג

אף כחצי זיתא פת עבור פרוטה אפילו בזמן המשנה, וג"כ קשה
שיחשב ממון לקדש בו את האשה ולהיות הדיינים חקקין לו, אלא
ע"כ שכן גזרה חכמת התורה, ודומק לומר שזימנו הסמ"ע היו הפירות
יותר צורך שלא היו יכולים להשיג עבור פרוטה אלא הרבה פחות
מחצי זיתא פת כו', גם לפי המטבע של עכשיו שזה שיעור הפרוטה
ערך כזית פת גם כעת שהפת צורך כו', וכ"כ גם בח"ב סי' ע"ד.
[ועי' גם בזה"ש מיימוני השייכות לה' אישות סי' י"ט שכתב דפרוטה
דבר מועט הוא מאוד, דאין הפרוטה שזה זיתא חרגולה [ר"ל חבולה]
בשיעור זיתא חרגולה] לפי חשבון ארבע סאין בסלע דהיינו סאה
דדור קב במטה, שהקצ כ"ד זיגים והמטה ל"ב פרוטות].

ובאבני מלואים סק"ה כתב דלפי מה שהעלה בסק"ה דעיקר כסף
דקרא היינו כסף מחבת במשקלו, ושיעור חכמים דמשקל
חצי שעורה חסוד כסף, וזהו כסף היינו שיהיה שזה לקנות בו חצי
שעורה כסף [וכמוצא בס"ק שלפני זה], אי"כ חו לא אוליין בחר
יוקר חול התבואה אלא שיוכל לקנות בו חצי שעורה כסף, והוכיח כן
גם מהגבית אשר"י [פ"ה דקדושין בה"ב ז'] ומחש' מיימוני הנ"ל
בקטע הקודם.

ובחזון איש סי' ס"ו אות ב' כתב שדברי הסמ"ע דדן הפרוטה
משנה לפי החשיבות, תמוה מאוד, שאין השיעור משתנה
לשולם, והרי זו היתה דעת רב יוסף בקדושין י"ב א' שהפרוטה
משתנה לפי חשיבותה בדור, ואסיקנא שאינו כן אלא הפרוטה קצובה
בכל דור, וכבר ביאר כל זה הגר"א ציו"ד סי' ש"ב.

ובערך השלחן סעיף ג' כתב שכבר ביאר בחי"מ סי' ק"ל דחלילה
לומר שבזמן הזה אין חשיבות בפרוטה, וכל שיעורי חז"ל
קצלו עד למשה מסיו, וגם עתה יש קצת חשיבות בפרוטה.

וחמקנה בסעיף זה כתב דאם הפרוטה דהיינו מטבע הפחותה
במטבעות היואלות, היא גדולה מפרוטה של משה לפי
שיעור הכסף, לא נבחר אלא אשה מתקדשת בשוה פרוטה שזימנו משה,
וכבר נסתפק בזה הסמ"ע, ועי' מש"כ בחדושים לדף ג' תורה ואשה,
דהבדל חלוי בגירסת רש"י ור"ת בקדושין ג' א', דלפי גירסת רש"י
דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה משום דגנאי הוא לה, היינו
דאפילו אם הוא חסוד כסף, אם לא חסוד נפשה להיות ש"פ היואל בזה
זמן לא מקניא נפשה, אלא לשיעור ר"ת דלא גרם נפשה, כיון דאם
על זה מתקדשת בו כו', וגר"ה דאף לשיעור רש"י מימ כיון שהיא
פרוטה דמשה, אם פשעה ידה וקבלה הקדושין מהני כמ"ש החס"ד
שם, [דלפי מש"כ רש"י דלא מקניא נפשה משום דגנאי הוא לה, אי"כ
פשעה ידה וקבלה מתקדשת], וכן הוא בסוגיון דף י"א אליבא דב"ש
[דשיעור הקדושין הוא דינר] דלא משכחת אלא היכא דשייך שליח
או בלילה. וכ"כ בחדושי לדף ג' תוס' ודאשה, דגם לרש"י אם
פשעה ידה וקבלה מתקדשת בה.

ועיין באמירה נשימה חינוח ח"ב מאמר סי' מש"כ להבדיל דברי
רש"י באופן אחר, ושלפ"י לא שייך פנח זה לדברי רש"י כלל.
ועי' גם בלשון החזון איש סי' ס"ו אות ח' שכתב דאם קדש בזה
שעורה כסף או שיו מתקדשת אף שמטבע הפחות בזמן ההוא הוא
יותר גדול משיעור זה.

אוצר

(כד) משקל חצי שעורה. עיין גם' הנוקשה בק"ה ש' וגר"ה פשוט דלא נשכחת
דיו זה מ"ה הרמז"ס וז"ע בשיעור הכסף. דאם קדש בפחות מזה לא היו קדושין
אלא כשמתקדש בכסף פחות משיעור משקל חצי שעורה דלמיה מתקדשת דאפילו אם
הוא ש"פ כיואל בזה במקום אחר לא מהני דלמיה פרוטה דמשה אצל אם היא של
נחשת או שלר ש"כ לשולם היו ס"ק דמשה נמדי שזה פרוטה דמשה דהיינו שמה
דבר זה שקדש בו הוא שזה חצי שעורה של כסף נמדי עכ"ד וזה שלא כדברי הח"מ
ובחזון איש סי' קמ"ה בחדושי לקדושין י"א ב' כתב על דברי האבני
מלואים הנ"ל דעת הריטב"א, דהדברים תמוהים, דאי"כ
אין לנו שום שיעור של פרוטה, ומה נקרא שזה עוצה, ואי מטבע
פחותה שבאותו מקום, הלא זו היא סברת רב יוסף בגמ' [דסבר
לממר פרוטה כל דכו], ואסיקנא דלמיה כן, אלא אחד מה' באיסור
דהיינו אחד מקצ"ב של דינר שהיה בימי משה שהיה משקלו ידוע
לחז"ל, ואנחנו קבלנו משקל הפרוטה מהגאונים שהוא חצי שעורה.
ועי' מש"כ כוונה אחרת בדברי הריטב"א.

גג. משקל חצי שעורה כסף צרוף. האם גם בזמן הזה דשווי
חצי שעורה כסף הוא מעט מאוד, יש לשער
בשיעור זה. הסמ"ע בחי"מ סי' פ"ה סק"ב [הוצא בקולור בזה"ש
סק"ב] אחרי שצירר כמה הוא השווי של חצי שעורה כסף לפי המטבע
של זמנו, כתב דקצת קשה לומר דזה יחשב ממון לקדש בו את האשה
ולהיות הדיינים חקקין לו, ואפשר לומר שזימנו הסמ"ע היו הפירות
והקנינים בזול ובעד פרוטה היו קונים הרבה פירות, ולכן היתה
הפרוטה חשובה כממון, ולפ"י צמנינו דאין יכולים לקנות בפרוטה
כי אם מעט מזער, מן הדין הול"ל דאין קדושי אשה סגי בפרוטה
ול"ע וכתב בחי"מ בסק"ד דכוונתו שלא יהיו רק קדושי ספק, ועי'
בחדושי רז"ה הלוי דף ג' ע"ב מש"כ בזה.

אולם בבית יעקב (לר"י מלחמ"מ) סי' ק"יג ב' דמה שמחלק
הסמ"ע בין אם הפירות בזול דאם הפרוטה חשיב, לבין זמנינו
דאין יכולים לקנות בפרוטה כי אם מעט, אינו נראה לפי מה שהביא
הב"י ציו"ד סי' קס"ב שם הרשב"א לענין המלוא דוברים דינרים,
דאין המטבע עולה ויורד ולא איכא דלייקר אלא הפירות וכו', [עי' שם
שאר"י בזה], ומה שהקשה הסמ"ע דאין חסוד הפרוטה שהיא דבר
מועט חשוב לקדש בה אשה, נראה שנעלם ממנו דברי הריטב"א בסי'
ק"יג לענין כתובת אשה דהיא מאתים זוז שהם כ"ה דינרים, שהקשו
לו איך תקנו חז"ל דבר מועט כזה לכתובת אשה וזה אמרו שלא תהא
קלה בעיניו להוילאה, והלא אפילו עני שבישראל תהא קלה בעיניו
להוילאה בדבר מועט כזה, והשיב, אחר שיערנו באנשים שהיה להם
בתים מלאים כל טוב וכו', אבל תשער ציושצי הארץ הזאת שאינם
מספקים ללחם לר ומים במשורה ועל הארץ ישנים וכו', וזימנו חז"ל
כך היה וכו', וגדולי החכמים היו צעלי אומנות וכו', ותמה על עמך
איך אשה מתקדשת בפרוטה שיש צדיק קצ"ב פרוטות והוא דבר
מועט, וגם צ"ד חקקין לחביעת פרוטה וכו', וחכמים תקנו כתובה
לטרן בשוה שלא לזייש את מי שאין לו, ושיערו צעלי ואמרו שאם ראה
להוסיף מוסיף אפילו מאה מנה, והעני אם רואה לגרש אשתו את כל
אשר לו נר"י ליתן, עכ"ל, וכמו שפירש הריטב"א לענין כתובה כך י"ל
לענין פרוטה, שאף שאינו דבר חשוב, חכמים שיערו לאותו דור שהיו
עניים ביותר, ולהם פרוטה היה דבר חשוב.

ובעולות יצחק ח"א סי' רמ"ז כתב דקשה על דברי הסמ"ע דזה
גם בזמן המשנה לא היו יכולים לקנות עבור פרוטה רק
פחות מחצי זיתא פת, לפי החשבון שכבר הלקוח בפונדיון הוא שם
זיגים, (עי' בעירובין דפ"ב ז', ובמס' כלים פ"י משנה י"א ברע"ב),
ובפונדיון שני איסורים, ופרוטה אחד משמנה באיסור, אי"כ לא יגיע

אוצר

סי' א אה ב-ה

הפוסקים

על חצילתם וגדרם, ונהי דנקיסם אחד חין קפידא וכפסד, מי'ם אס' יתקבלו הרבה אנשים ויקח כ"א קיסם אחד יופסד חצילתו וגדרו, וע"כ ממדת חסידות הוא שלא ליעול קיסם מחצילה המקובצת מקיסמים הרבה, אבל דקיסם יחידו שכבר הופרש ממקומו ומשאלו לכדו בכבוד הבית להשליכו לאשפה, אפי' דהוא עדין בחצירו ובביתו של זה, מי'ם כל זמן שלא שמענו ולא ידענו דמקפיד ה"ז מותר לכל אדם, ואחר שהביא ראיות לזה כי דלפי' צ"ד חין צ' משום גזל, ואף שאינו שו"פ חיישין שמה שזה פרוטה צמדי, ומש"כ בהשכ"ץ ח"א סי' כ"ג דהרמב"ם פ"ה מלושיות ה"ח גבי קדשה בדבר שאין צע"כ מקפיד עליו כגון חמרה או אגוז ה"ז מקודשת מספק מיירי בפחות משו"פ ואין צו דין גזל [וכי"ל במחנה אפרים], ל"ל דהוי חמרה ואגוז כעין קיסם מחצילה גדולה דאליה יס' צו דין גזל [אף בפחות משו"פ], אלא שבידונו הוא כחז להקל מטעם אחר לפי מה שזכרנו בדחותיו נידון לא שייך החשש שמה שזה פרוטה צמדי, והוצא צפ"ח סי' ל"א סק"ו.

ד. גזל מציאות קטן וקידוש בה. כתב במהרי"ט להלן סי' קל"א דלא עשה כלום, דהא מליאת קטן וזה כה אצו כיון שסמוך על שולחנו וכמ"ס הרמב"ם צפ"יו מגזילה. אולם במשיבת נפש (כס' הראשון) סי' ל"ט כתב דכיון דמליאת קטן חין צו משום גזל רק מפני דרכי שלום, אפשר לומר דיש בזה חשש קדושין, דלא עדיף מחמת דרבנן ושעוה דרבנן שחוששין לקדושין. ובבית הלל כאל כחז דאס' גזל מליאת חרש שוטה וקטן, אפי' שעבר על איסור דרבנן ופסול לערוח מדרבנן, אפי' אס' קידש צו מקודשת, משום שהמליאה בעלמא היא שלו, וכ"כ בזה"ל במהרי"ט וי"ל סי' קל"ח ח"ל: ולפי דבריו הא דלמרינן בפרק הניחין מליאת חש"ו יס' כהן גזל משום דרכי שלום, אע"כ אס' קידש צו אשה אינה מקודשת וכו'.

ה. כשבעל המבעת נתרצה שיקדש בבעתו, אלא שהמקדש לא נתכוין ליבנות בה משום שחשב ששלו היא או של אחר. בחת"ם ח"א סי' ק"ז צידדו שאמו נתנה לו עטמה כדי לקדש בה תחת החופה, והכלה ידעה שהעצמה היא של אמו ושחזר לאחר זמן ונתרצה ונתקדשה לו, אך הוא היה סבור שהעצמה של הכלה ושםסרה העצמה לאמו ליחנה לו כדי לקדשה, ונחשפך בין שאר הספיקות דכיון שהיה סבור שהעצמה של הכלה ועל דעת כן משך ולא נתכוון לקנות מהאם אפשר דלא קנה כלל, והביא מאי דקיי"ל ביצמות דג"צ דהעורר צנכסי בגר שמה וכסבור דשלו הוא לא קנה, ושהמקדש כי צ"ס הראב"ד צ"צ דמ"א ע"א דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו אפילו עורר צנכסי בגר וכסבור דשלו הוא לא קנה, וגם הביא מהרש"א בחדושי' לגיטין דף כ' שכתב דאפי' דדעת אחרת מקנה מוטיל אפילו גבי עורר צנכסי בגר וכסבור דשלו הוא, מי'ם הייט דוקא בדידעין דניחא ליה לקנות דאז המקנה נעשה שליח לכוון לאורח קצין עבור הקונה, אבל היכא דלא צרי לן דניחא ליה לקנות לא קנה, ופי' דלפי' ה"ה בקונה שזה מאחד משני מוכרים ואינו יודע מי הוא המוכר והמוכר רוצה למכרו לו, אפשר דזה נוח לו לקנות ממנו ולא השני ואינו היה יודע שהשדה של פלוני לא היה קונה, ומסיק דמי'ם צ"ד ל"ל פשוט דקנה העצמה מאמו, דאפילו אס' סבור דשלו הוא כרי איכא דעת אחרת מקנה דהייט אמו, ואין ספק דבשי' למיקני, וחו דכרי צ"ד לא סבר דשלו הוא אלא פשט ע"ד קנין מכלתו, ואף שכתבתי דאפשר דלא ניחא ליה למיקני מלאוהן אלא משמעון, מי'ם דדעת גוהן דכנה לא איכפת ליה אי מאמו או מכלתו, וצודאי קנה העצמה לקדש בה.

ובבית שלמה (לכ"ס מסקאלא) סי' נ"ג צידדו שהחזן הבין טענה משלו כדי לקדש בה, ואמו לקחה טענה מאחר במחנה ע"מ להחזיר ונתנה לשמש שיתן לחתן, והחזן חש צעת החופה שהעצמה היא שלו וקידש בה, כחז הרב השואל דיש מהמורים שרואים לומר דלריכה חופה וקדושין עם הצרכות מחדש, והוא דן בזה דע"כ חין צ'.

כפי מה שהבין הה"מ בדבריו, דשיעור פרוטה בגניבה וגזילה הוא בכלל שיעורין דהוא הלכה למשה מסיני, וטעם צ' עפ"י הגמרא בסנהדרין דף נ"ז ונ"ט ועפ"י דעת החינוך כאל, דהוא מחמת מחילה שהנגזל מוחל על פחות משה פרוטה, כי דנפק"מ בין שני הטעמים אס' ליקר חצי פרוטה משלו לזו וקידש בה אשה, דאז הטעם מחמת מחילה הוי שלו ומקודשת, אבל אי הטעם הוא משום דאין כאן שיעור פרוטה ולאו ממון הוא ואין מזה עליו להשיב, אבל מי'ם הוא של הנגזל וא"כ אינה מקודשת דפשיטא דלא קנה להיות שלו, חדא דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ועוד דכרי דעת החס"י צ"ה ס"ה ע"א ד"ה אלא, דבקרקפות ליכא לאו דלא תגזול, ומי'ם אף בגזל קרקע אינה נחשבת שלו כידוע, וא"כ ה"נ צ"ד.

וביר דוד (פסקי הלכות) פ"ה ה"ח אות ק"יג אס' כי האריך לצאר בגזל פחות משה פרוטה אף שאין בה דין השבחה מי'ם הרי הוא של הנגזל, משום דעיקר המחילה בגזל פחות משו"פ הוא רק שאין הנגזל רוצה לערוח ולעמוד עמו לדין על פחות משו"פ, אבל אינו מוחל לו שיהיה שלו לגמרי, מי'ם כתב דלענין קדושין אס' קידש בגזל שהוא פחות משו"פ קודם יאוש הדבר ספק לדעתו, דאפשר דגזל פחות משו"פ נקנה בשינוי רשות גרידא, וגם בעיקר הדין שהחלעתי דגזל פחות משו"פ אינו נקנה לגזלן, חו"כ חצי מאד, שלא מלאתי לי בזה חזר בדברי הראשונים, אך זה דוקא בדבר שמקפידין עליו צו אדם, אבל בדבר שאין מקפידין עליו כלל הוי ודאי קדושין, דפחות משו"פ בדבר שאין מקפידין חין שום ספק דהוי של הנגזל משום דמוחל לו לגמרי, וכמ"ס הראש"א צ"ב דף ק"ה והמ"מ צפ"ח מה' גניבה.

ג. ובשגב פחות משה פרוטה וקידש בה מרם שנודע לבעלים. ע"י בשאריה יעקב (להרי"י יוטעם) סי' נ"ט דאס' כי העלה דנגב פחות משה פרוטה ולא ידעו הבעלים חייב להחזיר כיון דלא ידע דמחיל, רק שאינו יכול להוליך ממנו דייניים, מי'ם כתב דאס' קדש בזה אשה מקודשת צודאי, ואף דלא הוי ממון שלו, מי'ם הואיל ואינו רוצה להחזיר הממון ואין בידי הבעלים להוליכו דייניים, למח לא תהיה מקודשת, הא מגיע לה הנאה על ידו.

אולם במחנה אפרים ה' גזילה סי' א' אחר שהעלה בגנב פחות משה פרוטה מרם שנודע לבעלים לחזיר, משום דלא ידע ולא קמחיל וצא"סורא אחי לידה, כי דכן נראה ג"כ ממשי"כ הרמב"ם צפ"ה מלושיות ה' ח' דאס' קדשה בדבר שאין צע"כ מקפיד עליו כגון חמרה או אגוז ה"ז מקודשת מספק, ונראה דאיידי בשאינו שזה פרוטה, ומש"כ כי דהוי ספק מקודשת דחיישין שמה שזה פרוטה צמדי, וכ"כ בהשכ"ץ ח"א סי' כ"ג, ומשמע לי דדוקא בדבר מוטע כאלו או חמרה דכ"כ לא קפדי אינשי וליכא ביה אפילו איסור כמ"ס הבי' צריש ה' גזילה סי' ש"ט, הא אי הוי מידי דקפדי אינשי אפילו אי הוי פחות משה פרוטה אינה מקודשת, משום דנשעה שקידשה עדיין לא הוי שלו כיון דלא ידע ביה צע"כ דלימחול ליה, וכ"כ בצרכות אברהם סי' כ"ט.

גם בחת"ם ח"א סי' פ"ה צידדו שקדשה דקיסם עין שאינו שזה פרוטה שלקחו מבית אביה, אחר שהעלה דהא דפחות משו"פ ניתן למחילה היינו דוקא כשידעו הבעלים מזה ומסתמא מחלו לו, כחז אבל הכא צ"ד מי ידע דמחיל, והי"ל קדשה בגזל דאחרים דאינה מקודשת, אלא שכי' עוד דכ"ז צמדי דשזה עכ"פ אפילו פחות משה פרוטה, אבל צ"ד שהוא עין וקיסם בעלמא שזרקים לאשפתות ומטאטאים אותו במטאטא כשמכבדין הבית, והגבירו זה וקידשה צו לכ"ע קנאו, דלא מיוצא ליה מפרשים דמיתיה הה"מ צפ"ח מגזילה והבי' בחז"מ רס"י ש"ט ופסקו שם צו"ע בפשיטות דליעול קיסם לחזן שינוי מחצילתו של חצירו שרי אפילו למחילה, א"כ ה"נ צ"ד, אלא אפילו למנהג חסידות דמיתיה שם צ"ס הירושלמי לאסור, היינו ליעול פחות משו"פ מחצילתו וגדרו דשזה הרבה ובעלים מקפידים

אוצר

ס"ק א אות ה—ח

הפוסקים

לירך לחופה וצרכות מחדש, ודי שיקדש בפני צ' עדים מחדש, ומן הדיון אי"ל אפילו לקדש מחדש, משום שהשמש זכה לו הטבעת שלא בפניו במתנה ע"מ להחזיר ונעשה שלו לקדש בו האשה אף שהחתן לא ידע מזה, והרב המחבר כ' על זה דלא דעת ר"ת וסויעתו [בגטין דף י"א ב' ד"ה כל] דתן לא היו כוזבי במתנה, ובג"ד בודאי שבע הטבעת לא אמר לשמש בלשון זכר, וא"כ להך דעה לא שייך לומר דזכין לאדם שלא בפניו, ואף קרוב הדבר שלא אמר אף בלשון תן, וגרסה לדון מלד זכיות החתן בעלמו שהיתה הטבעת בידו, ואולי זכה בה אף שהיה סבור שהיא שלו ולא נחביון לזכות, דאף שבח"מ ס"ה ר' סעיף ח' הוצא מחלוקת הפוסקים בהכנים הלוקה החמורים עם התבואה לצינו, ד"ה שפילו אם מדד הלוקה התבואה שעל החמורים דלא קנה משום שלא נחביון לקנות במשיכה או במדידה זו, דרק למדידה בעלמא נחביון, מ"מ נראה דבג"ד קנה, לפמ"ש האחרונים בח"מ ס"ה ר' צביטת הראצ"ד דבדעת אחרת מקנה זוכה הקונה אף בלא כוונה לקנות, וא"כ בג"ד כיון שנחביון בעל הטבעת להקנות לא צוין כוונה החתן כלל, ועוד נראה דבקינן ידו לכ"ע לא צוין כוונה כלל, ע"ש שהאריך להוכיח זה, וסוים דעכ"פ הדבר נועם לפי דעתו שהחתן קנה הטבעת, אבל למעשה ללכת ידי ספיקות יפה דן הרה"ש שעכ"פ די שיקדש מחדש בפני צ' עדים כשרים וא"ל חופה וצרכות מחדש, דכרי אף בקדושי טעות גמורים קיי"ל דכרי בקדושין מחדש לבד.

ובלבד שרדכי ס"ה י"א צידון שנערה לקחה מאשה טבעת של בעלה כדי לראותה, ומסרתה לבחור אחד ג"כ כדי לראותה, ואח"כ בקשה האשה הטבעת מהבחור, ואמר שיחזירה לנערה שלקה ממנה, ומתן הטבעת לנערה וקדשה בה בפני האשה, כ' דאיה מקודשת, כיון שהטבעת אינה שלו והיו גזל דאחרים לפני יאוש, ואין לפקפק מדברי הח"ס הנ"ל שבי' דכיון שקדש בטבעת של חזירו בפניו אמרין דמדתק נחללה, וא"כ גם הכא ניוחש שמה בזמן שראתה האשה שמקדש לנערה נחללה, דלא דמי, דשם היה לחזירו למחות כשסמך הטבעת לנערה, ומדלא מחי אמרין דאחולי אחיל, אבל בג"ד שהאשה בקשה הטבעת מהבחור וכו' השיב לה שיחזיר לנערה שלקה ממנה, א"כ אין עליה למחות על שנתן הטבעת לנערה, ואין ראייה כלל להוציא הטבעת מחזקתה, ואין לומר דהיה לה למחות על אמירתו "ה"א מקודשת", דכרי קיי"ל דאם קדשה בגזל דירה ושחקת וכו' לומר אין שקלי ודודי שקלי ולא היו אפילו ספק קדושין, ואמאי לא נימא דהיה לה למחות על אמירתו "ה"א מקודשת", וע"כ דאין לה כלל למחות על אמירתו אחר שמקבלתה אין ראייה, וה"נ בג"ד יכולה לומר אין קבלת הנערה לדידי קבלה.

גם בחשובה שנסוף ספר אבן שהם על מגילת אסתר צידון הלבוש מרדכי הנ"ל, כ' דאיה מקודשת משום שהטבעת אינה שלו, ודמי לחטף חפץ והלה עומד וזוה וקדש בו אשה דאיה מקודשת, כדאיתא בשו"ע כאן דבגזל דאחרים קודם יאוש לא היו קדושין, וזה לבד היו היתר ברור לבעל הקדושין, וע"ש שבוסיף עוד דיש לבעל הקדושין מלד דקבלתה לא היתה לשם קדושין, דכרי בעלת הטבעת היתה דוחקת אותה להשיב לה טבעתה, וא"כ היתה מוכרחה לקבלה כדי להחזירה לאשה, וא"כ אין ראייה כלל מקבלתה על ריזוי הקדושין, ואחר שהאריך בעוד כמה ריעותות שצנידונו, כ' שצנידונו כל זה וצטעת הדחק יא' מאתנו כהיתר גמור להחזירה בלא גע, ואחר הפסק היו הדברים לפני מבר"י רחין מדווינסק וכו' כסכים להיתר.

ובנפש דיה ס"ה ע"ז צידון שלקה טבעת מאחר וקדש בה אשה, ובעל הטבעת אומר שהסכים בלב בשעת מעשה שמוחל הטבעת, הביא מחותנו בעל יסועות מלכו, שנחשקת בזה אם מחילה בלב מהני, ואחר שהאריך בזה, סוים דכיון שבעל הטבעת לא אמר בפירוש שיקנה המקדש הטבעת יש להסחפק אם קנה המקדש, ומ"מ בקדושין אזלין לחומרא, אף עכ"פ קדושי ודאי לא היו, ואם יש עוד ספיקות נוכל ללמד גם זה לספק. ועי' עוד מנידונים כעין אלו בסעיף י"ז ובסעיף י"ט שדנו עליהם מדברים אחרים.

ח. לקח מחנוני חפץ העומד למכירה וקידש בו אשה ואח"כ שילם לחנוני ובשראתה האשה ששילם זרקתו. בקול אליה ח"א ס"ה ג' צידון שאחד מכר פת בשוק וצא חזרו ולקח פת אחד וקדש בו אשה קודם שנתן דמים למוכר, ולקחתו בשחוקה, ואחר שקדשה פרט לו דמי הפת, ובשראתה האשה שפרט זרקתה את הפת מידה, ונסחפק השואל אם יכולה לומר שמה שלקחה את הפת הוא

לירך לחופה וצרכות מחדש, ודי שיקדש בפני צ' עדים מחדש, ומן הדיון אי"ל אפילו לקדש מחדש, משום שהשמש זכה לו הטבעת שלא בפניו במתנה ע"מ להחזיר ונעשה שלו לקדש בו האשה אף שהחתן לא ידע מזה, והרב המחבר כ' על זה דלא דעת ר"ת וסויעתו [בגטין דף י"א ב' ד"ה כל] דתן לא היו כוזבי במתנה, ובג"ד בודאי שבע הטבעת לא אמר לשמש בלשון זכר, וא"כ להך דעה לא שייך לומר דזכין לאדם שלא בפניו, ואף קרוב הדבר שלא אמר אף בלשון תן, וגרסה לדון מלד זכיות החתן בעלמו שהיתה הטבעת בידו, ואולי זכה בה אף שהיה סבור שהיא שלו ולא נחביון לזכות, דאף שבח"מ ס"ה ר' סעיף ח' הוצא מחלוקת הפוסקים בהכנים הלוקה החמורים עם התבואה לצינו, ד"ה שפילו אם מדד הלוקה התבואה שעל החמורים דלא קנה משום שלא נחביון לקנות במשיכה או במדידה זו, דרק למדידה בעלמא נחביון, מ"מ נראה דבג"ד קנה, לפמ"ש האחרונים בח"מ ס"ה ר' צביטת הראצ"ד דבדעת אחרת מקנה זוכה הקונה אף בלא כוונה לקנות, וא"כ בג"ד כיון שנחביון בעל הטבעת להקנות לא צוין כוונה החתן כלל, ועוד נראה דבקינן ידו לכ"ע לא צוין כוונה כלל, ע"ש שהאריך להוכיח זה, וסוים דעכ"פ הדבר נועם לפי דעתו שהחתן קנה הטבעת, אבל למעשה ללכת ידי ספיקות יפה דן הרה"ש שעכ"פ די שיקדש מחדש בפני צ' עדים כשרים וא"ל חופה וצרכות מחדש, דכרי אף בקדושי טעות גמורים קיי"ל דכרי בקדושין מחדש לבד.

ועי' בבית דוד (להר"י דוד) ס"ה כ"צ צידון כעין הבית שלמה הנ"ל, שהעלה עפ"י הריטב"א בקדושין דנ"צ צ' דא"ל לקדשה מחדש, דכרי מבואר שם צריטב"א דאם נוטל דבר יחביון ומקדש בו אם אח"כ גילה דעתו דניחא ליה ה"כ מהני, וזוכה בו באותה שעה דגילה דעתו דניחא ליה ומקודשת מכאן ולהבא, ורק משום דאמרין דמחמת כיסופא הוא דקאמר דניחא ליה ולפי האמת לא ניחא ליה משו"כ לא מהני, וא"כ בג"ד דזכות היא לו שיחולו הקדושין, פשיטא דניחא ליה [לקדש אף בטבעת שאינה שלו], וזוכה באותה שעה [שנודע לו שהטבעת אינה שלו], ומקודשת מכאן ולהבא אם כסף הקדושין קיימין שלא נחללו.

ו. נתחלפו לב' אנשים טבעותיהם וקידשו כל אחד במטבת חבירו, ובשנודע להם אחר הקדושין אמרו שמוחלים זל"ז. צננין ליון (להר"י עטלינגר) ס"ה ק"מ צידון שני חתנים שעשו חופה בזה אחר זה ולפני החופה מסרו טבעותיהם לנאמן כפי המנהג כדי להראות לעדים אם יש זכר שזה פורע, ואחר הקדושין נחביר שהנאמן החליף טבעותיהם, וכששמעו שחיה בזה רישותא בקדושין משום שכל אחד קידש בטבעת שאינה שלו, אמרו הרי אנו רואים הדבר כאילו החלפנו הטבעות לפני הקדושין, באשר שאין חילוק בשווי רק משונים מעט להכיר, וכ' דודאי צ' הקדושין אינם קדושין כלל, שהרי כל אחד קידש בטבעת שאינה שלו, ומה שאמרו אנו רואים כאילו החלפנו למפרע, זה אינו מועיל, דלא אמרין הוצר הדבר למפרע, דכרי קיי"ל צני"ה דל"ה ח' דבדאורייתא אין ברירה, ועוד דאפילו למ"ד יש ברירה לא שייך זה אלא בדבר שעד עתה לא היה מצורר ועתה נחביר, דבזה שייך לומר יש ברירה למפרע שגם קודם היה כהשר נחביר עתה, וכ"כ החוס' בתמורה דף ל' ע"א ד"ה ואידך וכו', אבל הכא שהיה מצורר לכל אחד טבעת שלו איך שייך שיחול החילוף למפרע ובמה יאמר עננתו מרשותו ונכנסה לרשות חבירו, ועל כן הקדושין לא חלו ולירך כל אחד לקדש מחדש לפני צ' עדים, אבל אי"ל לבקר מחדש הצרכות וכו'. [להבארה לפי הבית דוד הנ"ל באות הקודם שבי' עפ"י הריטב"א דאם גילה דעתו אחר הקדושין דניחא ליה מקודשת מכאן ולהבא ה"כ דזכות היא לו, א"כ ה"כ צננין זה].

ז. קידש במטבת של אחר בפני הבעלים וחלה שתק ולא סויה, ונידונים שונים בזה. בחת"ס ח"א ס"ה ק"ח צידון שראיין מלא טבעת, והראה הטבעת לשמעון שהיה לורף כדי

אוצר

סי' א אות ה

הפוסקים

בשאל: מאחרים פסקין בסעיף י"ט דהוי קדושין אם המשאיל יודע שהוא שואל לקדש בו את האשה, וכ"ש באל העושה בטעת קדושין לבנו שהוא אחת ממאות הבן על האב, ואף אם לכתחילה היה ראוי לעשות בלשון המועיל לכ"כ כדי ללכת ידי חובת כל הדעות, מ"מ קשה וזר הדבר להוציא לעז על הראשונים שלא נהגו כן, מפני שכן הדין היא מקודשת גמורה כיון שהוא בלשון האב ובענין, ומש"כ בהשומר אמת הג"ל שהוא התחיל להזהר בזה מיום שראה מש"כ בסי' גשמת כל חי הג"ל, הרי הרב עצמו בספרו חיים ושלום הג"ל ציאר שאין לחוש לזה אף לכתחילה.

י. קידוש בחפץ שובה בו בטענת קים לי. בגשמת חיים חתומה סי' א' נסתפק בקידוש בחפץ שובה בו בטענת קים לי אם מקודשת, דכיון שאם חזר שכנגדו ותפס לא מפקין מנייה וכמ"ש בכה"ג כללי קים לי אות ל"ג, לא מקרי שלו, או דלמא כיון דהשתא מיכא אין לשכנגדו כח להוציאו ממנו בדיינים, שלו קרינן ביה וע"כ שאחר שהאריך בזה סיים בל"ט. והשורה זו נדפסה גם במכתב שלמה סי' פ"ו.

ובבית שמואל אחרון חתומה סי' א' כתב דכיון דהא דאין מוציאין מידו הוא מחמת ספק, א"כ הוי ספק קדושין, ואם בל אחר וקדשה לריכב גט גם מאחרון מחמת ספק.

אולם במביכה לחיים סי' ע' דס"ו ד' אחר שהביא מהנשמת חיים הג"ל שנסתפק בזה, ושכחולא בזה נסתפק הפרמ"ג א"ח סי' קצ"ו בשאל אברהם סק"ב, בלס קידש בממון של מסור דקו"ל שמוחר לקח לעצמו ממנו את מקודשת, כ' שגראה פשוט דכיון דזכה בטענת קים לי דהוי זכויותו מד"ה, ודאי דאם קדש בו אשה הוי מקודשת גמורה דשלו קרינן ביה, ואי משום החששא דשמא שכנגדו יחזור ויתפסם ויאמר קים לי, זה לא איכפת לן, דהא עתה מיכא שלו הוא מד"ה, ובפרט דלענין קדושין עדיף טפי שמוציאו מרשותו לרשות אחר דאין אין כח לשכנגדו להוציאו מידו, וגם הרבנים הג"ל לא נסתפקו בשאר דברים היכא שנתן החפץ לאחר וזכה בו האחר בקנין גמור, דאין ודאי אין שכנגדו יכול לתפוס מידו, ולא נסתפקו אלא לענין קדושין דמאחר כשהחפץ עדיין בידו שכנגדו יכול לתפוס ממנו, א"כ בטעת קדושין לא חשיב החפץ שלו.

גם במכתב שלמה סי' פ"ח כתב על הנשמת חיים הג"ל, דאם זכה בחפץ בטענת קים לי נראה דודאי שלו קרינן ביה ואם קידש בו אשה מקודשת, דאף דאם חזר שכנגדו ותפס מהני, מ"מ כל זמן שהוא בידו הוי שלו, ובהכרח דכ' מהר"י וויל בסי' קל"ח בפשיטתו דהמקדש בלשון רבים כיון דאין יוצא דיינים הוי מקודשת ע"כ, ואף שאם בל ללכת ידי שמים חייב להחזיר מ"מ כיון דאין יוצא דיינים הוי שלו, וכ"כ בזוכה מטעם קים לי דאין חייב להחזיר אפילו כדי ללכת ידי שמים כו', אמנם עדיין איכא לאיסתפקוין בזוכה מטעם קים לי נגד רובא דרבוותא אי מקודשת כו', דהרי הרדב"ז בחי"ד סי' קע"ז כתב דאין לומר קים לי כמיעוט נגד רבים, דא"כ בטלת מה שכתוב בתורה אחרי רבים להטות, ואף שמדברי כל הפוסקים לא משמע כן, מ"מ מידו ספיקא לא נפקא דעומד נגד זה דברי הרדב"ז, ומלערק עמו סברה העדות ציפקא סי' ס"ד דק"ט ג' דאף דס"ל שיכול לומר קים לי כמיעוט מ"מ כ' שם דהוא רק מטעם מנהג, דמכ"ה אחרי רבים להטות כתוב כו', ונקוט מיכא דלכני תרי פוסקים הוא מטעם מנהג, ולפ"ז י"ט אם החזיק בחפץ מטעם קים לי כמיעוט נגד רבים וקידש בו איך לדיינים לענין אם בל אחר וקידשה, אם לריכב גט מהשני או לאו כו', ולגלגורא נראה דכל כי האו ודאי דאזלינן להומרא, אולם ממקום אחר נראה להוכיח דגם בזה הוי מקודשת מדאורייתא ואין קדושי אחר חופסים בזה, דהרי כתב בשמ"מ כ"ס הרי"ט צ"ל דסי' א' דאין רביות קלוה ממון גמור הוא וקני ליה מאי דשקיל שהרי אין יורשו חייבים להחזיר הלכך קנייה, ואילו קידש בו את האשה מקודשת ע"כ, וא"כ כ"ש בנ"ד כשזכה

נפי שראתה שלקה ולא נתן מעות והיתה סבורה שהוא גזל, והראיה דכשראיתיה שפרע הדמים זרקה הפת מידה, או דלמא כיון שלקחה ושקחה לאו כל כמינה לומר שהוא גזל מחברו אלא שבדאי [ידעה כן] כוונתו היתה לקדשה ואח"כ לשלם לפלטר, ואין אחר שחיקתה כלום, והמחבר אחר שהאריך לבאר דאם לקח בפני העצלים חפץ העומד למכר ע"מ לשלם ליכא בזה איסורא, משום דכן הוא המנהג ליקח הדבר ואח"כ לשלם, כ' דלפ"ז בנ"ד נמי יוצא דכיון דאח"כ נתן הדמים הוכיח סופו על תחלתו דע"מ לשלם לקח ואין בזה גזל, וא"כ לאו כל כמינה לומר סבורה הייתי דהיה גזל בידו ולכן שחקתי, ומקודשת גמורה היא, אלא שיש לפקפק בזה לפמ"ש במחנה אפרים ה"י קנין משיכה סי' ב' [ומובא להלן אות י"ג] דכיון דמכ"ה דוקא מעות קוניות ולא משיכה א"כ אינה מקודשת מן החורה וכו'.

ט. בן הסמוך על שולחן אביו שקידש במבעת שלו או במבעת שנתן לו אביו. בסי' השומר אמת סי' ל"ד אות כ"ז בדיוני חופה, הביא מסי' גשמת כל חי ח"ב סי' מ"ד שנתקנו הפוסקים בזה הסמוך על שולחן אביו שנתן לו אביו מתנה אם זוכה בה או לאו, כיון שהוא סמוך על שולחנו, ושם זוכה לו ע"י אחר מהני לכ"כ, [וכ"כ שם בגשמת כל חי בסי' י"ז, ובח"א מאור"ה סי' ע"ן], וכ' דלפעמים אנו רואים שמקדשים בטענת שהיה של האב או אפילו שלו והוא סמוך על שולחן אביו, וגמלא מקדש בדבר שאינו שלו, לכן לריך שיתן לו האב הטענת במתנה ע"י אחר כדי ללכת ידי חובת הפוסקים הג"ל, ומיום שראיתי מש"כ בגשמת כל חי הג"ל אני נזהר בזה מאוד כשאני במעמד הקדושין.

אולם בעל גשמת כל חי עצמו בספרו חיים ושלום ח"א סי' כ"ב דמ"ט ג', צידדן שקידשה בטענת שלו ובמעות שנתן לו אביו והוא סמוך על שולחן אביו, כ' דאף דלגלגורא היה מקום לפקפק בזה לפמ"ש בספרו גשמת כל חי הג"ל דנתקנו הפוסקים אם בן הסמוך על שולחן אביו זוכה במתנה שנתן לו אביו, מ"מ נראה דלענין קדושין שהרגילות הוא בכל העולם שהוא משיא אשה לבנו והוא בכלל חייב המנות שהייב האב להשיא אשה לבנו כדאיתא בקדושין דכ"ט ע"ה, והאי להשיא אשה הוא ע"י הולאה מממוןו כמ"ש כמה פוסקים, וא"כ כסף הקדושין נמי הוי בכלל המלוה של ההולאה, והרי הוא העיקרי שבכולם שבה הוא מקיים כי יקח איש אשה דאין קיחה אלא בכסף כדאיתא בקדושין דף ד' ע"ב, וכל כה"ג דאיכא בדבר מלוה נכריע זוכה הבן במתנה שנתן לו אביו וכו', ועוד נראה דליכא פקפוק בזה אליצא דכריע, דכיון שהאב נתן הטענת לבנו כדי לקדש בו האשה, הרי גילה דעתו שרואה שבהן יתן מממוןו לאשה כדי שחזקדש לו, ובכה"ג שהיה עפ"י דעתו וברשותו ודאי דאין יכול להוציאו מיד המקבל אחר שכבר זכה, ועוד דבלא"ה לא גרע ממקדש בטענת שאלה שאם הודיע לאשה היא מקודשת לכ"כ כמבואר בסעיף י"ט, וא"כ בנ"ד אפילו אם נידון בו כשואל טענת מאביו הוי מקודשת, ומסתמא הוי נמי כמודיע לאשה, דכריע ידעי שעל הרוצב כל נותני קדושין הוי מממון אציהם, אולם אם מקדש הבן בטענת של אביו שלקחו שלא ברשות, הוי גזל גמור ואינה מקודשת, דמה לי גזל מאחרים או גזל מאביו, וכמ"ש בפנים מאירות ח"א סי' י"ג. וכ"כ בחי"ד סי' י"ג, ובסוף דבריו הביא ממכ"ה מיינן סי' ק"ט ש' בזה"ל: ועצתה הקדושין לריך ליזהר מאוד שיהיה של החתן כו', ואם החתן נער ואביו שם בטענת הברכה לריך לשאול לאביו אם נתן הטענת לבנו במתנה גמורה עכ"ל.

גם בתעלומות לב ח"ג בקונטרס הלכותים סי' ג' הביא שראה לרב אחד שהיה נזהר מאד שיהיה האב את טענת הקדושין לבנו ע"י אחר, לכיוון סמוך על שולחנו, ושהיה הדבר זר בעיניו שלא ראה צירופים ולא בשאר קהלות שעבר בהם שיהיו נזהרים בזה, וכ' שטעמם ומוקם שם, כי האב שעושה כל הולאות החופה וגם הטענת שיקדש בזה בן את ארוסתו, אין ראוי לחוש לזה וצודאי הוא מזהר לו, ואפילו

אוצר

סי' א אות י"א

הפוסקים

בחפץ אזלינן נמי בחר דרבנן, ולפי' צ"ד לדעת רש"י חוששין לקדושין תרומות, משום דחיישין אדאורייתא ואדרבנן, ולדעת הריטב"א קדושין הראשון היו מדאורייתא ואין חוששין לקדושין שני, וגם לפי' הרמב"ם יולא דנ"ד חוששין לקדושין תרומות, משום דחיישין אדאורייתא ואדרבנן, שהרי כ' בפ"ט מהל' תרומות ה"י צוה"ל: יראה לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים חצי' שעדיין לא משך הלוקח אסור הכהן להאכילה כרשיני תרומה שדון תורה מעות קונות, ואם מכר ישראל לכהן חצי' שנתן הכהן דמים לא יאכלנה בתרומה עד שימשוך כו', ומסיק דהיולא נזהר דנ"ד תופסין בה קדושין תרומות, מהם משום הכי דרש"י והריטב"א, ומשום הכי דהרמב"ם דהא איכא ג' דברים להחמיר, דכל כה"ג דנ"ד חיישין אדאורייתא ואדרבנן וחוששין לקדושין תרומות, אולם כשידע הלוקח שהמוכר קידש בחפץ, כ' שם בשמן המר, דכיון שהלוקח יודע שהמוכר חזר צו כרי הוא מתחילתו, והיול' יאוש ציד המוכר ושינוי רשות ציד האשכנשי כשהגיע החפץ לידיה, ובכ"ג קדושין הראשון קדושין גמורים ואין חוששין לקדושין שני כלל.

ובערוך השלחן אחר שהעלה בסעיף ס"ג כה"ג בסעיף י"ג לענין קידוש במעמד שלשתן דהוי קדושין דאורייתא, והסביר דבעניני קנינים אין זה בגדר עקירת דבר מן החורה, דאין זה מן המלות, וכל הסותרים יכולים להכריע ביניהם איזה קנינים שירלו, ולא גרע תקנת חכמים מתקנת הסותרים, כ' בסעיף ס"ד שאם המוכר קיבל הדמים מהלוקח וקידש אשה בחפץ שמכר לפניו שמשך הלוקח נראה שהם קדושין גמורים, כיון דמדרבנן לא יולא החפץ עדיין מרשותו, ושם הביא דעת המל"מ דאם בא אחר וקידשה חוששין גם לקדושין שני, וכ' דאף שצאנו דבקנינים אזלינן רק בחר תקנת חז"ל, מ"מ כיון דגם מדרבנן חייב צמי שפרע אם יראה לחזור מהמקח, וא"כ אינו נקרא שלו לגמרי קודם שקיבל המי שפרע ושפיר חיישין גם לקדושין שני.

אולם כר"ר אפרים זלמן (צעל בית אפרים) וכר"ר שמואל מרגליות בתשובתם שצ"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט, כתבו על דברי המשנה למלך ה"ל שחש לקדושין שני דאינו נראה, דלא מיבעיא לדעת רש"י דנ"ד חוששין להאכל ולקדושין תרומות, אלא אפילו דאורייתא, א"כ גם בזה הוי קדושין אפילו דבר תורה, אלא אפילו לדעת רש"י והרמב"ם דס"ל במעמד שלשתן דלא הוי רק קדושין דרבנן, אפ"ה צוה מודו, דכיון דכאן בעיקר בחזרה תולא מלחא, א"כ מיד שנטל החפץ לקדש צו חייב פקע ליה רשותיה להלוקח, וצילוי דעתא בעלמא שרואה לחזור צו סג, וא"כ בשעת הנתינה ליד האשה נותן לה חפץ שלו, משא"כ במעמד שלשתן דעיקר הנתינה ליד האשה היא רק ע"י קנין דרבנן. גם בחת"ס חו"ד סי' ש"ד כתב על ספיקו של המל"מ, לדעתי הוא פשוט דאם קדש אשה בחפץ שמכר לה ע"י כסף לחוד דמקדשת, שהרי חזר צו. וכ"כ בדרכי מרדכי סי' ח.

גם בקהלת יעקב (מלו"א) סעיף י"ג אחר שביאר הטעם לקנין דרבנן דמהני לדאורייתא, עפ"י התרומה הדשן סי' ש"י דכיון דרבנן זיב חפץ של אחד לאחר ממילא מתחילת הראשון, וכיון דביתריתא אחי לידים מעיל היאוש לאחד כמו יאוש דאבידה, כ' דלפי' נראה דלא כהגל"מ ה"ל, דכיון דהמוכר כבר חזר מהמקח בקידוש צו אם האשה והקנהו לאשה בתורת קדושין והאשה כבר קנתה החפץ מדרבנן, איכא יאוש מהלוקח, ואף דהוי יאוש שלא מדעת, מ"מ מהני כמו שפיר נזהר צ"מ דכ"צ ע"א דשום אדם אינו יכול לטות צו, והא דמבואר ברמב"ם פ"ט מתרומות דאם כהן מכר פרה לישראל ולקח הדמים והלוקח עדיין לא משך דאסור להאכילה בתרומה משום דמאורייתא מעות קונות, נראה דהטעם הוא דכיון דמאורייתא הפרה של ישראל הלוקח, והלוקח עדיין לא נתייאש שהרי המוכר לא חזר מהמקח, וא"כ עדיין לא הפקיע סכמים את המקח, ולכן אסור להאכילה

כשזוכה בטענת קים לי דאפילו הוא בעצמו אינו חייב להחזיר, א"כ קנייתו הוא קנין גמור, ועם שיש חולקים על דברי הריטב"א, מ"מ נראה דנ"ד כו"ע מודו, דלא מיבעיא לענין קדושין דמקדשת, וכמ"ס במהנה אפרים ה"ל מלוה ולוה סי' ז' דאם קידש בלוהו חזו דרביה קלוה מקדשת כיון דאיכא יאוש ושינוי רשות ע"כ, ואם צריכה קלוה אמרין דאיכא יאוש חף שיכול להוציא ממנו צדייקים, כ"ס צ"ד שאינו יכול להוציא ממנו צדייקים דמקדשת משום דאיכא יאוש ושינוי רשות, אלא דאף לענין ללא צו ידי הוצת מלוה כגון אחרונ דבעינן לכס, דאף דאיכא שינוי רשות מ"מ נראה דיוולא צו, דלא נחלקו התם על הריטב"א אלא מעטס דהוי גזל גמור וצא"סורא בא לידו ולרר להחזיר אותו דבר עצמו, אבל צ"ד דביתר צו לידו ואם רואה יכול לסלקו צדמים ואינו חייב להחזיר אותו דבר עצמו דהא לאו גזל גמור הוא, נראה דכו"ע מודו דקנינו קנין גמור ללא צו ידי הוצתו מדאורייתא וכו'.

יא. מכר חפץ וקיבל בשבילו כסף, ושוב קידש בו אשה לפני שמשכו הלוקח. עפ"י סק"א שהמשנה למלך פ"ה מהל' אישות ה"ז נסתפק בזה, ושנראה בעיניו דהוי ספק קדושין ורואו לחוש לקדושין שני, כיון דמן התורה קדשה הראשון בגזל, וע"י בקול אריה חתומים סי' קכ"ב וסי' קכ"ד, ובהן יוסף סי' י"ח וסי' י"ט, שהאריכו הרבה בספיקו של המל"מ והביאו ראיות לכאן ולכאן ולא הכריעו להלכה.

ובאבני מלואים סק"ג כתב דהמל"מ היה יכול לניפשת ספיקו מדברי רש"י צ"מ דמ"ח ע"א ד"ה קאי בזה, שם שם צוה"ל: אבל מעות מדאורייתא לא קני [לרש לקיט], ונפק"מ לענין איסורא כגון אם קידש צו את האשה, דלר' יוחנן הוי קדושין כיון דמדאורייתא קנייה וידידה הוא ולרש לקיט לא הוי קדושין, וכ"כ בעור חו"מ סי' ק"ה דמשקיבל המוכר המעות הן שלו מן התורה ואם קידש בהם את האשה מקדשת, ומבואר דבקדושין תורה אזלינן בחר קנין תורה, אמנם בגווי דרש"י והעור נראה דאפילו אי נימא דבקדושין תורה אזלינן בחר קנין דרבנן משום דהפקר צ"ד הפקר, מ"מ לפת"מ החוס' צ"מ דמ"ח ע"א ד"ה מאי, דלר' יוחנן דאמר ד"ה מעות קונות זוכה המוכר במעות ויכול ליתן אחרים תחתיהם משום דחכמים לא הפקיעו בה המוכר שיש לו במעות ע"כ, וא"כ מדרבנן נמי יש לו למוכר קנין במעות, ורש"י שם דלר' יוחנן הוי קדושין משום דמדאורייתא קנה, ע"כ לא ס"ל כהחוס' בזה, אלא דכשם שמדרבנן אין הלוקח זוכה בחפץ כך אין המוכר זוכה במעות עד שיגמר המקח במשיכה, ומש"כ אחי עליה רש"י מחמת קנין תורה, וא"כ ממילא נלמד דהוא הדיון בגווי דכ' המל"מ נמי אזלינן בחר קנין תורה.

ובשמן חסר סי' ג' צידדון כנ"ל שקידש המוכר בחפץ והלוקח לא ידע ואח"כ הלכה האשה וקבלה קדושין מאחר, אחר שהאריך בספיקו של המל"מ והביאו ראיות לכאן ולכאן, דיוק ג"כ מדברי רש"י כהצנני מלו"א ה"ל דבחר דינא דאורייתא אזלינן ולא בחר התקנתא דרבנן, אולם הביא דהריטב"א שהוצא צטמ"מ צ"מ שם פליג על רש"י, וכח צדיון דמדרבנן מעות אינם קונות הפקר צ"ד הפקר, ואף לר"י אינה מקדשת למ"ד דלית ליה למוכר רשות לאנפוקיהו, ולדעתו צ"ד קדושין הראשון קדושין גמורים דהא איכא אפקעתא דרבנן דאין מעות קונות אלא משיכה ונמלא דבשלו קידש, באופן דנ"ד חלוי במהלוקח רש"י והריטב"א, ואי לזאת איה לן למיחש לקדושין תרומות, וע"כ שהאריך עוד לנאר דאפשר לומר דגם רש"י מודה דאם קידש המוכר בחפץ חוששין לקדושין כיון דמדרבנן אכתי שטא דהא מחסרה משיכה, ומש"כ רש"י דאם קידש המוכר במעות לר"י הוי קדושין כיון דמדאורייתא קניא כו', לאו למימרא דדוקא בחר דאורייתא אזלינן ולא בחר דרבנן, אלא דלחומרא חיישין נמי לדאורייתא, אבל היכא שיש להחמיר משום דרבנן כגון שקידש המוכר

אוצר

סיק א את יא—ג

הפוסקים

קונת הפקר ב"ד הפקר ואף לר"י אינה מקודשת למ"ד דלית ליה
למוכר רשות לאנפוקיהו.

ועיין עוד בזה הקודם מהאבני מלואים סקל"ג שכתב בחי' ס' ק"מ פסק ברש"י, דמשקבל המוכר המעות בן שלו מן החורב ואם קידש בהם את האשה מקודשת. וכ"כ ב"ח בתי"מ ס' והסמ"ע שם סק"ג הביא מ"כ בפרשת דף שחקו חכמים דמשה אינה קוטה, מ"מ אם קידש המוכר במעות שקבל מהלוקה מקודשת, דלחומרא לא עקרו בתקנתם דבר תורה, והוכר כאן בזה"ע סק"א ובתת"ס חו"ד ס' ש"ד כתב לפי פרש"י ה"ל, דקנין כסף אפ"י שניהם יכולים לחזור בהם, מ"מ מקבלים מי שפרע, ולא יוחא לכו לחכמים שיחזרו, ע"כ חז"ל עלמס לא חקנו [משיכה] לקנין גמור, משו"כ יכול המוכר לקדש בכסף אשה כו' ור"ן חכמים שיקויים דין תורה.

ובנתיבות המשפט ס' ק"מ סק"ב כתב דלא הולך הסמ"ע לעצם זה שכתב רק למאן דס"ל דאסור למוכר להשתמש במעות, אבל למאן דס"ל דמוכר למוכר להשתמש במעות משום דחז"ל לא עקרו קנין המעות של המוכר כמ"ש החוס' בצי"מ דמ"ג ח' ד"ה מאי אוריא, ודאי דכלל טעם זה קדושי קדושין. וכ"כ גם באבני מלואים סקל"ג המובא בזה הקודם, ובצי"מ יעקב ס' ב' דף קפ"ז עור ב'.

ובדרכי מרדכי (לר"מ לוריא) ס' ח' כתב על האבני מלואים ה"ל, דגם מרש"י לא מוכח מידי דלא ס"ל כשיטת החוס' בזה"ע שימוש המעות, דהא מדכתב רש"י אם קידש "כו" את האשה וידיה "הוא", משמע דכל החפץ קאי, שקדש הלוקה בחפץ הקניו במעות לבד, דאי קאי על המעות ומיירי שקדש בזה המוכר ה"ל למימר שקידש "בהן" וידיה "היוני", וע"כ דגם רש"י ס"ל דאם קידש המוכר במעות בלא"ה מקודשת משום ביתר שימוש שיכול ליתן לאחרים תחתיהם א. וע"י בזה"ע י"ד מדברי רעק"א בחדושי לצי"מ דמ"ה ח' שכתב דאף אם נפרש כוונת רש"י דקאי על המוכר שקידש במעות, מ"מ טעמו הוא משום דס"ל כהחוס' דמוכר לו להשתמש במעות, ובמחנה אפרים ה"ל מכירה קנין מעות ס' י"א בזה"ע מנן המחבר כתב דא"ל למר בכוונת העור משו"כ הסמ"ע ה"ל דלכן מקודשת משום דלחומרא לא עקרו בתקנתם דבר תורה, שהרי העור כ' שם בסוף הסימן דהמוכר יכול להוליך המעות, ולפי"ז מדינה מקודשת דשלו הם לכל דבר משעה שלקחה, וכוונת העור [במשו"כ דלכן מקודשת משום שהמעות שלו מן החורב] לדעתי הוא לאפוקי מסכנת ריש לקיש [דלדידיה אסור למוכר להשתמש במעות כמ"ש החוס' בצי"מ דמ"ג ח'].

יג. משך הלוקה החפץ ולפני נתינת הדמים קידש בו אשה. באבני מלואים סקל"ג אחר שהביא ראיה מדברי הרמב"ם בפ"ע מתרומות דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, והעלה לחלק לענין קדושין דהיינו רק כשמקדשה בחורב כסף, אבל אם מקדשה בחורב כהנא

(א) וע"י בקול אליהו ח"א חזו"מ ס' י"א ובהזן יוסף ס' י"ח דל"ג ג' וס' י"ט דנ"ו א', שפירשו ג"כ כוונת רש"י שקידש הלוקה בחפץ. ובמחנה אפרים ה"ל מכירה קנין מעות ס' י"א כתב ב' הפירושים, אולם הרב אהרונים פירשו כוונת רש"י כהאבני מלואים, והם: חדושי פנ"י לב"מ דמ"ה א', קהלת יעקב (למחרי"י אלגאזי) מצרכה ע' אות רנ"א ובספרו נאות יעקב ס' ד' בחשובות בנו מהר"ט אלגאזי, קהלת יעקב (מליטא) סעיף י"ג, ותת"ס חו"ד ס' ש"ד, שואל ופשיב פתורא חליטאי ח"ג ס' ג"ה, קול אריה ס' קכ"ב וקכ"ד ומחנה חיים ח"ב חו"ד ס' ג"ה, וע"י בשמן הפ"ר ס' ב' דל"ז א' שו"בא דברי רש"י בחז"ל: ונפקא מינה וכו' אם קידש "בהן" את האשה וכו', וכו' בהזן יוסף ס' י"ט דמ"ב ג' בחשובות חכם אחר דבשם"ק בב"מ דמ"ג ב' כשהביא מהר"טב"א שחולק על רש"י, הביא ג"כ דברי רש"י: וקידש "בהן" את האשה, ומוכרה שהיא המוכר, ומה מגיה בשמן הפ"ר הג"ל את לשון רש"י.

להאכילה בחרומה כיון שאין דעתו נחזור ובודאי לא יעבור על מי שפרע, וישראל שמכר פרה לכהן דאסור, הוא מחשב דשמה יחזרו בהן יחז"ל בעלו הקנין למפרע כשהחזירין בהן ונמלא שאכלה פרתו של ישראל חרומה.

וכן בדברי חיים (להר"י אויערבאך) דיני קדושין ס' ח' כתב על ספיקו של המל"מ ה"ל, דאף דבעלמא שייך למר דלחזין בחר דאורייתא, מ"מ הכא דהלוקה ידע בטעמו שהמוכר חזר מהמקח מיהא מניה הלוקה וממילא זכה המוכר בחפץ גם מד"ה מטעם יאוש, דהא דבגזל לא מהני יאוש לחוד הוא מטעם דבאיסורא אחי לדידיה, משא"כ הכא כיון דרבנן חקנו לחזור שוב לא אמרינן דבאיסורא אחי לדידיה, ועוד דאחר שקידש בחפץ הוי יאוש ושינוי רשות ומהני מהכ"ה, והוסיף עוד דאף אם לא ידע הלוקה שחזר המוכר מהמקח וקידש בו אשה, מ"מ י"ל דלא הוי כיאוש שלא מדעת, שהרי כ' הש"ך בחו"מ ס' שני"ח סק"א דהא דיאוש שלא מדעת לא מהני, היינו משום שאילו ידע היכן החפץ מונה לא הוי מיהא ע"ש, משא"כ בצי"מ דאילו ידע שהמוכר חזר מהמקח הוי מיהא, אלא שבזה סיים דל"ט, דיל דכיון שאריך המוכר לקבל מי שפרע לא הוי בהיתרא אחי לדידיה ולא הוי מיהא דלמלא לא יראה לקבל מי שפרע. וע"י גם בשמן המר ה"ל בזה"ע זכ"ש, דבידע הלוקה שהמוכר קידש בחפץ ה"ל יאוש ושינוי רשות וכו' קדושין גמורים ואין חוששין לקדושי שני כלל.

ובמחנה חיים ח"ב חו"ד ס' י"ז אחר שהאריך לבאר דוראי שהחכמים לא עקרו קנין מעות שלא יקנו, רק שהוסיפו דכל קנין מעות יהיה בקנין על תנאי שאם יבא לדי משיכה ולא אז החפץ מרשות מכר למפרע ונגלה דהמעות עשו הקנין, ועד שנעשה המשיכה הוי כאילו התנה הלוקה שיוכל לחזור במקחו ויהיו המעות כפקדון או הלוואה, וכל זמן שאין אחד מהם חוזר נשאר קנין המעות כתב שפ"י י"ט ליישב תמיהה באבני מלואים ה"ל למח לא פשע המל"מ ספיקו מרש"י בצי"מ דמ"ה ה"ל, דנראה ברור דמש"כ שם רש"י דאם קידש המוכר במעות מקודשת לר"י, הוא דוקא אם הלוקה לא חזר בו מן המקח והוצרך הדבר דהמעות היו של המוכר נשעת הקדושין, אבל בודאי אם הלוקה או המוכר חזר בו ונתבעל המקח למפרע א"כ נגלה דהמוכר קידש בכסף שאינו שלו וגם לר"י אין האשה מקודשת אפילו מדרבנן, (דרש"י סוכר דאסור למוכר להוליך המעות ודלא כהחוס' בצי"מ דמ"ג), אך בידון המל"מ ה"ל בודאי אם ידע המוכר בשעת קדושין שקיבל כבר המעות בעד חפץ זה וחזר בו וקידש את האשה, א"כ כבר נתבעל המקח ויש עליו רק חיוב אונסים עד שיקרא ללוקה ויחזיר לו מעותיו ויקבל מי שפרע, דמשמחא קידש בפני עדים ולא יחפון לקדש בגזל ובודאי מצטל המכר ומקדש בשלו וממילא נתקדשה מן החורב כמו אם יקדש בו לאחר שכבר החזיר ללוקה בדמים, אמנם כשלא ידע בשעת קדושין שכבר מכר חפץ זה, כ' שם דבזה אין למר דאין סהדי גמורים, אדרבה אין סהדי דשארית ישראל לא ידברו כזו ולא יראה לקבל מי שפרע, דהא יש לכל ישראל חזקה כשרות, ועוד נשארה חקירת המל"מ אם אמר בפירוש שאינו חוזר ממקחו ואעפ"כ הולך ומקדש את האשה. וכ"כ בחולדות יתחק (לר"י בורוויץ) דיני קדושין כלל ד' דחלו הקדושין של המוכר, וכן יידד ציד המלך פ"ה מאישות ה"ז.

יב. וכשקידש המוכר במעות שקיבל לפני שמשך הלוקה החפץ. ע"י בזה הקודם מה שהובא משמן המר ס' ג' דנחלקו בזה רש"י והרע"ב, דרש"י בצי"מ דמ"ה ח' ד"ה אבל, כתב דנפיק בן ר' יוחנן לר"ל אי כסף לא קני מדאורייתא או רק מתקנת חכמים, לענין איסורא בגזל אם קידש בו את האשה, דלר' יוחנן הוי קדושין כיון דמדאורייתא קנייה וידיה הוא, ולח"ל לא הוי קדושין, והרע"ב"ל פליג על רש"י וכתב דכיון דמדרבנן מעות אינם

אוצר

סיק א אות יג

הפוסקים

ובס' אור לי סי' ל"א אות כ"ו הביא מהח"ס בחידושי לסוכה אשר בסוף חלק ו' ע"ד הח"ס דף ל' ע"ב, דפשיטא לי דמי שקנה במשיכה בלא כסף מועיל אפי' לענינים שהם של תורה, מטעם דמאחר שנהגו הסוחרים במשיכה הוי כקנין של תורה ממש, וכחז שם בזה ס"ח דלפי דברי החת"ס הנ"ל אם קידש הלוקח בחפץ שמשך ולא נתן דמים פשיטא דבכי הא ודאי אלמוכו רבנן לקנין משיכה לידכו בשל תורה, ומקודשת גמורה מן התורה, ומש"כ החת"ס בחי"ד סי' ש"ד דלא תקנו חז"ל משיכה לקנין גמור היינו לענין שאם קידש המוכר במעות שנטל, דלא נימא שכלמעות אינם חשובים שלו כל כמה שלא משך הלוקח בחפץ כו', [וכמוצא בזה הקודם].

ובמחנה חיים ח"ב חי"ד סי' י"ז חקר ג"כ במי שקנה חפץ במשיכה ולא נתן מעות וקידש בחפץ זה אם מקודשת מדאורייתא או נאמר דלא מהני קנין דרבנן לדאורייתא, והביא ראיה מדברי הרמז"ס בפ"ט מתרומות שז' דאם מכר הכהן פתחו לישראל ולקח הדמים ח"פ"ט שעדיין לא משך הלוקח ה"ז חסור להאכלת התרומה, ואם מכר ישראל לכהן ח"פ"ט שנתן דמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך, וקשה למה לא כ' הרמז"ס דאם הכהן משך פרה מישראל ולא נתן דמים שאסורה בתרומה משום דמשיכה הוי רק קנין דרבנן ולא מהני על של תורה, לכן נ"ל ברור דהרמז"ס סובר דקנין דרבנן אשר הוקבע לקנין גמור שמיכה הוי יכולין לחזור קנין כזה מהני אפילו אם נוגע באיסור דאורייתא, וכמו שפסק הרמז"ס בפ"ו מעילה דאם שאל קרדוס של הקדש מעל וחזירו מותר לבקש בו לכתחלה, אלמא דח"פ"ט שמיכה בשומרים הוי רק קנין דרבנן, מ"מ כיון דהוי קנין קבוע צ"ן למשחיל וצ"ן לשואל שלא יוכלו לחזור בהם מהני קנין דרבנן על איסור דאורייתא אפילו להקל [לענין שחזירו מותר לבקש בו לכתחילה], והסבירא היא כנ"ל, דכיון שהוקבע לקנין גמור וחזק על שני הדידים לכן כל קנין חכמים טוב יותר מקנין סיעומתא המצוהר בצי"מ דף ע"ד דמ"א לשמוע דברי חכמים והוי כאילו כל ישראל הסכימו לקנין זה, ואליהם יותר מסיעומתא מכה התנהגות הצי"ד של ישראל, ולכן אם משך הכהן פרה מישראל ולא נתן דמים בודאי מותרת בתרומה דכסף קנינו הוא, וע"כ שהאריך עוד בענין אם קנין דרבנן מהני לדאורייתא. גם בדרכי מרדכי סי' ח' דייק מהרמז"ס פ"ט דתרומות הנ"ל דאם משך ולא נתן מעות וקידש בחפץ מקודשת, משום דהפקר צ"ד הפקר, ומכ"כ כשה שכתב חיקנו חז"ל קנין משיכה והנהיגו לקנות בו דודאי לא גרע מקנין שנהגו הסוחרים דהוי קנין דאורייתא לדעת כמה מהאחרונים.

ובקהלת יעקב (מליסא) סעיף י"ג אחר שהאריך ונתן צ' טעמים על קנין דרבנן ומהני לשל תורה, אי' דכיון דהפקר צ"ד הפקר מדאורייתא לכן כשעושה צו המקבל זכיה דמהני בהפקר קנה מדאורייתא, צ' דכיון דרבנן זכיה חפץ של אחד לשני ממילא נתייאש הראשון, וכיון דבהיתרא אחי לידים דשני מועיל היאוש, כ' לפי"ז דאם משך ולא נתן מעות וקידש בחפץ ודאי מקודשת ולא תפסי קדושי שני, דאלת"ה איך עשו חז"ל חקנה כזו למור דמשיכה קונה שיכול לבא לידי ריבוי ממזרים, אי"ז דקנין דרבנן חשוב בהפקר ולאחר שבה ליד זוכה הוי שלו, ואפילו לעסם השני דחשיב היאוש, ואפילו שלא מדעת, מ"מ יאוש כהאי שדודאי לא ילא מיד הזוכה אפילו שלא מדעת מהני.

ובבוב"י מהדרי"ט סי' נ"ד דמ"ד אי' כתב דאפילו לריש רס"ל דהמקדש במעמד שלשתן אינה מקודשת אלא מדרבנן [וכמוצא בסעיף י"ג], היינו לפי שאין נותן לה המעות מידו לידה אלא שמקנה לה במעמ"ט, וקנין המעות והקדושין צאים כאחד, ולכן אינה מקודשת אלא מדרבנן, אבל אם משך חפץ ולא נתן דמים וקידש צו אשה, לא מצינו שאחר החקנה דמשיכה קונה שלא חבא מקודשת מן התורה, דדבר זה איך השכל מקבלו, דכיון שכבר קנה החפץ הרי הוא שלו ממש. וכ"כ ביטעות יעקב פירוש הארוך סק"י, בנכרי אפרסמון מכדו"ט

הנאה שקבלה חפץ זה חו איך חילוק בין קנין דרבנן לקנין דאורייתא, כ' דלפ"ז נראה דהיכא שקנה חפץ במשיכה ולא נתן מעות וקידש צו אשה, אם מקדשה בחורת כסף אינה מקודשת מה"ט כיון דמה"ט לא זכר צו לוקח ואינו כסף שלו, אבל אם מקדשה בהנאה שנתן לה ה"ז מקודשת מה"ט כיון דהנאה זו שיה פרוטה.

ובמחנה אפרים הל' מכירה קנין משיכה סי' צ' אחר שנסתפק מחילתה בזה אם מקודשת מדאורייתא או רק מדרבנן כיון דמשיכה אינה קונה אלא מדרבנן, ואחר שהאריך להוכיח דקנין דרבנן לא מהני לנאת ידי חובתו מדאורייתא כ' דלענין שאלחנו נראה דכל כה"ג הויא מקודשת מה"ט, דאיכא שינוי רשות בשנתנו לאשה להתקדש בו, וה"כ לענין אחרת היכא דהוי כה"ג שלקחו לעלמו [במשיכה לבד ולא נתן דמים] ונתנו לחזירו, דלא צי חזירו.

ובחדושי סהר"א שבסוף ספר דברי חיים (להר"י איוערצאך) סי' נ"א אחר שהעלה דהיכא דקנה הגזן הגזלה מדרבנן לא מהני ח"כ שינוי לקנות שיהיה שלו מדאורייתא, דשינוי אינו קונה רק בגזילה וזה לאו גל מקרי כיון שכבר קנה מדרבנן, הביא דברי המחנ"א הנ"ל במש"כ בנידונו דמקודשת מה"ט משום דאיכא שינוי רשות בשנתנו לאשה, וכ' דיש לתמוה עליו דשינוי רשות בלי יאוש מי איכא למ"ד דקונה, ואי משום דכשקנה מדרבנן הוי יאוש חלל הבעלים (וכאשר האריכו האחרונים בזה), וצ"א שיהיה חפץ דלא שייך קנין כסף מהני משיכה לקנות מדאורייתא ובמ"ט הח"ס צע"ז דע"ה ע"ה ובצנורות ד"צ ע"ה, אי"כ גם הלוקח עצמו מצי לקנותו ביאוש כיון דבהיתר גמור אחי לידו, ואי לא הוי ביאוש מה מועיל השינוי רשות, ובחורת קנין שינוי נראה ודאי דכיון שמועיל לא נעשה גזן עליו לא קנה בשינוי, דאע"כ כשקנה מלך בקנין משיכה ונעשה אצלו איל האם נימא דהוי שלו מדאורייתא משום קנין שינוי, הא ודאי ליתא, דשינוי אינו קונה רק בגזילה, אבל כשקנה חפץ בקנין דרבנן ודאי לא מהני שינוי ח"כ לקנות שיהיה שלו מדאורייתא.

ובמהרש"ם ח"ג סי' ש"יג כתב דלכאורה היה נראה דהוי רק קדושין דרבנן, משום דלא קנה רק במשיכה מדרבנן, וגם להסבירים דהמקדש במעמד שלשתן הוי קדושין דאורייתא [כמוצא בסעיף י"ג], היינו משום דהפקר צ"ד הפקר וכל דתקנו רבנן בעין דאורייתא תקון, אבל היכא דחז"ל בעלמם גילו דעתם שלא יכא שוב לשל תורה, דברי יחומים שמכרו במשיכה לחוד חחרים בהם כיון דמן החורה לא קנה, הרי דלא אלמוה לקנין משיכה בשל תורה, ח"כ בכה"ג לכו"ע מקודשת רק מדרבנן, וסבירא כזו מצוהרת בפלתי סי' ק' ובס' האשכול הל' ק"ט וחפלה סי' א' וכו', אלא שחשש במהרש"ם שם לדעת המחנ"א הנ"ל שכח דכיון שבה החפץ ח"כ ליד האשה מקודשת מדאורייתא מאחר דאיכא נמי שינוי רשות, וגם כתב דיש לדון בזה עפ"י הלח"מ פ"ה ממכירה והנעט שטעושים סי' ל', דהיכא דנעטת הקנין דרבנן לא הוי נפק"מ לשל תורה גם אם ח"כ נתגלגל ובה לדי"ט לכו"ע מהני הקנין דרבנן גם לשל תורה, וא"כ ה"י בנ"ד.

ובבנין עולם חי"ד סי' נ"ט אחר שהאריך בענין אם קנין דרבנן מהני לדאורייתא, כ' דלולי מסתפינא הייתי אומר דהמחלוקה בין ר"י לר"א אי משיכה בלא מעות קונה מן התורה, אינו אלא אם נעטת עתה רק בחורת קנין לבד, אבל אם לקחו לבינו לגמרי להשתמש בו מעשה ולעשות בו כל חפצי, והמוכר מוסר לו החפץ על דעת כן והמעות זוקף עליו במלוה אין לך קנין יותר מזה, ומה שחייב ליתן דמיו הוא דבר אחר ונעשה מלוה אצלו, ולפ"ז יכיה נפק"מ לדינא אם קידש אשה בחפץ שמשך ולא נתן דמים, דח"כ דלא קנה רק מחקנתא דרבנן, מ"מ מקודשת גמורה היא מדאורייתא לכו"ע כיון שהחפץ שלקח נחלט אצלו והמעות שנשאר חייב זוקף במלוה, אך לפי שלא מלאחי דין זה מפורש, ל"ע למעשה.

אוצר

סיק א מה יב

הפוסקים

אח"כ חל הקנין מעת נתינת המעות, ועפ"י החיר שם צנידונו בלוקה שקנה מחזירו ישראל בהמה מצרכה בכסף לבד בלי משיכה ומכרה לעכו"ם דנפקת מחיוב צבורה.

ובשואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ג סי' נ"ח דמ"ג ד' הביא מהר"ב השואל שנסתפק בקנה חפץ מאשה ונתן מעות ולא משך ואח"כ קידשה בלוחו חפץ, אי נימא דכיון דמדרבנן לא קאב החפץ אינה מקודשת, או דילמא כיון דעיקר הטעם דמעות אינם קונות מדרבנן הוא משום שמה יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה, וא"כ צ"ד נתי דבשעת נתינת המעות שייך החשש אבל אח"כ כשקידשה בלוחו חפץ דכבר לא שייך החשש שחאמר לו נשרפו חפצך בעלייה שוב קנייתו וקדושתו שלו בלתי כאלה, דכל דלא שייך החשש גם כסף לחוד קונה וגם לריש לקיש י"ל דמועיל, דכרי בכל מקום שהנהגה שיקנה בכסף לחוד קני כמ"ש בחו"מ סי' קל"ח סעיף ה', ואף שהש"ך חילק שם מ"מ הסכימו האחרונים למחבר, ובג"ד הא נתרנו שניהם וחלו בכה"ג אף לר"ל מועיל, ולא דמי למש"כ הרמ"א בחו"מ סי' ק"ל סעיף י"ח דמי שהעלילו עליו ועי"ז מכר קרקעותיו וכשנצטעל העלילה חזר בו דלר"ך לחזור ולקנות אף שאח"כ נחרלו, משום דשם כשנצטעל העלילה נצטעל המקח מכל וכל ולכן לר"ך לחזור ולקנות מחדש, משא"כ כאן דמה"ט קנה בכסף לחוד וחייב באונסין, ולשיטת החו"מ צ"מ דמ"ג ע"א המעות ברשות המוכר אף מדרבנן לענין שיכול להשתמש בהם, וא"כ אף שמדרבנן חששו שמה יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה מ"מ כל שצבר החשש שוב נקנה למפרע משום הכסף, ודומה לקדשה בגזל אחר יאוש דכל דהוי אח"כ שינוי רשות קונה למפרע ע"י היאוש, וה"ה בזה, והמחבר כ' עליו, דנראה ברור דכיון דרק מדאורייתא מעות קונות ומדרבנן עקרו הקנין, כל שעקרו הקנין מה מועיל מה שנחלש אח"כ לקדשה בחפץ הא מ"מ לא קאב עדיון החפץ, ולא דמי לגזל אחר יאוש דהיאוש צעמו הוי קנין רק דכל שבאיסורא אחי לידיה לא מהני, לכן כשנשתנה ברשות אח"כ שוב מועיל יאוש ושינוי רשות, דגם היאוש עולמו שייך עכשיו דכל שנתייאש עדיון ביאושו עומד, משא"כ בקנין כסף לחוד דלא מהני בשעת מעשה מה מועיל מה שנחלש אח"כ, ומה שר"ל דאף לריש לקיש מועיל כיון שנחלש והוי כהנהגה, זה בודאי אינו, דאף לשיטת המחבר בחו"מ שם זה דוקא בנחלש והנהגה בשעת הקנייה, אבל לא מהני מה שנחלש אחר הקנין, דכל שלא חל בשעת הקנין לר"ך לקנות מחדש וכו'.

ובדף מ"ד א' כתב שיש להסתפק בנתן מעות ולא משך אם יש בכלל אפשרות ללוקח להקנות למוכר המעות או החפץ שקנה, ומכ"ש לקדש בו האשה, דכרי בשטמ"ק צ"מ דמ"ז הקשה בשם הרמב"ן דבמחנה דלא שייך קנין כסף במה קונים, וחירן דמשכח לה בקיים או קנין חזר או אגב, וא"כ בנתן מעות ולא משך מדרבנן אינו ברשותו עדיון במה קנה הדבר שיוכל לחסו במחנה למוכר ומכ"ש לקדש בו האשה, דמשיכה לא שייך דהא עדיון ברשותו של מוכר הוא, וכן חזר לא שייך דעדיון בחלווה הוא מקודם, דבשלמא אם כבר קנה אותו [הלוקח] והוי כפקדון [בזר המוכר], א"כ לשיטת הרשב"ם דהרשות של הנפקד קנוי למפקד, שוב מועיל קנין משיכה או חזר ע"י שהמפקד מסלק רשותו מן החזר, אבל כיון דמדרבנן עדיון ברשות המוכר מונח החפץ לא שייך קנין חזר או משיכה בזה, וקנין אגב ג"כ לא שייך דמקנה לו דבר שאינו שלו עדיון, וגם להקנות לו החפץ ע"י אחר אינו יכול דעדיון אינו שלו שיוכל להקנות ע"י אחר, ואף שהמוכר והלוקח ביחד יכולים לזכות חפץ זה לאחר ומכ"ש הבי"ש סקט"ז דהגוזל והגוזל יכולים ביחד להקדים, אבל להקנות החפץ למוכר עצמו אין הלוקח יכול, ומכ"ש לקדש בו אשה. וסיים דל"ע דין זה.

ועי' דין אמת חח"מ דמ"א עור ב' דאחר שהביא מהמחנה אפרים הכיל שפירש כוונת רש"י הר"ל דמירי שקידש הלוקח בחפץ קודם

מהדו"ט סי' נ"ז ובגור אריה יבדל חו"מ סי' נ"ט דנ"ח ד' ועי' בחידושי הרי"ם סי"ק כ"ח שהאריך בזה וכתב כמה טעמים דבקידש בחפץ שקנה ע"י משיכה לבד, הוי קדושין דאורייתא. ועי' עוד מענין קנינו דרבנן אי מועילין דלהוי קדושין דאורייתא, להלן סעי' י"ג.

יד. נתן מעות ולא משך וקידש הלוקח בחפץ ע"י שהקנה לה בקנין סודר. בחידושי רעק"א צ"מ דמ"ח א' כתב על דברי רש"י שם [המבואר בלוחיות הקודמים] דנפק"מ אי מעות קונות מדאורייתא לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה דלר' יוחנן הוי קדושין ומדאורייתא קנייה וידידה הוא ולר"ל לא הוי קדושין, שיש להסתפק אם כוונת רש"י היא שקידש הלוקח בחפץ לפני שמשך וכגון שהקנה לה בחפץ בקנין סודר, ועי"ז כ' רש"י דלר"י מקודשה ולר"ל אינה מקודשת, או דכוונת רש"י היא דנפק"מ אם קידש המוכר במעות, אבל אם קידש הלוקח בחפץ לכ"ע אינה מקודשת, משום דל"ל דלכח דתקנו חז"ל דמעות אינן קונות ממילא מקדש את האשה בדבר שאינו שלו ואין כאן קדושין כלל, ורק בקידש המוכר במעות י"ל דס"ל לרש"י כחידושי השני של החו"מ דמ"ג ע"א ד"ה מאי איריא, שכתבו דאם מעות קונות מה"ט יכול המוכר להשתמש במעות ואם אין מעות קונות אינו ראוי להשתמש במעות, וזהו שפיר י"ל דלר"י דמעות קונות מה"ט אף דעקרו חז"ל קנין המעות, מ"מ הא ראוי להשתמש במעות והוי כלוה על המעות ולכן מקודשת, אבל לר"ל אינה מקודשת, גם יש לחלק דבמעות שציד המוכר מקודשת לר"י כיון דמה"ט הוי שלו, אבל אם קידש הלוקח בחפץ אף דמה"ט הוא שלו, מ"מ כיון שהכלו ציד המוכר וע"י תקנת חז"ל דמעות אינן קונות ברשות ציד המוכר לחזור ושלא לתת לו הכלי, א"כ הוי כמו אינו ברשותו, וכמו בגזל ולא נתייאשו הצעלים [שאין הגזל יכול להקדים אף שהוא שלו כיון שאינו ברשותו], ול"ע לרינא. ועי' בהערה א' מהקול אליהו בחו"מ סי' י"א ובהובן יוסף סי' י"ח דל"ג וסי' י"ט דר"ז א', שפירשו דכוונת רש"י היא שקידש הלוקח בחפץ.

ובמחנה אפרים ב' מכירה קנין מעות סי' י"א אחר שכתב ב' הפירושים ברש"י, כתב דאפילו נימא דרש"י ס"ל דאם קידש הלוקח בחפץ קודם שמשך מקודשת, מ"מ לאו כו"ע נודים בזה, דכיון דחכמים הסקיעו קנין המעות כי קידש אשה נמי אינה מקודשת, דהאי חפלא לאו ידידה הוי כיון דהפקר צ"ד הפקר, וכדמשמע ביבמות דפ"ט ב', ולא דמי להא דנחנה לסיטון מעל, וכמו שהילקו החו"מ צע"ז דס"ג א' ד"ה והא מחסרה משיכה וכו', וכ"כ הריעב"א צ"מ שם על דברי רש"י [ובג"ל בלוח י"ב], ועי"ש שכתב להוכיח דגם דעת הרמב"ם היא דאחר שתקנו חכמים דאין מעות קונות יש כח צידם לעקור אפילו לענין איסורא.

ובדרכי מרדכי סי' ח' אחר שפירש כוונת רש"י דר"ל שקידש הלוקח בחפץ [וכמוצא בלוח י"ב], כ' בטעמו משום דס"ל דלא חיקנו לעקור ולצטל קנין המעות לגמרי, רק חקנו שיוכלו לחזור בהם, אבל כל שלא חזרו בהם עומד המקח ברשות הלוקח מעת נתינת המעות, ואפשר עוד לומר דאיידי שמשך הוא או היא את החפץ לאחר הקדושין ונקנה החפץ למפרע מעת נתינת הדמים, דעכשיו לאו בחזרה קאי ולכן מקודשת לר"י, אבל לר"ל אינה מקודשת משום דבשעת הקדושין לא היה שלו אף אם משך אח"כ, ועי"ש שהאריך הרבה להוכיח סברה הנ"ל, ושם ב' דמדברי החו"מ צע"ז דס"ג א' ד"ה והא מחסרה משיכה, משמע דס"ל דהוי הפקעה גמורה וצטלו לגמרי קנין כסף, ושכן משמע מהריעב"א שם שם ג"כ כדברי החו"מ, וגם ממה שהקשה הריעב"א צ"מ שם על פרש"י דאמאי מקודשת לר"י כיון דהפקר צ"ד הפקר, משמע דלא נתינת למש"כ בדעת רש"י דחז"ל לא עקרו לגמרי קנין מעות, אלא שבסוף התשובה מסיק דלעת רש"י ובר"י מייאש וברמב"ם ובר"י וברמב"ן קנין מעות הוי קנין גמור כל זמן שאינם חוזרים בהם, ואם משך

אוצר

סיק א אות יד—יח

הפוסקים

מגוף המכר, לר"י הו"ל מקדש צמלה שצד אחרים וגרעני מיניה, ולר"ם לקוש לא הוי ציד המוכר אלא פקדון בעלמא ומקודשת.

י. קדשה ואח"כ בא בעל חובו וטרף כסף הקדושין אם נפקעין הקדושין או לאו. ע"י סעיף י"ג.

יח. אם המקדש נאמן לומר שכסף הקדושין לא היה שלו, ונידונים שונים בזה. ע"י בקיור פסקי הלכות (לבעל מרכבת המטה שצ"י חכס לב) סעיף ו' שבי' דאם אחר המקדש שלא היה הכסף שלו יש להסתפק אם נאמן. וע"י גם בפרי השדה ח"ג סי' קכ"ד צנידון שקודש בטבעת ואשה אחרת אמרה שגזל ממנה הטבעת והמקדש מודה אלא שאין על זה עדים, שבי' דהוי ספק קדושין דשמא הם משקרים.

ובדברי ריבנות סי' י' כתב דאם המקדש אומר שלקח החפץ שלא מדעת הטבעת אינו נאמן על כך, דהרי השואל שלא מדעת נקרא גזלן, וכיון שכן אינו נאמן לשים עצמו רשע, וכ"ש להחזיר א"א לעלמא, אמנם אם אחר ששאל החפץ מדעת בעלים מבוחר שם בדבריו נאמן, משום דכח"ג לא שייך לומר אין אדם משים עצמו רשע.

גם ה"ר אפרים זלמן (בצ"מ בית אפרים) וה"ר שמואל מרגליות בתשובתם שבצ"ח החדשות בקו"א (דפוס ירושלים דף רס"ע סוף עור א') כתבו דאף אם מודה שגזל קדשה, לאו כל כמיניה, דהא אין אדם משים עצמו רשע, והוסיפו עוד טעם משום דקיי"ל חזקה מה שצד אדם הוא שלו, מיהו כתבו דלענין זה הנגזל עצמו נאמן להעיד שגזל היה ואחר מלטרף עמו וכמבואר בחו"מ סי' ל"ד סעיף כ"ו, וליינו לעיין בש"ך שם סק"ח. גם בתשובת נפש (בס' הראשון) ריש סי' ל"ו כתב להריב השואל דמה שרצה להחזיר משום שלא היתה בטבעת שלו ולא היתה פסיקה צניקה, אין זה כלום, כי כל מה שממלא חתה ידו הוא בחזקת שלו ומסתמא בשלו קידש, ואפילו אם בעל הטבעת יצא עדים שהוא שלו, מ"מ י"ל שלקחו ממנו כדון, ואין לסמוך ע"ז כלל.

ובאבני נזר סי' ק"ל צנידון שהמקדש אחר שטבעת הקדושין היא של צדו, ורצה הרב השואל לומר דלפמשי"ב מהרי"י אדרבי הג"ל דהא דאין המקדש נאמן בזה הוא משום דאין אדם משים עצמו רשע, אי"ב כזה"ג י"ל דסבר דמה שהוא של צדו הוא שלו, והמחבר השיג עליו, דהרי מהרי"י אדרבי הוסיף שם "וכ"ש שאינו נאמן להחזיר א"א", ועוד דחזקה מה שצד אדם הוא שלו, ועוד דהרי אינו נאמן להוציא הכסף מן המקדשת, וכיון שהכסף שלה אף הוא קונה את האשה כמו בקדשה בגזל אחר יאוש [וכמוצא להלן סק"ה אות א'], ואף שלפי דבריו לא קנתה הכסף, מ"מ כיון שהאיסור נלמח מכה ממון שוב גם לענין איסור אינו נאמן, וכמ"ס הרמב"ן גבי מעות שהענין אצרכם של משי"ש של הקדש הן, אינו נאמן משום דהוי איסורא דאית צידה ממונה, והיינו שהאיסור נלמח מכה שהוא ממון גבוה, וה"כ בזה.

ובדברי חיים (מלאנו) ח"ב סי' ע' צנידון שאמר המקדש שקידש בטבעת של אחרים שנחזה לו אמו של בעל הטבעת בלי רשות, ובשנוע לו רב עם אמו עד שלקחה בחזרה את הטבעת מהמקדשת, ורצה הרב השואל לומר שנידון זה דומה למי שהלך לבית חבירו ולקח כלי וקידש בו אשה ואינה מקודשת, ושליך לקדשה מחדש בטבעת צרכות, וכרב המחבר כתב שגרענו א"ל אפילו לקדשה מחדש, כי קדושין הראשונים קדושין גמורים, כי מאן הוא שמעיד שזו הטבעת היא של הזוג האחר, וכל זמן שאין לפנינו עדים המעידים שמכירים

(ב) ומה שציין בבה"ט סק"א לדברי ריבנות סי' ר"ץ הוא עפ"י הכנה"ג הגה"ט אות ב' שרצה לדייק משם שהמקדש נאמן לומר שאינו שלו. אבל כבר השיג עליו בדברי מלכאל ח"ג סי' צ"א דאין זה מבואר שם. ודברי הכנה"ג באות ב' הג"ל ובאות ע"ח בהעמקת הדברי ריבנות הם בלתי ברורים.

שמשך, הקשה דהיכי מיירי, דאם הלכה המתקדשת בציווי ומשכה את החפץ אמאי לא מועיל משיכתה מכה שליחות ותהיה מקודשת אליבא דר"ע, ואם לא משכה איך תהיה מקודשת, לו יהא דקנה החפץ, מ"מ לא נתן צידה כלום, וכי צין שאר תרלויו דמיירי שהמוכרת היתה האשה המתקדשת.

סו. יין לקידוש שאין המוכר יכול לחזור בו גם כשנקנה בקנין כסף בלי משיכה, מה הדין כשהלוקח קידש בו אשה. כי בחמדת משה סי' קל"ט דיש לחקור צמי שקנה יין לקידוש היום צקנין כסף ולא משך וקידש בו אשה ע"י שהקנה לה צקנין אגב, או שקנה מהאשה היין לקידוש היום ואח"כ קידשה בו, אם הוי קדושי ודאי אף להפוסקים [שבאות הקודם] דס"ל דנתן מעות ולא משך וקידש בחפץ לא הוי קדושין, דהרי כתב הרמ"א בחו"מ סי' קל"ט סעיף ג' בשם מהרי"ל דהנותן מעות על יין לקידוש קנה, דכל כה"ג העמידו דצריכה על דין תורה, אמנם יש לדון בזה, דהרי איתא בעירובין פ"ז משנה י"א נותן אדם מעה לחמוני ולנחוס כדי שיזכה לו עירוב דברי רבי אליעזר ואח"כ לא זכו לו מעותיו, וכי שם בתפארת ישראל אות מ"ו דסברת חכמים היא משום דמעות אינן קונות, ואע"ג דלדורך מזה מעות קונות כמבואר בחו"מ שם, י"ל דהיינו רק שאין המוכר יכול לחזור בו, אבל עכ"פ אינו שלו עדיין כדלריך לגבי עירוב, וא"כ לפי דבריו דאינו שלו אם קידש בו אשה אינה מקודשת, אולם מלשון הרמ"א שבי' דכח"ג העמידו דצריכה על דין תורה, משמע דהוי שלו לגמרי, דהא מדין תורה מעות קונות להיות שלו, ועוד דהא בעירובין שם דפ"א ע"ב אמר ר"י דטעמא דרבי אליעזר משום דעשאוהו כדי פרקים בשנה דהעמידו חכמים דצריכה על דין תורה דמעות קונות, אלא דאי עשאוהו כדי פרקים קנה גם להיות שלו כמ"ש התפא"י בעצמו דגבי עירוב לריך להיות שלו, אלא דחכמים פליגי על ר"א וס"ל דלא עשו עירוב כדי פרקים כו', וא"כ כיון דמהרי"ל והרמ"א עשו יין לקידוש כדי פרקים א"כ קנה לגמרי להיות שלו, וממילא דאם קידש בו אשה הוי קדושין גמורים, אמנם עדיין יש להסתפק אי נימא דאף שצטעה שקנה היין היתה דעתו לקנותו לשם מעות קידוש היום, אבל כיון שנמלך אח"כ וקידש בו אשה דלא נעשה מלכות, הדר דינא דאין מעות קונות כמו בשאר מעטלעין, או דילמא כיון דצטעה שקנה היין לשם מעות לקידוש היום נקנה לו לגמרי להיות שלו שוב לא נפקע הקנין אף שנמלך אח"כ מלעשות בו המלוא כו', וע"י שם בתשובת אהיו מראדום ובתשובת אהיו מפשייטש שהאריכו ג"כ בדברי הרמ"א הג"ל.

סז. וכשקידש הלוקח במעות שביד המוכר לפני שמשך החפץ, ששואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ג סי' נ"ח דמ"ג ד' נסתפק הרב השואל צקנה חפץ מאשה ונתן מעות ולא משך ואח"כ קידשה צאותן מעות אם מקודשת או לאו, ורצה לתלות דין זה במחלוקת רש"י והרע"ב"א צ"מ דמ"א ח' צתן מעות ולא משך אם המוכר קנה המעות לענין שיוכל לקדש בהם אשה, וכמוצא לעיל אות י"ב, דלרש"י דכבר קנתה המעות צ"ג, שוב הו"ל מלוא ולא חלו הקדושין אח"כ, משא"כ לרע"ב"א ומקודשת, והמחבר צדק מ"ד ח' כתב עליו דיש להסתפק אם יש בכלל אפשרות ללוקח להקנות למוכר המעות, דהרי א"א להקנות מטבע כ"א על דרך המבואר בחו"מ סי' ר"ג [דהיינו אגב קרקע] או בארדייתא כמ"ס הבכ"ל בתשובותיו [סי' ע"ז], וכאן לא שייך זאת, דהא מה"ט הוא של המוכר מקודם י"ש הודאה לשעבר, ואף אי נימא דגם נשעבר מועילה הודאה היינו אם מודה שהמעות הם של חבירו מבשר, אבל כאן שנתן לו המעות בחזרת קנין מה חועיל הודאה כל שאינו של הנותן לגמרי, וגם קנין חזר ואיך לא שייך בזה, וכיוס דל"ע צדון זה. וע"י בחת"ס צדושיו על סוגיות הש"ס בסוגיא דמשיכה קינה דף ג' עור ג', שכתב דאם קידש הלוקח במעותיו שצד המוכר לפני שמשך החפץ ולא חזר בו

אוצר

סיק א אות יח

הפוסקים

לפוערה מיבוס מגי דבירו לגרשה, ושגס מצואר צרשי וחוסי וכו' שם דהיכא דלא הדר מדיבוריה נאמן מטעם דאין אדם חוטא ולא לו, וכו' צ"ד, ומסיק דאף שאין לסמוך על זה לצד לעשות הלכה למעשה בדבר ערוה החמורה כיון דליכא ראיה גמורה להוכיח שכן היא דעת כל הפוסקים, מ"מ בהעטרפות טעמים האחרים שכתבתי להיתר אין כאן בית מוחש כלל משום דליכא כמה ספיקות וכו'.

ובבגדי בחונה סי' י"ז פסק על מש"כ מהר"י נחמיאש שכתב צ"י הנ"ל דנאמן לומר שאינו שלו אף נגד החזקה משום מגו דבירו לגרשה, ועל ראיותיו מהא דהאומר יש לי בנים נאמן הואיל ובידו לגרשה, וכח דיש לחלק ולומר דצ"ד לא שייך כלל מגו דבירו לגרשה, דלא ניחא ליה למיחסר בקרובותיה, משא"כ באומר יש לי בנים שפיר נאמן לפוערה מיבוס אפילו במוחק שיש לי אחים דשם שפיר יש מגו דבירו לגרשה, וכן בגרשתי את אשתי נאמן מטעם מגו זו כיון דכלא"ה היא אשתי ואסור בקרובותיה כו', ואף מהר"י נחמיאש הנ"ל אינו סומך על המגו לצד רק בהעטרפות שאר טעמים ואומדנות דלאו שלו היה, וצברט לפי מש"כ הרמב"ם צ"י מאישות הל' ב' באומר ע"מ שיש לי מאחים זו כו' אם אין לו ה"ז מקודשת מספק שמה יש לו והוא אומר אין לו כדי לקלקלה, וא"כ כיון דחשדין ליה שמכות לקלקלה חו לא שייך מגו דבירו לגרשה דהא הוא רואה לקלקלה ולא לגרשה, אלא שמי"מ לירק טעם זה לשאר טעמים שהיו צנידיו להקל. וע"ע שם צ"י י"ח בחשוכה בן המחצר שהאריך ג"כ צנידיו הנ"ל, ומסיק להחיר משום שצנידיו ה"י שהיקב לאחר מתן מעות, וצנידיו מה שניכס מודים דהמפתח שקידש בו לא היה של המקדש.

ובגבעת פנחס סי' כ"ו כתב על הבגדי כהונה הנ"ל, דהא בלא"ה יש לחמוה על מהר"י נחמיאש שלא הביא דברי ה"מ שם בדיא דה"ל מלוה ולוה פ"א ה"ד דלא מהני מגו במקום חזקה זו, והביאו הרמ"א בסי' ל"ט, ואף דכ' שם דיש חולקים, כבר כ' הש"ך שם דלא מצינו חולק בזה, ומשמע דאפילו להפוסקים צח"מ סי' פ"צ דאמרין מגו להוליא, מ"מ מודים בזה, דהא דאמרין מגו להוליא היינו שחייב לשלם לו, אבל להוליא דבר המסויים שצד חצירו שהוא בחזקתו לא אמרין, ונראה טעמיהו דחזקה זו הוי כמו עדות בדאמרין בריש צ"מ אן סבדי דמאי דחפס הא"י דידיה הוא, וכו' כמגו במקום עדים, ואחר שכתב כמה יסודים לזה, כתב דהעיקר נראה דאף דלא אמרין מגו במקום חזקה, מ"מ דבר שהוא צידו עדיפה עפי ממגו, כדקיי"ל בריש פרק האשה דבה וצנידיו דף ר"ד ב' דבכל שצידו נאמן אפילו להוליא מחזקה, משא"כ בזה דסי' ל"ט דאין צידו עתה ליתן לאחר ולא הוי אלא מגו, וצד מחורץ ג"כ הא דחשוב ליה מהר"י נחמיאש מגו ולא אמרין דהוי מגו גרוע שהרי יאסר בקרובותיה, דהיכא דבירו שאני משום דנאמן על מה שצידו, וכיון דצ"ד איכא צרי וחזקה פנויה וצידו, נראה דעדיפה מחזקה כל מה שצד האדם הוא שלו, ואחר שזירק עוד כמה טעמים להחיר צנידיו, סיים דמכל הלין טעמי נראה להסכים להיתר ואין כאן בית מוחש.

ובעין יצחק סי' ר"א צנידיו שקידש בחולה צפני עדים והצחלה מכחשת שלא קדש אותה, והמקדש אומר שהעצמה לא היתה שלו רק לקחו מאיש א' ואמר לו כי אצוי ושלם לו עבור העצמה, דן מדעת עצמו לומר דהמקדש נאמן לומר שלא היתה העצמה שלו מטעם מגו דבירו לגרשה, ולפי מה שמוצא בסי' ר"ה דנכחו דאין לארוסה כתובה, ע"ש שהאריך בזה, והוסף עוד דצ"ד בלא"ה יש ספק אחר אם הוי קדושין, א"כ ממילא מספיקא אין מוליאן כתובה ממנו, ועוד י"ל דכיון דהצחלה מכחשת ואומרת שלא נתקדשה מעולם א"כ לא חוכל לתבוע כתובה ממנו, ובעין מש"כ ה"מ בכתובות פ"ט ד' י"ה יכול, ואפילו אם נאמר דהוי ספיקא דדינא אם נאמן לומר שאינו שלו, מ"מ כיון דצ"ד יש גם ספק אחר בקדושין יש להחיר מספק ספיקא, וע"ש שזירק עוד לדדי היתר צנידיו. ובצנצלה

שמכירים בט"ע שהעצמה היא של אחרים הרי היא בחזקת האשה המתקדשת, וא"ל להחזיר עפ"י דבור של בעל שאומר שהיא גזולה, וגם אפילו אם היו עדים מכירים שהעצמה היא של אחרים, מ"מ כל זמן שאין עדים שהכלי הוא גנוב ושאני עשוי להשאל ולהשכיר קיי"ל דאין יכולים להוליא מחזירו לומר בגזל בל לידך או צפקדון כ"ז שאין עדי הפקדון לפנינו, ואפילו אם הבעל והאשה יודעים שהיא גזולה, מ"מ אם אין עדים ע"ז אין יכולים להפקוע איסור א"ל והיא מקודשת גמורה, ולכן לרעתי עפ"י דין א"ל קדושין מחדש, אך טוב להחמיר להאריך קדושין בלא צרכה, אלא שכתב שם שאינו יכול להחליט הדבר לפי שאין צידו ספרי השו"ע הצריכים להוראה, ואסור להורות בלי עיון בשו"ע.

ובמהרי"ט ח"א סי' קל"ח צנידיו שהסיר תמיד מיד האשה וקדשה בו, והוא אומר שהלמדיד שלו הוא שנתן לה מקדש לשדוכין, והיא אומרת שהלמדיד של אחי אביה הוא שהיה ממושקן ביד אביה, כתב ששורת הדין נוחתה לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא חזקה כל מה שיש ציד אדם שלו הוא כדמוכה גבי נסבא דר' אבה צ"ב דל"ד א', וה"ל אמרין בריש צ"מ כל דחפס כעדים דמי דאין סבדי דמאי דחפס הא"י דידיה הוא כו', והואיל והלמדיד בחזקת האשה עומד, כשקדשה בו ה"ל קדשה בגזל דידה, דבדשדך מקודשת וצנא שדיך אינה מקודשת.

ובלבדושי מרדכי ח"ב סי' ל"ז צנידיו שהמקדש אומר שהעצמה שקידש בה גזל מנערה אחרת, וגם הנערה הגזלה אומרת כן ותוצעת ממנו שיחזיר לה והכניסה להחזיר, אחר שצ"ד דאין יאמנים עפ"י הדברי ריבות והדברי חיים הנ"ל, כי דצ"ד י"ל שישנה חזקה אחרת כנגדה, וכיינו אם החזיר העצמה לרדי הנערה אשר לפי דבריה גזל ממנה, א"כ לפי מאי דאיתא בחר"מ סי' רמ"ו דהמאכיל את חתנו וכ"ש אדם אחר על שולחנו לר"ק לשלם משום דחזקה שאין אדם נותן מתנה בזה, ויותר מזה כ' הרמ"א בחר"מ סי' רס"ד דחזקה שאין אדם עורה עבור חצרו לעובדו בזה, וא"כ ה"ל יש מקום לומר דאם לא גזל ממנה לא היה נותן במתנה חנם, וגם ישנה חזקה שאין אדם תובע א"כ יש לו, וביוון שהנערה תוצעת העצמה מוכה שכן הוא כדבריה, אבל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכו'.

אולם יש מהאחרונים שצידו דנאמן המקדש לומר שכתב הקדושין לא היה שלו, וכתבו זה באופנים שונים. בחשוכה ה"ר"י בן נחמיאש שכתב בית יוסף דיני קדושין סי' ח' צנידיו שקידש אשה במלבוש של נשים ושניכס מודים שהמלבוש שייך לאשה אחרת [והוא צידו דצרי ריבות הנ"ל], אחר שהאריך להוכיח דבעלמא כשעומן המקדש טענה כדי לבעל הקדושין ישנה מחלוקת הראשונים אי נאמן, ושמחלוקת זו חלויה במחלוקת אחרת אם יש כתובה לארוסה או לא, ולדעת הרמב"ם והנמשכים אחריו דס"ל דאין כתובה לארוסה, נראה דנאמן בכל דבריו מטעם מגו דאין צדי מגרש לה ומה לו לשקר, אבל להראש ומהר"ם דס"ל דיש כתובה לארוסה אינו נאמן, ושלפ"י צדורו שאין כתובה לארוסה נאמן, וגם צ"ד דהיכא שניכס מודים אפשר דגם החולקים סוברים דנאמן, כי שוב דצ"ד עדיין יש להסתפק אם נאמן לומר שהחפץ שקידש בו אינו שלו, מטעם דכל מה שנמא ציד אדם חזקה שהוא שלו, אלא שחזר וכתב דאפ"כ צ"ד אינה מקודשת כלל כיון ששניכס מודים וגם רגל"ד שהוא כן כיון שאמר לשון גרוע עפי ולא הלשון שחקנו חז"ל שהוא הלשון המורגל צ"י בל, ועוד שאין דרך האנשים להיות להם מלבוש כזה אלא הנשים וקצו לודאי מטעם זה שאינו שלו, ומכעטמים האלה אני אומר שהוא נאמן כיון שצ"ד לגרשה ומה לו לשקר, ואליהם הא"י מגו לאורועי דך חזקה לגמרי כיון שאין כתובה לארוסה צדורו זה, וע"ש שהאריך עוד להוכיח דאמרין הא"י מגו לאורועי החזקה דמה שצ"ד אדם הוא שלו, מהא דאמרין בקדושין דס"ד א' האומר יש לי בנים נאמן

אוצר

סי"א א אות יח—ט

הפוסקים

שהטבעת אינה שלו ולרדק להחזירה, ומגו נאמן לגבי ידיה נאמן נמי לגבי דודה לטעל הקדושין.

יט. כשהמקדש סמוך על שולחן אביו אם נאמן לומר שכסף הקדושין הוא של אביו או של אחרים, אף למחמירים הנ"ל. בצגדי כהונה סי' י"ז צידד נער כצן י"ל הסמוך על שולחן אביו שקידש נערה במפתח ושניהם מודים שהמפתח לא היה שלו רק של אס הנערה, אחר שצדד לומר דבעלמא אין המקדש נאמן לומר דכסף הקדושין לא היה שלו [וכמוצא בזה הקודם], כתב דצ"ד היה נראה להאזנה דאפשר לגרוע כך חזקה דכל מה שתחת ידו של אדם הוא שלו, דהרי פסקין בחו"מ סי' ע"ד סעיף ג' בהגה דצן הסמוך על שולחן אביו מליאחו ומלאכתו לאביו, וא"כ גם צ"ד י"ל דחו ליכא חזקה דמה שתחת ידו הוא שלו, דלדבריה יומא לאידך גיסא דכל מה שיש ביד הנער שייך מסתמא לאביו כיון שסמוך על שולחנו, ואף שאפשר לומר שבמחנה נתן לו, או אחר נתן לו במחנה, ומחנה לבנו הגדול אין לאביו חלק בו אף בסמוך על שולחנו כמבואר ברמ"א שם, אבל אעפ"כ עכ"פ חו ליכא חזקה לומר דודאי שלו הוא, אך לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, דהרי דליכא חזקה דשלו הוא דמן הסתם של אביו הוא כיון שסמוך על שולחנו, אבל עכ"פ איכא חזקה דלאו של אחרים הוא, וא"כ אין להאמינם בזה שאמרו דשל אחרים הוא וכו'. ובסי' י"ח שם בהשגיחה בן המחבר כתב דאם נאמר דצבן הסמוך על שולחן אביו מסתמא כל מה שצדו שייך לאביו, א"כ צ"ד ממני"פ אינה מקודשת, דאם נאמן להם בזה שאומרים שהמפתח של אחרים א"כ הוי גזל דאחרים ואינה מקודשת, ואם לא נאמן להם בזה א"כ ממילא מסתמא של אביו הוא והוי ג"כ גזל דאחרים ואינה מקודשת, ואין להסתפק דשמה אביו נתן לו המפתח במחנה, דכיון דעפ"י רוב מה שיש תחת יד בן הסמוך על שולחן אביו מסתמא של אביו הוא, למה נחוש למיעוט ולומר שאביו נתן לו המפתח במחנה, ושוב כ' דאף שהסבירא נכונה, מ"מ מידי חשש קדושין לא נפקא, דאע"פ מיגרע גרע מהא דאיחא בסעיף י"ט דאם שאל כלי מאשה שיש לה צעל וקידש בו דחוששין לקדושין אע"פ שכל מה שקנתה אשה קנה צעלה [משום דשמה נתנו לה אחרים הכלי במחנה ע"מ שאין לצעלה רשות בן], ואולי יש לחלק, ועוד י"ל דצ"ד כיון דחזין לאביו אינו חוצע המפתח מהנערה מסתמא לאו שלו הוא, ואם האמר דמחל לה, א"כ כיון דלי"ל דמחל שוב י"ל דמעיקרא מחל לבנו והיה המפתח בשעת קדושין של הנער במקדש.

ובעל תפארת צבי (מגלוגה) בהשגיחה בצגדי כהונה סי' כ"א כתב על הצגדי כהונה הנ"ל, דמה שפקפק שאין להאמינם בזה שאמרו דשל אחרים הוא, לדעתו אין זה פקפוק, דכיון דגם בלא אמירתם דשל אחרים הוא אינה מקודשת משום דהיינו מחזיקים שהוא של אביו, ורק צאנו להחזיק הקדושין משום שאמר שאינו של אביו רק של אחרים, א"כ ודאי איכא מגו דאי הוי שתיק לגמרי ולא היתה מקודשת, וכי ע"י שאומר שהוא של אחרים יתחזקו הקדושין, להוי כלא אמר כלום, ומחזיקים שהוא של אביו ואינה מקודשת, ואף שהאב יודה ויאמר שאינו שלו לאו כל כמיניה לאפקוקי אשה מחזקה פנויה כו', וגם נראה דהוי כמקדש בלא עדים כיון שמסתמא אנו מחזיקים שאינו שלו וליכא חזקה דמה שתחת ידו של אדם הוא שלו וכו', וע"ש שהתיר צידדו הכהא בלא גט בצירוף טעם אחר.

ובשור"ת מתרא"ל סי' י"ט אות ז' צידדו נער הסמוך על שולחן אביו שקידש נערה במפתח, והנער אומר שהמפתח לא היתה שלו כי אס של אביו וגם אביו אומר כן, כתב דלא שייך לומר חזקה כל מה שתחת ידו הוא שלו, דדבר ידוע הוא דצן י"ג ויותר הסמוך על שולחן אביו שאין לו משלו כלום, ואפילו מליאחו שייך לאביו כמבואר בפ"ק דצ"מ, ואע"ג דקיי"ל דהמקדש נכסיו אין לו בנכסות אשתו וצניי, וגם צ"ח אינו גובה ממנו כדאיחא בחו"מ סי' י"א סעיף

ובחבצלת השרון סי' ס"ב צידדו שהמקדש אומר שטבעת הקדושין לא היתה שלו רק אצו הכלה נתן לו הטבעת של אשתו כדו לקדש בה, וגם המקדשה אומרת כן, דן אס אמרין בכה"ג חזקה דמה שתחת ידו הוא שלו דאף ע"י מגו אינו נאמן לומר שאינו שלו כמבואר בחו"מ סי' מ"ז וסי' ל"ט, ובצי"א מהחסי"ס ח"א סי' פ' [המבואר להלן אות כ'] דחזקה שמה שתחת ידו הוא שלו אינה חזקה כלל רק לענין שלא להוציא ממנו בלא ראייה דגז"כ הוי דהמניחא מחזירו עליו הרה"ק, אבל לשאר מיניו אין זו חזקה לומר דודאי מה שתחת ידו הוא שלו כל היכא דליכא חזקה דמעיקרא שהיו יודעים מתחלה שהוא שלו, וכי דא"כ ה"נ אף אס עדי הקדושין ראו שהטבעת יוצאת מתחת ידו, מ"מ כיון שהכלה אומרת שהטבעת היא של אמה נאמנת על עצמה כיון דאין העדים יודעים בהיפך, ואף שעל דברי החת"ס צידדו שרק המקדש אומר שהטבעת אינה שלו [והיה לא ידעה מזה] יש לתמוה, דהא כיון שהוא מודה דלענין שלא להוציא מהמחזק מהני החזקה דמה שתחת ידו הוא שלו מגז"כ כו', ואם הוה בא לפנינו לדון עם המקדשה להוציא מהח"י הטבעת משום שאינה שלו לא היה נאמן לענין ממון, דכיון שהעדים ראו שהוציאה הטבעת מהח"י ונתן לה צדורת מחנה בצביל הקדושין הרי היא בחזקה לענין ממון דהממנע"ה, וא"כ מאיזה טעם לא תהיה מקודשת כיון דהדבר הוה אלא שו"פ דהא תוכל להחזיק בו צדורת ולא להוציאו מהח"י עולמית, וכיון דלענין ממון מהני החזקה דמה שתחת ידו הוא שלו, מה צדק דלענין איסור לא מהני מ"מ כאן האיסור חלוי רק בממון אס קדשה בדבר ששוה אלא שו"פ או לאו, אמנם צ"ד ל"ש זה, דכיון שהכלה יודעת צדורת דהטבעת אינה שלו ומכירה דהטבעת של אמה, א"כ אינה יכולה להחזיק בטבעת כלל ומוכרתה להחזיר לאמה, וא"כ מקדשה בדבר שאינו שו"פ אלא, וע"ש מה שדן עוד צידדו אס נאמר דאצו הכלה נתן לו הטבעת במחנה וכו'.

ובהיבלי שן תליתאי סי' י"א כתב דהמקדש נאמן לומר שכסף הקדושין לא היה שלו, ולא שייך לומר אין אדם משום עצמו רשע, שהרי צ"ד לא חטף הטבעת רק לקחה שלא מדעת הצעלים ע"מ לשלם ולרוב הפוסקים אינו נקרא רשע ואינו נפסל לעדות, ואפילו לדעת הרמב"ם צ"ח מגזילה ה"ע דס"ל דגם בכה"ג פסול לעדות, מ"מ כל זמן שלא הכריזו עליו כשר הוא, ועוד יש לצדד צ"ד דכיון דהמנהג הוא בזמנינו שהשמש יש לו טבעת קדושין ומקנה לחתן וכו' מקדש את הכלה ואח"כ חוזרת הטבעת ליד השמש והכל יודעים מזה, אבל פרטי הדבר דבעי הקנאה לחתן ע"מ שיחזירונו לאו כו"ע ידעי לפי שאינם עומדים בסמוך לחתן כדי לתת לב לשמוע מה שהכריז והשמש אומרים לחתן, ולא כו"ע דיוא גמירי רק דידעי בהחלט שטבעת של השמש החתן מקדש את הכלה, וא"כ י"ל דאפילו אס לא היתה דעתו צעת שלקה ע"מ לשלם, רק טעה וסבר שמוחר לקדש בטבעת שאינה שלו, מ"מ אינו נפסל לעדות בצביל כך, ובהנחה קבוראי דקברי מיתא צו"ע בסנהדרין דכ"ה כ' דלא פסלינן להו לעדות מטעמא דטעו וסברי מזה קטבדי, וכ"כ בשו"ע חו"מ סי' ל"ד סעיף ד' וברמ"א שם כו', וכ"ש היכא דמסייע לחזקה פנויה, וצ"ד איכא מ"י חזקה דאין אדם חוצע א"כ יש לו, דהא צעל הטבעת חוצעת בטבעתה, ואיכא נמי חזקה דאין אדם מעיז פניו לכפור, והכא הוה מודה שהטבעת שלה, וכיון דהך תלתא חזקות מסייעים לו וליכא שום חזקה לאיסורא ולא רגלי"ד פשיטא דמהימן צאינה מכחישתו וכ"ש כשהיה מודה לו, ועוד נראה דאפילו אס הודה המקדש שגנב או גזל הטבעת נמי כשר לעדות אס בלא צ"ד שלא ע"י כפיה, דאע"ג דקיי"ל דגנב או גזל פסול לעדות אע"פ שהחזיר עד שיעשה חשובה, מ"מ הני מיני צביל צדק, אבל מי שעשה כן באקראי צעלמא כמו צ"ד אס מודה ורואה להחזיר לא נפסל צדק, וכ"ש צ"ד דסבר מזה קטבדינא דקדושי אשה הוי מליה, וע"ש שהאריך עוד לצדד להחזירה למאי דקיי"ל דהוראת צ"ד צ"ד כמאח עדים דמיו, והרי הודה

אוצר

סיק א את יפ—א

הפוסקים

שגזל החפץ מאחרים, נחשבו גזל שגזל העדויות, דברי כ' הרץ נחשבה דכל שאלו יכולים לכוון דברי העד כדי שלא תהא עדותו מוכחשת יש לנו לכוון דבריו, כשם שיש לתקן דברי שני עדות הנראים מכתשים זה לזה כדי שיהא עדותן מכוונת ותולק כלל מה דאפשר שלא יהיה אחד מהם רשע, וצריך אפסר לומר שאין מכתשים העדים האחרונים לעד הראשון שאמר שלקח החפץ מאחרים, ד"ל שהוא ראש הלקיחה והם לא ראו, וכו' וזל דעלמא ואינה מקודשת אפילו בדשדיר, ואם נראה קצת להלכה ולא למעשה, ואינו צריך לזה שכבר הוכחתי ממנה טעמים אחרים שנחשבו אלו הקדושין מקדושי ודאי וכו'. והלשון הזה כ' שם גם בפסק שני בדף י"א ד'.

ובחמדת שלמה סי' נ"ד צידון שאלה מעדי הקדושין העדי שהטענת שקדש זה היא גזל צידו לפי שהוא השאיל לו הטענת רק כדי לשחק בה, כי דלכאורה אפשר לומר דע"כ לא חמדין דאם קדשה בגזל אינה מקודשת אלא דוקא אם הוא יודע שהוא גזל או שהיא יודעת בזה, דכיון שצריכה להחזיר החפץ ח"כ לא קנאה כלום ולכן אינה מקודשת, משא"כ צריך דאף שלדברי העד הוא גזל מימ כיון שאין צריכה להאמין לו והדין נותן שתוכל להחזיק במה שצידה, וא"כ מטיא לה הנאה מהקדושין, וי"ל דמקודשת בהנאה הנאה, ולכאורה נראה דזה תלוי במחלוקת הפוסקים שהביא המ"ה בפ"ה מה"ל אישות בקידוש אשה חולה מסוכנת באיסורי הנאה אי מקודשת כיון לדירה שזה פרוטה לפי שהיא נותרת לבנות בזה, או כיון דלהמקדש לא הוי ממון אינה מקודשת, אך י"ל דאפילו להפוסקים דס"ל דצריך להיות ממון אלא המקדש הוא דוקא באיסורי הנאה דלא הוי ממון כלל, משא"כ בגזל דהוי דאין המעות שלו לפי שעדיין לא קנה אותם, מימ כיון דמטיא לה הנאה ממנו י"ל דמקודשת, דמהיכי חיתי לומר דצריך להיות שלו ממנו, אדרבה מהא דאמרינן הילך מנה והחקדשי לפלוני מקודשת מדיו ערב מוכח דלא צריך להיות ממנו של הקונה ממנו רק דמטיא לה הנאה בשבילו, אך עדיין יש מקום לטען דהקדושין, דאע"כ שהיא רשאית להחזיק בסך הקדושין משום שא"ל להאמין שהוא גזל, מימ כיון דלפי דברי העד לא קנאה מידי י"ל דלא הוי קדושין בה"ג, וראי' לזה מהמש"כ הש"ך בחור"מ סי' ס"ו סקע"ו בקונה שט"ח ומהלך המוכר דהוי ספקא דדינא אם צריך להחזיר הנייר, ואם קידש אשה צריך הוי ספק קדושין, ולכאורה קשיא דכיון דע"כ הנייר שזה פרוטה דא"כ פשוטא דאינה מקודשת, ח"כ נהי דאם חפסו הלוה הוי שלו, מימ טעמיו דהנאה הפיסתה שזה פרוטה למה לא תהיה מקודשת בודאי, ולכ"ל ח"כ ד"ל דלא הוי קדושי בסך אלא אם קנאה הדבר בקנין אמיתי, ולא דמי לשחק לפני הקדש לפני מקודשת, דהאם קנאה הפרוטה שהיתה צריכה ליתן לאחר לעשות כזאת, משא"כ צידון הש"ך אע"כ דהנייר שזה פרוטה, מימ כיון דלפי כלל שצריכה להחזיר הנייר לא קנאה מידי לכן לא מקרי בסך קדושין, וכ"כ במהריב"ל [הג"ל] דהיכא דהעד אומר דטענת הקדושין אינה שלו יש לסלק עדותו, ולכאורה הוי מקום לטען ע"י כל העדות וכו' שמהריב"ל שם כיון דשאר העדים אינם מעידים צדירות להיפך, אך מלבד מהריב"ל בעמנו כתב בן רק קצת להלכה ולא למעשה, יש לחלק עוד דצ"ל כיון דהוי נוגע בדבר שהרי אומר שהטענת שלו, ח"כ נהי דא"ל לקבל עדותו לענין הקדושין דהרי לפי דבריו לא הוי קדושין לפי הסברה הג"ל, מימ אין מקום לומר בזה שנוכח העדות במאי דאפשר דהרי עד זה לא הוי עד כלל כיון שנוגע בדבר, ונמלא לפ"ז דלא נשאר רק ע"י וכו' קדושין צע"ה שבי' הרמ"א בסי' מ"ב להחמיר, אך כיון דאיכא צ"ל עוד כמה דלדי היח, נראה דאין להחמיר להצריכה גע.

ובשפת הים (להר"י מא"י) סי' י"א דע"כ ג' צידון שעדי הקדושין אמרו שהטענת של אחד מהם, כי דאין כאן משא קדושין שהרי עדי הקדושין עומם מעידים דבשל אחרים קדשה, ואף שאחד מהעדים נוגע בדבר שהרי אומר שהטענת שלו, מימ מחמיר, דהפ"ה שם

סעיף כ"ב, היינו דוקא בכמות המיוחד להם, משא"כ במטענת וכדומה שאין דרך שיקבץ אותה ביחוד בשביל צדו רק כשצריך נותן לו האב ממנו שיש לו, ואין לו רשות למכרו או ליתנו במתנה בלי רצון האב ב', ואין לומר דאכתי לא גרע משאלה כיון שעכ"פ נועלה ברשות האב, וא"כ הוי ספק מקודשת לדעת בעל העיטור וכמבואר בסעיף י"ט, והא מבואר בעור טעמו של בעל העיטור משום דסתם שאלה לי יום, וזהו דוקא במשאל דבר לצדור, משא"כ בלוקח משל אביו לפי שעה אינו יכול ליתן לאחר ולקדש בו אשה כיון שלא השאיל לו רק לצורך חשימו, וצפרט צ"ל דחזין דאביו קפיד טובא על הא עוצה וכו'.

ועי' במהרי"מ ח"א סי' קל"ח צידון שלקח המקדש חפץ מיד האשה וקדשה, והאשה אומרת שהוא של אביה, אחר שזן מחמילה דאינה נאמנת מטעם חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו וכו' בקדשה בגזל דירה דאי שדיך מקודשת, כתב שזן דצ"ל שהיא בת הסמוכה על שולחן אביה כל הכשעטין שעליה בחזקה האב הם עומדים, וכו"ל קדשה בגזל אחרים דאינה מקודשת.

גם בחמדת שלמה סי' מ"ז צידון שנתנה טענת לאיש אחד וכו' קדשה בזה, אחר שהשם לקדושין משום ד"ל דמתנה נתנה לו [וכמובא להלן סק"ע אות י']. כתב שזן בסוף תשובתו דצ"ל שהיתה עדיין סמוכה על שולחן אביה, היה מקום ללמד להקל עפ"י המהרי"ט ה"ל דמסתמא כל אשר יש לו הוא בחזקה של אביה, ומחזיקין ודאי שאין הטענת שלה, ונמלא שקדשה בטענת שאינה שלו וכו'.

כ. ואם נאמן המקדש לומר שהטעם הטבעת פאחר בזמן שטחה ועל מנת להחזיר. בהת"ס ח"א סי' פ' צידון שהמקדש אומר שטענת הקדושין אינה שלו אלא הטעם מנערה אחת בחול המועד ע"מ להחזיר לה, וגם הנערה אמרה כן, וצדד החזיר לה, אחר שהחזיר צידונו משום שלשון הקדושין היה גרוע דלא אחר תיבה "לי" והי"ל ידים שאין מוכחות, לירף עוד לסיני מה שאומר שהטענת אינה שלו, וכי דאף דקיי"ל חזקה מה שציד אדם הוא שלו, ועוד דאין אדם משיב עלמנו בזמן וטעם, ועוד דשמא משום חומרא דא"ל נימא סתם גזל יאוש בעלים הוא [וכמובא להלן סק"ד אות א'], מימ נראה דכיון דלפי דצריכה היתה החטיפה בחוכמה בזמן שמתה אין כאן חטא כמ"ש החוס' בסוכה דמ"ה א' ד"ה מיד, ואף שלגזול חפץ שאינו דבר מאלו ע"מ שלא להחזיר פשוט דאסור אפילו בימי שמחה, אבל חטיפה ע"מ להחזיר ליכא איסורא, וא"כ הוא גלגל לומר שחטף שגא ע"מ לגזול, וליכא חשש יאוש כלל דאחזקין אינשי בגנבי לא מחזקין, ומחמת החזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו כתב שם דאין לומר שלא להאמינו, משום דאין זו חזקה כלל רק שאין שום אדם יכול להוציא מידי בלי ראיה ברורה [וכמובא ממנו לעיל אות י"ה צדדו ההצלתה השרון סי' ס"ב, וע"כ שם שחמה בזה דצידון זה של החת"ס שרק המקדש אומר שהטענת אינה שלו והיא לא ידעה מה צריכה להיות מקודשת אפילו לצדד החת"ס], וע"כ שהצריך לבסס סברה זו, וסיים דאף שלסמוך ע"ז לצד הוי צריך להצריך ולבצר עוד, אלא שאין להצריך בזה מטעם הג"ל [דצ"ל הוי ידים שאין מוכחות], וזה מספיק לנאח ידי חובת הכ"ס בסי' כ"ז סק"ד שבי' דלהיתר ידיים שאין מוכחות צריך לזרף עוד קולא, ומכ"ז נראה דאחמא דא שריא לעלמא בלא גע.

כא. כשאחד מעדי הקדושין אומר שכסף הקדושין לא היה שלו. בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' י"ח דף י' עור ד' צידון שקדש אשה בחפץ ואחד מעדי הקדושין אומר שגלה שגזל החפץ מאחרים, ובי' העדים האחרים לא ראו אם גזל או לא, כי לדברי זה העד הרי קידש בגזל דעלמא ולא הוי מקודשת, וא"כ נחשבה עדות אי מהשנים שהעידו שהיה בדבריו לשון קדושין, כי בעדות העד השלישי לא נאמר בכלל שהיה בדבריו לשון קדושין, ויותר מזה היה נראה קצת להלכה ולא למעשה דצ"ל דנ"ל שנחשבה עדות האחד שאמר

ביאור הגר"א

(כ) (3) אן (ב) בגניבה

או

[ב] או כו' לשון
הברייתא שם מתיב
כו' ואמרינן שם פרושי כו' כיצד כו' :

באר היטב

(ב) בגניבה. עיין ש"ך נתיב סי' שס"ח שהאריך והעלה דסמך גניבה בישראל יאוש ובעכו"ם לא הוי יאוש. וגזל אפילו בישראל לא הוי יאוש ע"ש ועיין מ"ש הקדמ' ונ"ש :

חילוק בין ישראל לא"י לענין יאוש והביא דברי הש"ך נתיב סי' שס"ח שהכריח שאין חילוק ופסל דבריו ומסיים באופן שהלכה זו רופפת צדי ח"ך עשה דעת

פתחי תשובה

(ג) או בגניבה. ע"ש סק"א ובה"ט סק"ז ועיין בתשובת נ"צ תנינא סי' ע"ז ע"ד השאלה שאלה א' נאמן חתן ומחותן השוחטין דבר דרך גילה והלך וקידש בו אשה אגס לה יש חלק בו שהיא שותפת בחנות ועשה האשה רוצה להכניס לאחר הויאל ולא התקדשה בדבר שהיא של המקדש והאריך דין הגזל אם יש חילוק בין ישראל לא"י לענין יאוש והביא דברי הש"ך נתיב סי' שס"ח שהכריח שאין חילוק ופסל דבריו ומסיים באופן שהלכה זו רופפת צדי ח"ך עשה דעת

אוצר

סיק א אית כא—סיק ב אית א

הפוסקים

למומר מדשתק אודווי אודות ליה שהם שלו, ומסדר הוא דקא דהרהר בה דבר הכי, אין לומר כן, דאדרבה הכא לא שייך עעמא דאודווי, דרך התם שהיה עומן חצירו בחטולה שכולה שלו לא היה לו לשחוק בשלקחה, וכיון דשתיק אמרינן דאודווי אודי ליה אכל הכא שלא היה לו דין ודברים עליה בזה, והעדים ראו האמיד ציד האשה, ומפני שילא מעל ידה בפניהם לא הפסידה זכותה בשלל ששתקה, ואחר שכי' דנדידון זה אין לומר ג"כ שמה מחנה נחנה לו [וכמוצא להבן סק"ט אות י'] סיים, דהואיל והאמידים בחזקת האשה הם עומדים, כשקדשה בזה הו"ל קדשה בגזל דידה דדשדך מקודשת וצלא שדך אינה מקודשת, דלאו מידי יהיב לה ודידה קא שקלה וכו'.

ב. או בגניבה. א. האם יש חילוק בין גנב מפורסם לאינו מפורסם. ע"י ב"ש סק"ג שהאריך בזה, ותוכן דבריו, דלפי שיטת הרמב"ם והמחבר בחו"מ סי' שצ"ו דהלוקח מנגז מפורסם אפילו אם היה יאוש ושינוי רשות לריך הלוקח להחזיר לנגז דמי החפץ, אי"כ לענין קדושי אשה בנגז מפורסם או אם ידעה שהחפץ גנוב, וקידש אותה בחפץ לא הוי קדושין, דהא עפ"י הדין צריכה להחזיר הדמים [כמו לוקח], אך אם מקדש אותה בעוצה הנאה שהכלי שלה הוא [דהרי גוף הכלי אינה צריכה להחזיר רק הדמים] הוי קדושין, ואם אין בכלי עוצה הנאה, דשכיחי כלים כאלו, לא הוי קדושין, ובנגז שאינו מפורסם ולא הודיע לה שהחפץ גנוב, דאז אינה צריכה להחזיר לא הכלי וגם לא הדמים מחמת תקנת השוק, אף אם מקדש אותה עם הכלי בסתם ג"כ מקודשת.

ובאבני מלואים סק"ז הקשה על הב"ש במש"כ דבנגז שאינו מפורסם מקודשת משום שאינה צריכה להחזיר הדמים מחמת תקנת השוק, דהרי מה שאין הלוקח צריך להחזיר משום חק"ה הוא רק הדמים שנתן, אכל מה שהחפץ שוב יותר צריך להחזיר להחזיר לצעלים כמ"ש הב"י בחו"מ סי' שצ"ו וכ"כ הסמ"ע שם, וא"כ בקדושין נראה שאין מנכין לאשה עבור הקדושין רק שו"פ, דהא הוי דמים שנתנה, ומה שהחפץ שוב יותר מפרועה צריכה להחזיר לצעלים, וכיון דדעת האשה להתקדש בכולה ואין לה אלא פרוטה הו"ל קדושי טעות, וראיה לזה מהא דכ' הרא"ש בסופ"ק דצ"מ דהמוכר שט"ח וחזר ומחלו אפי"ג דלריך לשלם מדיונה דגרמי, מימ אינו משלם אלא דמים שנתן הלוקח ולא כל שווי השער, והוכיח כן מהא דאמרינן בקידוש בשט"ח דאחרים דאינה מקודשת דלא סמכה דעתה משום דחזר ומוחל ואי נימא דמשלם כל הדמים ששבו השט"ח אמאי לא סמכה דעתה, אפי"ג דאינו משלם אלא דמים שנתן, וכיון דאינו מחזיר לה אלא פרוטה משום דקדושי אשה אינם אלא פרוטה וכו', והיא לא סמכה דעתה אלא להתקדש בכולה עכ"ל, ולפי"ז לא משכחת לה בנ"ד אלא אם בגניבה לא היתה שוב אלא פרוטה, דאז בנגז שאינו מפורסם אינה צריכה להחזיר כלום, או באומר בפירוש שתקדש בכל דכו, מיכו לדעת הש"ך בסי' שצ"ו שכתב דדעת הרמב"ם דמחלק בין גנב מפורסם לאינו מפורסם, דלאו משום תקנת השוק הוא, אלא משום דבנגז שאינו מפורסם לא חשיב באיסורא אחי לידוה, ובנגז מפורסם אלא

שאסר הוא הפה שהחזיר, ואף דמגו במקום צ' עדים לא אמרינן, מ"מ מגו דאי צעו הוי שחקו אמרינן וכדאיתא בכתובות י"ח ע"ב גבי עדים שאמרו אנוכים היינו אם אין כתב ידם ואלא ממקום אחר נאמנים, וכתבו החוס' צ"כ דף ע"ב ד"ה אין, דהטעם הוא משום דכיון שאין השער מתקיים אלא על פיכם אמרינן הפה שאסר הוא שהחזיר, וה"כ בנ"ד [אי צעו הוי שחקו מלומר שהיא של אחד מהם, רק הוי אומרים סתם שהטעם אינה של המקדש].

ובנפ"ש חיה סי' ע"ז צידדון שעד המעיד על הקדושין אומר שטענת הקדושין היא שלו ושהמקדש לקחה מאחר, הביא מחמתו בעל יסודות מלכו שכי' דאין לומר בזה פלגין דבורה שנאמן לו רק על הקדושין ולא על מה שמעיד שהטענת שלו, דהא אין כאן הכחשה שהרי גם המקדש אומר שהטענת של העד, והרב המחבר כי דאף אם היתה הכחשה בין העד והמקדש לא שייך בזה פלגין דבורה כדי לאמת הקדושין, דכי אמרינן פלגין דבורה הובא שלפי דברי העד יש ממש בעדותו, כגון פלוני רבעני לרלוני שמעיד שחצרו חייב מיחה, או לדידי אחפ"י צריכות שמעיד על פסול חצירו, רק שאומר דבר שפוסל העדות משום שמשום עצמו רשע, ע"ז אמרינן פלגין דבורה שיתקיים העדות, אכל אם כפי דברי העד אין עדותו עדות לא מכל לומר פלגין דבורה כדי שיחולו הקדושין, כיון דלפי דבריו אין ממש בקדושין, ועוד אם נימא כאן פלגין דבורה הוי פלגין דבורה לומר שהטענת גזולה מאחר ולא מאחר וג"כ אין ממש בקדושין.

וע"י בשו"ת מהר"ם יפה סי' ס"ה צידדון שאחד מעדי הקדושין אמר שהטענת שלו, שהאריך הרבה אם אמרינן דאינו נאמן כיון שהוא נוגע בדבר שהרי אומר שהטענת שלו, או שנאמן מטעם מגו דאי צעו שתיק, וגם האריך אם אמרינן בכה"ג פלגין דבורה, וסיים דלע"ג לדינא.

בב. קדשה בחפץ שהסיר מידה ולא מיחתה, והוא אומר שהחפץ שלו הוא שהיה בידה, והיא מבחישה. במהרי"ם ח"א סי' קל"ח צידדון שהסיר צמיד מזוהרה ולא מיחתה, וכשתבעתו שיחזיר לה קדשה צו וקבלתו בשתיקה, והוא אומר שהאמיד שלו הוא שנתנו לה מקודש לשדוכין כפי המנהג, והיא מבחישה ואומרת שהאמיד של אחי אציה הוא שהיה ממושבין ידיו אציה, אחר שכתב ששורת הדין נותנת לא כדברי זה ולא כדברי זו, אלא חזקה כל מה שציד אדם הוא שלו והאמידים הם בחזקת העברה [וכמוצא לעיל אות י"ח], כתב עוד דאין לומר דרוקא הובא דקא חזו ליה דמחפץ חטפה אמרינן הכי, אכל הובא שלקח מידה והיא שותקת אימא שלו היתה, ואפי"ג שלבסוף תצעה אותו שיתנו לה, הא מיציעא לן צ"מ דף ו' ע"א גבי עליה שנים אוחזים בה דאם תקפה אחד בפנינו והלה שותק ולבסוף לות, מי אמרינן מדשתיק אודי אודי ליה או דלמא כיון דלווח השתא איגלאי מלתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא קחזו ליה רבנן, והבא ליכא לספוקי בטעמא דהא קחזו ליה סבדי, דהתם היינו טעמא דהא קחזו ליה רבנן והם יודעים שכבר ענתי לפניכם אני מלאכה בזהוית אדוק בזה, אכל הכא אין העדים יודעים שהאמידים שלה כדי שחשמוך על ראיותה ואיכא

פתחי תשובה

דבר מטעם שניאר שם בארובה ואף שהוא עד א' מ"מ במקום דלא ליחזיק איסורא נאמן עד אחד להחיר וכן על תחלת הקדושין אנו דנין כו' (עמ"ס לקמן סי' מ"ג סק"ג). ועוד כתב שם עמ"ס הנ"ל סק"ג דלא קידשה סתם לא שייך לומר ומקדשה נהגתה שימוש הכלי דיכולה לומר אין רעוני להתקדש כ"א בכל החפץ. ונראה דזה לא שייך לדיון שהמנהג פשוט לעשות כמותאר צפי' ל"א ס"ג בנהגה לכפות פני הכלה וגם שולחן לעדים אם הוא שם פרוטה ולא מתרצת מתחלה על ש"פ וא"כ אם הנחת השימוש ש"פ אינה יכולה לומר שלא היה דעה רק על כל הכלי דמה ליכפת לה אם כל הכלי לא הי' אלא פרוטה או עתה שהשימוש הוא ש"פ ועדיין יש מקום לדון מה. אך נגד' דנודלי לא שייך הנחת שימוש שהרי קידשה בסמורה הנמכרת בחנות והרי תמורה נצ"ש שם דנכלים דשכיחי לא שייך טונת הנחה ואינה מקודשת:

רשום כתב דמ"ש הרמב"ם השוללים דנכ"ד מזה שהוא נול דיהה שהרי היא שומעת בחנות מזה זה לנדר חף אם לא היה חשש נול מזה חלק השותף כנון שיענו

הרמב"ם והרא"ש בגלגל ישראל אלא שזה אפי' אומר נטח דאף אי נימא דהרמב"ם סבר לחלק בין נולגל ישראל לא"י היינו בגלגל שלם נעדים אצל נולגל נעדים ודאי דאפילו בישראל סתמא לא מייאש כדמובא בקדושין דף כ"ב ודברי הב"ח שרצה לומר דהיינו מדאורייתא אצל מדרגת בישראל סתם נזילה יאוש נעלים אינם מתקבלים על הדעת כמ"ש הש"ך שם כו' ועוד נראה דנמתינו שהאומות הם ארבעי משפט ומזדקקים גם בין ישראל לחצירו להגיל עשוק כשקובל לפניהם אלא שישראל אינו רשאי מתחלה לחצור לישראל כ"א צפני דיני ישראל וא"כ בשלילה נולגל נעלים עדים איכא לומר דמייאש אצל נעדים לכל הפירושים (נראה שאמרו גמ' ד"ק קיד"ד דיני ישראל אחרי מיתר ערש"י שם) אינו מייאש דלא הפירוש מיתר היינו דלמרי הנא עדים הרי יש לו עדים ואם הפירוש מיתר שאינם חושבין בתקלות הרי אם לא יושע לקול דיני ישראל להחזיר הגזילה יכול לקבל צפני שופטי הערכאות. ועוד האריך שם לנדר דנמנון כזה שהגזילה הוא דבר הנמכר בחנות אין לנדר לשלם אם סתמא הוי יאוש דיכולין לשלם לנעל המעות ואם יאמר שלא נתיאש נאמן ולא מחשב נוגע

הפוסקים

סי' כ אות א

אוצר

בשוק, אצל אם חייב לשלם בעד דבר שקנה מחצרו ואצל המוכר שזה הדבר יותר מאלל כל אדם ועי"מ כן משך הלוקח, אז מחויב לשלם כפי מה שהדבר שזה אצל המוכר, כיון שנתראה לזה ולא היתה הונאה במקרה, ואם בחפץ בעלמא כך כ"ש בקדושי אשה, דבחפץ הרי יש צמינו רצום וכולם שוים וא"כ הרי שיהי החפץ הזה אצל המוכר והלוקח שלא כשער שצדוק, אצל באשה היכה ששמחה את שווי האישות שלה לקדושין ביותר מפרוטה לא שייך צדק לומר ששמחה את עצמה יותר מהשער שצדוק, דהאשה ויחידה היא לעצמה וברי היא כמין אחד וחברתה כמין אחר, ואף אצל הבעל לא שייך לומר דכל הנשים שוות לענין קדושין, שהרי צדק חפץ ולא באחרת, ולכן אינה צריכה להחזיר להנגזל כלום כיון שכל דמי הגניבה הי' שווי הקדושין שלה. גם בערך שי כ' בהאצני משפט והמחקרי מרדכי בגי'ל, ופי"ע בבית אפרים חזו"מ סי' ל"א מש"כ לתרץ קושית האצני מלואים, ולחלק בין שטי"ח דאינו לר"ך לשלם לה רק פרוטה לבאן דפטורה מכל שווי דמי החפץ.

ואם היא מקדשת צדק מדאורייתא או מדרבנן, עי' ב"ש סק"ג בגי'ל ש' דזה חלוי במחלוקת, דברי בבית יוסף בחזו"מ סי' שניי כתב דאפילו בגנב שאינו מפורסם מן הדין הוי לר"ך הלוקח להחזיר לצעלים דמי החפץ, אלא מפני חקנת השוק אין לר"ך להחזיר, א"כ איך מקדשת מדאורייתא, אך לשיטת הב"י דס"ל [להלן בסעיף י"ג] במעמד שלשתן דאף שהוא חקנת חכמים מ"מ הוי קדושי דאורייתא, הי"כ כאן, אצל לדעת הרמ"א דס"ל במעמד שלשתן דלא הוי קדושין דאורייתא רק מדרבנן, הי"כ כאן לא הוי קדושי תורה.

אולם באצני מלואים סק"צ כתב דמה שהקשה הב"ש דלהסבירים במעמ"ש דאינה מקדשת אלא מדרבנן הי"כ להוי קדושין רק מדרבנן, נראה לחלק, דהתם גוף המעמ"ש אינו אלא מדרבנן ולא זכתה בחוב אלא מדרבנן ואינו אלא כסף מדצריכס, וכמו כן ביאוש לחוד דקונה מדרבנן [כדלהלן ברמ"א] הו"ל כסף מדצריכס, אצל ביאוש ושינוי רשות דגוף החפץ קונה מן התורה, אלא דמה"מ חייב להחזיר דמי החפץ לצעלים, ומדצריכס אין לר"ך להחזיר אף הדמים מחמת תק"ה, וכיון דכבר פטרו אותה חכמים מן החוב ולית ליה לנגזל שום טענה עליה, א"כ מה לי מה"מ או מדצריכס, דכיון דאין לנגזל שום חביעה על האשכ אודות הדמים הו"ל כאילו כבר נתנה את הדמים לנגזל ומקודשת מה"מ לכוי"ע. וכע"ז כתב גם במהרי"י בכהן חזו"ד סי' נ"ז.

ובתשובות רעק"א סי' רכ"א אות ה' בחשובה מנן המחבר כתב דכיון דהפקד צ"ד הפקר למדנו צניעין דלוי' ב' מקרא דכל אשר לא יבא וגו' יחזר רכושו, א"כ לא מצינו רק דיש כח לחז"ל לסלק רשות הצעלים ממנו, כמו שם דעשאוהו חרס, אצל שיבזה כח בידם לומר שיהא קנוי לאחר לא מצינו, וברי בכל מקום קול יותר סילוק מלהקנות, דסילוק אין לר"ך קנין וצדור בעלמא עושה חפצו הפקר

הוא דהוי' באיסורא אחי לידיה כיון דידע שהוא גנוב, א"כ הכא בגנב שאינו מפורסם אפילו שזה יותר מפרוטה נמי הוי קדושין.

ובקהלת יעקב (מליוסא) סעיף א' כתב לתרץ קושית הא"מ בגי'ל, עפ"י הש"ך חזו"מ סי' שניי סק"ג ה' א' ש' דהחילוק בין גנב מפורסם לר"ך להחזיר הדמים לבין גנב שאינו מפורסם שאין לר"ך להחזיר, הוא מדינא ולא רק משום תק"ה, אך כתב דטעם החילוק של הש"ך שם ש' דבגנב מפורסם לא הוי שינוי רשות גמור ולכן לר"ך להחזיר הדמים, הוא דחוק, דמהיכי תיתי יכיר נחשב שינוי רשות לענין קנין של גוף החפץ ולענין חזרת דמים לא יכיר נחשב לשינוי רשות, ונראה כטעם צדק דכיון דמהדמים לא מייאש והתחום כתבו צד"ק דס"ע דיאוש הוי כמחנה לנזל, וכיון דאינו מחייאש מהדמים של החפץ חשבו החפץ שצדק הגזן כמשועבד לנזל ונזכר מהלוקח מלד עריפה כאפותיקי, ולכן בגנב שאינו מפורסם אינו יכול לערוך מהלוקח, דהא אפילו אם נחשוב החפץ שצדק הגזן כאפותיקי, מ"מ הא קיי"ל דאם עשה שורו אפותיקי ומכרו אין צע"ה גובה הימנו משום פסידא דלקוחות כיון דלית ליה קלא, אצל בגנב מפורסם דמדינא אסור לקנות ממנו ולא שייך פסידא דלקוחות, יכול הגזל לגבות דמי שווי מהלוקח מטעם עריפה, ולכ"ז א"ש דמייירי הכא בגנב שאינו מפורסם ולא ידעה שהוא גנוב דאין צריכה להחזיר הדמים, וכו'.

ובאבני משפם סק"ג כתב ליישב קושית האצני מלואים עפ"י דברי הסמ"ע צס"י ס"ו סק"צו שהקשה להסבירים דהמוכר שטי"ח ומחלו אינו לר"ך לשלם רק דמים שקיבל, אף דקיי"ל דהשכח הוא של הלוקח וא"כ יאסר לשלם מה ששכח השטר, ויתיר משום דהוי זצוני ריעי לפי שידע הלוקח מקודם שהוא יכול למחול, וחוסי גם טונת הרא"ש דכל זמן שלא צא השטר לידו גזינא אינו שוכ כלום ללוקח משום שיכול למחול, ולכן אף דודאי דעתה להתקדש צכול דברי אין השטר עומד להמחל, מ"מ כיון דאף אם היא התקדש לא נאמר שאין הוא יכול למחול, רק שהיא תאסר לחזור עליו ולהוציא ממנו, ולענין זה אינה יכולה להוציא ממנו רק פרוטה, דכיון דקדושין יכולין להיות צפרוטה יכול לומר לה דעתי היתה לקדש צפרוטה שצדקושין כיון דצוני ריעי הוא, אצל הכא שהחפץ צדק והנגזל צא לתבוע ממנה, כיון דאמרינן דעתה היתה להתקדש בכל החפץ, ודאי שלא יוכל להוציא ממנה כלום. וכע"ז כ' בחקר הלכה ח"צ דפ"ו אות ג'.

ובמחקרי מרדכי כ' על קושית האצני מלואים, דאפשר לומר דבקדושי גניבה אינה צריכה להחזיר כלום להנגזל היכה דאיכא משום חקנת השוק, ולא דמי למקדש בשטי"ח שאין המקדש מחויב להחזיר לאשה אלא פרוטה בלדד אם מחל את החוב ללוה, דשאני היכה שמחויב לשלם מתורת מזיק מהיכה שחייב לשלם בעד שווי הדבר שקבל מחצרו, דמחזיק אינו חייב לשלם יותר מכפי ששכח

פתחי תשובה

לא היינו חוששין כו' אלא לענין שיהא קדושי ודאי אצל לחוש לקדושין הרי גם כ"ס"ג
 שם אמר דאם אמרה לא יחא לי הוי ספק קדושין ועומד ל"ס"ק ד'. וגם נראה דאף
 שם ה"כ"ג לא אמר אלא דאם אמרה כו' ולא נסתם מ"מ נגדון השאלה משמע שהשאלה
 אמרה. ועוד אפשר שם ה"כ"ג לאו דוקא נקט דאם אמרה וה"ה נסתם וכמו שכתבנו
 ב"ס"ק ה"כ"ג) ואף עכשיו שקדשה בכל החפץ ואלה לא קנה מ"מ אם קידשה כנסה
 לדיון שוכסין פני הכלה וא"כ היא נחריה להחזקת צדוקה שפיר מתקדשת בנאק
 השוקף ש"פ ולא מצי לומר לא היה דמתי להתקדש כ"א בכל החפץ שהרי נחריה
 לפרוטת. אך אם קידשה בגלוי עינים ורחא מה שנותן לה פשיטא שזינה מתקדשת
 שלא היה דעתה כ"א על כל החפץ :

ושוב כתב דכל זה ביש עדים חפץ זה גזול הוא כגון שלא זא ידיהם ממנו משעה
 שגזלו עד שקדשה זו דל"כ אף שראו חפץ כזה חטף מחזירו אכתי דלמא
 זה עקיש בו חפץ אחר הוא. ואף אם מכירים בט"ע או צ"מ שזה עמנו הוא החפץ
 שגזל אכתי אם זא יום ממנו יס לחוש דלמא אחר שגזלו הכך להגזל וקנאו ממנו.

שניהם וא"כ יש כאן יאוש וס"ר אין כאן קדושין אף אי יחא דכנ"ד מקרי שידך
 (עיין סעיף ז') מ"מ עיקר הטעם שידך מהני הוא דחמירין מדיקבלתים אחרתים והכא
 שלא ידעה כלל שהיא גזל חתמה וסבורה היתה לדרייה הוא לא שידך לומר דלחילתיה
 הנה אף שיפה דבר זה אכתי לא הועילו דענין הייתי חושש בזה דהיכא שידך מקרי
 דבר זה לבני דיה כמו דבר שאין נעה"צ מקפיד עליו כו' (עיין לקמן סעיף י"ו)
 ומ"ש שם ב"ס"ק כ"ו) וא"כ הוי כאן חשש קדושין אפילו לא ידעה כלל שהיא שלה.
 והייתי לריק לחזות היתר מלד מ"ש ב"ס"ק כ"ג ש"ט אף הרמב"ם לא אמר אלא דבר
 שאינו מקפיד בנד שום אדם. לחנם לרדי נל"ה"ה יש כאן היתר דנראה דאף דגזל
 איכא מ"ד דילוש לחוד קני ונדבנן משום חקת השנים אבל בנדנר שאינו מקפיד כו'
 (יבנה לקמן ס"ז) שם ע"ש) ולפי"ז בנדנר שאינו מקפיד בענין שינוי רשות ודאי ולא
 מהני יאוש לחוד אפילו מדרבנן א"כ לא שידך כאן חשש קדושין כלל מלד שהיא גזל
 דיה. ושוב כתב דאכתי אם ידענו שנתיהא השוקף האחר והיא לא ידעה כלל ואם היה
 מתקדשה רק בנאק השוקף הייתה מתקדשת מלד יאוש וס"ר אם לא היינו חוששין לדברי
 ה"כ"ג (בספ"ג) שיכולה לומר אין רטני להתקדש בגזל (נראה ולא הוצרך לומר אם

הפוסקים

סי' ב אות א

אוצר

רק כחוב בעלמא, והוסיף עוד דלפי מש"כ הנחמ דק"ס ס"י קי"ז דמי
 שמכר חפץ לחצרו [ולא שילם הדמים] והחפץ הוא בעין יש להמכר
 דין קדימה לערוף החפץ, וא"כ אע"י נימא דמי שלקח טבעת קדושין
 בהקפה שלא יוכל לקדש בו, דהא אם לא יסלק את המוכר יוכל
 לערוף הטבעת מן האשה, ולא שמענו שיחקרו על זה אם כבר שילם
 דמי הטבעת או לא, וע"כ דכיון שקנה הוי כשלו ממנו, ומה שהוא
 חייב דמים הוי רק שטבד בעלמא, ולכן שפיר מהני הקדושין, וא"כ
 ה"ג דכוחה, דכיון שקנתה גוף החפץ ע"י יאוש וס"ר, אין נחיות
 הדמים מעכבת הקנין, ולכן שפיר מקודשת מן החורה אע"י דלריכה
 לשלם דמים לגזל, וכ"כ בדברי חיים (להר"י אויערבאך) דיני קדושין
 ס"י י"ד.

ובעצי ארזים סק"ג אחר שהביא דבריו והר"ש פליגי על הרמב"ם
 וס"ל דאחר יאוש וס"ר קנה לגמרי וא"ל להחזיר הדמים
 [ובמחצא בחו"מ ס"י שני' וס"י שני'ג], כי דנראה דגם להרמב"ם
 דס"ל דלריך להחזיר הדמים היינו מדרבנן, דמדאורייתא יאוש וס"ר
 קני לגמרי רק דרבנן החמירו היכא דלא שידך חקנת השוק שיחזיר
 הדמים, ודלמירין ב"י הגזל דל"כ אי' דלר"מ דס"ל שינוי קונה
 אפ"כ לריך להחזיר משום קנס, וא"כ החמירו חכמים כדי שלא יקח
 מהגנב, וכיון דמדאורייתא א"ל להחזיר ה"ל קדושין דאורייתא,
 ואחר שהאריך עוד בזה, כי דקדוש צעוני עוד לומר דקדושין לא
 שידך כלל חקנת השוק, דמאי חקא איכא בזה כיון דמתקדשת בשוק
 פרוטה בנקל יכול לקדשה בשלו, ואין זה דומה למכר לענין זה, והש"ך
 בחו"מ ס"י שני' סק"ד כי בשם הראב"י דבגנב והקדיש או גנב
 ונתן במתנה ל"ש חקנת השוק, אע"י דלמירין בכמה דוכתי אי לאו
 דעבד ליה גיית נפשיה לא יחיד ליה במתנה וה"ל מתנה במכר, וכ"ש
 דל"ש בקדושין דין חקב"ש, וא"כ יש לפקפק בהרבה דיונים שבי בזה
 ה"ש כאן. גם בערוך השלחן כאן סעיף ט"ז כתב דגם הרמב"ם
 ס"ל ככל הפוסקים דילוש וס"ר הוי קנין גמור, ורק בלקח מגנב
 מפורסם ס"ל דחקנו שיחזיר הדמים לבעלים מפני חקנת הבעלים
 דלא הוי לו ליקח מגנב מפורסם, וע"ש שיישכ בזה קושית ה"ש.
 וכ"כ בחחוי"מ ס"י שני' סעיף ו'.

גם המסקנה בקי"א כאן השיג על ה"ש במש"כ דהכא איירי בגנב
 שאינו מפורסם ואינו לריכה להחזיר הדמים משום חקב"ש, וכי
 ד"ח, דלא מצינו בזה חקנת השוק, וחי דחקנת השוק אינו אלא על
 הדמים שנתן הלווקה וכיון דאשח מתקדשת בפרוטת אין שיעור לדמי
 קדושין, ובמ"ש החוס' בכתובות דפ"ו אי' גבי המוכר שפ"ח וס"ר
 ומחלו, וחי דאי נימא דגם בקדושין שידך חקנת השוק ש"כ ל"ל
 דבעטס הוא משום דאל"כ לא חרלה אשח להחזקת, דמהאי טעמא
 הוא חקנת השוק במכר כדי שלא יחוש הלווקה שמה הוא גזל, אך
 י"א, דבשלמא גבי מכירה איכא משום חקנת השוק אפילו קודם
 יאוש [לענין שרריך להגנב להחזיר ללווקה דמי החפץ שנתן במחצא

הפקד, ולהקנות חפצו לחצרו לריך מעשה קנין, ובזה מיושב קושית
 ה"ש ה"ל, דבשלמא גבי מקדש במעמד שלשתן הוי רק קדושי דרבנן,
 דאף דמדאורייתא ילאו מרשות המקדש ע"י חקנת חז"ל מ"מ לא
 בלא הדמים מדאורייתא לרשות שלה, דהא לא טעמה שום קנין ורק
 מתקנת חז"ל הם שלה, משא"כ במקדש בגזל אחר יאוש וס"ר דמיד
 כשפטרו אותה חכמים מלחה דמים לגזל ממילא כבר נפטרה
 מדאורייתא, דהא להפקעת ממון הגזל יש להם כח מדאורייתא, וכיון
 דאין להגזל שום חביעה עליה ממילא הכל שלה מדאורייתא. ורעק"א
 בפלמו ב"ס"י רכ"ב שם השיב לו דיעה כוח ושגם הוא עמד בזה, אבל
 מדברי הרשב"א בגיטין דל"ו ז' בהביא דהפקד ב"ד גבי פרוצבול,
 מפורש דגם לענין שיקנה האחר הוי לימוד גמור מקרא דמחלות.
 וכ"כ בקבלת יעקב (מלו"ס), ובפרך שו, ובציבור מנחם, ליישכ
 קושית ה"ש ה"ל. וע"י ביד יחא ח"ג ס"י ה'. וע"ש בזה להבן סק"ח
 במקור חיים ס"י חמ"ח סק"ט ובתשובת הרי"א אפרים זלמן והר"ר
 שמואל מרגליות שבב"ח החדשות בקי"א לס"י ע"ט.

ויש מהאחרונים שכתבו דאפילו בגנב מפורסם מתקדשת מדאורייתא.
 במחקרי מרדכי ה"ל הוסיף עוד דאפשר דאף בגנב מפורסם
 שלא עשו בו חקנת השוק דלדעת הרמב"ם לריכה להחזיר דמי הגניבה
 לגנב, מ"מ מתקדשת, כיון שכל המקדש והיינו הגנב להחזיר לה
 הדמים וא"כ לא תפסיד מאומה, ועיקר הקדושין הלא נעשו בגוף
 הגניבה, והקנין בגוף הגניבה בא לה ע"י הגנב, וע"י שינוי רשות
 קנה גוף הגניבה לגנב למפרע, וא"כ נתן לה לקדושים דבר השוק
 כסף, וע"ש שהאריך הרבה בסברה זו.

גם בבני אהובה פ"ה מאישות ה"ז דף ע' פ"א, כתב דאף בגנב
 מפורסם שריכה להחזיר דמי הגניבה לגנב לשע"ה הרמב"ם,
 מ"מ מתקדשת, דהרי מי ששיעבד לבעלי ואצו כל נכסיו ומטלטלין אצו
 קרקע שקנה ושיקנה, וכי לא יוכל לקדש אשח בכסף משום שאלמור
 דכיון דכסף קדושים משועבדים לבע"ה חיישין שיצואו הבע"ה ויגבו
 ממנה כסף קדושים והוי כקדשה בדבר שאינו שוק כלום, דבר זה
 לא שמענו ולא ראינו מי שחש לזה, וע"כ ל"ל כיון דהגוף שלו ואין
 לבע"ה רק שטבד בעלמא לכן יכול לקדש בו, ואע"י דלריכה לשלם
 נבע"ה או הקדושין שקבלה בעין או דמי החפץ, מ"מ בשעת נחיות
 שלי הם ומקבלת דמים מהמקדש, ולא דמי למקדש על מתח להחזיר,
 דשם מתנה להחזיר גוף החפץ, אבל הכא אין למקדש אלא שטחו בין
 לקבלה ובין לחומרה, וא"כ גם צ"ד אף דלריכה לשלם הדמים לגנב
 מ"מ ה"ז רק חוב ושטבד בעלמא, דגם הגנב אינו לו רק שטבד
 בעלמא כמו בע"ה, דהרי קנין הגוף פקע ע"י יאוש וס"ר.

וכן בתשובות השדה ח"א שער יאוש ושינוי רשות שער ח' אות
 י"ב הביא דברי בבני אהובה ה"ל, ואין לענין בשער המלך פ"ג
 מה' גניבה שבי דקנין החפץ אינו חלוני בנחיות הדמים כלל ולא הוי

פתחי תשובה

יש כאן שני חששות לחומרת חלה משום יאוש וחלה שחל נאמח החזיר. ואולי יש לדמות זה לזה דפ"ס מ"ז בהגהה. נחקש פני עדים רשעים אי חייבין לנחל חזירי נחשונה ולהחליקין אם גם כאלו לא חייבין שחל פדע ומשום חשש יאוש כיון שהאשה על חלקה וחלי לא נתיאשה ח"כ אם רחצה החפץ בשעת קדושין ליכא חשש כלל ולא אמרינן שלא נחנכה כ"ל בכל החפץ. וסיומא דמסקא אם העלימו עדים עין וגם אין מכירין החפץ בט"ע ממש אז וחלי חייבין שחל הוא חפץ אחר שאינו גזול ואם לא העלימו עין כלל מן הגזל משהו גזול עד שעה שקדש אין כאן חשש קדושין ואם העלימו עין אצל מכירין החפץ בט"ע נריך להתייבש דבר זה אם יש לדמות להיהוי דפ"ס מ"ז כו' ומחמת שלא נחלה לי האב"ע ונעלם מחי כחם שקרים בזה ונפרט אם היה

ואף אם לא זה ידם מהגזל מ"מ כיון שהעלימו עין מגזל והגזילה היא סתורה העומדת למכור איכא לנתיב כיון דכות הוא לנצל החנות למכור סחורתו שחל הגזל אחר גזול שז נחשונה וזיכה המעשה המניע עבור זה להגזל ע"י אחר כמבואר בת"מ סי' ע"ט ס"ז ואפשר כיון שהגזל נעדר לא חייבין שזיכה ע"י אחר כו' ועוד דאם זה העדים ידם מהגזל והגזל הרי יכול לטעון פרעתיך לרוב הפוסקים דפ"ל הגזל נעלים ח"ל לפרוע נעדים עש"ך פ"ס ס"א וא"כ י"ג נ"כ לומר בזה ד"ש יאוש נעלים ח"ל שכתבתי לעיל דאילו גזלן ישראל אם יש עדים לית דמס לומר סתמא הוי יאוש היינו בלא זה העדים ידם וא"י לומר החזרתו אצל אם העלימו עיניהם כיון שיכול לטעון פרעתי מחייב הגזל כי הוא חושב שיטעון החזרתו ומחילה

הפוסקים

סיק ב אות א-ב

אוצר

לאוריינות, וכמ"ש הב"י דבמעמד שלשון הוואיל וקאי מדרבנן הוי אפילו קדושין לאוריינות [וה"ל כאן י"ל להיפך], מיהא יש להסתפק כיון דעיקר התקנה לא היתה אלא אם צא הנגזל וחוצצו החפץ אז מתווב להחזיר לנגזל וא"כ בשעת קדושין שפיר הוי קדושין לאוריינות ולא פקעי אח"כ מחמת התקנה, וגם דבתקנה כי הוי ודאי יש לנו לומר כמ"ש הסמ"ע בס"י ק"ל סק"ג דלחומרא לא עקרו בתקנתם, אז שחל י"ל דמה לי אם לריב להחזיר החפץ מדאוריינות או מחמת התקנה, סוף סוף הוי סבורה שמקדש אותה בחפץ זה ואף הדבר כן וכו' קדושין טעמא וכו'.

בחז"מ סי' שריו סעיף ב', אצל גבי חשה לא שייך תקנה זו, דכיון דקדוש יאוש אינה מקדשה פשיטא שריבכה להחזיר החפץ בחנם, אי"כ חזיו תקנה יש בזה, ואחר שר"ה ליישב קושיות הב"ש עפ"י דברי הש"ך בחז"מ סי' שני דהא דלהרמב"ם בגנב שאינו מפורסם שא"ל להחזיר הדמים הוא לאו משום חקת השוק אלא מדינה וכנ"ל בקבלת יעקב, דמה סברא זו, וכי דנראה עיקר דס"ל להרמב"ם דהא דלוקח נריך לשלם הדמים היינו בלא הוצר בגנב דאין לגזל ממנו להשתלם, אצל כבוכר בגנב כיון דמאי נגזל להשתלם מגנב עצמו ח"ל הלוקה להחזיר לו דמי החפץ, וזוה מתורן קושיות הב"ש דכיון דהמקדש לפנינו אין האשה לריבכה להחזיר הדמים, וע"ש שבהריך להוכיח כסברא זו, ועוד כי דלפי מה שצארת דהכא מיירי שכבר קנה הגזל ע"י יאוש צענין המועיל [כגון שהיה גם שימי כל דבר וכלכלתן סק"ה אות א'], וזוה מורה הרמב"ם דהיכא דאחא ציד הלוקה בזהירא ח"ל הלוקה לשלם דמי החפץ, וכן מפורש בראב"ד דס"ל נמי כשיטת הרמב"ם בזה.

ובערך שי כי על הב"ש הג"ל, דכמו דבתקנת חכמים אמרינן הפקר ב"ד הפקר ושבו הוי מדאוריינות, אי"כ כ"ש דאמרינן הפקר ב"ד הפקר שלא יוכל לזכות בחפץ אף לאחר יאוש ושי"ר, וא"כ שז גם מדאוריינות לא קנתה החפץ, ומה שריך הנגזל ליתן לה דמי החפץ משום תקב"ש עדיין לא צא לידה, וכו' כקנין מעמ"ש דלהרמ"א בסעיף י"ג לא הוי רק קדושין מדרבנן, ועוד [דבאיה יודעת שהוא גנוב] כיון שאנו דנים רק על הממון שריך הנגזל ליתן לה, וכיון דקדושין חשה הוי אף בפרוטא ח"ל הנגזל ליתן לה רק פרוטה, וזוה נתקדשה על דעת כל החפץ, וא"כ אם שז החפץ יחזר מפרוטא אינה מקדשה כלל.

ובתשובת הר"ר אפרים זלמן (בעל בית אפרים) והר"ר שמואל מרגליות שצ"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט, אחר שהעלו לחלק בין יאוש ליאוש, דילאש סתמא לאו מתורה הפקר הוא דאין הפקר בלב מכה, אצל צאומר בפירוש שהוא מחיאל הוי הפקר גמור ומכני אפילו אחי לידה באיסורא ולא צענין ש"ר, וקונה בגנב או הגזל בעצמו, ובכ"כ גם לשיטת הרמב"ם אין הלוקה נריך להחזיר הדמים, ופירשו בזה מש"כ הרמב"ם והשו"ע כאן "ונודע" דהיינו ששמואל הילאש בפירוש דהוי מתורה הפקר [וכמוצא בפ"ת סוס"ק ג'], כתב דכזה מתורן מה שפקש כאן הב"ש, דודאי מיירי בגילה לה שהוא גנוב ואפילו בגנב מפורסם, ומ"מ ח"ל להחזיר הדמים כיון דהכא מיירי ביאוש בפירוש דהוי מתורה הפקר, ובכ"כ בכל ענין ח"ל להחזיר הדמים וכנ"ל.

ובערך השלחן סעיף י"ע אחר שהביא דיינה דמלכותא הוא דין גמור מן התורה, כי דלפי"ז אם קדש בגניבה וגזילה במקום שיש דינה דמלכותא להחזיר לא הוי קדושין, ומה שלא הריב כאן הרמ"א דין זה הוא משום שסמך על מה שז"ל שם, וכאן מעיקר דינה קא מיירי. ובסעיף כי כתב דהוי דוקא כשהנגזל חוצצו, אצל כשאינו חוצצו גמור שהוא בריחוק מקום או שאינו רואה לדון עם בגנב, הוי יאוש גמור ומקדשה אם צא לידה אחר יאוש, וכ"כ הפ"ת סוס"ק ד' בשם הכה"י.

ב. לפמ"ש"ב הר"מ"א בחו"מ סי' שני' דנהגו עכשיו לתחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מבח דינא דמלכותא, מהו הדין לענין קדושין. ע"י צ"ש סק"ג שזי' דאף דבזכ"י לריבכים להחזיר מתחמת דינה דמלכותא, מימ מדאוריינות קנתה החפץ ודמי החפץ נריך הנגזל ליתן לה [משום חקת השוק] וכו' קדושין לאוריינות, וכו' היינו אם אינה יודעת שהוא גנוב, ואם אמר לה שהוא גנוב לא הוי קדושין כלל, דהא בכ"כ לוכא תקב"ש וא"כ לריבכה להחזיר הדמים מדאוריינות, וכו' מקדש אותה סתם וסבורה דמקדש אותה בכל דמי החפץ אי"כ בטעו הקדושין, ואם אמר שמקדש אותה בעצמה הנהא שכלי שלה חלק הקדושין אפילו בצכ"י לריבכה להחזיר החפץ מתחמת דינה דמלכותא. וע"י צבית הלל כאן מש"כ בזה.

ובאבני מלואים סק"ז הקדש ג"כ על הב"ש דכיון דמדינה דמלכותא נריך להחזיר החפץ ממני"ל לא הוי קדושין תורה, דאי לדעת הב"י דס"ל דהיכא דהוי שלו מדרבנן הוי קדושין תורה משום דהפקר ב"ד הפקר, אי"כ הכא הוי להיפך דסיון דאיו שלו מדרבנן אפי"ג דמדאוריינות הוי שלו הא אמרינן הפקר ב"ד הפקר וכו"ל כמורה, ואי לדעת הרמ"א דלא מהני דרבנן לקדושין תורה, אי"כ כיון דמדאוריינות חיובת דמים מביח ותקב"ש אינו אלא מדרבנן אינה מקדשת מביח וכמ"ש הב"ש בתחילת דבריו, וגם עיקר דברי הב"ש שזי' דבזכ"י רק מתחמת דינה דמלכותא לריבכה להחזיר אצל מדאוריינות קנתה החפץ הוא חמור, דנראה דהא דאמרו דינה דמלכותא דתא לאו מדבריבס הוא אלא מהיית, ודוקא בתקנת חכמים הוא דכתבו קא פוסקים דלא מהני לדאוריינות, אצל דינה דמלכותא מן התורה הוי דינה, וז"ל ג.

ובתשובת הר"ר אפרים זלמן (בעל בית אפרים) והר"ר שמואל מרגליות שצ"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט כתבו על הב"ש הג"ל, דעדיין אינו מצובר כ"כ, דהא כי שם הש"ך דלא רק מדינה דמלכותא הוא כן אלא גם משום דתקנת הדור הוא ע"ש, וכו' מעט הפקר ב"ד, וא"כ הייב לנו לומר דלא להוי קדושין

(א) וע"י גם בחת"ס חו"ד סוס"י שי"ד שכתב דבאותם הענינים דקיי"ל דינא דמלכותא דינא, מן התורה הוא בלי ספק, ושיש לתמוה בזה על הב"ש הג"ל.

[א] או [ב] בחמס

ביאור הגר"א

אם

[ג] או בחמס. דמי' החפץ אינו שלו :

פתחי תשובה

עניי הכלה בסימיו כהנאו או לא כי זה עיקר גדול לענין שחולל לטעון שלא נחלה כ"א בכל החפץ ע"כ לא חכרע בדבר כו' עכ"ל ע"ש. (ועיין בסוף שו"ת ז"ח ההדשות נק"ל דאם נדפס תשובת הרבנים השואלים הנ"ל בשלימות וגם מה שהשיב הגאון נר"צ להם אות נאות וגם מה שחזרו וכתבו על ענין הנ"ל):

באר היטב

(ג) בחמס. קשה דש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף י"ג איתא העובר על גזל של דבריהם פסול מדבריהם כגון חמסנים וכו' ע"ש וקיי"ל לקמן סעיף כ"א המקדש באיסורי דרנן מקודשת עיין בה"י ונ"ש:

הפוסקים

סי' ב אות ב-סי' ג

אוצר

כלל לדעתם, דאם על ידו נעשה האיסור דהבדקש נפיק לחולין וקראן הכתוב מועלי מעל בדפרש"י שם, אבל הכא כיון דכבר נתייאשו הצעלים לא עבדו איסורא כלל, ואדרבה היוו טעמא דילוח ושי"ר משום דכיון דלאחר יאוש הוא, דהיתרא אהו ליד לוקח וקנה גופא דחפצא, ואפילו קודם יאוש נמי חזן לדמותו להחם, וזהו דמקרי באיסורא אחי ליד, מ"מ לא מקרי עבד איסורא בשביל זה, וכ"ש להסבירים דשי"ר ואח"כ יאוש נמי קני, ומ"מ הוכח דאומרת דבדיא כן יש להחמיר בראי' ונפיק מפומי דהב"ש דהוי ספק קדושין, אבל בסתמא הרי קיי"ל כרבי יהודה ומקודשת היא.

וכן באצני מלוואים סק"ז כתב על הב"ש הג"ל, דלא דמי להא דיוכלב לומר חזן ראוני שיתחלל הקדש על ידי, דהקדש מעילתו במיתה ולא ניהא לה דליתעבד איסור חמור כזה על ידו, אבל בגניבה אחר יאוש דהיתרא אחי לידה דמכ"ט מהני יאוש ואח"כ שינוי רשות, ה"ל כמולא אצודה לאחר יאוש דלא קפדי בזה לומר לא ניהא לי, ועוד דגם בהקדש קיי"ל דמקודשת וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' אישות, לכן נראה דהיכא דלא גילה לה שיהא גנוב מקודשת ע"י יאוש ושינוי רשות, גם בציות מאיר הניח דברי הב"ש צ"ע מהטעמים הג"ל, וז' דסתמימא הפוסקים נוטה דברייה. ועי' בפ"ה הג"ל שהביא מהקבלת יעקב שרע ליישב דברי הב"ש, אך כתב דמ"מ קשה דלא אישחמית שום פוסק לחלק בשינוי רשות בין ידע ללא ידע, לכן העיקר דאם קדשה אחר יאוש דהוי יאוש ושי"ר מקודשת בגנב שאינו מפורסם, ולא מלי אמרה חזן ראוני להתקדש בדבר הגנוב. וכ"כ בצני אצובה פ"ה מהל' אישות ה"י, ומובא להלן סק"ט אות ב'.

אולם ע"י צפ"ח הג"ל שהביא מהנוצרים סי' ע"ז שכתב לתרן דברי הב"ש הג"ל ובאצני משפט סק"ג כתב דכוותה הב"ש הוא עפ"י מה שאמרו בצ"ק דקרי"א ח' גבי קונה מן המוכר דאם הוא חסיד ואומר אין ראוי בממון של אחרים מחזיר לבעלים, ואח"כ הסביר נוחתה דאם בני"ד חולל לומר כן, והא דגבי הקדש לא קיי"ל כן, שאני הכא דאין מלא לומר כן [שהרי אף אם יתבעלו הקדושין כבר נפיק לחולין] וכמ"ש צפ"ח שם בשם הנוצרים סי' ע"ז. ופשי"ן כתב גם צביאור מנחם לתרן דברי הב"ש.

ג. או בחמס. כן הוא בצרייתא קדושין נ"ב ח' ובמלויק צב"ג. ופרש"י שם חמסן יהיב דמי צעל כרתו של צעל החפץ. ופי' צב"ט סק"ג שהביא מהבית הלל כאן שהקשה דבדיומ סי' ל"ד סעיף י"ג איתא העובר על גזל של דבריהם פסול מדבריהם כגון חמסנים וכו', וקיי"ל לקמן סעיף כ"א המקדש באיסורי הנאה דרנן מקודשת. ופי' צ"ש סק"ז דאחר שהביא משר"ע ח"מ הג"ל דחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, כתב בסוף דבריו דהא דאינה מקודשת היוו משום דעכ"פ החפץ אינו שלו ואינו יכול לקדשה אח"כ בידוע שנתאשו ממנו הצעלים. והביאו בערוך השלחן סעיף ג', ובסוף ביאר דלפי"ז הא דפסולו אינו מן התורה, מפני שאינו גזלן גמור שהרי נותן דמים. וכן חירן גם בציות הלל הג"ל. ופי' מש"כ במחנה אפרים הל' ג"ל סי' כ"א, ומה שהשיג עליו במלפא ארי' סי' כ"א דכ"ז ד', ובתשע"ב פעל ביאשעית יעקב שם סי' כ"א אות ט"ו.

אלא שלענין דינא כתב באצני מלוואים שם דהוי קדושין גם בזכ"י ומטעם אחר, דנראה דהתם לאו משום דינא דמלכותא אחינן עלה, דלא אמרו דד"ד אלא בקרקע וכמ"ש הש"ך שם, אלא דודאי מדינא יאוש באצודה או יאוש ושי"ר בגזילה קנה לוקח, אלא משום שאמרו בצ"מ דכ"ד צ' דלפנים משורת הדין מחזירין אצודה אחר יאוש, ראו צ"ד לכופו על הישר והטוב לפנים משורת הדין, וכ"כ המרדכי בצ"מ שם, וביינו דאף על גב דצטלמא לא כפינן למיעבד לפנים משורת הדין, הכא ראו צית דין לתקן תקנה ויכפיה כיון דבלאו הכי גם בדינא דמלכותא כך הוא, וראיה דלאו משום דינא דמלכותא לחודיה אחינן עלה, דהא כי הרמ"א בסי' רנ"ט סעיף ה' דאם הוא עני ובעל אצודה עשיר חזן לר"ך להחזיר משום לפנים משורת הדין, ומשום דינא דמלכותא חזן חילוק בין דל לעשיר, ח"ו דעיקרא דמלחא הוא משום עשיית הישר לפנים משורת הדין למי שהיכולת בידו, וכך דד"ד חזן אלא לסנוף שראו לכופו בזה, ועני שאין היכולת בידו אין לר"ך להחזיר, ומש"כ בקדושין כיון דאי נימא שחזיר משום לפנים משורת הדין יתבעלו הקדושין ודאי חזן כופין האשה שחפשה לפנים משורת הדין, ופי' חוס' פ"ק דחולין דף ד' ע"ב בשם רש"י דחלופי איסורי הנאה אסורין לתחליף ואפ"ה אם מתן וקידש בדמיהן מקודשת ולא אסרו על האשה משום דקדושי אשה מלוה, וכינא בזה כי התשנ"ן ח"ג סי' פ"ה כו', וכ"כ הכא, כיון דילוח ושי"ר הוא קנין גמור, אלא שראו עכשיו לכופו להחזיר משום לפנים משורת הדין כיון דליכא פסידא שהרי מחזירין ללוקח הדמים, אבל הכא שעי"ן יתבעלו הקדושין חזן כופין כיון דקדושי אשה מלוה, ולכן אפילו בעשיר חזן כופין בזה, והוא ברור וכוון.

ג. כשהאשה לא ידעה בשעת קדושין שהחפץ גנוב, ובשנודע לה אמרה לא ניהא לי להתקדש בגניבה. פי' צ"ש סק"ג דמסיק לדינא דהוי ספק קדושין, ולעיל מיינה רמז דל' בספק לומר דלא הוי קדושין הוא עפ"י הגמ' קדושין דף י"ג. וכתב בקרי"א להמקנה, הוצא צפ"ח סק"ד, דכוותה למה דאמרין שם שיכולה לומר לא ניהא לי דניתחל הקדש על ידי, ותמה עליו, דבגמרא לא אמרו כן רק לר"מ דס"ל דבהקדש צטוג אינה מקודשת, אבל אן הא פסקין כר"י דס"ל דצטוג מקודשת, וכן מוכרח, דהא איתא שם דמכר שוב בזה לקדושין ופשוט בכל הפוסקים דילוח ושי"ר מהני גבי לוקח אפילו לא ידע הלוקח שהוא גנוב, וליון לענין בדחושיו שם שהאריך בזה.

ובתשובת הר"ר אפרים זלמן והר"ר שמואל מרגליות צב"ח החדשות בקרי"א לסי' ע"ט וזכר צפ"ח הג"ל, הביאו מהב"ה ש' כאן להדיא דאפילו אינה יודעת שהוא גזל צידה מכיון שנתרמה להתקדש לו בזה מקודשת, וכתבו דנראה דהדין עם הב"ה מתרי טעמי, חדא דחזן ראייה כלל מהקדש ואדרבה משם ראייה להיפך, דהא לא אמרין שם כן אלא אליבא דר"מ אבל אן פסקין כר"י דאמר צטוג מקודשת, ואדרבה ס"ל כיון שהיא רשאית להנות מהחפץ אע"פ שנתחלל על ידו אינה חוששת ומקודשת, וכ"כ החוס' רי"ד שם, וזה פשוט ומבואר גם בנאג"א שם, ועוד נראה דאפילו לר"מ לא דמי

ביאור חנ"א

אם נתיאשו הבעלים ב[ג] ונודע שקנה אותו דבר ביאוש

באר הגולה

ב מעשה זה היה ליתחם
וכו' לקיים דרנא וכו' אם
רי"ע ע"כ

הרי

[ד] ונודע כו' ולשון
הרמב"ם וש"ע מ' דוקא

שהמקדש צריך שיקנה ביאוש וכגון שיש שינוי רשות עמו וכ"מ ברא"ש פ"ז
דב"ק ס"ב שכ' וביאוש בגזילה פליגי רבה ורי"י כו' וקיי"ל כרבה וקני ייאוש
לחומרא כו' ואם קידש אשה בגזילה אחר ייאוש צריכה גט דרבה סבר דלכל
רי"י וכמ"ש בהג"ה קדשה בגזל כו' והוא מדברי הרא"ש הג"ל. אבל הרשב"א כ' דביאוש לבד מקודשת דהוי שינוי רשות בידה וקנאנו וכ"כ הר"ן והמ"מ וכ"מ

פתחי תשובה

ג' כתי עדים המולקים אם היה קרוב לה או לו חלל נכתה חתום ופוקים למי היה
קרוב ח"ן כחן חשש קדושין דהוי חתום נלל עדים. ונאמת לא מנאמי זה נא"ל רק
במרכי וכן הן הדברים שהניח הח"מ שם סק"ה בשם המרדכי בשם מהר"ם וכבר
הארכתי בזה בנתיבי נ"ב סי' כ"ח בכוונת דברי מהר"ם הללו והכלל היולא מדברי שם
שאל בשעת קדושין היה נדמה להעדים שהיה קרוב לו אפילו אם נאמת היה קרוב
לה לכ"ע הוי מקדש נלל עדים ולא חלו כלל ואם נשעת מעשה היה ספק להעדים
להרשב"א לא נחשב כמקדש נלי עדים ונדעת מהר"ם הדבר נטעם לכאן ולכאן חל
עכ"פ יאל לנו שאל לפי דעת העדים בשעת קדושין לא אהנו הקדושין אפילו אם
נודע חת"כ שאל כן הוא כאשר חשבו העדים ח"ן כחן קדושין דהוי מקדש נלל
עדים ומעשה המקדש גזול ועידי הקדושין ידעו שדבר זה גזול בידו ואם סתם גזילה
לא הוי יאוש ח"כ מחמת אחרים שלא נתיאשו הבעלים ואחרים חוקי ספק זה
נחזק מרא קמל ואם נחזק פניה ומסתמא לא נתיאש ואפילו אם נודע לנו חת"כ

(ג) ונודע שקנה אותו דבר ביאוש. עמ"מ סק"ל שכתב כלומר שיש עדים שנתאשו
הבעלים כו' חלל אם נשעת קדושין עדין לא נודע אם נתיאשו ח"ק שאל"כ
נודע שכבר היה יאוש קודם הקדושין הוי כילוש של זמנה עכ"ל ועיין בתשובת נ"ב
תנינא סי' ע"ז והרמב"ם השוללים תמיה על הח"מ בזה דמה עיני יאוש של זמנה
לכאן והתם מייירי אם נאמת לא נתיאשו הבעלים עד אחר שחללו זה ובא"סורא אחי
לדיה חלל אם נאמת היה יאוש קודם שחללו זה חלל שהחללו לא ידע ומה נשעת
שחללו הדבר פשוט דמהי יאוש וה"ה חלל כיון שהיה יאוש לא איכפת לן אם לא
ידע ומה כו' והוא ז"ל הציג לתוך וללאר כוונת הח"מ בזה. וכתב עוד שאלחל
דברי הח"מ נראה לו כוונה אחרת בלשון הרמב"ם וש"ע ב"מ ע"כ ונודע כו' והוא דהנה
מלחא ופשיטא להו לרמב"ם השוללים ח"ל שאל כבר נתיאש הגזול ח"ק דלא נודע דבר
זה עד אחר הקדושין חלו הקדושין קמנעו לי טעמא וחולי פשיטא לי לחדק גיסא
דלא חלו הקדושין כלל עמ"מ סק"ה ב"מ ע"כ וסק"ט בשם הנ"ל דספק קרוב לה היינו

הפוסקים

סיק ד את א

אוצר

קדושין גמורים יינהו ואין לחוש כלל לדברי חוסי רי"ד, חלל שכתב
דגם בשי"ג פ"ק דקדושין כ' בשם רי"א"י ככתובי רי"ד, ומסיק בסוף
תשובתו לענין דינא דבסחם גזילה לא חיישין כלל, ובסחם גניבה לפי
שיש בזה מחלוקת הוי ספק קדושין.

ובעצמות יוסף קדושין ד"ב ח' אם כי חפס לעיקר דבגניבה לריך
שנדע בפירוש שעדין לא נתיאשו חלל בגזילה אפילו בדרך
סתם אחרים דלא נתיאשו, מ"מ כ' שם דלדינא [בקדושין] לריך
לחוש לכל החומרות. ופי' גם בצית מאיר כאן דאחר שזן בזה סיים
בסוף דבריו דלדינא יפס מסיק בעצמות יוסף דלריכין לחוש לכל
החומרות. וכן בעט פשוט סי' ק"ב סק"י כתב דלענין הלכה יש לדון
בין בסחם גניבה ובין בסחם גזילה דהוי ספק מקדשת.

ובעצי ארזים סק"ה אחר שביאר דסחם גזילה לא הוי יאוש בעלים
ובסחם גניבה הוי יאוש ואין חילוק בין ישראל לעכו"ם, כתב
לחך כל דכתבו הרמב"ם והטור"ם כאן דגם בגניבה בעינן דידע
דמייאש ובסתמא לא הוי קדושין, משום דיש לחלק דלענין קדושין שאנו,
דכאש לא סמכה דעתה דמשיטת שמה אחר הגנב בפירוש שלא
נתיאש, ובקדושין בעינן דוקא דסמכה דעתה, דהרי המקדש בחוב
שיש לו ביד אחרים אפילו במעמ"ט למ"ד שיכול למחול אינה מקדשת
דשמה ימחול להלכה כמבואר בסעיף י"ג, וא"כ כ"י בגניבה כיון דע"כ
מייירי שהיא יודעת שמקדשה בגניבה, דל"ה לא מיקדשה כלל משום
דיכולה לומר ח"ן ראוני להקדש בגניבה [ובמחצא לעיל סק"ב אות
ג'], איכ כל דלא ידעין שנתיאש בפירוש י"ל דלא סמכה דעתה
שחששה שמה אחר בפירוש שאינו מחויב, וכ"כ בחס' רי"ד
[במחצא לעיל] דאף בסחם גניבה לא הוי יאוש, ולא ביאר טעם לזה
דברי אן בודאי קיי"ל כרבנן דסחם גניבה הוי יאוש בעלים, ח"י
דלענין קדושין קאמר, ומעטמא דכחיצנא.

גם הר"ר אפרים זלמן ובר"ר שמואל מרגליות בתשובתם שצ"ח
החדשות בקרי"א לפי ש"ע דרס"ו ח' כתבו דאף דקיי"ל דסחם
גניבה הוי יאוש בעלים, מ"מ לענין קדושין בעינן דוקא שנודע שנתיאש
דל"ה לכתוב לא סמכה דעתה, והוא ע"פ מה שכתב הרמב"ם ב"מ ע"כ
דקיי"ל דכיון דסחם גניבה הוי יאוש בעלים איכ חקנה השוק כוכי
משכחת לה, וכי דמשכחת לה כגון שכו בעלים מרדפין אחרים דחזין
דלא מייאש, וכ"כ בחס', והרמב"ן במלחמות הוסיף דמשכחת לה
דבעלים לא ידע כלל שהוא גנוב חללם עד שכתב בגניבה ביד
כלוקא

ד. ונודע שקנה אותו דבר ביאוש וכו'. א. האם לשון
"ונודע" הוא דוקא, או אפילו בסתם גזילה ובגניבה
אמרינן דהוי יאוש בעלים, ועכ"פ לענין קדושין. לשון השו"ע
כאן הוא לשון הרמב"ם בפ"ה מה"ל אישות, וכי הח"מ בסק"ה דפשיטא
משמעות הלשון הוא דסחם גזילה לא הוי יאוש, ע"כ כתב ונודע
שקנה אותו כלומר שיש עדים שנתאשו הבעלים מן הגזילה וכו', אך
לפי"ז קשה מה שכלל כאן גנב וגזלן בחדא מחתא, דהכא בישראל
עסקין דסחם גנב הוי יאוש וא"כ למה כתב ואם לאו אינה מקודשת
אחריותה, וז"ל דאם לא"י דקאמר היינו בודאי לא נתיאשו, ומסתם
יאוש לא מייירי [דבסחם יאוש כל חד כדנינה. ערוכה"ש סעיף ח' א'],
ושב הכי דברמב"ם פ"ו מה"ל גזילה וכן בשו"ע חו"מ סי' שס"ח
משמע דגם בגזלן ישראל הוי סחם גזל יאוש בעלים, וסו"ס צ"ל,
וברמב"ם הכי עוד סתירה מפכ"ד מה"ל כל"ס דמשמע שם דבגזלן
ישראל סחם גזילה לא הוי יאוש.

והנה בעצם הדין ח' סחם גזל הוי יאוש ישנה מחלוקת בין האחרונים
וכתבה כתבו לתוך הסתירה מכאן להו"מ לפי ההגדרות
והחילוקים שחילקו בדין יאוש, וכל אלו מקומם בחי"מ סי' ש"ג שס"ה
שס"ח ושס"ט, ומשם יש לדון לכאן, אמנם יש מהאחרונים שהחמירו
יותר לענין קדושין לחוש לכל הדעות, ויש שחילקו מעיקר הדין בין
דיני ממנות לקדושין, ואלה נביא לפנינו כאן.

ע"י צ"ש סק"ה שבהקדמה ג"כ מהשו"ע חו"מ סי' שס"ח, והביא
מהצ"ח שחילק דמדאורייתא סחם גזל וגניבה לא הוי יאוש
ומדרבנן הוי יאוש, וכאן מדובר לענין קדושין דאורייתא ולכן אינה
מקדשת חלל כשנודע שנתיאשו, חלל מדרבנן מקודשת גם בסחם
יאוש. ועי' בשו"ע צ"ח בהשגות סי' ל"א.

ובשי' למבוא (להר"ש יונה) סי' נ"ט הביא מהחוס' רי"ד שכ' דה"ה
לגניבה לא אחרים סחם גניבה יאוש בעלים, ואם כי האריך
לתנאם עליו, וכי דאי לאו דמסתפינא הייתי לומר דבסחם גניבה

(ד) ובמקדש פים חיים סי' פ"ב אות פ"ז כתב דלא קאמר הבי"ח דבסתם
הוי יאוש מדרבנן אלא לענין גזילה, אבל סתם גניבה הוי יאוש גם מדאורייתא.
ועי' עוד בלשון הבי"ח כאן. ועי' בח"מ סק"ה ובשו"ע חו"מ סי' שס"ח סק"ב
ובתשובת הט"ו שבשרת בי"ח החדשות סו"ס ע"ט ובעצי ארזים סק"ה.
שחלקו לגמרי על חילוק הבי"ח.

ביאור הגר"א

כאן מיירי בברייתא בידוע שלא נתייבשו ועל הרמב"ם בלא"ה ל"ק שצריך שיקנה המקדש וע"י קאמר ונודע שקנה בו' וכן סברת הרב כמ"ש בהג"ה לכן לא הגיה כאן כלום אע"ג דס"ל בחי"מ שם כדברי הטור אבל מ"מ דברי הרשב"א עיקר ודאפי' נתן במתנה הרי ש"ר כמ"ש בתוספתא וכמ"ש בחי"מ סי' שס"א ס"ה וכו' כה"ג וכן הקדשו כמ"ש בב"ק שם ובכמה מקומות ובספ"ב אמרי' מברן וקדש בדמיה' מקודש' וכו' הרשב"א והר"ן שם ואע"ג דדמי אסורי הנאה אסור למוכר עצמו כמ"ש רש"י בפ"ק דחולין מ"מ כיון שהיא מותרת ליהנות קנאותו ומתקדשת דומיא דגול לאחר יאוש בו' כנ"ל וכו' בפ"ק דחולין אלא שהם הסכימו שם דאף למוכר עצמו מותר ופרא"ש שם שתי' בע"א.

שם דקא' לית דחש לר"ש אע"ג דלא הוי שם אלא ייאוש לבד וכן הסוגיא שם דרב ור' יוחנן דוקא משום דלפני ייאוש אלא דלפני ייאוש קני ומספקא ל' בו' אבל עולא ורב נחמנ וכל התולקים סבירא להו דיאוש לא קני כלל וכן ס"ל לר' יוחנן כמ"ש בפ"ו דב"ק וכן ס"ל לרבא ועתוס' שם ס"ז ב' ד"ה אמר עולא. ותדע דהתם ר' יוחנן קא"ל ור"י אית בו' ושם ד"ה רבא אמר בו'. ומ"ש או בגיבא אע"ג דק"ל סתם גניבה ייאוש בעלים כמ"ש בקדושין לית דחש בו' מכלל דק"ל כתיב' וכמ"ש בב"ק ק"ד א' וכן שם ס"ח ב' תדע בו' וכמ"ש בחי"מ סי' שס"ח דבעכו"ם אפי' גניבה לא הוי ייאוש בעלים ובישראל סתם גניבה יאוש ודלא כהסור והרב שם וכבר השיגו עליהם כל האחרונים. מ"מ

פתחי תשובה

וע"ש עוד דהרמב"ם השוללים המנינו סתם חזקה ור"ל לחלק בין יאוש ליאוש. דלא כסתמא לוי מתורת הפקר הוא דל"ן הפקר בלתי מהני אצל חלומו כפירוש שהיה נתייבש הוי הפקר נמור ומהני אפילו אחי לידה בליסור ולא נעין ש"ר וקויה אגב או הגול נעמנו. ופירשו דם מ"ש הרמב"ם והש"ע ונודע בו' דהיינו שחטו הלאה כפירוש וכו' קנה הגנב עצמו אגביה. ועוד תירצו דם כמה קושיות. והוא ז"ל השיב להם כי עיקר המנין לחלק בין יאוש ליאוש הוא קו תמור וזה נסתר מדברי הגמ' ב"ק ס"ח ודלמא דשמעין דלייבש בו' ועוד דלדין דק"ל כר' יוחנן שם דשניהם א"י להקדים בו' וכשם שאינו יכול להקדים כך א"י להפקיר מעשה אפילו הפקיר כפירוש בלשון הפקר לא מהני וק"ו ביאוש אף שיאוש כפירוש ולא מהני שיזכה בו הגול או הגנב עצמו ע"פ נאורח. ועיין בק"ל שנתפזרה ד"ה א"ל מה שחזרו וכתבו הרמב"ם א"ל על זה:

שכבר נתייבש הגול כפירוש מקודש הקדושין מ"מ כיון שלא נודע הדבר להעדים בשעת הקדושין והיה פשוט להעדים שלא נתייבשו הבעלים א"כ הוי כמקדש בלא עדים ולכן התנה הרמב"ם וכתב אם נתייבשו הבעלים ונודע שקנה אותו בו' דהיינו שנודע זה לעדי הקדושין נשטע מעשה הקדושין אצל אם לא נודע אז אף שנודע א"כ למפרע לא מהני מידי וזהו דבור. ועולה לנו מזה דאפילו הנוקדש נדבר שהוא שלו מתם אם עדי הקדושין היו סוגרים שהוא גול הוי כמקדש בלא עדים ואין הקדושין חלים ולא מולאמי לי תנן נדבר זה נדברי הפוסקים. אמנם אם עדי הקדושין לא ידעו כלל שחפץ זה גול הוא ידעו רק שעדים אחרים ידעו שזה גול וא"כ עדי הקדושין לא חסרו אדעתיהו כלל שום ספק נקדושין הללו אם כבר נתייבש הגול קודם הקדושין אף שלא נודע לנו היאוש עד אחר הקדושין בלתי מהני כיון שלמפרע היה היאוש עכ"ל (וע' בס' קה"י מ"ש בזה):

הפוסקים

סיק ד אות א—ב

אוצר

סי' ג'. גם בשי' למורא סי' נ"ט דס"ז ד' אחר שכביא מרבו בעל העצמות יוסף המוצא להלן דאפילו אם לא נתייבש עד לאחר הקדושין יש לחוש לחומרה, כי שאין כאן מקום להחמיר, כיון שבשעת שמקדשה הכסף אינו שלו אלא של אחרים, ואפילו אחר קבלת הקדושין דאיכא שינוי רשות עדיין לא זכתה האשה אלא לאחר זמן שנתייבשו הבעלים, וכשנצט שעת הקנין דהיינו היאוש אף האיש נותן לה כלום, ולכן נ"ל שאין כאן חשש קדושין. ובקריית מלך רצ סי' כ"א דכ"א א' כתב דיש להביא ראיה דלאחר קדושין לא מהני, מדברי חוס' רי"ד גבי פטר חמור ובקדש, שכי' דכיון דנשטע קדושין לא יוכיז לה מידי אף שפדחתו אח"כ לא מהני, וכו"ל הבא.

הלוקח מן הגנב, וא"כ בקדשה בגניבה תרומתו גווי דהרמב"ן איתניו בו כדי לומר דלא סמכה דעתה, הלא דלמא בעלים מרדפין, ואפילו תימא דכיון דסתמא אין מרדפין שפיר סמכה דעתה, אכתי איכא חששא דלמא עדיין לא ידעו הבעלים מהגניבה דזה שכוח עובד, ולכן בלא נודע שנתייבשו אינה מקודשת, והסתחא נוחא ג"כ מה דסתרי דברי השו"ע אהדדי דבחי"מ סי' שס"ח פסק דסתם גזילה בישראל הוי יאוש בעלים, וכן דעת הרמב"ם אליבא דהח"מ סק"ה, ובאן כתבו דנעין דוקא שנודע שנתייבשו, דאף דגזל אין לחוש שמה לא ידעו הבעלים מי"מ יש לחוש שמה מרדפין אחריהם כיון דהבא מסתמא מיירי שגזל שלא בפני האשה, והא דאמר רבא בקדושין ד"נ"ב לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים, דמשמע דלאחר סתמא מהני, שאני התם דברי כ' הפניני דבך עובדא דחטף אזי מחזירה בפניה היה המעשה, וכן הוכיח הב"י, ולכן ודאי סמכה דעתה, דברי בגזל ליכא נמיחש שמה לא ידעו הבעלים, וגם ליכא למימר שמה היו הבעלים מרדפין דברי בפניה חטף ורמזה דאין מרדפין, ולכן הולך רבא למימר לית דחש לר"ש.

אולם בעצמות יוסף כדושויו לקדושין דנ"ב א' אחר שהסתפק בכמה פרטים לענין גזל וגניבה בקדושין, כי דעוד יש לזון אם נתייבשו הבעלים אחר שמקדשה, כי העור בחי"מ סי' שג"ג כתב מחלוקת בזה לענין אם מכרו הגנב ואח"כ נתייבשו, וע"ש שםסיק דככל דברים אלו נראה להחמיר ולחוש לכל החומרות. ובגט פשוט סי' ק"כ סק"ז אם כי מעיקר הדין כתב דיראה דכנ"ג אין לחוש לקדושין כלל, כיון דנשטע מקודשה לא היה הכסף שלו וכמ"ש בשי' למורא בג"ל, מי"מ סיים דלענין דינא ל"ש אי הויא מקודשת בכה"ג, ובפרט אם לא נתאכלו המעות והם צעין צידה.

ב. וכשנתייבשו הבעלים רק לאחר הקדושין, האם יש מקום לומר שיחולו אז הקדושין או גם מאז ולמפרע. ע"י ב"ש סק"ד שכי' דאף שבחי"מ סי' שג"ג סעיף ג' איכא פלוגתא הפוסקים אם שינוי רשות ואח"כ יאוש מהני, מי"מ [לענין קדושין] נראה דאם לא היה יאוש בעת הקדושין לא מהני היאוש אח"כ לטריע, כיון דבעת הקדושין נהן לה דבר שאינו שלו, ואפילו אם אחר תתקדש אחר יאוש י"ל דלא דמי לאומר תתקדש לאחר ל' יום, כיון דבעת הנתייבש לאו שלו הוא ה. ובחזקת השדה ח"א שערי יאוש וע"י אות י"ג כתב דדברי הב"ש מסתברים, דכיון דאין לקדושין צמח לחול קודם יאוש לא מקרי שינוי רשות כלל. וכ"כ בשמן המר

ובשער המלך פ"א מהל' גירושין כ"א ד"ה וממ"ש, כתב דדן זה חלוי במחלוקת הראשונים, דבקדושין דנ"ב צבידא דהבא סרסיה דקדוש כפרומא דשיבחה וכו' דאמר שם רבא לא אמרו ב"ך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד, אצל הכא משום כיסופא ה"א דאמר ואינה מקודשת, וכו' שם בריעב"א דמדנקיטין טעמא משים כיסופא ש"מ דאפילו אם אמר בניחוחה חלינן בביסופא, ולא מיקדשה עד שימחול כפירוש ואיתניוהו לקדושין צעין (ואפי"ג דמכאן ולבבא הוא זכרה), הרי מצוהר מדבריו דאם לא נתאכלו המעות מקודשת משעת מחילה ואילך, ואחרי שהוכיח דרש"י ורס"י פליגי על הריעב"א, סיים דמי"מ מידי פלוגתא לא נפקא, ונמצא שגם נתאכלו המעות קודם יאוש אינה מקודשת לכו"ע, ואם לא נתאכלו, לדעת רש"י ורס"י אינה מקודשת אפילו מיאוש ואילך, ולדעת הריעב"א מקודשת מיאוש

(ה) ובב"ש סתה"ק סק"ג כתב דאם קדשה בגזל לפני יאוש ואמר שתתקדש אחר יאוש י"ל דדומה לאמר שתתקדש לאחר ל' יום דמקדשה. וכאן במהדור"ב חזר בו. וע"י בקריית מלך רב סי' כ"א דכ"א א' שהשיב על הב"ש מהדור"ק מדעת עצמו. ולא דאם דברי הב"ש במהדור"ב הג"ל.

(7) הרי זו (7) מקודשת ואם לאו אינה מקודשת:

הגה

סתתי תשובה

(ד) **היו מקדשות** ע"ג. סק"ג שהקשה מו"נ אם גילה כ"ו ואם לא **גילה** לה תגיב יכולה לומר אין רצוני להתקדש בגינה כח"ס נקדושי דף כ"ג כ"ו ודבריו תמורים כמו שהקשה בט' המקרה דבש"ס לא אמרו זה רק לר"מ דס"ל שבהקדש צונג אינה מקודשת אבל אין לה פסקין כר"י דס"ל צונג מקדשות ע"פ שבהקדש הרגלים השואלים שצונגת ג"כ תיחולל אם צונג נתקדש במקדש דברי ספ"ק שכתב ואם אמרה לא יחולל לי להתקדש בגזל איי ספק נקדושי. למה איי ס"ק וסו"א

באר היטב

(ד) מקדשת. לִיָּע לפי מה שכתב רמיהל בתיבת סי' שנינו סעיף ז' דהכי נהיגי עכשיו להתיר כל גניצה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכה דינא דמלכותא ע"ש וכ"כ בס' ר"ן • אי"כ אם קדשה בגזל או בגניצה לא הוי קדושין אף לאחר יאוש ושינוי רשות עיין בה"י וב"ש:

• צ"ל סי' רכ"ט סעיף ז'.

הפוסקים

סִימָן ד' אֹת ב—סִימָן ה' אֹת א

אצו 7

ואילך ה' ונראה דכן היא דעת הרמב"ם וכו', וע"ש שנין לחשו' הרשב"א
סי' תר"ב [בנידון שאשה נדרה הנאס מאחד וכלך זה וקידשה, אי
נימא דמקודשת הואיל ויכולה לישאל על נדרה, והשיב דכיון דנשעה
שנותן לה אינה יכולה ליהנות ממנו, אע"ג שחשאל על נדרה לא מהני,
דכיון דנשעת הקדושין לא זכתה שוב אינה יכולה לזכות]. ובגדלי שם
אות ו' באריך לצאר דמיל דרש"י ותוס' לא פליגי על הריטב"א הנ"ל,
וע"ש מש"כ בזה.

ובעונג יו"ם חלוא"ם ס"י כ"ט דל"ז ד' דן לומר דשפיר חלון בקדושין
למפרע להבדירים דשינוי רשות ואח"כ יאוש מהני, והוא לפי
מה שביאר שם דעמסם הוא משום דכל הקנינים בגזילה אין הקנין
נשעם ביאוש או שינוי רשות, אלא דקבה למפרע משעת גזילה, ע"ש
שבאר"ך צ"ח, אלא שסיים בדף ל"ט ג' דמ"מ אפשר לומר דכיון דלא
ידעם שיתיאש אח"כ לא סמכה דעתה ולא חלון בקדושין למפרע,
מיהו היבא דאמר לה כהדיו נשעם קדושין שחוקדש מכשתא אם
יביא אח"כ יאוש, חלון בקדושין מכשתא לפי מה שצא"נו.

ג. וכשנודע לאחר הקדושין שכבר נתייבאש לפני הקדושין.
פי' ח"מ ק"ל ש' דאם צעמח קדושין עדיין לא נדע
אם נתייבאש, אף שאל"כ נדע שכבר היה יבאש קודם הקדושין כיו
כיבאש שלא מדעת.

ובבית מאיר תמיד על הח"מ דמך ענין יאוש שלא מדעת להשא, דמך אינו חלף במליאח אם בל ילדו קודם שידעו הכעלים שנאבד, דלף שהוא דבר שמיד שגודע לו שאבד מסתמא מייאש, מ"מ חשב יאוש שח"מ ביון שכל לרשותו טרם שגחייאש האובד וכדאיתא בח"מ סי' רס"ג, ושם בסמ"ע סק"ט משמע דלף במליאח אם מלא דבר שמסתמא בשעה שחלף לא אייאש, ושיב יודע בעדים שכבר בשעת מליאח נחייאש זכר זו, ויאוש שלא מדעת אין פירושו שלא מדעת המולא אלא כדפי' בסמ"ע שם שלא מדעת האובד, ועפ"י מסוק דדקדוקו של הח"מ מברמז"ם אינו, ובגודע אח"כ שביח יאוש קודם הקדושין אין נפק"מ מדיעשה.

אולם מי בעצרת חכמים בחדושי דף מ' טור א' שהירץ דעת הח"מ
לפי מה שהידע והיחוס אינו מעיל למי שרוצה לקנות אלא
השידע בשעת קנין שהיחוסו בעלים, ע"ש שהוכיח בן זכמה הוכחות,
ועי' טור שס בדל"ה ג' שם טעם לא באופן אחר קצת. ובזר רמ"ב
(גרמ"ל פוסק) סי' ל"ב חזק דברי בעצרת חכמים כ"ל וכו' //

תִּיכֵן דַּבְּרֵי הַחַיִּים בְּהִיבֵלָה שֶׁן תְּלִיתֵיהֶם סִי יֵאָל, וְהֶאֱרִיךְ לִבְנוֹת רְחוּתוֹ
 אֶלֶה. וּבְדַבְּרֵי חַיִּים (לִרְאֵי אוֹיְבֵיכֶם) דִּינוּ קִדּוּשֵׁן סִי יֵ"ד כִּבֵּשׁ
 נִשְׁרָשׁ לִשְׁוֹן הַרְמְצִים וְהַשְׂוִיעַ וְעוֹדֵשׁ שִׁקְלָה אוֹתוֹ דָּבָר בִּישׁוֹשׁ
 קָלָה בְּחֻפְזָהּ אֲחֵר, וְהוּא לִפִּי מִנֵּה שֶׁהֶעֱלָה דָּאָם הַמִּקְבֵּל אוֹ הַלּוֹקָה מִגִּזְלֵן
 יוֹדֵעַ בְּשַׁעֲתָהּ הַקִּנּוּן שֶׁהוּא גִזְלֵן וְאִינוּ יוֹדֵעַ מִבִּישׁוֹשׁ, רַחֲמֵי מִרְפִּיין בִּידּוֹ
 וְאִינוּ מַתְכוּוֹן נִקְיָה, עִ"שׁ שְׂכוּכִים בֵּן מִהֲגֹמֶה. וְכִ"כ בְּעֶרְךָ שִׁי אֶפֶס.
 וּבִקְהֵלֶת יַעֲקֹב (מִלִּישָׁה) כִּי דֹאֲפֶסֶר דְּעוּתָהּ הַחַיִּים דְּכִין שֶׁלֹּא מוֹדֵעַ
 לָהּ בְּשַׁעֲתָהּ קִדּוּשֵׁן שְׁחִיטָתָהּ הַבְּעָלִים, אֲסוּרָה לִשְׁחַתֵּם צו
 כִּדֵּן סֶפֶק יֵאוֹשׁ שְׁלִי"מ דְּאִינוּ שְׁלֵן וְאֲסוּר לִיגַע בּוֹ כְּדִמּוּכָה בְּרִישׁ אֱלֹ
 מִצִּיאוֹת, נִמְאָל דְּבַשְׁמַת קִדּוּשֵׁן לֹא נִתֵּן לָהּ דָּבָר הַשּׂוֹר כֶּסֶף אֶלֶלֶה, וְהוּ
 שִׁי הַחַיִּים דְּרִמִּי לִישׁוֹשׁ שְׁלִי"מ, הֵייוֹ לַעֲנֵן שֶׁאֲסוּר לִשְׁחַתֵּם צו כִּמְ
 בִּסְפֶק יֵאוֹשׁ שְׁלִי"מ, וְהֵייוֹ דּוֹקָא בִּידְעָה שֶׁהוּא גִנוּב וְלֹא יִדְעָה שְׁחִיטָתָהּ
 [מִשְׁאֲכִיב אֵם לֹא יִדְעָה בְּכֻלָּה שֶׁהוּא גִנוּב].

ובישועות יעקב צפירוש הקצר סק"ב אם כי תחבול על החי"מ במש"כ
דכו' כיחוש שלל מדעת [וכנ"ל בציון מאיר], מ"מ כחב
ג"כ דלשון הש"י משמע דקודם הקדושין נודע, אבל אחר הקדושין
לא מהני הירושב, וכחב דגראח הטעם כזה, דאם לא נודע קודם
הקדושין שנתחיישו הצעלים אמרין דאשה לא סמכה דעתה, וכמו
דקו"ל צקידא בשעת דאחרים דאשה לא סמכה דעתה דמשעת
שמה ימחול וכ"ש כזה. גם בחשבה בר"ר אפרים זלמן ובר"ר שמואל
מרנגליות המוצאח בזהו הקודם, אחר שכתבו דאף אם נאמר דסמך
גויבא יחוש צעלים מ"מ צעיון שזרע לפניו הקדושין נתייחש דל"כ
לא סמכה דעתה, הוסיפו עוד דלפי"ז אף אם כבר נתייחשו הצעלים
בשעת קדושין [בזולת] מ"מ אם האשה לא ידעה מח אחרין דלא
סמכה דעתה, ולא אמרין כה"כ אגל"י מלחא למפרע, וכמו בקדשה
במוצ דאחרים דפשוט דאף אם באמת לא מחל הכח ונצחה איתו
אפי"ה לא מהני, דבשעת קדושין לא סמכה דעתה. וע"ש עוד בזהו
בר"ל מהעני אחרים. וכ"כ בספר יבאשע צפ"כ סי' קמ"ח וסי' שצ"ו,
ובביאור מנחם כאן. גם באבני משפט כחב נטעם זה, וע"ש שראה
לכעמים זה גם בציונות הח"מ.

ה. הרי זו מקודשת. א. האם מקודשת ערי היאוש ושינוי
 רשות שבידה, או שצריך שיהיה ביד חננב והגזלן
 גם שינוי כל דתו. עי' ח"מ סק"ב ובי"ט סק"ד שכתבנו מהכ"מ
 פ"כ מכל אישות כ"ז ש"י על דין זה דלע"ג דלאש כדי לא קני, הכא
 שבה ביד האשה כתיב כהן יאוש ושינוי רשות, וכיון דקאמרו כיה
 אף הוא נהנה אוחז. ובי"ב הטור בשם הרמ"ה.

וביום של שלמה ציץ פיז סר ז' הביא מהר"ש שם סר ז' שר
דביותא לנד קי"ל דקני לתומרה, ואם קידש אשה בגזילה אחר
יחוש גרסא גנ, אבל מדאורייתא קי"ל דיואש לא קני, ותמא פלגי
דכלא בקידש אשה לכהני בוי קדושין מדאורייתא משום יחוש ואח"כ
שינוי רשות שצורה, וכחז דודאי סברה הרא"ש היא דמשא"כ אין
אלו קדושין מדאורייתא, דכל קדש שנתן לזכר לא בוי שלו, וביא
לא קנחא אלא כשכניס לזכר, וממלא כמו שקדש צמה שאני שלו
[ודלא ככה"מ, אלא שדעת הי"ש שמו חושב כהר"ש וכמנהג

(1) הר"ר אמרים זלמן הר"ר שמואל מרגליות בתשובתם שבבי"ח וחדושות בקריא לפי ע"ס כתבו די"ל דביאוש ביד האשה לא הוי קדושין אפי' להריב"א, דכיון דיאוש מטעם הפקר הוא קנתה האשה ולא הגולן, והתם שאני דכיון שבא בעה"ב ולא הקפיד לגבי ידידה איכא איתו קני ליה ולכך הוי קדושין, אלא דאכתי יש לעיין אם נימא דיאוש קונה מדרבנן משום תקנת השבים, איכא האוש קונה בשביל הגולן ולא בשביל האשה, מיהו דעתם והא דאפילו בנודע אחרי הקדושין שכבר היה יאוש לפני הקדושין ג"כ אינה מקודשת משום ולא מפכה דעתה, וכמובא להלן באות שאח"ז.

פתחי תשובה

אפילו הקנין הזה הוא רק מדרבנן מ"מ שוב לא שייך נדירה שמסייעת ידי שצירה
 עזירה ושוב לא שייך לומר לא נישא לה ולתעניד איסור על ידי שכיין שקנה הגזלן
 דבר זה מדרבנן שוב מותר לכל אדם אף לכתחלה לקנותו ממתנו ושוב ממילא נעשה
 ע"י הקדושין שינוי רשות וקני מלאכותיאל נמצא שע"י ספק זה שמוא יאוש קונה
 מדרבנן נעשה כאן ספק תורה ודלא כדברי הנ"ל צלל ס"ק ההוא. ואף אם נישא
 דלא כדל לא קנה אפילו מדרבנן רק מפני חקית השנים מ"מ נראה דלע"כ קנה
 אפילו הגזילה קיימת ושוב לא חלקו תכמים בדבר ויחדע דברי צמחיה דף ס"ו כ' עכ"ד ע"ש :

ופי"ש עוד שם וז"ל גם מה שמתחכם עמ"ש הנ"ל דלי אחרה לא נישא לי להתקדש
 בגזל כ' דלפי מה דנודעה לה הנ"ל להא דהקדש שם בקדושין דף כ"ג ח"כ
 אפילו אחרה האשה דנישא לה לא מהני דשמו תכמים דעתה של האשה דלא נישא לה
 בקדושין כללוא אי תמה עליכם ולמה לא פתחתם עין בנסוגיה דמפורש דרש"י דלי
 אחרה דנישא לה מהני כ' עכ"ל לע"ד אכתי קשה בחזלי דנקט הנ"ל דלי אחרה
 כ' משמע אבל בסתמא שפיר הוי קדושין ולפי מה דנודעה לה הנ"ל להא דהקדש
 ח"כ אפילו לא אחרה האשה דלא נישא לה לא מהני וזה הוא תמימה מתקיימת
 על הנ"ל. אם לא שנאמר דנ"ל הנ"ל לאו דוקא נקט דלי אחרה כ' וכל שלא אחרה
 נפי' דנישא לה הוי כאחרה דלא נישא לה ובכחשטע נמי קנת מריש דבריו מה
 שהקשה ולי לא גילה לה דגניז יכולה לומר כ'. אך נאמת אפשר לומר דהנ"ל
 דוקא נקט דלי אחרה כ' וגם צריש דבריו הקדושין הוא רק על מה דנאמרו

ז"ל כנ"ל למחן דברי הנ"ל ע"ש. ותורף דבריו נראה לא נחלק אדם מעולם
 דהיכא דליכא נד דלא נישא לה דלינה מקודשת והא דלי דלא נישא לאדם מן הסתם
 דלמקדש איסורא על ידו רק דלא שייך לומר לא נישא כ' אלא אם צניטול הקדושין
 יתצטול האיסור אבל אם גם צניטול הקדושין יאשר האיסור שוב לא נישא לה צניטול
 הקדושין ולכן סובר ר' יהודה בקדושין שם דמקודשת משום דלינה ס"ל שזהו גזל"כ
 דנאמר המקדש חולין ולא שייך לומר דלא נישא לה ולתעניד איסורא שרי אף אם
 יתצטול הקדושין כבר נפיק לחולין ולכן אינם מתצטלין משא"כ האל בגזל שע"י
 קיום הקדושין יש שינוי רשות וגמור הגזל ואם יתצטול הקדושין ליכא ש"ר כלל
 ולא נאמר הגזל ודלי דלמרינן דלא נישא לה להקדש בגזל (וע"ש ד"ה ואם
 קידשה) וזה ח"ש מני מה דמסיים הנ"ל דהוי ספק קדושין והיינו משום דלא שייך
 לומר שע"י קיום הקדושין עמור הגזל אלא אם יאוש כדי לא קנה אבל אם יאוש
 כדי קנה ח"כ כבר נאמר הקנין קודם הקדושין ולא שייך לומר לא נישא לי
 מהא ליכסת לא צוה וז"ל הרי צוה ים ספק אפילו יאוש כדי נמי קנה מדרבנן
 וכנ"ל נאמרה והוא מדברי הרא"ש כ' ולכן שפיר הוי ס"ק. וצוה הוכח לנו מה
 שנתקשו האחרונים (עת"מ סק"ד ונ"ל סק"ו) בדברי הרא"ש הנ"ל דהרי אף אם
 יאוש לאוד לא קנה הרי יש כאן יאוש ושי"ר צוה האשה ולסל"ל ח"ש דחייבה שהאשה
 אינה יודעת שהוא גזול ולא נישא לה ולתעניד איסור על ידה ואם היה הדין ברור
 דליאש לאוד לא קנה לא היה מתקדש שינוי רשות אבל כיון דחיישין לדברי רבה דליאש
 קנה מדרבנן לכך מקודשת. וזהו נלע"ד דהוי ספק קדושי תורה שאם היאוש קנה

הפוסקים

סיק ה א

אוצר

דסתם גניבה יאוש צעלים הוא, מימ לריך לידע אם היה שם עוד
 אחרי שינוי עם היאוש דבענין זה קונה ביאוש, ולכן אף דס"ל להרמב"ם
 דאפילו ביאוש ושי"ר לריך להחזיר הדמים, בעעם הוא משום שצא
 ליד הלוקח בליסורא כיון דליאוש לחודא לא קנה, וכי"כ צהדיא
 הראב"ד בהשגות, אבל אם כבר קנה הגזלן קנין גמור דצא ליד
 הלוקח בהיתרא ח"ל נחת דמים, כמו שהוכחתי בחדושי לקדושין
 דרי"ג, וגם לא שייך שתאמר לא נישא לי שיתול האיסור על ידי, דהיינו
 דוקא היכא דנקטה לה בגניבה או בגזילה כפי שי"ר, אבל אם כבר
 קנה המקדש בגניבה או בגזילה בקנין גמור קודם שצא לידה הרי לא
 צא האיסור על ידה, וצוה נישא מה שמתם המעדני מלך צפי מרובה
 על הרא"ש שפי' שם דהמקדש בגזל לאחר יאוש לריכה גט מדרבנן,
 ובקדושין דרי"ג בעובדא דקדיש בודשכי כ' שם הרא"ש דאם קדשה
 בחר דקני ביאוש צעלים הוי כדיודיה דיש לפרש כוונתו בקדושין דהיינו
 בענין שקונה ביאוש בגון שביה גם שינוי כל דהו דקניא מדאורייתא,
 או ביאוש לאוד ומדרבנן, וכן מלאחי צם' תגניי שלמה [דרי"ג ג'] שפי'
 גיב דמשמעות דברי הרמב"ם והשו"ע הוא שקנה הדבר ביאוש
 ושינוי השם [אלא שפי' שם דפי' זה נסחר מהא דקאמר רצא בקדושין
 דרי"ג לית דחש להא דרי"ש דאמר סתם גזילה יאוש צעלים, דמשמע
 דליאוש לאודא מאני], ולפי"ז ליל דהא דקאמר רצא בקדושין דרי"ג לית
 דחש להא דרי"ש, היינו אפילו יומא דליאוש לאוד קנא דמספקא ליה
 לרבה צ"ק דס"י ח' אי יאוש קונה מדאורייתא, וקאמר רצא דליא
 צוה חשש קדושין אפילו אי נישא דליאוש קונה מדאורייתא או מדרבנן,
 וכן לריך לפרש מה שכתב הרא"ש כך בעובדא דרצא דקאמר לית
 דחש לרי"ש דאמר סתם גזילה יאוש צעלים, היינו דלא היה משא"כ
 מדרבנן. וכי"כ צביאור הגרי"א סק"ד בפירוש דברי הרמב"ם והשו"ע
 שכתבו ונודע שקנה אותו דבר ביאוש, דמוכח מלשון זה ולריך דוקא
 שהמקדש יקנה ביאוש ובגון שיש שינוי רשות עמו [צד במקדש,
 ובגון שמכר בגזילה ולקחה בחזרה].

לבן]. וכי"כ הט"ז סק"ב בעעם הרא"ש דבענין שנעשה שנותן לה
 הבסוף ויכיה שלו בלוחו הפעם, וכן לא הוי שלו.

ועייין צביאור הגרי"א סק"ד שכתב דזו היא גם דעת רבנו ירוחם
 שהביא הרמ"א בסוף סעיף זה, שכתב דאם קדשה בגזל אחר
 יאוש לגד מקודשת מדרבנן, וכוה מדברי הרא"ש הנ"ל. גם צבית
 מאיר כתב דהייתר מסתבר בכוונה רי"ז דהוא שלא כדעת הבה"מ
 והבאר בשם הרמ"ה, אלא כדעת רבו הרא"ש שפי' דלינה אלא קדושין
 דרבנן, ומה שהרמ"א סתמו על השו"ע יל מפני שהשו"ע לא כתב
 דמקודשת דבר תורה, סתם נמי דעתו שנפק"מ להחמיר כחילו אין
 חולק עליו. וכן צאצני מלואים סק"ד ובספרו קלו"ה ס"י שגי' סק"ב
 האריך לצאר דהרא"ש והרמ"א חולקים על צבית הבה"מ, משום דאף
 שציד האשה נעשה ש"ר וקונה המעשה, אבל לא נעשה של גזל
 משום דצליסורא אחי לידיה וחסר נתינה שלו. ובגט פשוט ס"י קי"ב
 סק"י כתב דלפי"ז דיראה מרובה דרבותא דצדידעין דנתייבא וקדש
 אשה מקודשת גמורה מה"ת משום דליכא יאוש ושי"ר, אך מדברי
 הרא"ש והטור חיי"מ ס"י שגי' [שהביא שם דעת הרא"ש] ורי"ז
 ורמ"א כאן יראה דס"ל דמקודשת מדרבנן, לכן מחזרתא דפסקא
 לזונה כדן כל הספיקות, ואם קדשה אחר לריכה גט מה ונחה. וכי"כ
 דעת הרמ"א בחדושי הרי"מ סק"ו.

וחתמקה בקי"א כתב גם דעת הרמב"ם דאין לשנוי מורה כהה"מ,
 דליכא הו"ל למומר "אם נתיאשו ונודע שנתייאשו", אלא
 נראה דגם הרמב"ם ס"ל כהרא"ש דהוי דמכני שינוי רשות לגבי
 הלוקח לאחר יאוש, היינו כמו שמינוי צאצדיה כצא לידו אחר יאוש,
 אבל לגבי המקדש לא הוי נתינה ובמה תתקדש לו כיון דלאו דיודיה
 הוא, ורלו"ה לזה מהא דמקשה בקדושין דרי"ג על רב דקאמר קדשה
 בגזל אינה מקודשת מצרייתא דקדשה בגזל או בחמס ה"ז מקודשת,
 ולא משני דצרייתא מיירי לאחר יאוש, אלא ודאי דלינה מקודשת
 ביאוש לאוד אף דהוי שינוי רשות אלא וכו"ל, ופי"כ נראה לפרש
 דמש"כ הרמב"ם והשו"ע "ונודע שקנה אותו דבר ביאוש" ולא כתבו
 סתם "נתייבאשו", משום דבאמת לא מהני שינוי רשות לגבי המקדש
 כשיטת הרא"ש, ומו דלפי שיטת הרמב"ם אפילו ביאוש ושינוי רשות
 לריך הלוקח ליתן דמים ואי"כ צמה תתקדש וכמו שהקשה בה"ש
 בסק"ב, ושיד הקדש שם בה"ש דיכולה לומר לא נישא לי להקדש
 בגניבה וגזילה, ונראה העיקר דאף דקוי"ל יאוש לאוד לא קנה מי"מ
 אם יש עמו שינוי כל דהו מהני לגבי יאוש כדלייתא בחוס' צ"ק דס"י
 כ' דים כגון שקאמן, ולכן צפיין דוקא שנודע שקנה ביאוש, דאף

פתחי תשובה

כע"ס נה"ס ר"ס ש"א. כבר השיג ע"ז הש"ך נה"מ סימן ל"ז. ומ"ס המקנה כח דקולא כשקנין אחריות שיתן לו אף שיהיה שוה יותר. קשה דכלל אחריות צריך להחזיר שנתא ופירי עכ"ל:

עוד הקשה הנ"ס הא צריך להחזיר הננינה אפילו אחר יאוש ונ"ר כמ"ס נה"ס סי' א"ו א"כ צ"ח התקנה ויתרן נשים מדאורייתא קנהה והגבול צריך להחזיר דמי התפן כו' ועיין בס' קה"י שם דלא ניתא ליה גיטת זה וכ' הוא ו"ל טעם אחר דלכתי ונקודת אפילו נה"ס כשיש יאוש ונ"ר דהמנהג אינו רק אם נא הגבול ותנעו ויתגרר שהוא שלו התחבט להחזיר אבל משתמח מחזקתו כשלין רחלון הצעלים מרדפין גדולי נתיאשו דשראל דייני בני יומר ונדולו חין לו צירור ויתור להשתמש בו כו' ומתחת חזקה זו מקודשת גמורה ודמי חזקה זו לא דסוקלין על החזקות. ואפילו אם ינא הגבול א"כ ויתר וינא חזקתו מת"י נראה דמקודשת כיון שהיה לה רשות להשתמש בו לאוכלו ולחכרו ולהצריחו אף לכתחלה ועל דמי התפן כשלינו בעין חין הגבול יכול לחזור רק על הגבול ולא על הלוקח דהמנהג אינו רק כשנמא בעין ת"י הלוקח שיתר הננינה והגבול יתן לו הדמים שנתן משום חק"ה אבל שיתן לו הלוקח דמי שויו של התפן שכן יותר ממה שנתן צ"ח לא שעתה מנהגה דהא יכול לחזור על הגבול בשלמה בגוף התפן בשכר הא"ת ת"י הלוקח א"א לחזור רק על הלוקח משא"כ בדמי התפן ונהלי האלה שמתחת להשתמש בה לאוכלה ולחכרה לכתחלה מקודשת כ"כ צ"ח צ"ח עכ"ל ע"ש:

הפוסקים

סי' ה אות ב—ב

אוצר

מאחרים אם נתיאשו הצעלים דינו כממון שלו ממנו, משמע דכיו קדושין מדאורייתא, ואח"כ כתב שאם קדשה בגזל אחר יאוש אחד מקודשת מדרבנן, וגם צ"ח מיירי ריש מגזל דעלמא, דבגזל דידה ס"ל לריש שם דאינה מקודשת אף מדרבנן ואפילו לאחר יאוש [ע"י עין] לבן סק"ט אות א']. ועי' שחירן דמשי"כ ריש דמקודשת רק מדרבנן, מיירי דידעה מהגזילה ולא ידעה מהיאוש, וכפי מה שבוית דצפתי"ג לא מהני ש"ר כיון דבאיסורא אחא לידה.

ועיין בח"מ סק"ד דלחזר שר"ל מתחילה דדברי ריש דצפתי"ג חלוקים על דברי הכ"מ, כתב שצ"ח דאפשר לומר דריש מיירי שקדשה בגזל דידה אחר יאוש דלכא שווי רשות. [ועיקר דק"א צ"ח יאוש דצפתי"ג]. ועי' צ"ח סק"ד שכתב דיל"ל דריש איירי כשקנין עליו אחריות, דאז לא בוי שווי רשות, וכן מליו לעוד אחרונים שכתב דאז הכרח שברא"ש ובר"י וכתב"ל ויחלקו על הכ"מ, וישיבו דברייהם דאופנים שונים שבהם לא בוי שווי רשות, אף שגבול צ"ח לידה אחר יאוש, עי' מה דפ"ח סק"ד וסק"ז מה שכתב מהבזוי"ט סי' ע"ז ומתקבלת יעקב, דברא יוסף (לריש איסקאפה) דל"ד ע"כ, משיבת נפש (צ"ח) הראשון) סי' ל"ט, דברי חיים (לבר"י אייזנברג) דיני גניבה ובזילה סי' י"א וסי' י"ג, מקור מים חיים ח"ב סי' מ"ב, שו"ע סי' ס"א קל"ו, חנן שח"ב חח"מ סי' פ"ה, מנחת שי סי' פ"ח ומחקרי מרדכי כאן בצפתי"ג.

ב. דעת מי שסובר לחלק ביאוש וש"ר שבידה בין שדיך דמקודשת מדאורייתא ללא שדיך דמקודשת רק מדרבנן, והחולקים על זה. בקרבן נתנאל פ"א דקדושין סי' י"ט אות ב' הביא דברי הכ"מ כג"ל צ"ח הקודם, דלכך מקודשת בגזל אחר יאוש משום דכיו יאוש צידו וש"ר צידה שכיון שקנאיה ביה אף הוא קונה אותה, וכ' שגורא מסביר דכל זה בדשדך אבל בלא שדיך אפי"ג דקדשה לאחר יאוש לא בוי כדודיה, דלא בוי שווי רשות צידה, דמסתמא לא ניתא לה לקנות הגזילה על ידה, ובזה יש ליישב דברי הרא"ש דכתב מסיק דאם קדשה בגזל דעלמא בחר יאוש בוי כדודיה והיו קדושין [מדאורייתא], וצ"ח מרובה סי' ב' כתב ברא"ש שאם קדשה בגזל אחר יאוש צריכה גט, דרבה סב"ר דלכל הפחות קני יאוש מדרבנן, אבל מדאורייתא קני"ל דאז לא קני, וכבר חפסו דפלוטא חרופתא צ"ח מרובה שם והכנה צ"ח, גם כשיש [כג"ל צ"ח הקודם] מסיק דלא כפסק הרא"ש צ"ח מרובה אלא דמקודשת מדאורייתא משום דכיו יאוש וש"ר, ולהב"ל ניתא, דלא בוי יאוש וש"ר כי אם בדשדך אבל בלא שדיך לא בוי אלא יאוש גרידא, וכתב איירי ברא"ש בדשדך וצ"ח מרובה איירי דלא שדיך, וצ"ח צפתי"ג סי' צ"ח

הרא"ש והש"ע ה"ז מקודשת דהא לפעמים משכחת דא"ת כגון דלמדה כו' ונזה יהיה מוטל ג"כ התמיכה הראשונה על הנ"ל דיהיה קדשה אחת מתורתה בתורתה דלכתי נקט הנ"ס דאז למדה משום דמסתמא קני"ל כר"י דנשגב קדשה ולא חייבין דלא ניתא לה רק דלמדה צירוף חין רצוני כו' שפיר מציא ראי' מקדושין שם דמצינו פסדה זו לר' תלמי אפילו במסתמא ור' יהודה לא תשכחן דפליג אלא במסתמא אבל לא בלמדה ויש לעיין:

ועיין בס' קהלת יעקב שמה ליישב ג"כ התמיכה על הנ"ל הנ"ל קצת כעין דברי הנו"כ הנ"ל ואח"כ כתב וז"ל אך מ"ו קשה דלא אישתמיט שום פוסק לחלק צ"ח לידה או לא ידע וכ"ה בס' המקנה. לכן העיקר דאם קדשה אחר יאוש דהיו יאוש ונ"ר מקודשת בגבול אפילו מפורסם ולא עני למדה חין רצוני להתקדש נדבר הגבול. אבל בגבול מפורסם כיון שצריכה להחזיר הדמים דמי שווי שהיה שוה בשעת הגזילה ואף שצ"ח קדושין שוה יותר א"א דעמה היה להתקדש בכולה לכך אינה מקודשת (עמ"ל סק"ד צ"ח צ"ח דלדון שהמנהג כו') ומ"ס בס' המקנה כיון שאם אכלה פטורה ונשאלה מקודשת בהנאה זו וז"ל דהא מ"מ לכתחלה ודאי דאסורה לאכול חין כהן הנאה. ואם קדשה קודם יאוש דהיו ש"ר ואח"כ יאוש ל"מ צדדעה שהוא גבול דלא חשבי כלל יאוש כיון כשצ"ח לידה צריכה לשומרו להשיג לצעלו כו' אלא אפילו לא ידעה שהוא גבול מ"מ אינה מקודשת כיון שצריכה להחזיר הדמים וכנ"ל. ומ"ס עוד הא"ס דמאחריות לא הוי ש"ר

ותדע דכא כר"י"ף כתב במסתמא דלכתחלה יאוש לא קני ומשמע אפילו מדרבנן, ומי"מ כי דמקדשה לאחר יאוש מקודשת, ועי"כ משום דקדשה צ"ח וש"ר, ועי"כ צדד"א הכ"מ כג"ל, וצויתר חומה על הטור שבי צפתי"ג סי' שני"ג כהר"ש דאם קדשה בגניבה לאחר יאוש דצריכה גט משום דאז קונה מדרבנן, וצ"ח כ"כ כן כי צ"ח הרמ"ה דאם קדשה לאחר יאוש דאז יאוש וש"ר קונה מדאורייתא לכ"מ.

ובב"י סק"ד אחר שצי"ח ג"כ סברת הרא"ש כג"ל ושזה סותר לתשי"ב הטור צ"ח הרמ"ה כאן, כתב דא"ע דהטור מציא א"כ"ס [א"ח הרמ"ה כאן, וא"ח הרא"ש צפתי"ג סי' שני"ג] מליו ג"כ בשאר מקומות כזה, ומשי"כ הטור כאן במקומו שבו"ל ה"ז קדושין, הא עיקר, דכיו שווי רשות דהיינו קדושין ושווי רשות צ"ח כחזה, דוגמא לדבר צפתי"ג קני"ט בענין גיטה וחלצה צ"ח כחזה, וכן דעת הרמב"ם שבעתיק [כש"ע] כאן לשונו שכתב ונודע שקנה אחר דבר צ"ח מקודשת, משמע קדושי ודאי, והיינו מעטם שווי רשות.

ובביאור הגר"א סק"ד א"ס כי כתב דלשון הרמב"ם והשו"ע צפתי"ג ונודע שקנה אחר דבר צ"ח, משמע כשיש שווי רשות עמו [ודלא כהר"מ], ושזו היא גם דעת הרא"ש וריש וכנ"ל, מי"מ הביא נגד זה דעת הרשב"א והר"ן והר"מ כג"ל דצ"ח לצד מקודשת, משום דכיו שווי רשות צידה וקנאיה, וכתב להכריח מסוגית הש"ס בוחתי"ב.

ובעצי ארו"ס סק"ד כתב דנראה להביא ראי' לסברת הכ"מ כג"ל מקדושין דינ"ד דאחר שם רבא לית דהש לר"ש דאמר סתם גזילה יאוש צעלים, ומשמע דאי בוי חייבין לר"ש בוי קדושי מעליה, וארי רבא ס"ל דאז לא קנה כמ"ס החומ"ס צ"ח דס"ז ד"ה רבא, ומדאורייתא שם איכא למשמע דס"ל לרבא כר"י ויוסף דאפילו מדרבנן לא קנה, וא"כ אפילו אי אמרינן כר"ש דסתם גזילה בוי יאוש צעלים, אכתי כג"ל יאוש לחוד דלא קנה, אי"ו כסברת הכ"מ כג"ל דגבי קדושין כג"ל יאוש וש"ר, חזקי ראי' שאין עליה תשובה לעצ"ה, רק שצריכין לנו ליישב דעת הרא"ש כג"ל כמ"ס ברא"ש צפתי"ג ליישב דברי בר"י שברמ"ה דמייירי שקבל עליו אחריות דלא מיקרי ש"ר צפתי"ג, ואפשר דהרא"ש נמי מייירי צ"ח, ועי' שפ"ח ש"ד להביא ראי' לדעת הכ"מ מירושלמי פ"ב דקדושין דין איסורי הנאה שמכרן וקדשה בדמיהן. ובסק"ה כתב בענין אחרים דאין לומר דכר"י חולק על סברת הכ"מ, דהרי כי כר"י שם דבגזל דידה אינה מקודשת משום דליכא ש"ר, משמע דבגזל דעלמא ס"ל דקדושין מקרי ש"ר, וגם דברי ר"י פלגים פלגים כסותרים דמתחלה כי שם דבגזל דעלמא ר"ל שגזל

ביאור חגרי"א

ו. קדשה בגזל או גניבת עבדים הוי מקדשת. כי החי"מ סק"ג
 דדברי הכתי"ל ל"ע, דהא משמע צדק צדקה דוכתי דגזל
 וגניבת עבדים חסור מדינת, רק דכפל חי"ל לשלם לעבדים מדינת
 רשאי, וחי"ל מנול לחלק בין גזל עבדים לגזל ישראל, ובדי"מ המחק
 דין זה מחשו מחרי"ו ס"י קל"ה, ושם מיידי צאחד שמר משנת של
 עבדים לחצרו וחצרו קידש צו אשה, וזה אפשר שזה מדרבנן דהמשכן
 צבחרת אחת לדידי ומכירת המשכן הוי כהפקעת הלוואתו, חנל
 גזולת ממש בעין גזל החיות לא מלוגו שיהיה הפרש בין עבדים
 לישראל, ואף אם כי כהם פוסק דגזל עבדים הוי מדרבנן, מי

אוצר

סימן 1

הפוסקים

ומולוין אותו בדיונים למאן דלית ליה גזל עכ"ם אסור, כי ה"י דלמרינן בגיטין ס"א א' גבי מלוואת חש"ק, דל"י יוסי גזל גמור הוא מדבריהם ומולוין אותו בדיונים.

אולם בעצי ארזים סק"ד כי על קטשית הש"ך והח"מ הג"ל, דלמ"צ דלויכא איסור דלוריינא בגזל עכ"ם, מ"מ מה שצריך להחזיר ס"ל לרמ"א דהוא משום קדוש השם, דמכ"ת איסורא דעבד עבד ואין לו תקנה בחזרה, דוכשיז את הגזילה דלתי לנחוקי לאו דגזל לעשה, בשבועת הפקדון הוא דכתיב דל"ש צנכרי, וגם כתוב החס וחסש בעמיתו עם שאתך בחורה וכו', גם ג"ל דגזל וגניבת נכרי הוא צא"סור עשה דנפקא לן מואכלת את כל העמים בזמן שהם מסורים צידך כו', או מואחרי נמכר גאולה תהיה לו דלויכא לאו, וממילא דעשה דהשגה לא נאמר אלא בישראל כדי לתקן בלאו, וביש"ש פ' הגזל בחרה העתיק לשון הרמב"ן דגזילה עכ"ם עובר בלאו, ולא העתיק יפה, אלא ג"ל דאף לדעת הפוסקים שהוא איסור דלוריינא מ"מ לא ה"י אלא איסור עשה. גם בנזכיר חו"ד ס"י פ"א וזיוס תרועה (כ"ס שמה בלח"ז) על ר"ה דכ"ח ע"א, כתב ליישב דעת הרמ"א דאף דגזל עכ"ם אסור מדלוריינא, מ"מ העשה דוכשיז את הגזילה ליתא בעכ"ם, ולכן כ' הרמ"א דל"י חייב להחזיר אלא משום קדוש השם.

ובחתם סופר ח"י בחדושו על סוכה דף ל' ע"א כתב דאף דדבריו הרמב"ם צ"ח ה"ל גזילה מצוה דגם בגזל עכ"ם חייב להחזיר, אבל מדבריו היראים ב"ס קב"ד ה"ל לולב וב"ס ר"ה ה"ל גניבה מצוה דאף דגזל עכ"ם אסור, מ"מ אם עבד וגזל איסורא דעבד עבד ואינו צריך להחזיר, ולפי"ז אח"כ דברי הרמ"א כפשוטן.

ובנתיבות המשפט ס"י שמה סק"א אחר ש"י ג"כ ליישב דעת הרמ"א דגזילה עכ"ם ליתא העשה דוכשיז את הגזילה, הקשה דכ"י דל"י חייב בהשגה, מ"מ ה"ל לאו דידה הוא, דה"ל כתב הרמ"א בלח"ז ס"י חל"ז סק"ג צ"ס היראים דלפ"י אי אמרינן גזל עכ"ם מותר מ"מ לאו שלו מקרי לענין סוכה, וא"כ אח"כ מקודשת הא קידשה בדבר שאינו שלו, ותו"כ דכיון דהנהא מגזל זה מותרת מדלוריינא, והרי הוא המזל לה בהא"ז, לכן מקודשת בשכר ההנהא שהמזל לה, ור"ה לזה ממש"כ ב"רין בקדושין דל"י ע"א גבי מכרן וקידש בדמיהן, דאם קידשה בחלופי איסורי הנהא דלסורין למקדש ומותרין לאשה, דמקודשת כיון דל"ידיה שריא, והיינו מטעם הג"ל כיון דהנהא לה הנהא המותרת לה, וכמו בדבר עלי לשלשון.

ובקהלת יעקב (מליסא) סעיף א' כתב לתרן הקדושה על הרמ"א מהמג"א צ"ס היראים הג"ל, עפ"מ"כ במקרא דכל גזל אי לאו דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל דרשינן שאם הגזילה קיימת מחזיר להשיבה בעלמא, ה"י קני לגמרי הגזילה, דכיון שהקנה לו רחמנא להחזיר צא"סין, דכ"י גזילה צ"י קנין משיבא או קנין חזר, ה"ל נקנה לו לגמרי להחזיר צו"קרא חולא, וא"כ בגזל עכ"ם דלא כתיב והשיב י"ש לו קנין גמור בגוף הגזילה, ואף למאן דס"ל דגזל עכ"ם אסור, מ"מ הגזילה בעלמא קנייה לו לגמרי ורק דמיס צריך לשלם, ויכול למכור הגזילה לאחרים או לקדש בה את האשה.

ובחקר הלכה ח"כ דל"ד ד' כתב דנראה צרור דלא קאמר היראים דגזל עכ"ם לא ה"י שלו, רק לענין מזה, דכיון שהתורה

משפחה

עין מדברי התוס' בעירובין ס"ב ע"א ד"ה בן נח. שמבאר בדבריהם דאף בגזל עכ"ם חייב בהשגה. וע"י גם תשובת הרי"א ולפ"י ב"ר ב"ר שנה י"ד חוברת א' שהביא ראיה מדברי התוס' בפסחים דכ"ס ע"א ד"ה ב"ר דגם בגזל עכ"ם חייב בהשגה. וע"י ב"ר ח"ה ה"ל. וע"י בר"ם ס"ב פג"ה ה"ל י"ג שכתב דאם גנב את העכ"ם אינו נמכר בגניבתו על הקרן אלא הרי זה עליו חוב עד שישייר. ורי מבאר פכ"ז דגם בגניבת עכ"ם חייב בהשגה.

ז"ל לרן ישראל, ושהלוקח מגזל עכ"ם צ"ל יאוש איכא איסור דלוריינא, ולא דמי לעשק דבהיתרא אחא לידה וס"ס דזו ה"ל גם טונת הש"ך והח"מ שהשיגו על הרמ"א.

ובאב"נ מלואים סק"ג כתב דתשובת מהר"י הג"ל סובבת חליצה דהפוסקים דגזל עכ"ם אינו אלא מדרבנן, וצ"ח כ' מהר"י דלמ"צ דל"י שלו מדרבנן אפי"ה מקודשת, אבל להפוסקים דגזל עכ"ם אסור מדלוריינא ודל"י דל"י מקודשת, ומש"כ ב"ש דלגבי לוקח כיון דבהיתרא אחי לידה ליכא איסור דלוריינא כמו עשק מעכ"ם דל"י אלא מדרבנן, הנה לפימ"ש ב"ש צ"ל בחרה דהרמב"ם ס"ל דגם הפקעת הלוואה אסור מן התורה, וא"כ ה"ל גבי לוקח אפי"ה דבהיתרא אחי לידה אסור מן התורה, וא"כ גם צידון דמהר"י אינה מקודשת, ואפ"י נימא דהפקעת הלוואה מותר וכיון דל"י לידה דאשה ה"ל דבהיתרא, מ"מ המקדש לא יוכיז מידי וליכא טחן, ועוד ה"ל כ' המג"א צ"ס חל"ז סק"ג צ"ס היראים דלפ"י למ"ד גזל עכ"ם מותר מ"מ שלו לא ה"י, וא"כ במה מקדשה כיון דלאו דידה ולאו דידה הוא, ואפ"י נימא דחלוקת בחר מקבל, מ"מ כיון דלא קנתה גוף החפץ ואם זה אחר וחסך ממנה נראה דמותר, כיון דלא זכה צו אלא דגזל עכ"ם מותר, וא"כ אינה מקודשת בזה.

גם בישועות יעקב צפירוש הארוך סק"ג אחר שהאריך בגזל עכ"ם אם אסור מדלוריינא או מדרבנן, כ' דדברי ב"ש דבזונה מגזל עכ"ם מעכ"ם ל"י ה"י ה"י רק איסור דרבנן, אינם נראים כלל, דכיון דהגזל מחזיר מ"מ לא עדיף הקונה ממנו לענין קניית גוף הדבר וכו', ואף אם נימא דלגבי הלוקח ה"י רק איסור דרבנן כיון דבהיתר צ"ל לידו, מ"מ אח"כ מה"י כשקידש צו הגזל את האשה, ה"י מ"ד הטחן ה"י דבר שאינו שלו, דלגבי הגזל פשיטא דה"י גזל ממש כיון דצא"סורא אחי לידה, וצ"ל למ"ד צידון דמהר"י אפי"ה שהגזל מוכר לאחר והאחר קידש צו את האשה א"כ גם האחר דבהיתר צ"ל לידו, אבל דברי הרמ"א בלאו משמע דהגזל בעלמא קידש את האשה, וא"כ אף דנימא דאין האשה לרכוש להחזיר, מ"מ כיון דהגזל בעלמא חייב להחזיר ממנו מקדש בדבר שאינו שלו כו', ויפה כוון צ"ח הח"מ בדבריו, ומ"י צ"ל מ"ה אישית שהביא מחלוקת הפוסקים אי חלוקת בקדושין בחר מקבל או אף בחר נותן, ודעתו דחלוקת אף בחר נותן, וכן עיקר דל"י.

וכן בבית שלמה (מסקאלא) חל"ה ס"י ל"י כתב דמש"כ ב"ש עפ"י ב"מ ר"ש ה"ל גזילה דלוקח גזל עכ"ם אינו אסור רק מדרבנן כמו עשק, דבריו תמוהים, דכ"כ אף בגזל עכ"ם כתב כן משום דס"ל דגם גזל עכ"ם אינו אסור רק מדרבנן, אבל כבר חלקו עליו הפוסקים וכתבו דלמ"ד גזל עכ"ם אסור היינו מכ"ת, ומש"כ רש"י בסנהדרין ד"ו ע"א דוכ"ה דאסור רק משום חלול השם אינו רק מדרבנן, וכ"כ הכ"מ ר"ש ה"ל גזילה, ומהר"י ס"י קל"ה שחמנו מקור דברי הרמ"א, הנה ב"מ דף ק"י ע"ב ד"ה אלא, ובצ"ט דף ק"י ע"ב ד"ה כ"מ, מצוה דוכ"ה ד"ה חלול השם אסור מכ"ת, וכ"כ בחש"י חכ"ל בפשיטות.

וע"י בריב"ש ס"י רע"ו שכתב אם זכה בעכ"ם צממון רק מדרבנן אמרינן דהפקר צ"ד הפקר, ואם קידש צו ישראל אשה אינה מקודשת, כמו אם קדשה בגזל ובחמס, שהרי גזל גמור הוא מדבריהם

(ו) ע"י בשער המלך ס"א מה"ל גזילה ה"ל ב' שהביא ראיה מדברי הרמב"ם שם פ"ו ה"ז, דאף בגזל עכ"ם איכא עשה דהשיב את הגזילה, וד"י כ' שם דהכחש לעכ"ם נמשך אינו משלם חומש דכתיב וחסש בעמיתו, ואם איתא דבגזל עכ"ם אינו חייב בהשגה, אמאי איצטריך קרא, תיפוק ליה דבעינן כפירת ממון יצא זה שאפ"י יודה הוא פטור מלשלם. וכן הביא ראיה זו בדברי חיים (להר"י אויערבאך) דיני גניבה ס"י ב', וצ"ח ב"ס ג' שדחה ראיה זו. וע"י גם בדברי אליעזר סק"ד שדחה ראיה זו. וע"י בבית שלמה (מסקאלא) חל"ה ס"י ל"י שחמנו על הגזל"י (היום תרועה הג"ל, דאין העלימו

מן קדשה בגזל (ז) אחר יאוש (ח) לבד מקדשה מדרבנן (רבינו ירוחם):

ביאור הגר"א

[ו] קדשה כו'. ע"ש לעיל:

גזל

באר היטב

(ו) **לבד כו'.** היינו בגזל לידה אחר יאוש ולא אחרת הן ולא קדמו שידוכים ביניהם וכו' היא מקדשה מדרבנן דילול קונה מדרבנן. דלי בגזל דעלמא חייב אפטר למנוח שיהא יאוש לבד דהא מיד שקידשה חייב יאוש ושינוי רשות כמי"ש הטור בשם הרמ"ה ועיין ח"מ כ"ט. יספד כ"ז כתב דליירי שנתיאשו הצעלים אחר שנתן לידה דהוי רק יאוש לחוד ולעולם דליירי מוגל דעלמא ע"ש דמוכח שם דגזל לידה חף אס נתיאשה אינה מקודשת אס לא שידך אותה תחלה ממתי לא משני הש"ס אחלי דפריך והא רב גזל לידה קאמר כו' דרב איירי בלא נתיאשה וד"ק עכ"ל. ולא דק דאס חיתא דרב איירי אפילו נתיאשה לא מקשה הגמרא שם מידי ח"ל מי אומר רב הכי והוא לא אומר והאמר ר"י גזל ולא נתיאשו הצעלים וכו' ח"כ אי רב איירי אפילו נתיאשו לא מקשה מידי דר"י אומר ולא נתיאשו. ועוד דתוס' שם ג"ה והוא לא אומר כו' לא משמע דליירי רב אפילו נתיאשה דקשה שם רב אחי

מתני תשובה

(ז) **אחר יאוש לבד.** ע"מ ו"ש שדקו זה וכבר כתבתי לעיל סק"ד בשם הג"צ ז"ל מ"ש בפירוש דברי הרמ"א שם. ובס' קה"י כתב גר"א דיש לפרש בפשיטות כגון שקידשה נתפס הגזל בהנחת שיעור לזמן והתפס יאוש שלו וכיון דלא נשתנה הרשות של גוף הגזילה ואכתי נדרשת הגזל קיימא ממילא אי יאוש כדי לא קנה לא נתן לה כלום דהא נתן לה דבר שאינו שלו כו' אבל אי יאוש כדי קנה ממילא הכי שלו ושפיר מקודשת בהנחת שיעור וכיון דילול קונה מדרבנן לכך מקודשת מדרבנן ומ"ש הג"ש דהוי ספק קדושין קשה לי כיון דילול לבד הוא ספק והדין בספק מחנן דמקמינן מחמת מרא קמא והוא של הגזל דתפיסה אחר שגילה הספק לא מחנן ח"כ במה דחקה הא בבבא מיעל בסוגיא דחקפו כהן אמרינן דמזלינן חסוד כאלו הוא ודלי דנעל אפי' לענין מעשר דליסור' הוא משוינן אותו לודאי ולא לספק וה"נ דכוח' ומש הוא עכ"ל ע"ש. ועיין בס' נט פשוט לקמן סי' ק"כ סק"ז שהאריך בדברים אלו:

(ח) **לבד.** ענה"ט ועיין זה בס' שו"מ פ"ה מה"א ובהנחת טעם המלך שם.

הפוסקים

סיק ו-סיק ח

אוצר

שכתבו דגם הרי"ז והרמ"א סוברים כה"מ, אלא שדין זה של הרי"ז והרמ"א נאמר באופנים מסויינים, שבהם קבלת הכסף ליד האשה לא חשיב שינוי רשות אפילו לה"מ.

ח. **מקדשת מדרבנן.** בפנים לויין שמקור דין זה הוא מרבנו ירוחם. והוא נחשב כ"כ ח"א, ובביתו הב"י כאן.

וכתב בשו"ת הב"ה סי' ל"ו דדברי רבנו ירוחם הם עפ"י הרא"ש פ"ז דצ"ק [סי' ז], שכתב דאס קדש אשה בגזילה אחר יאוש לבד נריכט גט, דקיי"ל כרבה דילול כדי קנה [לפחות מדרבנן], וכ"כ בעור ח"מ סי' שני"ג, ואחר שכתב דפשטא דסוגיא צ"י הגזל נחשב מוכח כהר"ש ושם עוד ראשונים ס"ל כן, מסיק, דאף דהר"י ובעל המאור ס"ל דילול לחוד לא קני אף מדרבנן, מ"מ אין לנו להקל באיסור ערוה החמורה נגד פרש"י ור"ת והרא"ש ורי"ז והטור והמרדכי בשם רב האי גאון דס"ל דילול כדי קני מדרבנן, ולפחות לגבי קדושין לחומרא אין לפוטרה בלא גט היכא דקדשה לאחר יאוש.

ועיין ב"ש סק"י שהביא מהטור ח"מ סי' שני"ג דמבואר שם דילול לבד לא הוי קנין אפילו מדרבנן אלא ספק, ושפ"י כאן הוי ספק קדושין מדרבנן. והיינו דבעור שם כתב כן בשם הרא"ש דאס קידש אשה בגזל אחר יאוש לבד נריכט גט מספק דשמה קונה מדרבנן. ועי' ב"ש"ש צ"ק פ"ז סי' ז' שחמה על הטור דהא הרא"ש לא הזכיר שום ספק בדבריו, אלא כתב להדיא דקיי"ל כרבה דקני יאוש, ושפ"י ר"ה ב"ש"ש להגיה גם לשון הטור, וכתב דגם לשון הטור צ"י שס"א מסייע לה, שכתב ונריכט גט כאשר פירשתי בדיוני גניזה, ולא כתב ונריכט גט מספק. אבל צמניני שלמה דני"צ טור ד' כתב על ה"ש"ש ה"ל דלשון הרא"ש וגם לשון הטור צ"י שס"א דייקו דהוי רק ספק, שכתב "דנריכט גט" ולא כתבו דמקדשת, והיינו דנריכט רק גט מטעם ספק, ואם קדשה אחר ג"כ נריכט ממנו גט, ולכן כ' הרא"ש דילול קונה "לחומרא", ולא כה"ש"ש שמחק חיצת לחומרא, ונראה דהרא"ש מספקא ליה אי הלכה כרבה, משום דלכאורה משמע דלויין אמוראי שאלמד דילול לא קנה ולא האזינו דקנה מדרבנן, ס"ל דלא קנה כלל

מיעטא מ"לכס", צענין שיהא שלו שלא ע"י גזל, אבל לענין קדושין גם כלי הטעם שמתמלא לה הנאה ש"י כה"מ הבי"ל הוי שלו כיון שאינו חייב להחזיר, דהרי מבואר ברעב"א קדושין דף ו' ע"ב דאס נעל רבית קאולה וקידש צו אשה מקדשה, כיון שאינו מחויב להחזיר רק משום וחי אחיך עמך ואם מת אין הבנים מחויבים להחזיר רק משום כבוד אביהם, הרי לכיון שאינו מחויב להחזיר רק משום וחי אחיך עמך חו לא הוי מקדש בדבר שאינו שלו, וא"כ כ"ש בגזל עכ"ס דלינו מחויב להחזיר כלל, וע"כ דרך לענין מזה לא מחנן, דאף דלא הוי דבר שאינו שלו מ"מ אימנע מ"לכס" דצענין שיהא שלו מעיקרה שלא ע"י גזל, וגלוי דברי המג"א הבי"ל הוי אפשר לומר כוונה אחרת בדברי היראים כו', ולעולם גם היראים ס"ל דגזל עכ"ס הוי בכלל לכס אף לענין מזה. ובעי"ז כתבו גם בתרומת יעקב ח"א סי' י"ג ובחלקת השדה דכ"ה סוף טור ז', דהיראים לא קאמר דגזל עכ"ס לא הוי רק לענין מזה משא"כ לענין קדושין. ועי' בחזון איש (מהדורת חש"ה) סי' ל"ח אות י"ז. והמקנה בקי"א כ' ליישב דעת הרמ"א עפ"י מה שהעלה שם מקדש דהא דבגזילה כחייב תרי לאוין לא הגזל ולא תחמוד כמי"ש

התוס' צ"מ דף כ' ע"ב, היינו משום דלא תגזל קאי על דמי שחיו החפץ, אבל אם נתן דמיו לא עבר על לאו דלא תגזל, ולאו דלא תחמוד קאי על גוף החפץ, ובלאו דלא תחמוד הרי כתוב בית רעך וכל אשר לרעך, ח"כ בגזילה וכרי ליכא אלא לאו דלא תגזל, אבל לאו דלא תחמוד נחמנע מרעך, ולפ"ז אחי שפיר מש"כ הרמ"א דאס קידש בגזילה וכרי מקודשת מה"ה, דכיון דאין צריך להחזיר אלא במעשה אבל גוף הגזל שלו, שפיר יכול לקדש צו את האשה מן החורה. ועי' חש"י הרי"א זלמנוב' בהפירוש שם י"ד חוצרת צ' וחוצ' ג' שהאריך ליישב דעת הרמ"א.

ועי' בשער אפרים סי' ז' דף ח' סוף טור א' שהאריך להוכיח דרש"י והרמ"א ה' והטור סוברים דגזל עכ"ס אינו חסור אלא מדרבנן, ושלקן כ' הרמ"א דאס קדשה בגזל עכ"ס מקדשת.

ז. **קדשה בגזל אחר יאוש לבד וכו'.** עי' לעיל סק"ה אות א' שנחלקו האחרונים בביאור דברי הרמ"א ורי"ז איך משכח"ל יאוש לחוד בלי שינוי רשות לפי מש"כ ה"מ דכיון שצ"ה התפס אחר יאוש ליד האשה בחזרת קדושין הו"ל יאוש ושינוי רשות, דיש שכתבו דהרי"ז והרמ"א חולקים על ה"מ וסוברים דכיון ששינוי הרשות צ"ה עם הקדושין צידד לא חשיב שינוי רשות כדי לקנות, ויש

ח' עי' בחדושי הרי"ן בסנהדרין דף ג'ו שכתב בדעת הרמב"ם דבגזל עכ"ס יש איסור דאורייתא ולוקין ע"ז.

ויש שדנו דלאוי קדושין דאורייתא מכה הפקר צ"ד הפקר. עי' ב"ש סק"י שהביא מה"ש"ש צ"ק פ"ז סי' ז' ש"י דלדעת הרא"ש דילול קונה מדרבנן הוי קדושין דאורייתא, דהוא קונה מחמת הפקר צ"ד, ואין קדושין של אחר תופסין בה, אלא באילול ולכמה פוסקים יאוש אינו קונה אפילו מדרבנן לכן הוי קדושין ספק, וכ' הב"ש דלפ"ז הוי ספק דאורייתא, ונשמע דה"ש"ש ס"ל כדעת הב"י [בסעיף י"ז לענין מעמד שלשתן] דדבר שקונה מדרבנן ומקדש צו הוי קדושין דאורייתא, אבל הב"י לא ס"ל כה"ש"ש ביאוש משום דלא דמי גזל אחר יאוש למעמ"ש, דגזל אחר יאוש אפי"ג נאכה מדרבנן, מ"מ מלאורייתא

באר היטב

שחטק סלע מידה צנניה לא מייאשה כדליתא נסמיט סי' שס"ח ס"ק ד' ע"ש. ועפ"י נסתרו ג"כ הכתה צ"ח נדברי הרמ"ה ע"י וד"ק. מ"מ העלה ה"ח דבגזל דירה אחר היאוש ולא תורה הן וזלל ש"ד מעיקרה מקודשת מדרבנן ע"ש וכ"כ כה"ג דף כ"ח ע"ג ע"ש וע"י צ"ש:

הפוסקים

ס"ק ח

אוצר

קדושין לאוריתא. במקור חיים א"ח סי' תמ"ט סק"ט כתב דבגזל אחר יאוש לחוד כיון דהוי הפקר מדאורייתא משום הפקר צ"ד הפקר, הרי זכתה מדאורייתא באבה מן ההפקר, וכיון דמתמתו קא זכתה מקודשת, משא"כ במעמ"ש נהי דאמרין דהוי הפקר מדאורייתא משום הפקר צ"ד הפקר, מ"מ הא לא קנתה מידי מדאורייתא, דהרי לא עשה זכיה כדי שיכיר קנין לאוריתא, וכן משמע לשון הש"ס דקאמר הפקר צ"ד הפקר, ולא קאמר קנין צ"ד קנין, ומכאן מה דרבנן אין להם כח מדאורייתא רק להפקיר הממון מרשות בעלים, אבל מ"מ צריך לעשות צו קנין כזכר מן ההפקר, ויש מקשים ע"ז דהניחא לך לישנא [בגטין דל"ז צ"] דיליף הא דהפקר צ"ד הפקר מקרא דכל אשר לא יצא יחרס כל רעשו, אין ללמוד רק שיכולים להפקיר, אבל לך לישנא דמפיק ליה מהקישא דמה אבות נאחילין לבניהם מה שירצו אף ראשים מנחילים העם מה שירצו, וירושא מאבות קנין הוא, וי"ל דמ"מ יליף שפיר כיון דע"י הפקרא דידבר וכולן לזכות צו, וכ"כ צ"ח גט פשוט [סי' ק"ב סק"ה] לסברא פשוטה [דהפקר צ"ד מושיג רק שיכיר הפקר אבל מ"מ צריך לזכות צו]. ובע"ז כי בתשובת רע"א סי' רכ"א בתשובה מנן המחבר.

וב"כ הר"ר אפרים זלמן [בעל בית אפרים] ובר"ר שמואל מרגליות בתשובתם שצ"ח החדשה בקי"א לסי' ע"ט, דאפילו מאן דס"ל במעמ"ש דלא הוי רק קדושין דרבנן, היינו משום דלע"ג דהפקר צ"ד הפקר מ"מ לא אחי לרשות זכרה, משא"כ בגזל אחר יאוש דכבר אחי לרשות זכרה, וכע"ג חזו"ן בהג"ה כח"י לגדול אחד על השאלה הנדפסת בשו"ת ה"ח סי' נ"ו, ש"י דאף מאן דס"ל דמעמ"ש לא הוי רק קדושין דרבנן, מ"מ מודה בגזל ביאוש כדי, כיון דכבר קני ליה ביאוש והפקר צ"ד הפקר מהיכי תחוי נאמר שלא יהי קדושין, ובמעמ"ש שאני דגוף הזכיה לאשה אינה חלה מדרבנן, ותימא על ה"ב דה"ל להשיג על דביתו ויחרס בקדשה בגזל לאחר יאוש כ"י עכ"ל. ח"א שיש מקום לומר דלמאן דיליף הפקר צ"ד מזה דמה אבות מנחילין לבניהם מה שירצו אף ראשים מנחילים העם מה שירצו, משמע דלע"ג דלא אחי לידיה הוי כאילו אחי לידיה, וכ"כ להדיא הרשב"א בגיטין שם גבי פרוצול דמשני רצא הפקר צ"ד הפקר, דמינה שמעינן דכה צ"ד יפה להפקיע ממון מה וליכחיתו לה אף קודם שיגיע לידו, ואומרים ממון ראובן יבא לשמעון ואכה צו שמעון משכה, וכ"כ ה"ש"ש ביבמות פ' האשה רבה דין י"ט, וכו'. וע"י גם צנחלה צנימין [להרבי צנימין] חלו"ה סי' נ"ג שכתב לחלק דלע"ג דהמקדש במעמ"ש אינה מקודשת חלה מדרבנן, מ"מ בגזלה אחר יאוש לאחד מקודשת מדאורייתא.

ובבבין עולם חיד"ד סי' נ"ג א"ח כ"א הקשה על ה"ב ש"י דבגזל אחר יאוש לחוד מקודשת מדרבנן, מדברי הרשב"א בחדושי לביטוק ד"ה א' שהקשה על המשנה דהבנים התקינו בחטאת הגאולת שכתב מכפרת אפי"פ שמה"ה אינה מכפרת, ואיך תקנו הבנים לעקר דברי תורה צקום ועשה להציה חולין צמורה, ותיקן משום דהפקר צ"ד הפקר, ואם נאמר דהפקר צ"ד לא מהי מדאורייתא, אי"כ לא תיקן הרשב"א כלום, גם ל"פ בגיטין דל"ז א' ומצ"ב דמ"ח צ', דאסרו שם כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ופריך תינה דקדוש כנסתא וכו', ופרש"י שם משום דהפקר צ"ד הוא, דצ"ד הפקירי משום.

ובע"ז ארזים סק"י אחר שהציה חילוק ה"ב הכיל צו מעמ"ש לבין גזל אחר יאוש, כי ד"ל רחוק לדעת ה"ש"ש דבגזל אחר יאוש מקודשת מדאורייתא, מדברי התוס' בסוכה דף ל' ד"ב שו"י, שכתב

אחא לאשמעינן הא משנה עליהם ה"א היכא דלא נתייאשו הצעלים חינו שלו וכו'. וכן הקשה בהגה"ה דריש גס מהרש"ל ע"ש. ע"י נקדושין דף כ"ב ע"א. וקושיא בעל נחלת נצי מעיקרה ליתא. לפי מה דלסיקתא פירושי קא מפרש דקדשה בגזל חייבי כגון שחטק סלע מידה אם כן כיון

מדאורייתא צריך להחזיר אי"כ מקדש אותה בדבר שאינו שלו, משא"כ במעמ"ש, וכן מוכח מהא דה"ב השיג על ר"י ש"י דמעמ"ש הוי קדושי דרבנן, ובגזל לא השיג, ח"א ע"כ ל"ל חילוק זה, ולר"י דס"ל במעמ"ש דלא הוי קדושי מדאורייתא, כ"ש בגזל אחר יאוש.

ובאבני מלואים סק"ג כתב על ה"ב הר"ל דחילוקו חינו מצו, דמעמ"ש, אי נימא הפקר צ"ד הפקר וכו"ל כמו קנין תורה, אי"כ ביאוש נמי נימא הכי, ואי לא מהי הפקר צ"ד שיכיר קנין תורה, אי"כ גם במעמ"ש שלשון לא יכני מן התורה, וע"ש שחילק בצופן אחר, ויבא דבריו בסעיף י"ב.

ובאבני משפט סק"ז כתב צמורה ה"ב הכ"ל, דבנתן לה חוב במעמ"ש דהוי שלו ואין החסרון מלד המקדש, רק דהוא לא זכתה כ"א מדרבנן, בזה שפיר אמרין דלא גרע מהכאה צמולא דמקודשת, והרי יש לה הכאה צמה שנתן לה אף שלא קנתה עדיין, ולכן הוי קדושין מדאורייתא, אבל ביאוש אף דקנתה, מ"מ החסרון מלד המקדש דבעינן שיהי לה דבר שהוא שלו, וכיון דיאוש אינו קונה רק מדרבנן אי אפשר דהקדושין יהיו מדאורייתא.

ובע"ז ש"י כתב לחלק צו גזל אחר יאוש לחוד וצו מעמ"ש, עפ"י מש"כ בהגהות עפ"ר דלרע"א [שע"ס] ארע"א דרבנן מערכת מ' א"ח ס"ה] דהיכא דלא צאו חכמים לסחור דית, ח"א שהוסיפו וחקקו הקגלה מתודשת אז חלומה כד"ת, אבל היכא דצאו לסחור דית, לא חלומה כדאורייתא כ"י, ולכן בגזל אחר יאוש דמה"ה חייב להחזיר, הניחו שויר שלא יבא שלו ממנו, משא"כ מעמ"ש דהוא קנין חדש שהוסיפו, לא השיב עקירת דית אף אם יבא שלו ממנו.

ובחז"ת חיד"ד סי' ש"ד כתב על תמיכה האבני מלואים הכ"ל דנראה דחילוק ה"ב הוא בפשוטו, דמעמ"ש חילו רחב להחזיר המנחה למלוה או למפקיד הרי הוא עובר אחקנתא דרבנן ובמפקק על דצריכיה, ותיקן כזה הוא קנין גמור מה"ה, אבל בקנין יאוש לבד שאינו ח"א משום תקנת השבים ולא פוט לעקור דבר מה"ה, ח"א תקנו שלא נכופ אותו להחזיר גזולתו משום תקנת השבים, אבל אם ישוב אל כ"י ויחזיר הרי הוא זכור לעצב, וכיון שלא תקנו לקנין גמור ע"כ אינה מקודשת מדאורייתא. ובע"ז כ' בתבואת השדה חלק יאוש ושינוי רשות שער צ' א"ח ר'. וע"י גס עולם חלו"ה סי' י"ז נתיב צ' א"ח כ', מש"כ על דברי החת"ס דלא תקפי עליו מסוכה דל"א א' מהכיה סכתא דלחאי לקמיה דרב נחמן וכו'.

ובע"ז כתב צמורה סי' נ"ד, דע"ס חילוק ה"ב הוא בגזל ביאוש אינו דומה לשאר קנין דרבנן שח"ל תקנו לקנות צו לכתחילה ובסחורה, וממילא תיקנו שיכיר קנין גמור, אבל בגזל אסו חכמים חקקו קנין זה שיבא ויקנה, והרי עכ"פ לא בתקנת ח"ל אחי לידו כ"א בסיסורה, ומן הסורה עדיין צריך להחזיר הספן ח"א שמדרבנן אינו צריך להחזיר, אבל אם צא ללחם ידי שמים חייב להחזיר, ולכן כ' ר"י שח"ס קדשה בגזל אחר יאוש לחוד מקודשת רק מדרבנן. וע"י עוד צמורה חכמים ח"י דף כ' עור ג' בחדושי לסוכה, קבלת יעקב (מליסא) סעיף י"ג, שם אריה חלו"ה סי' י"א, מנן האלף סי' תמ"ח סק"ה, חקר הלכה א"ח ק' סי' י"ז, צמור מנחם, תשובת הר"ל קאפלמן שצירחון הפרדס שנה י"ד סי' כ', מה שחילקו צו קנין מעמ"ש דהוי מדאורייתא, לבין קנין גזל ביאוש לחוד דהוי רק מדרבנן.

אולם יש מהאחרונים שכתבו לאידך גיסא, דאפילו מאן דס"ל דמעמ"ש לא הוי רק קדושין דרבנן, מ"מ בגזל אחר יאוש הוי

ג כְּאוֹקִימַתָּה דְּנִמְ'
אֶצְרִייתָהּ לְעֵיל וּמִמִּיתָהּ
לְרֵכַּ שֶׁסּ וּבִדָּק י"ג ע"ה

באר ח'טב

א. וכלשון הזה מובא בשם הרמ"ה גם בש"ג בקדושין דף י"ג, וביש"ש
פ"ק וקדושין פ"י כ"ז.

אוצר

סימן ט אות א-ד

הפוסקים

לכאור דברי הרמ"א בסוף סעיף א' בקדשה בגזל אחר יאוש לצד המקדשה מדרבנן, שנחשבו האחרונים היבא משכחיל יאוש צלי שימי רשות, דאי בגזל דידה ולא שדך בא יכולה לומר דידי שקלי דלעולם מיירי בגזל דידה אחר יאוש, אלא שביא לא ידעה שהחפץ הזה של רב סביר שהוא של אחר הדומה לשלה, ובכ"כ לא שייך שהאמר דידי שקלי דהא לא ידעה דשלה הוא, ואין לפקפק דאיכא חובל לומר [הח"מ כשיודע לה שהחפץ הזה גנוב הוא ממנה] אין ראוי להתקדש בכלי גנוב וכמ"ש הב"ש בסק"ג [כמוצא לעיל סק"ב אות ג'], דמלבד דתמיה מגילה להב"ש דין זה שלא נזכר בשום פוסק, אך גם אם נודה לדבריו, מ"מ יש לחלק, דבשלמא בגניבה של אחרים יכולה לומר מה לי בכלים גנובים של אחרים, משא"כ בגניבה דידה שכבר נתייאשה הימנה, ושכשיו הוא מחזיר לה י"ל דאדם חוצה בקב שלו, וגם י"ל דמיירי ידיעה [כבר בשעת קדושין] שחפץ זה הוא גנוב ומו לא שייך לומר אין ראוי להתקדש בגניבה, רק שלא ידעה שחפץ זה שלה הוא, כי חשבה דכמו שגנבו חפץ הזה ממנה, כן גנבו חפץ הדומה לו מאחר, וא"כ יש כאן יאוש בלא ש"ר, ובכ"כ לא שייך לומר דידי שקלי בגזל, וזהו ס"ל להר"ש ורי"י דמקדשה מדרבנן.

ג. ובשהוא חפץ שאינה מקפדת עליו. כתב בטורי"ם סי' ע"ז דלפי מה שהעלה שם דל"א לזכות בשום חפץ שלא מדעת בעליו, ואפילו בחפץ שאינו מקפיד עליו ואין בו משום גזל ורשאי לאכלו ולשפות בו כל נרצו, אפ"כ אינו שלו, לפ"ז נראה דאם קדשה בגזל דידה אחר יאוש בחפץ שאינה מקפדת עליו, גרע מגזל דידה דעלמא, דבגזל איבא מיד דיאוש לחוד קני מדרבנן משום תקנת השבים, אבל בחפץ שאינה מקפדת עליו ודאי דיאוש לחוד לא קני, דכרי כאן בהיתורא אחי לדידי ורשאי לאכלו, שאין צע"כ מקפיד עליו ולא שייבא מלוא השבה ולכא תקנת השבים, וא"כ אפילו לעט הכ"ה [הג"ל בלוח א'] דס"ל דבקדשה בגזל דידה אחר יאוש מקדשה מדרבנן אפילו בלא שדך, משום דאחר יאוש לא מליא למימר דידי שקלי, אבל בחפץ שאינה מקפדת עליו ודאי לא קני ביאוש לחוד, ואין כאן קדושין.

ד. ובשקדשה בגזל דידה אחר יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה. ע"י ב"ש סק"ז שכתב דאם קנה החפץ שגזל ממנה בשינוי ומקדש בו, אע"פ דלר"ך להחזיר לה דמי בגזילה דומה לחוד, ובכ"כ הח"מ בסק"ה. וכי צע"י אחרים סק"ז דהח"מ לא כתב כן אלא שאם נתייאשה כבר וכו' וכו' קנה בגזילה בשינוי מעשה כדן ובכלכה, לא גרע מגזל דעלמא דמקדשין בו לאחר יאוש כו', וי"ל דהח"מ קאי לענין קדושין דלאורייתא דאי לקדושין דרבנן אפילו ביאוש לחוד בוי קדושין וכמ"ש הח"מ בסק"ד, אך וצ"י הח"מ אינם מצביים דאם קנה בשינוי מעשה, איכא אפילו קודם יאוש קני לענין זה שא"ל להחזיר אלא הדמים כמבואר בח"מ סי' ש"ס, וא"כ [גם צלי יאוש] מקדשה מדאורייתא, וצ"ע וכן בקשה על הח"מ בקבלת יעקב (מליסא), וכתב דאפשר דמיירי בשינוי גרוע דבפיקן ג"כ יאוש.

אולם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ה כ"י אחר שביאר בלוח קל"ב דבגזל דידה ולא שדך אפילו לאחר יאוש אינה מקדשה, משום דיאוש אינו קונה כלל, איכא למה לא תוכל לומר שכוונה להג"ל אח שלה, ועוד דהא יאוש אינו קונה אלא לענין שאם ירצה יכול לשלם לה מעות בעד הגזילה ואינה יכולה לתבוע דוקא בגזילה, אבל כל עוד שלא שילם לה דמי בגזילה יכולה לתבוע מה שהיכל בעד גזילתה, ואפילו אם לא בחזרת פרטון, עכ"פ יכולה לתבוע בחזרת משכון כיון שאינו משלם לה גזילתה, וא"כ אין משתיקתה שום ראיה שנתרנית להתקדש לו די"ל ששחקק כדי להג"ל גזילתה מידו [ובג"ל בלוח א'], כתב עפ"י בלוח קל"ג שם דהמ"ע אינה מקדשה בגזל דידה אפילו לאחר יאוש וש"ר או שינוי מעשה, דאף דקנה הגזן בחפץ מ"מ יכולה לומר דידי שקלי, כיון שאינו חוצה להחזיר לה אפילו דמי בגזילה, ואי משום דשמה שזה בגזילה פתח ויתר ממנה שהיתה שוב בשעת הקנין, מ"מ האשה לא תצין זאת וסבורה שיכולה לתבוע גוף החפץ, ועכ"פ יכולה לתבוע החפץ בחזרת משכון, וכל עוד שלא גילתה דעתה בפני עדים שרונה להתקדש

והח"מ הג"ל דבגזל דידה אחר יאוש מקדשה מדרבנן, אין דרכים מאבדנים, וגם מדברי הרמ"א שביבא צטור לא משמע כן. וצע"י אחרים סק"ה כתב דאין לומר דהח"מ דהרמ"א בשם ר"י איירי בגזל דידה, דהח"מ לא פיקן דדברי ר"י ש"י שם להדיא בשם הר"מ מנרבוטא דבגזל דידה לא שדך אפילו אחר שנתיאשה אינה מקדשה כיון דליכא שינוי רשות, וכ"כ הטור בשם הרמ"א, ואין לומר דאינה מקדשה נון התורה קאמר אבל מדרבנן בוי קדושין, דא"כ היה לו לכתוב, ואחר שכתבין לכתוב דהרמ"א איירי בידעה מהגזילה: לא ידעה מהיחלופ, ובכ"כ לא בוי ש"ר אלא יאוש לחוד ולכן מקדשה מדרבנן [וכמוצא לעיל סק"ה אות א'], כי דלפ"ז נראה דמש"כ הטור בשם הרמ"א הוא צלי חלק, שדרי גם ר"י כ"כ בשם הר"מ מנרבוטא, וגם דברי הב"ה הג"ל מנומגמים, שמחללה הביא ראיה לזינו של הרמ"א מעבודת דורשני צפ"ק דקדושין, ולבסוף כתב דכ"ז לענין קדושין מדאורייתא אבל מדרבנן מקדשה בגזל דידה אחר יאוש, דכרי לפי מה שהוכיח דשדדא דורשני מיירי לאחר יאוש מוכח דאפילו קדושין דרבנן ליכא, כדמשמע לישנא דר"י דקאמר יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי, וגם יש להביא ראיה מקדושין דנ"ב דבגזל דידה אפילו לאחר יאוש לא בוי קדושין אף מדרבנן, דמתחין שם דברייתא דקאמר דבגזל דידה מקדשה איירי בדשדך, ור"י דקאמר דאינה מקדשה איירי בדלל שדך, ואמאי לא מקני לברייתא אפילו בדלל שדך ומיירי לאחר יאוש ולכ"י מקדשה מדרבנן, ור"י איירי קודם יאוש, איך דבגזל דידה לא מוכי יאוש ובפיקן דוקא שדך וכמ"ש הרמ"א. וע"י בורע אברהם (להר"א בלודי) ח"א דף ו' עור ז' שכתבין ג"כ להוכיח דבגזל דידה אפילו לאחר יאוש אינה מקדשה אפילו מדרבנן.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ה כ"י אות קל"ב כתב דאם קדשה בגזל דידה ולא שדך אפילו לאחר יאוש אינה מקדשה, וכמ"ש כן הטור וצ"ע לזכור בקדושין דף י"ג בשם הרמ"א, ודלא כהב"ה הג"ל שפסק דבגזל דידה לאחר יאוש נריבה גע מדרבנן, דמשמעתיא דעלמא משמע דיאוש לחוד לא קנה כלל ואין צד שום ספק וכמו שכתבתי בלוח פ"ג ופ"ד, ואפילו אם נחליט כסדרת הר"ש הג"ל דמספקא ליה אם יאוש לחוד קונה, מ"מ כיון דהיה נחזקת בגזילה, ואם היו צאים לזון בוי פוסקים לה כשיטת רוב הפוסקים דיאוש לחוד אינו קונה כלל, איכא למה לא תוכל לומר שכוונה להג"ל אח שלה, ועוד דהא יאוש אינו קונה אלא לענין שאם ירצה יכול לשלם לה מעות בעד הגזילה ואינה יכולה לתבוע דוקא בגזילה, אבל כל עוד שלא שילם לה דמי בגזילה יכולה לתבוע מה שהיכל בעד גזילתה, ואפילו אם לא בחזרת פרטון, עכ"פ יכולה לתבוע בחזרת משכון כיון שאינו משלם לה גזילתה, וא"כ אין משתיקתה שום ראיה שנתרנית להתקדש לו די"ל ששחקק כדי להג"ל גזילתה מידו כו', ועוד דבגזל בודאי יכול ליתן גוף הגזילה לגזול אף לאחר יאוש ואינו מחויב לשלם. דוקא דמיכ סי, וא"כ למה לא תוכל האשה לומר שקבלה בחזרת חזרת גזילתה, ומש"כ הפני משה שעל הירושלמי פ"ב דקדושין כ"א דהירושלמי ס"ג שם דבגזל דידה לאחר יאוש מקדשה, וכ"כ שם במראה הפנים הלכה ו, זה ע"ד דעת הרמ"א הג"ל שהלכותי לפסוק בדבריו, אמנם המעיין היטב בירושלמי שם יראה שאין פירושו בירושלמי שם מוסכם, ולכן יש להביא את דברי הירושלמי ולפרשו בלוח אחר וכו'.

ובחורשי פני יהושע בקדושין דנ"ב א' כתב דג"ל עיקר דבגזל דידה אפילו לאחר יאוש גמי אינה מקדשה, דמליא למימר אין שקלי ודידי שקלי וכמ"ש הרמ"א הג"ל, וכדי מוכרח, דכדי דמתיאשה מנוף סאפן מ"מ מהדמים אינה מתיאשה וא"כ שפיר שייך לומר דידי שקלי, אך פייס דעדין צ"ע, דאיכא למימר דכיון דידענו שכבר נתיאשה א"כ אין שום ספק לומר דלא לשם קדושין שקילתה, ומידי ספיקא לא נפקא.

כ. ובשהוא לא ידעה בשעת קדושין שהחפץ הזה הוא שלה שגזל מידה. צבני אכוכה פ"ה מכל חלוטת כ"י כתב

אוצר

סי' ט אות ד-ז

הפוסקים

ובאבנזי משפט סק"ז כתב דבגזל ממנה מעות וקדשה אף לאחר יאוש יכולה לומר דידי שקלי, דהרי הקשה ב"ש בסק"ז דבגזל דידה אף לאחר יאוש למה לא תוכל לומר דידי שקלי, וחז"ל דכיון דהוא כבר קנה החפץ מדרכנו ואין מחויב ליתן לה רק דמים, לכן אינה יכולה לומר דידי שקלי, א"כ כל זה בחפץ דמיקרי תופסת דבר שאינו שלה ומחויבת להחזיר לו כשיש לה את דמיו, אבל בגזל דאם תתפוס לא תצטרך להחזיר לו, אף אחר יאוש יכולה לומר דידי שקלי.

ובמשיב דבר ח"ד סי' ל"א חילק בין אם גזל סלע מידה וקדשה בצאתו מעמד דאז אינה מקודשת אלא בדשדך או בצאמה הן, לבין שקדשה בצאתו סלע לאחר זמן מרובה דמקודשת אפילו בצאת, והוא לפי מה שהאריך לכתוב דעם הצריחה דחטף סלע וקדשה אינה מקודשת, אילו משום דאפילו גזל מעות מחויב להחזיר אותם המטבעות וכמ"ש הב"ש ה"ל, דגזל סלע אינו אלא חוב לפי שאין הגזל מקפיד מן הכסף דוקא על אותו סלע, רק הטעם הוא משום דגם בשקדשה צמלח שחיוב לה, כל עוד שלא חקף המלח וחייב לשלם לה בצאתו מעמד ענין דוקא שדך או שחאמר הן, והא דפסק הרמ"א בסעיף ג' דא"ע"ג שהגיע זמן הפרעון מקודשת ואינה יכולה לומר דפרעון קבלתי, דוקא צמלח שחיוב לה מכבר [הטעם לחילוק זה ביחור ביאור, ע"י דבריו המובאים בסעיף ג' שם], וכן כיון שחטף סלע וקדשה צ"ד הרי עדיין לא חקף צמלח, ולפי"ז כתב שם להלן דאם גזל סלע וקדשה אותה צ"ד לאחר זמן מרובה אפילו לא שדך מקודשת, דאילו אלא חוב צמלח, אך סיים דהוה הנראה להעלות מסבירה ומהוכחה הגמ', אבל כיון שאינו מפורש שזם מקום לחלק בין חוב שמכבר לחוב שנגיע לה בצאתו מעמד, קשה לטעון מעשה דדבר החמור הזה עפ"י סברה לחוד.

ו. גזל ממנה מוטבע והתיבה לכסף וחזר ועשאה מוטבע. כתב הח"מ סק"ה דהיה אפשר לומר דאם גזל ממנה דמים ועשאה כספים דקנה אותם בשינוי, וחזר ועשאה דמים וקדשה אותה בלא שידוכים ולא חמרה הן, דאינה מקודשת, דהא הוא חייב לה דמים אלו, ויש לדמות דאין זה גזל דידה אלא חוב צמלח. וכן הב"ש בסק"ז דבכ"ג מקודשת דאילו אלא חוב.

והמקנה בק"א כתב דלפי דברי הב"ש בסק"ז דאפילו לאחר יאוש יכולה לומר דידי שקלי אף למ"ד יאוש קנה, א"כ אף בשינוי מעשה י"ל כן דהרי לאו כל הנשים דינה גמירי, אך היבא דלא הכירה שהוא גזל דידה, ודאי מהני שינוי מעשה כיון דלא שייך לומר אף שקלי ודידי שקלי.

ובאבנזי משפט סק"ז אחר שהעלה דבגזל ממנה מעות וקדשה אף לאחר יאוש אינה מקודשת, משום דאם תתפוס המעות לא תצטרך להחזיר לו, לכן יכולה לומר דידי שקלי [וכנ"ל בצאת הקודם], כי דגם במה שלדדו הח"מ והב"ש ה"ל דבמעות ועשאה כספים וחזר ועשאה מעות מקודשת אף בלא שדך, י"ל דלעולם אף בבכ"ג תוכל לומר דידי שקלי.

ו. כשקדשה בגזל דידה שהוא פחות משהו פרוטה (ונפק"ם אם חיישינן שמא שו"פ בסדרי). בלקו"י לבי ה"ל תפלה סי' ה' אות ז' ח' כתב ששאל את מהר"ש קלוגר בקידשה בפחות משו"פ בגזל ממנה בתחילה אם יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי או לאו, כיון דפחות משהו פרוטה מחלי איננו ובראיחא בסוכרין דף כ"ט, ושכ"ש לו דודאי לא הוי קדושין, דלא מיעביא להסוברים דהא דחיישינן שמא שוב פרוטה צמדי הוא משום דדילמא יהיה אחד ממדי כאן, ודאי דממ"פ אין כאן חשש קדושין, דהרי לפי האמת אינו שו"פ, ואם אחד ממדי יהיה כאן ויסבור שהוא שו"פ שוב אין צו מחילה וידע דלא הוי קדושין משום דיוכלה לומר דידי שקלי, ואפילו להסוברים דהחשש של שמא שוב פרוטה צמדי הוא משום דלולי הוה חלק לשם וכו' שו"פ, מ"מ אם יש סברה שחלק לשם ויהיה שו"פ א"כ לא ממלא

להתקדש לו אין ראיה משחיקתה שקבלה לשם קדושין וכו'. וכע"ז כי בשי"ת הפרי מגדים חת"מ סי' צ' דבגזל דידה אפילו כשעשה צו שינוי מעשה יש להסחפק אם מקודשת, כי תוכל לומר דידי שקלי כיון דנשים לאו דינה גמירי ותופסת בגזלה בשביל המעות, אלא"כ יודעת מהדין, וע"כ מש"כ בביאור דבריו המפרש מנחת אפרים. ועי' פ"ח סק"ט שהביא מהקבלה יעקב דזמן הזה אם קדשה בגזל דידה אפילו אחר יאוש ושינוי מעשה גמור אינה מקודשת, משום דלריך להחזיר בגזלה ממנה דינה דמלכותא.

ח. ובשגזל ממנה מעות וקדשה בהם. עי' ב"ש סק"ז שכתב דאפשר דוקא אם גזל ממנה חפץ אז יכולה לומר דידי שקלתי, אבל אם גזל ממנה מעות דומה לחוב ואינה יכולה לומר דידי שקלתי, מיהו מש"ס משמע דאפילו במעות יכולה לומר דידי שקלתי, דהניא [בקדושין ג"כ ח''] אם חטף סלע מידה וקדשה מקודשת, ואוקמי בדשדך, אבל אם לא שדך לא הוי קדושין משום שיכולה לומר דידי שקלתי. ועי' בהמקנה בק"א שהאריך בזה וסיים ב"ש.

ובירד דוד (פסקי הלכות) פ"ה ה"י אות קל"א כתב עפ"י הצריחה דקדושין ה"ל, דבגזל דידה אין חילוק בין חפץ למעות, וע"כ שהאריך עוד להוכיח כן מהירושלמי קדושין פ"ב ה"א. וכן כבר ליואלי ח"ב סי' כ"ז כתב דכמו בגזל ממנה חפץ יש חילוק בין שדך ללא שדך, כן בגזל ממנה מעות ג"כ אינה מקודשת רק בדשדך ואילו דומה לחוב, וע"כ מש"כ להוכיח כן.

וכן חפסו בפשיטות עוד הרבה אחרונים דגם בגזל ממנה מעות וקדשה בהם יכולה לומר דידי שקלתי בלא שדך, וחילקו בין גזל לחוב בצאפנים שונים.

בשו"ת מהר"א ששון סי' רכ"ז כתב דבחטף סלע מידה ונתן לה סתמא לשם קדושין, הוי כמו שאומר לה בתחילה עלי מה שחטפתי ובהר אמר התקדשי לי צו, [ובכ"כ גם גבי חוב כשהזכיר החוב תחילה ואמר כנסי סלע זה בחובך והתקדשי לי צו, יכולה לומר שלקחה לפרעון חוב ואינה מקודשת בלא שדך, כמבואר בסעיף ג'].

ובלחם משנה פ"ה מאישות ה"ז כתב לחלק דרך גבי חוב אמרין דלאו כל כמניה לומר שקיבלה לחובה, דאפשר שהיו סבורה שיפרע לה החוב אח"כ, אבל גזל כיון שהוא גזל וגבר אליו וחטף מידה, ודאי דכשבה לידה לא קיבלה אלא לחזרה הגזל, ואפילו אם יאמר לה לא בחזרה הגזל אני נותן, לא מהני, דאין סבדי שקיבלה לחזרה.

ובשער יוסף חשוכה ו' כתב שחילוק זה נכון, כי חירון מהר"א ששון יש לגמס צו קאה, שכתב דמסתמא הוי כאומר עני מה שחטפתי, ומשמע מזה דאם אחר שאינו נותן בחזרה הגזל אלא לקדושין, מקודשת, ואין נראה כן מסתימת דברי הפוסקים. וכ"כ לחלק בעין יאחז סי' י"ז, ובערך השלחן סעיף כ"ח. ובעין חילוק זה כתב גם בעונג יו"ט סי' קל"ט.

ובצמח צדק (מליצ'אווטש) סי' ק"ה דמ"ז ח' כתב לחלק בין חוב בגזל, דבחוזה הרי הסלע הוא של המקדש ויש לה במה להתקדש, רק החסרון משום דאין כאן ראיה שנתרנית לקדושין כיון שחיוב לה ויכולה לתפוס סלע זה מן הדין, ומ"מ כיון שהסלע עדיין שלו ואומר שנתנו לקדושין והיא מקבלתו אין תולין דיוכלה לומר דידי שקלי אלא"כ אחר לה מקודם כנסי סלע זה שאני חייב לך, דא"כ ליכא הוכחה לבטל הקדושין שמקדשה בסלע שלו והיא מקבלת, משא"כ בחטף סלע מידה, שמקדשה בצאתו סלע שחטף ממנה שהוא שלה, וע"כ מה יתלו הקדושין הא לא נתן לה מאומה, וא"כ כל דליכא הוכחה להיפך שמחלה הסלע אינה מקודשת, ולכן אף אם לא אחר מתחילה כנסי סלע זה שחטפתי ממך אינה מקודשת, ולא דמי לחוב.

אוצר

סימן ס' אות ז'

הפוסקים

אפי"ס מדמה לה הרשע"ל לגזל, וא"כ ה"ה צ"ל דשחקב ולא שדיק
לחינה מקודשת דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי.

ובברית יעקב סי' מ"ז דן בקדשה בשאלה ופקדון היכא דשדיק, אי
מקודשת כמו בגזל, וכחז דלא מציעה לדעת רש"י בקדושין
דנ"ב ז' ד"ה הא דהטעם דמקודשת בגזל דידה צדיק הוא דכיון
דקבילתה לקדושין אחילתה ואינו צריך לשלם לה גזילתה, וכ"כ מדברי
הרמב"ם סי' כ"ו, וא"כ גם בפקדון מקודשת צדיק, אלא אפילו לדעת
הרשע"ל והר"ן שם דס"ל שצריך לשלם לה גזילתה, וא"כ היה אפשר
לחלק ולומר דבפקדון דברשותא דמרא קיימא וא"כ אפילו צדיק לא
נימא דנתתיה להתקדש צדק, דכזה לא שייך לומר שיהא חייב לה
סלע כיון דידה הוא מחזיר לה, משא"כ בגזל דקיימא דברשותא לאונסין,
אך זה אינו, דגם בגזל אף דקניא לאונסין מ"מ כשהגזילה בעין צריך
להחזיר אותה הגזילה עצמה כ"ו, ואפי"ס אינה יכולה לומר לומר דידי שקלי
דכיון דאשה רוצה להתקדש אקניתה וישלם לה גזילתה, וה"כ בפקדון
נימא אקניתה לו בפקדון וישלם לה, וכן מוכח מהמר הרשע"ל
[הג"ל צאכלי אחרן] שכתב דחינה מקודשת כיון דלא שדיק, וא"כ
מוכח דצדיק הוא מוכי אף דהטעם צדק לידו בפקדון.

וע"י גם בשו"ת מהר"ח א"ו"ז סי' ק"ח שכתב בתוך הדברים, דאם
השאלה לו חפץ ובשעה שהחזיר לה אמר האמק"ל בחפץ זה,
מקודשת כמו בגזל לידה היכא דשדיק.

ט. כשביקש ממנה שתתן לו טבעתה ונתנה לו, ואח"כ קידש
אותה בה, האם יכולה אח"כ לומר דידי שקלי.
בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' מ"ה ד"ה ד' הביא מגזרות אנשים סי'
ה' דל"ז ע"א דהאומר לחבירו הן לי זה ונתן לו בסתם, דלא קנאו
המקבל עד שיאמר מפורש שנתן לו לשם מתנה, ושלי דבריו גם
בקדושין יכולה לומר שנתנה לו דרך שאלה ודידי שקלי, אך הביא
מצעל סי' בית מאיר שכתב לו דג"ל לחלוק על הגזרות אנשים בג"ל
דנראה ברור שכל מי שנתן לחבירו סתם עת"י שאלת המצקש יתן לו
אילו אלא מתנה גמורה ואינו יכול לחזור בו, ועד כאן לא נחלקו המל"מ
והמחבר"ם וסיעתו [המבוארים בזה שאלת] אלא צותן מצעמו
סתם בלא שאלת המקבל, אבל כשהמקבל החזיר ואמר הן לי, ועפ"י
אמירה זו נתן סתם, כ"ל ברור דכ"ע מודו, דכיון דלשון הן לי אינו
סובל אלא הן לי במתנה, מה שנתן לו סתם היינו ודאי מתנה ולא
פקדון או שאלה, ואפילו רק מתנה מקדשה ליעול מידה עפ"י שאלתו
חני לי זה הן או אונס אלא רצון, וליון לעיין בחשבות הריב"ש סי'
ק"ע. ורעק"א בעלמו חזר והשיב להבית מאיר שהוא מסכים עמו
לדחות דעת הגזרות אנשים, וכדון אמת דבאומר הן לי סתם ונתן
לו סתם דהוי מתנה.

י. וכשנתנה לו בסתם בלי ששאל ממנה. צתמדה שלמה סי' מ"ז
בנידון כזה כתב דאף שדעת המל"מ בפ"ג מה"ל אישות
ה"ה דנתינה בסתם לא הוי מתנה, אך הואיל והמחבר"ם ח"ב סי' מ"ג
וסיעתו חלקו עליו, הן בידי להקל נגד דעתם, ובפרט באיסור אי"ל
החומר, ובפרט שאין ראיות המל"מ מהא דבזון את אשה חצירו
מוכרתה, דג"ל דודאי היכא דאיתא למחלו שפעה לשם כוונה בלא
מתנה מביאי תיתי לומר דהוי מתנה, אבל צותן סתם י"ל דנתן לשם
מתנה, אך צידדו שיהיו עוד כמה ספיקות, כתב בסוף החשונה דיש
להחזיר בלא גט צדדיו דעת הסוברים דנתינה בסתם לא הוי לשם
מתנה.

ובשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' מ"ה ד"ה ד' אמר שהביא מחלוקת
המל"מ והמחבר"ם בג"ל, ושהר"ן בקדושין דף ז' גבי
מקדשה מדין ערב ס"ל במחבר"ם, הביא עוד מצעל סי' בית מאיר דאף
לדעת המל"מ בג"ל אכתי איכא לספוקי דלמא צתמנה על מנת להחזיר
יהבה ליה, כדאיתא בחשבות הרשע"ל שצ"י כאן צעודא שאלמנה
תצעה לאיש אחד שיקדשה והשיב שאין לו טענה, ואמרה לו צה
האלמנה הרי לך טענה וקבלה וקדשה צה, והשיב, להחזיר אינו רחוק
דשמא

מח"ס כיון שיכולה ללכת לשם, ואם שוב לה פרוטה מנה שחלף לשם
ויהיה שרי"פ ומקדשה נפשה מח"ס דלא מחלה ויכולה לומר
דידי שקלי, ועוד נ"ל דהא דפחות משר"פ לא ניתן להשבון הוא רק
אם לא חפסה דלא אמרין כיון דרוב אנשים מחלי על פחות משר"פ
אזלינן בתר רובא, אבל אם חפסה יכולה לומר שהיא מן המיעוט
דלא מחלי ואין הולכין בממון אחר הרוב ואין מוציאין מידה, ועוד
דהא דפחות משר"פ לא ניתן להשבון היינו מדיונא, אבל ללא ידי שמים
חייב להחזיר, וכל ללא ידי שמים מהני חפסה כדוע, ועוד דהא
דכ"מ הוי קדושין כשנעלה ושחקב ולא אמרין דלמא דעתה לגזול
הוא משום דלחזוקי אינשי בגזילה לא מחזקין, ואפילו פחות משר"פ
אסור לגזול מה"ה, ולכן אמרין דודאי קבלה לשם קדושין, אבל
כשקדשה בפחות משר"פ שגזל ממנה תחילה, נהי דמדיונא אינו חייב
להחזיר, מ"מ אם החזיר לה ודאי הן ראייה ממה שקבלה דהוא לשם
קדושין, דכזה לא משמע לה איסורא וסברה דשלה היא לוקחת ממנו,
וכיון דלא משמע לה איסורא צדדי הן מן השחקב ראייה, לכן בלא"ה
לא הוי מקדשה, ואם אמרה הן אף בגזל דידה שהוא יותר משר"פ
מקדשה, לכן הן מקום לספק בג"ל, וס"ס שהוא כותב דרך הערה
בלא עיון מנה העירכה.

ח. כשקידשה בחפץ שלה שהיה בידו בשאלה או בפקדון.
כתב בשו"ת מהר"ם (פאדווא) סי' כ"ז דכ"ז ג'

דאף דגבי חוב כתבו הרשע"ל והר"ן וכן פסק הרמ"א בסעיף ג' דבאמר
כנסי סלע זה סתמא ולא אמר שאני חייב לך מקודשת ואינו יכולה
לומר לפרעון קבלתי, היינו דוקא דהוא דמלוה להוציא ניתנה
וברשות הלוה איחוייהו, ולכן כשקדשה בסלע סתם אף שחייב לה
אמרין דלשם קדושין קבלה והחוב יפרע אח"כ, אבל כששאל חפץ
ממנה דקיי"ל דשאלה דהוא צעין נראה בפשיטות דאף שלא הזכיר
בשם הקדושין שמחזיר לה מה ששאל ממנה יכולה לומר הן קבלתי
ודידי קבלתי כיון שצריך להחזיר לה אותו החפץ ששאל ממנה, וזה
נראה ברור מסברה. וכ"כ בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' מ"ה דף י"ח
ד' בתוך הדברים, דאף למש"כ הר"ן דצנכסי סלע סתמא מקדשה,
היינו כיון דסלע זה אינו שלה דמלוה להוציא ניתנה, אבל אם היה
לה פקדון אלא ואמר לה התקדשי לי בו נראה ברור דדמי לגזילה
דיכולה לומר דידי שקלי.

וב"כ באחיצור סי' כ"ה אות י"ד דהדבר פשוט דשאלה ופקדון
אף שלא הזכיר שמחזיר מה ששאל הוי כמו בגזל דיכולה לומר
דידי שקלי, ולירק זה לשאר העצמים להחזיר צדדו ששאל ממנה טענה
כדי לראותה ובשהחזיר אמר האמק"ל.

ובאחלי אהרן ח"א דן מחילה צדדי כ"א דנ"ב א"ב דלפמ"כ הלחם
משנה צפ"ה מאישה ה"כ הטעם דבגזל דידה לא צעין
שיאמר שאני חייב לך, דכיון שהוא גזלן וגבר אלם וחטף מידה אף
סבדי דכשנא לידה ודאי לא קבלה אלא לחזרה בגזל, משא"כ בחוב,
ולפי דבריו הן נפק"מ כלל אם מחוייב להחזיר לה החפץ הזה בעצמו
או לא, וא"כ צ"ל שלא חטף מידה רק שנתנה לו מרצונה כעוד ולא
חשבה אותו לגבר אלם, ליכא הוכחה שקבלה מידו בתורת חזרה
השאלה, ונימא שקבלה לשם קדושין וכו', אלא שצ"כ דנ"ב ד' ג'
הביא משו"ת הרשע"ל ח"ד סי' שצ"ב דמפורש בו דאם מקדשה בחפץ
שלה אף שלא צא לידו בתורת גזל ג"כ אינה מקודשת בשחקב ולא
שדיק, ששאל שם צאשה שנתנה טענה לא' שיוליכה לאומן לחקבה,
וכשהחזיר לה אמר האמק"ל, והשיב דאין צדק חשש כיון שהטענה
שלה ואינה מקודשת כיון דלא שדיק מחילה, וכדאמרין בגמ' בגזל
דידה דיכולה לומר דידי שקלי ע"כ, הרי דאף שלא גזל הטענה מידה

אוצר

סימן ס' א"ת י"ב

הפוסקים

השאלה נעצתה זו נחנה לו הכח במתנה, וע"מ להחזירה נחנה לו ע"מ, ונחנה שאלה הרשע"א לא חייש שמה במתנה חלוטה נחנה לו, וכדעת המל"מ הנ"ל, חלה דמ"מ חייש דלמא במתנה ע"מ להחזיר יבנה ליה, וה"ה שיש לחשוב בזה כשהאשה נעצמה נחנה לו בסתם, וא"כ היא מקדשה כדליתא בשו"ת הרא"ש כלל ל"ה שכחצ בשם רבנו אביגדור דעל דרך זה מצינו שהאשה מתקדשת לפעמים בפרה דירה.

אולם המהר"י"ט עולמו בח"א סי' קל"ח צידדו שהסור נמיד מרועה ולא מתחנה, וכשתצטוו שיחזיר לה קדשה צו וקבלתו בשתיקה, כתב דאין לומר הואיל ומתוך השופי נחנה לו ולא בחטיפה אימור מתנה יבנה ליה, כי הו' דאמרין בפרק שבוטח הדיונים גבי יכול למימר סטראי ייבהו, ש"י הריי מוגאש שאפילו ראו עדים שמה לו משות און ראייה דאימור מתנה יבנה ליה, דלא מייבטא לדברי החולקים שם לומר דלא חלין במתנה כל דלא פירש, חלה אפילו לדברי הריי מוגאש הכא שאני, דחפ"י וצ"ב וכסף שכם חכמיים אורחא דאשה דשאלה ומחוייב להו כדאמרין צ"י כמה אשה, ואמרין הסם צדושלמי שהנשים שחנניות הן ומחירתו להראותו לחצרתה, והי"ל כדברים העשויים להשאל ולבטח דקיימי בחזקת מרא קמא, וה"ה דברים העשויים להראות להתנאות בהם נגד בני אדם, כ"ש היבנה שאחר מחירו מעל ידה שלא תמנה דכיון לה נחת רוח, וכ"ש מי שהוא מצורך עמה שדרך חבה הוא ולאו אורח ארעא למחמי, ודבר חיוב הצעה ואמרה לו שיתנו לה, הלכך לא הפסידה חזקתה בך כלל, והואיל והלמדים בחזקת האשה הם עומדים, כשקדשה בהם הו"ל קדשה בגזל דירה בדשדך מקדשה וצ"ל שדך חיה מקדשה, דלאו מידי יבנה לה וידעה קא שקלה וכו'. [והנה מדברי מהר"י"ט חלו מצוה דאפ"י דעלמא הנותן לחצרו בסתם אמרין במתנה נתן, מ"מ באשה שנתנה חכשיט בסתם לא אמרין כן, ולכן לא קשה מדברי המהר"י"ט בח"א סי' מ"ג המוצאים במל"מ הנ"ל שכחצ דנתן בסתם הוי מתנה, משום דשם מיירי באיש שנתן לאשה, וגם נתן לה כסף, ולפ"י יש לתמוה על האחרונים הנ"ל שדנו לפי המהר"י"ט בח"א סי' מ"ג גם לענין אשה שנתנה בעצמה בסתם דכיון מתנה, ולא הזכירו דברי המהר"י"ט בח"א סי' קל"ח הנ"ל].

יא. ובשארם סתם למי יש טבעת ונתנה לו טבעתה וקידש אותה. בשו"ת רעק"א הנ"ל צ"ל צ"ל הקודם כתב צידדו, דכ"י לא הוי מתנה ויכולה לומר ידי שקלי, וע"ש ש"י עוד דגם הכות מליר הסכים עמו דאפילו לדעת הסוברים דנתן סתם צ"ל שאלה המצקש אמרין דלמתנה נתן [וכמוצא בזה הנ"ל], היינו משום דכיון דאינו יודע שחצרו לר"ך לאותו דבר מהיכי חיתו נימא דנתן לו בשאלה, חלל צ"י שאל מתחילה למי יש טבעת גילה דעתו שר"ך אותה עתה לאיזה ענין, וצ"ב שפיר אמרין דשאלה נתן לו, וכיון נמי טעמא דכן את אשת חצרו וכן יורד לתוך שדה חצרו ומטעה שלא צדקה, לא אמרין דבמתנה נתן לו, דכל שחצרו לר"ך לאותו דבר אמרין דבשאלה נתן לו.

יב. וכשנתנה לו טבעתה במיוחד כדי לקדשה. כ' צ"ל אמרי דוד (להר"מ פערער) סי' כ"ב דיש להסתפק במקום שאין טבעת לקדש בו אם מותר שהכלה חתן או תמכור טבעתה להחתן כדי שיקדשה בו, ויש לפקפק בזה מגיעין דף כ' ע"ב דע"י רמב"ם אם מביי שהאשה חתן לבעל טעלה שלה לכתוב בו גיטה, ד"ל דמאחר שבעל יחזור ויתנהו לה לא ידע לאקטוי ולא גמרה דעשה למתנה גמורה חלה בשאלה בעלמא, ופסטה רב אשי מתקן דהאשה טוחנת את גיטה, ופי' שם הרשע"א בחדושו דהא דכיו גט אינו משום דאשה ידע לאקטוי, אלא משום דרצון הקו לבעל הטעלה מטעם הפקר צ"ד הפקר משום ענין, ולפ"י ה"ה צ"י"ל דהאשה לא ידעה להקנות הטבעת לחתן הואיל וידעת שיחזור ויתנהו לה, חלה דקשה ע"י מהא דקדושין דנ"י וצ"י"ש כאן בסעיף ב' דאם קדשה בגזל דירה מקדשה בדשדך, דמסתמא מחלה לו הגזילה כדי שיקדשה

בה, אך יש לחלק בין גיטין לקדושין ב' אופנים, א' דהא דאשה לא ידעה לאקטוי הוא דוקא בשחזור ונותן לה בחנם כמו שנתנה היא לו כגון בגט, משא"כ בקדושין חלה בוי כחצור ונותן לה בחנם, הואיל והיא משלמת לו עבדו דהיינו מה שמקנה עצמה לבעל לאשה, ב' דשאני קדושין שמגיע לה עובה דעב ליתב טו דו כו', וצ"ב מקנה בעין יפה ובמתנה גמורה למקדש, משא"כ בגט דחוצ הוא לה כו', ג' דדוקא בגט הוא דלאו כו"ע דינא גמירי ואין יודעים לר"ך להיות הגט משל הבעל, חלל בקדושין שהאשה נקנית לבעל הו"ל ככל מקח וקנין שר"ך לקנותו במחיר ויודעים הכל וגם האשה שכסף הקדושין לר"ך להיות משל הבעל, תדע דכיון אמרו בקדושין דף ג' דאשה לא מקדשה נפשה בפחות משו"ס, וצ"י"א שם אמרו דנתיב דר' ונאי הוי קפדן ולא מקני נפשיהו בפחות מתקביו דינרי, ולכ"ש אשה לא מקנה נפשה בפחות מדיוני כו', עוד יש לומר דכיו כל הקושיא היא רק לשיטת הרשע"א שפירש דר' אשי מודה דאשה לא ידעה לאקטוי וכנ"ל, והרשע"א הרי ס"ל בקדושין דנ"י דקידשה בגזל דירה חייב לשלם לה בעד הגזילה, דלא הקנתה לו הגזילה במתנה חלה במכר, וכ"פ ברין שם והרמ"א כאן בסעיף ב', ומסתבר מאד לומר דהא דאשה לא ידעה לאקטוי אינו חלה במתנה, חלל במכר חלה לומר דלא הקנתה לו והגזילה היא שלה במקדש, דא"כ למה הוא לר"ך לשלם לה, וגם למה היא לא תקנה לו כלל שלם במכר שישלם לה, ולשיטת רש"י דס"ל בקדושין שם דבגזל דירה היא מוחלת במתנה לקימ קושיאנו הנ"ל, דכיו רש"י פ"י בגיטין שם דנפשה האיצטעא דאשה ידעה לאקטוי, ומעתה לפי ג' החילוקים הראשונים שפיר מהני בקדושין שחתן הכלה הטבעת שלה במתנה להחתן כדי שיקדשה בו, ולחידושי האחרון מהני שחמכור לו חלל לא מוכני שחתן לו במתנה, וכ"כ לעשות, דמ"ל להחיר במתנה מאחר ד"ל כחצורו זה כו', חלה שם שם שם דאפ"כ קשה להחיר זה צומנו שמעות הבעל ואשתו הכל אחד, וי"ל דאפילו אם יתן לה החתן משות בעד הטבעת הדבר חלה בפנחא בעלמא ומילי דכדו, ע"כ עוב שאדם אחר יקנה ממנה הטבעת ולא תדע שהוא קונה כדי לקדשה בו, והקושיא ימכור לו יתן אח"כ הטבעת לחתן.

ועיין בשו"ת מהר"ש (ענגיל) ח"א סי' ח' צידדו שקדש אשה בפני ע"א בטבעת שלה והיא אומרת שלא נחנה לו הטבעת רק ע"מ להחזיר לה כשתרצון וידע, ומיד צקש להחזיר לה הטבעת וקידשה בה, ש"י דאף אם הייתה משללת לו הטבעת לנזך קדושין, מ"מ לענין קדושין צ"י"א דלכא רק חשש דרצון יש לסמוך על שיטת הרשע"א הנ"ל דאשה לא ידעה לאקטוי, וצפרע שהאשה אומרת שלא השאילה לו כלל הטבעת צדא דלכא שום חלות קדושין. ועי' באמירה נעמה תנאה אות קי מאמר פ"ד צידדו שטבעת הקדושין הייתה של המקדשה ונמסר הטבעת ליד המקדש, ונתן המקדש הטבעת על אצבעה וקידשה, שהאר"ך לצ"ב דלא הוי קדושין, וכ"כ בפרי הארץ ח"א סי' ד' בשם אחריו ומצא להלן.

אולם צחתם סופר ח"א סי' פ"א והוצא צ"י"א סק"מ האני, צידדו שטבעת כניסתם לתופה לא היה לחתן טבעת קדושין, וכשתצטוו כן הכלה מסרה מפתח ארצה לנשים להוציא משם טבעת שלה כדי ליתנה לחתן לקדשה בו, השיב להרב השואל שר"ה להר"ך לקדשה שנית עפ"י הגמ' גיטין הנ"ל ופירוש הרשע"א שם, וכתב דגם לפירוש של הרשע"א מצוה מדברי ה"ה סי' קצ"ד סוס"ק י"ע דכיו רק ספיקא אם הא דאשה כוחצת גיטה על טעלה הוא משום דידעה לאקטוי או משום הפקר צ"ד הפקר, וא"כ לא שצקין פשיטא דר"י דר"י דאשה ידעה לאקטוי מפני ספיקו של הרשע"א, ואין לר"ך קדושין שניים, [וע"ש שהאר"ך להוכיח דדברי הרשע"א אינם עיקר ולית מאן דחש לה], ועוד יש לעיין דכיו חלה לא ידעה לאקטוי ולא יבנה ליה במתנה, מ"מ בחזרת שאלה יבנה ליה כמ"ש רש"י בגיטין שם ד"ה זקן וצתים שם ד"ה אשה, וכ"כ הח"מ וכל הפוסקים, וא"כ

אוצר

סי' ס אות יב

הפוסקים

דכ"ע לאו דינא גמירי ופצורים שיעיל לשון שאלה ואם לא יועיל לשון שאלה יתפוס לשון אחר שיעיל לענין קדושין, וכו' מ"ש בגמרא שם אטו כולו נשי דינא גמירי וכו' כן וכו', ומסיק דאי אפשר לבטל הקדושין.

גם בפרי הארץ ח"א סי' ד' בגידון שמינה את אחיו להיות שלומו לקדש את קרובתו ולא מסר לו דבר כדי לקדשה, וכי' נתנה לשלוח טענת זכר שלה וקדשה, ואח"כ שאלה אם נתנה הטענת במתנה לשלוח, והשיבה שלא נתכוונה ליחנה במתנה ולא בשאלה כלל רק משום שהיתה יודעת שחוזר אליה הטענת נתנה לו בסתם, השיב להרב השואל שנסתפק אם צריך לחזור ולקדשה ולצדק, וכחז' דאף דהטענת שלה מ"מ הו"ל ושידך מתחילה שפיר הוי קדושין, יבטל קדשה בגזל דידה דקיי"ל דדשדך מקודשת, וכן יש ללמוד ממשי"ב ה"י כאן בשם הרשב"א באשה שאמרה לאחר שיהן לאונן לחקן טענתה, וכאשר חוקן אמר ארר' אם יכיל אלצעך הטענת וקדשה בפני עדים, והשיב שאין צוה חשש של כלום לפי שהטענת שיהן היתה וקבלתו בשתיקה ולכן חייבה מקודשת גדלה שדך עכ"ל, ומינה דדשדך וקבלתו בשתיקה אף שהטענת של האשה יסביר הרשב"א דמקודשת, ואין לומר דהא טעמא דדשדך מקודשת משום דמסתמא אחילתיה, משא"כ בגיד דקאמרה דלא נתכוונה למתנה ולא אחילתיה, דהא גם בקדשה בגזל דידה ושידך אם אחר הקדושין קאמרה דלא אחילתיה לא מהימנה, משום דשמו חכמים דעתה דדשדך יתח' לה להקדשה בגזל דידה, ולכן גם בגיד אין בדבריה סתירה לענין הקדושין, ולדמיון דעתה שנתכוונה שיהיה כנתיבה זו קדושין גמורים בצופן המועיל, וכמ"ש הרא"ש ה"ל לענין דפצורים שיעיל לשון שאלה ואם לא יועיל לשון שאלה יתפוס לשון אחר המועיל לענין קדושין, וע"ש שמסיק להלכה ולא למעשה דמקודשת בלי ספק, ובשם אחיו [בעל אדמת קדש] כתב שפסק דאיהו מקודשת בלל, ושידך לחזור ולקדשה ולצדק, ושהביא ראיות לדבריו, או שלכ"פ הוי ספק קדושין ואין לחזור ולקדשה מספק בלא צרכה משום שחשש לתשובה הרשב"א שהביא ב"י ה"ל, ומדברי חזקוני הביא שבוירי שצריך לחזור ולקדשה מספק ולא לצדק משום דספק ברכות להקל, ואחר זכ' הביא תשובה הריי שכתבו [בעל פרט ששן] שחלריך ג"כ בגידון ה"ל, והביא ראיה לדברי המחבר מתשובה הרשב"א סי' אלף רמ"א והבא' ב"י כאן וברמ"א סעיף י"ט ב"י שמה לקדש אלמנה ולא היתה לו טענת, ואמרה לו צוה האלמנה הרי לך טענת וקבלה וקדשה צו, והשיב אינו רואה להחזיר בלא גט דשמה נתנה לו הטענת במתנה, ואע"פ שאפשר לומר דכל מה שיש ציד האשה של בעלה הוא ואין לה רשות ליתן לאחרים, מ"מ מדי ספק אינו יוצא, הרי מבואר דאע"פ שהצת לא נתנה לו הטענת בלשון מתנה, מ"מ אמרין דמסתמא דעתה לתת לו בצופן המועיל ומקודשת בודאי, ולא כ' הרשב"א דמקודשת מספק חלל לפי שהיתה נשואה ומן הסתם של בעלה הוא, אבל בפנינו ט"ע מניין דמקודשת בודאי, ומסיק דאיהו צריכה קדושין אמרים, וכמלריך קדושין אמרים אינו חלל מן המתמידים.

ובזמן אחרון (לכרי' בלוי) סי' ק"י בגידון שרה לקדש אשה ולא היה לו צוה, חרקה לו האשה מתחתה של טענתה אלה ובתוס' טענת אחת שנתן הוא לה בצדקו, ואמרה לו הנה לך אלה ותקדש בלאד מהם, וכו' הו"ל את שלו ועבדי צידו וקדשה בלאד מהם, כתב דר"ס א' דאין לומר דכיון שחרקה לו מתחתה של טענתה ובהיה צדק טענת אחת שלו דילמא תשבה שיקדשה בשלו, דכיון שהשליכה לו טענתה שלה ג"כ, ע"כ דעתה שיקדשה בכל מה שיראה, ויפד דכיון שקבלה הטענת שלה גילתה דעתה ששגלה ב"כ רואה להקדשה, ואין לומר דכיון שלא פירשה שנתנה לו במתנה, שברי סברה היא שלא תצוה לו במתנה כל הטענות שנתנה, וא"כ מנין לנו שנתנה ויבא נכחיה, דילמא סברה שאשה מתקדשת בטענתה שלה

וא"כ בשלמא צנוע ונתן משלו ולא מהני שאלה, אבל בקדושין כיון דהשאלה לו כדי להקדש הרי שאלו לו שיעור קישוט שזה פרוטה, וכשחוזר ונתן לה צדק זמן שאלתו ויכולה היא להקדשט צו צדק אחיו כחזק' בכדי שיווי פרוטה מקודשת, ונראה דכיון שנתנה לו כדי להקדש א"כ אפילו אם אין סתם שאלה שלשים יום, מ"מ סבא קצת זמנו עד שחזקדש צו, וכל זמן שאינה מתקדשת לא כלתה זמן שאלתו וממילא חתקטט צו שיעור פרוטה ומקודשת. גם בצ"ח רעק"א סי' מ"ה דיי"ח ד' כתב צדק דבריו דודאי אם אמר לה חני לי טענתך ואקדש אותך, כב"ג מקודשת דאמרין דנתנה לו במתנה שיקדש אותה, וכ"כ ציון אברהם (לרא"ד ריוח) סי' ט"ו דף ט"ו עור ד'.

ובבית יצחק (לר"י שמעלקוט) ח"א סי' ק"ד כתב דאף דעתה הרשב"א הניל אינו דומה קדושין לגט, דהרי צדקת גיעין סוס"י ק"כ הקשה על ה"ג שם סק"ב שכתב דהאשה צריכה להקנות בפירות הקלף לבעל, דאמתי בקדשה בגזל דידה ואמרה הן מקודשת, וה"ג צנוע שקבלה צדקת יומא שהקנתה לבעל, וחוץ דבקדושין הוי כמוכרת עצמה בעד החפץ ובודאי הקנתה החפץ, משא"כ צנוע שאינה מדברים מהקלף י"ל דלא ידעה לאקנוי, א"כ בקדושין ודאי ידעה לאקנוי, וכ"ש צב"ז צסידור קדושין עפ"י חוקי המדינה ששואלים לכלה קודם בקדושין וכי' אומרת הן לא גרע מגזל דידה ובודאי ידעה לאקנוי וכו', ואחר שהילך עוד בצופן אחר צין גיעין לקדושין, סיוס דעכ"פ לדברי החת"ס [הג"ל] הדבר צדק דאף אם היתה הטענת שלה הוי ודאי קדושין.

ובימי שלמה כהשמוט דק"ע עור צ' כתב דיש לתמוך על כרז' השואל שנתח"ס ה"ל, דאשתמט מנייה תשובה התשצ"ן ח"ג סי' ר"ע דאחא עזר' כי הוי לקמיה טענתה בקדושין היתה של המתקדשת, וכ' דודאי מקודשת ממ"פ, שאם היא מתנה הרי הוא שלו, ואם חייבה מתנה הרי קדשה בגזל דידה דאי שדך או אמרה הן מקודשת, וגם על החת"ס יש להקשות שלא חפס עליו מהתשצ"ן הניל וצ"ע. גם בדברי טעם סי' י"ח כתב דאם נתנה לו טענת כדי לקדשה פשיטא דהוי קדושין, כח צקדשה בגזל דידה ושידך תחלה דמקודשת, ואף ש' הרשב"א בחדושי דקדושה בגזל דידה חייב לשלם לה הגזילה [וכמנהג להבן סק"ד] לא קאי רק אשדך כיון דלא אמרה בפירות שיקדשה, אבל באמרה הן משמע דא"ל לשלם משות דהוי כחילו אמרה בפירות שנתנה לו מתנה גמורה, דאם היתה בוטחה שיתחייב לה משות הוי לה לפרש ומדלא פירשה אמרין דתחלה לגמרי, וכ"ש בגיד דמתנה לו כדי שיקדשה ודאי דלא כוונה שיתחייב לה משות בעד הטענת, ועוד דרק אם מקדשה בגזל דידה יש סברה לומר דתחלה הנוף ולא המשת, אבל כשנתנה לו כדי שיקדשה נצא ידעה דר'טו לקדש בדרך כזה כיון דקדושין אפי' בפרטה, אי' דמתנה לגמרי, ובפרט דיש לה האלה הנוף, פשיטא דמקודשת גמורה היא.

ובחבילים בנעיסים ח"ג סי' ע"ז בגידון שנתנה טענתה ללוי אהר' כדי שיקדשה, ואח"כ אמרה שלא ידעה שצריכה להקנות לו הטענת, וממחרת החתונה נעלם החתן וגנב ממנה סטם ספק, והרב השואל ראה לבטל הקדושין, וצין שאר הטעמים כתב שברי אמרה שלא ידעה כלל שצריך להקנות לטענת הקדושין, רק שהסתמך לו לקחת הטענת שלה כחז' אדם הולקח חלל חצירו כלי לגטילה יום, והמחבר השיב עליו דהרי צקדשה בגזל דידה אם שדך מתחלה אמרין דמקודשת מטעם מחילה, וכמ"ש רש"י בקדושין דנ"ב פ"א ד"ב בגזל, ואף שלא תחלה בפירות אמרין כן כיון שקבלה ממנו בחרת קדושין, ומה שאמרה שלא ידעה שצריכה להקנות לו הטענת, לא מפי' את חיים ומצאן שהלמח בדבריה, והרי זה דבר מפורסם שצריך שהיה הטענת של המקדש, ועוד דהרי כ' הרא"ש בפ"א דקדושין סי' כ' דהשואל חפץ מתבדלו כדי לקדש צו מהני הקדושין, משום

או"צ

סי' ס אות יב—ס

הפוסקים

ברשותו, וגרע ממלוא דאפילו כשהוא צעין אינה מקודשת, ולא דמי לפקדון שיכול לקדש בו, לפי שצדו להקדשו אף שאינו ברשותו, דכל מקום שהוא חשיב ברשותו דמרי' כו', אבל גזל דידים שצדו לאו ברשותו הוא וכד' יוחנן [דלמך צצ"ק סי' א' גזל ולא נתייאשו הצעלים שניסם אינם יכולים להקדים זה לפי שאינה שלו חכ' לפי שאינה ברשותו], וליכא למימר דנימא הואיל והוא רוצה להקדש דעתה להשיב לו אם יחזק ממנה וכד' ר"ל פקדון, וכדפי' הרא"ש בפ"ק קידושין סי' כ' טעמא דמקודשת בגזל דידים בדשדך, חדא דהא הכא לא שדך כו', ועוד דתקשי למי' דאינה מקודשת במלוא משום דלהולאה ניתנה, דנימא נמי הכי שדעתה להחזיר לו כדי שתתקדש, אי' דמחשבה כי באי לא מכני, וכיון שצא לידה בחורית גזל אינה יכולה לשנות בחמיירה, וכדליתא צצ"ק סי' א' הא דלתי לידה בחורית שמירה [שאלם נתן לחזירו חפץ לשומרו ואח"כ אמר לו לאבדו חייב] משום דאין המעשה משתנה בחמיירה, והא דנקדשה בגזל דידים כיו' קידושין ביינו משום שמתלה לו וממילא כיו' דידים כו', ולכן נראה דשריא.

גם בשארית יוסף (לבר"י כן) סי' כ"ח צידון שחטפה ממנו מטבע ואח"כ קידשה בו, כי דלא כיו' קידושין משום דלמך ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הצעלים שניסם אינם יכולים להקדים זה לפי שאינה שלו וא' לפי שאינה ברשותו, ובקידושין צ"ל אי' דמחכ' בהמחל דין קידושין לדין הקדש בגיל' וע"ש שסוכות דאין למר דר' יוחנן לא קאמר דאינו קדוש אלא מדאורייתא אבל מדרבנן קדוש, אלא דברי ר' יוחנן אפילו מדרבנן כו', ואף ש' בר"י צצ"ק דף ו' ע"ב דפקדון אפי' דליתא ברשותיה קדוש, וא"כ אולי גס י"ד יש לדמות לפקדון כיון שלא צא לידה המטבע להולאה כהולאה, מ"מ נראה דצ"ל אינו יכול להקדים, שכרי כי שם בר"י דדוקא כי תבע ליה ויכי' ליה אז כיו' פקדון בקרקע, וע"מ דסובר בר"י דאי תבע מיניה ולא רצה להחזיר וכ"ל לא מהגי אפילו בפקדון, ועוד דמלשון הנמוקי' שם משמע דבר"י מיירי דוקא בפקדון דמטלטלי אבל בפקדון דמעות אפילו אי תבע מיניה ויכי' ליה אינו יכול להקדים, והטעם י"ל לפי שמעות פקדון מותר לנפקד להוליאם אם אינם קשורים בקשר משונה וכדליתא צצ"ק המפקד, משא"כ בפקדון דמטלטלין.

וכן בקצור פסקי הלכות (מנצל מרכבה המונה שנים חכם לב) סעיף ו' כתב דאם גזלה האשה מהמקדש וקידשה בזהו גזל שצדו, אפילו אמרה כן ושדך לא מכני, והכלן סי' י' סעיף א' יוצאו עוד פוסקים שדנו, דנקדשה בגזל דידים שברשותה לא מכני מלך אחר, משום דכיו' בעלי קידושין מע"ג קרקע.

אולם בב"ש סקט"ז כי על השארות יוסף כ"ל, דמלשון ברמ"א בסעיף ה' שכתב אשה שחטפה מעות מאיש אחד כו' ואמר לה האמק"ל צום ושחקך והחזיקה במעות לא כיו' קדושין, מדכתיב "ושחקך" ש"מ דס"ל דאם אמרה כן נעשה מיד פקדון אלא ומקודשת, ונעשה פקדון וקדושין כאחד, ולפי' מה שאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הצעלים שניסם אינם יכולים להקדים כו', ביינו דכל אחד [מכאן לחד] אינו יכול להקדים, אבל צריכי' שניסם נעשה הקדש.

ובעצי ארזים סק"כ הביא ראיה לדברי הצ"ח בגיל' דצריכי' שניסם מהני בהקדש, מדברי החו"ס צצ"ק דס"ח ב' ד"כ הוא, שכתבו בסו"ד צ"ל: "אבל הכא וכו' אין טעם להם למלקטים שיתללו אותם הצעלים ממה שיאכלו בלא חילול, כרי מבוחר דצריכי' שניסם יכולים להקדים, וגם מש"כ במהר"ל כ"ל דליכא למימר הואיל והיא רוצה להקדש דעתה להשיב לו וכ"ל פקדון, משום דמחשבה כי באי לא מכני דכיון שצא לידה בחורית גזל אינה יכולה לשנות בחמיירה, יש לפקפק ע"ז מדברי החו"ס בגיל' דמוכח דכיון דמלקטים

שלה, דאמו כולכו נשי דינא גמירי, הא ליתא, דכיון שנתנה לו כדי לקדשה אין לך שידך גדול מזה, וגם אמרה כן, שכרי אמרה לו הכה לך אלה ותקדש בזהו מהם כו', ואפילו אם נאמר שלא נתנה לו במחנה גמורה, מ"מ כרי הרשעה רוחו על זה, ועכ"פ או מחנה הוא או להולאה או שאלה, ואם הוא מחנה כרי אין צדק להסתפק, ואם הוא להולאה כרי אינו חייב לה אלא דמיו וכבר מחלה לו שכרי לא בקשה דבר, ואפילו הוא שאלה הכל מודים שאם השאילה לו כדי לקדש כיו' מקודשת כו', הכלל העולה שאם כו' מקודשת בטענת זו אפי' שהיתה שלה, דכיון שנתנה לו וחזרה וקבלה הטענת על דעת להקדש בו, ע"כ בכל דרכי הקדושין כוונה ועל דעת זו נתנה לו.

יג. קידשה בגזל דאחרים ובגזל דידה והיה הכל בצרור אחד. צלמח ל"ק (מליבוואויטש) סי' קי"ב צידון שלה מעות עבור אחד ממנה חנשים וכתובם אשה אחת ונתן את כל המעות לצרור אחד, ואמרה האשה שהיא רוצה להוליד את המעות והתאמרה לחפוס ממנו את צרור הכסף, ובעוד שניסם מחזיקים בו אמר לה כרי את מקודשת לי ובעתה אמירה נתן לה הצרור, והיא קבלה הצרור וכלכה ונתתה למי שכלו עבורו, כי צון שאר העצמים להחזיר, ויכולה למר דידו שקלי, ואף שצרור היה עוד סך שאינו שלה, מ"מ כיון שהיו משותפים בצדך אחד עם מעות של אחרים, ולא היה אפשר לה ליעול שלה אלא אם תקח כל הכסף, אי"כ יכולה למר דידו שקלי דהפירוש הוא שלא נתכונה לקדושין כי אם ליקח את שלה, ואדרבה הכא עדיף מטענת דידו שקלי דעלמא, דהתם שקליתיה ושחקיה אלא ויכולה למר דידו שקלי, אבל הכא כרי עשה המעשה בפועל כמו שצדקה תחילה שהיא חוליקם ללווה ותקבל הכסף ממנו בשביל כולם, אי"כ כרי צפירוש גילתה דעתה שאינה מקבלת הצרור לשם קדושין, וע"ש ש' עוד דצידונו לא הגיע אפילו לדין קידשה בגזל, דקידשה בגזל ביינו שכתב החפץ בידו כמ"ש ויגזול את החנית מיד המלך ואז יש פנים למר דקנאו ע"י יאוש, משא"כ הכא שעדיין לא גזל כלל מידה שהרי החזיקו שניסם צרור הוא בקנה מזה והיא בקנה מזה וכו', ומכל הכי טעמי נראה פשוט דאין שום חשש קדושין ואין להאריכה גע כלל.

יד. כשאמר לה כנסי גזל זה שגזלתך, ובשעת נתינת חזר ואמר לא לשם חזרת הגזילה אני נותן לך אלא שתתקדשי לי בזה. כי ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ה סי' א' את קליה דגם צב"ג אינה מקודשת בדלא שדך, דכרי כי הרשב"א בקדושין ד"ג על הצרייתא דכנסי סלע זה שאני חייב ליה וחזר ואמר ההקדשי לי בו דאינה מקודשת בדלא שדך, דהכונה שחזר מדבריו ואמר לא לשם פרעון כתוב אלא לשם קדושין אני נותן לך, והגמרא מודה שם דין זה לדין גזל דידה, ואפילו לפי גרסת הצב"ג והרמב"ם שם שמתפרשים הצרייתא שלא חזר מדבריו הראשונים אלא שבוסף על דבריו, דכיון שרוצה להפטר מן הכוזב וגם לקדש בזה, וכי שם הרשב"א דלפי גירסתם אפשר דאם חזר ואמר לא לשם פרעון אלא לשם קדושין וקבלה בשחיקה מקודשת אף בדלא שדך, מ"מ נראה דזה דוקא בפרעון חוזר, שכרי נתנה בו אימון בתחילה בעת שהולאה לו ולכן יכול להיות שגם עתה מתרנית להקדש לו, אבל בעתה לא גזלה צדקה צדקה שם חזקתה לו כיון שלא גילתה דעתה צפירוש שמתלה לו בגזלה, ולא גרע מחזרו לא הזכיר לה כלל שמקדשה בגזילה רק קדשה סתם דאינה מקודשת בדלא שדך, אמנם כשכבר נקנית לו בגזילה, אף שכתבתי בזהו קלי' וקלי' דאין שום חילוק לענין קידשה בגזל דידה בין נקנית לו בגזילה ובין שלא נקנית לו [ובמחנה דבריו לפי' את א' ואת ד'], מ"מ צב"ג ד"ד ע"ג בנקנית לו בגזילה אם דינה כתוב או בגזילה.

טו. וכשהאשה גנבה או גזלה מסגו וקידשה באותו מסגו שברשותה. צ"ח מהר"ל סי' ע"ד (דפוס קראקא) והוצא בקל"ה צצ"ק סק"ז, כתב דאין צדו לקדש בזה לפי שאינו

אוצר

סיק ט אות טו

הפוסקים

קוטה ח"כ כבר קצתה הגזילה בראש לחוד וצמח תחקש, אך יל דכיון שכוף נקש ממנה שחזיר לו הו"ל כבעלים מרדפין [דלא כוי יאוש]. ועי' גם בשאגת אריה סוסי' ל"ג ש"י דאפילו לרי' דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שיהיה אינם יכולים להקדים ולהפקיד, וכי"כ דליתן במתנה אינם יכולים, בני מיני לאחר, אבל לגזל דלאי יכול למחול וליתן לו את הגזילה במתנה, חכ' צדור.

ובאבני סקרי' אחר שהביא דברי כ"ש בגיל דבריו שניהם נעשה הקדש, כי דין נראה מדברי החכם צ"ח

דף ר' ח' ד"ה הקדשה, שכתבו דאם שנים אחוזים בעליה ואחד מהם הקדישה והכל שותק אחריו כיון ששותק אדוניו אדוי' ליה, ולא דמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים דשניהם אין יכולים להקדישו ט"ו, דכיון דאדוי' ליה הוי כפקדון שיש לו ביד אחרים דיכול להקדישו, ומצאנו מדבריהם דכל שהקדישו הבעלים בריו' הגנב הו"ל כמו פקדון, ואפי' דלא נתרצה בגנב חלל נשעת ההקדש הו"ל פקדון והקדש בחין כאלה, אמנם מדברי הרמב"ן נראה דאפילו בגזלן רוצה להחזיר הגזילה ליד הגנב נמי אין הגנב יכול להקדישו, שכתב במלחמות פ' שור שגנב דאם גזל ולא נתייאשו הבעלים אפי' שכלה רוצה ליתן לו אינו קדוש כיון שחזרתה גזל הוא אלל עכ"ל, ואי"כ כ"ש אם אין בגזלן רוצה להחזיר לגנב אף דרו"ט ליתנו להקדש לא הוי הקדש, מיהו לגזלן עלמו נראה דודאי מלי יכ"כ ליה, דאפי' דאיו ברשותו ואיו יכ"כ ליתנו לאחר אבל לגזלן עלמו מלי יכ"כ, דלא גרע ממלוה דהו"ל אינו ברשותו ואיו יכול להקדשו לאחר חלל במעמד שלשון, אבל להקדישו אינו יכול וכמ"ס הרמב"ן במלחמות, ואפי' ללוב עלמו מלי מחול, ומש"כ כשחטפה ממנו וקדשה ואמר כן מכי דבא לגזלן עלמו מכי נתינה, ואפי' דהקדש צמלו אינה מקדשה כיוון משום דלא נתן לה כאלה ממדשה שכבר כן ברשותה להוציא, אבל בגזל אינו לה כאלה כשנתן לה בגזילה, ומש"כ בשארי' יוסף בגיל דכשחטפה ממנו מעצמו וקדשה בה אינה מקדשה משום דכחיל ואיו יכול להקדישה אינו יכול גם לקדשה, דבריו חמוכין דמ"ס מקדשה בגזל דידה ואמר כן או בדשדך דאמרין דאחילתיה גביה, אי"כ נכתב דלגזלן עלמו יכול ליתן, ואי"כ כ"כ בג"ד דמקדשה, ואפילו צמלוה גופיה אי לאו דלית לה כאלה ממדשה הוי יכול לקדשה וכמצינו ברש"י ואוס' בקדושין דמ"ז, ואי"כ כאלה בגזל דודאי אינו לה כאלה ממדשה צמלי דכ"כ לה בגזילה הוי מקדשה, גם מש"כ מהר"ל בגיל דבריו בשארי' יוסף, וזו לפי שיטת הרמב"ן בגיל דס"ל דבגזל אפילו כשהגזלן רוצה להחזיר נמי דין גזל אינו ליה כיון שכוף בידו בחזרתה גזל, אבל לפי שיטת החכם צ"ח בגיל דכל שרוצה בגזל להחזיר הו"ל דין פקדון אי"כ כי' כיון שהיה רוצה להקדש ורוצה להחזיר לו הו"ל דין פקדון, ומה שנתאב מדברי החכם לענין הקדש כינה דלדווי' אדוי' ליה, ומה שכתב במהר"ל בגיל דא"כ גם למ"ד מלוה להוציא נתינה אמאי אינה מקדשה נ"מא שדעתה להחזיר, דבריו חמוכין וכו', [וכמ"ס במקדש בגיל], גם מש"כ במהר"ל בגיל דכיון שגזל לידה בחזרתה גזל אינה יכולה לשטת באמירה בעלמא והביא ראי' ע"ז מבי' ל"ג ע"א, נראה דלאו ראי' היא, דלא אמרו כחם חלל לענין פטור אחריות, דכל דאחי לידה בחזרתה שמירה אינו נפטור באמירה בעלמא, ומה שאומר לו אחי' קרע כסותי כוננו קרע ותשלם, אבל כאן אין אט שערין אחריות מחייב אחריות, דודאי כל זמן שאינו משיב בגזילה לגזלן כרי הוא באחריותו אפילו לאונסין, חלל כיון שרוצה להחזיר נפיק מחזרתה אינו ברשותו וחשיב כמו ברשותו והו"ל כמו פקדון, וכן דעת צמ"ח צ"י שור שגנב, וזולת דעת הרמב"ן דס"ל דאיו יכול להקדישו אפילו כשהגזלן רוצה להחזיר, וגם טעמו הוא לאו משום הכי' דבי' ד"ג, חלל משום דס"ל דכל זמן שאינו מחזיר כרי הוא באחריותו ומותר גזל איתא עלה, ולכן מיקרי דבר שאינו ברשותו למכירה [לדארי] ולהקדש

למלקטים נתיח' לכו בחילול וכול הגנב לחלל, והתם מדמה הקדש לחילול, ואפשר דמהר"ל לא סמך על טעם זה רק על מש"כ מקודם משום דבגדו' לא הוי שדך, והיינו דמיידי בשתקא חלל לא דאמר כן בפירושה, ואין לעיין בקדושין דני' בחוס' ד"ה מתקוף שכתבו כיפך סברתם בגיל דבי', וכי' דמש"כ יש להביא ראי' לסברת מהר"ל דבי' אינה מקדשה. ועי' צמ"ח חו"ד סי' ל"ג וסי' ק"ט שכתבין בסתירה דברי החכם בגיל. גם ברש"י בשמים חלו"ט סי' י"ב בארי' דבריו החכם דקדושין דני' בגיל.

והמקנה בקרי' סעיף כ' אם כי הקדש על דברי כ"ש צמ"כ דבריו שניהם יכולים להקדים, ונראה דלא משכחת האי דינא כלל, כיון דא"ל ללמ"ס, ואף אם הקדישו צו"ל כיון דבשעת שהקדיש הראשון לא חל ההקדש מעטם שאינו שלו או שאינו ברשותו, לא חל ההקדש אפילו כשהקדיש השני אחי' כיון דלא מלי לחול בשעתו, דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כשיבא ברשותו, ואפילו ר"מ מורה בזה כיון דלא עבדי דאחי, אך מ"מ כתב דנראה דכל זה כשרוצים שניהם להקדש לאחר, אבל אם הגנב מקנה אותו לגזלן עלמו פשיטא דקונה אותו בגזלן, כדעתה מקדשה בגזל דידה ואמר כן דמקדשה משום דאמרין במתנה נתנה לו, וחמ"כ על השארי' יוסף בגיל דס"ל דכשחטפה ממנו אינו יכול לקדש אותה משום שאינו ברשותו, והביא ראי' לה מדממה בקדושין דני' דין קדושין להקדש, ח"א, דבא מכירה ומתנה נמי דמי להקדש לענין זה כדאיתא צ"כ דף ע' ע"א, ואפי' נכתב מגזל דידה לגזלן עלמו יכולין להקדש וכן משמע בכתב דוכתי, ואי"כ כ"ש צמ"ח צ"ח סק"א צ"ח בריו' דאם חזר הגנב ומכר לגזלן מהני, ומש"כ במהר"ל בגיל דליכא למימר כחיל וכו' רוצה להקדש דעתה להשיב לו וכבר הו"ל פקדון, דא"כ תקפי למ"ד מלוה להוציא נתינה ואינה מקדשה נ"מא שדעתה להחזיר לו כדי שחקדש, דבריו חמוכין, דשאני מלוה שכבר קנה אותו כלוב להיות שלו, מש"כ כאלה בגזל לפני יאוש דכאלה של הבעלים, רק שהגזלן חופס בגזילה אי"כ שכתב להחזיר הו"ל פקדון כדאיתא צ"כ דף ק"ד כיון דאדוי' הו"ל פקדון, ואי"כ למד לא יועילו הקדושין צמ"כ, ונראה דכיוון טעמא דהמציא ש"י ישתקא, וגם מש"כ בשארי' יוסף בגיל דיש לחלק בין גזל מעלמין לגזל מעות דחשיב כאלה, כבר כתב כ"ש צמ"ח דלענין גזל אין חילוק בין מעלמין למעות, והביא ראי' מהברייתא דקדושין דני' דקדו' שחטף סלע מידה ע"ש, חלל דאפי' נראה דבי' כרי רק ספק קדושין, דברי דעת הראש' והטור דסתם גזלן ישתא' הו"ל יאוש בעלים [וכמ"ס צמ"ח חו"מ סי' שס"ח], אי"כ לפמ"ס הרמ"א בסעיף א' דלענין קדושין יש לחוש דילמא יאוש לאחר

ד' ע"ש במהר"ל ש"י דבידדו לא הוי חסרון משום שתיקה ולאחר פתח פטור, דכיון דהתנה שאם תקמי הכסף וחלכי לחזק תהא מקדשה לי בזה, והיא הלכה לחזק עבדה מצוה, ושמה הוי ספי מאכרת הן. (ה' ע"י בקמל יקב (פליסא) סעיף ה' שדחה ראית הפקדה הוא דמצי' כשקדשה בגזל דידה, וכי' דאף דודאי יכול הגנב למחול הגזילה לגזלן ט"ו, אבל דרך הקנאה שספקה הגנב לגזלן בחליפי חפץ אחר לא מהני, ולכן כשגזלה ממנו אינה מקדשה בגזילה ו, משום דכל שהוא דרך הקנאה חליפין [שפסקה לה הגזילה בעד הקנאה גופה לקדושין] אינו יכול להקנות כיון שאינו ברשותו, מש"כ בקדשה בגזל דידה שהיא מוחלת לו הגזילה [ומפ"א הוי שלל] ולכן מקדשה, ועי' דמ"כ הב"ש הג"ל דכיון דאדית ליה הוי כפקדון, לא נתיירא, דדקא כשהודה לו ורצה להשיב גוף הגזילה מוחשב כפקדון, אבל כשאינו רוצה להשיב גוף הגזילה רק ליתן דבר אחר בעדה לא חשיב חשבה דלא גרע מהמס, וה"נ בבי' כיון שלא רצתה להשיב רק להקנות עצמה בעד הגזילה לא חשיב כפקדון.

אבל אם שידך תחלה [ו] (י) (דהיינו שנתרצית לישא אותו אפי"פ שלא היו שוין בנתינת

הקדושה

בירור הגר"א
[ו] דהיינו שנתרצית בו.
עומם ויגל סי' כ"ט
סי' :

פתחי תשובה

(י) דהיינו שנתרצית. ויגל כ"ט ט"ז קדושין שכתב דאפשר דהיינו דוקא שנתרצית
פסחה ולא קפוח נתינת הקדוש אבל אם מתחלה קפוח להקדוש דוקא נפלה

אוצר

סי' ס אות טו—סי' יא אות א

הפוסקים

יטל להקדש, אי"כ ממילא גם בגזלה ממנו מקודשת דלא תמכר כן
[משא"כ לדעת רש"י וכו"ל].

וביר דוד (פסקי הכות) פ"ב כ"י אות קל"ג האריך לבאר עפ"י
הירושלמי דפ"ב קדושין כ"א דאם גזל ממנו וקדש בזה
גזילה קודם ואלו בודאי מקודשת, דאף שאינו יטל להקדש בגזילה
וגם אינו יכול לקדש בגזילה זו אשכח אחרת משום שאינו ברשותו,
מי"מ יכול לקדש את האשה בגזלה ממנו, דכיון שהיא מוכר לו ורואה
להקדש נעשה ממילא בגזילה פקדון ברשותה, אבל אם קדש לאחר
יאוש יש להסתפק, דאפשר לומר דאף דיאוש כדי לא קני, מי"מ הלא
מפקיע שלא יבא נחשכ שוב ברשותו ע"י הודאה בעלמא שהיא מוכר
לו, כיון שצנקה יכול ללכת מרשותו כגון אם יבא גם שינוי רשות,
ואם היה יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה או קנין אחר שנקנה
האשה שאינה נרצית להחזיר אלא דמי בגזילה, אינה מקודשת. ועי' בשי
למורא (להר"ש יונה) כוס"י סי' פ"ב שכתב ג"כ דאשכח בגזלה או גנבה
מאחד ולא נתייאש, ובגזילה קיימת וקידש אותה בזה ונתרצית,
מקודשת.

י. אבל אם שידך תחלה. ואי חיישין בסתמא שמה שדך, ע"י
פ"ב סק"י שהביא מהח"ס ח"א סי' ק"א שמה לו מדברי
מהר"ל בחש"י סי' ק"א [ובדפוס קראקא הוא כס"י ל"ו] ומהסתמא
חיישין שמה שדך.

אולם הפ"ת עצמו כ' על הח"ס הג"ל דמסתמא כל הפוסקים לא
משמע כן, ואף מהמהר"ל שם אין הכרח, דה"ל דמש"כ מהר"ל
דנתינתו לא בוי שדך אלא אדרבה הוא משודך לזה גילו בו, לדחות
דמלתא כתב כן, ולי"ע. גם בצור גדול סי' י"א אות ב' כתב דדברי
הח"ס לא נכירא כלל, דאין משכחת לה שהעדים ידעו דלא שדך,
אם לא שלא זכר ידם מחוך ידה או מחוך ידו, זה בודאי גוזה
רחיקא דליתא במציאות כלל, והכיפך מצויר מכל הפוסקים דבסתמא
לא חיישין אם לא בדשדך, ומה שהביא כן הח"ס משו"ת מהר"ל
אינו מוכח כלל, דכוונת מהר"ל דכיון דכלא שדך לא חיישין, כ"ש
בזה דמשודך עם אחרת דגרע יותר מלא שדך כלל, וכן דרך צעלי
החשובות, וכעין זה כ' בחשונת הרשב"א שהוצא צ"י סי' זה בנידון
שקידש בעצמו שלה, שהביא דאינה מקודשת בלא שדך אף שסתק
כ"ש זו שצנקה, והח"ס הבין דכוונת מהר"ל שכתב דהיה משודך
לאחרת היינו דמאז ידעין דלא שדך ואי"כ נראה דלריך ראייה, ואם
אינו, רק פוטחו דא גרע מלא שדך כלל, והוא פשוט מאד ואין לחוש
וכלל לדברי הח"ס בזה, ואף לפי מה שכתב הח"ס ג"כ אין ראייה
וכמ"ש הפ"ת הג"ל. ועי' בלבושי מרדכי מהדו"ת סי' י"ד מש"כ על
דברי הח"ס הג"ל. ועי' גם בנתי יחזק (להר"ש שמשלקים) סי' ק'
סתמא על הח"ס, דמאין הרגלים לחוש שדברו חסלה מעניי קדושין
והיה רצונו ביניהם וכו'.

יא. דהיינו שנתרצית לישא אותו. א. ובשרק הוא אמר
שרוצה לישא אותה והיא שתקת. כ' בנתי יעקב

סי'

(ו) ע"י ביד רמה (להר"מ' מוסק) סי' ל"ה שכתב דהח"ס לא קאמר
בסתמא חיישין שמה שדך, אלא לענין גידולו בשתיקה לאחר מתן פשות
(ולפאן דס"ל דגם שם מהני בשדך). אבל לענין גזל ידיה גם הח"ס מודה
דלא חיישי' בסתמא שמה שדך ע"כ, אולם מהר"א שהביא הח"ס מהר"ל
דמיירי לענין גזל ידיה, משמע דגם בגזל ידיה חיישי' בסתמא לשמה שדך.

[אבל לגזל עצמו גם הרמב"ן מודה דהנגזל מני יוכיז ליה וכו"ל], ולדעת
מהר"ל דבגל ידיה אינה מקודשת, אפי"ג דהנגזל מני יוכיז הגזילה
לגזל עצמו וכו"ל, ל"ל דס"ל דאפי"כ לענין קדושין לא מהני, דלאו כסף
ידיה הוא משום דכו"ל דבר שאינו ברשותו ואין בעינו ממונה דעתו,
ועמ"ש"כ בסק"ד ובס"ק ל"א בשם הרמב"ן במלחמה בעטמא דמקדש
במלחמה אינה מקודשת, דהוא משום דהוי כדבר שלא בא לעולם דאינו
ברשותו, ומבואר דאפי"ג דמלחמה יכול למחול הלוואתו ללווה, אפי"כ אינו
יכול לקדש בו משום דכו"ל כדבר שלא בא לעולם, וכ"כ לענין גזל אפי"ג
יכול למחול ללווה הגזל אפי"כ אינו יכול לקדש בו.

ובשבילי דוד סק"ז, כתב על האבני מלואים הג"ל, דמה שכתב
ראיה דכמו במטה דאין יכול להקנות לאחרים ואפי"כ
מהני מחילה ללווה עצמו, אי"כ בגל אף שאין הנגזל יכול להקנות
לאחרים מי"מ יכול להקנות לגזלן עצמו, לכאורה נראה דלא דמי למלוה,
דשם אין לו ענין רק חוב ולכן מהני מחילה, דענין מחילה הוא שמסלק
החוב ממנו, משא"כ בגזל דגוף הכלי שלו וצריך הקנאה לגזלן ואינו
ברשותו להקנות, וכמו דלא מהני לדעת הרמב"ן הג"ל להקנות לאחר
אפילו שניהם מרצוים, חכ דעת השארית יוסף שהוצא צ"י הג"ל
דבגזלה ממנו לא בוי קדושין אפילו בסתמא כן, ומה שכתב עליו
באבני מלואים דא"כ אין מהני בגזל ידיה אחרת כן, ועי"כ דלגזלן
עצמו מהני מחנה, ואי"כ אי"כ כשאמר לה שסתקדש בזה בגזלה ממנו
יכול לחול דין נתינת לשם קדושין, כהם מלשון רש"י שם בקדושין דה"כ
א' דבקידוש בגל ידיה ושדך אחרת דלחילתיה, מוכח דגזל גזל
מהני מחילה, ואפי"ג דכל דבר שבו צעין לא מהני מחילה וכמהר"א
במ"מ סי' רמ"א, עי"כ ל"ל דשאני גזילה דהגזלן קנה גוף הכסף משמע
הגזילה, רק כל זמן שבו צעין אחרת תורה דלריך להחזיר, אבל
כשהנגזל מוחל ופוטרו מהשכר ממילא הוא שלו למפרע, וכן משמע
המשנה והגמ' צ"ק דף ק"ג דמהני מחילה בגזילה, דדוחק לומר דמאי
דנקט שם לשון מחילה הוא לאו דוקא, ולכן בקדש בגזל ידיה כל
שסתמא כן מחלה לו בהשכר וממילא הוא שלו, משא"כ כשגזלה ממנו
וקידש בזהו גזל ממנו לא מהני, דאם מקנה לה הכסף לקדושין
ברי אינו ברשותו להקנות, ואם מוחל לה בהשכר אי"כ אין נאמן לה
כלום, דכיון דמחל לה בהשכר הוי שלה למפרע משעת גזילה, ורק אם
קידש בעלמא מחילה בהשכר אפשר דמהני כמו במקדש בזה
מחילה מלווה, גם במהר"ל הג"ל כ' דאם קידש בגל ידיה שצידה
לא מהני משום דלא ברשותו הוא כר יוחנן כו', משא"כ בקידש
בגל ידיה בוי קדושין משום דמחלה ליה וממילא הוי ידיה ע"כ,
ומכאן נראה דבגזילה מהני מחילה ולא צעין לשון מחנה, דאם צעין
לשון מחנה מאי קאמר דממילא בוי ידיה ברי נותנת לו בזה, דאין
אפי"כ דרך מחלה לו בלשון מחילה בהשכר וממילא גוף הכסף שלו,
ועוד ראייה לזה דברי שינוי מעשה דהוא ממילא נמי מהני לקנות
בגזילה, ובמאי קניא, ועי"כ דמשעת משיכה קני, רק כ"י שלא נשתנה
נריך להחזיר וכשנשתנה ממילא הוי שלו למפרע, ושם כ' דבסתמא זו
נחלקו רש"י ותוס' בסופ"ב דהאין בסוגיא דרצוה, דרש"י ס"ל שם
דמחלצתיה קניא ומהני שחיתוהו לג"ז לאסור על חזירו, והתוס' שם
חולקים ע"י משום דקנין גזלן לא מהני להיות שלו רק להסתחיו
באונסים, ואחר שהאריך עוד בסתמא זו, סיים דהיוולת מה דלדעת
הח"ס דגזלן אינו קונה בעצמו משיכה להיות שלו לא מהני מחילה,
ועי"כ דאם דמקדשה בגל ידיה דשדך היינו משום דכשניכר רצונו

כגדוניה (הגהת אלפסי פ"ק וקדושין) ו או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה

התקדשי

באר הגולה

ד תנ"ייתא כנסי סעו וז
וכו' וכדמפרש בגמ' סס

פתחי תשובה

לרצו בקדושין מ"ה ע"ג דדוקא טרם נשבעה לא חיישין דלמא דר כו' מ"ג נ"ל
דשדוכין שסמכינו שהמה נח' וקנס גם רצו נודה דלמדין שדית ישראל לא יעשו
עולה ועוד דנש"כ שם וכן נעזול דמהר"ל היתה היא עומדת לקיים הקדושין
משל"כ היכא שאין נחזיקין בקדושין כו' ע"ג ולענ"ד נעיקר דבריו למיחס נסתמא
שמה שידך מסמכית כה"פ לא תשיע כן ואף דמהר"ל שם אין הכרח ד"ל דמ"ג
מהר"ל שם דנגזר ההוא לא היה שידך אדריגה הוא משודך לנת גילו כו' לרשומה
דמלתא כתב כן וז"ע:

אי מיקרי שידך לענין זה דמלתא נענין נחלית להתקדש לו עכשיו, ודעתו נוטה
להחמיר ע"ג וע' עוד נח"ב סימן כ"ח והוצא קצת נבד"ט ס"ק י"א [ועיין נחשונה
חכם סופר סי' ק"א שיהא לו נדברי מהר"ל נחשונה סימן ק"א דמסתמא חיישין
שמה שידך אלא דאם הוא כבר משודך עם אחרת או היא משודכת עם אחר לא
חיישין ואף ד"ל דגם נכח"ג איכא למיחס דדוקא נכחונה דמהר"ל שם שכבר
הגיע זמן אפריגו עם משודכת שלו והכין עצמו לחופה ומשמע שכבר היה עתה
נשוא חתונה נהא לא חיישין לשידך עם זו משל"כ דשדוכין לחוד וכדל"ל

אוצר

ס"ק יא אות א—ג

הפוסקים

רש"י בקדושין דנ"ב ע"א, ומשמע מלשון דדוקא משום דנחלית
להתקדש לו הוא דלמדין מסתמא אחילתיה לגזל דידה אפי"ג דלא
אמרר הן כדריא, אבל היכא דלא נחלית מעולם בקדושין כאלו
אין משתיקתה הוכחה ויכולה לומר ידי שקלי, וכ"ג נג"ד שאומרים
עדי האשה דנשבעו השדוכין הללו בפעם שניה [אחר שנצטלו
מקודם], נחשם החתן לומר שרואה לחת לה קדושין למען לא יוסיפי
הכל זו כנראה, ולא ראה אבי הכלה כלל אפי"ג שהפירו בו עד
בז, וע"ג שמשק דדעתו נוטה דכוי דכוי הספיקות שקדושין חופסים
באחותה ואם פשע ידע וקבלה קדושין מאחר הקדושין תופסין בה,
דמלתא זה לא מיקרי שידך ולכן קדושי ודאי לא הוי, מיהו איכא למיחס
כיון דאיכא אקרוציה דעתה ומזומנת היא לך דלמא כי שחקר ביינו
משום שנחלית, שהרי הרמב"ם פסקה למלתא וכ' דאם לא שדך
אוחה מעולם אינה מקודשת, אבל זו הרי היא ציוניה שדוכין צקניה
הללו ומיחס חיישין לה שנחלית, אלא שבנידונו הוא כחז דיש להורות
היחר אף לנחלית, שהרי ידוע דנשבעו השדוכין הללו לא נאפרסם
כדבר כמנהג ולא נשדו שחי הכיתות, וזלתי נשחופדו החתן ואבי הכלה,
וכנערה לא ידעה ולא גלחה דעתה שחפלה בשדוכין אלו, אדריגה
אומרים אקרוציה שלא נחלית מעולם, א"כ ליכא גילוי דמחא שהיה
רצוה להתקדש עד שנאמר שחפלה שתיקתה חשובה כבולחא שכבר
היתה מרואה בו מעיקרה וכו'.

מיהו נח"ג סי' כ"ח וכ"ע [והוצא נבד"ט סקרי"א] כחז המהרי"ם
בפשיטות עפ"י רש"י קדושין ה"ל כ"ד היחר בנידונו, דלא
מקרי שידך אלא כשדבר עמה קודם ונחלית להתקדש לו, דכח
אמרר דכי קבילתיה לגזל דידה לשם קדושין אחילתיה, ולא מלי אמרר
דתי שקלי, אבל אם פירשו שלא להתקדש עד זמן פלוגי לא מחכי
שדוכין כה"ג, והסתייע גם מדברי המהרי"ם סוף שורש קפ"א ע"ג,
[ובדפוס וורשא הוא בשורש קס"ח].

גם בנחלת בנימין (להרצ"א המבורגר) סי' ט' כתב בנידונו צלי
לבזכר דברי המהרי"ם ה"ל, ואין לומר דכיון שנחלית עמו
נחלית כיון שידך, דכיון דעכשיו לא דיבר עמה נענין קדושין לפשותה
א"א ולא נחלית להתקדש אלא לזמן שנקבע נחלית, אמרר
דשם חכמים דעתה של אשה דלא נחלית לה להתקדש בגזל דידה אלא
בשידך ממא, וביינו כשמדבר עמה עכשיו נענין קדושין, ושד
דנשאלה נעלמה אמרר דמשום שמה חקדמא אחרת רואה להתקדש
אפילו בגזל דידה, אבל נג"ד שבין כך אינו יכול לחזור, ודאי אין
דעתה להתקדש אלא לזמן שנקבע נחלית, אך מפני שאנו מדמין
בנחלת נעלמה דאין לה יסוד מש"ם ופוסקים לא נעשה מעשה להקל
בא"א, ובפיקא לנחלתה, דחזקה פטויה לא שידך כאלו כיון דבדואי
נתן לה קדושין ולא גרע מספק קרוב לה וספק קרוב לו ובמ"ש החכם
בנחלית דכ"ג ע"א, אך יש להחמיר מזה אחר וכו'.

ובאחיעזר סי' כ"ה בנידון שקדשה נשבעה שלה, וכפי הנראה היתה
ידועה ציוניה נחלית והיא הסכימה להנשא לו, אך
לא אמרר להדיא שסמכית להתקדש לו, כתב נחלית ויד דלפמ"כ
המהרי"ם

סי' מ"ז דלא מקרי שידך רק היכא דשמענו שנחלית להתקדש, ובמ"ש
רש"י בקדושין דף י"ג ודף נ"ב, אבל היכא שהוא אחר שרואה לישא
אוחה והאשה שחקר ולא שמענו שסמכית ונחלית ע"ז לא מקרי
שידך כלל, וגם הרמ"א כאן כתב דשידך ביינו שנחלית לישא אוחה,
משמע דהיכא דלא שמענו בפירוש שנחלית רק שחקר כשדברו לפניו
לא מחכי וכו', וע"ג שהצוה ש"כ המהרי"ם בחדושו על הרי"ף למס'
קדושין דנ"ב עור ד' [והוצא לעיל סי' כ"ז סקרי"א אות ו].

ב. ואם דוקא כשנחלית עכשיו בשעת קדושין, או אפילו
כשנחלית הרבה זמן לפני הקדושין מקרי שידך.
עי' חכם ר"י בזמן קדושין דף י"ג ע"א שכתב דהא דשידך נחכי בגזל
דידה, איכא מאן דאמר [דהיינו] ששאלה אחר שגזלה אם רואה
להתקדש לו כנסף שגזלה ואמרר הן, אפי"ג ששחקר בשעת מתן מעות
מקודשת, דהא נחלית ותו לא יכלה למימר ידי שקלי, ומסתברא
אפי"ג ששידך זה כמה אפילו קודם שגזלה, וכ"ג מלשון הרמב"ם בפ"ה
מאישות ה"י שכתב אם לא שידך אוחה "מעולם" אינה מקודשת,
וכנעם, דהואיל וכבר ראה להתקדש לו, נחלית קדושין נעלה, ותו
לא מלי למימר שלא נחלית, וכן עיקר.

ובברית יעקב סי' מ"ז אחר שהאריך צביאור החילוק שבין מדבר
עמה על מסקי קדושין ולבין שידך, כי לנסוף דמדבר עמה
על מסקי קדושין ביינו נחלית ענין ומענין לענין נחלית ענין, אבל
שידך מקרי אפילו היכא דשידך זמן הרבה לפני שקדשה שישא וא"א
ומתנו לה, ודייק מדעת עצמו מלשון הרמב"ם בגיל מדבוסוף חובס
"מעולם", וע"ג שהאריך להוכיח כן גם מדברי מהרי"ם סוף קס"ח
[בדפוס וורשא].

ג. ואם מקרי שידך כל שנחלית לישא וא"א אפי"ג שלא הביעה
הסכמתה על הקדושין, או שצריך שתתירצה להדיא
על קבלת הקדושין. במהרי"ם ח"א סי' קל"ח [והוצא בפ"ה סקרי"]
נסתפק אם נעמא דשידך הוא משום אקרוציה דעתה, דלמדין הא
דעתה הוא משום דניחא לה, שהרי היא עומדת להנשא לו, או דלמא
הא דמחכי שידך ביינו שדבר א"כ כדרך כל הארץ וארצי קמה
שחקרקה לו ונחלית להתקדש לו, ועמד ונתן לה כסף זה נחלית
קדושין ושחקר מסתמא נחלית לה, דלא חיישין דהדרה בה ממה
שנחלית מקודם, ועפ"י נסתפק בשדוכין הללו שקורין להם קנין
שלא נתרנו נחלית להתקדש אלא בשעת החופה, ואדריגה מעשיהם
ניכרים שצורחים מהקדושין כדי שלא לזל לידו זיקת יצום ולא לידו
מילאנים, וכוחצין בשער שהיא מחויבת להתקדש וליכנס עמו לחופה
לזמן פלוני, א"כ כשנתן לה דבר שהוא שלה נחלית קדושין והיא שחקר,
אין הוכחה מהשדוכין שנחלית להתקדש לו כדי שנאמר דאחילי אחלה
גביה ממון דידה כדי להתקדש לו, שהרי מעולם לא גלחה דעתה שהיא
נחלית להתקדש לו בלא חופה ושלא בפני אביה ומשפחתה ושלא
פני עשרה כאלה הנגזלה בישראל, וכן נעשה מדברי
רש"י שכתב בקדושין דף י"ג ע"א דשידך ביינו שדבר זה קודם לכן
ומחלית להתקדש לו והחם כי שחקר משום דניחא לה הוא, וכ"כ

התקדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה הן הרי זו מקדשת [ח] (יא) ולריך לשלם
לכ גזילותיה (כר"ן פ"ב דקדושין)

אבל

ביאור חנ"א
[ח] וצריך לשלם כ"י
ירושלמי פ"ג אגול דידה
אמר שם במה קרשה ר'
חגי בשם ר' פדת רוצה
היא מקדשת לו ויתא דייב לה סלע :

פתחי תשובה

(יא) וצריך לשלם לה. כ' בס' קה"י ח"ל הרשב"א ושאר קדמונים אולקין וס"ל
דכיון שאמרה הן הרי זו שדיך דנתרסה לקדושין ודלי מחלה לו לגמרי שיהיו חלין
הקדושין עכ"ל ועיין במ"מ פ"ה חס"א דין י"ד. וע' בקו"א שנתפסה ב"ח הא"ל
נד"ס פירוש השלישי מהו. [ועיין בט"ז קדושין שכתב דם לדעת הר"ן והרמ"א שצריך
לשלם גזילותיה אם אינו רוצה לשלם חס"כ לא בטלי קדושין משום הכי שהיא נתרסה

הפוסקים

סי' יא אות ג - סי' ד

אוצר

יב. אמרה הן. א. עי' להלן סעיף ד' לשונות ואופנים שונים שמה
בכס הפוסקים אי חשיבו כאמירה הן.

ב. ובשנתן כדי דבור לאמירתה הן חזרה ואמרה שלא
התכוונה לקדושין אלא להציל את שלה. כתב ביד
דוד (פסקי הלכות) פ"ה כ"י אות קל"ד דבאופן זה כיון ספק קדושין,
כיון שיש הוכחה לה, שהרי חתם צעת קבלתה חזרה ואמרה בחזק"ד
שאינה רוצה להתקדש ושקבלתה הייתה ע"ד הלל ולא ע"ד קדושין,
ודינה כדון ספק מקדשת לחומרה בכל הדרכים וכו'.

יג. הרי זו מקדשת. באחיזתו סי' כ"ב אות ע"ו דן בקידוש בגזל
דידה בפני ע"א, אי יש לחוש לקדושין כמו בקדושין ע"א
דעלמא, וכתב דיש לעיין בגזל דמהני בגזל דידה שדיך או אמרה
הן משום דאחילתיה, ובה חפץ בעין לא מהני מחילה, ול"ל דהקנתה
לו, ולבאורה ל"ע דהא ענין הקנין מתחיל רק לכשיגיע לידה וקבלתה
לשם קדושין, ובה אין אדם מחבב ע"י עלמו ואיך הקנתה לו ובמאלי
זכר המקדש, ולבאורה נראה ליישב דאף שהוא בידה מי"ע כיון דאמרה
הן או שקבלה בשחיקה על לשון הקדושין שאמר האמירה, כיון דהוא
מזכר, ועי' בגזל הרשב"א קדושין ד"ע ע"א שכתב דכיון דאשתקח
אודותיו מודה ליה דהתפן שלו ע"כ, וא"כ מהני מזל קנין אודותיה,
וקנין החפץ למקדש והקדושין באים כאחד לבש"אמרה הן או צעת
קבלתה בשחיקה, ולפיכך אף שהתפן בידה מי"ע נקבה לו מזל קנין
אודותיה כ"י, ואם יש מקום להנחה זו דמה שקנה התפן למקדש הוא
מכה קנין אודותיה, הרי מקום לדון בנ"ד עפ"מ"כ הקצו"ח בס"י
מי דקנין אודותיה הוא דוקא בפני שנים, דלא דמי לשאר קנינים
דלא איברי סבדי אלא לשיקרי, אבל אודותיה כיון דהוא לא מהני
שלא בפני שנים גם הקנין לא מהני, ובקצו"ח שם נסחייב משלון
הרמב"ן, ולפי"ז בקידוש בגזל דידה בפני ע"א כנ"ד אף בדשדיך
לא מהני, דברי כיון דלא מהני קנין אודותיה לא נקבה לו התפן כלל
וצמח חתקדש.

ובפקודת אלעזר (להר"א לעו) סי' ק"מ צידדון שקדש אשה בטבעת
שלה בפני ע"א הקרוב לה, ובה ספק אם שדיך או לאו,
כ' צין שאר הטעמים להחזיר, עפ"י מש"כ הר"ן. בשם הירושלמי
דבקדש בגזל דידה חייב לשלם לה בגזילה [ובכסמון דרמ"א], ומה
נראה דאין רגונה להחזקת בגזל דידה רק אם יתחייב לשלם לה בגזילה,
וא"כ אם קידשה בפני ע"א בגזל דידה הרי צידו להכחיש ולא יתחייב
לה, אבל ז"ל, דכיון דע"א מחייב שצוה סמכה דעתה דלא ישבע
לשקר, אבל בנ"ד שהיה בעד קרוב לה מזל האם אף דהו כ"י רק פסול
מדרכן לדעת הרמב"ם, מי"ע אינו מחייב שצוה ולא סמכה דעתה
ולאיה מקדשת.

יד. וצריך לשלם לה גזילותיה. מקור דין זה הוא מבר"ן פ"ב
דקדושין דף י"ב ובמה שזוין בפנים, ועי"ש בר"ן שכתב
מפרש"י שכתב בדשדיך מקמי הכי ונתרסה להתקדש לו דכי קבלתה
לגזל דידה לשם קדושין קבלתה משום דאחילתיה, וכ' בר"ן
דלפי"ז נראה שאחזקתה קדושים ונחזקתה גזילותיה, אבל בירושלמי אמרו
חל"ה

המכרי"ם בחי"א סי' קל"ח להסתפק אי טעמא דשדיך הוא משום
אחרוני דעתה כ"י, או דכוותה דשדיך הוא שנתרסה להתקדש לו כ"י,
ואס"ק דכנ"כ לא הוי אלא ספק קדושין, לפי"ז גם אם נימא בנ"ד
דכ"י כשדיך, מי"ע יותר מספק קדושין לא הוי כנ"כ כ"י, וגם נראה
דיש לדון בדברי המכרי"ם כ"י לפת"ש הרא"ש בנ"ב דקמ"ח ב'
באחיזתו דהמקדש כל נכסיו, דכיון דסלקא בחיקו ומספק"ל אי
שייכי הכא אומדנא או לא נראה שאין מצטלין הקדש והפקד, ועל פי
ביאור הקצו"ח סי' ר"א סק"ה דהוכח שגולד ספק באומדנא דמוכח
הו דברים שכלל דאיהם דברים היכא שפותרים מה שאמר בפיו,
ולפי"ז בזה דשדיך וקבלה בשחיקה דאמרינן דמחלה לו החפץ בגזל
אף שלא שמענו כלל, הוא רק מזל אומדנא דמוכח, וא"כ בשדוכין
שקרינן קנין שיש לנו ספק אי נתרסה לקדושין או דשקלה ודירה
שקלה שוב לא הוי אומדנא דמוכח, ולשיטת הרא"ש הו דברים שכלל,
וביותר יש לדון בזה בנ"ד שאמרה שלא נחכוונה לשם קדושין, דאפי"ג
דבגל מקדש הו קדושין משום דמה שאמרה שלא נחכוונה לקדושין
הו דברים שכלל, ובמ"ש הנוצ"ק סי' י"ע דהא דאיהם יכולה לומר
שלא נחכוונה לקדושין הוא לאו משום חסרון נאמנות רק משום דדברים
שכלל לא מהני לסחור מה שאמרה בפ"ה או עד המעשה שקבלה
בשחיקה, אבל כנ"כ דכל עיקר הקדושין צווי על יסוד אומדנא,
ובספק שדיך הו ספק אומדנא, וממילא דאין סתירה ודאית מה
שקבלה בשחיקה ויכולה לומר שלא נחכוונה לקדושין אלא דידה שקלה,
ומה ש' המכרי"ם הג"ל דספק שדיך הו ספק קדושין, ל"ל דהוא
לשיטת הרמב"ם ושאר פוסקים החולקים על הרא"ש כ"י באחיזתו
דהמקדש כל נכסיו וס"ל דגם ספק אומדנא מהני. ולעיל מיניה כתב
דאף אי נימא דהו ספק קדושין לפי המכרי"ם, מי"ע בנ"ד דלא הו
רק ע"א על הקדושין יש לדון דלא הו גם קדושין ספק כנ"כ, דלא
מיצט"ל להפוסקים הסוברים דהא דחוששים לקדושין ע"א הוא רק
מדרכן א"כ בנ"ד הו ספק קדושין מדרכן, אלא אפילו להסוברים
דחוששים לקדושין ע"א מדאורייתא, מי"ע לא הו רק ספק קדושין
ובמ"ש הנוצ"ק סי' ס', ולדין דהסמ"ג יחידתי נגד כל הפוסקים
לחוש לקדושין ע"א, והגר"א בס"י מי"ע סק"ט כתב בשם הרשב"א
זל הפוסקים חולקים על הסמ"ג ולית דתש לה, בודאי אינו אלא
קדושין ספק מחומרה דקדושין, ובשדיך כנ"כ דנ"ד דלא הו רק
ספק קדושין, יש בזה ס"ס וחזקת פנייה. ועי' באצני נר סי' קי"ט
אות י"ג וס"ה ואות ז'.

ד. ובשדיך ואמרה תוך כדי דבור לקבלתה שלא נתכוונה
לקדושין רק כדי להציל את שלה. כ' ביד דוד
(פסקי הלכות) פ"ה כ"י אות קל"ט דנ"ט עור ב', דאם חתם כשקבלה
הקדושין אמרה שאינה רוצה להתקדש לו רק שקבלה כדי להציל את
שלה, והדברים ניכרים שקבלתה הייתה באופן זה שהרי חזק"ד לקבלתה
אמרה כן, אינה מקדשת, ומי"ע לריכוס להחייב בזה מזל צעת
מעשה בכסנ"ס רבנים צעלי חזק ויר"ש, ואחרי יסוד הוצת, דעת
חזק דעת נועה, יכולים לעשות מעשה.

אבל אם אחר שבא לידה אמר הקדשי לי בו

באר הגולה

אע"פ

ה שם נבדחתה לאחר מות
מעות ואפילו רשעה אינה
תקדשת

אוצר

סימן ד—סימן טו אות ב

הפוסקים

אבל בש"ס דלן י"ל שאמר לה שנתן לה הגזילה בשביל קדושין, וכיון שקבלתה אחילתיה, וע"פ שכתב דחילוק זה מבואר בחדושי הרשב"א בקדושין ד"ג, ושם נראה שרואה ליישב בזה גם לשון רש"י. ועיי' בטוהר ארזים סי' ה' שם כי האריך לבאר דרש"י ס"ל דהבבלי חולק על הירושלמי, מ"מ מסיק דנראה דכשלאמר כנסו סלע זה בגזילתך ובקדושיך, דכשי"ג מיהא ח"ל לשלם לה.

ובירד דוד (פסקי הלכות) פ"ה הל' ה' אות ק"ל כתב דיש להסתפק בקידוש בשלם שגל ממנה ובשעת קדושין הזכיר מהגזילה אם צריך לשלם לה, דשם הזכיר מהגזילה כדי להפטר גם מהשנה הגזילה, אבל כשקדשה בגזל דידה סתם ולא הזכיר מהגזילה, כתב דנראה דצ"ל דכשי"ג צריך לשלם לה הגזילה, ושכן נראה מהרשב"א שהצ"ח דהירושלמי ה"ל מיירי דוקא בקידוש בסתם ולא הזכיר מהגזילה, שכן כי בקדושין ד"ג מוכיח בגזל דידה וקידוש "סתם" מפורש בירושלמי שכו"ל חייב לשלם לה הגזילה וכו', ואף דמדברי רש"י נראה שחולק אף בזה, וכן מבואר גם ברא"ש ה"ל, מ"מ דברי הירושלמי יכריעו בזה וכן הדעת נותנת. גם בזה ק"ל שם כי דאם קדשה בגזל דידה בסתם ולא הזכיר מהגזילה חייב לשלם לה, אבל אם הזכיר מהגזילה כי עפ"י הירושלמי שם דיש לחלק בין חפץ לסעוד, דבחפץ שאין דרך להחליפו אף דאמר לה הקדשי בגזילתך כטובה היא שתקדש בחפץ שגזלה והיא ישלם לה דמיה, אבל בסעוד שדרך להחליפה אם כוונתו רק לקדשה בגוף הגזילה, אבל הדמים ישאר עליו בחוב, לא הי"ל לו בכלל להזכיר שמקדשה בגזילתה חלה כו"ל לקדשה סתם, דמה איכפת לה אם ישלם לה ע"י סלע אחר, וע"כ דהזכיר בגזילה כדי לקדשה בחזרת הגזילה ושהיה תמחול לו לגמרי, ולכן פטור מלשלם.

ובישיבות יעקב פירוש הארוך סק"ד כתב לחלק בין שדיך לבין אמרה הן, דכשקבלה בשתיקה דכלל שדיך אינה מקודשת, אי"כ אף בדשדיך אין מוכח רק דמיהא לה בגוף הקדושין אבל אין מוכח דמחלה על הגזילה ולכן צריך לשלם, ואף אם מחלה בלבד בדי דברים שגזל דלא מוכיח, אבל כשלאמר הן, כיון שכו"ל אומר הקדשי לי בזה מבואר מדבריו שלא יעטרך לשלם לה, והיא בסכימה לדבריו דאכולה מלתא אמרה הן, ולכן אין צריך לשלם. וכ"כ בדברי טעם סי' נ"ח.

ועיי' בערוה"ש סעיף כ"י שכתב מדעת עצמו לחלק בין שדיך לאמרה כן ולאידך גיסא, דדוקא בשדיך מקודש אמרין שמתוך קרבתם הקדומה מחלה לו, אבל בדלגל שדיך נהי דעכשו מתניתין ואמרה הן להקדש לו מ"מ גזילתה לא מחלה, חלה שאל"ל ה"מ מהמקנה דגם בשדיך חייב להחזיר לה גזילתה, דבאמת מנא לו לומר דמחלה, והרי מחילה טענה גרועה היא בדיני ממונות וכו'.

טו. אבל אם אחר שבא לידה וכו'. א. מקור הדיון. עכ"כ דמקור דין זה הוא מצרייתא דף נ"ב, דקאמר שם לאחר מות מעות אפילו רשעה מקודשת. והנה מצרייתא נאמר זה לצדן חוב, אבל המ"מ בפ"ה מאישות ה"י כתב דכ"ה לגזילה, שם אמר שכתביר לה גזילתה אמר כהמק"ל בזה, אפילו אמרה הן אינה מקודשת, דדומה להחזיר לה את החוב, וכן השו"ת אוחס בגמ' בפירושו. וכ"כ דין זה בטור. אמנם משי"ב המהר"ם אפי"פ ששיך תחילה, אינו לא בטור ולא במ"מ כאן, רק המ"מ כתב כן בזה"ל י"ב שם גבי חוב, וס"ל למחבר דכ"ה כאן, דחד דינא להו. כ"כ בביתור הגר"א סק"ט ובפני ארוס סק"ט המוצא בזה שאל"ל.

ב. ואם מיירי שנתן לה בפירוש לשם השבה או דגם בשנתן בסתמא אינה מקודשת. עיי' מ"מ סק"ט שכתב על דברי המחבר

רואה היא שכתב מקודשת ויהא חייב לה סלע. גם בחדושי הרשב"א בקדושין שם כי על דברי רש"י דאינו מחזור, דכ"ה ד"ל דכיון דשדיך ניתח לה שיהדשה בו, וכו"ל שישלם לה מלך אחר, אבל מחילת גזילה אין כאן, וכדאיתא בירושלמי ה"ל. ועיי' בחדושי הרשב"א בקדושין י"ב ע"פ משי"ב בזה. וכן בלבוש סעיף ב' כתב דאם קדשה בגזל דידה, גזילתה נשאר בחוב וצריך לשלם לה.

ובמשי"ב דבר סי' ל"א כתב דהרא"ש צ"ח דקדושין סי' כ' ובחש"י כלל ל"ה ס"ל כרש"י, ושכן משמעות דעת הרמב"ם והמחבר שסתמו דין שני בזה חלו, דכיון דבזה קדשה בגזל דידה וצ"ח דגס"י שלם שאני חייב לוכי דסעיף ג', וצ"ח שני הכי מורה גם הרשב"א דא"ל לשלם כמבואר בחדושי בקדושין ד"ג, ועיי' שהאריך לבאר להרמב"ם ורש"י והרא"ש ס"ל דהבבלי חולק על הירושלמי ה"ל, ולכן פסקו בטבבלי. ועיי' גם בטוהר ארזים סי' ה' שהאריך לבאר דרש"י ס"ל דהבבלי חולק על הירושלמי.

והרבה מהאחרונים כתבו לחלק בין אם הזכיר גם השנה הגזילה בשעת קדושין, דבזה אין צריך לשלם לה גזילתה, לבין כשלאמר לה בסתם שתקדשי לי בזה והיא יודעת דשלה היא, דבזה חייב לשלם לה. ובגבי ארובה פ"ה מאישות ה"י כתב דהרמ"א שכתב גבי גזל דידה דצריך להחזיר לה הדמים, ולא כתב כן בסעיף ג' גבי כנסו סלע זה בחובך דצריך לשלם לה בחוב, ע"כ דעתו היא דודאי אם אומר לאשה הכי לך סלע להשנה גזילתך ותקדשי לי והיא קבלתה ואמרה הן, אין מקום לומר דצריך לשלם גזילתה, דהא נתן לה בפירוש בחזרת השנה ובחזרת קדושין ואדעתא דכ"ה קדשה, וכיון דסברה וקבלה אף יתכן דבעלה כהשנה, חלה דהרמ"א מיירי כשהחזיר לה גזל דידה בסתם ואמר הקדשי לי בו והיא יודעת דשלה הוא וגזל הוא בידו, וזה שפיר י"ל דקבלתו לחוקף עליו הגזל צמחה ולהיות החפץ שלו לקדש בו ודמי בחפץ יהא חייב לה, ובכשי"ג מיירי גם בירושלמי והרשב"א והר"ן, ולפי"ז בחזרת חוב כשלאמר כנסו סלע זה בחובך לא משכחת לה לאופן השני כמנחם לה בסתם, דאם חייב לה סלע ונתן בסתם בחזרת קדושין, פשיטא דמקודשת וא"ל לא לשיך ולא לאמרה הן, ואם נתן לה סלע ואמר ה"ו לפרעון ושתקדש בו, או אפילו שחזר ואמר אח"כ שתקדש בו והיא קבלתה, אי"כ פשיטא דאין צריך לפרוע לה כלל, כמו גבי גזל דאם נתן לה בחזרת השנה ואמר ג"כ שתקדש בו דאין צריך לשלם וכו"ל, והמשי"ב בחדושי הרשב"א לקדושין ד"ג ימלא שכן מבואר בדבריו. וכ"כ לחלק בבבלי מלואים סק"ט, ארץ נבי (ותאמי לביה) סק"ט, ישא ברכה (שעל ר"י) דף ל"ט, ובמלאת אבן סמי' ב'.

ובעצמי ארזים סק"ט כתב לחלק כן גם לדעת רש"י דלא תקשי עליו מהירושלמי ה"ל, דהירושלמי מיירי שלא הזכיר לה הגזילה בשעת קדושין, ולכן אמרין שמקבלת לקדושין ויהיה חייב לה בגזילה,

(ז) עיי' פ"ה סק"א שהביא מהק"י דהרשב"א ס"ל דבבול דידה ושדיך מחלה לו לגמרי שהיו חלין הקדושין. ע"כ, וצ"ע דבחדושי הרשב"א ה"ל כי לחזיר להיפך, וצ"ע במל"מ פ"ה מאישות ה"י שהביא מהרשב"א גיטין דף כ' ע"כ שכי' בתוריד לענין קדשה בחוב דאם אמר לה כנסו סלע זה שאני חייב לוכי חזר ואמר התקדשי לי בו, דמקודשת ומחלה חובה ואינה חרפה וגובה סמנו. וכתב דלפי דברי הרשב"א אלו כ"ש בקדשה בגזל דידה דאין צריך להחזיר לה גזילתה. והקשה עליו שזה היפך מהירושלמי. אבל כבר תפס עליו בעצמי ארזים סק"ט שלא עיין בדברי הרשב"א בקדושין ה"ל, וכן השיגו על המל"מ בבג"י אהבה ובישא ברכה, וכתבו לחלק בין הנידחים והפוגים במצבים.

באר הגולה

ו לשון הרמב"ם שם
נפ"ה מנרייתא דלעיל

[יא] אע"פ שאמרה הן אינה מקודשת [ט] אע"פ ששידך תחלה [ז] (ואינה נאמנת
לומר שנחתלה (ט) קבלה לשם קדושין) (כ"כ הר"ן בשם הרשב"א והב"י הביאו) :
ג , וכן אם החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה כנסי סלע זו שאני חייב
ליכי

ביראור הגר"א

[ט] אע"פ ששידך תחלה
כ"כ הרמ"מ בהא דסי' ו
ובמ"ש בש"ע סי' אע"פ
כ"י ה"ה כאן דהו' דינא
לדו כמ"ש בסי' שם

ורב"ה המ"מ לקוחים מדברי הרשב"א גבי פקדון והיבא דשדך איבא מיד דמקודשת ממ"ש שם מ"ז האומר לאשה התקדשי כ"י ומפרקי דהת' בדשדך
וליתיש דשם בדאמרה אין ועיקר דינא דנגוב קמ"ל כ"י ע"ש. ליקוט וכתב הרשב"א והר"ן אצל פקדון ולאחר מתן מעות לא מהני שדך דהא בעובדא דציפא דאסא
שם נתרצית תחלה בציפא ולא ברע משדך כ"י ע"ש : ועב"ה סק"ז : [ז] ואינה נאמנת כ"י. ולכאורה משמע שם דאמר יכולה למימר כ"י דוקא דאמרה
ז' וא"כ מאי פריך קדשה בגזל כ"י דהתם בסתמא והרשב"א והר"ן כ"י מ"ש לא רצתה דאישתקתה וקתני אינה מקודשת כהם מ' לעולם אפי' אמרה כ"י :

באר היטב

פתחי תשובה

(ט) קבלה. קא"י חריש'א דמילתא שקודשה בגזל דידה נלא שדכי
וקבלה בשתיקה אינה נאמנת לומר שקבלה לשם קדושין אבל
בסיפא שנתן לה בשתיקה ליד תלמוד שקבלה לשם קדושין אם הוא לא
אמר כלום נשעת נתינה ואפשר דט"ס הוא וי"ל הנ"ל זו נריש'א. ח"ת
וצ"ש לא כ"כ ע"ש. ואם אמר נעת הנתינה דמקדש אותה והיא שותקת
ואח"כ אמרה הן ג"כ לא מהני כיון דלא אמרה הן נשעת הנתינה
עיין נ"ש :

דאמרה ואח"כ נק' הרי נתרצית שיהיה עלה והוא נתן הוא ממש ויש קצת סמוכין לשם
כלל כיון דנתינת' הוא כשלו ונעולם ספיקא הוא עכ"ל ע"ש :

[יא] אע"פ שאמרה הן. [כ] נס' ט"ז קדושין ה"ל ויש לעיין אם חשך מחנה דבר
ואמרה הסור לי גזלתי ואח"כ נק' ונתן לה בשתיקה דאפילו קידשה משלו ה"ל
נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוא כדלעיל סי' כ"ז ס"ח ואם קידשה בגזל י"ל דנשלח
בשלו אמרינן מסתמא נתינת' קדושין הוא אבל כן י"ל שלא תש' לדבריה ונתן לה נתינת'
חזרה ואינה מקודשת כלל כ"י או י"ל דמ"ו כיון שהיא אמרה ואח"כ נק' הרי הוא כשלו
ואקניית' ניהליה ה"ל כחו נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוא ואפילו שדך י' לסתפק
ד"ל נתן הוא ואמרה היא אינו אלא משום דמכריזי תיתי לתלות נתינת' אבל כן י"ל
דמסתמא לנתינת' הגזילה כיון שלא פירש וכן נחזקת' חוב ד"ל דלא היה דעתו על
קדושין כלל וגם מסתמא היה מחזיר. הסוג נל"ה ומה לו למש' לדבריה או י"ל כיון
מהא דפריך בקדושין דף ד' רישא לסיפא כ"י אלא ודאי אין לחלק

הפוסקים

סי' טו אות ב—סי' סז

אוצר

הדבר דאינו יכול לחזור בו אף בחוב"ד, דכיון שקבלה גזילתה בחזרה
זכתה חוב"כ בשלה ומה תועיל חזרתו בדבר שאין צריך להקנות כלל,
דדוקא נתינת' שצריך הקנאה אמרינן דבחוב"ד עדיין לא נגמר דבור
הקנין כיון שהוא דבר שחלוי בדעת המקנה, וגדר הקנאה הוא שיהיה
צדקן גמור ובהסכס הדעת, וכל עוד שצדקנים בחוב"ד עדיין לא
נגמרה דעתו בשלימות, משא"כ בג"ד שאין צריך להסכס הדעת
אלא חזרה בעלמא לרשות המקבל וזה נגמר חוב"כ כ"י, אך עכ"ז
צאיסור ח"ל החמור לא אוכל להחליט הלכה בדורש בהכרעת סברתי
לד' כל עוד שאין לי ראיה ברורה, ועכ"פ מידי ספק לא נפיק כחשך
הצדתי שם דעת הפוסקים שנחלקו אם מהני חזרה חוב"ד משבא
הדבר לרשות הקונה, ונע"ה, וכ"ש כשמקדשה בגזילה שנקנית לו
לגמרי, דאף שהעליתי לעיל [באות קל"ב וקל"ג] דאף בבב"ב אינה
מקודשת דללא שדך [ובמבוא לעיל סק"ט אות ד'], מימ' בבב"ב
כשאמרה הן לאחר מתן מעות בחוב"ד יכול להיות שיעול, וזוין לדבריו
בפ"ד אות מ"ז שצ"ח כמה דרכים שמועיל חוב"ד לבעל הקידושין,
וכתב דכ"ש בג"ד שהוא לקיים הקידושין, וסוים דבענינים באלו אין
הרשות לחתוך פסק חתוך רק על המקום ובעת מעשה ואחרי יסוד
הדעת, כי בדבר מועט משתנים הענינים.

טעמ' ג. טו. אם החזיר לה חוב וכו'. עבא"ה ג' לשון זה הוא
מכרמז"ס פ"ה מאישות ה"ב ומקורו מנרייתא ד"ג א'.
וכנה לשון זה ממש שאמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי והתקדשי
לי זו, אינו כרמז"ס, רק כן פירשו בו המ"מ בשם הרשב"א, ובר"ן.
ד"ל הרמז"ס : החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את
מקודשת לי זו וכו', ובמ"מ שם הביא לשון הברייתא אמר כנסי סלע
זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר התקדשי לי זו, וכתב שגורא מדברי
הרמז"ס שהוא מפרש יחזר ואמר לה" שאל חזר בו מהכרעון, אלא
דעתו שמתקדש ותהא נפרעת, וחזר דקתני, שחזר לדבר עמה, וכ"כ
מדברי בב"ב. ודברי המ"מ הם מהרשב"א בתי קדושין דף י"ג. וע"ש
הרשב"א שכתב דכן נראה גם מדברי רש"י דף י"ב. וכ"כ הר"ן הביאו
בב"י דמדברי הרמז"ס נראה שאינה חזרה ממש אלא שנחתלה אמר
כנסי סלע זה שאני חייב ליכי והוסף ואמר התקדשי לי זו. ועפ"י
הוא לשון הש"ע כאן. ובחינוכי הרשב"א שם דף י"ג כתב מתחילה
יש לפרש לשון הברייתא שחזר ואמר לה לא לפרשן אלא לקדושין
כ"י אפי' אמרינן דיוכלה היא לומר אין שקלי ודידי שקלי כ"י, ומדברי
הרמז"ס

המחבר דלא נחזרר אם מיירי שזה לידה בחזרה השבה, או
אפילו השבה בסתם ופרשן בסתם אמרינן מסתמא לשם השבה ופרשן
נותן, ואף אם יאמר אח"כ התקדשי לי זו וכו' אמרה הן לא מהני,
מאחר שלא אמר לה נשעת נתינה התקדשי לי.

ובעצי ארזים סק"ט חילק בהשבה סתם בין שדך ללא שדך,
ואחרי שהקדים דמ"ש המחבר אע"פ ששידך תחלה אינו
לא כרמז"ס ולא בעור רק כמ"מ גבי חוב, כתב דלכאורה יש לחלק
קצת בין חוב לגזל, דבחוב הרי מיירי שאמר לה מתחלה כנסי סלע
זו שאני חייב ליכי, לכן אף דשדך תחלה דהיינו שנתינת' להנשא לו,
מ"מ כיון שנתן לה לשם פרעון והיא קבלתו לשם כך, לכן האמירה
דאח"כ לא מהני דנמח' התקדש, משא"כ בגזל דלא אמר שנתן לה
נתינת' השבה, ח"כ אף דלא שדך מסתמא נותן לה בחזרה השבה
ולא מהני האמירה דאח"כ, אבל בדשדך שנתינת' להנשא לו ובנשעת
הנתינה לא אמר לה מאומה, למה לא נאמר דאם אמר לה אח"כ התקדשי
ואמרה הן שהנתינה מתחלה לשם כך היתה כיון שנתינת' שיהיה
להנשא, ולכן נראה דמ"ש המחבר "אפילו שדך" מיירי שאמר לה
בפירוש שנתן לה בחזרה השבה ולפסעו ספיקא של הח"מ ה"ל,
דבאל שדך בין בגזל ובין בחוב לא מהני האמירה דאח"כ אפילו נתן
לה בסתם, אבל בדשדך יש חילוק בין גזל לחוב, דבגזל לא מהני האמירה
דאח"כ כי אם כשאמר בפירוש שנתן לה בחזרה השבה, אבל אם נתן
לה בסתם מהני האמירה דאח"כ כיון דשדך, אבל בחוב בכל ענין
לא מהני האמירה דאח"כ, כיון שאמר עכ"פ מתחלה קודם הנתינה
כנסי סלע זה שאני חייב ליכי, ובחזרר כרמ"א סעיף ג'.

ובענין השלחן סעיף כ"ב כתב דאפילו אם לא אמר לה הילך
גזילתך, מימ' אינה מקודשת אע"פ שאמרה הן וגם שידכה,
דמסתמא קבלה לשם גזילתה, וזוין שכן משמע בב"ש סק"ה. והוסף
שם בשם הב"ש בג"ל דאפילו אומרת שכונתה היתה לשם קדושין
כשקבלה וגם הוא אומר כן מימ' לא מהני, דכן שמו חכמים דעתה
ש' אשה דלא ניתת לה לקדושי בגזל דידה אח"כ אמר לה נשעת
נתינה האמק"ל ושידכה מקודם או אמרה הן.

ג. ובשקדשה בתוך כדי דבור משבא לידה ואמרה הן. כ' ציד
דוד (פסקי הלכות) פ"ה כ"י דסי' פ"ד דף
שהעליתי לעיל (בפ"ג אות כ"ד) דמסתמא יכול לחזור ט' בחוב"ד,
זה דוקא במתנה, אבל בפרעון חוב [או בחזרה גז' לידה] בחר

מ' ליכי והרי את מקודשת לי בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם היה
ביניהם (יא) שדוכין הרי זו מקודשת ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן
אבל

באר היטב

הרמ"ט שם:

(יא) שדוכין וכו'. דוקא בדשדך ונתרנית להתקדש לו עכשיו אבל אם
פירשו שלא להתקדש עד זמן פלוני לא מהני שדוכין כה"ג.
מהרי"ט ח"ב חל"ה סי' כ"ח כ"ט:

(י) ליכי. ל"ט נשטר או נעדים או שלא נעדים כיון שאמר הוא
שאלו חייב לך הרי הוא חייב לה ויכולה לומר אין שקלי ודירי
זקלי הרי"ם מטרלני ח"ה סי' רנ"ט. אמר לה תקחי זה הכוס ששלה
ך למך ונעוד הכוס נידה אמר לה הרי את מקודשת לי אינה מקודשת.

הפוסקים

ס"ק סז—ס"ק יט אות א

אוצר

גבי גזל דאחילתיה, אפשר דמורה גבי חוב שחזרת וגובה ממנו המזב,
והחילוק מצוה. ובנפש חיה סי' כ"ב דל"ג ד' ביאר דברי המל"מ,
דגבי גזל כרי גוף החפץ שלה, וכיון שקיבלתו לקדושין אחילתיה, אבל
בחוב אין המעות האלו דוקא מצוררים לה, ושפיר אמרין שסברה
שתקדש בזה וכו' וכו' ישלם לה החוב ממקום אחר. ופ"ש שהשם לדעת
המל"מ ולא ראה לסמוך על הביאר שהוא נגד דעתו, אם כי נידד
דאפשר לומר דלא כהמל"מ וכמוצא להן סק"ט אות י"ג.

אולם בעצי ארזים סק"ט השיג על המל"מ, וכחז דהמל"מ לא
עיין ברש"י קדושין, שדך כ"ב הקשה הוא בעצמו מהירושלמי
הג"ל על רש"י [דס"ל גם גבי גזל] דאחילתיה, ודך י"ג ביאר
הרש"י ויתר יתבאר דלדעת הרמב"ם שנתן לה לפרעון ולקדושין
נתקבלו הקדושין וקבלה פרעונה, וכן נצודד דורשני כיון דקאמר
אי יבינא לך מיקדשת לי, אלמא דבחזרה השבט גזילה רואה לקדש
ונתקבלו קדושים ונתקבלה גזילה ואינו חייב לשלם לה דמי ורש"י,
וכחז שם ברש"י עלמא דלא קשה מהירושלמי דמייירי שמקדשה סחם
ולא בחזרה השבט גזילה.

גם במלמא חזן סעיף ב' כתב שמוכח מדברי הרש"י דאפילו
להירושלמי דגזל צריך לשלם לה, מי"מ לא קאמר אלא בקדשה
סחמא בגזילה, אבל אם יש במשעמט דבריו שרואה לקדש בחזרה
הגזילה אינו צריך לשלם, וא"כ ה"ל בחוב שאמר בפירוש כנסי סלם
זה שאני חייב לך וכו' מק"ל שרואה שיהיה חזרה החוב, לכו"ע כיו
החזרה החוב וקדושין ואינו צריך לשלם לה חובה כו', ולא מצינו פלוגתא
בזה דהיכא שמוכח מדבריו שיהא לחזרה שיהיה צריך לשלם לה כו',
וכן הם דברי הרמ"א, שצטטנו ב' ה"ב שצריך לשלם גזילה, ובסעיף
ג' גבי חוב לא ה"ב כו', וזה פשוט. וכן חפסו על המל"מ דבני אכזבה
פ"ה מאישות כ"י, וביטא ברב"ה (על רי"ו) דף ל"ט. וכ"כ לחלק בין
גזל לחוב דבבני מלוואים סק"ט, ובחזן כ"י (ותאומי כ"ב) סק"ט וי"ג.

גם בפסקי הלכות (יד דוד) פ"ה מאישות ה"ב כתב שאם אמר
כנסי החוב שיש לך בידי והתקדשתי, אם היה צנייט שדוכים
או שאמר בן כ"י מקדשת ופטר מן החוב ג"כ. וביד דוד שם אות
קמ"א ביאר בדבר, דכיון שאמר בן מינה ניהא לה לוותר לו חובה
ומתקדשת בזה, וכן צדך שנתנית להתקדש לו, כיון שאינה אומרת
שאינה רוצה ושיחקה אמרין דמסתמא מינה ניהא לה.

יח. ואם לא שידך אינה מקודשת. כתב בחי' המאורי קדושין
י"ג א' דבאמר כנסי סלם זה שאני חייב לך והתקדשתי לי
כו', ולא שדך, אינה מקדשת אפילו אם היה מדבר עמה על עסקי
קדושים.

יט. אינה מקודשת עד שתאמר הן. א. הא דאינה מקודשת
בשתקה, אם זה גם כשעוד לא הגיע זמן פרעון
חובה. דכ"ה כחז הביא משי"ת הרש"י סי' קל"ז ואם לא הגיע זמן
הפרעון אפילו קבלה בשחוקה ולא שדך מקודשת. וצ"ח סק"ט
כתב דלא נמא כן בשו"ת הרש"י, ושה"ש השיג על כ"ה. ועצ"מ
סק"ט שכתב דאפשר דכוונת כ"ה הוא לסי' אלף רכ"ז דנשבע שם
כן, שכתב וכו' שהגיע זמנו של מלוה. אולם פ"י צ"ח סק"ט שכתב
כ"ה

ברמב"ם נראה שהוא מפרשה בשלל חזר בו מהפרעון וכו'. וכ"כ הר"ן
בתחילת דבריו דהא דקתני וחזר ואמר התקדשתי לי בו כלומר חזר בו
מדיבורו הראשון ואמר שלא יבא לשם פרעון אלא לשם קדושין, אבל
מדברי הרמב"ם נראה שאינה חזרה ממש וכו'.

כתב בקרית מלך רב פ"ה מאישות ה"ב שראה [לכאורה] דצדך
דמקודשת אין חילוק בין בסברות, ולשניהם אפילו אם אמר
לפרעון ולקדושין מקודשת צדך, אומנם מדברי הר"ן בסוגיין אין
נראה כן, שכתב ח"ל, ומדברי הרמב"ם נראה שאינה חזרה ממש אלא
שכוסף ואמר התקדשתי לי בו ואפילו צדך מקודשת צדך או אמרה
אין, ע"ל, ונראה מה דלשיטה הראשונה אינו כן, דעד כאן לא
אמרין דצדך מקודשת אלא באמר לא לפרעון אלא לקדושין, אבל
באומר לפרעון ולקדושין אינה מקודשת.

אולם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ה מאישות אות קמ"א כתב דאף
שהרש"י מפרש דאיידי בחזר בו, מי"מ אינו מדחה דין זה
[דכלל חזר בו מקודשת צדך או אמרה כן], ודין זה נעזר מסברה
דכיון שאמר בן מסתמא ניהא לה, וכן צדך כיון ששחק, חב
פשוט, וכן סחם בשו"ע בלי שום חולק, ואף שיש לפקפק בזה דאפשר
דדוקא כשחזר בו ואמר שאינו נותן לפרעון רק לקדושין אמרין
דמקודשת צדך, דנשאר עדיין החוב בשלימותו, משא"כ בלא חזר
דל"ל שמוחלת חובה זה לא אמרין צדך, אבל סחמא לשון הירושלמי
וההוספה פ"ב יכריעו, [דשם לא חזר שחזר ואמר, ואפ"ה איחא
דמקודשת צדך], ובפרט אשר ברב"ה וברמב"ם וברש"י ובר"ן
כולם מסכימים לה, אין לפקפק.

גם בחזן איש (מכודות תשי"ח) סי' מ' אות א' כתב שראה מדברי
ברש"י דבחי' דלא נסתפק שלא יועיל שדך באומר שנותן לפרעון
ולקדושין, דודאי שדך מהני אפילו צדך, ושודד דורשני בקדושין
י"ג א' הכי משמע שמקדשה בחזרה הגזילה וכמו שסיים הרש"י, ורק
נסתפק דבחזר בו חבא מקודשת אפילו לא שדך. ובאות ד' כתב
שנלשון הגר"א בסק"י שכתב ח"ל, ומכאן משמע ג"כ כ"ל דל"ל
לא לשם פרעון וכו', משמע דאנו מסתפקים דלא יועיל שדך באמר
לפרעון ולקדושין, ולפי מה שכתבנו לא נסתפק בזה הרש"י, וי"ב
א"י בחפ"ה מנחם פ"ה מאישות ה"ב וצחוקן סופרים (על בעיטור)
דף רנ"ג, שמוכח מדבריהם ג"כ דאפילו בלא חזר בו מהני שדך אף
לכאזריים דאיידי בחזר בו.

יג. והרי זו מקודשת. ואם צריך לשלם לה החוב, פ"י בחידושי
ברש"י קדושין דף י"ג א' שכתב דלהרמב"ם שפרש
הגר"א שאל חזר בו מהפרעון אלא שאמר בפרעון זה התקדשתי לו,
נפקלה פרעונה ונתקבלה קדושה. ובחידושי לגיעין דף כ' האמר
דבריו בקדושין כ"ל, וכחז דכ"י מה שפירש שם מחלה חובה ואינה
חזרה וגובה ממנו.

ועיין במשנה למלך פ"ה מאישות ה"ב י' שכתב דלפי דברי הירושלמי
דבקדשה בגזל דורה צריך לשלם לה גזילה, ופסק בן הרמ"א
בסעיף ב', אין ספק דכ"ה בחוב שצריך לשלם לה אם חזר, ושם הופך
דברי הרש"י בגיעין כ"ל, והוסף עוד דנראה דגם רש"י שכתב

אוצר

סיק יט אות א-ב

הפוסקים

ותתקדש בשלש, וא"כ אם אין רצונו בקדושין אינה יכולה לתפוס צל כרחו בפרשתו כיון שלא הביע הזמן, וכו' דעת הב"ח, וי"ע.

ובחדושי הר"ם סק"י טחז דגם צלה חזר בו נראה דמקדשה, דכיון שאינו נרץ להחזיר לה עתה, ומה שפורע פחה הוא מפרש בהדיו שנותן לקדושין, וא"כ אם הוא לא תראה להתקדש ותאמר לא, תאמר לה להחזיר לו המעות עד זמן הפרעון דהא הם שלו ממש עד אז, וא"כ שפיר י"ל דמקדשה דלא שייך לומר ידידי שקלי ואינה רוצה כלל בקדושין, דא"כ אינו שלה וצריכה להחזיר לו, ושור דהא כשפורע הלוה למלוה חזר הזמן על חנאי שיעשה אחי דבר, ולא קיים התנאי, נראה דנרץ להחזיר לו עד הזמן, וממילא כאלו מקדשה וכו"ל, ועוד נראה דדמי למא שמצוה בסיק ט' דשם מקדש בהרואות זמן מלוה מקדשה דהא שור פרוטה, ומה חילוק בין בהרואות זמן מלוה לכאן שהלוה נותן קודם הזמן, וגמיה ז' ג"כ שור משות, ובאי כמו שנותן לה דבר אחר משלו ושפיר מכוני.

ובק"א להפסקה אם כי דהא טעם זה האחרון, וכתב שאין לומר דתתקדש בהנאה שמשלם לה קודם הזמן כמו בהרואות לה זימא, ולשון [תתקדש] ל"ן כי משמע שצ"ל עתה מקדשה ולא בהנאה, מ"מ כתב דאף שלא חזר בו מקדשה, דהא כתב הרשב"א בגיטין דף כ' בהא דמתן לה טעם של אב ואמר התקדשתי בך וכו' וכו' דדמי לנכסי שלט זה שאני חייב לך שמהלך לו, פ"ב, וקשה הא בנכסי בחובך אינה מקדשה רק בהמרה הן, וי"ל דהא רק בהביע זמן הפרעון, ובכחובה היו כלל הביע זמן הפרעון ולכן לא צעיק שהאמר הן, ומשמע דאפילו לשיטת הרמב"ם [דמיירי שלא חזר בו, הדין] כן. [אך פי' דצדקו בחי' לך י"א א' ששם חלה הדין במחלוקת בגי'ל].

ובקריית מלך רב פ"ב מאישות ה"ב דיוק כן מדברי הרשב"א בחי' צבוגין דאין חילוק בין חזר בו ללא חזר בו וצ"ל גוונא אם לא הביע זמן הפרעון מקדשה, דא"כ אלא דכלא חזר בו אפילו לא הביע הזמן אינה מקדשה, א"כ למא כתב הרשב"א דמדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש בהרייחא כשלא חזר בו מהפרעון אבל צחזר בו מקדשה, דילמא הרמב"ם אינו חולק בזה, אלא דס"ל דבוגין איירי בכל גוונא בין בהביע הזמן ובין צלה הביע הזמן ולכן פירש דאיירי צלה חזר בו דצחזר בו הא יש חילוק בין הביע הזמן ללא הביע דהביע הזמן אינה מקדשה וצלה הביע מקדשה, אלא ודאי דפשיטא ליה להרשב"א דאפילו צלה חזר בו יש חילוק בין הביע הזמן ללא הביע דצלה הביע הזמן אף צה"ג מקדשה, [וא"כ כבר היה הרמב"ם יכול לפרש בהרייחא צחזר בו ומדלא פירש כן שי"מ דס"ל דצחזר בו מקדשה], ולפי"ז חולק הרמב"ם עם הרשב"א רק צחזר בו וביע זמן הפרעון, אבל צלה הביע הזמן לכ"ע מקדשה. ועי' גם בהמרות טהורות סעיף ז, וצמלחא אבן סעיף ז' דס"ג ד' שכתבו דמלשן הרשב"א בחידושי י"בוא שהביע זמנו משמע דכי לא הביע זמנו אינה יכולה לומר ידידי שקלי, ולא חילוק בין חזר ללא חזר. ועי' עוד במהרש"א יבוא סו"ס י"ב שז"ר כרישחא צניזוט להצריכה גט משי"ב הב"ח בשם הרשב"א דצלה הביע זמן הפרעון מקדשה.

ב. וכשהחזיר לה סתם חלואת תוך ל' יום, אי הוי כלא רביע זמן הפרעון. כתב צמ"ט קדושין סק"י ש"ע בשם ה"ה חולק חזר ל' יום אי דייטק ליה כלא הביע זמן הפרעון. ובמהרות טהורות סעיף ז' נסתפק ג"כ בזה, וצ"ח דדי הכסף, עפ"י מה דקיי"ל בחז"ל ס"י ע"ה דאף דסתם חלואה ל' יום מ"מ נאמן לומר פרעתיך בתוך ל' דעציד איניש דפרע בתוך ל', וא"כ יש להסתפק אם יכולה לומר ידידי שקלי דכיון דעציד איניש דפרע תוך ל' כשהאמר כנסי בתוך סמכה על זה ולא חששה למא שהאמר אח"כ התקדש לי בו, או דילמא כיון דמן הדין אינה יכולה לכופו עד ל' יום, שיחזק בה [במה שהאמר כנסי בתוך], ואמרינן דלשם קדושין קיבלה גס כ"ה, אך כתב שור, דמסתברא דכיון דלא אמרינן דעציד איניש דפרע פוך ל'.

בצ"ה מהביא דס"י אלה רכ"ז, ודחה דאין ראיה גם משם, דז"ל הרשב"א שם: וכיון דמתיקרא אחר שנותן לפרעון בו יכולה לומר לאי לא לקדושין קבלתי אלא לפרעון, לפי שאפילו לא אחר לה לפרעון ומאחר לה סלע בפקדון או להוליכו לאיש אחר וקיבלתי בשתיקה אפי"ה יכולה לומר לא לדעתך קבלתי אלא לפרעון, והוא שהביע זמנו של מלוה, עכ"ל, כרי דהא כתב הא"י מילחא דהביע זמן הפרעון אלא בפקדון, ויכולה לתפוס הכסף לפרעון שלה ולא אוליין בחר ידידי אלא בחר ידידי, וכייוו דוקא בהביע הזמן, אבל באומר בפירוש שנותן לפרעון ודאי אוליין בחרה אפילו צלה הביע הזמן ואינה מקדשה כלל כ"ו, ולכן אין להשיג דצדקים הנזכרים שהביא הב"ח בשם הרשב"א.

ובקיצור פסקי הלכות (לצ"ל מרכזה המשכה שם) חכם (ב) ס"י ז' סעיף כ' כתב ג"כ דאפילו לא הביע זמן הפרעון אינה מקדשה בשתיקה, עד שהאמר הן או שדיק. ועי' צה"ר כ"י (ותאומי נ"ב) סק"א.

ובאב"י מלואים סק"ט כתב דחילוק זה בין הביע זמן הפרעון ללא הביע, מפורש בדברי הרשב"א בחידושי, אלא שלא כתב כן רק לפי פירושו שפירש לשון בהרייחא וחר ואמר היינו שהאמר לא לפרעון אלא לקדושין, דז"ל הרשב"א שם: יש לפרש שחזר ואמר לה לא לפרעון אלא לקדושין כ"ו, וכי אחר לה כנסי סלע זה שאני חייב לך אף דכור אחר התקדש לי בו, ויכולה לומר לשם פרעון קבלתי י"בוא שהביע זמנו" עכ"ל, וכן נראה עיקר, דכיון שחזר ואמר לא לפרעון אלא לקדושין הו' אינה יכולה לומר שקיבלה לשם פרעון כמו שהאמר תחילה, דכיון שלא הביע הזמן אינה יכולה לתפוס על דיבורא קמא כיון שכבר חזר בו, ויכול הוא לחזור בו כל שלא הביע זמן הפרעון, ובאי זה באומר לאשה כריני נותן לך חפץ זה במחנה וחר ואמר לא לשם מחנה אני נותן אלא לשם קדושין, וקיבלה סתם, דלא מני אחר לשם מחנה קבלתי כמו שהאמר תחילה, כיון שכבר חזר בו ממחנה, ויכול לחזור בו כ"ו, אבל לפי שיטת הב"ב והרמב"ם שאינו חזר אלא אחר כנסי סלע זה בחובך והתקדש לי בו, צ"ח אין לחלק בין חזר זמנו לאחר זמנו, דכיון שנותן לה [גם] לפרעון ואינו חזר מה מני אחרת לחובי קבלתי כאשר אחרת ולקדושין לא נחליתו, והרשב"א בחי' מיירי צחזר בו ולכן כתב והוא שהביע זמנו.

גם צמ"ט חכמה פ"ב מאישות ה"ב כתב דמשי"ב הב"ח בשם הרשב"א דמקדשה, בחי' כתב כן להדיא כ"ו, והן הדברים הנאמרים בב"ח, אך הרשב"א קאי שם באופן שהאמר כנסי לפרעון ואח"כ חזר בו ואמר לא לפרעון אלא לקדושין כ"ו, וס"ל דצלה הביע זמן הפרעון חזרתו חזרה ואינה יכולה לומר שסמכה על דיבורא הראשון כיון שלא הביע הזמן, ובאופן זה ודאי יש מקום לקדושין לחול כ"ו, משא"כ באמר כנסי בחובך והאמק"ל, דכ"ע נדוים דאינה מקדשה בשתיקה, אפילו לא הביע זמן הפרעון, וזה ברור. וכ"כ לחלק צמ"ט אחרים סק"י ובמהרות יעקב סק"י וצנפ"ה ח"ה ס"י כ"ב דל"ג ג', ועפ"י סק"י מה שהביא בשם ה"ה ח"ה יעקב. ובענין השלחן סעיף ל' הביא חילוק האב"י מלואים כ"ה, וכתב שכן נראה עיקר.

ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ב מאישות ה"ב כתב דצחזר בו ולא הביע זמן הפרעון הוי ספק קדושין. ועי' בדברי צ"ד ח"ה אות קל"ג וקל"ו (הא"י) וקמ"ד משי"ב עוד בזה.

ואם מלכד הב"ח מנינו לפי אחרונים שהחמירו צלה הביע זמן הפרעון גם צלה חזר בו, רק אחר כנסי סלע זה שאני חייב לך והתקדש לי בו. צמ"ט קדושין סק"י נסתפק אם אפשר לומר דהרשב"א לא כתב כן רק להפירוש שחזר בו אבל להפירוש שמקדשה צחזרה התבא אפילו צלה הביע זמן הפרעון י"ל דאינה מקדשה, וס"י צ"ע. ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) ס"י מ' אות ג' כתב דגם צלה חזר בו אין הכרח לדברי ה"ה, דכל שאומר קודם הנתיבה התקדש לי בו כרי לומר שאינו נותן לשם פרעון אלא שרעו שהמחול לו מוצה

אוצר

סימן יט אות ב-ד

הפוסקים

ל' יום, וא"כ אין לנו בוכחה צרורה להוסיף מחזקה פשוטה, וגם הא
חזקן שחזקה אותו על החוב דמסתברין דברי הגר"א בזה [דלית
מקודשת, ע"י ע"ז להלן אות ט].

ג. האם יש הבדל בין מלוה בע"פ למלוה בשטר או בעדים.
עכ"ל סק"י בשם המצ"ע ח"א סי' רנ"ט דלא שנה בשטר
או בעדים או שלא בעדים, דכיון שאמר שאני חייב לך כרי חייב
לך ויכולה לומר אין שקלי וידי שקלי. גם בצורת יבדוק סי' רכ
כתב דמפסעה דהגמ' והפוסקים משמע דמיורי אף שהחוב אינו ידוע
כלל כי אם עפ"י דיבורם.

ובמהמקנה דף י"ג א' דן דמלוה בשטר אפילו שדיק או אמרה כן לא
כרי קדושין, וכתב דלדעת הרמב"ם שם שפרש הא דכונסו סלע זה
שאינו חייב כן וכרי את מקודשת לי, דלאו חזרה הוא אלא שכתב
מקודשת ונפרעת מהחוב דמסתמא מחלה, קשה דאם היה חוב בשטר
ולפי מש"כ בסמ"ע סי' י"ב סק"א דחובו בשטר לא מחויב מחילה
בשל פה עד שמחזיר לו את השטר, וא"כ מאחר שלא היה בדעתו
לקדשה אלא כשתמחול לו את החוב, וכיון דלא מחויב מחילה בשל פה
ויכולה לתבעו, אין הקדושין מועילים, וא"כ ה"ל להגמ' לחלק ולפלוג
בדידה [דאפילו בדיק או אמרה כן יש אופן דלית מקודשת, ולא
כרי לריק לאוקמי דברייתא דוקא בשתק ולא שדיק], ושב דלית
בבב"ש בשם המצ"ע דאין חילוק אפילו אם היה חוב בשטר, ולפי מה
שכתבתי ל"ע בחובו בשטר. ובק"א לסעיף זה כתב ג"כ דכיון דהמס
שמוקדשת משום דאמרין שמחלה לו, א"כ בחובו בשטר לא מחויב
אפילו באמרה כן לדעת הפוסקים דס"ל דחובו בשטר לא מחויב מחילה
בפיה, ול"ע בזה, ד"ל דאפ"י מקודשת כשתמחול לו בשטר אח"כ.

אולם בחדושי הרי"ם סק"י כתב דאין לנו לריב כאן לעולם
שמחלה לו החוב, דא"כ במלוה בשטר להפוסקים דלא מחויב
מחילה לא היתם מקודשת, רק בעמס דאף שנתן לפרעון מימ כרי
נתינה, דקודם הקדושין היו המעשה שט, דהא [בשל חוב] מכאן
ולבב"א הוא נזכר, ורק ע"י הקדושין נעשה שט, אלא דיוכלה לומר
ידי שקלי, אבל כשלאמר כן [לא בשדיק] ומקבלת לקדושין שוב
מחויב דכרי נתינה כרי, ואין צורך למחילה רק כיון שידעם שמקבלת
לקדושין מחויב בזה הנתינה. ועי' בפרי האדן ח"ב ח"א סי' ג'.

ד. בשנתן לה יותר מסה שחייב לה, אם יכולה לומר דדי
שקלי אף שאינו חייב לה כל הסכום. צע"ן יתק
סי' מ"ח צידון כ"ל כתב בלית ר' צין שאר העמסים להחיר, דכ"ז
דומה למח דאמרין באומר כנסי סלע זה שאני חייב לך ובאמק"ל
דלית מקודשת, דכיון שכאזי החוב אף שאמר בפירוש התקדשי
שנתן עבור החוב והקדושין ביחד, מימ אמרין שסמכה על דיבורו
לחלוף, דעל מה שבזכיר החוב נתרצת ועל מה שאמר לקדושין לא
נתינת, וכ"כ י"ל בג"ד שנתן לה מעט [אחד] של כ' פרוטות שאלו
הוא עבור החוב דכרי זה באמר לה בפירוש כנסי חני מעט עבור
החוב וחני השני לקדושין, וא"כ י"ל דהא ששתק משום שקיבלה עבור
החוב ועל מה שאמר באמק"ל בתי המעט השני לא נתרצת כרי, ואין
להקשות ממשי"כ הרשב"א בזה (המבוא להלן ברמ"א) דין ציקס
מאשה שחלה לו מעות על משכון וכשתון המשכון אמר באמק"ל
דמקודשת דאפילו אח"ל על משכון נמי נתן מימ אם שוב פרוטה יותר
למשכון ולקדושין נתן, [ואמאי לא נימא דהיא קיבלה זה רק למשכון],
לא דמי, דהא הרשב"א סיים שם בעמס דשלו הוא ואין לאשה במשכון
זה כלום, וכיוצא שחיה יכולה לתפוס צע"כ, אבל בחוב עכ"פ מחויב
תפיסתה ולכן שפיר יכולה לומר שנקטה דיבור אחד מדבריו וכו'.

גם במשיב דבר סי' כ"ט הפלה צידון בזה דלית מקודשת, ומעמס
אחר, דאף שחיה בזה הכסף יותר מאשר חייב לה, אך זאת
סברה פשוטה שמוצא בזה רעק"א והגהות שבתורה שלמה סי'
מ"ט וי' שהמקדש בדבר שאין בו כח לקדם בכל אותו הדבר והוא קודם
בכל

ל' אלא לענין שיכא נאמן לומר פרעתיך חוץ ל' אלא לשלם אינה
יכולה לכופו, ולפי"ז אינה יכולה לומר ידי שקלי, כן נראה מכא
הסברה, ויש ל' קצת ראיה על זה.

ובעזרת יהודה סי' נ"ב אם כי נדד דסתם הלוואה ל' יום לא דמי
לקובע זמן, מימ סיים דקשה לדון בזה להקל וכו'.

אולם בעין יצחק סי' מ"ח השיב להרב השאל שר"ה לומר דסתם
הלוואה חוץ ל' יום הוי כלא הגיע זמן הפרעון דלית יכולה
לומר שקיבלה לחובה, וכתב שג"ה דיש לדון גם בבב"א דיוכלה לומר
שקבלה על חובה, דשאני הלוואה לזמן מה, לפי מש"כ בחומים סי'
ס"ז סק"ז דסתם הלוואה אף שאינו יכול לתבוע חוץ ל' יום מימ
אם חפס המלוה מחלה לא מתקין מנייה, משא"כ בקבוע זמן דלא
מהני תפיסה חוץ בזמן, ע"ש, וא"כ יכולה לומר גם במשך הזמן של
סתם הלוואה שקיבלה על החוב כיון שיכולה לתפוס ומכני תפיסתה,
ובשו"ת הרשב"א סי' אלף רכ"ז גבי קדשה במשכון שנתן לה על הלוואה
[וכוונתו להלן סק"י אות א'] כתב לחלק דשאני כנסי בחובך דאם
קדמה ותפסה משל הלוה זכתה, משא"כ במשכון, וכונתו דאף שאמר
שנתן לפרעון ולקדושין ואינו רוצה שיהיה לפרעון אחד, מימ הא
מכני תפיסתה אף בלי רצון והסתמא הלוה כמבואר בחי"מ סי' ע"ב,
וכיון דעיקר הטעם דיוכלה לומר שקבלה על חובה הוא משום דמכני
תפיסתה, א"כ הוי טעמא שייך גם בחוב הזמן דסתם הלוואה, ובעיני
קדושין נסתפק בזה, ולי נראה כמו שכתבתי דיוכלה לומר בזה שקיבלה
לחובה כרי, ואלה זה הא כבר כתב במג"א סי' ש"ז סק"י שזכרנו
במדינתנו שחובשים סתם הלוואה חוץ ל' יום.

ובנידונו שלא היה חוב הלוואה, רק שקנה חפץ מאשה ושילם לה
חוץ ל' ואמר באמק"ל, וכתב השואל ר"ה להחמיר לפי מש"כ

הצ"ח בחי"מ סי' ס"ז סעיף י"ג דבמכר חפץ ג"כ דיינין ביה סתם
הלוואה ל' יום, וא"כ הוי כלא הגיע זמן הפרעון דלית יכולה לומר
ידי שקלי, והמחזיר אחר שהעלה דסתם הלוואה לא הוי כלא הגיע
זמן הפרעון וכ"ל, כתב עוד, דנראה שיש לדון בעיקר דברי הצ"ח
דלאו כ"ע מודו ביה, ויש סוברים דחובו מכר לא דיינין בסתם הלוואה
ל' יום כרי, ולכ"פ הוי ספקא דדינא, וא"כ מחויב תפיסה החוב
לומר קים לי דלא דיינין בחוב מכר ל' יום, וכיון דמכני תפיסתה,
מחילה יכולה לומר על חובי קבלתי, וא"כ אפילו נימא דלא כהחומים
ה"ל דמכני תפיסה בכל סתם הלוואה, מימ בחוב מכר מחויב תפיסה
משום דכרי ספקא דדינא, ולא שייך לומר דכרי ספקא באיסור אשת
איש ויהא להחמיר, דהא אינו, דכיון דעכ"פ מחויב תפיסתה, ויהא
מאחר טעם שיהיה, מחילה יכולה לומר שקבלה לחובה, וכתב בספרי
נחל יתק סי' ע"ז סק"ז הקשיתי על דברי הצ"ח כ"ל כרי, והעליתי
לחלק דדוקא בשלא התנו כלל שיהיה בהקפה אז אמרין דסתם מקח
יש לו חובשים מיד אבל כשהתנו שמוכרים בהקפה בזה שפיר כתב
הצ"ח דכרי ל' יום כמו סתם הלוואה כרי, ולפי"ז בג"ד ודאי דלא
שייך למידן בזה כדך דסתם הלוואה כיון שלא היה בהקפה נחת כרי,
ולפי כל כ"ל אין לדון ולדמות י"ד כלל להך דסתם הלוואה ל' יום אלא
יטלים לתבוע מיד, ופיר דהא חזין בגמ' קדושין י"ב א' דפריך רב
אחאי אטו כולבו נשי דינא גמירי, ודיינין כן להקל מהאי טעמא אף
בתש"א איסור אשת איש כרי, ומסתפקא בעלמא אף אנו מויליאים אותה
מחזקה פשוטה כמשי"כ בפני יהושע שם, ובצרת ר"ה בריה דר"י דלא
סיל שם בצרת רב אחאי, טעמו שזה דין פשוט ולא שייך לומר בזה
אטו כולבו נשי דינא גמירי כרי, אבל כשתנינו פלוגתא באיזה דין אף
דליתא קי"ל כדעת חז"ל, מימ אמרין ד"ל שטעה ובמשי"כ בחומ' ס' ס' ס' ס' ס'
ס'
ובג"ד כדך מילתא שכתב הצ"ח דחובו מכר ג"כ ל' יום, לפי מה
שכתבתי אף זה צרור כל כך לדינא לכרי, וא"כ שפיר י"ל שטעה בזה,
ובפרט דלפי מה שכתבנו כרי לכ"פ ספק השקול דדינא בלי שום
הכרעה, ולכן צדדתי י"ל שצדד דהדין הוא דלא שייך בזה סתם הלוואה

אוצר

ס"ק יט אות ד—ט

הפוסקים

ובעוננו יו"ט סי' קל"ט צידון שכיב חייב לה ושאל אותה כמה מגיע לה, כהן צסוף החשובה דכיון שקרא אותה ושאל אותה כמה מגיע לה, ולפי דלמי לאומר כנסי סלע זה שאני חייב לך שהזכיר החוב מקודם.

ה. כשיזכר אתה לפני חתונה שנותן לה לפרעון חובה, ובשעת נתינה אמר לה רק האמק"ל ושחקה. בלמח נדק (מליבוטוויטש) סי' ק"ה צידון שקנתה חפץ מאחד ונתנה לו מטבע גדולה וביקשה עודף, ור"ל ליתן לה מטבע גרועה ולא רחוק והחזירה החפץ והלכה, וקרא אותה ואמר לה שיש לו מטבע טובה לשדך, וכשתנן אמר האמק"ל ושחקה, כהן צלוח ו' טעם אחד להחזיר דאין כאן קדושין דהוי כלאומר כנסי סלע זה שאני חייב לך דיכולה לומר אין שקלי וידי שקלי, דהכא הוי כהזכיר פרעון שחייב קרא לה ואמר שיש לו מטבע טובה, ורק אז חזרה, וא"כ הרי אמר לה צפירות שיתן לה חובך ומיד שדך מטבע טובה, ועל אופן זה דוקא נחלת ליקח, וא"כ יכולה לומר ידי שקלי, ואף דהבנתי מיירי שאמר בשעת נתינה נמנע כנסי סלע זה שאני חייב לך, אבל הכא דמה שקרא אותה ואמר לה הוי קודם הנתינה ובשעת נתינה אמר לה רק האמק"ל, וא"כ הוי אפשר לומר דאין לנו להוסיף ולומר דגם צכ"ג יכולה לומר ידי שקלי כו', מימ נראה דכיון דחייב לה המטבע ויכולה לחפוס מן הדין מטבע טובה משלו, וגם הרי החזירה החפץ מחמת שר"ל ליתן מטבע גרועה, וא"כ גלחא דעתה שאין לזכות ליקח עד שיתן לה מטבע טובה ועל סמך זה חזרה, וא"כ יש כאן מלמד מעשה המורה שמקפדת דוקא ליקח המגיע לה, ועדיף מלדון הבנתי דיכולה לומר ידי שקלי, דשם ליכא מעשה ממנה שר"ל ליקח דוקא עבור החוב כו', ובסי' ק"ז חזק דברים אלו, ובתנן דעדיף מנכסיו סלע זה שאני חייב לך, דהכא יש חרתי, דיבור שלו שקרא אותה ואמר שיתן לה מטבע טובה לשדך ודיבור שלה שהוצעת העודף, ולכן בלמח היתר זה לבד ג"כ מספיק. וכן תפס בפשיטות צידון דומה בעין יחזק סי' מ"ח אות ו'.

ט. ובשרק היא תבעה ממנו חובה, והוא נתן לה בסתמא ואמר האמק"ל. סי' צרמ"א סי' מ"ט סעיף א' שכתב דאם היה חייב לה מעות ואמר לו תן לי מעותי וכאשר החזיר ליתן אמר לה האמק"ל, חרקה היא המעות מידה, אין קדושין. והוא מהטור שם בשם חש"י הרא"ש [כלל ל"ה סי' י"א]. ובתנן צ"כ שם סק"ד דאם לא זרקא אף שחייב לה כיון שלא אמר לה הילך מעות שאני חייב לך, מקודשת, ובמש"כ [הרמ"א] צ"כ כ"ח בשם הר"ן, מייבא ללחור קשה דאפילו לא חייב לה זרקא אין חשש קדושין כדליתא צ"כ ל' סעיף ז' [וא"כ מאי קמ"ל הכא], ואפשר דהא קמ"ל דאפילו חייב לה מימ בעינן זרקא, וצ"כ מיישב מה שהקשה מהרש"ל א מאי קמ"ל בעור דזה, ולמה שכתבו יחזק, דקמ"ל דין זה כמ"ש הר"ן.

ובאחלי אהרן ח"א סי' כ"ז דנ"ג עור צ"ב הציא דברי צ"כ לנידונו וכחז דמשמע להדיא דכוונת הרמ"א ה"ל להשמיטו זאת דאף שהיה חבטת את חובת לא הוי כמו שהזכיר הוא את החוב, אלא דינו כמו שקדשה בחוב סתם ואי לא דזרקא מקודשת, ואף דמצינא הר"א שם משמע דאפילו בלא זרקא אינה מקודשת כו', מימ מידו ספיקא לא נפקא. וכ"כ בשופריה דיעקב סי' מ"ז דמידי ספיקא לא ילאנו להצריכה גמ'.

ובנפ"ש חיה סי' כ"א אף שהקשה על מש"כ צ"כ דמקודשת כיון שלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך, דשאני החסם שלא הוא ולא הוי הזכירו פרעון החוב, משא"כ הכא שהיה הזכירה החוב, מימ

ככל הדבר, אינה מקודשת כלל, והכא נמי כיון שכתבת יכולה לומר ידי שקלי אין הקדושין חופסין כלל. וכן צ"כ ל"א צידון שקנה חפץ מאשה בחניה ופילס במטבע שוב יתור ואמר האמק"ל, אחר שכתב בין שאר הטעמים להחזיר דיכולה לומר ידי שקלי, כתב עוד דאף שהיה במטבע יותר משווי החפץ מימ מה לה לחוש בדבר, מסתמא יחזור אחרים ליקח המותר, או שדעתה לפרוע המטבע ולהשיב לו המותר. [אלא שצסוף פקפק בכלל הדבר אם יכולה לומר ידי שקלי צידון זה, כיון שלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך].

ה. אמר כנסי סלע שאני חייב לך ולא אמר סלע "זה", האם יכולה לומר שלקחתו לפרעון חובה ולא לשם קדושין. בלמח נדק (מליבוטוויטש) סי' ק"ה דן בזה, וכתב דהא מליבו גבי משכון [בצרמ"א להלן] שחילקו הח"מ והצ"ח דאף שכתב הרשב"א באמר ללשון הלויני מעות על משכון זה ובשתנן המשכון אמר האמק"ל דהוי ספק קדושין, מימ אם אמר הלויני מעות על משכון סתם אפשר דאין כאן ספק דמקודשת דאפשר שיתן לה משכון אחר, וא"כ שאל ה"ה גם לגבי חוב יש לחלק ולומר דדוקא אם אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך אז יכולה לומר ידי שקלי, אבל בלאומר כנסי סלע בחובך אפשר דאינה יכולה לומר ידי שקלי כי יתן לה סלע אחר לחובה, אך מדברי הצ"ח סק"א משמע שהדיא דדוקא גבי משכון חילקו כן, אבל גבי חוב אין לחלק וא"כ לא אמר כלל כנסי סלע. שאני חייב לך, וכן משמע ג"כ מלשון הרמ"א כאן שכתב וכל זה כשאמר כנסי סלע שאני חייב לך, ולא כתב סלע "זה", והח"מ והצ"ח לא השיגוהו על זה כמו שהשיגו עליו גבי משכון על שהשמיט מלת זה, וטעמם ונימוקם עמם דכן משמע ממש"כ והח"מ צ"כ מליבוטוויטש ה"י צ"כ הרשב"א, דכשלא הזכיר כלל בחלטה פרעון אלא שחייב לה מנח והביע זמנו ואמר האמק"ל ושחקה מקודשת, ומשמע דדוקא כשלא הזכיר פרעון כלל מקודשת, אבל כשאמר כנסי סלע שאני חייב לך אף שלא אמר סלע זה אינה מקודשת ויכולה לומר ידי שקלי, והטעם י"ל דגבי משכון כתב הרשב"א הטעם דאינה יכולה לומר ידי שקלי משום שאינה יכולה לחפסו מדיוא שחייב אינו קמוי לה ולא מושבעד לה יותר משאר נכסיו, ולכן ס"ל להח"מ והצ"ח דבלא ייחוד לה המשכון ודאי שאינה יכולה לחפסו משכון זה כו', ולכן אינה יכולה לומר ידי שקלי, אבל גבי חוב שחייב ליתן לה סלע ואמר שיתן לה סלע לסילוק חובה, יכולה לומר ידי שקלי [אפילו בלא אמר "זה"], שהרי חייב לה סלע כזה ממנו כו', והרמב"ם צ"כ מליבוטוויטש ה"י לא הזכיר לשון כנסי סלע זה שאני חייב לך כי אם החזיר לה חוב, ואפ"ה כתב דיכולה לומר ידי שקלי כו'. ובסוף סי' ק"ז הציא דברי הלח"מ שכתב דבעינן שזכיר לה כנסי חוב זה, ובתנן שמשמע מה דס"ל שהדיא דלא צעין סלע זה רק חוב זה, ויש קצת ראייה לזה מהירושלמי קדושין פ"ג סוף הל' א' סלע דרבו להחלוקה כו', ולפי זה אין לומר דכנסי סלע זה צדוקא קחני אלא ה"ה בלאומר כנסי סלע שאני חייב לך.

ו. אם גם בשנתן לה חפץ ולא בסוף, יכולה לומר שלקחתו רק לפרעון חובה. בעיני קדושין סק"א אחר שהציא דברי הפוסקים שצ"ל א' באמר כנסי סלע זה בחובך והאמק"ל, דאם לא הביע זמן הפרעון מקודשת ואינה יכולה לומר שקבלה לפרעון, כתב שנתחב דהוא הדין צכ"ג זמן הפרעון ונתן לה חפץ ואמר לה הילך חפץ זה צפרעון החוב והקדושי לי צו, וצ"כ שאינה יכולה לומר על חובי שקלתי, דהא אינה מחייב ליתן לה חפץ על החוב, ולדינא צ"כ כי יש סברות לכאן ולכאן. ולפיל מה צכ"ג כחז בפשיטות בתוך דבריו, דמחייב לה חוב ונתן לה חפץ פשיטא דמקודשת, ורק צכ"ג יכולה לומר ידי שקלי.

ז. לשונות שמשמעותם שנותן לה לחובה, אף שלא פירש כן להדיא. צכ"ג ל"ד ח"כ סי' א' צידון שהיה חייב לב חוב ואמר לה תקחי מעותיך, כתב טעם א' להחזיר דהוי כלאומר כנסי סלע זה שאני חייב לך, דאינה מקודשת.

(א) הובא בדרישה אות א'. ונדפס בהגהות מהרש"ל על הסור (דפוס ירושלים חש"כ).

(ב) ונדפסה התורה גם בח"ב מספרו סי' ט"ז.

הפוסקים

י. קנה חפץ מאשה ונתן לה כסף התשלומים ואמר האמק"י.
במשיב דבר סי' ל"א בנידון כנ"ל כתב צין שאר הטעמים
שחין לחוש לקדושתו, דיכולה לומר אין שקלי ודירי שקלי שנעלה מחיר
החפץ כר, ולא מנציח אם אמר בשעת הנתיב עלי עצור החפץ
דפשיטא דאין לחוש בשתקה ולא שדיך כמבואר בשו"ע, אלא אפילו
אם אמר עלי המטבע והאמק"ל זו, דאף שכתב הרמ"א דכלא אמר
כנסו סלע זה שאני חייב לך מקודשת ואינה יכולה לומר שקיבלה
לפרעון, מ"מ נראה דזה אינו אלא במלוה שמכבר, אבל בעד לא חזק
במלוה וכו' חייב לשלם לה בראויה מעמד, אפילו לא אמר עלי מזה
שאני חייב לך צעיק דוקא שדיך או אמרה כן, וממא אמינא לה
מדאיתא בקדושין י"ג א' בחטף סלע מידה וקידשה זו דמקודשת, ורמי
בגמ' מהא דכנסו סלע זה שאני חייב לך דאינה מקודשת, ומשום
דכי אוקי הא בשדיך וכו' כלל שדיך, והנה בשלמא בגזל כלי יתח
מה שמדמה בגמ' בהזרה בגזילה סתם [שלא פירש כנסו בגזילה]
להחזרת חוב שפירש שאני חייב לך, דכלי שהיה צעין ביינו שאני חייב
לך, אבל בגזל סלע שאינו אלא חוב מאי רמי רישא אסיפא, נימא
דשאני רישא דלא פירש שאני חייב לך, אלא ודאי דכיון שחטף הסלע
וקידש בו שפדיין לא חזק במלוה, כרי זה דומה לפירש שאני חייב לך
כען שנלך לשלם מיד, ואף דבז"ש סק"י כתב טעם הברייחא דחטף
סלע מידה דמקודשת משום שחייב להחזיר אותו הסלע ודומה לגזל
כלי, וא"כ אין ראייה למה שבחבנו, מ"מ מהירושלמי פ"ב סוף הל' א'
יש להוכיח דלא זכו הטעם אלא כמו שכתבנו כר, ואף שיש להתעקש
ולומר דהירושלמי פליג בזה עם הש"ס דין כר, מ"מ יש עוד להוכיח
כמו שכתבנו מלשון הרמב"ם והמחבר בסעיף ז' כר, וזו הנראה
להעלות

אוצר

סי' יט אות י"א

הפוסקים

בא לידו בחורית חוב אפשר דכ"ע מודו דאיהו מקודשת כ"י, דהא בחנף סלע מידה וקידשה אינה מקודשת אף שלא אמר כנסי בגיולתך, וא"ל הטעם דשאינו גזילה שאין צורך שיטלם לה ולכן מסתבר שקבלה להשבעה, משא"כ בחוב שהאמינה ללוה ונתרנית להמתין לו ומסתמא הי"ה עכשיו, ולכן יותר עוב לומר שקבלה לקדושין וכמשי"כ בלח"מ פ"ב מלווה וי"ב כ"י, ובח"מ סק"ה כתב דבגזל ממנה דמיס ועשאן כספים שקאן צעניו וקידשה בזה מקודשת, דאין זה גזל אלא חוב בעלמא דמקודשת בלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך, ע"ש, אך לפי הג"ל נראה צורך דכח"כ אינה מקודשת, דכיון שגזל לידו בחורית גזל ולא האמינהו מעולם ויראה להפסיד החוב, הסביר נוחתה שקבלה עבור החוב ודלא כהח"מ כ"י, ולפי"ז צ"ד שלא נראה למכור לו החפץ בהקפה רק במזומן ואם לא פרע הוי החפץ גזל בידו כ"י, לכן יותר יש לנו לומר שקבלה להכיל את שלה ואינה מקודשת, ואפשר שגם הח"מ יודה בזה, דשאני הכס של הדין הזכירה החוב כלל כעת, משא"כ צ"ד שפיקר החוב נעשה עכשיו גם הח"מ מודה דאיהו מקודשת, דכח"כ כ"ע מודו דדמי לגזל דלא צעין שחכיר לה החוב כלל ובכלח"מ, וזה יסוד גדול להקל צ"ד, וע"י עוד בדבריו צ"י מ"ח, ובדבריו האגודות א"צ מדברי סי' י"ט.

אולם בזרע יצחק הג"ל כתב דהא דברי הרב המשיב הג"ל, וכתב דאין לדמות לזה דכנסי סלע זה שאני חייב לך, דהא חייבי בזה כן אצל לא בזה כנסי סלע זה סתם וכמשי"כ הרמ"א, והא דבדאי גרע ע"י, שהרי מעולם לא אמר לה שיתן לה הכסף לפרעון, רק שהשאר ע"מ במתק והסו"ה לפי חומו שיש לו מטבע גדולה, והיא הניחה לקדש אותה, וכל ענין המתק לא היה רק ללכוד, וא"כ לא נתחייב ממנו עבור המתק כלל, וזה גרע יותר מדין אדעתא למיסק לארעא דישאל ולא סליק דהמתק בעל כ"י, ובפרט שהעדים לא ידעו כלל אם לקח החפץ ומסתמא המתק כיהש בזה, וא"כ בזה לא נתחייב כלל מעולם לשלם בעד החפץ כי לא קנה אותו כלל, וא"כ מלדו בודאי נחבין לקדושין מתחילה ועד סוף וגם היא שחקת מתחילה, וגם אח"כ לא אמרה בפירוש שלא נראה רק אמרה מילתא דמשחמט לתרי פ"י כ"י, ולמה לנו להכנס בפירוש דהוקה צאיסור חמור להאמינה על דברים שכלל שאינם דברים, וקשה בדבר להקל וכו', וע"כ מדי ספיקא לא נפיק, ומלניו שחשו בזה גם לחשש רחוק יותר מחמת חומר הענין. אלא שמי"מ יורק זה בספק למי שאמרה המתקדשת שלא שמה ולא הבינה לשון הקדושין.

ובשו"ת הרי"ם (מגור) סי' כ"ח כתב דמשי"כ הרב השואל (הרי"ל א"ב"ד שעדלין הג"ל) דכיון שקיבל דבר מאכל שסתמו לשלם חוב, לא מהני אף שלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך, הנה צרמ"א להכל כתב צדוקה מאשה שחלה לו מעות על משכון וכשנתן לה המשכון אמר האמק"ל דהוי ספק קדושין, וכלא אמר משכון זה נוטה דעת הח"מ וכצ"ש דהוי ודאי קדושין, אף שהיה לריק ליתן מיד שכן הדרך, וא"כ קשה לסמוך על הסבירא הג"ל, וע"י עוד בדבריו האמ"ח נדק (מלויצאוויטש) סי' ק"ז.

יא. אמר לה שתקח חפץ ששלה לה אחר, ובשנתן אמר האמק"ל. עכ"ה"ט סק"י צ"ש המצ"ט ח"א סי' ר"ט דאם אמר לה תקחי זה הכוס ששלחתי לך אחר, ובצעד הכוס בידו אמר לה הרי את מקודשת לי, אינה מקודשת. ובמצ"ט שם כתב טעם אחד לצטל הקדושין, דדמי לאומר כנסי סלע זה שאני חייב לך וחזר ואמר התקדשי לי זו דאיהו מקודשת בשתק, דכיון שאמר מקודם כנסי בחובך דידה שקלה ואינה מקודשת, וכדפרש"י דמשמע שקבלה לפרעון החוב, וכ"כ כיון שאמר קחי החפץ ששלחתי לך אמר הרי החפץ הוא שלי, ואף שאמר אח"כ צענת נתינה קחי זה בקדושין, כיון ששתקה לא קיבלהו לקדושין אלא דידה שקלה שהרי אמר שאלה, ואין לומר דדוקא גבי כנסי בחובך אמרינן הכי משום שהיה גופא ידעה שהוא חייב לה ודידה שקלה, אצל הכא היא לא ידעה ששלח לה

הטעם מסבירא ומבוכתא הגמ', אצל בזה לא ראיתי מפורש לחלק סך חוב שמכר לחוב שמגיע לה בזהו מעמד, לכן קשה לעשות מעשה בדבר האומר כזה בסבירא זו לחוד, אצל [צ"ד] יש לערער עוד בגוף הקדושין כ"י, ובסי' כ"ט צידון אשה שהצעה מאחד לשלם לה עבור מה שהשתמש בחפציה שלה וכששילם אמר האמק"ל, כתב בזה ג' דין שאר הטעמים להחזיר דיכולה לומר ידי שקלי, ואף דמבואר צרמ"א דהא דוקא בלומר כנסי סלע זה שאני חייב לך, מ"מ כבר ביארתי במקום אחר שזה אינו אלא בחוב שחוקק במלוה ומתי שיראה ישלם, משא"כ בחוב שגלך לשלם בעת הצדעה כ"י, וא"כ אין בזה קדושין.

גם בענין יו"ט סי' קל"ט צידון ששה משקב בחנות אשה וכששילם אמר האמק"ל, כתב דאף שכתב צרמ"א דדוקא בלומר כנסי סלע זה שאני חייב לך יכולה לומר לפרעון קבלתי, מ"מ צ"ד יכולה לומר ידי שקלי אף שלא אמר כן, דהא בגזל דידה ודאי דלא צעין שיאמר כנסי סלע זה בהשבעה גיולתך כ"י, והטעם ע"כ ל"ל משום דגזל להחזיר ולהשיב קאי וסתמא דמילתא כי קא שקלה להשבעה גיולתה שקלה, משא"כ בחוב דכמה מלווים מרווחים זמן הפרעון ומתמיהים לו כמו שהאמינו עד אז, ולכן לריק דוקא לומר כנסי סלע זה שאני חייב לך, וא"כ אף אלו נאמר דהכנס לחנות או לבית המשחה שדרך כל האוכלים והשוחטים שם שמשלמים מיד חובם, (חזן מאשר רגילים שם לאכול ולשתות בהקפה), ורבים אשר לא יתן להם צע"כ ללכת מהבית בלי תשלומים, וא"כ זה דומה לגזל שסתמא לפרעון שקלה כיון שאין דרכה להקריב ולהביא ללכת בלי תשלומים, ואפילו לא אמר כנסי סלע זה לפרעון נמי יכולה לומר לפרעון שקלתי, והכסף, דהא ודאי דהיכא שהיה הצעה אותו לשלם לה חובה המגיע לה ונתן לה ואמר האמק"ל לא הוי קדושין כ"י, [ע"י צ"ד בזהו הקודם], וכי הוי דכשחשבה היא מתחילה את החוב לא צעין שיאמר כנסי סלע זה שאני חייב לך, ה"י בחוב שסתמא עומד לפרעון מיד צ"ד, נמי לא צעין שיאמר כנסי סלע זה שאני חייב לך.

ובן דעת הרי"ל א"ב"ד שעדלין שצ"ח הרי"ם (מגור) סי' כ"ח שכתב צידון כזה דכיון שקיבל דבר מאכל אשר סתמו לשלם חוב, אף שלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך לא מהני. [ודעת הרי"ם עצמו ע"י להלן].

גם כתבוצה רב אחד שצ"ח יצחק (להרי" קאלצוב) סי' י"ד צידון שרצה לקנות חפץ מאשה והסו"ה במתק, ואמר לה שיש לו מטבע גדולה ושחנן לו עודף ונתנה לו, וכשנתן לה המטבע הגדולה אמר האמק"ל, כתב דין שאר הטעמים דלא הוי קדושין דיכולה לומר ידי שקלי וקיבלה רק לפרעון, ואף שכתב צרמ"א שזה לא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך אינה יכולה לומר שקיבלה לפרעון, מ"מ ודאי זה שייך רק בחוב קדום שמגיע לה ממנו, אצל כהן שנתחייב לה בזהו מעמד צע"כ החפץ שקלה, והדרך במכר לשלם מיד כדאיתא צ"י סי' ט' מרזין על השכר, ומוכח נמי מהעודף שנתנה שלא קיבלה רק לפרעון, בודאי אפשר לומר דנאמנה וכו'.

ובעין יצחק סי' י"ז צידון הג"ל כתב ג"כ דין שאר הטעמים להחזיר, ולפי משי"כ הרי"ם ורשב"א בזה דכנסי סלע זה שאני חייב לך, דאפילו חזר ואמר לא לפרעון אני נותן אלא לקדושין אינה מקודשת, [ע"י צ"י להלן סי' כ"ח אות א'], והטעם דכיון שהיה בזהו מעמד הזכרה החוב, יכולה לומר שקיבלה על החוב ומה ששתקה משום שסתמא על מה שאמר תחילה שיתן על החוב, ואף שחזר מקודם שהגיע לידה לא חיכתה לה, וא"כ הי"ה צ"ד שפיקר כונתה מתחילה הוי רק על החוב, וכן הוא אמר בפירוש שקונה ממנה חפץ ושפיקר החוב נעשה בזהו מעמד, בודאי דיכולה לומר ידי שקלי, וגם לשיטת הרמב"ם והצ"ח דמשמע מדבריהם דחזר מקודשת כ"י, מ"מ י"ל דדוקא כשהחוב הוא כבר תחת יד הלוה אז אינה יכולה לומר על החוב קבלתי, משום דהימנתי כבר ללוה, משא"כ היכא שלא

אוצר

סיק יט אות יא—יג

הפוסקים

צ"ע דק קמ"ט ד"ה שכיו מרע, ולדבר צדק צדקון שייך טפי שלא להשיב כ"י, וכן הוא ברמב"ם ובה"א שם כ"י, ומש"כ דאף שיכול לחזור חוב"ד מ"מ הכא לא חזר מהבדלה, וכמו שפי' בה"מ בלומר כנסי בחובך והאמק"ל שלא חזר מהפרעון אלא שחזקדש וזכא נפרעת, אינו מובן, דשם כיון שידעת שחייב לך יכולה לומר ידידי שקלי וכמו שאמר מקודם כנסי בחובך, אבל הכא לא היה אינה יודעת אם שלה לה והעיקר מטעם הודאחו, וכיון דיכול לחזור חוב"ד כיון כחזרה, ודומה לדברי הרשב"א בה"ל, והכא עדיק טפי, דשם יש לה להכ"פ שצדק על המשכון אבל הכא כיון שיכול לחזור חו' חין לה עליו כלל, ודברי המצ"ט נ"ע.

יב. ובשנתן מעות שלו עבור חוב שחייב לה איש אחר. בנפש חיה סי' כ"ג צידון שאמר להשיב שרואה לשלם משות משלו עבור חוב שחייב חיה אחר, ובשנתן לה אחר האמק"ל, הביא מהר"ב השואל (הרח"צ ח"ד לפנטשע) שזן מחילה להחזיר דמי לכנסי סלע זה שאני חייב לך והחקדשי לי דיכולה לומר ידידי שקלי ואינה מקודשת, אלא שכתב דיש לפלפל בזה, דאפשר דדוקא הכא משום שהוא חייב לה והביע זמן הפרעון, ולכן אף שהוא רוצה שישיב לקדושין יכולה היא לתפוס על החוב, ומשום זה בלמח כתב הב"ח בשם הרשב"א דכלא הביע זמן הפרעון מקודשת, [ובזה לעיל אות ח'], והטעם משום שאינה יכולה לומר ידידי שקלי כיון שלא הביע בזמן, וכן ברשב"א בלמח לה שחלה לו מעות על משכון [ובזה להלן סק"ב אות ח'] כתב דאינה יכולה לומר ידידי שקלי ולא דמי לכנסי בחובך, כיון שעדיין יכול לחזור מהבדלה ומנתינת המשכון, ומכל זה מובא דכל שהיא אינה יכולה לקבל החפץ בעל כרחו בלא הקדושין, אינה יכולה לומר ידידי שקלי ומקודשת, וה"כ צ"ד כיון שאמר שכתבתי חיים של הצע"ה רק שלו בודאי יכול לחזור שלא ליתן לה כ"י, וא"כ אינה יכולה לומר שחפסכ על החוב שהרי אינה יכולה לתפוס בפי' ומקודשת, והמחבר השיב על זה, דהרי הע"ז השיב על הב"ח בה"ל ובזה שאפילו בלא הביע זמן הפרעון אינה מקודשת, דכיון שאמר שנתן לפרעון אמרין שפרע חזק זמנו ויכולה לומר ידידי שקלי, הרי דס"ל להע"ז דאף שהיא אינה יכולה לכופ אותה לשלם החוב, מ"מ כיון שנתן לפרעון יכולה לומר שקיבלה רק על החוב ולא לקדושין, וא"כ ה"כ צ"ד אף שאמר שמשלם בעד אחר ולקדושין, וכ"כ אינה יכולה לכופו לשלם החוב בעד אחר כ"י, מ"מ י"ל דיכולה היא לגמר שלקחה על החוב ולא לקדושין, אך אפשר לומר דלא אמרין האי סברא רק לענין פרעון חזק זמנו שהרי הסכים בעצמו לפרוע חזק זמנו, אבל צ"ד שרצה לפרוע עבור אחר, כשאמר אח"כ שמקדש ט' בודאי לא רצה לפרוע עבור אחר בלא קדושין ט', וא"כ חובל לומר שקבלה לפרעון לתוך, בשלמא חוב המגיע לה מאחר, שפיר חובל לומר דאף שהוא אינו רוצה לפרוע רק על חופן שחזקדש, מ"מ היא לא לקחה לדעתה רק לדעתה כיון שיכולה לתפוס, אבל דבר שאינו מוכרח ליתן לה לא חובל לומר שלקחה לדעתה ולא לדעתה כ"י, וא"כ לומר שכתבתי אדיוורא קמח שלי, דזה רק כשידור האחרון אינו מוכר הראשון, אבל כאן שאמר החקדשי פ"כ חזר מדיבור הראשון ועכ"פ אינו רוצה בפרעון לאור רק גם לשם קדושין, ומלך הדברים האלו אף שיש לומר לבאן ולבאן לא נוכל להכריע להיתר. [אלא שכתב להחזיר משום שלא היה חייב לה אלא לאביה, ובמבואר בלמח המאמר].

יג. ובשואמר לה שנתקן עבור חוב שחייב לאיש אחר. בנפש חיה סי' כ"ג צידון בלמח בלמח הקודם והחוב לא היה שלה רק של אביה, ואמר לה שחזק מעות עבור חוב שחייב חיה אחר לאביה, ובשנתן לה אחר האמק"ל, הביא מהר"ב השואל (הרח"צ ח"ד לפנטשע) דלא דמי לכנסי בחובך דיכולה לומר ידידי שקלי, דדוקא הכא משום שחייב לה יכולה לתפוס על החוב אף שהוא רוצה לקדושין, אבל הכא יכול לחזור בו ולא ליתן לפרעון כיון שהחזקדשת אינה בעל דבר מהחוב הזה [רק אביה], ובח"מ סי' ק"ב

לא חמה חפץ זה, [זה אינו], דכיון שהוא אחר בפני העדים קמי חפץ זה ששלחה לך אחר סמכה עליו, ובבדלה זו יכולה להוציאו מידו בדיונים, וכמו בלמח להצירו מנה יש לך בידי שנתן לי פלוני ליתן לך שיכול להוציאו מידו דהוי הודאה כ"י, ובזה"ל דהוי כפקדון נראה דאינו יכול לחזור בו ולומר שלא נתן לו, דכיון שהודה בו ברשותא דמריה איתא כ"י, ואינו יכול לומר משטה הייתי ולא טענת השבועה כ"י, ואף דאך כדי דיבור חזר ואמר קמי בקדושין, ומ"כ כדי דיבור כדיבור דמי כ"י, מ"מ לא חזר בו ממנו שאמר שחמה נתנו לה, אלא שחזר ואמר שלקדושין היה נתנו והשם שהוא יתפטר עם אמה או עמה, וכמש"כ בה"מ דברמב"ם מפרש בהרייתא דחזר ואמר החקדשי לי שלא חזר מהפרעון אלא שדעתו שחזקדש וזכא נפרעת, וה"כ דעתו שחזקדש וזחזקבל החפץ, וכ"כ לפי מה שפירש הר"ן שחזר בו ואמר שלא יבא לפרעון אלא לקדושין ואינה מקודשת דמסתמא קיבלה לפרעון, וה"כ לשם ששלחה לה אמה שקלה, דהוי דידה משעה שאמר קמי חפץ ששלחה אחר כדאמרן, והוי כמקדשה בגזל דידה דאינה מקודשת בשחזק ולא שד"ק.

אולם בדברי חיים (להריי אויערצאך) דיני קדושין סי' ג', צידון כ"י"ל אלא שחזרר אח"כ שהכסף שלו וכלל לא נשלח אחר, אחר שהביא דל"א ד' מרצ אחד שכתב בזה להחזיר, דיכולה לומר ידידי שקלי וכמו בכנסי סלע בחובך, כתב שזה אינו מוכח טעמים, חדא דאף שאמר ששלחה לה, מ"מ לא יכול לחזור בו מאמירה זו בחזק כדי דיבור אף בגיווגא שהיה הודאה גמורה, וא"כ אף שאמר ששלחה מ"מ כשמשוים האמק"ל חזר בו ח"כ"ד מהבדלה ומראה שהמטעם שלו, דמאיכתי חיתי שחלה דלא חזר בו ומקדש בגזל, ובדלתי שחזר בו מהבדלה דכ"י ידעי שאין מקדושין בגזל, וכאשר הוא הלמח צ"ד שלא נשלח לה מאומה על ידו, ומטעם הודאחו חין לחיוב, דזה אחר חוב"ד, ואף לאחר כ"ד יכול לחזור כיון שלא היה הודאה גמורה, ופי' בקלות סי' מ' סק"א דקנין אדויתא צפי בפני עדים ולומר אחס עדי וכלא זה אינו עושה קנין כ"י, וברשב"א סי' אלף רכ"י המוצא בסעיף זה ברמ"א, צדיקש מאשה להלוות לו מעות על משכון ובשנתן המשכון אחר האמק"ל, כתב שם דיש הפרש בין זה לכנסי בחובך, דהכא חייב לה הסלע ולכן יכולה לומר ידידי שקלי, אבל כאן אף שאמר שחלה לי על משכון זה, מ"מ חין לה עדיין שום דבר על המשכון, ע"כ, וא"כ ה"כ צ"ד אף שאמר ששלחה לה, מ"מ כיון שיכול לחזור ואינו קמי לה עדיין, מהני השחיקה כ"י [ואינה יכולה לומר ידידי שקלי], והכא עדיק טפי ממשכון, דשם דילמא דעתה היה להיות משכון זה על חובה כמו שאמר תחילה, כיון שלא היה צדעתה להלוות פי' אם על משכון זה, אבל צ"ד ודאי כיון שיכול לחזור כיון כחזרה כ"י, ומה שכתב הר"ב המשיב דכיון שצ"ד כבר נשתדכה לאחר בחרם בודאי לא היה צדעתה לעבור על איסור חרם, אינו נראה כ"י, דכיון ששחקה וקבלה הקדושין מוכח שרונה לעבור, ואף שאמר מקודם ששלחה לה וא"כ היה אפשר לרף ולומר דמסתמא לא רצה לעבור על החרם ולכן לקחה למה ששלחה לה, מ"מ חין להחזיר מטעם זה לבד, ובפרט דדור הזה דאולי נתנה עיניה במקדש, וגם אולי לא ידעה מאיסור החרם וגו' שנתן קלות, ולכן אינו מסכים על היתר זה לבד. וע"כ צ"כ ג' שחזק את דבריו ממה שהשיבו עליו.

וכפי' ד' הביא דברי המצ"ט בה"ל שכתב להחזיר צידון כזה משום שחזקתי צדקדש או ויכולה לומר ידידי שקלי, וכתב שיש לחשוב עליו מאד, לפי דברי הרשב"א בה"ל גבי משכון שכתב דהוי סי' דאינו דומה לכנסי בחובך, דשם חייב לה, אבל הכא המשכון אינו קמי לה עדיין, ובשעת משיכה לא למשכון ניתן אלא לקדושין, ע"כ, וה"כ הכא כיון שיכול לחזור חוב"ד כיון סי' וכו' שהארכתי לעיל, ומש"כ המצ"ט דרק במלוה שאמר מנה לך בידי יכול לחזור מהבדלה ולומר משטה הייתי או שלא להשיב, אבל כפקדון אינו יכול לחזור ברשותא דמריה קיימא ולא שייך השבועה, הוא תמוה, דמבואר בחומ' ד

באר הגולה

ז' וסיים שם שהרי לא
הגיע לידה ממנו כלום
אלא שלה נעלה וכו' ואינה
יכולה לחזור ולתנוענו בחזק פשט אחרת

אבל אם לאחר שנתנו בידה אמר לה הרי את מקודשת לי בו אפילו אמרה
הן אינה מקודשת ז' [וא] אע"פ ששידך תחלה:

בבב

ביאור הגר"א
[וא] אע"פ כו' מ"ב
ובג"ל בפ"י שקדם:

אוצר

סי' יט אות יג—סי' כ אות א

הפוסקים

יד. וכשהמתקדשת עניה ואמר לה שתקח טעות בתורת
צדקה, ובשעת נתינה אמר האמק"ל.
צקול אליהו ח"א סי' ח' צידון שאמר לאשה עניה קחי מעות פורים
וצשעת נתינה אמר האמק"ל, כחז טעם אחד להחזיר שאין ממנו
בקדושין כיון שאמר כנסו בחזרה לדקל למעות פורים, וכחז מהר"ם
גאלינו סי' קכ"ג דהאומר סלע זה לפלוגי עני זכר זו מיד ואין לשנות
כו', וכ"כ ברדב"ז סי' קל"ד כו', ושמעיון מזה לנ"ד דכיון שאמר צואי
קחי מעות פורים זכרה כהם קודם שיצוא לידה ויכולה להוציא מידו
בדיינים, ואפשר לומר דנ"ד עדיף, דשם אף שלא צפוינה זכו בהם
ואין לשנות, וכ"ש בג"ד שאמר צפוינה קחי מעות פורים דודאי אלימא
זכיה ז', ולא כל כמיניה למיבדד דחר הכי שתקבלם לקדושין, וקרוצ
לזה כחז המב"ש [המבוא לעיל אות י"א] צאמר קחי חפץ ששלחה לך
אמר, דכיון שעפ"י דיבורו יכולה להוציא בדיינים הרי הוא שלה ויכולה
לומר דידי שקלי כו', ואחרי שהאריך עוד לבאר בדנידונו אינו יכול
לאחר צו ממירתו לדקל לכו"ע וכופין אותו לקיים, כחז עוד דאין
להקשות דמנא ידעה המתקדשת דאינו יכול לחזור בו כי היכי דנימא
שדעתה הוי לקבלת הדקל כו', דגם בנכסי בחובך מנא ידעה
שיכולה לומר שגוטלה בחובה כו', וכמו התם דלא הוי קדושין משום
דמימר אמרה, גם כלי דעת, דכיון שחייב לה אינה מקבלת אלא
לחובה, ה"כ בג"ד כיון שאמר שרובה ליתן לה מעות פורים אינה
מקבלת כי אם למה שאמר מחילה, שסבורה דברשות צידה לקבל למה
שתראה וכו'.

כ. אבל אם לאחר שנתנו בידה וכו'. א. אם גם באמר
לשון הקדושין תוך כדי דיבור אחר הנתינה אינה
מקודשת. כחז בחמדה שלמה סי' נ"א אות י"ד שיש להסתפק בזה
דכנסו סלע שאני חייב לך ואמר האמק"ל אחר הנתינה דאינה
מקודשת, אם זה גם צאמר כן תוכ"ד, דאף להסבירים דחזרה מהני
תוכ"ד בכל הקנינים, י"ל דבפרש"ן לא מהני, דכיון דיכולה לחפוס
אין תועלת בחזרתו, וא"כ לא מציעה לשיטת הסבירים דחזרה תוכ"ד
היא רק תקנה, בזה לא הועילו, אלא אפילו לדעת הר"ן [דבא דמבאי
בכל מקום חזרה תוכ"ד הוא משום] דאינו עושה בגמר דעתו, י"ל
דפרש"ן לא שייך זה, דאם ירצה ה"ל יכול להחזיק ולא תיבני חזרתו,
ול"ע כעת.

ובמלאת אבן סעיף ב' כחז דאם לאחר שצא לידה אמר לה בחז
כדי דיבור החקדשי לי זו, מהני, דבקנין יכול לחזור בו
תוכ"ד בדאיתא בחז"מ סי' קל"ה, ובחזרה הרי לר"ך גבוי חכיה בממון,
ואפילו במשיכה וחזקה יכול לחזור בו תוכ"ד כמבואר ב"ש שם, וא"כ
כיון שחזר בו שזו הוי שלו ויכול לקדש זו. [ובסא חייירי שאמר אחר
כדי דיבור].

אולם בהמקנה קדושין י"ג א' כחז שדוק גדול לומר דמיירי דוקא
ששהב אחר כדי דיבור, דאדרבא מלשון הצרייחא משמע
דאפילו נתן המעות צידה סתם ואח"כ אמר שיבא בחזרה פירש"ן
ואמר מיד החקדשי לי זו, אפ"ה אינו מועיל וכו'.

גם בעין יצחק ח"א סי' נ"ז אות ה' כחז דכשאמר לשון הקדושין
אחר הנתינה לא מהני אפילו בתוכ"ד, ד"ל דאחרי שמסר החפץ
לרשות אחר לא מצי לחזור בו תוכ"ד וכמ"ש ב"ש סי' ל"ח סק"ב,
וכ"כ בהמקנה ובמחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סו"ס י"א, וכן משמע
לשון הצרייחא, ואפילו לשיטת הב"י והקלות החשן בחז"מ סי' קל"ה
דס"ל דלא כה"ש הג"ל, ולדידכו י"ל דתוכ"ד הוי בכלל צשעת מתן
מעות

ק"כ י"ש ב' דעות בהחזיר חוב לאשה כמשאלה ונותנת אם פטור מהחוב,
ובג"ד המתקדשת אינה נושאת ונותנת ובודאי שאינה יכולה לתפוס
צ"כ, וא"כ אינה יכולה לומר שתפסה על החוב, ומקודשת. והמחזיר
השויב להחזיר, ולשיטת הרמב"ם דהצרייחא דכנסו בחובך חייירי שלא
זר מהפרש"ן אלא שדעתו שתקדש ותחפרע, וכמ"ש בה"מ, וקשה
ומאי מקדשה ה' החוב שלה ולא נתן לה מאומה, וע"כ ל"ל כמ"ש
ומשה למלך בשם הרשב"א דמחלה החוב ובמעוה תתקדש, וא"כ זה
יחא בחוב שחייב לה, אצל בחוב שחייב לאציה ודאי אינה מקודשת
שהרי לא נתן לה מידו רק שילם החוב שנגיע לאציה, ולא שייך לומר
שאציה מחל החוב שהרי לא היה כאן במעמד זה, וא"כ אינה מקודשת
אף בשד"ך וכ"ש צלא שד"ך כו', אף עכ"ל לא נוכל להסמוך על היתר זה
בד', שהוא נגד דעת המשלימ' דס"ל דמחוייב להחזיר לה החוב [ובמבוא
ג"ל סק"ז ע"ש], ולשיטת זו אין כאן מקום להחזיר, דאפשר לומר
מקודשת ויחזיר החוב לאציה ובג"ל, ואף שגם באציה מלוואים חולק
על המשלימ' הג"ל, מימ קשה להקל לרינא נגד המשלימ', אך מימ
הוי סניף לשאר הדייתים שצ"ד להקל ולהחזיר בלי גט, וכחז שם
אופן אחד להחזיר מטעם דהוי קדושין צלא עדים, דהרי אף אם
יתבאר אח"כ דמה שאמר המקדש שאני אחר חייב לאציה והוא משלם
בעדו זה שקר ואינו חייב כלל, ונפיר הוי לה במה להתקדש, מימ הוי
מקדש צלא עדים דבעדים שמשו שהיה לפרעון החוב ולפי שמועתם
אין כאן קדושין, והגם דאפשר לומר דאם יתוודע אח"כ שמה שאמר
שרצה לשלם חוב לאציה הוי שקר יהיו המעות לקדושין ונפיר הוי
קדושין בעדים, אך אפשר דע"ז בודאי ליכא עדים אם האיש הבוא
חייב לאציה, וגם לא משכחת כלל שיכיו עדים על זה, דכי לא זה ידם
מתוך ידו [ואפשר שהלכו], ושזו הוי קדושין צלא עדים, וגם בלא"כ
נראה דכיון שהמתקדשת סברה שהוא חייב לאציה א"כ לפי דעתה
לא קיבלה מאומה, ואשה צפוחה משום פרושה לא מקניינא נפשה,
ובודאי לא הוי דעתה לקדושין כו', ועוד יש טעם להחזיר בג"ד שכולם
אמר שהמתקדשת לא הבינה לשון הקדושין כי היתה צה כפר כו',
וא"כ כיון שאמר מחילה שפירע החוב ואח"כ אמר האמק"ל, שפיר
נוכל לומר שלא הבינה וקיבלה לפרעון החוב.

ובאגודות אזור מדברי סי' י"ע צידון ששילם לה עבור חוב שחייב
לאמה, כחז דיכולה לומר דידי שקלי, דאף שהחוב לא
נגיע לה רק לאמה, והיא לא מצינא למיתסם בשביל אמה דהוי כחופס
לצאל חוב במקום שחז לאחרים, מימ אין בנשולחה הוכחה על ריטוי
לקדושין, ד"ל שסברה ליטול בעד המגיע לאמה כו', ובפרע שביא
סמוכה על שולחן אמה וידה כדי אמה לכל מילי וכו'.

ובצמח צדק (מליצבוויטש) סי' ק"ה צידון משרתה שקנתה חפץ
בשליחות צע"כ ונחנה מטעם גדולה וכשנתן העדף אמר
האמק"ל, אחר שזן בזה דהוי כאומר כנסו סלע זה שאני חייב לך
דיטולה לומר דידי שקלי, [ובמבוא לעיל אות ח'], כחז בזהו ו' דמיא
א' שיש מעליהתא בג"ד שהיא שליח מצע"כ שלה ליקח עדף, וא"כ
מכרתה לקבל העדף אף ששמעה לשון הקדושין, דאימא צע"כ עליה
וסמכה שחובל לומר דידי שקלי, ועדיף מהכיה חייב לה כו', ויש להסתייג
מחזקה שליח עושה שליחותו, ובמשל"מ פ"ד מה"ל בבורח ה"א כחז
דאף דקיי"ל דלא מהני חזקה שליח לקולא, מימ כשהשליח פתח לומר
שרצה לעשות השליחות אמרין חזקה שליח עושה שליחותו אפילו
לקולא, וא"כ ה"כ בג"ד כו', ולירק לשאר הטעמים להחזיר. ובצמח כזו
כחז גם בפנים מאירות ח"א סי' נ"ג ע"ש.

ביחוד הגר"א

[יב] כ"ז כ"ו. ולא מר
משדך א"ב דא"ל שאני
חייב ליכא כ"ש כאן

הנה: [יב] וכל זה שאמר לה כנסי סלע שאני חייב לך אבל אמר לה כנסי (יב) סלע זו סתמא

וחזר

דאפ"י דסתמא לשם קדושין קבלה וזוהי כל הגשים רוצות להתקדש ואפילו אמרה לסוף אין שקלי ודידי שקלי אינה נאמנת דסב"ל אחזקה זו דמא
סתמא קתני או שחטף סלע כ"ו וכמשי"ש יוכלה למימר כ"ו איתבה כ"ו והתם בדשדך כ"ש כאן. רש"א:

פתחי תשובה

הרשב"א גיטין דף כ"ז ד"ה נתקבלה יכולה לומר לא נתרניתי רק לפרעון ולא סה
מסופק גם המקנה חל לשיטת האומרים דמיירי בלומר שחזר ואומר לא לשם
פרעון רק לשם קדושין ודלי ומקדשת גלג הגיע האמ"פ וסא יכול לומר כי גלג
הגיע האמ"פ וכ"כ גם המקנה ע"ש ועיין גם פ"ג קדושין מ"ש סה:

(יב) סלע זו סתמא. ע"ש ב"ס פט"ז שהשיג על הג"ה שכתב דאפילו כנסי סלע
שאי חייב לך מקדשת בשתיקה כשלא הגיע הא"פ ופסק דלינה מקדשת ודלי
כהכ"ח ע"ש ועיין גם קה"י שכתב דא"ו דוקא לשיטת הפוסקים דס"ל דנאמירת כנסי
סלע שאני חייב לך וס"א מקדשת הינה כוונתו שיהיו קדושין ופרעון נזחד כח"ש

הפוסקים

סי' כ אות א—סי' כב אות א

אוצר

מקדשת, דמה ששחקר לאחר מתן מעות ולא זרקו הוא משום שהוא
כבר שלח ונפרעת מחובתו, ומה שנחשורר הכי השאל שלפי דברי
מהרש"ל ז"ל פ"ט סי' ל"ט שלא נפטר הכפל חוב צמח שנתן לנשוא
והתן, ו"ל דהוי קדושין בנ"ד, זה אינו, חדא דודאי דאין מעליאין
מן המעחוק, וא"כ הוי פריעת חוב ממנו, ועוד דכיון שכן נובלים
ששולחים ע"י משרת הגוי, כה"ג חזקתו שחזר מהנהגה כ"ו, וגם ו"ל
דעד כאן לא פליגי מהר"ם ומהרש"ל [אם הוי פרעון כשאין למשרת
הגוי] רק בשילם ע"י משרתו הגוי חוב שחזר מצדכ"ב עלמא, אבל
[כשלקח בהקפה ושילם] לפקידו הממונה בחנותו למכור ולהקוף
ולגבות בודאי שפטור, ולא יעלה על הדעת דמי שקנה בחנות חלל
משרת בהקפה ושילם לו שיחייבו לשלם שנית, ורק דלרש"ל חייב
הלוה בחטריות ואם נאצד לר"ך לחזור ולשלם, חלל בודאי זכר
המקבל בחוב בשביל המלוה כמבואר בחי"מ ובשי"ר, [פי' ע"י בחי"מ
סי' ע"ב סעיף ל"א וסי' ק"כ סעיף ז'], דכיון שאסור לשלם להחזיר
המעות ללוה דהולך כזכי דמי, כבר זכר כי המלוה וכלה ח"ן לו
במעות כלום ואינו יכול לקדש בו אשכ, וא"כ בנ"ד שאמר האמק"ל
אחר מתן מעות אינו כלום שאז כבר זכר כי המלוה, ובמה שלא
נפטר הלוה מאחריות זה לא מכני שיוכל לקדש בו כ"ו, חלל דיש
לפקפק שלא אמר לה זכר או תן או הולך ולא זכר כי עדיין, אך זה
אינו, דכיון שהיא צאה לחצו החוב וכוה הודה לדבריה, לפי אמינותה
הוי כזכי, ועוד דמשרת הוי כפועל חכם ממלא דידו כיד צב"ב,
ובפרט שסמוכה על שולחנו כ"ו, וכיון שהיזב לה עפ"י הודאתו בודאי
אם קיבלה מסתמא קיבלה על חובה.

כא. כנסי סלע זו סתמא וכו'. א. דעת הראשונים בזה.
בפנים טוין המקור לדין זה משרין פ"ק וקדושין.
ובחי"מ פ"ב מאישות הי"ב כתב כן בשם הרשב"א, דכשלא הזכיר
בתיחלה פרעון אף שהיזב לה מנה וכנגע זמנו ואמר האמק"ל במה
זו ונטלתו ושחקר, מקדשת אפי"ס שלא שידך, ואפי"ס שאמר לה
בתיחלה להחזקת, חלל כדי להפרע מחובו קבלתו, אינה נאמנת.
יבן הוא בחיודו הרשב"א קדושין דף י"ג, וכתב שם בטעמו דכיון
דלשם קדושין יבציה ופשתה יד וקבלתו בשתיקה, חזקת דלמאי
דקאמר

ג. בפנים הרשב"א שלפנינו הלשון הוא: היה חייב לה ללא הגיע
זמנו ואמר לה התקדשי לי בנפשי זו ושתקה מקדשת. אך כבר כתב
בקצת סוף רב פ"ה מאישות הי"ב דהוא ט"ס וצ"ל להגיע זמנו, וכן
הבירה בשער יוסף תשובה ו' הסתייג מלשון הפ"ס בשם הרשב"א, וכן
הגיה בחז"א סי' מ' אות א', וכן הוא בשו"ת הרשב"א סי' רב"ו המבואר
בפנים. ועי' בפרי הארץ ח"ב ח"ג סי' ג' דף ק"א שרצה להוכיח עפ"י
הגירסא שלפנינו דלדעת הרשב"א אפילו כשלא הזכיר פרעון אינה מקדשת
כל שהגיע זמנו. ועפ"י הקשה על זה"ם שכתב בשם הרשב"א דשקדשת,
אלא שכבר השיג עליו בתשובת הר"ב קאזיש שם בסוף סי' ד' דבהבירה
נפל ט"ס בדברי הרשב"א. דמוכח מדבריו שטא דבלא הזכיר פרעון אפילו
הגיע זמנו מקדשת.

ועי' בשו"ת חרי"א ששון סי' רכ"ז, ובבני שמואל לח"מ סי' ג"ח דש"ד

ממעט, מ"מ י"ל שלא ידעה הדין כיון שיש בזה פלוגתא הפוסקים, וכבר
כתב בשי"ר ח"מ סי' מ"ב סקמ"ב דבאיכא פלוגתא ו"ל שטעה אף דלא
קיימל לדינה כדעה זו כ"ו, וכן מנינו הרבה בש"ס דהיכא דאיכא
פלוגתא אמרינן שטעה כ"ו, וזה כ"י"ע מרדכי דאמרינן אטו נשי דינא
גמירי, וא"כ בכה"ג ודאי דאינה מקדשת, דהא דלא זרקו הוא משום
שחששת דילמא תביה לו טענה להפטר מן החוב, שיטעון קום לי
דלא מלי לחזור תוכ"ד מפרעון החוב. ולירק לשאר הטעמים להחזיר
בנידונו.

ובדברי חיים (מלאה) ח"ב סי' ס"ז הביא לשון הרמב"ם בסוף דין
זה שכתב הטעם דאינה מקדשת, משום שלא הגיע לידה
תמנו כלום חלל שזה נעלה וכבר נפרע חובו משעה שנעלה, וכתב
שכוונתו לתרן בזה למח לא יוכל לחזור בו תוכ"ד, ולזה מחרץ דבשלמא
בדבר שגריך לנאח מרשות לרשות בכוונה הקנאה או דיבור או אומד
הדעת, בזה יכול לחזור בו תוכ"ד דכדיבור דמי, חלל בפרעון חוב
בכנגע זמן הפרעון יכול הלוה להחזיר צב"ב של המלוה, וגם המלוה
רשאי ליקח מעות בלי דעת הלוה, ואין לר"ך שום קנין וכו' ואלה מרשות
לרשות רק כיון שצאו המעות ליד המלוה ממילא פטור הלוה, וכדבר
נעשה בעלמא צלל דיבור וכוונת העושים, ובכה"ג לא שייך לומר
[תוכ"ד כדיבור דמי, דלא לר"ך כלל לדיבורים. וכע"ז כתב בדברי
מלכאל ח"א סי' פ"ד אות י'.

ובצמח צדק (מליובאוויטש) סי' ל"ג אות י"א כתב דהטעם דלא
מכני הכא חזרתו אף שגם היא אמרה הן תוכ"ד, הוא
משום דמה שאמרה הן הוי אחר כדי דיבור למשיכה, ודיבורו האמק"ל
אין מתקרב לעשות זה לדיבור אחד, דכיון שהיזב בחזרה פרעון אין
בידו לחזור בו אם הגיע זמן הפרעון, ורק בדידה חליא, ולכן לא מכני
חזרה שלו אם היא לא חזרה תוכ"ד למשיכה. וכע"ז כתב לעיל מה
באות י'.

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ב מאישות אות קל"ו (כ"א) כתב
דלא מצטיא בנגיע זמן הפרעון, דכיון שיוכלה לתפוס לחובה
אף צב"ב של הלוה, ודאי דזכחה תיכף בחובה ולא מכני חזרה בתוכ"ד
לבעל הנתינה, כיון שלא היה לר"ך להקנות לה דבר חדש רק להחזיר
אח שלה, ואף אם הינה חופסת צלל רלוני ג"כ הינה זוכה, חלל
אפילו צלל הגיע זמן הפרעון, ג"כ דפתי נטע שאינו יכול לחזור בו
אף תוכ"ד, דכיון שבחזרה לה החוב נעשה סוף הזמן ואינה מקדשת
אפילו אמרה הן. חלל שסיים דמי"מ באל"ה החמורה לא אוכל להחליט
הלכה בחזרה בזה בהכרעת הסברא לצד צלי ראייה בחזרה מבאמ",
ושכ"פ מידי ספק לא נפיק, כיון שחלקו הפוסקים בחזרה תוכ"ד
לאחר שצא הדבר לרשות הקונה, וע"ג.

ב. וכשאמר לשון הקדושין אחר הנתינה בעוד ששניהם
אוחזים בחפץ, פי' ע"י להלן סעיף ד' סקל"א
אות כ"ז. וע"ש עוד מעניני חזרה תוכ"ד אחר הנתינה.

ג. וכשפרע למשרתת חוב שהיזב לבעה"ב, ולפני שהגיע
הכסף ליד בעה"ב חזר ואמר לה האמק"ל בבכף
זה. בדברי חיים (מלאה) ח"ב סי' ס"ז כתב צדקן כנ"ל דאינה

אוצר

סי' כא אות א-ב

הפוסקים

לקאמר שקלתי, ואינה יכולה לומר ידי שקלי, ואפי' לענין דינא [דמאנוח] דבין עמה, שאילו היה חייב מנה לשמעון ומנה ללוי ואמר לשמעון הילך מנה זו ללוי וקבלו בשחיקה, יכול שמעון לומר ללוי את שקלי וידי שקלי כו', אבל לענין קדושין דחזקה כל הנשים ראות להתקדש, כל שלא הזכיר פרעון מעיקרה לשם קדושין נחטוניה.

גם בחטובותיו סי' אלף רכ"ז כתב דכשתון לה סלע ולא הזכיר לה פרעון מעיקרה, אינה יכולה לומר את שקלי וידי שקלי ואפי' שהגיע אצלה המלטה, וחדע מדקנסיה חתא כשאמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי, ואם איתא לאשמעינן כשהיית לה סלע ונתן לה סלע סתם ואמר לה התקדשי לי בסלע זה דאינה מקודשת, דיכולה לומר את שקלי וידי שקלי, וכ"כ כשאמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי, אלא ודאי דכשתון לה סתם מקודשת, וטעמא דמילתא משום דסתם אשה יחזא לה להתקדש מדריש לקיש דאמר [בקדושין ז' ע"א] עב למיתב טו דו מלמיתב ארמלו.

גם בחי' המחירי קדושין י"ג א' כתב שאם היה חייב לה סלע ונתן לה סלע בחורה קדושין ולא הזכיר לה אחרו שהוא חייב לה, מקודשת, ואינה יכולה לומר ידי שקלי, אפילו הגיע אצלה [פרעון] הכלואה.

אולם בשיטת לא נודע למי קדושין י"ג א' כתב דלאו דוקא [שהזכיר מקודם פרעון], דכ"כ שאם חייב לה סלע והגיע אצלה פרעון כו' אינה מקודשת בשחיקה ולא שדיך, דאמרה ליה את שקלי וידי שקלי, וכן נראה מדברי הר' משה ז"ל. [כוונתו דהרמב"ם כתב בחזיר לה חוב ואמר האמק"ל וכו', ולא הזכיר שאמר מקודם כנסי סלע זה שאני חייב לך. מיהו עי' לעיל סי' ק"ז שכל המפרשים פירשו דברי הרמב"ם שאמר מקודם כנסי סלע זה שאני חייב לך].

ב. דעת האחרונים להלכה. כתב נישא ברכה (על ר"צ) דף מ' עור צ' לאף שדין זה כתבו הרשב"א ובר"ן, וכן פסק הרמ"א, אמנם בחידושי קדושין לקדושין [הוא השיטה לא נודע למי, שצ"ח הקודם] כתב דכ"כ בחייב לה דאינה מקודשת בשחיקה ולא שדיך כו', ולענין הלכה נראה דיש לחוש לדבריו, ולכן גם בלא הזכיר פרעון בחטוביה אלא שהגיע אצלה פרעון ואמר כנסי סלע זה ובשעת נתינתה אמר התקדשי לי זו, וקיבלתו בשחיקה, ולא קדמו שדוכן, [מקודשת רק מספק], ואם בא אחר וקידשה לריבה גט משניכם, אבל אם לא הגיע אצלה פרעון גם לדעת בעל החי' מקודשת גמורה אף בלא שדיך.

ובקרי"א להמקנה סעיף זה כתב דהרשב"א שהביא ראיה לדין זה מדאמר דברייטא שאני חייב לך, וכו' להתשמעו רצותה טפי אפילו בלא הזכיר החוב, הוא לפי שיטתו דמפרש דברייטא דחור זו מדבריה הראשונים, אבל לדעת הרמב"ם אינה הוכחה, דאיכה למימר דהא גופא קמ"ל דשדיך או אמרה הן מקודשת אף שפטור מן החוב כו', ואיך קשה על הרמ"א שכתב דין זה על לשון המחבר שהוא נשיטת הרמב"ם ולדידה את הוכחה, אך מדברי ה"ה משמע דאפילו

ג. ובדברי נצח התר"ם סי' מ"ו. ובפדוה ביהוסף (לר"י אלפונסו) ח"ב סי' ל"ז. ובפתי הלהם סי' ג'. שדנו איך היא דעת הרשב"א בלא הזכיר הפרעון. אך כבר כתב בשער יוסף תשובה ו' שכל דבריהם בזה הוא משני שביסודם לא יאז עדין לאור חידושי הרשב"א, שהרי כתב בפירוש דבלא הזכיר פרעון מקודשת, וכ"כ בתשובה.

ד. גם בעצי ארוים סקריא הקשה כן על ראה זו של הרשב"א. וביתר ביאור. דראה זו ניתנה לפירוש הרשב"א דהברייטא איירי בחור בו מדברי הראשונים, ואיך עיקר הרבנות הוא דבשחיקה אינה מקודשת כו', ואיך הו"ל לאשפיעין יותר דאפילו אמר כנסי סלע זה סתם אינה מקודשת. אבל

לשיטת הרמב"ם כן כו', ונראה דהעיקר דבלא הוכחה משמע דבין כן, דדוקא בגזל דידה אמרינן בגמ' דאינה מקודשת, משמע דבחוב פלמא לא אמרינן ידי שקלי, אך י"ע דקיי"ל בחו"מ סי' פ"ג דהיכא שיש לו חובות ונתן לו הלוה מעות, אפילו אמר לו בפירוש בשביל חוב פלוגי והמלוה קיבל בשחיקה, יכול לומר לחוב אחר קבלתי, וכן משמע שם בסי' פ"ה, ואפילו נתן לו המעות בשביל קנין שדה יכול לגבות בשביל החוב, וכ"כ הרשב"א שאם שלח על ידו מעות בשביל אחד יכול לעכס לעצמו בשביל חוב שלו, ואי"כ מיל' דהיכא שהיה לו חובות בפירוש שכוונתה היתה בשביל החוב ולא לקדושין, דאינה נאמנת לעשות אפילו ספק קדושין, דילמא הא דנקט דברייטא כנסי סלע שאני חייב לך, היינו לרצותא דאפילו אמרה שנתכוונה לקדושין אינה נאמנת כו', אבל אם אמרה שחפסה בשביל החוב אפשר דנאמנת כמו בשני חובות, וי"ע. וכן בחידושי לדף י"ג א' הקשה על הראיה ה"ל.

ובעונג יו"ט סי' קל"ט כתב ג"כ שלכאורה תמוה מאוד מאי טעמא אינה יכולה לומר לפרעון קבלתי כיון שהגיע אצלה, והיכי מוכח שקיבלה לקדושין, ודאי צ"ח כוונתו סוגיא דקדושין מוכח דגבי שחיקה צעין הוכחה שקיבלה לשם קדושין, ולכן כנסי סלע זה בפקדון [בדף י"ג צ'] צעין דוקא שחיקה בשעת מתן מעות, או שחיקה לאחר מתן מעות היכא דאינה הוכחה דמדלא שדתינהו ש"מ דיתא לה בקדושין, אבל אם ליכא הוכחה, כגון אם איכה למימר דהא דלא שדתינהו משום שיראה להבליך שלא תתחייב בחטירות, לא הוי קדושין כיון דליכא הוכחה שנתנית לקדושין, וכ"כ בחייב לה חוב הא ליכא שום הוכחה אפילו בשחיקה בשעת מתן מעות, דיכולה לומר שקיבלה בחובה, ובהמקום ועלי ארוים כבר תמכו על הראיה שהביא הרשב"א מהא דנקט דברייטא כנסי סלע זה שאני חייב, לדעת הרמב"ם ודאי שאין ראיה כו', והניחו הדבר ב"ע. ועי' גם בתפארת יעקב סקריא שפקק על דין זה לדעת הרמב"ם, וגם על ראיית הרשב"א.

אולם הרבה אחרונים החזיקו דבין זה של הרמ"א. בלבוש סעיף זה כתב דאם אמר לה כנסי סלע זה סתמא ובשעת נתינתה אמר התקדשי לי זו, ונתלתו ושחקה, אף שהיית לה והגיע אצלה פרעון, מקודשת, ואפילו לא שדיך, ואינה יכולה לומר לפרעון קבלתי כיון שלא הזכיר פרעון כלל. וכ"כ בערך להם סעיף זה, ובדינא דחיי (על הסמ"ג) עשין מ"ח דף ע' עור ד', ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ה מאישות ה"ב, ובערוך השלחן סעיף כ"ה. וכ"כ בחו"מ דבני אלוהה פ"ה מאישות ה"ב, ובדברי יששכר סי' קל"ט היתר ג'.

ובעצי ארוים סקריא, אם כי פקק על ראיית הרשב"א מהברייטא לפי פירוש הרמב"ם [וכנ"ל בהערה ד' מתחת לקו], מימ' כתב שנראה לאף בלא ראיה סברה הרשב"א נכונה, ואין מחלוקת בזה.

ובקצות החשן סי' ק"ל סקריא, אחר שכתב דאם אמר לו הלוה הילך מנה [לקנין שדיך] וקיבל בשחיקה יכול לומר ידי שקלי, הוסיף דהא דגבי קדושין כה"ג שאמר לה כנסי סלע זה והתקדשי לי זו אינה יכולה לומר לפרעון קבלתי, כבר כתב בחי' הרשב"א

לפירוש הרמב"ם דחור היינו שחסיף לומר התקדשי. והיינו שמקדשה בחזרת החוב, ואינו צריך לשלם לה עוד. אי"כ יש לפקק בראיה זו ולומר דאפילו לא אמר כנסי סלע זה בחובך גמי אינה מקודשת, ומה דנקט דברייטא כנסי בחובך הוא לאשפיעין דאפ"ה באמרה הן מקודשת, דשיד דכיון שלא חזר בו רק שמקדשה בחזרתו אפילו אמרה הן לא פוגי, דלא מדי יתיב לה שהרי נפטר ע"י מחובו. וה"ו דומה למקדש אשה מלא נתינת מעות ואמרה הן, דלאו כלום הוא. קמ"ל דמקודשת. אבל בשחיקה י"ל שאפילו לא הזכיר מתחילה פרעון יכולה לומר לפרעון קבלתי ואינה מקודשת. אלא שסיים דאף בלא ראיה סברה הרשב"א נכונה, ובפוסק להלן.

וחזר ואמר התקדשי לי צו אף על פי שחייב לה גם כן והגיע זמן הפרעון מקודשת ואינה יכולה לומר לפרעון (יב) קבלתיו (כר"ן פ"ק דקדושין)

אמר

באר היטב

ונרש ואחר נושא ולמי מהם שנתאם נריכה קדושין אחרים. וכ"כ נס' חשע"ג ותשע"ד ע"ש. ולא הנגתי הא חמריק נפרק המגרש אבל לא יגרש בני וישא ראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין. וכ"ה במהרי"ל ח"א ע"ן נתשונת מהרב נללל ס' ז'. ונתשונת מהר"י הלוי. וכנה"ג דף נ"ח ע"ב:

(יב) קבלתיו. ע"ן נ"ש. נ"ח הניא תשונת הרשע"א בחזו של הגיע הזמן פרעון אפילו קבלה בשתיקה ונקודשת כיון שלא הגיע הז"פ ע"ש. ותפסתי בכל התשונה ולא מלאתי כלום. וכ"כ נ"ש וחלוי סבור נס' אלף רכ"ז דמשמע מלשונו שם דכתב והוא שהגיע זמנה של מלוא. משמע דנתן ז"פ מקודשת ע"ש. דכתב ואם קבלה קדושין מלוא אחר

אוצר

ס"ק כא אות ב—ס"ק כד אות ב

הפוסקים

הגב זו אחר הדין ללאחר מתן מעות אינה מקודשת אף באמרה כן. אך באמרה אין זה מוכרח כלל. דכר"ן כתב דינו אברייא דנכסי סלע זה בחובך, ודייק דדוקא באמר שאני חייב לך אבל באמר נכסי סלע זה סתם מקודשת, וכי"ו בשעת מתן מעות דבא איתא אברייא דלוינה מקודשת בשתקה, אבל לאחר מתן מעות י"ל דכיון שנתן לה סתם והוא חייב לה, כבר זכתה בחזרה פרעון, ואפילו אמרה כן אינה מקודשת, וכ"ש לפי דברי הרמ"א בס"י סוף סעיף ג' בשם הרשע"א דצמקום דלא כוי קדושין נריך לחזור וליתול ממנה הכסף, ובעצם כתב ברשע"א דסתם נותן לשם מתנה, וא"כ כ"ש כאן ד"ל שמתמלא לשם חוב נתן, וא"כ נראה דהגב זו של הרמ"א נריכה לכוות קודם מה שכתב המחבר אבל אם לאחר שנתן בידו וכו', וקאי על שתיקה בשעת מתן מעות ולא שדיך. וצמקום השלחן סעיף כ"ז כתב ג"כ דלוינה מקודשת אפי"פ שאמרה כן ושדיך.

ועיין בדברי הט"י ארוז סק"ט המובאים לעיל ס"ק ט"ו אות ב' הני"ל דמשמע מדבריו שמתקן בין שדיך ללא שדיך, ובשדיך ואמרה כן מקודשת ובלא שדיך אינה מקודשת אפילו אמרה כן. ובשארם שניהם שנתכוונו גם בשעת הנתינה בפתח לשם קדושין. כתב צמקום השלחן סעיף כ"ז דיש להסתפק אם גם בזה דמי לגזל שאינם נאמנים [כמובא ממנו לעיל ס"ק ט"ז אות ב'], או לא, ונראה דנריכה גמ, ולא דמי לגזל, דגזל כיון שהוא רשע אינה נאמנת לומר שקיבלה לקדושין. משא"כ בחוב.

כג. והגיע זמן הפרעון מקודשת וכו'. ודברים אלו וכן הדברים שאח"כ שאינה יכולה לומר לפרעון קבלתיו אינם צ"ל, אך כן כתב המ"מ פ"ה מאישות כ"ה בשם הרשע"א. וכו"ה בח"י דף י"ב, ונתש"י ס"י אלף רכ"ז.

כד. ואינה יכולה לומר לפרעון קבלתיו. א. אם גם באמרה תוך כדי דיבור שקיבלה לפרעון, אינה נאמנת. כתב צמקום קדושין סוף סק"ז ש"ע אם מיד כשצא ליד אמה חזר כדי דיבור על חובי חפסתי, אם נאמנת, דאף דקדושין לא מהני חזרה חכ"ד, כבא ליכא רק גילוי מלחא כיון שחייב לה כ"ה, ואיכא למימר הוכיח סופו על תחילתו שלכך נתכוונה מחילה, וי"ע.

ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ה מאישות ה"ב כתב דאם חזקת בקבלתה בתוך כדי דיבור, באופן שניכר שאין כאן חזרה, אמרה שקיבלה רק להכיל את שלה ולא להתקדש, נאמנת, ואם אמרה כן מקודשת בכל ענין אף אם תאמר שכינה רק לקבל את חובה.

ב. ובשאר מקדש הוא יורד מנכסיו אם נאמנת לומר שקיבלה לפרעון. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ה מאישות ה"ב אות קל"ג שנראה דאם האיש שהיא נושה בו נעשה עמה יורד מנכסיו ואין לו צמח לשלם לנושיו, יכול להיות דנאמנת ע"פ לברר כוונתה שלא נתכוונה לקדושין אלא להכיל חובה, ואף בלא הגיע זמן הפרעון נראה ג"כ דנאמנת לברר כוונתה, דהא בבכ"ג שירד מנכסיו יכולה לחפוס אף בחזק הזמן כמבואר בר"ש ב"ק פ"ה ס"י ט.

הרשע"א [קדושין דף י"ב ה"ל] דאף דלענין דינא הדין עמה וכו', אבל לענין קדושין דחזקה כל הנשים ראויות להתקדש, כל שלא הזכיר פרעון לשם קדושין נתכוונה. וכן חילק בין מבר לקדושין בנפש חיב ס"י כ"ה.

ובערך ש"י סעיף זכ הביא מה שכתב במקנה ה"ל מהא דקו"ל צ"י חזו"ט שיכול לומר שקיבל בשביל חוב האחר, וכתב שלא קשה, דכבר כתב בקלות דמבואר ברשע"א דקדושין שאני דחזקה כל הנשים ראויות להתקדש, ונראה להוסיף דאי לא שרואית להתקדש לא כיחה שותקה, דהו"ל לפי על עצמה שנתקדשה וימנעו אחרים מלישאנה, וגם אם חתונה ובה עליה לפי. וכ"כ לתוך קושא זו בחזקה רב"ה ח"ב ס"י ק"י, והוסיף שיש לתמוה על המקנה, דהא ברשע"א עולמו העיר מזה והעלה דכח"ה בעצם משום חזקה. וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

ג. וכשיש אומדנא שלא רצתה או להתקדש. בנפש חיב ס"י כ"ה כתב צמקום צ"ן שאר הטעמים להחזיר בלא גמ, ע"פ מש"כ הרשע"א בח"י הטעם דבלא הזכיר פרעון מקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי, דחזקה כל הנשים ראויות להתקדש, ובכ"ד נראה דזה לא שייך, דאדרבא מסתברא שצמקום לא חזקו להתקדש בלא דעת אביה ואמה, ובפרט האידנא שכל הבחולות מתקדשות בחופה וקדושין וצרכה, ומרפה גדולה להתקדש בצות מצינה כמו שהיה צ"ה, וכמעט יש צירור שלא רצתה להתקדש, ועכ"פ חזקה ליכא שרצתה להתקדש הלוי, ושם תוכל לומר אין שקלי ודידי שקלי.

ובעין יצחק ס"י מ"ה אות ח' כתב צמקום ד"ל לסניף, דכיון שאמרה מיד כשקיבלה הקדושין הרי אינו מטבע כסף, אי"כ זה כוי אמתלה טובה על מה ששתקה בעת שנתן לה, דהא עיקר הטעם דבלא אמר נכסי סלע זה שאני חייב לך דמקודשת, הוא כמשי"כ הרשע"א דמשתקה מסתמא נתריות על הקדושין, אבל צ"ד שהשיב כ"ל, חזון שטענה וסברה שאינה יכולה להתקדש במטבע שאינו של כסף, ולכן שתקה משום שסתמא על אמתלה זו, ואטו בולבו נשי דינא גמירי, ובפרט שהיא עושה שטענה כן.

כב. וחזר ואמר התקדשי לי בו. א. ובשארם לשון הקדושין אחר הנתינה. כתב צמקום (להר"י שמעלקובי) ח"א ס"י ק' דהא דכתב הרמ"א דבאמר נכסי סלע זה סתמא וחזר ואמר התקדשי לי אפי"פ שחייב לה מקודשת, פשוט שחזר ואמר בשעת מתן מעות ולא לאחר מתן מעות, דהרמ"א כתב דין זה בשם הר"ן וצ"ל מבואר דקאי אשעת מתן מעות כ"ה, וזה פשוט.

ג. וכשיגם המתקדשת אסרה הן. ע"י ח"מ סק"ז שסתפק בזה, והובאו דבריו לעיל ס"ק ט"ז אות ב'. ובערך לחם סעיף זכ כתב שנראה דדינו כד"ן נתן לה פקדון [דסעי' ד'], דאם אמרה כן כ"ה מקודשת.

אולם צמקום קדושין סק"ז העלה דאפילו אמרה כן אינה מקודשת, וכתב דאף שמשדור לשון הרמ"א משמע דנכסיו סלע זה סתמא אפילו לאחר מתן מעות מקודשת באמרה כן, [דכרמ"א כתב

473

ביאור חגרי"א

[יד] בקש כו', ודמי
לכנסי סלע זו שמיני

חייב לך שדרי המשכון ח

[יד] נקם ממנה שחלטה לו מפני (יג) על (יד) משכון ונתנה לו המעות וכאשר נתן לה המשכון

ואמר

חייב לך שדרי המשכון חידב לתת לה דהוי ממש בעין שאמרו כתוספתא הג"ל אלא דמ"מ גוף המשכון שלו ועח"מ וב"ש דאמר משכון זה כמ"ש בתשובה :

באר היטב

(יד) **משכון.** כתב הח"מ בנוף התשובה קאי המעשה באומר לה הלויני דינר על משכון זה ממילא אז י"ל דידי שקלתי ודמי קזת לאומר

הנסיי סלע זו שאני חייב לירי. אלול שחילק גם בתשובה צניקה. חלל אש
האין ספק דאפער ריתן לה תשכון אחר לנעמון הלוואה ולא ידעתי
סי' חלל

פתחי תשובה

(ג) על משבון. עיין גם' הווקנה וגם' קה"י ת"ז סה :

נסיי סלע זו שאני חייב לרכי אלא שחילק שם בתשובה צניחה. אבל אם אחר הליכי על המשכון סתם וחס"כ נתן לה משכון לשם קדושין אפשר להצין פה ספק ולפטר דיתן לה משכון אחר לנטחון הלוואה ולא ידעתי למה השמיט הרמ"א תיבת זה עכ"ל וכ"כ ב"ש. ועיין בתשובת הרשב"א סי' אלף רכ"ז:

7378

ס"ק כו אות א

הפוסקים

ובקריית מלך רב פ"ה מאישות ה"י ד"ג א' כתב בפשוטו
 זמרה דבאמר משכן סחם, ודאי מקודשת גמורה, כיון
 שלא ייחדו לה למשכון ועבשיו לא אמר למשכון אלא לקדושין כ"י.
 ויחזק שכן הוא, שהרי כשנתן לה סלע ולא הזכיר פרעון כלל אינה
 יסוללה לומר ידידי שקלי, [ע"י ע"ז לעיל סק"ב א], וכ"ש צכ"ג.

גם בקיצור פסקי הלכות (לצעל מרכזה המשה שג"ר חס"ד (נ) ס"ז זה סעיף כ' כתב דאם אחר הלויני מעשה על משכון סתם, מקדשת ודאי, דאפשר שיהא לה משכון אחר לבעתון הכלאה. וע"י להלן אות ב' בדברי האבני מלואים סק"י.

ואולם הרבה פוסקים העלו כהרמ"א דהוי רק ספק קדושין. צעני
אחרים סק"ג כתב שאפשר לומר דלף דדין כנסי סלע זה
סתמא כתב הרמ"א דהוי קדושין ודאי, מי"מ יש לחלק קלה, ודחתם
כיוון שלא תצעה אותו לפירוט החוב, והוא אמר שנותן לקדושין, לא
היה לה לקבל צעתיקה, שכן הדרך להחיות זמן ההולאה, משא"כ כאן
שגילתה דעתה שאינה חפצה להלוות לו צלי משכון, והוא הצביע לחת
לה משכון, ונתן לה מיד אחר קבלת המעות ממנה, ולכן אפילו בלא
ייוחד לה המשכון יכולה לומר למשכון קבלתיו, ומשום הכי חשב הרמ"א
להחמיר. וכעין זה כתב באבני משפט סק"ט.

ובכן צענוג ווייט ס׳ קל׳ט כחצ לייטצ דברי הרמ״א שכתב דהוי ס׳ק
אף שלא אמר משכון זה, דאף דבלא אחר כנסי סלע זה שאני
חייב לך הוי ודאי קדושין, מ״מ זה דוקא בחוב משום דלויכא למימר
כי היכי דמחייבין לה עד עתה בן תלמידי להבדל, ואין נעילתה סתמא
לשם חוב, אבל במשכון כיון שלא רתח להלוות לו בלי משכון, הרי
נצריך מיד ליתן לה המשכון, ולכן אף אם לא אמר משכון זה, מסתמא
למשכון קיבלתו והוי רק ס׳ק, והשמיט הרמ״א חיבת „זה“ בטובה
דאף בלא זה הוי רק ספק, ובמש״כ צעני אחרים. וכן במשיב דבר ס׳
ל״א אחר שהעלה דבחוב שצדק לא חוקק במלוה רק צריך לשלם באותו
מעמד, אף שלא אמר כנסי סלע זה שאני חייב לך אינה מקודשת
[והוצא לעיל סק״ע אות י׳], כתב בשם רב אחד שצדק מדויק מה
שלא חילק הרמ״א בין משכון זה לסתם, דהוי כחוב שלא חוקק במלוה
שהרי מחייב לתת לה משכון באותו מעמד.

בם באהלי אהרן ח"א סי' כ"א ד"צ טור ז' כתב להר"ן דברי הרמ"א
בעין ה"ל, זה עפ"י דה"מ סי' מא' מלישות ה"י צטעם דעגל
דידיה לא צטען שיאמר כנסי בגזילתך, ובחוב צריך לומר כנסי סלע זה
סחני חייב לך, דעגל אמרינן שקיבלה לחציה כיון דחזינן שהוא גבר
אלם וחספ מידה, משא"כ בחוב דאפשר שיפרע לה אח"כ החוב, וזה
אחסי שפיר דברי הרמ"א, דס"ל דכיון שלא האמינה לו עלי משכון
ומוצאה אותו לגבר חספן, איך נפק"מ אס ייחד לה המשכון שאמר
משכון זה או לא אמר משכון זה, דכין כך וצין כך היא מקבלת
בביתור משכון ולא בביתור קדושין כ"י, ודומה לגזל ומ"מ אינו דומה
ממש, ולכן היו רס ס"ק.

ויש מהפוסקים שדנו דבאמר הלויני על משכון זה לא הוי אפי' ספק מקודשת, משום דכבי' יוכל לומר דידי שקלי. פי' דבזו' להמכור שהקשה על משי' הרשע'א' ללא קומה במשכון כל

זו. בקש ממנה שתלוה לו מעות על משכון וכו'. א.
האם יש הבדל בין שאמר לה הלוויני על משכון זה

לְבִין שֹׁאֵמֵר הַלְוִינִי עַל מַשְׁכּוֹן סֶתֶם, וְדַעוֹת הַפּוֹסְקִים בְּדִינִים
אֵלֶּה. מִקּוֹר דִּין זֶה לְוִיָּן בְּפִנִּים שֶׁבֹא מִתּוֹ הַרְשָׁעָה חֵטֵּא סִי תַשְׁמִיעַ,
יִצִּי בִצְחָכִים סְקוּד שְׁלִיָּן לִדְבָרֵיו בְּסִי אֶלֶף רַכִּי. וְשֵׁם נִמְלֶאֶת תְּשׁוּבָה
זוֹ בְּאַרְבָּעוֹת. וְיִדּוֹן הַרְשָׁעָה שֶׁסִּי הִיךְ בְּאֶמֶר לֹאשֶׁה הַלְוִינִי מִשּׁוֹת עַל
מַשְׁכּוֹן זֶה וְנִחַנְהָ לִי הַמַּשְׁמָה, וְנַשְׁעָה שִׁנְחָן לֵה מַשְׁכּוֹן אֶמֶר לֵה הַתְּקַדְשִׁי
לִי בָּזֶה, וְקִבְּלָתוֹ וּשְׁחָקָה, וְנִשְׁאַל אִם נֹאמֶר לְהִיבֵה מִקְדוּשָׁה לִיכֹלֶה
לִזְמֹר אֵין שְׁקִלִי וְיִדְיִי שְׁקִלִי כִּיּוֹן שִׁיחִדּוֹ לֵה לְמַשְׁכּוֹן, וְדַמִּי לִכְנָסִי סֹלֵעַ
זֶה שְׁאֵלִי חֵיב לָךְ, אִוּ לֹא, וְאִם תִּמְלֹא לִזְמֹר שֶׁבֶן דְּוִמִּין, אִם נִיחֹשׁ
לִמֵּה סִכְמַשְׁכּוֹן שׁוֹה יוֹחֵר [מִהַחֲבֹד], אִוּ לֹא, וְהַשִּׁיב דַּמְסַחֲבָרָה שִׁישׁ
הַפֶּרֶס גְּדוֹל בִּין זֶה לִכְנָסִי סֹלֵעַ שְׁאֵלִי חֵיב לָךְ, דִּהְיֵה חֵיב לֵה הַסֹּלֵעַ
וְלִכֵּן יוֹכֵלֶה לִזְמֹר אֵין שְׁקִלִי וְיִדְיִי שְׁקִלִי, אֲבָל כֵּאֵן אֵף שֶׁאֶמֶר לֵה שְׁחִלּוֹ
לִי מִשּׁוֹת עַל מַשְׁכּוֹן זֶה, מִיֵּם הִיֵּא אֵין לֵה עֲדִיין שׁוֹם דְּבַר עַל הַמַּשְׁכּוֹן
וְאִיּוֹ קָנוֹ לֵה כֻּלָּה, וְאִפְּלִי לָרִי יִחָקֵךְ דִּלֵּמָּה [בִּשְׁבֻּעוֹת דָּף מִיֵּד חִי
וְעוֹד] צַעַל חֲבֵד קוֹיֵה מַשְׁכָּן, לְפִי שֶׁלֹּא מַשְׁכָּתוֹ עֲדִיין, וְנַשְׁעָה מַשִּׁיבָה
לֹא לְמַשְׁכָּן יִתָּחַן אֵלֶּה לְקִדּוּשָׁתוֹ, וְאֵף אֲחִילֵּל שְׁלַמַּשְׁכּוֹן נִיתָן, מִיֵּם אִם
שׁוֹה פִּתְּחָה יוֹחֵר, לְמַשְׁכּוֹן וּלְקִדּוּשֵׁין נִיתָן, וְרַשְׁאִי דְשֵׁלֹא הִיֵּא וְאֵין לֹאשֶׁה
בְּמַשְׁכּוֹן הַזֶּה כְּלוֹם כִּי, וְהִבַּעַ בְּעִמְּךָ הִיֵּא חֵיב לֹאשֶׁה מִנֵּה וְהִבַּעַ זִמֵּן
הַפֶּרֶשׁוֹן וְנָתַן לֵה כֻּלִּי וְאֶמֶר לֵה הַתְּקַדְשִׁי לִי בָּזֶה, מִי נִימָא שְׁחֹכֵל לִזְמֹר
אֵין שְׁקִלִי וְנִחְמַח מַשְׁכּוֹן דִּיִּדְיִי שְׁקִלִי, וְנִחֵה בִּין מַשְׁכּוֹן זֶה לְמַשְׁכּוֹן
דְּעִלְמָא, וְלֹא עוֹד אֵלֶּה כְּשִׁנְחָן לֵה סֹלֵעַ [וְקִדּוּשָׁה] וְלֹא הַזְכִּיר לֵה
פֶּרֶשׁוֹן, חֵיבֵה יכֹּלֶה לִזְמֹר דִּיִּדְיִי שְׁקִלִי וּמִקְדוּשָׁה כִּי, [עִי עִי] לְעִיל
סְקִיבִי, וְעַמְמָא דְּמִילְחָה דְּסֶתֶם אֲשֶׁה נִיחֹא לֵה לְהַתְּקַדֵּשׁ מִדְּרִישׁ
לְקִישׁ דְּעַב לְמִיחָב עֹן דִּו, וְנַשְׁדִּיק אִפְּלִי אֶמֶר כְּנָסִי בְּחֹבֵד מִקְדוּשָׁה,
וְכֵן בְּקִדְשָׁה בְּגוֹל דִּידֵה, וְאִיֵּב אִפְּלִי בִּלָּא שְׁדִּיק כֵּל שְׁאִינֵה יוֹכֵלֶה לְחַפּוֹם
מַשְׁכּוֹן זֶה מִנֵּה חֵיבֵה יכֹּלֶה לִזְמֹר דִּיִּדְיִי שְׁקִלִי וּמִקְדוּשָׁה כִּי, וְעוֹד
דְּמִדְּבָרֵי בְּהִיג וְרַשְׁיִי וְהַרְמָצִים מַשְׁמַע דְּאִפְּלִי בְּכְנָסִי סֹלֵעַ זֶה שְׁאֵלִי
חֵיב לָךְ לִיכֹלֶה לִזְמֹר דִּיִּדְיִי שְׁקִלִי, זֶה דּוֹקָא בְּאֶמֶר כְּנָסִי בְּחֹבֵד וּבְקִדּוּשֵׁין,
אֲבָל בְּחֹזֵר וְאֶמֶר לֹא לְפֶרֶשׁוֹן אֵלֶּה לְקִדּוּשֵׁין מִקְדוּשָׁה כִּי, וְכֵן מַשְׁמַע לִי
מִהַחֲסִפְתָּח כִּי, [עִי עִי] לְעִיל סְקִיבִי, וּמַשְׁכּוֹן זֶה דְּטוֹחֶה הִיֵּא,
וּמִכָּלֵל דְּבָרִים אֵלֶּה מִסַּחֲבָרָה דְּמִקְדוּשָׁה, אֵלֶּה שְׂרָאִיו בָּזֶה לְהַחֲמִיר, וְאִם
קִיבֵלֶה קִדּוּשֵׁין מֵאַחֵר אֶחָד מִגֶּרֶשׁ וְאֶחָד נוֹשָׁא, וְלִמֵּי מִכֵּס שְׁחִנְשָׁה
לְרִיבָה מִמֵּנו קִדּוּשֵׁין אֲחֵרִים.

והנה הרמ"א לא כתב "משכון זכ" רק משכון סתם, וכן הוא בלבוש סע"ף זכ. ועי' בזה"ט סק"ד שהביא מכת"מ סת"א שכתב

על הרמ"א שכתב דהוי ספק קדושין, דבגוף החשובה של הרשב"א קאי התעשה באומר לה הלייני על משכון זה, ודמי קנא לאמר כנסי סלע זה שאני חייב לך אלא שחילק שם בחשובה בנייהם, אבל אם אמר הלייני על משכון סתם ואח"כ נהן לה משכון לשם קדושין, אפשר דאין כחן ספק [דמקודשת], דאפשר שיתן לה משכון אחר לבעון ההלואה. וכתבנו דב"ש פק"א וכתב בלשון דאם לא ייחד לה המשכון, הוי כאלו היה חייב לה ולא אמר כנסי סלע שאני חייב לך, ולא כהרמ"א שכתבתי חירות משכון זה.

אוצר

סי' כו אות א-ב

הפוסקים

מ"מ מקודשת צו ההנאה שלא תלעך להחזיר לו המשכון צע
שיחזיר לה הכסף, וכיון שאין זה הלוה גזן שחקק ממנה, דהא האמינה
לו ונתנה לו הכסף בערס שיתן לה המשכון, ולכן אם אינה רוצה
להתקדש למח לה לקבל המשכון, לא תקבל המשכון צע שחומר
לקדושין, ותחבט ממנו שיתן לה למשכון, או שחומר לו צע תקבלה
שאלו רצונה אלא למשכון, וזמנה שאינה אומרת כלום ומקבלת בשחוקה
ניכרים הדברים שרצונה להתקדש לו. ועיי' עוד בדבריו בפסקי הלכות
שם סוף הלכה י' וציד דוד שם אות קל"ח, מש"כ עוד כמה פרטי
דינים צה.

ובאבני מלואים סק"י אף שהעלה לדיון משכון נקבה צמעות אף
זלא משיכה, וזלא כהרשצ"א, מ"מ כתב דהוי ספק קדושין,
זה מהטעם ה' שכתב הרשצ"א משום שאין לה על המשכון כלום
וגוף החפץ אצלו שלו, ולכן אינה יכולה לומר ידי שקלי. וכ"כ בערוך
השלחן סעיף ל"א דאף אם נאמר שצמעות משכון קמות ואין לריך
משיכה, מ"מ אין זה רק שעבוד בעלמא ואין גוף המשכון שלה, שהרי
היא יכול לפרוע החוב ולקבל המשכון בחזרה, ולכן הוי ספק קדושין
כששחקר דאולי נחלית להתקדש לו בזה המשכון, ואין חילוק בין אמר
הלוויי על משכון זה או משכון סתם, דגם צמעות זה אינו רק שעבוד,
וגם צמעות סתם כיון שהיה צמעת אחד הוי כאמר קחי למשכון
ולקדושין.

גם בקיצור פסקי הלכות (לצעל מרכבה שצ"ח חכם לב)
סי' זה סעיף כ' כתב דאם זיקש מאשה להלוות לו מעות על
משכון זה, וכשנתן לה המשכון אמר התקדשי לי צו ושחקר, הוי ספק
קדושין.

עוד כתב ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ה מאישות אות קל"ח שגראה
ברור דאם המעשה היה צלופן שאם חזרוק המשכון לא תוכל
צו להוציא כספה, ואמרה שכיוונה רק להציל את שלה, בודאי דאינה
מקודשת בו, ובאומרת שכיוונה להתקדש הוי ספק קדושין בו, ונלופן
שכיחה יכולה להציל את כספה מידו אף אם היחה זורקת המשכון,
מזאור ברשצ"א [דלעיל] דכשהמשכון שוב יותר מהחוב מקודשת
בדאי, [והטעם גראה] מדלא זרקת המשכון, ואף אם אומרת שלא
כיוונה לקדושין, וכדן כל שחיקה צעעת מתן מעות דמקודשת, ואף
צאין המשכון שוב יותר דעעת נוטה דמקודשת, אך כיון שברשצ"א
כתב דהוי ספק מי יקל נגדו.

ובשד"ך, כתב צחון איש סי' מ' אות ד' דהוי דאלי קדושין. וציד דוד
ה"ל כתב דבאמרה הן דאלי דמקודשת.

ב. כשאומר שנותן למשכון ולקדושין. בקרית מלך רב פ"ה
מאישות ה"י ד' ד"א א' כתב דאפילו לדעת הרשצ"א
[שכתב דאינה לריכה גט משני אלא מאומרה], אם אמר לה צעעת
נתינה קחי זה למשכון ואח"כ אמר התקדשי לי צו, אפשר דהוי רק
ספק מקודשת, דאפשר שהיה סוברת דיכולה לומר ידי שקלי.

ובאבני מלואים סק"י כתב דממש"כ הרשצ"א דלכ"כ רש"י
ורמב"ם אם חזר ואמר לא לפרעון אלא לקדושין מקודשת,
ודכוותיה צמעות, משמע דשאלה הרשצ"א הוא ששנתן המשכון לא
הזכיר למשכון רק לקדושין, ולכן אחי עלה מדברי בה"ג, דכב"כ אף
צחון מקודשת כל שלא אמר כנסו סלע זה צחון וצקדושין, [דכיון
דצמח הכתיבה הזכיר רק לקדושין הוי כאומר לא לפרעון אלא
לקדושין], ומעתה קשה על הרמ"א שכתב כך דינא, דמראה שברמ"א
כבר סתם כדברי בה"ג [דנאמר לא לפרעון מקודשת, וכדאיתא בבה"ג
לעיל מהכ], וא"כ ליכא ספיקא צמעות דודאי לא עדיף מחוב, ואפשר
דברמ"א גמי מיידי הכא שצמעות המשכון אמר התקדשי לי צו,
והיינו שנותן למשכון ולקדושין כמו צחון, וכן משמע לשון הרמ"א
שכתב ופאשר נותן לה המשכון אמר התקדשי לי צו, וכיינו צמח אחת.

אלא

שלא משכה, דהא מדאורייתא מעות קמות ולא משיכה, אלא דח"ל
חיקו משיכה כדי שלא יאמר המוכר נשרפו חטין בעליה, וטעם זה
לא שייך צמעות, ונדחק לתר, והינה צ"ע. וכן הקשה על הרשצ"א
צמח ז"ק (מלוצאוויעט) סי' ק"ה אות ז' בהגה, והוסף, דהא
קיי"ל צח"מ סי' קל"ח סעיף ו' דשכירות מטלטלין נקבה צכסף
לכ"כ הטעם שיאמר נשרפו, וא"כ כ"ש צמעות בו, וא"כ יכולה לומר
ידי שקלי, ועוד דאף אם לא קנחה המשכון מ"מ אם לא יתן המשכון
מחויב להחזיר לה המעות בו, וא"כ יש לה חציצה על משכון זה בו,
וא"כ יכולה לומר ידי שקלי בו, ועוד הא אמרין אטו נשי דינא
גמירי, וכיון די"ל שצברה שיכולה לומר ידי שקלי, א"כ אין ראייה
וכודאח מקבלת המשכון שנתרנית לקדושין בו, וכל שאין ראייה
מקבלתה שדעתה להתקדש, י"ל דלא הוי קדושין כמו צכנסו סלע זה
צחוב, ומש"כ הרשצ"א דסתם אשה נוחל לה להתקדש מד"ל, הנה
אין זה מספיק אלא צדריך תחילה, הא לאו הכי לא סמכין על זה
בו, ועיי' ברעטצ"א ורשצ"א קדושין י"ג א' דצטין דעצדה עובדא
דמוכס שניחא לה בו, וסיים שדן זה ל"ט, וכאשר הביחו המקנה צ"ע.

ובקרית מלך רב פ"ה מאישות ה"י ד"א א', הביא מש"כ הרשצ"א
דלא דמי לכנסו צחוב, דשם אפילו כשנתן לה לפקדון יכולה
לקבל פרעון, וכן יכולה לחפוס משלו, משא"כ צמעות, וכתב שאינו
מוכן מנה ליה להרשצ"א שאם אמר לה הלוויי מעות על משכון זה
ואח"כ מסר לה המשכון צפקדון, שלא תוכל לומר למשכון קבלתי,
וכן אם הפסדה המשכון אמאי אינו קנוי לה כיון שעל משכון זה הלוותו.
ובמלאת אצן לסעיף צ' דס"ג ג' הביא מהר"ן ריש פ' שצעת דייטין
דמשכון נקבה צכסף, וכתב דאפשר לזמן השמיט הרמ"א צמעות
מנידון הרשצ"א תיבה "זה", דכב"כ [שאמר משכון זה] הוי ממש
כמו גזל שיכולה לומר ידי שקלי, דקנחה, כיון דגם לשיטת הרשצ"א
דלא קנחה המשכון הוי ג"כ ספק, והוי כעין ס"ס להחיר.

ועיי' במאירי קדושין י"ג א' דאמר שכתב דעת הרשצ"א דאפילו
לא היה המשכון שוב יותר מהחוב מקודשת, והוסף צעמנו
משום דהיה לה לפרש איני מקבלתו אלא צמעות שהלוויי, סיים, אלא
שיש חולקים שלא לומר כן אלא כשהמשכון שוב יותר, דמדשחקר
סמכה דעתה על אותו יחרון. [ולא פירש מי הם החולקים].

אולם עיי' צקהלה יקצ (מליסא) סעיף זה, ובאבני משפט סק"ט,
וצחון איש סי' מ' אות ד', ובמחקרי מרדכי סעיף זה, שהאריכו
לנאר דדברי הרשצ"א נכונים דבאמרה לא קנחה המשכון כל שלא
משכה. וכ"כ בדברי חיים (לר"י אויערבאך) דיני קדושין סי' ד',
והוסף דלפי מש"כ צמח"ן צמלחמות פסחים דף ל"א שיכול הלוה
למכור המשכון, וא"כ שפיר כתב הרשצ"א דאינה יכולה לומר ידי
שקלי, דקודם משיכה כיון שיכול למכור ממילא אין עיי' שעבוד יותר
משל שאר מטלטלין ואינו נקרא שלה, ולא דמי לכנסו צחון דצבא
הסלע לידה יכולה לעכבו לפרעון ויכולה לומר ידי שקלי, משא"כ
הכא שאינה יכולה לעכב המשכון דהא יכול לסלקה צמעות, ונקרא
החפץ של הצעלים ממש, ואף שהיה נחנה המעשה רק על אופן זה,
מ"מ אינו חייב רק מעות וכשחזר ואמר לקדושין נאמר לה רק מלוה
אללו ואינה יכולה רק לחבט המעות. וכעין זה כתב צחון בקודם
(חלק השו"ת) סי' ל"ו דאף שהצטית לתת לה המשכון, מ"מ לא הוי
אלא חוב גרידא, דכיינו שמתחייב ויש מלוה שיתן לה המשכון, אבל
אין לה שייכות של קנין כלל בו, וכשאמר לה אח"כ התקדשי לי צו,
א"כ חזר מדבריו הראשונים וליכא עכשיו אפילו חייב מלוה, וא"כ
ודאי הבצרה נוטה לומר דהוי קדושין, אלא שכתב הרשצ"א להחזיר
דאולי תכחוונה האשה עבוד הכצטעה, ולכן פסק לעומתה, חכו
שיטתו של הרמ"א.

וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ה מאישות אות קל"ג כתב צחון
דדברים, דאף שכתב נחנה לו בכסף ונחתיב ליתן לה משכון זה,

אמר לה התקדשי לי זו וקבלתו ושהקדש הוא ספק קדושין (תשובת הרשב"א סי' תשע"ג):
נתן

אוצר

סימן כח אות ב—סימן כז

הפוסקים

הדין קדושין גמורים אלא ללכתמיר מלריכס גט. וכ"כ בס"י י"ט דמ"א ג'. וכ"כ לתרץ דברי הרשב"א במהר"י לבית הלוי הג"ל, ובשיח יתחק שבתולדות אדם (להר"א שור) סוף סקמ"ח. וכעין חילוק זה חילק גם בדרכי"ז ח"ב סי' תשל"ז כדי לתרץ תשובת הרשב"א, וכתב דגבי משכון איכא ספיקא דילמא לשם קדושין קיבלה או דילמא להבעתה החוב, והוי מקודשת לשניהם מספק, אבל בתשובה ב"י שלא אמר לי אינה מקודשת, ורק משום חומרא בעלמא הלריכס גט, וכשקידשה בשני הוי קדושי ודאי, ולכן לא יגרש שני וישא ראשון כמו שאמרו בגיטין, ותדע דמשכון כתב הרשב"א שלמי מהם שהנשא יריכס קדושין אחרים, ובתשובה ב"י לא כתב כן, ואם לפי ששם מקודשת לב"י קדושי ודאי ואם יגרש ראשון אין השני לריק לחזור ולקדשה, וזה ברור. וע"י בתפארת יעקב סקמ"ז משי"ב צ"ח.

אולם בתשו' הר"א ח' חיים (בעל קרבן אהרן על הספרה) שצו"ח מהר"י לבית הלוי סי' ד' דף ע"ג טור ב', הקשה על תירונו של המהר"י לבית הלוי הג"ל, והוכיח דלדברא כשקדושי הראשון הם קדושי ודאי, כ"ש דלא יגרש שני וישא ראשון, דשייך בטעם שמה יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין. ובעיקר הקושא כתב דנראה שאינה ק"י כלל, דבדואי לא ראה הרשב"א לומר דמשי"ב ולמי מהם שהנשא לאחיה מהם שהנשא, דהפער רב יש בין ב' הלשונות, דאילו אמר "לאחיה" מהם, אז יוצן שתוכל להנשא לאחיה מהם שהנשא, אבל באומרו "למי" מהם, הכוונה למי מהם שראוי להנשא לריכס קדושין ממנו, ר"ל לאותו אשר הכשירוה להנשא, וסמך על מה שכבר הוגה והוסכם מהכל דלמי מהם שהנשא הוא השני, שיגרש ראשון וישא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון, ואין להקשות למה סתם הרשב"א דבריו כאן מה שלא סתם בס"י תשע"ד, דכאן לא ירד להשמיטנו למי הנשא אלא בא להודיענו שריכס קדושין אחרים מאותו אשר הנשא לו, ולא ק"ר בלשון וסמך על המצינים ואמר למי מהם שהנשא, וכיוון למה שאמרנו, אבל בס"י תשע"ד ששם בא להודיענו למי הנשא, שם ביאר דבריו ואמר שיגרש ראשון וישא שני, וא"כ אין סתירה בדבריו. ובאדמה קודם סי' ל"ט ד"ג ד' כתב על דברי הר"א ח' חיים, שדבריו נכונים ועלויים אין להוסיף. גם צפרי הארץ סי' ג' דכ"ז ד' האריך לדחות דברי הרב"ל אשכנזי ומהר"י לבית הלוי, וכתב שהדין עם הר"א ח' חיים בכל מה שהשיג, וכאשר יראה הרוואה. וכ"כ לתרץ בחדושי הגהות שעל כצ"י אות ב', וכתב דהמעין בתשובת הרשב"א עלמו יראה דמה שסתם כאן, כבר פירש בהדיו בס"י תשע"ד, שסיים שם שאם ירלו יגרש ראשון וישא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון. ובקריית

אלא דכיון שאין להאשה בגוף המשכון רק שיעבוד לכן הוי ספק קדושין, וזכר אחי שפיר מה שלא כתב בהר"א משכון זה, דכיון דע"כ מיידי בהר"א שאמר לה נשעת מעשה קבלי למשכון ולקדושי, הרי הוא כמו משכון זה. וע"י בערוך השלחן סעיף ל"א שצ"ח הקודם שגם דעתו כזה דהוי ס"ק.

וכשהמשכון היה כבר בידה, ולקחו ממנה וקידשה בו. כתב במהר"י ח"א סי' קל"ח שאם קידשה בדבר שהוא שלו אלא שהוא משכון או תפוס בידה על ממון אחר שחייב לה, ושהקדש, אף דיכולה לומר ידי שקלי מימי לא ליינין לה באינה מקודשת לגמרי, דדוקא כשבגוף הממון שלה איכא למימר דאינה מקודשת, דכיון דלא מיידי יחייב לה אין לנו לבדות מעצמו שהיא מתלית לתח לו במתנה או צהלוה כ"י, דכל שלא ראוי מעשה מוכיח, משתיקתה הוכחה דידה שקלה, אבל כל שגוף הממון שלו ואין כדבר מחוסר נחיה שחתנו לו צהורה מתנה או הלוואה, איכא למיחש שמתלית לקדושת, הילכך ספיקא הוי ויש לדון לחומרא.

אך בקריית מלך רב פ"ח מאישות כל' י' חמה על מהר"י, דהא משמע מתשובת הרשב"א סי' אלף רכ"ז [שצ"ח ח'] דכב"י כ"ן דלא שדיק יכולה לומר ידי שקלי, שידועו ה"כ שעדיין לא מסר המשכון לידה, והשיב דכיון שעדיין לא בא לידה ואין לה שום דבר על המשכון אינה יכולה לומר ידי שקלי, אלא שיש להחמיר, ומדבריו אלה נראה דכל שכבר בא לידה צהורה משכון ותפוסו הוא וקידשה בו ושהקדש, יכולה לומר ידי שקלי ואינה מקודשת, ולפ"י יש להחמיר על המהר"י שסתפק בזה, וקשה איך לא זכר את דברי הרשב"א הג"ל, אף אם תראה לומר דגם כב"י מסתפק בהרשב"א.

בזו. וה"י ספק קדושין. פי' בס"י הקודם בדברי הרשב"א ח"א סי' תשע"ג וסי' אלף רכ"ז שסיים ואם קיבלה קדושין מאחר אחד מגרש ואחד נושא, ולמי מהם שהנשא לריכס ממנו קדושין אחרים. וע"י צב"ח"ט סק"י שהביא ממנהר"י ח"א [כלל ג' סי' י"ח ד"ב טור ב'] שהקשה ע"י דהא אמרין בגיטין [דף פ"ט ב', במקום שריכס גט משניהם] דלא יגרש שני וישא ראשון, שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין. וע"י במהר"י"ל שם שסיים שלא מלא חירון בדבר זה, וכדבר לריק תלמוד. ובצו"ח מהר"י לבית הלוי כלל א' סי' ב' דף ה' טור ג' ובדרכי"ז ח"ב סי' תשל"ז, הקשו יוחר, דהרשב"א סותר את עצמו, דבתשובה שלאחר זה בס"י תשע"ד באמר לאשה הריני נותן לך זה לקדושין, כתב דיש להחמיר דלריכס גט ואם קיבלה קדושין מאחר לריכס גט משניהם, ואם ירלו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון וכתו שאמרו בגיטין, ע"ל, וקשה דלמה כתב בתשובה שלפניה שאינה משניהם שיראה נושא.

ובש"ר"ת הרב"צ אשכנזי סי' ו', אחרי שהאריך להוכיח מסוגיות הגמ' דגיטין הג"ל דהא דחיישין לשמא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין, זה רק כשקדושי הא' לא הוי אלא קול בעלמא וקדושי ב"י קדושין גמורים, אבל היכא דקדושי הא' הוי קדושין מן הדין אלא דמשום חומרא בעלמא מלריכסין לה גט משני, ליכא למיחש לשמא יאמרו, ומותרת גם לראשון, כתב בד"י"ט ח' (ד' למצב תרס"ד) שזכר יש לתרץ הקושא על הרשב"א, דבהכרח דמשכון שורה הדין הוא דמקודשת גמורה לראשון אלא דמשום חומרא בעלמא הוא דלריכס גט משני, ולכן צידדן זה לא חיישין לשמא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין, אבל בס"י תשע"ד שכתב דמדינא אינה מקודשת לראשון אלא שיש לחוש להחמיר, לכן כתב דיגרש ראשון וישא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון, דשאני לן בין שקדושי הראשון הם מן

(ז) וכן הקשה בבני שפאל סי' ג"ס ונדפסה התשו' גם במהר"י לבית הלוי סי' ג'. וגם בבב"א הגב"י אות ה' כתב שדברי מהר"י לבית הלוי אינם נכונים, אלא דכל שצריך גט מהשני אף שהוא רק פתומרא וקדושי הראשון ודאי, אפ"ה דוקא מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון. וע"י במהר"י"ל הג"ל שזכירה ג"כ דאין לומר דשקדושי הראשון הוי קדושין גמורים לא חיישין שמה יאמרו מחזיר גרושתו ומותר לגרש שני ולישא ראשון, ואדרבא איסכא מסתברא דשקדושי הראשון ודאי, פשיטא דלא יגרש שני וישא ראשון. אך בש"ר"ת הרב"צ אשכנזי דלעיל דהא ראיות מהר"י"ל פבלי שהביא דבריו. וכן בש"ר"ת מהר"י לבית הלוי הג"ל דהא ראיות מהר"י"ל. ובסי' ה' חז' המהר"י לבית הלוי והשיב על דברי הר"א ח' חיים הגב"י שפאל וצ"ל, והאריך בראיות דשקדושי הראשון הם גמורים לא חיישין שמה יאמרו מחזיר גרושתו, ומותר לגרש שני ולישא ראשון. אולם ע"י בפרי תארץ סי' ג' מה שכתבתי להשיב גם על דבריו האחרונים.

באר הגולה

ח. נריהאל ס. דף י"ג ע"ב

ד. נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר הרי את (יד) מקודשת
(טו) לי בו אם אמר לה כן (טו) קודם שנטלתו ונטלתו אף על פי ששתקה
הרי זו מקודשת:

הגב

באר היטב

(טו) לי בו וכו'. עיין הרש"ך ח"א סי' ט'. והרמ"ט ח"א סי' כ"א.
שני עדים שהאחד חומר שלמד לה הרי את מקודשת לי בשעת
מתן מעות והב' העיד שלמד לה לאחר מתן מעות יש להסתפק אם נאמר
שהעדות הוי מוכחש ולא מהני. מהריב"ל ח"ג סי' פ"ה. והרש"ם ח"א
סי' י"א כתב דהוי הכחשה. מי שנתן לאשה טענת נתינת מעות וחליפין
ואחר זמן מה חזר וקידש אותה צה פסק בנשואת נזות יעקב ח"ג
סי' קי"ט דלין משא לקדושין ע"ש:

פתחי תשובה

(יד) מקודשת לי בו. ענה"ט וכו' שני עדים שה' חומר שלמד לה האמ"ל
בשעת מתן מעות כו' עיין בתשובת שיעת ליון סי' ס"ט מענין כיוצא בזה:
(טו) קודם שנטלתו. עיין בתשובת רבינו עקיבא ליגר סי' נ"ז אודות
כשר ה' שלמד לנערה קח חפץ זה לפקדון וכשנאמרה לקחתו וחזרה בחפץ
נעדר שהיא והוא חלוקין בחפץ אמר לה ה"ל מקודשת לי ושחקא וכו' ראו
החפץ מוכח נקרקע וכו' אם זרקתו מיד לו חת"כ ואם מדעתה לו ע"י איום האם
יחד ה' העיד שזרקתו מיד שלמד בלשון אשכנז זיל האט עש צאלר מאנק גיזאלטן

הפוסקים

ס"ק כו—ס"ק כח אות א

אוצר

אמנם [לכאורה] היה אפשר לפרש ד"בשעה" שנאמר שכתב העור
היינו שאומר בשעה ששניהם חלוקים צלע, וכדמשמע מהמכרי"ט
[שנסקלי' אות כ"ו] וכשאמר בשעה ששניהם חלוקים בחפץ כו'
שחיקה דשעת מח"מ, חלל שבהרע"א [המבוא שם] פירש דאפילו
להמכרי"ט אין זה שעת מח"מ כו', ע"ש, ח"כ אין לומר דכעור
מיידי בכו', וכ"מ בנ"ח ה"ל, דהא פירש בעור דבשעה שנאמר פשוט
יותר מקודם לכן, וא"כ עכ"ל דמפרש בעור בדפרישית, [דאם
בשעה" שנותן הכוונה כששניהם חלוקים, הרי צודאי דגרע מאילו
אמר לפני שנתן].

גם בנתינת נפש המוצא צ"מ וזאת ה"ל, בריה וכוסיף, כתב
דגם להטור דוקא קודם שנתן, דצודאי אין דרכו לחלוק על
רש"י, חלל דאחצור לשון הש"ס ד"בשעה" מח"מ היינו בשעת החלוקה
הנתינה, וזכינו בושעת ידו ליתן כו', ע"ש עוד. ועיין בנתינת חליבו
המוצא שם, שכתב, דהרמ"ם שניהם כאן מדרכו למקטע כלשון
הגמ' וכתב "קודם" שנטלתו, וכ"כ בשו"ע, משמע דוקא קודם,
וקמ"ל דלא בשעה ששניהם חלוקים כו', ומיושב הערה הב"ח ה"ל,
גם הטור לפת"ש הב"ח צווחו כו' י"ל ד"בשעה" מח"מ היינו
נמי קודם הנתינה רק דקמ"ל דלא נתינת דבר דוקא אם חיקב
להאמירה השניה נתן לידה [הוי חזרה מהפקדון], אבל אם גם
האמירה השניה היה קודם לכן, י"ל מאי חזית דחפס לשון
אחרון מאמר חפס לשון ראשון שאמר לה לשם פקדון, קמ"ל
[דגם קודם לכן מהני].

וב"כ המהרש"ם ח"ג סי' רכ"ז אות א', דגם הטור שכתב בשעה
שנתן, כוונתו לפני שנאמר, (ודלא כמ"ש הרב השואל
דכוונת הטור דמהני גם בשניהם חלוקים, ולהרמ"ם לא מהני,
ובפלוגתא האחרונים ה"ל בנ"י), דפשוט דלא פליגי הטור והרמ"ם
כלל, חלל שזה חלוי בשני לשונותיהם, דהטור שכתב בשעה שנתן
לידה, דהיינו נתינת הצעל, ונתינתו מיקרי מה שפושט ידו ליתנו
לידה אבל עדיו לא צה לידה, וכמבואר בשו"ע סי' קצ"ד בסדר
הגמ', דה"ל כזר מקרי שעת נתינה כו' [ע"ש בוכנחור], או שהיה
לחך ידה, אבל הוא מחזיק בדבר לגמרי, ולכן כתב שפיר אף
בשעה שנאמר, אבל הרמ"ם שכתב בלשון שנטלתו, דהיינו
נתינת האשה, ונתינתו מיקרי כשצא כזר לידה, דהבטל סילק ידו
מכל וכל, לכן כתב רק אם אמר לה כן קודם שנטלתו, וכוסיף,
דאף חת"ל דלא מיקרי שעת נתינה רק בשעה שנתנו פוך ידה
ואוחזו בידו והיא לא אחזה בו עדיו, אבל פכ"ס זה לא מיקרי
נתינת האשה, ולכן נראה מה צליל שדברי הרמ"ם והטור מדויקים
היטב, ולא פליגי כלל, ויפה כיוון הב"י וש"ס שלא באכזר שום
פלוגתא בזה. [ועיין בדבריו שנסקלי' אות מ' דנתינת לשון
בשעה הוי קודם].

ובקריית מלך רב פ"ה מאשיות כל' י' דניג' ח' כתב שאפשר לומר
דכוונת הרש"ב צ"ח צמ"ב ולמי מהם שנשאל לריב קדושין
אחרים, היינו דאם נשאל לראשון קודם קדושי השני לריב קדושין
אחרים כו', דקדושין הראשונים אפשר דלא הוי קדושין, [אבל אם
כבר קדש שני לא יגרש שני וישא ראשון].

סעיף ד. כתב. אמר לה כן קודם שנטלתו כו' מקודשת.
א. כ"כ לשון הרמ"ם פ"ה דאשיות ה"ל. ולשון הטור:
אם אמר כן בשעה שנאמר לידה או קודם לכן. וכתב הב"ח דהא
דתינת צברייתא [שמשע מקור ההלכה] בשעת מתן מעות, לאו דוקא,
דכ"כ קודם לכן, ולא נקט בשעת מח"מ חלל לאפוקי מלחצור מח"מ
דנסיפא, דנשחקא לו חויה מקודשת. וכע"ז כתב בנתינת נזי סק"ג,
לשון "קודם" שנעלח דברמז"ם וש"ע נראה דלא להורות דלא צעין
שיאמר דוקא בשעה שנותן ממנו לידה, דכ"כ קודם לכן נמי מיקרי
שעת מח"מ בצברייתא, וכן מבואר בעור כו', [וע"י בנ"ל דבסמך].
ומי רש"י שם שפ"י על "בשעה" מח"מ, אם קודם שקבלתו אמר כו'
מקודשת, דכי קבלתיה אדעתא דהכי קבלתיה. וכע"ז כתב בנשוא
הדון, בעור, דכיון דשחקא וקבלה ח"כ הכחשה שנתתיה
בקדושין *, [אחר שכתב בלשון הקידושין, מאיר].

וכתב בצמח צדק (מליבושו"ט) סי' ק"ב דל"א ע"ג, דהא דמשמע
מהב"ח ה"ל דאמר בשעה נתינה פשוט יותר מאם אמר קודם
לכן, וכ"כ בהדיא בהמקדש ריש סעיף זה, נב"ג, דהא ברש"י ה"ל
פי' ד"בשעה" מח"מ שגמ' היינו ממנו ש, "קודם" שקבלתו אמר
הקדושין, וזכו ממנו דעת הרמ"ם והשו"ע, (וממילא לא קשה
נמי מה דחמה הב"ח שם אח"כ על הרמ"ם, למד לא כחז נמי
ב"בשעה" נתינה בצברייתא), דאין כאן כלל צ' אופנים, דלדבריהם לא
נקרא שעת מח"מ ח"כ אמר הקדושין קודם שנעלח כו', דהא
היינו טעמא דשתיקה דבשעת מח"מ מקודשת, משאם דהאצי בודאה
שלושה להחקדש זה לא יחזיר ח"כ שקודם שמקבלת ידעה שמקדשה
בבטל, ובדפרש"י דכי קבלתו כו', וע"י צמ"ח סק"ג דברו ענין דצדקה
מעשה דמוכח דתינת לה כו', ולכן לריך לפרש גם "בשעה" שנאמר
שבעור, דהיינו שאמר כשמתחיל לתת לידה, אבל הסלע עדיו בידו
ולא בידה, ומ"ש או קודם לכן, היינו קודם החלוקה הנתינה לגמרי,
[וקמ"ל דאפ"כ מהני, ובכסוף ד"כ גם, דבסמך], ורש"י והרמ"ם
ובשו"ע לא חילקו זה לז' חלוקות, כיון דעכ"פ בכל קודם שנעלח,

(*) ופי' בהמדת שלמה סי' פ"ה דסי' צ"א, דמבאר דהא דמצי בשתיקה בשעת
מתיב, הוא משום דשתיקה כהודאה וכ"כ להדיא הר"ב סי' ק"ע דיה עוד יש.
ע"ש, דאם הפסם משום דאי לא נתינת לה ה"ל למשדמה, הא אמרין בדיני א'
דנשי לא גמרי, ובכרי דגם בנתן לקדושין תחתיה בשתיקה, וע"ש פ"י ו"א
אות ט"ו מה שדן על פ"ש רמ"א דאנו מוכרח ב"כ כו',

פתחי תשובה

נראה לומר כן דכטילה היא האדמה והסכמה מיד אלא דלא זרקתו חכ"ד הוא גילוי למפרע ולא נטלתו לקדושין וכ"מ לדניאל דלא היינו דנין דהוכחה דריבוי לא נמנר עד אחר שיעבור כ"ד ח"כ היו לריבוי שעדי קדושין לא ילכו משם עד אחר כ"ד כו' אך ח"מ נהגלו דכ"ד מקרי שעת מתן מעות ותמוך יסודו על דברי מהרי"ט ח"כ סי' כ"ח אינו מוכרח כו' והאריך בזה וסיומנו דפסקא נכ"ד שם ספק אם הוריקה היה תכ"ד דהיינו שא"ל לגר ולעמוד על דעת העדים מה נקרא אלס נלשון בללז ונפרט שם היא אוננת דורקה תכ"ד דעתי ונפסקת להחיר ע"ש עוד היטב ונפסקת מהרי"ט שם וגם נפסקת חמדת שלמה תוס':

גם היא אוננת כן. וכן אמרו השולח דכ"ד מקרי שעת מתן מעות. וטעם אף זרקתו מיד הוא קדושין דאף דננטלה דורקה תכ"ד נטלה הקדושין כמ"ש בתשובת ח"מ מ"מ ע"כ הטעם לא משום דנטייל בשתיקה לא היא הוכחה לריבוי ידיה עד שמתקת הקדושין בזה שיעור כ"ד ולא זרקתו דליתא נא לאו דיני גמירי וסברה דתתקין בשלדיות אלא ע"כ נטיילתה מיד היא הסכמה והודאה אלא דלא זרקתו תכ"ד היא הוכחה נטייל דנטיילתו ע"ד לזרקתו וכיון דעדי הוכחה להספך נטיילתו נכ"ד דורקתו ע"י איום האם אין כאן הוכחה וגילוי מלתא למפרע והוא ז"ל הסיב לו ומ"ש דנטיילתו מיד היא הסכמה כו' האם שהוכחתו אינו מוכרח מ"מ נפשוטו יותר

הפוסקים

סימן כח אות א-ג

אוצר

אח הקדושין שזכר לא עשהה מחדש שום מעשה כלל, ודומה ממש לזרק למיקח דברמ"ה, ול"ד להא דכנסי סלע לפקדון ואמר בשעת נתינתו לקדושין, דמקודשת, דהתם הא עוקר דבריו שאמר לפקדון ואומר במפורש לקדושין, ואעפ"כ היא פושטת ידה, ה"ז מעשה המוכיח כיון דלא גילתה דעתה דאין כוונתה לקדושין טו, משא"כ הכא דגילתה דעתה במפורש דכוונת קבלתה הוא לראות בעלמא ויעני' להחזיר לו, וכדעשהה באתח"כ כו'.

ועיין במשיבת נפש המוצא בסקל"א אות כ"א, שכתב נמי תוך דבריו, דדוקא כשנתן קודם שפשטה ידה לקבל מקרי שעת מתן מעות. וכ"כ שם בדבריו שנסד"ה הוסיף. [כ"ס שם עיקר כוונתו שכתב האמירה לפני שהיא אחזה בקבלה החפץ, עיי"ש]. גם במשכ"ס ים סי' כ"ב דפ"ז ע"א, כתב תו"ד, דשתיקה דשעת מת"מ דמקודשת, היינו דוקא דאחר שאמר הקדושין או בידעה שרצונו לקדשה, פשטה ידה וקבלה דהוי מעשה המוכיח מלד האשה שרצוה להפקדה, שהרי כך פרש"י, אם קודם שקבלתו אמר הפקדו כו'.

ואולם במנחת פתים סי' מ"ב דרי"ג ע"ג, בגדון שפשטה ידה לקבל טבעת כדי לראותה, ובשעת נתינתה אמר הקדושין, אחר שהביא למ"ש האדניע בג"ל, דכיון דפשיטת ידה היה לקבל כדי לראותה לכתוב שום מעשה מוכיח כו', כתב, דלדבריו הוא עובדא דדורשני דבקדושין דיי"ג, לא היה פשיטת יד מקודם, רק אמר סתם שיתן לה כו', ולענייניו אין בחילוק זה יסוד להשען עליו. ועי' בפני האריה החי סי' ב' אות ג', דר"ל נמי דהיה כו' דהיה לא ע"פ הרמ"ה משום שפשיטת ידה היה כדי לקבל מתנה, כרי לא עשהה מעשה לקדושין, וכתב בסוף, דזה אינו, דלא היה לה להשאיר ידה פשוטה, אלא דכששמעה הקדושין הו"ל לקפץ ידה, ומללא קפלה ידה גילא דעתה דניתא לה בקדושין. ועיי"ש בסק"ט אות ו'.

ובתשו' תרי"א מהאמיל שדדבריו נחמיה סי' ח' דרי"ה אך, בגדון שאמר לאשה בני ירך ואחין לך דבר מה, והאשימה ידה, ואמר לשון הקדושין, ונתן טבעת באצבעה, אחר שכתב, דהיינו ממש כך דנתינת דבאמר כנסי לפקדון וחר ואמר התקדש, בשעת מתן מעות מקודשת ודאי, ופשוטא דכ"ג צ"ד כו', (וגם לדבריה דחשבה שרצה למסור לה המטבע שהבטיחה לה להוצאת הדרך, [מ"מ] כיון שבשעת נתינת הטבעת אמר לשון הקדושין, ה"ז מקודשת ודאי), הוסיף, ואין לומר דכרייתא מיירי שגם פשיטת ידה לקבל הקדושין היה אחר שכבר חזר ואמר התקדש, דכזה איכא גילוי דעת שרצוה להתקדש לו, וכנראה לכאורה מלשון הריצ"ש סי' ק"ע, [דבדון שאחד זרק לחבירו חפץ ואח"כ אמר התקדש לי בתוך זכר, דן דלא הוי קדושין, מטעם] שכתב דרק כשנשון הקדושין נאמר לאשה בשעת נתינתה והיא פושטת ידה ולוקחת הטבעת אז היא מתקדשת בשתיקה, ע"כ, משמע דכרייתא ידה פשוטה מקודם והוא נתן הטבעת על ידה ו"ל דאין כאן מעשה מוכיח וגילוי דעת שרצוה להתקדש לו, והוי כזרק לחיקה וכדין הרמ"ה המוצא ברמ"א דבסמ"ך, אבל אין לומר כן, דסתמא דכרייתא בג"ל ודאי לא משמע כן, דמי לא עסקין דתיכף כשאמר כנסי לפקדון פשטה ידה מיד, וגם אהא קאמרה

ובאמרה לאחר נפילתה דמ"מ לפקדון קבלה, כתב בט"ז קדושין סק"ה, דריינין לה כחזרה, דלא מהני בקדושין אפי' הך כד"ד, דהא אין לה אמתלא למה נטלה תחילה לפקדון אחר שכבר שמעה שחר ונתן לקדושין, וכדפרש"י כו' דאלעמא דהכי קבלה, ול"ד לכנסי סלע זו בתוך דסע"ג וכ"ש ל"ד לקדשה בגלל דידה דסע"ג, דהתם ו"ל דבאמרה מיד דלהליל ממונה נכונתה, נאמנת, ואפי' היה שדיך, ואין כאן חזרה כו', אבל דין דהכא אם קיבלה בשתיקה אפי' אמרה מיד לפקדון קבלה דיינין לה כחזרה, דאם לא נחלטה למה קיבלתו מתחילה אחר אמירת הקדושין, מאחר שלא היה שלה, וכן הדעת טעם ולי"ע וכ"כ בערוך השלחן סע"ג, דאיהי נאמנת לומר לא חששתי לדבריו האחרונים אלא להראשונים ולפקדון קבלתי, דמה לה צדק לקבלו לפקדון הלא הוא רוצה לקדושין.

ב. ובאמרה שלא הבינה שאמר אח"כ לקדושין. עי' במהרש"ס ח"א סי' ר"א, בגדון שבקשה מאיש להראות לה הטבעת שצידו, ובשעת שנתן לה אמר הקדושין, אחר שזן כמה דרדי היתר, וגם שצ"ד שהיה בת יד יל שלא הבינה הקדושין ואפי' שלא טענה כו', הוסיף, ועכ"פ מבראיו גסאלו אותה עדין, אולי תאמר שלא הבינה, ועי' בגדון שבשערים מהדור"ת סי' ג', דננתן לפקדון אף שחר ואמר לקדושין נאמנת לומר שלא הבינה. [ול"ד לנתן תחילה לקדושין. והנה דברי המוצ"ש הם באמר הקדושין לאחר הנתינה לפקדון, מיכה במהרש"ס דמסתמיה מדבריו נראה דהתם דבאמרה שייכת גם לגדונו דהכא דאמר הקדושין בשעת נתינה, כיון דסוף סוף התחלת ענין הנתינה היה שלא לקדושין, מה גם דנראה דלד היתר זה כתב המוצ"ש מוצעדי זה שיהיה לאחר מת"מ]. וזה תו"ד המוצ"ש, גם מה שטענה שלא הבינה טענה טובה היא, דאף דנלישנא בירא דעת הרא"ש דאיהי יכולה לומר שלא הבינה, ועדי"כ בסי' כ"ז מ"ש בזה ובזה בגר"א שם כו', אך עכ"פ נ"ל דכ"ז באמר לה [הקדושין] בשעת נתינתה דמוטל עליה להבין על אחי אופן הוא נותן ועל אחי אופן מקבלת, וא"כ אמרין דודאי הבינה, אבל איכא שקבלה לפקדון אך אח"כ אמר האמק"ל, בודאי הסברה נוסח דיוכלה לומר שלא שמה לב לדבריו, כי ו"ל שלא ידעה כלל שהדברים טעמים לה, ובפרט בנערה שלא ידעה כלל שיכולים לקדש אשה בלא חופה, קרוב הדבר שלא הבינה, ובפרט שחזקה פנייה מחייב לה. ועי' בזה ח"א סוף קטע הראשון מ"ש מהמאירי.

ג. אם בעינן שאמירת הקדושין תהא גם לפני שהושיטה ידה לקבל הפקדון. באריה דבי עילאי סי' ע"ז דדק"ו ע"ד, מוצא דהתם דפשיטת ידה היה אחר אמירת הקדושין. שבגדון ישרה שבקשה מאיש הטבעת שצידו כדי לראותה, ובשעת הנתינה אמר הקדושין, כתב, דכיון שמתבאר מהעדוה שהנערה בקשה הטבעת רק לראותה, יש דהיה היתר לפי הרמ"ה [המוצא ברמ"א דלהלן], דזרק לחיקה כו' אינה מקודשת, וטעמו משום דליכא מעשה הוכחה דנתינתה, וכמ"ש החי"מ מהריצ"ש כו' [עי' בתשו' הרי"א דבסמ"ך], והכא נמי הרי פשיטת ידה היה לקבל הטבעת רק כדי לראותה כו', ובדאי לא היה בלבה שום נדון ספק שיראה לקדשה, והוא נתן לה למלאכה רצוה לראות, א"כ אח"כ כששמעה

אוצר

ס"ק כח אות ג-ד

הפוסקים

סוף סעיף א' כו', ע"ש, ומשי"ב הולכה הגמ' לומר דטעם דאינה מקודשת משום דהא שלא השליכה הוא משום דחששה דתתחייב כו'. ועיין בחמדת שלמה המוצא בסקל"א אות כ"ו בתחילה ד"ה והוסף, ובסופו, שכתב לענינו ג"כ דלחזרה ציד הוי מעשה, ולא חליא בפשיטת ידה. וכ"כ עוד בספרו סי' מ"ז אות ו', ומוכיח עמי מדברי רש"י, ובכ"ז כ"ל, דמה שהחזיקה ולא השליכה הוי מעשה, [דהמחזיק חפץ צידו צריך להיות בטוהר מכוונת, דאל"כ יפול מידו, ולכן נקטת הגמ' לשון "שקלחא", אף דרק לא זרקת, וכדפרש"י, להורות דזה הוי מעשה, מדבריו צמי מ"ח ד"ה ולענין ד], והוי מחשבה ניכרת מתוך מעשי [שנתלית], ולא הוי כדברים שכלל, ורק משום שיש הטעם דלא זרקת מחשבה התחייבות ל"ה החזקה מעשה כו'. וס' צמי י"א אות ב', מצאה, דרק בשתיקה דלאחר מחייב דאין ראייה לראוי אלא מדלא זרקת כו', ע"ז שייך לומר דהיכא דהיכא התנאות כל דבר על מה שלא זרקת משום דחששה לחזרה כו', שוב אין ראייה על הראוי דידה, אבל היכא דלאחר לה הקדושין בשעת שדדין עוסקים בנתינתה וביא מחזקה בכסף הקדושין, נראה דבדברים שביא מריות, דשתיקה כהודאה דמלא.

ד. ומה חדין שלא הוא אמר מתחילה לפקדון, אלא היא נשלחה מאחר ליקח סמנו חפץ, ולפני שנתן לה אמר לשון הקדושין, ונמלתו. דבדברי ריב"ז סי' ח"כ, נענה ששלחה לאיש אחד שיהיה לו לבוש יפה, לומר לו שפלוני צוקש שישלח לו הבגד שרואים לראותו, ונעשה שנתן לה האיש המלבוש אמר לה לשון הקדושין. הביא מהרב השואל שזן דחולפן כזה מקודשת, משום דכן יש ללמוד מדין שתיקה בשעת מתן מטות דפקדון, דמה פקדון שהמקדש עצמו אמר לה מתחילה שנתן לה בחזרה פקדון, דאפשר לומר שלא קבלתו אלא לדעתה דפקדון, מ"מ כשחזר ואמר לה שהקדש לי זו ושתיקה וקבלתו, אמרין שנתלית וקבלתו לשם קדושין, כ"ש בנדונו שהמקדש מעולם לא הזכיר אלא שם קדושין, בודאי אמרין ששתיקה מורה שנתלית וקבלתו לשם קדושין. והמחבר כתב, דלדעתו נראה לחלק, דשאני הכס שגילתה במעשה שנתלית לעשות רצונו, דמי כעריכה לאשה זו לקבל הסלע הבוא, לא בחזרה פקדון ולא בחזרה קדושין, אלא בודאי כיון שקבלתו גילתה דעתה שנתלית לעשות רצונו, הן שיהיה בחזרה פקדון הן שיהיה בחזרה קדושין, ובין שידעין ודאי שנתלית לעשות רצונו, אמרין דעתה דנתלית לו בזה שיתא לה דהיינו להחזקת, מדרש לקיש וטעם למיתב טן דו (כדליתא בקדושין דף ז' ע"א), וכמ"ש ברשב"א סי' אלף רכ"ז [בכ"ז, ע"י ש], אבל בנדונו מעולם לא גילתה דעתה שנתלית לעשות רצונו, אלא דרצתה להיפך, שאמרה שביא שלוחה של אחר, וחייב שקבלה החפץ נתנה אותו למשלחה, נראה ודאי הן בתחילה הן בסוף שכוונת קבלתה הייתה לעשות רצונו המשלח, ואין כאן שום גילוי דעת שרואה לעשות רצונו המקדש, [ואפשר שתיקה אינה מקודשת, מכנה"ג דבסמוך], זה נראה לחלק להחזיר בלא גט, אם יבשר צעיו המורים הוראה.

והנב"א הכה"ט אות ל' הביאו, ועיין על זה גם את הרשב"ך ח"ב סי' קל"ד, וברב אליהו אבנר א' בחשובה כ"י. ועל נתינו להרשב"ך תמה בקול אליהו סי' ח' ד"ה והנה לפוס, דברש"ך שם הא דן בנדון אחר, בשתיקה דלאחר מתן מטות, ולא בשעת מתן מטות כנדון דהדברי ריב"ז דהב"א, והאריך בזה, וסיים, ושמה מטות סופר נפל בכונה. וע"ש שנדונו מסתחב בסברת הדברי ריב"ז ויורה סוף להב"א.

נאמן

קאמר הכרייתא דשעת מחייב מקודשת, וזה לא היה דדוקא צעין פשטת ידה ח"כ, [אדמפלגא בין שעת מחייב לאחר מחייב], לפלג וליתני דידה, דאפי' בשעת מחייב אם הייתה ידה פשוטה מקודש, לא, וכ"ש כשאמר לאחר מחייב, דככלל מחזיק מנה, וכ"מ לשון הפוסקים שהזכירו רק שעת מחייב ולא אמרו בשעת פשיטת ידה, ודוחק לחלק בין הסלע דמיידי בכרייתא שצריך לחזרה גם לאחר פשיטת ידה, לבין טענת שג"ד שחלילה נאחזה באצבעה, [דליתא], דכל שטושה מעשה בגופה ממש כדרך קדושין גמורים, אם איתא דלא נוחל לה לא הוי שתיקה.

והוסף, דרביצ"ש כ"ל נמי לאו דוקא בשעת ידה ח"כ קאמר כו', אלא אורחא דמילתא נקט, ועיקר הסברה שהקבלה צידה ממש הוי הודאה ובוראה להסכמת ראויה, חדע שברי מיד ח"כ לא זכר כלל פשיטת ידה, אלא כתב "שקבלתה" להטענת או הכסף. הוי הודאה כו', ואם צעין פשיטת ידה לאחר אמירה הקדושין, עדיפה הול"ל, דאפי' מעשה להדיא נמי עבדה דמוכח דניחא לה, ועוד ראייה ממ"ש ח"כ, וזה דלא מחזיק בפירוש משום דלא איכפת לה, ע"כ, וזה שייך רק בזרק לחיקה או באומר לאחר מחייב, אבל צידה פשוטה כדרך מקבלי הקדושין (אף שפשטת ידה לפקדון או ככ"ד) והוא אומר לשון קדושין ונתן טענת באצבעה כדרך כל מקדשי נשים, מי איכא למימר דלא איכפת לה, וזה צעיו פשטת וברור. וע"ש והוכיח עוד מלשון רביצ"ש דפשיטת ידה לאו דוקא, והוסף, ואגיד דר"ג א' דאמר דכו"ל לשדוהו כו', מוכח דלא בפשיטת ידה מיידי, וכ"כ ב"ד הגם דלאחר נתינת הטענת באצבעה לא עבדה מעשה דמוכח דניחא לה, רק שתיקה גרידא יותר מדאי דיבור, [מ"מ] כיון דשמעתי לשון קדושין מקודש הוי קדושין גמורים.

ובצמח צדק (מלוואוויטש) סי' ק"ב אות ד', [אף שגד"ז], לפי ג"ע שונה, חולק שם על הרי"א, מ"מ מצאנו בדבריו דבגומא דהש"ע בני שלמה פשיטת ידה אחר האמירה, ש' הביא מ"ש הרי"א דדוחק לחלק בין סלע לעצמה כו', וכתב, ותמיהו, דאף דלא צעין פשיטת ידה, מ"מ הא צעין קבלת הקדושין, וכדפרש"י אם קודם שקבלתו וכו' [וכ"ל ר"ש אות א'], אי"כ לכאורה אין שום דוחק לחלק בין סלע שמקבלת לידה לבין טענת שאינה מקבלת כלל רק שהחזרה על אצבעה, אלא דבאמת אין לחלק בזה, דכשמתנה אצבעה מעולם שיתחבז הטענת עליה י"ל דברי זה קבלתה, כיון שיהיה בלי הכרת, אבל ב"ד שבו אחר ידה כו', הרי רק הוא עשה מעשה באצבעה כו', ומה שייך ענין זה לדון בכרייתא שקבלה ממש בראונה. וכ"כ שם בזה ח' הוך דברי, ונ"ד דאם צידה אף דהוי שתיקה בשעת מחייב אינו כלום, דל"ד לשאר שתיקה דשעת מחייב, לא מנעיה בפשטת ידה דהוי מעשה גדול, אלא אפי' הייתה ידה פשוטה, כיון שמקבלת הקדושין לידה הוי נמי מעשה, ואפי' אינה מקבלתו אלא שמתנה [שישים על] אצבעה מעולם והוא תוחבו עליה, י"ל דהוי נמי מעשה ול"ד לזרק לחיקה דברמי"ה [דלכלן], והוי ענין ניקח כשאני מסייע, דמ"מ נקח ל"י דתחייב על לאו שאין בו מעשה, ודוגמא לזה גבי קדושין כשמתנה אצבעה והוא תוחב הטענת עליה. וע"ש צמי ג', דמצא דפוס האחרת אף בלא נטילתה נמי הוי מעשה, ויש קצת ראייה לזה, דבד"צ צ' גבי חקדוש דר' זוא, אמרין, שקלחה ואשתיקה, ופרש"י שנקמה צידה ולא השליכה, (ופי זה מוכרח אף דאינו כפשיטת דלישא, משום דגמ' אמרין ח"כ ע"ז דהוי שתיקה דלאחר מחייב, ואם "שקלחא" כפשיטת, מה זו שתיקה, הא נעלה), ומדקראה בגמ' שקלחא לענין שיהיה רק אחיה, הרי קצת ראייה דמה שאחזה ואינה משליכה הו"ל כעושה מעשה, וכן משמע דעת המקנה בק"א סי' מ"ב

אוצר

סימן כח אות ה

הפוסקים

זכ נחשכ כמעשה והוכחה על הקדושין כו, ואף ששנ"ח [מכ"ס כ"ן, חז"ל השי"ך] שצדוק ספר גבורה אנשים, מבוזר דאין לחלק בין קבלה למחנה או נתן סתם כו, ברם הוא כתב שם מטעם דאי לא ניתא לה חשדינהו, אכל כבר הוכחנו דלהרמ"ה לא אמרין סברה זו דחשדינהו כו [עסק"ט אות ד], נמלא דסובר כהפוסקים בחולקים עליו, [ע"ש אות ג], אכל לפי מה שכתבתי דיש לפסוק מהפוסקים דקיימי בשעת הרמ"ה [ע"ש בזה ד], יש מקום לנדר לבחור בנ"ד כו, ובגדולו הוסיף, דכיון דעיקר היתור הוא משום הבחשה בעדות, יש להשתדל שיהיו גט, אכל אם המקדש מסרב וקוצה לעגן, נראה לזקק דעתי להגדולים שכתבתי בנ"ד בלא גט בסייע היתור הראשון.

ובמהרש"ם ח"א סי' רי"א בנדון כזה מבוזר ג"כ דאין הוכחה ממה שנטלה. שכתב, דהנה כשהבחילה בקשמו להראותה להטעמה אם היא דכסף או זכב כו, אם היה טעון לה [ולא היה] אמר [הקדושין] וביה משליכה היתה חייבת בחתירות, אלא שצריך אמר בשעת נתינה האמק"ל, ח"כ מה שנטלנו בחתילה ליכא שום הוכחה לקדושין, אלא דלאחר שאמר לה כן [לקדושין] היה לה להשליך, מימ בנ"ד שצדוק"ד אמר שמתכוין לשחוק, ח"כ שז לא היה לה להשליך ולהוש לזכריו, ונשי לאו דו"ה גמירי שידשו שצדוקשין חוכ"ד לאו כד"ד כו, וגם כיון דהוא אמר שמתכוין לשחוק [נמלא דהנתינה ל"ה לקדושין] סברה דאם תזרק ותאבד תחתיו כו, ואף שהיה לא טענה כן, אלא אמרה משום שנתכילה לא זרקת, י"ל דהשכח דענה זו עדיפה. וע"ש שצדוק"ד בנ"ד ובנדון דרדי היתור, וסיים, דמחומר הענין ירא להקל אלא אם יסכים ברצו הסואל ועוד גדול א, יתעורר עמכם.

ואולם במנחת פתים סי' תצ"ז שדן ג"כ בנדון כזה, והרב השואל הביא מה שכתב באריה דני עילאי בגיל דדמי להא דהרב כו, השיב דזה חמור, דהא הרשב"א שם דסובר דגם בלאמר ח"כ לשון הקדושין אינה מקודשת, היינו משום דתחילה אמר בלשון שאלה, לכן אף בלאמר ח"כ לשון הקדושין, מימ היה סמך על דצריה הראשונים שהשיבה הבה, [כלומר], אינו חפלה בקדושין, אכל בלאמר הבה והוא [לא שאל אם תתקדש, אלא] אמר לה לשון הקדושין ונתן לה, גם להרשב"א מקודשת, וכמבואר בעובדא דוורשכי דרי"צ וברשב"א לדף ח', ח"כ בנ"ד, נהי דמה ששאלה לראות הוי סבבה לי, מימ כיון דלאחר הקדושין ח"כ בלשון צדוק האמק"ל ונתן לה, מקודשת, וראיותי באריה דני עילאי שמתקן בין הבה לי למחנה, לבין שאלה לראותה, ולדעתי אין לחילוק זה יסוד להשטן עליו. ועיין עוד בדבריו שצדוק"א סוף אות ל"ב, דבנדון זה, שלקחה הטענה לראות אם היא מחב או מכסף, אפשר דאין זה לעומתה אלא לעומתה, והיו כפקדון ולא היה לה לקחת כו.

ובפני האריה חזי סי' ב', באלה שנתן פירות לנער במחנה ואמר לה לשון הקדושין, והרב השואל דן באלה מטעמי הבחור [להבדל דתפס דלאחר בשעת הנתינה], משום דלא מהגי הקדושין אחר לשון המחנה, ומכאן לה מהסוגיא דהב"ב מיהבה [בגיל באריה דני עילאי] דאמרין דאינה מקודשת כו, וי"ל דהוא משום דלא שייך בזה הסברה דאי לא ניתא לה חשדינהו [ואו לא תתקבל], ד"ל דניתא לה במחנה, ח"כ הכי נמי בנ"ד כו. אולם המחבר שם באלה ב' השיעור, דאף דודאי סברה נכונה היא דלא שייך לומר בזה אי לא ניתא לה לא תתקבל, וממילא אין הוכחה שכינונה לקבל לשם קדושין, מימ ודאי דאף להיפך אין ראיה, דמימ י"ל דאיכא נמי סברה וקבלה לשם קדושין, ושתיקה כבודא דמיה, ומימ מהסוגיא דהב"ב מיהבה, הנה לפירושי הראשונים שם י"ל דבנ"ד לכריש מקודשת, דהנה להראש ובראש"ד [פיין מל"מ פ"ד דאישות היה דמבאר כל השיטות בזה], כרי אם בשעת נתינה אמר לה לשון:

ה. באופן שיש לה תועלת כשהחפץ ישאר בידה על דעת נתינתו הראשונה, אם י"ל דאף בשאמר לשון הקדושין לפני הנתינה, אינה מקודשת. בדברי ישכר סי' קל"ט, בנדון שנתן חפץ לנער שחראבו לאמה אם תהיה לקנותו עבורה, ושאמר לה לשון הקדושין, אחר שכתב דלכאורה י"ל דנ"ד"ו הוי כפקדון בשעת מתן מעשה, כתב בד"כ היתור בנ", דאפילו הכי אינה מקודשת הבה, דהא קיי"ל בסייע ג' דאם היה חייב לה חוב, ואמר לה כנסי סלע זה שאני חייב לך, ואח"כ אמר לה התקדשי לי בזה, דאפי' אמר לשון הקדושין בשעת מח"מ, אם לא היה שדיך או לא אמרה כן, אינה מקודשת, ואריך ביאור מ"ש מפקדון דבשעת מתן מעשה לעולם מקודשת אפילו בשחקה, אך הסברה פשוטה, דכיון דנקטין דהוא לא חזר צו ממה שאמר בחתילה, וכמ"ש המבי"ט והפני"ו ורע"ה, [המבואר בסק"א הערה מ"ב, דכשחזר לה מקודם לפקדון ושוב לקדושין כוונתו שאם תהיה להתקדש יהיה לקדושין, אכל אם תסרב יהיה לפקדון שאמר בחתילה, ע"ש], ח"כ במוצ כיון דיש לה הנאה ליקח סלע שלה אמרין דלקחה להנחתה, אף דאם לא היה מחיר כלל חיצות, שאני חייב לך" היתה מקודשת אפילו בשחיקה, אכל כיון דהזכיר מתחילה הפרשן אמרין דיותר הסברה נוחתה שהיה מקבלת על דעת דבריו הראשונים, אכל בפקדון סתמא דמילתא דקבלתו לשם קדושין, דאם לא רתה למה לא אמרה דלא רוצה בקדושין, ועל כרחך כמו שכתב הרשב"א [המבואר בסק"א אות ח'] דאיו נחשב צעירה לדבר עמו, [וזה שייך בלאחר מתן מעשה, אכל בנ"ד שאמר לה לשון הקדושין מקודם], ח"כ למה לה לקבל ממנו פקדונות, ומשום הכי מקודשת, לפי זה עיקר החילוק בין חוב לפקדון, שכתב יש לה הנאה מדבריו הראשונים, [משא"כ בפקדון], ח"כ ה"א יש לה הנאה [לקבל ממני כדי שיהיה לאמה] לקנות ממנו זאת הטענה, ושימדה בשחיקה על דעת דבריו הראשונים, ומה נפיק לה אם הוא תשוב צעירה או לא, סוף סוף היה רוצה לקנות ממנו דהוא, וכל זמן שלא אמרה בפירוש כן אינה מקודשת כמו במוצ. ועיין עוד בדבריו שצדוק"א אות ל"ב. וע"י סברה כזו בכליות אליהו שצדוק"א אות ד'. וע"ש בנדון שכתבתי ה'.

ובאריה דבי עילאי סי' ט"ז, באלה שאלח טענה ובקשה נערה ממנו שיתן לה לראותה, ולפני שנתן לה אמר הקדושין, אחר שדן צדוק"א ע"ד נד היתור משום שפשיטת ידה לא היה לקדושין כו, ובבאות ג', הוסיף צדוק"א ח', ומה גם בנ"ד דכל קבלתה היה רק למלואות רגונה להחזיקו בטענה, כרי זה] דומה להא דמבואר בד"מ פ"א ובש"ע סי' כ"ט סעיף ו', דבבקשה ממנו חפץ ואמר אם אתן תתקדשי לי, והשיבה הבה מיהבה, אמרין דאינה מקודשת, וכתבי החוס' הטעם משום דתחילה שאלתה היה שלא בדרך קדושין, וצדואי אין חילוק בין ששאלה למחנה בדוכס, לשאלה לראותו בנ"ד בנ"ד, דע"כ היה שאלתה לקבל הטענה שלא בדרך קדושין, וכן מוכח בפנים מאירות סי' י"ג, דבנדון שצדוק"א הטענה ע"פ שליחות בגירטה, מדמה להא דהב"ב מיהבה, ואף דמבואר בש"ע שם דאם בשעת שנתן לה אמר לשון הקדושין [בבנ"ד] וקבלתה אפילו בשחיקה, מקודשת, מימ הא כתב ה"ש"ש שם דהרשב"א והר"ן חולקים על זה, ובנ"ד יש לומר דגם הש"ע מודה, דדוקא הכא דאיכא מעשה שמקבלת הכלים או המאכל בדרך מחנה, [אולי הנונה, דע"כ נשאר החפץ אלא ולא זרקתה], משא"כ בנ"ד שלא קבלה בדרך מחנה כלל, רק אדרבה כדי לראות ולהחזיר לידו [ואח"כ החזירה לו אח"כ, כמבואר שם לעיל], ממילא אין טעם מעשה המוכיח, ודמי לזקק לחוקה דסובר הרמ"ה [הב"ב צרמ"ה דבסמך] דאינה קדושין כלל, י"ל דגם הש"ע מודה, כיון דיש תרתי לטובותה, דלא שאלה בדרך קדושין, וגם לא קבלה בדרך מחנה כלל, שיכא

ביאור הגר"א

הגה [שם] וי"א דוקא שנתלחו בידה (נז) אבל אם זרק לה (נז) הקדושין אפילו לתוך חיקה

שחיקה

[טז] וי"א כ"י מה"ז
כ"י דהא דתנן זרק לה
קדושין קרוב לה מקודשת דוקא דאחרתהי מקדשה לקדושי ל"י אבל סתמא אפילו ספק קדושין לא הוי שם. וי"א ראי' במש"ש בגמ' לרש"י אמרו כ"י
איתב' וכן לענין החוב כ"י וי"א דשאני התם דא"ל זרק לי חובי אלא דגם בקדושין צריך שתתקנה בקדושין וע"ה וב"ש :

באר היטב

פתחי תשובה

(טז) הקדושין וכו'. לכאורה משמע דזין זה קאי דוקא היכא דנתחלה
אמר לה ככ"י פקדון זה ואח"כ זרק לתוך חיקה. אבל מדברי
הרמ"ה משמע דקאי אכל הזרק קדושין לתוך חיקה בלא שידוכין וכלא

(טז) אבל אם זרק לה. ע"ש ס"ק י"ז שכתב אפילו לא אמר לה נתחלה ככ"י
פקדון זה גם לא נערה הקדושין מ"מ לא הוי קדושין כיון שלא נלתה דעתה
שתתקנה בקדושין ולא עבדה מעשה דניחא לה כ"י ועיין בתשובת שיבת ציון סי'

הפוסקים

סי' כח אות ה—סי' כט אות א

אוצר

שענין הקדושין היה בסתמא [שלא בהתנגדה], לאו כל כמינה לצטל
הקדושין במה שאמרה אח"כ, ואפילו היה תוכ"ד, דבקדושין לאו
כדבור דמי, וגם אין הולכין אחר אומדנות והוכחותה שלא כיוונה
לקדושין כ"י, כדמ"א סי' מ"ז שם כ"י. (וע"ש כס"י ד' אות ב')
שהאריך לדחות מ"ש הפנים מאירות בח"א סי' י"ג דבז' אומדנות
נאמנת לומר דלהלואין נתכוונה, ושייך לשו"ע סי' מ"ז).

ושם כס"י ג' אות ה', הביא שהרב השואל העיר מעובדא דליפחא
שד"צ וי"ג דבגמ' משמע שם דאם לא היה לה להשליך
לא הוי קדושין כלל, והשיב, הנה מר אזיל לשיטתו דגם באמר
הקדושין בשעת מח"מ אם יש לה שום אמתלה על קבלתה
להחפץ לא הוי קדושין, ולדעתו לא דמי שעת מח"מ לאחר מח"מ,
דכא בגמ' שם סובר רבא דאחר מתן מעות לא מהני מיד, ואינו
חושש כלל לזה שהיה לה להשליך, וכדאמרו שם אן לא שמיע לן בא
דרי"ה [דחשש לסבירא דבזה לה לזרק], והעמ"ס דכיון דלא עשה
שום מעשה בקום ועשה לגלות דעתה שחפזה בקדושין, לא אמרינן
ד[מכח דניחא לה, דאליכ] הוה לה להשליך כ"י, ורק רב האנא
חזיר לחדש להוכחה משב ואל חששה דידה מדלא זרקה, לכן אם
יש רק שום דבר במה לתלות בא לא שדיתה, תלינן ואמרינן יפה
עשהה שלא זרקה, ושוב חזר הדיון לשתיקה דלאחר מתן מעות כ"י,
משא"כ בשתיקה דשעת מתן מעות החליטו דש"ס דמהני כיון דעשהה
מעשה וקבלתה, לא מהני אמתלה, דמ"מ לא היה לה לקבל בשתיקה,
(זולת אם דידה שקלא כחוצ כ"י), ומה גם שצ"ד אמתלה שלה
אינה כלום, דאף דהיא חפזה במתנה, מ"מ מה צדק בא ודאי
גלי לכל דבעינן גם דעת האותן, אי"ב הא הוא יחיד לה רק אדעתא
דקדושין, ואם איתא דלא ניחא לה לא הוה לה לקבל בשתיקה,
וכל זה דברים צרורים לדעתו, ובזה נדחה גמ' מה שכתב מר עוד,
דכיון דאורחא בענין והתחלת קבלתה הוי לשם מתנה, [דבדנ"א אמר
הקדושין באמצע נתינת הפירות לידה], הו לא אמינא הוה לה
שלא תקבל עוד או למשדי ולהפסיד במתנה, אף דנחתא לספק
קדושין, וכדאמרינן [לענין פקדון דכיון] דאם חזרוק תחייב לשלם,
[שפיר עשהה דלא זרקה, הרי דהתם] נמי לא איכפת לה לנתינת
לספק קדושין אף שלא תפסיד [אלא שיש רק חשש חייב], אבל לפי
מה שכתבתי לעיל לא דמי כלל, דהתם דאינה עושה מעשה בקום
ועשה כג' לה באמתלה מועטת כז', משא"כ הכא דקבלה בקום ועשה
גליא דעתה דניחא לה בקדושין וכי"ל, תבנא לדינא דמלך זה אין
שום מקום להקל.

ועיין בשב יעקב ח"ב סי' כ', בתשובת הר"ש הילמן, בגדון שאמרה
מקדם תן לי העצמה כ"י, כחז חזר דצריכו נתחלה בתשובה,
דמספיקא לא יאנא, כיון ששני עדים ראו שנתן לה העצמה, ואמר הרי
את כ"י בשעת הנתינה, ולא זרקה ושתיקה, שתיקה כבדלחה, ואפילו
אמרה נתחלה ליתן לה במתנה, לא אמרינן על דעת הראשונה קבלה.
וצ"ש שם שדן להיחזק, הוא מלדוד אחרים.

כט. ויש אומרים כ"י אבל אם זרק כ"י. א. מקור הדיון, אין
צפנים : עוד בשם הרמ"ה. ומכיון שהרמ"ה קיבל לשון,

לשון הקדושין, ושתיקה, מקודשת, ובדאי לא גרע [ג"ד] מאם
נתחילה השיבה על שאלתו הבה, דגליא דעתא דלא ניחא לה כלל
בקדושין, ואפילו הכי אם אח"כ בשעת נתינה אמר לה לשון הקדושין
ושתיקה, מקודשת, וטעמא, כיון דאמר לה [כעת] הקדושין בלשון
החליט לא הוי לה לקבל בשתיקה, אי"ב כ"ש צ"ד דלעולם לא גליא
דעתה כלל דלא ניחא לה בקדושין, והוא אמר בלשון החליט ושתיקה,
[פשיטא] דהוי קדושין כ"י, ואפילו להרשב"א שם דגם כשאמר
אח"כ לשון הקדושין אינה מקודשת, כיון דוקא התם משום דאמר
וקדם בלשון שאלה והיא לא השיבה כן, אבל הכא ש[גם נתחילה]
אמר בלשון החליט האמק"ל, מודה דהוי קדושין, ולהיש אומרים
שהביא הר"ן שם דאפילו השיבה הבה על אמירתו לשון הקדושין
נמי מקודשת כ"י, ודאי יודה בזה, ולהר"ן עמ"ס שם דהוי ספק
קדושין משום דכל לשון שלא נתפרש בש"ס הוי ספק קדושין, נראה
דכ"י הוי ספק קדושין. וע"ש כס"י ג' אות י"ז ובס"י ד' אות ו',
שדחה מ"ש הרב השואל דכל הכן רבותא מיירי התם שהודית
שכוננה לקדושין, אבל כשהפרש שלא כוננה נאמנת כ"י, דזה
אינו כ"י, וס"ס, ומאחר שנתברר לדעת כל אלו הפוסקים הוי
קדושין, אם כן אין מקום להקל מלד [המתנה שלפני] לשון הקדושין.

והוסף. ואף דו"ל דהתם בצאוגיה דכזה, הרי הוא לא אמר מעולם
שינתן במתנה רק בתורה קדושין, ואח"כ אמר האמק"ל,
ושתיקה, ודאי שלא היה לה לקבל אי לא ניחא לה בקדושין, משא"כ
צ"ד שנתחילה נתן למתנה, אי"ב אף שאח"כ אמר האמק"ל, מ"מ
היא אדיבורא קמא דידיה סמכה, וצ"ד נראה כן מדבריה דאח"כ,
דכשאמרו לה שם שחזרוק, השיבה, וכי זה איכפת לי כלל, הרי
נראה דלא חששה כלל לאמירתו האמק"ל, מ"מ נראה דאין לחלק,
וכן נראה מדברי הרמב"ם והרשב"א שהביא הרמ"ה בסעיף ג',
[דבנתן לה לפרעון חוב ואח"כ אמר לה לפרעון חלה לקדושין
מקודשת], אף שבדאי נתחילה דעתה אפרעון, מ"מ אם קבלה אח"כ
בשתיקה מקודשת, וכ"י מתשובת הרשב"א שהובאה שם דעתה היה
אמתכון, וכ"י משו"ת הרא"ש שהביא הרמ"ה בס"י מ"ז סעיף א',
דזין שחצבה המעות שחייב לה [ובשעתחיל לתת אמר הקדושין, כחז]
דוקא דזרקה אינה מקודשת, אבל בלא זרקה מקודשת, ע"ש צ"ש
ס"ד, והתם ודאי דעתה אפרעון, שהרי חצבה, ואף שיש לדון בכל
זה ולחלק קמא, מ"מ לדינא נראה דאין שום חילוק, [אמנם אח"כ
ראיתי בצבגרי"א שם דנראה דכ"י בלא זרקה אינה מקודשת, מ"מ
צ"ד במקומי אעמוד, דבשלמא התם דידה הוה מעיקרא, אבל הכא
דלאו דידה, לא היה לה לקבל בשתיקה, וכ"י מאנני מלוואים [המובא
בסקל"ה אות ס"ט], דבנתן מקדם למתנה הוה לה לזרוק, מדבריו
שם כס"י ד' אות ג', ושם בלוח ד' הוסף, דצ"ד שהחזיקה הפירות
בידה, הוי מעשה מוכיח דנתחלה גם ממה שלא זרקה, ואפילו
להרמ"ה המובא ברמ"ה בסמוך, משום דרק צורק לחיקה ס"ל דלא
הוי קדושין אפי' בלא זרקה, עסקב"ט אות ב', ולא בהחזיקה בידה,
ע"ש בלוח ח', ומה שצ"ד השיבה דלא איכפת לי, אין ראיה, מאחר

באר היטב

מתחיל תשובה

ס"ט שכתב דכונת הצ"ש דוקא נזרק לה ליכא חלקן בין אחר לה מחלה כפי לפקדון ובין לא אחר לה אבל אם נתן ליה אהפך והיא שקלתה נדלה י"ש חילוק דאם אחר לה מחלה שנתן לה נזירות שקדון ושקלתה ואח"כ אחר הקדשי לי נזה אחריו דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות דליתו כלום אבל אם נתן חפץ ליה ולא אחר לחיה כוונה הוא נותן לה והיא קבלה אהפך נסתם ותיכף אחר הכניסה אחר לה הקדשי לי נז' ושתיקה חין זה צדד שתיקה שלאחר מתן מעות כו' והאריך נזה דלא כדכ' אחר שטעה נזה ע"ש. [ומ"ש הנה"ט גס רש"ס ראונו כנס נזית

גילוי דעתה שהיא רוצה בקדושין דליתנה מקודשת. ח"מ צ"ש וכ"כ כה"ג דף כ"ז ע"א וכ"כ הדרישה. ומ"ש הצ"ח נזה חלקו עליו ח"מ ונ"ש. ונעל נחלת נזי כתב נזה דגרים שקלים להולתן להמעין נסוגי' ע"ש. ראונו כנס נזית לזה חזק לה טענת על שוליה ואחר לה קחי טענת זה ודאי שאני נותן לך לקדושין והיא לקחה הטענת מעל שוליה נזירה הוי כאמרה הן ומקודשת. רש"ד"ס חל"ה ס' ע"ן ומהר"י אדר"י ס' רפ"ט חולק:

אוצר

ס"ק כח את א-ב

הפוסקים

האריקא. ואולי י"ל דרק בגזון דהתם כתב כן, דמייירי בזרק הקדושין על השלחן, ואח"כ עלה משום קנין דרשותה וחלוקה, ובזה הוי דלא מהני בזרק, וכמ"ש שם הטעם דכלל נזירות שזרזק עדיין לא קיימה המטעם ברשותה אם נאבדה משם כו', והאריך בזה, אבל בזרק נתיקא דהכל, י"ל דהוי כהגיע לידה דלא שייך לומר דלא קנחה המעות, ומכ"כ האריקא אף בלא ארזוי כלל, כשאמר הקדושין בשעת זריקתו *].

גם הרב חסניה במ"ז שם צ"ח ל', הביא למ"ש הע"ז צ"ח מ"ז הג"ל, וכתב ג"כ דהרמ"ה מייירי שאמר תחילה לפקדון ואחר לפקדון, וכן סבור שם חזקוני ואמר דלפקדון נתן, ותחמי"ב, [וע"י חפ"ל דלהלן היכא משכחיל חיו"ב בזה"ב דזרק. וה"כ הרמ"ה] דהא דנתיקא בנתן לפקדון ואח"כ לקדושין דאם היה אמירת הקדושין לפני מתן מעות, מקודשת, היינו דוקא כשקבלה בעצמה, ומוכח דנתיקא לה דלתי"ב לא הו"ל לקבל, משא"כ בזרק אח"כ לחיקה, חין הוכחה, אבל באמר תחילה לקדושין, אף דזרק לה מקודשת, דמלל ניערש מחיקה ש"מ דנתיקא, [דכ"ה הא לא תתחייב אם חזקוני], ואף שהח"מ והב"ש [דלהלן] פי' דהרמ"ה מייירי בנתן תחילה לקדושין, מ"מ לא משמע כן מהטור ומהר"ה שהכניסו להרמ"ה ב' בחלוקות דנתן לפקדון [וע"ש מה שהוכיח עוד מהטור], ואינם כדאים לחלוק על הרמ"ה בפירוש דברי הרמ"ה, ועוד אם הרמ"ה לא כיוון דוקא באומר תחילה לפקדון, יקשה למי ככלל הביאו הרמ"ה כאן, הא הבי' כתב דין זה צ"ח ל', אלא ודאי דהרמ"ה מייירי

וכמה מהפוסקים שצנעונים דלכלן דייקו צדוניהם להוכיח מדבריו, כן נביא כל לשונו, כדביארו הטור. ואחר שכתב הטור רישא דסעיף זה, ובאמר הקדושין לפני שנעלתו מקודשת, וכ"ל בסק"ה את א', בסוף, וכתב הרמ"ה דוקא דשקלתינהו ואשתיקא, אבל זרק לה קדושים אפילו לחזק חיקה ולא שקלתינהו, אלא אשתיקא ואח"כ לפלמא, שתיקא כה"ג לאו כלום הוא, דהא דתן זרק לה קדושין קרוב לה מקודשת, הני"מ היכא דאח"כ מעיקרא לקדושי ליה, אבל סתמא אפילו ספק קדושין לא הוי א. וביאור ענין דאח"כ מעיקרא, הוא בסק"ל.

ב. אם דין זה מייירי גם כשלא אמר סתחילה לפקדון, אלא לקדושין, וגם לא ניערה אח"כ. כה"ג דין זה דזרק לחיקה ושתיקא דליתנה מקודשת, הביא גם מהמחבר בשו"ע ס' ל' סעיף ו', ושם לא מייירי באמר תחילה לפקדון, אלא שטע"ז שם סק"ב כתב, דיש ט"ס בשו"ע שם, ובמקום: ואשתיקא, ל"ל: ושתיקא, דכיון דאמר לה לשון הקדושין והיא שותקת, ח"כ ודאי קדושין גמורין יש כאן, אלא ודאי דל"ל ושתיקא, ודין הכא חיו"ב מהרמ"ה כו'. ו[הא דהכל דמשמע דלא מהני אפי' לא ניערש אח"כ], מבורר בט"ז ס' מ"ב סק"ג, דמייירי הכא באמר תחילה לפקדון. וע"י בחשו"י הע"ז שצנע"ה הבי' מהדפוס ס' ע"ב, דמבורר להיפך, דכתבש מייירי באמר תחילה לקדושין, ומ"מ כיון דהי' ע"י שזרק לה, כתב בדי"ק אף, דלא מליש בקדושין דהבי' זיקא כשלא בא לידה אלא כשמתרנית שזרזק לה כו', [ואף שצנע"ה אמר קדשני אלא שלא היה רצון מיוחד על

שתיקה דלאחר מתן מעות. מתוך הצי"צ שבסק"ה את ג']. ועכ"ל והמהמיר חפץ בידו מקרי מעשה משום שצריך להיות בידו בכתוב מכתבה, שא"כ יפול כו' וזהו שדקדק הרמ"ה דמנקה הגמ' לשון שקלתה אף שרק אח"כ ולא השליכה. והא דנזירות דמשום דהוי מעשה יש להסתפק דמנקה אפילו שתיקה דלאחר מתן מעות, אבל היכא דזרק לחיקה ולא שקלתינהו, ולא עשתה שום מעשה, [וגם עכשיו אינה מחזקת התפץ בידה], ודאי דלא מהני כו', והוי שתיקתה כדברים שבלב. ועיין מ"ש כע"ז בס"ב קדושין ס' ל' סק"ד קרוב לסופו.

א"י ויש הכרח לחילוק זה, דאלי"כ הרי סתר ה"ט"ז עצמו גם כהא גופא, דהנה כפי" מ"ב סק"ג כתב דאין צריך רצון מיוחד על הזריקה, ופליג שם על הכ"ה דסובר דכלא רצון לזריקה הוי רק ספק קדושין אף דנתיקא לעצם הקדושין, ואילו בגזון הג"ל הוי להפך, דהבי"ח בישנות ס' צ"ו כתב דמשום דליה רצון לזריקה הוי עכ"פ ספק קדושין, וכשיטתו הג"ל, והט"ז בתשו' הג"ל כתב דליה קדושין כלל, ועכ"ל כנ"ל, ואף דבלשון הרמב"ם והשו"ע בתחילת ס' ל' דמשם מדייק נמי ה"ט"ז בחשו"י הג"ל דצריך רצון על הזריקה, איחא שם גם זרק לידה ולחיקה, כבר כתב ה"ט"ז בס' מ"ב דצריך כ"כ הרמב"ם משום זרק לחזרה שכתב שם, דכא"א לא תזק מקורם שזרק לה קדושין שם, לא מהני כו' ע"ש. (והוכחה צ"ל וידה וחזקה דרך גררא נקט), ואף שלענין דהתם כהא ולא מהני בזרק לחזרה בלא רצון מיוחד, אכתי צ"ע דכתב שם טעם אחר ממ"ש בתשו' הג"ל, ויתכן דיש נמי נפ"מ ליתא, ושייך לסי' ל', מ"מ ארוחא דאין סותר עצמו בדין דהכא, דפשיטא ליה כ"כ דמהני עד שמגיע לשון השו"ע, וכנ"ל.

(א) ועיין בב"ח כאן ובנחלת צבי סק"טו פ"ש הוכחה לדברי הרמ"ה. ובתוספתא בקריא כאן השיג על ראיית הב"ח, וכתב, דעכ"ל דהרמ"ה מסבא קאמר הכי, דכלא הוכחה [מקבלתה] מהיכי תיתי גימא שנתרצית להתקדש לו. וע"ש מ"ש ראייה אחרת, וע"י בצי"צ מלובבין ס' ק"ב את ה', מ"ש על ראייתו, ופה שדן אם יש להוכיח להיפך במקום אחר.

ובתוס' הפשוט (מנחות) בחשו"י ה"ח ס' א' מבאר, דאף דלכאורה צ"ל דהרמ"ה דייק דינו מלישנא ד"שקלתא" שבגמ' דייב בעובדא דציפתא [וכע"פ מ"ש ה"ח] מ"מ זה דוחק, דאף דגבי עובדא דחורשכי שבד"ג ע"א באמת לשון שקלתה דוקא וטא. דאמרינן התם דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי, משמע דציקר הקדושין הוא מרשקלה, וטענת ביטול הקדושין הוא משום דידה שקלי, אבל מ"מ בעובדא דציפתא נקט חלמודא לישנא רשקלתא אף דלאחר מתן מעות הוה, וע"כ הא דאח"כ להמעות ולא שדתינהו מקרי שקלתא, וכפ"ר ש"י שם, ואף שיש לישב בדוחק, שנוי דחיקא לא משנינא, ונראה דהרמ"ה נקט לשון "ולא שקלתינהו", לז' לדיוקי מינה, אלא לישנא דחלמודא בעלמא נקט, ועיקר כוונתו לפרש דמ"ש כברייתא בשעת "מתן" מעות, לאו בנתיקא ידידה תליא, אלא בקבלתה כו' [עיי' דבריו שכמות כ', וע"ש מ"ש עוד פוסקים הוכחות ונימוקים לדין הרמ"ה תוך דבריהם].

ובתוס' שלמה ס' מ"ח ד"ה ולענין, כתב, דנראה פשוט שהרמ"ה למד דינו מסוגיא דציפתא הנ"ל, ובאופן זה, דהנה על "שקלתא", פ"ר ש' כלומר נקטתה ולא השליכה, ולכאורה קשה, הא שקלתא הוי מעשה כו' [ופ"ר פירוש זה מוכרח, דאי שקלתא ממש, איך קאמר על זה רבא דהוי

פתחי תשובה

וכתב עוד [על דיון ידיה] ועוד נ"ל דהכל שמה הטענה על אצבעה להקטט נרע טפי כו' ע"ש עוד נכ"י פ"ד וינצל קצת לקוין סי' מ"ג ס"ק ד' דמשמע אפילו לא עשה מעשה חדש רק שהחזיקה הטענה על אצבעה להקטט ותחלת השיחה על אצבעה היה ממנו לאונסה היא נמי כאמרה הן ע"ה]:

אלה כו' עד היו כאמרה הן ונקודת ומה"י ארצו חולק. הנה רחמי בזה"י ארצו (הוא תשובת דברי ריבון) שם שאינו חולק על הרשד"ס כי לא הזכיר דבריו כלל אלא דלא נחית שם לסגור זו ע"ש ועיין בזה בתשובת ח"ס סי' ק"א שכתב רח"ה להרשד"ס מלשון רש"י קדושין י"ג ע"ג נבי ליפחא דאסא ד"ס שקלחא כו'.

אוצר

סי' כט אות ב

הפוסקים

אלה דבקבלה אפי' השליכה מיד לא מהני דהוי כחזרה, וכמ"ש בנ"י בסו' מ"ג ד, משא"כ בזרק לה והשליכה מיד כו' הוי כאמרה בפירוש לא ג], וכי"מ בגמ' דנ"י דבקדשה בזריקה ושחקת מקודשת כו' יבדוקינה הבית מאיר [כמוצא בזה"י ט"ז, ע"ש מ"ש בזה]. ועי' בזה ג' ד"ה דיונים, שגם התפארת נצי כתב רח"ה מהאגדה דעלם השחיקה בכה"ג הוי הוכחה.

והנסיף, ועוד דאם כה"מ וכו"ש [להלן] דבעינן דוקא קבלה בידה, תקשה למי כהא דליפחא שבסעיף ה' מקודשת מספק, דאף דהוא יחיד מחחיבה לקדושין, מ"מ מלכא אחי גלוי דעת יש שותפותה, ואין לומר משום דקבלה ממנו, הא בגמ' דנ"י ע"ב סתמא איתא דקדוש בליפחא, ומי לא משכחת לה מוצא דקדוש בזריקה, ואם דוקא בקבלה בידה, ל"כ שחיק בגמ' מלכא זאת כיון שזו תלוי עיקר הדיון, ועוד דא"כ מה רח"ה מביא שם רצא לעצדה דליפחא דלא תהא מקודשת מהא דגבסו לפקדון כו', הא שאני בליפחא דקבלה לקדושין מעיקרא, וגם ר"ה שחקת שם לרצא כו', טפי כו"ל להקשות הא בליפחא גילתה דעתה פ"י קבלתה כו', ועוד דהר"ש והטור הביאו דיון דליפחא בזה"ל: אבל בא לידה בתורת קדושין כו', הרי דלא דייקו לומר שקבלה בתורת קדושין, אלא כתבו שצ"ל לידה, ו[משמע] אפילו בזריקה כו', ומלכא במהרי"ט ח"ב סי' קל"ח שהביא להרש"ך ח"ב סי' קל"ד שכתב כה"ש דכלא הוי גלוי דעת ממנה מקודם דתרתיה אמרין דלא נוחא לה כו', אבל מהרי"ט חולק עליו והקשה כל הקושיות כה"ל. לכ"י דמה"ט סובר הט"ז כה"ל, דבקדשה בפירוש ושחקת כו' אין חילוק בזה בין קבלה לזרק לה כו', (משא"כ בשחיקה דלאחר נתינה לפקדון דהוי להיפך, כיון דמחחיבה לפקדון קבלה הוי כודאי אינה רוצה עד שהאמר הן), ובהא דליפחא דמחחיבה הוי שחיקה דשעה מחימה, אלא שאח"כ אמרו שאינה שו"פ ומסתמא גם היא לא נתרצת, ורק גילה שיש זחי בתוכה, פליגי אם דמי לאחר מקודם לפקדון כו'.

וב"ב בעמק שאלה שבסד"כ וציאר, להלן, דלכ"ז כלל ניערה הוי ודאי קדושין. ובטעמו, כתב בסו' ע"א ד"ה אך בזה"ה, דאוצר דאף דלא עשה מחחיבה מעשה קבלה לקדושין, מ"מ הא גופא דלא זרקת ואוחזת בחיקה, זה בלחוד הוי מעשה וכוונתה על רצונה לקדושין. [ועי' בזה"י ג' מ"ש כע"ז החמד"ש דעת הרשב"א, דעתו דחולק על הרמ"ה, אס נפרש דמירי כלל ניערה]. וכן במלכא אבן כאן ד"ה וגם, כתב, דלכ"ז וס"פ דהרמ"ה מירי ניערה, ו"ל דכלא ניערה הוי קדושי ודאי, דעדיף משחיקה דלאחר מחימה כיון דצ"ל לידה זה הכסף עמנו לקדושין ולא זרקת מיד, וגם דכשצ"ל לידה זה הכסף עמנו לקדושין ליחא טעוה כלל לחצו דאי שדינהו מהיבצא

מירי ניערין, ובה דסי' ל' מירי בלחוד תחילה לקדושין כו', ומשום דבזרק לקדושין ולא ניערה מקודשת אפי' לא ארצו תחילה כו', וכדבגי' שם ופה הט"ז כה"ל. ועי' בזה"י י"ב מ"ש דייק כן מלשון הרמ"ה, וע"ש ובה"י ח' מה שדחה ראוות כה"מ וכו"ש, וציאר דבזרק לקדושין ולא ניערה הוי כחזרתה, ושלל דמי לכה דסי' ל' סעיף ט' כו', ע"ש.

והב"ח כאן, אחר שהביא למ"ש הרמ"ה, דכשה"ג שלל נעלה אלא שחקת ואזלא לעלמא לאו כלום הוא, כתב, ור"ל לאחר שזרק לחיקה ניערה עד שנפלו הקדושין ואזלא לעלמא. וכתב כה"מ סק"ז, דכוונתו דכלא ניערה הוי שחיקה בשעת מחימה (דמהני, כמוצא בקדושין דנ"י ע"ב) ואי לא נוחא לה שדינהו, לכן מפרש דבריו דלח"כ השליכה מחיקה ג'. וכע"ז ציאר בחוט המשולש (מחולצין) בחש"י ה"ה סי' א' דעת הב"ה והט"ז, דקשה לכו מהא דאמרין דבאמר מקודם לפקדון ואח"כ לקדושין, דשעת מחימה ושחקת מקודשת, א"כ פשיעא דכ"ס אם צ"ל לידה מחחיבה לקדושין [בהא דהרמ"ה] דמקודשת אפי' שחקת, ומש"ה מפרשי בניערה. ודעת עמ"ס בזה יוצא להלן. ועי' במלכא אבן כאן, דמוצא דבניערה דבהא סגי להב"ה אפי' נפל סמוך לה וברשותה, ולא כהא דקבלה הקדושין בידה וזרקת דסי' ל' סעיף ז', דהתם להב"ה דוקא בזרקת לרשותו או לפניו בסמוך לו, ע"ש בחי"מ וכו"ש, ובזה"ה סי' מ"ב.

וכתב בתשו' מהר"ם מרומנובארק באחרונים סי' י"ג ד"ה ע"ד, דלדינא שוים הב"ה והט"ז דבזרק ואמר הקדושין קודם זריקה או בשעת זריקה ושחקת הוי קדושי ודאי, [ומ"ש הח"מ דלהלן דהוי ספק, לא לדעת הב"ה כ"כ אלא הכרעת עמ"ס הוי מכשעמים שכתב שם ג'], אלא דמ"מ יש חילוק פ"י בניניהם, דהב"ה מפרש דהרמ"ה מירי כלל הזכיר מקודם לפקדון אלא מחחיבה זרק לקדושין, מש"ה מפרש דמירי בניערה, והט"ז מפרש בלחוד מחחיבה לפקדון וא"כ אפי' לא ניערה, דהוי שחיקה דלאחר מחימה, אבל בזרק לקדושין היינו הא דסי' ל' וכדבגי' שם דדוקא בשדיתה כו', ואף דלכאורה תמוה איך הוי קדושי ודאי הא לא קבלה בידה ואין גלוי דעת שרונה בקדושין, ואם מדלא זרקת, אכתי לכוין רק ספק קדושין, דהא אפי' לבחמחמירם בזה דסעיף ה' משום דלא זרקת, הוי רק ספק כו' [ע"ש בסק"ל] אוח א'], וגם אם משום דלא זרקת הא אין חילוק בין שעת מחימה לאח"כ, ולמה כתבו דדוקא כשאמר הקדושין בשעת הזריקה, אך מ"מ נראה דבזה"ה נכונים לשיטת בגמ' והפוסקים, דכיון שקדשה בפירוש קודם שזרק לה המעות ולא השליכה ודאי דמרוצת בקדושין, [ולא משום הכוונתה מדלא שדינהו], אלא דשחיקה כהא כודאש גמורה הוי ובאמרה רוצה אני, מדלא אמרה איני רוצה, דכיון דנותן לה כסף ומקדשה בפירוש אין חילוק בין קבלה בידה או שזרק לה,

(ד) עיין אה צ"ע מהא דסי' ל' סעיף ז', ושידך לשם.

(ה) כאן רצא לתרץ דברי הב"ש ע"ס הגי' בהא דליפחא ובהא בשו"ע סעיף ה' בכמה דפוסים, "אמרה" לו והא אין בו שו"מ. דאמירתה זו הוי כגלוי דעת ממנה שרצונה להתקדש, אבל כתב, דהגי' הגבוהה היא "אמר" לו והא כו', וכדאי בגמ' והר"ף ועוד פוסקים, ותו דאפי' לגי' תנ"ל קשה דאכתי ליכא גלוי דעת מזה שנתרצת, ודילכא אדרבא אמרה דאין בזה שו"מ ומה איכפת לי בדבורך.

(ב) ונח"מ סי' מ"ב סק"ב שביאר דהב"ה פ"י בניערה כו' דלא תקשה מהא דמבואר בהגמ"ר שהביא הרמ"א שם, דבנותן לידה באונס דליכא משום קבלה בידה, ומ"מ בלא זרקת מקודשת. ועי' בדרך משה סי' ל"ב דתמה ע"ה, דהא הב"ה לא הזכיר כלל להגמ"ר כו', וגם דשפיר יש לחלק בין נתן לידה התם לזרק לחיקה דהא כו' [וכבמה פוסקים דלהלן]. והאריך עוד בזה, וכתב דמכ"ז נראה דלא משום סתירה זי כ"כ, אלא למי כן מתוך הענין הראשון. וכמ"ש הח"מ בעצמו כאן כו', וכדבסמך.

(ג) מדבריו שם להלן.

אוצר

סי' כח אות ב

הפוסקים

וגם אין ראיה ממ"ש המחבר דין זה בסי' ל' [שלא לענין נחן מחמילת לפקדון ומי"מ אינה מקודשת], חדא דברמ"א י"ל דחולק בזה, ועוד דגם שם לא בל בל אלא להשמיטו הדין דמשתיקתה אין ראיה על הרצוי, אבל מן הזריקה [י"ל להוכיח מדלג זרקת] לא מיירי בהש"ה, ונפ"מ חס ניערר בגדיה כמ"ש הרמ"ה, או זרק מקודם לפקדון כו', או זרק קרוב לה בחרץ ולא לחיקה, ואין ראיה מדגה זרקת, וואן ראיה מדברי השו"ע אלו לחלוק על הרמ"א כו'. [ולדבריו דכס"ב באמר תחילה לקדושין הוא רק מטעם דלא שדחיהו, אפשר דבלא ניערר הוי רק ספק קדושין וכדא דסעיף ה'].

אולם הפרישה אוח י"ג פי' דברי הרמ"ה שבעור, דכיוני אפי' לא הזכיר לה שום פקדון, דאלי"כ קשה למה הוצרך הרמ"ה לתקן על מה שהקשה לעצמו מהא דתנן זרק לה לתוך ד' אמותיה מקודשת, [וכנ"ל בזה א', ותיקן] דהתם מיירי באלווי מעיקרא, ולמה לא תיקן דהתם לא הזכיר בפקדון.

גם בשארית יהודה (להר"י טייטלבוך) דף מ' ע"ב כהגהה הטור, הוכיח כן מדברי הרמ"ה, דמחזיקין בן ש"מ דמיירי בלא הזכיר פקדון, (אלא דתמה על הטור דמדכחיו כאן נראה דפקדון מיירי, ונשאר בל"ע). גם כהנ"ג הגה"ע אוח ל"ב, פי' דמיירי בכל גווני, וכדבעריה בשארית יהודה, וצ"ח דצ"ח א"ש מה דסיים הרמ"ה אבל בזרק וכו', דלסדרתו דבעיקר תלוי בלקוחה הו"ל רק אצל לא שקילתיהו לא, אלא דאם היה אומר בן היה נראה דזקא כשאמר לה תחילה לפקדון, לכן כתב אצל זרק לה קדושה וכו', להשמיטו דאפי' לא אמר תחילה לפקדון, כל דלא שקילתיהו, שתיק כה"ג לאו כלום היא, ולשון הטור יש ליישב דאפי' דכחיו על כוסי סלע לפקדון למילך מיניה בגדון זה, מי"מ מדכחיו בםגונו כנ"ל, ממילא מוכח דדינו אף שלא אמר בתחילה לפקדון. ובמקרא סופרים (על העיבור) דף רע"ה, כתב, שכי"ג מהרי"ב סי' ק"ע דהרמ"ה מיירי אפי' בלא אמר לפקדון. [גם כהנ"ג ה"ל לין לע"ש בריב"ש].

וב"ד הח"מ סק"ז, שכתב דלכאורה משמע [מהטעמים] דדין זה קאי כשאמר תחילה לפקדון, אבל מדברי הרמ"ה משמע דקאי על כל זרק קדושין לחיקה בלא שידוכין ובלא גלוי דעתה שרואה בקדושין, דאיה מקודשת כו', וכי"מ בריב"ש סי' ק"ע, ממ"ש בתחילה דבריו [ד"ה ועוד, דהא דמהני בכל קדושין שתיקתה בשעת הכחיה, משום] דהיא פושטת יד וקוקחת הטענת כו', משמע שכל שאינה פושטת יד רק זרק לחיקה, כיון דלא עבד מעשה דמוכח דניחא לה אין זה קדושין, [וכא' דלא מחסה בפירוש משום דלא איכפת לה ה]. והוסיף לדינא, דנראה דמי"מ הוי ספק קדושין, בלא שערב דכריב"ש

לפרש בריב"ש שפושטת ידה לאח"כ ומפ"כ מקודשת היתה והדא המוכח דניחא לה, דהרי לא כתב שפושטת ידה מיד, ואם תרצה יש לדיק נמי איכא מהריב"ש, דמ"ש שם, אבל אם כשקבלה הכסף לא שפעה לשון קדושין אין שתיקתה כלום כיון דלא עבדה מעשה דניחא לה, יש לדיק, אבל אם אמר מקודם הקדושין וזרק לה ולא השליכה גילתה דעתה דניחא לה, דדוקא כשלא אמר מקודם ליכא גלוי דעת דניחא לה דהא דלא פיתחא משום דלא איכפת לה כו', אבל כאן לא שייך זה והוי גלוי דעת דניחא לה, וכי"ש אם נדיק במ"ש בסוף, דכ"ש בגדיו שהיה בזריקה, וליה שום דבור קדושין, משמע דבהיה דבור קדושין, הו"ל קדושין, ויש שם הרבה דיוקים כאלה, וגם סיים שם, אפי' א"ל בשעת נתינתה ופסולת וזרקתו אין כאן קדושין, משמע דוקא בזרקתו ולא בהנתינתה כו'.

ועי' בשארית יוסף (לריי ריוון) סי' מ"ז בסדרה אחרי, שכתב נמי דהריב"ש משמע דמפרש להרמ"ה כה"ה, במ"ש שם ובג"ד כו' נזיקה כו', ע"ש, [ולא ביאר יותר]. וכי"כ בברך משה סי' ל"ב דקב"ו ע"א, דמ"מ דברי הריב"ש משמע דמפרש בהרמ"ה כה"ה, דאף דמחמילת כתב דכיון דשפעה הקדושין אחר קבלתה אין שתיקתה כלום משום דלא

מחייב, [כ' דר"ל דל"ד להא דליפתח דכחיו הוי צנחנה אחרת], ודלא כמ"ש ברי"ש משמו [דכ"ה ספק], דאיה בן צנח.

מידו מלבד ברי"ש שכתב המלח אכן ה"ל דסובר דלכ"ה הוי ספק, כן כתב גם צנח גם צנח משה סי' ל"ב דקכ"ה ע"ג, ושכ"ה הכריח בן מתוך הענין דליפתח, דנקטין בסעיף ה' דכ"ה ספק קדושין משום דחיישין לדרי"ה כיון דבקדושין בל לידה, אף דלא ארזוי מעיקרא [י"ל על הקדושין השניים דכחיו], וגם שתיקתה אפי' מי"מ מדלא שדחיהו חיקה חיישין דילמא נתרית, איכא מאי שאל דבזרק לחיקה כתב הרמ"ה דלי"ה כלל, ואפי"ג דכ"ה זרק לה וי"ל דאפי' נימא דנחלית בעלם הקדושין מי"מ לא ניחא לה אלא שיתן לידה, אפי"ה לא הו"ל להחליט דאיה כלום, דכיון דלא ניערר הו"ל י"ל דניחא לה גם בזרק לה כו', משי"ה כתב ברי"ש דמיירי צניעה, אבל בלא ניערר אפי"ג דכ"ה ספק קדושין, וכדא דליפתח כו'. וכי"כ ד"ה כ"ה סי' ה' דלכ"ה צניעה הרמ"ה בלא ניערר הוי ספק קדושין שמה נתרית. וכי"כ בחרץ נבי (ותאומי נביה) בסקט"ו תוך דבריו.

ובתפארת צבי (מגלוגה) סי' ק"י דק"ה טור ב', דן נמי בזה מיירי הרמ"ה, ומפרש ג"כ דהטור וברמ"א הביאו להרמ"ה לענין אמר תחילה לפקדון. וע"ש דמבאר דעת הרמ"ה עצמו [דמיירי גם באמר מחמילת לקדושין, אלא] דבעיקר קמ"ל דבזרק קדושין לחיקה אין ראיה דנחלית מעלם שתיקתה אף דכ"ה שתיקתה דעתה מתן מעות, כיון דלא קבלה המעות, אבל יש עכ"פ ראיה מדלא זרקת, אלא דמשום זה הוי רק כשתיקתה דלאחר מתן מעות, דנמי יש ראיה זו כשנתן מחמילת לקדושין, כדא דסעיף ה', אלא דמחמילת זו לא מיירי הרמ"ה, ונפ"מ בפקדון, דלחמ"מ לא אמרין בהוכחה מדלא זרקת, איכא בתיקתה בזריקה [י"ל דבאמר תחילה לפקדון אף שחזר ואמר לקדושין זרק לה ושתיקתה] אז אינה מקודשת, דכחיה דלשניהו לא שייך, [דחוששת שמתחייב חס ויבד, עי' סק"ל אוח א' ד"ה ועיין], וגם משתיקתה אין ראיה כיון שלא קבלה מידו, ולהכי הביאו הטור לענין פקדון כו', וליכא למימר כיון דהוא אמר הקדושין בשעת מת"מ איכא לא בל לידה מעולם בחזרת פקדון [ולא נחמיה בזהירות ואכתי הו"ל לזרק], ד"ל שאתמה לו הנה ואני אשמור ואח"כ זרק בחזרת קדושין כו', וזה אי"ש משה"כ הח"מ וכ"ה [דלהלן] מהא דהרמ"ה עצמו ברי"ש מי"מ פסק דננתן לידה בתיקתה אף שלא קבלה מי"מ הוי קדושין מדלא זרקת, דהתם הו"ל מיירי בנתן מחמילת לקדושין ויש ראיה מדלא זרקת, ואיכא דברי הרמ"ה [שהביאו לענין פקדון] נכונים כו'. והוסיף

(ו) כנראה דלא ראה למ"ש ה"טו הג"ל, מדלא הזכירו שם כלל.

(ז) ועי' באות ה' דהראש' בשמים מפרש ג"כ דהרמ"ה קמ"ל רק דמשתיקתה אין ראיה, וכתב נפ"מ, כשהלכו העדים או האשה חיקה משם ולא ראו שלא זרקת, וע"ע נפ"מ באות ד' לענין אמרה שלא נתרצתה ולענין חזרת המקדש.

ועי' בחוט הששולש דלהלן שפי' נמי דהטור והרמ"ה הביאו להרמ"ה לענין אמר תחילה לפקדון אף שברמ"ה עצמו מפרש דמיירי באמר תחילה לקדושין, ובאופן אחר.

(ח) פלשון הריב"ש שהביא הח"מ בסי' מ"ב, ובכ"ד הראשונים ביטור הדין דשתיקתה לאחמ"מ, שהובאו בטקל"א אות א'.

והנה הרב המגיה בסי' הג"ל, כתב דאין ממש בראי' מהריב"ש, דשם מיירי שזרק ואח"כ אמר הקדושין כו', ועי' דהייב דליה קדושין כו', ופ"ש הריב"ש אח"כ, דבשלמא בקדושין פושטת ידה ומקבלת כו', אין הכחשה דהייב"ה הח"מ והבי"ש דדוקא אילו היה מיירי כך היתה מקודשת, דלעולם היה בזרק לה וקבלה אח"כ היתה נמי מקודשת, ולא כתב בן אלא משום דכיה המנהג בכל קדושין, שאומר ומקבלת, ועוד אפי' לדבריהם אפשר

אוצר

סיק כס אות ב

הפוסקים

לפקדון גם לא ניערר הקדושין, מימ ליה קדושין כו, משמע ומשום שכתב הח"מ בסוף, ועמ"ש בס"י מ"צ, גילה דעתו הכא דכ"י ס"ל. וכ"כ שם בסוף ע"ג, דלכח"מ והכ"ש ליה מקודשת כלל גם בלא ניערר.

גם הב"ש סק"י הביא להח"מ דאפי' בלא ניערר ליה קדושין וס"מ מהכ"ש, והוסף, וכן מוכח [מדברי הרמ"ה שצ"ח י], דאליכ מה הקשה לעצמו מהא דזרק לה קדושין בחזרה ומקדשה, [הא חסם לא גילתה דעתה דאין ראויה להקדש, ש"מ דהכא נמי מייירי כן י], והכ"ה מפרש דמייירי שניערה ובלא ניערר כיו ספיק, ולשון המחזיר לא משמע כן, וכן מצאנו בס"י ל' [ע"ש סק"י שדייק כן מהש"ע בחתולת הס"י] דאם לא היה ראוי ממנה לקדושין לא מכוין דזרק לה. ושם סק"י א"כ כתב הכ"ש על סעיף ו' ה"ל, דהיינו דין הרמ"ה ואפי' לא ניערה, דבלא גילתה דעתה דניחא לה ליה קדושין דזרק לה, ומ"ש הס"י כו' והגיה דל"ל ושרית, אין זה כדאי לשבש כל הספרים יא. ובס"י מ"צ מצאנו הכ"ש בסק"י למ"ש הח"מ ה"ל דהרמ"ה והגמ"ר ה"ל פלוגי ושקשה על הרמ"ה כו, וביאר שם וביאר ביאור במהד"ק שם סק"י וכן סק"י, דאין כאן מחלוקת, דהרמ"ה נמי סובר כ"ה, דאליכ קשה גם על הטור איך הביא דברי הרמ"ה ואח"כ בסמוך לזה הביא להא דרי"ה, היינו הא דסעיף ה', אלא ודאי דסובר דרי"ה אינו חושש לקדושין אלא כשהיה ראוי מקודם להקדש, וכדמייירי הא דסעיף ה', אז אמרין מדלא ניערה ש"מ דעומדת בראיה, משא"כ בזרק לה קדושין ולא היה מקודם ראוי צנייחס יב, ולפ"ז נראה דעומדת דהגמ"ר מייירי נמי שבתחילה היה ראוי להקדש לו, ואח"כ לקח יורה בחזקה, אז אמרין שפיר מדלא זרקו ש"מ דעדיין צראון הראשון הוא, כן ג"ל ליישב כדי לדברי הש"ע לא לסתרי אחריו.

וביאר

ובלא שדתינהו. אלא דלענין הא דסי' מ"ב כתב הח"מ, דפליגי, ודעתו להלכה, עיין באות ד'.

(ב) והרב המגיה בס"י הג"ל, כתב ע"ז, דאכתי אינו מתורץ, ודא כתוב ברמ"ה זרק לה קדושה, וכו' דאין דהיינו שאמר לה בשעת זריקה שלקדושין הם כו, וזהו בודאי עדיף מדבר תחילה עמה בקדושין, שכתב הרמ"א בס"י מ"ב, ואם הכא מיירי בלא ניערה אכתי סתרי ססקי הרמ"א אהדי כו, דהכא נמי כיון דשתקה ולא ניערה בשעת זריקה, ואח"כ נטלתו ב"כ אין לך רצון גדול מזה, [נראה דר"ל דנפלתו אחד זמן מה, וכמבואר בדבריו רבסמוך, דאם תיכף לזריקה, הרי גם להסתייג דמייירי בלא ניערה, נמי מודו דבנטלה תיכף הוי הוכחה דנתרצית, ע"י בסיב קדושין רבסמוך], וא"כ נראה דמתחילה ועד סוף היה רצונה לקדושין, ודומה ממש כמו שקבלה ושתקה דהוי קדושין, דמה לי אם קבלה תיכף ושתקה או הניחה אצלה ושתקה ואח"כ נטלה, ול"ד להא דסי' ל' סעי' דבאמר קחי מנה לקדושין ואמרה תן ע"ג סעי', דאפי' זרק אח"כ לחיקה ושתקה אינה מקודשת אף בנטלה ב"כ, דהא כתב שם הטור טעמא, דכיון דהתנגדה [מקודם] לקדושין ומ"ש זרק לה אמרה מתנה הוא, אבל הכא דזרק לקדושין ולא היה שום גלוי דעת מנחה שאינה חסינה בקדושין, וגם אח"כ נטלה בודאי [לקדושין נטלה], שאינה חסודה לקח בנולח, כיון שאין כאן שום גלוי דעת שנתן למתנה, דאדריבא היה סומך שהיא קדושין כיון שלא זרקה מחיקה כו, גם אם לא מיירי בזריקה חז"י מ"ש בסוף, ואזלא לעלמא מיותר כו, אלא ודאי דקאי על ולא שקלתינהו, ור"ל דגם אחר דאזלא לעלמא לא שקלתינהו אלא ניערה, ואי לא כתב זה הויא דהיא שתקה והוא אול לעלמא הוהא אצלה, ובס"ה באמת הוי קדושין, לכך כתב דהיא אולא, ובהו דיקא ליה קדושין כיון שניערה, ואת"ל דכוחת הח"מ והב"ש שלא ניערה מיד אלא אח"כ, ולא נטלה, א"כ ב"ש דהוי מקודשת כיון דלא ניערה מיד ש"מ דתחילה היה רצונה להתקדש ואח"כ חזרה בה, וכמ"ש הביי בס"י מ"ב מהגמ"ר דאפי' השליכה

דכריז"ש [שזרק הקדושין] הוי כהשליכה מיד, לכן פסק דליה קדושין כלל, אבל לא השליכה מיד י"ל דהוי ספק קדושין, [דמדלא זרקו י"ל דמתרחה, אבל י"ל דלמולם לא נתרצית אלא דחשבה שאם חזרו ויאחד תחייב אף דלא קיבלה מתחילה לפקדון אלא לקדושין], דלאו כו"ע דינה גמורי, ונחורא להשליך, ע"כ לאפקוי לריבה גע מספק, ונלויין למ"ש בס"י מ"ב. דשם בסק"י כתב, דכ"ה משמעות בעל הש"ע בס"י ל' סעי', דהעתיק דברי הרמ"ה בסתם, [משמע] אפי' שלא ניערה אינם קדושין כלל כל שלא גילתה דעתה שנתרצית בקדושין כו. ואחר שביאר שם מקודם בטעם הכ"ה, דהוא כדי דלא תקשה מהגמ"ר שהביא הרמ"ה שם, וכנ"ל בכת' ב', כתב, דיותר נראה לפרש דברי הרמ"ה כפשוטם [דמייירי בלא ניערה], והוא חולק על הגמ"ר, ו[סובר הרמ"ה ד] לית הלכתא כ"ה דאמר [בד"י דבקבלה לקדושין כהא דליפתח דסעיף ה' אמרין] אי לא ניחא לה תשדדינהו, אלא כ"ה דסבר שם [דגם בכת' אמרין] אע"ז נשי דינה גמורי כו, והגמ"ר סובר כ"ה לחומרא, דמדלא השליכה לריבה גע, והרמ"ה שכתחיק כהן להרמ"ה ושם להגמ"ר, קשה, דזיכה שטרא לבי חרי. [ואף דהרמ"ה כהן הביא להרמ"ה רק בשם י"א, מיהו הו"ל ולא כתב חולק ע"ז, הלכא הוי, כידוע הכלל בזה. מאדני נזר סי' ק"י ע"ז פ"ח בבואר הח"מ].

ועיין דרי"ה וביאר דבסמוך, בטעם דלכח"מ הוי ספק קדושין. וכע"ז בלכני נזר סי' ק"י ע"ז אות י"א. ובדרך משה סי' ל"ג בדקכ"ו בס"ה ואחר, הטור דהח"מ סותר עצמו, דכאן משמע דסובר דעת הרמ"ה כה"ה, דבלא ניערה הוי ספיק, ואילו בס"י מ"צ מסיק דלא כה"ה, אלא דהרמ"ה סובר כ"ה כו, ואפשר דמשה סיים כאן, יע"ז מ"ש בס"י מ"צ, דר"ל דשם גילה דעתו דלא כה"ה, וכ"מ שהבין הכ"ש סק"י, דכתב דהח"מ כהן ובס"י מ"צ כתב אפי' לא אמר ככ"י

ע"כ דה מ"ש כו, מ"מ היינו לשיטה הראשונה דליה לדריה, אבל אח"כ כתב, דאף להריף דהושש לדריה כו' מ"מ בנדוני אין חששא, דהא אפי' הנערה ניער בגויו כו, ושוב הביא להרמ"ה וכתב, דלדבריו אצ"ל דבנדוי אין חשש לקדושין לכ"ע, ע"כ. מריהא דלשונא נראה דגם הרמ"ה מיירי בניערה כו, מיהו במשאת משה סי' ג' וק"ס ע"ג, כתב עפ"ד אלו דמשמע דמפרש דלא כה"ה, דהא כתב בטעם היתר משום דכבר הפשיל בגדיו ויצא, ומביא להרמ"ה ודן ק"י לנדוני דעדיף, אם משום דבנדוני לא אמר בשעת שורק, ואם משום דנער בגדיו כו, ואם כה"ה מה ק"י הוא, הא הרמ"ה נמי מיירי בניערה.

וע"ז בסת"א מאיר הנזכר בפנים, שכתב בסוף, וע"ז בריב"ש סי' תצ"ט משמעו דלא כהרמ"ה. ולא כתב איד משמע כן. [והנה אף דהתם מסופר באחד העדות שנתן הטבעת ל ס ר ב ל אבי הקטנה המתקדשת, וכתב דמקודשת כו, אבל הא נראה דמייירי התם דהיה רצון, ויותר מזה, שהרי התכוונו לקדושין, שהומינו עדים, והובאה הקטנה שם לקדושין, כמבואר בדברי הריב"ש, ע"ש].

(ט) ע"ז הבית מאיר.

(י) מהב"ש במהורא קמא.

(יא) גם הרי"א מתאמיל בחשו' שבדברי נחמיה סי' ח' סוף וי"א, מוכיח דאין לומר כהנחת הס"י כו, ושמקור הדין שם אינו מהרמ"ה אלא מהגמ"ר כו, דאין דרך הפוס' ובפרט השו"ע להשימם גוף הדין של המקור ולהביא רק מה דאיתו ממלא, וגם לשון השו"ע שם מכון ביותר ללשון הרמ"ה שבסוף, ולא כלשון עצמי דהשו"ע, ולמה לנו לדחוק לפרש באופן אחר, ועוד דאם כהנחת הס"י דשדיתה, למה כתב בשם י"א, אפי' יש חולק דבאופן דמייירי הגמ"ר דזרקה תומ"י ולא ארצא מעיקרא, דאפי' היא קדושין, וכאן אין לומר כמ"ש מפרשי השו"ע דכותב י"א גם בלא חולק [גם ומה יחיד], והא בהך מילתא אשכחן בהרי"א בגמ' וראשונים כו, יכשר"ע שם סעיף ז', מ"כ"ו מוכח דהשו"ע דינא דהרמ"ה דיקא נקט,

אוצר

סיק כט אות ב

הפוסקים

וביאר בעמק שאלה סי' ע"ג (וע"ש גם צ"ח וכו' הח"ל),
לכב"ש בדעת הרמ"ה אין ראיה כלל מדלא זרק, דמחלית,
גם צאופן דלא תחתיב כשתזרק, [דכא לא כתב צד הכותב משום
דלא גמירי, כמ"ש הח"מ], ואין לחשוב זה כמעשה המוכיח שרונה
להתקדש, [וע"ש בדבריו להלן], ולא הוי אפי' ספק קדושין, משום
דכ"ע אפשר דלא זרק משום דלא איכפת לה כלל על דבריו, והא
דנפיקא דסעיף ה' חיישין לזה והוי ספק קדושין, היינו משום דהוי
כשדך, דמחליל ידעין שרונה להתקדש לו, דכא מדלא זרקא הוי
מעשה המוכיח קצת דלא נשתנה רונה הקודם, וכינוי צאופן דלא
תחתיב אס' תזרק, דכב"ג אין טעם אחר למכ' לא זרקא, ועפ"י
כתב שם מקודם, דיש ג' שיטות בזה, להב"ח בדעת הרמ"ה הוי
קדושי ודאי בלא זרקא, ואפי' בלא שדך, להח"מ הוי ספק מקודשת
מהבוכה דלא זרקא, לידון דפסקין בזה דליפתח לחומרא, ולהב"ש
ל"ה אפילו ספק כו'.

ועיין בפני ארזים שכתב מ"צ סק"י, שכתב נמי דכא דהגמיר דהתם
משמע מלשון החשו' שיהי' צרונה להתקדש לו כו', ושכ"כ
החכ"ל סי' קע"ו, וכוס"פ, וכלא"כ י"ל דזרקא לחיקא אפשר
דלא ידעא דמתקדשת בזה, כיון שלא נתן לידה ממנו, ולא תעשה
לנער, דגם בזה י"ל דנשי לאו דיני גמירי, משא"כ בנתן לידה ממנו
בדוכא.

וב"ד הבית מאיר כאן, שכתב, דאף שהצ"ח דחק ליישב קושיות
כצ"ש מחי' הרמ"ה על הא דזרק לחורב, וכתב, דשם לא שייך
כלל אי לא ניחא לה תשדוכא, כיון דלא בלא אפי' לחיקא יג, מ"מ מסתבר
סי' הח"מ וכו"ש בדעת הרמ"ה, דאם מיירי בזרקא מכ' חודש הרמ"ה,

תוכ"ד חידושין דשנא הורה כו', כ"ש כשלא השליכה מחיקא אלא לאחור,
דחיישין לזה, ועוד אס' תפרש ברמ"ה בלא גיערה מיד, לא תשמע מינה
דאח"כ גיערה, דהא לא הזכיר שם שום דבר עוד כו', ועוד דלו יהא
כבריהם דהרמ"ה מידי בלא גיערה מימ' הא דסי' לי א"א חיינו דעת
הרמ"ה כו', אלא כדגיהה ה"י הג"ל כו'.

וע"ע ע"ד ת"י הבי"ש דהתם מיירי בתרצתה, בהע' ית, וכאות
ג' בדעת הגמ"ר.

יג' וכ"כ בעני ארזים סק"י דהבי"ח כבר יישב השגת הבי"ש, וזהם
לא היה כלל בחיקה, ולא גרע בגיערה, ולכן הוצרך הרמ"ה לתרץ דמיירי
התם בארצות מצריקא, ובקבל בן לוי סי' ד' דף מ' טור ב', ביאר, ד"ל
דס"ל דהתם נמי הוציל ולא חששה לקחת מתוך הדיא לרשותה למקום
המשומר, ה"ל בגיערה מחיקה כו', והא שכתב הבי"ח, דהתם כו' ולא
שקלתונו וליה כלל תוך חיקה כו', דזה מיותר כו' אלא כ"ל, ובכל
משאת משה בתשו' שם דמ"ס ע"ד דהא זה דאנו משום דלא לקחה חיקה
יש הוכחה כו', הא דירה גיטור ותשקול מתי שתרגה כו', והמחבר השיב
ע"י ברטיא דכ"פ ה"ל לקבל דרך חיבה כו', ע"ש מה שהאריכו בזה.
וע"י כדברי הרב המגיה בש"י בסי' ל', דאדרבא כתב להוכיח דמקושיא
זו דהרמ"ה מוכח דהרמ"ה מיירי בגיערה כו', ע"ש.

יד' ובדרך משה סי' ל"ג, אחר שהקשה נמי כן בסק"י ע"א על
הח"מ, מ"מ שם בע"ד כתב בענין הקושיא בדעת השו"ע בזה, ד"ל דהח"מ
פרש דטעמו דפסק לחומרא הוא לאו מהחשש לר"ה, אלא כהרמב"ם משום
שנא שו"ם במקום אחר, ע"י בזה בסקליה אות א'.

סו' דאיתא שם, הדיא איתתא דמשיא במשיכלא דמיא אונא גברא חסף
וזנא מתבריה ושדא לה ואמר מקדשית לי, ואמר רבא לית דחש לדריש דאמר
סתם מילא יאוש בעלים, ע"כ, וכתב הב"מ משמע דבלא הטעם דגזל הוי
ספק קדושין, אף ולא נזכר מידי מצינו דירה, וקצת משמע נמי דלמשיכלא
שדא לה, [וא"ל ר"ל דגרע מרס לחיקה], ורבא עצמו הא סובר דשתיקא
דלאחר מתימ' לאו כלום, [וא"כ אף דבגמ' איתא שדא ואמר, צ"ל דאמר
בשעת זריקה, כן הביאו בשארית יוסף דבסמון], אלא ש"מ דכיון דבשעת

צרייתא הוי צד"ח מ"צ ומפרש צו"ע סי' ל' סעיף ז', דזרקא
הינה מקודשת כו', דזה הוכחה צרורה דלא ניחא לה כו', מוכיח מ"ש
הח"מ דהרמ"ה לא פסק כר"ה, קשה, דא"כ קשה נמי על העור כו'
[וכצ"ש הג"ל], וגם חקשה על השו"ע, דסעיף ה' פסק כר"ה בלא
חולק, ואינו צ"ל ל' סעי' מציא להרמ"ה בשם י"א ד, לכ"ע דסברה
הרמ"ה לא שייכא כלל בסברה דר"ה, אלא סובר דלא שייכא בענה
דאי לא ניחא לה תשדוכא, אלא בעברה מעשה דפשטא ידכ וקבלה
לקדושין, ככא דסעיף ה', בזה נ"ל דלון דבשתיקה הוכחה לר"י, דאי
חמרת דלא ניחא לה ה"ל למעבד עובדא דזריקא לנעל מעשה הקבלה,
אבל בלא פשטא ידכ אלא איכו זרק לה, אף דמקדש צשעת זריקא
ושחקא גם לא ניעבד, לאו כלום הוא, דמה איכפת לה צדויה,
(אלא דאיני יודע ראי' לעלם דין הרמ"ה, וגם קשה מצד דר"ג
כו' טו, וע"י ריב"ש סי' תש"ע דמשמעותו דלא כהרמ"ה). וע"י ע"ד
הריב"ש בסוף הערך ח'.

וכע"ז באבני נזר סי' קי"ט אות נ"ה ונ"א, דמבאר יסוד דין הרמ"ה
ע"פ דברי הרשב"א שדרי"ג ע"א, דעמ"ש שם צנמ' בטעם
דאין ראיה דמחלית בשתיקה דלאחר מתימ' מהא דלא זרקא, משום
דסברה דבשתזרק תחתיב, הקשה שם הרשב"א דמ"מ חומא "לא"
[ר"ל שאינה מחלית], ותיקן דלא איכפת לה [לכשיב על דבריו לומר
"לא"], כיון דלאו מידי עבד מקודם דמוכח דניחא לה, וכפרש"י כו'
[ע"י סק"ל אות א'], הנה דברי הרשב"א צרור מללו דכל זמן
דלא עבד מעשה דמוכח דניחא לה, אין מציאן ראיה [דמחלית]
ממכ' שלא עבד מעשה להיפך, וכיון שממכ' שאומת אין ראיה
משום דסברה אי שדוכא מחייבנא, [כ"ע] אין מציאן ראיה ממכ'
שלא

זריקה קדשה אף דלא עבדה מעשה רק שתקה, נמי יש למיחש,
לולא דגזל הוי.

אולם במשיבת נפש (ספר ראשון) סי' ל"ז דיה ובאמת, תמה על
קרייתא, דהא רבא בפייה פשיטא ליה ברא דציפתא בריב דאף שנתרצתה
להתקדש מ"מ שתקה ולאחמ"מ לאו כלום, וע"כ סברתו דיראה למשדוכא,
וכדפריך ר"א ברי"ג, איכ' כ"ש דבהא דנז"ב לא יעלה על הדעת דיסבור
שאם יזרק לה קדושין ותשתוק ותהא מקודשת, וחלילה שיעלם גמי
מפורשת מהרמ"ה כו', אלא צ"ל דהתם מיירי שהפיקה בקדושין כו', וע"ש
מ"ש דהי' אפ"ל עוד דמיירי דורק לידה, דכזה ג. הרמ"ה מודה כו' [וכדלהלן
בסי']. וכ"כ במלאת אבן כאן, ד"ל דהתם מיירי דשד' לידה, דהא שדא
סתם קאמר], אלא דצ"ל דלרבא גם בכה"ג לא מהני כו', אבל י"ל דמיירי
דפ"ש ה' יד' וקבלה, ואין ענין להקשות מזה להרמ"ה כו', וע"י
בחלקת יואב סוסי' ח', דאף שכתב דתמידה עצומה היא, מ"מ ח"י נמי
דצ"ל דהתם מיירי בתרצתה, ושכן מוכח מספור העובדא, דכיון דראתה
שחסף הסלע מאחור, ה"ל להתוירי להגזל, וכמבואר בחו"מ סי' שמ"ה,
אי דנתרצתה, וכע"ז כתב בצ"צ (מליובאוויץ) סי' ק"ב אות ה', ד"ל
דמיירי התם בשדך כו', דא"כ הא כיון דלא נזכר שם דשדא למשיכלא
או לחיקה, אלא סתם שדא, ומשמע דורק קרוב לה, ובכה"ג הוי דהא
דבלא נתרצית לכר"ע איתא מקודשת.

גם באבני נזר סי' ק"ט אות צ"ב תמה על קושית הבי"ם, דאנו נזכר
בגמ' משתיקתה, אימא דמיירי דאמרה בפירוש ה', וכדתי' הפוס' בזה
דקדשה במקוון [וכדבסמון], (אמנם הריש"א בדנ"ב שם מפרש דשתקה,
ומוכח דלא סבר מהרמ"ה, כ"ל, אבל הרמ"ה שס"ד יכול לפרש דמיירי
דאמרה הן), וכ"כ בהליכות אלקי סי' י"ב ד"מ ע"א ובסי' י"ב דמ"ה
ע"ג, דלהרמ"ה צ"ל בפשיטות דמיירי באמרה הן או דקבלה בידה, אלא
הגמ' לא נתתא לפרש הפרטים מלבד הרעיונות דגזל דאיירי בזה, וכע"מ
הריש"א ברי"ג על משה"ק שם לענין מקדש במקוון, וכתב, דהאכזן דהתם
דאמרה הן אלא דלא פירשה משום דהתם לא איתא לאשמועינן דיני רצויו
ושתיקה, ע"כ, וה"ג י"ל כאן, ומי עדינא מפתני דורק לה דהי' להיפך

אוצר

סימן כח אות ב

הפוסקים

ברור מילולו דבשחוקה לחוד ולא שקלתינהו לא סגי כו'. ועיקר כוונת הרמ"ה לפרש דבא דאמרין בצרייתא, דבכנסו לפקדון וחזר ואמר לקדושין, דבשעת "מתן" משום מקדשה, לא בנתינה ידיה חליה מילתא, אלא ב"קבלה" יודע דוקא לשם קדושין חליה, וכ"כ רש"י להדיא שם ובכמה דוכתי דמדקדק בלשון דאדעתא דכ"י "קבלתי", וכן הרמב"ם אף דדרכו למנקט לישנא דחלמודא, מ"מ בדין זה שביא בפ"ה דאישות ה"א, שינה מלשון "מתן" משום שבצרייתא, וכחב, אם אמר קודם "שנעלתי", וכ"כ שם בסופא, "ונעלתי" ושחוקה, וכ"כ בעושי"ע [ע"י בסק"מ אות א'], והיינו טעמא, דכיון דאין האשה מתקדשת אלא מדעתה כו', משיב צעין דוקא שיהא מוכחא מילתא שלקדושין קבלתה כו'. וע"ש דמבאר בזה כמה עניינים, וגם דבזה מובן בא דאניק מקדשה כלל באמר הקדושין אחר שנטלה לפקדון, אף דהעיקר הוא כמ"ש הרשב"א והר"ן דגם צנחן לפקדון אם חזרוק לא תתחייב מדינא, אלא דנשי לא גמירי וסבירי דתתחייב, ולא חיישינן שמא אשה זו יודעת דכיון, (וגם מדפריך ר"א אטו כו' לכו נשי דינא גמירי, משמע דאיכא ידיעו), ולא מסתפקין לומר דמדלא זרקא מוכח דנתרנית, אלא ודאי כיון דאיכא דסבירי דתתחייב שז ליכא הוכחה מדלא זרקא, [ואפ"י ספק קדושין ל"ה], וצ"ח דליפתח שנתן מתחילה לקדושין פליגי אם יש הוכחה מדלא זרקא, דל"ה הוי הוכחה ולרצא ליכא הוכחה, ועממא דרצא לבאורה משום דסובר כ"א שם דגם צנחן לקדושין י"ל דסבירי נשי דתתחייב אם חזרוק, אבל יותר נראה ועיקר, דטעמו דלא איכפת לה למשדא, [ר"ל כיון דאמר הקדושין אחר שצאו המעות לידה ולא עשה מקודם מעשה מוכיח שנתרנית, וכעין בא דהרמ"ה], וכמו דלא מוכח שנתרנית מדלא אמרה שאנינה רגלה, משום דלא איכפת לה בדבריה, וכמ"ש רש"י וכל הראשונים [ע"י בסק"מ אות א'], וצ"ח א"ש לישנא דפריך ר"א כו'.

וחוסף, דלכנ"ל כ"י לבאורה אחיז דין הרמ"ה רק אליבא דרצא ולא ל"ה הכ"ל, אבל באמת י"ל דגם ר"ה לא סבר להוכיח דנתרנית מכה דלא שדתינהו, אלא כעובדא דליפתח דמשיקרא "קבלה" לשם קדושין, מש"ה גם בקדושין בשניים דכ"י אזי ודאי אית לן לאחזוקי מסתמא דבדעתה ראשונה שומדת, ומדלא זרקא מוכח דנתרנית, משא"כ בדיונא דהרמ"ה דמירי בלא שדך מעיקרא, י"ל צדוהא דר"ה מודע דאין ראייה מדלא שדית, דאמרין דלא איכפת לה בדבריו כו', (וע"ש מ"ש להוכיח מלשון ר"ה עממו מדקדוק רש"א לסיפא אם דוקא צליפתא קאמר, וכחב שאין להכריע דין מדיוקים כאלה), וכ"כ בהדיא בשט"י ב"י [שהוצא בסק"מ אות מ"א] דבא דמשא כר"י וברא"ש לר"ה, כבסמ"ק ה', היינו בקבלה מעיקרא לקדושין כו', אמנם ראיתו מהגמ" שם לא מכרעת אלא לנדונו דבשעת נתינה לא היה שום חזרת קדושין, דבא אמר הקדושין אחר הנתינה, אבל בדיונא דהרמ"ה בא המקדש עכ"פ נתן מעיקרא לקדושין ורק היה קבלה בסתמא, ור"ה לא אמר, הכא בחזרת קדושין קבלתה, אלא אמר, בחזרת קדושין יב"ב י"ב, וא"כ אכתי י"ל דל"ה חיישינן לה

שלא אמר "לא", וכ"כ צנחן הרמ"ה בזרק לחיקה, דלא עשה מעשה כלום, אין מצידין ראייה ממה שלא עשה עממה לזד אחר שלא יפלו הקדושין [לחוד חיקה כו'], וכ"כ שאין מצידין ראייה ממה שלא עשה מחיקה אח"כ. ושם לפיל בואות י"ב, כתב, דעת כל האחרונים צנחן הרמ"ה לא הוי אפי' בשחוקה דלאחמ"מ, וכמ"ש בב"מ הכ"ל, ודלא כה"מ. ודעתו להלכה ע"י בואות ד'.

גם בחמקנה צ"י מ"צ ד"ה בהגה, חמה עמ"ש הח"מ דהגמ"ר פליג על הרמ"ה, ושהרמ"ה סובר כ"א, דא"כ סתרי פסקי השו"ע אכדרי כו' [וכמ"ש בב"מ הכ"ל], וכחב גמ', דהעיקר דאנינו ענין לפלוגתא דר"ה ור"א, דר"ה מירי צליפתא דאמר החס שקלתי ואשחוקה, והיינו טעמא מעשה המוכיח, להכי איכא למיחש שנתרנית אף דאשחוקה, אבל הרמ"ה שדייק דוקא דשקלתינהו, אבל לא שקלתינהו כיון דליכא מעשה המוכיח אין לחוש כלל, ובא דהגמ"ר שצ"י מ"ב, החס מירי דאחר שנתן לה בחזקת החזיקה זו ולא השליכה כלל, וכו' מעשה המוכיח, וכו' ממש כהדיא דר"ה, ואין כאן סתירה כלל. ועיי"ש בדבריו דלהלן, דגם דעת הב"ח כן.

וכ"כ בחמדה שלמה סי' מ"ז אות ז', דין הרמ"ה א"ש גם לשיטת כר"י דחייב להא דר"ה צעין דליפתח לשחוקה דלאחמ"מ [ודלא כה"מ הכ"ל], דדוקא החס דתחילה צא לידה ע"י מעשה לכן י"ל דמה שהחזיקה עדיין הספק ולא זרקתו נקרא מעשה, ולא הוי דברים שכלל, אבל איכא דזרק לחיקה ומעולם לא עשה שום מעשה, וגם עכשיו אינה מחזקת בקדושין [ורק מונה בחיקה], פשיטא דאנינו אלא דברים שכלל, ואף לשיטת כר"י לא חיישינן. ועיי"ש בדבריו שצ"י א', מה שמחלק מהחזיקה בידה, [וצ"ח א"ש גם מס"י מ"ב].

ובמלאת אבן כאן, מחלק גמ' מהא דסי' מ"ב משום דהחס נתן בידה, ומבאר כו', ד"ל דבזרק הקדושין לחיקה הוי צדק לחוד ד' אמתיה, והחס בודאי לא נימא דמדלא זרקא חזק ל"ה אמתיה מוכח דנתרנית, דמה לה בזה כיון שאינו צידה שחזק להשליכה כו', וכ"כ בזרק לחיקה כיון שאין צידה ממש אלא ברשותה, ל"ה קדושין כלל, משא"כ צ"י מ"ב כיון שנתנם לידה וע"כ קפלה יד ונטלה, בזה אמרין שפיר מדלא שדתינהו נתרנית כו'.

ובעל חזות דעת בשט"י שחמדה שלמה סי' מ"ב, אחר שביא לחילוק החמדה הכ"ל בין זרק לחיקה לנתן בידה, וכחב שזכר נפח, הוסיף שם בואות ב', דעוד נראה לחלק, דחיקה היינו צדדיה שקונים מעטם כלים וחזר, וכיון דקדושין לא חשיב זכות, ל"ה חזרה כשלושה לז, וחשיב כוונתן ביד אחר, ולכן לא מוכיח שחיקתה, דלמא לה לצוה בא לא עשה לחזרה שליח והוי כנתן ביד אחר, אף מדברי הח"מ והצ"ח שחקו מהא דסי' מ"ב על הרמ"ה, אף דהחס מירי צנחן בידה, משמע דלא מחלקי בין חזרה לידה.

וכן בחוט המשולש (מוולאזין) בשט"י כר"ה סי' א', אחר שביאר בעמ"ש כ"ה וכו', משום דסבירי דמהא דכנסו לפקדון וכו', מוכח דשחוקה מוכיח כה"כ דהרמ"ה, וכנ"ל כתב, אבל דעת הרמ"ה

ובתשרי ח"ס שכארי דבי עליא סי' פ"ז דק"א טור ב', אחר שכתב דדוחק לפרש דמירי באמרה הן או בנתרנית, תימן, דלפ"ש שם דגם בזרק לחיקה צריך קצת הוכחה דלא נישא לה אלא דסגי והוכחה בטה דלא נטלה לכיסה, וכדבסמ"ק, איכ' לשי' שדקדק הריטב"א שם ודלתי וצדקה הגמ' לספר דמשיבא במשיכלא כ"י להשמיטו דאף דלא היה לה פטוי מכל מקום אין ראייה משחוקתה, לפ"י הי"ל דלא היה לה פטוי לקבלה לכיסה או לידה, ומשיבא גם להרמ"ה חיישינן, ובבב"ד דסי' פ"ב [ומד' בח"מ וב"ש הג"ל]. ועי' כע"ז בחזרת יעקב שבאבות ב'.

(ש) כן הוא בספר כסודות אלו.

[וכחלקת יואב הג"ל] משיבא דן משום גזל.

אוצר

סיק כח אות ב

הפוסקים

לכא דלא שדחינהו גם בדינא דהרמיה, אבל לפרש"י הניל דכחצ גבי נישתא לשון קבלתה, וכן להרמז"ם והטושי"ט הניל דשינו לשון הכרייתא וכחצו לשון קבלה, הי"נ הא דנקט ר"י בחזקת יב ד' נ' ו, היינו בחזקת קבלתה, ולא תלמי מילתא חלל בקבלה דידה, וכ"כ מהר"ם פדווא [שם"ק ואת הניל] קרוב לדברי רבינו, אמנם הטור והרמ"א הביאו להרמיה רק לענין טעמא מקודם לפקדון, והיינו משום דסברי דגם בלא שדיק חיישין להא דלא שדחינהו למאן דחייש לדריה עכ"פ צגוונא דכחצ נהן מתחילה לקדושין אף דליכא קבלה דידה כו, (ובזה סרה חלוצת הח"מ הניל על הרמ"א דסתר עלמא, דבאמת סובר דחיישין כו), אבל הרמיה חזיל בשיטת הכן רבוותא דליה לדריה [בלא שדיק] לעולם, אף בשלא נהן לפקדון, וליה אפי' ספק קדושין, וכ"כ דעת רבינו כה"ל, ומש"כ קצט בשו"ע סי' ל' דין הרמיה בכל קדושין דעלמא, והב"ש אף שלא ראה לתשו' רבינו הניל, כיוון מדעתו קרוב לדעת רבינו, דליה לדלא שדחינהו חלל בשנתלית תחילה להחקש לו.

ובקול בן לוי סי' ד' דלי"ט ע"ה, מצאנו כע"ז בטעם דלי"ד הא דהרמיה, להחיקה דשעת מח"מ אף באופן שאמר מקודם לפקדון, ומקודשת, משום דהתם הא דפשטא ידכ"ה לקבלה הוי מעשה המוכיח שרונה להחקש, מש"כ שחיקתה כבודא וכו' אמרה כו, ובצבדא דליפתא שיש רק פשיטת יד דמתחילה [ושמא לא נתרשח להחקש חלל ציפתא ולא בקדושין השניים כו, מדבריו שם להלן], הוי ספק, משא"כ הכא דלא עבדה שום מעשה, אפי' ספק לא הוי כו, וכה דהקשו שם צגמ' לרצא דלי"ד הא דליפתא להא דשחיקה דלאחר מח"מ דפקדון משום דאיהו יכולה לזרוק כו, ולהרמיה, חיפוק ליה דלי"ד משום דהתם אחר שאמר לקדושין לא עשה שום מעשה, דהא לפקדון קבלתה, משא"כ בזה דליפתא דלקדושין קבלה כו, י"ל דמי"מ הוי חיישין בזה דפקדון, דאף דלא עשה מעשה מקודם, מי"מ אי לא נתרשח למא לה לעכב ממון אחרים בידה, ואין לך מעשה גדול מזה שמוכיח מתוכו שנתלית, מש"כ נריך לעממא דסברה דאי שדיתא תחתיו כו, ואף דצדק לחיקה שלא מדעתה לא יעלה על הדעת שתחתיו אס חזרוק, וכמ"ש הרשד"ם סי' ע"א [המוצא בסק"ל אות ד'], מי"מ לא אמרה חלל התם דשקלתיה, ועיקר הקפידא למא לה לקחתו תחתיו במקום שזרקו ואס יפול אין שם טענה שתחתיו כו, ואס חרזה ללכת יפול מעצמו ולא מחייבה, וכהא דהרמיה דלא שקלתיה חלל הניחתו במקום שזרקו וחלל לא לעלמא, אבל לומר שחקכו בידה ותשליכוהו, כל כה"כ ודאי סברה דמחייבה בזה דהוי מזיק בידים, וכמ"ש המצ"ע ח"א סי' רל"א. והביא להב"ח הניל, ואף שיש כמה קושיות עליו מי"מ מסיק דבאר הרמיה כה"ל, ועיי' בדף מ"ע"ג שכתב ג"כ דהרמיה אחי אף לבריי"ף כו, ושל"ק מהא דסי' מ"ב, וכעמ"ש כמה פוס' דלעיל. ובמשאלת מש"כ סי' ג' דק"ט טור ב' (והוצא שם בדמי"ט ע"ג), תמה עמ"ש במצ"ע לחייב משום מזיק במקום שלא קיבל שמירה, עיי' שהאר"י בזה. והקוב"ל שם בדמי"א ח' הש"ב, דביאורו הניל מיושב לא רק ע"פ המצ"ע, דכ"ש דא"ש מהסברה עצמה, דבכה"ג דזרק לחיקה למא לה לקחתו בידה ממקום נתינתו להשליכוהו חרזה, הואיל ומראש לא ניתן לה בידה, וכל שאין שם מעשה מוכיח, שחיקתה לאו כלום הוי, לדעת הרמיה, וזה ברור. ועיי' במשאלת מש"כ דעל קושיה הקוב"ל הניל דחיפוק לה דפקדון לא עבדה מעשה, תירץ דנראה דהכרייתא דפקדון קמ"ל דגם דריב עמה בשם קדושין לאחר שפקדון היה בידה וגילתה דעתה דניחא לה, ומי"מ כשאמר אח"כ הקדושין ושחקי לא מהני, דלי"ד למדבר בעם"ק דעלמא כו, דכח

איהו יכולה לזרוק משום בחיוב, ואין ראייה דעכשיו נתרשח סי'. והקוב"ל שם כתב ע"ז, דאין הדברים נוחין ושאניו רוצה להאריך. ועיי' באמרוט טבורות כאן דלי"ט ע"ה, שכתב, דהכי דלהרמיה בזה מני למימר משום דלא עשה מעשה המוכיח, חלל דאי מבי"ט לחוד הרי לפ"י צבדא דליפתא דהיה קלח מעשה המוכיח לקדושין מקבלת הליפתא, הוי מקודשת מספק [לכו"ס], אבל כדאחי עלה מעממא דלשדיהו, הרי להסובר דגם בליפתא הניל למשדינהו האה מקודשת גמורה, ולרי"א דפריך דה"כ סברה דשחזרוק תחתיו, אי"כ לא קבלתו כלל לקדושין, דהכרחא משום קבלת הליפתא נפסקה באמירה וכה לית בה שו"ס כו. וכע"ז במלחא חבן כאן קרוב לסוף, דהכי דהומיל כו, חלל דהאמת קאמר דשי"ך גם העם דלשדינהו כו.

ובעמק שאלה סי' ע"ה בדקרי"א ע"ה, מבואר נמי דסוגיא דליפתא יש לפרש שפיר דכלל מעשה דידה אין הוכחה דנתרשח מדלא זרקא, דמי"ש שם הטעם דפחדו לזרוק, י"ל דהיינו לרי"א, דלרצא ח"ל כלל לה, דהא דשחיקה דלחמ"מ אינו כלום, הוא משום דליכא מעשה מוכיח דנתרשח, והא דלא זרקא אף כשאין טעם למא לא זרקא, מי"מ אינו חלל שב ואל תעשה, ואין צעין מעשה המוכיח דניחא לה, ועיי' בפני"י שם ובז"ל החוש סי' ל"ג מי"ש בזה, וגם לרי"א, הנה לא מצעו לרי"א הר"ש"ש שם "שקלית" ואשחקא, דיל"פ דשקלית להחזיק מתוך הליפתא, אי"כ י"ל דרק בכה"ג נריכס לרי"א לעממא למא לא זרקא, משא"כ כשאין שום מעשה מלכא, ואף לרש"י שם דגרס "שקלתה", ופי' דלא השליכה, וי"ל ד"שקלתה" קאי אליפתא כו, מי"מ י"ל דשאני התם שקבלה מקודם, ומש"כ אף שקבלה לפקדון או לענין אחר, מי"מ כיון דלא השליכה כשה יורה דגם ע"ז היתה קבלתה מקודם, וכדאמרינן גבי לבוש צבאלים דחייב על כל עשה שאינו פושט משום דתחילה היה צמטתה, וכמ"ש החוש בציבוע דף ד', ומש"כ צעין התם עממא למא לא זרקא, משא"כ ה"כ דלא עשה מעשה כלל, [בצדון הרמיה] ובצ"ד שיהא אחר בידה ונהן בעצמו תבטח בלצ"ב, ואפי' מסייע י"ל דלא הוי, בזה י"ל דכ"כ סברי דמשום דלא זרקא עמה לא מקרי מעשה כלל, אכן מדברי הרמ"א שם"י מי"מ מבואר דאין לחלק בכה"כ, וכי"מ מהח"מ והב"ש שם, מיכו לחילוק הב"ש שם דכלל ראי דידה מקודם אין חשש קדושין, נמי ח"ש צ"ד [ובצדון הרמיה] דלא חרזווי מקודם כו, אף להב"ח דמפרש בהרמיה דמיידי צניעה דוקא, עיי' דסובר דמשום הא בלחוד דלא שדחינהו ואוחזת בחיקה הוי מעשה כו.

גם בשיב קדושין כאן אות כ"ה, ובספרו משיבת נפש (הראשון) סי' ל"ז ד"ה ובאמת, כתב דלא נהירא מי"ש בבי"ח, דהא אמר [הרמיה ר"ק] ולא שקלתיה כו, [ומה יש גם הוכחה דלא נתרשח, וכדלהלן], ועוד למא בעמוד הרמיה דבריו כאן, דמסתמא הטור בעתיקס מן [פירושו שפ"ל] בגמ' דכאן, ולא צעיקר דין זריקה דקדושין צמ"י נישין דפי"ח, גם הטור לא הביאו צמ"י, והדבר ברור שטוהג הרמיה כך היא, דכלפי מה שאמרו צגמ' כאן [היינו הדין דסעיף ה'] דכשנא לידה בחורח קדושין י"ל אי לא ניהא לה חשדינהו, ה"כ דלא שייך קבלת אחריות, והוי ספק כו, (וגם הרמיה סובר כן כו, ודלא כהח"מ הניל), עיי' ביאר הרמיה דהיינו דוקא כשאחפץ בידה, כשאבלה בדרך פקדון או בדרך קבלה [אחרת], וזה אמר לה החקדשי לי בזה, י"ל דכשחיקת דמסתמא סומך שנתרשח למא שאמר לה, לכן נריכס לפעו"ת גלוי דעת המוכיח שאינה רוצה, אבל כשאחד זרק לה קדושין לחיקה, הרי ודאי אס היתה חפיה בקדושין היתה נועלת בידה, שדך אשה הרוצה להחקש ליעול הכסף קדושין בידה שחציב לה, ומסתמא חלפתה דכ"י זרק לה שתקבל בידה אס חפיה צו כו, ויהא לא עשה שום גלוי דעת שחפיה

(י) עסק"ח אות ג', שדנו הפוס' אם בעינן שם פשיטת ידה אחר

אוצר

סיק כח אות ב

הפוסקים

גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א פ"ד אות מ"ז, דף ק' ע"ב, פ"י נמי דגדון דברמ"ה יש הוכחה דלא נתרנית, שכתב, דזרק לחיקה ולא דברו כלל מקודם מענין קדושין, אף שאומר האמק"ל, במה התקדש, כיון שאינה עושה שום מעשה הניכר שרונה להתקדש, אין הוכחה כלל שנתרנית ממנה שלא השיבה שאינה רואה, וי"ל שמתביישת ואינה רואה לדבר צדק כ"י [עסקל"א אות א'], אדרבה הוי הוכחה שאינה רואה מדלא אמרה כן, [וכ"כ סברא זו בנחות יעקב המוצא בזה ג'], וגם אין שום הוכחה מדלא זרקב הכסף כ"י, ולמה לה לזרוק כיון שאין הכסף בידה כ"י, ואדרבה יש הוכחה לכיפך, דאם רואה להתקדש הו"ל עכ"פ לקבל הכסף מחיקה כ"י, וזה דעת הרמ"ה כ"י. וכן מבאר שם דין הרמ"ה אהי שפיר גם להר"ף, ובענין כ"כ ה"ל, דדוקא הכא שנתרנית מקודם והכסף בידה, ויודעת [לשט"ה ז'] דכשתזרק לא תחתייה, משי"ב יש הוכחה קלה דנתרנית מדלא זרקב, משום דאף שמתביישת לומר אהי רואה, מ"מ הו"ל לזרוק כדי שלא יעשו לומר דמתרנית עתה כדנתרנית מקודם, משא"כ בזרק הקדושין לחיקה ולא דברו כלל מקודם בפנין קדושין כ"י, ולא עשה שום מעשה כ"י, רק עומדת או שצמחה והלכה לה כ"י ומראה שהיא מצוהלת ואינה יודעת מה לעשות כ"י. וכ"כ שם בסיכום דבריו שבסוף דק"א, דזרק לחיקה כ"י אינה מקודשת ואפי' להר"ף כ"י, והוסף, דכיוון אפי' באומרת שכוונת לשם קדושין. וכ"כ שם בזה חכ"ה דקל"ה סוף טור ז'. ושם בדק"ה ע"ל בסוף הכרך מבואר דבזה א"ש נמי הקושית מהא דסי' מ"ב, דהתם דתן הקדושין בידה אין לנו הוכחה שלא נתרנית, משא"כ הכא שנתן לחיקה יש לנו הוכחה שלא נתרנית, דאם נתרנית הו"ל לקבלם עכ"פ מחיקה לידה. מלכד מ"ש שם ובדף ק' ע"ב בזהב ג', דהתם שנתן לידה עכ"פ, ודאי אינה חוששת שמתחייב אס חזוק, ומדלא זרקב יש לחוש שנתרנית, משא"כ בזרק לחיקה, [וכמ"ש בזהב ג' שצ"ח ג' ד"ה מ"ה].

ובע"ז במקרא סופרים שכל העיטור דף רע"ד ע"א, שפי' במ"ש הרמ"ה דלא שקלחה בידה, ששפחה עומה כאלו אינה בעולם, ואפי' דלא השליכה לאיבוד אלא שמתן, מ"מ כיון ששפחה זרקב לה לא שקלחתה, מורה ודאי שלא נתרנית בקדושין אלא.

וכן בארץ צבי (ותאומי אביה) סקט"ו, אף דמתן קושית כ"כ על כ"כ, מ"מ כתב, מיהו ממשמעות לשון הרמ"ה משמע דאפי' לא ניערה ל"ה קדושין כלל, ומ"ש הכ"מ בטעמו ליתא, אלא כמ"ש כ"כ ד"ל להא דליפתח כ"י.

גם במשאלת משה סי' ג' דק"ט טור ז' (וכוונת החש"י גם בקול בן לוי סי' ד' דמ"ט ע"ד), תמה על כ"כ, דלדבריו מה קאמר הרמ"ה ד"שחקב"ה, הא בזרקב אין לך טוהר גדולה מהו, וכי בחרמ"ה קול חלילה מילתא, גם לישנא ד"האזל לעלמא" לא מחוייב, דכיון דניערה מה נפ"מ אס נדע שהלכה או יתבא גביה, וזה מה קמ"ל דזרקב ל"ה קדושין, הלא בעובדא דליפתח אף דמקודם לקח לקדושין, מ"מ מבואר דאם זרקב ל"ה קדושין, כ"ש בזה דלא לקח כ"י, (וע"ש מה שהשיג עמ"ש בזה הקול בן לוי בדף מ' טור ז', ומה שהשיב ע"ז הקוב"ל דוס"א), ופיר דכ"מ מהר"ב"ש דלא כהכ"ח כ"י [ומבואר בזה ח']. גם כדי השב סי' ו' הוכיח דלא כהכ"ח מ"ש ואלא לעלמא, דלכ"ה מיותר כ"י, לכ"י דקמ"ל הרמ"ה דאף דלכ"ה כהם, מ"מ כל שלא אמרה בפירוש שנתרנית, גם לא עשתה מעשה דמוכה שנתרנית, דכיוון שנתלחה בידה מחיקה, ל"ה קדושין כלל כ"י, וכ"כ מהר"ב"ש שכתב הרמ"ה כ"י, וגם מקושית הממנה אפרים דמנה העור [כמונא בזה ג'] משמע שכתב בפשטות דעת הרמ"ה כ"י. ובבני לוי (לר"ז שפירא) ח"ב סי' י"ד אות ח' כ"י, מוכיח בן מדבאמ"ט הרמ"ה כהן וכש"מ כ"י ל' לשון האזל לעלמא" שנתרנית, משמע דכ"י דהו בפירוש דלא נעלמה, ושם פירק טעמו, ואין

שפחה בקדושין, גם לא ניערה, ואלא לעלמא, [כ"י] אפי' לא נפל הקדושין בגוף שנסחצכו באיזה דבר, מ"מ כיון שלא נעלמה אלא הכיחה מחיקה אס ישארו ישארו ואס יפלו יפלו, אין כאן גלוי דעת שפחה בקדושין, וי"ל דלא איכפת לה למשינה, וזהו שכתב הרמ"ה י"ל שקלחתה, [וכמ"ש שם כתב, דדיוק לכתוב זרקב מחיקה, ולא כתב לחזק ידכ'], כיוון דדוקא כשהם בידה חמיון הו"ל למשינהו לגלות דעתה שאינה חפילה, אבל בזרק לחיקה שלא נתרנית מעיקרה, הוי אדרבה מדלא נעלמה בידה מסתמא אינה חפילה בקדושין לכן לא בקשה לגבוי כהם כלל ולא לעשות שום דבר, ואין לחוש, דלא עלה רמיה למשינהו כיון דלא נעלמן בידה מעולם, ובזה מיושב מה"ק הכ"מ מס' מ"ב, (דתי' כ"כ ה"ל תמוה י"י, אלא) דהתם שנתלחם בידה רק שנתן לידה בחזקה, אז [עכ"פ] אין גלוי דעת הפכו כ"י, חמיון הו"ל למשינהו, משא"כ בזרק לחיקה איכה גלוי דעת הפכו שאינה חפילה דל"ה חתה נעלמן, וכשנעלמן בידה כ"י קדושין, כדמשמע בלשון הרמ"ה, אלא ש"ל דגם בזה אינו אלא ספק קדושין, דאי חמיון ע"ז לאו דו"ה גמירי, י"ל דיראה ליק דכשפלו יתבעט ממנה י"י, לכן דיוק הרמ"ה דהאזל לעלמא ל"ה אפי' ספק קדושין. ואחר שיישב גם קושית הכיחה מאיר מהא דר"י, כמונא כהערה ע"י, סיים, כ"י צורר בטוהר הרמ"ה. וכ"כ בספרו שו"ת מהר"ל סי' י"ט אות ו', שלא כהכ"ח, ומדיוק מדברי הרמ"ה גופא דמירי אפי' באמר מתחילה לקדושין, ע"ש. והאריך בציאור הסוגיא ומכיחה דשחיקה בלא מעשה מוכיח שנתרנית בקדושין ל"ה כהודאה, וכמונא גם בסקל"א אות כ"י מספרו משיבה נפש, ע"ש. ובשו"ת שם בד"ה מ"מ כתב דגם הש"מ כ"י ל' סוף ו' הציא להרמ"ה בסתמא. וע"ש מ"ש ע"ד כ"כ ה"ל ל"ה סברא דלשינהו אלא כשתחילה הכיחה כ"י צר"ח כ"י.

וכן חת"ם בשו"ת שצ"ח דני עילאי סי' ע"ז דק"א טור ז', יושב נמי בקושית מהא דסי' מ"ב, משום דהכא יש הוכחה דלא נתרנית, שכתב, ונראה דאף דהא זרקב לחיקה וזה דסי' מ"ב לא היה אפי' פשיטת יד לרונה, וגרע מהא דליפתח כ"י, ואינה לריבה לזרוק, מ"מ קלה הוכחה צעין [דלא נתרנית], וא"כ בזה זרקב לחיקה, נהי דלא זרקתה מ"מ מדלא נעלה נמי לכיסה או לידה, הוי הוכחה דלא ניתח לה, וכ"כ בהוכחה זו לפנין זרקב לחיקה, אבל בזה דסי' מ"ב דהי חזק יד, נהי דלא היה ברונה, מ"מ קלה הוכחה צעין [דלא נתרנית עכ"פ, ולכ"ה], וא"ש סתירה הרמ"ה. ובח"ס ח"א סי' פ"ד כתב חזק דבריו, שזרקב לחיקה שאפי' בידה לא קבלה, אין לר"י לזרוק ולנער חיקה כלל, וכיוון דברי הרמ"ה.

(ח) זה חז"ר שם. דאם יש לחלק בין נתרנית מקודם או לא, תמה מאד מה הוכיח רבא בדין דציפתא מנה דתן לפקדון וגם ר"א מדי שם אחרי, וא ל"ד כלל, דבציפתא וא כ"כ פשטה יד וקבלה הקדושין ברצון. משא"כ בגון מקודם לפקדון. אלא צ"ל דבא לא הוצרך להוכיח מנה ולפקדון על השחיקה ד"ה סודאא וגלוי דעת שנתרנית בקדושין. דה ששם לו מסבא, דדברים שכלב אינם חברים, (ורק שחיקה דשעת מת"מ שפסקת להקדושין, הוי מעשה מוכיח כ"י). וכן בעובדא דציפתא אציג דהתרניתה מקודם ברצון גמיר להתקדש, מ"מ אחר שנתבטלו קדושי הציפתא משום של"ה שו"מ, ורי צריך גלוי דעת מוכיח שנתרנית בקדושי הציפתא שאמר לה שנית, וע"ז לא הוצרך לראיה, ולא בא להוכיח מסקדון אלא דלא ניערה דמה שלא זרקב חזונו נמי הוי גלוי דעת מוכיח שנתרנית כ"י, מזהה אין מקום למ"ש הב"ש, דהא לאו ברצון קדושין חליא מילתא. [ור"ל דה"ז בגון דהנפ"ד אפי' נתרניתה מקודם, מ"מ אחר שכעת הוכיחה לתת כ"כ הרי שנתבטלו ורצון וצריך גלוי דעת מחדש].

(ט) ח"ל דלכן נסלחה מחיקה כדי שלא יאבדו ותחתיה, ואין ראיה מדינאלתן דנתרנית, וזהו מפרשין שורבא בטור ג', וע"ש בזה בשו"ת.

אוצר

ס"ק כס אלת ב-ג

הפוסקים

ואין נפ"מ מה שפסחה אח"כ. וצמחצרי ים סי כ"ב דפ"ז מ"א מוכיח בצרופן אחר מלשון הרמ"ה דאפי' בלא נייערה, מדפחצ צרק לה "אפילו" לחוקר ט', והכוונה ללא מצעיה בזה מלחירה דליכא שום מעשה מוכיח שחצרות, אלא אפי' צרק לחוקר, ד"ל דא שמהציקה בחוקר ואינה משליכה הוי מעשה המוכיח, קמ"ל דזה לא הוי מעשה. ועי' צע"י אחרים ססקנ"ז מ"ש להוכיח ללא טעמא.

וכ"כ באגרות משה סי' פ"ב ענף ו' ד"ה וכו', דהרמ"ה אפי' בלא יערה וכמ"ש הח"מ והב"ש, ומבאר הטעם משום דהעדים לא ראו דבר ברור, והנה בקדושין דעמאל הוי קבלתה לאחר שאמר הקדושין, מעשה קדושין ברור, גם ממנה, אבל צריך לחיבה אף שאמר הקדושין לפני הזריקה, ושחקר, מי"מ לא עשה שום מעשה [הסכמה] על מה שיוצר מקודם כו', דזה ששחקר אפשר שהוא משום דלא איכפת לה דבורו [עסקא"ל אות א'], ומה שמחזקת המעשה בחיבה ולא יערה, אכתי א"י זה מעשה קדושין, דהא אפשר שזעזע וסוגרת שמתחייב, ולכן אף דאפשר שיודעת הדין שלא תתחייב, [וגם אפשר שיבא איכפת לצורך כדי שלא יתשבו עליה כלל אלא שאפשר להם לנשות בדעתה, שמחזיקה לקדושין, מדבריו בענף ז',] וא"כ זה שלא יערה הוא משום שרירות להקדש ומחזקת המעשה לקדושין, ויש גם ממנה מעשה קדושין, מי"מ הוי רק ספק, וראיית ספק אינו כלום, וכו' קדושין בלא עדים, [וא"כ לדינא אפי' ספק קדושין לא הוי, מדבריו לעיל שם]. והאוסף בענף ז', דהא דבסעיף ה' הוי ספק קדושין, אף דראיית ספק אינו כלום, הכם הוי ספקא דדינא כו'.

ויש שבתבו דהרמיה חמוס מיורי שלא יערה מיד, אבל מימי
נעיני שלא יסאר הכפץ לאלה.

כתב בתפארת יעקב סקוין, דמיש ברמיז זרק לחיקה, ואלה
שקלחיהו, צור דכוננו דלא שקלחא חלא הניחא כמח
שהיא, חלל זרק לחיקה וכלכה לה עם החפץ לעלמא מורה ברמיז,
וואף דברמיז הא כחז גם וואלאל לעלמא דאיו כלום, זיל דיפרש
כפופי דבסמך, דבשקמה ללכת נפל החפץ, ומחא הוי נראה בדעת
הצ"ח, ולכאורה גם דצרו מוכרחים, דאי ס"ד דעיקר פצרת ברמיז
דבעין מעשה עם השחיקה ואז הוי הודאה מש"כ צדק לה כו',
ח"כ תקשה למה אמרו בשחיקה לאחר מתימ דבפקדון דלי"כ בהודאה
נוהא דלא זרקא, משום דיראה שתחייב, חיפוק ליה בלא"ה משום
דלא עשה מעשה עם שחיקה, דהא מעיקרא לפקדון קבלה, וע"כ
דמה שמחזיק החפץ חללה ואינה משליכתו או מחזירתו הוי כעשה
מעשה, חלל משום דקבלה לפקדון יראה להשליך, חלל בלא נתינה
לפקדון דהוי ספק אי אמרין כך סברה [דיראה להשליך, כבסעוף
הסמך], ממילא גם בלי מעשה יש לדון על מה שלא השליכה, חלל
תימ מה שנראה מדברי הצ"ח דצריך שחנער חיבך כשכניע לחיקה
איו נראה כלל, חלל דכל שלא עשה שום מעשה בודאי ל"כ
[שחיקה] באדא, דרק צהא דפקדון שהיכ צידה ואינה משליכתו
הוי כמעשה כו', חלל צדק לחיקה והחפץ מונח בחיקה שלא מחמיה
ופעולתה כלל, לא הוי מעשה כלל, רק כשהולכת צריך שלא יהא החפץ
חללה, דכיון שהולכת עם החפץ לעלמא הוי כמעשה, כדבחס בפקדון.

ובחזון איש סי' מ"א (במהדורת תשי"ח) אות ג', אמר שבספק
בדין זה, וכתב, דל"ע בהשליך מעט לחוקק שלא מדעתו,
ואמר לב התקדשו לי בזה, ושחקק, מכו, וי"ל דכח כל נשי גמירי
דרש"א להשליך ט', דלבעמים על חזירו בחוקק לשמור הוא שלא
כבאן ציוור, ומדל"א השליכה ש"מ דתחלות, ומקדשת אפי' לרצו
[כח' בסקל"א אות א'], וי"ל דלדרכה כיון שבטעים רחמים שגות
צ"ע, אינה צריכה לגלות שאינה חפילה, ואין שחיקתה כלום, ולפיכך
אפי' זרקא אחר כדי דבור אינה מקדשת אף לכה"ס [המבוא
בסקל"א אות ח', דאמר לענין שחיקה ולתחמית, דצורקא אחר

כד"ד גרע, ע"ש], הוסיף, וקראו לפרש בזה דברי הרמ"ם שכתב
דצורק לחיקה ולא שקלחיה ואזלא לעמלא אפי' ספק קדושין ל"ב,
וכייתו דשחקא חוכד"ד וגם אח"כ עד שעמדה ואזלא ונפל מחיקה,
וזה בזה פרע חדש שאיט בגמי ולהכי הביאו הכור, ו[הנה] אח"ל
דנעמלא כל שחקא חוכד"ד לא מהני כהשליכה אח"כ, אשמעינן
הרמ"ם דככה"ג דנתן צע"כ מהני השליכה אח"כ, דהבא עדיף שעשה
שלא כהוגן, ואי לעולם מהני השליכה אחכד"ד, אשמעינן דה"ה
בנתן אח"כ, ולא אמרינן דכיון שעשה שלא כהוגן אין ראוי לה
להשבות כלום, [ומדכשהתה ש"נו דנחלתיה], ומיכו דוקא בהשליכה
ואזלא, אבל בלקחה מחיקה ואזלא עם מעות הקדושין כיו קדושין,
דכיון דידועה דככה"ג רשאה להשליך, כ"ל, לא הוה לה ליקח כסף
הקדושין, מיכו דרשצ"ל ורעצ"ל [שצאות ג'] מבוחר דזרק לחיקה
תלוי בפלוגתא דרצח ור"ה, וא"כ אפי' נעלה כסף הקדושין ל"ה
קדושין לרצח, ולדודן ספיקא, ואפשר דאפי' השליכה לאחכד"ד ספיקא,
ואי השליכה לאחכד"ד מהני, י"ל דאין כאן פלוגתא, דהרמ"ם [מיידין]
בהשליכה אחכד"ד, ואשמעינן ד[צורק לה] צע"כ הוי כלאחמ"מ
והשליכה לאחכד"ד, דל"ה אפי' ספק קדושין, אבל אי לקחה אח"כ
מחיקה ספיקא כיו. [צענין ולקחה, עיי"ש צאות ח'].

ושם צללות ד' כתב עוד, לאיך שנפרש לברמ"ה מזבאר מדבריו
שאפי' לא זרקא חוכד"ד אין כאן ספק קדושין, ואי זרקא
חוכד"ד אין זה שחקק, וליכא דסובר שמקודשת, וכי"ז בעור שהציאו,
וכי"ה צריין נכ"צ דזרקא לחיקה חונה מקודשת בשחקק, ואי חותא
דדריגא דליפתא כל שלא זרקא חוכד"ד הוי ספק קדושין, אי"ז פ"ב
דברשבי"א וברעטנבי"א פלוגי על הרמ"ה, וכן רגמ"ה ובר"ה שהציאו
בהנהגת"ד [שצלות ג', שהאכזה שם דסברי כר"ה, ואפי' בכה"ג שנתן
לה בצי"ב ט"ו] נמו פלוגי, אבל אי נימא דלעולם מהני זריקא אחבד"ד,
ודוקא כשפרשו זה מה ונשאר המעות צידה הוי ספק קדושין, אין
כאן מחלוקת, ובח"ס ס"י פ"ד כתב כ"ר דלרגמ"ה הוי ספק קדושין
כל שלא זרקא מיד, ואמ"ס אין זה מזבאר, דלא נאמר חלה שלא זרקא,
אבל לא נאמר שיפור זמן לזריקא. ובצלות ו' הוסיף, דלצבור הגיל אי"ס
דלא סת"ר הרמ"ה עלמו ממ"ש צפי"ב מ"ב, וכדקשו האחרונים, דברמ"ה
איירי בהשליכה, אבל לא מיד דזה אי"ס דסברי הרמ"ה, חלה אח"כ
כשהלכה, ובס"י מ"ב מיירי בלקחה לצותה. ועיי"ש דדבריו שצלות ד'
דלהנן, לענין הלכה.

ובחמקנה סי מ"צ ד"ה צהבה, כתב דגם דעת ה"ח כן, דשאלך
מעשה הכתיבה אין לחוש כלל, ומ"ש וינערה, כיוון כיון
זרק לחיקה ולא שקלטה, ממילא כשעמדה והלכה לה ינערה איהו
כו', ובזה סרה חלונה ה"ש עליו. וכ"כ צנני ליון ח"צ סי י"ד אות
ח וט"ו בכוונת ה"ח, והוסף, דאם בכוונת דמוכרתה לנער ח"כ
לריך להיות תוכ"ד ולא זכר זה צנני, ועוד דאם לריכא לנער
תוכ"ד, מה קמ"ל, הא גם צנתן לידה זרקת ל"ה קדושין כו', וצערין
השלחן [שנאות ד'] שהעתיק מהצ"ח שניערה מ"ד, נמשך אחר
הח"מ והצ"ח, והוסף מדגש"ה, מיד, אבל ח"א לומר כן בכוונת
הצ"ח. ובמשיבת נפש (ספר הראשון) סי ל"ז ד"ה ועוד זה שלישית,
הצ"ח למ"ש הח"מ דבלא ינערה מ"ד הוי ספק קדושין, והעיר ע"ז
מטעם אחר, וכח דלשון זה מגומגם כו', דכחא דליפתח דמוכח
בגמ' דזרקת ל"ה קדושין, אין לריך זרקת מיד כו', דכל זמן שעומדין
באותו מעמד והעדים עדיין שם כשמשליכתן, אינלאי מילתא שאינה
חפילה בקדושין כו' [עי' בזה בסקל"א אות ח' דיעות בזה]. ועיי"ע
ע"ד זרקת ולא מיד, בדברי רבב המגיד שבט"ו, שהוצאו בזה י"צ.

ג. בדעות הראשונים בזה. אם סגרי ספרים, ובהסוגים
בדעתו גם כשאר ממחילה לקדושין וגם לא נישואין,
ומי אינו מקדשת.

אוצר

סיק כח אהב

הפוסקים

וב"ב בהסדרת שלמה סי' מ"ח ד"ס"ג ע"ד וצ"ל חות ב' וע"ז, דנראה שדין מדברי הרשב"א [הנ"ל] דאיתו סוצר פהרמיה, ועצמו ל"ל, דרך שחוקק דלחחר מחייב דאין לנו ראייה לרצו דידה אלא משום דלא שדחיינו [או מדלא אמרה אינו רוצה], ע"ז שייך לומר דאיכא דאיתא התנלות כל דכו דפצרה אס תצוק תחייב או דאיתא רוצה לדבר עמו [וכמנצח בסקל"ה חות א'], שזו אין ראייה על הרצו, אבל כשאמר הקדושין כשעוסק בנתיבה וכו' מחזקת בכתב הקדושין אפי' רק בחזקה, ושחוקקת, נראה דכדברים שביא מצינו, דכיו כשחוקק דשעת מחייב דעלמא, ושחוקק כבודא כו' ועיין בחז"א שצ"ח ב', שכתב דרשב"א וריב"ז מוצא דצוק לחזקה לקדושין חלי בפלוגתא דרבא וריב"ז כו' ולדין ספקא. ופי' מ"ש דעשה ע"ד השליכה לאחר כד"ד או שנטלה.

אולם בחט המשוש (מולאזין) בש"י ברי"ה סי' א' חות ז' אחר ד"ל נמי דרשב"א וריב"ז פליגי, כתב, ד"ל דאיכא מ"ז קאי בשיטת הרמ"ה וקדושין בשעת זריקה לא מקרי שעת מחייב, אבל מ"מ לא מקרי ודאי קדושין דלחחר מחייב, ופי' דבשעת [בגמ' שם] היא בקדושין דלחחר מחייב משי"ב נקטו גוונא דאחר הזריקה אחר לה התקדשי ל' ובי"ב צ"ל (מלוצוויין) סי' ק"ב חות ב' [דאיתו מוכר כל דרשב"א חולק ב], ד"ל כמ"ש המנהג בקרי"א כאן, דמ"ש רשב"א ואמר "בסוף" הוא משום שהוצרכו לשאלו בדומה לנדון דליפתא שהתרחתה מחילה, דהיינו שד"ק, וצ"ח בא מהי כשאמר בשעת זריקה, וכמ"ש הרמ"ה. ובר"ה מולאזין הנ"ל מתחילה נמי ר"ל כפי"ן, אלא דכתב, דהר"ה מ"ש שכתב הרמ"ה לאו היינו שד"ק, אלא שאלמנה מקודם קדשני כו' [פי' בסקל"ה], ולפי' אין לתקן כן, משום דצ"ח כו' בא אפי' אחר הקדושין לאחר שצק נמי מקודשת, אלא י"ל כנ"ל גם צ"ד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף ק' ע"ב הגב ב', כתב דאין סחירה ממכרצ"ן וכו', דהם לא נחתו לה, ור"ה [דק] למצא שחוקק דלחחר מחייב שלא בא לידה לפקדון, אבל בעיקר דגם אס בשעת מעשה [הזריקה אחר הקדושין וכו'] שחוקק, נמי אינו כלום כיון דלא קצלה כו'. ובי"ב במלחא אבן כאן, ד"ל דלא פליגי, ומפרש למ"ש "לכסוף", צאזון אחר, דהיינו דאחר שנטלה מחזיק אחר הקדושין, דכיון דהו בידה ממ"ש יש להסתפק ומדלא שדחיינו מכה דנחלית, אבל בלא נעלה הכי אפי' לא אצק אינה מקודשת, דכיו כצק ל' מחזיק כו' [וכנ"ל בלוח ב'].

וכן בפיב קדושין סי' ל' סק"ד, כתב ד"ל דרשב"א וריב"ז פליגי ל' פליגי ע"ד הרמ"ה, ולפי"מ שצ"ח [ומנצח בלוח הקודם] דהרמ"ה מייירי שהשחית בחזקה והלכה ולא תשנה אס יפול כו', ח"ב י"ל דרשב"א וריב"ז פליגי מייירי אפי' בשקלחה מחזיק [אחר אמירתו], ומ"מ אי פסקין כרז אחא דסוצר דגם בגוונא דליפתא נשי לא דינא גמירי וסצרה דאס תצוק תחייב, ח"ב אפי' כמ"ש [דשקלחה מחזיק] אין חשש קדושין כו', ד"ל דשקלחתו כדו שלא תחייב בנחירות [ע"י צ"ח כה"פ ע"ן], ואין חשש קדושין כזו אלא לר"ה שם דסוצר דכח דליפתא הו"ל לנשדחיהו, לכן גם בשקלחה מחזיק נמי ל"ה אלא ספק כו', עכ"פ י"ל דכוננו מודו לדינא דהרמ"ה דצוק לחזקה והלכה ושאר בחזקה ולא שקלחה ודאי מורה שאינה חפלה בקדושין, ממ"ש שלא קצתן אליה, ולא חיישין כלל.

ובאבני נזר סי' קי"ט, [מנצח ד"ס חילוק צ"ח בן דעת רשב"א לדעת הרמ"ה וריב"ז], וסלח"ן. בלוח י"ה מצינו מדברי הרשב"א שצחלית ד"י, דלדכח מכה דסוצר כהרמ"ה, דמ"ש שם בגמ' דסצרה אי שדינא מחייבנא, הקשה, ותאמר "ללא", וחזק, דלא איכפת לה כיון דלא מידי עבדה דמכה דניחא לה כו', וכינוי כסצרת כהרמ"ה דכיון דלא עבדה מידי דמכה דניחא לה

בדעת הרמב"ם. כתב במקרא סופרים שעל העיטור דרש"ד פ"א, דמתוך דברי הרמב"ם שצ"ד דאיתא הכ"א נראה דסוצר כהרמ"ה, שכתב, המקדש כו' אין לר"ך שיתן הקדושין לידה אלא כיון שרלחה שחוקק לה הקדושין וצק בין לתוך ידה בין לתוך חזקה כו', ה"ז מקודשת, הכי בפירוש [מוכח] מדצ"ח דצוק אפי' לחזקה אינה מקודשת ח"ב היכה הזריקה מלונה, כלומר שאלמנה שחזק, אבל בלא ידעה כלום מהזריקה אפי' דאפי' שחוקק אינה מקודשת, ובי"ב הטור צ"ח ל', [וכ"ב צו"ע שם סעיף א'], וסחמא משמע אפי' לא ניערה, וכמ"ש ב"ש שם בדעת השו"ע, וכנ"ל בלוח ב'. והנה צ"ח ל' דנו הפוס' אס טונה הרמב"ם והשו"ע הג"ל דמלכד הרצו לעגם הקדושין צעין נמי רצו מיוחד שיהיו הקדושין דרך זריקה, עכ"פ מוכיחי שפיר דכלא רצו כלל לא מהני צוק לחזקה. ובתפלה לצי דלכלן בדי"ה דיונים, כתב נמי חזק דצ"ח דמדברי הרמב"ם הנ"ל מוכח דסוצר כהרמ"ה, אלא דהא מפרש כהרמ"ה עלמא דרך משום השחוקק עלמה אינה מקודשת, אבל יש הוכחה מדלא ניערה, ע"י דצ"ח שצ"ח ב', וכן מנצח בש"י מהר"א סי' י"ט דף מ"א ע"ב, דסוצר הרמב"ם כהרמ"ה, שכתב חזק דצ"ח, דמשי"ב כתב הרמב"ם והמחנר גבי צק לה קדושין "וגתרינא", דכלא נחלית כיון דליכא הוכחה [משחוקקת] אינה מקודשת. מוכיח ע"י צספרו ע"ב קדושין סי' ל' סק"ד, שכתב חזק דצ"ח, דהרמב"ם שם שכתב דכלא רצו לא מהני, לשיטתו חז"ל, דפסק [ככה דליפתא דסעיף ה'] כר"ה דלי"ה ספק קדושין משום דלא שדחיינו כו', [ע"ש בסקל"ה חות א']. והוא כעומ"ש הח"מ שצ"ח ב' דהרמ"ה קאי בשיטת הרמב"ם]. והע"ז צ"ח מ"ב סק"ג, מפרש דה"ט דהרמב"ם שם כתב "כיון דלחכה", משום דהא כתב שם דגם צוק הקדושין לחזקה מהני, וצ"ח ודאי לר"ך שידענא תחילה שהולך לצוק שם הקדושין, דאס ח"ב יודע לה הו"ל שחוקק דלחחר מחייב, [לפי' צ"ח אחר הקדושין בשעת שזרק לחזקה, י"ל דמהני שפיר אפי' כשלא היה רצו כלל מקודם, וכשיטתו לעיל בנחלית חות ב']. וע"י בחוט המשולש שצ"ח ב', מ"ש לדין מלשון הרמב"ם שצ"ח דאיתא ח"ב.

בדעת הרמב"ן הרשב"א והריב"א. כתב בפ"י ארוס סק"ג, דמדברי הרשב"א ד"י"ג ע"א יש להוכיח שחולק על הרמ"ה, והנה עמ"ש שם רבינא לחוש לר"ה שצ"ח דליפתא [דסעיף ה'], הקשה, הא בל"ה יש ספק קדושין משום דליפתא עלמה שח"פ במקום אחר, ותיקן [וכע"ז ב"רמב"ן וריב"ז] דלאו על שצ"ח דליפתא שלח לשאל לצינא אלא [אופן אחר] דשחוקק דלחחר מתן מעות צ"ח מנייה, כגון דשדא חזי לחזקה ואמר לה בסוף התקדשי לי צ"ח ואשחוקק, דליכא משום חשש דצ"ח, ע"כ, משמע דצוק משום דאמר בסוף, אבל חלי אחר הקדושין בשעת זריקה אפי' דלא חלחלי מתחילה [דכה לא חזר כלל בדצריכה שנתרחתה מקודם ב], מ"מ הו קדושין ודאי, ואפי' לא נתן בידה אלא צק לחזקה, אמנם לפמ"ש ב"ש [שצ"ח הקודם] דהרמ"ה מייירי בניערה, ח"ש, [ד"ל דהם מייירי בלא ניערה, ומשי"ב י"ל דכיו קדושין ודאי, להכי כתבו דלכסוף אחר לה, דכמ"כ ל"ה אלא ספק כו'. מוכיח ע"י בלוח הנ"ל דכרזה פוס' חילוקים על ב"ש]. ובי"ב בדעת הרשב"א וריב"ז צ"ח אפי' בשמים סי' ס"ב סוף חות ג'. ובי"ב בקול אליהו סי' ז' צ"ח א', דמהרש"א הנ"ל שמתין דפליגי על הרמ"ה, דסוצר דאפי' שחוקק דלחחר זריקה הו ספק מקודשת לדעת הר"י, כ"ש שחוקק דשעת זריקה דהו מקודשת גמורה.

(ב) מנצח הראשי בשמים. דסמור.

(כא) מנצח המלחא אבן דלחלן.

(כב) מנצח שם ב. קיצור.

אוצר

סיק כט אות ג

הפוסקים

אמנם, מוכיח מדברי הריטב"א על דסובר דאין שום סברה לחלק בין נותן לידה לזרקה לה, דאליב מה הקשה למח נפ"מ סיפר כו, כה הוי רבנא גדולה בספור המעשה, דקמ"ל דגם זרק מהני שתיקה כו.

ובחדות יעקב תנינא סי' כ"ג דכ"ז טור ב', כתב דנראה לפרש דהריטב"א ס"ל כהרמ"ה, ומבאר בטעם הרמ"ה דיש הוכחה משתיקה דאינה רוצה, וכיון שלא קבלה בידה, הרי אי ניהא לה הו"ל לומר הן, [וכע"מ] שז"ד דוד המצא בזה, ופי"ש למח לא נוכח להיפך מדלא אמר חז"ל רוצה, אלא דהתם דהיה ערוכה דרצונה ואין פנאי להשיב, אין ראיה שלא נתרצה מדלא אמר הן, ואדרבא חיישין מדשחק דנתרצה בלבה, כיון דאמירתו היתה בשעת מחן מעשה כו, [ונראה דכוונה דכ"פ הוי ספק, ור"ל חלל באינה ערוכה גם הריטב"א יורה דמלא אמר הן מוכח דאינה רוצה, כיון דרק זרק חזק לחיוב ולא קבלה בידה], ולא קשה נמי קאשיא הב"מ הג"ל [בה"ט ט"ו].

ובדעת הרמב"ן, כתב באב"נ"ז הג"ל בזה לא נראה נמי לחלק, דעל משה"ק שם למח תחתיו חזק ותימא הרי שלך לפניך כו, חירן, דאין לא אחיז עליה משום דלא טענה, דאי ניהא לא ניהא לה תימא "לא", ע"כ, והיינו כתי הריטב"א הג"ל דאינה רוצה לדבר עמו, דאילו לטעם הריטב"א דאין מציאין ראיה ממח דלא טענה להיפך משום דלא איכפת לה כיון דלא טענה מעשה המוכיח שנתרצה, ובג"ל, הכא יש ראיה [לפי שטחו, לומר דניהא לה], ממה שחזרו להפך ולא זרק, ואין לה אמחלל שתיקתה מאחריות, כיון שזורה להפטר ע"י שחזר שקול שלך, לכן נריך לטעם הריטב"א דאינה רוצה לדבר עמו, ואף שהריטב"א הג"ל הביא שם לדברי הרמב"ן, הלא בלא"ה השיג עליו, ע"ש, ובאמת בלא"ה [ע"ש בסי' י"ג אות ז'] ראיתי שהרבי דברי הרמב"ן עם דברי הריטב"א, מימ נ"ל צרור בדכתיבא.

בדעת הר"ן, כתב באב"נ"ז נר הג"ל אות י"ז, דלכאורה נראה דסובר כהרשב"א, דעל הקאשיא למח תחתיו חזק ותימא הרי שלך לפניך, חירן, דטענה וסברה דלא מפטרי בזה, ע"כ, ומדלא ח"י כהריטב"א והרמב"ן הג"ל דאינה רוצה לדבר עמו, מכלל דסובר כהרשב"א הג"ל דמניעה דבורה אין ראיה מברין, דהנה להר"ן אין נריך דוקא לומר הרי שלך לפניך אלא דמה שחזק הוי כחמה כן, וכע"מ] שגמ דיה ע"כ צורקתו לאור כו דהוה כחמה שקול לא צינול, [ודלא כהרמב"ן הג"ל דכתב לענין פקדון דכפי השבב מיד ליד, דמשיב הוקשה לו דכ"פ תימא שקול דידך, והאריך לתרן דלא אחיז משום דלא טענה, דאינה רוצה לדבר עמו, חלל להר"ן יכולה לזרק בלא אמירה שקול דידך], וכן מפורש בחי' הר"ן לבי"מ דמ"ט, דאחר שכתב דבפקדון כחמה חל שקול דידך נפטר, הוסיף, ומ"ט בקדושין אי שדינא מחייבנא, לאו משום דדינא הכי חלל דטענה, ע"כ, הרי שלא כתב לענין דהכא שחזר שקול דידך, אלא דהא גופא דאמרן דאי שדינא תחתיו, לאו דינא הוא, וע"כ בדכתיבא דסובר דמה דשדינא באפי' הוי כחמה שקול דידך, איב אין ראיה דסובר כהרשב"א כו, [ור"ל דהא להר"ן אדרבא נריבא לאמחלל על שתיקה, אלא דלא כפי לי לתרן דאינה רוצה לדבר עמו דהא אכתי יכולה לזרק בלא דיבור, ולכן נריך לטעמא דטענה, והיינו האמחלל על שתיקה ואי זריקה].

בדעת הרא"ש והפור. במחנה אפרים בהכרחו שאל המור, הציור, דמכחור כאן שביא להרמ"ה, משמע דסובר כותיה, ואילו בסי' ל', דין אמר התקדשי במנה ואמרה לו תטבו על הסלע דבאין הסלע שלא אינה מקידשת, כתב [מהר"ש סי' י"ז—ע"כ, דהיינו] אפי' זרק הקדושין אח"כ לחיוב ושחק, כיון שצילתה דעתה שאינה

אין ראיה ממה שלא זרק כו, [וכג"ל בדבריו שצ"ח ב', ע"ש]. אמנם בזה נ"ו, כתב ע"ד הריטב"א בג"ל צעני ארזים, דמוכח דפליג על הרמ"ה, ואין לתרן כהמקנה [כג"ל ב"ל], דהתם צעני כו, דהא המקנה בסי' מ"ז כתב צעני דהא דהרמ"ה לא הוי אפילו כשתיקה דלאחר מחי' כו, וא"כ גם שריך לא מחי' כו, [וכמבאר בסק"ל אות א']. מיהו בזה ס"ל הביא שז' למ"ט בזה נ"ה, דיסוד דעת הרמ"ה הוא ע"מ"ש הריטב"א דלא איכפת לה לומר "לא", כו, והיינו משום שלא טענה קודם מעשה המורה על כן, ובזה פ"ה ופי"ש מיישב דלא תקשה ממ"ש הריטב"א בג"ל צעני"א, דיש צ"י גווי זרק לחיוב, אי' כהא דספי"ז דצ"ק, היתה אכן מונחת לו בחיוב ונפלה לענין חזק חזק, והיינו משום דמכחו היתה מונחת כו, דאדם היושב אלמלא יסלק כחו ויהי כחצן דומם ויפול אחורנית וממילא חפול האבן מחיוב, נמלא שבכחו מחזיק האבן, וכשעומד מסלק כחו כו, [וע"ש במה שהאריך מקדם להוכיח דבכ"כ השיב מעשה], והרשב"א בתורה האדם סוף שער אי' דן דגם לענין שחיטה תופיל בגלל סכין מחיוב ושחט, כיון דלחזקין הוי כהפיל וחייב, וע"ש בהרמ"ה ובתנ"ש סי' ג' סק"ז כו, ולכן ה"ה בקדושין דמסתמא מיידי הריטב"א כעין חזק המבואר בש"ס, דנמלא דכסף הקדושין המונה בחיוב מכה מונה, לכן השז' מעשה כיון שמשמרת בכה כו, וא"כ ה"ה לה לעמוד לסלק כח מהפך, וכיון שהבחיוב נחשב למעשה ה"ה לה לסלק מעשה, [ונראה טווחו דמשה"כ כתב הריטב"א דאמר הקדושין לבסוף, דבכ"כ אי' אמר בשעת הזריקה מקדשת, דיש מעשה דידך], חלל בגדון הרמ"ה לפמ"ש האחרונים דמיידי שלא הציטה, דלא כהר"ה, ע"כ דאף בשעה שעומד והלכה נשאר מונה בחיוב, (דא"כ הרי הציטתו ופשיטא דאינה מקדשת), ח"כ מתחילה כשהיה מונה בחיוב לאו מכה ה"ה, שחזר גם אח"כ כשעומד נשאר בחיוב, ובכ"כ אינה עשה מעשה כלל [בשעת הינוח בחיוב], ולק"מ ממ"ש הריטב"א שם. וכ"כ שם בזה פ"ט ולי"א, דממ"ש הריטב"א דלא איכפת לה לומר "לא", כו, הרי דבריו צריכים דכל זמן דלא עברה מעשה דמוכח דניהא לה אין מציאין ראיה ממה שלא טענה מעשה להיפך, ואזי יסוד דעת הרמ"ה כו.

ובדעת הריטב"א, כתב באב"נ"ז שם בזה נ"ז, דמהא דעל הקאשיא הג"ל דתימא "לא", לא חירן כהרשב"א, אלא כתב, דאינה לא צעני למיטען טענות צדקה ולא למימר "לא", דמאיסא לה דיבורי או משום כסיפוחא או לנישוא, ע"כ, הנה מפורש דאף על מה שלא טענה מעשה להיפך אנו נריכים לחירן, וא"כ הא דהרמ"ה אף שלא טענה שום מעשה [דמוכח שנתרצה, מ"מ] יהא ראיה ממה שלא טענה מעשה להיפך, הן אמר דכדי שלא לעשות מחלוקת בין הפוסקים יש לדחוק ולומר דדוקא בשתיקה דלאחר מחי' דבמעשה זא לידה אלא דיש אמחלל על המעשה, מ"מ כיון שיש מקום להוכיח מהמעשה, זכא הוא דכתב הריטב"א דמחויבה לומר "לא", כדי לסלק כל ז' הוכחה, משא"כ בזה דהרמ"ה דלא טענה מעשה כלל כו, אלא גלדרי הריטב"א דדרי"ז אין לומר כן, דאיהא התם ה"ה אחת דמשיב כרע כו אחת גברא ושהא קדושין כו, וכן הריטב"א למח נפ"מ סיפרה הגמ דמשיב כרע כו וחי דקמ"ל דלא ניהא דבעצודתה ערוכה ואין ראיה משתיקה, ע"כ, בסב [מבואר דמפרש בשתיקה, ולא כד"ש לפרש בגמ דאמר הן, ע"י בטה"י כ"י, הרי] מפורש להדיא דסובר דאף צוריקה מהני שתיקה, ואין לדחוק ולומר דמיידי שזרק לתוך ידה, דאין להפך מונה בידה אם לא צדונה דידה, ועוד דפשיטא דעודא משמע דלמשלל דמ"ה שדא כו, וע"כ דהריטב"א פליג על הרמ"ה, ולפי"ז ליהא למח שכתבה ליושב מהא דרי"ג, אלא מסתברא דלשיטתו חז"ל שריך אמחלל על מניעה דיבורה כו, וגם שפא"ת יוסף (לר"י ריחין), סי' ע"ז בדיכ

אוצר

סי' כח אות ג

הפוסקים

ב' ד"ה ושם, דעתו דמדכבדא הטור להרמיה, סובר כמחזק, [דע"פ א"ל נערה מיד, ע"ש].

ובראשי בשמים סי' ס"ז אות ג', דן עפ"ד הטור כאן ד"ל דלא סבר שהרמיה, שכתב, דאף דהטור הביא להרמיה, מימ המעיין בסדר דבריו יראה להדיא דמימ לדינא סובר דצדק לה שלא מדעתה נמי חיישין לשתיקה דלאחר הקדושין, והביאו רק לענין דלא להוי קדושי ודאי כשתיקה דשעת מחי' כו', דהנה הטור הביא להרמיה בין רישא וסיפא להא דכנסו לפקדון, ואח"כ מצוי להא דסעיף ה' דכיון דקיבלה בתורת קדושין חיישין לסדרה דהו"ל למשדינכו, ובסדרת הרי"ף שם כו', ואם איתא דסובר דהא דהרמיה קאי גם אליבא דהרי"ף הו"ל להטור לסדר להרמיה אחר כל דבריו שפסק דחיישין לשתיקה דלאחר מתן מעשה, והיינו למדין מהרמיה דצדק לה שלא מדעתה לא חיישין כלל, לא לשתיקה דשעת זריקה ולא לשתיקה דאח"כ [ד"ה אפי' ספק], וע"כ דלא נקט להרמיה אלא ללמוד ממנו דצדק לה דע"כ ל"ה למה ששחקא אז ואלא דמי לנתן לפקדון [ואמר הקדושין לפני שקיבלה] דמקדשת ודאי, דהכא כיון דשלא מדעתה זריק לה פשיטא דשתיקה חינו כלום, אבל לענין השתיקה דלאח"כ הדר דינא דהוי ככל שתיקה דלאחמ"מ, וז"ל דסובר כהרמ"ב וסי' [שצמק"ה אות א'] דפוסקים דלי"ה לשתיקה דלאחמ"מ, וכדביאר הח"מ [שצמק"ה ב'] ודלא כה"ש שם, כ"ז לפי האחרונים כהרמ"ה כו', אבל לדעתי גם הרמ"ה מיידי רק לענין דאין הוכחה משום שתיקה דשעת מחי' כו' [כמובא בזה ב'].

בדעת רבינו גרשון והגהות מרדכי. ע"י צח"מ שצמק"ה הקדום, שהגהמ"ר שצמק"ה מ"י גיעין שהביא הרמ"ה צ"ח מ"י סעיף א' כו', חולק על הרמ"ה. וע"ש שה"ש כח דהתם שאני דמיידי דנחלית. וכ"כ בעל"ה שם. וכ"כ צח"מ צח"ה סי' פ"ד ד"י תחילת ע"ד, דהמעין שם כתב צננים וצדרי ר"ג שהביא שם, יראה דהאמת כמ"ש הצ"ש דהתם מיידי צדריך קדש, ודלא כמ"ש כהנא שבע"ז [פי' דה"י יצ"ב]. וכ"כ ביתר צלור בתשובתו שצמק"ה דבי עילאי סי' ע"ז בדק"ה טור ב', דהא דהגמ"ה מפורש כהדיא דהגמ"ר דמיידי דדיבר עמה בעסקי קדושין, והיינו שיד ונחלית.

וכתב בראשי בשמים סי' ס"ז אות ג', דאף דה"ש כח דלאו חולק, משום דהתם מיידי דנחלית, ונמשכו אחריו כמה אחרונים, מימ נראה דלדק הח"מ דסחרי אכדיו ואין לקרנם צדק. ומבאר בזה ד' דאף דאמנם מיידי הגהמ"ר בנחלית מקודם וכדמשמע בזה ב' אות ג', היינו משום דצדון דהתם לא הועיל לשון הקדושין, דלא אמר לי כו', ואח"כ עמה משום מדבר עמה תחילה בעסק קדושין לחוד כו', והיינו משום שתיקה דלאחר מתן מעשה כו', ומשוואה אכדיו, דחיישין לשתיקה דלאחמ"מ אף שלא קדש בפירוש אח"כ רק שמקודם דיבר עמה בעסק קדושין כמו שקידשה להדיא דלאחמ"מ, ופי' מיתי שם העובדא דלקח ידה צמ"כ כו' להשיב רבינו גרשון דלויכא גט, מאחר שלא זרקא, אף שלא דיבר עמה בשעת נחילה, כיון

רואה להתקדש וכולה למר צמחנה קבלתיו, ע"כ, משמע דמשום שגילתה דעתה הא לא"ה מקודשת. וכ"כ בקול אליהו סו"י ז', דכ"מ מדברי הרא"ש והטור אלו.

אולם צח"מ המשו"ל (מואלחזין) כתב הר"ה סי' א' אות ז', אחר ד"ל נמי דמדברי הרא"ש כ' אלו לכאורה נראה דחולק על הרמ"ה, כתב, אבל אי דיוקין כולי האי נידוק מסיפא איפכא, שכתב שם אבל בסלע שלה מקודשת, שזה הלשון מורה שהיא רוצה בקדושין, ע"כ, משמע דאי לא הוראת לשונה שחפיה בקדושין מסתמא לא היתה מקודשת, אלא דהרא"ש האמת תפס בן צרישא בן צסיפא, דבאמת איכא גלוי דעתה צרישא שאינה חפיה וצסיפא איכא ג"ד שחפיה. וכוסיף, ואם נימא דדון הרמ"ה חלוי בפלוגתא דרצא ורי"ה כו' וכת"ש הח"מ [כמובא בזה ב'], הוי לשון הרא"ש מדויק ע"י, דהא הרא"ש סובר דחיישין לקדושי דרי"ה והוי ספיק [כמובא בסעיף ה'] משי"כ כתב צרישא דאיכא ג"ד שאינה חפיה אינה מקודשת כלל, ובסיפא דאיכא ג"ד שרוצה משי"כ מקודשת גמורה, אבל צדק לתוך חיקה סתם כדון הרמ"ה הוי ספיק, משום דחיישין להא דלא שדחינכו, אבל לדינא אין דקדוקין כאלו מכריעים, ומחזורתא דהרא"ש האמת נקט. גם בשארית יוסף (להר"י רייזין) סי' מ"ז, כתב דדברי הרא"ש אינם ענין כלל לדון הרמ"ה, דאפשר דסובר דשתיקה מהני אלא דסלע דעלמא גרע, או סובר דשתיקה לא מהני אלא דסלע דירא עדיפא, ועוד דיותר נכון לפרש דמ"ש זרק לאו דוקא וכוונתו נתן לחיקה, ע"ש בפרישה מ"ש צדק. ובאדני מר סי' ק"יט אות פ"ז, מיישב עממ"ש לעיל דעת הרשב"א, דיש צ' גווי החזקה בחיק כו', ע"ש, וה"כ ו"ל דכ"ס לי מיידי באופן דאם תעמוד ופול החפץ, וא"כ צמחנה שמונה עדיין בחיקה הוא מכתה והוי כמחזיקה צדק, משא"כ בגוגא דהרמ"ה כו'.

ועיין צננדי שם כאן, אחר שכתב דלה"ש [שצמק"ה ב'] דהרמ"ה מיידי דניערה, לק"מ, דהתם בלא נערה שפיר מקודשת, אלא דהמחמ"ה דהקשה כ"ל לא פי' כה"ש, הוסיף, ועוד נראה צדק דשאני הכא דאמר לה כנסו לפקדון [וכה"מ שצמק"ה ב'], דאמרה אינו רוצה בקדושין אלא לפקדון כדאמר תחילה, משא"כ התם חילו לא אמרה תנאו על הסלע ונתן לחיקה, בודאי ארזוי קמה, דהא לא היו עוסקין במילתא אחריתא, אלא מדאמרה תנאו על הסלע והסלע אינו שלם גילתה דעתה דאינה חפיה בקדושין, משא"כ כשהיה הסלע שלה ודאי הוי קדושין.

ובמקרא סופרים שעל העיטור צדק רע"ד ע"א, כתב ע"פ דברי הטור שצמחילת סי' ל', וכנ"ל דעת הרמ"ה, דנראה דסובר כהרמ"ה דכל שלא שקלתינכו מחיקה אינה מקודשת, כיון שזרק לה שלא מדעתה. ובקול בן לוי סי' ד' צדק מ' ע"ג, מוכיח דהטור סובר כהרמ"ה, דא"כ הו"ל, והרמ"ה כתב, מדכביאו כלשון וכתב הרמ"ה, משמע דהכי ס"ל, ואינו סותר למה שפסק הטור בזה דליפחא כהר"ף, דהתם שאני כו' [וכמובא בזה ב'], דלא כמ"ש ח"מ שם דהרמ"ה חולק ופסק כהרמ"ה כו', וע"י צח"מ שצמק"ה

ובפני הארי' ה"י סי' ב' אות ב', כתב דמתשר הרא"ש שהובאה ברמ"א סי' מ"ב ט"ף סעיף א' [ובטור שם]. מבאר דלא כהרמ"ה, דהתם בשעה שקבלה המעות לא הרגישה כלל שאמר לה האמק"ל, רק אח"כ, ואם כתב דדוקא בורקה אינה מקודשת כו', [הנה ברא"ש לא כתב בהדיא "דוקא" בורקה, אלא דמשמע כן, וע"י בסק"ט אות ט' מה שדנו כמה פוסקים על מה שהוכיח שם הרא"ש הא דרקה, אם דיקא הוא].

וכו' להבנת הענין ולהבנת דברי כמה מהפוס' הנזכרים להלן, יש להקדים, שבהגמ"ר יש ב' מדרגות, א' שעליו השיב ההלכות חיים ב"ר יוסף, ונדון זה לא זכיר הרמ"א בסי' מ"ב, ב' נדון דריג דהר"ה בר' יוסף הג"ל מביאו להסתייג ממנו, וזהו שהביא הרמ"א שם.

(כ) והא דלא הזכיר גם להטור, משום דלדעתו הביא הטור להרמ"ה רק לענין נתן תחילה לפקדון, ע"י בדבריו שבאות ב', אבל בהרמ"ה עצמו מפורש שם דחיינו אפי' אמר תחילה לקדושין.

[ולעצם קושיתם מהרא"ש והטור דהתם, צ"ע, הא הרא"ש כתב שם, אפי' זרק לחיקה, וקבלתו כו', ואפשר דחיינו שקבלה מחיקה תיכף כשזרק לה, וכתב"ה הרי יש משה מוכיח שנתרצית, ע"י בטר"ד הסיב קדושין שבאות ב', ומשורה אלמלא תגלוי דעת מקדש דאינה רוצה, היתה מקדשת לכו"ע. גם הטור שם אף שלא העתיק תיבת, וקבלתו, מ"מ י"ל דה"ז כוונתו שקבלה אח"כ, וכדאינא ברא"ש שמשם מקורו, ולשון, בשתיקה דקט' שם והטור י"ל דהכונה שלא אמרה אז בהדיא שאינה רוצה, אבל מ"מ קבלתו.]

אוצר

סי' כח אות ג

הפוסקים

לכך משום שלא נתרמה, הלא ודאי שהדברים כפשוטם דאפי' לא שדיק ולא נתרמה מעולם ונתן בעי' ס"ל דהוי כשתיקה דלאחמ"מ והוי ספק קדושין, הלא דמ"מ אינו סותר לדיון הרמ"ה, דהתם כלכלה לציית עם הכסף, והרמ"ה מיירי דלזלזל לעלמא ולא שקלחא מחיקה, [ע"י דבריו שצאות הקודם].

בדעת רבנו ירוחם. כתב בשארית יוסף (לר"י רייזין) סי' מ"ז דמ"ה ומלחתי, שר"י צנ"צ ח"א דעתו כהרמ"ה, לאחר שכתב דבשנתו בידה ולא זרקתו אפי' שתק מקודשת, הוסיף, ולתוך חיקה אם שתק אינה מקודשת אפי' אם לא זרקת, רק כשחמרה הן. וכ"כ בדעתו בחוט המשולש (מוולאזין) כתב הר"ם סי' א' אות ז'. וכן הביאו בחזו"א הכ"ל בזה צ"ע.

ובשיטתו לא נודע למי למס' קדושין, כתב בקול אליהו סוס"י ז' דחולק על הרמ"ה, שכתב בד"ג, ופשיטא לן דאי שדא לה מנה ואמר לה התקדשי לי זו ושחקת, דמתקדשת, דאם איתא דלא ניתא לה תשדינכו, דהא ודאי אף דלא גמורי דינא, מ"מ מידע ידעא דכיון דלא קבלה בידה אי שדא לא מחייבא, אבל צעודא דליפתח י"ל דטעיה וסברה דכיון דבירה קבלתה אי שדא מחייבא, ע"כ, הא מצויר דעתו דאפי' לר"א דסובר צעודא דליפתח דלינה מקודשת, מודה דזרק לה אפי' אמר הקדושין אחר הזריקה ושחקת מקודשת גמורה, מדלא שדינכו, כ"ש אם בשעת זריקה אמר שחקת ושחקת, ודלוי סבור דמקודשת. [וסברה זו דזרק לה כ"ע ידעי דלא תחייב, ע"י בבע' מ"ז].

דיונים מדברי הגמ' ועוד פוס'. בתפארת צבי (מגלגל) סי' ק"י, דן להוכיח מהגר דצחק לה קדושין ושחקת הוי כשתיקה דשעת מחן מעוט דעלמא, דמצא, דהא דרצא בולרך להוכיח בזה דליפתח דשתיקה דלאחמ"מ לאו כלום, ל"ל דאינו משום דהוה ס"ד דתוסיל השתיקה מטעם דהו"ל למשדינכו, דא"כ אין בוכחא מזה דנתן לפקדון, וכדפריך ר"ה, ונכי דרצא סובר דגם בגוונא דליפתח בזה דתחייב כשחזרוק, מ"מ אין ראיה מפקדון, דהתם הא מסברה ידעין דא"ל למשדי משום האחריות ואין לריך ראיה לזה, עכ"ל דעיקר הוכחה היא דלא נימא דמשתיקה לחוד מוכח דריות, דלכ"כ הו"ל למימר אינו רואה, וע"ז מוכיח דמשתיקה דלאחמ"מ אין ראיה דנתינת, א"כ כיון שרצא בולרך לראיה דשתיקה דלאחמ"מ לא מהני, לפ"ז יולא דשתיקה דבשעת מח"מ, אף באופן שלא קבלה רק זרק לחיקה, יש ראיה משתיקה [בלחוד דנתינת], כיון דהוא בשעת מח"מ ודאי מהני, וכ"מ מרש"י שם שכתב בעטם דלא מהני שתיקה דלאחמ"מ, דסברה דלא איכפת לי בזהמירא כו', ולא כתב כהר"צ"ש [הכ"ל צח"מ שצאות צ"ב] משום דלא עשה מעשה דמוכח שביא רואה כו', עכ"ל בלחמ דאין [לריך] ראיה מהמעשה שלה שקבלה הקדושין, רק מדשחקת בשעה שנתן לה לקדושין כו', וכ"מ מלשון הגמ', דקאמר שתיקה דלאחר מח"מ לא מהני, משמע דקודם מח"מ מהני בשתיקה ולא משום הקבלה שקבלה, וכ"מ מצויר בהגמ"ר סוף גטין, שכתב בזהדיא דשתיקה מהני בשעה שנתן לידה והיא שותקת [משמע] ולא מהקבלה רק שביא לה למר אינו רואה, הולס בלחמ כבר הסכימו הרמ"ה והטע"ש והרמ"א והר"צ"ש והכ"ז, דשתיקה כי האי לאו מילתא היא, רק צעין שחקל דבר לקדושין ומזה מוכח ברנ"י, וכ"מ דעת הרמ"ז, שכתב דצעין שחזרוק לה קדושין מלעתה [כ"ל דעת הרמ"ז], ע"כ דסברי דכיון דשתיקה דלאחמ"מ לא מהני מוכח דצעין נמי קבלה מעשה, א"כ גם בשעת מח"מ אין ראיה מהשתיקה לחוד כיון שהיא לא קבלה הקדושין כו'. [אלא דדעתו דכ"ז לענין שאינה מקודשת משום ע"ס שתיקה בשעת זריקתו, אבל אכתי הוי ראיה מדלא זרקת, וכמוצא בזה צ"ע].

בשארית יוסף (להר"י רייזין) סי' מ"ז, אחר שדן בדיעות הפוס' בזה כ"ל כ"א במקומו, כתב, ולדעתי זה תלוי בפלגותא

דרש"א

כיון שדיבר עמה בתחילה, ע"ש היטב, וכייוני נמי משום שתיקה דלאחמ"מ, אבל היטב על הדעה דבתיקה להדיא בשעת זריקה, אף דצ"כ זרק לה יוא קילא יותר מדובר עמה תחילה בעמ"ק וזרק לה בע"כ [כיוני אחי ידה בחזקה דהתם] ולא אמר הקדושין בשעה שזרק לה בע"כ כו', וחזרון הכ"ז הג"ל אינו עולה אלא למכרמ"מ [המוצא בסק"א אות מ"א] ל"מ לשתיקה דלאחמ"מ אלא בשד"ק, אבל לכל החולקים עליו אין סברה דלשון הקדושין ממש שאמר בשעת זריקה יגרע מדובר עמה תחילה בעמ"ק, דכיון דקדשה בזהדיא הרי ידעה דלקדושין זרק לה והו"ל למשדינכו כו'. וע"ז דבריו שצאות כו'.

מידה ע"י צע"כ קדושין צע"א וצח"מ שצאות הקודם, שחילקו באופן אחר מהא דהגמ"ר ושחין לומר דחולק. וכן י"ל לדברי ע"ש שם. וצח"מ הכ"ל הוסיף, ד"ל עוד דהתם שכתב עכ"ל צע"כ דרך קישוט, אפי' נאמר דלא שדיתא משום שסברה דתחייב, מ"מ היה לה להסיר מאצבע ולשמוך בידה, ולא להחזקט במה שהוא נגד דעתה, ומדלא הסירה [נראה] כשמהה בזה, [ואף שזה אכתי לא מיושב קושית הח"מ שם ע"פ חז"ל הרמ"א, דהרמ"א לא הזכיר טעם כו', אבל מנודן דר"ג ע"מ להא דהרמ"ה שפיר יש לחלק בן]. [וע"י בסק"א אות י"ב מה שהעירו כמה פוס' על ע"ס הסברה דדרך קישוט]. וכתבם צ"ב סי' קט"ז ד"ה ולא, חילק, דהתם לא היה אונס גמור כו', ומדלא זרקת גילתה דעתה דתחילה נמי ברטון היה זרק משום לניעות סירבה כו', דאין לומר דלא זרקת משום דהשעה שחייב, דכיון דבאונס נתן לה, כו"ע ידעי דלא מחייבא כשחזרוק, משא"כ בזה דהרמ"ה דלא סירבה מלקבל, אלא הוא לקדושין זרק [ורק לא אר"י מעיקרא], סברה אי שדינא מחייבא. וכע"ז ביד דוד שצאות צ"ב, בסוף דבריו. ובאצ"י נר סי' ק"ט אות פ"ח כתב, דלפ"מ שצ"א דהאחמ"מ ביד הוי מעשה [ע"י דבריו שצעת הרש"א], א"כ לא קשה מהגמ"ר, דהתם כיון שהחזיקה בעצמה בידה שפיר הוי מעשה, ואמרין אי לא ניתא לה, תשדינכו, והתם דהא לידה שלא בריונה ל"ש טעויות שחייב, משא"כ בזה דהרמ"ה. ובמלחא אכן כאן אף שדחה בסוף למ"ש הכ"ז דהתם מיירי בנתינתה, דבהגמ"ר מצויר דלדברא מהדר להוכיח דלא צעין ראי' במדבר עמה, ואח"כ מיייתי הא דהרמ"ה כו', מ"מ לפ"י שם חילק מהא דהרמ"ה, דהתם כיון שנתנם לידה וע"כ קפלה ידה ונטלתו, אמר' שפיר מדלא שדית ש"מ דנתינת, משא"כ בזרק לחיקה דהתם כו'. וכע"ז בבאור הגר"א סי' מ"ז לפ"מ שצ"א נכדו בזה, דהתם מה שסברה ידה להחזיק החפץ הוי מעשה מוכיח דניתא לה, דלולא מעשה בריונה נמא נופל כו', משא"כ בזרק לחיקה כו'. [וע"י בתפארת צבי (מגלגל) סי' ק"י דק"ה ע"א, דכתב, דאף שיש לחלק בין נתן לידה לזרק לחיקה, אבל זה דוחק, אלא דלפ"מ שצ"א, כ"ל בזה הקודם, דהרמ"ה קמ"ל דרק משום שתיקה דשעת הזריקה אינה מקודשת, אבל יש ראיה מדלא זרקת, בזה הא גם הגמ"ר נמי מודה דאינה כשתיקה דשעת מח"מ]. וע"י מ"ש בזה דבריו חיים להר"י אויערבך, סי' ה'.

ובחזון איש סי' מ"א (במהדורת תשי"ח) אות ד' ה, הנה לענין אם מיירי הא דהגמ"ר בנתינת מקודם, מוכיח דמיירי בלא נתינת, אלא שחקת, דהא הראה החפץ להאשה כדי ללוות עליו, ואלא אותה אם תתקדש, ושחקת, וחזר ואמר הרי לך לקדושין, הרי מצויר שער דבור זה לא היה צניעם שום שדוכין כו', וגם השואל והמשיב לא הזכירו פרע זה בדבריהם כו', וכן צנודן דר"ג מצויר בתפ"ז [רק] שדבר עמה תחילה שכתב נתינתו סתם לקדושין, אבל לא חזר שביא נתינתה מתחילה, ואם היה זה עיקר טעם הדיון לא היה מחסר תנאי זה בדבריו, ומי ינצא לנו שכן היה המעשה, ועוד הרי הר"ה שם מציא ראיה לדבריו מתפ"ז ר"ג לגדונו [דלירעה גט מספק], וגדון הר"ה מיירי בלא נתינתה מקודם, ואין נאמר דלדברא ר"ג סובר צנודן הר"ה אם ידבר אחר שהחפץ בידה אפי' ספק קדושין

אוצר

סיק כט אות ב—ד

הפוסקים

דצורק לה צ"ע ים לחוש יותר להוכיח מדלג זרקא, דנחלחא, דאין לה לטעות דחתייב כר, וכמ"ש הרשד"ם כר [המוצא צסקלי"צ אות ד], ומה שחילק הבית מאור [כ"ל ב"ח ז' דצורק לה לא עשה מעשה כלל, משא"כ בשחיקה דלחתייב דעלמא דעכ"פ עשה מעשה קבלה כר, הנה מלבד שאין הסביר מברע כל כך צ"ח, דכיון דכל עיקר הטעם דחיישין לשחיקה דלחתייב הוא מדלג שדחינו, אי"ב מה נפ"מ אם עשה מעשה קבלה מקודם או לא, הא המעשה הקודמת לא הועילה לקדושין כלל, כעבודת דליפתא שלא ידע כלל מהזחי שצחוכה, [ואפ"כ חשו לשחיקה דלחתייב], עוד זאת שלא חזר ענין דמעשה לקוחה בהגמיר הג"ל צ"ח ר"ג ולא צרש"א וריע"א כ"י [שהוצאו ב"ח ז'], וכל כה"ל מילחא לא הו"ל להפוסקים למשחק מינה, וקשה מאוד להכריע מדעתנו צ"ח וטענות שאין מוכרחות כ"כ, ולא נמלאו מצוה דצ"ח הרשד"ם, כ"ז לשיטת האחרונים הג"ל, אבל לדעתנו כוונת הרמ"ה בדרך אחרת כר, כמובא ב"ח הסמוך.

ובאבני נזר סי' ק"ט, אחר שצייר דק הרש"א סוצר בהרמ"ה והרמ"ן והריע"א חולקים, ובב"ח הקודם, כתב ב"ח ז' אות, אי"ב לריכס חנו לחוש להכר תקיפי קמאי, והרמ"ה אין דצ"ח מפורשים, להב"ח וס"י [שב"ח ז'] מיירי שממילא ניער, והרמ"ה אף דלא ס"ל כן, מ"מ הא סוצר דהוי עכ"פ בשחיקה דלחתייב כר [ע"ש], ואף שבאמת דצ"ח הרמ"ה וס"י (להרמ"ה אינך מקודשת בלא ניער) נראים עיקר, מ"מ כיון שדצ"ח האחרונים הרמ"ן והריע"א מפורשים, איך נדח דצ"ח הרמ"ה בשב"ח דצ"ח הרמ"ה שאינם מפורשים, והרש"א יחיד לגביה, וצ"ח הג"ל [כ"ל] כתב דין הרמ"ה הוי ספק (משום קושית הב"ח לבד, אף שאינו מדין הקוש"א, ע"י צ"ח ט"ו), עכ"פ מחמת דצ"ח הרמ"ן והריע"א הוי ספק.

ובגדנו שאלח צלצעה כשם הטענה, דמדמי לה שם ב"ח ז' אות נ"ב להא דהרמ"ה, והוי עוד ספיקות, דן לז כיחור להקל משום ס"ס, דצ"ח ים ספק שמה אחי ידכ צחוקה [ד"ל שלא היח ויחל לזרז בקל רק אם היח לוחמ עמו, שם אות נ"ד], ויש לה אמתלא שלא רחש להלחם עמו, ושמה הלכה בהרמ"ה, אלא שהספק דצחוקה אינו ספק גמור, דאפי' אחי צחוקה ים ראי' מדלג זרקא חוכך כשהניח ידו, מיבד צ"ח שיש ספק שאמר הקדושין לאחר שימח הטענה, ים לדון ס"ס כר, שמה כהסביר דשחיקה דלחתייב הנתינה לא מהני [אפי' צ"ח דע"פ כר, ע"ש], וזה ספק גדול, שצ"ח רוצ הפוסקים כר [עסק"ל אות א'], ואפי' להמחמיר שם אינו אלא ספק מקודשת, וזה גופא הוי ס"ס, וכשיש עוד ספק ראוי להקל, ואי"ב אפי' להחליק על הרמ"ה ים ס"ס להקל, שמה לאחר ששם צלצעה אמר הקדושין, ואח"ל קודם, שמה אחי ידכ צחוקה, ומה שלא זרקא כשהסיר ידו, אין ראי', דשחיקה דלחתייב לא מהני, ואי"ב ים צ" ספיקות גמורים, שמה בהרמ"ה ואח"ל כהחלקים, שמה אחי צחוקה, וגם מקלס ספק ג' דלחתייב דלחתייב צ"ח קל, שמה ה"ל שחיקה דלחתייב, דהוי ס"ס כ"ל. ומקודם כתב, וגם צ"ח גילח דעתה לפני הסרת ידו שאינה חפ"ה בקדושין, שאמר מה עשית לי.

ובעסק שאלה סי' ע"א, [נמי משמע דחתייב, ומשום דחשש להב"ח], דצ"ח שמה הקדושין כשדו אוחז צענה שצלצעה, ושחקה, אחר שדן בדק"ה ע"א דצ"ח חן להוכיח דנתינת משום דלא זרקא, דק צ"ח דליפתא דהי מקודם מעשה מזה חיישין לזה כר וכדצ"ח שצ"ח צ, משא"כ בנ"ז, כתב, אך הב"ח פי ב"ח דהרמ"ה דדוקא בניער, ולדצ"ח ע"כ דמשום שלא שדחינו בלחוד ואוחזת צחוקה הוי מעשה המוכיח שרצוה לקדושין כר, אף שלא קבלה מחילה. אלא שצ"ח חן כ"י עזות גמור שמה הקדושין צענה נתינה, כתב, דכיון דאין רק משום האמירה השניה

דרש"ג וחי' דצ"ח דקל"ח, דמזוהר דצ"ח לידו דצ"ח ושחקה קנה ולא מהני מה שצ"ח לו, וצ"ח לו ע"י אחר צ"ח, פליגי, דלרש"ג קנה, ולח"כ לא קנה, דסוצר דאין ראי' מדלג לוה שחלחא לקנות, דמה ה"ל לו לוה כיון דלא מטי לידו, ע"ש, הרי אף דהוי קניה גם צ"ח ע"י אחר ח"ה צ"ח צ"ח, מ"מ כיון דהוא לא עשה שום מעשה צידים ל"ה ראי' מהא דשחקה, דניחא ליה, וידוע מחלוקת הרשד"ם שם אם הלכה כח"כ או כרש"ג, [ע"י צ"ח סי' רמ"ה סעיף י"א דהוי ספק], אי"ב כי' צורק קדושין והיא שחקה צענה מעשה, ולדעתו זה צ"ח.

ועיין ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א פ"ד ה"ג אות מ"ז ב"ח ק', ובמלחא אבן כאן, מה שדנו בדצ"ח חש' מיימוני ה"ל אישית סי' א', אם ל"ה סחורה לדעת הרמ"ה.

ד. דעת האחרונים להלכה, אם לסמוך על הרמ"ה גם צורק לחיקה מחילה לקדושין ואפי' לא ניער. הנה דעת הט"ז הרמ"ה צ"ח, ובמה מהם מצוה דצ"ח חן דעתם להלכה, ע"ש, ובאן מוצא דצ"ח הפוס' הדנים במיוחד להלכה למעשה בדיוניהם, ושדנו גם ע"פ דצ"ח מפרשי השו"ע הג"ל.

בצ"ח (מליצאוועט) סי' ק"צ אות ב', אף שכתב דהרש"א אין ראי' שחלק על הרמ"ה, ובב"ח הקודם, וגם תירן קושית הב"ח עליו, כה"פ ט"ז צ"ח חן, מ"מ כתב, מיבד דעתה בהגמ"ר כתב הרמ"ה דחלק על הרמ"ה [ב"ח ז'], ואף שהב"ח כתב [שם] וכן עוד פוס' דלא פליגי, הוא דוחק כר, ודין הרמ"ה אף שהציאו גם צ"ח סי' ל', הוי רק ספק, ואף שהמקנה הציא ראי' לדצ"ח, מ"מ אין לדון אלא לספק.

גם הר"א מהאמלע צ"ח שדצ"ח נתינה סי' ח' צ"ח ע"א, אחר שדן דנדון שחן לידכ צחוקה הוי כהא דהרמ"ה, דהא לא עשה שום מעשה, ושכן פסק השו"ע צ"ח ל' בהרמ"ה דאין מקודשת ואפי' בלא זרקא, כתב, דמ"מ לענין הלכה ל"ל כמ"ש הרמ"ה [הג"ל צ"ח] דהגמ"ר פליגי על הרמ"ה, ואי"ב חן לפוטרה בלא גט, דמאחר דהשו"ע שם והרמ"ה כאן לא הציאו להרמ"ה אלא צ"ח שם י"א, פשוט ד"ל דהיינו רק לחוש לחומרא לסבחה הרמ"ה, וצ"ח ח"ש מה דהרמ"ה פסק צ"ח מ"ב בהגמ"ר, והקשה הרמ"ה כ"ל הא הרמ"ה סתם עלמו ממה דפסק כאן בהרמ"ה, ולהג"ל לקימ, ד"ל דמשום חומרא דא"ל חל לחומרא כהא והחס, ואדרבא מהא דצ"ח מ"ב הציא להגמ"ר צ"ח, ובאן הציא להרמ"ה צ"ח י"א, משמע דסוצר להלכה דלא בהרמ"ה, אלא דלחומרא ים לחוש לדצ"ח. וכ"ש ד"ל דצ"ח דתן לידכ ממש, כעבודת דהגמ"ר, גם הרמ"ה יודכ [דמקודשת בשחקה], ודלא כהרמ"ה, דדוקא צורק לחיקה קאמר, ומשום ד"ל דלא איכפת לה, אבל נתן לידכ ממש, ל"כ למימר דלא איכפת לה, ומדלג לוה אודות אודות ל"ה. [ועי"ש צחוקה נתן לידכ, ב"ח ח', ובמה שצ"ח שם].

וכן בראשי בשמים סי' ס"ב סוף אות צ', כתב, דאין לסמוך על הקולא דהרמ"ה כפי שפירשו האחרונים דצורק לחיקה לא חיישין לשחיקה אף דשהתה זמן מה ולא ניער מחיקה. וצ"ח ח"כ דרבים חולקים על הרמ"ה כר, וגם הגמ"ר חלק כמ"ש הרמ"ה ודלא כה"ש [כמבואר כ"ז ב"ח ג'], ולדצ"ח דלא חש הרמ"ה לשחיקה [ולחא דלא זרקא] אחר הקדושין, ע"כ דסוצר בהרמ"ה וס"י דפוסקים כר"ב ב"ח דליפתא, [וכמ"ש הרמ"ה שצ"ח צ, וזה רבים המחמירים שם מהמקילים, מדצ"ח ב"ח ח' שם. שהוצאו צסקלי"ב אות א', ע"ש], ותי' הב"ש דהגמ"ר מיירי דנחלחא [ובמהדוריק מיישב הב"ש] בזה גם מהא דליפתא, וכ"ל ב"ח ז', אינו עולה אלא למכרימ פדווא [המוצא צסקלי"ב אות מ"א] דל"ה לשחיקה דלחתייב אלא צד"ח, אבל לדעת כל החולקים עליו [שם אות מ"ב] אין סביר לומר "שון קדושין ממש שאמר צענה זריקה יגרע כר, דה"ל למשחינו,

הפוסקים

סימן כח אות ד

אוצר

והב"י רב כמו לסמוך על מה שקבע בשו"ע דין הרמיה ככל קדושין דעלמא, אף שכתב בשם יש מי שאומר, ה' יודע דרכו שדין שלא נמלא בפוסק אחרים אף שלא נמלא חולק עליו קצבו בשם יש מי שאומר, ולא מנינו שום חולק על הרמיה, ורבונו ירוחם כתב בהדיא בהרמיה כו' ואפי' לא זרקתו [וכבאות ג']. ואחר שיישב דמהרש"ם והרשב"א אין ראוי דחולקים, כבאות ה"ל, ואחר שכן אם מהני בזה שיד, וסוים בסוף אות טו', שלדינא [לענין שיד] אינו מכריע להקל, וכנסק"ל אות א', הוסיף, וכל שיד, כה' סליקא דקם דינא בהרמיה דבעין דוקא שקלחיתו דלבו נכחא מילתא דנחלתא דקם לקדושין. וכ"כ שם באות ט"ו חוץ דבריו לנדון, דכבר כתבנו דקם דינא בהרמיה.

וב"ד אר"י דבי עילאי בסי' ט"ז דקד"י טור ז', דאחר שכתב להב"ש ה"ל באות ז' דסובר הרמיה [לעת הרמיה] דכשאין גלוי דעת שרונה בקדושין לא אמרין כלל הוכחה מדלא זרקא, גם בלא הטעם דנשי לאו דינא גמירי, כתב דא מוכרח בשיטת הרמיה לענין דינא, דלדבריו ה"ל לא קשה קושיות הח"מ דהרמיה סותר עצמו מס' מ"ב, משום דהסם נחלתא משא"כ הכא, ועוד דלהח"מ הרי גליש דמ"ש הרמיה מהרמיה היינו דהוי ספק קדושין, וזה דוחק גדול, ולשון "אינו כלום הואיל ולא נחלתא" שצ"מ"א, אינו סובל פי' זה כו', ולדין זה דכשאין ג"ד מעיקרא דנחלתא לא אמרין ההוכחה מדלא זרקא, יש הסכמה מ"ב עמודי ההוראה הרש"ך ומהרמ"ם כו' [שנסק"ל אות מ"א], ולדידכו משמע דלא רק דעת הרמיה כן חללא כל הסוברים בהר"ף והרש"א לחוש לדרי"ה כו', ואפי' למה דמשמע מהב"ש דחולא סברא זו רק לשיטת הרמיה דסובר דאפי' אחר הקדושין בשעת מח"מ אין הוכחה משתיקה חללא כשיש מעשה דפשיטת ידה לקחת הטבעת, ומשא"כ החולקים עליו לא סברי כך כו', אעפ"כ בלחמא לדינא יש לפסוק בהרמיה, כיון דמוכרח דשיטת הרמיה לפסוק בהרמיה בזה כו' [וכנ"ל], ועכ"ל דמ"ש הרמיה להרמיה בשם וי"א, אינו לתקן על המחבר, דהרי המחבר לא רק שלא האיר כאן איזה סברא שיהא נשמע ממנה דאינו סובר בהרמיה, חללא אדרבא ה' בסי' י' כתב המחבר סברת הרמיה בשם יש מי שאומר, וכמבואר בב"ש שם סק"ל דכוונת המחבר להרמיה ולא כדבגיה הע"ז שם, וממילא נשמע דהלכה כן, כידוע הכלל בפוסקים, דכשהמחבר או הרב רמ"א כותב, יש מי שאומר אי וי"א, ואין מביא שום חולק עליו, הלכה כן, וכדכונן כלל זה בהקדמת הפמ"ג בכללי הוראת או"ה צו"ד כלל ז', ואף שקשה על פסק זה ממה שזכר מהר"ט [המבואר בסי' ו' אות ה"ל] לדבריו הרש"ך, דא"כ מה הביא רבא דר"ב צ' מפקדון כו', מ"מ וי"ל דבעל דעת מהר"ט ע"ד דעת הרמיה, וקושייתו יש לתקן כו', ע"ש.

ובפני האר"י החי, הנה בסי' ז' אות ג' ח' נראה דחשש לדעת הב"ה דדוקא בניערה, מיהו בסי' ד' אות ד', אחר שצייר דה' דחשש מקודם להב"ה הוא משום שהקשה לו מהא דמחמירין בעובדא לדיפתא, הוסיף, חמס כעת ראיתי בזהגרי"א סי' מ"ב, ולפ"מ שצייר נכדו הגרי"מ שם בהגהות, כך היא הלשון הענין, דמ"ש בגמ' [בה' לדיפתא דהו"ל] למשדינו איירי שמחזקת הדבר בידיה, ומדאינה מניחתו ליפול מעצמו מוכח דניחא לה, ועובדא דהרמיה מיירי ביושבת חרק לחיקה, א"כ ליכא שום גלוי ממנה דניחא לה, ואינה מחויבת לעשות מעשה ולנער בגדיה. [ובנדון שכתזיקה ביד, כתב, דגם להרמיה הו"ל למשדינו כו', ע"י באות ט'].
ובהליכות אל"י (לראי פיינשטיין) סי' י"ב דל"ט ע"ד, כתב ב'א' בהחירות שצדדונו, דאפי' נימא דניערה מחיקה לאחר כדי דבור, מ"מ אין כאן חשש כלל, דהנה שיטת הרמיה שהציאורה הרמיה והשו"ע, דזרק לחיקה ושחקא אינה מקודשת, משום דלא עשהה מעשה כו', וא"כ צ"ד שממילא נפל לחיקה הרי

השניה דלחמא הנחיתה, ולהוכיח דנחלתא משום שלא זרקא, הרי וי"ל דסברה דכיון שהיה מעשה לא עשהה שום מעשה זוכה, ורק הוא עשה הכל, אין זה נחשב לכלום ולא הולכה לזרקא, דה' כיון דלרב אחאי אמרין הסברא ד"סברה" אף כשהוא נגד הדין, א"כ כ"ש שנאמר הסברא ד"סברה" כמה שהוא בלחמא לדינא לפי הח"מ דעת הרמיה, וא"כ אפי' להב"ה דעת הרמיה מ"מ לגבי שתיקה דלאחר מח"מ, שז' אמרין דמהא דלא זרקא ל"ה הוכחה, דטעמה וסברה דכ"כ"ג אין לרד לזרקא, ובמ"ש מהר"ט דכל מילתא דאיכא למחלי טעמא על מה דלא זרקא, אמרין. וע"ש מ"ש עוד טעמי ה"ה נדדונו.

ובתשו' מהר"ם מרובנבארק האחרונים סי' י"ב ד"ט טור ז', אחר שכתב דנדון שהיה כונן על ראשה ואמר הקדושין בשעת הכנה, הוי כה' דרק לחיקה דהרמיה, הוסיף, דמ"מ אין לפוטרה בלא גט, דלכ"ז הרי בלא זרקא הוי קדוש ודאי, וכן להב"ה [לנארו שזכות ז',] ולהח"מ הוי ספק קדושין, והב"ש דסובר דל"ה אפי' ספק, כמעט ויחלף בזה, ואף הרש"ך [שהביאו בדבריו ה"ל] שכתב סברת הב"ש דה' לדיפתא הוי גלוי דעת דרונה להתקדש, דמ"מ הוי שם ספק, חללא בלא גלוי דעת אפי' ספק לא הוי, מ"מ אין הכרח מדבריו חללא בשתיקה דלחמא מח"מ, חללא בשתיקה דעת מח"מ [כנ"ד וכה' דהרמיה] אפשר דיודה לכ"ז דאפי' קדושין ודאי הוי.

ובבוכב מיעקב סי' מ"ז, מבואר נמי דכיון דיש חולקים על הרמיה, הו"ל ספק, ובנדון שיש עוד ספיקות, כתב דיש לסמוך על הרמיה כו'.

ובמשברי ים סי' כ"ב דפ"ז ע"ג וד', כתב, חמס להב"ש [שזכות ז'] דהרמיה לא פליג על הרמיה כו', א"כ הרי דברי הרמיה הלכה פסוקה, דה' העור לא הביא שום חולק עליו כו', חללא להח"מ פליג הגמ"ר, והרמיה הביא שניהם, א"כ הוי ספיקא דדינא כמאן הלכתא, דלהגמ"ר גם בלאין מעשה מוכיח מ"ד האשה דנחלתא נמי מקודשת אם לא השליכה הקדושין, וכ"פ הב"ה ובע"ז, וגם הרב המג"ה צ"ח הפלה דנחן בידה [כנ"ד] שלא מדעתה ולא השליכה הוי עכ"פ ספק קדושין, וחו' דנ"ד גם אין לנו ציור גמור שלא פשטה ידה לקדושין כו'.

וע"י בחסדי דוד (ליורנו תרל"ו) צפ"י על התוספתא דקדושין פ"ב ב"ז, דעל מה דאיתא שם התקדש לי בסלע זו כו', כתב דקמ"ג ע"א, דברישא קמ"ל דאינה לריכה לומר צפה שמחלתא, חללא כיון שקבלה סגי כו', ולא מציעא סלע שקבלה בידה ממנו, חללא אפי' פירס עליה פלית, והחזיקתו, כלומר הניחתו עליה שלא זרקתו, סגי.

ואולם בחזקת המשא"ש (מולאזין). בתשו' הרי"ם סי' א', אחר שצייר בטעם הרמיה דכלא קבלה ה"א לקדושין ל"ה לה' דלא שדחיתו, אף כשהוא נתן לקדושין, ודלא כהעור והרמיה שהציאורו רק לענין נתן לפקדון כו', וכנ"ל באות ז', וכתב, שלדינא נראה דיש לסמוך על המקילים ול"ה לה' דלא שדחיתו, חללא בקבלה לקדושין [לענין נתן סמס שנסק"ל אות מ"א, ע"ש], הוסיף בסוף אות ו', ואף העור והרמיה ה"ל דנראה דעתם דחששו לסברת ר"ה לה' דלא שדחיתו גם בקבלה סמס כשהוא נתן לקדושין, מ"מ לא צ"ע דאחר חללא מכללא מדלא הביאו להרמיה חללא לענין נתן לפקדון, ומ"מ הרמיה לא הניח כלום על השו"ע בסי' י' שקבע דברי הרמיה לקדושין דעלמא, וגם לשון העור משמע דלא קאי רק אעובדא לדיפתא לחוד [דכו' נחלתא], שהרי כתב חללא אם צ' לידה בנחלת קדושין שאמר כו', ולא כתב כגון שאמר, ואולי כשהוא נתן לקדושין והיא קבלה בשתיקה מספקא להו להעור והרמיה, (ואמנם יש ליישב דרך אחר להשוותם להב"י ואפ"י לא אחבר לן דעתם על צוריו),

אוצר

סיק כח אות ד—ו

הפוסקים

הרמ"ה הוא, רק לליכא קדושין משום שתיקה דשעת מח"מ ובג"ל, וזה מה שבוסף לבאר החילוק משאר שתיקה דשעת מח"מ, צ"ח דדוקא ד"שקלינא"ו ואשתיקה, כלומר דכיון דקבלה מדעתה מקודשת ודאי משום שתיקה, [ודלא בעדים כל מעשה הקדושין], משא"כ הבא "דלא שקלינא"ו" אלא זרק לה, ל"ה שעת מח"מ, דאם הפי' ד"ולא שקלינא"ו" כמ"ש הרשד"ם [שצסק"ל"ז אות ד'], וכי"מ מהבית מאור [שצ"ח ב'], דהיינו שלא שקלינא"ו אח"כ מחיקה, ה"ל למקט צדדיא שלא שקלח מחיקה, או שלא שקלח צדדי, כדרך הפוסקים שמבארים הפרט דעיקר כוונתם. וע"ש צ"ח ט"ו מה שדן אם כ"ה כשהמקדש הלך מהמקום חזק אחר מעשה הקדושין.

והוספת, שגם העור הביא להרמ"ה רק לענין דליה קדושין משום שתיקה דשעת מח"מ כו', [ע"י צדכ"ו שצ"ח ג'], וכן הביאו המחבר בס"י ל' רק לענין זה, וכן הבין הרמ"א כאן, דמש"כ מצינו אחר דברי המחבר שדן בשתיקה דשעת מח"מ, וצ"ח וזהו הטעם דלא נחוש הרמ"א החיצות "ואלולא לעלמא" שצ"ח, דזהו הטעם דלא נחוש משום שתיקה דלאחר הנתינה, ועדיין לא דנו משום זה בשו"ע, אלא בסעיף ה' כו', והנה הרמ"א בס"י מ"ב כשהביא להלך דלקח ידו בחזקה כו' דמקודשת, סיים, והוא לא זרק, ובא"ן לא סיים כן, והרמ"א [ה"ל צ"ח ב'] הקשה אהדדי, ולמ"ש ש"ס, דהתם מיירי לענין הוכחה משתיקה דלאחר מח"מ, מש"כ סיים בג"ל, משא"כ הבא דאיינו רק לענין הוכחה משתיקה דשעת מח"מ, ולפ"ז אין סתירה בין דינינו, כ"ז נראה פשוט ונכון.

ו. ומה הדין בהא דזרק לחיקה, כשאמרה שדעתה היה להתקדש לו. כתב בתולדות אדם כאן בחלק שית ילחק אות מ"ע, ולהפוסקים [שצ"ח ב'] דסדרי דכ"ה מיירי אפילו זרק מתחילה לקדושין וגם לא ניערה, לא הוי קדושין, כרי לפי מ"ש הרמ"א בס"י כ"ז סעיף ג' מהמדרכי ודאי מיימוני, דאפילו נתן לה בשתיקה כו' ושייכס אומרים שנתכוונו לקדושין הוי קדושין, וכמ"ש שם האחרונים דליה כמקדש צלא עדים, משום דזה נחשב ספק לבעדים שאם חרצה תהא מקודשת [ע"ש צ"ח מאור], אי"כ ה"ה הבא ל"ל דמיירי שאמרה אח"כ שאינה רוצה בקדושין, אבל היכא דמדית שדעתה היה להתקדש לו, ודאי מהני, כדכ"ס. [וע"ש צ"ח א"כ"ס מה ששינוי הפוסקים על ע"ש דין הרמ"א דהתם, ואולי הבא עדיף]. מיהו ציד דוד המוצא צ"ח ב' בג"ל, אחר שביאר דזרק קדושין לחיקה מדלג לקח הכסף מחיקה מוכח דלא נתרצה [וכ"כ סברא זו בטוב קדושין, ועוד פוסקים שם], כתב, דאף באמרה שנתכוונה לשם קדושין אינה מקודשת.

ז. יש שכתבו (מהסוברים דצ"ח ניערה מקודשת), דאם אחר זמן מועט סודיקתו גילתה דעתה שאינה רוצה להתקדש, או שהמקדש חזר בו, מהני. צ"ח א"כ צ"ח א"כ, אחר שביאר דעיקר קמ"ל הרמ"ה דליה שתיקה דשעת מח"מ, אבל א"כ"י דיש ראייה מדלג זרק אח"כ, [וכמ"ש גם התפ"ל], ונפ"מ כשהלכו בעדים חזק כו', ובג"ל צ"ח ה', כתב עוד נפ"מ, דאם גילתה דעתה שעה מועטת אחר קבלתה, באופן דמהני לענין חשש שתיקה דאחר מח"מ, ולא היה מועיל אי הוי חיישינן לשתיקה דשעת מח"מ, (ונראה דבשיעור הוא כדי שתתחולל דעתה עליה לדעת מה לעשות, ולא תלי בשיעור חזק כדי דבור שדברו צ"ח האחרונים), או שחזר בו המקדש חזק, ומיד אחר הקדושין, דאם היינו חוששים שתיקה בשעת הצריקה לראוי על הקדושין, לא מהני חזרה אף חזק כדי דבור, רק לגבי דידה מהני אי אמרה לא ציינא דהוכיח סופי שלא נתרצה מעולם כו', [ור"ל, אבל המקדש ודאי דעד עכשיו רצה הקדושין, אלא שחזר, מ"מ כיון דאין כאן שתיקה דשעת מח"מ אלא דאח"כ, ונמצא שהקדושין אינם נגמרים אלא עד שיראו בעדים רצו לאחר הקדושין, יצחוק כך הרי חזר לפני שחל הקדושין, ע"ש צדכ"ו בג"ל צ"ח ה']. יש

לא עשה מעשה. ואמר שתי קדושת הב"מ כ"ל צ"ח ע"י, הוסף דברש"ך המוצא [שצסק"ל"ז אות מ"א] הסכים להרמ"ה דלא מהני שתיקה אלא בשתחילה הוי הנתינה והקבלה לשם קדושין, כהב"א דליפסא, וכן הסכים מהר"מ פדוא [המוצא שם], וכן הסכים הגר"א [ע"י ס"י מ"ב סק"ג] ע"ש הכרעתו מנגיעין דע"ש דפריך בגמ' מחזב לגמ', הלא ש"ס דנדרתה, א"כ"כ דגם גבי קדושין צ"ח שחזר זרק ל' קדושי או כה"ג, וכ"כ צדכ"ס ע"מ כו'. וע"ש צדכ"ו שצ"ח ט.

ובעין יצחק ח"א ס"י ג"ה, כתב היתר צדכ"ו משום דהוי כהרמ"ה, ואף בלא ניערה, וכמ"ש הב"ש כו', וכי"מ מהמ"מ פדוא כו' [שצסק"ל"ז אות מ"א]. ואמר שדן שצדכ"ו יש להחזיר גם להצ"ח כו' ומשום ס"ס כו', סיים צ"ח ב', ועוד דעיקר כה"כ"ש וכהרמ"ה בג"ל.

ובערוך השלחן סעיף ל"ד, אחר שהביא ד"ה צ"ח צ"ח דוקא כשיערה מיד, אבל בלא ניערה הוי כשתיקה דשעת מח"מ ואינה גמ', ומליין ע"י להצ"ח, כתב, אבל בטור לא משמע כן, ומליין לא להצ"ח. והוסף, וכ"כ דעת גדולי אחרונים, וכי"מ בס"י ל', ע"ש.

ובחזון איש ס"י מ"א (במהדורת תשי"ח), אחר שביאר להרמ"ה מיירי א"כ לא ניערה מיד, אבל מ"מ לא נשאר בחיקה, כמבואר צדכ"ו שצ"ח ב', ע"ש, כתב צ"ח ו' צ"ח ו' "דיני העולים", דבנתן צידה צ"ח [ומבואר שם דכ"ה צ"ח לחיקה בלא שאל להסכמתה] ואמר התקדש, אם זרק קודם שפירשו זה מזו, א"כ אחר כדי דיבור, אין כאן קדושין, וא"כ"כ שאלו דבר מבואר צדכ"ו, מ"מ כיון דמעיך הדין משמע דהלכה כרצו [צ"ח דסעיף ה'] כמ"ש הפוסקים, וברצו [רצוה"ל] פוסקים כרצו לגמרי, אפשר להקל בזה, וא"כ שדכו [ע"י צ"ח צסק"ל"ז אות ב'], ואם הלכה עם כסף הקדושין משם, הוי ספק קדושין, וא"כ לא שדכו.

ח. יש שכתבו דדין זה מיירי שהאשה או העדים הסתלקו מיד אחר שזרק הקדושין, (דא"כ"כ הוי קדושין). צ"ח א"כ צ"ח א"כ, אחר שבעלה דלצ"ח האחרונים דהרמ"ה מחדש דשתיקה לא מהני צ"ח א"כ [ראו בעדים] שלא זרק, ל"ל דקאי בשיעור הרמ"ה, וכמ"ש הרמ"ה שצ"ח ב', ושלפ"ז אין להקל בהרמ"ה, כמבואר צ"ח הקודם, מבואר צ"ח ו'—ח, דנראה דהרמ"ה מיירי שהעדים או האשה הסתלקו חזק ממקום הקדושין, ועיקר כוונתו לחדש דאינו כשתיקה דשעת מח"מ אף דאמר הקדושין בשעת זריקה, דאילו הוי כשתיקה דשעת מח"מ, הייתה מקודשת שפיר אף שהלכו העדים, דאם ראו זריקה לחיקה וראו שתיקה, וזהו דמחדש דכיון דבזריקה צ"ח לה הכסף לא חשיבא כשעת מח"מ [להחשיב ע"ש השתיקה הוכחה שנתרצה], אבל עכ"פ יש ראייה מדלג זרק אח"כ, [אלא דלא מיירי מזה, וכן פ"י בתפארת נבי שצ"ח ב', דהרמ"ה קמ"ל רק דליה שתיקה דשעת מח"מ, ע"ש מ"ש הפ"מ מזה], והנה זה פשוט דכל דאחין לחוש לקדושין משום שתיקה דלאחר מח"מ, או הקדושין חלין רק זמן מה אחר האמירה כשהחזיקה ולא זרק, ואם אז לא ראו העדים את הנעשה, כגון שהלכו ממעמד הכותל או האשה הלכה, אף שנתברר אח"כ שלא זרק, אין לחוש כלל לקדושין, דהוי קדושין בלא עדים, [כמבואר שצסק"ל"ז אות ג'], וזהו מיירי הרמ"ה, וכמדומה צ"ח א"כ, "ואלולא לעלמא", דאינו מוזן כלל ומיותר, (וכדכ"ג צ"ח ב' הג"ה צ"ח), המוצא צ"ח ו"ב, ותיירי דחוק, ע"ש), אלא הכוונה בג"ל, שהלכה חזק מהמקום ולא ראו העדים מה עשה בהמעות, אף שא"כ צ"ח ו' הכסף צ"ח, מ"מ אין כאן משום חשש שתיקה דלאחר מח"מ, דהוי קדושין בלא עדים, (ולענין שתיקה דלאחר מח"מ דעלמא כשנתן מתחילה לקדושין, כוצר אדרבא כה"כ"י וברא"ש דחיישינן, ודלא כהרמ"ה), וכל מה שחידש

אוצר

סיק כט אות ו—ס

הפוסקים

לאו כלום הוא, והבסוברים דהיינו אפי' לא ניערר כר' [כבאות צ], דהיי' דפשיטת ידה ה' לקבל האגרת והוא נתן המעטע והוא סגר ידה ולא היל, נמלא דלא עשה שום מעשה הוכחה דניחא לה, והיי' כזרק לידה, ואפי' אמר הקדושין בשעת הנתינה לא היו קדושין, וכ"כ שם דר"ם וביחוד, דגם אם טונת הסד דהגדת הקדושין ה' צעת הנתינה ולא אח"כ, מ"מ היו כזרק לה, שלדעת הרמ"ם והרמ"א אין שום חשש קדושין, ועי' צעמק שאלה שאלות צ', דנראה נמי מדבריו להרמ"ם גם בנתן על אלצעה שלא בסיועה, לא מהני שחקר, וכ"מ מדבריו ה"ל המוצא בסק"מ אות ג'.

ובחליבות אליהו (להר"א פיינשטיין) סי' י"ב דרך מ' ע"א, כתב, דלהרמ"ם [הג"ל באות צ] דהקשה מהא דסי' מ"ב, [כרי] דלא חילק בין נתן לזרק לחיקה, דכלל גורמא כל היכא דלא ה' ממנה מעשה המוכח דנתינתה לקדושין, לא מהני להרמ"ם, וא"כ פשוט דנ"ד דלקח ידה בחזקה שלא מדעתה, לכן אפי' אח"כ נפל לחיקה ולא ניערר תוכ"ד, אינה מקודשת, (וכנ"ד בל"ה אין כ"א חשש כיון שצ"ק מחילה כו').

ובמשבירי ים סי' כ"ב, צ"ל שד"ר עם אשה וקודם הליכתה ממנו אחז בידה כדרך הנפטרים זה מזה, ובעדו אחז בידה שם טענת בלצעה ואמר הקדושין, וכתב דפ"ז א', דלהרמ"ם אינם קדושין, דהיי' כיון דלא פשטה ידה לקדושין ואחז בידה שלא לשם קדושין, ואז שם הטענת בלצעה, הרי אין מזה מעשה מוכיח שנתינתה כו', וגם מה שחזר זמן מה הטענת בלצעה ולא השליכה, ל"ח מעשה מוכיח דנתינתה, דהיי' גבי זרק לחיקה לא חשיבא אלא הוכחה, להמפרשים דהרמ"ם מייירי בלא ניערה, וכ"מ מהרמ"ם ע"א כר' [כבאות צ], ובודאי אין סברא לחלק בין חיקה לידה כו', ואף דמשמע מהב"ש צ"מ מ"ב דדוקא לקח ידה בחזקה מדמי לזרק לה, אך צמשינת נפש והביאו ב"ל האחרון סי' ק"ב, מפרש ש"בצחק"ב שצ"מ"א שם אין הכוונה שחזקו ז"ל כו', אלא כל שאחז שלא ברצונה, ר"ל מבלי שפשטה ידה לקבל הקדושין מקרי בחזקה כו', וא"כ גם בפשטת ידה [אלו] ברצון אלא ה' לשם קדושין, הוי "בחזקה", דלכ"כ שם כל שלא נודע שהתנתה מקודם, ל"ח קדושין, וב"ל ה"ל האריך בזה, ובנדונו הוסיף, אלא דאפשר דנ"ד אכתי הושיטה האצבע ברצון, דהוי ודאי מעשה המוכיח, ואף שהעדים מסופקים בזה, ה' י"א דבכ"כ חשיבא עדות כו', ואחר שהביא דבין הרמ"ם ע"א יש פלוגתא, וכמוצא במקומו, סיים, מכל ה"ל נראה דהוי עכ"פ ספק קדושין.

אולם בעונג יו"ט סי' ק"מ מחלק בין זרק לחיקה לבין זרק לידה, שנגזר לקח אלצעה ונתן עליה טענת ואמר הקדושין, אחר שכתב דמסתמא איירי שלא קרבה אלצעה אליו וגם לא אמרה כו', הביא להרמ"ם הג"ל, ומבאר דנ"ד לא דמי, דהנה החי' [שאלות צ] הקשה מהב"מ דסי' מ"ב, וכתב דפליג על הרמ"ם, אבל נראה דל"מ, דלפ"מ החי' צמחו מהר"ב"ש צעמק הרמ"ם משום דלא עשה מעשה המוכח דניחא לה, ח"כ הכס דמייירי שנתן טענת על ידה, [כרי] מה שמחזקת הטענת על ידה ולא זרקתה גם אחר שאמר הקדושין מקרי מעשה מוכיח דניחא לה, דמה שאדם לבוש בדרך מלבוש מקרי עבד מעשה אף שאיש אחר הלבוש, וככ"כ אחרים במכות דכ"א לענין כלאים, דבשהכ כדי לנישוא ופשיטה חייב מלקות, ועצמת שעל ידה כבגד על הגוף דמי, וכדאיתא במ"י נגעים פ"ג כר', ע"ש, ואף שהחוס' ציבנות דף ד' כתבו דמה שלבוש בגד בלא ל"ח, מקרי שז' ואל תעשה, ע"ש, כבר השיגו ע"ז השאגת ארי' סי' ל"ג מהסוגיא דמכות ה"ל, אבל מה שמונה בחיק, אם איש אחר הניחו והוא לא זרקו והשאיר בחיקו, כדן הרמ"ם, זה לא חשבו מעשה כלל, והיו רק שחיקה דלאחמ"מ ולי"ח קדושין כו'. ומסיים בסד"ה וטוד, ד"ס סברא גדולה לומר דנתן טענת על אלצעה גם הרמ"ם

יש שחילק בין ה' מונה בחיקה בצופן דכשתקום יפול הכפן מחיקה, או לא יפול, עי' בלצני נא שאלות ג' בדעת הרשב"א, מ"ש בזה, ועיי' בדברי הטוב קדושין ובחזון איש שאלות צ'.

יש שחילק בין היכה האשה ערודה בשעה שזרק או לא. עי' בדברי החדות יעקב שאלות ג', ועיי' בדברי הח"ס שכתב ע"ז.

ח. ומה הדין בגטלה אח"כ מחיקה, ולהמ"פ בלות צ' דהרמ"ם מייירי צ"מ מחילה לקדושין, עי' בטוב קדושין שאלות צ', מה שמדייק מלשון הרמ"ם דהוי קדושין, ומסתפק אי הוי קדושין ודאי או ספק, דשמא ה' דנטלה הוא לא משום דנתינתה, אלא שנקחה כדי לשמור, דגם בכ"כ שלא לקחה מחילה בידה סוברת דאם יפול ויאבד תתחייב, ועי' בכתב ל"ב וי"ד דוד שאלות ג' ד"ח מ"ב, שכתבו נמי בנדון דהרמ"ם הסברא דחוששת לנער מחיקה שמה תתחייב, [ומשמע דאינה מקודשת כלל משום סברא זו, מיכא שם אינו מייירי בנטלה]. מיכא הרשב"ם המוצא בסק"מ אות ד', שמדייק נמי מדברי הרמ"ם דנטלתה מחיקה מקודשת, משמע דסובר דמקודשת ודאי, ועיי' מ"ש דזרק לה לא שייך דתחשום דתתחייב כיון דלא קבלה בידה, וכ"כ סברא זאת צשיטה לא נודע למי, שהוצא בלות ג', [ואולי מייירי בנטלתה תוכף לזריקתו]. ועי' בחז"ל שאלות ד', דמשמע דנטלתה מחיקה אפי' אחר כדי דבור הוי קדושין, ועיי' מ"ש שם עוד בזה לדעת הרמ"ם ולדעת עוד פוסקים, ועיי' בחז"ל דברי הרב המגיד שצ"ח, שהוצאו בזה י"ב.

ובמלאת אבן כ"א, מצינו דגם בנטלה אינה מקודשת כלל, דאחר שכתב דזרק לחיקה הוי כזרק לתוך ד' אמותיה, והתם בודאי לא נימא דמדלא זרקתה תוך ל"ח מוכח דנתינתה, דמה לה בזה כיון שאינו בידה, הוסיף, וכיון דאין ראי' מדלא שדתינהו לאלתר, [א"כ] אע"כ דל"ח נטלה מתוך ד"א [נמי אינה מקודשת], כיון דאח"כ לא אמר כלום במה שתקדש לאחר מכן כו', והיי' כזרק לחיקה כיון שאין בידה ממש רק ברשותה ל"ח קדושין כלל, [צ"ח י"ל דמייירי בנטלה אחר זמן מה מזריקתו, והט"ע ה"ל אולי הכוונה גם בנטלה תוכף לזריקתו, ומ"מ מסתפק דשמא משום חיוצ נטלה].

ובאמר מתחילה לפקדון ואח"כ זרק לקדושין ונטלה מחיקה. כתב בחזון איש סי' מ"א (במכדורת תשי"ח) אות ט', דבאמר לה כניסי סלע זה לפקדון, וחזר ואמר קודם הנתינה התקדשתי לי בזה, ושחקר, זרק לחיקה ושקלתיה מחיקה ואזלא, נראה דהוי ספק קדושין לדין [דפסקין דהוי ספק בזה דסעיף ה'], ולא הוי כשתיקה דלאחר מכן מעות דפקדון, דכ"כ עדיין לא קבלה לפקדון, והוא זרק לשם קדושין, ואם לא נתינתה ה"ל למשדיה, ולפי שראוי ק"ח ד"מ דברי הרמ"ם בכ"כ [כבאות צ], ומפני זה אין כ"א ספק קדושין דהוי כפקדון, אבל נראה דאין זה כפקדון, ודברי הרמ"ם מ"לחא צ"ח נפשיה הוא [עי' בדבריו שאלות צ'], ולפי שהזכיר הטור דין קבלתה בשתיקה, הביא דברי הרמ"ם כזרק לה ושחקר, ועי' בהפארת ל"ב שאלות צ', דכשתפרש דהרמ"ם הביא להרמ"ם לענין אחר מקודם לפקדון, דבכ"כ אין ראי' גם מדלא זרקתה אח"כ, ע"ש, ביאר, דהיינו כשאמר לה אחר שאמר לפקדון, הנה ואשמור, דל"כ כיון דאכתי לא בא לידה לפקדון, אי לא ניחא לה ה"ל למשדוניהו כו', [ושאר הפוס' שם דפירשו דמייירי דאמר תחילה לפקדון, לא דנו בפרט זה].

ט. ומה הדין לשיטת הרמ"ה, בזרק לידה, או נתן לידה או על אצבעה בלא סיועה. בשארית יוסף (להר"א רייוזין) סי' מ"ב, צ"ח שאלה לאשה קמי' איגרת, וכשפשטה ידה נתן לידה מעטע וסגר ידה ואמר הקדושין, ושחקר, כתב, דאין חשש קדושין לדעת כ"מ"כ דזרק לחיקה אפי' אמר הקדושין לפני שזרק, ושחקר,

שחיקה כ"ג לאו כלום היא הואיל ולא נתרנית תחלה לקדושי ליה (עור בשם הרמ"ה):

ואם

אוצר

ס"ק כס אות ט — ס"ק ל אות א

הפוסקים

בשעת מעשה, ולא גרע מניקף ומניקף דפלות הראש, ולאמרי בזכות דף כי עשויה קאת מעשה, ועכ"פ היתב יכולה שלא להניחו לשום צו חלוצה.

וביר דוד (פסקי הלכות), הנה בח"א פ"ד ה"ג דק"צ ע"א, מחלק בין זרק לחיקה לזרק לידה, כמוצא בסוף דבריו שצאות צ, וכתב, דיש להחמיר בזרק לתוך ידה אף צאופן שלא נתרנית מתחילה כלל ולא דברו כלל משני קדושין. ובהמשך דבריו שם (לדעתו) סובר הרמ"ם, כבש"ע תחילה ס"ו ל', דמלכד הראוי לעלם הקדושין צעיון ראוי מיוחד שיהי ע"י זריקה, אלא דמסכים עמו רק בזרק לחיקה ולא בזרק לידה, כתב, דזרק לידה ונתרנית על הקדושין אלא שלא נתרנית בפירוש על הזריקה, ואומרת שרונה להחזקת עכ"פ הדבר ספק צעיון, ורק כשחמרה בפירוש שלא כיוונה לקדושין, אין לחוש כשחמרה שחמרה שחמרה צ"ל, וכע"ז כתב שם צאות חכ"ה דק"צ ע"ג, דזרק לידה ולא נתרנית כלל מעיקרה צ"ל, אם אמרה שנתרנית בשחיקה, ה"ז ספק קדושין צ"ל, וע"כ שיש לדקדק בזה, כי הרבה פעמים יש הוכחה שנתרנית מקודם צ"ל, וש"ך לסי' ל'. מיהו בח"א פ"ה ה"א דס"ג ע"א, כתב, דזרק תוך ידה לקדושין, כיון שאינה עושה מעשה מוכיח שנתרנית, רק שחמרה אינה מקודמת, דלדברא יש הוכחה דלא נתרנית מדלא אמרה בן, ואין ראוי להיפך מדלא אמרה שאינה חלה, דמתביישת צ"ל [כע"מ] לענין זרק לחיקה המוצא צאות צ"ל.

ל. הואיל ולא נתרנית תחילה. א. ומה חשוב נתרנית. כתב המקנה בק"א כח, דמלשון הרמ"א משמע דכל שנתרנית על הקדושין דהיינו שדיק א, מהני, וכמ"ש הרמ"ה דמ"ע מהני בזרק קריב לה ושחקה, [וכמ"ל בסק"ט אות א'], וליד לשחיקה דלאחר מח"מ דלא מהני שדיק צ"ל [כנס"ק ל"א אות ט"ו], דהכא הוי שעת מח"מ, ובמ"מ מהרש"א דרי"ג, דמפרש הא דשאלו הכס לרבינא, דהיינו כגון דשאל זוזי לחיקה ואמר לבסוף התקדשי לי בזה, ואשחקה, ע"כ, וגרסא דדוקא כתב "ואמר לבסוף", ולא כתב שאמר בשעת זריקה, ובמ"מ דהכא, משום דהם היו לריבים לשאלו [על דבר הדומה] ממש כעודא דליפתח דהכס דמיירי שנתרנית תחילה להחזקת, דהיינו שדיק, ואם שאלו צאופן שאמר בשעת זריקה, הרי צ"ל

(סח) ואולי בח"ב יש ט"ס. ובמקום: זרק לידה, צ"ל: לחיקה. דקשה לומר דבח"ב חזר בו. דהא מסתמך שם ע"מ"ש בח"א. וגם דעיקר הדברים שכתב כאן. כתב בח"א באמת לענין זרק לחיקה, ת"ש כאן לחלו, וכ"ש בורק לחיקה. אין להוכיח דמקודם דן בורק לידה. דה"כ"ש קאי ע"ד הרמב"ם שהביא דמקיל בהא דסעיף ה', וע"ז כתב, דכ"ש דכן דעתו בורק לחיקה. ואדרבא מזה מוכח דמקודם גמי דן בורק לחיקה. ואף דלפ"ז ה"י צריך בה"ב לומר גם דהוכחה דלא נתרנית מדלא נטלה מחיקה, כמ"ש בח"א, מ"מ תא הסתמך ע"מ"ש לעיל, וכאן קיצר.

(א) כלומר שאין צריך רצון לקדושין אלו דוקא. ע"כ כמה פוס' דלחלו שהיינו כן בהמקנה. וע"ז בזה לעיל בסעיף ב'.

(ב) ושלכן אף דהבא בורק לחיקה דלא עשתה מעיקרה שום מעשה מוכיח דנתרניתה, אינה צריכה לעשות מעשה להיטן, ואין רא"י מדלא זרקא או לא אמרה איני רוצה, [ע"י בסק"א אות א']. מ"מ בשד"ך מביאין רא"י מדלא זרקא או מדלא אמרה לא. מאבני גור סי' ק"מ את נ"ה בבאר דברי המקנה.

הרמ"ה נזכר דאמרין מדלא שדחיתו ש"מ דניחא לה, (אלא שצ"ד עונה שהעצמה שלה צ"ל).

ועיין צאות צ, דעוד פוסקים מחלקי כה"ג מנתן לידה. וע"כ בדברי החוות דעת שמתקן צאופן אחר, משום דזרק לחיקה היינו על בגדיה והוי הקנין מטעם כלים וחלצה דבעינן שליחות ורונה, משא"כ בזרק לידה צ"ל, אלא דהח"מ והכ"ש שהקשו מהא דסי' מ"ג משמע דלא מחלקי. והביאו בחדות יעקב חינוח צ"ל כ"ג דכ"ע עור צ'.

גם בפני הארי החי צ"ל צ, מחלק בין זרק לחיקה או לידה, שצדדון נתן לנערה מתנה ואמר הקדושין, אחר שכן צאות ג' שאין חשש, משום דין הרמ"ה, דה"ג כיון שכבר פשטה ידה לקבץ המתנה, ובשעה שאמר הקדושין לא עשתה שום מעשה, ל"ה קדושין, אלא שדין הרמ"ה אינו מוסכם צ"ל, הוסיף, עוד גרסא דע"כ לא קאמר הרמ"ה אלא בזרק לחיקה, דלא ה"ה בידה לעשות שלא יבוא לחיקה, דאף דצדק לנער חוקה אח"כ, מ"מ הא לא הוי מש"כ אלא כשחיקה דלאחר"מ צ"ל, משא"כ הכא דגם בשעת מעשה הו"ל לקפון ידה ולא להשאירן פשוטות כשמשמע שאמר לה הקדושין, ומדלא קפסה ידה גליא דעתה דניחא לה בקדושין, כן י"ל נכון.

ובאבני גור סי' ק"ט, הנה לטעין נתן בידה שלא בסיועה, מצואר שם צאות פ"א, דלפ"מ שהוכיח שם מקודם דמה שצאופת בידה חשיבה מעשה, ואפי' כשירה פשוטה ולא סגורה, משום דאילו לא היתה מאמלת כחה להחזיק ה"י נופל מאליו, וכ"כ בהמדת שלמה סי' מ"ח בצאור הרמ"ה, משום דזרק לחיקה דאינה אוחזת בידה ל"ה מעשה, משא"כ כשצאופת החפץ ביד צריך להיות כיוונה מיוחדת שלא יפול, והגרי"י מליסא כתבו שם כתב שגכן הוא, לפ"ז אין חילוק כלל בין צ"ל לידה תחילה ע"י מעשה [לידה] או לא, רק החילוק הוא בין אוחזת להחפץ בידה לבין מונח החפץ, וזה ברור. [ולגיואר] צאות ג' דעתה הרש"א, מיירי הרמ"ה במונה בחיקה בלא סיוע ובחלוצה דהכא, ע"כ.]

ובנדוני, צאח ידה ושם טענת באלצנה, כתב מתחילה צאות נ"צ ובסוף אות פ"ט, דהוי בזרק לחיקה כיון שלא עשתה שום מעשה כלל, שלא פשטה ידה רק הוא עשה הכל, אי"ב להסכמת האחרונים דלהרמ"ה אפי' בלא נערה אינה מקודמת, משום דל"ה אפי' כשחיקה דלאחר מח"מ צ"ל, ה"ג צ"ד. מיהו אחר שצ"ד דיש חולקים על הרמ"ה צ"ל, וי"א דמיירי דוקא צניערה, ודינו הוי ספק צ"ל, ע"י צאות ד', כתב, דלהח"מ אף דסובר דהרמ"ה מיירי בלא נערה, מ"מ הא סובר דהא דזרק לחיקה הוי עכ"פ כשחיקה דלאחר"מ, [ע"י צאות צ' דצ"ח וצ"ח], אי"ב עכ"ל דמה שאין מציאין רא"י מקבלתה [אף דאמר הקדושין לפני שזרק לה], הוא משום דבזריקה הוי הקבלה פתאום, ואי"ב בנתינת העצמה באלצנה, אף שצ"ד אחת אחז ידה צאופן קל, ע"כ הרי רחצה הנתינה, ולא ה"ה לה להניח שישים העצמה באלצנה. ובנדוני שבי' ספק שמה אחז ידה בחזקה, וגם שמה אמר אחר הנתינה, דן משום ס"ס, ע"י צאות ד'.

גם בדברי מלכיאל ח"ג סי' ל"ג, צ"ל שנתן טענת באלצנה נערה ואמר הקדושין, אחר שצ"ד דס"ס ע"ג היתר משום הרמ"ה, כיון דלא דיבר עמה מקודם אודות קדושין, ולא נטלה העצמה כעומה מידו אלא הוא שם לה, כתב, אף י"ל דכיון שהניחה לו לשום באלצנה הוי כנעלתו בידה. וכ"כ שם בסוסיי קכ"א, דמה ששם על באלצנה ויהא הניחוח, זה מקרי קבלה ממש, שא"א שלא חסייע קאת

אוצר

סיק ל אות א

הפוסקים

וכר' דר"ג כר, וכ"מ דהרמ"ה פוסק כהרמ"ה [פי' בסקלין], ולפ"ז גם בנתיבות מעיקרה היו רק ספק קדושין, ובהדין כהא דליפתח [אף להמחמירין], אבל זה אינו, דהא הרמ"ה מפרש מחגי דזרק קרוב לה דמקודשת, דהיינו משום דנתיבות תחילה, והתם הא הלכה מרווחת דהוי קדושי ודאי, וגם לא שייך שם כלל הוכחה מדלא שדחינהו, דהא לא בא אפי' לחיוב אלא מושגך בקרקע, ומה לה ליעול ולשדינהו, וע"כ דסובר הרמ"ה דנתיבות מקודשת מטעם דשחיקה כהודאה דמיה, ופשוט. ואוסף, דגם אין לומר דהרמ"ה סובר דגם [לכא עכ"ל] מהני בשדך בשחיקה דלחממ"ה, ובהתוס' שהביאו הראשונים שם, ולא משום דהכא עדיף מחממ"ה, דא"כ לרוב הראשונים דסברי שדך לא מהני בשחיקה דלחממ"ה, תקשה למה מהני במחגי דאק קרוב לה, ומוכרח דחולקים על הרמ"ה, וסברי דזרקק לה אף דרק שחקה, מ"מ כיון דמיד אחר להקדושין, ל"ד כלל לאמר אחר מחמ"ה, [ואפי' בלא רצון מקודם מקודשת, וחו' הא ל"ל דהעושה סברי נמי דשחיקה דלחממ"ה לא מהני שדך כר' [כמוצא בסקלין] אחר ע"י], ומ"מ הביא להרמ"ה, ועכ"ל דהרמ"ה סובר דזרקק לה ואמר הקדושין מיד, אף דרק שחקה, מ"מ עדיפה מאמר לחממ"ה, דבא מהני רצון ושדך, משא"כ בלחממ"ה, ואף שלא מלאתי סברא בטובה לחלק, מ"מ מוכרחים חט לומר כן.

ובאבני נזר סי' קי"ב, הביא בזהו ניג' לבמקנה, וכתב, דאחריו נמשכו כל האחרונים, רע"ה ל"ל והח"ס [הג"ל], ובהו נ"ו תמה על ראיות המקנה מהרש"ה, דהא המקנה עליו בסי' מ"ב כתב דבגוונא דהרמ"ה גרע אפי' משחיקה דלחממ"ה דחיישין לה, משום דהתם עכ"פ אוחזת בכסף בידה, ע"ש, וא"כ מה מבעיא להו דזרק לה ואח"כ אחר החקדשי, הא ככה"ג פשיטא דאינה מקודשת ולא מהני שדך אפי' לבמקנה, דבאמר אח"כ הא הוי שחיקה דלחממ"ה ולא מהני שדך, וע"כ דהרש"ה פליג על הרמ"ה ד, ואין ראוי מהרש"ה לשיטת הרמ"ה, גם עיקר סברתו [דמח"ע מהני שדך בגוון הרמ"ה משום] דבשעת מח"מ עדיפה, [ל"ע], דפשיטא דמלחא דרמ"ה דומה דין אק לחיקה לשחיקה דלחמ"ה, ומ"ל לחלק בשדך, ואם דעתו דזרק לחיקה עדיף משחיקה דלחממ"ה, מנין להסיר בלא שדך. מיהו בזהו ניג' כתב דנראה לחלק בין שדך ללא שדך, אבל לא מטעם המקנה, אלא אפי' הוי הרמ"ה בשחיקה דלחממ"ה, וגם דזרק לחיקה לא נימא הוכחה מדלא שדחינהו [ואפי' לריה, משום דשלא במעשה דידה בא לידה, ומ"מ בשדך שאני, דבזה אף שצמח בידה בלא משאח אמרין דה"ל למשדינהו, וכדמחצא בגמ', וכדלחבן].

וזה תר"ד שם בלחממ"ה נ"ח—ס"ב, דהנה צעודא דליפתח מה שהחיקה לה' וזו הוי כענין דהרמ"ה, דהא לא ידעה כלל דיש שם וזו, וכדפי' הר"ן, ולא נחבונה לקחתם, ומעשה בלא כוונה ל"ה מעשה כר', וכדקיייל כר"ש לענין שבת דדבר שאינו מחזק מותר, וכן הוכיח מה מהר"ל בסי' התפארת דבלא כוונה ל"ה מעשה, [וע"ש] באבני נזר ח"א סי' מה שהאריך בזה], ולפ"ז דומה לזרק לחיקה דאפי' שחיקה דלחממ"ה לא הוי, וא"כ אמאי סובר ר"ה שם דריג' דמקודשת, ועכ"ל דכאן רק משום דנתיבות קדושין בא לידה [משום הליפתח דמקודם], דה"ל בשדך, וכדוכיח מלח' הכ"י [ומהרמ"ה שהובאו בסקלין ח"א מ"א], ולריה דוקא בשדך מקודשת כר', דבשדך אמרין בסברה דה"ל למשדינהו, וה"כ בשדך אפי' דזרק לחיקה הוי כמתן בידה אפי' להרמ"ה [וכהו הוכחה מדלא שדחינהו], איברה ללהלכה רוב הפוס' פליגי על הכ"י ושכ"ד הרא"ש כר', וסברי דגם בלא שדך חיישין חליצה דריה, [וא"כ אפשר דלריה דליה דזרק לחיקה ה"י דאין חילוק בין שדך או לא], אלא לפמ"ש הב"מ [בסקק"ט ח"א ב'] לחלק בין אק לחיקה לשאר שחיקה דלחממ"ה, משום

בזה מעיל הקדושין כשנתיבות תחילה, וכמ"ש הרמ"ה כהן, לכך הוצרך הרש"ה לומר שאמר בסוף.

וחוסף, דהב"ה כהן כתב, דמלבד רצון לעולם הקדושין צעין נמי שנתיבות להקדש ע"י שחיקה לה, דנתיבות סתם להקדש לו, הוי ספק קדושין, [דשמא ראונו להקדש ע"י שחיקה דוקא ג], והח"מ בסי' ל' תמה עליו דלא מצינו קפידא זו כר', ולדעתו נראה לבאר כוונת הב"ה כר', [ושדך פרע זה לריה סי' ל']. וע"כ בספר די השב סי' ר' נד"ה והנה, דמפרש להרמ"ה אין לר"ה הסכמה מפורשת להקדש ע"י אריקה, ודי צרתי להקדש לבד.

ועיין בנזר משכ סי' ל"ג דזקק"ז ע"ה, שהאריך להוכיח, דאראוי מעיקרה דצעין הכא, היינו בשמנו עדים שנתיבות לו, ולא סגי דאראוי צינו לצינה אפי' שניהם מודים כר', מאחר דדבר זה מעמיד הקדושין כר'. וכן מצאנו תו"ד האגרות משכ דבסמך.

גם רע"ה בסי' ל"ז ד"ה אבל, כתב תוך דבריו, דמלשון הרמ"ה משמע דבשדך הוי קדושין, ול"ד לשחיקה דלחמ"ה מחמ"ה, דב[אמר הקדושין בשעת ש] זרק לחיקה דהוי קצת שעת מחמ"ה, עדיף, וכ"כ בהמקנה. וכן בל"ל (מלויבאוויטש) סי' ק"ב בדל"ג טור ב', מביא תוך דבריו למ"ש המקנה דמעיל שדך כשאומר הקדושין בשעת האריקה. וכן הח"ס המוצא בנתיבות ח"א ב' נקט נמי לשון שדך, ע"ש. והוכיחם באבני נזר דבסמך.

ובבסי' קדושין סי' ל' סק"ד, מצאנו דל"ד הא דלא מהני שדך בשחיקה דלחממ"ה, וכדוכיחו הפוס' מהא דליפתח, לדון הרמ"ה דכא, דהתם הוי דמעיקרה נתיבות לקבל הליפתח לקדושין, מ"מ אחר שנתיבות קדושי הליפתח, לר"ה גלוי דעת מחדש שריאב דקדושין, וכן בשדך ואמר כגוי סלע זה צפקדון כיון דנתיבות ראשונה בטלה ב' לר"ה גלוי דעת מחדש שחפלה להקדש, משא"כ כהא דהרמ"ה בנתיבות להקדש ורק לה הקדושין, לא חיישין לחזרה בסחמא, שהרי אם עשה שליח להקדש מחזקין לה בדעתה הראשונה ועלה רמיא לגלוי שחזרה מהשליחות, וכמו כן בנתיבות להקדש ורק לה הקדושין אם איתא דלא ניחא לה ה"ל לגלוי דעתה, שהרי כבר נתיבות על אלו הקדושין שיקדשה כר' דהא מצאנו בגמ' באמר חנם ע"ג סלע שלה דהו קדושין [ע"י בסי' ל' סעיף ט'], אלא דלא צעין גלוי דעת בשעת נתיבה, רק בשעת כמלוחה היינו שחיקה דעת מחמ"ה, וכאן נמי שנתיבות להקדש ורק לה שפיר הו קדושין ומקרי שפיר שחיקה בשעת מחמ"ה, כיון שנטשו הקדושין כרלוה, ואם הורה זה עלה דידה רמיא לגלוי שאינה רועה.

ובכתב סופר סי' ל"ה, שכתב ג"כ ע"ד הרמ"ה דנראה דבשדך מקודשת, מצאנו דהוי קדושי ודאי, שביאר דאין לומר בטעם הרמ"ה דלעולם דזרק לה ושחקה הוי בשחיקה דלחמ"ה אף דאמר הקדושין לפני הזריקה, ומשום דלא קבלה בידה ולא עשה מעשה נתיבות שנתיבות צפקדושין, והא דמ"מ מקודשת בנתיבות מעיקרה, הוה מהוכחה דלא שדחינהו, וכשיטת מהרמ"ה [שצ"ס"ק ל"א ח"א מ"א], דבשדך וכעודא דליפתח דסעיף ה', שנחן מתחילה לקדושין, גם בשחיקה דלחמ"ה אמרין הוכחה מדלא שדחינהו,

(א) מלשון הב"ה.

(ב) נראה דר"ל דאמירה הראשונה ע"ד הקדושין, דהיינו השיחוקין

בטלו ע"י נתיבות דאח"כ לשדך.

(ד) ר"ל דלדבריו נמצא דחולק ואין ראוי להרמ"ה, אמנם האבני נזר

מבאר שם דהרש"ה אינו חולק, ומבאר טעם אחר למה כתב הרש"ה שאמר

אח"כ ותקדשי, וכמובא באות ג', ושלפ"ז נמי אין ראוי דמחגי שדך.

אוצר

סי' ל אות א

הפוסקים

משום דהתם בתחילה במעשה צא לידה כו', איכ' הי' י"ל דהך פוס' רק בשאר שתיקה דלאחרי' סבירי אפי' לא שדיך מקודשת [אלוה' דהי' מעשה דהי' למשוינו, דמה שהכסף בידה חשיב מעשה [מוכר' שנתלית], כיון שמתחילה צא לידה ע"י מעשה, אבל בגוונא דליפתא דהי' חזוי כזקק לחיקה שלא צא לידה במעשה וכנ"ל, סובר שפיר ר"ב דרק משום דבתחילה בחי' אחי עלה, או בשדיך, חיישינן, דאילו נתן לה הליפתא לפקדון ואח"כ אמר תקדוש בדי' וזוי שבה ולא ידעה מהם מקודם, אינה מקודשת, כיון דלא שדיך ולא במעשה צא לידה, וצ"ב אי"ש נמי מה דהטור האריך להביא דין דליפתא כמו שהוא בגמ', ולא קוץ כדרכו, להורות דכח"כ דוקא בשחזרה קדושין צא לידה, ולא כדרייך מהו מהרמ"ם דהטור פליג על אביו הרא"ש, אלא דכ"כ דליפתא שאני. וע"ש מה שחייב צ"ב מה שדחק עוד מהרמ"ם בדברי הטור. ומסכם בזהו סי', דאם כוונת הרמ"ם בזה ארצות מעיקרא היינו שדיך [כמ"ש המקנה] יש מקור גדול בגמ' כנ"ל, ולפי' כו' צדק לחיקה בחזרה קדושין, אף דלא עזבה מעשה שמוניא צא לידה אלא דמי' חשיב קצת מעשה שהכסף קדושין עכשיו בידה, ואין לה אמתלא [שלא לזרוק] כיון דבחזרה קדושין צא לידה, בדבר תלוי בשדיך, ובשדיך מקודשת כיון דאיכא קצת מעשה, וצ"ב שדיך אינה מקודשת כיון שלא צא לידה בתחילה במעשה. ואחר שכן אס' נדוני חשיב שדיך, כחז' שוב בזהו סי', דכ"י לדעת המקנה ודעמו דארצות שבהרמ"ם היינו שדיך, אבל בחי' וצ"ש לא משמע כן כו', [וכדריה גס דבסמוך].

ובאגרות משה סי' פ"ב ענף ו', אחר שצייר דהי' דהסוכרים דלא מהני שדיך בשתיקה דלאחר מח"מ, משום דהעדים לא ראו מעשה הקדושין מלך האשה, ובמזבא בסקל"א אות ע"א, כתב, דהא דמהני להרמ"ם בגדונו נתרלית תחילה, אף דהיא לא עשה כלום, אין לומר דסובר כהתוס' [שצ"ב כנ"ל] דגם צ"ב מעשה מהני שדיך, דהא להרמ"ם לא מהני כח"כ כו' וימי' הביא להרמ"ם כו' דמשמע דבתרלית מקודשת, ודחק לומר דנתרלית עדיף דהיינו שאמר לה עתה שחזרה לקדש ואמר שגם היא רוצה, וזקק לה תיכף, משא"כ שדיך דהיינו שנתרלית זה כבר ועתה לא דיברו עדיין, דפשיטא דמילתא משמע שנתרלית תחילה ושדיך הם דבר אחד, ומאני צדק לה, ולכן י"ל דמאחר ששדיך שלפי רגון שניהם צריך לעשות מעשה קדושין וזקק לה על דעת כן, שוב לא צריך לשמוע ממנה עתה תוצא הן, דהא כבר שמעו העדים גם ממנה שרצונה להתקדש לו, ואין לנו לומר שנשתנתה דעתה, ולכן אף ששחקך צעת הנתינה וכו' צדריקא שלא עשה כלום, כו' שתיקה על דעתה הראשונה ויש כאן ממילא מעשה קדושין צדקין אף ממנה, וי"ל עוד יותר דמאחר ששמענו מתחילה

ובחזונו המשוולש (מוולאזין) בחש' הר"ם סי' א', נוטה דהתם שדיך לא מהני צדק, ד"לחל"א" שבהרמ"ם מתפרש דהיינו שנתרלית בפירוש להתקדש צ"ב, אלא דמי' חשש להתלוי כן, משום דלי"פ גס בשדיך סתם. שכתב צדק ב' ע"ג, דלכאורה י"ל דארצות היינו שדיך, וכפרש"י צד"ג א' ד"ה בשדיך [דהיינו נתרלית], אבל י"ע למי' מהני, הא להרמ"ם צדק לה ולא נעלה וק' שחקך, כו' בשתיקה דלאחר מח"מ, ובשתיקה דלאחרי' הכסף הפוס' דגם בשדיך לא כו' קדושין [כבסקל"א אות ע"א], ואחר שר"ל ב' אופנים צעטם בדבר ודחאם ה', ביאר ב' אופנים אחרים, דלי"פ דארצות מעיקרא שכתב הרמ"ם לאו היינו שדיך נתרלית להתקדש לו סתם, אלא דעדיף מניה, היינו שנתרלית בקדושין הללו שאמר לו קדשני בחפץ זה שצדק, וכעין שצדק דחש' מיי' כמובא ברס"י מ"ג, או דהרמ"ם סובר דלי"ד זקק לה לרין דלאחרי' דקדושין צדריקא אף דהיא לא נעלה, מ"מ כו' צעט נתינה דידה, ומאני עכ"פ בשדיך, והעיקר נראה דארצות היינו שנתרלית לקדושין הללו, דלישנא דארצות משמע ארצות דצ"ב, וחו דכח"כ נוחא עפי' הא דנקט הרמ"ם [בחזונו לעמו מתנתי

ובאגרות משה סי' פ"ב ענף ו', אחר שצייר דהי' דהסוכרים דלא מהני שדיך בשתיקה דלאחר מח"מ, משום דהעדים לא ראו מעשה הקדושין מלך האשה, ובמזבא בסקל"א אות ע"א, כתב, דהא דמהני להרמ"ם בגדונו נתרלית תחילה, אף דהיא לא עשה כלום, אין לומר דסובר כהתוס' [שצ"ב כנ"ל] דגם צ"ב מעשה מהני שדיך, דהא להרמ"ם לא מהני כח"כ כו' וימי' הביא להרמ"ם כו' דמשמע דבתרלית מקודשת, ודחק לומר דנתרלית עדיף דהיינו שאמר לה עתה שחזרה לקדש ואמר שגם היא רוצה, וזקק לה תיכף, משא"כ שדיך דהיינו שנתרלית זה כבר ועתה לא דיברו עדיין, דפשיטא דמילתא משמע שנתרלית תחילה ושדיך הם דבר אחד, ומאני צדק לה, ולכן י"ל דמאחר ששדיך שלפי רגון שניהם צריך לעשות מעשה קדושין וזקק לה על דעת כן, שוב לא צריך לשמוע ממנה עתה תוצא הן, דהא כבר שמעו העדים גם ממנה שרצונה להתקדש לו, ואין לנו לומר שנשתנתה דעתה, ולכן אף ששחקך צעת הנתינה וכו' צדריקא שלא עשה כלום, כו' שתיקה על דעתה הראשונה ויש כאן ממילא מעשה קדושין צדקין אף ממנה, וי"ל עוד יותר דמאחר ששמענו מתחילה

הנאים, זה לא מקרי נתרלית לקדושין כו' כיון שלא דיבר עמה מזה כלל. ורק נתרלית לשידוכין דהא כו'.

(ז) ואף דבעובדא דציפא הא דיברו [עתה ולא הוציל], היינו כיון שלא אמר לה תחילה שיקדשנה, רק שנתרלית למה שקדש תחילה בציפא, לא הוי זה כדיברו על קדושין, דהו' וזוי ור"י הוי [חדברים] אחר שידעו שקדושין הציפא אינם כלום, מדבריו שם.

(ח) שביאר כע"פ הכתב סופר הג"ל, דאין לומר דהרמ"ם פוסק כקושיא ר"ה ברי"ג דבנתן מתחילה לקדושין, כהא דסעיף ה', מאני אפי' בשתיקה דלאחרי' מח"מ, והיינו משום דהו' כשדיך, וכשיטת מהר"ם [שבסקל"א אות מ"א], דא"כ הוי הרמ"ם יחידאה, דהא הרמ"ם וסיע' לא חששו כלל לקושיא דר"ה, ופסקו כרבא, [וכמובא בסקל"א אות א'], ואפי' חריף וסיע' דחששו, כתבו דהו' רק ספק, ואילו הרמ"ם מוקי בארצות למתני דרק קרוב לה, דהוי מקדשת דא, ושתה"י מקדשת ודאי בלאחרי' ושדיך, ליכא למ"ד, וגם אין לומר דהרמ"ם סובר מה"א שברשב"א [המובא בסקל"א אות ט"ז] דבשדיך מאני [אפי' לרבא] גם בשתיקה דלאחרי' מ", דהא לית הלכתא כותי'.

(ה) צדק שנתן לה סתם ואח"כ אמר וקדושין, דבנתן מקדם לפקדון הרי יש לה אמתלא שלא לזרוק, דתתחייב, וחשיב לה שם באות ס"ב כלא עברה מעשה כלל, דגם על האחיזה יש לה האמתלא.

(ו) משום דאף שכתבה לו שרצונה להנשא לו ושלא ישתדך עם אחרת כו', מ"מ הא לא נגמר הענין מחמת משפחתה כו', וגם דמהר"ם [המובא בסעיף ב'] מסתפק בשידוכין והנאים הנהגים אם חשיב שדיך כו', ואף שהעלה דכיון דהרמ"ם [ובשו"ע שם] כתב אם לא הוי שידוכין כו', מידי ספקא לא נפקא, ע"ש, מ"מ ברמ"ה שלא נזכר בסיפא [כברמ"ם הג"ל, לשון שידוכין] רק דבעינו דארצות לקדושין לוי, הרי [בב"ד] לא חשבו דארצות, שלא גילתה כלל שרצונה בקדושין תללה, ואף את"ל דגם זה בכלל ספקא דמהר"ם, עכ"פ הרי ספק ספקא, ושם בסיכום שבאות צ', כתב, דצ"ד לא מקרי שדיך, שמעולם לא נתרלית בקדושין כאילו, ועוד דלא חשוב נגמרו השידוכין כיון שצדקין מסופקת בעצמה מחמת קרוביה.

דע' במהרי"א ענין סי' פ"א, בא' שלקח ידה בחזקה וקדשה, כתב בתוך דבריו, ומה שטוען שנתרלית בשדוכין כו' ושט"ש ושוברו קדשות כמנהג

אוצר

סיק ל אה א-ב

הפוסקים

לח הוא רצוי גמור, וכדלח מהני כהא דליפתח, דהתם אף דנחלחב ממנו מקודם להתקדש לו, מימ כיון דקדושין בראשונים בטלו טי, הרי על הקדושין השניים דד' זוזי לא ה' רצוי גמור טי, וסובר כהר"ם דמכירה משם דשדך לא מהני בשתיקה דלאחר מח"מ, חלחל דסובר דהתם בקדושין ל"ה רצוי גמור, רק הוי כשדך, ובהא דהרמ"ה דלא ה' מעשה כלל וגרע מהא דליפתח, הרי לכו"ע לא מהני שדך.

וב"ב בראשי בשמים סי' ס"ב אות כ', דמה שהשוו האחרונים דין נחלחב לקדושין, לשדך, ז"ע, דלשון שלא נחלחב לקדושין מחילה שכתב הרמ"ה, כוונתו פשוטה שאם נחלחב לקדושין חלו אצק לה היתה מקודשת ודאי, ונמשך הרמ"ה אחר דברי הרמ"ה שבטור, שהקשה לנפשים ממחתי דזרק קרוב לה, וחיין דהתם חלחב מעיקרא לא קדושי ליה. וכ"ד המלח אבן כהן, שהביא למ"ש הח"מ סק"י, דין הרמ"ה קאי כו' שלא הוי שדוכין ולא גלי דעתה שהיה רוצה בקדושין, וכתב, ונראה דחלחב קאמר, ולא למומחה דשדוכין גרידא ויפילו כזה לרמ"ה, דככה"ג הוי כשתיקה דלאחר מח"מ דלא מהני שדך, עה"מ בסי' מ"ב סק"י, וכוונתו כמו מדבר עמה [בשסקי קדושין] ויותר, דבנתינה לידה מהני מדבר עמה יעסקין בזהו ענין אפי' הוא אינו משיב כגוס, ולא גילתה דעתה דנחלחב, ועב"ש בסי' כ"ז סק"י [שכ"ד כמה פוס'], ודלא ככה"מ לדעת הרמב"ם [דדוקא כהשיב' הן], והבא לריק דוקא רצוי דידה דהוי כשדוכין ועסקין בזהו ענין, ואפי' חס הוא ג"כ לא חלחב כגוס חריק לה מהני ככה"ג. ובתפארת נצי (מגלוגה) סי' ק"י, כתב חוק דבריו, דמבואר ברמ"ה דבזרק לה בקדושין צעין שתאמר אצק קדושין, ובלא"ה חין ראי' דנחלחב, כיון דלא קבלה בידה. ועי' בחזו"א שצאתה כהא.

ב. ומה הדין בארצותי סעיקרא או בשדך, ואחר שזרק הקדושין לחיקה, ניערה. בח"מ ח"א סי' פ"ד, בדנ"י ע"ב קרוב לסופו, אחר שביאר דלהרמ"ה צדק לחיקה אינה מקודשת אפי' לא ניערה, וכמובא בסק"י אות ב', כתב, דכ"ז בלא שדך, אבל בשדך אפי' ניערה חרקה מיד הוי ספק קדושין, אפי' דהוי חוק כדי דבור, דכיון דכבר עסקו צעין בקדושין קודם חריקה [שזרק לה], שוב הוי בכלל דבקדושין לא חמירן תוכ"ד כדבור.

גם בצדק משה סי' ל"ג דקכ"ז סוף ע"ג, כתב נמי, דאי חלחב מחילה חרקה בקדושין לחיקה, אפי' ניערה מחיקה והשליכתו תוכ"ד הויא ספק מקודשת לכו"ע, [ר"ל אפי' להסבירים בסק"י אות ב' דבלא חלחב ולא ניערה אינה מקודשת כלל, ע"ש. מיהו לענין דהבא חין ראי' דסובר כה"מ הקודם, דאפשר דבזרק משה מפרש דהאר"י דהבא הוי עפי' משדך, וכה"ל שצאות הקודם]. ובדי בשב סי' ו', כתב, דכ"מ מדברי כה"מ [שס"ק ואות הג"ל, דמפרש דהרמ"ה דקאמר דבזרק לחיקה ולא חלחב, אינה מקודשת, מייירי דוקא בניערה], מתבאר דבארצותי מעיקרא אף דניערה ונפל לארץ, מימ הוי ספק קדושין, דכיון דארצותי חיישין שמה מעיקרא כשאק לחיקה נחלחב ולבסוף חזרה, ולא מהני חזרה.

ובחזון איש סי' מ"א (במהדורת תשי"ח) אות כ', כתב ע"ד הח"מ כה"ל דאינו נשן כלל, דהא מבואר ברש"י ריעב"א ור"ן דסוגיא דליפתח מייירי אפי' בשדך [וכמובא בסק"ל אות ע"ג], ומבואר שם דאי שדתיכו ליכא מ"ד [דהתם ספק מקודשת], ואפי' לא אצק מיד חלחב אפי' מהני טי' [ודלח כה"מ כזה, עי' בסק"ל אות ח'] מיהו חרי גווי שדך איכא, דהשדך שצגה היינו שמהלחב להנשא לו, אבל לפי הנהגה שצטולם עדיין לריק דעתה שהיה מחלחב לעשות מעשה בקדושין, אבל חס כבר אמר לה שיקדשה ואמרה הן, ואפי' אק לחוק חיקה, כו"ל ודאי קדושין ואין משיל חזרה תוכ"ד, והיינו שצדל דחשי מיימוני סי' א' [שהוצא ברמ"ה סי' מ"ב סעיף א', ע"ש].

ממחתי דזרק קרוב לה [גווגה דארצותי מעיקרא, ולא נקט [דעדיפת מייירי דמייירי] בדחמרה חין, ואי נימא דארצותי היינו דחמרה לו קדשני, ניחא, [דנראה דמייירי כה"ג], דנקט שם בסוגיא בגיטין דמ"ח ע"א [במחתי דזרק לה קדושין, גם הדין דזרק חזב להמלוה, ובהא מתחיל שם, דאמר] אצק לי חזבי, ובהי משמע נמי עפי' מה שסיים הרמ"ה, אבל סתמא אפי' ספק קדושין לא הוי, ולישנא דסתמא משמע לאפוקי משדכרה עמו כשעסקוקים צעין בקדושין, ושדך דהש"ס לא צ"י שדכרה עמו בשעת עסק בקדושין, וסגי בשמהלחב משולם להתקדש לו, כמבואר ברמב"ם פ"ג דאישות ה"ח.

אלא דרמ"ה, ומימ אינו כדאי להעמיד על דעתו באיסור חמור כזה חס לא יסכימו אחי רבותי וחבירי להחליט בן דעתה הרמ"ה, דבאמת גם האופן השני יש לו מקום, וקל"ה יש להביא ראי' להא מהא דמסקין בעוצדא דוורשכי שד"י"ג ע"א דבשדך מקודשת, ובהא חס אף דשקלה הוי כדלח שקלה, דכיון דיכולה לומר ידי שקלה, חין כוכחה כלל שמהלחב מדשקלה, ואפי' חמירן דבשדך מקודשת, [ול"ל] דשמו חכמים דעתה דבשדך הוי שתיקתה דעתה דקדושין, ואף דבשדך דליפתח דהוי ודאי כשדך ועדיף מייירי, ואפי' שתיקה לאו כלום, [ועב"ל ד] היינו משום דשדך חין אמר הקדושין אחר מח"מ כבעוצדא דליפתח, דכללח הוא דכל שתיקתה דלאחר מח"מ לאו כלום אפי' בשדך, ובין שעת מח"מ, כעוצדא דוורשכי, דבשדך הוי שתיקתה דעתה דקדושין אף כדלח שקלה, וכנ"ל, [ולעולם שדך סתם נמי מהני, ולפ"י הא דמוקי הרמ"ה מחתי דזרק לה בארצותי ולא בחמרה הן, ביאר שם מקודם, ד"ל דהא להשמיטין דין זה גופא, דבשדך מהני גם שתיקה לחוד בלא נטילתה, כגון דזרק דהבא], אבל אינה ראי' מכרעת, דכיון דהא דמהני שדך בעוצדא דוורשכי הוא משום שומע דעת חכמים, חין לאו לדמות מילתא למילתא מדעתו אחר חתימת החלמוד, ואף דלא חתברר לן דעת הרמ"ה על דוריו, ולהחמיר בשדך סתם [לא בנחלחב לקדושין הללו] חידוש גדול הוא, לדינא אינו מפרש להקל. ובדנ"ו, אחר שכתב בזהו י"א דל"ד לנדון הרמ"ה שמחמיר בשדך, וגם בוסף בזהו ע"ג, דחין ראי' משדך דהגמ' לשדך דין, דלז נהגו לקדש רק צפני עדים, והנשואין הוי אח"כ כו', אבל למנהגו דמקדשין בחופה, לא נחלחב חלל שיקדש בסידור חתונה כו', סיים, ומה הא כהצנו דהעיקר נראה ברמ"ה דסתם שדך לא מחמיר, ואף שלא מלחבי לצי להחליט, אבל כנ"ד, לדעתו חין להחמיר משום דשדך מעיקרא.

גם באצני נזר סי' קי"ט, אף שכתב סגרא ד"ל דלהרמ"ה יועיל גם בשדך סתם וכנ"ל, מימ כתב בזהו אות סי', דכל זה לדעת המקנה ודעמו דארצותי שכתב הרמ"ה היינו שדך, אבל מלשון הח"מ והב"ש משמע דארצותי לקדושי ל' היינו בקדושין חלו שאמרה קדשני, [עי' צמלחא חן דבסמוך], דככה"ג בודאי אפי' בשתיקה דלאחר מח"מ מהני, כמו אמרה חן מנה לפלוני ואקדש חני לך ונתן לו ושחק מקודשת, אבל שדך שצגה היינו שגמרו דעתם שישאו זה את זו אבל לא אמרה לו לקדש עכשיו, ואפי' ענין שצדל דליפתח שרונה ה' בתחילה להתקדש כהליפתח, וכשחמרו הא לית בה ש"ס ואמר חתקדש צי זוזי שבה ושחקק, מימ לא ה' דעתה בתחילה רק על ליפתח, ובשדך כי האו חין ראי' כלל מהרמ"ה דמקודשת, וראיית המקנה מהרמב"ה אינה מוכרעת, כנ"ל. וכ"כ בסיוס דבריו שצאות ל', דמה שהעלה המקנה דשדך היינו ארצותי לקדושי ל', לא מסתבר כו'.

וב"ד החמדות שלמה סי' מ"ז אות ח'—י"ב, דמבאר דממ"ש הרמ"ה דמחתי דזרק לה מייירי בארצותי, ולא כתב דמייירי בשדך, כלישנא דצ"ח [במהדורת חתני], מוכח דסובר דשדך לא מהני, דעדיין

באר הגולה

ס עס נכרייטא

ס [טז]

ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת לי בו
ושתקה אינו כלום

ביאור הגר"א

[טז] ואם אחר כ"ו. אפילו
בדשירי דהא בעובדא
דציפתא כבר נתרצתה
להתקדש לו והוי כמו שדין. רמב"ן ור"ן וריב"ש:

הפוסקים

סיק לא את א

אוצר

הרמב"ן דפקדון אי שדיא ליה מתייבצא, עד דהדרא ליה מיד ליה, לאמאי לא סגי דתשדי' לי קמיה תוך ד' חמשה. וע"ע ברמב"ן ורשב"א וריטב"א שם שהביאו בשם הראש"ד, דהבא מיירי רק בהפקדון חללה לזמן ידוע, דכאופן כזה אינו יכולה לחזור תוך זמן הפקדון, ודחו דבריו ע"ש. וכ"כ בערך השלחן ס"י כ"ז אות ד' דמה שהראש"ד מוקי לה בפקדון לזמן, חלל צנחן לה פקדון סתם ה"ל למשדיו ולאמר הרי שלך לפניך, כבר דחו דבריו הרמב"ן ורשב"א, וכן דעת כל הפוסקים, ולית דחש לדברי הראש"ד. וע"ש ברשב"א שהביא עוד חירון אחר בשם הראש"ד. וע"ע מ"ש בזה בפני שם, וצ"ל (מליצבוויטש) ס"י ל"ג אות ו—ז, ובחמדה שלמה ס"י מ"ז אות ו', ובאצני נזר ס"י ק"ט אות ל"א ל"ב, וצפתא עזרס פוסק"א.

ויש שדנו על הטעם בג"ל דאמרין דמה דלא זרקא הוא משום שיראה מחיצו אחריות, ולמה לא חיישין שידעא חס דדין דבאמה פטורה מאחריות, וא"כ מה שלא זרקא הוא משום שנתרחה לקדושין. עיין בפני יבושע ד"ג ע"א (ד"ב שלח) שכתב, דא"כ למידק במ"ש רב אחאי [גבי ליפתא] אטו כולכו נשי דינא גמירי, דהא מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, דלמא הוי אחתא דינא גמירא, וא"כ מדלא שדתינכו מסתמא לקדושין נחבונה, ואמאי לא חייש כלל לספק קדושין, ונראה דהא דשחיקותא דלאחר מתי"מ לאו כלום היא, עיקר הטעם הוא משום דבעידי קדושין צעין דבר צרור להויתא מחזקת פטירה לחזקת אשת איש, ומכאן טעמא רק בקדושין דעלמא [כשארמר לשון הקדושין לפני מתי"מ] מכאן חגיג שהיה שחקא, משום דכיון דשחיקא כי הוי כהודא דמיה, ה"ל דבר צרור לגבי העדים, משא"כ הכא שאין לעדים שום הוכחה דנחבונה לקדושין, דהאיכא למימר מאי דשחקא היינו משום דלא איכפת לה, אי"כ לא הוי קדושין כלל.

ובבבדי כהונה ס"י י"ז דע"ג עיר ד' תימן על הקושיא בג"ל, ד"ל דמן הסתם שחיקותא דלאחר מתי"מ הוי כמו ודאי, דחזקא שלא כוונה לקדושין מדשחקא ולא אמר אין, רק היכא דיש הוכחה

לא. ואם אחר שנטלתו כ"ו אינו כלום א. מעם הדין דאמרין "שתיקה [על אמירת הקדושין] לאחר מתן מעות" לאו כלום היא, ביאר רש"י בקדושין י"ב ב' וי"ג א', דהאי דשחקא ולא מחאי [לומר כהיה שאינה רוצה להתקדש לו], הוא משום דלא איכפת לה, מימר אמר מעיקרא לאו דשחקא דהכי קבילתינא ב. ורשב"א ביאר דמה דלא מחאי, היינו משום דלא איכפת לה כיון דלאו מידי קא עבד דמוכח דניחא לה. וברית"א ביאר דאיכא לא ציטא למיעטן כהדיא, ולא למימר ליה אינו רוצה בקדושין כ"ו, אי משום כסופא וליניעותא, אי משום דמא"ס לה דיבוריה ב.

ועיין בגמ' דמצואר שם, דמה דלא נכחינן דניחא לה בקדושין מדעיכבא המעות צידה, ולא זרקא אותה אחר ששמעא לשון הקדושין. [דאף דממה שלא אמרה "לא" ליכא הוכחה וכנ"ל, מ"מ נמה לה לעכב ממון אחרים צידה ד'] היינו משום דאמרין דסברה אי שדינא לכו ומיתצרי מתייבצא צדו, ופירש"י כיון דמעיקרא צדורא שמירה קבילתינא. ועיין ברמב"ן ורשב"א וריטב"א שכתבו שיש שהקשו, חשדינא ותאמר לו הרי שלך לפניך, [וע"י כן חופטא, כדאמרין צ"מ דמ"ט א' ודפ"א צ'], וכחצו דיש שחירא דהכי פירושא דהיא טעמא וסברה אי שדינא מתייבצא, והיינו דאמרין "סברה", שאין זה מן הדין, חלל שהיא סברה כן ע"ש. וכן נקט הר"ן, דהכי קאמר בגמ' דסברה [צטענא] דכיון דפקדון אחא ליה לא נפיק מרשותא עד שחמסרנו לו מיד ליה, והיינו לישנא דאמרין בגמ' "סברה" כ"ו. וברמב"ן ורשב"א ע"מם כתבו דנראה דפקדון אי שדיא ליה מתייבצא צידה עד דאמר לה ליה חס שקול פקדון מיד ליה ואמר לה לא מקבלנא, דבחר הכי שדיא ליה ואמר הרי שלך לפניך, ואין לא דייקין על האשה משום דלא טעמא [חא שקול פקדון כ"ו], דאי הכי כזה לה למימר ליה לא צענא בקדושין, חלל [רק] משום עיכוב המעות בשחיקא לחינן עלה, ובוודאי אי שדיא ליה בשחיקא מתייבצא צידה. [ועיין ברשב"א שם שפסקא במ"ש

ובזה הוא דפליג על הר"ף, ומשריה כתב אבל כ"ו, דהא פשוט. [ולפי מ"ש באלפס דפוס ווילנא ת"ד, בשתיקה דלאחר מתי"מ כפקדון, גמי אתי שפיר].

ב) עיין בפנ"י שם שביאר כוונת רש"י, דכיון דלאו לקדושין חייב לה מעיקרא, א"כ סברה דמה שאמר לה אח"כ התקדשי בו, ולא חייב לה מיד, משחק הוא בה, ואינה חוששת לדבריו כלל. וע"י בעין יצחק ס"י ס"ב אות י"א שכתב דטעם דברי רש"י הוא כמ"ש הריטב"א [המובא בפנים בסמוך]. ור"ל דאם היה איכפת לה היתה אומרת לו מהאם אף שקשה עליה לומר זאת, אבל כיון דלא איכפת לה כ"כ, לכן אינה רוצה לומר כן לפי שפוגעה לה כ"ו, וכמ"ש הריטב"א. מיהו עיין להלן אות ב' ואות ו' שיש שצידדו לחלק לדינא בין טעמו של רש"י לבין טעמו של הריטב"א.

ג) באבני נזר ס"י ק"ס אות ק' ביאר דצריכא לשני הטעמים שברית"א. דבהתיא דציפתא שייך רק טעם דכסיפותא וצניעותא, אבל טעם דמא"ס לה דיבורי לא שייך, דהרי תחילה רצתה להתקדש לו, ואיך בריב אחד נמאס דיבורי בעיניה, ובהתיא דפקדון שייך רק טעם דמא"ס לה דיבוריה של איש כזה שרוצה לעשות נבלה כזאת, אבל טעם דכסיפותא וצניעותא לא שייך בהא. דאין בושה כלל לומר לאיש זר שאינה חפצה בקדושין.

ד ע"פ דברי המפרשים.

א) עיין בערוך השלחן סעיף ל"ג שכתב דכן הוא דעת הרמב"ם הפרוש ע"י הרוב הפוסקים. אבל להר"ף הוי ספיקא דדינא כ"ו. [וכתהיא דלהלן סעיף ה'], ע"ש. וסיים, ועיין ר"ן, דהר"ף [דפסק בסוגיא דציפתא דהוי פסק] קאי גם על פקדון, ולפי גירסת הגמ' לא פליג רב חננא רק אציפתא. רצ"ע. וכונתו כנראה למ"ש הר"ן שם. ורב אלפס פסק כ"ו חושו לה. אבל הרמב"ם פסק דלאו כלום הוא בשתיקה דלאחר מתי"מ בפקדון, מדכתב. אבל הרמב"ם, משמע דסובר דגם בפקדון חולק הר"ף עם הרמב"ם. מיהו בשום פוסק לא מצאנו שיאמר דהר"ף חולק בפקדון, ואדרבא הרבה פוסקים כתבו בהדיא תוך דבריהם כפשיטות דבנתן בתחילה לפקדון גם להר"ף אינה מקודשת. ע"י להלן באות מ"א, וכ"כ בהדיא הרשב"א בהידושי דר"ג. "שתיקה דלאחר מתי"מ דפקדון לאו כ"ו, וכן פסק הרב אלפסי הרב בעל הלכות", ועל דיוקו סתרינן, הנה לפנינו בר"ן איתא בהדיא ד. בקדושין פסק הר"ף דבשתיקה לאחר מתי"מ חיישין לה, והיינו הא דסעיף ה' דנתן מתחילה לקדושין, ולשון "אבל" דקטס הר"ן באמת תמוה, ואמנם כבר העיר ע"ז בברכות מ"ס דק"ו ע"א, [אף שבהעתקתו ללשון הר"ן ליתא תיבת "בקדושין"], דהרי הרמב"ם דהר"ף פליגי רק בהא דסעיף ה', ולא בנתן מתחילה לפקדון, ותריץ דנראה דיש טעות סופר בר"ן, וצ"ל: כשתיקה דלאחר מתי"מ בפקדון, בכ"ף הדמיון, והכתבה דהרמב"ם פשוטה הא דציפתא להדין דשתיקה דלאחר מתי"מ דפקדון,

אוצר

סי'ק לא אות א—ג

הפוסקים

היה לה עמו, [מ"מ] מחמת הקדושין נמאס צעניו, שברי גם לאחר כל המעשה אמרה לו "חיים מה עשית לי", וקראה אותו בשמו דרך חיבה, וא"כ להיטע"א מקודשת מחמת שלא אמרה "לא" כו', (ואין לומר שמה נשעת קדושין הרבה תשובה ואחזקה רוח לניעות, כי הוכיח דאמרינן בעל מנה שאני לדיק, חיישין שמה הרבה תשובה בלבו, דשאני הכס, דכיון שהתנה על מנה שהוא לדיק, מסתמא יודע בעצמו שכן הוא כו'), ומ"מ יש לדחות דכיון דנשעת קדושין היה אפשר דמשום דמאס לה דיבוריה שתק, לכן אף דלאחר כך נתגלה נשעתה שאמרה "חיים מה עשית לי" שאינו נמאס צעניו, ומעיקרא לשם קדושין נתכוונה, מ"מ נשעת קדושין היה רלווי דידה דצרים שכלל כו'.

ג. ומה הדין כשפטר אותה מאחריותו של הפקדון, אי אמרינן בזה דמדלא זרקתו מקודשת. עבא"ט סוסק"ט, דאם היה צידה פקדון והתנו שאינה חייבת באחריות, כתב מהר"מ פאלוואס סי' כ"ד דלא אפילו בפקדון היה לה לזרק, [וכיון שלא זרקתו י"ל דנתחלה], מיהו דריב"ש לא משמע כן, והוא מבב"ש סוסק"ט. ובתפארת יעקב סק"כ כתב על דברי הב"ש [בשם מהר"מ פאלוואס ה"ל], דלכאורה לפי מה שכתב הר"ן דאפילו בפקדון אינה חייבת לפי הדין אם תזרק, רק היה חושב כן, [כמובא בזה ה"ל], א"כ ממילא בזה גם כן י"ל כן, אבל בזה מה ה"ל ליתא, דכיון שהתנו שאין עליה אחריות, יודעה היא בודאי שאין עליה אחריות, דאם לא כן למה לה בתנאי, וכב"ג לא אמרינן דלא דיני גמירי. ועי' במאירי שצ"ח ה'.

ובשער החדש (שעל העיטור) כתבו שבסוף ח"א דפי"א כתב דממה שהביא הב"ש בשם מהר"מ משמע דכיו קדושין אף בלא שדיק ולא דברו כלל מעניני קדושין, אבל יעוין היטב בדברי מהר"מ דלא משמע כן מדבריו, רק תרתי צעין, חדא דלא נתחייבה באחריותה, וחדא דדיברו עמה מעניני קדושין. [ר"ל, דמהר"מ דן שם להקל בזהו דחשפה החפץ המוצא בסוף סעיף ה', משום דדוקא בזה"ג דליפתח שהיו ציניהם שדוכין, דהא נתן לה בתחילה האופת לשם קדושין, אז חיישין לשתיקותה, מאחר שלא הסליכות, אבל הוכיח דלא שדיק בראשונה, כגון ב"ד לוכא מאן דחייש לשתיקה, דתרתי צעין, דשדיק, וגם דחולל להסליך, וכתב דכן משמע מלשון הטור, שכתב, בזה דברים אמורים (דאינה מקודשת), שצ"ל לידה בתורת פקדון, אבל צ"ל לידה בתורת קדושין, שאמר לה התקדשי לי בזה"ג זה ואמרה לו והרי אינו שוב פרוט כו' (בבב"ש ה'), הוי ספק קדושין, דהיה לו לקר' ולומר אבל היה צידה שלא בפקדון שאינה חייבת שמירה כו' הוי ספק קדושין כו' אלא ודאי שצ"ל להראות לנו צד דדוקא כגם בתחילה דיבר אהה בקדושין שהוא כמו שדיק, אבל בלא שדיק לא ע"ש].

ובעצי ארזים סק"ט כתב, דכל דברי הב"ש צד קשים להולמם, משום דליכא שום משמעות ממחרת"ם, ואם נדיק ממ"ש שם מהר"מ לנדון, דהטור בולל דאם היה צידה שלא בפקדון דאינה

הוכחה להיפך מכה סדרת מדלה שדינה כו', אז דוקא אמרינן דכיו קדושין, דודאי לקדושין החזיקה בזה כאשר אמר הוא, דא"כ הוי שדינה כו', אבל אם יש לנו שום דבר לחלות שטל לומר דמשה"ה לא שדינה כו', שפיר תולין זו, כדי להעמיד על החזקה הראשונה, דמדתהקה לאחר מח"מ ולא אמרה אין, הוי כמו ודאי וחזקה שלא קיבלה לשם קדושין כלל, ומשה"ה שפיר באומר כנסי סלע זה לפקדון דחולל למחלי דמשה"ה לא שדינה כו', דעמדה וסדרה דמתחייבת, שפיר לא הוי קדושין כלל.

ובחמדת שלמה סי' מ"ז אות ו' אחר שכתב שדברי הבגדי בטובה בג"ל דחוקים, כתב לתרץ באופן אחר, דכיון דמניין למימר שהיה ירואה דלמא תתחייב, שצ"ל לא הוי מחשבה נכרת מתוך המעשה, והוי דברים שכלל, ע"ש.

ובאבני נזר סי' קי"ט אות ק"א כתב דמ"ש בחמדת שלמה בג"ל דהוי דברים שכלל, זה לא יודק להרשב"א דס"ל [בחדושי לקדושין ו' ע"א], דדברים שכלל במקום שאינו באחר דברים שצפוי מהני לקנין ה', ומ"ש הפני' בג"ל דהוי כמקדש בלא עדים, [קשה] דא"כ בכל ספק קדושין נאמר כן, [דכיון שאינו דבר ברור אלא העדים לא להוי קדושין כלל] ה', אלא נראה דכיון דלא הוי אומדנה ברורה, שצ"ל לא מהני אומדנה בקדושין אפילו בדבר שמועיל לציור דברים, מ"מ לא מהני להחשב קדושין בעדים, [דאף דלענין מעון מהני כשאין יודעים אלא מכה אומדנה, אבל בקדושין לא מהני דס"ס העדים לא ראו הקדושין, דמה שהם אומדים דעתם לא שייך להעדים אלא לדיונים, והמעשה בעצמו בלא האומדנה אינו קדושין כלל ז], וכ"ש צד דהוא רק ספק, דלא מהני האומדנה כלל. וכעין זה כתב בזה המושל (במשנת הר"מ מוואלפאזין) סי' ח' אות ב', ובשם משמעון (להר"ש שערן) סי' ב' השני.

ב. כשמוכח מהנהגותיה שאינה נרתעת מלהתנגד לדבריה, האם יש להוכיח מדלא אטרה שאינה רוצה בקדושיו, שנתרצית. נשער החדש (שעל העיטור), כתבו שבסוף ח"א דף פ"ה ע"א, צידון דאחר שאמר לה לשון הקדושין ושחקה אמר לה דעי שאת אשתי, וכששמעה את זאת גידפה אותו, אחר שכתב דזה הוה שחקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום הוא, כתב דעדין יש לשדות נגד צד, דהרי הריטע"א כתב דמה דלא אמרינן דהוה לה למימר "לא", היינו משום לניעותה, או מחמת דמאס צעניו לדבר מה [כמובא בזה הקודם], ובג"ד כיון שגידפה אותו, לא שייך טעם זה א"כ בולל חזק, "לא", אמנם ברש"י מוצא דלא ס"ל כהריטע"א, רק דלא איכפת לה לומר לא, ע"ש.

ובאבני נזר סי' קי"ט אות ק' ק"א, כתב בתחלה דצינודו כיון שהיה חיבה יתירה צינו לצינה, לא שייך כאן טעם הריטע"א דמאס לה דיבוריה, וכן כיון דכסופות וליניעותה [שכתב הריטע"א בטעם השני] לא ראינו ממנה, דהרי היה מחנהגה בחציפת יתירה עמו לפי דברי העדים, א"כ היה לה לומר "לא", שאין רעונם להתקדש במעמד הזה כו', ואין לומר דאף דהיה יתירה

(מליובאוויטש) סי' צ"ג אות א' שכתב, דדברי הפני' עולים עפ"י בתשו' מיימוני דשייכי להלכות אישות סי' א', שכשמציעים שורק לה חשוב כאילו אין כאן עדות על קדושין ולא הוי ספק קדושין ע"ש, א"כ הי"ז כיון דליכא הוכחה שנתכוונה לקדושין אין כאן עדות, ולפ"י הח"מ סי' ל' סק"ח שמהש"י נראה דלא כהתשובות מיימוני כו', יש לתק דשאני התם דאיתרפה החזקה, כיון שרצתה להתקדש ורק לה הקדושין, אבל הכא שיש ספק בעיקר הענין אם רצתה להתקדש, אי אפשר שתהיה נקנית לו בלא ראייה כו', וכן חילק בתשובת מהר"ש ח"א סי' קל"ח כו'. וע"ז בדבריו בס' ק"ב אות ו'.

(ז) מתוך דבריו באות ק"ח, ע"ש.

(ח) ועיין בצ"צ (מליובאוויטש) סי' צ"ג אות א-ב, דאחר שחירץ גמי ד"ל דחשוב כדברים שבלב, והקשה גמי ממ"ש הרשב"א דכל שאינם מבטלים פעשיו כו' הוי דברים, סי'ם, דיתכן לומר דהיינו דוקא בגזיר ותרופה שהוא דבר שבינו לבינו, משא"כ בקדושין וספק ומפני לא מהני כלל הדברים שבלב אפילו לקיים דבר כו', וכע"ז חילק הריב"ש סי' קצ"ה כו'.

(ט) יש להעיר דהפני' עצמו סיים שם, "מיהו עדין צ"ע מההיא דאיתא ברמ"א סי' כ"ז סעיף ט' דבהני לישי דמסתפקא בגמ' אי הוה לשון קדושין, וכן בנתן בשתיקה, אם אומרת שנתכוונה לשם קדושין הוי ספק קדושין, ויש לישב ולחלק". וע"ז בדבריו בק"א שם. ועי' בצ"צ

הפוסקים

(ח) עיקר דבריו בזה, 'על' באות ה' דבסמור.
(ט) לא מובן איך הוכיח מתשור' מיימוני שחולק בזה.

אוצר

סי' לא אות ה-ז

הפוסקים

דכוח המקדש בלא עדים, ע"ש שהאריך בזה, וכ"כ בצרית יעקב
סי' מ"א ד"כ ואין, ובאגרות משה סי' פ"ב.

ובמשאית משה ח"א סי' ג' דף ק"י טור צ"ט*, כתב בתוך הדברים
לפילו בלוותה ללקדושין נחבונה מעיקרה, לאו כלום
הוא, דהא בריתא דכנסי סלע זה לפקדון כ"י דקתני דבלא רחם,
דהיינו בשתקא כמבואר שם בגמ', דאינה מקודשת, משמע דלגמרי
אינה מקודשת, לפילו אומרת דלכך נחבונת. וע"ש שכתב ר"ח לזה,
דהנה גבי קדשה בגזל דידה כ"י כתב הר"ן בשם הרשב"א דלפילו אמרה
אח"כ ללקדושין קבילתיהו לא מהני כ"י, ודכוותיה גם בקדשה
בחוץ (ע"ש ברשב"א), דהא קתני לא רחם אינה מקודשת כ"י,
ומדפסקי ודגי אינה מקודשת, לגמרי משמע, לפילו באומרת לכך
נחבונת, ע"ש [וכמבואר בסוף סעיף צ']. שמעון מינה דלפ"י
דלא רחוק למר דאחולי אחילת בגזל, או החוב, דאית לה גביה,
ובכל דכו' ניתח לה להקדש לו, מ"מ סתמא דשתיקותא עדות הוא
ללאו משום ריזוי הוא, דכך שמו חכמים דעתיכו עד דמפרשין
ואמין כן בדין, וכמ"ש הר"ן שם, וא"כ ה"י צ"ד הגם שאפשר
דשתיקה דלאחר מת"מ דפקדון, ריזוי הו', מ"מ כל דסתם שמו
חכמים דעתיכו, דכל דשתקא משום פסידא הוא דכו', עד דקאמרה
כן כ"י, דהא לא רחם דכח ודחתם בחדא גוגא קמתניא,
למימרה דלא משגיחין בה כל עיקר, דסתם שתיקה דינא הוא דאין
חוששין, דבאומרת בדין לא בצינא דמי.

ז. בשאמר לה, החזירי לי החפץ או התקדשי לי בו, אי אמרינן
בזה דמדלא החזירתו מקודשת. עיין בלמה דלך
(מליצאוויעט) סי' ל"ג אות ז, שחל דין זה בבדל הטעמים שיש
בין הרשב"א להריטב"א בזה דאמרינן בשתיקה דלאחר מתן מעות
סברה אי שדינא לכו מחייבנא בזה, למה לא אמרינן שהיתה לריכב
לומר לו, "לא", או לומר לו, הרי שלך לפניך, [כמבואר לעיל אות
ח'], דלפ"מ דמבואר ברשב"א שהטעם הוא, שאין לנו מצדדים
ממנה שחטטון וטעטע מעשה, משום דלא איכפת לה ביון דלא
מדי קעבדא דמוכח דניחא לה, לפ"י ואלא דלענין הדין הכתוב
בשארית יוסף סי' כ"ח, שאמר לה המקדש חני לי המטבע או
התקדשי לי בו (וזן שם משום שתיקה דלאחר מתן מעות), י"ל
דבדון זה יש חשש קדושין, משום דלא החזירה לו המטבע, דבשלמא
בשארית יוסף נותן לה צריכה שתחזיר או שתקדש, רק אומר בהחלט
לשון קדושין, שפיר י"ל דמה שאינה אומרת הרי שלך לפניך, היינו
משום שאינה לריכב לטעון ולטענות מעשה, ומה שתאמר הרי
שלך לפניך נקרא טענה, כיון שהוא אינו מצדק זאת כ"י, משא"כ
בדון שמצדק שתחזיר או שתקדש, אי"כ זה שתחזיר ושתאמר
הרי שלך לפניך איננה טענה, רק אדרבא זהו קיום הבקשה, וכשמנועת
טענה מזה, י"ל דמה מוכח שנתרחה בקדושין כ"י, אצל להריטב"א
שכתב בשם רבו דהטעם הוא משום כסיפא וליניעותא, או משום
דמא"ס לה דיטריה כ"י, אי"כ גם צ"ד יש להקל, דאף שנאמר דמה
שלא החזירה ה"ל מעשה, מ"מ גם על זה יש הטעם הנ"ל, ומ"מ ל"י.

וע"ש צ"ח קינור, דכדונו שחטפה ממנו מטבע ודך שחוק,
ואח"כ החזירה לו המטבע, וחזר ונתן לה ואמר לה קמי, ואח"כ
ביקש ממנה בחזרה המטבע ושאל לא תחזור יגיד, וכשללא החזירה תומ"י
אמר לה לשון בקדושין, דן דיש להחזיר על פי הריטב"א הנ"ל, ועוד
דמהרמ"פ סי' כ"ד בלוחו ודון של השארית יוסף הנ"ל לא הצחיק
הלשון חני לי או התקדשי, כמו שהוא בשארית יוסף, והצחיק רק
דכשאל ממנה שתחזיר המטבע ולא רחם אז אמר בגני מקדש לוחך
בזה

ס' חשובה זו נמצאת גם בקול בן לוי סי' ד' דצ"א, בשינויים קלים,
ומשם התקנתה.

והטעם שמה ע"י זה שמתקנת הכסף יורע לה חקלה לומר
שנתרחה כ"י, משא"כ באיכא פסידא גם היא חושבת שלא ידוני
ע"י שלא ברחיקה הכסף שנתרחה [אלא ידוני] כי חשבה להפסיד,
וכשתחל חו לא קשיא באשכח חכמה לצ' שידעתה שלא תחתייב
באחריות נישום כ"י, דלדברא, אשכח חכמה יודעת שאינה לריכב
להשליך כלל, מיכו אכתי קשה, נישום שידעתה דין זה שאינה
חייבת באחריות, ואינה יודעת דין קדושין [שאינה מתקדשת כל
זמן שלא הסכימה, וא"כ יש לנו הוכחה, מדלא זרקתו, שהסכימה
להקדושין], ונראה דודאי מעיקרה דינא נאמנת אם אמרה
אח"כ שלא נתרחה, מטעם דחזרה לא שכיחא, ואיגלאי מילתא
דמעיקרה לא נתרחה, אלא שכל שנראה בשעת קדושין כריזוי, ולא
נודע מיד החזרה, הוה כאילו בוחקה מקודשת, ויש להצריכה
גם מדרבנן עכ"פ, מאחר שאנו מחזיקין בהנשים בלא יודעת דין
קדושין ודרכה להשליך מפאת חסרון ידיעה, חושבין שנתרחה,
לכן אף שחזרה אח"כ ואגלאי שלא נתרחה מעולם, מ"מ לא גרע
מקלה, שמי שצומד ורואה שאינה זורקת מיד, חושב אותה לנתרחה,
ממנה בעלו כל העצמות, [דאין] לחוש ליודעת דין אחריות ולא לדין
קדושין, דכולי האי לא גזרי, דלא שכיחא כלל, וכ"כ בספרו ט"ז
קדושין, כאן סק"ד ע"ש, ועי"ע בדבריו לעיל אות ג'.

מידו במאירי אחר שכתב דבעבדא דליפתא מקודשת מספק,
כתב, דמכל מקום אם למדוך את הדין, ואמר לו אם אינך
חושב בקדושין זרקתו לפניו, שאינך חייבת בכך, או [למדוך]
שתאמר שאינה רחם [להתקדש, ואטפי"כ לא זרקת ולא אמרה כלום],
אלא ששתקא, ב"ו ודאי מקודשת בודאי, וכן כתבו חכמי הדור,
אלא שאנו מספקים בראשונה, ר"ל כשאמר לה לזרקם שאינה חייבת
בכך, שמה חוששת להתבדות ולבוא לבית דין על כך.
וע"ע בערוך השולחן סוף סעיף ל"ב שכתב דאם ידעה שלא
תחתייב באחריות, גם בפקדון הוי ספק קדושין, ועיין לעיין
צ"ש סק"ד [שזן צענין פקדון שכתבו שלא תחתייב באחריותו,
כמבואר בלוח ג']. וע"ע לעיל אות א'.

ו. מה הדין בשאומרת דמה שלא זרקת היינו משום שנתרצתה
בקדושין. דבריו מלכ"ל ח"ג סי' קכ"א כתב, דגריך
לכאור בזה דאמרינן בגמ' דלהכי לא זרקת לפי שיראה שנתחייב
באחריות, איך הדין אם אומרת לפנינו דשלא בשביל זה לא זרקת
לוחך, וגם איך הדין כשאומרת שנתרחה בלבה, ועוד קשה למה
לא הוכיחו הרמב"ם ושא"ר הפוסקים הסבירא דלהכי לא זרקת
משום חיוז אחריות, דהא נפ"מ אם אמרה שלא חשבה לכך כ"י,
ונראה ברור שאף אם הבידח אח"כ שנתרחה בשעת מעשה אינך
קדושין, דדברים שבלב אינך דברים, וגם דכו"י בקדושין בלא עדים,
דהא לפי ראות עיני העדים לא הוי כאן קדושין, ומה לנו מה
שבידח אח"כ, ומשנה מפורשת היא בקדושין דמ"ט דאף דאמרה
בלבי הוה להקדש לא מהני כ"י, וכן מפורש בנב"י הגה"ט
אות ל"ד [לענין המקדש בפקדון, דכל שלא אמרה כן בפירוש, אלא
שהבידח דברים שאין משמען כן בודאי, אלא שמשמען דבר אחר,
אינה מקודשת, ואטפי"כ שאמרה שבדברים אלו כוונה לקדושין אינה
נאמנת], והטעם דכו"י קדושין בלא עדים ולא מהני הודאתה, וגם
דכו"י דברים שבלב כיון שאין מוכח לכל העולם שנתרחה, וכמ"ש
החוס' צגיטין ל"ב ע"ה, וממילא דה"כ כשאומרת שידעתה שלא
תחתייב באחריות [ונתתה בלבה לקדושין] ג"כ לא מהני כ"י.
ועי"ע בדבריו שבלוח הקודם.

וב"כ בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דס"א פ"ב, דשתיקה דלאחר
מתן מעות בפקדון, לפילו אם אמרה שכוונה בלבה להסכים
לדבריו, ס"ל אין זה כלום, וכ"כ גם בח"א דף ק' ע"ב בהגהה
ג', דלפילו באומרת שכוונתה היתה להקדש לו אינה מקודשת

אוצר

סיק לא אית ד—ח

הפוסקים

סי' פ"ד, אמנם הדבר נריך הכרע, ואין לומר כיון דבשעת נתינה לא הוי ידוע לעדים אין כאן קדושין, דמ"מ כל שמחברר אח"כ לעדים חשוב קדושין בעדים, כמו שנתראה באב בשעת ששמש, דהוי קדושין למפרע.

ועיין בשו"ת הרי"מ דלהלן ובמה שכתב מהכ"ל בספרת הח"ס.

ובקול בן לוי סי' ד, כתב מקודם, דלכאורה כיון דאח"כ זרקב הקדושין הרי מוכח דלא חשבה לחיוב אחריות, וא"כ מדלא זרקב מיד כשחמר לה לשון הקדושין הוכיח סופס על תחלתה דמאי דלא שדתיח מעיקרא הוא לאו משום שפחד מחיוב אחריות, אלא משום שנתראה ושוב חזר בה ושיחבה. ושם בדף מ"ב טור ב' הביא סוגיא דב"ב דקל"ח, בויכח לחיוב ע"י אחר ושחק ולבסוף מוח, דתיק סבר דמדשתיק מעיקרא קנה, והא דקא' לזוז אח"כ קבד ביה, ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו, והאי דלא לזוז עד הכחא דקסבר כיון דלא מעא לידי מאי אלוה, ע"כ, וכתב, דיש להסתפק לעת רשב"ג ולומר דכשם דאמרינן הכס דמדלוה לבסוף ע"כ שגם מעיקרא לא נתרצה והוכיח סופו על תחלתו, כן גם בנ"ד מדשליכה לבסוף הקדושין ולא חשבה לחיוב אחריות ע"כ שגם מעיקרא לא חשבה לחיוב אחריות, ומה ששחקב מעיקרא הוא משום שנתראה בקדושין ואח"כ חזר בה, ואפילו לרצן דס"ל הכס דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו, יש להסתפק ולומר דהיינו משום דסברי דמאי דקאמר רשב"ג דהא דלא לזוז מעיקרא משום דלא מעא לידיה, לאו טעמא תריצא הוא, אלא היכא דאיכא טעמא תריצא מודים דשפיר אמרינן הוכיח סופו על תחלתו, ואם כן בנ"ד איכא טעמא רב דהא דלא שדתינכו מעיקרא הוא משום שנתרצית בקדושין ולא משום חיוב אחריות כ"י.

אולם אח"כ באריך שם לדון לאידך גיסא, ובעלה בדף מ"ד טור ג', דהיכא דאיכא לתחלי בשתיקה בעעמא ולהשוות דיבור האחרון עם השתיקה משוינן, ולא נאמר שבה שם חזר ושימו דעת, כי לא כל אדם עשי להשתנות בדעתו ולמשו נפשיה בדרגא, וזפרט היכא שלא היו הספקות גדולות כל כך אלא בחוך שעה או חצי שעה אמר לתלוי דלא מסתבר לומר דהשתא הוא דכד ביה, וכתב, דלפי זה יש לומר בנ"ד דמה דשדתינכו אח"כ להקדושין היינו כאלוה שאין רצונה להתקדש, וכל שתיקתא דפקדון חשבינן לה כאילו אמר לא בעינא כל עוד דלא אמר הן, דהשתא יש בזה דעת שוב, ואין כאן ספק שינוי דעת אלא מתחת טענה דאמאי לא שדתינכו מעיקרא, ולא יש לומר דמעיקרא חשבה לפסידא ולא צוי לאתחייבוי באחריות, ושוב מתוך חומר קדושין נתגדל נפשה שחשבה אולי שתיקתא תהיה גורמת חיוב סרך קדושין, וגמרה בדעתה לשדתינכו, וזכרה להכנס בספק חיוב מלהכנס בסרך קדושין ודיו ודברים, כדי להתרחק מן הכיעור והדומה לו כ"י, ואין לנו לדון בדעתה דכדרה בה ושחשטנד לאיש הזה, דהמולא מחברו עליו הראיה. ושם בסוף טור ד' כתב דעוד י"ל דאידי גופא לא הוי פשיטא לה מעיקרא אם תתחייב באחריות או לאו, ושוב חסרה מדעתה שכל כה"ג לא מחייבה באחריות, ומש"ה שדתינכו, ולעולם כוונה אחת היא בלי שנוי ותמורה, ובין דבנ"ד איכא טעמא לתרוני מאי דלא עבדא כבי מעיקרא, סמכין עלה ומוקמינן אחתא אחתקה, ואין לורך לשאל אח פיה בזה כמו שאין לורך בשתיקה גרידא אלא אק עשינן לה דסברה אי שדינא מתחייבנא באחריות.

וע"ש שכתב ראה לדנוה מחשו הרשב"א שכתבה בנ"י בסי' זה, בשעה שחמרה לאיש שיתן עבדחה לאומן לחקה, וכאשר נשעה אמר לה אראה אם יביל אלצנך, ואמר בפני עדים לשון הקדושין, ואמרו לה העדים ראי מה את עושה, והיא נרתעה לאחור ושקרה ותרעה אחר, וכתב שאין בזה חשש של כלום, לפי שהעבדחה שאלה

בזה, מבואר שאין נפקא מינה אלוה בין אם אמר "אוי" כ"י, או שכתביק שחזיר לו המטבע ולא החזירה אמר לשון הקדושין. ועוד לירק שם בנ"ל להיתר, הא שאמר לה המקדש רק שאם לא תחזיר יגיד, ולא פירש מה יגיד, ולכן י"ל שלא הבינה רמיתו כלל, וגם י"ל דסברה דשאק הוא כמ"ס הפנ"י ע"ש, או דשלה הוא, שנתן לה, כאומרו קחי (נא דיר זיך), כ"י.

ח. ומה הדין בזרקה החפץ, אלא שהיה לאחר כדי דיבור מאמירת לשון הקדושין. אי נימא דמדזרקב אח"כ מוכח דאינה חושבת לחיוב, וא"כ מדלא זרקב מוכח דמעיקרא נתרצה, ואח"כ חזרה בה, ולכן זרקבה.

בשער החדש (על העיטור) כתבו שבסוף ח"א דף פ"ה ע"א, כתב דבדנוה ליכא לדון כלל מטעם שתיקה דלאחר מת"מ, דהא אח"כ השליכה מידה, וא"כ חזין דלא חשבה לאחריות, וי"ל דמתחילה נתרצה ואח"כ הכרה בה, ומלאתי סברא זו בח"ס ח"א סי' פ"ד, [שכתב בדנוה, דאם זרקתם לאחר כדי דיבור הרי קמן שלא חשבה שמה יאבד ותתחייב באחריות, ומדלא זרקתו מיד מקודשת ודאי], וא"כ נפל האי היתירה צדירה, אך לדברי המהר"מ פאדווא [במוצה בזה מ"א] דהא דלא שדתינכו לא מפעיל להוכיח שנתרצה רק דווקא כשהיתה משודכת אליו מקודם, איכ גם בנ"ד [דלא שדך] אין לחוש לזה, [הכוונה דכיון דסובר מהרמ"פ דגם בגוונא דיודעת שלא תתחייב אם תזרק, מ"מ לא אמרינן דמדלא זרקב מוכח שנתרצה, אלא בשדך, איכ כשחמר דמדזרקב אח"כ מוכח דלא חשבה מאחריות, מ"מ אכתי לא סגי בזה להוכיח דנתרצית בלא שדך]. ואחר שדן בעמס דברי מהרמ"פ, הוסיף, אמנם להסבירם [דלא כמהרמ"פ, כצאות מ"ב] דהצריחא מיירי דלא שדך ומ"מ צעין דוקא אמתלה להא דלא שדתינכו, איכ בנ"ד לא שייך זה. ובדנוה נידד עוד להחיר מטעם דיש אמתלה למח לא זרקתו מקודם, דלא הבינה לשון הקדושין שאמר, ורק אח"כ כשאמרו לה שקודשה ידעה מה קאמר והשליכתו מיד, וכיון שיש לה אמתלה י"ל דהוכיח סופו על תחלתו שמעיקרא לא נתרצית, ע"ש שהאריך בזה.

ובעמס שאלה סי' ע"א דקנ"ז ע"ד באמר הקדושין אחר שה"י הטבעת באצבעה, ושחקב, וכשנעקו העדים שלא חקל ראש בזה שחרי קדש, זרקב, אחר שדן דהוי ספק קדושין משום דמאי להא דליפתח [דסעיף ה', דבנ"ד] הא לא נתן מקודם לפקדון]. הוסיף, וי"ל דהכא גרע לתומא, דהכס אמר ר"א דנשי לאו דינא ידעי וחשבה לצדק דתחייב, אבל בנ"ד הרי כשנעקו העדים זרקב ולא חשבה לחיוב, איכ מה שלא זרקב מקודם הוא לא מתש חיוב, דבעדים לא למדוח הדין שחפס, אלא ע"כ מה שלא זרקב מקודם הוא משום דסברא וקבלה לקדושין, וכשנעקו העדים, חזרה, ובקדושין לא מכני חזרה אפי' תוכ"ד וכ"ש לחב"ד. [ובדנוה סילק חומרא זו רק משום דמיירי דנתן מקודם בכתס, דל"א יכולה לומר דלמתנה נתן כ"י, מש"ה לא זרקב מקודם, ורק כששמעה מהעדים דהוי קדושין, זרקב, ועוד דו"ל דרק כששמעה מקודם מעשה קבלה, (לכ"ה"פ לפקדון וביו"ב), אז הוי הוכחה מדלא זרקב, מש"ה בנ"ד לא עשה שום מעשה, רק הוא לבד כ"י, אין הוכחה כלל מדלא זרקב כ"י ע"ש].

ובחזון איש סי' מ"א אות ב', אחר שהסתפק בזהא דשתיקה דלאחר מת"מ דליפתח שבסעיף ה', אי שדתינכו לאחר כדי חס חוששין לקדושין, דאפשר דהיינו דוקא בלקחה ואזלה לה, אבל כל שהשליכה קודם שבלכה מהמקדש אין כאן הוכחה משתיקה קמיתא לקדושין, ואפילו ספק קדושין לא הוי, ואפילו באומרה שחשבה להתקדש, כתב, ואם חמלא לומר דצעין השלכה תוכ"ד, יש מקום לומר דאם השליכה לאחר כדי דיבור גרע מפי, דאק לרצה חוששין ואפילו בפקדון, דהא חזין דלא יראה להשליך, ומדלא השליכה תוכ"ד ש"מ דנתרצה לקדושין, וכשתא דהרע בה, וכן פשוט ליכ להח"ס

אוצר

סיק לא אות ח

הפוסקים

היחב, ואפי' קבלתה דרך שתיקה אינה מקודשת כדלג שדיק [כמבואר בסעיף ז], וכ"ש שאתקב מיד כששמעה, עכ"ל, וברי הכס שכתבנו לה בעצמה נאכזבט ואמר לה לשון הקדושין שתיקה, ורק כשאמר לה העדים ראי מה את עושה בתחילה לעצוק, ולא אמרין דמלעקב השתא, זה מוכיח דמאי דשתקא לפני שהעדים אמרו לה הוא משום דכוח נוחא לה והשתא הוא דהדרה בה, ולא מסתבר לומר משום שהיתה הלעקב קרובה לשתיקה, דהא בקדושין קי"ל דתוכ"ד לאו כדיבור דמי, ואם נחת דבריו לשיעורים לא נמלא כזה איזה גבול גבולו הראשוני, ונחת חורב ציד כל אחד ואחד, אלא נראה דלא חשש לזה משום דאיכא למומר דכוונה אחת היחב לה ולא נשתנה דעתה, ומה שאתקב רק עכשיו הוא משום שמתחילה סברה שאין בשתיקתה כלום דידעה קא שקלה, רק כשאמרו לה העדים ראי מה את עושה, עלה על דעתה דאפי' דידעה שקלה השתיקה עושה רושם, ועל כן לעקב, ע"ש שהאריך בזה. ועוד הביא ראיה מהמרדכי בקדושין פרק האומר בעצדה שבה פרוץ אחד בבית הנערס עם שני עדים ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קדושין עד לאחר שעה, אז אמר הווי עלי עדים שקדשתיה, והביד אחד מן העדים שכשאמר הווי עלי עדים, אמרתי לה, השליכי כי לקדושין נתן לך, והשליכה לו, והשוו כל הגדולים דלא הווי קדושין, והרא"ם הביא ראיה מפ"ק קדושין דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא, ועוד הוכיח סופה על תחילתה שהשליכה, דאמרין בפ"ג דחולין ובפרק יט טחלין דכ"ט מודו היכא דיש למתלי שתיקה באמתלה מוכחת אמרין הוכיח סופה על תחילתה כו', עכ"ל, הרי דמכיון דאיכא טעמא דמה שלא השליכה מעיקרה הוא משום דסברה אי שדינא מתחייבנא באחריות, ומה שהשליכה השתא הוא משום דסברה דמלאמר לה העד השליכי, אי לא עבדה הכי תהיה נתפסת באיסור קדושין, לא חיישין למאי דלא עבדה הכי מעיקרה, ולא אמרין השתא הוא דהדרה בה כו'. וע"ש שהוסף, דאפי' דבגדונו זרקא מדעת עצמה, וליכא טעמא דזרקא משום גערת העדים כבגדונו הראשון והמרדכי כ"ל, אפסי' יא ללמוד משם לנ"ד דכוונה אחת היחב לה ולא חזרה בה, ע"ש.

ובמשאת משה סי' ג' דף ק"י טור ז' בגדון הקול בן לוי כ"ל, (והוצא תשובתו אף גם בקול בן לוי סוף דף ר'), כתב, דאינו רואה מקום להסתפק בנ"ד דמפני שזרקא הקדושין לבסוף לחוש בה בתחלה, דהרי שתיקה דלאחר מתן מעות הלכתא פסיקתא גמירי לה דלית מאן דחש בה עד דאמר הכן, וטעמו דכיון דאי שדחיהבו מתחילה בכו דין גרמא לה דלא לשידינהו, ואם באלו לזון אחר דעת כל אחד ואחד לריבין אנו לזון הכל לפי מה שהוא חכם, דאיכא מאן דחייש אפסידא ודעתיה אפרעט, ואיכא דלא חייש, ועל כרחק דירדו חכמים לסוף דעתייהו דהני נשי דמשום פסידא דאחריות שחקי בו, ושיעור חכמים צדק צדי אדם, וכו' וכו' וכן מה נועיל בהוכחה זו דהוכיח סופה על תחילתה דנחלשת מעיקרה לקדושין דהרי אפילו בלוחות אח"כ שלקדושין איכאונא מעיקרה אין שומעין לה כו' [וכ"ל בזה ו']], וכיון דסתם שתיקה דינא הכי דאין חוששין משום דהוי כאומרת כהדיא לא ציינא, כי הדר עבדה מלחא דמוכח דארגא מעיקרה מאי הוי, אע"פ מי עדיפא מהיכא דאמרה כהדיא דמעיקרה אדעתא להקדש שקלחיהבו דאין כאן בית מיוחד, חב אפילו אם נקבל לדבר פשוט דשתיקה דמעיקרה חריקה ולבסוף אינם על דעת אחד, וכ"ש דאפשר לומר דבין בתחילה ובין בסוף לא נוחא לה להקדש, דפשיטא טובא דאין כאן בית מיוחד, ומעשה פלגתא דרבין ורשב"ג מלמד דל"ד וכדל"ד בק"ל בן לוי כ"ל כו', ועוד דדוק שיש כאן, הרי מעיקרה דיינא אינם דומים כלל, דאילו גבי זיכה לו על ידי אחר ושמע ושחק ואח"כ לוות, השתיקה דמעיקרה לא קים לן בגובה שמשום ראי' אלא דהני, דהא איכא למימר דמשום דאכתי לא

מעייא לדידי הוא דשתק, וכיון דהשתיקה מתלי תלי דהא איכא לדדוק לבאן ולכאן, כי לוות באחרונה אמרין דהיא היא שתיקתא דמעיקרה, דמאין הרגלים למשוויי להדרנא כיון דעיקר שתיקתא דרפפת צדינו, ודכוותה לרבין למאי דכתב הקול בן לוי דאפילו לדידכו אי הוי טעמא תרינא הוי אמרין הוכיח סופו על תחלתו, היינו משום דלא מסיימא דך שתיקה, וכיון דאיכא פסיקא אמרין הוכיח סופו על תחלתו ולא תלין בחזרה, ברם בשתיקה לאחר מתן מעות דברירא לכו לרבין דאינא אלא משום הפסד ממון ולא היה חכם שחשש בה לדעת אחרת, היכי ניקוס ונימא בה הוכיח סופו על תחלתו, [דבתחילה נחלשת], כיון דבך שתיקה דיינוה רבין כאילו אמרה כהדיא לא ציינא, ואינה תלויה כי הכס, דאם אינא דאיכא לספקי בגובה אחת מני אלק דלמלא משום ראי' הוא דשתקא, לא הוי לן למנקט בה לקולא לגמרי, ולכל הפחות מוכח הוי חיישין לה, אלא על כרחק כ"ל כו', ודמיא למקבל מחנה דאם אחר שצאה לידו בשתיקה אחר אי אפסי בה אינה חוזרת לבעלים, משום דכיון דהוי מלחא פסיקתא דהכא בה אפי' דלוחות לבסוף לא מוכיח, וכ"כ בנ"ד.

והוסף, ובה דאמרין בכתובות י"ב אי דאם כתבה ללוקח ראשון שמוחרת על כתובהה ולא חתמה לו, וללוקח שני כתבה וחתמה, איכדה כתובהה, משום דאי אינא דעבדה בן רק לשם נחת רוח לבעלה, לקמא הוי לה למעבד הכי, וכ"כ בנ"ד נ"מ דמדזרקא לבסוף ולא בתחלה ש"מ דתרינא בתחילה והשתא הוא דהדרה בה, אכן לפי כ"ל גם זה לא קשה, דבשלמא הכס במסכתא למעשה בפעל וחתמה ללוקח, יש לזון בהבטחה שני האדדים, או משום דדעתה לסלק שפצד כתובהה מעל הלוקח, או שטעמה בן רק משום נחת רוח לבעלה, ולכן היכא דנמנע דראשונה מלחוס ללוקח, גלייא דעתה דתחתמה זו הוי סילוק לגמרי, דל"כ אמאי לא חתמה לראשון, ברם גבי שתיקה לאחמ"מ דסתמא דידה לאו ריזוי הוי מטעמא דשמו חכמים דעתה דמשום חייבה דאחריות הוא דלא שדחיהבו, ולא עלתה על דעתה לדבר אחר מעולם, מהיכי חיתי לאחזוקי ריעותא כהביא שתיקה משום דזרקא לבסוף, ויש להביא ראיה דהיכא דהשתיקה מוסכמת היכן נוטה אף דבחר הכי עבד איפכא לא אמרין הוכיח סופו על תחלתו, ממ"ש כ"י צפ"ק דצ"ק וגדול האחים דהב מתנתא מתפוסת הבית לאיניש אחריתא וחזו ציה שאר אחי ושחקי והדר לוותי הוי מתנה משום דמתלי מתחלה, ואמאי לא נימא הוכיח סופו על תחלתו דהא דשתקי מעיקרה הוא משום דמימר אמרו תבענא ליה לדינא בשעת חלוקה, וברי טעמא דמסתבר הוא, ומאי שנא מהא דלעיל דאמרין בכו הוכיח סופו על תחלתו, אלא ע"כ משום דבגדול אחי איכא טעמא דניחא לכו דלישתמשו מיליה, ועל כן אם נייחו להדיא הוי מתחלה ואי שחקי דינא הוא דמתחילה הוי, דכל שדינו מוסכם דשתיקתו כמתחילה הו לא אמרין היכא דלוות באחרונה דהוכיח סופו על תחלתו, לאפוקי הנהו דלעיל דהשתיקה מלד עצמה תלויה ולכן כי הדר לוות מבריע הוא השתיקה הסתמית, ונ"ד דמיא לגמרי להביא וגדול אחי וכ"ל. ומסקי בסוף תשובתו דבנ"ד דהערה מותרת ופטורה מגט. וע"ש שהאריך להשיג על טעמא של הקול בן לוי כ"ל שהחירה משום דלמלא מעיקרה לא רתח להכנס בספק חיוצ ממון ולבסוף מתוך חומר הקדושין בחרה עפי להכנס בזה מלהכנס בספק קדושין, או דלמלא מעיקרה לא הוי פשיטא לה דלא מתחילה אי תשידינהו ושוב אפסקא אדעתה. וע"ש שהקול בן לוי חזר וכשיג על דברי המלחא משה.

וב"כ בדברי מלביאל ח"ג סי' קכ"א, בגדונו, דאף דחזין דאח"כ זרקא הטבעת ולא חששה שסתחייב באחריות, מימ יל דאפשר שנמלכה דעתה שדאי לה לבסוף באחריות הטבעת כדי שלא להבטוח ע"י שיתאילו עליה קול קדושין כו', או ד"ל שמקודם חשבה שסתחייב באחריות ואח"כ התבוננה והחליטה שחבל למצור טב עחיוצ שמירתה,

אוצר

סיק לא אתא

הפוסקים

שנסקב"ט אות ז' בסד"ה ובהמקנה, ושל זמן שצומדים צלוחי מעמד סגי כו'.

ובשם משמעון (לר"ש שערן) סי' ז' (השני) צדון שתיקה לאחר מתן מעות ואחר שאמר לה בעד מה עשית זרקה הקדושין, כתב דאף שכתב"ל סי' קט"ו [המוצא להלן בשו"ת הרי"ם סי' י"ח] משמע דאם השליכה פעם אחת ולא חשבה לחיוב אחריות אמרין דהיה לה לזרוק גם בפעם אחרת ומדלא זרקה ע"כ שנתרנית, מ"מ המעיין צ"ל גבורה אנשים [בשו"ת שצסוף ה"ס מאזי כ"ה סי' ה'], ויראה דמוכח משם דאף אם השליכה אח"כ מ"מ אמרין דמקודם חשבה לאחריות ולכן לא השליכה מיד, דצדונו בשתיקה לאחר מתן מעות צסוף, וז' אנשים שכיו שם גערו זה ואמרו מה את עושה, וכששמעה שאמרו כן זרקה החפץ מידה, כתב דאין להחזיר משום שהשליכה מידה, דברי ה"ה לאחר כדי דבור, וגם אין להחזיר משום שתיקה לאחר מתן מעות, דצדונית צסוף ומשמע דבשתיקה דלאחר מתן מעות דפקדון ולא צסוף, היה מחזיר אף שהשליכה אח"כ, ואף שכלאורה יש סתירה מדברי הכ"ל ה"ל, מ"מ י"ל דאין להחזיר דברי א"כ הש"ך ה"ל לא היה כותב כן, ואפשר דגם הכ"ל יורה כ"ל, דברי עיקר ראיותיו הוא מכתובות דל"ה א' מהא דכתבה לראשון ולא חתמה לו ולשני וחתמה לו דאמרין דאם איתא דעבדה נחת רוח לבעלה לקמא צ"ל לה למיעבד, והיינו דאמרין לא הוכיח תחלתו על סופו, אבל שיהיה סופו מוכיח על תחלתו לא אמרין, וכן משמע צסוף צ"ל תלמידי רבנו יונה בכתובות שם דלצ"ל לוקח ראשון יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אף שצפסם השניה לא חשבה לנחת רוח, הרי חזין דלא אמרין הוכיח סופו על תחלתו רק תחלתו הוכיח על סופו, וע"כ שהאריך עוד בדברי הכ"ל ה"ל, וכי דעוד י"ל צ"ל דכיון שקודם שהשליכה לא היה שום חשש קדושין משום דהוה שתיקה לאחרית, א"כ צעקה נתייבה הרי כצ"ל העדים שאינה מקודשת כלל, וא"כ אח"כ בהשליכה צמח ויחולו הקדושין למפרע הא הוה כמקדש צלח עדים כו', וע"כ שז"ר עוד טעמים להיתרא, ומסוק דמכל הני טעמי י"ל שאין כאן חשש קדושין כלל.

גם בדברי יששכר סי' קמ"א, צדון שתיקה דלאחר מתן מעות ואחר כדי דיבור זרקה הקדושין, כתב, שאין ראיה מהכנס נ"י ה"ל, דהכ"ל כתב רק שיש ראיה מן המקדש אל המאחר, משא"כ צ"ל שיהא לבייב, דמתחלה חשבה לזרוק משום שזכרה שהוא פקדון אלה, ואח"כ נמלכה בדעתה לזרוק כדי שלא יהיה עליה לשו שנתקדשה, ואדרכה מה שלא זרקה מתחילה הרי ראיה שהחשבה לפקדון.

ויש שכתבו דאפילו אם נאמר דזרקה לאחר כדי דבור גרעה משתיקה, מ"מ יש אופנים דלא גרעה משתיקה.

בשו"ת הרי"ם (מגור) סי' י"ח, צדון שנתן מטבע לעברה כדי שתראה אם הוא עובד, וכשהיה צידה אמר לה לשון קדושין ושתיקה, ונסתה המטבע על הקרקע ואמרה לו שאינו שרי, ואח"כ הניחם על השלחן, כתב צד"ל סוף ע"ג, דלכאורה לפמ"ש הכ"ל סי' קט"ו צדון דשקדשה צפסם הראשונה זרקה כסף הקדושין, וכשקדשה בפעם שניה צלחן ידה צעל כרחה לא זרקה כסף הקדושין, דמקדשה לבי"ע משום דאין לומר דסברה אי שדייבה מתחייבה צלחיות, דהא חזין דמתחלה לא קפדה אהכי שברי השליכה מידה, והביא ראיה מהא דאיתא בכתובות דל"ה א' דאם כתבה ללוקח ראשון שמוותרת על כתובתה ולא חתמה לו, וללוקח שני כתבה וחתמה, אינדה בכתובה, משום דאין איתא דעבדה כן רק לשם נחת רוח לבעלה לקמא הוה לה למעבד הכי, ע"כ, א"כ אם צ"ל כיון דלצסוף הניחם על השלחן הרי חזין דלא קפדה דמתחייב צלחיות, ויהי לה להניח מקודם על השלחן כשאמר לה לשון קדושין.

או שנמלכה טעם לה אף להתחייב צלחיות כדי לצדו אותה ולהשליך הקדושין בפניו, ואף שצ"ח סי' פ"ד [ה"ל צד"ה ובשער] כתב דאמרין דמדלא זרקה חייב מוכה שנתרנית בקדושין, מ"מ לדעתי י"ל כמו שכתבתי, וכן נראה מהנזכר מהדו"ק סי' נ"ט דאף אם זרקה לאחר כדי דיבור אמרין דמה שלא זרקה חייב הוא משום חשש אחריות וכדומה ע"ש. ואחר שהאריך לצדד דאף שאמרה בדיבור שנתרנית צלח צ"ל מקודשת משום דהוה דברים שכלל, וגם הוה כמקדש צלח עדים דהא לפי ראות עיני העדים לא היה כאן קדושין [וכמוצא לעיל צלח ו'], כתב, דלפי זה אף אם זרקה הקדושין אחר כ"ד אינה מקודשת, דהא הוה דברים שכלל, וגם הוה בקדושין צלח עדים כיון שאינו מוכה לכל העולם, וכ"כ אם אומרת שלא נתרנית מקודם ומכאן זרקה מיד הוא מפני שצבילה ולא ידעה מה לעשות או שלא התכוונה עדיין אם היה ענין קדושין או לאו, שכן הוא דרך העולם בדבר הנעשה פתאום, דלא צדוהי אינה קדושין, וא"כ שחאמר דוקא דמה שלא זרקה הוא מחשש אחריות, ולכן לא הביאו הפוסקים הטעם דלא זרקה משום חשש אחריות, כיון דאין נפק"מ לדיוא, והש"ס נקט רק כצ"ל שאפשר לתלות זה מה שלא זרקה, וממילא הוה כמקדש צלח עדים וגם הוה דברים שכלל ובני"ל.

ובן צדונו צסוף מהדו"ק סי' נ', כתב, דבשתיקה לאחר מתן מעות אין לחוש דמתחייבה לצסוף חזין דלא חשבה לחיוב אחריות והוכיח סופו על תחלתו, דדבר זה רחוק מדעתה, דהרי י"ל דכיון דיש צד"ל לכאן ולכאן לכן לא עשה זאת חייב, וצפרט דכיון דאין ראיה מראייה שלה צעקה אחריה, אף [אם נימא דממה זרקה אח"כ מוכה] שנתרנית הוה דברים שכלל דאין צד"ל. וע"כ צמח"ס ח"ג סי' ד' שהסכים עמו. וע"כ גם צעין יחזק שצ"ח י"ט.

גם צמח"ס דרצ"ח ח"ב סי' ז' כתב דממה למיזל צדד אינדה ולכוכה דמזרקה אח"כ וגילתה דעתה דאינה רוצה בקדושין ש"מ דמזיקתה נתרנית והשתא הוא דהדרה צה, ואף שבהח"ס [ה"ל] כתב כן בשתיקה דעתה מתן מעות כו', לא נראה להחזיר בשתיקה דלאחרית זרקה אח"כ יותר מלא זרקה כלל, דבפשיעה אינדה למימר דאף שאח"כ זרקה ולא חשבה לחיוב תשלומים, מ"מ מתחלה חשבה לה, ורק אח"כ כשחייבה דעתה הסכימה שלא לחשוש להפסד ממון והשליכה מידה, דהא גם אם נחזיר לומר דמדלא זרקה חייב מסתמא כיוונה מתחלה לקדושין ע"כ י"ל דאח"כ נשתנה דעתה וזרקה משום דהדרה צה, א"כ י"ל דגם מתחלה לא כוונה לקדושין, ורק דצדד נשתנה דעתה דמתחלה לא רצתה לזרוק משום דחשבה להפסד ממון, ואח"כ לא חשבה לה זרקה, וצמח"ס שלמה סי' מ"ח נסתפק צדונו אם היה שתיקה דעתה מתן מעות או שתיקה דלאחר מתן מעות, וגם אם זרקה חזק כדי דבור או לאחר כדי דבור, ומצוה שם דאם היה שתיקה דלאחר מתן מעות צדוהי לא הוה קדושין כלל, ולא חשש דלמלא זרקה לאחר כדי דבור וכיון דלא זרקה מיד מוכה שנתרנית בתחילה לקדושין, וע"כ דס"ל דזרקה דלאחר צ"ל לא גרע מלא זרקה כלל, וכל ענין לא הוה קדושין בשתיקה דלאחרית, וכן הגאונים ר' יעקב מליסא ורעק"א השיבו צדון הוה [וחשונה רעק"א צדון הוה כוצה גם בכתובותיו סי' ל"ז] לא נסתפקו צה כלל, הרי דפשיעה להו כ"ל. וכ"כ צפסם הוה סי' י"ט דלא שייך לומר צה הוכיח סופו על תחלתו דמזרקה לצסוף ש"מ דגם מעיקרה לא פחדה לזרוק אלא שרניתה הקדושין, דא"כ נימא על גוף הקדושין הוכיח סופו על תחלתו דמזרקה לצסוף ולא רצתה בקדושין ש"מ דגם מעיקרה לא רצתה, אלא שפחדה לזרוק, ועל כרחך דלא שייך כאן לומר הוכיח סופו על תחלתו. וכע"ז כתב צמח"ס נפש

(י) מיהו צ"ח באות ג' מה שדנו הפוסקים אם יש נפ"מ לדינא כשפטר

מאחריות, אם חתקדש גם בשתיקה דלאחר מתן מעות.

(י) ע"כ דלא כ"כ מהדו"ק, אלא דאמרין מירי ברכי.

אוצר

סיק לא אות ח—א

הפוסקים

בשמיירה, ואין למד דכיון דלא נתן לידה רק לקחה בעלמה מעל השולחן הרי יכולה להחזיר לשם, ומשלה החזירה מסתמא כיוונה לשם קדושין, דמיא היא עושה וסוברת דלא חיפטר בהכי, דכני דיונים שאינם פשוטים לא גמירי בכו נשי, וכמיא רצין דגם בפקדון הרי מניח למשדיה ולומר לו הרי שלך לפניך וחפטר, חלה שהיא עושה וסברה דגם בכה"ג תבא חייבה, ורק בעובדא דליפתא דמעיכא דתורת קדושין אחי לידה, פשוט הוא אפילו לנשים שלא תתחייב אם תשליכס, ועפ"י י"ל דאפי' אם יומא דמדינה לא תתחייב בשמיירה כיון שלקחה מעל השולחן וכי"ל, מיא דינא כי האי לא גמירי נשי ועושה וסברה דתתחייב אם תשדינהו, ואין ראייה דכיוונה לקדושין מדלא שדיתנהו, ועוד יש סברה גדולה להקל בנ"ד שלקחה מעל השולחן, לפי"מ רש"י בקדושין דף י"ב ע"ב בעמם דשתיקה לאחר מתן מעות נא מכי, דהאי דשתיקה משום דלא איכפת לה דמעיכא לאו אדעתא דהכי קבילתהו, וקשה דבגמרא קאמר הטעם משום דסברה אי שדינא לכו ומיתבדי מתחייבנא, ולא קאמר להכי לא שדיתנהו משום דלא איכפת לה בדיבורו, וי"ל דטעמא דגמרא לתור אינו מספיק, דכתיב דלא שדיתנהו הוא משום שסברה מתחייבנא בכו, אבל מיא אמאי שתיקה ולא אמרה לו דאין ראונה להתקדש, ולכן הולך רש"י לומר דלא איכפת לה ולכתי שתיקה, ובה דלא קאמר הכ"ס בטעמא דרש"י משום דלא איכפת לה, היינו משום דהך סברה דלא איכפת לה לא שייך רק במה דשתיקה ולא עניה, אבל במעשה הנתינה שנתן לידה וגם היא עשהה מעשה שקבלה ממנו, בזה ס"ל לה"ס דלא שייך לומר דלא איכפת לה, דהרי היה לה להשליך מה שקבלה ממנו, ולכן קאמר דיראה לעשות כן משום דסברה מתחייבנא בכו, ולפי"מ יש לומר דדוקא היבא דנתן לידה וזכא הסכימה למעשיו במה שקבלה ממנו, בזה אמרין דאם איתא דלא ניחא לה בקדושין הוה לה להשליך מידה, בכדי לבטל מעשיו שהסכימה להם בראשונה, ולהכי נריכס לטעמא משום דסברה דמתחייבנא, אבל בנ"ד שקבלה מעלמה על השולחן, בזה י"ל כסברת רש"י דלא איכפת לה להשליך מידה כיון דלא קבדי בזה מעשה מעיקרא, כמו דלא איכפת לה לומר צפיה דאינה רואה להתקדש לו, וזכא סברה נכונה שראוי לסמוך עליה וכו'.

י. ובשלא הוא אמר בנסי לפקדון, אלא היא בקשה ממנו חפץ בשאלה, ונתן סתם ואמר לשון הקדושין. כתב בליכות אליהו (לר"א פיינשטיין) סי' י"ג אות ב', דפשוט דלא גרע אמירתו מאמירתה, והוי שתיקה דלאחר מת"מ, דאינו כלום, ואדרבא לקח פסקים הו' עדיף עפי, דהנה בעובדא דפתחיהא שדף ט', ובשו"ע סי' כ"ט סעיף ט', דאמרה הנה ט', כתב הרשב"א דאפילו אמר לה אחי' בדיא האמקיל לא מהני, דכל שהתחילה לבקש בדרך מתנה, אמרין דאליבא דידה סמך, ואף דהתם לא אמרין כן אלא משום דעל שאלתו מתחילה שאל יתן תתקדש לו, הציבה הנה מיהבא, דמכא דאינה מרזיח בקדושין, אבל מיא הלא מפורש דמסתמא אמרין דאדעתא דידה יכיר, אי"כ ה"ב היבא דנתן לה בשתיקה, בודאי אמרין דאליבא דידה מתסתמא יכיר, היינו בשאלה או במתנה, ואמירתו דאח"כ מקרי אמירה דלאחר מת"מ דבעין ראי בפירוש. וע"ש מה שהביא גם מדברי מהר"ט בזה"ל סי' ל"ח בענין דפתחיהא, דמכא דזכא סברה פשוטה דכשתן לה אליבא דידה סמך, והוה כליה הוא אמר מתחילה לשם שאלה.

יא. בשנתן מתחילה לפקדון ושוב אמר לשון אחר שאפשר לפרשו כנתן סתם, אם בפלה בזה הנתינה לפקדון, ואם אמר אח"כ לשון הקדושין, הוי האמירה אחר נתינה סתמית דייא דלהרי"ף הוי ספק מקודשת, בבאות מ"ב, (ואופנים שונים בזה).

בקול בן לוי סי' ד', באלה שאמר לנשרה קחי טבעת זו והטמיתי בארון, ואחר שקבלה הטבעת אמר לה הנסי באלצנך אם מתאמת לך, ובשמדדה אותה על אלצנך אמר לה לשון הקדושין, כתב דלכאורה

אף י"ל דכיון שכבר ניסתה המטבע בקרקע ואמרה שאינו טוב, כלה האצן שקבלה שמירתו וכדון מית אח"כ למשדינהו, משא"כ קודם.

ובברכת כהן סי' מ"ב דניע א', אחרי שהביא מהחיים כניל בדיא בשער, ושכ"כ שו"ת הרי"מ כניל, דבזרקא אחר כד"ד גרע, כתב, דנראה דאפילו לפי דעתם דס"ל דבזרקא אחר כדי דבור הוי ודאי קדושין, אדו רק בזרקא מעלמה, אבל אם זרקא מתמת אילו סיבה כמו גפרה או אינם מודו דלא הוי ודאי קדושין, דכרי בגבורה אנשים [סי' ה'] כתב בשם מהר"ם מלוצקין דזריקה בחור כדי דבור לא מהגי חלה אם זרקא מעלמה, אבל אם זרקא מתמת הגפרה שגפרו בזה י"ל דהוי חזרה ולא מהני, וסברה זו כתב גם בשו"ת רעק"א סי' ל"ז, אי"כ כמו שבזרקא מתמת סיבה לא מהגי דזריקה להקל והוי כלא זרקא, אי"כ הוא הדין להיפך שאין ראייה להחמיר ולומר ודאי קדושין מדזרקא אחר כך, דזרקא מתמת סיבה לא מעלה ולא מורידה והוי כלא זרקא. והוסף שם דמכיון דרש"י כתב בטעמא דרבא דשתיקה לאחר מתן מעות לא מהני משום דלא איכפת לה מומר אמרה מעיקרא לאו אדעתא דהכי קבלתי, ומוכיח דרש"י ס"ל בסברת רבא דמעיכא תלוי במה שלא קבלה בתורת קדושין, ולא במה דסברה אי שדינהו מתחייבנא באחריות כו', אי"כ עכ"פ הוי ספק ולא ודאי אף בזרקא אחר כדי דבור, והוי כלא זרקא ולא גרע מלא זרקא, ולא כהחיים כניל, חלה דנראה דאפילו לדבריו אפ"כ בזרקא מתמת סיבה אחרת, גם הוא מודק דהוי רק ספק קדושין ולא ודאי וכמו לא זרקא כלל, וכניל.

ובארי' דבי עילאי סי' ע"ז דק"י א', בגדון שתיקה לאחמ"מ ואחר כדי דבור זרקא הקדושין לחור ידו, אחר שהביא מהחיים כניל, כי דני"ד לא שייך א', דכיון דלא היתה דזריקה על הארץ רק לחור ידו של המקדש לא שייך החשש דשמה יאבד ותתחייב באחריות, ואפ"כ לא מלין למידק דאם לא ניחא לה בקדושין הוה לה חיבא מתחלה להחזיר לידו, דאפשר דמתחלה לא אחרמי לה שטובל לזרוע בעצמה לחור ידו, ובאשר אחרמי לה אח"כ בלמה עשהה כן, ורק דיי"ל דאף דלא אחרמי לה מקודם לזרוע לחור ידו, מיא הוה לה לזרוע על הארץ, ובה י"ל דחששה שמה יאבד ותתחייב באחריות כו'.

ויש להעיר דבאות מ"ב לענין מקום דמתמרינן בשתיקה לאחר מתן מעות, מלמנו שהפוסקים דנו בזריקה לאחר כדי דבור, לאוידך גיסא, אם זריקה עדיפה משתיקה או לא עדיפה, ע"ש.

ט. מה הדין בשלא נתן הפקדון לידה אלא אמר שיתן ושם על השולחן, ואח"כ בשלקחה החפץ אמר לשון הקדושין, ושתקה. כתב בשמעתא דרבא ח"ב סי' א', דלכאורה י"ל דדוקא אם נתן לידה מתם אז הוי כפקדון, דכיון שהתנו מתחלה ליתן לה בתורת שליחות, מסתמא על דעת כן נתן ועל דעת כן קבלה, אבל בנ"ד שהגיה הזכור על השולחן והיא לקחה בעלמה, מאן לימא לן דלקוחתה היתה בתורת שליחות שתתחייב בשמיירה כפקדון, דילמא לא לקחה רק לנעול עלמה לטבוע צו ולא בתורת פקדון, וכמו שבאמת הפיד ע"א שראה אותה אוחזת הזכור ומביטה צו, וא"כ לא נתחייבה בשמיירה כלל, והוי בעובדא דליפתא דפסקין בסעיף ה' להאמרא משום דאי לא ניחא לה בקדושין תשדינהו, ואחר שהאריך לצאר דגם אם לא לקחה בתורת פקדון אלא בסתם נחלקו הראשונים אם חייבה בשמיירה, וא"כ לכאורה י"ד תלוי במחלוקת הראשונים כניל, כי דעדיין יש לומר דכא לכו"ע חייבה בשמיירה ולא דמי ללקחה בסתם, דכיון דהמקדש אמר מקודם להשליש בידה, ויכרין הדברים דכי הדרה ולקחה מעל השולחן ה"י על דעת דאליבא דהראשונים ובתורת שליחות ופקדון נא לידה, ואפילו אם לא היתה כוונתה ע"ד שליחות ופקדון, מיא הוי דברים שכלב ואינם דברים וחייבה מדינה

אוצר

סיק לא אית יא

הפוסקים

בשם ר"י בשלהי החובל, צמי שהלוי נחצרו עשרה ליערין לזמן, ובהגיע הזמן ח"ל המלוה ללווה שיביו בידו למחצית שנה, ונתעשה בהם ונאכסו, חייב הלוי בלווה בלווה, כי אין המעשה משתנה בחלופת דברים, והציוא ראה כו', שמעין מניח עובד לגדונו, דאפילו אמר לה בזהדיא יכיוו צידך בחורת עיסקא, דראוי היה לומר בזה ודאי דחזרה הוא ופקע מניח חיוצא קמא, עכ"ל אמרין דאכתי במלחא קמייחא קאי, כ"ש בכה"ג ד"ד דלא בא בפיו דיבור המורה דיש כאן חזרה מהיות בחורת פקדון וכו', ולפי"ז כי נמי נימא דאם שאמר שחמדדה הוי דיבור שלם, ובא לכלל נתינת סתמית וחזרה הוי, (דבר שאינו מתקבל כלל), מימ לאו כלום הוא, דכיון שמשקלה איחויצא לה בשמירתה מדינא, שוב לא פקע מניח הכוא חיוצא מכה דיבורא גרודא, וכל דאי שדחויכו איכא חיוצא, אפילו להרי"ף וסיועו אין כאן בית מיחוש.

והוסוף, או נלך בדרך זו צמח שהוא אמת, דכי נמי נימא דבג"ד מתקא מחורת פקדון שהיה כבר, [מ"מ] בהך דיבורא גרודא לא עייל בשם נתינת סתמית, אלא הו"א עלה מן הדין כשואל, דעדיף מנפקד, ובמלווה על משכון דמי דקיי"ל דהוי כשומר שנה, ואם הרשעו הלווה להשתמש בו, הוי כשואל וחייב בלווה אפילו לא הספיק להשתמש בו, כמ"ש הרשב"א סי' א' כ"ט והציוא הצ"ח צ"ח ע"כ מתודע י"א, וה"כ כיון שניתנה רשות להשתמש במאי דאיתיה גבה בחורת שמירה, דינא הוא דחיוצא עפי לה מדקמייחא, וברי היא כשואל, ולא חייבא דכיון שאינה לא תבעתיה להרשותה בכה, לא תשיבה שאל, דליתא, והכי מתבאר מהמב"ט בח"א סי' רמ"א וכו', ואין לגמגם ממי"ש שם המב"ט דמשכחא לציית הכחון כו' שוב נשתמש בהם ונעשים כשואל מעשה כו', אי"כ י"ל דדוקא הכא דשוב נשתמש בחכשיעו מדעת עצמה, לאפוקא היכא דמדעת בעלים נשתמש בג"ד, לא היא, דהתם לרוחא דמלחא קאמר, כמ"ש "דאפילו" חייבא וכו', ותו דהתם לא קבלה נעירותה מקודם, משא"כ הכא שקבלה נעירותה, די כשרק הרשעה להשתמש, ואף שעל עולם הדין דחיוצא בלווה מן משום רשות השתמשות, יש עוד לדון וכו', מימ לג"ד אין נפ"מ, דהא עכ"פ נעין גניבה ואבירה אין פוער אותה, ואי"כ הא איכא טעמא להא דלא שדחויכו, ואפילו להרי"ף והר"ש מודו בכה"ג דמדינא אין חוששין, ולפי"ז מי"ש הקול בן לוי ה"ל, דמה שאמר לה שהנכסו באלצעה שמה משטה הוא זה, אי"כ לעשות לה אחר או לשא"ל כו', לא חיתני להא כמסתפק בדבר כו', דכל כי הא דינא הוי כבי כו', ואם בלאו לדון ולומר שמה לכך ולכן נחבון, ולדון באומדנות, אף אנו נאמר דלמא למחן בסתר כיוון דעמו, וניתוש בה להחמיר, דמאי חזית, אכן למאי דבחיצא דמדינא זה משפטו, שוב אין מקום להסתפק בזה. ואחר שהאריך בשאר נדדי הכיחור שבגדונו, סיים, אכן הוכחתי לדעתי דהא דגדונו לאו שמה נתינת כו', וצבון דא לכוי"ע אין חוששין.

והקול בן לוי שם דרך ג"ד ע"ג ציאר טעם ספיקו, [גם משום דאחר שבג"ד דל"ד לשאר נוחן לפקדון, שלא הזכיר מקודם], וזה תוכן דבריו, ד"ד שאני, דהא אמר לה להניח בחרון, והאחרון לא שלה היה אלא של אמה, דהרי לעשרה אין לה משלה כלום, ולכן לא דמי לשאר נוחן לפקדון ואח"כ אמר לשון הקדושין, דהתם צין שיבה בידה לפקדון צין שיבה לקדושין בכל ברשות אחד עומד, אלא שאם הוא לפקדון נשאר החפץ בצעלות הנותן, ואם הוא לקדושין שלה הוא, אבל מימ עיקר מקום הנחתו ברשות אחד קאי, משא"כ בג"ד שלא נעשית שומר על הטבעת אלא שחיתנו בחרון, שזהו עיקר שליחותה, וכשמניחתה שם כלחה שמירתה וברשות צעלים קאי לגמרי, שהרי האחרון לא שלה היה, וכשחזר וח"ל שחנסה באלצעה הרי באותו רגע מתבטלת משליחותה, והוא צידה ורשות עצמה במאמר הצעלים אל אשר יאמר, והדבר תלוי ועומד, דאם יביא לשאלה, נחרקן הדבר מרשות

ולכאורה הדברים מוכיחים כאלו חזר מפקדון שאמר מתחילה, דלמאי נפ"מ אמר שחשם באלצעה, וכיון דמפקא מדין פקדון משמע דעוילא בדן נתינת סתמית כו', מיהו אחר שהעלה דגם שם יש להקל, וכמוצא בלח"מ, כתב דרמ"א טור ב', דכ"ש בג"ד שצא לידה מתחילה נתינת פקדון דאין לחוש, ואף שאח"כ אמר שחנסה באלצעה, אכתי לא משמע שפוער מדין שמירה ולכו"נ נתינת סתמית, ולכל היותר אולי אם היה מפרש ואומר איני רוצה שתלויכיה לשום מקום אלא נסיו באלצעה חס מהאימה לך, [יש לדון], אבל הואיל ולא פירש כלום, שפיר סברה דדבורא קמא לא בטיל, וקיימא בחיוב שמירה דמעיקרא, ואם תזקוק תחייב, דהא גם צנתן סתם דעלמא, לא כל הפוסקים דנו בפשיעות להב"ר"ף ודעמיה הוי ספק, מעשה י"ל [דאף] להאומרים להב"ר"ף הוי ספק, מי"מ הכו דלא להוסיף עלה, [אלא דהוא דוקא בשמחילה נוחן סתם, ולא באמר מקודם לפקדון], וכ"ש שמה שאמר שהנכס לא הוי נתינת סתמית, דמה יש לדון שהבינה האשה בנסיון כו', דלקדושין ודאי לא סליק אדעתה, דמאין חדש זאת, וכ"ש בג"ד שהיתה משודרת לאחר, ואין לנו לומר אלא או שהבינה שלמחנה נחבון חס ויתאים לאלצעה, ואי"כ הרי קניחה, ואי לא קניחה משום דבור קל דמסיון, הרי סוברת דדיבורו הראשון עיקר, ועדיין בחיוב שמירתה עומדת, ואם נסתפקה אי למחנה מכון או לשאלה להחפזר בו, או שכוונת הנסיון הוא בשביל לעשות לה אחר כיוצא בו, או דרך שחוק בעלמא, מי"מ בכל הכך חייב שמירתה במקומה עומדת, ולא מלי"א למשדייה, ודמי לנכסי סלע זה בפקדון, ולדעתי זה ברור, ונראה דינא נמי אפשר דהכי הוי, דאי צתר שנכסה והולמחה, ועד שלא אמר לה ענין הקדושין הו"א שרי"א ויתבה נאצדה, מחייצא ביה, ואחר שאין דיבור הנסיון הזה, ציור דעקר מה שאמר מקודם שחיתנו בחרון, ופוער מדין שמירה ועוילא בדן נתינת סתם צלי קבלה לשומר, כי אין ספק פוער מוליד מידי ודאי חיוצא, עד שיפרש דבריו. ואחר שהאריך לצאר דבכה"ג חס היה נאצד בפשיעה תחייב, וכ"ש דאם שדחויכו דהוי חזק צידים, סיים דרמ"א טור ב', דהואיל והסבירו דנראה דאכתי בחיוב שמירתה עומדת, מעשה אף שאח"כ אמר לה שחשקדש בו, וזה נורה עיקר כוונתו בנסיון הטבעת באלצעה, מי"מ ה"ל כהא דנחן לפקדון ואח"כ ח"ל הקדושין, שאין שחיקותה כלום עד שתאמר כן, וכ"ש בהצטרף כל האומר צענין נוחן סתם דאין לחוש לשחיקותה כלום, וזה מאד ברור ופשוט צענין לפי דעתי.

ובעל משאת משה בתשובתו שם בדמ"ז יא, דהא ל"ד הספק של הקול בן לוי לחשוש מ"ד נוחן סתם, דאמירתה שתמדדהו על אלצעה לא הוי כנוחן לה בסתם, ואכתי בחורת פקדון קיימא כבדראשונה, דמי דאי הוי קאמר לה קחנה לעצמן, או איזה לשון המורה נתינת ברמז, דודאי הוי מקום לפקפק דכי הדר אמר לה הרי את מקודשת ושתקה, צאט לחוש לדעת הר"ף וסיועו, כי מאז אמר לה לקחתה לעצמה הא אסתלק נעירותה, ותו ליכא למימר סברה אי שדינא לכו מחייבנא בכו יב, מיהו כיון דגדונו לא אמר לה אלא לנסותו באלצעה, ליכא נתינת, ואכתי בשמירה דמעיקרא קיימא, ואפילו נזייר דכל האומר נחצרו שים אותו על אלצעה, דעתיבה למיכביה ניכילה צתר הכי אי הולמחו, אכתי מחוסר נתינת הוי, דמתוך ששומד בנסיון עדיין לא הגיעו עד דמפרש, ואכתי ברשותא דמרא קמא איתנהו כו', (ועי"ש מי"ש סמך לה), ומה שהעיר ע"ז הקול בן לוי בדרי"ד ע"ד), וה"כ בג"ד, דאפילו אמר לנסותו כדי שאם הולמחה יותן לה במחנה, אכתי לא נפק מחורת פקדון דמעיקרא, וגדולה מזו כתב המרדכי

(א) ונדפסה גם בספרו ח"א סי' ב', בשנינויים קלים.

(ב) ע"י באות י"ד דבנתן מתחילה להדיא לפתנה ליכא הפסע דהו"ל למשדינהו, דדרי הפסע הוא כבר שלה לדעתה.

אוצר

סיק לא אית יא—יג

הפוסקים

מנחה לרשות ומחייב צמירתו עד שתחזירנו ליד הצענים, ואם מתגרם הכי חזרה גמורה, ואם כדי לעשות לה אחר כמותו, ג"כ הוא חזרה ממנה שאמר מקודם, עד שיעשו, באופן שכלל האדדים יש כאן חזרה, וכפנה דיבור של הקדושין אחריו, יש כאן שינוי מקום ושינוי רשות גמורה ממנה שהיה ענין השליחות כו', ומש"כ יש להסתפק ב"ד דאולי דמי לאמירת הקדושין אחר אמירה סתמית, וכנה טעם הסבורים דלהר"ק שאני נתן סתם מנתן לפקדון, הוא משום דפקדון אמרין דסברה שאם תצורק הכסף תחמיצ, דאף שאמר אח"כ לקדושין, אין לנו לומר דהוי חזרה גמורה מאמירתו לפקדון, דהא לא מסתבר כלל, אלא הכוונה שאם תצורק להקדש יהיה הכסף לקדושין, ואם לא תצורק ישאר צידה לפקדון, ולכן אינה יכולה לצורק, אבל צנחן סתם ואמר כך אמר לקדושין, אמרין אולי בדבור זה דלקדושין פירש שזה היה עיקר נתינתו הסתמית, דהוכיח סופו על תחילתו, ולכן הוה לה לצורק הכסף מידה, דאין כאן רוח צנחן לה לשמירה, ואם כן ב"ד שמתחילה עשה רק שליח ושאמר עד שתשים הטבעת בארון, ואח"כ אמר שתנסה באצבע כו', והוי חזרה גמורה ממנה שאמר מקודם שתשים בארון, ובג"ל, וא"כ כשאמר אחר כך לקדושין, יש לנו לומר ילמד סתום מהמפורש שלכוננו זו הוא דבור כו', דאם כל הכוונה שאם לא תצורק להקדש תעשה שליחותו שמקודם, לא היה צריך לומר לה אלא לשון הקדושין, ומדאמר שתנסה וכו' דהשתא יש כאן דיבור ומעשה היפך השליחות, מ"מ למימר שהאר לגמרי מהשליחות הקודמת, אלא שעלה בדעתו לקדשה ושאל לא תצורק יקצרה מידה, וא"כ הו"ל לצורק הטבעת מידה, כי מתחילה לא נחלתה שיהיה הטבעת אצלה לפקדון כו', ואין לומר דהיא לא הצויה בשליחותו הראשונה בטלה, ושכלל לא זרקתה, דא"כ אמאי לא הולכתה לארון, וא"כ אף דב"ד לא היו נחייגה סתמית ממש בלא אמירה, מ"מ מהטעמים בג"ל ולא הענין מדין פקדון, ושייך צו הטענה דהו"ל למשדינהו כדשייך צנחן סתם, חס הכז המביא לידי ספק במקום חומר ערוה. ואחר שהשיג עמ"ש"כ המשאלת משה ע"פ הרשב"א בג"ל, דב"ד הו"ל כשאל, דליתא, דהא באמירתו שתמסור אצתי ליכל רשות מפורשת להשתמש, אלא הו"ל רק ספק שאל תוך שאר הספיקות ובג"ל, וגם דן דל"ד להמצי"ט שמוציא המ"מ בג"ל, והאריך בכ"ז, וכתב דגם לדבריו ל"ה לו לסמוך לגמרי להחיר ע"פ הוכחות מדיני ממונות לאיסורא דערוה דנ"ד, הוסיף דנ"ה דהא מעשה, לכן דנתי אני להיות גם מלך דבר שצערור עמנו, וכייו שאלנו צנחנה סתמית דעלמא [יש להחיר], אלא דמי לא נמנעתי להביא סמוכות מדיני דממונא דעלמא, לאפוקי ב"ד מנתינה סתמית, וצנחנפופו עם כל הקודם ויאלץ שריותא דהאי איתתא.

יב. כשהפקדון הוא תכשיט ושם עליה דרך קישוט, וקדשה ושתקה ולא הסירה מעליה, אם יש להוכיח מזה שנתרצתה. בח"ס ח"א סי' פ"ד, דנ"ז ע"ד, מצאנו דבבב"ג גרע, וכשנן בחילוק צנחן מ"ש הרמ"א בשם הרמ"ה דצורק קדושין לחיקה ושחקק דאיה מקודשת, לצון מ"ש הרמ"א בסי' מ"ז סעיף א' מהגמיר דנתן לה קדושין בע"כ [אף דנתי לא עשהה מעשה] מ"מ בלא זרקא לריכה גט, אחר שהביא דהגמיר מיירי בתחב לה טבעת באצבעה בע"כ, כתב, ועוד יש לחלק דתחב הטבעת באצבעה [דכוין דרך קישוט, א"כ אפי' נומא דלא שדיה מפני שהיתה סבורה דחייבה באחריות, מ"מ [אם אינה רואה בהקדושין] היה לה להסירה מאצבעה ולשמור תוך ידה או כיסה, ולא להקטע בדבר שהוא על אפה ותמחה. וב"כ בסי' ק"א ציחר צבור, וכמוצא בסקל"ג אות ד'. ועיי"ש בדבריו שבסקל"ג אות ג' ד"ה מיהו. ובהלכות אלהו (לר"א פיינשטיין) סי' י"ג דמ"ה ע"ד, מסתייך תוך דבריו ללדי האיסור שבגזונו, בדברי הח"ס דהו"ל להסיר הטבעת מאצבעה, והוסיף, אלא דהיינו דוקא כשנתן לה מתחילה לפקדון, או שקידשה בע"כ [והוכחה דהו"ל הוא

מנחה זרקת], ולא כשנתן לה תחילה למתנה, או שהשיל לה הכסף [כבגזונו המוצא בסקל"ג אות ד']. ובדברי מלביאל ח"ג סי' קכ"א דפ"ז ע"ג, כתב ע"ד הח"ס, לדעתו קשה לחדש סברה כזו, דנימא דמדלגה הסירה הטבעת חיקף מאצבעה מוכח דנתרצתה, דאדכא ו"ל דבירה קשה לשמור כדאוי ועל אצבעה נקל לשמרה, וכן דרך לישא טבעת [על האצבע לשמירה], וכעיי"ש בשנת דס"ב ע"א, דהא"ש אף שאין דרכו לעמוד טבעת בלא חוסם, מ"מ כשמוליך טבעת אצחו לאומן לתקנה, מניחה באצבעו עד שמגיע אללו, דבאופן זה קל לשמרה. גם בח"ד סי' ק"ג כתב דעיי"ט טור ב', דיש לדון בעלם סברה זו, והוסיף, אכן ב"ד [א"ש] גם לסברה זו, [ש] הרי לא העיד שנשאר על אצבעה וא"כ אפשר שהסירה מאצבעה חיקף, וכדעיד העד הא', ועוד שח"ס חרפתו, הרי ללא הסכימה לקדושין, ואין קפידא צוה שהניחתו באצבעה.

גם בעל מחזה אברהם (מהר"א שטיינברג), בחשו' שבמראה יחזקאל (לר"י האלבערש) סי' ב', כתב על דברי הח"ס, דנראה דזה אינו. יג. הא דלא מצינו כשאמר הקדושין אחר הנתינה לפקדון, אם היינו אפילו כשאמירתו היתה בתוכ"ד לנתינתו. כתב בצמח זקן (מליבוואוויטש) סי' ל"ג אות ע"ג—יש לחקור דבין שחיקה לאחר מתן מעות בפקדון דלאו כלום הוא לכו"ע, אם חוב"ד לנתינה אמר לה הרי את מקודשת לי ושחקק מהו, וממה שהביא הח"מ סי' כ"ט סק"ד בשם הב"ה [דמה דאמרין גבי חן מנה לפטני ואתקדש אני לך, דאם נתן לו ואמר לה ה"ל מקודשת לי בהנחת הממנה שנתתי על פיך מקודשת, היינו דוקא כשאמר חוב"ד לנתינה, אבל לאחר כדי דבור הוי שחיקה לאחר מתן מעות], משמע [לכאורה] דחוק כדי דבור כדבור דמי כו', אבל ממחריצ"ל ח"ג סי' כ' [המוצא להלן אות ס"ט] נראה דס"ל דפירוש לאחר מתן מעות היינו אפילו בתוכ"ד להנתינה ע"ש, וכ"כ בד"מ כאן בשם הריב"ש סי' ק"ע יג, וגם מלשון רש"י משמע דכל שאמר לה אחר שנטלה אפילו בתוכ"ד ה"ו בכלל לאחר מתן מעות, [דהרי בקדושין י"ב ב' גבי כנסו סלע זה בפקדון וחזר ואמר התקדשי לי כו', בשעת מתן מעות מקודשת, פירש"י אם קודם שקבלתו אמר לה התקדשי לי כו' מקודשת, ומשמע שאם אמר לה לאחר שקבלה אפילו חוב"ד להנתינה לאו כלום הוא, וכן משמע בתוספתא פ"ב דקדושין דקחני את משנטלתו מידו אינה מקודשת, משמע דחיקף ומיד שנטלתו מידו חשיב לאחר מתן מעות כו'. מדבריו בלכות ו'], והטעם פשוט לבאור דבשלמא בשעת מתן מעות אמרין שעל דעת קדושין מקבלתו דל"כ לא תקבל, משא"כ לאחר מתן מעות שכבר

יג. בבבית יעקב סי' מ"ז העיר דבר"ש שם לא נמצא דין זה להדיא, אלא כוונת הד"מ הוא משום דבר"ש שם בבב"ע נאמר דחיקף כשורק הטבעת לחיקו של חבירו אמר לו בתך מקודשת לי [היינו בתוכ"ד]. וע"ז השיב הריב"ש שאין לחוש לקדושין אלו משום דהוי שחיקה לאחר מתן מעות. גם בבב"ע שם אות י"ב כתב דאע"פ שלא נאמרש כן בפירוש בר"ש. מ"מ מוכח כן כו', וסיים שם, מיהו הריב"ש לא העמיד היסוד ע"ז לבד, אלא [גם על מה] דהתם השליך הטבעת חיקף ומיד כשאמר לו בתך מקודשת לי, וא"כ כיון דלא הוצרך שם כ"כ למעשה לסברא זו דשחיקה לאחר מתן מעות. אין להכריע כ"כ משם למעשה לסמוך ע"ז לבד. ובענין ארזים סקט"ו אחרי שדחה הוכחת הד"מ מהריב"ש בג"ל, הוסיף דהרי ברשב"ם בבב"ע דף ק"ל מבואר דהא דבקדושין תוכ"ד לאו כדבור דמי, הוי מקדשת ואינה מקודשת. ואף שרוב הפוסקים חולקים עליו. מ"מ בזה דאי נראה דהוי כשעת מתן מעות להחמיר. כיון דהטעם דלאו כדבור דמי הוא משום דהקדושין הוי כהקדש. וזה לא שייך בבחי'ג. ואפשר שהד"מ הוציא כן מ"ש הריב"ש הספס דאחר קבלת הכסף אין שחיקתה כלום. כיון דלא עברה מעשה דמוכה דנימא לה. ואם לא קבלה הכסף בשעת האמירה ממש לא הוי מעשה דמוכה, ועדיין הדבר צ"ע.

יב. כשהפקדון הוא תכשיט ושם עליה דרך קישוט, וקדשה ושתקה ולא הסירה מעליה, אם יש להוכיח מזה שנתרצתה. בח"ס ח"א סי' פ"ד, דנ"ז ע"ד, מצאנו דבבב"ג גרע, וכשנן בחילוק צנחן מ"ש הרמ"א בשם הרמ"ה דצורק קדושין לחיקה ושחקק דאיה מקודשת, לצון מ"ש הרמ"א בסי' מ"ז סעיף א' מהגמיר דנתן לה קדושין בע"כ [אף דנתי לא עשהה מעשה] מ"מ בלא זרקא לריכה גט, אחר שהביא דהגמיר מיירי בתחב לה טבעת באצבעה בע"כ, כתב, ועוד יש לחלק דתחב הטבעת באצבעה [דכוין דרך קישוט, א"כ אפי' נומא דלא שדיה מפני שהיתה סבורה דחייבה באחריות, מ"מ [אם אינה רואה בהקדושין] היה לה להסירה מאצבעה ולשמור תוך ידה או כיסה, ולא להקטע בדבר שהוא על אפה ותמחה. וב"כ בסי' ק"א ציחר צבור, וכמוצא בסקל"ג אות ד'. ועיי"ש בדבריו שבסקל"ג אות ג' ד"ה מיהו. ובהלכות אלהו (לר"א פיינשטיין) סי' י"ג דמ"ה ע"ד, מסתייך תוך דבריו ללדי האיסור שבגזונו, בדברי הח"ס דהו"ל להסיר הטבעת מאצבעה, והוסיף, אלא דהיינו דוקא כשנתן לה מתחילה לפקדון, או שקידשה בע"כ [והוכחה דהו"ל הוא

הפוסקים

באבני נזר סי' קכ"ג אות ט"ז דין ג' נזרין שנתן להם לפקדון וצתוכ"ז
לנתינתו אמר שהוא לקדושין, ואחר שהביא מהד"מ צ"ס הריב"ש
דף צכ"ג הוי כשתיקה לאחר מתן מעות ואינה מקודשת, כח
דעדיין י"ל דהריב"ש כתב בן רק לשיטתו דס"ל דאפילו אם לא נתן לה
שום פקדון ולא מחייבה באחריות [וכעוד דלפתח דאסא], מ"מ
שתיקה לאו כלום היא משום דעושה וסברה דמחייבה באחריות,
חבל למאי דפסק השו"ע בעוד דלפתח דאסא לחומרא, דכיון דלפי
האמת אינה מחייבת באחריות אם איתא דלא ניחא לה כו"ל
למישינהו, איכא אפילו יחיד לה בתורת פקדון וצתוכ"ז חזר ואמר לשם
קדושין הוי לה למישינהו, שהרי חוב"ד יכולה לחזור ממנה שקבלה
שום פקדון, אך נראה דזה תלוי במחלוקת הראשונים, דהרשב"א הקשה
דאפי' בפקדון אמאי קאמרין דסברה אי שריכוו מחייבנא באחריות]

אוצר

סיק לא אות יג—טו

הפוסקים

ובטעם הדבר דכא לא מהני שדיק, וצמקדש בגזל דידה וצחוצ נקטין בסעיף ב' וי' דבשדיק מקודשת, מצוחר צ"ש סק"י הג"ל, דאין ראייה על ריזוי שלה אלא"כ בשדיק ולקחה בתחילה צחוצה קדושין אלא שיהיה חייב לה או שגזל ממנה, אבל אם בתחילה קיבלה לשם פקדון לא מהני בשדיק [דכיון שלא ירדה עתה לתורת קדושין, אין ראייה משתיקתה שנתרנית אף אם שדיק יד], ואין לדבריו צ"ש סי' ל"א, דשם הקשה צ"ח דכתב הרשב"א בקידוש אשה דדבר הצריך שומא, דאין לר"ך לחזור ולקח ממנה הקדושין אחר השומא אלא אומר לה האמק"ל צ"ח, ולא אמרינן דהוי שתיקה לאחמ"מ, משום דדומה לשדיק, והרי בפקדון אמרינן דאף בשדיק לא מהני כששתקה לאחמ"מ, וכתב לתרץ דלפשר דכתב עדיף טפי כיון שקיבלה לשם קדושין וכו'.

ובן מצוחר צ"שט לא נודע למו, דאחר שכתב דכא לא מהני אפילו בשדיק [ובמבוא לעיל], כתב דטעמא דמילתא דבגזל וחמסם שלה מקודשת בשדיק, דאמרינן ממחל מחלה ליה לנזיר וכו' מקבלה מיניה מיקדשה צ"ח, דכיון דשדיק ואגב קדושין קא עבדו מעשה דשקלה, אי לאו דלאקדושה צ"ח לאו"ל למימר כדודא דידי שקילנא.

ובאגרות משה סי' פ"ב האריך לבאר דבר זה, דכא דמהני בגזל דידה וצחוצ שדיק, אינו משום דמלך השדיק צעלמו הוי ודאי גמור שמקבלה לקדושין, אלא דעיקר הדבר הוא מעשה קבלת הקדושין, דכא נהן לה אדעתא דקדושין, ואם רוצים לומר שלא תהיה מקודשת צמקדש קדושין זה לריכוס אנו לאומדנות והוכחות שלא קיבלה לשם קדושין, פ"ז מחלקין שפיר בין שדיק ללא שדיק, אבל בפקדון דליכא מעשה קדושין כלל, דכא לא נהן ולא קיבלה עתה כלום, ואין צ"ח רק חמירה שלו אבל ממנה לא ראו כלום צמקדש קדושין, לכן אף שדיק לא מהני דכא לריכוס להוכחות שיעשו שיהיה כאן מעשה קדושין ואם ליכא.

וכתב בקרבן גתנאל פ"ק דקדושין סי' י"ט אות ח', דהתוס' המוצא צ"חצ"ח הג"ל ס"ל דאין לאוקמי הדין דכלכה ומלאתו שנגנז כו' דלאמר כן [כמ"ש הרמב"ן והרשב"א והרע"ב א"ל], משום דמקדשתי מקודשת סתם, משמע אפילו שחקר כו', ואין להקשות על התוס' דכא"ל עובדא דליפתח נמי ליהוי כשדיק [וכמו שהוכיח הר"ן הג"ל], ד"ל דהתוס' גרסי שם "אמר" ליה וכו' לית צ"ח ש"פ, כגירסת הרא"ש, דגלויא דעתה דלא צ"ח לאקדושי ליה בפחות מש"פ, ויש להביא ראיה לשיטת התוס' כו', ומסיק דלפ"ז נראה דבקיודש בפקדון לאחר מתן מעות אם שדיק יש לנו לחוש לסברת התוס' להלכה גט טו.

וכ"כ

(ד) מהערוך השלחן סעיף ל"ט כשהביא דברי הב"ש הג"ל. ועי' בסיב קדושין סק"ב ובאבני שהם (להר"ב טומוסוב) סי' ג"א. מה שהעירו על לשון הב"ש. ועי' עוד בערוך השלחן הג"ל מ"ש בזה.

(טו) גם המקנה בקורא סעיף זה כתב ד"ל דס"ל להתוס' כמ"ש היש"ש בהא דקאמר שמואל חיישין שמה שוה פרוטה במדי, דה דוקא בלא ידעה שהוא פחות משו"פ, אבל בידעה שהוא פחות משו"פ יכולה למכר משנה היתר בד [עי' צ"ח להלן סי' ל"א סעיף ג'], ולפי"ז י"ל דהיינו טעמא דלא חייש רבא לקדושין בציפתא דאסא, משום שידעה שהוא פחות משו"פ ומטעם טעמה, וכן משמע לפי הגירסא לפנינו ברא"ש. אמרה"ל ליה כו', משמע שידעה שאין בו שו"פ, וא"כ אין כאן שדוכין כלל, ואין ראיה מדברא משם כו'.

ועי' בותם סופר ח"א סי' פ"ד שכתב ג"כ בתוה"ד דזה תלוי בגירסאות הג"ל. שלמי הגירסא שלפנינו "אמר" ליה, משמע דהעדים אמרו כן, וא"כ היא היתה סבורה שיש בה שו"פ ונתרצת להתקדש בציפתא כו', ואין לך שדיק גזל מזה, אך להורסים "אמר" ליה, א"כ היא ידעה מעיקרא דלית בה שו"פ ולשוק בעלמא קיבלה, וא"כ אין כאן שדיק. ונדפסה התשובה גם באריה דבי צילאי סי'

לשם קדושין, וזה אי אפשר שתיקח אלא כשעושה מעשה שפוטט יד ומקבלת הקדושין, או באופן שהקדושין בידה ויש הוכחה ממנה שאינה זורקת אותן באופן שאין לנו לומר שחוששת שמה תתחייב באחריותן, אבל צ"חצ"ח אינה מקודשת. וכ"כ שם דבס"ב א'.

ועי' בפני האריה ה"י סי' ב' אות ד—ז, וסי' ג' אות ז, וסי' ד' אות ה', שהאריך דין זה והניחו צ"ח. ועי' צ"חצ"ח בסמוך וצ"חצ"ח מ"ג ומ"ד וס"ח.

יד. נתן לה חפץ למתנה, ותיכף לאחר הנתינה חזר ואמר לקדושין, אי מהני חזרתו ומקודשת. עיין להלן בזה סי' ט"ח, דבצ"ח הרשב"א ושאר פוסקים, שמפורש דאם נתן לאשה חפץ למתנה ואחר הנתינה אמר לקדושין אפילו עתה כן אינה מקודשת, משום דכבר זכתה האשה בחפץ ושז אינו יכול לקדש צ"ח. ואם חזר בו תוכ"ד מהנתינה וקידשה צ"ח, נחלקו הפוסקים שצ"חצ"ח א"כ יכול לחזור בו מהמתנה ואם עתה כן מקודשת, או אפילו תוכ"ד אינו יכול לחזור ואינה מקודשת.

ובגמ"ש חיה סי' כ"ג, נדון שנתן לאשה חפץ למתנה ואחר הנתינה אמר לה לשון הקדושין וספק שמה אמר לשון הקדושין תוכ"ד להנתינה, אחר שהביא דעות הפוסקים הג"ל אי מקודשת כשחזר תוכ"ד והיא עתה כן, כתב דבצ"ח דשתקה, אף דנימא דיכול לחזור בו תוכ"ד כו', מ"מ הוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום הוא, וצ"ח אין נפ"מ בין שהוא תוכ"ד או א"כ, כיון שבשעת הנתינה לא קבלה לשם קדושין, ומה שלא השליכה דבצ"ח דשלה הוא וכו' שאמר לה מתחילה שנתן לשם מתנה וכו'.

וכן בממ"ד דק (מליבוואוויטש) סי' י"ג אות י"א ד"ה קיור, כתב דבנותן מתנה ותוכ"ד חזר ואמר התקדשי לי צ"ח, י"א דהוי קדושין אם אמרה כן, ויש חולקים כו', ומ"מ צמקדש, י"ל דלא הוי קדושין כלל, דהיא סברה שאינו יכול לחזור בו, ועדיף מהסברא אי שדינא לכו מחייבנא באחריות. וכע"ז כתב בצנרת יוסף סי' ל"ו.

טו. ובשדיק תחלה או שהיו מדברים על עסקי קדושין. עי' צ"חצ"ח סק"י שכתב שם הב"ש דכאן לא מהני שדיק. והוא צ"ש סק"י שכתב כן שם הר"ן והרי"ש. והר"ן הוא צ"חצ"ח, שכתב להוכיח כן דהרי צ"חצ"ח דליפתח דאסא [שצ"חצ"ח ה'] כבר נתרצת לו, שהרי קיבלה ליפתח לשם קדושין ומשמע ודאי דלא גרע הא משדיק, ואפ"י אמרינן דא"כ דאמר לה התקדשי צ"ח וזו דלית צ"ח, הוי שתיקה לאחר מתן מעות ולא הוי קדושין. והרי"ש הוא צ"חצ"ח, וכתב כן שם יש אומרים, ושכן דעת הרמב"ן.

ובחדושי הרשב"א צ"חצ"ח כתב דליכא מ"ד דליכא שדיק מקודשת, ודייק לה מהא דאמרינן דף מ"ז א' האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי ציור וכלכה ומלאתו שנגנז או שנאצד אם נשחית ממנו שזה פרוטה מקודשת, אלא דלע"פ ששתקה אם נשחית ממנו שו"פ מקודשת, וא"כ קשיא כן [דכא הוי שתיקה לאחמ"מ], ומפרקי דהתוס' דשדיק [ולהכי מהני גם צמקדש לאחמ"מ], וכו' ליתא, דהתוס' דלאמר ליה כן קאמר, וא"כ דלא פירשו כן התוס', משום דלאו צ"ח שתיקה קמייירי, אלא ללמד דין קדושי פקדון דאם מלאתו שנגנז אינה מקודשת כו', ולעולם אפילו בשדיק אם אמרה כן מקודשת, אבל שחקר אינה מקודשת. וכ"כ בחדושי הרמב"ן.

ובחדושי הרי"ב"א הביא הסברא הג"ל שם התוס', דהיה"ל דכלכה ומלאתו שנגנז כו' בשדיק, וכתב ג"כ דלא נהירא, שכל כמ"כ ה"ל לפרושי בגמ' דלעקמן גבי חפץ סלע מידה, והכיון דהתוס' דלאמר כן וכו'. גם צ"חצ"ח לא נודע למו כתב שם מורי דבשתיקה ולאחמ"מ דאסיקנא דלאו כלום הוא, נראה דאפילו בשדיק, דסתמא קא אמרינן דלאו כלום הוא.

אוצר

סי'ק לא אות טו

הפוסקים

והוא דמוכח בתפארת יעקב רמ"ל דלא כשיטה זו, משום דעובדא דליפתח ל"ה נתרנית, דל"ג ל"ה א"כ מציא רבא רח"י מהא דלפקדון כו', ע"י צריעה שפלות כ"ו דידא וכוסיף, דפקדון נמי מיידי אף בשד"ך כו'. וצויה מהר"ל סי' י"ט דף מ ע"ד, וכ"כ בספרו משיבת נפש (ספר הראשון) סי' ל"ז, כתב, נראה צדור שלא הוצרך רבא להביא רח"י לדינו מהא דפקדון דשחיקה דלחממ"מ לאו הודאה הוי לדברי המקדש, דהך מילתא פשיטא ל"ה מסבא, דשחיקה בלא מעשה מוכיח ל"ה הודאה, דמה איכפת לה בדבורו, וכדפרש"י שם, דיאמר מה שרואה ואינה לריבה להשיב על דבריו כלל, [ע"י תחילת אות א'], דהא אין אשה מתקדשת אלא לרצונה, לכן פשיטא ל"ה לרבא מסבא דאפילו התם בעובדא דליפתח שכבר נתרנית להתקדש לו כהליפתח, מ"מ כיון שלא היה ממש בקדושין הראשונים, נריך להיות מעשה מוכיח שחפזה בקדושין [השניים], וגם ר"ה דהתם אינו חולק בזה, אלא דמסקתא ל"ה דילמא חשיבה מעשה מוכיח משום הא דלא שדתינהו אחר ששמעו הקדושין, דהרי דלא איכפת לה דבריו ולא הוצרכה למחות, אבל אם לא יוחא לה, מה לה להחזיק במעוטי, והוי כגלוי דעת מוכיח שחפזה בקדושין, וע"י מיידי רבא רח"י מהא דפקדון, דלא אמרינן דהוי מעשה מוכיח משום הא דלא שדתינהו, ור"ה דחי דל"ה, דהתם חוששת דתתחייב כו', [ורבא דאינו מחלק כן, אולי י"ל דסוצר דנשי דינא ידעי דגם בקדון יכולה לזרוק ולא תתחייב, וכמ"ש בר"ן המוצא בזה] א", או דסוצר דמשום חשש דתאסר לעלמא אינה לריבה לחוש לשמא תתחייב].

גם בפסקי הלכות (יד דוד) פ"ה הל' י"א דס"א ע"כ כתב עפ"י דברי הראשונים רמ"ל, דאפילו שידכו או שטקסו צעניי קדושין ונתן לה בחילה לפקדון, ואח"כ בעודם עסוקין צעין זה אמר לה הרי את מקודשת לי בזה ושחקת, עכ"ל אינה מקודשת, ואפילו אמרה שכוונה בלבה להסכים לדבריו, עכ"ל אינו כלום. וכ"כ בצ"ח ויד דוד פ"ד אות מ"ז, והוסיף דאף שכתב"ל הביא דעת מי שאומר דבשד"ך מהני שחיקה לאחמ"מ, דבריו דחויים ולית דחש להו. וכ"כ בפ"ה אות רע"ז.

וב"ב בקול בן איי סי' ד' דל"ז ד' דגם היבא דמשיקרא אמר אהן לך סלע זה שחוקדשי לי זו, או שהיה מדבר שמה צעניי קדושין ורחה, ועד שלא נתן לה אמר לה כנסי סלע זה בפקדון ושקלתי, ואח"כ אמר התקדשי לי זו ושחקת, אין שחיקה כלום, ע"ש שכתב כן ליישב בזה דיוק לשון בגמרא דסוגיין.

ובשמעתתא דרבא ח"כ סי' א' כתב טעם אחר להחיר צנידונו, דמאחר שכל הראשונים והאחרונים כתבו צפירות דשחיקה לאחמ"מ גם בשד"ך לאו כלום הוא, אין לנו להרבה אחרים, ומה שחקרנן נתגלל הביא רח"י לדברי התוס' שצריענ"ל ומסיק לחוש לדעתם, הוא נגד כל הראשונים והאחרונים דלית דחש לה לדעת התוס', וראייתו אינה כלום וכו'.

גם בבית אב שביעאי סי' ג' ענף ג' כתב דהקרבן נתגלל הפריז על המדה להחמיר בהתוס' במקום דכל הפוסקים חולקים עליהם, ואין מקום כלל לראייתו וכו'.

וע"י בכתב סופר סי' ל"ה שכתב צח"ל דאף שהטור והשו"ע לא הזכירו כלל דשחיקה לאחמ"מ לא מהני אפילו בשד"ך, ולא הביאו זאת אפילו בשם ו"א, מ"מ ע"כ ל"ל שסמכו על מה שהביאו כך דליפתח דמינה הביאו הראשונים רח"י דשד"ך לא מהני, דהרי רב"י הביא שיטת הראשונים דשד"ך לא מהני ולא הביא שום חולק כלל, וצוודאי דס"ל הכי.

ובאגרות משה סי' פ"ב ענף ו' כתב דאף דלנאורה נראה דהרמ"ה [המוצא לעיל בסעיף זה] דס"ל דנתרנית תחילה להתקדש מהני

וב"ב בתפארת יעקב סק"י דאין ראייה כלל לדינו של הר"ן דשד"ך לא מהני, דעיקר ראייתו היה מהך דליפתח, וכבר הוכחנו דהתם לא נתבאר כלל דנתרנית להתקדש, משום דקידוש בפחות משו"פ אין מהשתוקק והקבלה ראייה כלל דרצונה להתקדש, לנכך קיבלה הור"ל דאין צו שו"פ כו'.

ושם מקודם כתב דגם יש לחמוק על הוכחת הר"ן מהתם, וכן תמכו עוד פוסקים חוץ דצריכס ציתר ביאור, דאם כהר"ן דקדושי ליפתח חשובה נתרנית להתקדש לו, אי"כ מה רח"י מיידי רבא לדינו מהצרייחא דכנסי לפקדון וכו', הא שאני התם דקבלה מעיקרא לפקדון ולא גילתה דעתה מעולם דנתרנית להתקדש לו, לכן שחיקה על אמירתו להקדושין לאחר הגתינה לפקדון לאו כלום [דלא איכפת לה בדבורו, ע"י בתחילת אות א']. משא"כ בעובדא דליפתח שכבר גילתה דעתה שרצונה להתקדש לו, אי"כ נהי דלא ה"י שו"פ, מ"מ אח"כ דנתצרך ד"ש צו מעות ה"י שחיקה רח"י דרצונה הקודם עומדת ונתרנית גם בקדושי דחזון, דאם חזרה צה הו"ל צהדיא לא צעניא, דלא שייך לומר לא איכפת לי כיון שהיה רצונה להתקדש, וכיון דס"ד דרבא דשחיקה לאחמ"מ מהני, רק דמצייתת מוכיח לה דלא מהני, אי"כ קשה מה רח"י, וגם ר"ה דהקשה שם לרבא דל"ה לפקדון משום דהתם סברה דתתחייב עפי הו"ל להקשות בפשיטות, התם הא לא גליא דעתה דרצונה להתקדש, משא"כ צליפתח, אי"ו דהתם לא חשובה נתרנית, וכנ"ל.

וע"י גם באמרות טבורות סעיף ג' דל"ז טור ב' שכתב צח"ל דאם היה גילוי דעת מעיקרא שרונה לקדשה ונתן לה צחורה פקדון ושוב אמר לה התקדשי לי זו, היינו חוששין לקדושין ולא ה"י מהניא לה טענה אי שדינא מתיחייבנא, דכיון דגילוי דעת מילתא היא, לשם קדושין קבלתו בודאי ה"י.

אולם צ"י למורא (להר"ש יונה) סי' ס' דס"ח ג', אם כי כתב ג"כ לדחות ראיית הר"ן מהא דליפתח דאסא, דכיון דלית צה שו"פ אין הוכחה שנתרנית לקדושין, סיים דמ"מ הרי הר"ן כתב כן בלי שום חולק, וכבר צה מעשה לדי מוכריצ"ל צח"א סי' כ"ב, צמחודת, והסכים למעשה דאין לחלק בין שד"ך ללא שד"ך. גם צויה מהר"יט ח"א סי' קל"ט דף ק' טור ד' כתב צח"ל דשחיקה לאחמ"מ, אע"ג דשד"ך אין לומר דמשום דניחא לה הוא דשחקת, וכמ"ש הר"ן וכו'. וגם צח"ה המשו"ש (בתשובות הר"ה מוולוז'ין) סי' א' דף ב' טור ג', אצני נזר סי' קי"ט אות ס"ב, אמרי יושר ח"א סי' ז', חזו"א סי' מ"א (מכודרת חשי"ח) אות ו', כתבו צח"ל דשחיקה לאחמ"מ כשצ"ל לידה צחורה פקדון אין חוששין אפילו בשד"ך.

י"ו. והמחבר שם כתב ע"ז בדף ק"ו טור ב', דנראה לו לאידך גיסא, דלגירסא ד"אמרו"י ליה והיא לא השיבה כלום. הוי כלא שידכו, דהא שידכו היינו שנתרנית לנשואין, וכמ"ש הרמ"א בסעיף ב' דהיינו שנתרנית לישא אותו כו', וממילא דהיינו שנתרנית במפורש ולא ע"י הוכחה דשחיקה אפילו בשעת מתן מעות, אבל לגירסא דהיא אמרה ליה הוי כשידכו, כיון דבמפורש נשמע מדבריה דאם היתה הצפיתא שו"פ היתה מתרנית אליו, ומש"כ בעל החת"ס ד"ל דלשחוק כוונה, זו היא רק סברת היש"ש המובא במקנה, ומתוך בזה קושיית הפוסקים למה לא חיישין בהאי דציפתא להא דשמואל שימא שו"פ במדי, וממילא מדהקשו הפוסקים כן מוכח דלא ס"ל סברת היש"ש דתוכל לומר משטה הייתי, וכמ"ש דמוכח כן משיטת הרמב"ם דפסק לדינא [בהאי דציפתא] דחיישין להא דשמואל.

טז. ע"י גם בבאה"ט סק"ב שהביא ממהרש"ם סי' כ"ד דאע"ג דשחיקה לאחמ"מ לא מהני, אם ה"י עסקין באיתו ענין מהני. אך מהרש"ם שם דן באופן שלא אמר כלום בשעת הנתינה, וא"כ אין ראיה מדבריו שגם באמר שנתן לשם פקדון דינא הכי.

יז. לפנינו (בדפוס אמשטרדם תפ"ו) הוא בסי' י"ט.

אוצר

סיק לא אור טו"ז

הפוסקים

אך מ"מ אפשר לומר דחייבת באחריות כפקדון כיון שקבלה ממנו
כדי לראותו, ואף דכתב הרמב"ן [בסוף פרק החובל] דבאומר לחבירו
תפוס לי כלי זה וכיוצא בזה פטור, משום דאין שומר מחייב עד
שיאמר לו שומר לי, מ"מ הא קו"ל דאם אומר לו הנה לפניו שומר
חנם, וכ"כ כשהגבירו בידו דהוי כקבל שומרה וכמו במשך סתם כו',
כמבואר בחו"מ סי' ר"ח, ובמראה דו"ר לשולחני לראות אם עובד הוא
משמע דחייב השולחני שומר טע"כ ע"כ, ואף דבאומן העובד מלאכה
אלל בעב"כ הוי ספיקא אם הוי כשומר, היינו משום שהפסד צבית
הבע"כ, אבל בנ"ד שהמלאכה נעשית בידה, וידה חשוב כרשומה
בכל מקום, הוי כעובד צבית והויא עב"כ שומר חנם כפקדון,
חנם מסתמית לשון הפוסקים משמע ק"ל דכל שלא פירש בהדיא
שנותן לה לפקדון, לא הוי כשחיקה לאחר מתן מעות דפקדון, אך
אינו מוכרח ד"ל [דלא באו למעט אלא כשמתן לה] בסתם, דאף
דאינו מתנה מ"מ גם קבלת שומרה ליכא בסתם וכו'.

וע"י בנפש חיה סי' י"ט נדון שאמר לנערה ראי כמה יפה העצמת
שעשיתי לפלוגית, ולקחה הנערה העצמת ושמה על חלצה
ואח"כ אמר לה לשון קדושין ושחקה, שכן לומר דהיא חייבת באחריות
כפקדון, או דעב"כ האשה סבורה שמתחייב באחריות כו', ושוב כתב
דבנדונו כיון דצדוק כדי דיבור של הנתינה אמר לה שנתן לה לשם
קדושין, ח"כ אפשר לומר דאגלאי מתחילתה למפרע שלא נתן לה בצורה
פקדון רק לקדושין ואינה חייבת באחריות, [ומוצא בזה מ"ג].

ובמנחת פתים סי' מ"ג דו"ג טור ז', נדון שבקשה מאחד בעצת
כדי לראות אם היא של זכר או של כסף, ואחר שנתן לה
אמר לשון הקדושין, ושחקה, כתב דאף דבש"מ הרי"ם [הג"ל] נדון
כזה לא החליט בדבר הכותב, יש לחמוה עליו, שהרי אפילו נותן לה
סתם ואח"כ קדשה, הכריע במהרי"ט ח"ב סי' מ"ג להקל [וכמוצא
בזה מ"א], משום דאיכא למימר דהא דלא שדחיתו דעושה וסבורה
דבמחנה יהיב לה, אף דבאמת נותן סתם לאו מחנה הוי, ובחנם
סופר ח"א סי' ק"א כתב להקל בנותן סתם, משום דעושה וסבורה
דאף בכה"ג מתחייב באחריות, וכן יש להוכיח מהדושי הרשב"א
והרי"ט ע"א קדושין י"ג א' כו', ועב"כ בנ"ד דבאמת היא חייבת
באחריות, כיון דבקשה ממנו העצמת לראותה, בדבר פשוט דאף שלא
אמר לשון פקדון להדיא, דינו כשחיקה לאחר מתן מעות דפקדון
ללא כלום היא.

ובמנחת אחרון [להרא"י קלעפניס] בתשובה שבסוף הספר, נדון
שהראש בעצת לכמה נערו, וכשהגיע לידה של אחת אמר
לה לשון קדושין ושחקה, כתב בתחילה דלפ"מ במחנה אפרים ה"י
שומרים סי' ע"א, והוצא בפ"ת חו"מ סי' ש"י סק"ט, דלא מיבעיא
דשכיר יוס לא הוי שומר שכר על הכלי של בעה"ב, אלא אפילו שומר
חנם נמי לא הוי, וכמ"ס הבי"ח דהא לא סילקו הבעלים שמירתן כיון
שאין האומן רשאי להביא הכלי לביתו, וסתם שמירה הוי כשמשלמים
הבעלים החפץ לרשות הנפקד, וא"כ לפ"ז בנ"ד שהחזיקה העצמת
לראותה צ"ח שיהיה במקדש באותו מעמד, לא נחייבה באחריות,
ושב ח"כ למימר דה"ל למישדינה, חנם הש"ך שם בסי' ש"י לא
ס"ל הכי, מיהו יש להסתפק בדבריו, דאפשר דדוקא בשכיר שמקבל
שכר, פליג הש"ך וס"ל דהוי שומר שכר מעט שזכו שכרו שמשכרו,
אבל היכא דאין נוטל שכר ולא הוי שומר שכר, מודה להב"ח דאף
שומר חנם לא הוי, אבל אפשר דהש"ך פליג לגמרי וס"ל דהוי שומר
חנם כו', ועב"כ לעצת הבי"ח והמחנה אפרים ה"י פשיטא דבנ"ד
אין עליה חייב שמירה בשביל שלקחה העצמת לראותה, וא"כ שייך
לומר דכיון דה"ל למישדינה ה"ל ספק קדושין, לפי המבואר בסעיף
ה' בעובדא דליפתא, אך סיים דבנדונו שאמרה בהדיא דלכן לא זרקא
העצמת משום שסבורה שמתחייב באחריות, אפשר דלכו"ט לא הוי
קדושין, וע"כ שהתיר בנדונו בירוק עוד טעמים.

מכני צורק לה ושחקה אף שהיא לא עשה כלום, ס"ל בהתוס'
שבירעב"א דשדך הוא בוכה צורק כו', ונתרנית הוי שדך כו"י,
מ"מ אי אפשר לומר כן, דהא הש"ע סובר דשדך לא מכני כפקדון
בשחקה, מדכתב רק שאם אמרה הן מקודשת, וגם הרמ"א סובר כן
מדלא הביא ע"ז שיטת החו"מ ה"ל, ואעפ"כ הביא שיטת הרמ"א
ה"ל להלכה כו', ולכן צריך לחלק בין דין הרמ"א לנ"ד, דסתם מתאר
דשדך שלפי רטון שניהם צריך לעשות מעשה קדושין, צורק לה על דעת
כן, לא צריך שוב לשמוע ממנה עתה חיצת הן בפירוש, דהא כבר
שמעו העדים גם ממנה שרצונה להתקדש לו, ואין לנו לומר שנשתנית
דעתה, ולכן אף ששחקת בעת האירוק ולא עשה כלום הוי שחיקה
על דעתה הראשונה, ויש כאן ממילא מעשה קדושין ברטון אף ממנה
כו', משא"כ בפקדון דהוי דנתרנית מתחילה, הא עב"כ מעשה קדושין
בנתינה לא הוי כאן כיון דלא נתן לה עתה כלום, ובנתינה נעשית
רק באמירתו להחליף מפקדון לקדושין כו', ולכן אף שהעדים שמעו
מכבר שהיא רוצה להתקדש לו ואין חוששין לחזרה, מ"מ הא על
רצונה שיתחלף מפקדון לנתינת קדושין, אין עדים ע"ז ע"כ.

ועיין במלחא א"ן כאן ד"ה ויש, שכתבם בזה לו פקדון בידה
מכבר ודיבר עמה על עסקי קדושין ונתרנית ואמר לה התקדשי
לי בפקדון שיש לי בידך, אי מכני בשחיקה ולא אמרה כן, דשמה יש
לחלק בין שדך דלא מהני, לבין הוי מדבר עמה ע"כ דמהני, וכמו
דנשיטתו יש חילוק גם בדין הרמ"א [הג"ל] בין שדך לבין מדבר עמה
ע"כ [וכמבואר בסק"ל אות א']. אולם במשאלת משה ח"א סי' ג'
דק"ט טור ז' ונדפסה התשובה גם בקול צן לוי סי' ד' דמ"ט ג', כתב
בתוס"ד דנראה צורק דאיכא דלאחר שצא לידה בחורת פקדון דיבר
עמה וגילתה דעתה דניחא לה להיות לו לאשה, וקידשה בזה דיש לו
גבה בפקדון, לא חיישין לקדושין עד שחאמר כן, דאם שחקת,
כי נמי קדמו דברים ביניהם [על עסקי קדושין], לא הוי בוכה
דניחא לה בכך, ע"כ.

טז. ואם יש לחוש בסתמא שמה היה שדך. ע"י פ"ת סק"י
דכתח"ס הביא ראייה מדברי מהרי"ל דמסתמא חיישין
שמה שדך. ומהרי"ל שם מיידי לענין קידוש בגזל דידה, וכתח"ס הביאו
לנדונו בשחיקה לאחר מתן מעות. ובשמעתא דרצא ח"ב סי' א'
דק"י ד' כתב דנראה דאף למהרי"ל דחיישין מספק שמה שדך, כמו
שהוכיח החת"ס מדבריו, היינו דוקא בקידשה בגזל דידה דמבואר
להדיא בגמ' דבשדך מקודשת, אבל בשחיקה לאחר מתן מעות דלאו
כלום הוא לכל הפוסקים גם בדשדך, מלבד לשיטת החו"מ דמיתו לה
הרמב"ן והרשב"א והרי"ט ע"א ופרכי לה, ודאי דלא צריכין לחוש לה
ולכתחיל עוד גם בזה ידעוין אי שדך, ובפרט בנ"ד דאיכא בוכה
דלא שדך וכו'.

ועיין בפ"ת ה"ל ובאור"פ לעיל סק"י שכתב פוסקים חלקו על
החת"ס, וכתבו דאין ראייה ממהרי"ל לחוש בסתמא שמה שדך,
אף לענין גזל.

נדונים שונים בשחיקה לאחר מתן מעות שדנו בהם הפוסקים
אם אינה מקודשת אליבא דכו"ט, משום דחשובים כפקדון או
במתנה וכו'.

יז. כשנתן לה מטבע או טבעת שתראה אם טובים הם.
בש"מ הרי"ם (מגור) סי' י"ח נדון ששאל את הגערה
אם המטבע הוא טוב, והאנשים העומדים שם אמרו דעתם על
המטבע, ואח"כ בקשה גם הנערה המטבע כדי לראות אם הוא טוב,
ואחר שנתן לה המטבע אמר לה לשון הקדושין ושחקה, כתב דאף
דאין לומר שיהא דינה כשואל, משום דאין זה לזרקה כי אם לזרקה כו',

אוצר

סי' לא אות יח—כא

הפוסקים

מעוט לפקדון, דקיי"ל דלא הוי קדושין, דשליחות הוי כפקדון, דהא כל שליח הוי שומר חנם עכ"פ, ומלשון העד נראה שאמר שחקנה אותה עבורה, א"כ הוי לה הנאה דזה ודמי לסרסור דהוי שומר שכה.

ועיי' בעמק שאלה סי' ע"ב, צנזון שנתן לה מעצב שחתן לאמה שחקנה עבורו דבר מה, וכשהיה צידה אמר הקדושין, ושחקנה, וגם לא מסרה לאמה חיוך אלא לאחר זמן, וגם מיירי בשד"ך, מ"מ דן דאין ראיה דנתינת מדלג הו"א לה מידה, ואפילו להב"ש דסובר דבשד"ך מוכח מדלג זרקתה, דלא נשתנה רגונה הראשון כשאין חיוץ אחריות כו' [ע"י סקכ"ט אות צ"ב], מ"מ הבא יש טעם למה לא זרקתה שרצה [עדיין] למסור לאמה, שזו אין כאן כלל מעשה מוכיח לרגון אפילו בשד"ך. (ובצדונו הוסיף, דבלא"כ אין ראיה, דהרי אמר שמתרית אם אחד הכורים יסכים וכשהרגישה שלא הסכימה האם, צאמת מסרה לה וכו').

ועיי' צקול בן לוי סי' ד' דל"ז ב', שהביא משו"ת הריב"ל ח"ג סי' כ' שבצדונו שאמר לאשה קחי בסל הזה עם הפירות ותני אותו לאמך, דן כדון נתן לה בסל, דפלוגי בזה, ובתב דקשה אמאי לא נחית עלה מהריב"ל מעצבת פקדון, דמשמע דבצדונו לא מספקא מדון שומר דהא שליח שותפה, והיא קבלתו לעשות שליחותו, ואי זרקתו מסתברא דמחייבא, וע"י צו"ת הרשב"א סי' אלף רכ"ז שהשווה [לענין אחר] הולכה לאחר לפקדון, ואולי מפני שנוי העדויות שבצדונו מהריב"ל [כי לפי עדות אחרת לא אמר לה למסור לאמה, לפיכך לא נחית שם מעטם זה].

ב. נתן לה מטבע שחלק ממנה חייב לה, ובשקבלה, קידשה בעודה שצריכה להחזיר לו. עיין בלמח דקס (מליבוטאוויטש) סי' ק"ח, צנזון שהיה לריך לתת לנערה שש מעצבות כסף קטנות עבור מה שקנה אצלה, ונתן לה זכוכ אחד גדול, ואח"כ אמר לה לשון הקדושין, שכח ד' היתר דכוכ ליה שחיקותא דלאחר מתן מעות, ואין שייך שתשליך המטבע, דהא יש לה בו שש מעצבות כסף קטנות שלה.

ובנחלת שמעון (להר"ש זרחי) סי' כ', צנזון שנתן לנערה מעצב גשיל, ואמר לה שמספר פרוטות ממעצב זה יהיו לפרעון חובה, ואח"כ היתרים תחזיר לו, ובשקבלה את המעצב אמר לה לשון הקדושין, כתב ד' היתר דיתרון הכסף פקדון הוא אצלה, וא"כ לא מהני אמירתו לאחר מתן מעות להיות קדושין, לא מחמת החוב שהחזיר לה, כמבואר בשו"ע סעיף ג', ולא מחמת הפקדון, דבזה כו"ע מודו דשתיקה דלאחר מתן מעות אלו כלום היא.

בא. כשאמר לה בעת הנתינה שפלוגי שלח לה את זה במהרה"ך ח"א סי' ט', צנזון שאמר לנערה קחי חפץ זה שאניך שלח לך, ואחר שלקחה החפץ אמר לה לשון הקדושין, ושחקנה, כתב ד' היתר, דאף להסבירים צעודא דליפתא [דסעיף כ'] להחמיר, מ"מ צנ"ד אין כאן בית מיוחד כלל, דכיון שאמר לה בשעת נתינת החפץ שהוא של אביה, חששה אח"כ להשליכו מידה ולתתו בספק סכנת איבוד, ואע"פ שאחר קבלתה אמר שיתן לה בחזרה קדושין, וסתמא דמילתא לא היה אומר כך אם לא היה שלו, וא"כ היה לה להשליכו מידה אי לא ניתא לה בהנחה קדושין, כיון שלא צא לידה בחזרה פקדון, מ"מ נראה לומר שהששה אולי היה של אביה כדבריו הראשונים, ודבריו האחרונים הם חוכא ואטללא, לכן לא ראתה להכניס החפץ בספק סכנת איבוד והפסד. והביאו בפרי עץ חיים פ"ה דאישות סוף הכ"ה, וע"ש מה שצייר צנזון זה עדיפה מנתן לפקדון כו'.

ובפרשת מרדכי סי' ל' צנזון שנתקדשה לאחד קדושי ספק, ואח"כ נתן לה אחד אגרת וזכוכה מעצב ואמר לה שהאגרת נשלח לה מהמקדש הבוא, ואחר שלקחה באגרת אמר לה דזה את אשתי

יח. נתן לה מעות שתקנה בהם משהו בשבילי, ואחר שקבלתם קידשה. צו"ת ח"ב סי' כ"א, כתב על צנזון זה, דצנזון ספק דמי לכה דנכסי סלע זה בפקדון כו', דבפקדון הו"ל שומר חנם ובשליחות הו"ל שומר חנם, והו"ל המעצב פקדון צידה עד שהביא לו החפץ או המעצב בחזרה, ובשניהם י"ל דסברה אי שדינא מתחייבנא צ"י, והו"ל שתיקה דלאחר מתן מעות ואלו כלום היא. וכ"כ צנזון דן זה בדברי מלביאל ח"ד סי' קי"ב וצו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ד'.

יפ. בשנתן לה דבר שתמסרנו לאחר. צנזון יחא ח"א סי' כ"ח צנזון שאמר לנערה הא לך מעצב זו ותני לאחרתך שאני חייב לה, והשיבה לו תן ואני אחן, ולאחר שקבלה המעצב אמר לה לשון הקדושין, ואח"כ זרקתה המעצב, כתב דנראה לדון להחזרה אף בלא זרקתה כלל, וכ"ש כשזרקתה לכל הפחות לאחר כדי דיבור, שהרי באומר תן מנה לפלוגי איכא פלוגתא הראשונים בזה אי הוי תן כזכר, והוא בחו"מ סי' קכ"ה, אבל צנזון מנה לפלוגי או הולך מנה לפלוגי שאני חייב לו, לכונ"ע הדיון דהוי כזכר, כמבואר בחו"מ שם, והנה צנזון מתנה לחצרו שיטת הרבה פוסקים דאף בחזק כדי דיבור אינו יכול לחזור כו' [ע"י להלן אות ס"ט], ולדבריהם הוא הדיון אם אמר לאחד לזכות עבור חברו אינו יכול לחזור בו אף בתוכ"ד, דמאי שנא כו', ולפ"ז צודאי אין חשש קדושין צנ"ד [אפילו אמר לשון הקדושין תוכ"ד להנתינה], דהא כבר שייך המעצב לאחרת משום תן כזכר, ובפרט בחוב שהוא אמר שחייב לה דנאמן על עצמו מדיון אודותה, וא"כ הו"ל כמקדשה בגזל דאניה מקודשת כו', וכ"ש לפי מה שכתב הנתיבות צ"ח ר"א סק"ג דאם אחד אמר זכר בחפץ לפלוגי, נעשה הזוכה לשומר עבור חברו כו', ולפ"ז צנ"ד צודאי נעשית שומר עד שתמסור לאחרת, והוי כמו היכה דאחא לידה בחזרה פקדון, דלכונ"ע שתיקה לאחר מתן מעות דפקדון אלו כלום היא, וכל זה לרווחא דמלתא, משום דאף אם ניתא דלא נעשית שומר, מ"מ יש לומר דלא שייך בזה איבעיא לה למישדינהו, דהא יכולה לומר דכונתה ה' להחזיק צעד אחתה ולמסור לידה, ואם י"ל דלא איכפת לה לזרקתו כיון דקדשה בחפץ שאינו שלו וכנ"ל, ואף לשיטת הסוברים דצנזון מתנה לחצרו יכול לחזור צו בתוכ"ד, מ"מ כיון דיש פלוגתא בזה, י"ל דהאשה עתה וסברה דהמעצב שייכת לאחרת, ולא שייך לומר הוה לה למישדינהו, וכונ"ע הריטב"א דאף דגם בפקדון יכולה לפטור את עצמה באמירת עול את שך, מ"מ היא עושה וסוברת דלא מיפטרה בזה, ועל כן לא שייך לומר הוה לה למישדינהו, ולכן לכתב צנ"ד חשש קדושין כלל.

וכן בשערי רחמים סי' כ"ב צנזון שאמר לאשה קחי דמי פורים לפלוגי, ואחר שלקחה אמר לה לשון הקדושין ושחקנה, כתב דאפילו להמחמירים צנזון לא צסתמא דהוי ספק קדושין, יודו צנ"ד דאף ריח קדושין אין כאן, דעיקר טעמיהו אינו אלא משום דאם ניתא דלא ניתא לה הו"ל למשדינהו, ומה לה לעצב ממון שלו תחת ידה, ואילו הכא צנ"ד כשלקחה האשה את הכסף, בחזרה מתנה לפלוגי צא לידה, וכי אמר לה אחר כך לשון הקדושין, לא הוי לה למשדינהו מידה, דסברה דמאחר דכבר זכתה בזה לפלוגי משחק הוא עמה, ולכן שחקת ולא חששה לדבריו כו'.

ובברכת יוסף סי' ל"ו, צנזון לאשה חתוכה כסף שחששה תכשיט לבסה הקענה, וכשהיה לידה אמר האמק"ל בזה ושחקנה, לאחר שהעלה צד"ה והנה, דאינו לשון מתנה כו', דלא עדיף מהולך מנה לפלוגי דלגבי מתנה לא הוי כזכר כו', כתב, וא"כ מתחילה בחזרה פקדון שלו צא לידה, ובזה כו"ע מודו דלא אמרין בזה אם ניתא דלא ניתא לה חשדינהו כו'.

ובדברי מלביאל ח"ג סי' קכ"ה, כתב ד' היתר צנזונו, דהא קיבלה מקודם את המעצב להראותה לאמה אם תרצה לקנותה, [ואח"כ כשאמר לשון הקדושין שחקנה], א"כ הוי שתיקה לאחר מתן

אוצר

סיק לא אית כא—כד

הפוסקים

ובבדננו, אחר שזן אס י"ל דהוי כלאחר מח"מ משום דכבר זכר
בכחפץ בקנין ד' אמות, ובבאות הסמוך, וגם דן אס הוי
כעלי קדושין מע"ג קרקע, דל"א לא הוי קדושין כו', ובאריך כ"ז,
ובס"י מ"ב ומ"ג הביא עוד לדדי היתר, סיים, דמכל הלין טעמי נראה
להקל שלא להריבה גע, אכן מפני גדול חומר הטנין אינו סומך על
דעתי עד שיסכימו לזה עוד מגדולי המורים.

כג. בגדון הג"ל, כשאמר הקדושין משנכנסה תוך ד' אמות
דהחפץ. בבית יעקב הג"ל בלות הקודם, דן מחילה
בד"ס"ג עור ב' בגדונו הג"ל, אס י"ל דהוי כלאחר מח"מ ממש משום
דכשהתקרב תוך ד"א דהחפץ כדי לקחתו, הרי כבר קנתה אותו
בקנין ד"א, וכח דיש לגמגם בזה עוצה, חדא דהא לא נחווה
לקנות בד"א אלא במשיכתו ולקחתו (ובאריך בזה), וגם דלבראש"ד
(שכביא הח"מ בס"י ל' סק"ו ובסמ"ע בחו"מ סי' רס"ח סק"ג) לא
מכני קנין ד"א אלא בעומד ולא כהולך כג"ד, וגם להריע"א שהביא
בש"ך שס סי' רמ"ג סק"ט לא מכני קנין ד"א במתנה.

והוסיף, ועוד כיון דקנין ד"א הוי רק מדרבנן, א"כ מהתורה לא
קנתה החפץ, והוי מהתורה שתיקה דשעת מח"מ כיון
דאמר הקדושין קודם שמשכה החפץ, ולא אחי קנין ד"א דרבנן
לאקולי על דבר תורה לאפקועי הקדושין, ודמי להא דנהלקו בסעיף
י"ג לענין מקדש בקנין דמשמד שנתן כו', ולפי"ז ה"י במסר לה פקדון
ו[לא נתן ליה אלא] אחר שהיה מונה תוך ד' אמותיה אחר ה"י
לקדושין, ונטלחו, הוי שתיקה דשעת מח"מ, דהא אין שומר חייב עד
שמשך כו', וכי"א בחו"מ סי' רל"א סעיף ה', וי"א דה"י ע"י קנין
ד"א בסומטא, ע"ש בש"ך סק"ז, וא"כ כיון דמדאורייתא לא מכני
קנין ד"א לא נחייבה מהתורה בשמירה, ומוכח מנטילתה בשתיקה
דהוא משום דנתלתה בקדושין, אך יש לפקפק בזה, כיון דידע
דחייבה בשמירת הפקדון מחמת קנין ד"א, א"כ י"ל דלא הוי בוכח
כלל מנטילתה דאח"כ, דנשי לאו דינא גמירי וסדרה דמחייבה
באחריות אס תשדינהו קמים, א"כ ע"כ לריבה ליעול הפקדון לשומרו
כדי שלא תתחייב באחריותו, ע"כ ל"ה קדושין אפי' מדאורייתא.
ובסיוס פסקו בגד"ז ע"י בלות הקודם.

כד. מה הדין בשרק גמר אמירת הקדושין היה אחר נפילתה.
בשמנתתא דרבא ח"ב סי' א', אחר שבעלה דגדונו הוי
כתחילה נחיה לפקדון, כתב בסוף בבוחר א', דכיון שהעיד שמיד
שאמר שתי התיבות "הרי את" כבר ראה בידה הזכוב, וא"כ גמר
האמירה היה אחר מח"מ, והוי כשתיקה דלאחר מח"מ. ובאצני חר
סי' קי"ט אות ס"ד, אחר שכוכיה מלשון העדות דבשנתן העצמה
באצבעה, עוד לא אמר תיבת מקודשת, כתב, וא"כ הוי שתיקה דלאחר
מתן מעות. וכן דעת הבית יעקב בס"י מ"ז דף ע"א ע"ב, והוסיף,
דאף דאמר תיבת לי תוכ"ד דתחילה אמירת הקדושין, נמי לא מכני,
וכיון כלאחר מח"מ כו', ע"ש.

ועיין בעין יצחק סי' נ"ז, בגדון שהיה מטבע בידה עצור חפץ
שקנה ממנה ואמר ה"א מקודשת לי וכו', וכח תו"ד בלות ג'
ד', דכיון דכושעת ידכ היה כדי לקבל מחיר החפץ, ועל תיבת הרי את
נאמנת לומר שלא הבינה (שהיה טענה כך על כל לשון הקדושין, ע"ש),
וצעת שאמר לה "מקודשת לך" לא היה אז מעשה קבלה ממנה, רק
ממילא היה מונה בידה, וא"כ ה"ל שתיקה דלאחר מח"מ, דאין לומר
ה"ל למשדינהו, דיראה דלא יתן אח"כ מחיר החפץ כו'.

ובתשובת בעל מנח לזק (מליזאבוויטש) שבדברי נחמיה סי' ט,
בגדון שתחילה הנתיבה לא היה לקדושין, אחר שזן שס
שגדונו דומה לאמר הקדושין כשניכסם אחוזה ד"א דהוי כלאחר
מח"מ [בבאות כ"ז] הוסיף, וגם י"ל ששם התחלה האמירה היה
אחר

אשתי, וכשפתחה האגרת שאלה מה זאת, כתב בדף פ"ט א' נד היתר,
דאפילו להמחמירים נתן לה סתם ואח"כ קדשה, מ"מ בג"ד י"ל דדמי
לפקדון, שהרי בשעה שנתן לה אמר שהוא מאת המקדש הראשון,
וסדרה וקבלה שכן הוא האמת, ולהכי לא שדתינהו מפני שהאמינה
לדבריו הראשונים, ופשוט הוא שבאמתלה קבלה שיש לנו לחלות העדר
הזריקה, תו אין לריך לחוש לקדושין כו', וכ"ש בג"ד שיש ראייה שלא
קבלתו כי אס אדעתא שהוא מאת המקדש הראשון, שהרי כשפתחה
אח"כ האגרת שאלה מה זאת, הרי שהיה המיה חללה כשפתחה
והרגישה שאינו מהמקדש הראשון, הרי שתחלת קבלתה היתה על דעת
המקדש הראשון, ולא מיבעיא להסוברים בס"י ל"ה סעיף ע' דבאומר
לשליח לקדש לו חשה ואמר לה בשליח ה"א מקודשת לי, דנאמנת לומר
שכוונתה היתה לראשון, א"כ ה"י בג"ד, אלא אפילו להסוברים שס
לזריכה גע גם מהשני מפני הרואים, מ"מ היינו דוקא החס שלא
ראינו גילוי דעת אס כיוונה לראשון או לשני, אבל בג"ד ששאלה אח"כ
מה זאת, הרי מודע בדבר שלא היתה קבלתה מתחלה רק על שס
המקדש הראשון, וליכא למימר דכשהתחלה אח"כ שאין האגרת מהמקדש
הראשון היה לה לזרקה, דו"א, דו"ל שהיתה עדיין מסופקת אס הוא
מהמקדש הראשון או לא, וכן מתפרש בכל מקום בתנ"ך שאלה "מה
זאת", וא"כ אין כאן קדושין כלל.

כב. ובאמר לאשה קחי חפץ פ' למתנה או לפקדון,
וכשתתחילה למשכו מרם שעקרתו כולו אמר
ה"י לקדושין, וגמרה לקחתו. כתב בבית יעקב סי' מ"א, נראה
דכיון דאמר הקדושין אחר שכבר עקרה מקלתו או רוצו למתנה,
כפי שאמר תחילה, מקרי שתיקה דלאחר מח"מ כו', ואף דבאמת לא
קנתה ויכול לחזור ממנתו, מ"מ כיון דנשי לאו דינא גמירי י"ל
דאינה יודעת דיכול לחזור וסדרה דכבר קנתה בזה, ולא איכפת לה
מה שאמר אח"כ לקדושין, ולא אמרינן הכא דב"ל למשדינהו דהא
ליכא חייב אחריות, דכיון דלדעתה כבר קנתה החפץ בתורת מתנה
לכן אינה רוצה להשליכו, ואפי' המחמירים בזה דסעיף ה' (וידו
בזה), ואין לומר דכיון שאמר הקדושין לפני שמשכה כל החפץ
[וגמרה למשך] הוי כשתיקה דשעת מח"מ, דזה אינו, דהטעם דמהני
שתיקה דשעת מח"מ הוא משום דנטילת הקדושין בשתיקה אחר
אמירתו הוי מעשה הכוכיה דנתלתה כו', משא"כ כשאמר הקדושין
אחר מח"מ כו', והכא נמי כיון דלקחה כבר החפץ בידה למתנה אף
שלא משכתו כולו, מ"מ כשאמר אח"כ הקדושין שזכ לא עשה מעשה
כלל דיכא בוכח דנתלתה, דממה שמשכה עוד מקלת החפץ ליכא
בוכחה לקדושין, משום דסדרה שכבר זכרה כ"ל ולקחתו למתנה כו',
גם אין לומר דבזה נשי דינא גמירי, והוי כרישא דנכסי סלע לפקדון
וקודם שנטלתו אחר לקדושין, דודאי ל"ד, דהתם כשחזר ואמר לקדושין
עוד היה הסלע לגמרי בידו, ואס לא נותא לה למח נטלתו, לכן הוי
נטילתה בוכחה דנתלתה לקדושין, משא"כ אס כבר התחילה למשך
מקלתו או רוצו דהחפץ אדעתא דמתנה, ודאי י"ל דנשי סברי דכבר
קנו המתנה, וליכא בוכחה מגמר הנטילה דנתלתה.

והוסיף וגם בפקדון כה"ג אס התחילה למשך מעיקרא אדעתא
דלפקדון ועדיין לא עקרה כל החפץ אחר הקדושין, י"ל
דלא הוי שתיקה דשעת מח"מ, משום דלאו דינא גמירי וסדרה דאף
דעדיין לא עקרה כל הפקדון כבר מתחייבה בשמירתו כשמיכה המקלת
ומתיראה לזרק, ועי' ברש"א [המוכח בלות א'], דו"מ דגם בני
פקדון הא דסדרה אס חזרוק תתחייב לאו מדינא הוא אלא דלמא עמי
ככי כו', [וא"כ ה"י בבב"ג], והא דהני בבב"א לא חר מח"מ
אינה מקודשת, דמשמע משום דכבר היה אחר כל הנתיבה, אבל
בבב"ג דנ"ד דל"ה אחר כל המת"מ, מקודשת, י"ל דהני לרבותא דאף
לאחר כל המת"מ אס ראה מקודשת, ועוד דגם זה הוי בכלל לאחר

מח"מ כמ"ש.

אוצר

סיק לא אות כד—כה

הפוסקים

לפני נתינת מקנחם אף לאחר שחלק כבר נתן, כתב, ונראה דבעבדא מעשה דמוכח, לא בעיה [לפני] מתן כל המעות אלא במתן מקנח סגי, כגון שאמר לה כנסי עשרה דינרים אלו לפקדון, והיה מוכה ונותן לתוך ידה, ואחר שמונה מקנחן אמר לה התקדשי לי בעשרה דינרים הללו, וגמר מניינו לתוך ידה עד עשרה והיה שחקר [מקודשת], ואף ללכאורח היה מקום להסתפק ולומר דכיון שא"ל התקדשי בעשרה דינרים וקנח מתן היו לאחר מתי"מ, הוי שחיקה דלאחר מתי"מ, אבל זיל בחר טעמא, דהא טעמא דשקלחה [אחר אמירת לשון הקדושין מהני], הוא משום דמוכחא מילתא [דנתינת לה לקדושין, א"כ] נראה צרור דבמקנח נמי מיקרי שקלחה, דכיון שקבלה בשאר אחר שא"ל התקדשי לי, מוכחא מילתא שנתרנית להקדושין, וזכא אפילו רבא מודה, דע"כ לא ס"ל לרבא [דאינה מקודשת בזה] דליפסחא, כמוכחא צריש סקל"ה [אלא [משום] דלא איכפת לה למשדא, אבל לקבל בשאר ודאי איכפת לה שלא לקבל אי איתא דלא ניתא לה, ומכ"ש אם נתן הראשונים בסתם שלא צחורה פקדון, וצ"ש דה"ל קדושין ס"י ב', בעובדא כו' [הוא הדין של המצוי"ע], כתב, שיש לבטל התקדושין מטעם שצ"א בעיד שאחר שגמר למנות עד שמונה אמר לשון הקדושין ושחקר, והוי שחיקה דלאחר מתי"מ, משמע מדבריו שלדברי העד השני שאמר שקנח מהחתיכות נתן אחר שאמר התקדשי לי הוי בשעת מתי"מ, אע"ג שדעתו היה שחשדקש בכל החתיכות, מדלא החזיל למנות מחדש אחר שאמר תבא מקודשת אלא גמר מניינו ב' ו' עד הסוף, ואפ"כ מיקרי בשעת מתי"מ ב' הואיל וקבלה אחר שאמר לשון הקדושין, הרי מלוי חזא דמסייען אם נתן הראשונים בסתם, ונראה צרור דכ"ה אם נתן הראשונים צחורה פקדון, דבחד טעמא שייכין.

והאסיף, אמנם היינו דוקא היכא דעבדא מעשה לקבל בשאר אחר שאמר לשון הקדושין, אבל היכא דלא עבדא כלום, כגון שנתן לה חמשה דנרין צחורה פקדון, וזרק לתוך חיקה עוד ה' דנרין, וא"ל [לפני שזרקם לה] התקדשי לי בעשרה דנרין הללו, נראה צרור דבכ"ג לא מיקרי שעת מתי"מ הואיל ודעתו לקדשה בכל העשרה דנרין, ובי הראשונים המה לאחר מתי"מ, ואפילו אם נתן ה' הראשונים בסתם, הדעת נותנת דלא מיקרי שעת מתי"מ דבעינן דוקא מתן כל המעות, דדוקא היכא דאיכא עבדא מעשה לקבל ה' הראשונים כעין עובדא דכ"ג, בכה"ג הוא דהוי בשעת מתי"מ, ולא משום דמקנח מתן הוא כבולו, אלא מטעם דמוכחא מילתא דלשם קדושין קבלה ונתינת שיהא כל העשרה לשם קדושין, דמה לי אם קבלה כל העשרה או מקנחם, דהא גם בקבלתה מקנח הראשונים איכא הוכחה דנתינת, אבל אם אחרונים היו צזריקת דלא עבדא מעשה, שחיקה לאו כלום היא, ואפילו אי נימא ד' דנרין זרק לה, הוזכר ברמ"א מהרמ"ה, דאינה מקודשת, דמ"מ צדיק מחמיר ברמ"ה דלא צ"י שקלחה, הואיל ושעת נתינת ידיה היא, מ"מ היכא דלא עבדא מעשה נראה דצ"י דוקא מתן כל המעות כו'.

גם בשאליות משה ס"י ל"ב אות ה', אחר שהביא להצ"ח כ"ל, כתב, דתמוה עובדא מה שייך להסתפק בזה, הלא כיון שקיבלה גם אחר האמירה הוי מעשה המוכיח שלקדושין קיבלה כו', [וכעניינא] בחוט המשולש כ"ל], ואם צביל שמקדשה גם בהמעות שלפני האמירה, ולגבס הוי שחיקה דלאחר מתי"מ, הא נמי ניתא, דע"כ לא צ"יין הוכחה בכל מעטע שמקבלת, דכל הקבלות האלו נחשבו למעשה אחת דקדושין, וסגי בהוכחה מעליא שבסוף, וסו"ס, ומלמתי בחוט המשולש

אחר התחלה חתימה הטבעת באלבעה, א"כ קרוב שלא הספיק לגמור חתימה לי עוד אחר גמר חתימה הטבעת, ועיקר הקדושין הוא ע"י חתימה לי, כמ"ש בשו"ע ס"ד כו', וא"כ גם מהאי טעמא ו"ל דאין כאן משום דין שחיקה דבשעת מתי"מ, וכ"כ בהלכות אלוהי (להר"א פיינשטיין) ס"י י"ג, שצנודן נערה שבקשה מאיש שיסאילה טבעת החיטים לחפירה, ובשנתן לה אמר לשון הקדושין, כתב דמתי"מ עור ד', ד"ל עוד נ"ד היתר צנודן, דכפי הנראה מדברי העדים הרי רק חתימה לשון הקדושין אמר בעת שהיה ידו אחוז בהטבעת, אבל גמר הדברים חתימה לי, או גם מקודשת, אמר בעת שפנתה כבר עורף לילך עם הטבעת כו', ובכה"ג צוודאי מיקרי שחיקה דלאחר מתי"מ.

כת. מה הדין בפקדון של כמה חפצים שמסרם לה במנין, ואחר שמונה מקנחתן אמר הקדושין וגמר המנין והנתינה וקבלתן בשחיקה. במצ"ע ח"א ס"י ר"א, בלחוד שנתן לנערה חתיכות [צחורה פקדון כו'], והיה מוכה ונותן אותם לידה א' ב' עד שמונה, וע"א בעיד דאחר שמונה עד ארבע אמר התקדשי לי בזה, ואח"כ המשיך למנות ה' ו' עד ה', ועד אחר אמר דבשגמר למנות אמר הקדושין, אחר שכתב דיש כאן הכחשה, דלכעז ב' הוי שחיקה דלאחר מתי"מ דלאו כלום הוא, ולעדות האי אמר הקדושין לפני שנתן כד' האחרונות, הוסיף, ואפשר לומר דאפילו לעדות האי הוי שחיקה דלאחר מתי"מ, מדליף הארבעה האחרונות עם הראשונות, שאמר אח"כ חמשה ששה כו', ולא החזיל למנות מחדש אצ"ג, נראה דדעתו היה לקדשה עם כל השמונה חתיכות, וכיון דלגבי הראשונות הוי שחיקה דלאחר מתי"מ, לגבי האחרונות נמי, דהא לא הוה אדעתיה לקדשה אלא ככולם. וצנודן הוסיף, ואפילו תימא דיש הכחשה ציניהם בזה, הרי אין כאן אלא עדות ע"א שבעיד שאמר הקדושין בלמנע המנין, דלכעז ב' הוי שחיקה דלאחר מתי"מ.

ועיין בדברי מלכאל דלהלן, דמשמע דבדין להצ"ח הכריע דהוי כלאחר מתי"מ, אולם בדברי רע"א שהוצא צאות בסמוך ד"ב וכתב, כתוב: "ספיקו" להצ"ח, וכ"כ בשאליות משה דלהלן, וגם בדברי מלכאל ע"מ צח"ד ס"י ק"ג דע"ג ריש ע"ג, כתב חו"ד: כבר הסתפק במצ"ע.

ובשארית יוסף (לר"י ריחון) ס"י מ"ז צ"ה ולדעתו, כתב נמי להצ"ח דמצינן מסתפק, וצנודן עם מייורי צ"י שותפים שא' מהם מנה מעות לנערה מכסף השותפות להחליפם למעטע גדולה, ומעטע אחת שחוקה קנח לא ראה לקבל כו', ולקח השותף השני המעות מידי ולקח ידה ונתן לה המעטע ואמר הקדושין, והיה קבלה המעות ואח"כ נתינת המעטע הגדולה, אחר שהסתפק אם היתה האמירה בשעת מתי"מ, הוסיף, והנה להצ"ח דבמנה וכולך ואמר הקדושין הוי ספק אם נקרא שעת מתי"מ, א"כ ה"נ צ"י המעות הראשונות שנתן [ומנה] השותף לנערה, הוי כמו שהמקדש ע"מ מנה לה להחליף, אחר דהמעות הוי של שותפות, דאם היה איזה חיוב צהמעות מחמת ההחלפה היה החיוב על שניהם כ"ז דלא פלגי, וא"כ אף שהמקדש נתן המותר ואמר הרי את מקודשת [אפי' היה לפני נתינתו], ג"כ הוי ספק אם זה נקרא שעת מתי"מ. (וע"ש מה שזן דמקדש צהמעות השותפות הוי כמקדש צהמעות של אחרים).

אולם בחוט המשולש (מולולצין) צהשי הר"ח ס"י א' אות י', דן דהוי בשעת מתי"מ והסתייע מתשו"ב כ"ז כב, ודלהלן, דאחר שהסתפק אם צ"יין אמירה הקדושין לפני מתן כל המעות או דסגי

(ב) הא דלא חשש שם לעדות זה העד, ע"ש מקדש שכתב שער זה אמר גם שאינו יודע אם שמעה אמירת הקדושין דאח"כ.

(ד) גראה כוונתו דהא גם בשדיך לא מהני, ואף דכתב גבי הר"ה דשדיך הוי במקום מעשה ידיה, ע"י סקל"א אות א', מ"מ לא דמי, דהתם הוי משש שעת מתי"מ אלא דחסר הוכחה מצידה, אמרינן דמגי בשדיך כמו מעשה

(ג) ונראה דר"ל אפילו נימא דאמירתו כששניהם אחוזים הוי כלפני מתי"מ, ו"ל דליה קדושין מטעם דגמר האמירה היה לאחר הנתינה.

(כא) אסנן עובדא דהמצי"ט היה בנתן לה בסתם, אלא דמשה זאח לנתן לפקדון, וכדוהבא באות מ"א, ע"ש דעת הפוסקים בזה.

(כב) כנראה שלא ראה את דברי המבי"ט, ולכן לא דן בדבריו אח"כ.

אוצר

סיק לא אות מה-כו

הפוסקים

דלענין חיוז שמירה, אם אמר כנסי סלע זה לפקדון [וצמוד שניכם
אוחזים] קודם גמר הכתיבה היינו קודם שהסיר ידו מהכסף אמר
הקדושין, פשט מאד דאם השליכה אז פטורה מאחריות, כיון דהיא
לא משכה לשם פקדון [ע"י צוהרש"ס המוצא להלן בד"ה ויש], וגם
הוא חזר מנתינתו לפקדון קודם שצא לידה, וא"כ מעולם לא נתחייבה
באחריות, והנה אם נימא דבאמר הקדושין צמוד שניכם אוחזים הוי
כלאחר מח"מ, ולפי"ז נכלל בסיפא דהא דנכסי לפקדון וכו', דהיינו
מקודשת, א"כ היכי קאמר ר"ה צד"יג א' בטעמא דסיפא משום דאי
תשדיגכו תתחייב, הא צבכ"ג דשניכם אוחזים לא נתחייבה מעולם,
וא"כ דמיא עושה צוה, וילי דגם ר"ה מודה דצבכ"ג עושה, וכעמ"ס
הר"ן שם על משה"ק בעיקר דין דלאחר מח"מ, הא מדינא יכלה
לזרוק ולומר עול שלך כו', [וכמוצא בלוח א'], מימ אם נימא דשניכם
אוחזים נכלל בסיפא, תקשי על הר"ן למה הולך להקשות מהא דיכלה
לומר עול שלך, והולך להביא ראיה דצוה פטורה, וגם אין הקושיא
חזקה כ"כ, דיל דלא רחב לדבר עמו, וכמ"ס הריטב"א שם כו',
הא יותר כו"ל להקשות דבשתיקה לאחר מח"מ כב"ג דשניכם אוחזים
דמעולם לא נתחייבה באחריות ואפ"כ אינה מקודשת, ומה ה"כ לו
להוכיח מ"ש שם דע"כ צבכ"ג גם ר"ה מודה דנשי עשו, אלא עכ"ל
דבר"ן סובר דכל זמן שלא משכה לשם פקדון עדיין מקרי שתיקה
דשעת מח"מ כו', וכ"כ להראש"ד והרמב"ן שהביאם הרשב"א שם
גדחקו ביישוב הקושיא דכו"ל לומר עול שלך ע"ש, דמוכח דסברי
דלר"ה לא אמרין כלל דנשי לאו דינא גמירי, א"כ בשניכם אוחזין
למה ל"כ קדושין, וא"כ ע"כ דהא לא מקרי שתיקה דלאחר מח"מ כו',
ומה שגססתיים מהרמ"ה אינו מובן, דהא הרמ"ה סובר בנדון דלפ"י
שתיקה דלאחר מח"מ לא הוי, כו"ל וזרק לחוקה, וי"ד עכ"פ
מקרי שתיקה דלאחר מח"מ, רק דיל דלא שייכא הסברה [דלא]
הי"ל למשדינהו, [וכו' הוכחה מהשתיקה], ועכ"ל דה"ל דאחחחח
להחפץ הוי מעשה ולי"ד לזרק לחוקה, א"כ ה"ל דהוי [גם] שתיקה
דשעת מח"מ, כיון דבשעת שאלה לה הקדושין היתה יכולה לרשע
ידה מהכסף ולא עשה כן אלא החזיקה בו. ואחר שהוכיח מהגמ'
בהרמ"ה בנדון, ושמוכח מה דהאחחחח צידה נמי מקרי מעשה,
וכמוצא בסק"מ אות ג', כתב, אמנם הרשב"א לא סבר בהרמ"ה כו',
אבל עכ"פ צ"ד הוי שתיקה בשעת מח"מ.

וב"ד החמדת שלמה בסי' מ"ח, שבנדון בלחם שהשיט חפץ לנערה
שנעמיתו בחרגו, ובשביל זה אחזק בק"ה החפץ, וכשכיו שניכם
תפוסים בו אמר לה לשון הקדושין וסילק ידו, העלה בלוח א' צד"כ
ולחיות, שרמק בדבר לומר דנ"י דומה לשתיקה דלאחר מח"מ
כשאמר כנסי לפקדון כו', דהתם הא אמר אחר גמר הכתיבה, אבל
הנה לא נגמרה הכתיבה לפקדון, דקודם שצא לידה לגמרי אמר לה
הקדושין ואח"כ עדי וכו', ו"ל דהוי שתיקה דבשעת מח"מ מעשה, כיון
דעיקר הכתיבה היתה אחר אמירת הקדושין.

והרמ"ה, וראיתי לחכם אחד [כוונתו על המשיבה נפש דלהלן],
שהשיב על דנ"י דהוי בלאחר מח"מ מעשה, משום דעיקר
החילוק בין שעת מח"מ מעשה לאחר מח"מ הוא, דבאמר בשעת מח"מ
הרי פשיטת ידה לקבל הקדושין הוי מעשה המוכיח שנתרצה, משא"כ
באמר לאחר מח"מ מעשה דפשיטת ידה תחילה ה"ל לפקדון, שוב ליכא
מעשה מוכיח לקדושין, [ומשתיקה דלאחר מח"מ פשיטת דאין ראי'
כו', וה"כ צ"ד הרי פשיטת ידה מתחילה ה"ל לפקדון כו'], וגססתיים
מסברה הרמ"ה בג"ל צרמ"א דבאק לה כסף קדושין ולא שקלתו לא
חיישין לה, וכתב החכם בג"ל דהיינו משום דלא לקחה צידה, ולדעת
לא בפשיטת ידה תלוי. והביא ראיה, וזה תוכן דבריו כה, דהנה נראה

המשולש שכתב כן לדבר פשוט. ובאות ע' הוסיף, ויש לעיין אם אמר
הקדושין לפני סוף השלמת המנין והשלים רק בפחות משו"פ, אם גם
מעשה מוכיח דפחות משו"פ די, להיות מוכיח על מעשה [הקדוש]
לקדושין, או דילמא בעינן מעשה דלקדושין בשו"פ דוקא, וי"ע.

ובדברי מלביאל ח"ג סי' קכ"א צד"י ע"א, אף שהסתיע לנדון
ממ"ס המצ"ט שבאמר הקדושין באמצע המנין מקרי אחר
מח"מ, לפי שמונה וכו' ע"ד תחילה מנינו, מ"מ כתב דבריו ע"כ,
וגם דהתם לא חייבי שנתן לה בחרת פקדון כה, ולא הוי לה לקבל
ממנו מותר המעות, דהא דלא מכני שתיקה דלאחר מח"מ, הוא משום
דאמרי דבאמת לא נתרצה אלא דלא חששה להשיב [בצד"ה שאינה
רואה, ע"י בלוח א'] כו', והנה מה שקיבלה שאר המעות [לאחר
אמירתו], הוי הוכחה שנתרצה.

כו. ומה הדין בשאמר לשון הקדושין בעוד ששניהם נזוהים
בחפץ הפקדון, [וכתב נשאר צידה א"כ כו']. במכר"ט
ח"ג סי' ל"ח, באשכ שנקשה חפץ מאיז אחד כו' והתן לה, ובשד
שניכם ארוקים בו אמר לה לשון הקדושין ושתיקה, וא"כ הניחוהו
בחרגו, כתב, צד"כ ונצוה, דצבכ"ג לא הוי כשתיקה דלאחר מח"מ מעשה,
משום דעד שלא סילק ידו לא מקרי נתיבה, כדאמרין בבוזרק [גיטין
דע"ה ע"ב] לענין גיטין, גט [צידה] ומשיכה צידו כל שיקול לנחוק
ונכבדו אלו לא מקרי נתיבה, ע"כ, וככה אפי' אינו יכול לנחוק אלו,
כל שתיקה יכולה לסלק ידה וישאר הקדושין צידו לא מקרי שתיקה
דלאחר מח"מ מעשה, דטעמא דשתיקה דלאחר מח"מ מעשה לאו כלום היא,
[הוא] משום דסברה אי שדינא ליה מחייבנה באחריותה, אבל א'
שתיקה יכולה לסלק ידה וישאר החפץ צידו שלא יפול על גבי קרקע,
ולא עבדה, אלא תתלית בקדושין. [ובפוסקים דבסמוך ושם שדו
תוך דבריהם צביאור דבריו כל אחד לשיטתו].

וב"ד החמדת שלמה בסי' מ"ח, שבנדון בלחם שהשיט חפץ לנערה
שנעמיתו בחרגו, ובשביל זה אחזק בק"ה החפץ, וכשכיו שניכם
תפוסים בו אמר לה לשון הקדושין וסילק ידו, העלה בלוח א' צד"כ
ולחיות, שרמק בדבר לומר דנ"י דומה לשתיקה דלאחר מח"מ
כשאמר כנסי לפקדון כו', דהתם הא אמר אחר גמר הכתיבה, אבל
הנה לא נגמרה הכתיבה לפקדון, דקודם שצא לידה לגמרי אמר לה
הקדושין ואח"כ עדי וכו', ו"ל דהוי שתיקה דבשעת מח"מ מעשה, כיון
דעיקר הכתיבה היתה אחר אמירת הקדושין.

והרמ"ה, וראיתי לחכם אחד [כוונתו על המשיבה נפש דלהלן],
שהשיב על דנ"י דהוי בלאחר מח"מ מעשה, משום דעיקר
החילוק בין שעת מח"מ מעשה לאחר מח"מ הוא, דבאמר בשעת מח"מ
הרי פשיטת ידה לקבל הקדושין הוי מעשה המוכיח שנתרצה, משא"כ
באמר לאחר מח"מ מעשה דפשיטת ידה תחילה ה"ל לפקדון, שוב ליכא
מעשה מוכיח לקדושין, [ומשתיקה דלאחר מח"מ פשיטת דאין ראי'
כו', וה"כ צ"ד הרי פשיטת ידה מתחילה ה"ל לפקדון כו'], וגססתיים
מסברה הרמ"ה בג"ל צרמ"א דבאק לה כסף קדושין ולא שקלתו לא
חיישין לה, וכתב החכם בג"ל דהיינו משום דלא לקחה צידה, ולדעת
לא בפשיטת ידה תלוי. והביא ראיה, וזה תוכן דבריו כה, דהנה נראה

דקבלתה פתיחת לדבריו הראשון ואין לה לחוש למה שאמר א"כ. משא"כ
כשתחילת הכתיבה ה"ל בסתם.

(כו) ע"י לחלל בהצרה מ' ד"ה והנה, שדו הפוסקים באופן כשהחפץ
נשאר בידו א"כ.

(כ"ה) כן מבואר שם בסוף דנ"י [בדפוס פירדא] בטעם האחר שיש
תיוהא בקדושין, וכ"ה בחו"ד המובא להלן שבגדון הפירד"ס בקשה מפני טהרה.

(כז) ע"ד המשיבה נפש סי' ל"ז.

(כח) וגוסף כאן ביאור ע"מ שהובאו דבריו בחשו' רע"א הג' למק.

ידיה, אבל הכא חולק הוי לאחר פתי"מ, ומעשה ידיה בעינן למחשב בשעת
מח"מ, ובפ"מ מקדם, לא בעינן מעשה ממש, וצ"ע שם מה שחילק מדין
הרמ"ה לנדון.

(כה) א"י דהמב"ט כתב א"כ בנדון הוי נתן לפקדון, וכ"ל בהצ' כ"א.
נראה דר"ל דפ"מ לא אמר כן הנותן בהדיא שהוא לפקדון, וא"כ לא שייך
לומר הסברה פ"ש הדברי מלביאל שם מקדם, דכיון דהתחיל לתת לה לשם
פקדון ו"ל דסבורה דכבר מחויבת באחריות אם תחזור בה מלקבלו, [או
כע"פ בדברי ריבוב מתחילה, בנדון שבסק"מ אות ר' דכשתחילת הדיבור
ז"ל לפקדון, סבורה שאינה צריכה להשיב שאינה רוצה בקדושין, משום

אוצר

ס"ק לא את כו

הפוסקים

גם הח"ם בתשרי שבאר"י דבי עילאי סי' ע"ז דק"א ח', בנדון נתן לה טבעת בסתם ובעד שניהם אוחזים בה אמר לשון הקדושין, כתב, דאין לעורר לו היתר משום שתיקה דלאחר מח"מ, כי באמת אין צדק לז' ספק, וכו' מש"ס ערוך צ"מ ז' ע"א [דלמריקן סס] מאי דתפסם האי דידה הוא כו', ופרש"י ואפילו [תופס] כחוט השערה, (אלא שלקינו צ"ג ג' על ג', כמבואר סס), ופר"ק מגע ומשיחה כו', ומשני התם כריתות צ"ג וליכא, והנה לא מציעה אי נמצא הכא ילפינן הויה מילואה, דמשיחה מעכב, פשיטא דמעכב [כאן בשניהם אוחזין, וממלא שעדיין הכל שלו בשעת אמירת הקדושין, והוי בשעת מח"מ], וכ"כ מהר"ט [הג"ל], אצל אין לריק לראיה מגע ומשיחה, אלא כיון דאפי' ידיו לא למתנה לא קנתה במשיחתה אלא מאי דתפסה בידה, ואורך ידיה הוא עד שיסיר ויעצוב בידה, פשיטא שאותו החלק הוי שור פרעיה כס [ומקודשת צו], ואפילו לפ"מ שהוכחתי דצ"ד הוי כוונתו לקדש בהנחת קישוט [דהטבעת, מפני שהיתה רק שאלה בידו], מ"מ חלי הטבעת שבידה אינו ראוי לקישוט בלעדי החלי שבידה, וא"כ הו"ל שתיקה בשעת מח"מ בלי ספק לדעתו, וצ"ל איך דרכי לומר על המהרי"ט וכיו"צ לא נהירין לי דבריו ולהקל בדבר שבערוה ח"י.

ובאר"י דבי עילאי סי' ע"ז דק"ג טור ב', כתב ג"כ בנדון הח"ם הג"ל דהוי קדושין בשעת מח"מ בלי ספק כשלאמר הקדושין כששניהם אוחזין טבעת, וכמ"ס הח"ם, אלא דמ"ס דא"ל לרא"י מגע ומשיחה משום דגם בדיכוי לה מתנה לא קנתה רק מה דתפסה בידה כו', ופשיטא שהחלק שבידה שו"פ, אינו מודה לו בזה, אלא דלולא הראיה מגע ומשיחה שכתב המהרי"ט, וכוונתו משום דילפינן הויה מילואה, הוי חמירין דקנתה מה שחפס בידה, וכו' מקום לומר דכיון דבאמת לא נתן לה במתנה אלא לקדושין, וכדאמר לה לשון הקדושין אף ערם מצו בידה, דהא י"ל דלא רכא לקדשה בכל הבלי דוקא רק בחלק שבידה אפי' הוא רק שו"פ, וגם הוי נתרנית לה, וא"כ הוי שתיקה דלאחר מח"מ אף קודם שצ"ב בידה, וממילא הוי [רק] ספק קדושין לדעת הר"י וכו' א"ש, או אפשר אפי' ודאי קדושין א' מחמת דלא שייך כאן דתתחייב באתרויות אם חסלק ידה ח"כ כשלאמר הקדושין, דהא ישאר בידו, וכמ"ס מהר"ט הג"ל, ומדלא עברה הכי אלמא דנתרנית, אצל מאחר שיש רא"י מגע ומשיחה דעד שלא סילק ידו לא מקרי נתיבה, ממילא הוי שתיקה דשעת מח"מ, ואף גם צדק יש החוונות צין גדולי הדור כו' ג', וגם לי יש קצת עיון בזה, עכ"פ לדברי העד הזה [שלאמר הקדושין כששניהם אוחזים] הוי כאן קדושין בשעת מח"מ [ומקודשת ודאי בלי שום ספק, מדבריו שם צ"ג].

ובמצות פתים סי' מ"צ ד"ג סוף ע"ג, אף שבעיר ע"ד הח"ם וכמהרי"ט הג"ל, מ"מ כתב דקשה להקל נגד המהרי"ט. וזה חו"ד, שתמוה עמ"ס הח"ם דטעמא דמהרי"ט משום דאחזיק הויה לתיבה, דהא על הנתיבה דלפני הקדושין לא שייך היקש זה כו', וכמוצא בהערה ל"ח, וגם ראיה מהרי"ט מגע להכא לכאורה תמוכה כו', אלא שלתוך דברי העד כתב כן כו', וכמוצא ברע"א דלהלן, [ועי' בהערה מ' ד"ה וכו', דהצ"פ הביא מהמהרי"ט עלמו במקור"א דג"כ כתב דאין רא"י מגע לקדושין, וע"ס מ"ש בזה], וכתב, שלמהרי"ט

קדושין, אמר לה ליכא פקדון גנך ובתר הכי אמר לה האי מידי דאפקדי גנך איקדש לי בגויה, אפי' דאשחקיה, לא הוי קדושין, עכ"ל, והנה מדקדוק לשונו שכתב בתחילה, הוכח דייכוי כו' וצ"ע תא דייכוי דבר אמר כו' נראה להדיא דתחילה הנתיבה הוי כשלאמר לשון פקדון, רק בגמר הנתיבה אמר לשון הקדושין, דשני דייכורים הוי בשעת נתיבה, ומפרש מ"ס בגמ' אמר כנסי סלע זה לפקדון וחזר ואמר לקדושין, תרומתו בשעת נתיבה, וצ"ע דקד' הבה"ג לכתוב אמר לה כו' ובתר הכי אמר לה האי מידי דאפקדי גנך, משמע שכבר הפקיד, שוב ראיתי במהרי"ט [הג"ל] שכתב להדיא דקודם גמר הנתיבה, דהיינו קודם שטעלה לגמרי, מקרי שתיקה בשעת מח"מ כו', וא"כ מבואר להדיא דנדונו מקרי שתיקה בשעת מח"מ, דה"ל היתה יכולה לרפות ידה ושלל תחזיק בקצת החפץ, וכן מלאה בשב יעקב ח"כ סי' כ' בנדון כו"צ, שפשטה ידה תחילה ובקשה ליתן לה טבעת במתנה, ואח"כ החזיק בידה ואמר לה לשון הקדושין, [והר"ס הילמן בשעשבה סס כתב על נד"ז דמידי ספיקא לא ילאנו, משום ששני עדים ראו שנתן לה הטבעת, ואמר הרי את כו' בשעת נתיבה, ושתיקה כהודאה כו'], והש"ב יעקב טרח הרבה בשניותא, ולא עלתה על דעתו לומר דהוי שתיקה דלאחר מח"מ, רק אח"כ דן הש"ב יעקב ד"ל דהוי שתיקה דלאחר מח"מ מטעם דבשעת קדושין סברה שהיא הטבעת שלה, ש"כ נראה לדעתו בלי ספק דהי מקרי שתיקה דבשעת מח"מ. ואחר שהאריך לדחות גם שאר נד"ו הבהיר שהעלה בנד"ז המשיבה נפש דלהלן, סיים שם, ולמה שכתבתי דהוי שתיקה בשעת מח"מ, הוא חשש דאורייתא.

ושם הביא תשו' החו"ד ורע"א דלהלן, דסברי דהוי בלאחר מח"מ, וכתב בסי' ג"א, דמה שנראה מדעתם לדבר פשוט דהואיל ולא עשה מעשה צפוי ממש, ותחילה פשיטה ידה הוי לפקדון, לא מקרי שעת מח"מ, לדעתו לריק ראה גדולה לה, דהא חזינו דאף בשתיקה דלאחר מח"מ לא רכא להחזיר מסבירא [כמבואר בגמ' דף י"ב], ואמר מנא אמינא לה, וא"כ מאי דגרע משתיקה דלאחר מח"מ ממש, מנא לן להוסיף להחזיר, והנה אף דין הרמ"ה הג"ל בזרק כו', דטעמו משום דלא עשה מעשה, גם זה אינו ברור בדעת האחרונים, וכמ"ס בע"ז כו' וכ"כ מהח"מ דלא נחית לסבירא זו, וגדולה מזו נראה ברע"א שחולק בהדיא על הרמ"ה [וכמוצא כ"ז בסק"ט אות ב' ג'] וסובר דאפילו בזרק לה מקרי שעת מח"מ, אף דהיא לא עשה מעשה כלל וכו', ומכ"ס בנדונו שעדיין עוסקת בקבלת הכסף, נראה לדעתו דאף להרמ"ה אין ראיה להוסיף מכלל שעת מח"מ, ונראה פשוט דה"ט, ד[הנה] בשעת מח"מ נראין הדברים דהוי שתיקה כהודאה, וע"כ לריכא למשיגו או שחאמר לה, כדי לגלות ח"כ דעתה דהיה חפיה בקדושין, ודוקא לאחר מח"מ דאין לנו ראיה לר"י רק מדלא שדיתוהו, על זה שייך לומר הוכח דאוכח התנלות כל דהוא דסברה דלמא מחייבנה או שאניה רואיה לדבר עמו שוב אין ראיה על הר"י, אצל הוכח דאמר לה בשעת שעדיין עוסקים בנתיבה [כצ"ד] והיא מחזקת בכסף קדושין, נראין הדברים שהיא מרואיה, וע"כ י"ל כסברה זו לשיטת הרשב"א הג"ל. ואחר שהשיב על שאר השגותיהם, כמוצא בסמוך בהערות מ—מ"ד, סיים, שאין להקל בזה.

(כט) זהו לטעם זה הרי אם בחלק שבידו ליכא שו"פ אינה מקודשת. ואילו לטעם הקודם דכל זמן שאוחז הוי כאילו לא נתן עדיין כלום. מקודשת בכלול. אלא דגראה כוונתו שבנדון א"צ לטעם דמקשינן וכו'. ועל עצם ההיקש אם אמרינן בכה"ג ע"י בהערה ל"ח.

(ל) שבסעיף הבא, וכה"א דגם בנתן מתחילה בסתם — בנדון האדב"ע — נמי הוי כדון דהתם. כמובא באות מ"א. דאילו לה"א שם דהוי כנתן לפקדון הרי אינה מקודשת כלל, וכן להרמב"ם שבסעיף הבא דסובר בעיקר

דין השו"ע דהוי בלאחר מח"מ. יש גוזזי דאינה מקודשת כלל.

(לא) לכאורה צ"ע, אם בכה"ג נמי הוי קדושין דאי א"כ שוב אין צ"מ מהרא"י דגט ומשיחה. ואולי כוונתו דרק "אפשר" דהוי דאי קדושין, ולא פסיקא ל"י, משא"כ אם נימא דהוי כשעת מח"מ, הרי ברור דהוי קדושין דאי לכו"ע. א"נ אם הוי לאחר מח"מ אלא דפ"מ יש הוכחה משום שתיקתה. וה"י יש גוזזי דל"ה הוכחה.

(לב) ע"י בהפסית דבריהם בהערה פ' ד"ה והנה.

אוצר

סיק לא אות כו

הפוסקים

מתן מעות, ואז מכני שתיקה, ומ"ש בסיפא לאחר שנעלתו אינה מקודשת, דמשמע דבעת נעילה מכני, יש לפרש ד"ל לאחר" היונו אחר החתלה הנעילה כו [ג].

וע"ש שבהריך לבאר שאין לחלק ולומר דשתיקה דלאחר מתן מעות היינו דוקא בשאמר הקדושין לאחר שקיבלה לגמרי, ולא כשנתיבם אוחזים בחפץ, וזה חוקן דבריו, דכנה הא דמכני שתיקה בכל קדושין דבשעת מתן מעות, אף דפשוט דמשתקה אין גלוי דעת שחפיה בקדושין, דדברים שכלב הם, ועל כרחך לריך לומר דכנה משום דכיון ששמעה שנותן לה לשם קדושין ופשטה ידה לקבל, הוי קבלתה גלוי דעת דמכני שתיקה שחפיה בקדושין, וכמבואר בריו"ש סי' ק"ע כו [וכמוצא בסקכ"ח אות ג' ד"ה וכתשו'], ולכן בשתיקה דלאחר מתן מעות דלא עזרה מעשה דמוכח דניחא לה, דבר פשוט הוא מסביר דלאו כלום הוא, ומכ"כ נמי אמר רצא בעובדא דניחא לה דלא מכני [ע"י סקל"ה אות א'], דאף דמחילה נתרמה להקדש בה, מ"מ משנתבעהו הקדושין משום שאין בה שיה פרוטה, ואמר שחפיה דבר זוזי שבה ושתיקה, הרי לוכא גלוי דעת מוכיח שנתרמה בקדושין דד' זוזי דאח"כ, והא דבהריך רצא להביא ראיה לזה, היינו לאו לעולם דהין דשתיקה לא מכני, דזה פשוט וכ"ל אלא דסד"א דמה שלא זרקא להדי' זוזי שצידה אד גופא הוי גלוי המוכיח שחפיה בקדושין, לזה מציא ראיה דאין כן כו, גם דין הרמ"א המוצא ברמ"א דלעיל, דזרקא לה ושתיקה אינו כלום, הוא נמי משום דלא עשה גלוי דעת שחפיה בקדושין כו, [ועיין בחמדת שלמה הג"ל שדחה ראיותיו מהרמ"א]. ומכ"כ היתר זה, מעשה מבואר בעליל שגם בגדונו שחפיה בקבלתה הוי לשם פקדון, אף שאמר הקדושין בעוד ששניבם אוחזין בחפץ, מ"מ הרי אין כאן גלוי דעת מלך הקבלה ופשיטה ידה, שהרי לשם פקדון הוי, ואין כאן ראיה רק מלך שלא זרקתה, וכבר מבואר בש"ס דפקדון אין זה גלוי דעת, דיראה מהאחריות, והוי ממש שתיקה דלאחר מתן מעות שאין לחוש כלל.

ושם בסיומן ל"ה הביא דברי החמדת שלמה הג"ל, דנדר"ז חסוד כלפני מתן מעות, וכתב, ולא ראיתי בהם דבר שיהא בו ממש להחמיר ולעגן צנות ישראל. ושם בד"ה מיהו, אחר שכתב דכבר ביררו דכיון דמחילה אחזרה בחפץ על דעת פקדון אין כאן גלוי דעת לקדושין כו, כוסף, ומה שנידד רב [החמדת שלמה], דהנה הוי לה למשדינהו כיון דמעולם לא סילק ידו עד שאמר שנותן לה צהורה קדושין, ולא קיבלה מעולם לידה צהורה פקדון, עדיף משתיקה דלאחר מתן מעות, עכ"ל, הנה אפילו יחיבנה ליה כולה טענתה, אין כאן גלוי דעת רק מטעם דכוח לה למשדינהו, והרי כבר כתב בריו"ש סי' ק"ע דכל האחרונים הסכימו דלא חיישין לסבירא דר"ה [שצד"ג א'], דכשלא קיבלה לפקדון כגדון דסעיף ה', אמרין נמי [דב"ל למשדינהו, וא"כ לרוב הפוסקים דאין זה גלוי דעת כו [ואין כאן חשש קדושין], ולכל היתר יש כאן רק חשש דרבינא שם שאמר חסוד לה, וכיון דגם בפקדון דמבואר בגמ' דשתיקה דלאחר מת"מ לאו כלום הוא משום דסבירא חי שדינא מחייבנה, כבר כתב הר"ן דבאמת לא מחייבא חי שדינא, אלא שטענות דין כו, א"כ ודאי דאין רוח חכמים נוטה בחילוק זה לומר שידועות זה הדין שכל שלא סילק ידו יכולה למשדינה ואינה

שלמהר"ט הוי בשניבם אדוקים כלאחר מת"מ, ועיקר טעמו משום שיש בוכחה מללא סילקא ידו כו, וכמוצא בהערה ל"ז, וסו"ס, דבפ"ה סקט"ז הביא מרע"א דמלך דלהקל בשניבם אוחזין [ע"י דבריו דלהקל] ואין הספר תח"י, ומ"מ קשה לסמוך דזה להקל נגד המהר"ט.

וב"נ במעשה אליהו מערכה נ"ט, שצדון אחר הקדושין כששניבם אוחזין, כתב, דאם נימא דקידשה רק בחלק שצידה שיש בו ש"פ, וא"כ הוי שתיקה דלאחר מת"מ, משום דמה שצידה כפסוק דמי וכדליתא ב"מ כו [ואינה מקודשת], הנה המהר"ט אינו סובר כן, דהא כתב בגדונו דשניבם אוחזין דעד שלא סילק ידו לא מקרי נתיבא כו, ואחר שישב ראיות המהר"ט מהא דגט דהא החס הוי משום דבעין כריתות כו, וכמוצא בהערה מ', כוסף, וא"ה דניחא שמה המקדש לא הוי יכול לנתקא ממנה, ליתא, דהא גבי גט כתבו החס' ב"מ שם, דכ"ה יד פתוחה כשנותן הגט והמשיכה בידו וקפלה ידו בחזק [נמי] אינו גט, משום דהא בשעת נתיבא ה"י יכול להביאו אליו כו, ומ"ש [בגמ'] א"ס "אינו יכול להביאו", היינו כגון שתיקה יד קפולה מחילה והוא חסד צידה בחזק כו ע"ש, וכן דקדתי מל' הרמב"ם [ה"ה בה"ה הג"ל], שכתב, לריך שיתאח כו, וא"כ רחוק לומר שהמקדש דנ"ד עשה כן, ולכן לא שייך [היתר משום] שתיקה דלאחר מת"מ.

ועיין בשו"ת מהר"מ מרומנצארק האחרונים סי' י"ג, באחד שהניח כופה על ראש נערה, ואמר לשון הקדושין, כתב בסוף דבריו, דאם אחר לשון הקדושין בשעת הנחת הכופה, קודם שסילק ידו, ודאי לא נגמרה הנתיבה, מאחר שיכול לחזור וליטלו, וא"כ הוי שתיקה בשעת מתן מעות, ובדאי דאין לפטור בלא גט. ועיין גזון כעין זה ב"מ ל'. ובשאלות משה סל"ב, בגזון שקדשה בחפץ, ומשמע מתוך דבריו שם, דבעוד ששניבם אוחזים בחפץ אחר לשון הקדושין, אחר שבהריך צביאור דברי המהר"ט הג"ל, דלא שייך לומר דמה שצידה כפסוק דמי אלא גבי קנין [עיין הערה מ'], כתב ב"מ ח', אכל גבי קדושין אית לן לומר דכל זמן שלא פירש הנותן מהחפץ עדיין ליתא גמר נתיבה, וגם עתה שם נתיבה מהנותן איכא כו, ולכן בגזון זה שמקדשה בכל החפץ, ודאי דהנתיבה יכולה פועלת גם על מה שחופסת דלא חכיה שתיקה דלאחר מתן מעות, ול"ע. ובעמק שאלה סי' ע"ב, בגזון שאמר הקדושין כשידו מונחת על כל החפץ שצידה, אחר שדן דאפשר דבכ"כ דלא שייך כמאן דפסיק דמי, א"כ כל זמן שידו מונחת על החפץ לא מקרי נתיבה, והוי כלפני מתן מעות, כוסף, ואפילו בדבר דשייך כמאן דפסיק דמי, [דכיון כששניבם אוחזים בחפץ], י"ל דלענין קדושין לא שייך לומר כן, משום דכאן כיוון לקדשה בכל החפץ דוקא. [מיהו בגדונו כתב דהוי כלאחר מתן מעות, דהא לא אחז כלל בידו כו וכב"מ ל"ג].

אולם במשיבת נפש (ספר הראשון) סי' ל"ז דדיה היתר בשני, כתב, דצנתן לה חפץ לפקדון, ובעוד שניבם אוחזים בו אחר הקדושין, היינו ממש שתיקה דלאחר מתן מעות, וכמ"ש בקדושין ד"כ ג' דהא דכנסי לפקדון כו, ד"בשעת" מתן מעות מקודשת, ופרש"י דכיון קודם שקבלתו, וכן הוא ברמב"ם ובשו"ע בחמילה הסעיף, [משמע דדוקא באמר קודם שפשטה ידה לקבל מקרי שעת

היינו קודם, הוא מדקתני בספור כנסי שלע בואבך כו, ו"בשעת" דהתם על כרחך הכוונה קודם כו [כמבואר בסעיף ג'], הכי נמי בזה, ובגדונו, כתב שם מקדש דלא דמי להא דמהר"ט.

לד' עיין סקל"ה אות א' מה שדנו שם האחרונים איך דעת רוב הפוסקים בזה.

(ג) מתוך דבריו שם סי' ל"ח ד"ה מיהו וד"ה וצד. וכ"כ בדברי מלביאל ח"ג סי' קכ"א דפ"ז ע"א, דכן משמע מרש"י וגם מהר"ן שפירשו שם דהיינו קודם כו, ומ"ש בסיפא לאחר מתן מעות כו, צ"ל דיפרשו לאחר התחלת הנתיבה. והנסיף, דנראה הטעם דדוקא קודם, דאפשר דהיא סוברת דכיון שהתחילה לקבל לפקדון מחויבת כבר באחריות אם תחזור מלקבל, וכדפשוט בעצם דהתחייבות. כמ"ש הר"ן שם כו, ונראה דהוכחתם ד"בשעת"

אוצר

סיק לא אות כו

הפוסקים

כ"ו, וגם דאין כאן חזק מוחלטת מתקדון דחפצא אס' חזקת כ"ו, וכמ"ש כ"ז רע"א דבסמוך ביתר ביאר, הוסיף, דאפשר לחלק מנדוננו לנדון המהרי"ט, דהתם מייירי שמתחילה שאלה לשם מחנה, וא"כ ה"כ לה לסלק ידה עכ"פ ח"כ כשסילק ידו, דאף שא"א לזמנא ושמה יפול, מ"מ צ"ח אף נשי ידעו שאין עליה שום חיוז, כיון שלא נתיצתה כלל לשמור לו רק שיהיה שלה, משא"כ הכא שמתחילה ג"כ לשמור. ואחר שדחה ראיית החמדה שלמה מסיפא דברייתא דכנסי לחופך, וכמ"ש גם רע"א דבסמוך, כתב, דשפיר י"ל דגלאחר מתן מעות" דאיתא דברייתא גבי פקדון, היינו אפילו אחר שהגיע לידה ולא לאחר מתן מעות לגמרי, דמ"מ כיון שהיה צידה כבר בשאמר הקדושין, לא מהני שתיקתה להיות כהודאה. ואחר שכן צ"ח נדרי בהיתר שגדון, סיים, כן נראה לדעתו לא להלכה ולא למעשה.

גם בתשובות רע"א סי' י"ז (והוציא בחמדה שלמה סי' י"ז בשנייה קלים), כתב, דמה שהחליט החמדה"ש דבאמר הקדושין כששניהם אוחזין בחפץ מקרי שעת מתן מעות, אינו נראה הכרח לזה, ד"ל כיון דלא עבד מעשה, דבשעה שסילק ידו דלא הוא שעת חלות הקדושין נשאר החפץ צידה ממילא, י"ל דלא מקרי שעת מתן מעות, ומה שנחתם על דברי המהרי"ט, לדעתו אינו מוכרח, ואדרבא, משם משמע להיפך, דמ"מ דהכא אפילו אינו יכול לנתקו אצלו כ"ו לא מקרי שתיקה דלאחר מתן מעות כ"ו, דכיון דיכולה לסלק ידה וישאר החפץ בידיה ולא תתחייב, ולא עבד כן, שעת מיה דנתיצתה, ע"כ, הרי דבא ללמד דמדלא סילקה ידה כ"ו הוכחה דנתיצתה, וכדכ"ו הוכחה בעלמא מדלא שדיתא אילוולא דבכרה דתתחייב בנתיצתה, אבל אינו לא היינו דנין שתיקה להוכחה מדלא שדיתא, ה"י לא היינו דנין להוכחה מדלא סילקה ידה ה, ומ"ש המהרי"ט בלשנו [דנדי] לא מקרי שתיקה דלאחר מתן מעות, היינו דאין צ"ח בהיתר דשתיקה דלאחר מתן מעות, כיון דטעמא דהתם דבכרה אי שדיתא מחייבנא לא שייך הכא, ומ"ש תחילה דעד שלא סילק ידו לא מקרי נתינה כדאמרין בהזכר כ"ו, היינו ד"ל כן לחפץ דברי העד, [שגדונו העיד עד אחד שאמר הקדושין ואח"כ נתן, ועד שני העיד שהיה להיפך, וכתב כן כדי שלא ליסתרו אהדדי, וכדעתה"ל שם ענין זה, וי"ל: ונראה שאפשר לתקן דבריו דבאמירה היתה כ"ו כששניהם אדוקים כ"ו, והכונה] דמשו"כ קורא זה העד בדרך דאמר ואח"כ נתן, כיון דבעידנא דאמר עדיין לא היה נתינה [לדעתו], אבל מ"מ כיון דלא עבד מעשה לא הוי כהודאה ממש [וכשעת מתן מעות], רק הוכחה דנתיצתה, כשתיקה דלאחר מתן מעות היכא דלא שייך הכבדה דבכרה אי שדיתא מחייבנא, ואף ד"ל דמ"ש המהרי"ט ללמוד משתיקה דלאחר מתן מעות מעטם דכ"ו לה למשדוה, היינו דקאי על מ"ש שם, והכא אפילו "אינו יכול לנתקו אצלו", וצ"ח דקודם אמירה שם נתינה עליו משו"כ מקרי אחר מחייב, אבל ציכול לנתקו אצלו י"ל דמיקרי שעת מתן מעות ממש, מ"מ אין הכרח ד"ל דמ"ש המהרי"ט "וככא", היינו דנתיקין דהוי קדושין מהני אפילו דאין יכול לנתקו, מעטם דכ"ו לה למשדוה בענין דליכא חיוז אחריות, דהיינו לסלק ידו וישאר צידו.

וכתב עוד, דבאמרה דברי המהרי"ט במ"ש דציכול לנתקו לא הוי נתינה כדאמרין בהזכר כ"ו, שגזו ממנו, דהא צ"מ דף ז' ע"א מצויר להדיא דמקרי נתינה [בכל מקום, ומה שצ"ח חצירו כפסוק דמי וקנה], אלא דבגט שאני דבני כריתות וליכא כ"ו ה, ומה הטעם אפילו נימא כה"ל דציכול לנתקו מקרי שעת מתן מעות, עדיין

שנתיצתה, הרי גם בלא ההוכחה מדלא סילקה ידה ה"ה לה להיות מסודרת. אלא ודאי דסוברי דבעצם הוי כה"ג לאחר מתן מעות, וכ"כ בפנחת פתים סי' מ"ב ד"ג סוף טור ג', דכונת מהרי"ט דהוי כלאחר מת"מ, אלא דיש ראיה מדלא סילקה ידו.

לח) והנה בח"ס הג"ל ביאר בכונת המהרי"ט דה"ל בקדושין ל"ה

ואינה יראה מאחריות, כי אפוא פלוגתא לא מפשין ה, ואחר שכח שכן משמע מרש"י וכ"ו דדוקא קודם שנתן וכנ"ל, הוסיף, ולא עוד אלא דלהב"ש סי' מ"ב סק"ג [ומוצא בסק"ט אות צ"ו] הרי היכא דתחילה לא נתיצתה לקדושין לא אמרינן כלל לשדיתו כ"ו, כל זה יש ללמד מטעם שתיקה דלאחר מתן מעות.

והוסיף, דמ"ש המהרי"ט כנ"ל דכל שהיתה יכולה לסלק ידה וישאר הקדושין בידיה לא מקרי שתיקה דלאחר מתן מעות כ"ו, במח"כ דברים אלו אין להם שחר מטעם הענין כ"ו, דבדלתי כשרואה שתקבל הקדושין הרי הוא מניח [ומסלק] ידו וישאר צידה, א"כ אפשר [דכשתסלק ידה] גם הוא יניח ידו מיד, דאין זה אלא כרגע, ומתיראת פן יפלו הקדושין, וכן הוא מטעם ההושטת והקבלה, שאם במקבל מרפה ידיו ח"כ משיטו עד שיקבלו הריכו נופל לארץ, ולא עוד אלא שאני אומר כי כל הגלוי דעת לריך להיות בגמר הקדושין, דאטו מן הנמנעות שמתחלה להתקדש, שהרי אם יתן לה תרצו דדירי, או אם ייעד לעשות לה טובה גדולה, אפשר שמתחלה, וכתבתי כן בפירוש, אלא דאמרין דלאחר מתן מעות אינו גלוי דעת שחפיה בקדושין כ"ו, אבל צ"ח לה תחילה לפקדון ובעוד שניהם אוחזים אחר הקדושין, הרי כל זמן שלא סיים אופן הקדושין הוי משתאה ומתרחש לדעת שמה יסיים בלשון שהיתה מתחלה להקדושין, ומה לה להשיב או לעשות מעשה לסתור ערס חשמת גמר הכרה, ואין אנו דנין רק אם יש גלוי דעת אחר שגודע אופן הקדושין, והיינו אחר כלותו לדבר ענין הקדושין וכל לומר שנאחזה בזה או לא, ומאחר ששתקה לא ידענו אם חפיה או לא, ולריך גלוי דעת על זה אם רואה בקדושין בלל בלשון שאומר, ואז אמרינן אי לא נתיחא לה חשדניה, וממילא אם תחילה נתינה היה לפקדון, י"ל אחר שלא נתיחא לה הקדושין [בכדי] על אופן שאמר, ממילא נשאר בפקדון כדכ"ו תחילה הנתינה, ולכ"כ ה"כ לה שתיקה דלאחר מתן מעות. ואחר שכח דמלשון רש"י ורמב"ם ושו"ע הג"ל, שדייקו לכתוב "קודם" שנעלתו, משמע דבני דדיבור קודם התחלת הנתינה, ומ"ש בסופא "אחר" שנעלתו, היינו אחר התחלת הנתינה, הוסיף, דגם העור שכתב בשעה שנתנו לידה או קודם לכן, [אין לדייק מדכתב גם: "בשעה שנתנו", דכונה לשניהם אוחזין, ד"ל דאין אין דרך העור לחלוק על רש"י, אלא דאסתר לשון הש"ס ד"בשעת מתן מעות" היינו בשעת התחלת הנתינה, והיינו הושטת ידו ליתן, לכן לא כתב העור, בשעה שקיבלתו, שהיה מורה אחר שכבר היה ידו פשוטה ה, לקבל לשם פקדון, ולכן סיים [גם בסופא], ואם לאחר שנתנו לידה בחרת פקדון כ"ו אינה מקודשת, ולא כתב א"כ אחר שקיבלתו, הרינו צ"ח שאם תחילה נתינה היה בלשון פקדון, אף שצקבלתה היה צ"ח לשון קדושין כ"י"ד [דשניהם אוחזין בחפץ בשעה אמירה], מ"מ אינו כלום. וסיים, כלל דמילתא שאין להניח לשון רש"י הרמב"ם והשו"ע המפורשים, ולתפוס לשון אחרון דמהרי"ט שכתב כן אגב גררא, ואגב תרפיה לא פיון צ"ח שפיר.

ובע"ל חוות דעת בשו"כ שכתב שעתה שלמה סי' מ"ט, שכן ג"כ בלתי נידון, הצי"ל למ"ש המהרי"ט והחמדה שלמה הג"ל, דכששניהם אוחזים הוי כשעת מתן מעות, וכתב דאין מוכרח ומסתפקנא בזה טעם, דנראה דבענין מעשה מוכיח שנתחלה, בשעת גמר קדושין, ובעוד ששניהם אוחזין הכל יודעים דלאו קדושין הם כ"ו. ואחר שכח דאין ראי' מדלא סילקה ידה להשאר החפץ צידו, משום דא"א לזמנא

לח) אולי הבונה דלדבריו יוצא מחלוקת חדשה, דר"ה ור"א דפליגי בעובדא דציפתא, ה"י פליגי כשאמר הקדושין כששניהם אוחזים.

לח) עיין בזה בסק"כ אות ג'.

לח) והכונה, דאם מהרי"ט סובר כמ"ש בחמדה שלמה דהוי בשעת מתן מעות משום דאכתי לא נגמרה הנתינה וגם אחיזתה הוי מעשה מוכיח

אין צו

סֵק לא את כו

הפוסקים

עדיין יש לדון הא עכ"פ מה שצירח בפסוק דמי, ותלוי צמקין ורמב"ם [המבטא בזה כ"ה] צמח מצות לידה ובאמצע המנין אמר הקדושין, ד"ל כיון דמקלט הנתינה היה מקודש לא מקרי שעה מתן מצוה, ואם נדון דמי"מ מקרי שעה מתן מצוה [משום החלק שצידו], ממילא גם באינו יכול לנתקו הוי הכי, דמי"מ מה שצידו לא הוי נתינה דמי, דאפילו אם הוא יכול לנתקו אלא לא זכא בשביל כך

במה שצידו, וא"כ בין יכול לנתקו ובין אינו יכול, מה שצידה בוי נתינה, ומה שצידו לא היו נתינה מ.

והוסיף, ומה שהוכיח בחמדי"ש הג"ל דהוי שעת מחי' דל"א בכלל בסיפא דלאחר מחי' שצבריתא, וקשה מדרי' איך אמר שסתחייב ט', א"י אומר, ולעומק, הא בהחזיק ידה בענין שאינה יכולה לזכות ולסלק ידיה מקודם, בוודאי לא בכלל ברישא דהתם דלפני

נתינה בכה"ג משום דליפנין הויה מיציאה, ובפנות פתים ט"ז מ"ב תפח צ"ו, אטו אגן דגין אימת הקדושין חלין, הא עיקר הספק הוא על נתינתו החילה לפקדון אם כבר זכתה בהסך אף שגם הוא עדיין מחזיק בו, ואם נתינתו לפקדון הוי נתינה מעלית, וע"ז לא שייך ההיקש דהויה ליציאה, דמה בכך שאמר אח"כ לקדושין, ועל עצם הקדושה מה ראייתו מגט. כתב, ד"ל דלתרץ לשון העד כתב כן, דכיון דאשכחן גבי גט דבכה"ג ל"ח נתינה, הרי י"ל דבלשון העד בכל דבר לא מקרי נתינה כששניהם אחוים. ועי' במעשה אליהו שבעה פ', ד"א דגם בקנינים דעלמא לופנין מגט.

ועיין בדברי מלכאל ח"ד סי' ק"ג שהאריך אם בכל דבר קדושין שלמד היה מיצאה. ובבית אמרים סוסי"מ העיר ממ"ש והר"ן ריש קדושין דק בקדושי שטר מקשינן והיה ליציאה ולא בקדושי כסף, וכ"כ ברפ"ג לענין מקדש לאחר ל', מהירושלמי. ועיין בחס"ס סי' ק"א ד"ה כל זה, דעל מ"ש מהרי"ל דילמינן היה מיצאה לענין טלי קדושין מעל גבי קרקע. כתב. נראה דמקשינן והיה דשטר מיצאה, והודי מקשינן הויות אהודי כו'.

(ט) ור"ל רכיון המקדשה בכל התמץ והחלק שביד עוזין לא בא לרשוטה כל זמן ששניהם אדוקים, אינה מקדשה אפילו לפי שיטה א. מתוך דברי מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ז אות ב/, ודלא כד"ל הרב השואל שם, דמשום דהחלק שבידה כבר קנתה והוא שלה, והכא דבפקדון פיירי, הרי גם פה שבידה ברשותו הוא, ויכול לקדשה בו.

(ט) ובחמדת שלמה סי' נ"א את ד-ח חידוך קשיות אלה, וכתב ודדאי לא נעלם ממהרי"ט החילוק מגם, והא דקרק לכתוב כדאיתא בהוזק לענין גס, ולא כתב סתם כדאיתא בהוזק גס ביה כו', וי"ל דמ"ש בב"ם דמה דתפיס כפסיק דמי, היינו כשהבעלים נותנים לו, דכיון דדעת אחרת מקנה לא מעכב מה שיכול לנתקו, (והא דאמרינן התם הכי גם לענין מציאה כו'), התם מצי שהא עכ"ס מוזק כו', רק דלא הוי מוזק אלא מכוונא דהוי קנין במקום אחר כו', ועיי"ש שהאריך בכל זה, ויישב עפ"י גם מה שהקשה רע"א שם על התוס' דכתובות דף ל' ע"ב ד"ה אי, שחילקו בין גס לקנין מדעת עצמם ולא הביאו מהגמ' דב"ם, דכוזא אתי שפיר, דמשם אין ראייה אלא כשדעת אחרת מקנה), ולפי"ל דאף בדעת אחרת מקנה, היינו דוקא כשברצונו להקנות לו על דרך זה, אבל כל זמן שלא גילה דעתו שרוצה להקנות, י"ל דכל שעדיין יכול לנתקו דמוכה עכ"ס בגמ' [גבי גס] דהוי אאידא ביה ולא נגמר הנתינה, י"ל [דהכי גמי] דאינו קונה, ועי"כ ס"ל להמהרי"ט דמקרי שעת מתן מעות, ופ"ש אח"כ, והכא אפילו אינו יכול לנתקו כו', עד ה"גז היתה יכולה לרפות ידה, נראה בכוחו דלילף כיון דחזינו דאפילו לאחר מתן מעות אם היתה יכולה למשדייה הוי ראייה על הריצוי אע"ג שאינה עושה מעשה בפועל רק דהוי לה לעשות מעשה בהיפך, מאותו טעם עצמו י"ל כיון דבשעת מתן מעות יכולה לרפות, מקרי שעת מת"ם, כיון דהיתה יכולה לבטל ונתניה למרי, רק לולי ראייה מלאחר מתן מעות דהתא לה למשדייה הוי מצינו למימר ולעשות מעשה בהיפך אינה צריכה כלל, וה"ה שאינה צריכה לרפות לענין שלא יקרא בשעת מתן מעות, ועי"כ הביא ראייה מלאחר מתן מעות, ובה לדעתו טרו כל הגמגומים מדברי המהרי"ט, והוא בנז' על עיקר יסוד הסברה שכתבתי לעיל דכל מה שאינו לאחר מתן מעות ממש מסתברא דמקרי שעת מת"ם, כיון שאף על לאחר מתן מעות והוצרך רבא להביא ראיה דלא מהני.

ובתלכית אליהו ט"ו, הקשה על המהר"ט גם עמ"ש הח"ס
בכחובות דף ל' ע"ב ד"ה ואי, דבשאר קנינים מחוץ עכ"פ המקבל באונסים
גם כשיכול הנותן לנתק, דל"ד לגמ'. וא"כ ה"ב הא קנתה להתחייב באונסים
א"י שתיקה דלאח"כ, ותע"ז דחומ"ס כתבו כן ד"ק כשהדבר לאפרי בידי

המקבל, אלא שהנותן יכול לנתקו מפניו על ידי משיחה כ"ו, וכמדויק בלשון התוס' כ"ו, אבל בעוד ששניהם אדוקים בנזק החפץ הנקנה, בודאי לא מהני, ולא נתינה היא כבבט, גם הגמ' לא קאמר רק האי סודרא דחפסי בה' ג' אצבעות, הרי דה' אצבעות דבעי להקנות בקנין סודר המה בידו לגמרי, אבל בעוד שניהם אדוקים בחפץ הנקנה לא הוי נתינה כלל לענין קנין כלענין גט כ"ו, וכן מפורש באו"ח סי' תרנ"ח טעמ' ו' לענין אתרוג ביום ראשון דמשתטם עם התינוק, שפיר דמי, כיון שלא יצא מידו, ובבהגר"א שם מציין לגמ' דב"מ דף ז' האי סודרא כ"ו, וזעל דינו דמהר"ם כהנא, ועיין בדברי המורכאים להלן שהשאר לדברי מהר"ם בצ"ע, וע"ש בהערה מ"ו.

ובמעשה אליהו מערכה נ"ס תיזן, דיטור דברי המהרי"ט המה על פי שיטת הרמב"ם מ"ה דמכירה ה"ז [והו"מ ס"י קצ"ה סעיף ד'], דמשמע שם דלית קנין מנט, וכמ"ש הה"מ שם, דמשו"ה כתב הרמב"ם גבי קנין סודר, דכשהקנה הקנה להמכר מקצת הבגד שצושה בו חקנין ואחז [אף] בפחות מג' אם יכול [המוכר] לנתק כל הכלי קנה, ואמנם הה"מ שם כתב שורשבי"א וחלק דל"ד לגט שצריך כריתות, וכן הקשה הצמחיו יוסף בב"מ בשם הר"ן כו', אבל הרמב"ם לית מנט, ואף שהרמב"ם סותר לכאורה עצמו ממ"ש בפ"ז דגוילא ה"ז, דבאחו במוסרה דבהמת מציאה נכסי תגר קנה רק המוסרה ולא הבהמה, וכתב בהגמ"י כלומר [רק] מה שתפוס בידו מהמוסרה, [וכיון דסתמא ככתב], מנא דהיינו גם ביכול לנתק לא קנה אלא מה שתפוס בידו, כבר הקשה בש"ך ס"י קצ"ה סק"ו כעין זה ותירץ בשני אופנים, ע"ש. ואחר שהביא ענין תירוצים משאר הפוסקים והעיר על דבריהם, כתב, ונראה דהעיקר להרמב"ם והמהרי"ט הוא כמ"ש הש"ך בחירוף השני ויש לחלק בין מציאה למכירה דדעת אחרת מקנה אותו כו', וא"כ בנדון שיכול לנתקו ה"י כמכל בידו וכלפני מתן מעות, וע"ש שהאריך להוכיח כדעת הרמב"ם ולבארו, ועיין גם בהליכות אליהו הגיל מ"ש בספרו ע"ד הרמב"ם כהא דתפס במוסרה.

ועיין עוד מה ששיבנו דברי מהר"ט בזה, בדברי מלכאל ח"ד סי' ק"ג.
בשאלות משה (לר"מ ראזין) סי' ל"ב אות ו', ובחזקה רבה ח"א סי' ס"ז.

הנה בארית דבי עליא הנ"ל הוכיח שדנו בזה גדולי הדור. וצ"ח שם להגדיר ארית יהודה והבית אפרים. אמנם שם דנו לענין שאח"כ נשאר החפץ בידו. (ואולי גם כשאמר הקדושין לפני שאחזה). ונמצא דמסקנתם שם הפוכה. ובמאן. והסוכרים שם דבזמן ששניהם אחוזים והוא יכול לנתק לא הוי נתינה. וממילא אינה מקדשת. והסוכרים דחשובה נתינה. אי"כ חלו הקדושין ברגע שהיא ג"כ אחזה. ולא איכפת לן מה שנשאר אח"כ החפץ בידו. מיהו כיון דעיקר הדין בדבריהם הוא אם בכה"ג דשניהם אחוזים הוי נתינה. נביא קצת מדבריהם השייכים לכאן. בגור ארית יהודה סי' כ"ט ד"ה אך וזאת. הביא ממר"ם אב"ד דבראד. דפסיקא ליה דכששניהם אדוקים ויכול המקדש לנתק לא הוי נתינה. כדפסקינו בזה כשמשחיה בידו כו'. והמחבר השיב דלא דמי בזה מהגמ' דב"מ הנ"ל. דבענין אם חפץ ג' על ג' קרינו ונתן לדעתו אף יכול לנתק כו'. ובכח"ס סי' קצ"ה סעיף ד', ורק באיחוז בפחות מג' ויכול לנתקו ולהביאו כולו אצלו. סובר הב"י להרמב"ם דדמי מהני. והרמ"א סובר שנשאר הפוסקים. ולא מהני מה שיכול לנתק כו'. אי"כ להרמב"ם גם לענין קדושין אם יכולה לנתק ולהביא אצלה קנחה כל הכלי כו'. ולא שייך כאן היקש דהויה ליציאה כו'. דלענין קנין כסף הקדושין הוי כשאר קנינים כו'. ע"ש מה שהאריך בזה דלכאורה חלו זה בשני התירוצים דהש"ך שם סק"ו. בבית אפרים סי' מ"ח כתב דאפילו להרמב"ם י"ל דקדושין שאני. דגם בגוף באיחוז במשיחה הוא מטעם דבענין כריתות. אבל באיחוז בגוף הגם אף יחיד אינו יכול לנתק חוץ יכולה להביא כולו אצלה. לא מהני. משום דבענין

אוצר

סיק לא את כו

הפוסקים

אלא ללא עבדה מעשה חליה בשדיך, וא"כ י"ל להכרייתא נקטא מילתא דפסיקא בשני הקלות, ודשעת מח"מ ממס אף בלא שדיך מקודשת, ולאחר מח"מ ממס אף בשדיך אינה מקודשת, ומענין דגונו [דשניהם אחוזים], לא מיירי, דזכו פעמים מקודשת, בשדיך, ופעמים אינה מקודשת, בלא שדיך, וזכר מיושג בזה גזק דקשה בזה ליה ליהפח דהתם דהוי שדיך כו, ואין למד דלא מהכרייתא דכנסי סלע לפקדון, דילמא מיירי בהכרייתא בלא שדיך וכאידך ברייתא דכנסי סלע לחוב, ולפי כ"ל יחא, דע"כ מיירי אף בשדיך, וממילא ליתא גם מ"ש החמד"ש עוד, דמדאחר מח"מ גבי כנסי לחוב, הוי אחר מח"מ ממס, הכי נמי גבי כנסי לפקדון ודון דסמוך ליה, ולדבריו כ"ל יומא, דבאמת מיירי אחר מח"מ ממס, ומ"מ שניהם אחוזים לא נכלל ברשא, ולא מיירי בהכרייתא מהכ"מ. גם בעל חו"ד בשמי כ"ל דחב ראי' זו מטעם אחר, וכמוצא בזה ע"ד, וכוסוף, ד"ל עוד דחב כדאיתא וכו' כדאיתא, דסיפא [גבי כנסי לחוב פירושו] אחר מח"מ

כשניהם אחוזים. מ"מ הקצת שביתה, דכפסיק דמי כ"ל, הוי פרעון, ומכיון דהוא מקדשה בכולו, אינה מקודשת. א"כ אדרבא יש לדייק בהיפוך, דכי היכי דאחר מתן מעות שבכרייתא דחוב היינו אמילו שניהם אדוקים בכלל, הכי נמי בכרייתא דפקדון, ולהכרעת הב"י א"כ דיכול לחזור תוכ"ד, ממילא נראה דאחר מת"מ דכרייתא דחוב, היינו עד אחר כדי דיבור, דאילו תוכ"ד הא יכול לחזור מהקנאת הסלע לפרעון ולפרוע לה באחרת, וכאילו מעולם לא אמר כנסי סלע שאני חייב, אלא דהיא יכולה לתפוס בעד חובה, א"כ באמרה אין, מקודשת, דמתרצת שלא לתפוס בחובה, וממילא נעשה הסלע שלו ע"י חזרתו תוכ"ד, ומתקדשת בו. (היינו לכל הפוסקים, וזולת להרמב"ם, דטוברים "דחור ואמר", היינו שחור ואמר שלא יהא לפרעון, רק לקדושין, וכמוצא לעיל בסק"ז). אע"כ דמיירי אחר כדי דיבור, א"כ ממילא ליכא דומיא, דבכרייתא דחוב היינו אחר כדי דיבור, ובכרייתא דפקדון גם תוכ"ד אינה מקודשת.

גם בעל החו"ד בשמי הנ"ל דחה ראי' זו של החמד"ש, ומטעם אחר, ד"ל דגם התם בשניהם אחוזים אינה מקודשת אפילו אמרה הן, כיון שקדשה בכל המעות דוקא, ומה שאחזת בידה כפסוק דמי וקנתה לפרעון, דפרעון אפילו מעט חשוב פרעון, ומחסר [מעות] קדושין שקדשה בה, ולכן אינה מקודשת.

ובחמד"ש שם הוסיב על דבריהם, עמ"ש רע"א דלצידוד הב"י דמצינא, כיון דהקצת שביתה כפסוק דמי הוי פרעון, ומכיון שהוא מקדשה בכולו אינה מקודשת, כתב באות י"ב, לא מבעיא לפמ"ש ד"ל דלא קנתה המקצת שביתה, [וכנ"ל בהערה מ], ודאי דמקודשת, ומלבד זאת, לדעת נפלא ממני מהיכן פשוט לומר כן דכונתו לקדשה בכל הסלע, אם זהו דין פשוט שקנתה המקצת שביתה, מסתמא היה דעתו לקדשה בהנשאר, וגדולה מזו אמרנו, שפין את הנזיר, וכמה חילוקי דברים בהתקדשי לי בו, אי בו ובמה שבחובו או בפה שבחובו ולא בו, הכל לפי הענין.

ועל מ"ש רע"א דלהכרעת הב"י ממילא אין כאן דמיון, העיר שם בחמד"ש באות י"ג, דכונת רע"א במ"ש דבפקדון אף תוכ"ד מקרי שתיקה ולאחר מת"מ, היינו לדעת רבא, ולדחיית הגמ' דאמרי אי תשיגא מחייבא, י"ל דתוכ"ד לא שייך זה לשיטת הראב"ד [הפוסק ברשב"א, דר"ה לא סבר כלל דנשי לאו דיני גמירי], דהא יכולה לחזור, ועל עצם השגת רע"א כתב, ולדעת אין סתירה, דבפקדון נגמרה הנתינה מיד, ולענין חזרתו אין גמיר, דלעולם יכול ליקח הפקדון בחזרה, וע"כ מקרי תיכף לאחר מת"מ, משא"כ בפרעון אם נימא דיכול לחזור לא מקרי נתינה עד לאחר כדי דיבור, ודבר אינו יכול לחזור, ושפיר שייך לומר בשניהם לאחר מת"מ בשוה, משא"כ אם נימא דבכרייתא דכנסי סלע בפקדון מיירי קודם גמר הנתינה, ובכרייתא זו מיירי לאחר הנתינה, ודאי הוא דחוק, וצריך ראי' גדולה לומר הא כדאיתא והא כדאיתא. רע"ש מ"ש עוד, דגם להרא"ש דבשאר קנינים חזר תוכ"ד, מ"מ י"ל דבפרעון לא מהני חזרה כו.

לפני מח"מ, דמנכח דזה דינא דסיפא, ויקשה כ"ל מדריב, וצ"ע בק"ה דהתם בחמד"ש נקט כן בפשיטות דמדינא לא הוי פקדון כיון דחזר תוך כדי דיבור [דמדינא קשה מדריב], לדידי היה נראה בפשיטות בהיפוך, דהוא לא חזר רק לקדש אותה, ואם לא תתירא להתקדש יהיה בידה בפקדון, מא, א"כ ראי' ש"כ הגא"ד דליסא [בעל החו"ד בשמי כ"ל] מ, גם י"ל דגונו דעבוד שניהם אחוזים בחפץ אחר לשון הקדושין אינו נכלל לא בלישנא דרישא ולא בסיפא, דלא הוי שעת מח"מ ממס ולא לאחר מח"מ ממס, ומ"מ דיוקא דבכרייתא לא סתרי אכדרי, דהנה לפמ"ש הרמ"א כאן גבי זרק לתוך חיקה כו, דלאו כלום הוא, [אף כשאמר לשון הקדושין בשעת מח"מ], הואיל ולא נחלית תחילה לקדשי ליה, ומשמע דבשדיך הוי קדושין, [עמ"ס] ל' אות א', אף דבשתיקה אחר מח"מ גם בשדיך לא הוי קדושין כו [פי' באות ט"ו], מ"מ בזרק לתוך חיקה כיון דהוי קלף שעת מח"מ עדיף, וכ"כ בהמקנה שם, א"כ הי' י"ל דגונו, כיון דהוי שעת מח"מ

ונתן בידה ושהגט יבוא מכוחו, אבל כשלא מכתה הוי כסלי גיטך מעל גבי קרקע, רע"ש מה שהביא ראי' מירושלמי פ"ק דגיטין כו, ואם כן ה"ז נמי בקדושין לא מהני למחיר"ל בתשובה ט"ו ח' דגם בקדושין לא מהני טלי מעל גבי קרקע, ובסוף מבין מהר"ם עצמו בחידושי להר"ף בקדושין, דמבאר דסברת יכול לנתקו שייך רק בגט, מטעמא דכריתות בעינן, ולא בקדושין כו, ולפי"ן הרי צ"ל דמ"ש מהר"ם בתשובה הנ"ל, הוא משום דגונו הוא כששניהם אחוזים בגוף החפץ, דבכת"ג גם בקדושין לא קרינן ונתן, ורק לדונמא נקט הא דגט ומשיחה כו.

מא) והחמד"ש שם אות י' כתב ע"ז, באמת עיקר טעמא דידי, דלא הוי משיכה להתחייב בשמירה כל זמן שמקצת ביד הבעלים, לא מבעיא למ"ש לעיל [בהערה הקודמת] דאין ראי' לומר כמאן דפסיק דמי רק היכא דרוצה להקנות בענין זה, א"כ הכא שהיה רצונו ליתן לה כל הסלע בפקדון לא נגמרה המשיכה במשיכת המקצת, גם מצדה הוא קפידה שאינה יכולה לשמרו ולהצניעו כל זמן שהוא תפוס בו, ומלבד זאת הלא לדעת קמיתא בתו"מ סי' רצ"א, התחלת חיוב השמירה אינה תלוי במשיכה רק משנתחלק הבעלים מלשמו, ולשיטת הסמ"ע שם כל זמן שהוא לא נסתלק מהשמירה אי אפשר להתחיל חיוב השומר, דא"כ הוי שמירה בבעלים, ואף שהש"ך הגיה דברי הסמ"ע בצ"ע, לא חלק להדיא עליו, כי אין לו ראי' מוכרעת דלא כהסמ"ע, וא"כ בגונו כל זמן שהוא תפוס בהסלע לא נסתלק מהשמירה ולא נתחייבה, ולאחר סילוק ידו יכולה למישריה, [וע' בדברי רע"א דלהלן דט"ס היא טועה בזה].

מב) ובדברי יששכר סי' קל"ט, הביא על דברי רע"א אלו ש"כ הפנ"י "שעדיין לא חזר ממ"ש לפקדון". הפנ"י קאי על מ"ש רש"י בדי"ג א', דהא דלא מחאי משום דלא איכפת לה, ע"ז כתב, דנראה הכוונה, דכיון דלאו בחורח קדושין יתיב לה מעיקרא א"כ מה שאמר לה אח"כ התקדשי בו ולא יתיב לה מיד סברה דמשחק הוא בה, ואינה חוששת לדבריו כלל, א"כ מהאי טעמא גופא לא שריא ליה לפקדון שסוברת, "עדיין לא חזר ממס שמסר לה לפקדון", וע"ע בדברי שם, שכתב, ש"כ להדיא המבי"ט ח"א סי' רצ"ט, והוא בעצמו הוכיח כן מהא דקאמר בגמרא, "התם לשם פקדון יתיב לה", דפירושו אפילו עתה שאמר האמ"ל ג"כ עדיין כונתו שאם לא תתירא עישאר לפקדון.

מג) ובחמד"ש הנ"ל אות י"א כתב שגם הוא דן דנ"ז והא מפורע בין שעת מת"מ לבין לאחר מת"מ, ונפ"מ דבזה מהני בשדיך, אלא שהוסיף, אך לדינא קשה להמציא דין חדש.

מד) כאן כתב עוד, דמלבד זה י"ל דאין ראי' מברייאת דחוב, דהנה הב"י סי' קצ"ה מסתפק אם בשאר קנינים אפשר לחזור תוך כדי דיבור, ומכריע דאפשר, וכ"מ מהרא"ש לב"ב דקיד"ו כו (ודלא כדעת המקנה בסי' כ"ז ס"ב בהנה ד"ה ובמקום עיי"ש), ולפי זה אם נדון כצידוד הב"י [מעיקרא] דאינו יכול לחזור תוכ"ד, א"כ בהיה דכנסי לחוב אף שיאמר הקדושין

אוצר

סיק לא אות כו

הפוסקים

מחייב לגמרי, היינו אחר שקנתה המעות, אבל צרישא [גני פקדון, פירושו] אחר מחייב, היינו אפילו [רק] אחר שהגיע לידה כו' דשבו לא מהני שהיקחה להיות כבודא.

עוד כתב רש"י, ויטור דברי המהרי"ט הג"ל צ"ח דהו"ל לרפות ידיו, היינו מוכרת, דהא בעוד ששניהם אוחזים בו דבדולח לא הוי שעת חלות הקדושין, הינה חוששת לכלום מה, דלא מוטל עליה לרפות ידה, חלה באותה רגע שרואים שהוא צא לסלק ידו ויחיה נתינה, אז ראוי לה לרפות ידה רגע מקודם, ואז ודאי הינו מוכה דלא משבץ לפסוק כן, דאולי רתח לרפות, חלה שהוא מיהר והקדים וסילק ידו ונשאר צידה, ואז אי"ל לנמס כל כך, [וכן דחה בעל החור"ד הג"ל דברי החמ"ד]. וע"ש דלענין דלא להוי הוכחה מדלא זרקב אח"כ, כתב, דנ"ד דמי ממש לכנסו לפקדון, דגם צנ"ד א"ס חזרוק תחתיב ונגיל, דל"ה חזרה מפקדון חלה רק א"ס חרלה להקדש, ואפי' לפי"ש החמ"ד הג"ל דמדניא ל"ה פקדון ואינה חייבת באחריות, מ"מ להרצב פוסקים דנזון דליפתא [עסקא"ה אוח א"] אין חוששין לקדושין דגם הכס אמרינן אטו נשי דינא גמירי, א"כ ה"י צנזנו, ואף להפוסקים שם דנזיפתא חיישין, מ"מ הא להר"ן גס לר"ה אמרינן דטעמא דבין, ה"י י"ל צנ"ד דטעמא דבין כיון שהזכיר החילה לפקדון, סברה דא"ס אינה מחזקת בחזרה קדושין נשאר צידה לפקדון מכה דצריז הראשונים וחייבת באחריות. ואחר שהציא עוד נדדים להחיר צנזנו, ושיש גס ספק שמה זרקתן מיד, סיים, שדמחו מסכמת להחיר, באופן א"ס החמ"ד יסכים לה. [ובתשובתו שחמ"ד כתוב עוד, וגם הגאב"ד ליסא יוסף ידו שנית לסמוך להלכה להחירה. ועי' בהערה מ' דהחמ"ד הש"י על השנותיכם, וסיים שאין מקום להקל]. ועי' בהגה' רפק"א שפ"ד השו"ע כאן, שכתב, א"ס בשעה ששניהם אוחזים בחפץ אחר ה"ל מקודשת ואח"כ סילק ידו ונשאר צידה ולא זרקב מיד הוי קדוש דהו"ל לסלק ידה כו', ומניין למהרי"ט. ועיי"ש בהערה מ"ו.

ובצ"צ (מליצאוויטש) סי' ק"ב, צ"ל שאמר לנשותו כבי ירך ואחן קך דבר מה (ואומרת שחשבת שנתן לה להולדת הדרך כפי שצקש), והשיטת ידה, ושם טענתו בלצנצער ואמר הקדושין, אחר שזן דנזנו ה"י אמירת הקדושין אחר הגתינה, כתב צאות ד', ד"ל גס דאמירת הקדושין ה"י בשעה שכוו שניהם אדוקים בצנצער, ר"ל אחר התחלת חתיבת הטענת בלצנצער, ומתחלת החתיבה עד גמר

החתיבה אחר הקדושין, וא"כ י"ל דאין זה נקרא שעת מחייב, דהא מהרי"ט לא צ"ל ע"ז [להחמיר באמר הקדושין בשניהם אוחזים בחפץ] רק מחמת דא"ס לא ניהל לה תשדיתה, וזה שייך בלאחר מחייב, וכמ"ש הגר"ש, ודברי פי חכם חן, [וא"כ הוי צנ"ד שלא בשעת מחייב] כיון דלא עברה מעשה, שכתבתחיל לתחוב לא ידעה עדיין שלקדושין מכין, וגם כששמעה הקדושין אינה מנחה אלצנצער [מעמלה] שיתחוב הטענת כי א"ס הוא אוחז צידה ותחוב צה, א"כ מה מעשה עשה, והטעם דמהני בשעת מחייב הרי הוי כדפרש"י צנ"ד צ"ל דבי קבלתה אדעתא דכבי קבלתה, משא"כ צנ"ד שאלח צידה (ואפי' שלא בחזקה) ואח"כ שם הטענת מה מעשה עשה כו', וא"כ אפי' לא משבץ ידה לאחר כמ"ש העד כו', מ"מ ל"ד לשאר מחייב שמקבלת המעות צידה, או אפי' כשמקדשה בטענת והיא מנחה ידה מעמלה שיתן עליה הטענת אף שאינה מקבלת צידה נמי י"ל דהוי מעשה, משא"כ צנ"ד כו'. ועיי"ש מה שזן דגם ממה שלא התאמנה להשמיט ידה אין ראיה דנתחלה. ועיי"ש דצנזנו שצסק"ח אוח א' דמנחר דגם בעור ליכא למימר דשניהם אוחזים הוי בשעת מחייב.

גם באבני גזר סי' קי"ט אות ז', כתב בהיתר כו', דצנ"ד שבעד לא ראה אימת שם הטענת בראש אלצנצער י"ל דחשוב שתיקה בלאחר מחייב, אף שהוא היה אוחז ג"כ הטענת צידו [בשעה שאמר הקדושין], וכדבעלו הגאונים מליסא ורש"י ובמשיבת נפש, וכן הסכים ה"ל, דבאמר הקדושין בעת שהכסף ציד שניהם הוי בלאחר מחייב. וע"ש צאות ס"ד מ"ש שצ"ח מרש"י כו'.

ובחליכות אליהו (להר"א פיינשטיין) סי' י"ג, בחדו שכתביל לגערה טענת החייטים ואמר שרואה לראות א"ס מתחייבת למדת אלצנצער, וכשתכתחיל לתחוב על אלצנצער אחר הקדושין, הציא צנ"ד פ"ל וע"ד דבאמר הקדושין בשניהם אוחזים פלניי הסוף הג"ל כו', וכתב שכוונת המהרי"ט מנט לקיין דצנ"ד הוי כלפני מחייב ל"ה, דהתם משום כרות גיעול הוא מה, ודחה גס כמה ראיות דהחמ"ד שגם רש"י ובעל החור"ד הג"ל דמי צאופן אחר, והוסיף, דגם ראיותיו מהצ"ג אינה מוכרחת למעין שם, וע"ש דר"ל דנוכל לזייק מהצ"ג איפכא כו', וכתב דגם רש"י א"י לדמות, והוסיף, ולכאורה היה אפשר להוכיח מלשון הטור, שכתב דבין דכנסו לפקדון דכחא, א"ס אחר הקדושין, "בשעה" שנתנו לידה או "קודם לכן" כו' מקודשת, ומדפלגניהו לחתת, משמע ד"בשעה" שנתנו, היינו כששניהם אדוקים

לאו דינא גמירי, וא"כ מנ"ל ידידי דבעוד ששניהם אוחזים אין הקדושין חלים, ולאידך גיסא, הסברא דא"ס תרפה ידה וישאר בידו לא תתחייב, משמע סמח"ר"ט דהיא ידועה לכל, וליכא דשעו בה (ואפילו הרמב"ם המובא בס"ק ל"ה אות א', הסובר דביבילה לקדושין גמי סעו נשי דמחייבות, תכא ידעה), א"כ שוב יש להוכיח דנתחייבת, דאלי"כ תי"ל לרפות ידה כששניהם אדוקים כיון ששמעה חתיבתה שמקדשה בזה, אולם יש לדון עפ"י הפנ"י [המובא באות א'] שהעלה דכיון שאין ידעו לעדים אם האשה דינא גמירא או לא, שוב הוי מקדש בלא עדים, ומעתה שפיר נוכל לומר צנ"ד. כיון דאי דיני גמירי דלא חלו הקדושין כששניהם אוחזים, לא הוצרכה לחשוש ולרפות ידה, מאי אפרת דילמא לא ידעה, הרי כיון דצנ"ס סניקא הויא שוב הוי מקדש בלא עדים.

צ"י בדבריו שבהערה מ' שיישב ראיית המהרי"ט, וכתב שדינו עולה כהוגן, ובזונו שם הסתייע בתחילה מדבריו להקל לענין דצנ"ס בשעת אחיזתם לא חלו הקדושין, דצדיק ל"ה נתינה. (דלענין דאח"כ ל"ה שם חשש דתיכף נפל מידה, אלא דאח"כ לא הוצרך שם לסמוך על דברי המהרי"ט), וצ"ע, ואולי יש לחלק דשאני הכא דכיון ששם הטענת על אצבעה הוי כאילו הכל ברשותה ואינו כשניהם אדוקים בגוף החפץ, ע"י אות ל', דאחיזתו הוי רק כאוחז במשיחה שבידו, שלפי ישוב הג' שכתב בהערה הג"ל, מודה המהרי"ט דכח"ג רק בגם אמרינן דל"ה נתינה, ע"ש.

ובחליכות אליהו סי' י"ג דמ"ה ע"א כתב על ראיית החמ"ד שטא דחוב, ד"ל דלא מיבעיא לשיטת הרשב"א דמפרש בשם הרמב"ם דלא איירי כאן שחזר בו אח"כ מלחת לשם פירעון, רק שהיה לשם פירעון וגם לקדושין [כמובא בסק"ז הג"ל], א"כ י"ל הסברא היא נכונה כיון שכבר היתה אדוקה בו ויכולה לנתק אף שלא היה קנין גמור בהא דיוכלה לנתק, אבל גם אין כאן שום הנאה להתקדש בזה כיון שקבלתו ג"כ לשם פירעון, ואפילו לפי המפרשים דאיירי שחזר בו ואומר לא לשם פירעון אני נותן רק לשם קדושין, י"ל ג"כ כיון שיכול[ה] לנתק היה קנין כו', ודאיית בתשרי רע"א שכתב דיכול לחזור בו מלהקנות המטבע הזאת ולפרוע באחרת, אבל לדעת כל זמן שאינו מסלק באחרים יכול [המלה] לתפוס אשר בידו, וממילא לא גרע מפקדון מעות פתוחים דיכול להציאם, ועוד לא הובאו הדברים בכור הבחינה, גם יש לתלות זאת אם אמרינן למפרע הוא גובה לא ה"י יכול לחזור בו בתוכ"ד לכר"צ.

ועיין בצ"צ (פלוברג) סי' ק"ב דל"א ע"ד, שכתב וזן דבריה, דבבי כבטי סלע להוב, התכרה לפרש דבשעת מחייב היינו קדם שהגיע לידה, דא"ס נפרש גם כשכבר בידה, אפשר שאפי' שניהם אדוקים בו, לא מהני אמירתה הן לפתוי קדושין ודאין, כדא"י ב"מ דף ז', דכיון דתפס כו' ונתן לרעהו קרינן ב"י ולי"ד לגט דבעינן כריתות, ועי' בחו"מ סי' קצ"ה ס"ד.

מה) במהרש"ם ח"ב סי' רכ"ז אות ב' העיר ע"ז, דהא אמרינן דנשי

אוצר

סיק לא אות כו

הפוסקים

שקדש בו לא הוי כשעת מח"מ. ואחר שביצא עוד לידים להחיר, סיים, מכל הני טעמי שכתבנו בכל אחד מהם יש כדאי להחיר, ע"כ כולל עובדים, נקטנו להלכה דהנערה הזאת מותרת לכל בני שום מיוחד כלל.

ועיין בחיים לעולם סי' א', בנדון שהעדים אמרו ששם הטבעת באמצעות ובעצת נתינה אמר הרי את וכו', הביא חשו"ר שאל מאמטערס, שכתב, דנראה מהנדון שלא התחיל לומר לשון הקדושין עד שנתן הטבעת בראש אלצעה, ומשמעות לשון הפוסקים בכמה דוכתי מורה דדוקא אם אמר [תחילה] שנתן לקדושין ואחר אמירתו קבלה בשתיקה הוא דמכני היבא דלא שדיק, ולעת מלאו אצור בדברים, ולא באתי אלא לעירר לב החכמים. והמחבר שם סוכ"י צ" הציב על פרט זה, דלי עדיין ל"ע אם נתן הטבעת בראש אלצעה ואח"כ אמר [הקדושין] בעודו דוחק עד סוף האלצעה, אי הוי אמירה ולאחר מח"מ, דלכאורה נראה דלא אמרינן הכי אלא בטר נתינה גמורה לגמרי, ואין הפנאי בידי לברר. ועיין עוד להלן בזה.

ויש שכתבו דבשאר הקדושין בעוד ששניהם אוחזים, הוי ספק קדושין. במהרש"ם סי' ס"ז רכ"ז אות צ', אחר שביצא דר"ע [הב"ל] ליד לומר דשניהם אוחזים אינה מקודשת משום דאין הוכחה מהא דלא ריפחה ידו שהסכימה להקדושין כו', והאריך לבאר דבריו, הוסיף, אמנם יש לדון דחלוי פלוגתא דסעיף ה', [ע"ש בסק"ל אות א'], דיש אומרים שם דכיון דקבלה מתחילה לקדושין יש לחוש לדרב הוגא דבבבא גווגא גם נשי ידעי דאינה חייבת באחריות, ואי לא ניחא לה הוה לה למשיבה, והוי ספק קדושין, ואם כן ה"ל הא כל זמן ששניהם אדוקים בחפץ לא חל עליה חובת שמירה, דבא השומר אינו מתחייב באחריות עד שיקבל עליו השמירה ויטענהק בעל הבית משמירתו, עיין בחו"מ סי' רל"א ס"ד, וכיון דבעודם אדוקים בחפץ אמר לקדושין, הרי אם לא נתרצה בקדושין היה צידה לחזור גם מגוף חיוז השמירה, וכוה לה למשיבה, ומדלא זרקא חיישין דנתרצה, ובשלמא להרמב"ם שם דפוצר דגם בנזוגא דהתם אמרינן דנשי לאו דיני גמירי, וסברה דאם חזוק תחייב, ולא הוי אפילו ספק קדושין, ה"ל אחי שפיר, אבל כיון דבש"ע ואחרונים פסקו דהתם כהשטת דהוי ספק, לפי זה בשנים אדוקים שלא נראה הדבר כמ"ש דה"ל הוי ספק קדושין, ותמכני על הגרע"א שלא הרגיש בזה, והנה לפמ"ש הר"ן שם דלא חלוי צעיקר דין, רק אי טעי אינשי בזה, ה"ל כוה, [וע"ש ברש"י וריטב"א מה], אבל לדעתי בזה גם הר"ן מודה. וכ"כ שם בזה ח' וט', דלכאורה דין דסעיף ה' הוי ספק קדושין ה"ל בשנים אוחזים, ד"ל דהוה לה להשליך המעות חיקף אחר שריפה ידו וגשאר צידה.

וכ"כ בארעפות ראש (לר"מ טויבש) סוכ"י ל"ז, דהוי ספק קדושין, ומטעם אחר, דבנדוני כשדן בדברי בעד שבעיד שפסקה ממנו לראות הטבעת, ובעד שניהם אוחזים אמר לה לשון הקדושין, כתב, דאם הדין מפורא כאן ברמ"א בשם הרמ"ה, דאם זרק לה כו' לאו כלום הוא, וצ"ח צח"מ הטעם, דכיון דלא עברה מעשה דמוכה דניחא לה אין זה קדושין, וא"כ גם כאן כיון דמתחלה חפסו שניהם בהטבעת והוא השמיט ידו אין כאן מעשה המוכח לקדושין, והרי פסק שם הח"מ דהוי ספק קדושין ע"ש, [וכמוצא בסק"ט אות צ'], א"כ ה"ל

אדוקים בחפץ, ומ"מ מקודשת, מיהו אין לזנות יסוד ע"ז, ואדרבא נדיק מלשון הרמב"ם והשו"ע איפכא, שכתבו אם אמר "קודש" שנתן כו', ומדשיה הרמב"ם מדרכו להעתיק כלשון הגמ' דאיתא שם "בשעה" שנתנו, משמע ד"קודש" דשקלתה דוקא קאמרי, אבל בשניהם אדוקים אינה מקודשת, גם לפמ"ש הב"ח בכוונת העור [כמוצא בסק"ט אות א'] אין ראיה כלל מלשון העור כו' [עיי"ש בדבריו שם ס"ק ואות הב"ל ד"ה גם], ובאמת תליא האי דינא דשניהם אוחזים בטעם דלא מהני שתיקה דלאחר מח"מ, שהגדולים הוכיחו מדברי הרמ"ה הוה משום דבעינן מעשה דידה המוכיח שנתרצה בקדושין [ע"י ברע"א הב"ל], ואחר שהאריך בזה, כתב בדמ"ה סעי' ז, דה"ל צ"ד י"ל כיון דפשיטת ידה וקבלתה לא היה תחילה לשם קדושין, רק לשם שאלה, א"כ הוי שתיקה דידה בלא מעשה, דלא מהני כו'. ואחר שדן דאין להחמיר בנד"ז מטעם דלקחה הטבעת אח"כ [כדי לחפור] וא"כ להוי כמעשה מוכיח כו', וכמוצא בסק"ט אות ד', צ"ח עוד לדי היתר שבנדוני, והעלה להחיר.

ובתפארת יעקב כאן סק"ז, כתב, דמלשון העור שכתב אם אמר כן "בשעה" שנתנו לידה או "קודש" לכן, משמע דכל שצ"ד לא נגמרה הנתינה הוי בשעת מח"מ, אבל המחבר שם כלשון הרמב"ם, "קודש" שנתנו, משמע להאריך דכל שיש לו לחיוב בו הוי כלאחר מח"מ, שזו ראיתי שחלקו בזה בעל החור"ד עם בעל חמדת שלמה, ובדברים נראה כהחור"ד, אבל מדברי העור הב"ל לא נראה כן כמ"ש, ודו"ק.

גם באבן יקרה מהדו"ק סי' כ', בנדון שיש חשש שבעת אמירה הקדושין היה המקדש עוד אדוק בהטבעת, דהרב השואל חשש להחמיר בזה שניהם אדוקים, כתב, ולדעתי אין כאן צית מיוחד, דהרי דוקא בגמ' אמרינן דביכול לנחקר לא חשבו נתינה דבעינן כריחות משא"כ בשאר דברים כו', א"כ צ"ד כיון שזא לידה בחזרה פקדון לא נגרע כחה בזה שאדוק בו, וזכחה בו בחזרה פקדון, ושז ממילא ה"ל שתיקה דלאחר מח"מ דאינה מקודשת, ועוד הא ממקומו הוא מוכרע, שהרי צ"ד אמרינן הטעם דבעלתו בחזרה פקדון ה"ל שתיקה דלאחר מח"מ, משום דכיון דבחזרה פקדון יבטיחה ויבולה, סברה אי שדינא מייחייבנא, הרי [דחושבנא] דאף שחזר ואמר התקדשי לי בו לא נפטר ממה שנתחייב בזה שקבלתו לפקדון, וא"כ מה צ"ח שבעת שאמר לה לשון הקדושין היה גם הוא אדוק בו, הא כיון שפשעה ידה וקבלתו לפקדון הרי כבר נתחייבה בשמירתו כו', (ועיין בתוס' צ"ח ד"ע א'), שכתבו דכיון שאמר הנה לפני כבר נתחייב בכל חיובי שמירה, כ"ש בזה שפשעה מעשה ונטלתו לפקדון, וא"כ מה צ"ח שיהי אדוק בו, הא בזה שאמר לשון הקדושין לא נפטר מחיוב השמירה כ"ל), וא"כ כשתיקת את ידו, אילו היתה משליכתו וגשאר או נאבד, היתה מתחייבת בו, א"כ ממילא דכשתיקה לא מהני, וכל זה צ"ח אללי.

ובדברי יששכר סי' קל"ט, אחר שצ"ח דנדון הוי בשניהם אדוקים, וא"כ הוי להאריך כשעת מח"מ להחמיר [הב"ל], כתב ד"ה היתר צ', דהוי כלאחר מח"מ ודלא כהחמ"ש, [אלא] כמ"ה רע"א [הב"ל], וצ"ד גרע כו' [כמוצא בזה ח' ל'], וביותר מפורש כן בתש"ח חוט המשולש [המוצא בזה ח' כ"ט] דשניהם אוחזים בחפץ

עוד צדדים להחיר, ומסיים. כ"ז אני כותב לרוחא דמילתא להחיר החשש שחושש רע"א.

מה) אולי כונתו כמ"ש שם בסוף אות ח', דלפמ"ש הרשב"א והר"ן דדוקא בהא דקבלה בחזרה קדושין [דסעיף ו'] הוי ס"ל דליכא דעתי בהכי, אבל בפקדון איכא דעתי אף דלפי האמת אינה חייבת. א"כ גם בהא יש לומר דדמי לפקדון, אבל יש לפקפק בזה.

(ז) הרב השואל כתב דחשש להחמיר משום שכ"ד רע"א, וצ"י לעיל דאדרבא דעת רע"א להקל, ועי' גם בסו"ד המנחת פתים הג"ל. ואולי כתב כן עפ"י דרע"א בסוף התשובה מתנה ההיתר בהסכמת החמ"ש. והרי החמ"ש לא הסכים להחיר, וכנ"ל, וגם דבהנאות רע"א שעל השו"ע הביא למהר"ט בלא השגה. וכנ"ל. ובעל אבן יקרה השיבה, שאין חשו"ר רע"א לפניה, ולכן אף שלדעתו ברור להקל משום דה"ל כשתיקה דלאחר מח"מ. מ"מ מאחר ולא ראה טעמו דרע"א שחולק, איננו סומך על היתר זה לבד, והעלה דבנדוני יש